

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਪੋਥੀ ਦੁਜੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :-

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼ਬਦਾਰਥ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਅਗਸਤ, ੨੦੧੨

੨੦੦੦

ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ :

ਗੋਲਡਨ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰੈਸ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ)
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

★ ★ ਤਤਕਰਾ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ★ ★

ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ	੧	ਸੋਹਿਲਾ ਮਹਲਾ ੧	੧੨
ਸੋ ਦਰੁ ਮਹਲਾ ੧	੮	ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ	੧੪
ਸੁਣਿ ਵਡਾ ਮਹਲਾ ੧	੯	ਰਾਗੁ ਮਾਝ	੯੪
ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਮਹਲਾ ੪	੧੦	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	੧੫੧

ਪੋਥੀ ਦੂਜੀ

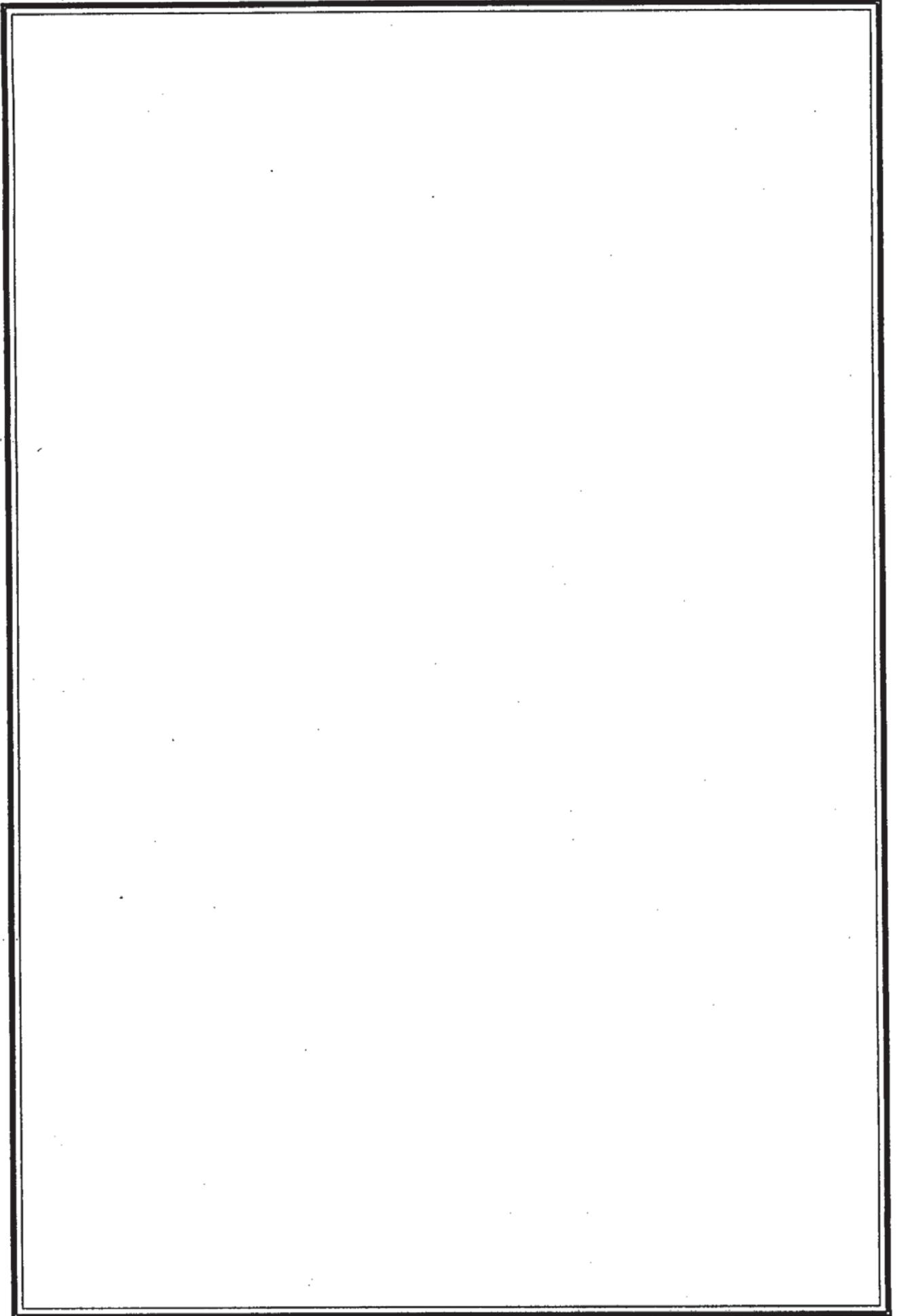
ਰਾਗੁ ਆਸਾ	੩੪੭	ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ	੬੬੦
ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ	੪੮੯	ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ	੬੯੬
ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ	੫੨੭	ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ	੭੧੧
ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ	੫੩੭	ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ	੭੧੯
ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ	੫੫੭	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ	੭੨੧
ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ	੫੯੫		

ਪੋਥੀ ਤੀਜੀ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ	੭੨੮	ਰਾਗੁ ਨਟ ਨਾਰਾਇਨ	੯੭੫
ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ	੭੯੫	ਰਾਗੁ ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ	੯੮੪
ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ	੮੫੯	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ	੯੮੯
ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ	੮੭੬		

ਪੋਥੀ ਚੌਥੀ

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ	੧੧੦੭	ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੫੩
ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ	੧੧੧੮	ਗਾਥਾ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੬੦
ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ	੧੧੨੫	ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੬੧
ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ	੧੧੬੮	ਚਉਬੋਲੇ ਮਹਲਾ ੫	੧੩੬੩
ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ	੧੧੯੭	ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ	੧੩੬੪
ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ	੧੨੫੪	ਸਲੋਕ ਸੋਖ ਫਰੀਦ ਕੇ	੧੩੭੭
ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ	੧੨੯੪	ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੁ	੧੩੮੫
ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ	੧੩੧੯	ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ	੧੪੧੦
ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ	੧੩੨੭	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯	੧੪੨੬
ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ	੧੩੫੨	ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫	੧੪੨੯
ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੧	੧੩੫੩	ਰਾਗਮਾਲਾ	੧੪੨੯

ਰਾਗੁ ਆਸਾ	ਪੰਨਾ	ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ	ਪੰਨਾ
(ਮਹਲਾ ੧)		(ਮਹਲਾ ੩)	੩੬੦
ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ	੩੪੭	ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵੈ	੩੬੦
(ਮਹਲਾ ੪)		ਸਬਦਿ ਮੁਆ ਵਿਚਹੁ	੩੬੧
ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ	੩੪੮	ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਵਡੀ	੩੬੧
(ਮਹਲਾ ੧)		ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ	੩੬੧
ਸੁਣਿ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭ	੩੪੮	ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਗੇ ਦੁਖੁ	੩੬੨
ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ	੩੪੯	ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ ਮਰਿ	੩੬੨
ਜੇ ਦਰਿ ਮਾਂਗਤੁ ਕੂਕ	੩੪੯	ਲਾਲੈ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ	੩੬੨
ਤਾਲ ਮਦੀਰੇ ਘਟ ਕੇ	੩੪੯	ਮਨਮੁਖਿ ਝੂਠੇ ਝੂਠੁ	੩੬੩
ਜੇਤਾ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ	੩੫੦	ਭਗਤਿ ਰਤਾ ਜਨੁ	੩੬੩
ਵਾਜਾ ਮਤਿ ਪਖਾਵਜੁ	੩੫੦	ਗੁਰੁ ਸਾਇਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ	੩੬੩
ਪਉਣੁ ਉਪਾਇ ਧਰੀ	੩੫੦	ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਿਸੁ ਸਦਾ	੩੬੪
ਕਰਮ ਕਰਤੂਤਿ ਬੇਲਿ	੩੫੧	ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਾਜੇ	੩੬੪
ਮੈ ਗੁਣ ਗਲਾ ਕੇ ਸਿਰਿ	੩੫੧	ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ	੩੬੫
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੈ	੩੫੧	(ਮਹਲਾ ੪)	
ਗਿਹੁ ਬਨੁ ਸਮਸਰਿ	੩੫੧	ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ	੩੬੫
ਏਕੋ ਸਰਵਰੁ ਕਮਲ	੩੫੨	ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ	੩੬੬
ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਜਤਿ	੩੫੨	ਹਿਰਦੈ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮਨਿ	੩੬੬
ਜੋ ਤਿਨਿ ਕੀਆ ਸੋ ਸਚੁ	੩੫੨	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ	੩੬੬
ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ	੩੫੩	ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਗੁਣ ਬੋਲੀ	੩੬੭
ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਪਾਇ	੩੫੩	ਨਾਮੁ ਸੁਣੀ ਨਾਮੋ ਮਨਿ	੩੬੭
ਕਿਸ ਕਉ ਕਹਹਿ	੩੫੩	ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੩੬੭
ਕੋਈ ਭੀਖਕੁ ਭੀਖਿਆ	੩੫੪	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਮਨਿ	੩੬੭
ਦੁਧ ਬਿਨੁ ਧੇਨੁ ਪੰਖ ਬਿਨੁ	੩੫੪	ਹਥਿ ਕਰਿ ਤੰਤੁ ਵਜਾਵੈ	੩੬੮
ਕਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮਨੁ ਹੈ	੩੫੫	ਕਬ ਕੋ ਭਾਲੈ ਘੁੰਘਰੁ	੩੬੮
ਸੇਵਕੁ ਦਾਸੁ ਭਗਤੁ ਜਨੁ	੩੫੫	ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀਐ	੩੬੮
ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਦੇਹ	੩੫੫	ਆਇਆ ਮਰਣੁ ਪੁਰਾਹੁ	੩੬੯
ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਮੋਹੁ ਸਭ	੩੫੬	ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ	੩੬੯
ਆਪਿ ਕਰੇ ਸਚੁ ਅਲਖ	੩੫੬	ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ	੩੬੯
ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ	੩੫੬	ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ	੩੬੯
ਏਕ ਨ ਭਰੀਆ ਗੁਣ	੩੫੬	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਪੇਵਕੜੈ ਧਨ ਖਰੀ	੩੫੭	ਜਿਨਿ ਲਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਈ	੩੭੦
ਨ ਕਿਸ ਕਾ ਪੂਤੁ ਨ ਕਿਸ	੩੫੭	ਸਸੂ ਤੇ ਪਿਰਿ ਕੀਨੀ	੩੭੦
ਤਿਤੁ ਸਰਵੜੈ ਭਈਲੇ	੩੫੭	ਨਿਜ ਭਗਤੀ ਸੀਲਵੰਤੀ	੩੭੦
ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ	੩੫੭	ਮਤਾ ਕਰਉ ਸੋ ਪਕਨਿ	੩੭੧
ਲਖ ਲਸਕਰ ਲਖ	੩੫੮	ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪਤੀ	੩੭੧
ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ	੩੫੮	ਪਰਦੇਸੁ ਝਾਗਿ ਸਉਦੇ	੩੭੨
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੈ	੩੫੮	ਗੁਨੁ ਅਵਗਨੁ ਮੇਰੇ ਕਛੁ	੩੭੨
ਭੀਤਰਿ ਪੰਚ ਗੁਪਤ	੩੫੯	ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪੂਜਾ	੩੭੨
ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ	੩੫੯	ਦੂਖ ਰੋਗ ਭਏ ਗਤੁ ਤਨ	੩੭੩
ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ	੩੫੯	ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ	੩੭੩
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ	੩੫੯	ਜਉ ਮੈ ਕੀਓ ਸਗਲ	੩੭੩
ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ	੩੬੦	ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੇਰੀ ਨੀਕੀ ਜਾਤਿ	੩੭੪
		ਜੀਵਤ ਦੀਸੈ ਤਿਸੁ	੩੭੪
		ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ	੩੭੪

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਇਕ ਘੜੀ ਦਿਨਸੁ	੩੭੪	ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ	੩੮੬
ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਪਰਮ	੩੭੫	ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸੁਖ	੩੮੬
ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ	੩੭੫	ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ	੩੮੬
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ	੩੭੫	ਏਕੋ ਏਕੀ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਉ	੩੮੬
ਜੈਸੇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਬੋਵੈ	੩੭੫	ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਰਹੇ	੩੮੭
ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੇਰੈ ਸਗਲ	੩੭੬	ਮਿਟੀ ਤਿਆਸ	੩੮੭
ਨਿਕਟਿ ਜੀਅ ਕੈ ਸਦ ਹੀ	੩੭੬	ਸਤਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਸਦ	੩੮੭
ਹਰਿ ਰਸੁ ਛੋਡਿ ਹੋਛੈ ਰਸਿ	੩੭੬	ਆਪੇ ਪੇਡੁ ਬਿਸਥਾਰੀ	੩੮੭
ਜੀਅ ਪਾਨ ਧਨੁ ਹਰਿ	੩੭੬	ਉਕਤਿ ਸਿਆਨਪ	੩੮੭
ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਭਰੇਪੁਰਿ	੩੭੬	ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ	੩੮੮
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਬਨਾਵਹੁ	੩੭੭	ਜਿਸ ਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ	੩੮੮
ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ ਮਤਿ	੩੭੭	ਜਉ ਸਪੁਸੰਨ ਹੋਇਓ	੩੮੮
ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਤ ਸਦ ਹੀ	੩੭੭	ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ	੩੮੮
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ	੩੭੭	ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਤਰੰਗੁ ਹਮ ਮੀਨ	੩੮੯
ਭਈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ	੩੭੮	ਰੋਵਨਹਾਰੈ ਬੂਠੁ ਕਮਾਨਾ	੩੮੯
ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ	੩੭੮	ਸੋਇ ਰਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਖਬਰਿ	੩੮੯
ਹਰਿ ਜਨ ਲੀਨੇ ਪ੍ਰਭੁ	੩੭੮	ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਆਸ	੩੮੯
ਅਉਖਧੁ ਖਾਇਓ	੩੭੮	ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੋ ਮਿਟੇ	੩੮੯
ਬਾਂਛਤ ਨਾਹੀ ਸੁ ਬੋਲਾ	੩੭੮	ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਜਾ ਕੀ	੩੯੦
ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਤਮ	੩੭੮	ਜਉ ਮੈ ਅਪੁਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ	੩੯੦
ਜਾ ਕਾ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ	੩੭੮	ਅਨਦਿਨੁ ਮੁਸਾ ਲਾਜੁ	੩੯੦
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ ਮਦ	੩੭੯	ਉਨਿ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਕਰਤੀ	੩੯੦
ਤੂ ਬਿਅੰਤੁ ਅਵਿਗਤੁ	੩੭੯	ਨਾ ਓਹੁ ਮਰਤਾ ਨਾ ਹਮ	੩੯੧
ਰਾਜ ਮਿਲਕ ਜੋਬਨ	੩੮੯	ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ	੩੯੧
ਭੁਮ ਮਹਿ ਸੋਈ ਸਗਲ	੩੮੯	ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ	੩੯੧
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਨਾ	੩੮੯	ਭੂਪਤਿ ਹੋਇ ਕੈ ਰਾਜੁ	੩੯੧
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ	੩੮੯	ਇਨੁ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ	੩੯੨
ਬਾਹਰੁ ਧੋਇ ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ	੩੮੯	ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ	੩੯੨
ਉਦਮੁ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਮਨੁ	੩੮੯	ਸਗਲ ਸੁਖ ਜਪਿ ਏਕੈ	੩੯੨
ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ	੩੮੯	ਆਠ ਪਹਰ ਉਦਕ	੩੯੩
ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਬਿਸਾਰੇ	੩੮੯	ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਲੂਟੀ	੩੯੩
ਜਾ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਤਾ ਭਉ	੩੮੯	ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾਇਓ	੩੯੩
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ	੩੮੯	ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਨਿਤ	੩੯੪
ਆਗੈ ਹੀ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ	੩੮੯	ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਤਰਿਆ	੩੯੪
ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ	੩੮੯	ਮੀਠੀ ਆਗਿਆ ਪਿਰ ਕੀ	੩੯੪
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ	੩੮੯	ਮਾਥੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ	੩੯੪
ਮੋਹ ਮਲਨ ਨੀਦ ਤੇ	੩੮੯	ਸਰਬ ਦੂਖ ਜਬ ਬਿਸਰਹਿ	੩੯੪
ਲਾਲੁ ਚੋਲਨਾ ਤੈ ਤਨਿ	੩੮੯	ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨੁ ਤਨੁ	੩੯੫
ਦੂਖੁ ਘਨੋ ਜਬ ਹੋਤੇ ਦੂਰਿ	੩੮੯	ਗਾਵਿ ਲੇਹਿ ਤੂੰ ਗਾਵਨਹਾਰੇ	੩੯੫
ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ	੩੮੯	ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਿਟਿਆ ਤਨ ਕਾ	੩੯੫
ਪਾਵਤੁ ਰਲੀਆ ਜੋਬਨਿ	੩੮੯	ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੈ ਦੀਆ	੩੯੬
ਏਕੁ ਬਗੀਚਾ ਪੇਡੁ ਘਨ	੩੮੯	ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਰਾਖਿਆ	੩੯੬
ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ	੩੮੯	ਮੈ ਬੰਦਾ ਬੈ ਖਰੀਦੁ	੩੯੬
ਤੀਰਥਿ ਜਾਉ ਤ ਹਉ	੩੮੯	ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਮੈ ਭਾਲਿਆ	੩੯੬
ਘਰ ਮਹਿ ਸੁਖ ਬਾਹਰਿ	੩੮੯	ਸਾਈ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੁ	੩੯੭
ਜਹਾ ਪਾਠਵਹੁ ਤਹ ਤਹ	੩੮੯	ਲਾਖ ਭਗਤ ਆਰਾਧਹਿ	੩੯੭

	ਪੰਨਾ	ਪੰਨਾ
ਹਭੇ ਬੋਕ ਵਿਸਾਰਿ ਹਿਕੋ	੩੯੭	ਬਾਪਾਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਏ ੪੦੮
ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ	੩੯੭	ਕੋਊ ਬਿਖਮ ਗਾਰ ਤੋਰੈ ੪੦੮
ਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਸ੍ਰਬ ਠਾਇ	੩੯੮	ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਤਿਆਗੁ ੪੦੮
ਕਿਆ ਸੋਵਹਿ ਨਾਮੁ	੩੯੮	ਹਰਖ ਸੋਗ ਬੈਰਾਗ ੪੦੯
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਹੀ ਸੰਗਿ	੩੯੮	ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਿ ਹਾਂ ੪੦੯
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ	੩੯੮	ਮਨਸਾ ਏਕ ਮਾਨਿ ਹਾਂ ੪੦੯
ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ	੩੯੯	ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣੀ ਹਾਂ ੪੦੯
ਆਵਹੁ ਮੀਤ ਇਕਤੁ	੩੯੯	ਏਕਾ ਓਟ ਗਹੁ ਹਾਂ ੪੧੦
ਉਦਮੁ ਕੀਆ ਕਰਾਇਆ	੩੯੯	ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ੪੧੦
ਜਾ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ	੩੯੯	ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤੂੰ ਹਾਂ ੪੧੦
ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੁਲੀ	੪੦੦	ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ ੪੧੧
ਸੰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ	੪੦੦	(ਮਹਲਾ ੯)
ਡੀਗਨ ਡੋਲਾ ਤਉ ਲਉ	੪੦੦	ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ ਕਉਨ ੪੧੧
ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨਦੁ ਘਣਾ	੪੦੦	(ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)
ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਿ ਸਰਬ	੪੦੧	ਉਤਰਿ ਅਵਘਟਿ ੪੧੧
ਅੰਤਰਿ ਗਾਵਉ ਬਾਹਰਿ	੪੦੧	ਸਭਿ ਜਪ ਸਭਿ ਤਪ ੪੧੨
ਜਿਸ ਨੋ ਤੂੰ ਅਸਥਿਰੁ	੪੦੧	ਲੇਖ ਅਸੰਖ ਲਿਖਿ ੪੧੨
ਅਪੁਸਟ ਬਾਤ ਤੇ ਭਈ	੪੦੨	ਏਕੁ ਮਰੈ ਪੰਚੇ ਮਿਲਿ ੪੧੩
ਰੇ ਮੂੜੇ ਲਾਹੇ ਕਉ ਤੂੰ	੪੦੨	ਆਪੁ ਵੀਚਾਰੈ ਸੁ ਪਰਖੇ ੪੧੩
ਮਿਥਿਆ ਸੰਗਿ ਸੰਗਿ	੪੦੨	ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ੪੧੪
ਨਿਮਖ ਕਾਮ ਸੁਆਦ	੪੦੩	ਗਾਵਹਿ ਗੀਤੇ ਚੀਤਿ ੪੧੪
ਲੂਕਿ ਕਮਾਨੋ ਸੋਈ	੪੦੩	ਮਨੁ ਮੈਗਲੁ ਸਾਕਤੁ ੪੧੫
ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ	੪੦੩	ਤਨੁ ਬਿਨਸੈ ਧਨੁ ਕਾ ਕੋ ੪੧੬
ਨਟੁਆ ਭੇਖ ਦਿਖਾਵੈ	੪੦੩	ਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਠਾਕੁਰੁ ਜਾਨੈ ੪੧੬
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੇਰੈ	੪੦੪	ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ੪੧੭
ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾ ਕੇ	੪੦੪	ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ੪੧੭
ਨੀਕੀ ਜੀਅ ਕੀ ਹਰਿ	੪੦੪	ਜੈਸੇ ਗੋਇਲਿ ਗੋਇਲੀ ੪੧੮
ਹਮਾਰੀ ਪਿਆਰੀ	੪੦੪	ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੂਢੀਆ ੪੧੮
ਨੀਕੀ ਸਾਧ ਸੰਗਾਨੀ	੪੦੪	ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇਲੇ ੪੧੯
ਤਿਆਗਿ ਸਗਲ	੪੦੫	ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰ ਵਾਟ ੪੧੯
ਜੀਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਨ	੪੦੫	ਕਿਆ ਜੰਗਲੁ ਢੂਢੀ ੪੨੦
ਡੋਲਿ ਡੋਲਿ ਮਹਾ ਦੁਖੁ	੪੦੫	ਜਿਨ੍ਹੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ੪੨੦
ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਕਰਾਵਹੁ	੪੦੫	ਰੂੜੇ ਠਾਕੁਰ ਮਾਹੁਰੇ ਰੂੜੀ ੪੨੧
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਦਰਸੁ	੪੦੬	ਕੋਤਾ ਆਖਣੁ ਆਖੀਏ ੪੨੧
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ	੪੦੬	ਮਨੁ ਰਾਤਉ ਹਰਿ ਨਾਇ ੪੨੨
ਬਾਵਰ ਸੋਇ ਰਹੇ	੪੦੬	ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਕਿਉ ਰਹੈ ੪੨੨
ਓਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੀ	੪੦੬	(ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)
ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ	੪੦੭	ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ੪੨੨
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਾ	੪੦੭	ਸਤਿਗੁਰ ਹਮਰਾ ਭਰਮੁ ੪੨੩
ਅਪੁਨੀ ਭਗਤਿ ਨਿਬਾਰਿ	੪੦੭	ਆਸਾ ਆਸ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਈ ੪੨੩
ਠਾਕੁਰ ਚਰਣ ਸੁਹਾਵੇ	੪੦੭	ਗੁਰ ਤੈ ਸਾਂਤਿ ਊਪਜੈ ੪੨੪
ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਮਨ ਮਾਹੀ	੪੦੭	ਸੁਣਿ ਮਨ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ੪੨੫
ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸੋ ਮੁਆ	੪੦੭	ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਵਥੁ ਹੈ ੪੨੫
ਓਹੁ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ	੪੦੭	ਆਪੈ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ੪੨੬
ਮਿਲੁ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ	੪੦੮	ਦੋਹਾਗਣੀ ਮਹਲੁ ੪੨੬
ਬਿਕਾਰ ਮਾਇਆ ਮਾਦਿ	੪੦੮	ਸਚੇ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ੪੨੬

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਸਭ ਨਾਵੈ ਨੋ ਲੋਚਈ	੪੨੭	ਜਲ ਦੁਧ ਨਿਆਈ	੪੫੪
ਸਚਿ ਰਤੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ	੪੨੭	ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਅਸੰਖ	੪੫੫
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਿਨ੍ਹਾ ਚਖਾਇਓਨੁ	੪੨੮	ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਗੋਬਿੰਦ ਨਹ	੪੫੬
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗੁਣ	੪੨੮	ਬਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ	੪੫੭
ਸਬਦੋ ਹੀ ਭਗਤ ਜਾਪਦੇ	੪੨੯	ਮਿਲਉ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੰਗਿ	੪੫੭
ਅਨ ਰਸ ਮਹਿ ਭੋਲਾਇਆ	੪੩੦	ਪੁਰਖਖਤੇ ਭਗਵਾਨ	੪੫੮
(ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀਐ	੪੫੯
ਪੰਚ ਮਨਾਏ ਪੰਚ ਰੁਸਾਏ	੪੩੦	ਉਠਿ ਵੰਞ ਵਟਾਉੜਿਆ	੪੫੯
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ	੪੩੧	ਵੰਞ ਮੇਰੇ ਆਲਸਾ	੪੬੦
(ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਰਹੜੇ)		ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਅੜੇ	੪੬੧
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ	੪੩੧	ਕਮਲਾ ਕ੍ਰਮ ਭੀਤਿ	੪੬੧
ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਕਟੀਐ	੪੩੧	(ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧)	
ਸਭ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਤੇ	੪੩੨	ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ	੪੬੩
(ਮਹਲਾ ੧)		(ਕਬੀਰ ਜੀਉ)	
ਸਸੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ	੪੩੨	ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗਿ ਹਮ	੪੭੫
(ਮਹਲਾ ੩)		ਗਜ ਸਾਢੇ ਤੈ ਤੈ ਧੋਤੀਆ	੪੭੫
ਅਯੋ ਅੰਠੈ ਸਭੁ ਜਗੁ	੪੩੪	ਬਾਪਿ ਦਿਲਾਸਾ ਮੇਰੇ	੪੭੬
(ਮਹਲਾ ੧)		ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ	੪੭੬
ਮੁੰਧ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲੜੀਏ	੪੩੫	ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ	੪੭੬
ਅਨਹਦੇ ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ	੪੩੬	ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ ਬਲਦੁ	੪੭੭
ਮੇਰਾ ਮਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ	੪੩੭	ਬਟੁਆ ਏਕੁ ਬਹਤਰਿ	੪੭੭
ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਬਾਈ ਜਿਥੈ	੪੩੮	ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕਹਾ ਤੇ	੪੭੭
ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ	੪੩੮	ਜਬ ਲਗੁ ਤੇਲੁ ਦੀਵੇ	੪੭੭
(ਮਹਲਾ ੩)		ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਅੰਤੂ ਨਹੀ	੪੭੮
ਹਮ ਘਰੇ ਸਾਚਾ ਸੋਹਿਲਾ	੪੩੯	ਬਾਤੀ ਸੂਕੀ ਤੇਲੁ	੪੭੮
ਸਾਜਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਹੁ	੪੪੦	ਸੁਤੁ ਅਪਰਾਧ ਕਰਤ ਹੈ	੪੭੮
(ਮਹਲਾ ੪)		ਹਜ ਹਮਾਰੀ ਗੋਮਤੀ	੪੭੮
ਜੀਵਨੋ ਮੈ ਜੀਵਨੁ	੪੪੨	ਪਾਤੀ ਤੋਰੈ ਮਾਲਿਨੀ	੪੭੯
ਝਿਮਿ ਝਿਮੇ ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ	੪੪੨	ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ	੪੭੯
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਦੁਖ	੪੪੪	ਕਾਹੂ ਦੀਨੋ ਪਾਟ ਪਟੇਬਰ	੪੭੯
ਸਤਜੁਗਿ ਸਭੁ ਸੰਤੋਖ	੪੪੫	ਹਮ ਮਸਕੀਨ ਖੁਦਾਈ	੪੮੦
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮਨਿ	੪੪੬	ਗਗਨ ਨਗਰਿ ਇਕ	੪੮੦
ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਨਾ	੪੪੭	ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਊਪਰਿ	੪੮੦
ਵਡਾ ਮੇਰਾ ਗੋਵਿੰਦੁ	੪੪੮	ਕਹਾ ਸੁਆਨ ਕਉ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ	੪੮੧
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਿੰਨੇ	੪੪੮	ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟੁ ਸਮੁੰਦ ਸੀ	੪੮੧
ਗੁਰਮੁਖਿ ਢੂੰਢਿ	੪੪੯	ਪਹਿਲਾ ਪੁਤੁ ਪਿਛੈਰੀ	੪੮੧
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਗਤਿ	੪੪੯	ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਜਿਨਿ ਪਿੰਡੁ	੪੮੧
ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ	੪੫੦	ਤਨੁ ਰੈਨੀ ਮਨੁ ਪੁਨ ਰਪਿ	੪੮੨
ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੪੫੦	ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ ਸਸੁਰ ਕੀ	੪੮੨
ਜਿਨ੍ਹਾ ਭੇਟਿਆ ਮੇਰਾ	੪੫੧	ਹਮ ਘਰਿ ਸੂਤੁ ਤਨਹਿ	੪੮੨
ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਵੇ	੪੫੧	ਜਗਿ ਜੀਵਨੁ ਐਸਾ	੪੮੨
(ਮਹਲਾ ੫)		ਜਊ ਮੈ ਰੁਪ ਕੀਏ ਬਹੁਤੇਰੇ	੪੮੩
ਅਨਦੇ ਅਨਦੁ ਘਣਾ	੪੫੨	ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਹੁ	੪੮੩
ਅਕਥਾ ਹਰਿ ਅਕਥ	੪੫੩	ਕੀਓ ਸਿੰਗਾਰੁ ਮਿਲਨ	੪੮੩
ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ	੪੫੩	ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ ਪਵਨ	੪੮੩
ਜਾ ਕਉ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ	੪੫੪	ਪਹਿਲੀ ਕਰੁਪਿ	੪੮੩

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਮੇਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਕੋ	੪੮੪	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ	੪੯੩
ਰਹੁ ਰਹੁ ਗੀ ਬਹੁਰੀਆ	੪੮੪	ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ	੪੯੪
ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ	੪੮੪	ਮਾਈ ਬਾਪ ਪੁਤ੍ਰ ਸਭਿ	੪੯੪
ਕੋਰੀ ਕੋ ਕਾਹੂ ਮਰਮੁ ਨ	੪੮੪	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਜੇ ਤੀਰਥ	੪੮੪	ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ	੪੯੫
(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)		ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਕਰਹਿ	੪੯੫
ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ	੪੮੫	ਹਰਿ ਧਨੁ ਜਾਪ ਹਰਿ ਧਨੁ	੪੯੫
ਆਨੀਲੇ ਕੁੰਭ ਭਰਾਈਲੇ	੪੮੫	ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ	੪੯੬
ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਗਜੁ ਜਿਹਬਾ	੪੮੫	ਮਤਾ ਕਰੈ ਪਛਮ ਕੈ ਤਾਈ	੪੯੬
ਸਾਪੁ ਕੁੰਚ ਛੋਡੈ ਬਿਖੁ ਨਗੀ	੪੮੫	ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਿਨਿ	੪੯੬
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜਿ ਚੀਨੁਸੀ	੪੮੬	ਜਿਸੁ ਮਾਨੁਖ ਪਹਿ	੪੯੭
(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ)		ਪ੍ਰਥਮੇ ਗਰਭ ਮਾਤਾ ਕੈ	੪੯੭
ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਕ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ	੪੮੬	ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਆ	੪੯੭
ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ	੪੮੬	ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਲੀਏ	੪੯੮
ਤੁਮ ਚੰਦਨ ਹਮ ਇਰੰਡ	੪੮੬	ਹੈ ਨਾਹੀ ਕੋਊ ਬੁਝਨਹਾਰੋ	੪੯੮
ਕਹਾ ਭਇਓ ਜਉ ਤਨੁ	੪੮੬	ਮਤਾ ਮਸੂਰਤਿ ਅਵਰ	੪੯੮
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੪੮੭	ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਆਰਾਧੁ	੪੯੮
ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ ਕੈਸੇ	੪੮੭	ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ ਸਾਸਤ੍ਰਿਗ	੪੯੮
(ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀਉ)		ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰੀ	੪੯੯
ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁ	੪੮੭	ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ	੪੯੯
ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ	੪੮੭	ਆਲ ਜਾਲ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ	੪੯੯
ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨ	੪੮੮	ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ	੪੯੯
(ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀਉ)		ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ	੪੯੯
ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨੁ	੪੮੮	ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨਾ	੫੦੦
ਬੋਲੈ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ	੪੮੮	ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦੁ	੫੦੦
		ਅਪਜਸੁ ਮਿਟੈ ਹੋਵੈ	੫੦੦
		ਬਿਸੁੰਭਰ ਜੀਅਨ ਕੋ	੫੦੦
		ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ	੫੦੦
		ਕਬਹੂ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚੀਤੁ	੫੦੧
		ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਵੰਤ	੫੦੧
		ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਸਿਆਣਪਾ	੫੦੧
		ਆਪਨਾ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦ	੫੦੧
		ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਪ੍ਰਭੁ	੫੦੨
		ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਹੁ ਸਘਨ	੫੦੨
		ਆਰਾਧਿ ਸ੍ਰੀਧਰ ਸਫਲ	੫੦੨
		ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ਸਰਨਿ ਕੋ	੫੦੨
		(ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)	
		ਏਕ ਨਗਰੀ ਪੰਚ ਚੋਰ	੫੦੩
		ਕਵਨ ਕਵਨ ਜਾਚਹਿ	੫੦੩
		ਐ ਜੀ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਆਵੈ	੫੦੪
		ਐ ਜੀ ਨਾ ਹਮ ਉਤਮ	੫੦੪
		ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਆਰਾਧਿਤੰ	੫੦੫
		(ਮਹਲਾ ੩)	
		ਨਿਰਤਿ ਕਰੀ ਇਹੁ ਮਨੁ	੫੦੬
		(ਮਹਲਾ ੪)	
		ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਅਰਾ	੫੦੬
ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀ	੪੮੯		
ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ	੪੮੯		
(ਮਹਲਾ ੩)			
ਧ੍ਰਿਗੁ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਣਾ	੪੯੦		
ਹਰਿ ਕੀ ਤੁਮ ਸੇਵਾ	੪੯੦		
ਜੁਗ ਮਾਹਿ ਨਾਮੁ ਦੁਲੰਭੁ	੪੯੦		
ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ	੪੯੧		
ਤਿਸੁ ਜਨ ਸਾਂਤਿ ਸਦਾ	੪੯੧		
ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਊਪਜੈ	੪੯੧		
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ	੪੯੨		
(ਮਹਲਾ ੪)			
ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਤਿਗੁਰੁ	੪੯੨		
ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ	੪੯੨		
ਹਰਿ ਜਨ ਉਤਮ	੪੯੩		
ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਮੇਰਾ	੪੯੩		

ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ

(ਮਹਲਾ ੧)

(ਮਹਲਾ ੩)

(ਮਹਲਾ ੪)

(ਮਹਲਾ ੩)

(ਮਹਲਾ ੪)

	ਪੰਨਾ	ਪੰਨਾ
(ਮਹਲਾ ੫)		
ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਰਾਜਾ	੫੦੭	ਮਾਈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ ੫੩੧
ਨਾਥ ਨਰਹਰ ਦੀਨ	੫੦੮	ਚੰਚਲੁ ਸੁਪਨੈ ਹੀ ੫੩੧
(ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩)		ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਗੁਰ ਚਰਨਾ ੫੩੧
ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਉਪਾਇਓਨੁ	੫੦੯	ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ੫੩੧
(ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫)		ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਰਿਦੈ ੫੩੧
ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ	੫੧੭	ਮਾਈ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਨ ੫੩੧
(ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ)		ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਪੇਖਉ ਦਰਸੁ ੫੩੨
ਚਾਰਿ ਪਾਵ ਦੁਇ ਸਿੰਗ	੫੨੪	ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ੫੩੨
ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਵੈ ਕਬੀਰ	੫੨੪	ਮਾਈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ੫੩੨
(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ)		ਠਾਕੁਰ ਹੋਇ ਆਪਿ ੫੩੨
ਜੋ ਰਾਜੁ ਦੇਹਿ ਤ ਕਵਨ	੫੨੫	ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ੫੩੩
ਮਲੈ ਨ ਲਾਛੈ ਪਾਰਮਲੋ	੫੨੫	ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਪ੍ਰਭ ੫੩੩
(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ)		ਪ੍ਰਭ ਇਹੈ ਮਨੋਰਥੁ ਮੇਰਾ ੫੩੩
ਦੂਧੁ ਤ ਬਛਰੈ ਬਨਹੁ	੫੨੫	ਮੀਤਾ ਐਸੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ੫੩੩
(ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ)		ਦਰਸਨ ਨਾਮ ਕਉ ਮਨੁ ੫੩੩
ਅੰਤਰੁ ਮਲਿ ਨਿਰਮਲੁ	੫੨੫	ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ੫੩੪
ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ	੫੨੬	ਹਰਿ ਜਪਿ ਸੇਵਕੁ ਪਾਰਿ ੫੩੪
(ਸ੍ਰੀ ਜੈ ਦੇਵ ਜੀ)		ਕਰਤ ਫਿਰੇ ਬਨ ਭੇਖ ੫੩੪
ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਿਮੰ	੫੨੬	ਮੈ ਪੇਖਿਓ ਗੀ ਉਚਾ ੫੩੪
		ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖਿਓ ੫੩੪
		ਏਕੈ ਰੇ ਹਰਿ ਏਕੈ ਜਾਨ ੫੩੫
		ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ ਤਾ ਕੀ ੫੩੫
		ਧਿਆਏ ਗਾਏ ਕਰਨੈਹਾਰ ੫੩੫
		ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ੫੩੫
		ਸਭ ਦਿਨ ਕੇ ਸਮਰਥ ੫੩੬
ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ		
(ਮਹਲਾ ੪)		
ਸੇਵਕ ਜਨ ਬਨੇ ਠਾਕੁਰ	੫੨੭	
ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ	੫੨੭	(ਮਹਲਾ ੬)
ਮੇਰੇ ਮਨ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੫੨੭	ਯਹ ਮਨੁ ਨੈਕ ਨ ਕਹਿਓ ੫੩੬
ਅਬ ਹਮ ਚਲੀ ਠਾਕੁਰ	੫੨੭	ਸਭ ਕਿਛੁ ਜੀਵਤ ਕੋ ੫੩੬
ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਉ	੫੨੮	ਜਗਤ ਮੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ੫੩੬
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ	੫੨੮	
(ਮਹਲਾ ੫)		
ਮਾਈ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ	੫੨੮	ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ
ਮਾਈ ਹੋਨਹਾਰ ਸੋ	੫੨੮	(ਮਹਲਾ ੫)
ਮਾਈ ਸੁਨਤ ਸੋਚ ਭੈ	੫੨੯	ਦੂਤਨ ਸੰਗਰੀਆ ੫੩੭
ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿ	੫੨੯	(ਮਹਲਾ ੬)
ਮਨ ਜਿਉ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭ	੫੨੯	ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ੫੩੭
ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ	੫੨੯	(ਮਹਲਾ ੪)
ਮਨ ਸਗਲ ਸਿਆਨਪ	੫੨੯	ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ੫੩੭
ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖਦਾਤੇ	੫੨੯	ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ੫੩੮
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਿਓ	੫੩੦	ਜਗਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕੀਰਤਿ ੫੩੯
ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ	੫੩੦	ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨੁ ੫੩੯
ਮਨ ਕਹ ਅਹੰਕਾਰਿ	੫੩੦	ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ੫੪੦
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰੈ ਹੁ ਤੇ ਨੇਰੈ	੫੩੦	ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ੫੪੧
ਮਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ	੫੩੦	(ਮਹਲਾ ੫)
		ਹਰਿ ਕਾ ਏਕੁ ਅਚੰਭਉ ੫੪੧

	ਪੰਨਾ	ਪੰਨਾ
ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨਾ	੫੪੨	ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਤੇਰਾ ੫੬੬
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ	੫੪੩	(ਮਹਲਾ ੩)
ਵਧੁ ਸੁਖ ਰੈਨੜੀਏ	੫੪੪	ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ੫੬੭
ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰੋਵਰ	੫੪੫	ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਭੁ ਵਾਪਾਰੁ ੫੬੮
ਖੋਜਤ ਸੰਤ ਫਿਰਹਿ ਪ੍ਰਭ	੫੪੫	ਮਨ ਮੋਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ੫੬੮
ਅਨ ਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ	੫੪੬	ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵਣਜੀਅਹਿ ੫੬੯
ਸੁਨਹੁ ਬੇਨੰਤੀਆ	੫੪੭	ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ੫੭੦
ਬੋਲਿ ਸੁਧਰਮੀੜਿਆ	੫੪੭	ਏ ਮਨ ਮੋਰਿਆ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ੫੭੧
(ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪)		(ਮਹਲਾ ੪)
ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂ ਸਭਸ ਦਾ	੫੪੮	ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ੫੭੨
		ਹੰਉ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਹੰਉ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ੫੭੨
		ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ੫੭੩
		ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ੫੭੪
(ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ)		(ਮਹਲਾ ੪ ਘੋੜੀਆ)
(ਮਹਲਾ ੧)		
ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਬੜੈ	੫੫੭	ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ ਰਾਮਿ ੫੭੫
ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ	੫੫੭	ਦੇਹ ਤੇਜਨੜੀ ਹਰਿ ਨਵ ਰੰਗੀਆ ੫੭੬
ਮੇਰੀ ਗੁਣਝੁਣ ਲਾਇਆ	੫੫੭	(ਮਹਲਾ ੫)
(ਮਹਲਾ ੩)		ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਲਧਾ ਜੀ ੫੭੬
ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ	੫੫੮	ਕਿਆ ਸੁਣੇਦੋ ਕੂੜੁ ੫੭੭
ਨਦਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ	੫੫੮	ਪ੍ਰਭ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ੫੭੮
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ	੫੫੯	(ਮਹਲਾ ੧ ਅਲਾਹਣੀਆ)
ਸੋਹਾਗਣੀ ਸਦਾ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ	੫੫੯	ਧੰਨੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ੫੭੮
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਦ ਮੀਠਾ ਲਾਗਾ	੫੫੯	ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸਹੇਲੀਹੋ ੫੭੯
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ	੫੫੯	ਸਚੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ਜਾਣੀਐ ੫੮੦
ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਸਾਦਿ	੫੬੦	ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਸਿਰਜਿ ੫੮੧
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ	੫੬੦	ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਠਿ ੫੮੧
ਹੰਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ	੫੬੦	(ਮਹਲਾ ੩)
(ਮਹਲਾ ੪)		ਪ੍ਰਭੁ ਸਚੜਾ ਹਰਿ ੫੮੨
ਸੇਜ ਏਕ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ	੫੬੦	ਸੁਣਿਅਹੁ ਕੰਤ ਮਹੇਲੀਹੋ ੫੮੩
ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁੰਦਰੁ	੫੬੧	ਰੋਵਹਿ ਪਿਰਹਿ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ੫੮੪
ਮੈ ਮਨਿ ਵਡੀ ਆਸ ਹਰੇ	੫੬੧	ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਜਜਰੀ ਹੈ ੫੮੪
(ਮਹਲਾ ੫)		(ਵਡਹੰਸੁ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪)
ਅਤਿ ਉਚਾ ਤਾ ਕਾ	੫੬੨	ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਆਪਿ ੫੮੫
ਧਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ	੫੬੨	
ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਕੋ ਵਿਰਲਾ	੫੬੨	ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਾ	੫੬੩	(ਮਹਲਾ ੧)
ਤੂ ਵਡਦਾਤਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ	੫੬੩	ਸਭਨਾ ਮਰਣਾ ਆਇਆ ੫੯੫
ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ	੫੬੩	ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ੫੯੫
ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ	੫੬੩	ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੋ ਬੇਟਾ ੫੯੬
ਤੂ ਜਾਣਾਇਹਿ ਤਾ ਕੋਈ ਜਾਣੈ	੫੬੩	ਪੁੜੁ ਧਰਤੀ ਪੁੜੁ ਪਾਣੀ ੫੯੬
ਮੈਰੈ ਅੰਤਰਿ ਲੋਚਾ	੫੬੪	ਹੰਉ ਪਾਪੀ ਪਤਿਤੁ ੫੯੬
(ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਅਗੰਮ ੫੯੭
ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਸਚੁ ਧੁਨਿ	੫੬੪	ਜਿਉ ਮੀਨਾ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ੫੯੭
ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸ	੫੬੫	ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਾ ਦਾਨਿ ਮਤਿ ੫੯੭
(ਮਹਲਾ ੧)		ਜਿਸੁ ਜਲਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ੫੯੮
ਕਾਇਆ ਕੂੜਿ ਵਿਗਾੜਿ	੫੬੫	ਅਪਨਾ ਘਰੁ ਮੁਸਤ ੫੯੮

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਸਰਬ ਜੀਆ ਸਿਰਿ	੫੯੮	ਜੇਤੀ ਸਮਗੀ ਦੇਖਹੁ ਰੇ	੬੧੪
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਤਦ	੫੯੯	ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਪਾਇਓ	੬੧੪
(ਮਹਲਾ ੩)		ਰਤਨੁ ਛਾਡਿ ਕਉਡੀ	੬੧੫
ਸੇਵਕ ਸੇਵ ਕਰਹਿ	੫੯੯	ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਪੂਰਨ	੬੧੫
ਭਗਤਿ ਖਜਾਨਾ ਭਗਤਨ	੬੦੦	ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ	੬੧੫
ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਹੋਵੈ ਤਾ	੬੦੦	ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਗਲ	੬੧੫
ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਨੋ ਸਦਾ	੬੦੧	ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਮਗਨੁ	੬੧੬
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ	੬੦੧	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੋਆ ਸਹਾਈ	੬੧੬
ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ	੬੦੧	ਬਿਨਸੈ ਮੋਹੁ ਮੇਰਾ ਅਰੁ	੬੧੬
ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ	੬੦੨	ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ	੬੧੭
ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ	੬੦੨	ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਹੋਇ	੬੧੭
ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ	੬੦੩	ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਝੂਠ	੬੧੭
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ	੬੦੩	ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਸਭੁ	੬੧੭
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ	੬੦੩	ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੀਅਨ ਕੋ	੬੧੭
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਤਾ ਸਹਜ	੬੦੪	ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੂਖ	੬੧੮
(ਮਹਲਾ ੪)		ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਹੀ	੬੧੮
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ	੬੦੪	ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੁ	੬੧੮
ਆਪੇ ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ	੬੦੫	ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਬਸੇ ਰਿਦ	੬੧੮
ਆਪੇ ਹੀ ਸਭੁ ਆਪਿ ਹੈ	੬੦੫	ਸੰਚਨਿ ਕਰਉ ਨਾਮ	੬੧੮
ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ	੬੦੫	ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਅਪਨੀ ਕਲ	੬੧੮
ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇਦਾ	੬੦੬	ਸੂਖ ਮੰਗਲ ਕਲਿਆਣ	੬੧੯
ਆਪੇ ਸੇਵਾ ਲਾਇਦਾ	੬੦੬	ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ	੬੧੯
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਵਿਛੁੜੇ	੬੦੭	ਗਏ ਕਲੇਸ ਰੋਗ ਸਭਿ	੬੧੯
ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅੰਤਰੁ	੬੦੭	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰੁ	੬੧੯
ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾ ਸਿਧਿ ਹੋਈ	੬੦੭	ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀਆ	੬੧੯
(ਮਹਲਾ ੫)		ਦੁਰਤੁ ਗਵਾਇਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ	੬੨੦
ਕਿਸੁ ਹਉ ਜਾਚੀ ਕਿਸੁ	੬੦੮	ਬਖਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ	੬੨੦
ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਸਲਾਹੀਐ	੬੦੮	ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ	੬੨੦
ਜਉ ਲਉ ਭਾਉ ਅਭਾਉ	੬੦੯	ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ	੬੨੦
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਹ	੬੦੯	ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਖਵਾਲਾ	੬੨੦
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਓ ਵਡਭਾਗੀ	੬੦੯	ਜੀਅ ਜੰਤ੍ਰ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ	੬੨੧
ਸੁਖੀਏ ਕਉ ਪੇਖੇ ਸਭ	੬੧੦	ਮਿਲਿ ਪੰਚਹੁ ਨਹੀ	੬੨੧
ਤਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਨੁ ਸੰਤਨ	੬੧੦	ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਇਹੁ	੬੨੧
ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਤੂੰ	੬੧੦	ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ	੬੨੧
ਸਗਲ ਸਮਗੀ ਮੋਹਿ	੬੧੦	ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨੀ ਗਹੇਰਾ	੬੨੨
ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਖੋਜਿ	੬੧੧	ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦਾ	੬੨੨
ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ	੬੧੧	ਠਾਢਿ ਪਾਈ ਕਰਤਾਰੇ	੬੨੨
ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ	੬੧੧	ਵਿਚਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ	੬੨੩
ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ	੬੧੨	ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਬਾਹੀ	੬੨੩
ਜਿਨਾ ਬਾਤ ਕੋ ਬਹੁਤੁ	੬੧੨	ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਚਰਨੀ	੬੨੩
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ	੬੧੨	ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਤੀ ਪੂਰੀ	੬੨੪
ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਰਾਜਾ	੬੧੩	ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ ਮੇਘ	੬੨੪
ਹਮ ਮੈਲੇ ਤੁਮ ਉਜਲ	੬੧੩	ਗਈ ਬਹੋੜੁ ਬੰਦੀ ਛੋੜੁ	੬੨੪
ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ	੬੧੩	ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭ	੬੨੫
ਹਮ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਨੁ	੬੧੪	ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਨਮਸਕਾਰੇ	੬੨੫
		ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ	੬੨੫

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਜਿਤੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਚਿਤਿ	੬੨੬	ਤੂ ਗੁਣਦਾਤੋ ਨਿਰਮਲੋ	੬੩੬
ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ	੬੨੬	(ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ)	
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਖਵਾਰੇ	੬੨੬	ਭਗਤਾ ਦੀ ਸਦਾ ਤੂ	੬੩੭
ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਬਲਿਹਾਰੀ	੬੨੬	ਨਿਗੁਣਿਆ ਨੋ ਆਪੇ	੬੩੮
ਤਾਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰਿ	੬੨੬	ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਬਦੇ ਜਾਪਦਾ	੬੩੯
ਸੋਈ ਕਰਾਇ ਜੋ ਤੁਧੁ	੬੨੬	(ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ)	
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਪਰੋਇਆ	੬੨੭	ਸਭੁ ਜਗੁ ਜਿਨਹਿ	੬੩੯
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਾਰਿਆ	੬੨੭	ਮਾਤ ਗਰਭ ਦੁਖ ਸਾਗਰੋ	੬੪੦
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸਾਜਿ	੬੨੭	ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ	੬੪੧
ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪੇ	੬੨੭	(ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪)	
ਅਪਨਾ ਗੁਰੁ ਧਿਆਏ	੬੨੭	ਤੂ ਆਪੇ ਸਿਸਟਿ ਕਰਤਾ	੬੪੨
ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ	੬੨੮	(ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ)	
ਐਬੈ ਓਬੈ ਰਖਵਾਲਾ	੬੨੮	ਬੁਤ ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ ਹਿੰਦੂ	੬੪੪
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਭਾਣਾ	੬੨੮	ਜਬ ਜਗੀਐ ਤਬ ਹੋਇ	੬੪੪
ਗਗੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ	੬੨੮	ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭੈ ਮਤ	੬੪੪
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪੂਰੀ ਕੀਨੀ	੬੨੮	ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ	੬੪੫
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧੇ	੬੨੯	ਜਾ ਕੇ ਨਿਗਮ ਦੂਧ ਕੇ	੬੪੫
ਭੂਖੇ ਖਾਵਤ ਲਾਜ ਨ	੬੨੯	ਜਿਹ ਬਾਝੁ ਨ ਜੀਆ	੬੪੫
ਸੁਖ ਸਾਂਦਿ ਘਰਿ ਆਇਆ	੬੨੯	ਕਿਆ ਪੜੀਐ ਕਿਆ	੬੪੫
ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਰਿਦੈ	੬੨੯	ਹਿੰਦੈ ਕਪਟੁ ਮੁਖ	੬੪੬
ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ	੬੨੯	ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ	੬੪੬
ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ	੬੩੦	ਸੰਤਹੁ ਮਨ ਪਵਨੈ ਸੁਖੁ	੬੪੬
ਨਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਮੇਰੇ	੬੩੦	ਭੂਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ	੬੪੬
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ ਦਾਤਾ	੬੩੦	(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)	
ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਹਰਿ	੬੩੦	ਜਬ ਦੇਖਾ ਤਬ ਗਾਵਾ	੬੪੬
ਭਇਓ ਕਿਰਪਾਲੁ	੬੩੦	ਪਾੜ ਪੜੋਸਣਿ ਪੂਛਿ ਲੇ ਨਾਮਾ	੬੪੭
ਸਿਮਰਉ ਅਪੁਨਾ ਸਾਂਈ	੬੩੧	ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲੁ	੬੪੭
ਸੁਨਹੁ ਬਿਨੰਤੀ ਠਾਕੁਰ	੬੩੧	(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ)	
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਵਸਿ	੬੩੧	ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ	੬੪੭
(ਮਹਲਾ ੬)		ਜਉ ਹਮ ਬਾਂਧੇ ਮੋਹ ਫਾਸ	੬੪੮
ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ	੬੩੧	ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਪੁੰਨ ਫਲ	੬੪੮
ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਾਰਿ	੬੩੧	ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਸੁਰਤਰ	੬੪੮
ਮਨ ਰੇ ਕਉਨੁ ਕੁਮਤਿ ਤੈ	੬੩੨	ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ	੬੪੮
ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ	੬੩੨	ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਪਵਨ ਕਾ	੬੪੯
ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉਨੁ ਉਪਾਉ	੬੩੨	ਚਮਰਟਾ ਗਾਠਿ	੬੪੯
ਮਾਈ ਮੈ ਕਿਹ ਬਿਧਿ	੬੩੨	(ਸ੍ਰੀ ਭੀਖਨ ਜੀਉ)	
ਮਾਈ ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਬਸਿ	੬੩੨	ਨੈਨਹੁ ਨੀਰੁ ਬਹੈ ਤਨੁ	੬੪੯
ਰੇ ਨਰ ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ	੬੩੩	ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ	੬੪੯
ਇਹ ਜਗਿ ਮੀਤੁ ਨ ਦੇਖਿਓ	੬੩੩		
ਮਨ ਰੇ ਗਹਿਓ ਨ ਗੁਰ	੬੩੩		
ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ	੬੩੩		
ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਾਨਿ ਲੋਹੁ ਮਨ	੬੩੪		
(ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)			
ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ	੬੩੪	ਜੀਉ ਡਰਤੁ ਹੈ ਆਪਣਾ	੬੬੦
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ	੬੩੫	ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ	੬੬੦
ਜਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ	੬੩੬	ਕਿਉ ਸਿਮਰੀ ਸਿਵਰਿਆ	੬੬੧
		ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਸਿਮਰਿਆ	੬੬੧

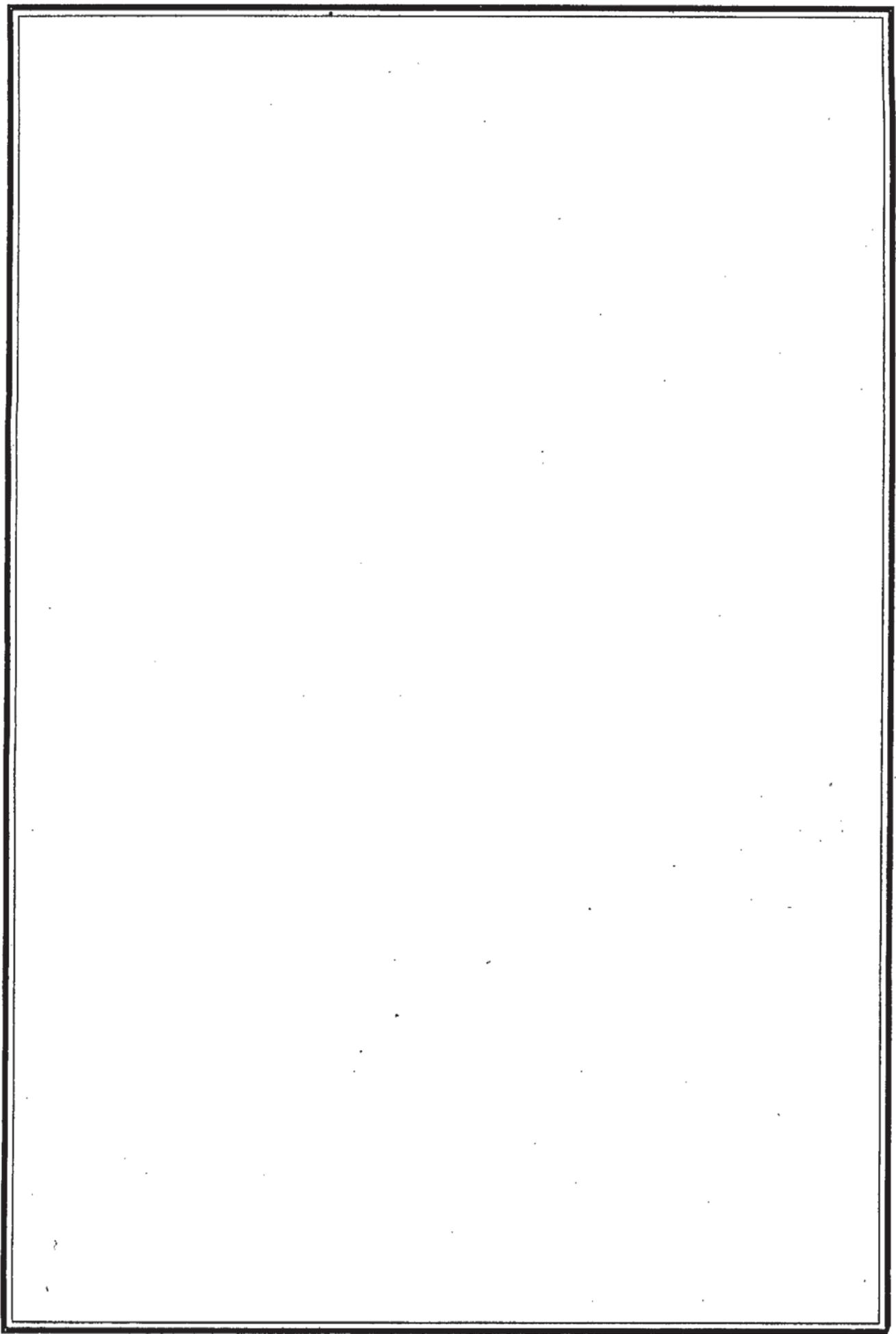
ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ

(ਮਹਲਾ ੧)

	ਪੰਨਾ	ਪੰਨਾ
ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋ ਬਾਰ	੬੬੧	੬੭੪
ਚੋਰੁ ਸਲਾਹੇ ਚੀਤੁ ਨ ਭੀਜੈ	੬੬੨	੬੭੫
ਕਾਇਆ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ	੬੬੨	੬੭੫
ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜੋਗੁ ਨਾਹੀ	੬੬੨	੬੭੫
(ਮਹਲਾ ੧ ਆਰਤੀ)		
ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ	੬੬੩	੬੭੬
(ਮਹਲਾ ੩)		
ਇਹੁ ਧਨੁ ਅਖਟੁ ਨ	੬੬੩	੬੭੬
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਨਿਰਮਲੁ	੬੬੪	੬੭੭
ਸਦਾ ਧਨੁ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ	੬੬੪	੬੭੭
ਜਗੁ ਮੈਲਾ ਮੈਲੇ ਹੋਇ	੬੬੪	੬੭੭
ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ	੬੬੫	੬੭੭
ਮਨੁ ਮਰੈ ਧਾਤੁ ਮਰਿ	੬੬੫	੬੭੮
ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੁਰਖ	੬੬੫	੬੭੮
ਨਾਵੈ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਮਿਤਿ	੬੬੬	੬੭੮
ਹਮ ਭੀਖਕ ਭੇਖਾਰੀ ਤੇਰੇ	੬੬੬	੬੭੯
(ਮਹਲਾ ੪)		
ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਸੰਤ	੬੬੬	੬੭੯
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ	੬੬੭	੬੭੯
ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਸਤਗੁਰੁ	੬੬੭	੬੮੦
ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਅੰਧ ਬਿਖੈ	੬੬੭	੬੮੦
ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੁੰਦ ਭਏ ਹਰਿ	੬੬੮	੬੮੦
ਕਲਿਜੁਗ ਕਾ ਧਰਮੁ	੬੬੮	੬੮੦
ਉਰ ਧਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ	੬੬੮	੬੮੦
ਗੁਨ ਕਹੁ ਹਰਿ ਲਹੁ ਕਰਿ	੬੬੯	੬੮੦
ਹਰਿ ਪੜੁ ਹਰਿ ਲਿਖੁ	੬੬੯	੬੮੧
ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਬੁਧ	੬੬੯	੬੮੧
ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ	੬੬੯	੬੮੧
ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ	੬੬੯	੬੮੧
ਮੇਰੇ ਸਾਹਾ ਮੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ	੬੭੦	੬੮੧
(ਮਹਲਾ ੫)		
ਭਵ ਖੰਡਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ	੬੭੦	੬੮੨
ਬਿਨੁ ਜਲ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਹੈ	੬੭੦	੬੮੨
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਓ ਮੋਹਿ	੬੭੧	੬੮੨
ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਭੋਟੇ	੬੭੧	੬੮੨
ਜਿਸ ਕਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ	੬੭੧	੬੮੨
ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ	੬੭੨	੬੮੩
ਲਵੈ ਨ ਲਾਗਨ ਕਉ ਹੈ	੬੭੨	੬੮੩
ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ	੬੭੨	੬੮੩
ਜਿਹ ਕਰਣੀ ਹੋਵਹਿ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ	੬੭੩	੬੮੩
ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਪੀਸਉ ਸੰਤ ਆਗੈ	੬੭੩	੬੮੪
ਜਿਨਿ ਕੀਨੇ ਵਸਿ ਅਪੁਨੇ	੬੭੩	੬੮੪
ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰੀਤਪਾਲਕ	੬੭੪	੬੮੪
ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਤਿਲਕ	੬੭੪	
ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਵੈ ਪ੍ਰਭੁ	੬੭੪	
ਹਰਿ ਹਰਿ ਲੀਨੇ ਸੰਤ	੬੭੪	
		(ਮਹਲਾ ੬)
		੬੮੪
		੬੮੪

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਤਿਹ ਜੋਗੀ ਕਉ ਜੁਗਤਿ	੬੮੫	ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ	੬੯੭
ਅਬ ਮੈ ਕਉਨੁ ਉਪਾਉ	੬੮੫	ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ	੬੯੭
(ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ)		ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਾਈ	੬੯੮
ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ	੬੮੫	ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ	੬੯੮
ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ	੬੮੬	ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੬੯੮
(ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀ)		ਰਸਿ ਰਸਿ ਰਾਮੁ ਰਸਾਲੁ	੬੯੯
ਜੋ ਜੋ ਜੁਨੀ ਆਇਓ ਤਿਹ	੬੮੬	ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ	੬੯੯
(ਮਹਲਾ ੧)		ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ	੬੯੯
ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ	੬੮੭	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਜੀਵਾ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਮਨਿ	੬੮੮	ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਕਵਨੁ ਈਹਾ	੭੦੦
ਪਿਰੁ ਸੰਗਿ ਮੂਠੜੀਏ	੬੮੯	ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਰੋ ਕਹੀਅਉ	੭੦੦
(ਮਹਲਾ ੪)		ਧੀਰਉ ਸੁਨਿ ਧੀਰਉ	੭੦੦
ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾ	੬੯੦	ਲੋੜੀਦੜਾ ਸਾਜਨੁ ਮੇਰਾ	੭੦੦
(ਮਹਲਾ ੫)		ਅਬ ਮੈਂ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ	੭੦੧
ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲ	੬੯੧	ਮਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ	੭੦੧
(ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ)		ਜਾ ਕਉ ਭਏ ਗੋਵਿੰਦ	੭੦੧
ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਮਹੇਸ ਸਮਾਨਾ	੬੯੧	ਗੋਬਿੰਦ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਨ	੭੦੧
ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ	੬੯੨	ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ	੭੦੧
ਜੋ ਜਨੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ	੬੯੨	ਚਾਤ੍ਰਕ ਚਿਤਵਤ	੭੦੨
ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਸਿਵ ਲੋਕਹਿ	੬੯੨	ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸਿ ਰਹੇ	੭੦੨
ਰਾਮ ਸਿਮਰਿ ਰਾਮ ਸਿਮਰਿ	੬੯੨	ਆਏ ਅਨਿਕ ਜਨਮ	੭੦੨
(ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ)		ਹਰਿ ਜਨ ਸਿਮਰਹੁ	੭੦੨
ਗਹਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨੀਵ	੬੯੨	(ਮਹਲਾ ੯)	
ਦਸ ਬੈਰਾਗਨਿ ਮੋਹਿ	੬੯੩	ਭੂਲਿਓ ਮਨੁ ਮਾਇਆ	੭੦੨
ਮਾਰਵਾੜਿ ਜੈਸੇ ਨੀਰੁ	੬੯੩	ਹਰਿ ਜੂ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪਤਿ	੭੦੩
ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ ਪੁੰਡਰਕ ਵਨਾ	੬੯੩	ਮਨ ਰੇ ਸਾਚਾ ਗਹੇ	੭੦੩
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਮਾਧਉ	੬੯੪	(ਮਹਲਾ ੫)	
(ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ)		ਸੁਣਿ ਯਾਰ ਹਮਾਰੇ	੭੦੩
ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ	੬੯੪	ਜਿਉ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉ ਰਾਖੁ	੭੦੪
ਚਿਤ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਉ	੬੯੪	ਪਾਧਾਣੂ ਸੰਸਾਰੁ ਗਾਰਬਿ	੭੦੫
ਨਾਮੁ ਤੇਰੇ ਆਰਤੀ	੬੯੪	(ਵਾਰ ਜੈਤਸਰੀ ਕੀ ਮਹਲਾ ੫)	
(ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀਉ)		ਹਰਿ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ	੭੦੬
ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ	੬੯੫	(ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ)	
(ਸ੍ਰੀ ਸੈਣ)		ਨਾਥ ਕਛੁਅ ਨ ਜਾਨਉ	੭੧੦
ਧੂਪ ਦੀਪ ਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ	੬੯੫	ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ	
(ਭਗਤ ਪੀਪਾ)		(ਮਹਲਾ ੪)	
ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਇਅਉ ਦੇਵਲ	੬੯੫	ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ	੭੧੧
(ਭਗਤ ਪੰਨਾ)		(ਮਹਲਾ ੫)	
ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ	੬੯੫	ਸੰਤਨ ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ	੭੧੧
ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ		ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ	੭੧੧
(ਮਹਲਾ ੪)		ਧਾਇਓ ਰੇ ਮਨ ਦਹ ਦਿਸ	੭੧੨
ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ	੬੯੬	ਮਾਨੁਖੁ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ	੭੧੨
ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲਕੁ	੬੯੬	ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬਸਹੁ ਰਿਦੈ	੭੧੨
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਕਛੁਅ ਨ	੬੯੭	ਮਾਗਉ ਦਾਨੁ ਠਾਕੁਰ	੭੧੩

	ਪੰਨਾ		ਪੰਨਾ
ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ	੭੧੩	ਹਰਿ ਜਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮ	੭੧੯
ਨੀਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ਮਿਟਹੀ	੭੧੩	ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ	੭੨੦
ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ	੭੧੩	ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ	੭੨੦
ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ	੭੧੩	ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ	੭੨੦
ਨਿੰਦਕੁ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ	੭੧੪	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਕਿਰਪਨ ਤਨ ਮਨ	੭੧੪	ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਓ	੭੨੦
ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ	੭੧੪		
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ	੭੧੪	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ	
ਸੁਆਮੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ	੭੧੪	(ਮਹਲਾ ੧)	
ਹਾਂ ਹਾਂ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੂੜੇ	੭੧੫	ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ	੭੨੧
ਹਮਾਰੈ ਏਕੈ ਹਰੀ ਹਰੀ	੭੧੫	ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ	੭੨੧
ਰੂੜੇ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਲੋੜੇ	੭੧੫	ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ	੭੨੧
ਗਰਬਿ ਗਹਿਲੜੇ	੭੧੫	ਇਆਨੜੀਏ ਮਾਨੜਾ	੭੨੨
ਐਸੇ ਗੁਨੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀ	੭੧੬	ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ	੭੨੨
ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ	੭੧੬	(ਮਹਲਾ ੪)	
ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ	੭੧੬	ਸਭਿ ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਖਸਮਾਹੁ	੭੨੩
ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ਪਗ ਕੀ ਧੂਰਿ	੭੧੬	ਨਿਤ ਨਿਹਫਲ ਕਰਮ ਕਮਾਇ	੭੨੩
ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ	੭੧੬	(ਮਹਲਾ ੫)	
ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ	੭੧੭	ਖਾਕ ਨੂਰ ਕਰਦੇ ਪਾਕ ਅਲਾਹ	੭੨੩
ਮਾਈ ਮਾਇਆ ਛਲੁ	੭੧੭	ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ	੭੨੩
ਮਾਈ ਚਰਨ ਗੁਰ ਮੀਠੇ	੭੧੭	ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸਾਹਿਬੁ	੭੨੪
ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ	੭੧੭	ਕਰਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਮੁਸਤਾਫੁ	੭੨੪
ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ ਸੁਖੁ	੭੧੭	ਮੀਰਾਂ ਦਾਨਾਂ ਦਿਲ ਸੋਚ	੭੨੪
ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਨ ਰਿਦੈ	੭੧੮	(ਮਹਲਾ ੧)	
(ਮਹਲਾ ੯)		ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ	੭੨੪
ਕਹਉ ਕਹਾ ਅਪਨੀ	੭੧੮	ਹਰਿ ਕੀਆ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ	੭੨੫
(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ)		(ਮਹਲਾ ੯)	
ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਨਿਰਵਾ	੭੧੮	ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ	੭੨੬
ਕਉਨੁ ਕੋ ਕਲੰਕੁ	੭੧੮	ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮਨਾ	੭੨੬
ਤੀਨਿ ਛੰਦੇ ਖੇਲੁ ਆਛੈ	੭੧੮	ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੇ ਮਨਾ ਗਾਇ ਲੈ	੭੨੭
		(ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ)	
ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ		ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਇਫਤਰਾ ਭਾਈ	੭੨੭
(ਮਹਲਾ ੪)		(ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ)	
ਸੁਨਿ ਮਨ ਅਕਥ ਕਥਾ	੭੧੯	ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਖੁੰਦਕਾਰਾ	੭੨੭
ਮਨ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ	੭੧੯	ਹਲੇ ਯਾਰਾਂ ਹਲੇ ਯਾਰਾਂ	੭੨੭

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਸੋ ਦਰੁ ॥

ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥ ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ
ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ
ਕਹੀਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ
ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਨਿ
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ
ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ
ਨਾਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਸਾਧ
ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪੰਡਿਤ ਪੜੇ ਰਖੀਸੁਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਬੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ
ਤੁਧਨੋ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਇਆਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਜੇਤੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਜੋਧ
ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਖੰਡ ਮੰਡਲ
ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥ ਸੇਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ
ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ
ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ
ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥ ਰੰਗੀ
ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਕੀਤਾ
ਅਪਣਾ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਫਿਰਿ ਹੁਕਮੁ

* ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਖੜੋਤੀਆਂ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਥੇ ਆਪ ਭੀ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

† ਤਾਲ ਜਾਂ ਸੁਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਨੰਬਰ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ੧ ਤੋਂ ੧੭ ਤਕ ਘਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

‡ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੬ । ਇਸ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ ਆਸਾ ਮ: ੫, ਛੰਤ ੨, ਪੰਨਾ ੪੫੫ ।

§ ਇਥੇ 'ਸੁਰਗ' ਤੇ 'ਮਛ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ 'ਸੁਰਗਾਂ ਤੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀਆਂ ਮੋਹਣੀਆਂ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ : ਤੈਨੂੰ ਮੋਹਣੀਆਂ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰਗ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਤਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ
 ਰਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ
 ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਅਗਮਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ
 ਤੁਧੁ ਜੀ ਹਰਿ ਸਚੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ॥ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀ ਤੂੰ ਜੀਆ ਕਾ
 ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਸੰਤਹੁ ਜੀ ਸਭਿ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ਹਰਿ
 ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਸੇਵਕੁ ਜੀ ਕਿਆ ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਤੂੰ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਜੀ ਹਰਿ ਏਕੋ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਣਾ ॥ ਇਕਿ
 ਦਾਤੇ ਇਕਿ ਭੇਖਾਰੀ ਜੀ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਦਾਤਾ ਆਪੇ
 ਭੁਗਤਾ ਜੀ ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ਤੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੇਅੰਤੁ ਬੇਅੰਤੁ
 ਜੀ ਤੇਰੇ ਕਿਆ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ ॥ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ ਜਨੁ
 ਨਾਨਕੁ ਤਿਨੁ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ
 ਸੇ ਜਨ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੁਖ ਵਾਸੀ ॥ ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਜਿਨੁ ਹਰਿ
 ਧਿਆਇਆ ਜੀਉ ਤਿਨ ਟੂਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ਜਿਨ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨੁ ਹਰਿ
 ਨਿਰਭਉ ਧਿਆਇਆ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ ॥ ਜਿਨੁ ਸੇਵਿਆ
 ਜਿਨੁ ਸੇਵਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪਿ ਸਮਾਸੀ ॥ ਸੇ ਧੰਨੁ ਸੇ
 ਧੰਨੁ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜੀਉ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਬਲਿ ਜਾਸੀ ॥ ੩ ॥
 ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਜੀ ਭਰੇ ਬੇਅੰਤ ਬੇਅੰਤਾ ॥ ਤੇਰੇ ਭਗਤ
 ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਸਲਾਹਨਿ ਤੁਧੁ ਜੀ ਹਰਿ ਅਨਿਕ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤਾ ॥ ਤੇਰੀ
 ਅਨਿਕ ਤੇਰੀ ਅਨਿਕ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਪੂਜਾ ਜੀ ਤਪੁ ਤਾਪਹਿ ਜਪਹਿ ਬੇਅੰਤਾ ॥
 ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਪੜਹਿ ਬਹੁ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਜੀ ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ
 ਖਟੁ ਕਰਮ ਕਰੰਤਾ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਭਗਤ ਭਲੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੋ ਭਾਵਹਿ
 ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ੪ ॥ ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਕਰਤਾ ਜੀ ਤੁਧੁ
 ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਤੂੰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੂੰ ਏਕੋ ਜੀ ਤੂੰ
 ਨਿਹਚਲੁ ਕਰਤਾ ਸੋਈ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਵਰਤੈ ਜੀ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਹਿ
 ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਉਪਾਈ ਜੀ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ
 ਗੋਈ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਕਰਤੇ ਕੇ ਜੀ ਜੋ ਸਭਸੈ ਕਾ ਜਾਣੋਈ ॥
 ੫ ॥ ੨ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੨ ॥
 ਸੁਣਿ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭ ਕੋਈ ॥ ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਡੀਠਾ ਹੋਈ ॥ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ

* ਇਸ ਪੰਜਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੧੦-੧੧।

† ਇੰਨਾਂ ਤੀਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ।

‡ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ †।

§ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੯ ।

ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਇ ॥ ਕਹਣੈ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਵਡੇ ਮੇਰੇ
 ਸਾਹਿਬਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ਕੋਈ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ
 ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭਿ ਸੁਰਤੀ ਮਿਲਿ ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਈ ॥ ਸਭ
 ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰ ਹਾਈ ॥
 ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਤੇਰੀ ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਸਤ ਸਭਿ ਤਪ ਸਭਿ
 ਚੰਗਿਆਈਆ ॥ ਸਿਧਾ ਪੁਰਖਾ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ॥ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਸਿਧੀ
 ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈਆ ॥ ੩ ॥ ਆਖਣ
 ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਬੇਚਾਰਾ ॥ ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੈ
 ਕਿਆ ਚਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥
 *ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥ ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ ਸਾਚੇ
 ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੂਖ ॥ ਤਿਤੁ ਭੂਖੈ ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੂਖ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਕਿਉ
 ਵਿਸਰੈ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਚੇ
 ਨਾਮ ਕੀ ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ਆਖਿ ਥਕੇ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ ॥ ਜੇ ਸਭਿ
 ਮਿਲਿ ਕੈ ਆਖਣ ਪਾਹਿ ॥ ਵਡਾ ਨ ਹੋਵੈ ਘਾਟਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਨਾ ਓਹੁ
 ਮਰੈ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥ ਦੇਂਦਾ ਰਹੈ ਨ ਚੂਕੈ ਭੋਗੁ ॥ ਗੁਣੁ ਏਹੋ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨਾ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥ ਜਿਨਿ
 ਦਿਨੁ ਕਰਿ ਕੈ ਕੀਤੀ ਰਾਤਿ ॥ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਹਿ ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਵੈ ਬਾਝੁ ਸਨਾਤਿ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †ਜੇ ਦਰਿ ਮਾਂਗਤੁ^੧ ਕੂਕ
 ਕਰੇ ਮਹਲੀ ਖਸਮੁ ਸੁਣੇ ॥ ਭਾਵੈ ਧੀਰਕ^੨ ਭਾਵੈ ਧਕੇ^੩ ਏਕ ਵਡਾਈ ਦੇਇ ॥
 ੧ ॥ ‡ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ ਨ ਪੂਛਹੁ ਜਾਤੀ ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥ ਆਪਿ ਉਲਾਮੇ^੪ ਚਿਤਿ ਧਰੇਇ ॥ ਜਾ ਤੂੰ
 ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਕਿਆ ਮੁਹਤਾਜੀ ਕਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਆਪਿ
 ਉਪਾਏ ਆਪੇ ਦੇਇ ॥ ਆਪੇ ਦੁਰਮਤਿ^੫ ਮਨਹਿ ਕਰੇਇ ॥ †ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ
 ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਦੁਖੁ ਅਨੇਰਾ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ †ਸਾਚੁ ਪਿਆਰਾ
 ਆਪਿ ਕਰੇਇ ॥ †ਅਵਰੀ ਕਉ ਸਾਚੁ ਨ ਦੇਇ ॥ ਜੇ ਕਿਸੈ ਦੇਇ^{੧੦} ਵਖਾਣੈ
 ਨਾਨਕੁ ਆਗੈ ਪੂਛ ਨ ਲੇਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †ਤਾਲ^{੧੧}
 ਮਦੀਰੇ^{੧੨} ਘਟ ਕੇ ਘਾਟ^{੧੩} ॥ ਦੋਲਕ^{੧੪} ਦੁਨੀਆ ਵਾਜਹਿ ਵਾਜ ॥ ਨਾਰਦੁ^{੧੫}
 ਨਾਚੈ ਕਲਿ ਕਾ ਭਾਉ^{੧੫} ॥ ਜਤੀ ਸਤੀ^{੧੬} ਕਹ ਰਾਖਹਿ ਪਾਉ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ^{੧੭} ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ਅੰਧੀ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਿਬੁ ਜਾਣੁ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੁਰੂ ਪਾਸਹੁ ਫਿਰਿ^{੧੯} ਚੇਲਾ ਖਾਇ ॥ †ਤਾਮਿ ਪਰੀਤਿ ਵਸੈ ਘਰਿ^{੨੦}

੧ ਮੰਗਤਾ। ੨ ਧੀਰਜ, ਭਰੋਸਾ, ਹੌਸਲਾ ਬਨਾਣਾ। ੩ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਇਕ ਦੇਵੇ ਉਹੋ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ੪ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਵੇਖੋ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ (ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ) ਜਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। “ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ, ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ” (ਵਾਰ ਆਸਾ)। “ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਦੇਹ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਇ” (ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੩)। ੫ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ੬ (ਅਰਥੀ) ਵਰਜਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ੮ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਜੇਹੀ ਔਖੀ ਵਸਤੂ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ੯ ਹੋਰਨਾਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ।	੧੦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ। ੧੧ ਛੋਟੇ। ੧੨ (ਮੰਦੀਰੇ) ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਘੁੰਗਰੂ, ਝਾਂਜਰਾਂ। ੧੩ ਘਟ ਕੇ ਘਾਟ = ਮਨ ਦੇ ਰਸਤੇ, ਲਹਰਾ, ਭਾਵ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ। ੧੪ ਢੋਲਕ। ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਤਾਲ ਮਦੀਰੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਢੋਲਕ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਜੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ੧੫ ਵਤੀਰਾ। ਕਲਯੁਗ ਦਾ ਇਹ ਵਤੀਰਾ ਹੈ। ੧੬ ਕਿਥੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ, ਟਿਕਣ? ੧੭ ਉੱਤੋਂ। ੧੮ ਸੁਜਾਣ, ਸਿਆਣਾ। ੧੯ ਸਗੋਂ, ਉਲਟਾ। ੨੦ (ਅਰਥੀ-ਤੁਆਮ) ਰੋਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ। ੨੧ ਮਨ ਵਿੱਚ।

* ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੯ ।

† ਇਸ ਚੌਪਦੇ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜਾਚਕ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਜਾਣ ਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਦਾ । ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾਤ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਕਰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਪਏ ਭਰਮਾਉਣ, ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਤਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਹੋਛੇ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨਾ ਲਾਈਏ ।

§ ਮਨ । ਨਾਰਦ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਬੜਾ ਗੁਣਵਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਬਾਬਤ ਇਹ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਉਧਰ ਲੂਤੀ ਲਾ ਕੇ ਝਗੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਚੁਗਲ, ਫਸਾਦੀ ਤੇ ਚੰਚਲ ਪੁਰਸ਼ ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਥੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਰਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਆਇ ॥ ਜੇ ਸਉ ਵਰਿਆ ਜੀਵਣ ਖਾਣੁ ॥ ਖਸਮ ਪਛਾਣੈ ਸੋ ਦਿਨੁ
ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ^੧ਦਰਸਨਿ ਦੇਖਿਐ ਦਇਆ ਨ ਹੋਇ ॥ ਲਏ ਦਿਤੇ ਵਿਣੁ
ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਰਾਜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇ ^੨ਹਥਿ ਹੋਇ ॥ ^੩ਕਹੈ ਖੁਦਾਇ ਨ ਮਾਨੈ
ਕੋਇ ॥ ੩ ॥ ^੪ਮਾਣਸ ਮੂਰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕੁਤਾ ਦਰਿ ਫੁਰਮਾਨੁ ॥
^੫ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਜਾਣੈ ਮਿਹਮਾਨੁ ॥ ਤਾ ਕਿਛੁ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ॥ ੪ ॥
੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ *ਜੇਤਾ ਸਬਦੁ ^੬ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ^੭ਤੇਤੀ ^੮ਜੇਤਾ ਰੂਪੁ
ਕਾਇਆ ਤੇਰੀ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਰਸਨਾ ^੯ਆਪੇ ਬਸਨਾ ^{੧੦}ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਹਉ
ਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਏਕੋ ਹੈ ॥ ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਈ ਏਕੋ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਆਪੇ ਮਾਰੇ ਆਪੇ ਛੋਡੈ ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਦੇਇ ॥ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਆਪੇ ਵਿਗਸੈ ^{੧੧}
ਆਪੇ ^{੧੨}ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਅਵਰੁ
ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ਜੈਸਾ ਵਰਤੈ ਤੈਸੋ ਕਹੀਐ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥
੩ ॥ ਕਲਿ ^{੧੩}ਕਲਵਾਲੀ ^{੧੪}ਮਾਇਆ ਮਦੁ ^{੧੫}ਮੀਠਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ ^{੧੬}ਪੀਵਤੁ
ਰਹੈ ॥ ਆਪੇ ਰੂਪੁ ^{੧੭}ਕਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ਨਾਨਕੁ ਬਪੁੜਾ ^{੧੮}ਏਵ ਕਹੈ ॥ ੪ ॥
੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਵਾਜਾ ਮਤਿ ਪਖਾਵਜੁ ^{੧੯}ਭਾਉ ^{੨੦} ॥ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ
ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ ^{੨੧}ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਏਹੋ ਤਪ ਤਾਉ ॥ ਇਤੁ ਰੰਗਿ ਨਾਚਹੁ
ਰਖਿ ਰਖਿ ਪਾਉ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਜਾਣੈ ਸਾਲਾਹ ॥ ਹੋਰੁ ਨਚਣਾ ਖੁਸੀਆ
ਮਨ ਮਾਹ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵਜਹਿ ^{੨੩}ਦੁਇ ਤਾਲ ॥ ਪੈਰੀ
ਵਾਜਾ ^{੨੪}ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ॥ ਰਾਗੁ ਨਾਦੁ ਨਹੀ ^{੨੫}ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥ ਇਤੁ ਰੰਗਿ
ਨਾਚਹੁ ਰਖਿ ਰਖਿ ਪਾਉ ॥ ੨ ॥ ^{੨੬}ਭਉ ਫੇਰੀ ਹੋਵੈ ਮਨ ਚੀਤਿ ॥ ਬਹਦਿਆ
ਉਠਦਿਆ ਨੀਤਾ ਨੀਤਿ ॥ ਲੇਟਣਿ ^{੨੭}ਲੇਟਿ ਜਾਣੈ ਤਨੁ ਸੁਆਹੁ ॥ ਇਤੁ
ਰੰਗਿ ਨਾਚਹੁ ਰਖਿ ਰਖਿ ਪਾਉ ॥ ੩ ॥ ਸਿਖ ਸਭਾ ^{੨੮}ਦੀਖਿਆ ਕਾ ਭਾਉ ॥
^{੨੯}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਣਣਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਆਖਣੁ ਵੇਰਾ ਵੇਰ ॥ ਇਤੁ
ਰੰਗਿ ਨਾਚਹੁ ਰਖਿ ਰਖਿ ਪੈਰ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †ਪਉਣੁ
ਉਪਾਇ ਧਰੀ ^{੩੦}ਸਭ ਧਰਤੀ ਜਲ ਅਗਨੀ ਕਾ ਬੰਧੁ ^{੩੧}ਕੀਆ ॥ ਅੰਧੁਲੈ
ਦਹਸਿਰਿ ^{੩੨}ਮੂੰਡੁ ^{੩੩}ਕਟਾਇਆ ਰਾਵਣੁ ਮਾਰਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ॥ ੧ ॥
ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਤੇਰੀ ਆਖੀ ਜਾਇ ॥ ਤੂੰ ਸਰਬੇ ^{੩੪}ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਲਿਵ
ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੫}ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਜੁਗਤਿ ਹਥਿ ਕੀਨੀ ਕਾਲੀ ਨਥਿ
ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ॥ ^{੩੬}ਕਿਸੁ ਤੂੰ ਪੁਰਖੁ ਜੋਰੁ ਕਉਣ ਕਹੀਐ ਸਰਬ
ਨਿਰੰਤਰਿ ^{੩੭}ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ੨ ॥ ^{੩੮}ਨਾਲਿ ਕੁਟੰਬੁ ਸਾਥਿ ਵਰਦਾਤਾ ^{੩੯}
‡ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਾਲਣ ਸਿਸਟਿ ਗਇਆ ॥ ਆਗੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਤਾ ਕਾ ਕੰਸੁ
ਛੇਦਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ॥ ੩ ॥ ¶ਰਤਨ ਉਪਾਇ ਧਰੇ ਖੀਰੁ ^{੪੦}ਮਥਿਆ ^{੪੧}

- ੧ ਨਿਰੇ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੈਣ ਦੇਣ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਭਾਵ ਵੱਢੀ-ਖੋਰੇ ਹਨ।
- ੨ ਜੇ ਕੁਝ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪੱਲੇ ਹੋਵੇ।
- ੩ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।
- ੪ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ, ਨਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ, ਪਰ ਕਰਣੀ ਕੁੱਤੇ ਵਾਲੀ ਜੋ ਦਰ 'ਤੇ ਲੋਭ ਖਾਤਰ ਸਭ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਸਮਝੇ। ੬ ਆਵਾਜ਼।
- ੭ ਨਦੀ, ਵਹਾਉ, ਤਾਰ। ੮ ਉਹ ਸਾਰੀ। ਹੇ ਹਰੀ! ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ ਦਾ ਵਹਾਉ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ੯ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੀ, ਜੀਭ।
- ੧੦ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਨੱਕ।
- ੧੧ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੩ ਕਲਜੁਗ।
- ੧੪ ਕਲਾਲਨ, ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ।
- ੧੫ ਸ਼ਰਾਬ। ਮਾਇਆ ਮਿੱਠੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ।
- ੧੬ ਮਸਤ, ਸ਼ਰਾਬੀ। ੧੭ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ - 'ਕਲਾਲਨ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੂਪ (ਰੱਬ ਆਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੮ ਵਿਚਾਰਾ। ੧੯ ਜੋੜੀ।
- ੨੦ ਪ੍ਰੇਮ। ੨੧ ਇਹੋ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਤਪ-ਤਪਣੇ ਜਾਂ ਤਪੱਸਿਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਤਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨੱਚਣਾ ਕੇਵਲ ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ੨੩ ਦੋ ਛੈਣੇ।
- ੨੪ ਘੁੰਗਰੂ। ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ ਘੁੰਗਰੂ ਹਨ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨਾ ਹੋਣਾ ਇਹ ਰਾਗ ਨਾਦ ਹੈ।
- ੨੬ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਭਉ ਹੋਣਾ ਇਹ ਨਾਚ

- ਦੀ ਫੇਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਭਉ ਨਿਤ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ-ਚੀਤਿ-ਮਨ-ਚਿਤ ਵਿੱਚ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੩੪ ਦੇ ਅੰਤ ਨੋਟ।
- ੨੭ ਲੇਟ ਲੇਟਣਾ-ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਨੱਚਣਾ। ਤਨ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਜਾਨਣਾ ਇਹ ਲੇਟ-ਲੇਟਣਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਿਆਰ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਇਹ ਹੈ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ। ੨੯ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨਾ ਇਹ ਅਸਲ ਰਾਗ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਤ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਇਹ ਗੀਤ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਣਾ ਹੈ। ੩੦ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੩੧ ਮੇਲ।
- ੩੨ ਰਾਵਣ ਨੇ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਟਾਇਆ।
- ੩੩ ਸਿਰ। ੩੪ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੩੫ ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲੀ ਨਾਗ ਨੂੰ ਨੱਥ ਸਕਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ।
- ੩੬ ਕਿਸ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਪਤੀ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਤੇਰੀ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਕਿਉਂ ਜੁ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਥਾਂ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ੩੭ ਇਕੋ ਜੇਹਾ।
- ੩੮ ਨਾਲਿ-ਕੰਵਲ ਦੀ ਨਲਕੀ। ਕੁਟੰਬੁ-ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਰਵਾਰ।
- ੩੯ ਵਰਦਾਤਾ-ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ਬ੍ਰਹਮਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ-ਦਾਤਾ ਪਰਵਾਰ ਕਮਲ ਦੀ ਨਲਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ) ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਟੁੱਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਭਾਲਣ ਗਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਲਈ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ?
- ੪੦ ਦੁੱਧ (ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ)।
- ੪੧ ਰਿੜਕਿਆ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਨੂੰ ਬੋਲਣ, ਸੁਣਨ, ਵੇਖਣ, ਚਖਣ, ਸੁੰਘਣ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਕ ਰਸ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭਰਮਣ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

† ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਮੰਨਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਵਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੁੱਛ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀ, ਜਲ ਅਗਨੀ ਪਉਣ ਬੱਧੇ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਰਾਵਣ ਜਾਂ ਕੰਸ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ।

‡ ਇਹ ਪੁਰਾਣਿਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਭਾਲਣ ਲਈ ਨਲਕੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾ ਸਕਿਆ।

§ ਰਾਜਾ ਕੰਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਸੀ ਤੇ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਮ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

|| ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਤੇ ੧੪ ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਹੋ ਪਿਆ ਕਿ ਅਸਾਂ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਮੋਹਨੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ।

ਹੋਰਿ ^੧ਭਖਲਾਏ ਜਿ ਅਸੀ ਕੀਆ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਛਪੈ ਕਿਉ ਛਪਿਆ
 ਏਕੀ ਏਕੀ ਵੰਡਿ ਦੀਆ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^੨ਕਰਮ
 ਕਰਤੂਤਿ ਬੇਲਿ ਬਿਸਥਾਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਫਲੁ ਹੂਆ ॥ ^੩ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ
 ਅਨਾਹਦੁ ^੪ਵਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨਿਰੰਜਨਿ ਕੀਆ ॥ ੧ ॥ ^੫ਕਰੇ ਵਖਿਆਣੁ ਜਾਣੈ
 ਜੇ ਕੋਈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ੍ ਪੀਆ ਸੇ ਮਸਤ
 ਭਏ ਹੈ ਤੂਟੇ ਬੰਧਨ ਫਾਹੇ ॥ ਜੋਤੀ ^੬ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਛੋਡੇ ਮਾਇਆ
 ਕੇ ਲਾਹੇ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਰੂਪੁ ਤੇਰਾ ਦੇਖਿਆ ਸਗਲ ਭਵਨ ਤੇਰੀ
 ਮਾਇਆ ॥ ਰਾਰੈ ^੭ਰੂਪਿ ਨਿਰਾਲਮੁ ^੮ਬੈਠਾ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ^੯ਬੀਣਾ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਬਦਿ
 ਅਨਾਹਦਿ ਸੋ ਸਹੁ ਰਾਤਾ ^{੧੦}ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੧੧}ਮੈ ਗੁਣ ਗਲਾ ਕੇ ਸਿਰਿ ਭਾਰ ॥ ਗਲੀ ਗਲਾ
 ਸਿਰਜਣਹਾਰ ॥ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਬਾਦਿ ^{੧੨} ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਰਿਦੈ ਨ
 ਆਵਹਿ ਯਾਦਿ ॥ ੧ ॥ ^{੧੩}ਤਉ ਪਰਵਾਹ ਕੇਹੀ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ਜਨਮਿ
 ਜਨਮਿ ਕਿਛੁ ਲੀਜੀ ਲੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮਤਾਗਲੁ ^{੧੪}
 ਮਤਾ ^{੧੫} ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਬੋਲੀਐ ਸਭੁ ^{੧੬}ਖਤੋ ਖਤਾ ॥ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਲੈ ਕੀਚੈ ^{੧੭}
 ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਇ ਸਾਖੀ ^{੧੮}ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਤੈਸਾ
 ਕੋ ਹੋਇ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਜੇਹੀ ਤੂੰ ਮਤਿ ਦੇਹਿ ਤੇਹੀ
 ਕੋ ਪਾਵੈ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਰਾਗ ਰਤਨ ਪਰੀਆ ^{੧੯}
 ਪਰਵਾਰ ^{੨੦} ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਉਪਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰ ^{੨੧} ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੨}ਕਰਤੇ ਕਾ
 ਇਹੁ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ਜੇ ਕੋ ਬੁਝੈ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ਤਾ ਮਿਲਿ ਸਖੀਆ ਕਾਜੁ ^{੨੩}
 ਰਚਾਇਆ ॥ ਖੇਲੁ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਸਹੁ ਵੀਆਹਣ ਆਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਗਾਵਹੁ ਗਾਵਹੁ ਕਾਮਣੀ ^{੨੪} ^{੨੫}ਬਿਬੇਕ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਹਮਰੈ ਘਰਿ ਆਇਆ
 ਜਗਜੀਵਨੁ ਭਤਾਰੁ ^{੨੬} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹਮਰਾ ਵੀਆਹੁ
 ਜਿ ਹੋਆ ਜਾਂ ਸਹੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਜਾਨਿਆ ॥ ਤਿਹੁ ਲੋਕਾ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ^{੨੮}
 ਰਵਿਆ ਹੈ ਆਪੁ ਗਇਆ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੨ ॥ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜੁ ਆਪਿ
 ਸਵਾਰੇ ਹੋਰਨਿ ^{੨੯} ਕਾਰਜੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ^{੩੦}ਜਿਤੁ ਕਾਰਜਿ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ
 ਧਰਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੩੧} ਬੁਝੈ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥ ਭਨਤਿ ^{੩੨} ਨਾਨਕੁ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪਿਰੁ
 ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧‡ ॥ ਗਿਰੁ ਬਨੁ ਸਮਸਰਿ ^{੩੩} ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਦੁਰਮਤਿ
^{੩੪}ਗਤੁ ਭਈ ^{੩੫}ਕੀਰਤਿ ਠਾਇ ॥ ^{੩੬}ਸਚ ਪਉੜੀ ਸਾਚਉ ਮੁਖਿ ਨਾਉ ॥

- ੧ ਦੌਤ ਦੇਵਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਫਜ਼ੂਲ ਬੋਲ ਉਠੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੀ ਰਤਨ ਕੱਢੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।
- ੨ ਸੁਭ ਕਰਮ ਜਾਂ ਕਰਤੂਤ ਇਹ ਵੇਲ ਖਿਲਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਹੈ।
- ੩ ਤਿਸ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਨਾਹਦ (ਬਿਨਾਂ ਚੋਟ ਦੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ-ਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰੰਜਨ (ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਹਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੪ ਬਿਨਾਂ ਆਹਤ (ਚੋਟ) ਦੇ ਜੋ ਵਜੇ, ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਗੀਤ।
- ੫ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ।
- ੭ ਝਗੜੇ। ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਨਿਰਲੇਪ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੮ ਨਿਰਲੇਪ। ੯ ਇਹੋ ਜੇਹਾ ਜੋਗੀ ਅਪਾਰ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਰੂਪ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਬੀਣਾ ਨੂੰ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਅਨਾਹਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਰਤਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਨਾਨਕ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਗੁਣ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੨ ਫਜ਼ੂਲ। ੧੩ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰੀਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਕੁਝ ਲਾਭ ਹੀ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ। ੧੪ ਹਾਥੀ।
- ੧੫ ਮਸਤ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਐਸੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ (ਅਰਬੀ, ਖਤਾ, ਭੁਲ) ਗਲਤ ਹੀ ਗਲਤ।
- ੧੭ ਕਰੀਏ। ੧੮ ਗਵਾਹ।
- ੧੯ ਰਾਗਣੀਆਂ। ੨੦ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਆਦਿਕ ਰਾਗ ਰਤਨ= ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਰਾਗ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ। ੨੧ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਉੱਤਮ।
- ੨੨ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਾਲ-ਧਨ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੁਝੇ ਤਾਂ।
- ੨੩ ਵਿਆਹ। ੨੪ ਇਸਤਰੀ।
- ੨੫ ਤਤ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰ।
- ੨੬ ਪਤੀ। ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਤੀ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚੋਲੇ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੮ ਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ। ਸਭ ਥਾਈਂ ਹਰੀ ਭਰਪੂਰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਭਾਵ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮਨ ਪਤੀਜ ਗਿਆ। ੨੯ ਹੋਰਨੀਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ।
- ੩੦ ਜਿਸ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਲਛਣਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ।
- ੩੨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਇਕੋ ਜੇਹੇ। ਹੁਣ ਘਰ ਤੇ ਬਨ ਸਹਜੇ ਹੀ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।
- ੩੪ ਚਲੀ ਗਈ।
- ੩੫ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹਰੀ-ਜਸ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ।
- ੩੬ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੋਣਾ ਇਹੋ ਅਸਲ ਪਉੜੀ (ਰਸਤਾ) ਹੈ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ। ਨਾਮ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਜਾਣਨ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਭਵਣਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਅਪਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਹੋਰਨਾਂ ਬੋਲੋੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਮੌਜਾਂ ਜਾਂ ਅਕਲਮੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਪਈਏ? ਅਸਲ ਮੱਤ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਰੱਬ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਭੀ ਉਹੋ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ-ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਏਹੋ ਇਲਾਹੀ ਦੌਲਤ ਹੈ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਘਰ ਬਾਹਰ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਭੇਖ ਤੇ ਵਰਨ ਖੋਹ ਹਨ। ਭੇਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ, ਨਾ ਉਸਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੁੱਖ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਰੇ ਸਾਕ ਸੈਨ ਤੇ ਬੁਠ ਵਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਤਾਂ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੱਧਰੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕਰੀਏ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਾਏ ^੧ਨਿਜ ਥਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਚੂਰੇ ^੨ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਜਾਣੁ ^੩ ॥
 ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਅਧਿਕ ਤਿਆਸ ਭੇਖ ਬਹੁ
 ਕਰੈ ॥ ਦੁਖੁ ਬਿਖਿਆ ਸੁਖੁ ਤਨਿ ਪਰਹਰੈ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅੰਤਰਿ ਧਨੁ ਹਿਰੈ ॥
 ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਰੈ ॥ ੨ ॥ ^੫ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਣੁ ^੬ਸਹਜ ਅਨੰਦ ॥
 ਸਖਾ ਸੈਨੁ ਪ੍ਰੇਮੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਆਪੇ ਬਖਸਿੰਦੁ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿ
 ਪਹਿ ਆਗੈ ਜਿੰਦੁ ॥ ੩ ॥ ^੭ਬੂਠ ਵਿਕਾਰ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਦੇਹ ॥ ਭੇਖ ਵਰਨ
 ਦੀਸਹਿ ਸਭਿ ਖੇਹ ॥ ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੋ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^੮ਅਸਥਿਰੁ ਨਾਮੁ
 ਰਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^੯ਏਕੋ ਸਰਵਰੁ ^{੧੦}ਕਮਲ ਅਨੂਪ ॥
 ਸਦਾ ਬਿਗਾਸੈ ਪਰਮਲ ^{੧੧}ਰੂਪ ॥ ^{੧੨}ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਚੂਗਹਿ ਹੰਸ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ
 ਜਗਦੀਸੈ ਅੰਸ ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ॥ ^{੧੪}ਬਿਨੁ ਜਲ ਸਰਵਰਿ
 ਕਮਲੁ ਨ ਦੀਸੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਪਾਵੈ ਭੇਦੁ ॥ ਸਾਖਾ ਤੀਨਿ
 ਕਹੈ ਨਿਤ ਬੇਦੁ ॥ ^{੧੬}ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ
^{੧੭}ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਮੁਕਤੋ ਰਾਤਉ ਰੰਗਿ ਰਵਾਂਤਉ ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਰਾਜਨ
 ਰਜਿ ਸਦਾ ਬਿਗਸਾਂਤਉ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਬੂਡਤ
 ਪਾਹਨ ^{੨੦}ਤਾਰਹਿ ਤਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹਿ
 ਜਾਣਿਆ ॥ ^{੨੨}ਉਲਟ ਭਈ ਘਰੁ ਘਰ ਮਹਿ ਆਣਿਆ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ^{੨੩}
 ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗੈ ਪਾਇ ^{੨੪} ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੨੫}ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਜਤਿ ਦੂਰਿ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ
 ਲਾਗੈ ਧੂਰਿ ^{੨੬} ॥ ਲਾਗੀ ਮੈਲੁ ਮਿਟੈ ਸਚ ਨਾਇ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਰਹੈ
 ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹੈ ਹਜੂਰਿ ^{੨੮}ਹਾਜਰੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਾਚੁ ਕਰਤੇ
 ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ਕਹਣਿ ਕਥਨਿ
 ਵਾਰਾ ^{੨੯}ਨਹੀ ਆਵੈ ॥ ^{੩੦}ਕਿਆ ਦੇਖਾ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ^{੩੧}ਨ ਆਵੈ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਜਨਮੇ ਸੇ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪੇ ॥ ਹਉਮੈ
 ਮਾਇਆ ਦੂਖਿ ਸੰਤਾਪੇ ^{੩੨} ॥ ਸੇ ਜਨ ਬਾਚੇ ^{੩੩}ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚਾਖੇ ॥ ੩ ॥ ^{੩੪}ਚਲਤਉ ਮਨੁ ਰਾਖੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸੇਵਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਬਦੁ ਭਾਖੈ ^{੩੫} ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ
 ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ^{੩੬}ਗਵਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੩੭}ਜੋ ਤਿਨਿ
 ਕੀਆ ਸੋ ਸਚੁ ਥੀਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ
 ਨਾਹੀ ਮਨਿ ਭੰਗੁ ^{੩੮} ॥ ਅਨਦਿਨੁ ^{੩੯}ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਸੰਗੁ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ

- ੧ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ।
- ੨ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ : ਸਾਖ, ਨਿਆਇ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ।
- ੩ ਪਛਾਣ । ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਨਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਵਸ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਭ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਜੋਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ । ਚੂਰੇ= ਚੂਰਾ-ਚੂਰਾ ਕਰੇ, ਮਾਰੇ, ਵਸ ਕਰੇ ।
- ੪ ਬਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ । ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ । ਮਾਇਆ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅੰਦਰਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਚੁਰਾਂਦੇ ਹਨ । ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੫ ਜੋ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਹਦੇ ਲਈ ਦੋਸਤ ਤੇ ਸਾਥੀ ਹੈ ।
- ੬ ਝੂਠ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ, ਦੇਹ ਲਈ ਵੱਡਾ ਕਸ਼ਟ ਹਨ, ਅਤੇ ਭੇਖ ਵਰਨ ਸਭ ਖੇਹ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ।
- ੭ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ ।
- ੮ ਸਤਸੰਗ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ।
- ੯ (ਗੁਰਮੁਖ) ਸੋਹਣੇ ਕਵਲ ਹਨ ।
- ੧੦ ਕਈ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਕੇ ਬਣਾਈ ਸੁਗੰਧ । ਇਹ ਸਰੋਵਰ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਤੇ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੧ ਗੁਰਮੁਖ-ਹੰਸ ਨਾਮ ਰੂਪ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦੇ ਹਨ ।
- ੧੨ ਹਿੰਸਾ । ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਉਸ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਦਾ ਹਿੰਸਾ ਭਾਵ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
- ੧੩ ਨਾਮ-ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਤਸੰਗ-ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖ-ਕਮਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ।
- ੧੪ ਇਸ ਸਤਸੰਗ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੁੱਝਦਾ ਹੈ । ਵੇਦ ਤਾਂ ਸਦਾ ਤਿੰਨ ਸਾਖਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕਦੀ ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ, ਕਦੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣ, ਕਦੀ ਤ੍ਰਿਮਾਤਰਾ; ਕਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਿਹਰੀ ਵੰਡ ਦੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

- ੧੫ ਨਾਦ= ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ; ਬਿੰਦ= ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ । ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ । ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਰਚਨਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਸਮਝੇ । (ਤਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਉਤਾਰਾਂ ਪੁੱਜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ।)
- ੧੬ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਉੱਨਤੀ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
- ੧੭ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
- ੧੮ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ।
- ੧੯ ਪੱਥਰ। ੨੦ ਬੇੜੀ ਵਿੱਚ ।
- ੨੧ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਜੋਤ ਹੈ ।
- ੨੨ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰਤ ਉਲਟੀ ਤਾਂ ਮਨ ਰੂਪ ਘਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੈ ਸਰੂਪ (ਅਸਲੀ ਘਰ) ਵਿੱਚ ਆਂਦਾ ਹੈ ।
- ੨੩ ਦਿਨ ਰਾਤ। ੨੪ ਚਰਨੀਂ ।
- ੨੫ ਗੁਰਮਤ ਸੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਹੁੱਜਤ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ੨੬ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ।
- ੨੮ ਪ੍ਰਤੱਖ । ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ । ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰੀਏ । ਸਭ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਸੱਚਮੁਚ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਹਨ । ੨੯ ਅੰਤ ।
- ੩੦ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ? ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੂ । ੩੧ ਸ਼ਾਂਤੀ ।
- ੩੨ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ । ੩੩ ਬਚੇ ।
- ੩੪ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਮਨ ਰੋਕ ਰੱਖੇ ।
- ੩੫ ਬੋਲੇ, ਉਚਾਰੇ । ੩੬ ਹਉਮੈ, ਹੰਕਾਰ ।
- ੩੭ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹੋ ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
- ੩੮ ਟੋਟ, ਵਿਘਨ । ੩੯ ਹਰ ਰੋਜ਼ ।

* ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ 'ਸਹਜ ਸੁਖ' ਜਾਂ 'ਸਹਜ ਅਨੰਦ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲੀ ਸੁਖ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਵੇਦ ਆਦਿ) ਕਈਆਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਖਾਧਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਤਿਹਰੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਰੱਬ ਇਕ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਉਸ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਹਨ । ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਮੁਕਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਲੱਗਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

ਰਾਖਹੁ ਅਪਨੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ੧ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ
 ੨ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਉ *ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਚੁ
 ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਰਾਤੇ ਸੇ ਜਨ
 ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਵਰੁ^੪ ਜਿਨਿ
 ਪਾਇਆ ਧਨ ਨਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਾਤੀ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ
 ਸੰਗਤਿ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ੬ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ
 ਪਤਿ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮੁ^੭ ਸਤ ਭਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ੬ਬਖਸੇ ਪੂਛ
 ਨ ਹੋਇ ॥ ੧੦ਦੂਜਾ ਮੇਟੇ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਇਕਿ
 ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਵਹਿ ਆਈ^{੧੧} ॥ ਇਕਿ ਹਰਿ ਰਾਤੇ ਰਹਹਿ ਸਮਾਈ ॥
 ਇਕਿ ੧੨ਧਰਨਿ ਗਗਨ ਮਹਿ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ॥ ਸੇ ਕਰਮਹੀਣ^{੧੩} ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਨ ਧਿਆਵਹਿ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ੧੪ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਪਾਈ ॥ ਇਹੁ
 ਸੰਸਾਰੁ ੧੫ਬਿਖੁ ਵਤ ਅਤਿ ਭਉਜਲੁ^{੧੬} ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਆਪਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲਿ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਕਾਲੁ ਨ
 ਸਾਕੈ ਪੇਲਿ^{੧੭} ॥ ੧੮ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲ ਰਹਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਅੰਭ^{੧੯}
 ਉਪਰਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਰੇ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹੁ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ॥ ਦੀਸੈ
 ਬ੍ਰਹਮੁ ੨੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਲਹੀਐ ॥ ਅਕਬੁ^{੨੨} ਕਥਉ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
 ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਉ ਪਾਰੁ^{੨੩} ॥ ੩ ॥ ਸਾਸਤਾ ਬੇਦ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਤੁ ਬਹੁ
 ਭੇਦ ॥ ਅਠਸਠਿ^{੨੪} ਮਜਨੁ^{੨੫} ਹਰਿ ਰਸੁ ਰੇਦ^{੨੬} ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲੁ ਮੈਲੁ ਨ
 ਲਾਗੈ ॥ ਨਾਨਕ ੨੭ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਡੇ ਧੁਰਿ ਭਾਗੈ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਠੁਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਪਾਇ^{੨੮} ਲਗਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਆਤਮ ਰਾਮੁ^{੨੯}
 ਨਿਹਾਰਿਆ^{੩੦} ॥ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰੁ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਰਵਿਆ^{੩੧} ਹਿਰਦੈ ਦੇਖਿ
 ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮੁ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਰਤਨੁ
 ਹਰਿ ਲਾਭੈ ਮਿਟੈ ਅਗਿਆਨੁ ਹੋਇ ਉਜੀਆਰਾ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੩ਰਵਨੀ
 ਰਵੈ ਬੰਧਨ ਨਹੀ ਤੂਟਹਿ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ
 ਤ ਹਉਮੈ ਤੂਟੈ ਤਾ ਕੋ ੩੪ਲੇਖੈ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਿਅ
 ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਉਰ ਧਾਰੇ^{੩੫} ॥ ੩੬ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ
 ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ^{੩੭} ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਸਿਉ ਜੂਝਿ^{੩੮} ਮਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਏ
 ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਏ^{੩੯} ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜਗਜੀਵਨੁ ੪੦ਸਹਜ ਭਾਇ
 ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ੧੧^{੪੧} ਕਿਸ ਕਉ ਕਹਹਿ
 ਸੁਣਾਵਹਿ ਕਿਸ ਕਉ ਕਿਸੁ ਸਮਝਾਵਹਿ ਸਮਝਿ ਰਹੇ ॥ ਕਿਸੈ ਪੜਾਵਹਿ

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੨ ਨਾਮ-ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਇਆ ਹੈ।
- ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਕਰਮ= ਯਗ, ਆਦਿ; ਧਰਮ= ਵਰਨਾਸ਼੍ਰਮ ਦੇ ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਫਰਜ਼।
- ੪ ਖਜ਼ਾਨਾ। ੫ ਪਤੀ। ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਜੀਵ ਧੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਰੂਪ ਹਰੀ ਲੱਭਾ ਹੈ।
- ੬ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਡੀ ਜਾਤਿ ਤੇ ਪਾਤ ਹੈ।
- ੭ ਜ਼ਬਤ, ਪ੍ਰਯੋਜ, ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ।
- ੮ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਹੀ (ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮ ਹੈ)।
- ੯ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ੧੦ ਦ੍ਰੈਤ ਨੂੰ ਇਕ ਉਹ ਹੀ ਮੇਟਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਆ ਕੇ। ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਧਰਤੀ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਝੱਲਦੀ। ੧੩ ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।
- ੧੪ ਗਤੀ (ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ)।
- ੧੫ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਂਗ। ੧੬ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।
- ੧੭ ਪੀੜ (ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ)।
- ੧੮ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ (ਇਸ ਬਿਖ-ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਉੱਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)।
- ੧੯ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ। ੨੦ ਨਿਰਲੇਪ।
- ੨੧ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਇਹ ਸੱਚ ਲੱਭਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਨਾ ਕਥਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੨੩ ਅੰਤ। ੨੪ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ।
- ੨੫ ਇਸ਼ਨਾਨ।

- ੨੬ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ। ਹਰੀ ਰੱਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਣਾ, ਇਹ ਹੈ ੬੮ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ ਦਾ ਭੇਦ ਲੱਭਣਾ।
- ੨੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਧੁਰੋਂ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਖਾਸ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਆ ਕੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਚਰਨੀਂ ੨੯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੩੦ ਵੇਖਿਆ। ੩੧ ਮਿਲਿਆ।
- ੩੨ ਚਾਨਣਾ। ਰਤਨ ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਨਿਰਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਚਾਰਣ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦੇ। ਨਾ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਤੇ ਵਹਿਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਤੁਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਦ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩੪ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੫ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣਾ।
- ੩੬ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੩੭ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਿਆਂ ਹਰੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੩੮ ਲੜ ਕੇ।
- ੩੯ ਮੁਕਾ ਦੇਵੇ। ਕਾਮਨਾ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਮੁਕਾ ਦੇਵੇ।
- ੪੦ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ, ਸੌਖੇ ਭਾਇ (ਤਰੀਕੇ) ਨਾਲ।
- ੪੧ ਜੇ ਸਮਝ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਨਾਮ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਨੂੰ, ਓਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖ ਆਖ ਸਮਝਾਉਣ? ਜੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੁੱਝ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਓਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ? ਓਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤੋਖ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

* ਨਿਧੀਆਂ= ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮਿਆਨ, ਜੋ ਨੌਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਦਮ (ਸੋਨਾ) ਚਾਂਦੀ, ਮਹਾਂ ਪਦਮ (ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ), ਸੰਖ (ਸੋਹਣੇ ੨ ਖਾਣੇ ਤੇ ਕੱਪੜੇ), ਮਕਰ (ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਣ), ਕੱਛਪ (ਕੱਪੜੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ), ਕੁੰਦ (ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ), ਨੀਲ (ਮੋਤੀ ਮੂੰਗੇ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ), ਮੁਕੁੰਦ (ਗਾਗ ਆਦਿ ਕੋਮਲ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ), ਵਰਚ ਜਾਂ ਖਰਬ।

† ਹਿੰਦੂ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ (ਦਰਸ਼ਨ) ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛੇ ਹਨ: ਸਾਂਖ, ਪਤੰਜਲ ਯਾ ਯੋਗ, ਨਿਆਇ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਵੇਦਾਂਤ।

‡ ਹਿੰਦੂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਜਾਂ ਵੇਦਿਆਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਲਿਖੇ। ਇਹ ੨੭ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਨ।

§ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਜੇ ਤਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ, ਪਰ ਨਿਰਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਤੁੱਟਣੇ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਏ। ਆਪਣੀ ਮਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜ-ਲੜ ਕੇ ਤਿਸ਼ਨਾ ਮੁਕਾਈਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗਦੀ ਹੈ।

¶ ਇਸ ਚੌਪਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਿਰੀ ਕਥਨੀ ਨੂੰ ਰਦਿਆ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਸੁਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤਾਂ ਪਵੇ ਜਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਉਹ ਘਟ-ਘਟ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਖ-ਆਖ ਕੇ ਸੁਨਾਉਣ ਜਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਗੁਰਮਤ ਵਾਲਾ ਭਗਤ ਤਾਂ ਹਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ "ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥"

ਪੜਿ ਗੁਣਿ ਬੂਝੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੇ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਰਮਤੁ^੧
 ਸਰੀਰਾ ॥ ਹਰਿ ਭਜੁ ਮੇਰੇ ਮਨ^੨ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਅਨਤ
 ਤਰੰਗ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਰੰਗਾ ॥ ^੪ਅਨਦਿਨੁ ਸੂਚੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸੰਗਾ ॥ ਮਿਥਿਆ
 ਜਨਮੁ ਸਾਕਤ^੫ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਜਨੁ ਰਹੈ ਨਿਰਾਰਾ^੬ ॥ ੨ ॥ ਸੂਚੀ
 ਕਾਇਆ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ^੭ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥ ਆਦਿ
 ਅਪਾਰੁ ਅਪਰੰਪਰੁ^੮ ਹੀਰਾ ॥ ^੯ਲਾਲਿ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਕਥਨੀ
 ਕਹਹਿ ਕਹਹਿ ਸੇ ਮੂਏ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਤੂੰ ਹੈ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ
 ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ^{੧੧} ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੭ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਤਿਤੁਕਾ ॥ ਕੋਈ ਭੀਖਕੁ^{੧੨} ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਕੋਈ ਰਾਜਾ
^{੧੩}ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਕਿਸ ਹੀ ਮਾਨੁ ਕਿਸੈ ਅਪਮਾਨੁ^{੧੪} ॥ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਧਰੇ
 ਧਿਆਨੁ ॥ ਤੁਝ ਤੇ ਵਡਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ^{੧੫}ਕਿਸੁ ਵੇਖਾਲੀ ਚੰਗਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਮੈ ਤਾਂ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ^{੧੬} ॥ ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਵਾਟ^{੧੭} ਨ ਪਾਵਉ ਵੀਗਾ ਜਾਉ ॥ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥
 ਮਨ ਕਾ ਅੰਧੁਲਾ ਮਾਇਆ ਕਾ ਬੰਧੁ^{੧੮} ॥ ਖੀਨ^{੧੯} ਖਰਾਬੁ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਕੰਧੁ^{੨੦} ॥
 ਖਾਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਬਹੁਤੀ ਆਸ ॥ ਲੇਖੈ ਤੇਰੈ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ^{੨੧} ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਅਹਿਨਿਸਿ
 ਅੰਧੁਲੇ ਦੀਪਕੁ ਦੇਇ ॥ ਭਉਜਲ ਡੂਬਤ ਚਿੰਤ ਕਰੇਇ ॥ ਕਹਹਿ ਸੁਣਹਿ ਜੋ
 ਮਾਨਹਿ ਨਾਉ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੈ ਤਾ ਕੈ ਜਾਉ ॥ ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਕਹੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥
 ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ^{੨੩} ਸਭੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੩ ॥ ਜਾਂ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਜਪੀ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਦਰਗਹ
 ਬੈਸਣ ਹੋਵੈ ਥਾਉ ॥ ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਦੁਰਮਤਿ^{੨੪} ਜਾਇ ॥ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ
 ਮਨਿ ਵਸੈ ਆਇ ॥ ਨਦਰਿ^{੨੫} ਕਰੇ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^{੨੬} ਨਾਨਕੁ
 ਭਵਜਲੁ^{੨੭} ਤਰੈ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਚਪਦੈ ॥ ਦੁਖ ਬਿਨੁ ਧੇਨੁ^{੨੮}
 ਪੰਖ^{੨੯} ਬਿਨੁ ਪੰਖੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਉਤਭੁਜ^{੩੦} ਕਾਮਿ ਨਾਹੀ ॥ ^{੩੧}ਕਿਆ ਸੁਲਤਾਨੁ
 ਸਲਾਮ ਵਿਹੂਣਾ ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ^{੩੨}ਕੀ ਵਿਸਰਹਿ ਦੁਖ
 ਬਹੁਤਾ ਲਾਗੈ ॥ ਦੁਖ ਲਾਗੈ ਤੂੰ ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਖੀ ਅੰਧੁ
 ਜੀਭ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਕੰਨੀ ਪਵਣੁ^{੩੩} ਨ ਵਾਜੈ ॥ ਚਰਣੀ ਚਲੈ ਪਜੁਤਾ^{੩੪} ਆਗੈ
^{੩੫}ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਫਲ ਲਾਗੈ ॥ ੨ ॥ ^{੩੬}ਅਖਰ^{੩੬} ਬਿਰਖ ਬਾਰਾ ਭੁਇ ਚੋਖੀ^{੩੭}
 ਸਿੰਚਿਤ^{੩੮} ਭਾਉ ਕਰੇਹੀ ॥ ਸਭਨਾ ਫਲੁ ਲਾਗੈ ਨਾਮੁ ਏਕੋ ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਕੈਸੇ
 ਲੇਹੀ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਫਲੁ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ ॥ ਦੁਖੁ
 ਸੁਖੁ ਭਾਣਾ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਉ^{੩੯} ਰਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ੪ ॥ ^{੪੦}ਮਤਿ ਵਿਚਿ

- ੧ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਆਪਕ । ਐਸਾ ਹਰੀ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਨੂੰ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ।
- ੨ ਡੂੰਘਾ, ਅਤਿ ਡੂੰਘਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ।
- ੪ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁੱਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ।
- ੬ ਨਿਰਲੇਪ।
- ੭ ਸਮਝ ਕੇ।
- ੮ ਬੇ-ਹੱਦ।
- ੯ ਹਰੀ-ਲਾਲ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੦ ਜੋ ਹਰੀ ਬਾਬਤ ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।
- ੧੧ ਢਕਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ।
- ੧੨ ਮੰਗਤਾ।
- ੧੩ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੈ।
- ੧੪ ਨਿਰਾਦਰੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੈਥੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ।
- ੧੬ ਆਸਰਾ।
- ੧੭ ਰਸਤਾ। ਮੈਂ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਟੇਢਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੮ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੧੯ ਨਾਸ।
- ੨੦ ਸਰੀਰ।
- ੨੧ ਗਿਰਾਹੀ। ਸਾਡਾ ਇਕ-ਇਕ ਸੁਾਸ ਤੇ ਭੋਜਨ ਤੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੨੨ ਦਿਨ, ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦੇ ਦਾ ਫਿਕਰ (ਚਿੰਤਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਸਰੀਰ।
- ੨੪ ਖੋਟੀ ਮਤ।
- ੨੫ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੨੬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ।
- ੨੮ ਗਊ।
- ੨੯ ਖੰਭ, ਪਰ।
- ੩੦ ਬਨਸਪਤੀ, ਖੇਤੀ।
- ੩੧ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਾਹਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਕੋਈ ਸਲਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ? ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ (ਕੋਠੀ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਦਾ ਹੈਂ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਖ ਬਹੁਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਹਵਾ, ਆਵਾਜ਼। ਕੰਨੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।
- ੩੪ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ; ਭਾਵ ਹੱਥੀਂ ਫੜ ਕੇ ਚਲਾਈਏ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ।
- ੩੫ ਸੇਵਾ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਨਾ ਬਨਾਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਹ ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਫਲ ਮਿਲੇ ਹਨ।
- ੩੬ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੱਖਰ।
- ੩੭ ਸੁਥਰੀ।
- ੩੮ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ।
- ੩੯ ਜੀਵਣ।
- ੪੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਹੈ ਇਹੋ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜੀਵਣ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਣ ਜੀਵਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅਸਲੀ ਜੀਵਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

* ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਗ ਦੇ ਬਿਛ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਧ ਹਿਰਦਾ ਸੁਥਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਛ ਲਾਉਣੇ ਹਨ)। ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਛਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬਿਛਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਫਲ (ਨਾਮ) ਲੱਗੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਅਸਲੀ ਸੇਵਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭੇ?

ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਹੋਰੁ ਕੈਸਾ ਜਾ ਜੀਵਾ ਤਾਂ ਜੁਗਤਿ^੧ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ
^੨ਜੀਵਾਲੇ ਜੀਆ ਜਹ ਭਾਵੈ ਤਹ ਰਾਖੁ ਤੁਹੀ ॥ ੫ ॥ ੧੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੧ ॥ *ਕਾਇਆ^੩ ਬ੍ਰਹਮਾ^੪ ਮਨੁ ਹੈ ਧੋਤੀ ॥ ਗਿਆਨੁ ਜਨੇਊ ਧਿਆਨੁ
 ਕੁਸਪਾਤੀ^੫ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਜਸੁ ਜਾਚਉ^੬ ਨਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬ੍ਰਹਮਿ
 ਸਮਾਉ ॥ ੧ ॥ ਪਾਂਡੇ ਐਸਾ 'ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ॥ 'ਨਾਮੇ ਸੁਚਿ ਨਾਮੋ ਪੜਉ ਨਾਮੇ
 ਚਜੁ^੮ ਆਚਾਰੁ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਬਾਹਰਿ ਜਨੇਊ ਜਿਚਰੁ ਜੋਤਿ ਹੈ ਨਾਲਿ
 ॥ ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਨਿਬਹੀ ਨਾਲਿ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰਿ
 ਕਰਮ ਨ ਭਾਲਿ ॥ ੨ ॥ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰੇਮ ^{੧੨}ਮਾਇਆ ਪਰਜਾਲਿ ॥ ਏਕੋ ਵੇਖਹੁ
 ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥ ਚੀਨੈ ਤਤੁ ਗਗਨ^{੧੩} ਦਸ ਦੁਆਰ ॥ ^{੧੪}ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਪਾਠ
 ਪੜੈ ਬੀਚਾਰ ॥ ੩ ॥ ਭੋਜਨੁ^{੧੫} ਭਾਉ ਭਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ਪਾਹਰੂਅਰਾ^{੧੬} ਛਬਿ^{੧੭}
 ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟਿ^{੧੮} ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ॥ ਬੁਝੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅੰਤਰਿ
 ਬਿਬੇਕੁ^{੧੯} ॥ ੪ ॥ ^{੨੦}ਆਚਾਰੀ ਨਹੀ ਜੀਤਿਆ ਜਾਇ ॥ ^{੨੧}ਪਾਠ ਪੜੈ ਨਹੀ
 ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ॥ ^{੨੨}ਅਸਟ ਦਸੀ ਚਹੁ ਭੇਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ੨੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †ਸੇਵਕੁ ਦਾਸੁ ਭਗਤੁ
 ਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ^{੨੩}ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਦਾਸੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਈ ॥ ਜਿਨਿ ਸਿਰਿ^{੨੪} ਸਾਜੀ
^{੨੫}ਤਿਨਿ ਫੁਨਿ ਗੋਈ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ
 ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ^{੨੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੇ ਸਾਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੭}ਸਚਾ ਅਰਜੁ ਸਚੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਮਹਲੀ ਖਸਮੁ ਸੁਣੇ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਸਚੈ ਤਖਤਿ
 ਬੁਲਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ^{੨੮} ਤੂਹੈ
 ਦੀਬਾਣੁ^{੨੯} ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ^{੩੦} ॥ ਮੰਨੇ ਹੁਕਮੁ ਸੁ ਪਰਗਟੁ
 ਜਾਇ ॥ ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੈ ਠਾਕ^{੩੧} ਨ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪੜਹਿ ਵਖਾਣਹਿ^{੩੨}
 ਵੇਦੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਭੇਦੁ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੋਝੀ^{੩੩} ਬੁਝ ਨ ਹੋਇ ॥
 ਸਾਚਾ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ਕਿਆ ਹਉ ਆਖਾ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥
 ਤੂੰ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ ^{੩੪}ਸਰਬ ਵਿਡਾਣੀ ॥ ^{੩੫}ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਦਰੁ ਦੀਬਾਣੁ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਤਹਾ ਗੁਦਰਾਣੁ^{੩੬} ॥ ੫ ॥ ੨੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧੩ ॥
^{੩੭}ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਦੇਹ ਦੁਹੇਲੀ^{੩੮} ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ
 ਸਾਗਰੁ ਦੁਤਰੁ^{੩੯} ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਪਾਰਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੁਝ
 ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਹਰੇ ॥ ਸਰਬੀ
 ਰੰਗੀ ਰੂਪੀ ਤੂੰਹੈ ਤਿਸੁ ਬਖਸੇ ਜਿਸੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸੁ^{੪੦}
 ਬੁਰੀ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ ਪਿਰ^{੪੧} ਸਿਉ ਮਿਲਣ ਨ ਦੇਇ ਬੁਰੀ ॥ ਸਖੀ^{੪੨}

- ੧ ਜੀਵਣ-ਜੁਗਤੀ, ਜੀਵਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ।
 ੨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਵੇਂ, ਤਿਵੇਂ ਤੂੰ ਰੱਖ।
 ੩ ਸਰੀਰ।
 ੪ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।
 ੫ ਕੁਸ਼ਾ (ਦਭ) ਦੇ ਪੱਤੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਛੱਲਾ, ਜੋ ਚੀਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਉਂਗਲ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਜਸ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।
 ੭ ਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰ।
 ੮ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁਚ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਹੀ (ਪਾਠ) ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ।
 ੯ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕਰਮ।
 ੧੦ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ।
 ੧੧ ਇਹ ਬਾਹਰਲਾ ਜਨੇਊ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਝੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਧੋਤੀ ਟਿੱਕਾ ਆਦਿ ਬਣਾਓ; ਏਹੋ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ।
 ੧੨ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾੜਨਾ ਇਹਨੂੰ ਧੂਪ ਬਣਾਓ।
 ੧੩ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸਾਧਨਾ। ਤਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਇਹੋ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਦਸ਼ਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਹਰੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਇਹੋ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਣਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।
 ੧੫ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਪਹਿਰੇਦਾਰ।
 ੧੭ ਚਮਕ, ਰੋਹਬ, ਦਬਦਬਾ। ਹਰੀ ਰਾਖੇ ਦੇ ਜ਼ਬ੍ਰੇ ਨਾਲ ਚੋਰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
 ੧੮ ਮੱਥੇ ਤੇ (ਤਿਲਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਾਣੇ)।
 ੧੯ ਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰ।
 ੨੦ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਹਰੀ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
 ੨੧ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ।
 ੨੨ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ।
 ੨੩ ਜੋ ਠਾਕਰ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ, ਉਹੋ ਸੇਵਕ, ਦਾਸ ਤੇ ਭਗਤ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ=ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ।
 ੨੪ ਸਿਸ਼ਟੀ।
 ੨੫ ਉਸੇ ਨੇ ਮੁੜ ਨਾਸ ਕੀਤੀ।
 ੨੬ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਚੇ ਹਨ।
 ੨੭ ਜੋ ਅਰਜ਼ ਜਾਂ ਅਰਦਾਸ ਸੱਚੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਸਮ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੮ ਬਲ।
 ੨੯ ਦਰਬਾਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਆਸਰਾ।
 ੩੦ ਪਰਵਾਨਾ।
 ੩੧ ਰੋਕ। ਉਸ ਪਾਸ ਸੱਚਾ ਪਰਵਾਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਦੇਖੋ "ਮੰਨੈ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ॥ ਮੰਨੈ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਜਾਇ॥" (ਜਪੁ-ਪੈ: ੧੪)
 ੩੨ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 ੩੩ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ੩੪ ਬੇਅੰਤ ਅਸਚਰਜ਼ਾਂ ਚੋਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ! (All Wonder !)
 ੩੫ ਨਾਨਕ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਆਸਰਾ ਤੇ ਇਕੋ ਪਨਾਹ ਲਈ ਦਰ ਹੈ।
 ੩੬ ਗੁਜਰਾਨ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਉਥੇ ਉਹ ਸੱਚ ਰੂਪ ਹਰੀ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੈ।
 ੩੭ ਦੇਹ ਰੂਪ ਗਾਗਰ ਕੱਚੀ ਹੈ।
 ੩੮ ਦੁਖੀ ਹੈ।
 ੩੯ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
 ੪੦ ਮਾਇਆ ਸਸ ਹੈ।
 ੪੧ ਪਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੪੨ ਸੰਤ ਜਨ।

* ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਬੋਥਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵੀ, ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਰਸਮੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਅਸਲੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਣੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਤ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।

† ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਸਮੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੱਬ ਦਾ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

‡ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸਹਜ ਦੁਆਰਾ ਇਕੋ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਸਾਜਨੀ ਕੇ ਹਉ ਚਰਨ ਸਰੇਵਉ^੧ ਹਰਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਦਰਿ ਧਰੀ ॥ ੨ ॥
^੨ਆਪੁ ਬੀਚਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮਨੁ ਦੇਖਿਆ ਤੁਮ ਸਾ ਮੀਤੁ ਨ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ॥ ਜਿਉ ਤੂੰ
 ਰਾਖਹਿ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹਣਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ^੩ਆਸਾ
 ਮਨਸਾ ਦੋਉ ਬਿਨਾਸਤ ^੪ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ॥ ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ^੫
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੬ ਪਾਈਐ ਸੰਤ ਸਭਾ ਕੀ ਓਟ ਲਹੀ ॥ ੪ ॥ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ
 ਸਗਲੇ ਸਭਿ ਜਪ ਤਪ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਅਲਖ^੭ ਅਭੇਵਾ^੮ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ
 ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ^੯ਸਹਜ ਸੇਵਾ ॥ ੫ ॥ ੨੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧
 ਪੰਚਪਦ੍ਯੇ ॥ *ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ^{੧੦} ^{੧੧}ਮੋਹੁ ਸਭ ਕਾਰ ॥ ਮੋਹੁ ਤੁਮ ਤਜਹੁ ^{੧੨}ਸਗਲ
 ਵੇਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮੋਹੁ ਅਰੁ ਭਰਮੁ ਤਜਹੁ ਤੁਮੁ ਬੀਰ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੇ
 ਰਵੈ ਸਰੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਜਾ ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ਰੋਵੈ ਪੂਤੁ ਨ
 ਕਲਪੈ^{੧੫} ਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ਏਤੁ ਮੋਹਿ ਭੂਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਉਤਰੈ
 ਪਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਏਤੁ ਮੋਹਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ਮੋਹੇ ਲਾਗਾ ਜਮ ਪੁਰਿ^{੧੬} ਜਾਹਿ ॥
 ੪ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ^{੧੭} ਲੇ ਜਪੁ ਤਪੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਨਾ ਮੋਹੁ ਤੂਟੈ ਨਾ ^{੧੮}ਬਾਇ
 ਪਾਹਿ ॥ ੫ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਏਹੁ ਮੋਹੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੈ
 ਸਮਾਇ ॥ ੬ ॥ ੨੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ ਸਚੁ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ॥
 ਹਉ ਪਾਪੀ ਤੂੰ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ ॥ ਮਨਹਠਿ
 ਕੀਚੈ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖ^{੨੦} ਕੀ ਮਤਿ ਕੂੜਿ ਵਿਆਪੀ ॥
 ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣ ਪਾਪਿ ਸੰਤਾਪੀ^{੨੧} ॥ ੨ ॥ ਦੁਰਮਤਿ^{੨੨} ਤਿਆਗਿ ਲਾਹਾ
 ਕਿਛੁ ਲੇਵਹੁ ॥ ^{੨੩}ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੋ ਅਲਖ ਅਭੇਵਹੁ ॥ ੩ ॥ ਐਸਾ ਹਮਰਾ ਸਖਾ
 ਸਹਾਈ ॥ ਗੁਰ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ੪ ॥ ^{੨੪}ਸਗਲੀ ਸਉਦੀ
 ਤੋਟਾ ਆਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ੨੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧
 ਚਉਪਦ੍ਯੇ ॥† ^{੨੫}ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ^{੨੬}ਜਾਂ ਪੰਚ ਰਾਸੀ ਤਾਂ
 ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੭}ਘੁੰਘਰੂ ਵਾਜੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਗੈ ॥ ਤਉ ^{੨੮}ਜਮੁ ਕਹਾ ਕਰੇ
 ਮੋ ਸਿਉ ਆਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੯}ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ ਤਉ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥ ^{੩੦}ਜਾਂ
 ਜਤੁ ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਕਾਇਆ ਭੋਗੀ ॥ ੨ ॥ ਦਇਆ ਦਿਗੰਬਰੁ^{੩੧} ਦੇਹ ਬੀਚਾਰੀ ॥
^{੩੨}ਆਪਿ ਮਰੈ ਅਵਰਾ ਨਹ ਮਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਏਕੁ ਤੂ ਹੋਰਿ ਵੇਸ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਜਾਣੈ ਚੋਜ^{੩੩} ਨ ਤੇਰੇ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੩੪}ਏਕ ਨ ਭਰੀਆ ਗੁਣ
 ਕਰਿ ਧੋਵਾ ॥ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਜਾਗੈ ਹਉ ^{੩੫}ਨਿਸਿ ਭਰਿ ਸੋਵਾ ॥ ੧ ॥ ਇਉ ਕਿਉ
 ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਹੋਵਾ ॥ ਸਹੁ ਜਾਗੈ ਹਉ ਨਿਸ ਭਰਿ ਸੋਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ।
- ੨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ।
- ੩ ਉਮੈਦ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਦੋਵੇਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ।
- ੪ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਆਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਈ।
- ੫ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ।
- ੭ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ, ਹਰੀ।
- ੮ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੯ ਹਠ ਸੇਵਾ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਸੇਵਾ ਜੋ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪਈ ਹੋਵੇ, (ਉਹ ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ)।
- ੧੦ ਸੰਤਾਨ, ਟੱਬਰ। ਅਪਣੱਤ ਦਾ ਭਾਵ ਤੇ ਦੁਜਾਇਗੀ ਮੋਹ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੁਟੰਬ ਨੂੰ ਬਨਾਣ ਵਾਲਾ ਕਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਸਭ ਕਾਰ ਮੋਹ ਹੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਸਭ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੋਹ ਹੈ।
- ੧੩ ਹੋ ਭਾਈ !
- ੧੪ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਸਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਾਣ ਸਕੇਗਾ।
- ੧੫ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਸੱਚ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ। 'ਨਵ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੬ ਜਮ ਪੁਰੀ, ਜਮਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼।
- ੧੭ ਸਿੱਖਿਆ। ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਰਦਾ।
- ੧੮ ਕਬੂਲ ਹੋਣਾ।
- ੧੯ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਹ ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ।)

- ੨੦ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ; ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੨੧ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਪਾਪ ਕਰਨ ਕਰਕੇ)।
- ੨੨ ਖੋਟੀ ਮੱਤ।
- ੨੩ ਨਾ ਲਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਹੀ ਹੈ।
- ੨੫ ਜੇ ਪੰਡਿਤ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਵਿਚਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਜੇ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕਰੇ ਤਾਂ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨੀ ਹੈ।
- ੨੭ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਲੱਕ ਨਾਲ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜੰਗਮ ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮਨ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ।
- ੨੮ ਜਮ ਮੈਨੂੰ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕੀ ਆਖ ਸਕੇਗਾ?
- ੨੯ ਆਸਾਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ।
- ੩੦ ਜੇ ਜੋਗੀ ਪਾਸ ਜਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਤਦੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ)।
- ੩੧ (ਦਿਸ਼ਾ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਨੰਗਾ) ਜੈਨੀ ਨਾਂਗਾ। ਜੇ ਦਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦਾ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਦਿਗੰਬਰ ਹੈ।
- ੩੨ ਜੈਨੀ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਪਰਮ ਧਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਆਪ ਮਰਦਾ ਹੈ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਹ ਮਾਨੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ, ਭਾਵ ਅਸਲੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੧੧੨੮, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧੦।
- ੩੩ ਕੌਤਕ।
- ੩੪ ਮੈਂ ਇਕੋ ਪਾਪ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਕ ਅੱਧੇ ਗੁਣ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਵਾਂ, (ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲਿੱਬੜੀ ਹੋਈ ਹਾਂ)।
- ੩੫ ਸਾਰੀ ਰਾਤ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਉਮਰ-ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਭਰ ਸੁੱਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।

* ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਲਿਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਥੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਮੋਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਰਿਵਾਜੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੱਧੇ ਜਪ ਤਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਮੋਹ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਮੋਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ 'ਪੰਚਪਦੇ' ਦੇ ਹੇਠ ਛੋਟਾ ਅੰਕ '੨' ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪੰਚਪਦੇ ਦੋ ਦਿੱਤੇ ਹਨ : ਇਕ ਇਹ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਚਾਰ ਚਉਪਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਹੇਠ ਅੰਕ '੪' ਆਇਆ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਭੇਖ ਵੀ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਣਤਾਈਆਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਣ।

੧ ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਸੇਜੈ ਆਵਾ ॥ ਆਗੈ ਸਹ ਭਾਵਾ ਕਿ ਨ ਭਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ
 ਜਾਨਾ ਕਿਆ ਹੋਇਗਾ ਰੀ ਮਾਈ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨ ਚਾਖਿਆ ਮੇਰੀ ਤਿਸ^੨ ਨ ਬੁਝਾਨੀ ॥ ਗਇਆ ਸੁ ਜੋਬਨੁ
 ਧਨ^੩ ਪਛੁਤਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ੪ ਅਜੈ ਸੁ ਜਾਗਉ ਆਸ ਪਿਆਸੀ ॥ ਭਈਲੇ ਉਦਾਸੀ
 ਰਹਉ ਨਿਰਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਉਮੈ ਖੋਇ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਤਉ ਕਾਮਣਿ^੪
 ਸੇਜੈ ਰਵੈ^੬ ਭਤਾਰੁ^੭ ॥ ੪ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਕੰਤੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਛੋਡਿ ਵਡਾਈ
 ਅਪਣੇ ਖਸਮ ਸਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ^੮ ॥ ੨੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਪੇਵਕੜੈ^੯
 ਧਨ^੩ ਖਰੀ^੯ ਇਆਣੀ ॥ ਤਿਸੁ ਸਹ ਕੀ ਮੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਸਹੁ ਮੇਰਾ
 ਏਕੁ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਮੇਲਾਵਾ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਹੁਰੜੈ^{੧੦} ਧਨ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ੧੧ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਅਪਣਾ ਪਿਰੁ ਜਾਣਿਆ ॥
 ੨ ॥ ੧੨ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਐਸੀ ਮਤਿ ਆਵੈ ॥ ਤਾਂ ਕਾਮਣਿ ਕੰਤੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
 ੩ ॥ ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ^{੧੩} ਭੈ ਭਾਵ ਕਾ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਸਦ ਹੀ ਸੇਜੈ ਰਵੈ ਭਤਾਰੁ ॥
 ੪ ॥ ੨੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨ ਕਿਸ ਕਾ ਪੂਤੁ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਮਾਈ ॥ ਝੂਠੈ
 ਮੋਹਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਹਉ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ॥ ਜਾਂ ਤੂੰ ਦੇਹਿ
 ਜਪੀ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਹੁਤੇ ਅਉਗਣ ਕੂਕੈ^{੧੪} ਕੋਈ ॥ ਜਾ ਤਿਸੁ
 ਭਾਵੈ ਬਖਸੇ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦੁਰਮਤਿ^{੧੫} ਖੋਈ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ
 ਏਕੋ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕ ਐਸੀ ਮਤਿ ਆਵੈ ॥ ੧੬ ਤਾਂ ਕੋ ਸਚੇ ਸਚਿ
 ਸਮਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ੨੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਦੁਪਦੇ ॥ ਤਿਤੁ ਸਰਵਰੜੈ ਭਈਲੇ^{੧੭}
 ਨਿਵਾਸਾ ਪਾਣੀ ਪਾਵਕੁ ਤਿਨਹਿ ਕੀਆ ॥ ਪੰਕਜੁ^{੧੮} ਮੋਹ ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਾਲੈ
 ਹਮ ਦੇਖਾ ਤਹ ਭੂਬੀਅਲੇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਏਕੁ ਨ ਚੇਤਸਿ ਮੂੜ^{੧੯} ਮਨਾ ॥ ਹਰਿ
 ਬਿਸਰਤ ਤੇਰੇ^{੨੦} ਗੁਣ ਗਲਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਹਉ ਜਤੀ ਸਤੀ ਨਹੀ
 ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧਾ ਜਨਮੁ ਭਇਆ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ^{੨੧} ਨਾਨਕ ਤਿਨ੍ ਕੀ
 ਸਰਣਾ ਜਿਨ੍ ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਵੀਸਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ੨੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ੩੩ ਛਿਅ
 ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ^{੨੩} ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ^{੨੪} ॥ ੨੪ ਗੁਰ ਗੁਰੁ ਏਕੋ ਵੇਸ ਅਨੇਕ ॥ ੧ ॥
 ਜੈ ਘਰਿ ਕਰਤੇ ਕੀਰਤਿ^{੨੬} ਹੋਇ ॥ ਸੋ ਘਰੁ ਰਾਖੁ ਵਡਾਈ ਤੋਹਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਵਿਸੁਏ^{੨੭} ਚਸਿਆ^{੨੮} ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ ਥਿਤੀ ਵਾਰੀ ਮਾਹੁ ਭਇਆ ॥
 ਸੂਰਜੁ ਏਕੋ ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਵੇਸ ॥ ੨ ॥ ੩੦ ॥

- ੧ ਬਹੁਤ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਜੇ ਮੈਂ ਆਵਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਾਂ ਕਿ ਨਾ ਲੱਗਾਂ।
- ੨ ਤਿਸ਼ਨਾ, ਤੇਹ।
- ੩ ਇਸਤਰੀ।
- ੪ ਮੈਂ ਆਸ-ਪਿਆਸੀ ਹੁਣ ਹੀ ਜਾਗ ਪਵਾਂ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋਈ ਹਾਂ।
- ੫ ਇਸਤਰੀ।
- ੬ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਪਤੀ।
- ੮ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਸ਼ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੇਕਾ ਕਿਹਾ ਹੈ।
- ੯ ਬਹੁਤੀ।
- ੧੦ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਾਹੁਰਾ ਘਰ ਕਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੩ ਰੱਬ ਦਾ ਡਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ।
- ੧੪ ਪੁਕਾਰ ਕਰੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਵੀ ਉਹਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰੇ।
- ੧੫ ਖੋਟੀ ਮੱਤ।
- ੧੬ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਉਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)

ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਪਾਈ ਹੈ।

੧੮ ਚਿੱਕੜ। (ਉਸ ਵਿੱਚ) ਮੋਹ ਦਾ ਚਿੱਕੜ ਹੈ, (ਜਿਸ ਕਰਕੇ) ਪਗ (ਪੈਰ) ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਸਾਡੇ ਵੇਹਦਿਆਂ ਕਈ ਡੁੱਬ ਗਏ ਹਨ।

੧੯ ਮੂਰਖ।

੨੦ ਗੁਣ ਨਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

੨੧ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੨੨ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ।

੨੩ ਕਰਤੇ; ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ।

੨੪ ਸਿਧਾਂਤ।

੨੫ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਹ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਤੇ ਦੀ ਸਿਫਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਉੱਚਤਾ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।

੨੬ ਜਸ।

੨੭ ਪੰਦਰਾਂ ਵੇਰ ਅੱਖ ਝਮਕਣਾ ਇਕ ਵਿਸੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

੨੮ ਪੰਦਰਾਂ ਵਿਸੇ ਦਾ ਇਕ ਚਸਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੰਨੀ ਵੰਡ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੂਰਜ ਇਕੋ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੀ ਏਕਤਾ ਹੈ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਰਹਾਉ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਨੌਖੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰੇ ਰਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕੇਵਲ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਾਂਘ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਪ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ।

† ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਅੱਗੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨।

‡ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਅੱਗੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਘਰੁ ੩ ਮਹਲਾ ੧ ॥

*ਲਖ ਲਸਕਰ ਲਖ ਵਾਜੇ ਨੇਜੇ ਲਖ ਉਠਿ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮੁ ॥ ਲਖਾ ਉਪਰਿ
ਫੁਰਮਾਇਸਿ^੧ ਤੇਰੀ ਲਖ ਉਠਿ ਰਾਖਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ^੨ਜਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾਂ
ਸਭਿ ਨਿਰਾਫਲ^੩ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ^੪ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਗੁ ਧੰਧਾ ॥ ਜੇ ਬਹੁਤਾ
ਸਮਝਾਈਐ ਭੋਲਾ ਭੀ ਸੋ ਅੰਧੋ ਅੰਧਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲਖ ਖਟੀਅਹਿ ^੫ਲਖ
ਸੰਜੀਅਹਿ ਖਾਜਹਿ ਲਖ ਆਵਹਿ ਲਖ ਜਾਹਿ ॥ ਜਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ^੬ ਤਾਂ
ਜੀਅ ਕਿਥੈ ਫਿਰਿ ਪਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਲਖ ਸਾਸਤ ਸਮਝਾਵਣੀ ਲਖ ਪੰਡਿਤ ਪੜਹਿ
ਪੁਰਾਣ ॥ ਜਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ^੬ ਤਾਂ ਸਭੇ ਕੁਪਰਵਾਣ^੭ ॥ ੩ ॥ ^੮ਸਚ ਨਾਮਿ
ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਕਰਮਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ^੯ ਹਿਰਦੈ ਜੇ ਵਸੈ ਨਾਨਕ
^{੧੦}ਨਦਰੀ ਪਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ
ਨਾਮੁ ਦੁਖੁ ਵਿਚਿ ਪਾਇਆ ਤੇਲੁ ॥ ^{੧੧}ਉਨਿ ਚਾਨਣਿ ਓਹੁ ਸੋਖਿਆ ਚੂਕਾ ਜਮ
ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ੧ ॥ ਲੋਕਾ ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ^{੧੨} ਪਾਇ ॥ ਲਖ ਮੜਿਆ^{੧੩} ਕਰਿ
ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਿੰਡੁ^{੧੫} ਪਤਲਿ^{੧੬} ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ^{੧੭}
ਕਿਰਿਆ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਏਹੁ ਮੇਰਾ
ਆਧਾਰੁ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਗੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਨਾਵੈ ਆਤਮ ਰਾਉ ॥
ਸਚਾ ਨਾਵਣੁ ਤਾਂ ਥੀਐ ਜਾਂ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗੈ ਭਾਉ^{੨੦} ॥ ੩ ॥ ਇਕ ਲੋਕੀ^{੨੧}
ਹੋਰੁ ਛਮਿਛਰੀ^{੨੨} ^{੨੩}ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਵਟਿ ਪਿੰਡੁ ਖਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਪਿੰਡੁ ਬਖਸੀਸ ਕਾ
ਕਬਹੂੰ ਨਿਖੁਟਸਿ ਨਾਹਿ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੪ ਮਹਲਾ ੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੨੪}ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੈ ਤਾਈ ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ॥ ਜੋਗੀ
ਜਤੀ ^{੨੫}ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਵੇ ਭੇਖ ਭਏ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਤਉ
ਕਾਰਣਿ ਸਾਹਿਬਾ ਗੰਗ ਰਤੇ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾ ਰੂਪ ਅਨੰਤਾ ਕਹਣੁ
ਨ ਜਾਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਕੇਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਹਸਤੀ^{੨੭}
ਘੋੜੇ ਛੋਡਿ ਵਿਲਾਇਤਿ^{੨੮} ਦੇਸ ਗਏ ॥ ਪੀਰ ਪੇਕਾਂਬਰ ਸਾਲਿਕ^{੨੯} ਸਾਦਿਕ^{੩੦}
ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ^{੩੧}ਬਾਇ ਪਏ ॥ ੨ ॥ ਸਾਦ^{੩੨} ਸਹਜ^{੩੩} ਸੁਖ ^{੩੪}ਰਸ ਕਸ
ਤਜੀਅਲੇ^{੩੫} ਕਾਪੜ ਛੋਡੇ ^{੩੬}ਚਮੜ ਲੀਏ ॥ ਦੁਖੀਏ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਿ ਤੇਰੈ
ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ॥ ੩ ॥ ^{੩੭}ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ ਸਿਖਾ
ਸੂਤੁ ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ॥ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਹਉ ਸਾਂਗੀ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ਜਾਤਿ
ਕੈਸੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੩ ॥

- ੧ ਹੁਕਮ।
- ੨ ਪਰ ਜੇ ਤੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ।
- ੩ ਨਿਸਫਲ।
- ੪ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਨਿਰਾ ਪੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਸਮਝੋ।
- ੫ ਲੱਖਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਵਣ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਚਲੀ ਜਾਵੇ।
- ੬ ਤਾਂ ਜੀਵ ਕਿਤੇ ਪਏ ਫਿਰਨ।
- ੭ ਅਪ੍ਰਵਾਣ। ਪ੍ਰਵਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
- ੮ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਪਤਿ ਬਣਦੀ ਹੈ।
- ੯ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਲਗਾਤਾਰ।
- ੧੦ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਨਾਮ-ਦੀਵੇ ਦੇ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਉਹ ਦੁੱਖ ਦਾ ਤੇਲ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
- ੧੨ ਫਕੜੀ, ਬਦਨਾਮੀ। ਲੋਕੋ! ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਫਕੜੀ ਨਾ ਉਡਾਓ। ਜਿਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਲੱਕੜ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਇਕ ਰੱਤੀ ਅੱਗ ਭਸਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੦੬, ਨੋਟ ੨੯, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੩੨੪, ਨੋਟ ੧੩।
- ੧੩ ਮੜ੍ਹੇ, ਢੇਰ (ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ)।
- ੧੪ ਅੱਗ। ਇਕ ਰੱਤੀ ਭਰ ਅੱਗ ਲੈਣਗੇ, ਇਕ ਰੱਤੀ ਭਰ ਅੱਗ ਦੀ ਮਾਰ ਹਨ।
- ੧੫ ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਪਿੰਨਾ।
- ੧੬ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਥਾਲੀ।
- ੧੭ [ਸੋਹਣੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ-ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਹਰੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਿੰਡ ਤੇ ਪਤਲ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- ੧੮ ਆਸਰਾ।
- ੧੯ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ, ਇਹ ਹੈ ਗੰਗਾ ਤੇ ਬਨਾਰਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਆਤਮ ਰਾਉ) ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਪਿਆਰ (ਹਰੀ ਨਾਲ)।
- ੨੧ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਦੇਵਤੇ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਿੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ [ਸੰ-ਖਸ਼ਮਾਚਰ] ਪ੍ਰਿਥਵੀ 'ਤੇ ਭਉਣ ਵਾਲੇ; ਪਿਤਰ। ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿੱਤ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਿੰਨੇ ਵੱਟਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪੂਰੀ ਆਦਿਕ ਭੋਜਨ ਛਕ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਪਿੰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ।
- ੨੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੁੱਖ ਭੁੱਖ ਝੱਲ ਕੇ ਤੀਰਥ ਬਣਾਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨੬੩, ਨੋਟ ੧੬।
- ੨੫ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੨੬ ਤੇਰੀ ਢੂੰਡ ਵਿੱਚ, ਹੇ ਮਾਲਕ! ਇਸ਼ਕ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਹਾਥੀ। ੨੮ ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼, ਵਤਨ।
- ੨੯ [ਅਰਬੀ] ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੩।
- ੩੦ ਸਿਦਕੀ।
- ੩੧ ਕਬੂਲ ਹੋ ਗਏ।
- ੩੨ ਸਵਾਦ।
- ੩੩ ਆਰਾਮ।
- ੩੪ ਕਸੈਲਾ ਆਦਿ ਖਟ ਰਸ, ਛੇ ਰਸ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਦ।
- ੩੫ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।
- ੩੬ ਚਮੜਾ ਪਹਿਨ ਲਿਆ।
- ੩੭ ਚਮੜਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਖੱਪਰ ਜਾਂ ਠੂਠੇ ਵਿੱਚ ਭਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਡੰਡਧਾਰੀ ਸਨਿਆਸੀ, ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ; ਬੋਦੀ, ਜਨੇਊ ਅਤੇ ਧੋਤੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਹਨ ਜੋ ਰੱਬ ਦੇ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਸਾਂਗਧਾਰੀ ਹਨ। ਜਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਕੇਵਲ ਰੱਬ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਭੇਖ ਜਾਂ ਰਾਹ ਸਮਝੋ। ਇਹ ਕੋਈ ਉਚ ਨੀਚ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ, ਬਹੁਤੀ ਮਾਇਆ, ਬਹੁਤੀ ਵਿਦਿਆ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਗਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਜਾਂ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ; ਨਾਮ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।

ਆਸਾ ਘਰੁ ੫ ਮਹਲਾ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਭੀਤਰਿ ਪੰਚ ਗੁਪਤ ਮਨਿ ਵਾਸੇ ॥ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਹਿ ਜੈਸੇ ਭਵਹਿ ਉਦਾਸੇ ॥
 ੧ ॥ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਦਇਆਲ ਸੇਤੀ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹੈ ॥ ਲੋਭੀ ਕਪਟੀ ਪਾਪੀ ਪਾਖੰਡੀ
 ਮਾਇਆ ਅਧਿਕ^੩ ਲਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਫੂਲ ਮਾਲਾ ਗਲਿ ਪਹਿਰਉਗੀ
 ਹਾਰੋ ॥ ਮਿਲੈਗਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤਬ ਕਰਉਗੀ ਸੀਗਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ਪੰਚ ਸਖੀ^੪ ਹਮ ਏਕੁ
 ਭਤਾਰੋ^੫ ॥ ਪੇਡਿ^੬ ਲਗੀ ਹੈ ਜੀਅੜਾ ਚਾਲਣਹਾਰੋ ॥ ੩ ॥ ਪੰਚ ਸਖੀ ਮਿਲਿ
 ਰੁਦਨੁ ਕਰੇਹਾ ॥ ਸਾਹੁ^੭ ਪਜੁਤਾ^੮ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਲੇਖਾ ਦੇਹਾ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ੩੪ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਮਹਲਾ ੧^੦ ॥

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ ॥ ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ
 ਕਾਮਣਿ^{੧੦} ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ^{੧੧} ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥ ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ
 ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ^{੧੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ^{੧੩} ਦੰਤੁ^{੧੪} ਲੇਈ ॥ ਕਰ^{੧੫} ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ
 ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ਮਧੁਸੂਦਨੁ^{੧੭} ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ
 ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ^{੧੮} ਲੇਈ ॥ ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ^{੧੯} ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ^{੨੦} ਸੁਰਮਾ
 ਦੇਈ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਮੰਦਰਿ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥ ਗਿਆਨ
 ਰਾਉ^{੨੧} ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਤ ਨਾਨਕ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੫ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੨੨}ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭਾਈ ॥
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਕੀਤੇ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਤੇਰਾ
 ਹੁਕਮੁ ਭਲਾ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ਸਾਚੇ ਨਾਮਿ
 ਸਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਰਤੁ^{੨੪} ਪਇਆ ਪਰਵਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਬਾਹੁੜਿ
 ਹੁਕਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਜੈਸਾ ਲਿਖਿਆ ਤੈਸਾ ਪੜਿਆ^{੨੫} ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥
 ਜੇ ਕੋ ਦਰਗਹ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲੈ ਨਾਉ ਪਵੈ ਬਾਜਾਰੀ^{੨੬} ॥ ਸਤਰੰਜ ਬਾਜੀ ਪਕੈ
 ਨਾਹੀ ਕਚੀ ਆਵੈ ਸਾਰੀ^{੨੭} ॥ ੩ ॥ ਨਾ ਕੋ ਪੜਿਆ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ^{੨੮} ਨਾ ਕੋ
 ਮੂਰਖੁ ਮੰਦਾ ॥ ਬੰਦੀ^{੨੯} ਅੰਦਰਿ ਸਿਫਤਿ ਕਰਾਏ ਤਾ ਕਉ ਕਹੀਐ ਬੰਦਾ^{੩੦} ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ੩੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦਾ^{੩੧}
 ਖਿੰਬਾ^{੩੨} ਖਿਮਾ ਹਢਾਵਉ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ ॥ ਸਹਜ ਜੋਗ ਨਿਧਿ

- ੧ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨ ਇਉਂ ਭੌਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਭੌਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਬਹੁਤ।
- ੪ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ।
- ੫ ਪਤੀ, ਜੀਵ।
- ੬ ਮੁੱਢ ਤੋਂ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਚਲਣਹਾਰ ਹੈ।
- ੭ ਪਤੀ, ਆਤਮਾ।
- ੮ ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਤਮਾ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਤਾਂ ਪੰਜ ਇੰਦਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰੋਣਗੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
- ੯ ਧਾਗੇ ਦੀ ਧਾਰ ਜਾਂ ਡੋਰ। ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪ ਡੋਰ ਨਾਲ ਮਨ ਮੋਤੀ ਨੂੰ ਪਰੋ ਕੇ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾਣਾ ਹੈ। ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।
- ੧੦ ਇਸਤਰੀ।
- ੧੧ ਭੋਗੇ।
- ੧੨ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚ। ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ।
- ੧੩ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਮੰਜਨ। ਦੰਦਾਸਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਣਾਵੇ।
- ੧੪ ਹੱਥ। ਹੱਥ ਲਈ ਕੰਗਣਾ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਬਣਾਵੇ।
- ੧੫ ਟਿਕਾਵੇ।
- ੧੬ ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਬਸਤਰ।
- ੧੭ ਮਾਂਗ, ਪੱਟੀ।
- ੧੮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

- ੧੯ ਜੀਵ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੋਇਆ? ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
- ੨੦ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਭਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਏਵੇਂ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਜਿਵੇਂ ਪਰਵਾਨਾ (ਹੁਕਮ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੀ ਕਿਰਤੁ ਪਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। 'ਕਿਰਤੁ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੯, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੨ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੌਂਦੂ, ਗਵਾਰ।
- ੨੪ ਨਰਦ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੂਪ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਪੁਗਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਰਦ ਕੱਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੫ (ਫਾਰਸੀ) ਸਿਆਣਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਮੂਰਖ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਹੁਕਮ ਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਰਕਾਂ ਦਾ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ।
- ੨੬ ਬੰਦਸ਼, ਦਾਸ ਭਾਵ।
- ੨੭ ਸੇਵਕ। ਸੇਵਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਦਾਸ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਵਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਲਈ, ਜੋ ਜੋਗੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਸਾਉਣਾ ਇਹ ਹਨ ਮੁੰਦਰਾਂ।
- ੨੯ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ।

* ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਲਈ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਲਗਨ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲਿਆ ਹੈ : ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲਗਨ ਦਾ : ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਜੋਗੀ ਦੀ ਲਗਨ ਦਾ : ਚੌਥੇ ਵਿੱਚ ਮਦ ਪੀ ਕੇ ਮਤਵਾਲੇ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ ਦੀ ਲਗਨ ਦੁਆਰਾ ਮਰ ਮਰ ਜਿਊਣ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਈ ਜੀਵਨ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ।

† ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਨੂੰ ਰੱਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜਸ਼ੋਧਾ ਨੇ ਇਲਤ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੱਕ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਪਾ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਖਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।

‡ [ਮਧੂ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਬਣਾਵੇ।

§ [ਸ੍ਰੀ (ਲਛਮੀ) ਨਾਲ ਰੰਗ (ਅਨੰਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

|| ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਾ ਨਾਂ ਭੀ 'ਸਹਜ ਜੋਗ' ਹੈ ਰੱਬ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਮੰਨਣਾ ਇਹ 'ਸਹਜ ਜੋਗ' ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤ ਦਾ 'ਸਹਜ ਜੋਗ' ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ, ਸਿਮਰਨ, ਸੇਵਾ, ਸੰਗਤ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸਹਜੇ ਹੀ ਚਿਤ ਬਿਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨਾ ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਹਜ ਜੋਗ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। 'ਮੁੰਦਰਾਂ' 'ਖਿੱਥਾਂ' ਵਾਂਗ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਹੈ; ਯਥਾ "ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ ਸਹਜ ਜੋਗ ਬੇਬਾਣ।"

ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ^੧ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ
 ਜੋਗੰ ॥ ^੨ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕਾਇਆ ਰਸ ਭੋਗੰ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਵ^੩ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ ਕਲਪ^੪ ਤਿਆਗੀ
 ਬਾਦੰ^੫ ॥ ਸਿੰਛੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੈ ਅਹਿਨਿਸਿ^੬ ਪੂਰੈ ਨਾਦੰ ॥ ੨ ॥ ਪਤੁ^੭
 ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਡੰਡਾ^੮ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰਹਰਾਸਿ^੯
 ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਤੀਤੰ ॥ ੩ ॥ ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ^{੧੦}
 ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ
 ਏਕੰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੩੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ
 ਕਰਿ ਧਾਵੈ^{੧੧} ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ^{੧੨} ਪਾਈਐ ॥ ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ^{੧੩} ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ^{੧੪}
 ਇਤੁ ਰਸਿ ਅਮਿਉ^{੧੫} ਚੁਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਰੋ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵੈ
^{੧੬}ਸਹਜ ਰੰਗ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਬਦੁ
 ਅਨਾਹਦ ਗਹਿਆ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੮}ਪੂਰਾ ਸਾਚੁ ਪਿਆਲਾ ਸਹਜੇ
 ਤਿਸਹਿ ਪੀਆਏ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ ਕਿਆ
 ਮਦਿ ਛੂਛੈ^{੧੯} ਭਾਉ ਧਰੇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ^{੨੦} ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਪੀਵਤ ਹੀ
 ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ ॥ ^{੨੧}ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ
 ਕਿਆ ॥ ੩ ॥ ਸਿਫਤੀ ਰਤਾ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੈ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ^{੨੨} ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੩੮ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ^{੨੩} ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਡਰਾਇਆ ॥
 ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥ ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ
 ਕਰਲਾਣੇ^{੨੪} ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ
 ਸੋਈ^{੨੫} ॥ ਜੇ ਸਕਤਾ^{੨੬} ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ^{੨੭} ॥ ਰਤਨ
 ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ^{੨੮} ਕੁਤੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ^{੨੯}ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ
 ਆਪੇ ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ^{੩੦} ਕਰੇ
 ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ^{੩੧}ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ ॥ ^{੩੨}ਮਰਿ ਮਰਿ
 ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ੩੯ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੩੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ‡ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵੈ ਵਡਭਾਗਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਚੈ ਬੈਰਾਗਿ ॥ ਖਟੁ ਦਰਸਨੁ

- ੧ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਜੀਵ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਜੋਗੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਪਰਮ ਤੱਤ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੁਆਰਾ ਜੋਗੀ ਇਕ ਸਰੀਰਕ ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਰੰਜਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੀ ਇਹ ਰਸ ਦੇ ਦੋਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਆਤਮਾ। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਸਣ 'ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ। ੪ ਕਲਪਣਾ।
- ੫ ਝਗੜੇ। ੬ ਦਿਨ ਰਾਤ।
- ੭ ਪਤਰੁਕਾ। ਖੱਪਰ, ਚਿੱਪੀ।
- ੮ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਸਮਝਣਾ, ਇਹ ਭਸਮ ਸਮਝੋ। ਜੋਗੀ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸੁਆਹ ਇਸ ਲਈ ਮਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਿਆਨ ਸਰੀਰ ਸਵਾਰਨ ਪਲੋਸਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਆਤਮਕ ਉੱਨਤੀ ਵੱਲੋਂ ਉੱਖੜ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਹ ਮਨੋਰਥ ਇਉਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਆਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਰਤਦਾ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਲਾਈਏ।
'ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ' (ਜਪੁ)।
- ੯ ਰਹੁ-ਗੀਤ। ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਮੇਰੀ ਰਹੁ-ਗੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ, ਇਹ ਹੈ ਵਿਰੱਕਤ ਪੰਥ। ੧੦ ਬੈਰਾਗਣ, ਟਿਕਟਿਕੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਜੋਗੀ ਬਾਹਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤੇ ਅਨੇਕ ਵਰਨ (ਰੰਗਾਂ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਕ ਜੋਤ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੀ ਸਮਿਆ ਹੈ।
- ੧੧ ਧਾਵੇ (ਮਹੂਏ) ਦੇ ਫੁੱਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਦੀ ਹੈ। ੧੨ ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਸੱਕ। ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਕਸ ਬਣਾਵੇ। ੧੩ ਭਾਵਨੀ, ਸ਼ਰਧਾ।
- ੧੪ ਭਾਫ ਠੰਡੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਕ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੌਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਰਸ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੌਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਗਿਆਨ-ਰੰਗ।
- ੧੭ ਪਕੜਿਆ। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੧੮ ਪੂਰਾ ਸੱਚ ਰੂਪ ਪਿਆਲਾ ਗਿਆਨ (ਸਹਜ) ਦੇ

- ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਫੋਕੇ। ਫੋਕੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਲਈ ਪਿਆਰ ਲਾਵੇ। ੨੦ ਸਿੱਖਿਆ।
- ੨੧ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ। 'ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ' (ਕਲਿਆਨ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੩੨੪)।
- ੨੨ ਮਸਤ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਦਾ ਮਤਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਅਪਨਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਬਚਾ ਰੱਖਣਾ। ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਖੁਰਾਸਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ ਹੈ। ਹੇ ਕਰਤਾ! ਤੂੰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਦਾ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਣ ਖਾਤਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ੨੪ ਕਿ ਲੋਕ ਕੁਰਲਾ ਉਠੇ।
- ੨੫ ਉਹੀ। ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਿੰਦੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਬਲ ਵਾਲਾ, ਤਾਕਤਵਰ।
- ੨੭ [ਫਾਰਸੀ. ਪੁਰਸ਼ਿਸ਼] ਪੁੱਛ। ਪਰ ਜੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ (ਸ਼ੀਂਹ) ਆ ਪਵੇ ਗਊਆਂ ਦੇ ਵੱਗ ਉੱਤੇ, ਤਾਂ ਵੱਗ ਦੇ ਖਸਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿ ਮਾਲਕ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਨਿਹੱਥੇ ਹਿੰਦੀ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਗੀ ਲੋਧੀ ਪਠਾਣ ਸਨ।
- ੨੮ ਖਰਾਬ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਠਾਣਾ ਕੁਤਿਆਂ ਨੇ ਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੇ ਕੱਡੀ ਰੋਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੁਤ ਅੜੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੀਮਤੀ ਦੇਸ ਐਵੇਂ ਹੀ ਖੁਹਾ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।
- ੨੯ ਭਾਣੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੋੜਨਾ ਵਿਛੋੜਨਾ ਤੈਥੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਖੇਡ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
- ੩੦ ਸੁਾਦ। ਮੱਜਾਂ (ਮਨ ਦੀਆਂ) ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਕਰੇ।
- ੩੧ ਪਰ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਿਰਾ ਕੀੜਾ ਹੀ ਦਿਸੇਗਾ ਜੋ ਦਾਣੇ ਚੁਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਅਸਲ ਜੀਵਣ ਜੀਵੇ।

* ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਾਬਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਵਤਨ ਖੁਰਾਸਾਨ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਧਰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਆ ਪਿਆ। ਇਥੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਜੋ ਦਰਦ ਦੁਖੀਆਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਉਲਾਂਭੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਗੁਰੂਮਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਤ ਦੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

‡ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਸੱਚੇ ਬੈਰਾਗ (ਅਸਲੀ ਤਿਆਗ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਛੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਰ ਭੇਖਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਤੇ ਉੱਤਮ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਲਿਆਵਣ ਦਾ ਹੈ। 'ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨ ਨੋਟ ੨।

ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ* ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ
 ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਸਾਚਾ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ †ਗੁਰ ਦਰਸਨਿ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਜੇ ਕੋ ਲਾਏ ਭਾਉ ਪਿਆਰਾ^੧ ॥
 ਭਾਉ ਪਿਆਰਾ ਲਾਏ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਪਰਵਾਰ ਸਾਧਾਰੁ^੨ ॥
 ਨਿਗੁਰੇ ਕਉ^੩ ਗਤਿ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ॥ ^੪ਅਵਗੁਣਿ ਮੁਠੇ ਚੋਟਾ ਖਾਹੀ ॥ ੩ ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਖੁ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਾ ਕਉ ਲਗੈ ਨ ਪੀਰ^੪ ॥
 ਜਮਕਾਲੁ ਤਿਸੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ੪੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^੫ਸਬਦਿ ਮੁਆ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ^੬ ॥ ਨਿਰਭਉ ਦਾਤਾ ਸਦਾ ਮਨਿ ਹੋਇ ॥
^੭ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਪਾਏ ਭਾਗਿ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹੁ^੮ ਵਿਚਹੁ ਅਉਗੁਣ
 ਜਾਹਿ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਣਾ ਕਾ ਗਾਹਕੁ
 ਹੋਵੈ ਸੋ ਗੁਣ ਜਾਣੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਬਦਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਸੂਚਾ
 ਹੋਇ ॥ ^{੧੦}ਗੁਣ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਣ ਅਮੋਲਕ ਪਾਏ
 ਨ ਜਾਹਿ ॥ ^{੧੧}ਮਨਿ ਨਿਰਮਲ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨ੍
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਸਦਾ ਗੁਣਦਾਤਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਗੁਣ
 ਸੰਗ੍ਰਹੈ^{੧੨} ਤਿਨ੍ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਾਚੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਆਪੇ
 ਦੇਵੈ ^{੧੩}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ੪੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਚਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ^{੧੩}ਚਿਰੀ
 ਵਿਛੁੰਨੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤਿ
 ਆਪੇ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ॥ ਹਰਿ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੧੪}
 ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ^{੧੫} ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਮਤਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ਵਿਰਲੇ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਉਚੀ
 ਬਾਣੀ ਉਚਾ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਵਖਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ
 ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਸਰੀਰਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ^{੧੭} ਤਾ ਉਤਰੈ ਪੀਰ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ
 ਭੇਟੇ ਦੁਖੁ ਕਮਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੮} ਬਹੁਤੀ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕਾ
 ਨਾਮੁ ਮੀਠਾ ਅਤਿ ਰਸੁ ਹੋਇ ॥ ਪੀਵਤ ਰਹੈ ਪੀਆਏ ਸੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ
 ਤੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਗਤਿ^{੧੯} ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੪੨ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ^{੨੦}ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ॥ ^{੨੧}ਸੇਵਤ ਹੀ
 ਸੁਖੁ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥ ਸਬਦਿ ਤਰੇ ਜਨ ^{੨੨}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਤਿਨ ਕੈ

੧ ਪਿਆਰ! ੨ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਜਪੁ, ਪੰ: ੧੫। ੩ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੪ ਪਾਪਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ੫ ਪੀੜ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੬ ਆਪਾ ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ੭ [ਅਰਬੀ] ਤਮਾ, ਲਾਲਚ। ੮ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਕੱਠੇ ਕਰੋ। ੧੦ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਮਲੀ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੧ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੨ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।	੧੩ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ)। ੧੪ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ। ੧੫ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ੧੬ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਕੀਮਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਵਿਰਲਾ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਖਾਣਦਾ (ਕਥਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ। ੧੭ ਮਿਲੇ। ੧੮ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ; ਆਪ-ਹੁਦਰਾ। ੧੯ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ, ਮੁਕਤੀ। ੨੦ ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ। ੨੧ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਵਦਿਆਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

* ਧਰਮ, ਮੱਤ, ਸਿਖਿਆ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਾਂ ਸਿਸਟਮ। (ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਾਸਤਰ ਗੁਰੂ ਮਤ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।

† ਇਹ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ (ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ) ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਕਰੇ, ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਲਈ ਬੰਦਸ਼ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਇਹ ਸੋਖਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪਿਆਰਦਾ ਹੈ।

ਹਮ ਸਦ ਲਾਗਹ ਪਾਇ^੧ ॥ ੧ ॥ ^੨ਜੋ ਮਨਿ ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥
 ਤਿਨ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਲਾਥਾ ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਮਿਲੇ ਸੁਭਾਇ^੩ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਬਦੁ ਚਾਖੈ ਸਾਚਾ ਸਾਦੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ
 ਵਸਾਏ ॥ ^੪ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਆਪੇ ਨੇੜੈ ਆਪੇ ਦੂਰਿ ॥
 ੨ ॥ ^੫ਆਖਣਿ ਆਖੈ ਬਕੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋਇ ॥
 ਕਹਣੈ ਕਥਨਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ^੬ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੭ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇ^੮ ॥
^੯ਅਤਿ ਨਿਰਮਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ੪੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੧੦}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਗੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮੂਲਿ^{੧੧} ਲਾਗੇ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ^{੧੨} ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਹਿਰਦੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਡਾਲੀ^{੧੩} ਲਾਗੈ ਨਿਹਫਲੁ ਜਾਇ ॥ ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧ^{੧੪}
 ਸਜਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ^{੧੫} ਅੰਧਾ ਠਉਰ^{੧੬} ਨ ਪਾਇ ॥ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕੀੜਾ ਬਿਸਟਾ
 ਮਾਹਿ ਪਚਾਇ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਸੰਤਸੰਗਤਿ
 ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਨਾਮੇ ਨਾਮਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਕੁਲ
 ਉਧਰਣਹਾਰ^{੧੮} ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ^{੧੯}ਨਾਮਿ ਵਜਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਮਹਲੁ
 ਸਬਦਿ ਘਰੁ ਪਾਏ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ^{੨੧}ਸਤ ਸਰਿ ਹਰਿ ਜਲਿ ਨਾਇਆ ॥
 ਦੁਰਮਤਿ^{੨੨} ਮੈਲੁ ਸਭੁ ਦੁਰਤੁ^{੨੩} ਗਵਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੪੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੩ ॥ ^{੨੪}ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ ਮਰਿ ਮਰਣੁ ਵਿਗਾੜਹਿ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ^{੨੫}ਆਤਮ
 ਸੰਘਾਰਹਿ ॥ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵਿਗੂਤਾ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਆਤਮੁ ਨ ਚੀਨੈ
 ਭਰਮੈ ਵਿਚਿ ਸੂਤਾ ॥ ੧ ॥ ਮਰੁ^{੨੮} ਮੁਇਆ ਸਬਦੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਉਸਤਤਿ
 ਨਿੰਦਾ ਗੁਰਿ ਸਮ^{੨੯} ਜਾਣਾਈ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਜਪਿ ਲੈ ਜਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੦}ਨਾਮ ਵਿਹੂਣ ਗਰਭ ਗਲਿ ਜਾਇ ॥ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ
 ਦੂਜੈ ਲੋਭਾਇ ॥ ^{੩੧}ਨਾਮ ਬਿਹੂਣੀ ਦੁਖਿ ਜਲੈ ਸਬਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ
 ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਬਹੁ ਚੋਟਾ ਖਾਇ ॥ ਏਥਹੁ^{੩੨} ਛੁੜਕਿਆ
 ਠਉਰ ਨ ਪਾਇ ॥ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਸਟਾ ਕਾ ਵਾਸੁ ॥ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਮਨਮੁਖੁ
 ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੩ ॥ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਦਾ ^{੩੩}ਬਲਿ ਜਾਈ ॥
^{੩੪}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ^{੩੫}ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੩੬}ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ਸਦਾ ਉਦਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੪੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੩ ॥ ਲਾਲੈ^{੩੭} ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪੇ^{੩੮} ਸਤਿਗੁਰ

- ੧ ਪੈਰੀਂ।
- ੨ ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਾ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੩ ਸੁਭਾਵਿਕ।
- ੪ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਨੇੜੇ ਦੂਰ ਸਭ ਥਾਈਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਕਦਾ (ਕਥਨ ਕਰਦਾ) ਹੈ, ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
- ੭ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਂਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ।
- ੯ ਅਤੀ ਨਿਰਮਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ।
- ੧੦ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ।
- ੧੧ ਮੁਢ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ।
- ੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੧੩ ਜਗਤ ਮੋਹ ਵਿੱਚ।
- ੧੪ ਅੰਧਿਆਂ (ਅਗਿਆਨੀਆਂ) ਵਾਲੀ।
- ੧੫ ਥਾਂ, ਟਿਕਾਣਾ।
- ੧੬ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਤਾਰਣਹਾਰ।
- ੧੮ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਹਰੀ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ)।
- ੧੯ ਮਹਲ, ਘਰ (ਹਰੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ) ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਸਤਸੰਗ-ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਮ-ਜਲ ਨਾਲ

- ਨ੍ਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੀ।
- ੨੨ ਪਾਪ।
- ੨੩ ਮਨਮੁਖ ਬੁਰੀ ਮੌਤ ਮਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਰਨਾ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵਿਅਰਥ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
- ੨੪ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਕ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ)।
- ੨੫ ਖਵਾਰ ਹੋਇਆ।
- ੨੬ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।
- ੨੭ ਮੌਤ। ਉਹ (ਅਸਲੀ) ਮੌਤ ਮੁਆ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਇਕ ਸਮਾਨ, ਇਕੋ ਜਹੀ।
- ੨੯ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
- ੩੦ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸੜਦੀ ਹੈ।
- ੩੧ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿੱਚੋਂ।
- ੩੨ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।
- ੩੩ ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੩੪ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੫ ਜੋ ਹਉਮੈ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਸਦਾ ਅਸਲ ਤਿਆਗੀ ਹੈ।
- ੩੬ [ਫਾਰਸੀ] ਸੇਵਕ ਨੇ, ਗੁਲਾਮ ਨੇ। ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੩੭ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

* ['ਗੁਰਮੁਖਿ' ਦਾ ਉਲਟ 'ਮਨਮੁਖ'] ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।

ਸਰਣਾਈ ॥ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਸਦਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਹੋਇ ਸਖਾਈ^੧ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਲਾਲਾ^੨ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ॥ ^੩ਸੋਗੁ ਹਰਖੁ ਦੁਇ ਸਮ
 ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਬਦਿ ਉਧਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਕਰਣੀ
 ਕਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕੋ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥ ^੫ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ
 ਨਾਮੁ ਵਸਾਈ ॥ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਢਿਲ ਨ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ^੬ਮਨਮੁਖਿ ਭਰਮਿ
 ਭੁਲੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਰਾਸੀ ਕੂੜਾ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਵਿਣੁ ਰਾਸੀ ਵਖਰੁ^੭
 ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਭੁਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ
 ਸੁ ਲਾਲਾ^੮ ਹੋਇ ॥ ਉਤਮ ਜਾਤੀ ਉਤਮੁ ਸੋਇ^੯ ॥ ^{੧੦}ਗੁਰ ਪਉੜੀ ਸਭ ਦੂ
 ਉਚਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਵਡਾਈ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੪੬ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਝੂਠੋ ਝੂਠੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਕਦੇ ਨ
 ਪਾਵੈ ॥ ਦੂਜੈ ਲਗੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵੈ ॥ ਮਮਤਾ^{੧੧} ਬਾਧਾ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥
^{੧੨}ਦੋਹਰਾਗਣੀ ਕਾ ਮਨ ਦੇਖੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤਿ ਧਨਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ
 ਲਾਏ ਝੂਠੁ ਮੋਹੁ ਪਾਖੰਡ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜੋ
 ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਵੈ ॥ ^{੧੩}ਸੋਜ ਸੁਖਾਲੀ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੪}
 ਹਰਿ ਰਾਵੈ^{੧੫} ॥ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ
 ਸਾਚੀ ਜਿਸੁ ਸਾਚਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਅਪਣਾ ਪਿਰੁ ਰਾਖੈ ਸਦਾ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੧੬} ॥
 ਨੇੜੈ ਵੇਖੈ ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੩ ॥
 ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਸਬਦੇ
 ਉਚੈ ਉਚਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਸਮਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੪੭ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਭਗਤਿ ਰਤਾ ਜਨੁ ^{੧੭}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਸਾਚੈ
 ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਰੁੰਨੇ ਅਪਨੀ
 ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਜਪਿ ਸਦਾ ਧਿਆਇ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ
 ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ
 ਤੇ ਪੂਰਾ ਪਾਏ ॥ ਹਿਰਦੈ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥ ਅੰਤਰੁ ਨਿਰਮਲੁ
^{੧੯}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਏ ॥ ਸਦਾ ਸੂਚੈ ਸਾਚਿ ਸਮਾਏ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵੇਖੈ
 ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਜਹਾ ਜਾਉ ਤਹ ਵੇਖਾ
 ਸੋਇ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਦਾਤਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਪੂਰਾ
 ਭੰਡਾਰ ॥ ਉਤਮ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਅਪਾਰ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਬਖਸੇ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੪੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ॥
 ਗੁਰੁ ਸਾਇਰੁ^{੨੦} ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹੋਇ ॥

੧ ਮਿੱਤਰ, ਸਾਥੀ।	ਰੈ।
੨ [ਫ਼ਾਰਸੀ] ਗੁਲਾਮ, ਸੇਵਕ।	੧੦ ਹੇ ਮਨ! ਦੋਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵੇਖ, ਉਹ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ? [ਦੋਹਾਗਣੀ-ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ] ਸੁਹਾਗਣੀ ਦੇ ਉਲਟ, ਖਸਮ ਤੋਂ ਘੁਥੀ ਹੋਈ।
੩ ਗ਼ਮੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਤਰਦਾ ਹੈ।	੧੧ ਹਿਰਦਾ-ਸੇਜ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੈ।
੪ ਸੇਵਕ ਨੇ ਉਹੋ ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜੋ ਮਾਲਕ ਨੇ ਧੁਰੋਂ (ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਫੁਰਮਾਈ ਹੈ।	੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
੫ ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈਦਾ ਹੈ।	੧੩ ਭੋਗਦੀ ਹੈ (ਸਦਾ ਹਰੀ ਨੂੰ)।
੬ ਸੰਸਾਰ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹੋ ਕੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।	੧੪ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ।
੭ ਸੌਦਾ।	੧੫ ਸੁਤੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
੮ ਸੋਭਾ, ਸੁਹਰਤ।	੧੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਚੇ ਭੈ ਦੁਆਰਾ।
੯ ਗੁਰੂ-ਪਉੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ	੧੭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰ (ਸਤਸੰਗ ਸਰੋਵਰ) ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।
	੧੮ ਸਰੋਵਰ।

* 'ਮੈਂ' ਦਾ ਭਾਵ, ਮੇਰਾਪਣ : ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਪਾ ਲੈਣਾ।
ਦੇਖੋ ਰਹਾਉ।

ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ^੧ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੇਵ ਕਰਾਏ ॥ ੧ ॥ ਗਿਆਨ
 ਰਤਨਿ ਸਭ ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਗਿਆਨੁ ਬਿਨਾਸੈ ਅਨਦਿਨੁ^੨
 ਜਾਗੈ ਵੇਖੈ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹੁ ਗੁਮਾਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥
 ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮਹਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੈ ॥ ^੩ਆਵਣ
 ਜਾਣੁ ਰਹੈ ਥਿਰੁ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੈ ॥ ੨ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖੁ^੪
 ਅਚੇਤੁ^੫ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਬਹੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਵਿਸਟਾ
 ਕਾ ਕੀੜਾ ਵਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਭ ਸੋਝੀ
 ਪਾਏ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸਦਾ ਸੁਖੁ
 ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੪੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੩ ਪੰਚਪਦ੍ਯੇ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ^੬ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ ਗੁਰ
 ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਨਾ ਫਿਰਿ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਨਾਮੁ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ^੭ ਲੇਖੁ ॥ ਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਦਾ
 ਧਿਆਵਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਭਗਤਿ ਵਿਸੇਖੁ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ੍ ਕਉ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਗਹਣ^੯ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਤੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਮਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ^{੧੦}ਬਾਪਿ ਉਬਾਪਿ ॥
 ਕਹਿ ਕਹਿ ਕਹਣਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ਜੇ ^{੧੧}ਸਉ ਘਾਲੇ ਥਾਇ ਨ ਪਾਏ ॥
 ੩ ॥ ਜਿਨ੍ ਕੈ ਪੌਤੈ^{੧੨} ਪੁੰਨੁ ਤਿਨ੍ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ ॥ ਸਚੁ ਬਾਣੀ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ
 ਸੁਣਾਏ ॥ ਜਹਾਂ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਤਹਾਂ ਦੁਖੁ ਜਾਏ ॥ ^{੧੩}ਗਿਆਨਿ ਰਤਨਿ ਸਾਚੈ
 ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ॥ ੪ ॥ ਨਾਵੈ ਜੇਵਡੁ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ
 ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
 ੫ ॥ ੧੧ ॥ ੫੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਿਰਤਿ^{੧੪} ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ ॥
 ਇਹੁ ਮਨੁ ਅੰਧਾ ਬੋਲਾ ਹੈ ਕਿਸੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ^{੧੫}ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਭਰਮੁ
 ਅਨਲ ਵਾਉ ॥ ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਨ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ †ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ
 ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਤਿ ਹਰਿ ਲਾਗੈ ਭਾਉ ॥ ^{੧੭}ਪੂਰੇ ਤਾਲ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ
 ਗਵਾਇ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਆਪੇ ਜਾਣੁ^{੧੮} ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅੰਤਰਿ
 ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣੁ^{੧੯} ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰ
 ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਹਜਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥
 ਪਾਖੰਡਿ ਭਗਤਿ ਨਿਰਤਿ ਦੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਜਨੁ ਜੀਵਤ

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
- ੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੩ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਕੇ ਥਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਟੁਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੫ ਮੂਰਖ, ਬੇ-ਸਮਝ।
- ੬ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਧੁਰ ਤੋਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ।
- ੮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਉੱਤਮ ਭਗਤੀ।
- ੯ ਡੂੰਘੀ ਅਵਸਥਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਿਆਈ ਤੇ ਉਚਾਈ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।
- ੧੦ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਸੋ ਘਾਲ ਪਿਆ ਘਾਲੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੧੨ [ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਪੋਤਰ'] ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ ਕਿਰਤੁ ਵਿੱਚ।
- ੧੩ ਨਾਚ। ਇਹ ਮਨ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ

ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਨਿਰਤ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

- ੧੪ ਅੰਦਰ ਉਹਦੇ ਲੋਭ ਰੂਪ ਅੱਗ (ਅਨਲ) ਅਤੇ ਭਰਮ ਰੂਪ ਹਵਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਗਿਆਨ ਦੀਵਾ ਬਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲੱਗੇ।
- ੧੬ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਾ ਭਾਵ ਕੱਢਣਾ, ਇਹ ਹੀ ਤਾਲ ਪੂਰਨਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਜਾਣ, ਸਿਆਣਾ।
- ੧੮ ਪਛਾਣੋ।
- ੧੯ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਸਲ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਅਸਲ ਭਗਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ।

* ਉਹ ਗਿਆਨ-ਰਤਨ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿੱਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 † ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਭਗਤੀ ਪਾਉਣਾ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। 'ਭਗਤਿ ਪਾਉਣ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਭਜਨ ਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਰਾਸਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀਏ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ :
 'ਭਗਤੀਆ ਪਾਈ ਭਗਤਿ ਆਣਿ' (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧/੩੯)।

ਮਰੈ ॥ ੧ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਭਵਜਲੁ ਤਰੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ੨ ਬਚਨਿ ਭਗਤਿ ਥਾਇ
ਪਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਿਹਚਲ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਭਗਤਿ
ਰਤੇ ਤਿਨ੍ ਸਚੀ ਸੋਇ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ੧੨ ॥ ੫੧ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਸੋਈ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮਨਿ ਵਸੈ
ਹਰਿ ਬੂਝੈ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਸਹੁ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰ
ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ
ਨਿਰਭਉ ੪ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ
ਹੈ ਮਨਮੁਖਿ ੫ ਅੰਧ ਗਵਾਰਿ ੬ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜਨੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਬੂਝੈ ਸਚੁ
ਸੋਈ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਣੈ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕੈ
ਭਾਣੈ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ
ਤੂੰ ੧ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ੩੯ ॥ ੧੩ ॥ ੫੨ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ ॥ ਜੋ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥੀਸੀ ਜੋ ਤੂੰ ਦੇਹਿ
ਸੋਈ ਹਉ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਧਿਆਇਆ ॥ ਜਿਸ
ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਿਨਿ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਧਾ ਮਨਮੁਖਿ
ਗਵਾਇਆ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪਿ ਵਿਛੋੜਿਆ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ
ਦਰੀਆਉ ਸਭ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ
ਸਭਿ ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ ॥ ਵਿਜੋਗਿ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜਿਆ ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਨੋ
ਤੂੰ ਜਾਣਾਇਹਿ ਸੋਈ ਜਨੁ ਜਾਣੈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦ ਹੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ ॥ ਜਿਨਿ
ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥
੩ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਹੋਇ ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ
ਕੋਇ ॥ ਤੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੫੩ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤੀ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ੩ ਸੋਭਾ, ਸੁਹਰਤ।
- ੪ ਭੈ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
- ੫ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੀ;

- ਆਪ-ਹੁਦਰੀ, ਬੇ-ਮੁਖ।
- ੬ ਜੀਵ ਰੂਪ ਗਵਾਰਨ। 'ਗਵਾਰਿ' ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਆਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੭।
  - ੭ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੧, ਨੋਟ ੩੧।

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ *ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੪ ॥
 ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਤ^੧ ਨਾਲਿ ਭਾਈ ॥ ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ
 ਕੁੜਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ ॥ ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਸਿਕਦਾਰ^੨ ਚਉਧਰੀ
 ਨਾਲਿ ^੩ਆਪਣੈ ਸੁਆਈ ॥ ਹਮਾਰਾ ਧੜਾ ^੪ਹਰਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਮ
 ਹਰਿ ਸਿਉ ਧੜਾ ਕੀਆ ਮੇਰੀ ਹਰਿ ਟੇਕ ॥ ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਪਖੁ ਧੜਾ ਅਵਰੁ
 ਨ ਕੋਈ ਹਉ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ^੫ਅਸੰਖ ਅਨੇਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਜਿਨ੍
 ਸਿਉ ਧੜੇ ਕਰਹਿ ਸੇ ਜਾਹਿ ॥ ਝੂਠੁ ਧੜੇ ਕਰਿ ਪਛੋਤਾਹਿ ॥ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਹਿ
 ਮਨਿ ਖੋਟੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਹਮ ਹਰਿ ਸਿਉ ਧੜਾ ਕੀਆ ^੭ਜਿਸ ਕਾ ਕੋਈ ਸਮਰਥੁ
 ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਏਹ ਸਭਿ ਧੜੇ ਮਾਇਆ^੮ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥ ਮਾਇਆ ਕਉ
 ਲੂਝਹਿ^੯ ਗਾਵਾਰੀ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਜੁਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ਹਮਰੈ ਹਰਿ ਧੜਾ
^{੧੦}ਜਿ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਭੁ ਸਵਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਧੜੇ ^{੧੧}ਪੰਚ ਚੋਰ
 ਝਗੜਾਏ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਵਧਾਏ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ
 ਤਿਸੁ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਹਮਰਾ ਹਰਿ ਧੜਾ ਜਿਨਿ ਏਹ ਧੜੇ ਸਭਿ ਗਵਾਏ ॥
 ੪ ॥ ^{੧੨}ਮਿਥਿਆ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਧੜੇ ਬਹਿ ਪਾਵੈ ॥ ^{੧੩}ਪਰਾਇਆ ਛਿਦ੍ਰੁ
 ਅਟਕਲੈ^{੧੪} ਆਪਣਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਧਾਵੈ ॥ ਜੈਸਾ ਬੀਜੈ ਤੈਸਾ ਖਾਵੈ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਕਾ ^{੧੫}ਹਰਿ ਧੜਾ ਧਰਮੁ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਣਿ ਆਵੈ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥
 ੫੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਿਰਦੈ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾਇਆ ॥
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਹਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਨਾਮੁ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ
 ਭੈਨਾ ॥ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ^{੧੭}ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲਹੁ ^{੧੮}ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਬੈਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਮਹਾ ਬੈਰਾਗੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ
 ਪਾਇਆ ਵਡਭਾਗੁ ॥ ੨ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਭਵਹਿ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ॥ ਭਾਗਹੀਨ^{੧੯}
 ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹਰਿ ਆਪਿ
 ਪੀਆਇਆ ॥ ^{੨੦}ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫੫ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ^{੨੧} ॥ ਨਾਮੁ ਜਪੀ
^{੨੨}ਨਾਮੋ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਸਾਜਨ ਸੈਨਾ^{੨੩} ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਮੈ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਹਰਿ ਲੈਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮ
 ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜੀਵਿਆ ਜਾਇ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥
^{੨੪}ਨਾਮਹੀਨ ਕਾਲਖ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ^{੨੫}ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਾਇਆ ॥

- ੧ ਪੁੱਤਰ।
- ੨ ਸਰਦਾਰ।
- ੩ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ।
- ੪ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੋ ਸਭ ਥਾਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੫ ਅਣਗਿਣਤ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
- ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੜੇ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਟੇਕ ਬਿਰਥੀ ਹੈ)।
- ੭ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ੮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹਨ।
- ੯ ਲੜਦੇ ਹਨ (ਮੂਰਖ ਲੋਕ)।
- ੧੦ ਜੋ ਸਾਡਾ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਸਭ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਾਮਾਦਿਕ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਇਹ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਧੜੇ ਆ ਪਾਏ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਭਾਵ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਗਨ।

- ੧੩ (ਮਨੁੱਖ ਧੜੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ) ਪਰਾਏ ਨੁਕਸ ਜਾਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਅਟਾ-ਸਟਾ ਲਾਣਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਣਾ, ਜਾਚਣਾ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਧੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ।
- ੧੭ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ।
- ੧੯ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮੰਦ-ਭਾਗੀ।
- ੨੦ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੨੧ ਆਸਰਾ।
- ੨੨ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੁਖ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਲਭਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਸੁਖ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੨੩ ਮਿੱਤਰੇ!
- ੨੪ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਾਲਖ ਮਲੀਦੀ ਹੈ।
- ੨੫ ਲਾਹਨਤ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੩ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ (ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਗਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲਗਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਘਾਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

੩ ॥ ^੧ਵਡਾ ਵਡਾ ਹਰਿ ਭਾਗ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
 ਦਿਵਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੫੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਗੁਣ
 ਬੋਲੀ ਬਾਣੀ^੨ ॥ ^੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ
 ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦਾ ॥ ^੪ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਇਆ
 ਰਸਿ ਗਾਏ ਗੁਣ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ
 ਜਨ ਲੋਗਾ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਪਾਏ ਹਰਿ ਨਿਰਜੋਗਾ^੫ ॥ ੨ ॥ ^੬ਗੁਣ ਵਿਗੁਣ
 ਮਾਇਆ ਮਲੁ ਧਾਰੀ ॥ ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਜਨਮਿ ਮੁਏ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ^੭ਸਰੀਰਿ
 ਸਰੋਵਰਿ ਗੁਣ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ ॥ ਨਾਨਕ ^੮ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਥਿ ਤਤੁ ਕਢੀਏ ॥
 ੪ ॥ ੫ ॥ ੫੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਣੀ ਨਾਮੋ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਵਡੈ
 ਭਾਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਾਸਾ ॥
 ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਮੈ ਧਰ^{੧੦} ਨਹੀ ਕਾਈ ^{੧੧}ਨਾਮੁ ਰਵਿਆ ਸਭ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੈ ਸੁਰਤਿ ਸੁਨੀ ਮਨਿ ਭਾਈ^{੧੨} ॥ ਜੋ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ਸੋ
 ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ ਸਖਾਈ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮਹੀਣ ^{੧੩}ਗਏ ਮੂੜ ਨੰਗਾ ॥ *ਪਚਿ ਪਚਿ
 ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗਾ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਥਾਪੇ ^{੧੪}ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੫੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੧੫}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਵੇਲਿ ਵਧਾਈ ॥ ਫਲ ਲਾਗੇ ^{੧੬}ਹਰਿ ਰਸਕ ਰਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^{੧੭}ਜਪਿ ਅਨਤ ਤਰੰਗਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਲਾਹੀ
^{੧੮}ਮਾਰਿਆ ਕਾਲੁ ਜਮਕੰਕਰ ਭੁਇਅੰਗਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰ
 ਮਹਿ ਭਗਤਿ ਰਖਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ਸਿਖ ਦੇਵੈ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਹਉਮੈ
 ਕਰਮ ਕਿਛੁ ਬਿਧਿ^{੨੦} ਨਹੀ ਜਾਣੈ ॥ ਜਿਉ ^{੨੧}ਕੁੰਚਰੁ ਨਾਇ ਖਾਕੁ ਸਿਰਿ ਛਾਣੈ ॥
 ੩ ॥ ਜੇ ਵਡ ਭਾਗ ਹੋਵਹਿ ਵਡ ਉਚੇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪਹਿ ਸਚਿ ਸੂਚੇ ॥
 ੪ ॥ ੭ ॥ ੫੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਮਨਿ ਭੂਖ
 ਲਗਾਈ ॥ ਨਾਮਿ ਸੁਨਿਐ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ^{੨੨} ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ
 ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤਾ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਨਾਮੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ਨਾਮੁ ਰਖਹੁ ਗੁਰਮਤਿ
 ਮਨਿ ਚੀਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੋ ਨਾਮੁ ਸੁਣੀ ਮਨੁ ਸਰਸਾ^{੨੩} ॥ ਨਾਮੁ
 ਲਾਹਾ ਲੈ ਗੁਰਮਤਿ ਬਿਗਾਸਾ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੁਸਟੀ^{੨੫} ਮੋਹ ਅੰਧਾ ॥
 ਸਭ ਨਿਹਫਲ ਕਰਮ ਕੀਏ ^{੨੬}ਦੁਖੁ ਧੰਧਾ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਜਪੈ
 ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੬੦ ॥

- ੧ ਵੱਡਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਗੁਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ।
- ੨ ਬਾਣੀ ਦਵਾਰਾ।
- ੩ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੪ ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਹਰੀ ਪਰਮ-ਅਨੰਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ।
- ੫ ਨਿਰਲੇਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੬ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ-ਮੈਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੭ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ।
- ੮ ਗੁਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਰਿੜਕ ਕੇ ਤਤ ਵਸਤੂ ਕੱਢ ਲਈ ਹੈ।
- ੯ ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਟੇਕ, ਆਸਰਾ।
- ੧੧ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਵਿੱਚ ਤੇ ਗ੍ਰਾਹੀ ਗ੍ਰਾਹੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰਵਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਾਂਦਿਆਂ-ਪੀਂਦਿਆਂ ਤੇ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਭਾ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ।

- ੧੩ ਮੂਰਖ ਨੰਗੇ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਹਨ।
- ੧੪ ਘੜ ਕੇ ਢਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਵੇਲ ਵਧਾਈ ਹੈ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਹਰੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੭ ਅਨੇਕ ਲਹਿਰਾਂ (ਚੋਜਾਂ) ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ।
- ੧੮ ਕਾਲ ਜਮ-ਦੂਤ ਨੂੰ ਜੋ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। [ਕੰਕਰ=ਕਿੰਕਰ] ਸੇਵਕ, ਦੂਤ।
- ੧੯ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਭਰਾਵੇ! ਇਥੇ 'ਸਿੱਖ' ਮੁਕਤਾਂਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ।
- ੨੦ ਵਿਧੀ, ਤਰੀਕਾ, ਮਰਯਾਦਾ।
- ੨੧ ਹਾਥੀ ਨਾ ਕੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਫਿਰ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਰੱਜਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।
- ੨੪ ਖਿੜਿਆ।
- ੨੫ ਕੋਹੜਾ।
- ੨੬ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਤੇ ਧੰਦੇ ਰੂਪ ਹਨ।

* ਸੜ ਮੋਏ। ਉਹ ਪਤੰਗੇ ਵਿਹੂ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੜ ਮੋਏ। ਜਿਵੇਂ ਭੰਬਟ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਆਦਮੀ ਮਾਇਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਹਲਾ ੪ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਕੇ ੩ ॥ ਹਥਿ
 ਕਰਿ ਤੰਤੁ^੧ ਵਜਾਵੈ ਜੋਗੀ ਬੋਥਰ^੨ ਵਾਜੈ ਬੇਨ^੩ ॥ ਗੁਰਮਤਿ^੪ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਬੋਲਹੁ ਜੋਗੀ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੇਨ^੫ ॥ ੧ ॥ ਜੋਗੀ ਹਰਿ ਦੇਹੁ
 ਮਤੀ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਏਕੋ ਵਰਤੈ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਹਮ
 ਆਦੇਸੁ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਵਹਿ ਰਾਗ ਭਾਤਿ ਬਹੁ ਬੋਲਹਿ ਇਹੁ ਮਨੁਆ
 ਖੇਲੈ ਖੇਲ ॥ *ਜੋਵਹਿ ਕੂਪ ਸਿੰਚਨ ਕਉ ਬਸੁਧਾ ਉਠਿ ਬੈਲ ਗਏ ਚਰਿ
 ਬੇਲ ॥ ੨ ॥ ਕਾਇਆ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਰਮ ਹਰਿ ਬੋਵਹੁ ਹਰਿ ਜਾਮੈ ਹਰਿਆ
 ਖੇਤੁ ॥ ਮਨੁਆ ਅਸਥਿਰੁ ਬੈਲੁ ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ ਹਰਿ ਸਿੰਚਹੁ ਗੁਰਮਤਿ ਜੇਤੁ^੭ ॥
 ੩ ॥ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ^{੧੦} ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਤੁਮਰੀ^{੧੧} ਜੋ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਤਿਤੁ ਚੇਲ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰਿ ਲਾਵਹੁ ਮਨੁਆ ਪੇਲ^{੧੨} ॥ ੪ ॥
 ੯ ॥ ੬੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੧੩}ਕਬ ਕੋ ਭਾਲੈ ਘੁੰਘਰੂ ਤਾਲਾ ਕਬ ਕੋ
 ਬਜਾਵੈ ਰਬਾਬੁ ॥ ^{੧੪}ਆਵਤ ਜਾਤ ਬਾਰ ਖਿਨੁ ਲਾਗੈ ਹਉ ਤਬ ਲਗੁ
 ਸਮਾਰਉ^{੧੫} ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਐਸੀ ਭਗਤਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਹਉ
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਜੈਸੇ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮੀਨੁ^{੧੬} ਮਰਿ ਜਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਬ ਕੋਉ ਮੇਲੈ ^{੧੭}ਪੰਚ ਸਤ ਗਾਇਣ ਕਬ ਕੋ ਰਾਗ ਧੁਨਿ
 ਉਠਾਵੈ ॥ ਮੇਲਤ ਚੁਨਤ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਚਸਾ ਲਾਗੈ ਤਬ ਲਗੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ
 ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਕਬ ਕੋ ਨਾਚੈ ਪਾਵ^{੧੮} ਪਸਾਰੈ ਕਬ ਕੋ ਹਾਥ
 ਪਸਾਰੈ ॥ ਹਾਥ ਪਾਵ ਪਸਾਰਤ ਬਿਲਮੁ ^{੧੯}ਤਿਲੁ ਲਾਗੈ ਤਬ ਲਗੁ ਮੇਰਾ ਮਨੁ
 ਰਾਮ ਸਮਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ਕਬ ਕੋਉ ਲੋਗਨ ਕਉ ਪਤੀਆਵੈ^{੨੦} ^{੨੧}ਲੋਕਿ ਪਤੀਣੈ
 ਨਾ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵਹੁ ਤਾ ਜੈ ਜੈ
 ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੬੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ
 ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਸਾਧੂ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ
 ਬਲਿਆ ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਨਾਚਹੁ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥ ਐਸੇ ਸੰਤ ਮਿਲਹਿ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਹਮ ਜਨ ਕੇ ਧੋਵਹੁ
 ਪਾਇ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੩}
 ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਜੋ ਇਛਹੁ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵਹੁ ਫਿਰਿ ਭੂਖ ਨ ਲਾਗੈ
 ਆਇ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਹਰਿ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੨੪} ਕਰਤਾ ਹਰਿ ਆਪੇ ਬੋਲਿ ਬੁਲਾਇ ॥
 ਸੋਈ ਸੰਤ ਭਲੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਹਿ ਜਿਨ੍ ਕੀ ਪਤਿ ^{੨੫}ਪਾਵਹਿ ਥਾਇ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਨ ਰਾਜੈ^{੨੬} ਹਰਿ ਗੁਣ ਜਿਉ ਆਖੈ ਤਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਭਗਤਿ
 ਭੰਡਾਰ ਦੀਏ ਹਰਿ ਅਪੁਨੇ ਗੁਣ ਗਾਹਕੁ ਵਣਜਿ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ੬੩ ॥

- ੧ ਤਾਰ।
 ੨ ਬੇ-ਅਸਰ, ਬਿਰਥਾ।
 ੩ ਬੀਣਾ।
 ੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ।
 ੫ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ। ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਗਾਣਾ ਬਜਾਣਾ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ।
 ੬ ਹੇ ਜੋਗੀ। ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਮਤਾਂ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੋ।
 ੭ [ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਪਰਨਾਮ: “ਜੋਗੀ ਕਰਨਿ ਆਦੇਸੁ ਮਿਲਿ।” (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ੨੩/੨੦) ਨਮਸਕਾਰ। ਸਾਡੀ ਆਦੇਸ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਗੌਰਖ ਆਦਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬਦਲਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ-ਰਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਆਦਿ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਪਰਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
 ੮ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਤਾਂ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਨ ਭਿੱਜ ਕੇ ਅਮਲੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
 ੯ ਜਿਸ ਨਾਲ। ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਬੈਲ ਬਣਾਉ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਵਾਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਸਿੱਚਨ ਕਰੋ।
 ੧੦ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੱਪ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਰੱਸੀ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਫੁੱਲ।
 ੧੧ ਭਾਵ ਜਿਸ ਰਾਗ ਤੂੰ ਤੋਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸੇ ਰਾਗ ਤੁਰਦੇ

- ਹਨ।
 ੧੨ [ਧਕੇਲ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਹਾਵਤ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ] ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ।
 ੧੩ ਕਦੋਂ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਾਂ ਘੁੰਗਰੂ ਤਾਲ ਆਦਿ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਦਿਆਂ ਤੇ ਕੱਠਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵਕਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹ ਵਕਤ ਜਾਇਆ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਾਵਾਂ? ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਰਸ-ਭਿੱਜੇ ਨੂੰ ਇੱਠੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਘੜੀ ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਗਰ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰੇ, ਅਜਾਈ ਸਮਾਂ ਗਵਾ ਦੇਵੇ।
 ੧੪ ਆਵਣ ਜਾਵਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦੇਰੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੫ ਯਾਦ ਕਰਾਂ।
 ੧੬ ਮੱਛੀ।
 ੧੭ ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਤੇ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ।
 ੧੮ ਪੈਰ।
 ੧੯ ਦੇਰ। ਸਮਾਰੈ-ਯਾਦ ਕਰੇਗਾ।
 ੨੦ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਣੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ।
 ੨੧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਝਾਣ ਨਾਲ ਇੱਜਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।
 ੨੨ ਪੈਰ।
 ੨੩ ਹਰ ਰੋਜ਼।
 ੨੪ ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੨੫ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਰੱਜਦਾ।

* ਖੂਹ ਇਸ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ (ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵਧੇ), ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੂਹ ਵਾਲੇ ਬਲਦ ਹੀ ਵੇਲਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਖੂਹ ਜੋਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਹਰ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਮਨ ਨੂੰ ਬਲਦ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਰਾਗ ਨਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਰੀ ਧਾਰਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕੋਈ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ।

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੮ ਕੇ ਕਾਫੀ* ਮਹਲਾ ੪ ॥
ਆਇਆ ਮਰਣੁ ਧੁਰਾਹੁ^੧ ੨ਹਉਮੈ ਰੋਈਐ ॥ ੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ
ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਈਐ ॥ ੧ ॥ ੪ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸਾਬਾਸਿ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿਆ ॥ ਲਾਹਾ
ਨਾਮੁ ਸੁ ਸਾਰੁ^੫ ਸਬਦਿ ਸਮਾਣਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖੇ ਡੇਹ^੬ ਸਿ
ਆਏ ਮਾਇਆ^੭ ॥ ਚਲਣੁ ਅਜੁ ਕਿ ਕਲਿ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਬਿਰਥਾ
ਜਨਮੁ ਤਿਨਾ ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥ ਜੁਐ ਖੇਲਣੁ ਜਗਿ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ
ਹਾਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ੫ਜੀਵਣਿ ਮਰਣਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ
੬ਸਚੇ ਸਚਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ੬੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਨਮੁ
ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧੦ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿ ਸਚਿ
ਸਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਤਿਨੀ ਨਾਮੁ ਕਮਾਇਆ ॥
ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ
ਨਿਧਾਨੁ^{੧੧} ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੨} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਗੁਣ
ਗਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ ਅਨੇਕ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੩} ਨਹੀ ਪਾਈਐ ॥ ੧੪ਹਉਮੈ
ਗਰਬੈ ਗਰਬੁ ਆਪਿ ਖੁਆਈਐ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ੧੫ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ
ਖੁਆਈਐ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ਸਚਾ ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ੬੫ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਘਰੁ ੧੬ ਕੇ ੨ ਮਹਲਾ ੪ ਸੁਧੰਗਾ‡ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੧੬ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਬਤਾਇਆ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
੧੭ਹਮਰੈ ਸ੍ਰਵਣੁ ਸਿਮਰਨੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਹਉ
ਇਕੁ ਖਿਨੁ ॥ ਜੈਸੇ ਹੰਸੁ ਸਰਵਰ^{੧੮} ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਜਨੁ ਕਿਉ
ਰਹੈ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ॥ ੧ ॥ ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ੧੯ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਰਿਦ ਧਾਰਿ
ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਮੋਹ ਅਪਮਾਨ^{੨੦} ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਹਰਿ
੨੧ਨਿਰਬਾਣੁ ਪਦ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ੬੬ ॥
ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮਾਈ ਮੋਰੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ ਬਤਾਵਹੁ ਰੀ ਮਾਈ ॥ ਹਉ
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਜੈਸੇ ੨੨ਕਰਹਲੁ ਬੇਲਿ ਰੀਝਾਈ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗ ਬਿਰਕਤੁ^{੨੩} ਭਇਓ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਮੀਤ ਕੈ

- ੧ ਧੁਰ ਤੋਂ।
- ੨ ਹਉਮੈ ਕਰ ਕੇ ਰੋਈਦਾ ਹੈ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇ ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਈਏ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਮਰਨ ਲਿਖਾ ਕੇ ਜੰਮੇ ਸਾਂ, ਤਾਂ ਮਰਨ ਉੱਤੇ ਸੋਗ ਨਾ ਕਰੀਏ)।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ, ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਡਰਾਉਂਦਾ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ।
- ੫ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਾਹਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹਨ।
- ੬ [ਮੁਲਤਾਨੀ] ਦਿਨ।
- ੭ ਹੇ ਮਾਂ। ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਏ ਭੀ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿ ਇਤਨੇ ਦਿਨ ਜੀਉਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਣਾ ਭੀ ਉਸੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜੋ ਧੁਰ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਗਿਆ।
- ੮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਹੈ।
- ੯ ਉਹ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਝੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੧ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੧੩ ਮਨਮੁਖ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੪ (ਉਹ ਮਨਮੁਖ) ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਗਰਬ ਗਰਬਦਾ ਹੈ), ਇਸ ਲਈ ਆਪੇ ਹੀ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਭੁਲਾ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਿਛੋੜਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਮੈਂ ਨਿੱਤ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੭ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੀ ਹੈ।
- ੧੮ ਸਰੋਵਰ, ਤਲਾ, ਝੀਲ।
- ੧੯ ਰੱਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ।
- ੨੦ ਅਭਿਮਾਨ।
- ੨੧ ਤੁਰੀਆ ਪਦ; ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਹਾਲਤ।
- ੨੨ ਉਠ ਵੇਲਾਂ 'ਤੇ ਰੀਝਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਤਿਆਗੀ (ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲੋਂ)।

* ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਆਸਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। 'ਕਾਫੀ' ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਦੋ ਕਾਫੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

† ਇਹ ਰਾਗਣੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

‡ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਗ ਵਾਲੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਵਾਲੀ, ਇਥੇ ਆਸਾਵਰੀ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਗ ਵਾਲੀ ਕਰ ਕੇ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਗਾਉਣ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਬਾਬਤ ਹੈ ਕਿ ੧੬ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਗਾਵਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। "ਸਰਬ ਲੋਹ" ਵਿੱਚ "ਸਾਰੰਗ, ਟੋਡੀ, ਬਿਭਾਸ, ਸੁਪੰਗ" ਆਇਆ ਹੈ।

ਤਾਈ ॥ ਜੈਸੇ ਅਲਿ^੧ ਕਮਲਾ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਤੈਸੇ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਨੁ
ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਖੁ ਸਰਣਿ ਜਗਦੀਸੁਰ ਪਿਆਰੇ^੨ ਮੋਹਿ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ ਹਰਿ
ਗੁਸਾਈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਹੋਤ ਹੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਨਿਮਖ^੩
ਦਿਖਾਈ ॥ ੨ ॥ ੩੯ ॥ ੧੩ ॥ ੧੫ ॥ ੬੭ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੫* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ੴ ਜਿਨਿ ਲਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਖਾਇਆ ॥ ਜਿਨਿ^੫ ਸੁਖਿ ਬੈਠਾਲੀ ਤਿਸੁ
ਭਉ ਬਹੁਤੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਭਾਈ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਦੇਖਿ ਬਿਬਾਦੇ^੬ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਆਈ
ਵਸਗਤਿ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੇ ॥ ੧ ॥ ੫ ਐਸਾ ਦੇਖਿ ਬਿਮੋਹਿਤ ਹੋਏ ॥ ਸਾਧਿਕ^੬ ਸਿਧ
੧੦ ਸੁਰਦੇਵ ਮਨੁਖਾ^{੧੧} ਬਿਨੁ ਸਾਧੂ ਸਭਿ ਧੋਹਨਿ^{੧੨} ਧੋਹੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਕਿ
ਫਿਰਹਿ ਉਦਾਸੀ^{੧੩} ਤਿਨੁ ਕਾਮਿ ਵਿਆਪੈ ॥ ੧੪ ਇਕਿ ਸੰਚਹਿ ਗਿਰਗੀ ਤਿਨੁ
ਹੋਇ ਨ ਆਪੈ ॥ ਇਕਿ ਸਤੀ^{੧੫} ਕਹਾਵਹਿ ਤਿਨੁ ਬਹੁਤੁ ਕਲਪਾਵੈ^{੧੬} ॥ ਹਮ
ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਵੈ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਤਪਸੀ ਭੂਲਾਏ ॥
ਪੰਡਿਤ ਮੋਹੇ ਲੋਭਿ ਸਬਾਏ^{੧੮} ॥ ੧੯ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮੋਹੇ ਮੋਹਿਆ ਆਕਾਸੁ ॥ ਹਮ
ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥੁ ॥ ੩ ॥ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਹੋਇ ਵਰਤੀ ਦਾਸਿ^{੨੦} ॥
੨੧ ਕਰ ਜੋੜੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜੋ ਤੂੰ ਕਹਹਿ ਸੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵਾ ॥ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੴ^{੨੨} ਸਸੂ
ਤੇ ਪਿਰਿ ਕੀਨੀ ਵਾਖਿ ॥ ੨੩ ਦੇਰ ਜਿਠਾਣੀ ਮੁਈ ਦੂਖਿ ਸੰਤਾਪਿ ॥ ਘਰ ਕੇ
ਜਿਠੇਰੇ^{੨੪} ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ^{੨੫} ॥ ਪਿਰਿ ਰਖਿਆ ਕੀਨੀ^{੨੬} ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣਿ ॥
੧ ॥ ਸੁਨਹੁ ਲੋਕਾ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ਦੁਰਜਨ^{੨੭} ਮਾਰੇ ਵੈਰੀ ਸੰਘਾਰੇ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿਵਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ^{੨੮} ਤਿਆਗੀ
ਹਉਮੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਦੁਤੀਆ^{੨੯} ਤਿਆਗੀ ਲੋਗਾ ਰੀਤਿ ॥ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਤਿਆਗਿ
੩੦ ਦੁਰਜਨ ਮੀਤ ਸਮਾਨੇ ॥ ੩੧ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨ ॥
ੴ ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਬਾਧਿਆ ॥ ੩੨ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜਿਆ ॥
ਮਹਾ ਅਨੰਦੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ ਰਾਤੀ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ
ਨਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੇ^{੩੩} ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਜੋ ਸੁਣੇ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਉਤਰੈ
ਪਾਰਿ ॥ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਓਹੁ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥
੪ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੧ ॥ ਨਿਜ ਭਗਤੀ ਸੀਲਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ॥ ਰੂਪਿ
ਅਨੂਪ ਪੂਰੀ ਆਚਾਰਿ ॥ ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਸੈ ਸੋ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸੋਭਾਵੰਤਾ ॥

੧ ਭੋਰਾ। ੨ ਮੇਰੀ ਚਾਹਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰ।
 ੩ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ।
 ੪ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੫ ਭਾਵ ਆਦਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੬ ਵਿਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੜਦੇ ਹਨ (ਮਾਇਆ ਲਈ)। ੭ ਸਾਡੇ ਵੱਸ ਆ ਗਈ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ੮ ਮਾਇਆ ਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਭ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੯ ਕਰੜੀਆਂ ਸਾਧਨਾਂ ਸਾਧਨ ਵਾਲੇ।
 ੧੦ ਦੇਵਤੇ। ੧੧ ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਠੱਗਣੀ ਨੇ ਸਭ ਠੱਗ ਲਏ ਹਨ।
 ੧੨ ਠੱਗਣੀ ਨੇ। ੧੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ।
 ੧੪ ਇਕ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ (ਮਾਇਆ) ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੧੫ ਦਾਨੀ : “ਸਤੀਆ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਉਪਜੈ ਦੇਣੈ ਕੈ ਵੀਚਾਰਿ” (ਵਾਰ ਆਸਾ-੪੬੬)
 ੧੬ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
 ੧੭ ਪੈਰੀਂ। ੧੮ ਸਾਰੇ।
 ੧੯ (ਧਰਤੀ ਦੇ) ਤੈ ਗੁਣੀ ਜੀਵ ਮੋਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਮੋਹਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਾਲੇ ਮੋਹੇ ਹਨ)। ੨੦ ਦਾਸੀ, ਸੇਵਕ।
 ੨੧ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ

ਕਹੋਂ, ਉਹੋ ਕਾਰ ਕਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੀ।
 ੨੨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਪਤੀ ਨੇ ਮਾਇਆ-ਸੱਸ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਦਿਉਰ ਜਿਠਾਣੀ ਦੁੱਖ ਪੀੜ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਹਨ।
 ੨੪ ਭਾਵ ਧਰਮ ਰਾਜ। ੨੫ ਮੁਥਾਜੀ।
 ੨੬ ਸੁਚੱਜੇ ਤੇ ਸਿਆਣੇ (ਪਿਰ) ਨੇ।
 ੨੭ ਮਾੜੇ ਲੋਕ ; ਖੋਟੇ ਭਾਵ।
 ੨੮ ਪਹਿਲਾਂ। ੨੯ ਦੂਜੀ, ਫਿਰ।
 ੩੦ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋ ਗਏ।
 ੩੧ ਚੌਥੇ ਪਦ (ਗਿਆਨ ਪਦ) ਵਿੱਚ ਸਾਧ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ‘ਤੁਰੀਆ’ ਇਥੇ ਦੋ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਗਿਣਤੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਅਸਾਂ ਇਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਲਿਆ ਹੈ। ‘ਤ੍ਰੈਗੁਣ’ ਨੂੰ ਭੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।
 ੩੨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਹਦ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜਿਆ ਹੈ। ਅਨਾਹਦ ਸ਼ਬਦ=ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਗੀਤ, ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਏ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਅੰਦਰ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰੀਦਾ ਹੈ; ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕ ਸ਼ਕਲ।
 ੩੩ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਰੱਬੀ-ਗਿਆਨ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ੩੭ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿ-ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਨ-ਰਸ ਵੱਲ ਨਾ ਪਓ। ਅਨ-ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ, ਤੇ ਹਰਿ-ਰਸ ਨੂੰ ਨਿਜ-ਭਗਤੀ, ਸੁਹਾਗ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਆਦਿ ਕਿਹਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਮਾਇਆ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦੇ, ਨਿਰੇ ਇਖਲਾਕੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜ ਕੇ ਚੰਗਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਔਗੁਣ ਛੱਡੀਏ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

§ ਭਾਵ ਸਹਿਜ ਪਦ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਹਾਂ। ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਸਲੀ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੇਕੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਉਸ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਫੁਟ-ਫੁਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੇਕੀ ਵੱਲ ਝੁਕਾਉ ਕਿਸੇ ਹਠ, ਲਾਲਚ ਜਾਂ ਦਬਾਉ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸੁਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੮।

¶ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸੁਭ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਕਾਮਣਿ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਮਣਿ ਨਿਜ-ਭਗਤੀ (ਖਾਸ ਭਗਤੀ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਤੇ ਸੀਲਵੰਤ (ਚੰਗੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲੀ) ਨਾਰੀ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ^੧ ਪਾਈ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜੰਤਾ ॥ ੧ ॥ ਸੁਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ^੨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ
 ਹਮ ਪਾਈ ॥ ^੩ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਪਰਥਾਇ ਸੁਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਚਰੁ ਵਸੀ
 ਪਿਤਾ^੪ ਕੈ ਸਾਥਿ ॥ ਤਿਚਰੁ ਕੰਤੁ^੫ ਬਹੁ ਫਿਰੈ ਉਦਾਸਿ ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤ ਪੁਰਖੁ
 ਮਨਾਇਆ ॥ ^੬ਗੁਰਿ ਆਣੀ ਘਰ ਮਹਿ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥
^੭ਬਤੀਹ ਸੁਲਖਣੀ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਪੂਤ ॥ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ ॥ ਇਛੁ
 ਪੂਰੇ ਮਨ ਕੰਤ ਸੁਆਮੀ ॥ ^੮ਸਗਲ ਸੰਤੋਖੀ ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਸਭ ਪਰਵਾਰੈ
 ਮਾਹਿ ਸਰੇਸਟ^੯ ॥ ^{੧੦}ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟੀ
 ਆਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖੇ ਸੁਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫^{੧੧} ॥
^{੧੨}ਮਤਾ ਕਰਉ ਸੋ ਪਕਨਿ ਨ ਦੇਈ ॥ ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਖਲੋਈ ॥ ਵੇਸ
 ਕਰੇ ਬਹੁ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸਨਿ ਨ ਦੇਈ ਵਖਿ ਵਖਿ ਭਰਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥
^{੧੩}ਘਰ ਕੀ ਨਾਇਕਿ ਘਰ ਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ ॥ ^{੧੪}ਜਤਨ ਕਰਉ ਉਰਝਾਇ
 ਪਰੇਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਪੁਰ ਕੀ ਭੇਜੀ ਆਈ ਆਮਰਿ ॥ ਨਉ ਖੰਡ ਜੀਤੇ
 ਸਭਿ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰ ॥ ^{੧੬}ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਨ ਛੋਡੈ ਜੋਗ ਸੰਨਿਆਸ ॥ ਪੜਿ ਥਾਕੇ
 ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਅਭਿਆਸ ॥ ੨ ॥ ਜਹ ਬੈਸਉ ਤਹ ਨਾਲੇ ਬੈਸੈ ॥ ^{੧੭}ਸਗਲ
 ਭਵਨ ਮਹਿ ਸਬਲ ਪ੍ਰਵੇਸੈ ॥ ^{੧੮}ਹੋਛੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ਕਹੁ
 ਮੀਤਾ ਹਉ ਕੈ ਪਹਿ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸੁਣਿ ਉਪਦੇਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਆਇਆ ॥
 ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੋਹਿ^{੧੯} ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਗੁਣ
 ਗਾਇ ਅਨੰਤਾ^{੨੦} ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ਨਾਨਕ ਭਏ ਅਚਿੰਤਾ^{੨੧} ॥ ੪ ॥ ਘਰੁ ਮੇਰਾ
 ਇਹ ਨਾਇਕਿ^{੨੨} ਹਮਾਰੀ ॥ ਇਹ ਆਮਰਿ^{੨੩} ਹਮ ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਦਰਬਾਰੀ^{੨੪} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ †ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਤਾ ਜਿ ਪਤ੍ਰੀ^{੨੫}
 ਚਲਾਵਉ ॥ ਦੁਤੀਏ ਮਤਾ ਦੁਇ ਮਾਨੁਖ ਪਹੁਚਾਵਉ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਮਤਾ ਕਿਛੁ
 ਕਰਉ ਉਪਾਇਆ ॥ ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਛੋਡਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਹੀ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ
 ਅਨੰਦ ਅਚਿੰਤ ਸਹਜਾਇਆ^{੨੬} ॥ ਦੁਸਮਨ ਦੂਤ ਮੁਏ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਦੀਆ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ^{੨੭}ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਹਰਿ ਕਾ
 ਦੇਸੁ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੀ ਸੁ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰਹੈ ਦੀਬਾਣੁ^{੨੮} ॥ ੨ ॥
 ਤੁਧਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭ ^{੨੯}ਕੈ ਧਰਿ ॥ ^{੩੦}ਆਨ ਨ ਬੀਆ ਤੇਰੀ ਸਮਸਰਿ ॥
 ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਕਿਸ ਕੀ ਕਾਣਿ^{੩੧} ॥ ਸਾਕਤੁ^{੩੨} ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਬੇਬਾਣਿ^{੩੩} ॥
 ੩ ॥ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ^{੩੪}ਜਹ ਕਹ ਰਾਖਿ ਲੈਹਿ ਗਲਿ
 ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੀ ਪੈਜ ^{੩੫}ਵਜੀ

- ੧ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ।
- ੨ ਇਸਤਰੀ।
- ੩ ਪੂਜਾ ਤੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਈਂ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
- ੪ ਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਜੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਆਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।
- ੫ ਜੀਵ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਸਿੱਖ ਨੇ ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਨਾਲ) ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਵਸਾਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹੋ ਗਏ।
- ੭ ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ (accomplishments) ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਤਪੁ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਦੇ ੩੨ ਚੰਗੇ ਲੱਖਣ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਨਿਮਰਤਾ, ਦਯਾ, ਲੱਜਾ, ਧੀਰਜ, ਰਾਗ ਆਦਿ ਹਨ।
- ੮ ਸਭ ਦਿਰਾਣੀ ਜਿਠਾਣੀ (ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੯ ਉੱਤਮ, ਪ੍ਰਧਾਨ।
- ੧੦ ਦੇਵਰ ਜੇਠ (ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਠੀਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਸਲਾਹ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਮਾਇਆ ਪੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਨਾ ਕਰ ਲਵੇ। ਸੀਲ= ਭਲਮਣਸਊ, ਮਿੱਠਾ ਸੁਭਾਉ। ਸੰਜਮ=ਜ਼ਬਤ ਵਾਲੀ ਰਹਿਣੀ।
- ੧੨ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕ ਬਣ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਘਰ ਵੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।
- ੧੩ ਜੋ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਝਗੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੪ [ਆਮਿਲ=ਕਾਰਿੰਦਾ। ਸਿੱਧ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਂਦਾ ਹੈ] ਧੁਰੋਂ ਤਾਂ ਆਮਲ (ਸੇਵਕ) ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਣ ਲਈ ਆਈ

- ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਉ ਖੰਡ=ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ਹਿੱਸੇ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ। ਥਾਨ ਥਨੰਤਰ=ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿਥਾਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ।
- ੧੫ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਜੋਗੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਵੇਦਾਦਿਕ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਥੱਕ ਚੁਕੇ ਹਨ (ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ)।
- ੧੬ ਸਭ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਇਆ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਕਿਸੇ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਚਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।
- ੧੮ ਮੈਨੂੰ।
- ੧੯ ਬੇਅੰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ।
- ੨੦ ਬੇ-ਫਿਕਰ।
- ੨੧ ਮਾਲਕ। ਭਾਵ ਹੁਣ ਘਰ ਵਾਲੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।
- ੨੨ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਚਾਕਰ।
- ੨੩ ਦਰਬਾਰ ਵਾਲੇ।
- ੨੪ ਚਿੱਠੀ।
- ੨੫ ਸਹਜ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੬ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਸਭ ਹਰੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ।
- ੨੭ ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕਰ ਸਕੀਏ; ਆਸਰਾ।
- ੨੮ ਕਿਸ ਤਰਫ਼?
- ੨੯ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ।
- ੩੦ ਮੁਥਾਜੀ।
- ੩੧ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ।
- ੩੨ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ; ਭਾਵ ਅਵਾਰਾ (ਫਿਰਦਾ ਹੈ)।
- ੩੩ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ, ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਂ।
- ੩੪ ਵਧਾਈਆਂ ਮਿਲੀਆਂ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਉਲਟ “ਦੂਜੇ ਭਾਵ” ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਘੜ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਇਕ ਨਟਖਟ ਇਸਤਰੀ ਕਰ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਫਿਰ ਸੁਘੜ ਬਣਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

† ਜਦ ਸੁਲਹੀ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਚਾਉ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸੇਵਕ ਕਈ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੋਂ ਮਸ਼ਵਰਾ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜੀਏ। ਦੂਜੀ ਸਲਾਹ ਇਹ ਕਿ ਦੋ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਤੀਜੀ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਸਰ ਵਾਲਾ ਉਪਾਉ ਕਰੀਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਵਾਧਾਈ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੧ਪਰਦੇਸੁ ਝਾਗਿ ਸਉਦੇ ਕਉ
 ਆਇਆ ॥ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ^੨ ਸੁਣੀ ਲਾਭਾਇਆ^੩ ॥ ਗੁਣ ਰਾਸਿ ਬੰਨ੍ਹਿ ਪਲੈ
 ਆਨੀ^੪ ॥ ਦੇਖਿ ਰਤਨੁ^੫ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਪਟਾਨੀ^੬ ॥ ੧ ॥ ੧ਸਾਹ ਵਾਪਾਰੀ
 ਦੁਆਰੈ ਆਏ ॥ ਵਖਰੁ ਕਾਢਹੁ ਸਉਦਾ ਕਰਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧ਸਾਹਿ
 ਪਠਾਇਆ ਸਾਹੈ ਪਾਸਿ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨ ਅਮੋਲਾ ਰਾਸਿ ॥ ੧ਵਿਸਟੁ ਸੁਭਾਈ
 ਪਾਇਆ ਮੀਤ ॥ ਸਉਦਾ ਮਿਲਿਆ ੧੦ਨਿਹਚਲ ਚੀਤ ॥ ੨ ॥ ੧੧ਭਉ ਨਹੀ
 ਤਸਕਰ ਪਉਣ ਨ ਪਾਨੀ ॥ ੧੨ਸਹਜਿ ਵਿਹਾਝੀ ਸਹਜਿ ਲੈ ਜਾਨੀ ॥ ੧੩ਸਤ
 ਕੈ ਖਟਿਐ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ੩ ॥
 ਮਿਲਿਆ ਲਾਹਾ ਭਏ ਅਨੰਦ ॥ ਧੰਨੁ ਸਾਹ ਪੂਰੇ ਬਖਸਿੰਦ ॥ ਇਹੁ ਸਉਦਾ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਪਾਇਆ ॥ ਸਹਲੀ^{੧੫} ਖੇਪ ਨਾਨਕੁ ਲੈ ਆਇਆ ॥
 ੪ ॥ ੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਨੁ ਅਵਗਨੁ ਮੇਰੋ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ਨਹ
 ਦੇਖਿਓ ਰੂਪ ਰੰਗ ਸੀਗਾਰੋ ॥ ੧੬ਚਜ ਅਚਾਰ ਕਿਛੁ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ॥
 ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਸੇਜੈ ਆਨੀ ॥ ੧ ॥ ੧੭ਸੁਨਿਬੋ ਸਖੀ ਕੰਤਿ ਹਮਾਰੋ ਕੀਅਲੋ
 ਖਸਮਾਨਾ ॥ ੧੮ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿ ਰਾਖਿਓ ਕਰਿ ਅਪੁਨਾ ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਇਹੁ
 ਲੋਕੁ ਅਜਾਨਾ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਹਾਗੁ ਹਮਾਰੋ ਅਬ ਹੁਣਿ ਸੋਹਿਓ ॥ ਕੰਤੁ
 ਮਿਲਿਓ ਮੇਰੋ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਜੋਹਿਓ^{੨੦} ॥ ੨੧ਆਂਗਨਿ ਮੇਰੈ ਸੋਭਾ ਚੰਦ ॥ ੨੨ਨਿਸਿ
 ਬਾਸੁਰ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਅਨੰਦ ॥ ੨ ॥ ਬਸਤੁ ਹਮਾਰੇ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲ^{੨੩} ॥ ੨੪ਸਗਲ
 ਆਭਰਣ ਸੋਭਾ ਕੰਠਿ ਫੂਲ ॥ ੨੫ਪ੍ਰਿਅ ਪੇਖੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਾਏ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ॥
 ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਨਿ^{੨੬} ॥ ੩ ॥ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦਾ ਰੰਗ ਮਾਣੇ ॥ ਨਉ
 ਨਿਧਿ^{੨੭} ਨਾਮੁ ੨੮ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਉ ਪਿਰਹਿ
 ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗਨਿ ੨੯ਸੰਗਿ ਭਤਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ੩੦ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ ॥ ਲੈਤ ਦੇਤ ਉਨ੍ ਮੂਕਰਿ ਪਰਨਾ ॥
 ੩੧ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਤੁਮ੍ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਣਾ ॥ ਤਿਤੁ ਦਰਿ ਤੂੰਹੀ ਹੈ ਪਛੁਤਾਣਾ ॥
 ੧ ॥ ਐਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਡੂਬੇ ਭਾਈ ॥ ਨਿਰਾਪਰਾਧ^{੩੨} ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਿਆਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਫਿਰਹਿ ਹਲਕਾਏ^{੩੩} ॥ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ
 ਉਠਾਏ ॥ ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਚੇਤੈ ਨਾਹੀ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ॥ ੨ ॥
 ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ੩੪ਅੰਤਰਿ ਬਿਖਿਆ ਉਤਰੀ ਘੇਰੇ ॥ ਅਵਰ
 ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀ ਨ ਸੀਝੈ^{੩੫} ॥ ੩ ॥ ਮੂਰਖ
 ਬਾਮਣ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਾਲਿ^{੩੬} ॥ ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਤੇਰੈ ਹੈ ਨਾਲਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੇ
 ਹੋਵੀ ਭਾਗੁ ॥ ਮਾਨੁ ਛੋਡਿ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੁ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

੧ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਕਢਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਟਕਦੇ-ਭਟਕਦੇ ਨਾਮ-ਸੌਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਆਇਆ।

੨ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ; ਅਦੁੱਤੀ।

੩ ਲਾਭਦਾਇਕ (ਵਸਤੂ) ; ਭਾਵ ਨਾਮ।

੪ ਲਿਆਂਦੀ।

੫ ਨਾਮ-ਰਤਨ।

੬ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

੭ ਹੇ (ਸ਼ਾਹ) ਗੁਰੂ ਜੀ! ਜਗਿਆਸੂ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਆਏ ਹਨ। ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦਾ ਕੱਢੋ, ਸੌਦਾ ਕਰੀਏ।

੮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ।

੯ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਵਕੀਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

੧੦ ਚਿਤ ਟਿਕ ਗਿਆ।

੧੧ ਤਸਕਰ (ਚੋਰਾਂ) ਦਾ ਤੇ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵਸਤ ਗਵਾਚ ਜਾਵੇਗੀ।

੧੨ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਰੀਦੀ ਹੈ।

੧੩ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸੱਚ ਧਰਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਦੁਖਦਾਈ ਉਹੋ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਸੱਤ ਨਾਲ ਲਈਏ।

੧੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।

੧੫ ਸਫਲੀ, ਲਾਹੇਵੰਦੀ।

੧੬ ਸੁਚੱਜ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਚਾਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਬਿਧ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਪਤੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਕੰਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਜ 'ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ।

੧੭ ਹੇ ਸਖੀ! ਸੁਣੋ, ਮੇਰੇ ਕੰਤ ਨੇ ਮੇਰਾ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ

ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਕੰਤਿ-ਕੰਤ ਨੇ। ਦੇਖੋ, ਨੇਮ ੨੦ (ੳ)।

੧੮ ਹੱਥ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ।

੧੯ ਮੁਰਖ।

੨੦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ (ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ)।

੨੧ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਸੋਭਾ ਦਾ ਚੰਨ।

੨੨ ਰਾਤ ਦਿਨ।

੨੩ [ਫਾਰਸੀ-ਚੂੰ ਲਾਲਾ, ਲਾਲਾ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਕਰ ਸੁਰਖ] ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ।

੨੪ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਗਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਸੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

੨੫ ਜਦ ਪਤੀ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮਾਨੋਂ ਸਭ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਿਲ ਗਏ।

੨੬ ਮੁਥਾਜੀ।

੨੭ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

੨੮ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਜ ਗਏ।

੨੯ ਪਤੀ ਨਾਲ।

੩੦ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਉਹ ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

੩੧ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ।

੩੨ ਬਿਨਾਂ ਕਸੂਰ ਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਗੱਲੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਸੋਚਦੇ ਹਨ।

੩੩ ਹਲਕੇ।

੩੪ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਘੇਰਾ ਘਤੀ ਬੈਠੀ ਹੈ।

੩੫ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ, ਜਿੱਤਦਾ, ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ।

੩੬ ਯਾਦ ਕਰ।

* ਇਥੇ ਇਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਸ ਸੌਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸੁਦਾਗਰ ਭਟਕ-ਭਟਕ ਕੇ ਆਖਰ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ ਰਾਸ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੌਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ' ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਹੈ।

† ਅਨ-ਰਸ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦੂਖ ਰੋਗ ^੧ਭਏ ਗਤੁ ਤਨ ਤੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਭਏ
 ਅਨੰਦ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਅਬ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ^੨ਕਤ ਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤਪਤਿ
 ਬੁਝੀ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਾਇ ^੩ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਾਇਓ ਤਾਪ ਸਭ ਸਹਸਾ ^੪ ਗੁਰੁ ਸੀਤਲੁ
 ਮਿਲਿਓ ^੫ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਧਾਵਤ ਰਹੇ ਏਕੁ ਇਕੁ ਬੁਝਿਆ
 ਆਇ ਬਸੇ ਅਬ ਨਿਹਚਲੁ ਥਾਇ ॥ ਜਗਤੁ ਉਧਾਰਨ ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ^੭ਦਰਸਨੁ
 ਪੇਖਤ ਰਹੇ ਅਘਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਨਮ ਦੋਖ ^੮ਪਰੇ ਮੇਰੇ ਪਾਛੈ ਅਬ ਪਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ
 ਸਾਧੂ ਪਾਇ ^੯ ॥ ^{੧੦}ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਗਾਵੈ ਮੰਗਲ ਮਨੁਆ ਅਬ ਤਾ ਕਉ ਫੁਨਿ ^{੧੧}
 ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰਥ ਹਮਾਰੇ ਸੁਖਦਾਈ ਮੇਰੇ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ^{੧੨}ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ
 ਸਹਾਇ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ *ਅਰੜਾਵੈ ਬਿਲਲਾਵੈ ਨਿੰਦਕੁ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਿਸਰਿਆ ਅਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ ਨਿੰਦਕੁ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੈ ^{੧੩}ਨਾਲੇ ਲਏ ਸਿਧਾਵੈ ॥ ਅਣਹੋਦਾ
 ਅਜਗਰੁ ^{੧੪}ਭਾਰੁ ਉਠਾਏ ਨਿੰਦਕੁ ਅਗਨੀ ਮਾਹਿ ਜਲਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਪਰਮੇਸਰ
 ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਜਿ ਹੋਇ ਬਿਤੀਤੈ ਸੁ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ
 ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਹੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਇ ਬਿਗਸਾਵੈ ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ †ਜਉ ਮੈ ਕੀਓ ਸਗਲ ^{੧੭}ਸੀਗਾਰਾ ॥ ਤਉ ਭੀ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਨ
 ਪਤੀਆਰਾ ^{੧੮} ॥ ਅਨਿਕ ਸੁਗੰਧਤ ^{੧੯}ਤਨ ਮਹਿ ਲਾਵਉ ॥ ^{੨੦}ਓਹੁ ਸੁਖੁ ਤਿਲੁ
 ਸਮਾਨਿ ਨਹੀ ਪਾਵਉ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਐਸੀ ਆਸਾਈ ^{੨੧} ॥ ਪ੍ਰਿਅ
 ਦੇਖਤ ਜੀਵਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਾਈ ਕਹਾ ਕਰਉ ਇਹੁ ਮਨੁ ਨ ਧੀਰੈ ^{੨੨} ॥
^{੨੩}ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬੈਰਾਗੁ ਹਿਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਸਤੁ ਬਿਭੂਖਨ ^{੨੪} ^{੨੫}ਸੁਖ
 ਬਹੁਤ ਬਿਸੇਖੈ ॥ ਓਇ ਭੀ ਜਾਨਉ ਕਿਤੈ ਨ ਲੇਖੈ ॥ ਪਤਿ ਸੋਭਾ ਅਰੁ ਮਾਨੁ
 ਮਹਤੁ ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਸਗਲ ਜਗਤੁ ॥ ਗ੍ਰਿਹੁ ਐਸਾ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਾ ਤਾ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨ ॥ ਬਿੰਜਨ ^{੨੮} ਭੋਜਨ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰ ॥
 ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਅਰੁ ਬਹੁਤੁ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ^{੨੯} ॥
 ਮਨੁ ਨਹੀ ਧ੍ਰੁਪੈ ^{੩੦} ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਜਾਇਸਿ ॥ ਬਿਨੁ ਮਿਲਬੈ ^{੩੧} ਇਹੁ ਦਿਨੁ ਨ
 ਬਿਹਾਵੈ ॥ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾ ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਸੁਨੀ ਇਹ
 ਸੋਇ ^{੩੨} ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨੁ ਤਰਿਓ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ^{੩੩} ਭਾਗੁ ਤਿਨਿ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ^{੩੪}ਪੂਰੀ ਆਸਾ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਿਆ ਤਾ
 ਚੁਕੀ ਡੰਡਾ ^{੩੫} ॥ ਨਾਨਕ ਲਧਾ ਮਨ ਤਨ ਮੰਡਾ ^{੩੬} ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫

੧ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।	੧੭ ਸਾਰੇ।
੨ ਕਿਤੇ ਵੀ।	੧੮ ਪਤੀਜਦਾ।
੩ ਹੇ ਮਾਂ।	੧੯ ਖੁਸ਼ਬੋਆਂ।
੪ ਸੰਸਾ, ਸੱਕ।	੨੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਵਾਲਾ ਸੁਖ।
੫ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ।	੨੧ ਆਸ, ਤਾਂਘ।
੬ ਧਾਵਨਾ (ਦੌੜਨਾ, ਭਟਕਣਾ) ਮੁੱਕ ਗਈ।	੨੨ ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ।
੭ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਰੱਜ ਗਏ।	੨੩ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
੮ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਭਾਵ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।	੨੪ ਗਹਿਣੇ।
੯ ਚਰਨ।	੨੫ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਉੱਤਮ) ਸੁਖ।
੧੦ ਮੇਰਾ ਮਨ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਟਿਕਾਉ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਅਨੰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੰਗੀਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਹਜ ਧੁਨੀ ਦਾ ਉੱਠਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।	੨੬ [ਮਹੱਤ੍ਵ] ਵਡਿਆਈ।
੧੧ ਫਿਰ।	੨੭ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਘਰ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।
੧੨ ਤਾਣੇ-ਪੋਟੇ, ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ।	੨੮ [ਵਯੰਜਨ] ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ।
੧੩ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਡੋਬਣ ਲਈ।	੨੯ ਹਕੂਮਤ।
੧੪ ਅਜ (ਬੱਕਰੇ) ਨੂੰ ਗਰ (ਨਿਗਲ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੱਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ਼ਦਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਗਰ ਭਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਹੈ।	੩੦ ਰੱਜਦਾ।
੧੫ ਜੋ ਹਰੀ-ਦਰ 'ਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਜਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	੩੧ ਮਿਲਾਪ।
੧੬ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	੩੨ ਖਬਰ।
	੩੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
	੩੪ ਉਮੈਦ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਤੇ ਮਨ ਰੱਜ ਗਿਆ।
	੩੫ ਦਾੜ, ਜਲਨ, ਭੜਕੀ।
	੩੬ ਵਿੱਚ।

* ਅਨ-ਰਸ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਨਿੰਦਕ ਲਿਆ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਰਸ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹਨ।

ਪੰਚਪਦ੍ਯੋ* ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ^੧ ਤੇਰੀ ਨੀਕੀ^੨ ਜਾਤਿ ॥ ^੩ਦੁਤੀਆ ਤੇਰੀ ਮਨੀਐ ਪਾਂਤਿ ॥
 ਤ੍ਰਿਤੀਆ^੪ ਤੇਰਾ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨੁ ॥ ^੫ਬਿਗੜ ਰੂਪੁ ਮਨ ਮਹਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥
 ਸੋਹਨੀ ਸਰੂਪਿ ਸੁਜਾਣਿ ਬਿਚਖਨਿ^੬ ॥ ^੭ਅਤਿ ਗਰਬੈ ਮੋਹਿ ਫਾਕੀ ਤੂੰ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਅਤਿ ਸੂਚੀ ਤੇਰੀ ਪਾਕਸਾਲ^੮ ॥ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਪੂਜਾ ਤਿਲਕੁ
 ਲਾਲ ॥ ^੯ਗਲੀ ਗਰਬਹਿ ਮੁਖਿ ਗੋਵਹਿ ਗਿਆਨ ॥ ਸਭ ਬਿਧਿ ਖੋਈ ਲੋਭਿ
 ਸੁਆਨ ॥ ੨ ॥ ਕਾਪਰ^{੧੦} ਪਹਿਰਹਿ ਭੋਗਹਿ ਭੋਗ ॥ ^{੧੧}ਆਚਾਰ ਕਰਹਿ ਸੋਭਾ
 ਮਹਿ ਲੋਗ ॥ ਚੋਆ^{੧੨} ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ਸੰਗੀ ਖੋਟਾ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਚੰਡਾਲ ॥ ੩ ॥ ਅਵਰ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ^{੧੩} ॥ ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ
 ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ਸੁਇਨਾ ਰੂਪਾ ਤੁਝ ਪਹਿ ਦਾਮ ॥ ਸੀਲੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ਤੇਰਾ ਕਾਮ ॥
 ੪ ॥ ^{੧੪}ਜਾ ਕਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਸਾ ਬੰਦੀ^{੧੫} ਤੇ ਲਈ
 ਛਡਾਇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਫਲ ਓਹ
 ਕਾਇਆ^{੧੬} ॥ ੫ ॥ ਸਭਿ ਰੂਪ ਸਭਿ ਸੁਖ ਬਨੇ ਸੁਹਾਗਨਿ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰਿ
 ਬਿਚਖਨਿ^੬ ਤੂੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੧੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਇਕਤੁਕੇ
 ੨੧ ॥ ^{੧੭}ਜੀਵਤ ਦੀਸੈ ਤਿਸੁ ਸਰਪਰ^{੧੮} ਮਰਣਾ ॥ ਮੁਆ^{੧੯} ਹੋਵੈ ਤਿਸੁ ਨਿਹਚਲੁ
 ਰਹਣਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੦}ਜੀਵਤ ਮੁਏ ਮੁਏ ਸੇ ਜੀਵੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਵਖਧੁ^{੨੧}
 ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਕਾਚੀ
 ਮਟਕੀ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ਜਿਸੁ ਛੂਟੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ^{੨੩} ਤਿਸੁ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੨੪} ਵਾਸਾ ॥
 ੨ ॥ ਉਚਾ ਚੜੈ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ^{੨੫} ॥ ਧਰਨਿ^{੨੬} ਪੜੈ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਨ
 ਕਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰੇ ਤਿਨ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਸੇ ਅਸਥਿਰ ਜਿਨ ਗੁਰ
 ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ^{੨੭}ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਹਰਿ ਕਾ ਮਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ
 ਮਿਲਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ੫ ॥ ੧੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਚੁਪੁਤਰੀ^{੨੮} ਤੇਰੀ
^{੨੯}ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ ॥ ^{੩੦}ਜਾਨੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇਗੀ ਮਾਟੀ ॥ ੧ ॥ ^{੩੧}ਮੂਲੁ
 ਸਮਾਲਹੁ ਅਚੇਤ ਗਵਾਰਾ ॥ ਇਤਨੇ ਕਉ ਤੁਮੁ ਕਿਆ ਗਰਬੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ ॥ ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨ^{੩੨} ॥
 ੨ ॥ ^{੩੩}ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ ॥ ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ
 ਗੁਮਾਨ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕ^{੩੪} ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਤੂੰ ਸਦਾ
 ਨਾਪਾਕ ॥ ੪ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਰਿ
 ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥ ੫ ॥ ੧੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਇਕਤੁਕੇ ਚਉਪਦੇ ॥ ^{੩੫}ਇਕ
 ਘੜੀ ਦਿਨਸੁ ਮੋਕਉ ਬਹੁਤੁ ਦਿਹਾਰੇ^{੩੬} ॥ ^{੩੭}ਮਨੁ ਨ ਰਹੈ ਕੈਸੇ ਮਿਲਉ
 ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਇਕੁ ਪਲੁ ਦਿਨਸੁ ਮੋਕਉ ਕਬਹੁ ਨ ਬਿਹਾਵੈ^{੩੮} ॥ ਦਰਸਨ

- ੧ ਪਹਿਲੀ (ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ)।
- ੨ ਚੰਗੀ।
- ੩ ਦੂਜੀ ਤੇਰੀ ਖਾਨਦਾਨੀ (ਪਾਂਤ) ਵੀ ਮੰਨੀਦੀ ਹੋਵੇ।
- ੪ ਤੀਜੀ (ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ)।
- ੫ ਪਰ ਤੂੰ ਕਰੂਪ ਹੈਂ ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰ ਹੈ।
- ੬ ਚਤੁਰ।
- ੭ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਫਾਕੀ (ਫਸੀ) ਹੈਂ।
- ੮ ਰਸੋਈ।
- ੯ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਗਿਆਨ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ, ਪਰ ਕੁੱਤੇ ਲੋਭ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਜੁਗਤੀ ਖੋਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਕੱਪੜੇ।
- ੧੧ ਲੋਕ-ਸੋਭਾ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈਂ।
- ੧੨ ਅਗਰ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇਲ, ਅੱਤਰ।
- ੧੩ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੇਵਕ। ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸੇਵਕ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ। ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਪੈਸੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਮ ਨੇ ਤੇਰਾ ਸ਼ੀਲ (ਆਚਰਣ) ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹਰੀ-ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ। ੧੬ ਸਰੀਰ, ਜਨਮ।
- ੧੭ ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਜ਼ਰੂਰ।
- ੧੯ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮੋਇਆ।
- ੨੦ ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵੇ ਹਨ ਓਹ ਮਰ ਗਏ ਹਨ

- ਤੇ ਜੋ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮੂਏ ਹਨ ਓਹ ਮਾਨੋ ਜੀਵੇ ਹਨ।
- ੨੧ ਦਵਾਈ।
- ੨੨ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਕੱਚੀ ਗਾਗਰ।
- ੨੩ ਸਤੋ, ਰਜੋ, ਤਮੋ ਦੀ ਕੈਦ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੮, ਫੁਟ ਨੋਟ §; ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੨੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੨੪ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਆਤਮ ਰੂਪਘਰ ਵਿੱਚ।
- ੨੫ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਹੰਕਾਰੀ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਧਰਤੀ 'ਤੇ, ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੨੭ ਮਨ ਤੇ ਤਨ।
- ੨੮ ਪੁਤਲੀ (ਸਰੀਰ)।
- ੨੯ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਰਚੀ ਹੈ।
- ੩੦ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।
- ੩੧ ਕਿਸ ਮੂਲ ਤੋਂ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਕਰ। ਰਕਤ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਇੰਨਾ ਮਾਣ ਕਿਸ ਲਈ?
- ੩੨ ਅਮਾਨਤ।
- ੩੩ ਵਿਸ਼ਟਾ, ਹੱਡੀਆਂ, ਰੱਤ ਨੂੰ ਚਮੜੀ ਨੇ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੪ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੩੫ ਦਿਨ ਦੀ ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।
- ੩੬ ਦਿਨ।
- ੩੭ ਮਨ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ।
- ੩੮ ਗੁਜ਼ਰਦਾ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਤੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦੁਹਾਗਣ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਹਰਿ-ਰਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਨਿਸਫਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੁਹਾਗਣ ਤੋਂ ਸੁਹਾਗਣ ਬਣਨ ਦਾ ਢੰਗ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਰਹਾਉ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਦਾ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ 'ਪੰਚਪਦੇ' ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੋਟਾ ਅੰਕ '੩' ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਿੰਨ ਪੰਚਪਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਅਨ-ਰਸ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੰਕਾਰ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਉਣਾ ਮਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਰਸ ਆਉਣ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਅਮਰ ਹਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਉਂ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਅਨਿਸਥਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਨ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੱਡੀਆਂ, ਲਹੂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੀ ਚੰਮ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਥੈਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੰਦੀ ਥੈਲੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਰੀ-ਰਸ।

ਕੀ ਮਨਿ ਆਸ ਘਨੇਰੀ^੧ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੰਤੁ ਮੋ ਕਉ ਪਿਰਹਿ^੨ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਚਾਰਿ ਪਹਰ ਚਹੁ ਜੁਗਹ ਸਮਾਨੇ ॥ ਰੈਣਿ ਭਈ ਤਬ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੇ ॥
 ੨ ॥ ^੪ਪੰਚ ਦੂਤ ਮਿਲਿ ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੋੜੀ ॥ ^੫ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਰੋਵੈ ^੬ਹਾਥ ਪਛੋੜੀ ॥
 ੩ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ^੭ਆਤਮੁ ਚੀਨ੍ ਪਰਮ ਸੁਖੁ
 ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ^੮ਪਰਮ
 ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਥੀ ਸੰਗਿ
 ਸਖਾਈ^੯ ॥ ^{੧੦}ਦੁਖਿ ਸੁਖਿ ਸਿਮਰੀ ਤਹ ਮਉਜੂਦੁ ਜਮੁ ਬਪੁਰਾ^{੧੧} ਮੋ ਕਉ ਕਹਾ
 ਡਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਓਟ ^{੧੨}ਮੈ ਹਰਿ ਕਾ ਤਾਣੁ ॥ ਹਰਿ ਮੇਰਾ
 ਸਖਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ਦੀਬਾਣੁ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਪੂੰਜੀ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਵੇਸਾਹੁ^{੧੪} ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ਧਨੁ ਖਟੀ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਹੁ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਇਹ ਮਤਿ
 ਆਵੈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕੈ ਅੰਕਿ^{੧੬} ਸਮਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਾਈ^{੧੭} ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਭੈ ਫਲ
 ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ^{੧੮}ਕਿਉ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਹਿਗਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ॥ ਮਨਸਾ^{੧੯}
 ਕਾ ਦਾਤਾ ਸਭ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੦} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਸਦ ਹੀ ਭਰਪੂਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਣਕਮਲ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੇ ਰਾਮ
 ਪਿਆਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਪੰਚ ਸਖੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲੁ^{੨੨} ਗਾਇਆ ॥ ^{੨੩}ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ
 ਨਾਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ^{੨੪} ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਸੁਖਿ
 ਰੈਣਿ^{੨੫} ਵਿਹਾਣੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੪ ॥ ੧੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਨੁ^{੨੬} ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਐਸਾ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੰਚੀਐ^{੨੭} ਭਾਈ ॥ ^{੨੮}ਭਾਹਿ ਨ ਜਾਲੈ ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ
 ਸੰਗੁ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਨਿਖੁਟਿ
 ਨ ਜਾਇ ॥ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਮਨੁ ਰਹਿਆ ਅਘਾਇ^{੨੯} ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਸਚੁ ਸਾਹੁ ਜਿਸੁ
 ਘਰਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੰਚਾਣਾ^{੩੦} ॥ ਇਸੁ ਧਨ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਵਰਸਾਣਾ^{੩੧} ॥ ੩ ॥
 ਤਿਨਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ਜਿਸੁ ^{੩੨}ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਣਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਅੰਤਿ ਵਾਰ ਨਾਮੁ ਗਹਣਾ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ †ਜੈਸੇ ਕਿਰਸਾਣੁ^{੩੩}
 ਬੋਵੈ ਕਿਰਸਾਨੀ^{੩੪} ॥ ^{੩੫}ਕਾਚੀ ਪਾਕੀ ਬਾਢਿ ਪਰਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਜਨਮੈ ਸੋ ਜਾਨਹੁ
 ਮੂਆ ॥ ਗੋਵਿੰਦ ਭਗਤੁ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ ਬੀਆ^{੩੬} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਿਨ ਤੇ
 ਸਰਪਰ^{੩੭} ਪਉਸੀ ਰਾਤਿ ॥ ਰੈਣਿ ਗਈ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਪਰਭਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਮਾਇਆ
 ਮੋਹਿ ਸੋਇ ਰਹੇ ਅਭਾਗੇ ॥ ^{੩੮}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਜਾਗੇ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ

- ੧ ਬਹੁਤੀ।
- ੨ ਪਤੀ ਨਾਲ।
- ੩ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
- ੪ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ।
- ੫ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ।
- ੬ ਮਾਯੂਸੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।
- ੭ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ।
- ੮ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।
- ੯ ਮਿੱਤਰ।
- ੧੦ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਵਿਚਾਰਾ।
- ੧੨ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਹੈ।
- ੧੩ [ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਲਿਜਾ ਸਕੀਏ] ਆਸਰਾ।
- ੧੪ [ਵਿਸ਼ਵਾਸ] ਭਰੋਸਾ ਜਾਂ ਸਾਖ (Credit) ਜੋ ਵਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੬ ਅੰਗ ਨਾਲ, ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਲਾਈਂ, ਮੈਂ ਲਾਵਾਂ (ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ)।
- ੧੮ ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?
- ੧੯ (ਇੱਛਾਂ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ।

- ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ।
- ੨੨ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ।
- ੨੩ ਭਾਵ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੁਖ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੪ ਮਿਹਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।
- ੨੫ ਉਮਰ ਰੂਪ ਰਾਤ।
- ੨੬ ਹਰੀ ਨਾਮ-ਧਨ।
- ੨੭ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ।
- ੨੮ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੜਦਾ ਤੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦਾ।
- ੨੯ ਰੱਜਿਆ।
- ੩੦ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ।
- ੩੧ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੩੩ ਕਿਸਾਨ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ।
- ੩੪ ਖੇਤੀ।
- ੩੫ ਕੱਚੀ-ਪੱਕੀ ਵੱਢ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੭ ਜ਼ਰੂਰ।
- ੩੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਹਰੀ-ਰਸ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਲਈ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ-ਧਨ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ।

‡ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਈਅਹਿ ਨੀਤ ॥ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲ ਚੀਤ ॥ ੪ ॥
 ੧੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੧ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੇਰੈ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ॥ ਇਛਾ
 ਪੂਰਕੁ ਰਖੈ ਨਿਦਾਨ ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੋ ਤਾ ਕੈਸੀ ਭੂਖਾ ॥ ਤੂੰ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਲਗੈ ਨ ਦੂਖਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਤੇਰਾ ਸਚੁ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਉ ॥ ਤੇਰੈ ਘਰਿ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੈ ਨਿਆਉ ॥ ੩ ॥ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਅਲਖ^੨
 ਅਭੇਵ^੩ ॥ ਨਾਨਕ ਲਾਇਆ ਲਾਗਾ ਸੇਵ ॥ ੪ ॥ ੨੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਨਿਕਟਿ^੪ ਜੀਅ ਕੈ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗਾ ॥ ਕੁਦਰਤਿ ਵਰਤੈ ਰੂਪ ਅਰੁ ਰੰਗਾ ॥
 ੧ ॥ ਕਰੈ^੫ ਨ ਝੁਰੈ ਨਾ ਮਨੁ ਰੋਵਨਹਾਰਾ ॥ ਅਵਿਨਾਸੀ ਅਵਿਗਤੁ^੬ ਅਗੋਚਰੁ^੭
 ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਸਰੇ^੮ ਕਉ ਕਿਸ
 ਕੀ ਕਾਣਿ^੯ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਮੀਰਾ^{੧੦} ਰਾਖੈ ਆਣਿ^{੧੧} ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਲਉਡਾ^{੧੨} ਪ੍ਰਭਿ
 ਕੀਆ ਅਜਾਤਿ ॥ ਤਿਸੁ ਲਉਡੇ ਕਉ ਕਿਸ ਕੀ ਤਾਤਿ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ਵੇਮੁਹਤਾਜਾ
 ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ^{੧੪} ਕਹਹੁ ਗੁਰ ਵਾਹੁ ॥ ੪ ॥ ੨੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫‡ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਛੋਡਿ ਹੋਛੈ^{੧੫} ਰਸਿ ਮਾਤਾ^{੧੬} ॥ ਘਰ ਮਹਿ ਵਸਤੁ ਬਾਹਰਿ
 ਉਠਿ ਜਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੭}ਸੁਨੀ ਨ ਜਾਈ ਸਚੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਥਾ ॥ ਰਾਰਿ^{੧੮} ਕਰਤ
 ਝੂਠੀ ਲਗਿ ਗਾਥਾ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਵਜਹੁ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਸੇਵ ਬਿਰਾਨੀ ॥
^{੨੧}ਐਸੇ ਗੁਨਹ ਅਛਾਦਿਓ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਲੂਕ^{੨੨} ਜੋ
 ਸਦ ਹੀ ਸੰਗੀ ॥ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ਸੋ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਮੰਗੀ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਕਰਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥
 ੪ ॥ ੨੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਧਨੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥ ਈਹਾ
 ਉਹਾਂ ਉਨ ਸੰਗਿ ਕਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਵਰੁ ਸਭੁ ਬੋਰਾ ॥
^{੨੩}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਵੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨਿ ਮਨੁ ਮੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਭਗਤਿ
 ਭੰਡਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਲ ॥ ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਕਮਾਵਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨ ॥
 ਚਰਣ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੋ ਮਾਨੁ^{੨੫} ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੂਠੈ^{੨੬} ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ^{੨੭} ਦੀਖਿਆ ਦੀਨੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਅਬਿਨਾਸੀ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਚੀਨੁ^{੨੮} ॥ ੪ ॥ ੨੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੯}ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਭਰੇਪੁਰਿ
 ਧਾਰਿਆ ॥ ਅਪੁਨਾ ਕਾਰਜੁ^{੩੦} ਆਪਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਪੂਰ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੂਰੇ
 ਠਾਕੁਰ ਕੀ ॥ ^{੩੧}ਭਰਿਪੁਰਿ ਧਾਰਿ ਰਹੀ ਸੋਭ ਜਾ ਕੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ^{੩੨} ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥
 ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤਾ ਕੈ ਹਾਥਿ ॥ ^{੩੩}ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭ ਕੈ ਸਾਥਿ ॥

- ੧ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਸਭ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। 'ਨਉ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੀਏ।
- ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।
- ੪ ਨੇੜੇ।
- ੫ ਕੜੁਦਾ। ਹੁਣ ਮਨ ਨਾ ਕੜੁਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਝੁਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਰੌਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਥਿਨਾਸੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਹੈ।
- ੬ ਜੋ ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
- ੭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।
- ੮ ਦਾਸ, ਸੇਵਕ।
- ੯ ਮੁਥਾਜੀ।
- ੧੦ ਮਾਲਕ, ਸ਼ਾਹ।
- ੧੧ [ਫਾਰਸੀ] ਅਣਖ, ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ, ਯਥਾ-‘ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾ ਚੀ ਆਣਿ’ ॥ (੧੨੫੨)
- ੧੨ ਲੋਂਡਾ, ਸੇਵਕ। ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਜਾਤ ਪਾਤ ਬਿਰਾਦਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਈਰਖਾ।
- ੧੪ ਐਸੇ ਗੁਰੂ (ਹਰੀ) ਦੀ ਵਾਹ (ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ) ਕਰੋ।
- ੧੫ ਤੁੱਛ, ਫੋਕਾ।
- ੧੬ ਮਸਤ ਹੋਇਆ।
- ੧੭ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਸੱਚ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ (ਸਵਾਦ ਜੁ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)।
- ੧੮ ਝਗੜਾ।
- ੧੯ ਕਥਾ।
- ੨੦ ਤਨਖਾਹ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਗੈਰ ਦੀ।
- ੨੧ ਐਸੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਢੱਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਲੁਕਾਉ।
- ੨੩ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ।
- ੨੪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਲਾਲ (ਰਤਨਾਂ ਵਾਂਗ ਅਮੋਲਕ) ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਮਨ।
- ੨੬ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਕੇ।
- ੨੭ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੨੮ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਹੈ (ਹਰ ਇਕ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ)।
- ੨੯ ਸਭ ਅਨੰਦ ਤਮਾਸ਼ੇ ਉਸ ਭਰਪੂਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਏ ਹਨ।
- ੩੦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਰਚਨਾ।
- ੩੧ ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਕੇ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੩੨ ਸੋਭਾ।
- ੩੩ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਾਰੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ-ਰਸ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਲਈ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇ-ਮੁਹਤਾਜ ਹਰੀ ਦਾ ਭਗਤ ਭੀ ਵੇਮੁਹਤਾਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਹਰਿ-ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਛੇ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ।

੩ ॥ ^੧ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ^੨ਭਗਤ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੪ ॥ ੨੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਬਨਾਵਹੁ^੩ ਇਹੁ ਮਨੁ ॥
^੪ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਸੰਚਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ॥ ੧ ॥ ਉਤਮ ਮਤਿ ਮੇਰੈ ਰਿਦੈ ਤੂੰ
 ਆਉ ॥ ਧਿਆਵਉ ਗਾਵਉ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦਾ ^੫ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੋਹਿ ਲਾਗੈ
 ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਵਨੁ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ^੭ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ
 ਸੰਤ ਧੂਰਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜਾਨਉ ਕਰਤਾ ਏਕ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ
^੮ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੩ ॥ ^੯ਦਾਸੁ ਸਗਲ ਕਾ ਛੋਡਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ
 ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੦}ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਈ
 ਮਤਿ ਪੂਰੀ ॥ ਤਾ ਤੇ ਬਿਨਸੀ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਰੀ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ
 ਪਾਈਅਲੇ^{੧੨} ॥ ^{੧੩}ਬੁਭਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ ਨਿਕਸਿਓ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮਹਾ ਅਗਾਹ^{੧੪} ਅਗਨਿ ਕਾ ਸਾਗਰੁ ॥ ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ^{੧੫} ਤਾਰੇ
 ਰਤਨਾਗਰੁ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ਦੁਤਰ^{੧੭} ਅੰਧ ਬਿਖਮ^{੧੮} ਇਹ ਮਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ
 ਪਰਗਟੁ ਮਾਰਗੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਜਾਪ ਤਾਪ ਕਛੁ ਉਕਤਿ^{੨੦} ਨ ਮੋਰੀ ॥
^{੨੧}ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਗਤਿ ਤੋਰੀ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਤਿਪਦੇ
 ੨੫ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਤ ਸਦ ਹੀ ਰਾਤਾ ॥ ^{੨੨}ਆਨ ਰਸਾ ਖਿਨ ਮਹਿ ਲਹਿ
 ਜਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਕੇ ਮਾਤੇ ਮਨਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਆਨ ਰਸਾ ਮਹਿ ਵਿਆਪੈ
 ਚਿੰਦ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਅਲਮਸਤੁ^{੨੪} ਮਤਵਾਰਾ ॥ ਆਨ ਰਸਾ ਸਭਿ
 ਹੋਛੇ^{੨੫} ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ
 ਰਸੁ ਸਾਧੂ ਹਾਟਿ^{੨੬} ਸਮਾਇ ॥ ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਮਿਲੈ ਨ ਕੇਹ^{੨੭} ॥ ਜਿਸਹਿ
 ਪਰਾਪਤਿ^{੨੮} ਤਿਸ ਹੀ ਦੇਹਿ ॥ ੨ ॥ ਨਾਨਕ ਚਾਖਿ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦੁ^{੨੯} ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰ ਤੇ ਆਇਆ ਸਾਦੁ ॥ ^{੩੦}ਈਤ ਉਤ ਕਤ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੀਧਾ^{੩੧} ਹਰਿ ਰਸ ਮਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ੨੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ
 ਮੋਹੁ ਮਿਟਾਵੈ ਛੁਟਕੈ ^{੩੨}ਦੁਰਮਤਿ ਅਪੁਨੀ ਧਾਰੀ ॥ ਹੋਇ ਨਿਮਾਣੀ ਸੇਵ
 ਕਮਾਵਹਿ ਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹੋਵਹਿ ਮਨਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁੰਦਰਿ^{੩੩} ਸਾਧੂ
 ਬਚਨ ਉਧਾਰੀ^{੩੪} ॥ ਦੂਖ ਭੂਖ ਮਿਟੈ ਤੇਰੇ ਸਹਸਾ^{੩੫} ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਤੂੰ ^{੩੬}ਸੁਖਮਨਿ
 ਨਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ^{੩੭} ਕਰਉ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਆਤਮ ਸੁਧੁ
^{੩੮}ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ਦਾਸਨ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਿ ਦਾਸਰੀ ਤਾ ਪਾਵਹਿ
 ਸੋਭਾ ਹਰਿ ਦੁਆਰੀ ॥ ੨ ॥ ^{੩੯}ਇਹੀ ਅਚਾਰ ਇਹੀ ਬਿਉਹਾਰਾ ਆਗਿਆ
 ਮਾਨਿ^{੪੦} ਭਗਤਿ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਜੋ ਇਹੁ ਮੰਤ੍ਰੁ^{੪੧} ਕਮਾਵੈ ਨਾਨਕ ਸੋਭਉਜਲੁ^{੪੨}

- ੧ ਹਰੀ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ।
 ੨ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ।
 ੩ ਘੜੇ।
 ੪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹਰੀ-ਧਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ।
 ੫ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ।
 ੬ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਰੱਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੭ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ੬੮ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।
 ੮ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ।
 ੯ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ (ਐਸੀ ਬੁੱਧ ਦਾ) ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੦ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਪੂਰੀ ਅਕਲ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਚਾਨਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
 ੧੧ ਵਿੱਥ, ਫ਼ਰਕ।
 ੧੨ ਮਿਲੀ ਹੈ।
 ੧੩ ਬਹੁਤ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹਾਂ, ਹੇ ਭਰਾਵੇਂ!
 ੧੪ ਜੋ ਗਾਹਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।
 ੧੫ ਜਹਾਜ਼।
 ੧੬ [ਰਤਨਾਕਰ] ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। ਗੁਰੂ, ਜੋ ਰਤਨ ਰੂਪ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਔਖੀ ਤਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।
 ੧੮ ਕਠਨ, ਔਖੀ, ਡਾਢੀ।
 ੧੯ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਐਸੀ ਔਖੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਭੀ) ਸਾਫ਼ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਦਲੀਲ।
 ੨੧ ਮੈਂ ਤਾਂ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।
 ੨੨ ਹੋਰ ਰਸ।
 ੨੩ ਚਿੰਤਾ।
 ੨੪ ਪੂਰਨ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
 ੨੫ ਤੁੱਛ।
 ੨੬ ਹਟ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ।
 ੨੭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
 ੨੮ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੨੯ ਅਸਚਰਜ।
 ੩੦ ਇਸ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਏਥੇ ਉਥੇ ਕਿਤੇ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੩੧ ਗਿੱਝ ਗਿਆ।
 ੩੨ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਦੁਰਮਤਿ।
 ੩੩ ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ, ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।
 ੩੪ ਤਾਰਦੇ ਹਨ।
 ੩੫ ਫ਼ਿਕਰ।
 ੩੬ ਹੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਵਸਾਵਣ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ!
 ੩੭ ਧੋ ਕੇ।
 ੩੮ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।
 ੩੯ ਇਹੋ ਤੇਰੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹੋ ਨਿੱਤ ਦੀ ਰਹਿਣੀ। 'ਆਚਾਰ' ਉਹ ਕੰਮ ਹਨ ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਮੌਕੇ ਲਈ ਮੁਕਰਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ 'ਬਿਉਹਾਰ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਦੇ ਕਰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
 ੪੦ ਮੰਨ ਕੇ।
 ੪੧ ਉਪਦੇਸ਼।
 ੪੨ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।

* ਇਸ ਚੌ-ਪਦੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਰਸ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਮਤ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

† ਇਸ ਤਿ-ਪਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ-ਰਸ ਤੇ ਅਨ-ਰਸ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਇਹ ਹਰਿ-ਰਸ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ?

ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ੨੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ* ॥ ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ
 ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅਵਰਿ ਕਾਜ
 ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥ ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਰੰਜਾਮਿ
 ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥ ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਕਮਾਇਆ ॥ ਸੇਵਾ ਸਾਧ ਨ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ
 ਰਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਨੀਚ ਕਰੰਮਾ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਸਰਮਾ ॥
 ੨ ॥ ੨੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਮੈ ਦੂਜਾ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਮਾਹੀ^੧ ॥ ਤੂੰ ਸਾਜਨੁ ਸੰਗੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ^੨ ਕਾਹੇ ਜੀਅ ਡਰਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮਰੀ ਓਟ
 ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ ॥ ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਤੂੰ^੩ ਸਾਸ
 ਗਿਰਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ
 ਵਿਕਰਾਲਾ^੪ ॥ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ^੫ ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲਾ ॥
 ੨ ॥ ੩੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਲੀਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਛਡਾਇ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ
 ਸਿਉ ਮੇਰੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ^੬ ਤਾਪੁ ਮੁਆ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਲਾ
 ਤਾਉ^੭ ਕਛੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ਡਾਕੀ ਕੋ ਚਿਤਿ ਕਛੁ ਨ
 ਲਾਗੈ ਚਰਨਕਮਲ ਸਰਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^੮ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਹੋਏ ਆਪਿ
 ਸਹਾਇ ॥^੯ ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਨਿਤਿ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕੁ ਸਹਸਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਇ ॥ ੨ ॥
 ੩੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਉਖਧੁ^{੧੦} ਖਾਇਓ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਸੁਖ ਪਾਏ ਦੁਖ
 ਬਿਨਸਿਆ ਥਾਉ ॥ ੧ ॥ ਤਾਪੁ ਗਇਆ ਬਚਨਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ
 ਸਭਿ ਮਿਟੇ ਵਿਸੁਰੇ^{੧੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਗਲ^{੧੩} ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^{੧੪} ਬਾਂਛਤ ਨਾਹੀ ਸੁ ਬੇਲਾ ਆਈ ॥ ਬਿਨੁ ਹੁਕਮੈ ਕਿਉ ਬੁਝੈ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥
^{੧੫} ਠੰਢੀ ਤਾਤੀ ਮਿਟੀ ਖਾਈ ॥ ਓਹੁ ਨ ਬਾਲਾ ਬੂਢਾ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਾਧ ਸਰਣਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਉ^{੧੬} ਪਾਰਿ ਪਰਾਈ ॥ ੨ ॥
 ੩੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥^{੧੭} ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ
 ਚਰਣ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਤਿ ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ ਸਦਾ
 ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਕਿਲਵਿਖ^{੧੮} ਜਾਹਿ ਸਭੇ ਮਨ ਤੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
^{੧੯} ਜਾ ਕੇ ਪੂਰਨ ਕਰਮ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥ ੨ ॥ ੩੪ ॥ ਦੂਜੇ
 ਘਰ ਕੇ ਚਉਤੀਸ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਾ ਕਾ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੇਲੀ ॥

- ੧ ਵਿੱਚ।
- ੨ ਹੇ ਮਨ, ਕਿਸ ਲਈ ਡਰਦਾ ਹੈਂ? (ਇਥੇ 'ਜੀਅ' ਸੰਬੰਧਨ ਕਾਰਕ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਮਨ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।)
- ੩ ਖਾਂਦਿਆਂ-ਪੀਂਦਿਆਂ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਸਦਾ।
- ੪ ਡਰਾਉਣਾ।
- ੫ ਹੇ ਗੋਪਾਲ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਾਲਕ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੨੬੦, ਨੋਟ ੧੯।
- ੬ ਤਾਪ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ (ਝੱਖਾਂ ਮਾਰ ਕੇ) ਉਤਰ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੭ ਉਸ ਨੂੰ (ਪਾਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉੱਤੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ)।
- ੮ [ਡਾਕਿਣੀ-ਡੈਣ] ਮਾਇਆ ਡੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਹਰੀ ਦੇ ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਨਾਲ।
- ੯ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੦ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਸਿਫਤ।

- ੧੧ ਦਵਾਈ।
- ੧੨ ਝੋਰੇ, ਫ਼ਿਕਰ।
- ੧੩ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ।
- ੧੪ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਸਮਝਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।
- ੧੫ ਇਹ ਸਰੀਰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿਆ, ਸਾੜਿਆ, ਦਬਿਆ ਜਾਂ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਨਾ ਜਵਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਬੁੱਢਾ ਹੈ)।
- ੧੬ ਮੌਤ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ।
- ੧੭ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।
- ੧੮ ਪਾਪ।
- ੧੯ ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

* ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੨।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਦੇ ਦੁਪਦਿਆਂ ਦਾ:- ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਰੋਗ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਭੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਪੀੜ ਗਈ ਫਿਰਿ ਨਹੀ ਦੁਹੇਲੀ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਚਰਨ
ਸੰਗਿ ਮੇਲੀ ॥ *ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਸੁਹੇਲੀ^੨ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ^੩ਗੁਣ
ਗਾਇ ਅਤੋਲੀ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਨਾਨਕ ਭਈ ਅਮੋਲੀ^੪ ॥ ੨ ॥ ੩੫ ॥ ਆਸਾ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਤਸਰ^੫ ਏ ਖੇਲਤ ਸਭਿ ਜੂਐ
ਹਾਰੇ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਸਚੁ ਇਹ ਅਪੁਨੈ ਗਿ੍ਹ ਭੀਤਰਿ ਵਾਰੇ ॥
੧ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਚੂਕੇ^੬ ਸਭਿ ਭਾਰੇ ॥ ਮਿਲਤ ਸੰਗਿ ਭਇਓ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਲੈ 'ਖਿਨ ਮਹਿ ਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭ ਕੀ ਰੇਨੁ^੭ ਹੋਇ
ਰਹੈ ਮਨੁਆ ਸਗਲੇ^੮ ਦੀਸਹਿ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ^੯ਸਭ ਮਧੇ ਰਵਿਆ ਮੇਰਾ
ਠਾਕੁਰੁ ^{੧੦}ਦਾਨੁ ਦੇਤ ਸਭਿ ਜੀਅ ਸਮ੍ਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਆਪਿ ਇਕੁ
ਏਕੈ ਏਕੈ ਹੈ ਸਗਲਾ ਪਾਸਾਰੇ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਹੋਏ ਸਗਲ ਸਾਧ ਜਨ ਏਕੁ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਬਹੁਤੁ ਉਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੨}ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਬਿਅੰਤ ਗੁਸਾਈ
ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰੇ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ
ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੩੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
ਤੂ ਬਿਅੰਤੁ ਅਵਿਗਤੁ^{੧੩} ਅਗੋਚਰੁ^{੧੪} ਇਹੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਆਕਾਰੁ ॥ ਕਿਆ
ਹਮ ਜੰਤ ਕਰਹ ਚਤੁਰਾਈ ਜਾਂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੁਝੈ ਮਝਾਰਿ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ
ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ਬਾਲਿਕ ਰਾਖਹੁ ^{੧੬}ਲੀਲਾ ਧਾਰਿ ॥ ਦੇਹੁ ਸੁਮਤਿ ਸਦਾ ਗੁਣ
ਗਾਵਾ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ^{੧੭} ਅਪਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ^{੧੮}ਜਨਨਿ
ਜਠਰ ਮਹਿ ਪਾਨੀ ਓਹੁ ਰਹਤਾ ^{੧੯}ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਅਨਦੁ ਕਰੈ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ
ਸਮ੍ਹਾਰੈ ਨਾ ਪੋਹੈ ਅਗਨਾਰਿ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਦਾਰਾ^{੨੧} ਪਰ ਨਿੰਦਾ
ਇਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਵਾਰਿ^{੨੨} ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੇਵੀ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ
ਪੂਰੇ ਕੈ ਆਧਾਰਿ^{੨੩} ॥ ੩ ॥ ਗ੍ਰਿਹੁ ਮੰਦਰ ਮਹਲਾ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਨਾ ਕੋਈ
ਸੰਗਾਰਿ^{੨੪} ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਜੀਵਹਿ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਸਮ੍ਹਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੩੭ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੩ ਮਹਲਾ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
†ਰਾਜ ਮਿਲਕ ਜੋਬਨ ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਭਾ ਰੂਪਵੰਤੁ ਜੋਆਨੀ ॥ ਬਹੁਤੁ ਦਰਬੁ^{੨੫}
ਹਸਤੀ^{੨੬} ਅਰੁ ਘੋੜੇ ^{੨੭}ਲਾਲ ਲਾਖ ^{੨੮}ਬੈ ਆਨੀ ॥ ਆਗੈ ਦਰਗਹਿ ਕਾਮਿ
ਨ ਆਵੈ ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਕਾਹੇ ਏਕ ਬਿਨਾ ਚਿਤੁ
ਲਾਈਐ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ
ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਹਾ ਬਚਿਤ੍ਰ^{੨੯} ਸੁੰਦਰ ਆਖਾੜੇ ਰਣ ਮਹਿ

੧ ਦੁਖੀ।	੧੪ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਹਰੀ।
੨ ਸੁਖੀ।	੧੫ ਵਿੱਚ।
੩ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਅਤੋਲ ਹੋ ਗਈ।	੧੬ ਚੋਜ ਵਰਤਾ ਕੇ।
੪ ਮੂਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬਿਅੰਤ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀ।	੧੭ ਜਿਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ।
੫ ਈਰਖਾ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਡ ਕੇ ਹਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਾੜੇ (ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ)।	੧੮ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ।
੬ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ (ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਜ਼ਿਮੋਂਵਾਰੀਆਂ)।	੧੯ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ।
੭ ਝਟ ਪਟ।	੨੦ ਅਗਨੀ।
੮ ਪੂੜ, ਚਰਨ-ਪੂੜ।	੨੧ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ।
੯ ਸਾਰੇ।	੨੨ ਦੂਰ ਕਰ।
੧੦ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ।	੨੩ ਆਸਰੇ ਨਾਲ।
੧੧ ਸਭ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ।	੨੪ ਸੰਗੀ, ਸਾਥੀ।
੧੨ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਹੋਵੇ।	੨੫ ਧਨ।
੧੩ ਅਥਿਨਾਸੀ।	੨੬ ਹਾਥੀ।
	੨੭ ਲੱਖਾਂ ਖਰਚ ਕੇ ਆਂਦੇ ਲਾਲ।
	੨੮ [ਅਰਬੀ ਖਰੀਦਣਾ] ਮੁੱਲ ਲਿਆਂਦੇ।
	੨੯ ਅਸਚਰਜ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

† ਇਸ ਚੌਪਦੇ ਵਿੱਚ ਅਨ-ਰਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨਮੂਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ : ਇਕ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ, ਦੂਜਾ ਰਾਜਾ ਹੋ ਕੇ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਤਮਾਸ਼ੇ-ਘਰ (ਥੀਏਟਰ) ਬਣਾ ਕੇ ਮੌਜਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜਾਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਦੱਸਣਾ, ਤੀਜਾ ਧਾਰਮਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੀ ਰਹਿਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉੱਘਾ ਹੋਣਾ। ਇਹ ਸਭ ਬੁਠ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਜਿਤੇ ਪਵਾੜੇ^੧ ॥ ^੨ਹਉ ਮਾਰਉ ਹਉ ਬੰਧਉ ਛੋਡਉ ਮੁਖ ਤੇ ਏਵ ਬਬਾੜੇ ॥
ਆਇਆ ਹੁਕਮੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਏਕ ਦਿਹਾੜੇ ॥ ੨ ॥ ਕਰਮ
ਧਰਮ ਜੁਗਤਿ^੩ ਬਹੁ ਕਰਤਾ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੈ ਆਪਿ ਨ
ਕਮਾਵੈ ਤਤੁ ਸਬਦੁ ਨ ਪਛਾਨੈ ॥ ਨਾਂਗਾ ਆਇਆ ਨਾਂਗੋ ਜਾਸੀ ਜਿਉ ਹਸਤੀ^੪
ਖਾਕੁ ਛਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤ ਸਜਨ ਸੁਨਹੁ ਸਭਿ ਮੀਤਾ ਝੁਠਾ ਏਹੁ ਪਸਾਰਾ ॥ ਮੇਰੀ
ਮੇਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਡੂਬੇ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੁਏ ਗਵਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਇਆ ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੮ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੫ ਮਹਲਾ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੫ਭ੍ਰਮ ਮਹਿ ਸੋਈ ਸਗਲ ਜਗਤ ਧੰਧ ਅੰਧ ॥ ਕੋਊ ਜਾਗੈ ਹਰਿ ਜਨੁ ॥ ੧ ॥
^੬ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਮਗਨ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਕੋਊ ਤਿਆਗੈ ਵਿਰਲਾ ॥ ੨ ॥
^੭ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਨੂਪ ਹਰਿ ਸੰਤ ਮੰਤ ॥ ਕੋਊ ਲਾਗੈ ਸਾਧੂ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ^੮ਜਾਗੈ ਗਿਆਨ ਰੰਗਿ ॥ ਵਡਭਾਗੋ ਕਿਰਪਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੯ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਮਹਲਾ ੫* ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਨਾ ^੯ਸੁਖੁ ਸਹਜੁ ਮਨਿ ਸੋਈ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ
ਸਮਰਥ ਅਪਾਰਾ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੇ ਜਨ ^{੧੦}ਰਸਕਿ
ਰਸਕਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ॥ ਮਸਲਤਿ^{੧੦} ਮਤਾ ਸਿਆਣਪ ਜਨ ਕੀ ਜੋ ਤੂੰ
ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਪਿਆਰੇ
ਸਾਧਸੰਗਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ^{੧੧}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਇ ਸੋਈ ਜਨ ਪੂਰੇ ^{੧੨}ਸੁਖ
ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਗਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਟੇਕ ਤੁਮਾਰੀ ਸੁਆਮੀ ਤਾ
ਕਉ ਨਾਹੀ ਚਿੰਤਾ ॥ ਜਾ ਕਉ ਦਇਆ ਤੁਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੇ ਸਾਹ ਭਲੇ
ਭਗਵੰਤਾ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ਭਰਮ ਮੋਹ ਧੋਹ^{੧੪} ਸਭਿ ਨਿਕਸੇ^{੧੫} ਜਬ ਕਾ ਦਰਸਨੁ
ਪਾਇਆ ॥ ^{੧੬}ਵਰਤਣਿ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕੀਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਰੰਗਿ
ਸਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੪੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ
ਮਲੁ ਧੋਵੈ ਪਰਾਈ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਦਰਗਹ
ਢੋਈ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ ਪਚਾਵੈ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਨਿੰਦਕਿ ਅਹਿਲਾ^{੧੮} ਜਨਮੁ
ਗਵਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕਾਹੂ ਬਾਤੈ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਝਗੜੇ। ਸਭ ਝਗੜੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਾਮ ਦਿੱਤੇ।
- ੨ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਹ ਬਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਮਾਰਦਾ, ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ।
- ੩ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ।
- ੪ ਹਾਥੀ। ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਮੁੜ ਮਿੱਟੀ ਉਡਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀਤੇ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਜਗਤ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ।
- ੬ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਮਗਨ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਿਆਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸਾਧੂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਹੈ, ਜਾਗਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਸ੍ਰਾਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ।
- ੧੦ [ਅਰਬੀ. ਠੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ] ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਲਈ ਉਹੋ ਚੰਗੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਮਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ ਸਿਆਣਪ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੧ ਰੱਜ ਗਏ।
- ੧੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।
- ੧੪ ਠੱਗੀਆਂ, ਧੋਖੇ।
- ੧੫ ਨਿਕਲ ਗਏ।
- ੧੬ ਨਾਮ ਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਤਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾ ਗਿਆ।
- ੧੭ ਸੜਦਾ ਹੈ, ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਦੇ, ਨਿਸਫਲ।
- ੧੯ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅੱਪੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਉੱਚ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਚੌਪਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਰਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਅਨ-ਰਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਹੈ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਰਤੁ^੧ ਪਇਆ ਨਿੰਦਕ ਬਪੁਰੇ ਕਾ ਕਿਆ ਓਹੁ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥
 ਤਹਾ ਬਿਗੂਤਾ^੨ ਜਹ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ਓਹੁ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥
 ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਗਤਿ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹੀ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਣਾ ॥ ਜੋ ਜੋ ਨਿੰਦ ਕਰੇ
 ਸੰਤਨ ਕੀ ਤਿਉ ਸੰਤਨ ਸੁਖੁ ਮਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤਾ ਟੇਕ ਤੁਮਾਰੀ ਸੁਆਮੀ
 ਤੂੰ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸਹਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਨਿੰਦਕ ਦੀਏ ਰੁੜਾਈ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ੪੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਾਹਰੁ ਧੋਇ ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ ਮੈਲਾ^੩ ਦੁਇ
 ਠਉਰ ਅਪੁਨੇ ਖੋਏ ॥ ਈਹਾ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪਿਆ ਆਗੈ ਮੁਸਿ
 ਮੁਸਿ ਰੋਏ ॥ ੧ ॥ ^੪ਗੋਵਿੰਦ ਭਜਨ ਕੀ ਮਤਿ ਹੈ ਹੋਰਾ ॥ ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ
 ਨ ਮਰਈ ਨਾਮੁ ਨ ਸੁਨਈ ਡੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਿਰਤਿ
 ਛੋਡਿ ਗਵਾਈ ਭਗਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਉ ^੬ਤਰਕਨਿ ਲਾਗਾ
 ਤਤੁ ਜੋਗੁ ਨ ਪਛਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ਉਘਰਿ ਗਇਆ ਜੈਸਾ ਖੋਟਾ ਢਬੁਆ^੭ ਨਦਰਿ
 ਸਰਾਫਾ ਆਇਆ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਨੈ ਉਸ ਤੇ ਕਹਾ ਛਪਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਬੰਚਿ^੮ ਨਿੰਮੁਨੀਆਦਾ^੯ ਬਿਨਸਿ ਗਇਆ ਤਤਕਾਲੇ ॥
 ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਨਾਨਕਿ ਕਹਿਆ ^{੧੦}ਅਪਨੈ ਹਿਰਦੈ ਦੇਖੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ੪ ॥
 ੩ ॥ ੪੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਉਦਮੁ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ^{੧੧}ਨਾਚੈ
 ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ^{੧੨}ਪੰਚ ਜਨਾ ਲੇ ਵਸਗਤਿ ਰਾਖੈ ਮਨ ਮਹਿ ਏਕੰਕਾਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਜਨੁ ^{੧੩}ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਰਬਾਬੁ ਪਖਾਵਜ^{੧੪} ਤਾਲ^{੧੫}
 ਘੁੰਘਰੂ ^{੧੬}ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ
 ਅਪਨਾ ਪਾਛੈ ਅਵਰ ਰੀਝਾਵੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪੁ ਹਿਰਦੈ ਜਾਪੈ ਮੁਖ ਤੇ ਸਗਲ
 ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੮}ਕਰ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ ਸੰਤ ਧੂਰਿ ਤਨਿ ਲਾਵੈ ॥
 ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰੇ ਗੁਰ ਆਗੈ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਜੋ
 ਸੁਨੈ ਪੇਖੈ ਲਾਇ ਸਰਧਾ ਤਾ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥ ਐਸੀ ਨਿਰਤਿ
 ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੈ^{੧੯} ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਗੈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੪੩ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^{੨੧}ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ^{੨੨}ਸੂਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸਟਾਈ ਰੇ ॥
 ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਸਖਨੀ ਲਹਬਰ^{੨੩} ਬੂਝੀ ਖਾਈ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੪}ਘਰ ਕੀ
 ਬਿਲਾਈ ਅਵਰ ਸਿਖਾਈ ਮੂਸਾ ਦੇਖਿ ਡਰਾਈ ਰੇ ॥ ^{੨੫}ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ ਗੁਰਿ
 ਕੀਨੋ ਕੇਹਰਿ ਕੂਕਰ ਤਿਨਹਿ ਲਗਾਈ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੬}ਬਾਝੁ ਬੂਨੀਆ
 ਛਪਰਾ ਥਾਮਿਆ ਨੀਘਰਿਆ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਰੇ ॥ ^{੨੭}ਬਿਨੁ ਜੜੀਏ ਲੈ
 ਜੜਿਓ ਜੜਾਵਾ ਥੇਵਾ ਅਚਰਜੁ ਲਾਇਆ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੮}ਦਾਦੀ ਦਾਦਿ ਨ
 ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਚੂਪੀ ਨਿਰਨਉ ਪਾਇਆ ਰੇ ॥ ਮਾਲਿ ਦੁਲੀਚੈ ਬੈਠੀ ਲੇ

- ੧ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੫੯, ਨੋਟ ੩੨।
 ੨ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ।
 ੩ ਦੋਖੋਂ ਥਾਵਾਂ, ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ, ਦੇਖੋ ਅਗਲੀ ਤੁਕ।
 ੪ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ (ਇਹੋ ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਦਾ ਧਰਮੀ-ਪੁਣਾ ਨਹੀਂ)। ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦੀ ਸੁੱਚ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੱਡ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਪਏ ਸੁਣਾਓ, ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
 ੫ ਐਸੇ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਧਰਮੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਗੁਆ ਲਏ; ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਭੀ ਗਵਾ ਲਈ, ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਵਾਲੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਨੇ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਛੱਡੀ, ਬਸ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ। ਰੱਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਕੀਤੀ।
 ੬ [ਸੰ:] ਤਰਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਬਹਾਸਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।
 ੭ ਇਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ।
 ੮ [ਸੰ: ਵੰਚ=ਠੱਗੀ, ਛਲ] ਧੋਖੇ ਦੇ ਕਾਰਨ।
 ੯ ਬੁਨਿਆਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਾਪਾਇਦਾਰ, ਅਨਿਸਬਰ। ਇਹ ਖੋਖਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਝੂਠ ਫ਼ਰੋਬ ਅਤੇ ਧੋਖੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੧੦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ।
 ੧੧ ਆਪਾ ਭਾਵ (ਹਉਮੈ) ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਨੱਚਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਨੱਚਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਨਾਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

- ੧੪ ਤਬਲਾ। ੧੫ ਛੈਣੇ।
 ੧੬ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
 ੧੭ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਛੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਸਮਝਾ ਕੇ) ਖੁਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਵੇ।
 ੧੯ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਗੇ।
 ੨੧ ਅਤ ਨੀਚ, ਚੰਡਾਲਣ।
 ੨੨ ਸੂਦਰਨੀ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਜਾਤ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।
 ੨੩ [ਅਰਬੀ. 'ਲਹਬ'-ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ] ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਜੋ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਬੁਝ ਗਈ, ਆਪ ਖਾਧੀ ਜਾ ਕੇ।
 ੨੪ ਘਰ ਦੀ ਬਿੱਲੀ (ਮਨ ਦੀ ਸੰਤੋਖ ਰਹਿਤ ਬਿੱਤੀ) ਹੁਣ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ; ਹੁਣ ਤਾਂ ਚੂਹਾ (ਭੋਗ ਦੇ ਪਦਾਰਥ) ਦੇਖ ਕੇ ਸਗੋਂ ਡਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੫ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ੇਰ (ਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ ਬੱਕਰੀ (ਵਿਚਾਰ) ਦੇ ਵਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਤੀ (ਖਾਹਸ਼) ਨੂੰ ਘਾਹ ਖਾਣ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਤਮੋਗੁਣ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤੋਗੁਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨੬ (ਆਸਾ ਤੇ ਤਿਸ਼ਨਾ) ਦੀਆਂ ਥੰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਰੂਪੀ ਛੱਪਰ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਘਰਿਆਂ (ਭਟਕਦੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਿੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਗਨ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ੨੭ ਕਿਸੇ ਜੜਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉੱਤਮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ (ਜੜਾਉ) ਗਹਿਣਾ ਜੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਗ ਲਾਇਆ ਹੈ। ੨੮ ਫਰਿਆਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ, ਸਗੋਂ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਇਹ ਅੰਦਰ ਦੀ ਲਗਨ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗਦੀ ਹੈ? ਅਸਲੀ ਭਗਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਭਗਤਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰੰਗੀ, ਤਬਲੇ, ਛੈਣੇ, ਘੁੰਗਰੂ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਾਚ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀ ਨਿਰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ ਜਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਾਨ ਲਈ ਉੱਦਮ ਕਰਦਾ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨੱਚਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਜਾਉਣ ਨੂੰ ਤਬਲਾ ਸਰੰਗੀ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੋਝੀ ਪੈ ਗਈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਉੱਚਾਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਹਰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਭੀ ਕੇਵਲ ਹਰੀ-ਜਸ ਹੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਜੋ ਜੋ ਦੇਖਦਾ ਜਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਦੇ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮਿਰਤਕੁ *ਨੈਨ ਦਿਖਾਲਨੁ ਧਾਇਆ ਰੇ ॥ ੩ ॥ †ਸੋਈ ਅਜਾਣੁ ਕਹੈ ਮੈ ਜਾਨਾ
 ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਨ ਛਾਨਾ ਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਅਮਿਉ^੧ ਪੀਆਇਆ^੨ ਰਸਕਿ
 ਰਸਕਿ ਬਿਗਸਾਨਾ ਰੇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੪੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ
 ਬਿਸਾਰੇ ਅਉਗਨ^੩ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮ੍ਹਾਰਿਆ ॥ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਾਤ ਪਿਤ
 ਨਿਆਈ ਬਾਰਿਕ ਜਿਉ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਸਿਖ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਿ ॥
 ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਮਹਾ ਭਵਜਲ ਤੇ ਅਪਨੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ
 ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੀਐ^੪ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ੫ ॥ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ
 ਜਪਹੁ ਜਪੁ ਰਸਨਾ^੬ ਨੀਤ ਨੀਤ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ^੭ ਪਰਮ
 ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਖ ਨਾਠੇ ॥ ੬ ॥ ਛਿਜੈ ਨ ਜਾਇ ਕਿਛੁ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੇ
 ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਗਾਠੇ^੮ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਸਹਾਈ^੯ ਇਤ ਉਤ
 ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਮੀਤ ਹੀਤ^{੧੦} ਧਨੁ ਮੇਰੈ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥
 ੪੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਾ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕਿਸੁ
 ਸਾਲਾਹੀ ॥ ਏਕੁ ਤੂੰ ਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਮੈ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ
 ਬਿਖੁ^{੧੨} ਦੇਖਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਰਖਿਆ ਕਰਹੁ ਗੁਸਾਈ^{੧੩} ਮੇਰੇ ਮੈ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ
 ਆਧਾਰੁ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੫ ॥ ਜਾਣਹਿ ਬਿਰਥਾ ਸਭਾ ਮਨ ਕੀ ਹੋਰੁ ਕਿਸੁ ਪਹਿ
 ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਇਆ^{੧੬} ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ
 ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ਜਿ ਕਹਣਾ ਸੁ ਪ੍ਰਭ ਜੀ
 ਪਾਸਿ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਵਰਤੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥ ੩ ॥ ਜੇ ਦੇਹਿ
 ਵਡਿਆਈ ਤਾ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ^{੧੭} ਇਤ ਉਤ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕੇ
 ਪ੍ਰਭ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤੇ ਮੈ ਤਾਣੁ ਤੇਰਾ ਇਕੁ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੪੬ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਠਾਕੁਰ^{੧੮} ਏਹੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਜਨਹਿ^{੧੯} ਪੀਓ ॥
 ਜਨਮ ਜਨਮ ਚੂਕੇ ਭੈ ਭਾਰੇ ਦੁਰਤੁ^{੨੦} ਬਿਨਾਸਿਓ ਭਰਮੁ ਬੀਓ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਦਰਸਨੁ
 ਪੇਖਤ^{੨੧} ਮੈ ਜੀਓ ॥ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ^{੨੨} ਠਾਰੁ
 ਬੀਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਭਇਓ ਸਾਧਸੰਗੁ ਏਹੁ ਕਾਜੁ ਤੁਮ੍ਹ
 ਆਪਿ ਕੀਓ ॥ ੨੩ ॥ ਦਿੜੁ ਕਰਿ ਚਰਣ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ਹਰੇ^{੨੪} ਸਹਜੇ ਬਿਖਿਆ ਭਈ
 ਖੀਓ ॥ ੨ ॥ ੨੫ ॥ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨੁ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ਹਰਾ ਏਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਮੰਤ੍ਰੁ ਲੀਓ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਨਾ ਤਾਪੁ ਸੰਤਾਪੁ^{੨੬} ਮੇਰਾ ਬੈਰੁ ਗੀਓ^{੨੭} ॥ ੩ ॥
 ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਮੇਲਿ ਲੀਓ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਕਲਿਜੁਗੁ

੧ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
 ੨ ਸਵਾਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
 ੩ (ਹਰੀ ਨੇ) ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ,
 ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ।
 ੪ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ।
 ੫ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ।
 ੬ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
 ੭ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ ਜਿਹੜੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
 ੮ ਨਾ ਛਿੱਜਦਾ ਹੈ (ਟੁਟਦਾ ਹੈ) ਤੇ ਨਾ ਨਸ਼ਟ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਗੰਢ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪੱਲੇ ਬੱਧਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਇਥੇ ਉਥੇ।
 ੧੧ ਪਿਆਰ।
 ੧੨ ਵਿਹੁ ਰੂਪ, ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਕਰ।

੧੩ ਹੇ ਮਾਲਕ!
 ੧੪ ਆਸਰਾ।
 ੧੫ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਹਾਲਤ ਸਾਰੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ।
 ੧੬ ਝੱਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ।
 ੧੭ ਹੇ ਮਾਲਕ!
 ੧੮ ਦਾਸ ਨੇ। ੧੯ ਪਾਪ।
 ੨੦ ਦੂਜਾ, ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਦਾ।
 ੨੧ ਦੇਖ-ਦੇਖ।
 ੨੨ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੨੩ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਨ ਫੜੇ।
 ੨੪ ਸਹਜੇ ਹੀ (ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ) ਮਾਇਆ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ
 ਖੈ ਹੋ ਗਈ (ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ)।
 ੨੫ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
 ੨੬ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਾੜਾ।
 ੨੭ ਗਇਓ, ਗਿਆ।

* ਅੱਖਾਂ ਦੱਸਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਐਸ਼ਵਰਜ ਇਉਂ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਲ
 ਧਨ ਵਿੱਚ ਤੇ ਗਲੀਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਮੁਰਦਾ ਲੱਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਕੇ ਦੱਸਣਾ
 ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰੀ ਹਾਕਮ ਭਗਤਾਂ ਉੱਤੇ ਰੋਅਬ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।
 † ਉਹੋ ਮੂਰਖ ਹੈ ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁੱਝਾ ਛੁਪਿਆ
 ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਹੀਓ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੪੭ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੧ਆਗੈ ਹੀ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੂਆ ਅਵਰੁ ਕਿ ਜਾਣੈ
 ਗਿਆਨਾ ॥ ਭੂਲ ਚੂਕ ਅਪਨਾ ਬਾਰਿਕੁ ਬਖਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭਗਵਾਨਾ ॥
 ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ^੨ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕਉ ਰਾਖਿ ਲੀਆ ॥
 ਕਾਟਿਆ ਰੋਗੁ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਪਾਪ ਮੇਰੇ ਪਰਹਰਿਆ ^੩ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਮੁਕਤ ਭਏ ॥ ^੪ਅੰਧ
 ਕੂਪ ਮਹਾ ਘੋਰ ਤੇ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਗੁਰਿ ਕਾਢਿ ਲੀਏ ॥ ੨ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ
 ਸਗਲ ^੫ਭਉ ਮਿਟਿਆ ਰਾਖੇ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥ ਐਸੀ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ
 ਸਗਲ ਸਵਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ^੬ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮਨਿ ਮੇਲਾ ॥ ਸਰਣਿ ਪਾਇਆ
 ਨਾਨਕ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੪੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੭ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾਂ
 ਸਭੁ ਕੋ ਲਾਗੁ ਚੀਤਿ ਆਵਹਿ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਉ ਦੂਜਾ ਸੂਝੈ ਸਾਚੇ
 ਅਲਖ ^੮ਅਭੇਵਾ ^੯ ॥ ੧ ॥ ^{੧੦}ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ਲੋਗਨ ਕਿਆ
 ਵੇਚਾਰੇ ॥ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹੁ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਸਗਲੇ ^{੧੧} ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰਾ ^{੧੨} ਹਾਥ ਦੇਇ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ॥ ਜਿਸੁ ਜਨ
 ਉਪਰਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤਿਸ ਕਉ ਬਿਪੁ ^{੧੩} ਨ ਕੋਉ ਭਾਖੈ ॥ ੨ ॥ ਓਹੋ ਸੁਖ
 ਓਹਾ ਵਡਿਆਈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥ ਤੂੰ ਦਾਨਾ ^{੧੪} ਤੂੰ ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਨਾ
^{੧੫}ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ^{੧੬}ਜੀਉ
 ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉ ਨ ਜਾਣੈ
 ਮੇਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੪੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ॥ ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ ^{੧੭} ਦਿਖਾਲੇ ਦਰਸਨੁ ਪੁਨਰਪਿ ^{੧੮}
 ਜਨਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਮਿਲਉ ਪਰੀਤਮ ਸੁਆਮੀ ਅਪੁਨੇ ਸਗਲੇ ਦੂਖ
 ਹਰਉ ^{੧੯} ਰੇ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਿਨ੍ਹਿ ਰਿਦੈ ਅਰਾਧਿਆ ਤਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਉ ਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਭਏ ਹਰਖ ਸੋਗ ਮਹਿ
 ਬਸਨਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿ ਭਇਆ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਪਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ^{੨੧} ॥
 ੨ ॥ ^{੨੨}ਤਨੁ ਧਨੁ ਥਾਪਿ ਕੀਓ ਸਭੁ ਅਪਨਾ ਕੋਮਲ ਬੰਧਨ ਬਾਂਧਿਆ ॥ ^{੨੩}ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦਿ ਭਏ ਜਨ ਮੁਕਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ॥ ੩ ॥ ਰਾਖਿ ਲੀਏ
 ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖਨਹਾਰੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਭਾਣੈ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੁਮ੍ਹਰਾ ਦਾਤੇ ਨਾਨਕ
 ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ੫੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੋਹ ਮਲਨ ^{੨੪} ਨੀਦ
 ਤੇ ਛੁਟਕੀ ਕਉਨੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ^{੨੫} ਭਇਓ ਰੀ ॥ ^{੨੬}ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਤੁਧੁ ਨ ਵਿਆਪੈ ^{੨੭}

- ੧ ਸਭ ਕੁਝ (ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰ ਕੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- ੨ ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ।
- ੩ ਦੂਰ ਕੀਤੇ।
- ੪ (ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ) ਅਤੀ ਡਰਾਉਣੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ।
- ੫ ਸਾਰਾ।
- ੬ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੭ (ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!) ਜਦ ਤੂੰ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਦ ਤੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੀਏ।
- ੯ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਲੱਭ ਸਕੀਏ।
- ੧੦ ਜਦੋਂ ਭੀ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। (ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰੀਏ?) ਓਹ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਹਨ?
- ੧੧ ਸਾਰੇ।
- ੧੨ ਆਸਰਾ।
- ੧੩ [ਫਾਰਸੀ] ਸਿਆਣਾ।
- ੧੪ ਜੇ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਵਾਂ।
- ੧੫ ਮਨ ਤੇ ਤਨ।
- ੧੬ [ਕਿਵਾੜ, ਬੂਹੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ] ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ।
- ੧੭ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ।
- ੧੮ ਦੂਰ ਕਰਾਂ।
- ੧੯ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵੱਡੀ ਉਜਾੜ ਵਤ ਹੈ (ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ) ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗ਼ਮੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੧ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਧਨ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ; ਉਹ (ਇਸ ਮੋਹ ਦੇ) ਸੂਖਮ ਬੰਧਨ ਦਾ ਬਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੨੩ ਮੈਲ, ਗੰਦਗੀ।
- ੨੪ ਕਿਰਪਾ।
- ੨੫ ਵੱਡੀ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਇਆ।
- ੨੬ ਵਾਪਰਦੀ, ਚੰਬੜਦੀ।

* [ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ] ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਓਏ' ਕਹਿ ਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਂਦਾ।

ਤੇਰਾ ਆਲਸੁ ਕਹਾ ਗਇਓ ਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਗਾਖਰੋ^੧
^੨ਸੰਜਮਿ ਕਉਨ ਛੁਟਿਓ ਰੀ ॥ ^੩ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵ ਅਸੁਰ^੪ ਤੈ ਗੁਨੀਆ^੫ ਸਗਲੇ
 ਭਵਨੁ ਲੁਟਿਓ ਰੀ ॥ ੧ ॥ ^੬ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਲੇ ਕੋਈ ਹਰਿਆ
 ਬੂਟੁ ਰਹਿਓ ਰੀ ॥ ਐਸੋ ਸਮਰਥੁ ਵਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤਾ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜਾਤ ਨ
 ਕਹਿਓ ਰੀ ॥ ੨ ॥ *ਕਾਜਰ ਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ ਨਿਰਮਲ ਬਰਨੁ ਬਨਿਓ
 ਰੀ ॥ ਮਹਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਗੁਰ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਓ ਅਚਰਜ ਨਾਮੁ ਸੁਨਿਓ ਰੀ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਨਦਰਿ ਅਵਲੋਕਨ^੭ ਅਪੁਨੈ ਚਰਣਿ ਲਗਾਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ
 ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ੫੧ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੧ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ ੭ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਠਲਾਲੁ ਚੋਲਨਾ ਤੈ ਤਨਿ ਸੋਹਿਆ ॥ ਸੁਰਿਜਨ^੮ ਭਾਨੀ ਤਾਂ ਮਨੁ ਮੋਹਿਆ ॥
 ੧ ॥ ਕਵਨ^੯ ਬਨੀ ਰੀ ਤੇਰੀ ਲਾਲੀ ॥ ਕਵਨ ਰੰਗਿ ਤੂੰ ਭਈ ਗੁਲਾਲੀ^{੧੦} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ ਹੀ ਸੁੰਦਰਿ^{੧੧} ਤੁਮਹਿ ਸੁਹਾਗੁ ॥ ਤੁਮ ਘਰਿ ਲਾਲਨੁ^{੧੨}
 ਤੁਮ ਘਰਿ ਭਾਗੁ ॥ ੨ ॥ ਤੂੰ ਸਤਵੰਤੀ ਤੂੰ ਪਰਧਾਨਿ ॥ ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਾਨੀ
 ਤੁਹੀ ^{੧੩}ਸੁਰ ਗਿਆਨਿ ॥ ੩ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਾਨੀ ਤਾਂ ਰੰਗਿ ਗੁਲਾਲ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ^{੧੪}ਸੁਭ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੪ ॥ ਸੁਨਿ ਰੀ ਸਖੀ ^{੧੫}ਇਹ ਹਮਰੀ
 ਘਾਲ ॥ ^{੧੬}ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ਸੀਗਾਰਿ ਸਵਾਰਨਹਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ^{੧੭} ॥
 ੧ ॥ ੫੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਦੂਖੁ ਘਨੋ^{੧੮} ਜਬ ਹੋਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ^{੧੯}ਅਬ
 ਮਸਲਤਿ ਮੋਹਿ ਮਿਲੀ ਹਦੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਚੁਕਾ ਨਿਹੋਰਾ ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ ॥ ਭਰਮੁ
 ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਮੇਰੀ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੧}ਨਿਕਟਿ ਆਨਿ
 ਪ੍ਰਿਅ ਖੇਜ ਧਰੀ ॥ ਕਾਣਿ ਕਢਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਪਰੀ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਮੰਦਰਿ ਮੇਰੈ
 ਸਬਦਿ ਉਜਾਰਾ ॥ ^{੨੩}ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਮਸਤਕਿ^{੨੪}
 ਭਾਗੁ ਮੈ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਥਿਰੁ^{੨੫} ਸੋਹਾਗੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਪਾਇਆ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ੫੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥
 ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ^{੨੬}ਠਾਠਾ ਬਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੭}ਬਾਹਰਿ ਸੂਤੁ ਸਗਲ ਸਿਉ
 ਮਉਲਾ ॥ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਉ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਉਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੮}ਮੁਖ
 ਕੀ ਬਾਤ ਸਗਲ ਸਿਉ ਕਰਤਾ ॥ ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਧਰਤਾ ॥
 ੨ ॥ ^{੨੯}ਦੀਸਿ ਆਵਤ ਹੈ ਬਹੁਤੁ ਭੀਹਾਲਾ ॥ ਸਗਲ ਚਰਨ ਕੀ ਇਹੁ ਮਨੁ
 ਰਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ

- ੧ [ਗਾਖੜੋ, ਕਠਿਨ] ਔਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।
 ੩ ਸੁਰੀ-ਨਰ-ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਮਨੁੱਖ, ਆਤਮਕ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ। ੪ ਦੌਤ।
 ੫ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ।
 ੬ ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ=ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਦਵ' ਤੇ 'ਡਉ' ਭੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਨੇ ਘਾਹ ਬੂਟ ਬਹੁਤ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹਰਾ ਬੂਟਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਬੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅੱਗ ਨੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਬਚ ਕੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਐਸੇ ਬਲੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।
 ੭ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ।
 ੮ [ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼] ਚੰਗਾ ਪਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ, ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਜੋਗੀ ਹੋਈ। ੯ ਕਿਵੇਂ?
 ੧੦ [ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜਹੀ] ਗੁਲਾਲ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਸੁਰਖ ਰੰਗ ਵਾਲੀ।
 ੧੧ ਸੁੰਦਰੀ, ਸੋਹਣੀ। ੧੨ ਪਿਆਰਾ।
 ੧੩ ਉੱਚੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ।
 ੧੪ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਚੰਗੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਹੈ।
 ੧੫ ਬਸ, ਉੱਤੇ ਦੱਸੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ

- ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਘਾਲਣਾ ਆਖ ਲਓ।
 ੧੬ ਮਾਲਕ ਆਪ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦੇ।
 ੧੭ ਬਹੁਤਾ।
 ੧੮ ਹੁਣ ਮਾਲਕ ਦੀ ਖਾਸ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੈਂ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।
 ੧੯ ਮੇਲੀ, ਮਿਲਾਈ।
 ੨੦ ਕੋਲ ਲਿਆ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਜ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਈ ਹਾਂ।
 ੨੧ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ (ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਿਲਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੨੪ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
 ੨੫ ਠਾਟ-ਬਾਟ, ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਬਣਾਈ ਲੋਕਾਚਾਰੀ।
 ੨੬ ਬਾਹਰੋਂ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਹਬ-ਸਲਾਮਤ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਵਲ ਵਾਕਰ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
 ੨੭ ਮੂੰਹ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।
 ੨੮ ਮੈਂ ਉਤੋਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ ਦਿਸਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਹਾਂ।

* ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕੱਜਲ ਦੀ ਕੋਠੜੀ (ਮਾਇਕ ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਕਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਸਾਫ਼ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਾਂ ਮੰਤਰ ਵਸਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦਾ ਵਿਸਮਾਦੀ ਨਾਮ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੪, ਨੋਟ ੧।

† ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਕ ੧੦੨ ਤਕ ਮਜ਼ਮੂਨ ਹਰਿ-ਰਸ ਦਾ ਰੂਪ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

‡ ਭਗਤੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਇਕ ਰਸੀਏ ਭਗਤ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਾਨ ਕਿਥੋਂ ਆਈ? ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਿਆਣਪ ਜਾਂ ਘਾਲ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ, ਅਲੰਕਾਰ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਲਿਆ ਹੈ।

¶ ਇਸ ਦੂਜੇ ਰਹਾਉ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਰਹਾਉ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ।

ਦਿਖਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੧ਪਾਵਤੁ ਰਲੀਆ
 ਜੋਬਨਿ ਬਲੀਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਮਾਟੀ ਸੰਗਿ ਰਲੀਆ ॥ ੧ ॥ ਕਾਨ ਕੁੰਡਲੀਆ
^੨ਬਸਤੁ ਓਢਲੀਆ ॥ ^੩ਸੇਜ ਸੁਖਲੀਆ ਮਨਿ ਗਰਬਲੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੪ਤਲੈ ਕੁੰਚਰੀਆ ਸਿਰਿ ਕਨਿਕ ਛਤਰੀਆ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਲੇ ^੫ਧਰਨਿ
 ਗਡਲੀਆ ॥ ੨ ॥ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰੀਆ ਅਨਿਕ ਇਸਤਰੀਆ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਬਿਨੁ
 ਸਭਿ ਸੁਆਦ ਫਿਕਰੀਆ ^੬ ॥ ੩ ॥ ^੭ਮਾਇਆ ਛਲੀਆ ਬਿਕਾਰ ਬਿਖਲੀਆ ॥
 ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਦਇਅਲੀਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੫੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^੮ਏਕੁ ਬਗੀਚਾ ^੯ਪੇਡ ਘਨ ਕਰਿਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤਹਾ ਮਹਿ ਫਲਿਆ ॥
 ੧ ॥ ਐਸਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨੀ ॥ ਜਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ^{੧੦}ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਨੀ ॥
 ਆਸਿ ਪਾਸਿ ^{੧੧}ਬਿਖੁਆ ਕੇ ਕੁੰਟਾ ਬੀਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਭਾਈ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਿੰਚਨਹਾਰੇ ਏਕੈ ਮਾਲੀ ॥ ^{੧੨}ਖਬਰਿ ਕਰਤੁ ਹੈ ਪਾਤ ਪਤ ਡਾਲੀ ॥ ੨ ॥
^{੧੩}ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਆਣਿ ਜੜਾਈ ॥ ਸਗਲੀ ਫੂਲੀ ਨਿਫਲ ਨ ਕਾਈ ॥
 ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲੁ ਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਰੀ
 ਤਿਨਿ ਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੫੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ^{੧੪}ਰਾਜ ਲੀਲਾ
 ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਬਨਾਈ ॥ ਜੋਗੁ ਬਨਿਆ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਸਰਬ
 ਸੁਖਾ ਬਨੇ ਤੇਰੈ ਓਲੈ ॥ ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਪਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਖੋਲੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹਾ ਨਿਰਬਾਣੈ ^{੧੬} ॥ ੨ ॥
 ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਜਾਤਾ ਸੋ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸੀ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥
 ੩ ॥ ਜਾ ਕਉ ਮਿਲਿਓ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨਾ ^{੧੭} ॥ ਭਨਤਿ ^{੧੮} ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਾ ਪੂਰ ^{੧੯}
 ਖਜਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੫੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਤੀਰਥਿ ਜਾਉ ਤ ^{੨੦}ਹਉ
 ਹਉ ਕਰਤੇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪੁਛਉ ਤ ਮਾਇਆ ਰਾਤੇ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਅਸਥਾਨੁ ਬਤਾਵਹੁ
 ਮੀਤਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਨੀਤਾ ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਸਾਸਤ੍ਰ
 ਬੇਦ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰ ॥ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਅਉਤਾਰ ॥ ੨ ॥
 ਗਿਰਸਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ਉਦਾਸ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ^{੨੩}ਕਰਮ ਕਰਤ ਜੀਅ ਕਉ ਜੰਜਾਰ ॥
 ੩ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੀ ਤਿਨਿ
 ਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਇਹੁ ਅਸਥਾਨੁ ਗੁਰੂ
 ਤੇ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੭ ॥ ੫੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੪}ਘਰ
 ਮਹਿ ਸੁਖ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ^{੨੫} ਸੂਖਾ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਦੂਖਾ ॥
 ੧ ॥ ਸਗਲ ਸੁਖ ਜਾਂ ਤੂੰ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥ ਸੋ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਜੋ ਜਨੁ

- ੧ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਬਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਏਗਾ, (ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਣੀ)।
- ੨ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਆਰਾਮ ਵਾਲਾ ਬਿਸਤਰਾ ਹੈ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਕੇ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਗਰੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੪ (ਚੜ੍ਹਨ ਨੂੰ) ਹੇਠਾਂ ਹਾਥੀ ਹਨ, ਸਿਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਛਤਰ ਹੈ।
- ੫ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਗਡਿਆ ਜਾਏਗਾ (ਬਸ ਕੋਈ ਉੱਚਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਗਾ)।
- ੬ ਫਿੱਕੇ ਹਨ।
- ੭ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ ਜੋ ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਖ ਹੈ।
- ੮ ਬੂਟੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਾਏ ਹਨ।
- ੯ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦਵੀ, ਮੋਖ ਪਦ, ਪਰਮ ਗਤੀ।
- ੧੦ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਕੁੰਡ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੰਡ, ਖੋਟੀ ਸੰਗਤ, ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਅੱਡੇ।
- ੧੧ ਉਹ ਮਾਲੀ ਐਸਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੱਤੇ-ਪੱਤੇ ਤੇ ਡਾਲ-ਡਾਲੀ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਚਰਨ ਦੀ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਉਹ ਮਾਲੀ ਸਾਰੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ) ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ

- ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਣਾਂ ਇਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਬਣਾ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਜੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਭੋਗ ਤੇ ਜੋਗ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਫੜਨ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਨਿਰਲੇਪਤਾ, ਤਿਆਗ।
- ੧੬ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ। ਨਿਧੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੭ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੮ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਮੈਂ ਮੈਂ, ਹੰਕਾਰ। ੨੦ ਨਿੱਤ, ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੨੧ ਜੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਓਹ ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜੰਮ ਕੇ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਨਿਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਫਜ਼ਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਫੜ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਤਰਿਆ ਹੈ।
- ੨੩ ਜੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੨੪ ਫਿਰ, ਭੀ।

* ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਫਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਇਕ ਬਾਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਾਲੀ (ਗੁਰੂ) ਮੁਕੱਰਰ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਗ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਕਈ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋਜ਼ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੂਟੇ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਕੁੰਡ ਹੈ। ਮਾਲੀ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਲਿਆ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਲਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੂਟੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

† ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਆਰਥਕ ਪਰਮਾਰਥਕ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਜੋਗ ਹੈ। ਇਕੋ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਾਣਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਮਹਾਂ ਨਿਰਬਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਜੋਗ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸੀ ਕਿਹਾ ਹੈ।

‡ ਇਹ ਨਾਮ-ਕੀਰਤਨ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ? ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ।

ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ^੧ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਜਪਤ ^੨ਢਹੈ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋਈ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਸਾਚੁ
 ਸਬਦੁ ਜਾ ਕਾ ਨੀਸਾਨੁ^੩ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਭਨਤਿ^੪
 ਨਾਨਕੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੫੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਜਹਾ ਪਠਾਵਹੁ^੫ ਤਹ ਤਹ ਜਾਈ ॥ ਜੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਸਦਾ ਚੇਰੇ^੬ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਸਾਈ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ^੭ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮਰਾ ਦੀਆ ਪੈਨੁਉ ਖਾਈ ॥ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭ ਸੁਖੀ ਵਲਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੈ ਲਵੈ ਨ ਕੋਉ ਲਾਈ ॥
 ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਇਵੈ ਧਿਆਈ ॥ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਸੰਤਹ ਲਗਿ ਪਾਈ^{੧੦} ॥
 ੪ ॥ ੯ ॥ ੬੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਧਿਆਈਐ ॥
^{੧੧}ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਰਵਨ^{੧੨} ਸੁਨੀਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਕਥਾ ॥ ^{੧੩}ਜਾਸੁ ਸੁਨੀ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦਾ ਦੂਖ ਰੋਗ ਮਨ ਸਗਲੇ^{੧੪} ਲਥਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਕਾਰਜਿ ਕਾਮਿ ਬਾਟ ਘਾਟ ਜਪੀਜੈ ॥ ^{੧੬}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਸੋ ਜਨੁ
^{੧੮}ਜਮ ਕੀ ਵਾਟ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਜਿਸੁ ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ ॥
 ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਲਗਿ ਪਾਈ^{੧੦} ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੬੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਸੁਖ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਭਈ ਕਲਿਆਣ^{੧੯} ਦੁਖ ਹੋਵਤ ਨਾਸੁ ॥
 ੧ ॥ ਅਨਦੁ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਸਦ ਸਦਾ
 ਮਨਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ਥਿਰੁ ਘਰਿ
 ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਪਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ ॥ ਤੁਮ
 ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥ ੩ ॥ *ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ ॥
 ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਚੀਨਾ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ੬੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਉਹੁ ਚਹੁ ਕੁੰਟ^{੨੦}
 ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਦਰਸਨੁ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ਤੁਮਰੀ ਸੇਵਾ ਕਉਨ ਕਉਨ
 ਨ ਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਨਿਕਟਿ^{੨੧} ਨ ਆਵੈ ਕੋਈ ॥ ^{੨੨}ਸਗਲ
 ਸਿ੍ਸਟਿ ਉਆ ਕੇ ਚਰਨ ਮਲਿ ਧੋਈ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਾਹੂ ਨ ਆਵਤ
 ਕਾਮ ॥ ^{੨੩}ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਾ ਕੋ ਜਪੀਐ ਨਾਮ ॥ ੩ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਨ ਸੋਵਤ
 ਜਾਗੇ ॥ ^{੨੪}ਤਬ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਮੀਠੇ ਲਾਗੇ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ੬੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^{੨੫}ਏਕੋ ਏਕੀ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਉ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ

- ੧ ਠੰਢਾ, ਸ਼ਾਂਤ। ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸਾਡਾ ਤਨ ਮਨ ਸਰੀਰ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਦੁੱਖ ਦਾ ਡੇਰਾ ਢਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਰਨ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨਿੱਤ ਦੁੱਖ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਪਰਵਾਨਾ।
- ੪ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਭੇਜੋ।
- ੬ ਚੇਲੇ।
- ੭ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਰੱਜਾਂ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜਾਂ।
- ੮ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ (ਉਮਰ) ਸੁਖੀ ਬਤੀਤ ਕਰਾਂ।
- ੯ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਾਂ।
- ੧੦ ਪੈਰੀਂ।
- ੧੧ ਰਸਤਾ ਚਲਦਿਆਂ।
- ੧੨ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਿਆਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇ।

- ੧੪ ਸਾਰੇ।
- ੧੫ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਿੱਚ, ਰਸਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂ ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੭ ਦਿਨ ਰਾਤ।
- ੧੮ ਜਮ (ਮੌਤ) ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
- ੧੯ ਸ਼ੈਰੀਅਤ, ਖੁਸ਼ੀ।
- ੨੦ ਚਵਾਂ ਤਰਫਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਪਾਸੇ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ। ੨੧ ਨੇੜੇ।
- ੨੨ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ) ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਧੋਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੪ ਤਦ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮਿੱਠੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਮੈਂ ਇਕੋ ਇਕ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

* ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਤੰਤਰ ਤੇ ਮੰਤਰ ਵੱਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਾਮ ਹੀ ਟੂਣਾ ਤੇ ਮੰਤਰ ਹੈ)। ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਹੋ ਸੁਖ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਸਮ੍ਹਾਰਉ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮਾ ਰਾਮਾ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ^੨ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਸਾਧ
 ਕੈ ਸੰਗੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਉ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ^੩
 ਜਾ ਕੈ ਸੂਤਿ ਪਰੋਈ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿਆ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ^੪ਓਪਤਿ
 ਪਰਲਉ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰਤਾ ॥ ਆਪਿ ਅਲੇਪਾ ਨਿਰਗੁਨੁ ਰਹਤਾ ॥ ੩ ॥ ਕਰਨ
 ਕਰਾਵਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਅਨੰਦ ਕਰੈ ਨਾਨਕ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥
 ੬੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਰਹੇ ਭਵਾਰੇ^੫ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਜੀਤੀ
 ਨਹੀ ਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਕਿਲਬਿਖ^੬ ਬਿਨਾਸੇ ਦੁਖ ਦਰਦ ਦੂਰਿ ॥ ^੭ਭਏ ਪੁਨੀਤ
 ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੰਤ ^੮ਉਧਾਰਨ ਜੋਗ ॥ ^੯ਤਿਸੁ
 ਭੇਟੇ ਜਿਸੁ ਧੂਰਿ ਸੰਜੋਗ ॥ ੨ ॥ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨ^{੧੦}
 ਬੁਝੀ ਮਨੁ ਨਿਹਚਲੁ ਥੀਆ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ^{੧੧}ਨਉ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ ਬੁਧਿ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥ ੬੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਿਟੀ
 ਤਿਆਸ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੇ ॥ ਸਾਧ ਸੇਵਾ ^{੧੨}ਅਘ ਕਟੇ ਘਨੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੩}ਸੂਖ
 ਸਹਜ ਆਨੰਦੁ ਘਨਾ^{੧੩} ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਬਿਨਸਿਓ ਮਨ ਕਾ ਮੂਰਖੁ ਢੀਠਾ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਭਾਣਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੇ ਚਰਣ ਗਰੇ^{੧੫} ॥ ਕੋਟਿ
 ਜਨਮ ਕੇ ਪਾਪ ਲਹੇ ॥ ੩ ॥ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਇਹੁ ਸਫਲ ਭਇਆ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕਰੀ ਮਇਆ^{੧੬} ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥ ੬੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਸਦ ਸਦਾ ਸਮ੍ਹਾਰੇ^{੧੭} ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕੇਸ ਸੰਗਿ ਝਾਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਜਾਗੁ ਰੇ ਮਨ ਜਾਗਨਹਾਰੇ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਆਵਸਿ ਕਾਮਾ ਝੂਠਾ
 ਮੋਹੁ ਮਿਥਿਆ ਪਸਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਿਉ ਰੰਗੁ^{੧੮} ਲਾਇ ॥
 ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਇ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥
 ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਦੇਵੈ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ^{੧੯}ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਪਿ ॥
 ਆਠ ਪਹਰ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਜਾਪਿ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ੬੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^{੨੦}ਆਪੇ ਪੇਡੁ ਬਿਸਥਾਰੀ ਸਾਖ ॥ ਅਪਨੀ ਖੇਤੀ ਆਪੇ ਰਾਖ ॥ ੧ ॥ ^{੨੧}ਜਤ ਕਤ
 ਪੇਖਉ ਏਕੈ ਓਹੀ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਆਪੇ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ
 ਸੂਰੁ^{੨੨} ਕਿਰਣਿ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ^{੨੩}ਸੋਈ ਗੁਪਤੁ ਸੋਈ ਆਕਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਸਰਗੁਣ
 ਨਿਰਗੁਣ ਥਾਪੈ ਨਾਉ ॥ ਦੁਹ ਮਿਲਿ ਏਕੈ ਕੀਨੋ ਠਾਉ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਿ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਖੋਇਆ ॥ ਅਨਦ ਰੂਪੁ ਸਭੁ ^{੨੪}ਨੈਨ ਅਲੋਇਆ ॥ ੪ ॥
 ੧੭ ॥ ੬੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਉਕਤਿ^{੨੫} ਸਿਆਨਪ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥

- ੧ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ।
- ੩ ਸਮਿਆਨ, ਵਸਤੂ, ਚੀਜ਼ਾਂ। ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਸ (ਹਰੀ) ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਧਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੪ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ (ਪੈਦਾਇਸ਼) ਤੇ ਨਾਸ ਝਟਪਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਆਪ ਨਿਰਗੁਣ ਹੋ ਕੇ ਵੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ=ਰਜੋ ਸਤੋ ਤਮੋ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੫ ਭ੍ਰਮਣ, ਫੇਰੇ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਫੇਰੇ ਮੁੱਕ ਗਏ, (ਇਸ ਦੌੜ-ਭੱਜ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਹਾਰੇ, (ਅਗਾਹਾਂ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਤ) ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ-ਜਨਮ ਜਿੱਤ ਲਿਆ।
- ੬ ਪਾਪ।
- ੭ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ (ਮਲਣ) ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੮ ਤਾਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ।
- ੯ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਤ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰ ਤੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਭਾਗ ਲਿਖੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਤਿਖਾ, ਤੇਹ।
- ੧੧ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕੱਟੇ ਗਏ।
- ੧੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੩ ਬਹੁਤ।
- ੧੪ ਮਨ ਦਾ ਮੂਰਖ-ਪੁਣਾ ਤੇ ਅੜਬ-ਪੁਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੫ ਪਕੜੇ।
- ੧੬ ਦਇਆ, ਕਿਰਪਾ।
- ੧੭ ਸਮ੍ਹਾਰੇ(ਸਮ੍ਹਾਰਿ)=ਯਾਦ ਕਰ।
- ੧੮ ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ।
- ੧੯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਹੈ।
- ੨੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਦਰੱਖਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਖ ਖਿਲਾਰੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਸੂਰਜ।
- ੨੩ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੇ ਅਨਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਸਬੂਲ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ, ਤਦ ਉਹ ਹਰੀ 'ਨਿਰਗੁਣ' ਸੀ ਤੇ ਜਦ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਗਈ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਹ 'ਸਰਗੁਣ' ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ (ਸਰਗੁਣ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ) ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕੋ ਕਰ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।
- ੨੪ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ।
- ੨੫ ਯੁਕਤੀ, ਦਲੀਲ।

ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਾਨਾ^੧ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਨਿਰਗੁਨ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ^੨ ਅਗਿਆਨ
 ਅਵੀਚਾਰੀ^੩ ॥ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਕੀ ਆਸ ਮਨਿ ਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ^੪
 ਕਰਮ ਨ ਸਾਧਾ ॥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਮਨਹਿ ਅਰਾਧਾ ॥ ੩ ॥ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਨਾ
 ਮਤਿ ਮੇਰੀ ਥੋਰੀ ॥ ਬਿਨਵਤਿ^੪ ਨਾਨਕ ਓਟ ਪ੍ਰਭ ਤੋਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ॥ ੬੬ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੬ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ ਮਾਲਾ ॥ ਜਪਤ ਜਪਤ
 ਭਏ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ੧ ॥ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੀ^੭ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ਮੋ ਕਉ ਦੇਹੁ ਹਰੇ ਹਰਿ ਜਪਨੀ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਮਾਲਾ ^੯ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਦੂਖੁ ਨਿਵਾਰੈ^{੧੦} ॥ ੨ ॥
^{੧੧}ਹਿਰਦੈ ਸਮਾਲੈ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਇਤ ਉਤ ਕਤਹਿ ਨ
 ਡੋਲੈ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਰਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ਹਰਿ ਮਾਲਾ ਤਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਜਾਇ ॥
 ੪ ॥ ੧੯ ॥ ੭੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੨}ਜਿਸ ਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕਾ
 ਹੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਲੇਖੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸਦ ਹੀ
 ਮੁਕਤਾ ॥ ^{੧੩}ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਭਲ ਜਨ ਕੈ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਦਾਸ ਕੀ
 ਜੁਗਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਗਲ^{੧੪} ਤਿਆਗਿ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ਆਇਆ ॥ ਤਿਸੁ
 ਜਨ ਕਹਾ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੧੫} ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
 ਤਿਸ ਕਉ ਚਿੰਤਾ ਸੁਪਨੈ ਨਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥
 ਭਰਮੁ ਮੋਹੁ ਸਗਲ ਬਿਨਸਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨੦ ॥ ੭੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਜਉ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ^{੧੬} ਹੋਇਓ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ ਤਾਂ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਨੇਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜੀਵਾ ਸੋਇ^{੧੭} ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨ ਕਉ ਲੇਹੁ ਉਧਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਦੂਖੁ ਬਿਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ॥ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਜਪਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਤਾ ॥ ੨ ॥ ਸੋਈ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ^{੧੮}ਰਖੁ
 ਕੰਠਿ ਪਰੋਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੯}ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਉਨ ਉਹ ਕਰਮਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ੪ ॥ ੨੧ ॥ ੭੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ
 ਅਹੰਕਾਰਿ ਵਿਗੂਤੇ^{੧੯} ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਛੂਟੇ ॥ ੧ ॥ ਸੋਇ
 ਰਹੇ ^{੨੦}ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਾਤੇ ॥ ਜਾਗਤ ਭਗਤ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਰਾਤੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹ ਭਰਮਿ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭਵਾਇਆ ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਭਗਤ ਹਰਿ ਚਰਣ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਬੰਧਨ ਅੰਧ ਕੂਪ ਗ੍ਰਿਹ ਮੇਰਾ ॥ ਮੁਕਤੇ ਸੰਤ ਬੁਝਹਿ
 ਹਰਿ ਨੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ

੧ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

੨ ਮੂਰਖ।

੩ ਅਗਿਆਨੀ।

੪ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ।

੫ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੬ 'ਹਰੀ' 'ਹਰੀ' ਇਹੋ ਦੋ ਅੱਖਰ ਮਾਲਾ ਹਨ। ਇਸ ਦੁ-ਅੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਜਪਦਿਆਂ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਉਤੇ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿਆਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੭ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ।

੮ ਜਪਮਾਲਾ।

੯ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ।

੧੦ ਦੂਰ ਕਰੇ।

੧੧ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ।

੧੨ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ।

੧੩ ਜੋ ਕੁਝ ਹਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਉਸੇ

ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

੧੪ ਸਭ ਕੁਝ।

੧੫ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। ਨਿਧੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

੧੬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ।

੧੭ ਖਬਰ, ਸ਼ੋਭਾ।

੧੮ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਵਾਕਰ ਪਰੋ ਰੱਖ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖ।

੧੯ ਖਵਾਰ ਹੋਏ, ਫਸੇ।

੨੦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਮਤੇ ਹੋਏ ਸੌ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਗਦੇ ਕੌਣ ਹਨ? ਭਗਤ ਲੋਕ, ਜੋ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।

੨੧ ਜਿਹੜੇ ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਘਰ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਰੂਪ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਛੁਟੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

* ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ? ਭਾਵ ਨਾਮ 'ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ' ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

‘ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਭ ਉਪਰਿ ਨਾਮੁ ਅਚਾਰੁ॥੨॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੪੦੫)।

ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨੨ ॥ ੭੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੂ ਮੇਰਾ ਤਰੰਗੁ^੧ ਹਮ
 ਮੀਨ^੨ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਤੂ ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ^੩ ਹਮ ਤੇਰੈ ਦੁਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾ
 ਹਉ ਸੇਵਕੁ ਤੇਰਾ ॥ ਸਰਣਿ ਗਹੀ^੪ ਪ੍ਰਭ^੫ ਗੁਨੀ ਗਹੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ
 ਮੇਰਾ ਜੀਵਨੁ ਤੂ ਆਧਾਰੁ^੬ ॥ ਤੁਝਹਿ ਪੇਖਿ^੭ ਬਿਗਸੈ^੮ ਕਉਲਾਰੁ^੯ ॥ ੨ ॥ ਤੂ
 ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਪਤਿ ਤੂ ਪਰਵਾਨੁ^{੧੦} ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਮੈ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਅਨਦਿਨੁ
^{੧੧}ਜਪਉ ਨਾਮ ਗੁਣਤਾਸਿ^{੧੨} ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ੨੩ ॥
 ੭੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ *ਰੋਵਨਹਾਰੈ ਝੂਠੁ ਕਮਾਨਾ ॥ ਹਸਿ ਹਸਿ ਸੋਗੁ
 ਕਰਤ ਬੇਗਾਨਾ^{੧੩} ॥ ੧ ॥ ^{੧੪}ਕੋ ਮੂਆ ਕਾ ਕੈ ਘਰਿ ਗਾਵਨੁ ॥ ਕੋ ਰੋਵੈ ਕੋ ਹਸਿ
 ਹਸਿ ਪਾਵਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਬਾਲ ਬਿਵਸਥਾ ਤੇ ਬਿਰਧਾਨਾ ॥ ਪਹੁਚਿ ਨ
 ਮੂਕਾ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਮਹਿ ਵਰਤੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਨਰਕ
 ਸੁਰਗ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਅਉਤਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਲਾਇਆ ਨਾਮ ॥ ਸਫਲ
 ਜਨਮੁ ਤਾ ਕਾ ਪਰਵਾਨ ॥ ੪ ॥ ੨੪ ॥ ੭੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੋਇ ਰਹੀ
 ਪ੍ਰਭ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ^{੧੬}ਭੋਰੁ ਭਇਆ ਬਹੁਰਿ^{੧੭} ਪਛੁਤਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਪ੍ਰਿਅ
 ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਜਿ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਧਰਉ ਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਤਾ ਤੇ ਆਲਸੁ
 ਕਹਾ ਕਰਉ ਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਕਰ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਆਣਿ ਨਿਸਾਰਿਓ ॥
 ਖਿਸਰਿ ਗਇਓ ਭੂਮ ਪਰਿ ਡਾਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ਸਾਦਿ ਮੋਹਿ ਲਾਦੀ ਅਹੰਕਾਰੇ ॥ ਦੋਸੁ
 ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਕਰਣੈਹਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਟੇ ਭਰਮ ਅੰਧਾਰੇ^{੨੦} ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲੀ
 ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥ ੭੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ
 ਆਸ ਪਿਆਰੇ ॥ ਜਮਕੰਕਰ^{੨੧} ਨਸਿ ਗਏ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿ
 ਤੇਰੀ ਮਇਆ^{੨੨} ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ^{੨੩}ਸਗਲ ਰੋਗ ਖਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੪}ਅਨਿਕ ਦੂਖ ਦੇਵਹਿ ਅਵਰਾ ਕਉ ॥ ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕਹਿ ਜਨ ਤੇਰੇ ਕਉ ॥
 ੨ ॥ ਦਰਸ ਤੇਰੇ ਕੀ ਪਿਆਸ ਮਨਿ ਲਾਗੀ ॥ ਸਹਜ ਅਨੰਦ ਬਸੈ ਬੈਰਾਗੀ^{੨੫} ॥
 ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਦੀਜੈ ॥ ੪ ॥
 ੨੬ ॥ ੭੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੋ^{੨੬} ਮਿਟੇ ਜੰਜਾਲ ॥ ਪ੍ਰਭੁ
 ਅਪੁਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੨੭} ਭਲੀ ਬਨੀ ॥ ਜਾ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਪੂਰਨੁ ਸੋ ਭੇਟਿਆ ਨਿਰਭੈ ਧਨੀ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ
 ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ਮਿਟਿ ਗਈ ਭੂਖ ਮਹਾ ਬਿਕਰਾਲ^{੨੯} ॥ ੨ ॥
 ਠਾਕੁਰਿ ਅਪੁਨੈ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ॥ ਜਲਨਿ ਬੁਝੀ ਮਨਿ ਹੋਈ ਸਾਂਤਿ ॥ ੩ ॥ ਮਿਟਿ

- ੧ ਲਹਿਰ, ਦਰਿਆ।
 ੨ ਮੱਛੀਆਂ।
 ੩ ਮਾਲਕ।
 ੪ ਪਕੜੀ, ਲਈ।
 ੫ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ, ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਗੰਭੀਰ, ਡੂੰਘੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ।
 ੬ ਆਸਰਾ।
 ੭ ਦੇਖ ਕੇ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਉਂ ਖਿੜਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਖਿੜਦੀ ਹੈ।
 ੮ ਖਿੜਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਕਉਲਾਰੁ। [ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 'ਰ' ਜਾਂ ਕੰਨਾ 'ਰ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਲਗਾਤਾਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ' ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੇਤਾਰ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਤ; ਫੁਹਾਰ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੁਹਾਂ] ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ।
 ੧੦ ਪਰਵਾਨਗੀ। ਤੂੰ ਹੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।
 ੧੧ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
 ੧੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
 ੧੩ ਬੇਗਿਆਨਾ, ਮੂਰਖ। ਬੇਸਮਝ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੱਸਦਾ ਭੀ ਹੈ ਤੇ ਰੋਂਦਾ ਭੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਹੱਸਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਕੋਈ ਮੋਇਆ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸੋਗ ਹੈ), ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ (ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ) ਗਾਉਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ (ਇਉਂ ਕਰਦਾ) ਬੁੱਢਾ ਹੋ

- ਗਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਪਛਤਾਉਣ ਲੱਗਾ।
 ੧੬ ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਭਾਵ ਉਮਰ ਦੀ ਰਾਤ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਮੌਤ ਆ ਪਹੁੰਚੀ।
 ੧੭ ਫਿਰ, ਮੁੜ, ਅੰਤ।
 ੧੮ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ। ਮਾਲਕ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁਸਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ?
 ੧੯ (ਮਾਲਕ ਨੇ ਤਾਂ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੱਥ ਤੋਂ ਤਿਲੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਗਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਝਲ ਨਾ ਸਕੀ ਤੇ ਮੌਕਾ ਖੁੰਝਾ ਦਿੱਤਾ।
 ੨੦ ਹਨੇਰੇ।
 ੨੧ [ਕਿੰਕਰ=ਸੇਵਕ] ਦੂਤ।
 ੨੨ ਕਿਰਪਾ।
 ੨੩ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਖੈ (ਨਾਸ) ਹੋ ਗਏ।
 ੨੪ ਜਮਦੂਤ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੨੫ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰੇਮੀ। 'ਸਹਜ ਅਨੰਦ' ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੬ ਰੱਜ ਗਿਆ।
 ੨੭ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੮ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ।
 ੨੯ ਡਰਾਉਣੀ।

* ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ, ਹਰਖ ਸੋਗ, ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਰਜ, ਸਤ, ਤਮ- ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਭੜਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਅੰਦਰ 'ਰਜ' ਗੁਣ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਅੰਦਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ 'ਤਮ' ਗੁਣ ਵਾਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਨੁੱਖ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਉਸ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ 'ਸਤ' ਗੁਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ 'ਸਹਜ' ਪਦ ਜਾਂ ਚੌਥੀ (ਤੁਰੀਆਂ) ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਗੁਣ ਦਾ ਯੋਗ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਈ ਭਾਲ ਮਨੁ ਸਹਜਿ^੧ ਸਮਾਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ ॥ ੪ ॥
 ੨੭ ॥ ੭੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਜਾ ਕੀ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ^੨ਭੋਜਨ
 ਪੂਰਨ ਰਹੇ ਅਘਾਈ ॥ ੧ ॥ ਕਛੂ ਨ ਬੋਰਾ ਹਰਿ ਭਗਤਨ ਕਉ ॥ ਖਾਤ ਖਰਚਤ
 ਬਿਲਛੁਤ^੩ ਦੇਵਨ ਕਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕਾ ਧਨੀ^੪ ਅਗਮ^੫ ਗੁਸਾਈ ॥
 ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ^੬ਕੇਤ ਚਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ^੭ਦਸ ਅਸਟ ਸਿਧਾਈ ॥
^੮ਪਲਕ ਦਿਸਟਿ ਤਾ ਕੀ ਲਾਗਹੁ ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਕਉ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਮੇਰੇ
 ਸੁਆਮੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਹੀ ਤਿਨ ਕਾਮੀ^੯ ॥ ੪ ॥ ੨੮ ॥ ੭੯ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਉ ਮੈ ਅਪੁਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਤਬ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮਹਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਿਟਿ ਗਈ ਗਣਤ ਬਿਨਾਸਿਉ ਸੰਸਾ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ
 ਜਨ ਭਏ ਭਗਵੰਤਾ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਉ ਮੈ ਅਪੁਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਚੀਤਿ ॥ ਤਉ
 ਭਉ ਮਿਟਿਓ ਮੇਰੇ ਮੀਤ ॥ ੨ ॥ ਜਉ ਮੈ ^{੧੧}ਓਟ ਗਹੀ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ॥ ਤਾਂ ਪੂਰਨ
 ਹੋਈ ਮਨਸਾ^{੧੨} ਮੇਰੀ ॥ ੩ ॥ ਦੇਖਿ ਚਲਿਤ ਮਨਿ ^{੧੩}ਭਏ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੨੯ ॥ ੮੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੪}
 ਮੂਸਾ^{੧੫} ਲਾਜੁ ਟੁਕਾਈ ॥ ਗਿਰਤ ਕੂਪ^{੧੬} ਮਹਿ ਖਾਹਿ ਮਿਠਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸੋਚਤ
 ਸਾਚਤ ^{੧੭}ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਨੀ ॥ ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਕੇ ਚਿਤਵਤ ਕਬਹੂ ਨ
 ਸਿਮਰੈ ਸਾਰੰਗਪਾਨੀ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਮ^{੧੯} ਕੀ ਛਾਇਆ ਨਿਹਚਲ ਗਿਰੂ
 ਬਾਂਧਿਆ ॥ ^{੨੦}ਕਾਲ ਕੈ ਫਾਂਸਿ ਸਕਤ ਸਰੁ ਸਾਂਧਿਆ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਬਾਲੂ ਕਨਾਰਾ
 ਤਰੰਗ ਮੁਖਿ ਆਇਆ ॥ ਸੋ ਬਾਨੁ ਮੂੜਿ ਨਿਹਚਲੁ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩੦ ॥
 ੮੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਤੁਕੇ ੯੧ ॥ ^{੨੨}ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਕਰਤੀ ਕੇਲ ॥
 ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ^{੨੩}ਹਮ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਮੇਲ ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੁਮ ਸਭੁ ਕੋਊ ਲੋਰੈ ॥
 ਓਸੁ ਬਿਨਾ ਕੋਊ ^{੨੪}ਮੁਖੁ ਨਹੀ ਜੋਰੈ ॥ ੧ ॥ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ^{੨੫} ਕਹਾ ਸਮਾਏ ॥ ਤਿਸੁ
 ਬਿਨੁ ਤੁਹੀ ਦੁਹੇਰੀ^{੨੬} ਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਗਿਰੂ ਮਹਿ
 ਮਾਹਰਿ^{੨੭} ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਹਰਿ ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਰਖੀ
 ਪਪੋਲਿ^{੨੮} ॥ ਓਸੁ ਬਿਨਾ ਤੂੰ ਛੁਟਕੀ ਰੋਲਿ ॥ ੨ ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੇਰਾ ਮਾਨੁ
 ਮਹਤੁ^{੨੯} ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੁਮ ਸਾਕੁ ਜਗਤੁ ॥ ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੇਰੀ^{੩੦} ਸਭ
 ਬਿਧਿ ਥਾਟੀ ॥ ਓਸੁ ਬਿਨਾ ਤੂੰ ਹੋਈ ਹੈ ਮਾਟੀ ॥ ੩ ॥ ਓਹੁ ਬੈਰਾਗੀ ਮਰੈ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ਹੁਕਮੇ ਬਾਧਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਨਕ ਥਾਪਿ ॥ ਅਪਨੀ
 ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ॥ ੪ ॥ ੩੧ ॥ ੮੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

- ੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬। ਭਾਲ=ਢੂੰਡ, ਖੋਜ।
- ੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਖਾਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ।
- ੩ [ਵਿਲਸਤ] ਅਨੰਦ ਭੋਗਦੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਦੇ।
- ੪ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਦਾਤਾ।
- ੫ ਜਿਸ ਤੋੜੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- ੬ ਕਿਥੇ ਤਕ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਵਸ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੭ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ।
- ੮ ਕਮੀਂ, ਘਾਟਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ।
- ੯ ਭਾਗਵੰਤ, ਵਡਭਾਗੀ।
- ੧੦ ਓਟ ਪਕੜੀ, ਆਸਰਾ ਫੜਿਆ।
- ੧੧ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।
- ੧੨ ਧਰਵਾਸ ਬੱਝੀ।
- ੧੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੧੪ [ਸੰ: ਮੂਸ਼, ਅੰ: Mouse] ਚੂਹਾ। ਮੌਤ ਦਾ ਚੂਹਾ ਉਮਰ ਦੀ ਰੱਸੀ ਕਟਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਖੂਹ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੬ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ, ਉਮਰ ਲੰਘ ਗਈ।
- ੧੭ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੧੮ ਬਿਛ। ਦਰਖਤ ਦੇ ਸਾਏ ਵਿੱਚ ਘਰ ਪਾਇਆ

- ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਛਾਂ ਅਹਿੱਲ ਰਹੇਗੀ। ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੰਦ ਬਿਛ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਕਰ ਢਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।
- ੧੯ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤੇ ਮਾਇਆ ਤੀਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਾਪ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਰੇਤਲਾ ਕੰਢਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਹੈ (ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੇਤਲੇ ਕੰਢੇ ਵਾਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਲਹਿਰ ਆ ਆ ਕੇ ਖੋਰਦੀ ਹੈ)।
- ੨੧ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਿਆਂ (ਹੇ ਦੇਹੀ!) ਤੂੰ ਖੇਡਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈਂ।
- ੨੨ [ਫਾਰਸੀ. ਹਮਾ ਸੁਮਾ, ਹਰ ਕੋਈ, 'ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲ' (ਵਾਰ ਆਸਾ)] ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮੇਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈਂ।
- ੨੩ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦਾ, ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।
- ੨੪ ਅਲੇਪ।
- ੨੫ ਛੁੱਟੜ।
- ੨੬ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੀ, ਮਾਨਤਾ ਵਾਲੀ, ਆਗੂ।
- ੨੭ ਪਲੋਸ ਕੇ, ਖਾ ਪਿਆ ਕੇ।
- ੨੮ [ਮਹੱਤਵ] ਵਡਿਆਈ।
- ੨੯ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾ-ਤਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੭੪, ਨੋਟ ੨੯।

* ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। ਉਹ ਇਹ ਹਨ : ਅਣਿਮਾ (ਦੂਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ), ਮਹਿਮਾ (ਦੇਹ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਲਘਿਮਾ (ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਗਰਿਮਾ (ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ), ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਮਨਿੱਛਤ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ)। ਪ੍ਰਕਾਮਜ (ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣੀ), ਇਸ਼ਿਤਾ (ਇੱਛਾਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ), ਵਸ਼ਿਤਾ (ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਅਨੁਰਮਿ (ਭੁੱਖ ਤੋਹ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ), ਦੂਰ ਸ੍ਵਣ (ਦੂਰੋਂ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਣੀ), ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੂਰ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖ ਲੈਣੇ), ਮਨੋਵੇਗ (ਖਿਆਲ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ), ਕਾਮ ਰੂਪ (ਮਨਿੱਛਤ ਰੂਪ ਧਾਰਨਾ), ਪਰਕਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਦੂਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼), ਸ੍ਰਫੰਦ ਮ੍ਰਿਤਯੂ (ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਮਰਨਾ), ਸੁਰ ਕ੍ਰੀੜਾ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮੌਜਾਂ ਕਰਨੀਆਂ), ਸੰਕਲਪ ਸਿਧਿ (ਜੋ ਚਾਹੁਣਾ, ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ), ਅਪ੍ਰਿਤਹਤਗਤਿ (ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਹਰ ਥਾਂ ਜਾ ਸਕਣਾ)।

† ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਚਲ ਰਹੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਲੜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਮ-ਰਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਤਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ। ਆਤਮਕ-ਰਸ ਤਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਮਰ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

*^੧ਨਾ ਓਹੁ ਮਰਤਾ ਨਾ ਹਮ ਡਰਿਆ ॥ ^੨ਨਾ ਓਹੁ ਬਿਨਸੈ ਨਾ ਹਮ ਕੜਿਆ ॥
 ਨਾ ਓਹੁ ਨਿਰਧਨੁ ਨਾ ਹਮ ਭੂਖੇ ॥ ਨਾ ਓਸੁ ਦੂਖੁ ਨ ਹਮ ਕਉ ਦੂਖੇ ॥ ੧ ॥
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਉ ਮਾਰਨਵਾਰਾ ॥ ^੩ਜੀਅਉ ਹਮਾਰਾ ਜੀਉ ਦੇਨਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਉਸੁ ਬੰਧਨ ਨਾ ਹਮ ਬਾਧੇ ॥ ਨਾ ਉਸੁ ਧੰਧਾ ਨਾ ਹਮ ਧਾਧੇ^੪ ॥
 ਨਾ ਉਸੁ ਮੈਲੁ ਨ ਹਮ ਕਉ ਮੈਲਾ ॥ ਓਸੁ ਅਨੰਦੁ ਤ ਹਮ ਸਦ ਕੇਲਾ^੫ ॥
 ੨ ॥ ਨਾ ਉਸੁ ਸੋਚੁ ਨ ਹਮ ਕਉ ਸੋਚਾ ॥ ਨਾ ਉਸੁ ਲੇਪੁ ਨ ਹਮ ਕਉ ਪੋਚਾ^੬ ॥
 ਨਾ ਉਸੁ ਭੂਖ ਨ ਹਮ ਕਉ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ॥ ^੭ਜਾ ਉਹੁ ਨਿਰਮਲੁ ਤਾਂ ਹਮ ਜਚਨਾ ॥
 ੩ ॥ ਹਮ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਏਕੈ ਓਹੀ ॥ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਏਕੋ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ
 ਖੋਏ ^੮ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ ॥ ਹਮ ਓਇ ਮਿਲਿ ਹੋਏ ^੯ਇਕ ਰੰਗਾ ॥ ੪ ॥ ੩੨ ॥ ੮੩ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀਐ ॥ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਧਨੁ
 ਆਗੈ ਧਰੀਐ ॥ ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਕਰਉ ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਜਾਈਐ
 ਕੁਰਬਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਸਾਈ ਸੁਹਾਗਣਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਈ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਉ
 ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੀ ਕੀ ਪਨਿਹਾਰਿ^{੧੦} ॥ ਉਨ੍ ਕੀ
 ਰੇਣੁ^{੧੧} ਬਸੈ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥ ਮਾਥੈ ਭਾਗੁ ਤ ਪਾਵਉ ਸੰਗੁ ॥ ^{੧੨}ਮਿਲੈ ਸੁਆਮੀ
 ਅਪੁਨੈ ਰੰਗਿ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਜਾਪ ਤਾਪ ਦੇਵਉ ਸਭ ਨੇਮਾ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ^{੧੪}ਅਰਪਉ
 ਸਭ ਹੋਮਾ ॥ ਗਰਬੁ ਮੋਹੁ ਤਜਿ ਹੋਵਉ ਰੇਨ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਉਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਦੇਖਉ
 ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਨ ॥ ੩ ॥ ^{੧੬}ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਏਹੀ ਆਰਾਧਉ ॥ ^{੧੭}ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਏਹ
 ਸੇਵਾ ਸਾਧਉ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਬਖਸਿੰਦ ॥
 ੪ ॥ ੩੩ ॥ ੮੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੮}ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਖੋਇ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਸੁਨਹੁ ਮੀਤ ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥
^{੧੯}ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਘਟ ਘਟ ਆਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ^{੨੦}ਭਏ
 ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੈ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਸਦ ਸੋਭਾਵੰਤ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਭ ਮਿਟੀ ਹੈ ਚਿੰਤ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਇਹੁ ਭਵਜਲੁ^{੨੧} ਤਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਮ ਤੇ ਨਹੀ ਡਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਸਗਲ ਉਧਾਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ^{੨੨}ਚਲੈ ਸੰਗਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੩}ਆਪਹੁ ਕੋਈ
 ਮਿਲੈ ਨ ਭੂਲੈ ॥ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤਿਸੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਘੁਲੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੇਰੈ
 ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ਸੰਤ ਓਟ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੩੪ ॥ ੮੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਭੂਪਤਿ^{੨੪} ਹੋਇ ਕੈ ਰਾਜੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨਰਥ^{੨੫}

- ੧ ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ। ਦੋਵੇਂ ਅਮਰ ਹਾਂ।
- ੨ ਨਾ ਉਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਨਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਝੂਰਦੇ ਹਾਂ।
- ੩ ਜੀਵੇ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ-ਦਾਤਾ!
- ੪ ਧਾਂਧਾ-ਧੰਧਾ, ਕਜ਼ੀਆ, ਰੁਝੇਵੇਂ ਦਾ ਕਲੇਸ਼।
- ੫ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੬ ਲੋਪ, ਦੋਸ਼।
- ੭ ਜੇ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ (ਜਚਦੇ ਹਾਂ, ਢੁਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਨੁਕੂਲ ਹਾਂ)।
- ੮ ਭਰਮ ਅਤੇ ਭੁੱਲਾਂ, ਸਹਸੇ ਤੇ ਅਉਗਣ।
- ੯ ਇਕ-ਰਸ, ਇਕ-ਮਈ; ਇਕੋ ਜਿਹੇ। 'ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ॥' (ਆਸਾ ਮ: ੫ ਪੰਨਾ ੩੯੭)।
- ੧੦ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀ, ਅਦਨੀ ਸੇਵਕਾ।
- ੧੧ ਚਰਨ-ਧੂੜ।
- ੧੨ ਮਾਲਕ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਸਭ ਹਰੀ ਦੀ

- ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਆਂ।
- ੧੪ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਮ ਕਰ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਆਂ।
  - ੧੫ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਸਤ-ਸੰਗੀਆਂ ਨਾਲ) ਰਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਲਵਾਂ, 'ਉਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ 'ਰਹਾਉ' ਦੀ ਤੁਕ ਵੱਲ ਵੇਖੋ।
  - ੧੬ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਉਪਰੰਤ, ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਪਲ-ਪਲ।
  - ੧੭ ਦਿਨ ਰਾਤ।
  - ੧੮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ।
  - ੧੯ ਇਹ (ਰੱਬੀ-ਪ੍ਰੇਮ) ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਜਿੰਦ-ਜਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
  - ੨੦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
  - ੨੧ ਸੰਸਾਰ, ਸਾਗਰ।
  - ੨੨ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਮੌਤ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਭੀ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
  - ੨੩ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਕੋਈ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
  - ੨੪ ਰਾਜਾ।
  - ੨੫ ਅੰਨਿਆਂ, ਧੱਕਾ।

* ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਰੱਬੀ-ਜੋਤ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਭੇਦਤਾ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਵਡਿਆ ਕੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਹਮ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਇ' ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਬ ਦੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਿਹਾਈ^੧ ਮਾਇਆ ॥ ^੨ਸੰਚਤ ਸੰਚਤ ਬੈਲੀ ਕੀਨੀ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਉਸ ਤੇ ਡਾਰਿ
 ਅਵਰ ਕਉ ਦੀਨੀ ॥ ੧ ॥ *ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ ਅੰਭ ਮਝਰੀਆ ॥ ਗਰਬਿ
 ਗਰਬਿ ਉਆਹੂ ਮਹਿ ਪਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇਓ ਭਇਆ
 ਨਿਹੰਗਾ^੩ ॥ ਚੀਤਿ ਨ ਆਇਓ ^੪ਕਰਤਾ ਸੰਗਾ ॥ ਲਸਕਰ ਜੋੜੇ ^੫ਕੀਆ
 ਸੰਬਾਹਾ ॥ ਨਿਕਸਿਆ ਫੂਕ ਤ ਹੋਇ ਗਇਓ ਸੁਆਹਾ ॥ ੨ ॥ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ
 ਅਰੁ ਰਾਨੀ ॥ ^੬ਹਸਤਿ ਘੋੜੇ ਜੋੜੇ ਮਨਿ ਭਾਨੀ ॥ ਵਡ ਪਰਵਾਰੁ ਪੂਤ ਅਰੁ
 ਧੀਆ ॥ ^੭ਮੋਹਿ ਪਚੇ ਪਚਿ ਅੰਧਾ ਮੂਆ ॥ ੩ ॥ ^੮ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਹਾ ਤਿਨਹਿ
 ਬਿਨਾਹਾ ॥ ਰੰਗ ਰਸਾ ਜੈਸੇ ਸੁਪਨਾਹਾ ॥ ਸੋਈ ਮੁਕਤਾ ਤਿਸੁ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਜਿਸੁ ਖਸਮੁ ਦਇਆਲੁ ॥ ੪ ॥ ੩੫ ॥ ੮੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^੯ਇਨ੍ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਘਨੇਰੀ ॥ ਜਉ ਮਿਲੀਐ ਤਉ ਵਧੈ ਵਧੇਰੀ ॥
 ਗਲਿ ਚਮੜੀ ਜਉ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ ॥ ਲਾਗਿ ਛੁਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥
^{੧੦}ਜਗ ਮੋਹਨੀ ਹਮ ਤਿਆਗਿ ਗਵਾਈ ॥ ਨਿਰਗੁਨੁ ਮਿਲਿਓ ਵਜੀ ਵਧਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਐਸੀ ਸੁੰਦਰਿ ਮਨ ਕਉ ਮੋਹੈ ॥ ^{੧੧}ਬਾਟਿ ਘਾਟਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਨਿ
 ਬਨਿ ਜੋਹੈ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਲਾਗੈ ਹੋਇ ਕੈ ਮੀਠੀ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਖੋਟੀ
 ਡੀਠੀ ॥ ੨ ॥ ਅਗਰਕ^{੧੩} ਉਸ ਕੇ ਵਡੇ ਠਗਾਉ ॥ ਛੋਡਹਿ ਨਾਹੀ ਬਾਪ ਨ
 ਮਾਉ ॥ ਮੇਲੀ ਅਪਨੇ ਉਨਿ^{੧੪} ਲੇ ਬਾਂਧੇ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮੈ ਸਗਲੇ ਸਾਧੇ^{੧੫} ॥
 ੩ ॥ ਅਬ ਮੋਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦ ॥ ਭਉ ਚੂਕਾ ਟੂਟੇ ਸਭਿ ਫੰਦ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਘਰੁ ਸਗਲਾ^{੧੬} ਮੈ ਸੁਖੀ ਬਸਾਇਆ ॥ ੪ ॥
 ੩੬ ॥ ੮੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ^{੧੭} ਕਰਿ ਜਾਨੈ ॥ ਪ੍ਰਭ
 ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਆਧਾਰੁ^{੧੮} ॥ ਹੋਇ ਰਹੇ ਸਭ ਕੀ
^{੧੯}ਪਗ ਛਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਰਹਤ^{੨੦} ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ^{੨੧}ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ
 ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਰਤਣਿ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅਨਦ
 ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮ^{੨੨} ॥ ਸਿਤ੍ਰੁ ਸਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ
 ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ^{੨੩} ਕਾਟਨਹਾਰਾ ॥ ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰਨ
 ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਸੂਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ ॥ ^{੨੪}ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ
 ਛਲੀ ॥ ੩ ॥ ਤਾ ਕਾ ਸੰਗੁ ਬਾਛਹਿ^{੨੫} ਸੁਰਦੇਵ ॥ ਅਮੋਘ^{੨੬} ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾ
 ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਕਰ^{੨੭} ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਮੋਹਿ ਸੰਤਹੁ ਟਹਲ ਦੀਜੈ
 ਗੁਣਤਾਸਿ^{੨੮} ॥ ੪ ॥ ੩੭ ॥ ੮੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਗਲ ਸੁਖ ਜਪਿ ਏਕੈ
 ਨਾਮ ॥ ਸਗਲ ਧਰਮ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥^{੨੯} ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਸਾਧ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥

੧ ਖਰੀਦੀ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।	ਮੁਸਾਹਬ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਬੜੇ ਠੱਗ ਹਨ।
੨ ਇਕੱਠੀ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨਕਦੀ ਜੋੜੀ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਕੇ (ਸੁਟਾ ਕੇ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।	੧੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ।
੩ ਨਿਧੜਕ, ਬੇਪਰਵਾਹ।	੧੫ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ।
੪ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।	੧੬ ਸਾਰਾ।
੫ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ; ਧਾੜ ਵਧਾ ਲਈ।	੧੭ ਨੇੜੇ।
੬ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਸੂਟ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਮਨਭਾਉਂਦੇ।	੧੮ ਆਸਰਾ
੭ ਅੰਨ੍ਹਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਸੜ-ਸੜ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।	੧੯ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ।
੮ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸੇ ਨੇ ਨਾਸ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਮੌਜਾਂ ਤੇ ਸਵਾਦ ਸੁਫਨਾ ਹੋ ਗਏ।	੨੦ ਰਹਿਣੀ, ਮਰਯਾਦਾ।
੯ ਇਸ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	੨੧ ਉਸ ਦੀ। ਉਸ ਰਹਿਤ ਦੀ ਖੂਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ।
੧੦ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ (ਮਾਇਆ)।	੨੨ ਆਰਾਮ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੧੧ (ਇਹ ਮਾਇਆ) ਪੈਂਡਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੱਤਨ ਲੰਘਦਿਆਂ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਤੇ ਜੰਗਲ-ਜੰਗਲ ਭਉਂਦਿਆਂ (ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ) ਤਾੜਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।	੨੩ ਪਾਪ।
੧੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।	੨੪ ਵਿਚਾਰੀ ਮਾਇਆ ਐਸੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਛਲੀ ਹੈ, ਵਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।
੧੩ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਮੁਸਾਹਬ। ਉਸ ਦੇ	੨੫ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।
	੨੬ ਜੋ ਮੋਘ (ਨਿਸਫਲ) ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਅਕਾਰਥ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਸਫਲ।
	੨੭ ਹੱਥ।
	੨੮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
	੨੯ ਗਾਉਣਾ।

* ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗਾਗਰ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਧਰੀ ਹੋਵੇ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗਲ ਕੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। (ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਕੱਚੀ ਗਾਗਰ ਹਵਾ ਨਾਲ ਉੱਛਲਦੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਗਲਦੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸਵਾਨ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਇਸ ਗਾਗਰ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦਾ ਹੈ)।

^੧ਜਿਸੁ ਭੇਟਤ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਭ ਰੰਗੁ ॥ ੧ ॥ ^੨ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਓਇ ਆਨੰਦ ਪਾਵੈ ॥
 ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਮਨਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਗਾਸਾ^੩ ਤਾ ਕੀ ^੪ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਵੈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ *ਵਰਤ ਨੇਮ ਮਜਨ^੫ ਤਿਸੁ ਪੂਜਾ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਤਿਨਿ
 ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ^੬ ਸੁਨੀਜਾ^੭ ॥ ਮਹਾ ਪੁਨੀਤ^੮ ਜਾ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਥਾਨੁ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
 ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਸੋ ਜਨੁ ^੯ਸਗਲੇ ਭਵਨ ॥ ^{੧੦}ਪਤਿਤ
 ਪੁਨੀਤ ਤਾ ਕੀ ਪਗ ਰੇਨ ॥ ਜਾ ਕਉ ਭੇਟਿਓ^{੧੧} ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਤਾ ਕੀ
^{੧੨}ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਕਰ^{੧੨} ਜੋੜਿ ਧਿਆਵਉ ॥
 ਉਨ ਸਾਧਾ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਉ ॥ ਮੋਹਿ ਗਰੀਬ ਕਉ ਲੇਹੁ ਰਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਆਇ ਪਏ ਸਰਣਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩੮ ॥ ੮੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਠਾਠ
 ਪਹਰ ^{੧੩}ਉਦਕ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ਸਦ ਹੀ ^{੧੪}ਭੋਗੁ ਲਗਾਇ ਸੁਗਿਆਨੀ^{੧੫} ॥
^{੧੬}ਬਿਰਥਾ ਕਾਹੂ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਤਿਸੁ ਲਾਗਹ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ^{੧੭} ਹਮਾਰੈ ਸੇਵਾ ॥ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਦੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੮}ਘੰਟਾ ਜਾ ਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ॥ ਆਸਨੁ ਜਾ ਕਾ ਸਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ॥ ਜਾ ਕਾ
 ਚਵਰੁ ਸਭ ਉਪਰਿ ਝੁਲੈ ॥ ਤਾ ਕਾ ਧੂਪੁ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥ ੨ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਸੰਪਟ^{੧੯} ਹੈ ਰੇ ਜਾ ਕਾ ॥ ਅਭਗ^{੨੦} ਸਭਾ ਸੰਗਿ ਹੈ ਸਾਧਾ ॥ ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨੁ
 ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸ
 ਹੀ ਲਹਨਾ ॥ ਸੰਤ ਚਰਨ ਓਹੁ ਆਇਓ ਸਰਨਾ ॥ ਹਾਥ ਚੜਿਓ ਹਰਿ
 ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ੩੯ ॥ ੯੦ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਚਪਦਾੜ ॥ ^{੨੧}ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਲੂਟੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ਸੋ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤਨ
 ਦੂਰਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੈ ਸਾਚੁ ਕਹਿਆ ॥ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਕੀ ^{੨੨}ਮੁਕਤੇ
 ਬੀਥੀ ਜਮ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਦੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਜਹ ਲਾਲਚ
 ਜਾਗਾਤੀ ਘਾਟ ॥ ਦੂਰਿ ਰਹੀ ਉਹ ਜਨ ਤੇ ਬਾਟ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਜਹ ਆਵਟੇ
 ਬਹੁਤ ਘਨ ਸਾਥ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸੰਗੀ ਸਾਧ ॥ ੩ ॥ ^{੨੫}ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ ਸਭ
 ਲਿਖਤੇ ਲੇਖਾ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ^{੨੬}ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਪੇਖਾ ॥ ੪ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ਵਾਜੇ ਤਾ ਕੈ ^{੨੭}ਅਨਹਦ ਤੂਰਾ ॥ ੫ ॥ ੪੦ ॥ ੯੧ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦਾ ੧ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾਇਓ ਨਾਮੁ ॥ ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ
 ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥ ਬੁਝਿ ਗਈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ^{੨੮}ਹਰਿ ਜਸਹਿ ਅਘਾਨੇ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ
 ਜੀਵਾ ਸਾਰਿਗਪਾਨੇ^{੨੯} ॥ ੧ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਨਿ ਪਰਿਆ ॥ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦਿ ^{੩੦}ਸਹਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧੇਰਾ ਚੰਦੁ ਚੜਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੩ ਚਾਨਣਾ। ੪ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
 ੫ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ।
 ੬ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡। ੭ ਸੁਣੇ ਹਨ।
 ੮ ਪਵਿੱਤਰ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਹਾ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਸਥਾਨ (ਭਾਵ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਐਸੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ੯ ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਵਿੱਚ, ੧੪ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ।
 ੧੦ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
 ੧੧ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ੧੨ ਹੱਥ।
 ੧੩ (ਪਵਿੱਤਰ) ਜਲ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੧੪ ਇਸ਼ਟ-ਦੇਵ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਉੱਤਮ ਗਿਆਨੀ (ਜੋ ਭੁਲੜ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਾਕਰ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ)।
 ੧੬ (ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ) ਵਿਹਲਾ ਤਾਂ ਕਦੀ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ : ਮੁੜ-ਮੁੜ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈ)।
 ੧੭ [ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਿੰਡ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਗੰਡਕ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਗੋਲ ਜਿਹਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ] ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ। ਸਾਡੇ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਹੀ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ। ਏਹੋ ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਚੰਦਨ ਛਿੜਕਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਘੰਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਜਿਸ

- ਦੇਵ (ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ) ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਘੰਟਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਸਣ ਸਦਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਜਹੇ ਬੈਠੁੰਠ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਦਾ ਚੌਰ ਹਵਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਝੂਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਧੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁਲਵਾੜੀਆਂ ਸਦਾ ਖਿੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੧੯ ਡੱਬਾ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਲਗ੍ਰਾਮ ਰਖਦੇ ਹਨ)। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿਸ (ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਡੱਬਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਨਾ ਟੁਟਣ ਵਾਲੀ; ਜੋ ਸਦਾ ਲੱਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਅਖੰਡ ਸਭਾ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। “ਤਿਸੁ ਦੀਬਾਣੁ ਅਭਗੁ” (ਵਾਰ ਆਸਾ)। ੨੧ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਜਮ-ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ) ਜੀਵ ਰੂਪ ਪਨਿਹਾਰੀ (ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰਸਤਾ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਉਸ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ।
 ੨੨ ਮੋਕਲੀ ਗਲੀ ਜਾਂ ਸੜਕ। [ਸੰ: ਵੀਥਿ-ਗਲੀ]।
 ੨੩ ਜਿਥੇ ਲੋਭ ਦਾ ਮਸੂਲੀ ਪੱਤਨ ਹੈ, ਉਹ ਰਸਤਾ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ।
 ੨੪ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਤਪਾਏ ਜਾਂਦੇ (ਦੁਖੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ) ਹਨ, ਉਥੇ ਸਾਧ ਲੋਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸੰਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਮੁਨਸ਼ੀ।
 ੨੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਅੱਖ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ।
 ੨੭ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
 ੨੮ ਹਰੀ-ਜਸ ਨਾਲ ਰੱਜ ਗਏ।
 ੨੯ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ।
 ੩੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।

* ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਰਤ ਨੇਮ ਆਦਿ ਕਰਮ ਹੋ ਗਏ। ਹਰੀ-ਰਸ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।

† ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਚੰਗੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟ ਪੂਜਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ-ਕਰਾਂਦੇ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੁਆਉਂਦੇ ਜਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ-ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਜੁਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। “ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸਦਾ ਪੁਜਾਰੀ” (ਸੁਖਮਨੀ)। ਇਸ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਘੰਟਾ, ਆਸਣ, ਚੌਰੀ, ਧੂਪ ਆਦਿ ਸਮਿਆਨ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਆਪੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਆਰਤੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।

‡ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੋਟਾ ਅੰਕ ‘੧’ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਪੰਚਪਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ‘ਦੁਪਦਾ ੧’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ‘ਦੁਪਦਾ’ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ‘੧’ ਅੰਕ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਭੀ ਭਾਵ ਉਹੋ ਹੁੰਦਾ।

ਲਾਲ ਜਵੇਹਰ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਜਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਸਬਦੁ ਪੀਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ੪੧ ॥
 ੯੨ ॥ ਆਸਾ ਘਰੁ ੭ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਨਿਤ ਧਿਆਈ ॥
 ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਸਗਲ ਤਰਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ
 ਲਾਗੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ ॥ ੨ ॥ ੪੨ ॥ ੯੩ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਤਰਿਆ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ ਆਧਾਰੁ^੧ ॥
 ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਆਰੇ ॥ ਪੂਜਹਿ ਸੰਤ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਭਾਗੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਾ
 ਥਿਰੁ^੨ ਸੋਹਾਗੁ ॥ ੨ ॥ ੪੩ ॥ ੯੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੀਠੀ ਆਗਿਆ
 ਪਿਰ ਕੀ ਲਾਗੀ ॥ ਸਉਕਨਿ ਘਰ ਕੀ ਕੰਤਿ ਤਿਆਗੀ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਸੋਹਾਗਨਿ
 ਸੀਗਾਰਿ ਕਰੀ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੀ ਤਪਤਿ ਹਰੀ^੩ ॥ ੧ ॥ ਭਲੇ ਭਇਓ ਪ੍ਰਿਅ
 ਕਹਿਆ ਮਾਨਿਆ ॥ ਸੂਖੁ ਸਹਜੁ ਇਸੁ ਘਰ ਕਾ ਜਾਨਿਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਉ ਬੰਦੀ ਪ੍ਰਿਅ ਖਿਜਮਤਦਾਰ ॥ ਓਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਗਮ^੪ ਅਪਾਰ ॥ ਲੇ
 ਪਖਾ ਪ੍ਰਿਅ ਝਲਉ ਪਾਏ ॥ ਭਾਗਿ ਗਏ ਪੰਚ ਦੂਤ ਲਾਵੇ ॥ ੨ ॥ ਨਾ
 ਮੈ ਕੁਲੁ ਨਾ ਸੋਭਾਵੰਤ ॥ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਕਿਉ ਭਾਨੀ ਕੰਤ ॥ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ
 ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਨੀ ॥ ਕੰਤ ਪਕਰਿ ਹਮ ਕੀਨੀ ਰਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਜਬ ਮੁਖਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ
 ਸਾਜਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਸੂਖੁ ਸਹਜ ਮੇਰਾ ਧਨੁ ਸੋਹਾਗਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੋਰੀ
 ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲੀ ਪ੍ਰਭ ਗੁਣਤਾਸਾ^੫ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੯੫ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫^੬ ॥ ਮਾਥੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੂਰਿ ॥ ਬੋਲੈ ਕਉੜਾ ਜਿਹਬਾ
 ਕੀ ਫੁੜਿ ॥ ਸਦਾ ਭੂਖੀ ਪਿਰੁ ਜਾਨੈ ਦੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਐਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਕ
 ਰਾਮਿ ਉਪਾਈ ॥ ਉਨਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਖਾਇਆ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪਾਇ ਠਗਉਲੀ^੭ ਸਭੁ ਜਗੁ ਜੋਹਿਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ
 ਮੋਹਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਨਾਮਿ ਲਗੇ ਸੇ ਸੋਹਿਆ ॥ ੨ ॥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਿ
 ਥਾਕੇ ਪੁਨਹਚਰਨਾ^੯ ॥ ਤਟ^{੧੦} ਤੀਰਥ ਭਵੇ ਸਭ ਧਰਨਾ^{੧੧} ॥ ਸੇ ਉਬਰੇ ਜਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥ ੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਭੋ ਜਗੁ ਬਾਧਾ ॥ ਹਉਮੈ
 ਪਚੈ ਮਨਮੁਖ ਮੁਰਾਖਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਹਮ ਰਾਖਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ੯੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਰਬ ਦੂਖ ਜਬ ਬਿਸਰਹਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਈਹਾ
 ਉਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ^{੧੨} ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਾਇ ॥

- ੧ ਆਸਰਾ।
- ੨ ਸੰਤ ਲੋਕ ਜੋ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਕਾਇਮ, ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
- ੪ ਪਤੀ (ਭਾਵ ਹਰੀ) ਨੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਸਉਂਕਣ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਥੇ 'ਸਉਂਕਣ' ਦਾ ਅਰਥ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਭਾਵ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ।
- ੫ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਹਾਗਣ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਹੈ।
- ੬ ਦੂਰ ਕੀਤੀ।
- ੭ ਪਤੀ ਮਿਲਾਪ ਵਾਲਾ ਸੁਖ।
- ੮ ਮੈਂ ਦਾਸੀ, ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰਨੀ ਹਾਂ।
- ੯ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
- ੧੦ ਪੱਖਾ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਝਲਦੀ ਹਾਂ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ।
- ੧੧ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵੈਰੀ ਜੋ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਲਾਵੇ-ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਉੜੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਤਿੱਖੀ (ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੀ) ਹੈ।
- ੧੪ ਜੀਭ ਦੀ ਫੂਹੜ; ਬੇਦੱਬਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ; ਬੋਲ-ਵਿਗਾੜ।
- ੧੫ ਠਗਮੂਰੀ; ਇਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਬੂਟੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਠੱਗ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਮੋਹ ਨਾਲ ਛਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੧, ਨੋਟ ੩੧।
- ੧੭ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ (ਜਿਥੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।
- ੧੮ ਧਰਤੀ।
- ੧੯ ਮੂਰਖ ਮਨਮੁਖ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਖਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨਮੁਖ=ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ; ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੨੦ ਹੇ ਮਾਲਕ! ਜਦ ਤੂੰ ਵਿਸਰਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਇਥੇ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
- ੨੧ ਰੱਜ ਗਏ।

* ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ 'ਸਉਂਕਣ' ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਥੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਰਹਾਉ ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਤੇ ਚੌਥੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੭੧, ਚੌਥਾ ਚੌਪਦਾ।

† [ਪੁਨਹ+ਆਚਰਣ=ਫੇਰ ਕੀਤਾ ਕਰਮ] ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਲਈ ਜੋ ਕੰਮ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ; ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਮ-ਜਪ, ਹੋਮ ਆਦਿ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੈ ਨਾਇ ਲਾਏ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੀ ਰਜਾਇ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਗਿ ਹੋਵਤ ਕਉ ਜਾਨਤ ਦੂਰਿ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਮਰਤਾ ਨਿਤ ਨਿਤ
 ਝੂਰਿ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ਤਿਸੁ ਚਿਤਵਤ ਨਾਹਿ ॥ ^੧ਮਹਾ
 ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਜਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਹੁ ਏਕ ॥
 ਗਤਿ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਟੇਕ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੯੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਾਮੁ
 ਜਪਤ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਭੁ ਹਰਿਆ ॥ ^੨ਕਲਮਲ ਦੋਖ ਸਗਲ ਪਰਹਰਿਆ ॥ ੧ ॥
 ਸੋਈ ਦਿਵਸੁ ^੩ਭਲਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ^੪ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੇ ਪੂਜੇ ਪੈਰ ॥ ਮਿਟੇ ਉਪਦ੍ਰੁਹ ^੫ਮਨ ਤੇ ਬੈਰ ॥ ੨ ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਮਿਲਿ ਝਗਰੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ^੬ਪੰਚ ਦੂਤ ਸਭਿ ਵਸਗਤਿ ਆਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਉਪਰਿ ਕੁਰਬਾਨ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ੯੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੭ਗਾਵਿ ਲੇਹਿ ਤੂ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ॥ ਜੀਅ
 ਪਿੰਡ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੇ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥ ਅਵਰ ਕਾਹੂ
 ਪਹਿ ਬਹੁੜਿ ^੮ਨ ਜਾਵਹਿ ॥ ੧ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦੀ ਸਾਹਿਬੁ
^੯ਗੁਨ ਨਿਧਾਨ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਪੀਐ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਸੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ^{੧੦}ਜਿਸੁ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਵਾਸੀਐ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ ॥
 ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਸਭ ^{੧੧}ਸਹਜਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ਜਾ ਕੀ ਬਖਸ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਈ ॥ ਮਨਿ
 ਵਾਸਾਈਐ ਸਾਚਾ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੨}ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾ ਕੈ ਪੂਰਨ ॥ ਪ੍ਰਭ
 ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੂਖ ਨ ਝੂਰਨ ॥ ਓਟਿ ਗਹੀ ^{੧੩}ਨਿਰਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥ ਸਾਸਿ
 ਸਾਸਿ ਸੋ ^{੧੪}ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਗਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਦੂਰਿ ਨ ਹੋਈ ਕਤਹੂ ਜਾਈਐ ॥
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੯੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ^{੧੫} ॥
 ਪ੍ਰਥਮੇ ^{੧੫}ਮਿਟਿਆ ਤਨ ਕਾ ਦੂਖ ॥ ^{੧੬}ਮਨ ਸਗਲ ਕਉ ਹੋਆ ਸੂਖੁ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਦੀਨੋ ਨਾਉ ॥ ਬਲਿ ਬਲਿ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥
 ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਓ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ ਸਭ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੇ ^{੧੭}ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ ॥ ^{੧੮}ਮਨ ਚਿੰਤਤ
 ਸਗਲੇ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ਸਭ ਹੋਈ ਸਾਂਤਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰਿ
 ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਥਾਨੁ ॥ ਨਿਮਾਨੇ ਕਉ ਗੁਰਿ
 ਕੀਨੋ ਮਾਨੁ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਸੇਵਕ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ॥ ^{੧੯}ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ਰਸਨਾ
 ਚਾਖੇ ॥ ੩ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਪੂਜ ਗੁਰ ਚਰਨਾ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਪਾਈ

੧ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜ਼ਹਿਰ (ਮਾਇਆ) ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿਅਰਥ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।	੧੧ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਸੁਖ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
੨ ਪਾਪ ਤੇ ਔਗਣ ਸਾਰੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।	੧੨ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ (ਲੋੜਵੰਦੀਆਂ) ਚੀਜ਼ਾਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।
੩ ਦਿਨ।	੧੩ ਪਕੜੀ।
੪ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।	੧੪ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ।
੫ ਉਪਦਰਵ, ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ।	੧੫ ਪਹਿਲਾਂ।
੬ ਕਾਮਾਦਿ ਪੰਜ ਵੈਰੀ ਕਾਬੂ ਹੋ ਗਏ।	੧੬ (ਫਿਰ) ਸਾਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ।
੭ ਹੋ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ! ਤੂੰ ਗੁਣ ਗਾ ਲੈ, ਕੀਹਦੇ? ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੋ ਤੇਰੇ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।	੧੭ ਦੂਰ ਹੋਏ।
੮ ਫਿਰ, ਮੁੜ ਕੇ।	੧੮ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।
੯ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ।	੧੯ ਜੀਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ (ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ।
੧੦ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।	

* ਅੰਤਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਜਹੀ ਅਮੋਲਕ ਦਾਤ
ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕਉ ਭਇਆ ਦਇਆਲਾ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਹੋਆ
 ਸਦਾ ਨਿਹਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੧੦੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਚੈ
 ਦੀਆ ਭੇਜਿ ॥ ^੧ਚਿਰੁ ਜੀਵਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ ॥ ^੨ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ ਆਇ
 ਕੀਆ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਮਾਤਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਬਿਗਾਸੁ^੩ ॥ ੧ ॥ ^੪ਜੰਮਿਆ ਪੂਤੁ
 ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ॥ ^੫ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸਭ ਮਹਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰ ਕਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦਸੀ ਮਾਸੀ ਹੁਕਮਿ^੬ ਬਾਲਕ ਜਨਮੁ ਲੀਆ ॥ ਮਿਟਿਆ ਸੋਗੁ ਮਹਾ ਅਨੰਦੁ
 ਥੀਆ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਖੀ^੭ ਅਨੰਦੁ ਗਾਵੈ ॥ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
 ੨ ॥ ^੮ਵਧੀ ਵੇਲਿ ਬਹੁ ਪੀੜੀ ਚਾਲੀ ॥ ਧਰਮ ਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ ॥
^੯ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਇਆ ॥ ਭਏ ਅਚਿੰਤ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਜਿਉ ਬਾਲਕੁ ਪਿਤਾ ਉਪਰਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਮਾਣੁ ॥ ^{੧੦}ਬੁਲਾਇਆ ਬੋਲੈ
 ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣਿ ॥ ਗੁੜੀ ਛੰਨੀ^{੧੧} ਨਾਹੀ ਬਾਤ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਕੀਨੀ
 ਦਾਤਿ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੦੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਰਾਖਿਆ
 ਦੇ ਹਾਥ ॥ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਇਆ ਜਨ ਕਾ ਪਰਤਾਪੁ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਪੀ
 ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਧਿਆਈ ॥ ^{੧੩}ਜੀਅ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਪਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਰਨਿ ਪਰੇ ਸਾਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਸੇਵਕ ਸੇਵ ॥ ੨ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ
 ਜੋਬਨੁ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ੧੦੨ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀੜ ਮਹਲਾ ੫§ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਮੈ ^{੧੪}ਬੰਦਾ ਬੈ ਖਰੀਦੁ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਦਾ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਤੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੇ ਤੂੰ ਧਣੀ^{੧੫} ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ^{੧੬}ਅਨ ਟੇਕ ਹੈ ਸੋ ਜਾਣਹੁ ਕਾਚਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ
 ਅਪਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਏ ॥ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਸੀ^{੧੭} ਸੋ ਚਲੈ
 ਰਜਾਏ ॥ ੨ ॥ ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਆਣਪਾ ਕਿਤੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥ ਤੁਠਾ
 ਸਾਹਿਬੁ ਜੋ ਦੇਵੈ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਜੇ ਲਖ ਕਰਮ ਕਮਾਈਅਹਿ
 ਕਿਛੁ ^{੧੮}ਪਵੈ ਨ ਬੰਧਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀਤਾ ਨਾਮੁ ਧਰ^{੧੯} ਹੋਰੁ ਛੋਡਿਆ
 ਧੰਧਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੦੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਮੈ ਭਾਲਿਆ
 ਹਰਿ ਜੇਵਡੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰ ਤੁਠੇ ਤੇ ਪਾਈਐ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰਉ ਇਕੁ
 ਖਿਨੁ^{੨੦} ਚਸਾ^{੨੧} ਇਹੁ ਕੀਜੈ ਦਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਾਗਠੁ^{੨੨} ਸਚਾ ਸੋਇ

੧ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ (ਬੱਚਾ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ। ੨ (ਮਾਤਾ ਦੇ) ਪੇਟ ਵਿੱਚ। ੩ ਖਿੜਾਉ, ਖੁਸ਼ੀ। ੪ (ਮੇਰਾ) ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦਾ ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੫ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਖਾਸ ਹਜ਼ੂਰੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੬ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ। ੭ ਸਖੀਆਂ, ਸਤ-ਸੰਗੀ ਲੋਕ। ਸਤ-ਸੰਗੀ ਗੁਰੂ (ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ) ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ [ਰਾਮਕਲੀ 'ਅਨੰਦ' ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ 'ਅਨੰਦ' ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ]। ੮ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੰਗਾ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਰੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਚਲਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।	੯ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਨ-ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੧੦ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਥੋਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ। ੧੧ ਢਕੀ ਹੋਈ, ਲੁਕੀ ਹੋਈ। ੧੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੧੩ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਰਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ। ੧੪ ਮੁਲੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਲਾਮ (ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ੧੫ [ਸਿੰਧੀ] ਮਾਲਕ। ੧੬ ਹੋਰ ਜੋ ਆਸਰਾ ਹੈ। ੧੭ ਮਿਲੇਗਾ। ੧੮ ਬੰਧ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ (ਵਧਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ)। ਦੇਖੋ 'ਸੁਖਮਨੀ', ਪੰਨਾ ੨੬੪, ਫੁਟ ਨੋਟ *। ੧੯ ਟੇਕ, ਆਸਰਾ। ੨੦ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ। ੨੧ ਪਲ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ। ੨੨ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਉੱਤੇ ੨੧ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੫੨ ਨੂੰ ਵਡਾਲੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਮਜ਼ਮੂਨ ਉੱਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਬਾਲਕ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਮੌਕਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੁਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਅਸਥਾਪਨ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ।

† ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧੰਨਵਾਦ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜਦ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੇ ਸਨ।

‡ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੬੯, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

§ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਹੈ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅੰਤਰਿ ॥ ਸੋ ਛੁਟੈ ਮਹਾ ਜਾਲ^੧ ਤੇ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ
 ਨਿਰੰਤਰਿ^੨ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਆ ਕਹਾ ਗੁਰੁ^੩ ਬਿਬੇਕ ਸਤ ਸਰੁ ॥
 ਓਹੁ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਜੁਗਹ ਜੁਗੁ ਪੂਰਾ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ
 ਸਦ ਸਦਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨੁ ਰੰਗੇ^੪ ॥ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਧਨੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕੈ
 ਸੰਗੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੦੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਸਾਈ^੫ ਅਲਖੁ^੬ ਅਪਾਰੁ
 ਭੇਰੀ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਰੋਗੁ ਮਾਇ ਮੈਡਾ^੭ ਹਭੁ ਨਸੈ ॥ ੧ ॥ ਹਉ
 ਵੰਞਾ ਕੁਰਬਾਣੁ ਸਾਈ ਆਪਣੇ ॥ ਹੋਵੈ ਅਨਦੁ ਘਣਾ^੮ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪਣੇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿੰਦਕ ਗਾਲਿ ਸੁਣੀ ਸਚੇ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ॥ ਸੂਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖੁ ਪਾਇ
 ਮਾਇ ਨ ਕੀਮ ਗਣੀ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਨੈਣ ਪਸੰਦੋ ਸੋਇ ਪੇਖਿ ਮੁਸਤਾਕ ਭਈ ॥
 ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ਆਪਿ ਲੜਿ ਲਾਇ ਲਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੧}ਬੇਦ ਕਤੇਬ
 ਸੰਸਾਰ ਹਭਾ ਹੂੰ ਬਾਹਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ੧੦੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਲਾਖ ਭਗਤ ਆਰਾਧਹਿ ਜਪਤੇ ^{੧੨}ਪੀਉ ਪੀਉ ॥
^{੧੩}ਕਵਨ ਜੁਗਤਿ ਮੇਲਾਵਉ ਨਿਰਗੁਣ ਬਿਖਈ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ
 ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ॥ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕੇ ਨਾਥ^{੧੪} ਤੇਰੀ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸੰਤ ਪੇਖਹਿ^{੧੫} ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ^{੧੬}ਨਾਮ ਬਿਹੁਨੜਿਆ
 ਸੇ ਮਰਨਿ ਵਿਸੂਰਿ ਵਿਸੂਰਿ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਦਾਸ ਦਾਸਤਣ ਭਾਇ ਮਿਟਿਆ ਤਿਨਾ
 ਗਉਣੁ ॥ ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਤਿਨਾੜਾ ਹਾਲੁ ਕਉਣੁ ॥ ੩ ॥ ਜੈਸੇ ^{੧੮}ਪਸੁ
 ਹਰਿਆਉ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭ ॥ ਨਾਨਕ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੦੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਭੇ ਥੋਕ ਵਿਸਾਰਿ ਹਿਕੋ ਖਿਆਲੁ
 ਕਰਿ ॥ ਝੂਠਾ ਲਾਹਿ ਗੁਮਾਨੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਿ ॥ ੧ ॥ ਆਠ ਪਹਰ
 ਸਾਲਾਹਿ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਤੂੰ ॥ ਜੀਵਾਂ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਮੂੰ^{੧੯} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੋਈ ਕੰਮੁ ਕਮਾਇ ਜਿਤੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ॥ ਸੋਈ ਲਗੈ ਸਚਿ ^{੨੦}ਜਿਸੁ
 ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਅਲਾ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਨ ਢਹੰਦੋ ਮੂਲਿ ਸੋ ਘਰੁ ਰਾਸਿ ਕਰਿ ॥ ਹਿਕੋ
 ਚਿਤਿ ਵਸਾਇ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ ਮਰਿ ॥ ੩ ॥ ਤਿਨ੍ਹਾ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮੁ ਜੋ ਪ੍ਰਭ
 ਭਾਣਿਆ ॥ ^{੨੧}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਕਥੁ ਨਾਨਕਿ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੦੭ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ^{੨੨} ॥ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ
 ਮੂਲਿ ਸਾਈ ਜੇਹਿਆ ॥ ੧ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੁ ਤੁਮ੍ਹ ਸੰਗਿ ਭੇਟਿਆ^{੨੩} ॥
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਪਰਸਾਦਿ ਦੁਖੁ ਸਭੁ ਮੇਟਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੇਤੇ ਖੰਡ
 ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਉਧਾਰੇ ਤਿੰਨੁ ਖੇ^{੨੪} ॥ ਜਿਨ੍ਹ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਆਪਿ ਪੂਰੇ ਭਗਤ ਸੇ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ।
- ੨ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਾ ਪਾਣ ਦੇ ਇਕ ਰਸ। ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਸੁੱਧ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ।
- ੪ ਰੰਗ ਕੇ, ਚਾਉ ਨਾਲ।
- ੫ ਸਾਈਂ, ਮਾਲਕ।
- ੬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੀਏ।
- ੭ [ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ] ਮੇਰਾ।
- ੮ ਬਹੁਤ। ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੁਆਰਾ ਜਪਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇ।
- ੯ [ਜਦ ਤੋਂ] ਬੋਝੀ ਜਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਹੈ ਉਸ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਦੀ; ਮੈਨੂੰ, ਹੇ ਮਾਂ! ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ।
- ੧੦ ਨੈਣ-ਪਸੰਦੋ [ਜਿਵੇਂ 'ਦਿਲ-ਪਸੰਦ' ਕਹੀਦਾ ਹੈ] ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ। ਉਸ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੧ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਾਂ ਸਿੰਸਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਦੂਦ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਟੱਪ ਕੇ ਬਾਹਿਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ।
- ੧੨ 'ਪਿਆਰਾ, ਪਿਆਰਾ' ਆਖ ਕੇ।
- ੧੩ ਮੈਂ ਗੁਣਗੀਨ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵੋਗੇ?
- ੧੪ ਮਾਲਕ।
- ੧੫ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
- ੧੬ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਝੂਰ-ਝੂਰ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਕ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਵਾ-ਗਉਣ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੮ ਹਰੀ-ਚੁਗ ਪਸ਼ੂ, ਬਿਗਾਨੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹਰਿਆਏ ਪਸ਼ੂ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜੋ ਬਿਗਾਨੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਮੈਨੂੰ।
- ੨੦ ਹੇ ਅੱਲਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ (ਸੱਚ) ਦੇਵੇਂ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਨਕ ਨੇ ਨਾ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੇਖੋ, ਨੇਮ ੨੦ (ੳ)।
- ੨੨ ਕੇਹੋ ਜੇਹੇ?
- ੨੩ ਮਿਲਣ ਨਾਲ।
- ੨੪ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਭਗਤਾਂ) ਨੇ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਹਨ - ਸਾਈਂ, ਭੋਰੀ, ਮੈਂਡਾ, ਹਭੂ, ਵੰਞਾ, ਧਣੀ, ਪਸੰਦੋ, ਮੁਸਤਾਕ, ਹਿਕੋ (ਇਕੋ), ਮੂੰ! ਅੱਗੋ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਨੋ ਮੰਨੇ ਆਪਿ ਸੋਈ ਮਾਨੀਐ^੧ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਪੁਰਖੁ ਪਰਵਾਣੁ ਸਭ ਠਾਈ
 ਜਾਨੀਐ ॥ ੩ ॥ ^੨ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਆਰਾਧਿ ਸਮਾਲੇ ਸਾਹ ਸਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ
 ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੧੦੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੩ਪੂਰਿ
 ਰਹਿਆ ਸ੍ਰਬ ਠਾਇ ਹਮਾਰਾ ਖਸਮੁ ਸੋਇ ॥ ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਦੂਜਾ
 ਨਾਹਿ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਰਾਖਣਹਾਰਿਆ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰਿਆ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਰੀਐ^੫ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਆਪਿ ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥ ੨ ॥
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪਿ ਆਪਣ ਭਾਣਿਆ ॥ ਭਗਤਾ ਕਾ ਸਹਾਈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ
 ਜਾਣਿਆ ॥ ੩ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਦੇ ਨ ਝੂਰੀਐ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਸ
 ਪਿਆਸ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀਐ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੦੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਿਆ
 ਸੋਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਗਾਫਲ ਗਹਿਲਿਆ^੬ ॥ ^੭ਕਿਤੀ ਇਤੁ ਦਰੀਆਇ
 ਵੰਵਨਿ ਵਹਦਿਆ ॥ ੧ ॥ ^੮ਬੋਹਿਥੜਾ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਨ ਚੜ ਲੰਘੀਐ ॥
 ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਇ ਸਾਧੂ ਸੰਗੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭੋਗਹਿ ਭੋਗ ਅਨੇਕ
^੯ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸੁੰਵਿਆ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਮਰਿ ਮਰਿ ਰੁੰਨਿਆ ॥ ੨ ॥
 ਕਪੜ ਭੋਗ ਸੁਗੰਧ ਤਨਿ ਮਰਦਨ^{੧੦} ਮਾਲਣਾ ॥ ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਤਨੁ ਛਾਰੁ^{੧੧}
 ਸਰਪਰ^{੧੨} ਚਾਲਣਾ ॥ ੩ ॥ ^{੧੩}ਮਹਾ ਬਿਖਮੁ ਸੰਸਾਰੁ ਵਿਰਲੈ ਪੇਖਿਆ ॥ ਛੂਟਨੁ
 ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਿ ^{੧੪}ਲੇਖੁ ਨਾਨਕ ਲੇਖਿਆ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੧੧੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਸੰਗਿ ਕਾਹੇ ਗਰਬੀਐ^{੧੫} ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ
 ਭਉਜਲੁ ਤਰਬੀਐ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਗਰੀਬ ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥
 ਦੇਖਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਦਰਸਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰੇ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ
 ਜੰਜਾਲੁ ^{੧੭}ਕਾਜਿ ਨ ਕਿਤੈ ਗਨੋ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਆਧਾਰੁ ਨਿਹਚਲੁ ਏਹੁ
 ਧਨੋ ॥ ੨ ॥ ^{੧੮}ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਤੇਤ ਪਛਾਵਿਆ ॥ ^{੧੯}ਸੁਖ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਿਆ ॥ ੩ ॥ ਸਚਾ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭ ^{੨੦}ਗਹਿਰ
 ਗੰਭੀਰੇ ॥ ਆਸ ਭਰੋਸਾ ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜੀਅਰੇ^{੨੧} ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੧੧੧ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ^{੨੨}ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥
^{੨੩}ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸੋਇ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ਸਚਾ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ^{੨੪}ਗਿਆਨ ਜੋਗੁ ॥ ਤਿਸਹਿ ਅਰਾਧਿ
 ਮਨਾ ^{੨੫}ਬਿਨਾਸੈ ਸਗਲ ਰੋਗੁ ॥ ੨ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਰਾਖੈ ਅਗਨਿ ਮਾਹਿ ॥

੧ ਮਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀ ਦੇਖੀ ਹੈ (ਸਮਝੀ ਹੈ)।
੨ ਨਾਨਕ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਸਿਮਰੇ।	੧੪ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਧੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ (ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ)।
੩ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।	੧੫ ਧੀਰਜ ਪਕੜਦਾ ਹੈ।
੪ ਵੇਖਿਆ।	੧੬ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾ ਗਿਣੋ।
੫ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ-ਇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ (ਖੁਰਾਕ) ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ।	੧੭ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਤਮਾਸ਼ੇ (ਮੌਜਾਂ) ਹਨ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਢਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
੬ ਹੇ ਬੇ-ਪਰਵਾਹ।	੧੮ ਸੁਖ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਗੁਰਮੁਖ' ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੧, ਨੋਟ ੩੧।
੭ ਕਿਤਨੇ ਹੀ (ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਕੇ) ਇਸ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ) ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।	੧੯ ਹੇ ਡੂੰਘੇ ਅਥਾਹ!
੮ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ, ਜਿਸ ਉਤੇ, ਹੇ ਮਨ! ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੰਘੀਦਾ ਹੈ।	੨੦ ਜੀ ਨੂੰ।
੯ ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸੱਖਣੇ ਹਨ।	੨੧ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
੧੦ ਮਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼, ਵਟਨਾ।	੨੨ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।
੧੧ ਸੁਆਹ।	੨੩ ਜਾਨਣੇ ਯੋਗ ਹੈ।
੧੨ ਜ਼ਰੂਰ।	੨੪ (ਤਾਕਿ) ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।
੧੩ ਸੰਸਾਰ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ	

* ਮਾਣ ਕਰੀਏ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਮਾਣ ਕਰੀਏ (ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ)? ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਲਈ ਇਕੋ ਨਾਮ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਸੀਤਲੁ^੧ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਤਪਤਿ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ^੨ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ
 ਘਣਾ^੩ ਨਾਨਕ ਜਨ ਧੂਰਾ ॥ ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਿਧਿ ਭਏ ਭੇਟਿਆ^੪ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥
 ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੧੧੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੫ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਜਾਣੀਐ ॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦਇਆਲੁ ^੬ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀਐ ॥ ੧ ॥ ^੭ਆਵਹੁ
 ਸੰਤ ਮਿਲਾਹ ਹਰਿ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੮ ਸਿਮਰਹ ਨਾਮੁ ^੯ਤਜਿ
 ਲਾਜ ਲੋਕਾਣੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਨਾਮੁ ਹੋਵੈ ਅਨਦੁ
 ਘਣਾ ॥ ^{੧੦}ਮਿਥਿਆ ਮੋਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਝੂਠਾ ਵਿਣਸਣਾ ॥ ੨ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਸੰਗਿ
 ਨੇਹੁ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਲਾਇਆ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਮੁਖੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਕਾਲ ਸਿਮਰਤ ਮਿਟਿ ਜਾਵਈ ॥ ਨਾਨਕ ਕੈ ਸੁਖੁ
 ਸੋਇ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਈ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ੧੧੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਵਹੁ
 ਮੀਤ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਇ ^{੧੧}ਰਸ ਕਸ ਸਭਿ ਭੁੰਚਹ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਹ
 ਮਿਲਿ ਪਾਪਾ ਮੁੰਚਹ^{੧੨} ॥ ੧ ॥ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰਹੁ ਸੰਤ ਜਨਹੁ ਤਾ ਤੇ ਬਿਘਨੁ
 ਨ ਲਾਗੈ ॥ ^{੧੩}ਖੀਨ ਭਏ ਸਭਿ ਤਸਕਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨੁ ਜਾਗੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੪}ਬੁਧਿ ਗਰੀਬੀ ਖਰਚੁ ਲੈਹੁ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਜਾਰਹੁ ॥ ਸਾਚਾ ਹਟੁ ਪੂਰਾ ਸਉਦਾ
^{੧੫}ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਵਾਪਾਰਹੁ ॥ ੨ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਧਨੁ ਅਰਪਿਆ^{੧੬} ਸੇਈ ਪਤਿਵੰਤੇ ॥
^{੧੭}ਆਪਨੜੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਿਆ ਨਿਤ ਕੇਲ ਕਰੰਤੇ ॥ ੩ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ
 ਪੀਵਤੇ ਬਿਖਲੀ ਪਤਿ* ਕਮਲੀ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ ਨਾਨਕ ਸਚ
 ਅਮਲੀ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ੧੧੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੮}ਉਦਮੁ ਕੀਆ ਕਰਾਇਆ
 ਆਰੰਭੁ ਰਚਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪੇ ਜਪਿ ਜੀਵਣਾ ^{੧੯}ਗੁਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੦}ਪਾਇ ਪਰਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੈ ਜਿਨਿ ਭਰਮੁ ਬਿਦਾਰਿਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਣੀ ਸਚੁ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੧}ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੇ
 ਆਪਣੇ ਸਚੁ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਦਿਤੀ ਦਾਤਿ ਸਾ ਪੂਰਨ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੨ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਈਅਹਿ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ^{੨੨} ॥ ਨੇਮੁ ਨਿਬਾਹਿਓ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਗੁਣ ਗਾਉ ਲਾਭੁ ਪੂਰੈ
 ਗੁਰਿ ਦਿਤਾ ॥ ਵਣਜਾਰੇ ਸੰਤ ਨਾਨਕਾ ^{੨੩}ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਹੁ ਅਮਿਤਾ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥
 ੧੧੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਾ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ^{੨੪} ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥
 ਓਹੁ ਸੁਹੇਲਾ^{੨੫} ਸਦ ਸੁਖੀ ਸਭੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਹਮ ਚਾਕਰ ਗੋਬਿੰਦ
 ਕੇ ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ਭਾਗਾ ॥ ^{੨੬}ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਹਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਅਉਰੁ ਕੋ ਤਾ ਕਾ ਭਉ ਕਰੀਐ ॥

- ੧ ਠੰਢਾ।
 ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩ ਬਹੁਤ। ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸੁਖ ਤੇ ਅਨੰਦ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੪ ਜਦ ਮਿਲਿਆ।
 ੫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਾਣੀਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਆਵੇ, ਹੇ ਸੰਤੋ! ਇਕੱਠੇ ਹੋਵੀਏ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ (ਕਰੀਏ)।
 ੮ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
 ੯ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਛੱਡ ਕੇ, ਲੋਕ-ਲਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰ ਕੇ।
 ੧੦ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠਾ ਮੋਹ ਹੈ, ਇਹ ਆਪ ਭੀ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ।
 ੧੧ ਸਾਰੇ ਰਸ-ਕਸ ਖਾਵੀਏ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈਏ।
 ੧੨ ਛੱਡੀਏ, ਦੂਰ ਕਰੀਏ।
 ੧੩ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਸਾਰੇ ਚੋਰ (ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ), ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। 'ਗੁਰਮੁਖਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰ: ੩੫੧, ਨੋਟ ੩੧।
 ੧੪ ਬੁਧ ਦੀ ਗਰੀਬੀ! ਮਤ ਨੀਵੀਂ (ਨਿੰਮਰਤਾ ਭਾਵ)

- ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦਾ ਖਰਚਾ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਓ।
 ੧੫ ਨਾਮ-ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਵਪਾਰੋ, ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੌਦੇ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰੋ।
 ੧੬ ਭੋਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰੋਜ਼ (ਮਾਲਕ ਨਾਲ) ਅਨੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੧੮ ਜਿਵੇਂ ਸਾਂਝੇ ਉੱਦਮ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੁੱਢ ਬੱਧਾ।
 ੧੯ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ-ਮੰਤਰ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ।
 ੨੦ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
 ੨੧ ਹੱਥ ਪਕੜ ਕੇ।
 ੨੨ [ਮੁਰ+ਅਰਿ=ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ।
 ੨੩ ਪ੍ਰਭੂ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਾਹ ਹੈ (ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਭੰਡਾਰੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ)।
 ੨੪ ਮਾਲਕ।
 ੨੫ ਸੁਖਾਲਾ, ਸੁਖੀ।
 ੨੬ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਧਾਂ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ।

* [ਸੰ: ਵਿਸ਼ਲੀ+ਪਤਿ, ਸੂਦਰਨੀ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਖਾਉਂਦਾ। ਇਥੇ 'ਬਿਖ ਲੀਪਤਿ' ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਲੀਪਤਿ' ਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਤਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ 'ਲਿਪੇ ਹੋਏ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ] ਮੰਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਉਹ ਭੈੜੀ ਔਰਤ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਪਿਆ ਖਰਾਬੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਔਰਤ ਦਾ ਖਾਉਂਦਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਸਗੋਂ ਨਸ਼ੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ:- ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਮਲੀ ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਤੀ ਵਾਕਰ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਅਮਲ ਵਾਲੇ ਉਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹਲ^੧ ਪਾਈਐ ਜਗੁ ਦੁਤਰੁ^੨ ਤਰੀਐ ॥ ੨ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ^੩ ਤੇਰੀ ਸੁਖੁ
 ਪਾਈਐ ਮਨ ਮਾਹਿ ਨਿਧਾਨਾ^੪ ॥ ਜਾ ਕਉ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ ਭਏ ਸੇਵਕ ਸੇ
 ਪਰਵਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੋ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਪੀਵੈ ॥ ਵਜਹੁ^੫
 ਨਾਨਕ ਮਿਲੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ^੬ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥ ੧੧੬ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ 'ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੁਲੀ ਸੋ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
 ਤਾ ਕਾ ਕਾਂਢੀਐ^੭ ਬੋਰਾ ਅਰੁ ਮੂਚਾ^੮ ॥ ੧ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮੇਰਾ ਧਨੋ ਸਾਹਿਬ
 ਕੀ ਮਨੀਆ^੯ ॥ ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੈ ਊਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਗਨੀਆ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਅਨੰਦ ਮੈ ਨਾਉ ਮਾਣਕ ਹੀਰਾ ॥ ਰਜੀ ਧਾਈ^{੧੨} ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਜਾ ਕਾ ਤੂੰ ਮੀਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ ਸੰਗ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਵਉ ॥
 ਸੇਵਹੁ ਸਾਧੂ ਭਾਉ ਕਰਿ ਤਉ ਨਿਧਿ ਹਰਿ ਪਾਵਉ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਸਗਲੀ ਦਾਸੀ
 ਠਾਕੁਰੈ ਸਭ ਕਹਤੀ ਮੇਰਾ ॥ ਜਿਸਹਿ ਸੀਗਾਰੇ ਨਾਨਕਾ ਤਿਸੁ ਸੁਖਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥
 ੪ ॥ ੧੫ ॥ ੧੧੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ *ਸੰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ ਏਹੁ
 ਅਚਾਰਾ^{੧੫} ਸਿਖੁ ਰੀ ॥ ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਗੁਣ ਉਤਮੋ ਭਰਤਾ ਦੂਰਿ ਨ ਪਿਖੁ^{੧੬}
 ਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੭}ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੁੰਦਰਿ ਆਪਣਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗਿ ਰੀ ॥
 ਤਿਆਗਿ ਸਿਆਣਪ ਚਾਤੁਰੀ ਤੂੰ ਜਾਣੁ ਗੁਪਾਲਹਿ^{੧੮} ਸੰਗਿ ਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਭਰਤਾ ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੀਐ ਏਹੁ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਰੀ ॥ ^{੧੯}ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਵਿਸਾਰੀਐ
 ਏਹੁ ਤੰਬੋਲਾ^{੨੦} ਖਾਇ ਰੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਰਿ ਦੀਪਕੋ^{੨੧} ਇਹ ਸਤ
 ਕੀ ਸੇਜ ਬਿਛਾਇ ਰੀ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਕਰ^{੨੨} ਜੋੜਿ ਰਹੁ ਤਉ ਭੇਟੈ^{੨੩} ਹਰਿ
 ਰਾਇ ਰੀ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸ ਹੀ ਚਜੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਸਾਈ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰਿ ਰੀ ॥ ਸਾਈ
 ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਭਾਣੀ ਕਰਤਾਰਿ ਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ੧੧੮ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੩}ਡੀਗਨ ਡੋਲਾ ਤਉ ਲਉ ਜਉ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮਾ ॥ ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ
 ਗੁਰਿ ਆਪਣੈ ਪਾਏ ਬਿਸਰਾਮਾ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ^{੨੫}ਓਇ ਬਿਖਾਦੀ ਦੋਖੀਆ ਤੇ ਗੁਰ
 ਤੇ ਹੂਟੇ ॥ ਹਮ ਛੂਟੇ ਅਬ ਉਨ੍ਹਾ ਤੇ ਓਇ ਹਮ ਤੇ ਛੂਟੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰਾ
 ਤੇਰਾ ਜਾਨਤਾ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਬੰਧਾ ॥ ਗੁਰਿ ਕਾਟੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਤਬ ਛੂਟਕੇ
 ਫੰਧਾ ॥ ੨ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥ ਗੁਰ
 ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ ॥ ੩ ॥ ਨਾ ਕੋ ਦੁਸਮਨੁ
 ਦੋਖੀਆ ਨਾਹੀ ਕੋ ਮੰਦਾ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕੋ ਨਾਨਕ ਖਸਮੈ ਬੰਦਾ ॥ ੪ ॥
 ੧੭ ॥ ੧੧੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੬}ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨਦੁ ਘਣਾ^{੨੭} ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਉ ॥ ^{੨੮}ਗਰਹ ਨਿਵਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇ ਅਪਣਾ ਨਾਉ ॥

੧ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ।
 ੨ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
 ੩ (ਕਿਰਪਾ ਦੀ) ਨਜ਼ਰ।
 ੪ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩,
 ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੫ ਤਨਖਾਹ, ਉਜਰਤ।
 ੬ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ, ਦਿਲ ਵਿੱਚ।
 ੭ ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮੈਂ ਚੇਲੀ (ਸੇਵਕ) ਹਾਂ।
 ੮ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਬਹੁਤ।
 ੧੦ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਧਨ ਸਮੇਤ
 ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਉਸੇ
 ਦੀ ਸੇਵਕ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਹੇ ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਤੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੇਰਾ
 ਨਾਮ ਰਤਨ ਤੇ ਹੀਰੇ ਵਾਕਰ ਅਮੋਲਕ ਹੈ।
 ੧੨ ਧ੍ਰਾਪੀ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਈ, ਰੱਜੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰ (ਹੇ
 ਹਰੀ!) ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਉਹ ਰੱਜੀ-ਪੁੱਜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
 ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੀਰ [ਅਰਬੀ
 'ਅਮੀਰ', ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਮੀਰ'] ਸਰਦਾਰ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ।
 ੧੩ ਹੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲਦੀਓ ਸਖੀਓ, ਸਹੇਲੀਓ! ਮੈਨੂੰ ਐਸੀ
 ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਦਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ
 ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ਤੇ ਇਉਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ
 ਮਿਲੇ।

੧੪ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀਆਂ ਹਨ,
 ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ
 ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਸਿੰਗਾਰੇ, ਭਾਵ
 ਸੁਹਾਗਣ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਵੇ, ਓਹੀ ਸੁਖ
 ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੫ ਆਚਰਣ, ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ।
 ੧੬ ਦੇਖ।
 ੧੭ ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਇਹ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ
 ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗ ਲੈ। ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ
 ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾਣਾ।
 ੧੯ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ।
 ੨੦ ਦੀਵਾ।
 ੨੧ ਹੱਥ।
 ੨੨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਇਧਰ-ਉਧਰ
 ਭਟਕਣਾ।
 ੨੪ ਇਸਥਿਤੀ, ਟਿਕਾਉ।
 ੨੫ ਓਹ (ਕਾਮਾਦਿ) ਜੋ ਝਗੜਾਲੂ ਵੈਰੀ ਸਨ, ਓਹ
 ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਟ ਗਏ।
 ੨੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੭ ਬਹੁਤ।
 ੨੮ [ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ ਆਦਿ ਗ੍ਰਿਹਾਂ ਦਾ ਮੰਦਾ ਅਸਰ]
 ਭੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

* ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ।

੧ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਸਦ ^੧ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਗੁਰੂ ਵਿਟਹੁ^੨ ਹਉ
ਵਾਰਿਆ ਜਿਸੁ ਮਿਲਿ ਸਚੁ ਸੁਆਉ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ^੪
ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਤਿਸੁ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਜੋ
ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਭਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ^੫ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਜਪ ਤਪ ਜੇਤੇ ਸਭ ਉਪਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ^੬ਹਰਿ
ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸੁ ਪੂਰਨ ਕਾਮੁ ॥ ੩ ॥ ਭੈ ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਗਏ ਕੋ
ਦਿਸੈ ਨ ਬੀਆ^੭ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਥੀਆ^੮ ॥ ੪ ॥
੧੮ ॥ ੧੨੦ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੯ ਮਹਲਾ ੫   ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ੴ ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਉ ਆਗੈ ਭਾਵਉ ਕਿ ਨ ਭਾਵਉ ॥ ਏਕੁ
ਦਾਤਾਰੁ ਸਗਲ ਹੈ ਜਾਚਿਕ^{੧੦} ਦੂਸਰ ^{੧੧}ਕੈ ਪਹਿ ਜਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਹਉ ਮਾਗਉ
ਆਨ ਲਜਾਵਉ ॥ ਸਗਲ ਛਤ੍ਰਪਤਿ^{੧੩} ਏਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ^{੧੪}ਕਉਨੁ ਸਮਸਰਿ ਲਾਵਉ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਉਠਉ ਬੈਸਉ ਰਹਿ ਭਿ ਨ ਸਾਕਉ ਦਰਸਨੁ ਖੋਜਿ ਖੋਜਾਵਉ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਨਾਤਨ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਤਿਨੁ ਕਉ
ਮਹਲੁ ਦੁਲਭਾਵਉ ॥ ੨ ॥ ^{੧੬}ਅਗਮ ਅਗਮ ਆਗਾਧਿ ਬੋਧ ਕੀਮਤਿ ਪਰੈ ਨ
ਪਾਵਉ ॥ ਤਾਕੀ ਸਰਣਿ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਵਉ ॥ ੩ ॥
ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦਇਆਲੁ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਕਾਟਿਓ ਬੰਧੁ ਗਰਾਵਉ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਜਉ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਇਓ ਤਉ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਉ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
੧੨੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅੰਤਰਿ ਗਾਵਉ ਬਾਹਰਿ ਗਾਵਉ ਗਾਵਉ ਜਾਗਿ
ਸਵਾਰੀ^{੧੭} ॥ ਸੰਗਿ ਚਲਨ ਕਉ ਤੋਸਾ^{੧੮} ਦੀਨ੍ਹਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥
੧ ॥ ਅਵਰ ਬਿਸਾਰੀ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਓ ਮੈ ਏਹੋ ਆਧਾਰੀ^{੧੯} ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਖਨਿ ਗਾਵਉ ਸੁਖਿ ਭੀ ਗਾਵਉ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਸਮਾਰੀ^{੨੦} ॥
ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜੁ ਗੁਰਿ ਮਨ ਮਹਿ ਦੀਆ ^{੨੧}ਮੋਰੀ ਤਿਸਾ ਬੁਝਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਦਿਨੁ ਭੀ
ਗਾਵਉ ਰੈਨੀ^{੨੨} ਗਾਵਉ ਗਾਵਉ ^{੨੩}ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਰਸਨਾਰੀ ॥ ^{੨੪}ਸਤਸੰਗਤਿ
ਮਹਿ ਬਿਸਾਸੁ ਹੋਇ ਹਰਿ ਜੀਵਤ ਮਰਤ ਸੰਗਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਇਹੁ
ਦਾਨੁ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ^{੨੫}ਪਾਵਉ ਸੰਤ ਰੇਨ ਉਰਿ ਧਾਰੀ ॥ ^{੨੬}ਸ੍ਰਵਨੀ ਕਥਾ ਨੈਨ ਦਰਸੁ
ਪੇਖਉ ਮਸਤਕੁ ਗੁਰ ਚਰਨਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੨੨ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥   ਆਸਾ ਘਰੁ ੧੦ ਮਹਲਾ ੫* ॥

^{੨੭}ਜਿਸ ਨੋ ਤੂੰ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨਹਿ ਤੇ ਪਾਹੁਨ ਦੋ ਦਾਹਾ ॥

- ੧ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ।
- ੨ ਉੱਤੋਂ।
- ੩ ਸੁਆਦ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸੱਚਾ ਸੁਆਦ, ਪ੍ਰੇਮ ਆਇਆ ਹੈ।
- ੪ ਬਦਸ਼ਗਨ।
- ੫ ਨਾਮ ਹੋਰ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਜਪ, ਤਪ, ਕੁਝ ਭੀ ਹੋਵੇ।
- ੬ ਜੋ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੭ ਦੂਜਾ, ਓਪਰਾ, ਬਿਗਾਨਾ।
- ੮ ਹੋਇਆ।
- ੯ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਯਾਦ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾਵਾਂ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵਾਂ ਕਿ ਨਾ ਭਾਵਾਂ ਅਰਥਾਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਨਹੀਂ।
- ੧੦ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ। ਸਾਰੀ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮੰਗਤੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਕਿਸ ਪਾਸ (ਜਾ ਕੇ ਮੰਗਾਂ)?
- ੧੨ ਮੈਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਰਾਜਾ। ਸਭ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇਕੋ ਉਹ ਮਾਲਕ ਹੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਕਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਗਿਣਾਂ?
- ੧੫ ਉੱਠਦਾ ਹਾਂ, ਬਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਟਿਕ ਕੇ ਬਹਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ; ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਢੂੰਡ-ਢੂੰਡ ਕੇ ਫਿਰ ਢੂੰਡਦਾ ਹਾਂ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਸਨਕ ਆਦਿ ਦੇਵ ਕੁਮਾਰ (ਜੋ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦੁਰਲਭ ਹੈ। (ਮੈਂ ਐਸਾ ਦੁਰਲਭ

- ਸਰੂਪ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਇਹ ਸਨ : ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ ਅਤੇ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ।
- ੧੬ ਉਹ ਹਰੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਝ ਲਈ ਅਥਾਹ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। (ਪਰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਲਈ) ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਪੁਰਸ਼ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। (ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਭੂ-ਮਾਲਕ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗਲੇ ਤੋਂ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।
  - ੧੭ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ। ਜਾਗਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
  - ੧੮ [ਫਾਰਸੀ] ਸਫਰ ਖਰਚ।
  - ੧੯ ਆਸਰਾ।
  - ੨੦ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਰਸਤੇ ਚਲਦਿਆਂ)।
  - ੨੧ ਮੇਰੀ ਤੇਹ ਬੁਝਾਈ।
  - ੨੨ ਰਾਤ ਨੂੰ।
  - ੨੩ ਸ਼ਾਸ-ਸ਼ਾਸ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
  - ੨੪ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਮਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
  - ੨੫ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਪਾਵਾਂ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ।
  - ੨੬ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਾਂ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਾਂ।
  - ੨੭ ਜਿਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੀ ਹੈ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਭ ਸਵਾਦ ਅਨਿਸ਼ਥਰ ਹਨ।

^੧ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਗਿ੍ਹ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਅਸਨਾਹਾ ॥ ੧ ॥ ਰੇ ਮਨ
^੨ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਹੈ ਹਾ ਹਾ ॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖੁ ਜੈਸੇ ਹਰਿ ਚੰਦਉਰੀ^੩ ਇਕੁ ਰਾਮ
 ਭਜਨੁ ਲੈ ਲਾਹਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈਸੇ ਬਸਤਰ ਦੇਹ ਓਢਾਨੇ ਦਿਨ ਦੋਇ
 ਚਾਰਿ ਭੋਰਾਹਾ^੪ ॥ ^੫ਭੀਤਿ ਉਪਰੇ ਕੇਤਕੁ ਧਾਈਐ ਅੰਤਿ ਓਰਕੋ ਆਹਾ ॥ ੨ ॥
^੬ਜੈਸੇ ਅੰਭ ਕੁੰਡ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ ਪਰਤ ਸਿੰਧੁ ਗਲਿ ਜਾਹਾ ॥ ਆਵਗਿ ਆਗਿਆ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਠਿ ਜਾਸੀ ਮੁਹਤ ਚਸਾਹਾ ॥ ੩ ॥ ਰੇ ਮਨ ਲੇਖੈ ਚਾਲਹਿ
 ਲੇਖੈ ਬੈਸਹਿ ਲੇਖੈ ਲੈਦਾ ਸਾਹਾ ॥ ਸਦਾ ਕੀਰਤਿ^੭ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀ
 ਉਬਰੇ^੮ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਓਟਾਹਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੨੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^੯ਅਪੁਸਟ ਬਾਤ ਤੇ ਭਈ ਸੀਧਰੀ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਸਜਨਈ ॥ ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿ
 ਰਤਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਓ ਮਲੀਨ ਬੁਧਿ ਹਛਨਈ ॥ ੧ ॥ ਜਉ ਕਿਰਪਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਈ ॥
^{੧੦}ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਫਲ ਪਾਏ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮੋਹਿ ਕਿਰਪਨ^{੧੧} ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨਤ ਸਗਲ ਭਵਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ॥ ਸੰਗਿ
 ਬੈਠਨੋ ਕਹੀ ਨ ਪਾਵਤ ਹੁਣਿ ਸਗਲ ਚਰਣ ਸੇਵਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੨}ਆਢ ਆਢ
 ਕਉ ਫਿਰਤ ਢੂੰਢਤੇ ਮਨ ਸਗਲ ਤ੍ਰਿਸਨ ਬੁਝਿ ਗਈ ॥ ^{੧੩}ਏਕੁ ਬੋਲੁ ਭੀ ਖਵਤੋ
 ਨਾਹੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੀਤਲਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਏਕ ਜੀਹ ਗੁਣ ਕਵਨ ਵਖਾਨੈ ਅਗਮ
 ਅਗਮ ਅਗਮਈ ॥ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੋ ਕਰੀਅਹੁ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਈ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੨੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਰੇ ਮੂੜੇ ਲਾਹੇ ਕਉ ਤੂੰ ਢੀਲਾ
 ਢੀਲਾ ਤੋਟੇ ਕਉ ^{੧੫}ਬੇਗਿ ਧਾਇਆ ॥ ^{੧੬}ਸਸਤ ਵਖਰੁ ਤੂੰ ਘਿੰਨਹਿ ਨਾਹੀ
 ਪਾਪੀ ਬਾਧਾ ਰੇਨਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ^{੧੭}ਤੇਰੀ ਆਸਾਇਆ ॥ ^{੧੮}ਪਤਿਤ
 ਪਾਵਨੁ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਏਹਾ ਓਟਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਗੰਧਣ
 ਵੈਣ ਸੁਣਹਿ ਉਰਝਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਲਕਾਇਆ^{੨੦} ॥ ^{੨੧}ਨਿੰਦ ਚਿੰਦ ਕਉ
 ਬਹੁਤੁ ^{੨੨}ਉਮਾਹਿਓ ਬੁਝੀ ਉਲਟਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਤਨ ^{੨੩}ਪਰ
 ਤੀ ਨਿੰਦਾ ਅਖਾਧਿ ਖਾਹਿ ਹਰਕਾਇਆ^{੨੪} ॥ ਸਾਚ ਧਰਮ ਸਿਉ ^{੨੫}ਰੁਚਿ ਨਹੀ
 ਆਵੈ ਸਤਿ ਸੁਨਤ ਛੋਹਾਇਆ^{੨੬} ॥ ੩ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਠਾਕੁਰ
 ਭਗਤ ਟੇਕ ਹਰਿ ਨਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਆਹਿ^{੨੭} ਸਰਣ ਪ੍ਰਭ ਆਇਓ ਰਾਖੁ
 ਲਾਜ ਅਪਨਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੨੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੮}ਮਿਥਿਆ
 ਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਏ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕਰਿ ਬਾਧੇ ॥ ਜਹ ਜਾਨੋ ਸੋ ਚੀਤਿ ਨ
 ਆਵੈ ^{੨੯}ਅਹੰਬੁਧਿ ਭਏ ਆਂਧੇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਕਿਉ ਨ ਅਰਾਧੇ ॥ ^{੩੦}ਕਾਚ
 ਕੋਠਰੀ ਮਾਹਿ ਤੂੰ ਬਸਤਾ ਸੰਗਿ ਸਗਲ ਬਿਖੈ ਕੀ ਬਿਆਧੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤਰੀ, ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਿਆਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਾਰਾ ਝੂਠਾ ਹੈ।
- ੨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਕਿਉਂ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸਦਾ ਹੈ?
- ੩ [ਤ੍ਰਿਸ਼ਕੂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਰੀਚੰਦ ਰਾਜਾ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਸਮੇਤ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਪਰ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ਛਲ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਉਸਤਤ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਵਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਉੱਤੇ ਡਿਗਦਿਆਂ ੨ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅੱਧ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੁੱਕ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਨਗਰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ' ਜਾਂ ਗੰਧਰਬ ਨਗਰ' (Mirage) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਖਿਆਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਰਬ, ਰਾਜਪੂਤਾਨਾਂ ਆਦਿ ਰੇਤਲਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿਸਦੀ ਹੈ] ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਜ਼ਾਰਾ (ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਇਹ ਇਉਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਐਵੇਂ ਝੂਠੀ-ਮੂਠੀ ਨਗਰੀ ਵਸਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਮ-ਭਜਨ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੂੰ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਭੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਪਏ ਦੌੜੀਏ, ਛੇਕੜ ਉਹ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਮਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਲੰਮੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਮਰਨਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ।
- ੬ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੌਜ਼ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਦੀ ਡਲੀ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਝਟਪਟ (ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ) ਉੱਠ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿੰਧੂ [ਸੈਂਧਵ]=ਲੂਣ, ਲੂਣ ਦੀ ਡਲੀ। ਮੁਹਤ= ਮਹੂਰਤ ਦੇ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਚਸਾਹਾ=ਚਸੇ ਵਿੱਚ, ਪਲ ਦੇ ਤੀਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ।
- ੭ ਸਿਫਤ।
- ੮ ਤਰ ਗਏ।
- ੯ ਪੁੱਠੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੂਤ

- ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਗਏ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਤਨ ਚਾਨਣਾ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਗੰਦੀ ਅਕਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਸੁਖ ਤੇ ਧਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਫਲ ਵੱਜੋਂ ਮਿਲੇ।
- ੧੧ ਸੂਮ, ਨਿਕੰਮਾ। ਮੈਨੂੰ ਨਿਕੰਮੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ, ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਉੱਘਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਅੱਧੀ, ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ।
- ੧੩ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦਾ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਠੰਢਾ (ਸਹਿਨ ਸੀਲਤਾ ਵਾਲਾ) ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੧੪ ਇਕ ਜੀਭ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਬਿਆਨ ਕਰੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ।
- ੧੫ ਛੇਤੀ ਦੌੜਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ (ਨਾਮ) ਤੂੰ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਹੇ ਪਾਪੀ! ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬੱਧਾ ਪਿਆ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਪਿਆ ਫਸਦਾ ਹੈਂ, ਉਹੋ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਦੇਣਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੇਨਾਇਆ= ਰਿਣ ਨਾਲ, ਕਰਜ਼ ਨਾਲ।
- ੧੭ ਤੇਰੀ ਆਸ ਹੈ।
- ੧੮ ਡਿੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੯ ਗੰਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
- ੨੦ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।
- ੨੧ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਖਿਆਲ।
- ੨੨ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਤੂੰ ਉਲਟੀ ਸਮਝੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ।
- ੨੪ ਹਲਕਾਏ (ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ)।
- ੨੫ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
- ੨੬ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।
- ੨੭ ਚਾਹ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੮ ਝੂਠੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫਸੇ ਹੋਏ।
- ੨੯ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਕਰ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ।
- ੩੦ (ਦੇਹ ਰੂਪੀ) ਕੱਚੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਵੱਸਦਾ ਹੈਂ, ਤੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹਨ।

* ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਫਲ ਦਾ ਸੁਾਦ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪਲਟ ਗਈ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗਲੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਨ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ ^੧ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਵੈ ਪਲੁ ਖਿਨੁ ਛੀਜੈ ਅਰਜਾਏ ॥ ^੨ਜੈਸੇ
 ਮੀਠੈ ਸਾਦਿ ਲੋਭਾਏ ਝੂਠ ਧੰਧਿ ਦੁਰਗਾਏ ॥ ੨ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਇਹ
 ਇੰਦ੍ਰੀ ਰਸਿ ਲਪਟਾਏ ॥ ^੩ਦੀਈ ਭਵਾਰੀ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੇ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਜਨਮਾਏ ॥
 ੩ ॥ ਜਉ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ^੪ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤਉ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਸਭ ਸੁਖ
 ਲਾਏ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਧਿਆਵਉ ਮਾਰਿ ਕਾਢੀ ^੫ਸਗਲ ਉਪਾਏ ॥
 ੪ ॥ ਇਉ ਜਪਿਓ ਭਾਈ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤੇ ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ
 ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੨੬ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਿਮਖ ^੬ਕਾਮ ਸੁਆਦ ਕਾਰਣਿ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥
 ਘਰੀ ਮੁਹਤ ^੭ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ॥ ੧ ॥ ਅੰਧੇ
 ਚੇਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਤੇਰਾ ਸੋ ਦਿਨੁ ਨੇੜੈ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪਲਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖਿ ਭੂਲੋ ਆਕ ਨੀਮ ਕੋ ਤੂੰਮਰੁ ^੮ ॥ ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰੁ
 ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹੁ ^੯ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਬੈਰੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪ ਕਰਤਾ
 ਬਸਤੁ ਰਹੀ ਅਮਾਨਾ ॥ ਛੋਡਿ ਜਾਹਿ ਤਿਨ ਹੀ ਸਿਉ ਸੰਗੀ ਸਾਜਨ ਸਿਉ
 ਬੈਰਾਨਾ ^{੧੧} ॥ ੩ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ^{੧੨}ਇਹੈ ਬਿਧਿ ਬਿਆਪਿਓ ਸੋ ਉਬਰਿਓ ^{੧੩}
 ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੪}ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ^{੧੫}ਭਏ ਪੁਨੀਤ ਸਰੀਰਾ ॥
 ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੨੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ* ॥ ^{੧੬}ਲੂਕਿ ਕਮਾਨੋ ਸੋਈ ਤੁਮ੍ਹ
 ਪੇਖਿਓ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਮੁਕਰਾਨੀ ॥ ਆਪ ਕਮਾਨੇ ਕਉ ਲੇ ਬਾਂਧੇ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ
 ਪਛੁਤਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਸਭ ਬਿਧਿ ਆਗੈ ਜਾਨੀ ॥ ^{੧੭}ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਮੂਸੇ ਤੂੰ
 ਰਾਖਤ ਪਰਦਾ ਪਾਛੈ ਜੀਅ ਕੀ ਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਏ ਤਿਤੁ
 ਤਿਤੁ ਲਾਗੇ ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੈ ਪਰਾਨੀ ॥ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਨਾਨਕ
 ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੨੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ
 ਆਪੇ ਰਾਖੈ ^{੧੮} ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ
 ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੯}ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ
 ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੈ
 ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜੋ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੋਇ ^{੨੦} ਸੁਣੀ ਮਨੁ ਹਰਿਆ
^{੨੧}ਤਿਸੁ ਨਾਨਕ ਪਰਸਣਿ ਆਵੈ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੨੯ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੧੧ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੨੨}ਨਟੂਆ ਭੇਖ ਦਿਖਾਵੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੈਸਾ ਹੈ ਓਹੁ ਤੈਸਾ ਰੇ ॥ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ

- ੧ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਜਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਲ ਛਿਨ ਕਰ ਕੇ ਉਮਰ ਨਾਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।
- ੨ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕ ਮਿੱਠੇ ਸਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਤੂੰ ਪੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਗੰਦੇ ਹਨ, ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ ।
- ੩ ਇਹ ਭੁਆਟਣੀ (ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੋੜ ਦੀ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ-ਵਿਧਾਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੇ। ਦੇਖੋ, ਨੇਮ ੨੦ (ੳ)।
- ੪ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੫ ਸਾਰੀ ਖਰਾਬੀ।
- ੬ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ; ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ।
- ੭ (ਮਹੂਰਤ) ਦੇ ਘੜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ। ਘੜੀ ਦੇ ਘੜੀ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ੮ ਫਲ। ਝਟ ਕੁ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਕ ਤੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁਲ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇ ਕਾਮਨਾ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਸਵਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਿਛੋਂ ਖਰਾਬੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਅੱਕ ਦੀ ਕੱਕੜੀ ਜਾਂ ਨਿੰਮ ਦਾ ਫਲ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਪਲਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਨੋਟ ੭।
- ੯ ਸੱਖ।
- ੧੦ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸੰਗ।
- ੧੧ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਵੈਰੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ (ਆਤਮ ਵਸਤੂ) ਵੱਲ ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਉਹ ਅਮਾਨ ਹੀ ਧਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।
- ੧੨ ਵੈਰ ਭਾਵ, ਦੁਸ਼ਮਣੀ।
- ੧੩ ਇਵੇਂ ਹੀ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੧੪ ਤਰਿਆ, ਬਚਿਆ।

- ੧੫ ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਕਰ ਹੈ।
- ੧੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ (ਜੀਵਨ) ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੭ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਛੁਪ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਓਹੀ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਬੂਝ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਮੁਕਰਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਓਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਕੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਫਿਰ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਪਛਤਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ (ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ!) ਭਰਮ ਦੇ ਧੋਖੇ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਲੁਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੈਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਪਏਗੀ। ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਜਦ ਉਹ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ, ਤਦ ਤੂੰ ਕਹੇਗਾ: "ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਉਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।"
- ੧੯ ਇੱਜ਼ਤ ਰਖਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸੇਵਕ ਜੋ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਾਸ (ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਝਟ-ਪਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਸੋਭਾ।
- ੨੨ ਨਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਚਰਨ ਛੂਹਣ ਲਈ ਆਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਜਿਵੇਂ ਸੁਾਂਗੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਆਪ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ (ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

* ਮਨੁੱਖ ਅਨ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਤਦੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਸ ਉੱਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

† ਜਦ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‡ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪੀਏ।

ਭ੍ਰਮਿਓ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਰਿ ਸੁਖਹਿ ਨਾਹੀ ਪਰਵੇਸਾ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ^੧ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਹਮਾਰੇ
 ਮੀਤਾ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਨੀਤਾ ਰੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ
 ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਾ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਤੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ
 ਕੀ ਕੀਨੀ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਤਰੀਐ ਰੇ ॥ ਘੁਮਨ ਘੇਰ ਅਗਾਹ ਗਾਖਰੀ^੩
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਖੋਜਿ ਬੀਚਾਰਿਓ
 ਤਤੁ^੪ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜਾਨਾ ਰੇ ॥ ^੫ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਮਨੁ
 ਮਾਣਕੁ ਪਤੀਆਨਾ ਰੇ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੧੩੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ* ॥
^੬ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਜੋ ਮਾਗਉ ਸੋ ਪਾਵਉ ਰੇ ॥ ^੭ਨਾਮ ਰੰਗਿ
 ਇਹੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੂੰ ਧਾਵਉ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰਾ ਠਾਕੁਰੁ^੮
 ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ ^੯ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਤਿਸੁ ਗਾਵਉ ਰੇ ॥ ^{੧੦}ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਾਪਿ
 ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ਤਿਸ ਤੇ ਤੁਝਹਿ ਡਰਾਵਉ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਦੇਖਉ
 ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਸੁਆਮੀ ^{੧੧}ਤਉ ਅਵਰਹਿ ਚੀਤਿ ਨ ਪਾਵਉ ਰੇ ॥ ^{੧੨}ਨਾਨਕੁ
 ਦਾਸੁ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਪਹਿਰਾਇਆ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਮੇਟਿ ਲਿਖਾਵਉ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
 ੧੩੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੩}ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਉਹਾ ਕੇ ਮਰਦਨ ਖਟੁ
 ਦਰਸਨ ਕਰ ਤਲੀ ਰੇ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸੁਘਰ ਸਰੂਪ ਸਿਆਨੇ ਪੰਚਹੁ ਹੀ ਮੋਹਿ ਛਲੀ
 ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ^{੧੪}ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ ਐਸੋ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ ॥
^{੧੫}ਜਿਨਿ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿ ਗੁਦਾਰੇ ਸੋ ਪੂਰਾ ਇਹ ਕਲੀ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੬}ਵਡੀ ਕੋਮ ਵਸਿ ਭਾਗਹਿ ਨਾਹੀ ਮੁਹਕਮ ਫਉਜ ਹਠਲੀ ਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਨਿਰਦਲਿਆ^{੧੭} ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਝਲੀ^{੧੮} ਰੇ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੩੨ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੯}ਨੀਕੀ ਜੀਅ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਉਤਮ ਆਨ ਸਗਲ
 ਰਸ ਫੀਕੀ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਹੁ ਗੁਨਿ ਧੁਨਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ^{੨੦}ਖਟੁ ਬੇਤੇ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕਿਛੁ ਲਾਈਕੀ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਬਿਖਾਰੀ^{੨੧} ਨਿਰਾਰੀ ਅਪਾਰੀ ਸਹਜਾਰੀ
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਪੀਕੀ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੩੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^{੨੨}ਹਮਾਰੀ ਪਿਆਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ਗੁਰਿ ਨਿਮਖ ਨ ਮਨ ਤੇ ਟਾਰੀ ਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ ਹਰਸਨ ਰੰਗਿ ਰੰਗੀ ਕਰਤਾਰੀ ਰੇ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੪}ਖਿਨੁ ਰਮ ਗੁਰ ਗਮ ਹਰਿ ਦਮ ਨਹ ਜਮ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਨਾਨਕ ਉਰਿ
 ਹਾਰੀ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੩੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੫}ਨੀਕੀ ਸਾਧ ਸੰਗਾਨੀ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪਹਰ ਮੂਰਤ ਪਲ ਗਾਵਤ ਗਾਵਤ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਵਖਾਨੀ ॥
 ੧ ॥ ਚਾਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਚਰਨ ਖਟਾਨੀ ॥ ੨ ॥
 ਹਉ ਹਉਰੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਗਉਰੋ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਛਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ੧੩੫ ॥

- ੧ ਹੇ ਸੱਜਣੋ, ਸੰਤੋ, ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰੋ! ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਨਿੱਤ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਸਦੀਵੀ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ)।
- ੨ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਮਾਇਆ (ਰਜੋ ਸਤੋ ਤਮੋ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਦੱਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਕੇ ਪਾਰ ਹੋਈਏ? 'ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੩ ਔਖੀ; ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।
- ੪ ਮੂਲ ਗੱਲ, ਅਸਲ ਗੱਲ, ਨਿਚੋੜ।
- ੫ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਿਮਰੀਏ ਤਾਂ ਮਨ (ਜੋ ਹੀਰੋ ਵਤ ਅਮੋਲਕ ਹੈ) ਪਰਚਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੭ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨ ਰੱਜ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ।
- ੮ ਮਾਲਕ।
- ੯ ਰਾਤ ਦਿਨ।
- ੧੦ ਜੋ ਝਟਪਟ ਬਣਾ ਕੇ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੧ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ੧੨ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਮੈਂ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੩ ਚਾਰੇ ਵਰਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦਰ), ਚਹੁੰਆਂ (ਵਰਨਾਂ) ਦੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹਨ, ਬਾਂਕੇ, ਚਤੁਰ, ਸੋਹਣੇ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ- ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ (ਕਾਮਾਦਿ) ਨੇ ਮੋਹ ਕੇ ਛਲਿਆ ਹੈ।
- ੧੪ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਪੰਜ ਬਹਾਦਰ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾੜ ਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਹੈ।
- ੧੬ (ਇਹ ਕਾਮਾਦਿ) ਵੱਡੀ ਧਾੜ ਹਨ, ਜੋ ਵਸੋਂ ਵਸੋਂ ਨਸਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਤਕੜੀ ਹੋਸਲੇ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਦਲ ਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਓਟ ਵਿੱਚ, ਆਸਰੇ। ਉਸ ਸੇਵਕ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਪੰਜਾਂ) ਨੂੰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ

ਓਟ ਵਿੱਚ ਹੈ।

- ੧੯ ਆਤਮਾ ਲਈ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹਰੀ ਦੀ ਉੱਤਮ ਕਥਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਦ ਫਿੱਕੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ। ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗੁਣੀ ਅਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਮੁਨੀ-ਜਨ (ਹਰੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਯੋਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਲਾਈਕੀ-ਲਾਇਕੀ, ਯੋਗਤਾ।
- ੨੧ ਵਿਖ + ਅਗੀ = ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵੈਰਨ, antidote to passion। ਇਹ ਹਰੀ ਕਥਾ ਵਿਸ਼ੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਹੋਰਨਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ, ਅਕੱਥ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਇਥੇ ਹਰੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਇਕ ਰੱਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਹੈ)।
- ੨੨ (ਹਰੀ ਕਥਾ ਜੋ ਬਾਣੀ ਹੈ) ਉਹ ਸਾਡੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵੱਲ ਹੀ ਵਗਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਲਿਜਾਂਦਾ।
- ੨੩ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਛੁਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਰਸੀਆ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਜੇ ਛਿਨ ਭਰ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਉਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ (ਗਮਤਾ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਤੇ ਜੇ ਸ਼ਾਸ-ਸ਼ਾਸ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਜਮ ਨਹੀਂ ਪੌਂਹਦਾ ਅਤੇ ਹਰੀ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਵਾਕਰ ਪ੍ਰੇਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਕਤ "ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ" ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਲਦਿਆਂ, ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹੀ ਸਮਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੋਲਾ (ਨੀਚ, ਹੋਛਾ) ਹਾਂ, ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਤੱਕੀ ਹੈ।

* ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ।

† ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਭੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

‡ ਅਸਲ ਸਵਾਦ ਨਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਹੈ।

§ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਲਹਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਗਦੀ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

¶ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੧੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧ ਤਿਆਗਿ ਸਗਲ ਸਿਆਨਪਾ ਭਜੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਏਕ ਸਾਚੇ ਨਾਮ
 ਬਾਝਹੁ ਸਗਲ ਦੀਸੈ ਛਾਰੁ^੨ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੀਐ ਸਦ ਸੰਗਿ ॥ ੩ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਬੁਝੀਐ ਏਕ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੪ ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ ਏਕ
 ਕੇਰੀ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ ੫ ਮਹਾ ਭਉਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਸਦਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥
 ੨ ॥ ੬ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਦੁਖੁ ਨ ਜਮਪੁਰਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^੭ ਸੋਈ
 ਪਾਏ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਟੇਕ ਅਧਾਰੁ^੮ ਏਕੋ ਏਕ ਕਾ ਮਨਿ
 ਜੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਪੀਐ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਰੁ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ੧੩੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜੀਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਦੀਏ^੯ ਸਭਿ
 ਰਸ ਭੋਗ ॥ ੧੦ ਦੀਨ ਬੰਧਪ ਜੀਅ ਦਾਤਾ ਸਰਣਿ ਰਾਖਣ ਜੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ੧੧ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸਹਾਇ ਸੰਗੇ ਏਕ ਸਿਉ ਲਿਵ
 ਲਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਤਰਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥
 ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਭ ਉਪਰਿ ਨਾਮੁ ਅਚਾਰੁ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਿਨਸੈ ਮਿਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ॥ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕੀ
 ਭਲੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੩ ॥ ੧੩ ਚਰਣ ਸਰਣ ਦਇਆਲ ਤੇਰੀ ਤੂੰ ਨਿਮਾਣੇ
 ਮਾਣੁ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੁ ਤੇਰਾ ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੩੭ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਡੋਲਿ ਡੋਲਿ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਬਿਨਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ॥
 ੧੪ ਖਾਟਿ ਲਾਭੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹਰਿਰਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਇਕ ਰੰਗ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ
 ਜਪੀਐ ਨੀਤਿ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਇ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਆਗਿ ਅਵਰ ਪਰੀਤਿ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਅ ਦਾਤਾ ਆਪਿ ॥ ਤਿਆਗਿ
 ਸਗਲ ਸਿਆਣਪਾ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਿ ॥ ੨ ॥ ਮੀਤੁ ਸਖਾ ਸਹਾਇ ਸੰਗੀ
 ਉਚ ਅਗਮ^{੧੫} ਅਪਾਰੁ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਬਸਾਇ ਹਿਰਦੈ ਜੀਅ ਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥
 ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਣ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਗਾਉ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਵਡੀ
 ਵਡਿਆਈ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੩੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ੧੬ ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਕਰਾਵਹੁ ਠਾਕੁਰ ਪੇਖਤ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਚਰਾਵਹੁ ਰੰਗਨਿ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਜਾਪਿ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਵਸਹੁ ਮੇਰੈ ਹਿਰਦੈ^{੧੭} ਹੋਇ ਸਹਾਈ ਆਪਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

੧ ਛੱਡ ਦਿਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ। ੨ ਸੁਆਹ, ਤੁੱਛ। ੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਉਸ ਦਾ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋਣਾ) ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਇਕੋ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ੫ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਾਗਰ। ੬ (ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਆਵਾ-ਗਉਣ ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਜਮਪੁਰੀ) ਭਾਵ ਧਰਮ-ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੭ ਜੋ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। 'ਨਿਧੀਆਂ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *। ੮ ਆਸਰਾ। ੯ ਸਾਰੇ ਸਵਾਦ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ	ਸਮਿਆਨ (ਖਾਣੇ ਆਦਿ)। ੧੦ ਉਹੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ, ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਨਾਹ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ੧੧ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ; ਇਸ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ। ੧੨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਰਮ। ੧੩ ਹੇ ਦਿਆਲੂ! ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ। ੧੪ ਖਟ ਲੈ ਲਾਹਾ ਹਰੀ-ਗੋਬਿੰਦ-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਜਪਣ ਨਾਲ। ੧੫ ਜਿਸ ਤਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੧੬ ਹੇ ਮਾਲਕ ਜੀ! ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉੱਦਮ ਕਰਾਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰਾਵੋ। ਆਪੇ ਹੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਰੰਗਣ ਚਾੜ੍ਹੋ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ (ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ)। ੧੭ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋ ਕੇ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਚੌਪਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਰਸ ਛਾਰ ਹਨ, ਨਾਮ ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਲਤ-ਪਲਤ ਦਾ ਸਹਾਈ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਿਰਿਆ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵੱਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਹਾਈ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਸਲ ਮਿੱਤਰ ਸਖਾ ਸਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਿੱਤਰ ਸਖਾ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ, ਜੀਅ-ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਜੀਅ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਐਸੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਤਾਂਘ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖਨ^੧ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਦਇਆ ਕਰਹੁ
^੨ਕਿਰਮ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਇਹੈ ਮਨੋਰਥੁ ਸੁਆਉ^੩ ॥ ੨ ॥ ਤਨੁ ਧਨੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮੇਰਾ ਹਮਰੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਰਾਖਹਿ ਤਿਉ ਤਿਉ ਰਹਣਾ ਤੇਰਾ
 ਦੀਆ ਖਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^੪ ਕਾਟੈ ਮਜਨੁ^੫ ਹਰਿ ਜਨ
 ਧੂਰਿ ॥ ^੬ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭਰਮ ਭਉ ਨਾਸੈ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
 ੧੩੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਗਮ^੭ ਅਗੋਚਰੁ^੮ ਦਰਸੁ ਤੇਰਾ ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ
 ਮਸਤਕਿ^੯ ਭਾਗੁ ॥ ਆਪਿ ^{੧੦}ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬਖਸਿਆ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਕਲਿਜੁਗੁ ਉਧਾਰਿਆ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਮਲ ਮੂਤ ਮੂੜ ਜਿ
 ਮੁਘਦ^{੧੧} ਹੋਤੇ ਸਭਿ ਲਗੇ ਤੇਰੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਸਭ
 ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤਾ^{੧੨} ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ^{੧੩}ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਆ
 ਸਭ ਪਈ ਪੈਰੀ ਆਇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਸਤਜੁਗੁ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੁਆਪਰੁ ਭਣੀਐ ਕਲਿਜੁਗੁ
 ਉਤਮੋ ਜੁਗਾ ਮਾਹਿ ॥ ਅਹਿ ਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿ ਕਰੁ ਪਾਏ ਕੋਈ ਨ ਪਕੜੀਐ
 ਕਿਸੈ ਥਾਇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸੋਈ ਕਰਹਿ ਜਿ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਜਾਚਹਿ^{੧੫} ਏਹੁ
 ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ^{੧੬} ॥ ਕਰ^{੧੭} ਜੋੜਿ ਨਾਨਕ ਦਾਨੁ ਮਾਰੈ ਅਪਣਿਆ ਸੰਤਾ ਦੇਹਿ
 ਹਰਿ ਦਰਸੁ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੪੦ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੧੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੮}ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਮਹਾ
 ਬਿਖਾਦੀ ਦੁਸਟ ਅਪਵਾਦੀ ਤੇ ਪੁਨੀਤ ਸੰਗਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਜਨਮ ਭਵੰਤੇ ਨਰਕਿ
 ਪੜੰਤੇ ਤਿਨ੍ ਕੇ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ਨ ਮਾਨੈ ਸੇ ਪਰਗਟੁ
 ਹਰਿ ਦੁਆਰੇ ॥ ੩ ॥ ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਵਡਾਈ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ
 ਵਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੪੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੧}ਬਾਵਰ ਸੋਇ ਰਹੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹੰ ਕੁਟੰਬ ਬਿਖੈ ਰਸ ਮਾਤੇ ਮਿਥਿਆ ਗਹਨ^{੨੨} ਗਹੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਮਿਥਨ
 ਮਨੋਰਥ ਸੁਪਨ ਆਨੰਦ ਉਲਾਸ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਤਿ ਕਹੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ
 ਪਦਾਰਥੁ ਸੰਗੋ ਤਿਲੁ ਮਰਮੁ ਨ ਲਹੇ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖੇ ਸਤਸੰਗੋ ਨਾਨਕ
 ਸਰਣਿ ਆਹੇ^{੨੫} ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੪੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਤਿਪਦੇ ॥ ^{੨੬}ਓਹਾ ਪ੍ਰੇਮ
 ਪਿਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੭}ਕਨਿਕ ਮਾਣਿਕ ਗਜ ਮੋਤੀਅਨ ਲਾਲਨ ਨਹ ਨਾਹ
 ਨਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਾਜ ਨ ਭਾਗ ਨ ਹੁਕਮ ਨ ਸਾਦਨ^{੨੮} ॥ ^{੨੯}ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਨ ਚਾਹੀ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਦੇਖਣ।
 ੨ ਆਪਣੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ, ਨਾਚੀਜ਼ ਜੀਵ ਨੂੰ।
 ੩ ਸੁਆਰਥ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ।
 ੪ ਪਾਪ।
 ੫ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਹਰੀ ਜਨ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਾਉਣਾ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾ ਦੇ ਪਾਪ ਕੱਟਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਵਹਿਮ ਤੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
 ੮ ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਆਦਿ।
 ੯ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
 ੧੦ ਇਥੇ 'ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ', 'ਪ੍ਰਭਿ' ਅਤੇ 'ਸਤਿਗੁਰਿ' ਦੇ ਅੰਤ ਜੋ ਸਿਹਾਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਭੂਤ-ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ (ਧਾਰੀ) ਦੇ ਕਰਤਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਨੇਮ ੨੦ (ੳ)।
 ੧੧ ਮੂਰਖ।
 ੧੨ ਧਰਤੀ, ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੩ ਧਰਮ-ਰਾਜ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆ ਲੱਗੀ। ਧਰਮ-ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀ ਬਣੇਗੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਉਲਟ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕਲਿਜੁਗੀ ਸਰੀਰ ਰੱਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਝੁਕ ਪਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੧੪ (ਅੱਗੇ ਤਾਂ) ਸਤਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਜੁਗ ਆਖਦੇ ਸਨ, (ਪਰ ਹੁਣ) ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਜੁਗ ਕਲਿਜੁਗ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ) ਜੋ ਕੋਈ ਏਸ ਹੱਥ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸੇ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ,

ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਕੜਿਆ ਜਾਂਦਾ। (ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਆਪੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ-ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ-ਕਿ ਕਰੇ ਕੋਈ ਤੇ ਭਰੇ ਕੋਈ। 'ਸਤਿਜੁਗਿ ਕਾ ਅਨਿਆਈ ਸੁਣਿ; ਇਕ ਫੇੜੇ ਸਭੁ ਜਗਤ ਮਹਾਵੈ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਨਗਰੀ ਪੀੜੀਐ, ਦੁਆਪਰਿ ਵੰਸੁ ਕੁਵੰਸ ਕੁਹਾਵੈ। ਕਲਿਜੁਗ ਜੋ ਫੇੜੇ ਸੋ ਪਾਵੈ।' (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ-ਵਾਰ ੧/੧੩)

੧੫ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

੧੬ ਧਰਮ, ਕਰਤੱਵ।

੧੭ ਹੱਥ।

੧੮ ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਆਪ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੧੯ ਜੋ ਵੱਡੇ ਫਸਾਦੀ, ਮਾੜੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਬਦ-ਜੁਬਾਨ (ਖੋਟੇ ਵਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ) ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ।

੨੦ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

੨੧ ਝੱਲੇ ਲੋਕ (ਗਾਫਲ ਹੋ ਕੇ) ਸਉਂ ਰਹੇ ਹਨ।

੨੨ ਪਕੜ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਟੱਬਰ ਦੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮਤੇ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਝੂਠੀਆਂ ਪਕੜਾਂ ਪਕੜੀਆਂ।

੨੩ ਜੋ ਝੂਠੇ ਆਸ਼ੇ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚਾਉ ਸੁਫਨੇ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਸੱਚੇ ਆਖਦੇ ਹਨ।

੨੪ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰੂਪ (ਅਮਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਿੱਠਾ) ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਤਿਲ ਭਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।

੨੫ ਹੈਨ। ਉਹੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

੨੬ (ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ) ਉਹੀ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ (ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)।

੨੭ ਸੋਨਾ, ਰਤਨ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਲਾਲ-ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ (ਚਾਹੀਦੇ)।

੨੮ [ਸ: ਘਰ] ਮਹਲ।

੨੯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਵਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

^੧ਚਰਨਨ ਸਰਨਨ ਸੰਤਨ ਬੰਦਨ ॥ ਸੁਖੋ ਸੁਖੁ ਪਾਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਤਪਤਿ ਹਰੀ ॥
 ਮਿਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੀ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ੧੪੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੨ਗੁਰਹਿ
 ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ੧ ॥ ^੪ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ਧਾਰਨ ਧਰਨਾ ਏਕੈ ਏਕੈ
 ਸੋਹਿਨਾ ॥ ੨ ॥ ^੫ਸੰਤਨ ਪਰਸਨ ਬਲਿਹਾਰੀ ਦਰਸਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਸੁਖਿ
 ਸੋਇਨਾ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ੧੪੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੬ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਾ ॥
 ਓਹੁ ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਓਹੁ
 ਅਗਹ^੭ ਅਤੋਲਾ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਭਾਈ ਬਾਪੁ ਮੋਰੋ ਮਾਈ ਭਗਤਨ ਕਾ
 ਓਲਾ^੮ ॥ ੨ ॥ ਅਲਖੁ^੯ ਲਖਾਇਆ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕਾ
 ਚੋਲਾ^{੧੦} ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ੧੪੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੧}ਆਪੁਨੀ ਭਗਤਿ
 ਨਿਬਾਹਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਆਇਓ ਆਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਹੋਇ
 ਸਕਾਰਥੁ ਹਿਰਦੈ ਚਰਨ ਬਸਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਏਹ ਮੁਕਤਾ ਏਹ ਜੁਗਤਾ ਰਾਖਹੁ
 ਸੰਤ ਸੰਗਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਉ ^{੧੩}ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ
 ਗਾਹਿ^{੧੪} ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ੧੪੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੫}ਠਾਕੁਰ ਚਰਣ ਸੁਹਾਵੇ ॥
 ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਪਾਵੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੁ^{੧੬} ਗਵਾਇਆ ਸੇਵ ਕਮਾਇਆ
^{੧੭}ਗੁਨ ਰਸਿ ਰਸਿ ਗਾਵੇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਏਕਹਿ ਆਸਾ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ਆਨ ਨ
 ਭਾਵੇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਦਇਆ ਤੁਹਾਰੀ ਕਿਆ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੀ ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਬਲਿ
 ਜਾਵੇ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ੧੪੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਮਨ ਮਾਹੀ^{੨੦} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵਹੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਸਰਨੀ ਆਈਐ ਸਰਬ ਫਲ ਪਾਈਐ ਸਗਲੇ^{੨੧} ਦੁਖ ਜਾਹੀ ॥ ੨ ॥
 ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ^{੨੨} ਨਾਨਕ ^{੨੩}ਘਟਿ ਘਟਿ ਆਹੀ ॥ ੩ ॥
 ੮ ॥ ੧੪੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸੋ ਮੂਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਸਰਬ ਫਲ ਪਾਵੈ ਸੋ ਜਨੁ ਸੁਖੀਆ ਹੂਆ ॥ ੧ ॥ ^{੨੪}ਰਾਜੁ
 ਕਹਾਵੈ ਹਉ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ਬਾਧਿਓ ਨਲਿਨੀ ਭ੍ਰਮਿ ਸੂਆ ॥ ੨ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ^{੨੫} ਸੋ ਜਨੁ ਨਿਹਚਲੁ ਥੀਆ^{੨੬} ॥ ੩ ॥ ੯ ॥ ੧੪੯ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੪੯

੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੨੭}ਓਹੁ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ ॥ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਲਾਗਿ ਰਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭ

- ੧ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਢੂੰਡਣਾ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ—ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ (ਹੇ ਹਰੀ!)।
- ੩ ਇਥੇ, ਉਥੇ, ਹਰ ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਤੂੰਹੀ, ਤੂੰਹੀ ਹੈਂ, ਹੇ ਮੋਹਨ!
- ੪ ਕਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੂੰ ਇਕੋ ਇਕ ਹੈਂ, ਹੇ ਸੋਹਣੇ!
- ੫ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸੌਂਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
- ੬ (ਜਿਸ ਪੁਰਖ ਪਾਸ) ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਹੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਉਹ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਅਗਾਧ, ਅਥਾਹ।
- ੮ ਓਟ, ਆਸਰਾ।
- ੯ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ।
- ੧੦ ਚੁਹਲ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖੇਡ। ਹਰੀ ਦਾ ਇਹ ਮੌਜੀ ਕੌਤਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਲਖ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਤੇ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਅਗਹ ਅਤੋਲ' ਹੋ ਕੇ ਭੀ 'ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਭਾਈ' ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਚੁਹਲ ਹਨ।
- ੧੧ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ, ਹੇ ਮਾਲਕ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਚਾਉ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।
- ੧੨ (ਮੇਰੇ ਲਈ) ਏਹੋ ਮੁਕਤ (ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ) ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਜੁਗਤ (ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵਿਧੀ) ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ।
- ੧੩ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਮਾਵਾਂ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੧੪ ਗਾਹ ਕੇ; ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। "ਅਖਰੀ

- ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ" (ਜਪੁ)।
- ੧੫ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸੋਹਣੇ ਹਨ; ਓਹ ਹਰੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।
- ੧੬ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
- ੧੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸਵਾਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਗਾਏ ਹਨ।
- ੧੮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਦੀ ਆਸ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੯ (ਤੇਰੇ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ) ਇਹ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਸੀ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੀਵ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਸੀ (ਜੋ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਾਣ ਕੁਝ ਕਰਦਾ)। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੦ ਵਿੱਚ।
- ੨੧ ਸਾਰੇ।
- ੨੨ [ਸੰ: ਵਿਧਾਤ੍ਰੀ] ਰਚਨਹਾਰ, ਕਰਤਾਰ।
- ੨੩ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੨੪ ਜੇ ਰਾਜਾ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝੋ, ਜਿਵੇਂ ਨਲਕੀ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਤੋਤਾ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਫਸਾਣ ਲਈ ਇਕ ਖਾਲੀ ਨਲਕੀ ਸਹੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਤੋਤਾ ਉਸ ਉੱਪਰ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੋਤਾ ਉਲਟ ਕੇ ਲਟਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਨਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਮਿਲਿਆ।
- ੨੬ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੭ ਉਹ ਪਿਆਰ ਸਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਦੂਜੇ ਪਿਆਰ ਛੇਤੀ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:— ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਅਤੇ ਮਨ—ਮੋਹਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਅਕਹਿ ਰੂਪ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਵੱਜਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:— ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਸਦਾ ਨਵਾਂ ਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੈ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ^੧ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਚੈ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ
ਮਿਲੀਜੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਅਪਨੀ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ॥ ੨ ॥
੧ ॥ ੧੫੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਮਿਲੁ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਤੁਮ ਬਿਨੁ ਧੀਰਜੁ
ਕੋ ਨ ਕਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੇ
ਦਰਸ ਬਿਨੁ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਵਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ^੨ ਕਰਿ ਥਾਕੇ ਨਾਨਕ ਸਾਧ
ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਵਸੈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੫੧ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫† ਘਰੁ ੧੫ ਪੜਤਾਲ‡ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੧ਬਿਕਾਰ ਮਾਇਆ ਮਾਦਿ ਸੋਇਓ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨ ਆਵੈ ॥ ਪਕਰਿ ਕੇਸ ਜਮਿ
ਉਠਾਰਿਓ ਤਦ ਹੀ ਘਰਿ ਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^੪ਲੋਭ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੈ ਲਾਗੇ ਹਿਰਿ ਵਿਤ
ਚਿਤ ਦੁਖਾਹੀ ॥ ^੬ਖਿਨ ਭੰਗੁਨਾ ਕੈ ਮਾਨਿ ਮਾਤੇ ਅਸੁਰ ਜਾਣਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਜਨ ਪੁਕਾਰਹਿ ਸੁਨੈ ਨਾਹੀ ਡੋਰਾ ॥ ਨਿਪਟਿ ਬਾਜੀ ਹਾਰਿ
ਮੂਕਾ ਪਛੁਤਾਇਓ ਮਨਿ ਭੋਰਾ ॥ ੨ ॥ ਡਾਨੁ ਸਗਲ ^੮ਗੈਰ ਵਜਹਿ ਭਰਿਆ
ਦੀਵਾਨ ਲੇਖੈ ਨ ਪਰਿਆ ॥ ਜੋਹ ਕਾਰਜਿ ਰਹੈ ਓਲ੍ਹਾ ਸੋਇ ਕਾਮੁ ਨ ਕਰਿਆ ॥
੩ ॥ ^੯ਐਸੋ ਜਗੁ ਮੋਹਿ ਗੁਰਿ ਦਿਖਾਇਓ ਤਉ ਏਕ ਕੀਰਤਿ ਗਾਇਆ ॥ ਮਾਨੁ
ਤਾਨੁ ਤਜਿ ਸਿਆਨਪ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫੨ ॥ ਆਸਾ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੦}ਬਾਪਾਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਏ ॥ ਸਾਧ ਸੰਤ ਮਨਾਏ ਪ੍ਰਿਅ ਪਾਏ ਗੁਨ
ਗਾਏ ਪੰਚ ਨਾਦ ਤੂਰ ਬਜਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਕਿਰਪਾ ਪਾਏ ਸਹਜਾਏ
ਦਰਸਾਏ ਅਬ ਰਾਤਿਆ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿਉ ॥ ਸੰਤ ਸੇਵਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਥ ਰੰਗੁ ਲਾਲਨ
ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਮਨਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਰਹਸਾਏ ਨਹੀ ਆਏ ਸਹਜਾਏ
ਮਨਿ ਨਿਧਾਨੁ ਪਾਏ ॥ ਸਭ ਤਜੀ ਮਨੈ ਕੀ ^{੧੩}ਕਾਮ ਕਰਾ ॥ ਚਿਰੁ ਚਿਰੁ ਚਿਰੁ
ਚਿਰੁ ਭਇਆ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਪਿਆਸ ਲਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਦਰਸਨੋ ਦਿਖਾਵਹੁ ਮੋਹਿ
ਤੁਮ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਸਰਣਿ ਆਏ ਗਲਿ ਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੫੩ ॥
ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੋਊ ਬਿਖਮ^{੧੪} ਗਾਰ^{੧੫} ਤੋਰੈ ॥ ਆਸ ਪਿਆਸ ਧੋਹ ਮੋਹ
ਭਰਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਾਨ ^{੧੬}ਇਹ ਬਿਆਧਿ
ਛੋਰੈ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ^{੧੭}ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਗੁਨ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਵਉ ॥ ਅਨਦਿਨੋ^{੧੮} ਪ੍ਰਭ
ਧਿਆਵਉ ॥ ^{੧੯}ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਜੀਤਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਮੋਰੈ ॥ ੨ ॥
੩ ॥ ੧੫੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਤਿਆਗੁ ॥ ਮਨਿ ਸਿਮਰਿ

- ੧ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਈ ਕਰਮ ਕੀਤੇ, ਪਰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। 'ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ' ਲਈ ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ ਅਤੇ †।
- ੩ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ।
- ੪ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਮੋਹ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦ ਜਮ ਕੇਸ ਪਕੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਭਾਵ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਹਾਂ)।
- ੫ ਜਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਖੈ=ਵਿਖੇ, ਵਿੱਚ। ਹਿਰਿ=ਚੁਰਾ ਕੇ। ਵਿਤ=ਧਨ।
- ੬ [ਖਿਣ-ਭੰਗਰ] ਖਿਣ ਵਿੱਚ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਰਾਖਸ਼ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ।
- ੭ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਤ ਲੋਕ ਕੂਕ-ਕੂਕ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੋਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਡ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਹਾਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੋਲਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭੋਰਾ=ਭੋਲਾ, ਮੂਰਖ।
- ੮ [ਫ਼ਾਰਸੀ] ਅਕਾਰਣ, ਵਿਅਰਥ। ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਇਉਂ ਬੀਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅਕਾਰਣ ਡੰਨ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕੁਝ ਲੇਖੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪਰਦਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਉਹੀ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਦਿਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ (ਹਰੀ) ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾਣ, ਤ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਚਤੁਰਾਈ

- ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।
- ੧੦ ਗੋਵਿੰਦ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਧ-ਸੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਇਹ ਹਨ : ਤਾਰ ਵਾਲੇ, ਚੰਮ ਦੇ, ਧਾਤ ਦੇ (ਘੰਟਾ ਆਦਿ), ਨਾਦ (ਘੜਾ ਆਦਿ), ਫੂਕ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੧ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਹਜੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ (ਲਾਲਨ) ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਹਜ-ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਖਿਆਲ। ਮਨ ਦੀਆਂ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਸਾਰੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਵਿਛੜੇ ਨੂੰ), ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤੋਹ ਲੱਗੀ ਹੈ (ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ)।
- ੧੪ ਔਖਾ, ਸਖਤ।
- ੧੫ ਗੜ੍ਹ, ਕਿਲ੍ਹਾ (ਪਾਪ ਦਾ)। ਕੋਈ ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਸਖਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੋੜੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੈਦਾਂ, ਤਾਂਘਾਂ, ਧੋਖਿਆਂ, ਮੋਹਾਂ ਅਤੇ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੋੜੇ।
- ੧੬ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡਣ।
- ੧੭ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ।
- ੧੮ ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੧੯ ਵਹਿਮ ਦੀ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਤੋੜ ਦਿਆਂ, ਅਤੇ (ਇਸ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨਾਲ) ਮੈਨੂੰ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਨਾਮ ਰੂਪ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਅਬੂਝ ਸੰਸਾਰੀ ਦੀ ਵਿਅਰਥ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਦ੍ਰਵ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਿ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਤੁਕ-ਐਸੋ ਜਗੁ ਮੋਹਿ ਗੁਰਿ ਦਿਖਾਇਓ)। ਫਿਰ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਿ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਤੇ ਚੌਥੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਿ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਨੰਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਪ-ਕੀਰਤਿ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਿ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

‡ [ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ] ਜਿਥੇ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ॥ ਹਰਿ ਭਜਨ ਸਫਲ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ
 ਵਿਕਾਰ ਮਿਥਿਆ^੧ ਜਪਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ਮਨ ਸੰਤਨਾ ਕੈ ਚਰਨਿ ਲਾਗੁ ॥
 ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਗੋਪਾਲ^੨ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ^੩ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹਰਿ
 ਚਰਣ ਸਿਮਰਿ ਜਾਗੁ^੪ ॥ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਭਾਗੁ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥
 ੧੫੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਖ^੫ ਸੋਗ ਬੈਰਾਗ ^੬ਅਨੰਦੀ ਖੇਲੁ ਰੀ ਦਿਖਾਇਓ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਖਿਨਹੂੰ ਭੈ ਨਿਰਭੈ ਖਿਨਹੂੰ ਖਿਨਹੂੰ ਉਠਿ ਧਾਇਓ ॥ ਖਿਨਹੂੰ
 ਰਸ ਭੋਗਨ^੮ ਖਿਨਹੂੰ ਖਿਨਹੂੰ ਤਜਿ ਜਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਖਿਨਹੂੰ ਜੋਗ ਤਾਪ ਬਹੁ
 ਪੂਜਾ ਖਿਨਹੂੰ ਭਰਮਾਇਓ ॥ ^੯ਖਿਨਹੂੰ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ
 ਲਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੫੬ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੭ ਆਸਾਵਰੀ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ^{੧੦}ਕਰਿ ਹਾਂ ॥ ^{੧੧}ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਪਿਆਰਿ ਹਾਂ ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ
 ਸੁ ਚਿਤਿ ਧਰਿ ਹਾਂ ॥ ^{੧੨}ਅਨ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਫੇਰਿ ਹਾਂ ॥ ^{੧੩}ਐਸੇ ਲਾਲਨੁ ਪਾਇਓ
 ਰੀ ਸਖੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਪੰਕਜ ਮੋਹ ਸਰਿ ਹਾਂ ॥ ^{੧੫}ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਲੈ ਹਰਿ
 ਹਾਂ ॥ ਗਹਡਿਓ^{੧੬} ਮੂੜ ਨਰਿ ਹਾਂ ॥ ^{੧੭}ਅਨਿਨ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਹਾਂ ॥ ^{੧੮}ਤਉ
 ਨਿਕਸੈ ਸਰਨਿ ਪੈ ਰੀ ਸਖੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੯}ਥਿਰ ਥਿਰ ਚਿਤ ਥਿਰ ਹਾਂ ॥ ^{੨੦}ਬਨੁ ਗਿਰੁ
 ਸਮਸਰਿ ਹਾਂ ॥ ਅੰਤਰਿ ਏਕ ਪਿਰ^{੨੧} ਹਾਂ ॥ ^{੨੨}ਬਾਹਰਿ ਅਨੇਕ ਧਰਿ ਹਾਂ ॥
^{੨੩}ਰਾਜਨ ਜੋਗੁ ਕਰਿ ਹਾਂ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੨੪}ਲੋਗ ਅਲੋਗੀ ਰੀ ਸਖੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
 ੧੫੭ ॥ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੫}ਮਨਸਾ ਏਕ ਮਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਗੁਰ ਸਿਉ ਨੇਤ^{੨੬}
 ਧਿਆਨਿ ਹਾਂ ॥ ^{੨੭}ਦ੍ਰਿੜੁ ਸੰਤ ਮੰਤ ਗਿਆਨਿ ਹਾਂ ॥ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਚਰਾਨਿ^{੨੮} ਹਾਂ ॥
^{੨੯}ਤਉ ਮਿਲੀਐ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੦}ਟੂਟੇ ਅਨ
 ਭਰਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ^{੩੧}ਰਵਿਓ ਸਰਬ ਥਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਲਹਿਓ ਜਮ ਭਇਆਨਿ^{੩੨} ਹਾਂ ॥
 ਪਾਇਓ ^{੩੩}ਪੇਡ ਥਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਤਉ ਚੂਕੀ ਸਗਲ ਕਾਨਿ^{੩੪} ॥ ੧ ॥ ^{੩੫}ਲਹਨੋ ਜਿਸੁ
 ਮਥਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਭੈ ਪਾਵਕ^{੩੬} ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੩੭} ਤਿਸਹਿ ਥਾਨਿ
 ਹਾਂ ॥ ^{੩੮}ਹਰਿ ਰਸ ਰਸਹਿ ਮਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਲਾਥੀ ^{੩੯}ਤਿਸ ਭੁਖਾਨਿ ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਹਜਿ^{੪੦} ਸਮਾਇਓ ਰੇ ਮਨਾ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੧੫੮ ॥ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 †ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨੀ ਹਾਂ ॥ ਜਪੀਐ ਸਹਜ ਧੁਨੀ ਹਾਂ ॥ ਸਾਧੂ ਰਸਨ ਭਨੀ
 ਹਾਂ ॥ ਛੂਟਨ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਹਾਂ ॥ ਪਾਈਐ ਵਡ ਧੁਨੀ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਖੋਜਹਿ ^{੪੧}ਜਨ ਮੁਨੀ ਹਾਂ ॥ ਸ੍ਰਬ ਕਾ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ^{੪੨} ਹਾਂ ॥ ^{੪੩}ਦੁਲਭ ਕਲਿ ਦੁਨੀ

- ੧ ਝੂਠ। ਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਛੱਡ।
- ੨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਨਹਾਰ।
- ੩ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੪ ਹੋਸ਼ ਕਰ।
- ੫ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੬ ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਖੇਲ।
- ੭ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ (ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ) ਭੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿਰਭੈਤਾ।
- ੮ ਭੋਗਾਂ (ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ)।
- ੯ ਕਦੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਕਰੋ ਯਾ ਕਰ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੧। 'ਹਾਂ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗੀਤ-ਰਸ ਵਜੋਂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਤੁਕਾਂ ਵੀ ਸਮਝ ਲਓ।
- ੧੧ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੋ।
- ੧੨ ਹੋਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹ ਤੋੜ ਕੇ (ਮਨ ਨੂੰ) ਫੇਰੋ, ਹਟਾਓ।
- ੧੩ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਾ ਪਾਇਆ (ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੪ [ਸੰਸਾਰ] ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਦਾ ਚਿੱਕੜ ਹੈ। ਦੇਖੋ 'ਪੰਕਜੁ ਮੋਹ ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਾਲੈ॥' ਆਸਾ ਮ: ੧।
- ੧੫ ਪੈਰ ਹਰੀ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
- ੧੬ ਗੱਡਿਆ, ਫਸਿਆ ਹੈ (ਮੂਰਖ ਨਰ)।
- ੧੭ ਕਈ ਉਪਾਵ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਅਨਿਕ' ਹੈ।
- ੧੮ ਤਦ ਨਿਕਲੇਗਾ ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਵੇਗਾ, ਹੇ ਸਖੀ!
- ੧੯ ਜੇ ਚਿਤ ਥਿਰ ਹੋਵੇ, ਅਡੋਲ ਹੋਵੇ।
- ੨੦ ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਤੇ ਘਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਣ।
- ੨੧ ਪਤੀ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ। ਇਕੋ ਹਰੀ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸੇ।
- ੨੨ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ (ਮਨ ਤੋਂ) ਬਾਹਰ ਧਰੋ।
- ੨੩ ਰਾਜ-ਯੋਗ ਕਰੋ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਹਾਰ, ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਜੋੜੋ।
- ੨੪ ਇਹ ਲੋਕ (ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ) ਅਲੋਗੀ (ਅਲੌਕਿਕ, ਅਸਚਰਜ) ਹੈ।
- ੨੫ ਇੱਛਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮੰਨ (ਧਾਰਨ ਕਰ); ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ।
- ੨੬ ਨਿੱਤ।
- ੨੭ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮੰਤਰ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਬਣਾ।
- ੨੮ ਚਰਨਾਂ ਦੀ।
- ੨੯ ਤਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਹੋਰ ਭਰਮ (ਭੁਲੇਖੇ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੩੧ ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਂ ਪਸਰਿਆ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।
- ੩੨ ਡਰ।
- ੩੩ ਮੂਲ ਅਸਥਾਨ, ਮੁੱਢ, ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੩੪ ਮੁਥਾਜੀ।
- ੩੫ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ, ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੈਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
- ੩੬ ਅਗਨੀ। ਭੈ ਦੀ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੩੭ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
- ੩੮ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਨੂੰ, ਰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ ਨੂੰ, ਭੋਗਦਾ ਹੈ।
- ੩੯ ਪਿਆਸ ਤੇ ਭੁੱਖ।
- ੪੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੪੧ ਮੁਨੀ-ਜਨ, ਮੁਨੀ ਲੋਗ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ।
- ੪੨ ਮਾਲਕ।
- ੪੩ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੁਰਲਭ ਹੈ।

* ਇਹ ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 'ਆਸਾ ਰਾਗ' ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।
† ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸਹਜੇ, ਇਕ ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ ਜਪੀਏ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਸਾਧੂ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਚਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵੱਡੇ ਪੁੰਨਾਂ, ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਂ ॥ ^੧ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੀ ਹਾਂ ॥ ^੨ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਆਸਨੀ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਮਨ^੩ ਸੋ
 ਸੇਵੀਐ ਹਾਂ ॥ ਅਲਖ^੪ ਅਭੇਵੀਐ^੫ ਹਾਂ ॥ ਤਾਂ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਹਾਂ ॥ ^੬ਬਿਨਸਿ
 ਨ ਜਾਇ ਮਰਿ ਹਾਂ ॥ ^੭ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਮੇਰੇ
 ਮਨਾ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੫੯ ॥ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਏਕਾ ^੮ਓਟ ਗਹੁ ਹਾਂ ॥
 ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਹੁ ਹਾਂ ॥ ^੯ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਹੁ ਹਾਂ ॥ ^{੧੦}ਮਨਹਿ ਨਿਧਾਨੁ
 ਲਹੁ ਹਾਂ ॥ ^{੧੧}ਸੁਖਹਿ ਸਮਾਈਐ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਵਤ ਜੋ ਮਰੈ
 ਹਾਂ ॥ ਦੁਤਰੁ^{੧੨} ਸੋ ਤਰੈ ਹਾਂ ॥ ਸਭ ਕੀ ਰੇਨੁ^{੧੩} ਹੋਇ ਹਾਂ ॥ ਨਿਰਭਉ ਕਹਉ
 ਸੋਇ ਹਾਂ ॥ ^{੧੪}ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ ॥ ਸੰਤ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥
^{੧੫}ਜਿਸੁ ਜਨ ਨਾਮ ਸੁਖੁ ਹਾਂ ॥ ਤਿਸੁ ਨਿਕਟਿ^{੧੬} ਨ ਕਦੇ ਦੁਖੁ ਹਾਂ ॥ ਜੋ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨੇ ਹਾਂ ॥ ^{੧੭}ਸਭੁ ਕੋ ਤਿਸੁ ਮੰਨੇ ਹਾਂ ॥ ਸਫਲੁ ਸੁ ਆਇਆ ਹਾਂ ॥
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੬੦ ॥ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ਹਾਂ ॥ ^{੧੮}ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ਹਾਂ ॥ ^{੧੯}ਉਆ
 ਰਸ ਜੋ ਬਿਧੇ ਹਾਂ ॥ ਤਾ ਕਉ ਸਗਲ ਸਿਧੇ^{੨੦} ਹਾਂ ॥ ^{੨੧}ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿਆ
 ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕ ਬਡਭਾਗਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ ਪਗ^{੨੨} ਧੋਈਐ
 ਹਾਂ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਧੋਈਐ ਹਾਂ ॥ ਦਾਸਹ ਰੇਨੁ ਹੋਇ ਹਾਂ ॥ ਬਿਆਪੈ ਦੁਖੁ ਨ ਕੋਇ
 ਹਾਂ ॥ ਭਗਤਾਂ ਸਰਨਿ ਪਰੁ ਹਾਂ ॥ ਜਨਮਿ ਨ ਕਦੇ ਮਰੁ ਹਾਂ ॥ ਅਸਥਿਰੁ^{੨੩} ਸੇ ਭਏ
 ਹਾਂ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਿਨ੍ ਜਪਿ ਲਏ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਤੂੰ ਹਾਂ ॥
^{੨੪}ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਮੂੰ ਹਾਂ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ਹਾਂ ॥ ਮਨਹਿ ਅਰਾਧਿ ਸੋਇ
 ਹਾਂ ॥ ਨਿਮਖ^{੨੫} ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਾਂ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ^{੨੬}ਕਿਉ ਸਰੈ ਹਾਂ ॥ ਗੁਰ ਕਉ
 ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਉ ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਪੇ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੬੧ ॥
 ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੭}ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤੂੰ ਹਾਂ ॥ ਅਵਰੁ ਨਾ ਸੁਝੈ ਮੂੰ ਹਾਂ ॥
^{੨੮}ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈਐ ਹਾਂ ॥ ^{੨੯}ਸਹਜਿ ਸੁਖਿ ਸੋਈਐ ਹਾਂ ॥ ^{੩੦}ਧੀਰਜ ਮਨਿ ਭਏ
 ਹਾਂ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਦਰਿ ਪਏ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਮੇ^{੩੧} ਹਾਂ ॥
^{੩੨}ਪੂਰਨ ਸੰਜਮੇ ਹਾਂ ॥ ਜਬ ਤੇ ਛੁਟੇ ਆਪ ਹਾਂ ॥ ਤਬ ਤੇ ^{੩੩}ਮਿਟੇ ਤਾਪ ਹਾਂ ॥
 ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਆ ਹਾਂ ॥ ਪਤਿ^{੩੪} ਰਖੁ ਬਨਵਾਰੀਆ* ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ
 ਸੁਖੁ ਜਾਨੀਐ ਹਾਂ ॥ ਹਰਿ ਕਰੇ ਸੁ ਮਾਨੀਐ ਹਾਂ ॥ ਮੰਦਾ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ਹਾਂ ॥ ਸੰਤ
 ਕੀ ਰੇਨੁ ਹੋਇ ਹਾਂ ॥ ਆਪੇ ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਹਾਂ ॥ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੋ ਚਖੈ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥
 ੨ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ਹਾਂ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਇ ਹਾਂ ॥ ਅੰਤਰਗਤਿ^{੩੫}
 ਬੁਝੈ ਹਾਂ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸੁ ਸੁਝੈ ਹਾਂ ॥ ^{੩੬}ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਿ ਲੇਹੁ ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕ
 ਅਰਦਾਸਿ ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ੧੬੨ ॥ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫

- ੧ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਹਰੀ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੩ ਹੇ ਮਨ!
 ੪ ਜੋ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ।
 ੫ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ।
 ੬ ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਿਨਾ ਸਦਾ, ਮਰਦਾ।
 ੭ ਐਸਾ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਮੰਨਿਆ,
 ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ।
 ੮ ਆਸਰਾ ਪਕੜੋ।
 ੯ (ਗੁਰੂ ਦਾ) ਹੁਕਮ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ (ਸਿਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ)
 ਮੰਨ ਲੈ।
 ੧੦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ
 ਲੈ। ਨਿਧਾਨ=ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। 'ਨਿਧਿ' ਲਈ
 ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੧ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ)।
 ੧੩ ਚਰਨ-ਪੂੜ।
 ੧੪ ਡਰ ਮਿਟ ਗਏ।
 ੧੫ ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।
 ੧੬ ਨੇੜੇ।
 ੧੭ ਸਭ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਪਦਵੀ ਜਿਥੇ ਤਕ
 ਮਨੁੱਖ ਉਨਤੀ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਉਸ (ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ) ਰਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਗਨ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੨੦ ਸਿਧੀਆਂ (ਸ਼ਕਤੀਆਂ)। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ
 ਤਾਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ
 ਨੋਟ *।
 ੨੧ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ) ਜਾਗਿਆ (ਸਾਵਧਾਨ)
 ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਪੈਰ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ)।
 ੨੩ ਕਾਇਮ (ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਾਲੇ)।
 ੨੪ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ (ਦਾ ਸਬਕ ਦੇ ਕੇ) ਸਮਝਾਉ।
 ੨੫ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ।
 ੨੬ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?
 ੨੭ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ, ਕਰਤਾਰ।
 ੨੮ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਸੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੯ ਸਹਜੇ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਵਸੀਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੩੧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ।
 ੩੨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ
 ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ।
 ੩੩ (ਆਪਾ ਛੁੱਟਣ ਨਾਲ) ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਗਏ।
 ੩੪ ਇੱਜ਼ਤ।
 ੩੫ (ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ) ਦਿਲ ਵਿੱਚ।
 ੩੬ ਡਿੱਗਿਆਂ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲਓ, ਹੇ ਹਰੀ!

* ਬਨਮਾਲਾ (ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ) ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ-ਏਥੇ ਕਰਤਾਰ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਤੁਕਾ ॥ ^੧ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ ॥ ^੨ਸੁਨਤ ਸੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੩ਜਾ ਸਿਉ ਰਚਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ॥ ਸਭ ਕਉ ਤਜਿ ਗਏ ਹਾਂ ॥ ਸੁਪਨਾ ਜਿਉ ਭਏ ਹਾਂ ॥
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ^੪ ਜਿਨ੍ਹ ਲਏ ॥ ੧ ॥ ^੫ਹਰਿ ਤਜਿ ਅਨ ਲਗੇ ਹਾਂ ॥ ^੬ਜਨਮਹਿ ਮਰਿ
 ਭਗੇ ਹਾਂ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨਿ ਲਹੇ^੭ ਹਾਂ ॥ ਜੀਵਤ ਸੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ॥ ਜਿਸਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
 ਹੋਇ ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੁ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੬੩ ॥ ੨੩੨ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ^੧ਬਿਰਥਾ ਕਹਉ ਕਉਨ
 ਸਿਉ ਮਨ ਕੀ ॥ ^੨ਲੋਭਿ ਗ੍ਰਸਿਓ ^੩ਦਸ ਹੂ ਦਿਸ ਧਾਵਤ ਆਸਾ ਲਾਗਿਓ ਧਨ
 ਕੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਖ ਕੈ ਹੇਤਿ^੪ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤ ਸੇਵ ਕਰਤ ^੫ਜਨ
 ਜਨ ਕੀ ॥ ^੬ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ ਸੁਆਨ ਜਿਉ ਡੋਲਤ ਨਹ ਸੁਧ ਰਾਮ ਭਜਨ
 ਕੀ ॥ ੧ ॥ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ^੭ਅਕਾਰਥ ਖੋਵਤ ^੮ਲਾਜ ਨ ਲੋਕ ਹਸਨ ਕੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਿਉ ਨਹੀ ਗਾਵਤ ^੯ਕੁਮਤਿ ਬਿਨਾਸੈ ^{੧੦}ਤਨ ਕੀ ॥ ੨ ॥
 ੧ ॥ ੨੩੩ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ* ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਉਤਰਿ^੧ ^੨ਅਵਘਟਿ ਸਰਵਰਿ ਨ੍ਰਾਵੈ ॥ ^੩ਬਕੈ ਨ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥
^੪ਜਲੁ ਆਕਾਸੀ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ^੫ਰਸੁ ਸਤੁ ਝੋਲਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥
 ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਸੁਨਹੁ ^੬ਅਭ ਮੋਰੇ ॥ ^੭ਭਰਿਪੁਰਿ ਧਾਰਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਠਉਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਸਚੁ ਬ੍ਰਹੁ ਨੇਮੁ ਨ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਵੈ ॥ ^੯ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ
 ਕਰੋਧੁ ਜਲਾਵੈ ॥ ^{੧੦}ਗਗਨਿ ਨਿਵਾਸਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵੈ ॥ ^{੧੧}ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ
 ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੨}ਸਚੁ ਮਨ ਕਾਰਣਿ ਤਤੁ ਬਿਲੋਵੈ ॥ ^{੧੩}ਸੁਭਰ ਸਰਵਰਿ
 ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵੈ ॥ ^{੧੪}ਜੈ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ਤੈਸੇ ਹੋਵੈ ॥ ^{੧੫}ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਵੈ ॥
 ੩ ॥ ^{੧੬}ਗੁਰ ਹਿਵ ਸੀਤਲੁ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ^{੧੭}ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਬਿਭੂਤ ਚੜਾਵੈ ॥
^{੧੮}ਦਰਸਨੁ ਆਪਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥ ^{੧੯}ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਨਾਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥
 ੪ ॥ ^{੨੦}ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਸਾਰਾ ॥ ^{੨੧}ਤੀਰਥ ਮਜਨੁ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਾ ॥
^{੨੨}ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਥਾਨੁ ਮੁਰਾਰਾ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ੫ ॥
^{੨੫}ਰਸਿ ਰਸਿਆ ਮਤਿ ਏਕੈ ਭਾਇ ॥ ^{੨੬}ਤਖਤ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਚ ਸਮਾਇ ॥ ^{੨੭}ਕਾਰ
 ਕਮਾਈ ਖਸਮ ਰਜਾਇ ॥ ਅਵਿਗਤ ਨਾਥੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ^{੨੮}ਜਲ
 ਮਹਿ ਉਪਜੈ ਜਲ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਜਲ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਕਿਸੁ
 ਨੇੜੈ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਿਧਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦੇਖਿ ਹਦੂਰਿ ॥ ੭ ॥ ਅੰਤਰਿ

- ੧ (ਓ ਪਰਦੇਸੀਆ) ਹੇ ਮਨੁੱਖ, ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ!
- ੨ ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ, ਸੁਣੇਹੇਂ ਨੂੰ? (ਭਾਵ ਸੁਣੇਹਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ)।
- ੩ ਜਿਸ (ਮਾਇਆ) ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਖੁਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਛੱਡ-ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੪ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।
- ੫ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ (ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚ)।
- ੬ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੭ (ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਹਰੀ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਮਨ ਦੀ ਪੀੜਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂ?
- ੯ ਮਨ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੋੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੧੦ ਦਸ ਤਰਫਾਂ, ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੩ ਨੋਟ ੯।
- ੧੧ ਖਾਤਰ ਲਈ।
- ੧੨ ਜਣੇ ਖਣੇ ਦੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ।
- ੧੩ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਬੂਹੇ-ਬੂਹੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਰਾਮ ਭਜਨ ਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੪ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੧੬ ਭੈੜੀ ਮਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ।
- ੧੭ ਤਨ ਦੀ, ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ। ੧੮ ਉਤਰ ਕੇ।
- ੧੯ ਔਖੀ ਘਾਟੀ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ) ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਤਸੰਗ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਨੁਾਵੇ।
- ੨੦ ਕੁਝ ਭੀ ਵਾਧੂ ਬੋਲੇ ਬਾਲੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹੇ।
- ੨੧ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ (ਉਹ ਜੋਗੀ) ਅਫੁਰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹੇ।
- ੨੨ ਸੱਚੇ ਰਸ ਨੂੰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਨੰਦ ਲਵੇ। ੨੩ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ (ਅੰਤਹ ਕਰਣ)।
- ੨੪ ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਖੰਮੀ ਖੜਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰ ਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੨੬ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਾੜ ਦੇਵੇ।
- ੨੭ ਦਸਮ ਦੁਆਰ (ਮਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ।
- ੨੮ (ਗੁਰੂ) ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਛੁਹ ਕੇ ਆਤਮਕ ਉਨਤੀ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲਵੇ।
- ੨੯ ਮਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੱਚ ਰੂਪੀ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਰਿੜਕੇ।
- ੩੦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਰੋਵਰ ਹੈ।
- ਉਸ ਵਿੱਚ (ਆਪ ਨੂੰ) ਧੋਵੇ ਤੇ ਮੈਲ ਨਾ ਰਹੇ।
- ੩੧ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।
- ੩੨ (ਤੇ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਰਹੇ) ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਕਰੇ ਸੋਈ ਭਲਾ ਸਮਝੇ।
- ੩੩ ਗੁਰੂ ਜੋ ਬਰਫ ਵਾਂਗ ਠੰਢਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੁਆਰਾ) ਮਨ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਵੇ।
- ੩੪ ਸੇਵਾ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਰੱਖਣਾ ਇਹ ਬਿਭੂਤ (ਸੁਆਹ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲਗਾਵੇ।
- ੩੫ ਭੋਖ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪ (ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ) ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਪਕੜੇ। ਸਹਜ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੩੬ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਸਿੱਛੀ ਵਜਾਵੇ।
- ੩੭ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਮਹਾਂ ਰਸ ਦਾ ਮਾਨਣਾ ਹੈ।
- ੩੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ, ਇਹ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।
- ੩੯ ਮਨ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
- ੪੦ ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਏਥੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।
- ੪੧ ਜੋਤੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ (ਲਿਵ) ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
- ੪੨ ਰਸ (ਅਨੰਦ) ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮਤਿ ਲਈ ਹੈ।
- ੪੩ ਉਹ ਪੰਚ (ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉੱਤਮ ਮਨੁੱਖ) ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੪੪ ਉਸ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲਖਿਆ (ਸਮਝਿਆ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਨਾਥ (ਮਾਲਕ) ਹੈ।
- ੪੫ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਵਲ ਜਲ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮ ਕੇ ਫੇਰ ਜਲ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਹਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲਾਣਾ ਦੂਰ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਸ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰਾ-ਹਜ਼ੂਰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

* ਇਸ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿੱਚ ਭਰਥਰੀ ਜੋਗੀ ਪਰਥਾਇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਰਸ ਮਾਣਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਬਾਹਰਿ ^੧ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ^੨ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਫੁਨਿ ਹੋਇ ॥ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ^੩
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ^੪ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਆਧਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^੫ਸਭਿ ਜਪ ਸਭਿ ਤਪ ਸਭ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ^੬ਉਝੜਿ ਭਰਮੈ ਰਾਹਿ
 ਨ ਪਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਕੋ ^੭ਬਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥ ^੮ਨਾਮ ਬਿਹੁਣੈ ਮਾਥੇ ਛਾਈ ॥
 ੧ ॥ ^੯ਸਾਚ ਧਣੀ ਜਗੁ ਆਇ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ^{੧੦}ਛੂਟਸਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਾਸਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਗੁ ਮੋਹਿ ਬਾਧਾ ਬਹੁਤੀ ਆਸਾ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਇਕਿ ਭਏ
 ਉਦਾਸਾ ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥ ਤਿਨੁ ਕਉ ਨਾਹੀ ਜਮ ਕੀ
 ਤ੍ਰਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ਜਗੁ ^{੧੩}ਤ੍ਰਿਅ ਜਿਤੁ ^{੧੪}ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ^{੧੫}
 ਲਗਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵੇ ^{੧੬}ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਬਾਹਰਹੁ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥ ਅੰਦਰਹੁ ਮੁਕਤੁ
 ਲੇਪੁ ਕਦੇ ਨ ਲਾਏ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ
 ਸਦ ਹਿਰਦੈ ਧਿਆਏ ॥ ੪ ॥ ^{੧੮}ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ
 ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਭੂਲੋ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ^{੧੯}ਸੰਜੋਗਿ
 ਮਿਲਾਏ ॥ ੫ ॥ ^{੨੦}ਰੂੜੋ ਕਹਉ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥ ^{੨੧}ਅਕਥ ਕਥਉ ਨਹ
 ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ^{੨੨}ਸਭ ਦੁਖ ਤੇਰੇ ਸੁਖ ਰਜਾਈ ॥ ਸਭਿ ਦੁਖ ਮੇਟੇ ਸਾਚੈ
 ਨਾਈ ॥ ੬ ॥ ^{੨੩}ਕਰ ਬਿਨੁ ਵਾਜਾ ਪਗ ਬਿਨੁ ਤਾਲਾ ॥ ਜੇ ਸਬਦੁ ਬੁਝੈ ਤਾ ਸਚੁ
 ਨਿਹਾਲਾ ^{੨੪} ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚੁ ਸਭੇ ਸੁਖ ਨਾਲਾ ॥ ਨਦਰਿ ^{੨੫}ਕਰੇ ਰਾਖੈ ਰਖਵਾਲਾ ॥
 ੭ ॥ ^{੨੬}ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੂਝੈ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ^{੨੭}ਬਾਣੀ ਬੁਝੈ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ^{੨੮}ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰੇ ਏਕ ਲਿਵ ਤਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਧੰਨੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ^{੨੯}ਲੇਖ ਅਸੰਖ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਮਾਨੁ ॥ ਮਨਿ ਮਾਨਿਐ ਸਚੁ
 ਸੁਰਤਿ ਵਖਾਨੁ ॥ ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ^{੩੦}ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਾਰੁ ॥ ਲੇਖ ਅਸੰਖ ਅਲੇਖੁ
 ਅਪਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਸਾਚਾ ਤੂੰ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੁ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਜਗੁ ਬਾਧਾ ਜਮਕਾਲਿ ॥ ਬਾਧਾ ਛੂਟੈ ਨਾਮੁ
 ਸਮਾਲਿ ॥ ^{੩੧}ਗੁਰੁ ਸੁਖਦਾਤਾ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਨਿਬਹੀ ਤੁਧੁ
 ਨਾਲਿ ॥ ੨ ॥ ^{੩੨}ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾਂ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ^{੩੩}ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾਂ ਭਰਮੁ
 ਚੁਕਾਏ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਤ ਸਚਿ
 ਸਮਾਏ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਧਰ ^{੩੪}ਸਾਜੀ ਗਗਨੁ ਅਕਾਸੁ ॥ ਜਿਨਿ ਸਭ ਬਾਪੀ ^{੩੫}ਬਾਪਿ
 ਉਬਾਪਿ ॥ ^{੩੬}ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਕਿਸੈ ਨ ਪੂਛੇ ਬਖਸੇ ਆਪਿ ॥
 ੪ ॥ ^{੩੭}ਤੂ ਪੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਮਾਣਕ ਹੀਰੁ ॥ ਤੂ ਨਿਰਮਲੁ ਸਚੁ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ ॥

- ੧ (ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ) ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਭ ਥਾਂ ਹੈ।
- ੨ ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇ।
- ੩ ਭਰਬਰੀ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ (ਖੁਰਾਕ) ਹੈ।
- ੫ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੭ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਮੱਥੇ (ਸਿਰ 'ਤੇ) ਸੁਆਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ੮ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਉਪ੍ਰਾਮ, ਨਿਰਮੋਹ, ਬੇ-ਪਰਵਾਹ।
- ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਹੈ, ਹਿਰਦਾ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।
- ੧੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵਸ।
- ੧੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੧੪ ਵਹੁਟੀ।
- ੧੫ ਤਾਂ ਉੱਤਮ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਬਾਹਰੋਂ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਅਪਣੱਤ ਵਾਲਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਦੀ ਲੇਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੁਕਤ (ਆਜ਼ਾਦ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਮਨ (ਸੁਰਤੀ) ਨੂੰ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੧੮ ਢੋ ਢੁਕਾ ਕੇ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੌਕਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਸੁੰਦਰ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੨੦ ਨਾ ਕਥੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜੇ ਕਥਨ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੨੧ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਮੰਨਣ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਰ ਕੇ ਮਿਟ ਗਏ।
- ੨੨ ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ (ਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਏ) ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਾਜਾ ਵੱਜੇ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਲ ਪੂਰੀ ਜਾਏ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਉਠਦਾ ਰਹੇ।
- ੨੩ ਸੁਖੀ।
- ੨੪ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੨੫ ਅਪਣੱਤ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।
- ੨੬ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇ।
- ੨੭ ਇਕ ਟੱਕ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਧੰਨ ਹੈ।
- ੨੮ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਲੇਖ (ਵਿਚਾਰ, ਪੁਸਤਕ) ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਲਿਖ-ਲਿਖ ਕੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਤੇ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ ਇਕ ਵਾਧੂ ਭਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਲੇਖ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ ਪਰ ਹਰੀ ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੨੯ [ਸੰ: ਵਦਨ-ਮੂੰਹ] ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਕ। ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ।
- ੩੦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਤਾ ਨਾ ਸਮਝ, ਏਹੋ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇਗਾ। ੩੧ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ।
- ੩੨ ਨਾ ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ) ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏ, ਨਸ਼ਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋਵੇ।
- ੩੩ ਧਰਤੀ।
- ੩੪ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੫ ਸਭ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਹੀ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੬ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਭਰਪੂਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈਂ, ਤੂੰਹੋਂ ਮਾਣਕ ਹੀਰਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਪਵਿੱਤਰ, ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ ਹੈਂ।

* ਪਿਛਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿੱਚ ਜੋਗੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੋਹਿ-ਬਾਧੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨੂੰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

† ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਹੈ।

^੧ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ ਭੇਟੈ ਗੁਰ ਪੀਰੁ ॥ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਵਜੀਰੁ ॥ ੫ ॥ ^੨ਜਗੁ
ਬੰਦੀ ਮੁਕਤੇ ਹਉ ਮਾਰੀ ॥ ਜਗਿ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਆਚਾਰੀ ॥ ਜਗਿ ਪੰਡਿਤੁ
ਵਿਰਲਾ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸਭ ਫਿਰੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ੬ ॥ ਜਗੁ
ਦੁਖੀਆ ਸੁਖੀਆ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ਜਗੁ ਰੋਗੀ ਭੋਗੀ ^੩ਗੁਣੁ ਰੋਇ ॥ ਜਗੁ ^੪ਉਪਜੈ
ਬਿਨਸੈ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਬੁਝੈ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥ ^੫ਮਹਘੋ ਮੋਲਿ ਭਾਰਿ
ਅਫਾਰੁ ॥ ਅਟਲ ਅਛਲੁ ਗੁਰਮਤੀ ਧਾਰੁ ॥ ਭਾਇ ਮਿਲੈ ਭਾਵੈ ਭਇਕਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ^੬ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^੭ਏਕੁ ਮਰੈ
ਪੰਚੇ ਮਿਲਿ ਰੋਵਹਿ ॥ ^੮ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਸਬਦਿ ਮਲੁ ਧੋਵਹਿ ॥ ਸਮਝਿ ਸੂਝਿ
ਸਹਜ ਘਰਿ ਹੋਵਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਸਗਲੀ ਪਤਿ ਖੋਵਹਿ ॥ ੯ ॥ ^੯ਕਉਣੁ
ਮਰੈ ਕਉਣੁ ਰੋਵੈ ਓਹੀ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਭਸੈ ਸਿਰਿ ਤੋਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੦}ਮੂਏ ਕਉ ਰੋਵੈ ਦੁਖੁ ਕੋਇ ॥ ਸੋ ਰੋਵੈ ਜਿਸੁ ਬੇਦਨੁ ਹੋਇ ॥ ਜਿਸੁ ਬੀਤੀ
ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭ ਸੋਇ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਜੀਵਤ ਮਰਣਾ
ਤਾਰੇ ਤਰਣਾ ॥ ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਪਰਮ ਗਤਿ ਸਰਣਾ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ
ਚਰਣਾ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਸਬਦਿ ਭੈ ਤਰਣਾ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰਭਉ ਆਪਿ
^{੧੩}ਨਿਰੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ^{੧੪}ਸੂਤਕੁ ਜਗਿ ਛੋਤਿ ॥ ^{੧੫}ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਨਸੈ
ਕਿਆ ਕਹਿ ਰੋਤਿ ॥ ^{੧੬}ਜਨਮਿ ਮੂਏ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਸਰੋਤਿ ॥ ੪ ॥ ^{੧੬}ਮੂਏ
ਕਉ ਸਚੁ ਰੋਵਹਿ ਮੀਤ ॥ ਤੈ ਗੁਣੁ ਰੋਵਹਿ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਪਰਹਰਿ
ਸਹਜਿ ਸੁਚੀਤ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਉਪਉ ਕ੍ਰਿਸਨ ਪਰੀਤਿ ॥ ੫ ॥ ^{੧੭}ਭੀਤਰਿ
ਏਕੁ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬਹੁ ਸੰਖ ਅਸੰਖ ॥ ਬਿਨੁ ਭੈ ਭਗਤੀ
ਜਨਮੁ ਬਿਰੰਥ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣੁ ਗਾਵਹਿ ਮਿਲਿ ਪਰਮਾਰੰਥ ॥ ੬ ॥ ^{੧੮}ਆਪਿ
ਮਰੈ ਮਾਰੇ ਭੀ ਆਪਿ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ
ਜੋਤੀ ਤੂ ਜਾਤਿ ॥ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਮਿਲਣੁ ਨਹੀ ਭ੍ਰਾਤਿ ॥ ੭ ॥ ^{੧੯}ਸੂਤਕੁ
ਅਗਨਿ ਭਖੈ ਜਗੁ ਖਾਇ ॥ ਸੂਤਕੁ ਜਲਿ ਥਲਿ ਸਭ ਹੀ ਥਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਸੂਤਕਿ ਜਨਮਿ ਮਰੀਜੈ ॥ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੮ ॥ ੪ ॥ ਰਾਗੁ
ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ^{੨੦}ਆਪੁ ਵੀਚਾਰੈ ਸੁ ਪਰਖੇ ਹੀਰਾ ॥ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤਾਰੇ
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ਗੁਰੁ ਮਾਨੈ ਮਨ ਤੇ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੧}ਐਸਾ ਸਾਹੁ ਸਰਾਫੀ
ਕਰੈ ॥ ਸਾਚੀ ਨਦਰਿ ਏਕ ਲਿਵ ਤਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਪੁੰਜੀ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ
ਸਾਰੁ ॥ ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਚਿ ਰਤਾ ਪੈਕਾਰੁ ॥ ਸਿਫਤਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥
੨ ॥ ^{੨੩}ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣੁ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥ ਗੁਰੁ ਤੇ

- ੧ ਤੂੰਹੋਂ ਆਪ ਹੀ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈਂ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ (ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ) ਉਹ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਜਗਤ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਆਜ਼ਾਦ ਓਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੩ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹੈ (ਗੁਣ ਗਵਾ ਕੇ ਯਾ ਗੁਣ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ)। ੪ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ੫ ਹਰੀ ਦੀ ਕੀਮਤ (ਵਡਿਆਈ) ਵੱਡੀ ਹੈ। ਭਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੇਹਦ ਹੈ (ਨਾ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ), ਅਟੱਲ ਹੈ, ਛਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਉਹ (ਭਾਰੀ ਅਫਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ) ਸਹਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੈ ਦੀ ਭਰੀ ਕਰਣੀ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜੇ ਸੰਬੰਧੀ (ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭਰਾ, ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ), ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ੭ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋਂਦੇ ਹਨ, ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਬੁੱਝ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲੀਅਤ ਨਾ ਸਮਝਣ ਕਰ ਕੇ (ਐਵੇਂ ਰੋ ਰੋ ਕੇ) ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਪਏ ਗਵਾਂਦੇ ਹਨ। ੮ ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਹੈ? ਕੌਣ ਉਸ ਨੂੰ 'ਉਹ ਉਹ' ਕਰ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ? ਹੇ ਹਰੀ! ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੁਖਤਾਰ (ਸਮਰੱਥ) ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ੯ ਮੋਏ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਹੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਂਦਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ, ਓਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੱਲ (ਜ਼ਿਕਰ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਨਿਸਚੈ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੦ ਜੇ ਹਰੀ ਤਾਰੇ ਤਾਂ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ (ਅਪਣੱਤ ਤਿਆਗ ਕੇ) ਤਰੀਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰੀ ਜੇ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਕੇ ਉੱਤਮ ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ; ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ (ਭੈ-ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਰੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਹਫੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਭ ਵਿੱਚ) ਹੈ।
- ੧੩ ਜਗ ਵਿੱਚ ਸੂਤਕ ਹੈ, ਛੂਤ ਹੈ, ਭਿਟ ਹੈ।
- ੧੪ ਭੈੜੀ ਮਤਿ ਕਰ ਕੇ ਜਗਤ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਸੂਰ ਆਪਣਾ ਹੈ)?
- ੧੫ ਬਿਨਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਧੁਨੀ (ਜਸ, ਕੀਰਤਨ) ਸੁਣਨ

ਦੇ ਜੰਮ-ਜੰਮ ਮਰਦੇ ਹਨ।

- ੧੬ ਮੋਏ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਹੀ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਰੋਜ਼ ਰੋਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ)- ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਛੱਡ ਕੇ (ਸਮ ਜਾਣ ਕੇ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਹਛੇ ਮਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਅਤੇ ਤਨ ਮਨ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਓ।
- ੧੭ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਜੀਵ ਅਨੇਕ ਅਨਗਿਣਤ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਇਕੋ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਭੈ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਰਮਾਰਥੀ (ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਖੋਜੀ) ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਓਹ ਆਪ ਹੀ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਓਹ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪ ਸਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪ ਜੋਤਿ (ਸੱਤਾ) ਹੈਂ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਜਾਤਿ (ਸਿਸ਼ਟੀ) ਹੈਂ। ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਟਕਣਾ ਹੀ ਹੈ।
- ੧੯ (ਮਰਨ 'ਤੇ ਜੋ ਸੂਤਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸੂਤਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।) ਅਸਲੀ ਸੂਤਕ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਗ ਨੂੰ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਤਕ ਸਮੁੰਦਰ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਭ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਤਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੀਵ ਜੰਮਦੇ-ਮਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਪੀਵੀਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਜੋ ਨਿਜ ਸਰੂਪ (ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਨੂੰ) ਖੋਜੇ ਓਹ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀਰੇ ਦੀ ਸਾਰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਇਕ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ) ਧੀਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਐਸਾ ਸਾਹ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਸਰਾਫੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚੀ (ਮਿਹਰ ਦੀ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਕਤਾਰ ਲਿਵ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਰਾਸ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਉੱਤਮ ਹੈ। (ਸਿੱਖ ਮੈਲ-ਰਹਿਤ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਰਤਾ ਹੋਇਆ ਪੈਕਾਰ (ਨਿਆਰੀਆਂ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਟਕਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਨਿਖਾਰਦਾ ਸੀ) ਹੈ। ਜਸ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ 'ਗੁਰੂ-ਕਰਤਾਰ' (ਹਰੀ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੩ ਇਛਿਆ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਜਲਾ ਦੇਵੇ। ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੇ ਜਪਾਵੇ।

* ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮੌਤ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਅਤੇ ਸੂਤਕ ਆਦਿ ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਝੂਠੇ ਮਾਲ ਧਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

^੧ਵਾਟ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ^੨ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਜੋਤਿ ਅਨੂਪੁ ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣ
ਦੇਵਾ ਸਗਲ ਸਰੂਪੁ ॥ ਮੈ ਸੋ ਧਨੁ ਪਲੈ ਸਾਚੁ ਅਖੁਟੁ ॥ ੪ ॥ ^੩ਪੰਚ ਤੀਨਿ
ਨਵ ਚਾਰਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਧਰਣਿ ਗਗਨੁ ਕਲ ਧਾਰਿ ਰਹਾਵੈ ॥ ਬਾਹਰਿ ਜਾਤਉ
ਉਲਟਿ ਪਰਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ^੪ਮੂਰਖੁ ਹੋਇ ਨ ਆਖੀ ਸੂਝੈ ॥ ਜਿਹਵਾ ਰਸੁ ਨਹੀ
ਕਹਿਆ ਬੂਝੈ ॥ ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਤਾ ਜਗ ਸਿਉ ਲੂਝੈ ॥ ੬ ॥ ^੫ਉਤਮ ਸੰਗਤਿ
ਉਤਮੁ ਹੋਵੈ ॥ ਗੁਣ ਕਉ ਧਾਵੈ ਅਵਗਣ ਧੋਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸਹਜੁ
ਨ ਹੋਵੈ ॥ ੭ ॥ ^੬ਹੀਰਾ ਨਾਮੁ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲੁ ॥ ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਮਾਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਪਰਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ੮ ॥ ੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^੧ਗੁਰਮੁਖਿ
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਮਨਿ ਮਾਨੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਹਲੀ ਮਹਲੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ^੨ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਾ
ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਿਰਮਲੁ ਥਾਨਿ ਸੁਥਾਨੁ ॥ ਤੀਨ
ਭਵਨ ਨਿਹਕੇਵਲ ਗਿਆਨੁ ॥ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਸਾਚਾ
ਹਰਖੁ ^੪ਨਾਹੀ ਤਿਸੁ ਸੋਗੁ ^੫॥ ^੬ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗਿਆਨੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਭੋਗੁ ॥ ^੭ਪੰਚ
ਸਮਾਈ ਸੁਖੀ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ॥ ੩ ॥ ^੮ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਆਪੇ
ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਸੋਈ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ
^੯ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ^{੧੦}ਹੁਕਮੋ ਵਰਤੈ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਪੂਰਾ ਕੋਇ
ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ^{੧੧}ਬਾਲਕ ਬਿਰਧਿ ਨ ਸੁਰਤਿ ਪਰਾਨਿ ॥ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਬੂਡੈ
ਅਭਿਮਾਨਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਆ ਲਹਸਿ ਨਿਦਾਨਿ ॥ ੬ ॥ ^{੧੨}ਜਿਸ ਕਾ ਅਨੁ
ਧਨੁ ਸਹਜਿ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਾ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ ॥ ਗਲਿ ਫਾਹੀ
ਬਉਰਾ ^{੧੩}ਬਉਰਾਨਾ ॥ ੭ ॥ ^{੧੪}ਬੂਡਤ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਤਉ ਡਰਿ ਭਾਗੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ
ਰਾਖੇ ਸੇ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਲਾਗੇ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ਆਸਾ
ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^{੧੫}ਗਾਵਹਿ ਗੀਤੇ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤੇ ॥ ਰਾਗ ਸੁਣਾਇ ਕਹਾਵਹਿ
ਬੀਤੇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ^{੧੬}ਮਨਿ ਝੂਠੁ ਅਨੀਤੇ ॥ ੧ ॥ ਕਹਾ ਚਲਹੁ ਮਨ ^{੧੭}ਰਹਹੁ
ਘਰੇ ^{੧੮}॥ ^{੧੯}ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ਖੋਜਤ ਪਾਵਹੁ ਸਹਜਿ ਹਰੇ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਨਿ ਮੋਹੁ ਸਰੀਰਾ ॥ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ^{੨੦}ਸੁ
ਪੀਰਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਅੰਤਰਿ ਨਾਵਣੁ ਸਾਚੁ
ਪਛਾਣੈ ॥ ^{੨੨}ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੈ ॥ ਸਾਚ ਸਬਦ ਬਿਨੁ ਮਹਲੁ ^{੨੩}
ਨ ਪਛਾਣੈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੪}ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਹਿ ਆਕਾਰੁ ਸਮਾਵੈ ॥ ਅਕਲ ਕਲਾ ਸਚੁ
ਸਾਚਿ ਟਿਕਾਵੈ ॥ ਸੋ ਨਰੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥ ੪ ॥ ਜਹਾਂ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ

- ੧ ਰਸਤਾ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਪੜਨਾ ਹੈ ਉਹ ਥਾਨ (ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ)।
- ੨ (ਮੇਰੀ ਯਾ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਹਰੀ ਦਾ ਮਹਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ਦੀ) ਦੇਹੀ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰ (ਹੋ ਜਾਂਦੀ) ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਜੋਤਿ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ) ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ (ਦੇਵਾ) ਹਰੀ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਉਹ ਧਨ (ਪਿਆ ਹੈ) ਜੋ ਸੱਚਾ ਤੇ ਅਮੁੱਕ ਹੈ।
- ੩ (ਉਹ ਧਨ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ) ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ, ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ, ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਤਰਫਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਥਮੁਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਮਨ, ਬਾਹਰ ਦੌੜਦੇ, ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਜੋ ਮੂਰਖ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਹਿਆ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤਮ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਉੱਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧੋਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ (ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆਂ) ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੬ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀਰਾ, ਰਤਨ, ਲਾਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭੀ ਇਕ (ਉੱਤਮ ਚੀਜ਼) ਮੋਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਧਨ ਹੈਨ ਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਹਲੀ (ਮਾਲਕ) ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਸੋਝੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੯ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
- ੧੦ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਹਰੀ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਿੱਖੀਦੀ ਹੈ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਗਿਆਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਹਮੇਸ਼ਾ) ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਥਾਨ (ਅਵਸਥਾ) ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਖੁਸ਼ੀ। ੧੨ ਗਮੀ।
- ੧੩ ਗਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਪੀਣ ਲਈ) ਅਤੇ ਮਹਾ-ਰਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਭੋਜਨ (ਖਾਣ ਲਈ)।
- ੧੪ ਪੰਜ (ਕਾਮਾਦਿ ਵੈਰੀ) ਸਮਾ ਗਏ (ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ) ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਈਆਂ।
- ੧੫ ਸਭ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਜੋਤਿ (ਸ਼ਕਤੀ) ਹੈ।
- ੧੬ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ (ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ) ਮੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗਾ?
- ੧੯ ਅੰਨ ਧਨ ਸਭ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾ ਬੁੱਝਿਆ।
- ੨੦ ਸੁਦਾਈ। ੨੧ ਜਗ ਨੂੰ ਡੁੱਬਦਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜ ਉਠੇ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ)।
- ੨੨ ਬਾਹਰੋਂ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਕੁਕਰਮ ਹਨ; ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਸੁਣਾ ਕੇ ਬੀਤੇ (ਸੰਸਾਰਕ ਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਪਰਮ-ਪਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ) ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੩ ਮਨ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮ ਹਨ।
- ੨੪ ਹੇ ਮਨ! ੨੫ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿੱਚ।
- ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਲ ਰੱਜੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜਦੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇਗੇ।
- ੨੭ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਪੀੜ ਹੈ।
- ੨੮ ਅੰਦਰੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ।
- ੨੯ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਹਰੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ।
- ੩੧ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜੋ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਰੂਪ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇ ਅਤੇ ਐਸੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਜੋ ਬਣਾਉਣੀ ਹੁਨਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਦੇਵੇ।

* ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਨਮੂਨਾ ਦੰਡੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

† ਹੁਨਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁਨਰ। ਉਹ ਹੁਨਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਣਾਵਟ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੁਨਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਦਿਸੇ। ਲਾਤੀਨੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਖੌਤ ਹੈ 'ਹੁਨਰ ਦੇ ਛੁਪਾਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੁਨਰ ਹੈ।' ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਤਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ ਚਿੱਤਰ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਰੰਗਾਕਾਰੀ ਓਲ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਿਰੀ ਮੂਰਤ ਹੀ ਮੂਰਤ ਦਿਸੇ। ਮਾਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਦਿੱਖ ਆਤਮਕ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਹੀ ਕਰਤੱਬ ਹੈ।

ਤਹ ਜਾਉ ॥ ^੧ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਕਰਮ^੨ ਕਮਾਉ ॥ ਨਾਮੇ ਰਾਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਉ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਆਪੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥
^੩ਅਨਦਿਨੁ ਬਾਣੀ ਨਾਮੇ ਰਾਤਾ ॥ ੬ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਏ^੪ ਤਾ ਕੋ^੫ ਲਾਗੈ ॥
 ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ^੬ਸਬਦੇ ਜਾਗੈ ॥ ^੭ਐਥੈ ਓਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ॥ ੭ ॥ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ^੮
 ਬਿਧਿ^੯ ਨਾਹੀ ਜਾਣੈ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੦} ਮੈਲਾ ਸਬਦੁ ਨ ਪਛਾਣੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧}
 ਨਿਰਮਲੁ^{੧੨} ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ੮ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਗੈ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ^{੧੩}ਸਾਧੂ
 ਜਨ ਸੰਗਤਿ ਹੋਇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਕਿਲਵਿਖ^{੧੪} ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥
 ੯ ॥ ^{੧੫}ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੁ ਆਚਾਰੁ ਪਰਾਤਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨੀ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ੧੦ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਮਨੁ
 ਮੈਗਲੁ^{੧੬} ਸਾਕਤੁ^{੧੭} ਦੇਵਾਨਾ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਬਨ ਖੰਡਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਹੈਰਾਨਾ ॥ ^{੨੦}ਇਤ
 ਉਤ ਜਾਹਿ ਕਾਲ ਕੇ ਚਾਪੇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ਘਰੁ ਆਪੇ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ
 ਗੁਰ ਸਬਦੈ ^{੨੧}ਮਨੁ ਨਹੀ ਠਉਰਾ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲੁ ਅਵਰ
 ਤਿਆਗਹੁ ਹਉਮੈ ਕਉਰਾ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਇਹੁ ਮਨੁ ਮੁਗਧੁ ਕਹਹੁ
 ਕਿਉ ਰਹਸੀ ॥ ਬਿਨੁ ਸਮਝੇ^{੨੪} ਜਮ ਕਾ ਦੁਖੁ ਸਹਸੀ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਮੇਲੈ ॥ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ^{੨੫} ਮਾਰੇ ਸਚੁ ਪੇਲੈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੬}ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਰਮਾ ਇਹੁ
 ਮਨੁ ਧਰਮਾ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤੁ ਤੇ ਜਨਮਾ ॥ ਸਾਕਤੁ ਲੋਭੀ ਇਹੁ ਮਨੁ
 ਮੂੜਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਮਨੁ ਰੂੜਾ ॥ ੩ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਅਸਥਾਨੇ
 ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਸੋਈ ਹੋਈ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਤਪੁ ਤਾਪੈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਚੀਨੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੈ ॥ ੪ ॥ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ^{੨੮} ਹਉਮੈ ਤਿਆਗੀ ॥
^{੨੯}ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਨਸਾ ਦੁਬਿਧਾ ਲਾਗੀ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਖੈ ॥
^{੩੦}ਦਰਿ ਘਰਿ ਮਹਲੀ ਹਰਿ ਪਤਿ ਰਾਖੈ ॥ ੫ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ^{੩੧}ਸੂਰ
 ਸੰਗ੍ਰਾਮਿ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ^{੩੨}ਨਿਰਭਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ॥ ਮਾਰੇ ਪੰਚ^{੩੩} ਅਪੁਨੈ ਵਸਿ
 ਕੀਏ ॥ ^{੩੪}ਹਉਮੈ ਗ੍ਰਾਸਿ ਇਕਤੁ ਥਾਇ ਕੀਏ ॥ ੬ ॥ ^{੩੫}ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਗ ਸੁਆਦ
 ਅਨ ਤਿਆਗੇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭਗਤੀ ਜਾਗੇ ॥ ਅਨਹਦ^{੩੬} ਸੁਣਿ
 ਮਾਨਿਆ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ^{੩੭}ਇਹੁ
 ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਦਰਿ ਘਰਿ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਧੁਨਿ ਹੋਈ ॥
 ਅਹਿਨਿਸਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ॥
 ੮ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਾਤਾ^{੩੮} ॥ ^{੩੯}ਸਰਬ ਰਸਾਇਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਜਾਤਾ ॥ ^{੪੦}ਭਗਤਿ ਹੇਤੁ ਗੁਰ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਨ ਕੇ ਦਾਸਨਿ

੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।
 ੨ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉੱਤਮ) ਕੰਮ।
 ੩ ਸਦਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
 ੪ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਾਵੇ।
 ੫ ਕੋਈ।
 ੬ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੇ।
 ੭ ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ।
 ੮ ਭਟਕਣ ਵਾਲਾ, ਟਿਕ ਕੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
 ੯ ਤਰੀਕਾ, ਜੁਗਤੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਦੀ।
 ੧੦ ਆਪਣੀ ਮਤ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ; ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
 ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੨ ਪਵਿੱਤਰ।
 ੧੩ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਮਿਲੇ।
 ਇਹ ਸੰਗਤ ਪਾਪ-ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਟ ਦੇਂਦੀ
 ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੪ ਪਾਪ। ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕ
 ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ
 ਕਰ ਕੇ (ਸੁਭ) ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਅਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ
 ਲੱਗ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਨ ਰਚ
 ਗਿਆ। ੧੬ ਹਾਥੀ।
 ੧੭ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਪੂਜਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੮ ਪਾਗਲ, ਝੱਲਾ। ੧੯ (ਮਨ ਲੋਭੀ ਪਾਗਲ
 ਹਾਥੀ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਫਾਵਾ
 ਹੋਇਆ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਕਾਲ ਦਾ ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ (ਮਨ) ਇਧਰ
 ਉਧਰ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਨ
 ਆਪਣਾ ਘਰ (ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ) ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਮਨ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ੨੨ ਕਉੜਾ।
 ੨੩ ਇਹ ਮਨ ਅਣਜਾਣ (ਮੂਰਖ) ਹੈ; ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਬਚੇਗਾ, ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ? ੨੪ ਮੌਤ ਦੇ ਭੈ ਦਾ
 ਦੁੱਖ ਸਹੇਗਾ। ੨੫ [ਕੰਡਾ] ਕੰਡੇ ਵਾਕੁਰ
 ਚੁੱਭਣ ਵਾਲਾ ਦੁਖਦਾਈ। ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ
 ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ
 ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਕਾਲ ਨੂੰ (ਜੋ ਮਨ-ਹਾਥੀ
 ਨੂੰ ਪੇਲਦਾ ਸੀ) ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ
 ਮਨ ਨੂੰ ਹੁਣ) ਸੱਚ ਪੇਲਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੱਚਾ ਆਪ
 ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ)। ੨੬ ਇਹ ਮਨ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ
 ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ ਹੈ, ਏਹੋ (ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ) ਕਰਮ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ ਤੇ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਏਹੋ ਮੂਰਖ
 ਮਨ ਲੋਭੀ ਤੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ। ਏਹੀ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਚੰਗਾ

ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਏਹੋ ਮਨ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
 ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਸੁਰਗ, ਮਾਤ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ)
 ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਏਹੋ ਮਨ ਜੋਗ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ, ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਤਪ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਏਹੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਮਾਲਕ
 ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੮ ਵੈਰਾਗੀ, ਮੋਹ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ।
 ੨੯ ਹਰ ਇਕ ਘਟ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਮਨਸਾ (ਇੱਛਾ
 ਵਾਸ਼ਨਾ) ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ (ਦੁਚਿਤਾਪਨ) ਲੱਗੀ ਹੋਈ
 ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੀ
 ਰਸਾਇਣ (ਓਹ ਦਵਾ ਜੋ ਮਾੜਿਆਂ, ਬੁੱਢਿਆਂ ਨੂੰ
 ਫਿਰ ਜਵਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ) ਚਖੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਰਾਜੇ ਦੇ
 ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,
 ਸੁਰਖਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਮਹਲੀ (ਮਹਲ ਵਾਲੇ) ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਘਰ
 ਵਿੱਚ। ੩੧ ਰਣ ਵਿੱਚ ਸੂਰਮਾ ਹੈ।
 ੩੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰਭਉ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩੩ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ।
 ੩੪ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ, ਮਾਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ
 (ਪਕੜ ਕੇ) ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।
 ੩੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮਨ ਅਨ (ਦੂਜਿਆਂ) ਰਸਾਂ,
 ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰ
 ਕੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਇਆਂ
 ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ) ਆਤਮ-ਸੰਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ (ਆਤਮ
 ਅਨੰਦ ਲੈ ਕੇ) ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਤੀਤ ਆ ਗਈ
 ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ
 ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ
 (ਸੇਵਕ, ਬੱਚਾ) ਹੋ ਗਿਆ।
 ੩੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
 ੩੭ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ)
 ਇਹ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ
 ਦੁਆਰਾ ਭਗਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ
 (ਲਿਵ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ
 ਦਿਨ-ਰਾਤ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ;
 ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਉਹ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਹਰੀ ਦਿਸਣ
 ਲੱਗ ਪਿਆ। ੩੮ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੩੯ ਸਭ ਦੀ ਦਵਾ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।
 ੪੦ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ
 (ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ) ਨਿਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰੀ
 ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ।

* ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ
 ਸਾਡੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਗੜਨ ਸੰਵਰਨ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ
 ਹੈ। ਮਨ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਹਉਮੈ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਾਸਨਿਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ
 ਸਮੀਪੀ ਬਣਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਦਾਸਾ ॥ ੯ ॥ ੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ੧ ਤਨੁ ਬਿਨਸੈ ਧਨੁ ਕਾ ਕੋ ਕਹੀਐ ॥
 ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ੨ ਕਤ ਲਹੀਐ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ੩ ਸੰਗਿ ਸਖਾਈ ॥
 ੪ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਿਰਮਲੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ
 ਹਮਾਰਾ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖ ੫ ਸਮ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡਉ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੬ ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਹੇਤੁ ਗਵਾਰਾ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਲਾਰੋ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਾ ॥
 ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਬਖਸਹਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇ ॥ ਦੂਤੁ ਨ ਲਾਗਿ ਸਕੈ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੨ ॥
 ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਰਾਮ ਗੁਪਾਲਾ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਦਇਆਲਾ ॥
 ੧੦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਰੋਗ ਮਿਟੈ ੧੧ ਦੁਖੁ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਅਉਖਧੁ ੧੨ ੧੩ ਤੰਤ ਨ ਮੰਤਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣੁ ੧੪ ਕਿਲਵਿਖ
 ਹੰਤਾ ॥ ਤੂੰ ਆਪਿ ਭੁਲਾਵਹਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਰਾਖਹਿ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ਰੋਗੁ ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਮਨਿ ਦੂਜਾ ॥ ੧੬ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਭਰਮਿ ਜਪਹਿ
 ਜਪੁ ਦੂਜਾ ॥ ੧੭ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਦਰਸ ਨ ਦੇਖਹਿ ॥ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ
 ੧੮ ਜਨਮੁ ਕਿ ਲੇਖਹਿ ॥ ੫ ॥ ਦੇਖਿ ਅਚਰਜੁ ੧੯ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦਿ ੨੦ ॥ ੨੧ ਘਟਿ
 ਘਟਿ ਸੁਰ ਨਰ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ॥ ੨੨ ਭਰਿਪੁਰਿ ਧਾਰਿ ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਤੁਮ
 ਸਮਸਰਿ ੨੩ ਅਵਰੁ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥ ੬ ॥ ੨੪ ਜਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਹੇਤੁ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸੰਤ
 ਭਗਤ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋਰੇ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਛੂਟੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ
 ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ॥ ੭ ॥ ਨਾ ਜਮਦੂਤ ਦੂਖੁ ਤਿਸੁ ਲਾਗੈ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਲਿਵ ਜਾਗੈ ॥ ੨੫ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਭਗਤਾ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ੨੬ ਮੁਕਤਿ ਭਏ
 ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥ ੮ ॥ ੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਇਕਤੁਕੀ ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਠਾਕੁਰ
 ਜਾਨੈ ॥ ਦੂਖੁ ਮਿਟੈ ੨੭ ਸਚੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੀ ਸਖੀ
 ਸਖੈਨੀ ੨੮ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ੨੯ ਦੇਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੰਧਨ
 ੩੦ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਬੰਧਨ ੩੧ ਸੁਤ ਕੰਨਿਆ ਅਰੁ ਨਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ਬੰਧਨ
 ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਉ ਕੀਆ ॥ ੩੩ ਬੰਧਨ ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ ਮਨਿ ਬੀਆ ॥ ੩ ॥ ਬੰਧਨ
 ਕਿਰਖੀ ੩੪ ਕਰਹਿ ਕਿਰਸਾਨ ॥ ੩੫ ਹਉਮੈ ਡੰਨੁ ਸਹੈ ਰਾਜਾ ਮੰਗੈ ਦਾਨ ॥ ੪ ॥
 ੩੬ ਬੰਧਨ ਸਉਦਾ ਅਣਵੀਚਾਰੀ ॥ ੩੭ ਤਿਪਤਿ ਨਾਹੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥ ੫ ॥
 ਬੰਧਨ ੩੮ ਸਾਹ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ੩੯ ਨ ਪਵਈ ਥਾਇ ॥
 ੬ ॥ ੪੦ ਬੰਧਨ ਬੇਦੁ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ੪੧ ਬੰਧਨਿ ਬਿਨਸੈ ਮੋਹ ਵਿਕਾਰ ॥ ੭ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਣਾਈ ॥ ੪੨ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ੧੦ ॥

- ੧ ਸ਼ਰੀਰ ਮਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਧਨ ਕਿਸ ਦਾ ਸਮਝੀਏ? (ਧਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ)।
- ੨ (ਕਿਥੇ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ?
- ੩ ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਹੈ।
- ੪ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਬਰਾਬਰ (ਇਕੋ ਜੇਹੇ) ਸਮਝ ਕੇ ਮੈਂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੬ (ਸੋਨੇ) ਧਨ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਮੂਰਖ ਨੇ ਦੁਚਿਤੇਪਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੭ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਜਮਦੂਤ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ।
- ੯ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਨਹਾਰ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਦੁੱਖ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਦਵਾਈ।
- ੧੩ ਟੂਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਤਰ (ਜਾਦੂ)।
- ੧੪ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੫ ਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ (ਮਾਇਆ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੋਗ ਭਰਮ (ਅਗਿਆਨ) ਅਤੇ ਵਿਥ (ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰੀ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਕੇ (ਭੁੱਲ ਕੇ) ਦੂਜੇ (ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ) ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਤਾਂ ਆਦਿ ਪੁਰਖ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ।
- ੧੮ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਕਿਸ ਲੇਖੇ ਹੈ?
- ੧੯ ਅਸਚਰਜਤਾ।
- ੨੦ ਹੈਰਾਨ; ਮਸਤ।
- ੨੧ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮ-ਆਨੰਦ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ (ਲੱਗ ਗਏ)। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਹਠ-ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸਹਜ-ਸਮਾਧੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਯਤਨ ਪੂਰੇ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ

- ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਹੇ ਹਰੀ! ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ (ਭਰਿਪੁਰਿ) ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰ (ਸੰਭਾਲ) ਰਹੇ ਹੋ।
- ੨੩ ਬਰਾਬਰ।
- ੨੪ ਜਿਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਲਈ ਮੁਖੋਂ ਨਾਮ ਜਪੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਮ ਸੰਤਾਂ-ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦੀ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪਾ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੫ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ।
- ੨੬ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ।
- ੨੭ ਸੱਚ (ਸੱਚੇ ਹਰੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਸਹੇਲੀ, ਮਿਤਰਾਨੀ।
- ੨੯ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ, ਹਰੀ ਦੇ ਸਾਖਿਆਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਓਗੇ।
- ੩੦ ਸੰਸਾਰੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ।
- ੩੧ ਪੁੱਤਰ, ਲੜਕੀ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ।
- ੩੨ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਬੰਧਨ ਹਨ।
- ੩੩ ਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਬੰਧਨ ਹਨ। 'ਮਨਿ ਬੀਆ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਉਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ 'ਰੋਗੁ ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਮਨਿ ਦੂਜਾ'॥ ੩੪ ਖੇਤੀ।
- ੩੫ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸਜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਰਾਜਾ (ਉਸ ਤੋਂ ਜੋਰੀ) ਦਾਨ (ਧਨ, ਮਾਲ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਵਿਚਾਰਹੀਨ ਵਪਾਰ ਬੰਧਨ ਹੈ।
- ੩੭ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ੩੮ ਸਾਹ, ਧਨ ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੯ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੪੦ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਵੇਦ-ਪਾਠ ਅਤੇ ਬਹੁਸ ਬੰਧਨ ਹੈ।
- ੪੧ ਮੋਹ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੪੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬੰਧ (ਕੈਦ) ਨਾ ਪਈ।

* ਸੰਸਾਰੀ-ਧਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਨਾਮ-ਧਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ ਘਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ, ਵਣਜ-ਵਿਹਾਰ, ਕਰਮ-ਧਰਮ, ਵੇਦ-ਪਾਠ ਆਦਿ ਸਭ ਬੰਧਨ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ^੧ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰੁ ॥ ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ^੨ ਮੁੰਨੀਅਨਿ
^੩ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ ॥ ^੪ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ
 ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਆਦੇਸੁ^੫ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ
 ਨ ਪਾਇਆ ^੬ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਦਹੁ ਸੀਆ ਵੀਆਹੀਆ
 ਲਾੜੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ਹੀਡੋਲੀ^੭ ਚੜਿ ਆਈਆ ਦੰਦ ਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥
 ਉਪਰਹੁ ^੮ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ^੯ਝਲੇ ਝਿਮਕਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ
 ਬਹਿਠੀਆ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਖੜੀਆ ॥ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆ ਮਾਣਨਿ
 ਸੇਜੜੀਆ ॥ ਤਿਨੁ ਗਲਿ ਸਿਲਕਾ^{੧੧} ਪਾਈਆ ^{੧੨}ਤੁਟਨਿ ਮੋਤਸਰੀਆ ॥ ੩ ॥
^{੧੩}ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ^{੧੪}ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ
 ਲੈ ਚਲੇ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਜੇ ਭਾਵੈ ਦੇਇ
 ਸਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ^{੧੫}ਅਗੋਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਸਾਹਾਂ
 ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਆ ਰੰਗਿ ਤਮਾਸੈ ਚਾਇ ॥ ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰਿ ਗਈ ਕੁਇਰੁ
 ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥ ੫ ॥ ^{੧੬}ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਅਹਿ ਇਕਨਾ ਪੂਜਾ ਜਾਇ ॥
 ਚਉਕੇ ਵਿਣੁ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਕਿਉ ਟਿਕੇ ਕਢਹਿ ਨਾਇ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ
 ਚੇਤਿਓ ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ^{੧੭}ਇਕਿ ਘਰਿ ਆਵਹਿ
 ਆਪਣੈ ਇਕਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ ॥ ਇਕਨਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਬਹਿ ਬਹਿ
 ਰੋਵਹਿ ਦੁਖ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਮਾਨੁਖ ॥ ੭ ॥ ੧੧ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਕਹਾ ਸੁ ਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ^{੧੮}ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ ॥
^{੧੯}ਕਹਾ ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ ਗਾਡੇਰੜਿ ਕਹਾ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸੁ ਆਰਸੀਆ
 ਮੁਹ ਬੰਕੇ ਐਥੈ ਦਿਸਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਗੋਸਾਈ ॥ ਏਕ
 ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ^{੨੦}ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵੈ ਭਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਾਂ ਸੁ
 ਘਰ ਦਰ ਮੰਡਪ^{੨੧} ਮਹਲਾ ਕਹਾ ਸੁ ^{੨੨}ਬੰਕ ਸਰਾਈ ॥ ਕਹਾਂ ਸੁ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ
^{੨੩}ਕਾਮਣਿ ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ^{੨੪} ਹਰਮਾ^{੨੫}
 ਹੋਈਆ ^{੨੬}ਛਾਈ ਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੭}ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨਿ
 ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ ॥ ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥
^{੨੮}ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਕੋਟੀ ਹੂ
 ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾ ਮੀਰੁ ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ ॥ ^{੩੦}ਬਾਨ ਮੁਕਾਮ ਜਲੇ

- ੧ ਸਿਰ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਕੀਰ; ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੰਪੂਰਨ ਨਾਲ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ (ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਾਸਤੇ)। ੨ ਕੋਚੀ ਨਾਲ।
- ੩ ਧੜ ਉਡ-ਉਡ ਕੇ ਗਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ।
- ੪ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਹਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਸ਼ਰੇ-ਆਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ੫ ਨਮਸਕਾਰ।
- ੬ ਤੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ।
- ੭ ਪਾਲਕੀਆਂ ਉੱਤੇ। ਦੰਦ-ਖੰਡ ਅਰਾਸਤਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ (ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਦੇ ਚੂੜੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਹੋਏ) ਪਾਲਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਆਈਆਂ ਸਨ।
- ੮ ਪਾਣੀ ਵਾਰਨਾ ਸ਼ਗਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਪੱਖੇ(ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹੇ ਹੋਏ) ਪਾਸ ਚਮਕਦੇ ਸਨ।
- ੧੦ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਬੈਠੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਗਨ ਵਜੋਂ ਝੋਲੀ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖੜੇ ਹੋਇਆਂ, ਭਾਵ ਗੱਲ-ਗੱਲ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਵਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
- ੧੧ [ਅਰਬੀ ਸਿਲਕ] ਰੱਸੀਆਂ। ਜ਼ਾਲਮ ਗਲ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਪਾ ਕੇ ਫੜੀ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਟੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੩ ਧਨ ਤੇ ਜੋਬਨ ਦੋਵੇਂ ਵੈਰੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਦ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।
- ੧੪ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜਮਦੂਤਾਂ (ਜ਼ਾਲਮ ਸਿਪਾਹੀਆਂ) ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਪਕੜ ਲੈ ਚਲੇ।
- ੧੫ ਪਹਿਲਾਂ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਸਜ਼ਾ (ਦੁੱਖ) ਮਿਲੇ? ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਕੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ) ਸੁਆਦਾਂ ਤੇ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਾ ਰੱਖੀ। ਹੁਣ ਬਾਬਰਸ਼ਾਹੀ ਮੱਚ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸ਼ਾਹਜਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਬਾਬਰਵਾਣੀ-ਬਾਬਰ ਦੀ ਦੁਹਾਈ, ਬਾਬਰ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਤਰਬੱਲੀ।
- ੧੬ ਇਕਨਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਣੀਆਂ) ਦਾ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਵਕਤ ਖੁੰਝ ਗਿਆ, ਤੇ ਇਕਨਾਂ (ਹਿੰਦਵਾਣੀਆਂ) ਦੀ

- ਪੂਜਾ ਘੁਸ ਗਈ। ਹਿੰਦਵਾਣੀਆਂ ਬਾਹਰ ਰੁਲਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੌਕੇ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਨ੍ਹਾਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਟਿੱਕੇ ਲਾਣ (ਪੂਜਾ ਕਰਨ)? (ਵਰਿਆਂ ਬੱਧੀ)- ਕਦੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਹੁਣ ਜੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਣੀ ਸ਼ਬਦ 'ਖੁਦਾ' ਵੀ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣ (ਤਾਂ ਵੀ ਜ਼ਾਲਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ)।
- ੧੭ ਕੋਈ (ਵਿਰਲੀਆਂ ਦੇ ਪਤੀ) ਘਰੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਆਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪੁਛਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕਨਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ) ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੈਠੀਆਂ ਰੋਣ।
- ੧੮ ਭੇਰੀ-ਨਗਾਰਾ। ਸ਼ਹਿਨਾਈ-ਨਫੀਰੀ, ਤੁਤੀ।
- ੧੯ ਕਿਥੇ ਨੇ ਉਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਗਾਤਰੇ, ਉਹ ਰੋੜ੍ਹ-ਗੱਡੀਆਂ (ਰੱਬ), ਉਹ ਲਾਲ ਚੋਗੇ (ਵਰਦੀਆਂ)?
- ੨੦ ਦੌਲਤ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। (ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਭਰਾ ਈ ਸਨ, ਪਰ ਜਦ ਰੱਬ ਢਾਹੁਣ 'ਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ)।
- ੨੧ ਮਾੜੀਆਂ।
- ੨੨ ਬਾਂਕੀਆਂ (ਸੋਹਣੀਆਂ) ਸਰਾਵਾਂ।
- ੨੩ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
- ੨੪ ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀਆਂ।
- ੨੫ ਪਰਦੇਦਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ।
- ੨੬ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ, ਲੋਪ।
- ੨੭ ਇਸ ਦੌਲਤ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਈ ਖੁਆਰ ਹੋਈ, ਇਸ ਦੌਲਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਈ।
- ੨੮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਭੁਲਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਣ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ (ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ-ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ) ਮੀਰ ਬਾਬਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਪੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ (ਟੁੱਟੇ ਤਵੀਤ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ)।
- ੩੦ ਤਕੀਏ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸੜ ਗਏ।

* ਪਿਛੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਦੇ ਮੰਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੱਸਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਮਜ਼ਮੂਨ ਓਹੀ ਹੈ: 'ਅੱਗੋਂ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ।' ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਕੀ-ਕੀ ਬਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੌਮ ਫੌਜਾਂ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਖੁੜ੍ਹ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦੀ। ਜੇ ਹਾਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਰੱਬ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੁੜ੍ਹ ਕਰ ਕੇ। 'ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ।'

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬਾਬਰ ਦੇ ੧੫੨੧ ਵਾਲੇ ਐਮਨਾਬਾਦ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ। ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਬਾਬ ਹੋਈ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਲੋਧੀ ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਐਸ਼ ਭੋਗਣ ਦੇ ਮੰਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਖ਼ਾਸ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ-ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖੜੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦ ਵਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੧ਬਿਜ ਮੰਦਰ ^੨ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ^੩ਕੁਇਰ ਰੁਲਾਇਆ ॥ ^੪ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ
 ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣ
 ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ ॥ ਓਨੀ ਤੁਪਕ^੫ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ ਓਨੀ ਹਸਤਿ ਚਿੜਾਈ ॥
 ਜਿਨ੍ ਕੀ ਚੀਰੀ^੬ ਦਰਗਹ ਪਾਟੀ ਤਿਨ੍ ਮਰਣਾ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ^੭ਇਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ
 ਅਵਰ ਤੁਰਕਾਣੀ ਭਟਿਆਣੀ ਠਕੁਰਾਣੀ ॥ ਇਕਨ੍ ^੮ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ
 ਇਕਨ੍ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ ॥ ਜਿਨ੍ ਕੇ ਬੰਕੇ ਘਰੀ ਨ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ ਕਿਉ ਰੈਣਿ
 ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੬ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥
 ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਹੋਵੈ ^੯ਕਿਸ ਥੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ॥ ^{੧੦}ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ
 ਚਲਾਏ ਵਿਗਸੈ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈਐ ॥ ੭ ॥ ੧੨ ॥

^{੧੧}ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੮ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥
^{੧੨}ਜੈਸੇ ਗੋਇਲਿ ਗੋਇਲੀ ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਆਦਮੀ ਬਾਂਧਹਿ
 ਘਰ ਬਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਜਾਗਹੁ ਜਾਗਹੁ ਸੂਤਿਹੋ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ^{੧੧} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਨੀਤ ਨੀਤ ਘਰ ਬਾਂਧੀਅਹਿ ਜੇ ਰਹਣਾ ਹੋਈ ॥ ਪਿੰਡੁ ਪਵੈ ਜੀਉ
 ਚਲਸੀ ਜੇ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਓਹੀ ਓਹੀ ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਹੈ ਹੋਸੀ ਸੋਈ ॥
 ਤੁਮ ਰੋਵਹੁਗੇ ^{੧੪}ਓਸ ਨੋ ਤੁਮ ਕਉ ਕਉਣੁ ਰੋਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਧੰਧਾ ਪਿਟਿਹੁ
 ਭਾਈਹੋ ਤੁਮ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ਓਹੁ ਨ ਸੁਣਈ ਕਤ ਹੀ ਤੁਮ ਲੋਕ ਸੁਣਾਵਹੁ ॥
 ੪ ॥ ^{੧੬}ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਤਾ ਨਾਨਕਾ ਜਾਗਾਏ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਘਰੁ ਬੂਝੈ ਆਪਣਾ ਤਾਂ
 ਨੀਦ ਨ ਹੋਈ ॥ ੫ ॥ ਜੇ ਚਲਦਾ^{੧੭} ਲੈ ਚਲਿਆ ਕਿਛੁ ਸੰਪੈ^{੧੮} ਨਾਲੇ ॥ ਤਾ
 ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ^{੧੯} ਦੇਖਿ ਕੈ ਬੂਝਹੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੬ ॥ ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਮਖਸੂਦੁ^{੨੦} ਲੈਹੁ
 ਮਤ ਪਛੋਤਾਵਹੁ ॥ ਅਉਗਣ ਛੋਡਹੁ ਗੁਣ ਕਰਹੁ ਐਸੇ ^{੨੧}ਤਤੁ ਪਰਾਵਹੁ ॥
 ੭ ॥ ਧਰਮੁ ਭੂਮਿ^{੨੨} ਸਤੁ ਬੀਜੁ ਕਰਿ ਐਸੀ ਕਿਰਸ ਕਮਾਵਹੁ ॥ ਤਾਂ ਵਾਪਾਰੀ
 ਜਾਣੀਅਹੁ^{੨੩} ਲਾਹਾ ਲੈ ਜਾਵਹੁ ॥ ੮ ॥ ^{੨੪}ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ^{੨੫}ਬੂਝੈ
 ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ਸੁਣੇ ਨਾਮੁ ਨਾਮੇ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ੯ ॥ ^{੨੬}ਜਿਉ ਲਾਹਾ
 ਤੋਟਾ ਤਿਵੈ ਵਾਟ ਚਲਦੀ ਆਈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੧੦ ॥ ੧੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ^{੨੭} ਢੂਢੀਆ ਕੋ ^{੨੮}ਨੀਮੀ ਮੈਡਾ ॥
 ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਹਿਬਾ ^{੨੯}ਤੂ ਮੈ ਹਉ ਤੈਡਾ ॥ ੧ ॥ ^{੩੦}ਦਰੁ ਬੀਭਾ ਮੈ ਨੀਮਿ
 ਕੋ ਕੈ ਕਰੀ ਸਲਾਮੁ ॥ ਹਿਕੋ ਮੈਡਾ ਤੂ ਧਣੀ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੩੧}ਸਿਧਾ ਸੇਵਨਿ ਸਿਧ ਪੀਰ ਮਾਗਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ॥ ਮੈ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ

- ੧ [ਸੰ: ਵਜ੍ਹ] ਬੱਜਰ ਵਾਂਗ ਪੱਕੇ ਮੰਦਰ (ਸੜ ਗਏ)।
 ੨ ਟੁੱਕ-ਟੁੱਕ ਕੇ, ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ।
 ੩ ਕੰਵਰ (ਸ਼ਾਹਜਾਦੇ) ਰੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ।
 ੪ (ਭਾਵੇਂ ਪੀਰਾਂ ਬਥੇਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ) ਕੋਈ ਮੁਗਲ ਅੰਨਾ ਨਾ ਹੋਇਆ (ਕਿਸੇ ਮੁਗਲ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਵਿਗੜਿਆ)। ਕਿਸੇ (ਪੀਰ) ਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾ ਕਰ ਦਿਖਾਈ। ਪਰਚਾ ਲਾਉਣਾ (ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ-ਮੰਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣਾ) ਕੋਈ ਸਿਧੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ "ਬਰਸ਼ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ ਲਾਯਉ" (ਸਵਯੇ ਮ:੩ ਕੇ)।
- ੫ [ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੁਪਕ] ਛੋਟੀ ਤੋਪ; ਬੰਦੂਕ। ਇਕਨਾ (ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ) ਬੰਦੂਕ ਤਾਣ ਕੇ (ਸ਼ਿਸਤ ਲਾ ਕੇ) ਚਲਾਈ, ਦੂਜਿਆਂ (ਪਠਾਣਾਂ) ਨੇ ਹਾਥੀ ਚਿੜਾ (ਤੁੰਦ ਕਰ) ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ। (ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਖ਼ਾਸ ਹਥਿਆਰ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਈ ਬੰਦੂਕ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਧੀ ਪਠਾਣਾਂ ਪਾਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਸੀ)।
- ੬ ਖਤ, ਪਰਚੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਟ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। (ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)।
- ੭ (ਅਨੇਕਾਂ ਹਿੰਦਵਾਸੀ ਇਸਤਰੀਆਂ) ਕੋਈ ਹਿੰਦਣੀਆਂ, ਕੋਈ ਪਠਾਣੀਆਂ (ਤੁਰਕਣੀਆਂ) ਕੋਈ ਭੱਟੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਠਾਕਰਾਂ (ਦੋ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਨ (ਬੁਰਕੇ) ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਤਕ ਪਾਟ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ (ਮਰ ਗਈਆਂ)। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਂਕੇ (ਸੁੰਦਰ ਪਤੀ) ਘਰੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਵਿਚਾਰੀਆਂ) ਦੀ ਰਾਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀ?
- ੮ ਕਿਸ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਰੋਈਏ?
- ੯ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ (ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਾਂਦ ਵਿੱਚ ਗਵਾਲਾ (ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਘਰ-ਬਾਰ ਬੜੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਐਵੇਂ (ਝੂਠ) ਵਿਅਰਥ ਖੇਚਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਵਪਾਰੀ; ਪ੍ਰਾਣੀ।
- ੧੨ ਹਮੇਸ਼ਾ (ਬਹੁਤ ਦੇਰ) ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਘਰ ਤਾਂ ਬਣਾਈਏ ਜੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੀਉਣਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ (ਸਿਆਣਾ ਬਣ ਕੇ) ਸਮਝੇ ਤਾਂ (ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ) ਕਿ ਸਰੀਰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ੧੩ ਉਹ ਉਹ (ਹਾਏ-ਹਾਏ) ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਰੱਬ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਵੇਗਾ (ਰੱਬ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੪ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ।
- ੧੫ ਭਰਾਵੇਂ, ਤੁਸੀਂ ਝੂਠ ਮਗਰ ਲੱਗ ਕੇ ਵਿਅਰਥ ਪਿਟਣੇ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਾਂ ਗਿਆ; ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਤੁਹਾਡਾ ਰੋਣਾ) ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ; ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਣਾ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹੋ।
- ੧੬ ਜਿਸ (ਹਰੀ) ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹੀ ਹਰੀ ਸੁਮੱਤ ਦੇਵੇ (ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ) ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ ਤਾਂ ਗਫ਼ਲਤ ਨਾ ਕਰੇ।
- ੧੭ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਾਣੀ। ੧੮ ਧਨ।
- ੧੯ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ।
- ੨੦ [ਅਰਬੀ ਮਕਸੂਦ] ਮਨੋਰਥ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ।
- ੨੧ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਪਾਵੇਂ।
- ੨੨ ਧਰਤੀ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਬਣਾਓ ਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਬੀਜ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਕਰੋ।
- ੨੩ ਸਮਝੋ ਜਾਉਗੇ।
- ੨੪ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ। ੨੫ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬੁਝੋ।
- ੨੬ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਫ਼ਾ (ਸੁਖ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟਾ (ਦੁੱਖ) ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ।
- ੨੭ ਕੁੰਟਾਂ, ਤਰਫ਼ਾਂ।
- ੨੮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੇਰਾ। ੨੯ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ।
- ੩੦ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੀਭਾ (ਦੂਸਰਾ) ਕੋਈ ਦਰੁ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਾਂ (ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਨਾਵਾਂ, ਕਿਸ ਤੋਂ ਮੰਗਾਂ)? ਮੇਰਾ ਇਕੋ ਤੂਹੀ ਧਣੀ (ਮਾਲਕ) ਹੈ। ਤੇਰਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਮੈਂ ਮੂੰਹੋਂ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੧ ਕਈ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਸੋਵਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧ ਪੀਰ ਬਣਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਦਿਕ (ਦਾਨ) ਮੰਗਦੇ ਹਨ। (ਮੇਰੀ ਇਹੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ) ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੇ।

* [ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੈਰਾਹਨ] ਲੰਮਾ ਕੁੜਤਾ; ਬੁਰਕਾ। ਇਥੇ ਬੁਰਕੇ ਪਾਟਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਦੁਖਦਾਈ ਲੱਜਾ ਵਾਲੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਕੱਜ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੁਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮਸਾਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ।

† ਇਹ ਰਾਗਣੀ ਹੈ। ‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਕਈ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਗਫ਼ਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਲਾਭ ਹਾਨ ਨਾ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਭੁੱਲ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਦਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ 'ਗਿਰਹੀ' ਚੰਗੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤੀ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਬੁਧਿ ॥ ੨ ॥ ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ^੧ ਕਾਪੜੀ^੨ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਦਿਸੰਤਰ ॥
 ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ^੩ ਨ ਚੀਨ੍ਹੀ^੪ ਤਤੁ ਸਾਰੁ ਨਿਰੰਤਰ ॥ ੩ ॥ ਪੰਡਿਤ^੫ ਪਾਏ
 ਜੋਇਸੀ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਹਿ ਪੁਰਾਣਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਲੁਕਾਣਾ ॥ ੪ ॥ ਇਕਿ ਤਪਸੀ^੬ ਬਨ ਮਹਿ ਤਪੁ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਤੀਰਥ ਵਾਸਾ ॥
 ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਹਿ ਤਾਮਸੀ ਕਾਹੇ ਭਏ ਉਦਾਸਾ ॥ ੫ ॥ ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ^੭ ਜਤਨ
 ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ^੮ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਨ ਛੂਟਹੀ^੯ ਭ੍ਰਮਿ
 ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ॥ ੬ ॥ ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥
 ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁ ਜਾਗੇ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਦਰੁ
 ਘਰੁ ਜਾਣੀਐ ਸੋ ਜਾਇ ਸਿਵਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਾਚੇ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥
 ੮ ॥ ੧੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇਲੇ ਭਉਜਲੁ ਸਚਿ
 ਤਰਣਾ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆਲੁ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾ ॥ ੧ ॥ ਤੂ
 ਦਾਤੋ^{੧੬} ਹਮ ਜਾਚਿਕਾ^{੧੭} ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ
 ਮਨ ਮੰਦਰੁ ਭੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛੋਡੀਐ ਤਉ ਸਾਚੁ^{੧੮}
 ਪਛਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਈਐ ਪਰਮਾਰਥੁ^{੨੦} ਜਾਣੈ ॥ ੨ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ
 ਰਾਜਾ ਲੋਭੀਆ ਲੁਭਤਉ ਲੋਭਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੋਭੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਹਰਿ ਸਿਉ
 ਬਣਿ ਆਈ ॥ ੩ ॥ ਕਲਰਿ^{੨੩} ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਉ ਲਾਹਾ ਪਾਵੈ ॥ ਮਨਮੁਖੁ
 ਸਚਿ ਨ ਭੀਜਈ^{੨੪} ਕੂੜੁ ਕੂੜਿ ਗਡਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ਲਾਲਚੁ ਛੋਡਹੁ ਅੰਧਿਹੋ ਲਾਲਚਿ^{੨੬}
 ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ॥ ਸਾਚੋ^{੨੭} ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ^{੨੮} ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਦੁਬਿਧਾ
 ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ ਮੂਸਹੁਰੇ ਭਾਈ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ^{੩੦} ਨਾਮੁ ਸਲਾਹੀਐ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਰਣਾਈ ॥ ੬ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਪਥਰੁ ਸੈਲੁ^{੩੧} ਹੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਫੀਕਾ ॥ ਜਲ
 ਮਹਿ ਕੇਤਾ ਰਾਖੀਐ ਅਭ ਅੰਤਰਿ^{੩੪} ਸੂਕਾ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੩੫}
 ਹੈ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ^{੩੬} ਦੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ^{੩੭} ਮਥਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ॥ ੮ ॥
 ੧੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧† ॥ ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰ^{੩੮} ਵਾਟ ਵਟਾਇਆ ॥ ਧੰਧੁ
 ਪਿਟੇ ਸੰਸਾਰੁ ਸਚੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਭਵੀਐ ਕਿਆ ਚੂਢੀਐ^{੪੧} ਗੁਰ
 ਸਬਦਿ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ^{੪੨} ਵਿਸਰਜਿਆ ਅਪਨੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਚਿ ਮਿਲੈ ਸਚਿਆਰੁ ਕੂੜਿ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ
 ਲਾਇ^{੪੪} ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਈਐ ॥ ੨ ॥ ਮੋਇਆ ਕਉ ਕਿਆ ਰੋਵਹੁ^{੪੫} ਰੋਇ ਨ
 ਜਾਣਹੁ ॥ ਰੋਵਹੁ ਸਚੁ ਸਲਾਹਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਹੁ ॥ ੩ ॥ ਹੁਕਮੀ ਵਜਹੁ^{੪੭}
 ਲਿਖਾਇ ਆਇਆ ਜਾਣੀਐ ॥ ਲਾਹਾ ਪਲੈ ਪਾਇ ਹੁਕਮੁ ਸਿਵਾਣੀਐ ॥ ੪ ॥

- ੧ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ।
 ੨ ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰ।
 ੩ ਕਿਸ ਲਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਭਉਂਦੇ ਹਨ?
 ੪ ਨਹੀਂ ਖੋਜਦੇ, ਸਮਝਦੇ।
 ੫ ਉੱਤਮ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕ ਰਸ (ਨਹੀਂ ਖੋਜਦੇ)। 'ਨ ਚੀਨਹੀ ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਹੈ : 'ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ' ਅਤੇ 'ਤਤੁ ਸਾਰੁ' ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜੋਤਸ਼ੀ।
 ੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ (ਹਰੀ) ਲੁਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ੮ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੯ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਓਹੀ ਕੋਧੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਕਿਸ ਲਈ ਤਿਆਗੀ ਬਣੇ?
 ੧੦ ਵੀਰਜ।
 ੧੧ ਰੋਕਦੇ।
 ੧੨ ਭਟਕ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਇਕ ਗਿ੍ਹਸਬੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਨੋਕੀ ਦਾ) ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਓਹ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
 ੧੪ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਘਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਯਾਦ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਪਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੫ ਵਾਸਨਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੋਕ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਸੱਚ ਰਾਹੀਂ ਤਰੀਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਦ ਵਿੱਚ ਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵੇਲੇ (ਹਮੇਸ਼ਾ) ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੈਂ। ਹੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ।
 ੧੬ ਦਾਤਾ।
 ੧੭ ਮੰਗਤੇ।
 ੧੮ ਤਾਂ ਮਨ ਮੰਦਰ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ (ਰਸ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
 ੧੯ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ।
 ੨੦ ਸਾਰ ਵਸਤ, ਆਤਮ ਗਿਆਨ।
 ੨੧ ਇਹ ਮਨ ਲੋਭੀ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਲਚਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਲੋਭ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੀਏ।
 ੨੩ ਕਲਰ ਵਿੱਚ (ਨਖਿਧ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ)।
 ੨੪ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਆਦਮੀ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਚਦਾ।
 ੨੫ ਕੂੜਾ (ਝੂਠਾ) ਹੈ ਤੇ ਝੂਠ ਵਿੱਚ ਖੁਭਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ।
 ੨੭ ਸੱਚਾ।
 ੨੮ ਹਉਮੈ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ।
 ੨੯ ਦੁਚਿਤਾਪਨ ਦਾ ਕੁਰਾਹ ਛੱਡ ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲੁੱਟੇ ਜਾਉਗੇ।
 ੩੦ ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ੩੧ ਸੈਲੁ-ਚਟਾਨ।
 ੩੨ ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ) ਬੇਰੱਸ (ਬੇਅਰਥ) ਜੀਵਨ ਨੂੰ।
 ੩੩ ਜਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਰੱਖੀਏ, ਪਰ ਦਿਲੋਂ (ਅੰਦਰੋਂ) ਸੁੱਕਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੪ ਅਭ=ਦਿਲ, ਅਭਅੰਤਰਿ=ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ; ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ।
 ੩੫ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
 ੩੬ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ਓ)।
 ੩੭ ਰਿੜਕ ਕੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ।
 ੩੮ ਮੁਸਾਫ਼ਰ, ਪ੍ਰਾਣੀ।
 ੩੯ ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਕੇ (ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਆਏ ਦੂਜਿਓਂ ਗਏ)। ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੪੦ ਸੰਸਾਰ ਵਿਅਰਥ ਖੇਚਲ ਉਠਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 ੪੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।
 ੪੨ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ, ਤਿਆਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ, ਆਪਣਾ ਅਸਲਾ ਪਛਾਣ ਲਿਆ।
 ੪੩ ਸੱਚ ਵਾਲਾ (ਹਰੀ) ਸੱਚ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੂੜ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ। ੪੪ ਫੇਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲਈਦਾ।
 ੪੫ ਤੁਸੀਂ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
 ੪੬ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਰੋਵੋ ਕਿ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੋ (ਤੇ) ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੋ।
 ੪੭ ਤਨਖ਼ਾਹ। ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਤਨਖ਼ਾਹ (ਭਗਤੀ ਦਾਨ) ਲਿਖਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਸਫਲ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਲਾਹਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਕੂੜਾ ਲਾਲਚ ਛੱਡੀਏ, ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਕੂੜੇ ਰੋਣੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਹੁਕਮੀ ਪੈਧਾ ਜਾਇ ਦਰਗਹ ਭਾਣੀਐ ॥ ਹੁਕਮੇ ਹੀ ਸਿਰਿ ਮਾਰ ਬੰਦਿ
 ਰਬਾਣੀਐ ॥ ੫ ॥ ^੨ਲਾਹਾ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ਮਨਿ ਵਸਾਈਐ ॥ ਲਿਖਿਆ ਪਲੈ
 ਪਾਇ ਗਰਬੁ ਵਵਾਈਐ ॥ ੬ ॥ ਮਨਮੁਖੀਆ^੩ ਸਿਰਿ ਮਾਰ ^੪ਵਾਦਿ ਖਪਾਈਐ ॥
^੫ਠਗਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰ ਬੰਨ੍ ਚਲਾਈਐ ॥ ੭ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇ ਨ
 ਪਛੋਤਾਵਹੀ ॥ ^੬ਗੁਨਹਾਂ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਹੀ ॥ ੮ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ
 ਸਚੁ ^੭ਗੁਰਮੁਖਿ ਘਾਲੀਐ ॥ ਮੈ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ^੮ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥
 ੯ ॥ ੧੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^੯ਕਿਆ ਜੰਗਲੁ ਢੂਢੀ ਜਾਇ ਮੈ ਘਰਿ
 ਬਨੁ ਹਰੀਆਵਲਾ ॥ ਸਚਿ ਟਿਕੈ ਘਰਿ ਆਇ ਸਬਦਿ ਉਤਾਵਲਾ ॥ ੧ ॥ ਜਹ
 ਦੇਖਾ ਤਹ ਸੋਇ^{੧੦} ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੀਐ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ਮਹਲੁ^{੧੧}
 ਪਛਾਣੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵੈ ਸਚੁ ਤਾ ਮਨਿ ਭਾਵਈ ॥ ^{੧੨}ਚਲੈ
 ਸਦਾ ਰਜਾਇ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਈ ॥ ੨ ॥ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਵਸਿਆ ਮਨਿ
 ਸੋਈ ॥ ਆਪੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈਆ ^{੧੩}ਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਅਬੇ ਤਬੇ
 ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ॥ ^{੧੫}ਪਥਰ ਕੀ ਬੇੜੀ ਜੇ ਚੜੈ ਭਰ ਨਾਲਿ
 ਬੁਡਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ^{੧੬}ਆਪਨੜਾ ਮਨੁ ਵੇਚੀਐ ਸਿਰੁ^{੧੭} ਦੀਜੈ ਨਾਲੇ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਵਸਤੁ ਪਛਾਣੀਐ ਅਪਨਾ ਘਰੁ ਭਾਲੇ ॥ ੫ ॥ ^{੧੯}ਜੰਮਣ ਮਰਣਾ ਆਖੀਐ
 ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕੀਆ ॥ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਮਰਿ ਰਹੇ ਫਿਰਿ ਮਰਣੁ ਨ ਥੀਆ ॥
 ੬ ॥ ਸਾਈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ^{੨੦}ਪੁਰ ਕੀ ਫੁਰਮਾਈ ॥ ਜੇ ਮਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ
 ਮਿਲੈ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੭ ॥ ^{੨੧}ਰਤਨਾ ਪਾਰਖੁ ਸੋ ਧਣੀ ਤਿਨਿ ਕੀਮਤਿ
 ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੮ ॥ ੧੭ ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ ੧† ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ^{੨੨}ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥ ^{੨੩}ਮੂਲੁ
 ਛੋਡਿ ਡਾਲੀ ਲਗੇ ਕਿਆ ਪਾਵਹਿ ਛਾਈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਉ ਛੂਟੀਐ
^{੨੪}ਜੇ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਤ ਛੂਟੀਐ ^{੨੫}ਮਨਮੁਖਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਏਕੋ ^{੨੬}ਸੇਵਿਆ ਪੂਰੀ ਮਤਿ ਭਾਈ ॥ ^{੨੭}ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ
 ਨਿਰੰਜਨਾ ਜਨ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਾਹਿਬੁ^{੨੮} ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਨਹੀ
 ਭਾਈ ॥ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਾਚੇ ਪਰਥਾਈ^{੨੯} ॥ ੩ ॥ ^{੩੦}ਗੁਰ ਬਿਨੁ
 ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਕੇਤੀ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥ ^{੩੧}ਆਪਿ ਦਿਖਾਵੈ ਵਾਟੜੀਂ ਸਚੀ
 ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ ੪ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਜੇ ਸਮਝਾਈਐ ^{੩੨}ਭੀ ਉਝੜਿ ਜਾਏ ॥ ਬਿਨੁ
 ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਛੂਟਸੀ ਮਰਿ^{੩੩} ਨਰਕ ਸਮਾਏ ॥ ੫ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਭਰਮਾਈਐ^{੩੪}
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵੈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ^{੩੫}ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ ॥ ੬ ॥

- ੧ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੀ (ਇਕਨਾ ਨੂੰ) ਰੱਬ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। 'ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ਬੰਦਿ ਰਬਾਣੀਐ' (ਮ: ੧, ਵਾਰ ਮਲਾਰ-੧੨੮੭)।
- ੨ ਧਰਮ ਤੇ ਨਿਆਂ ਇਹ ਲਾਹਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਈਏ। ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਗਵਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ (ਭਾਗ, ਚੰਗਾ ਭਾਗ) ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਆਪਣੀ ਮੱਤ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ।
- ੪ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਖੱਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਕੂੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਠੱਗੀ ਜਾ ਕੇ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਧੱਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਹਰੀ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੇ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ।
- ੭ ਜੋ ਸੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਕਮਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੮ (ਮੇਹਰ ਦੀ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖੋ।
- ੯ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਜਾ ਕੇ ਢੂੰਡਾਂ? ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰਾ (ਸੋਹਣਾ) ਜੰਗਲ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਉਹ ਹਰੀ।
- ੧੧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਲ, ਦਰਬਾਰ, ਹਜ਼ੂਰੀ।
- ੧੨ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲੇ, ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ (ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ) ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਦੇ ਕੇ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
- ੧੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰਾਂ ਵਾਂਗ ਰੋਜ਼ 'ਅਬੇ ਤਬੇ ਕਰ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਨਿਕੰਮੇ ਆਦਮੀ ਐਰ ਗੈਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ?
- ੧੫ ਪੱਥਰ ਦੀ ਲੱਦੀ ਬੋੜੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਭਾਰ ਨਾਲ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗਾ। 'ਹਿਕਨੀ ਲਦਿਆ, ਹਿਕਿ ਲਦਿ ਗਏ, ਹਿਕਿ ਭਾਰੇ ਭਰ ਨਾਲਿ॥' (ਮਾਰੂ ਮ:੧-੧੦੧੫)।
- ੧੬ ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਵੇਚ ਦੇਈਏ (ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲੀਏ)।
- ੧੭ ਸਿਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਚੀਜ਼ (ਸੌਦਾ) ਪਰਖੀਏ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਘਰ ਲੱਭ ਲਈਏ।
- ੧੯ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਆਪਾ ਗਵਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਰਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੨੦ ਧੁਰੋਂ ਹਰੀ ਦੀ ਫੁਰਮਾਈ ਹੋਈ। ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨ (ਭੋਟਾ) ਦੇ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।
- ੨੧ ਰਤਨਾਂ (ਗੁਣਾਂ) ਦਾ ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ ਓਹੀ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਹੈ; ਉਸ ਨੇ ਕੀਮਤ ਜਾਣੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਹਰੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ (ਦੁਨੀਆਂ) ਦੇ ਭਰਮ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ।
- ੨੩ ਓਹ ਜੜ੍ਹ ਛੱਡ ਕੇ। ਟਾਹਣੀਆਂ ਮਗਰ ਲੱਗੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀ ਲੈਣਗੇ? ਸੁਆਹ!
- ੨੪ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਹੋਵੇ, ਠੀਕ ਸਮਝੇ।
- ੨੫ ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਬੇਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ। ਮਨਮੁਖਿ=ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੨੬ ਇਕੋ ਹਰੀ।
- ੨੭ ਹੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ ਜੋ ਆਦ ਤੋਂ ਅਟੱਲ ਹੈ! ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਨ।
- ੨੮ ਮਾਲਕ।
- ੨੯ ਸਦਕੇ, ਦੁਆਰਾ। ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਦਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਕਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਐਵੇਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਪਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੩੧ ਆਪ ਹੀ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੀ ਭਗਤ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਫੇਰ ਵੀ ਕੁਰਾਹੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਮਰ ਕੇ।
- ੩੪ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੩੫ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਉਦਾਸ ਕੋਲੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਰਜਾ ਮੰਨ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨੇੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਪਰ ਉੱਤੇ ਦੱਸੀ ਗੱਲ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਭੀ ਕੀ ਕਰੇ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੀ ਐਸੀ ਪਈ ਹੈ।

ਜੇਹੀ ਸੇਵਾ ^੧ਕਰਾਈਐ ਕਰਣੀ ਭੀ ਸਾਈ ॥ ^੨ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਵੇਖੈ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ੭ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥ ਨਾਨਕ
^੩ਸਿਰੁ ਦੇ ਛੂਟੀਐ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਾਏ ॥ ੮ ॥ ੧੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥
 ਰੂੜੋ ^੪ਠਾਕੁਰ ਮਾਹਰੋ ^੫ਰੂੜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਪਾਈਐ
^੬ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਓਲ੍ਹਗੀਆ ਓਲ੍ਹਗੀ ਹਮ ਛੋਰੂ ਥਾਰੇ ॥ ਜਿਉ
 ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਤਿਉ ਰਹਾ ^੭ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸਨ ਕੀ
^{੧੦}ਪਿਆਸਾ ਘਣੀ ਭਾਣੈ ਮਨਿ ਭਾਈਐ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਹਾਥਿ ਵਡਿਆਈਆ
 ਭਾਣੈ ਪਤਿ ^{੧੧}ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਸਾਚਉ ^{੧੨}ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣੀਐ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥
 ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ^{੧੩}ਰਵਿ ਰਹੇ ਕਿਨਿ ^{੧੪}ਕੀਮਤਿ ਹੋਈ ॥ ੩ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ
 ਆਪੇ ਹਰੇ ^{੧੫}ਵੇਖੈ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੀਐ ^{੧੬}ਇਉ ਕੀਮਤਿ
 ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ਜੀਵਦਿਆ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ^{੧੭}ਗੁਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ਪੂਰਬਿ ^{੧੮}ਹੋਵੈ
 ਲਿਖਿਆ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਵੈ ॥ ੫ ॥ ^{੧੯}ਮਨਮੁਖ ਤੋਟਾ ਨਿਤ ਹੈ ਭਰਮਹਿ
 ਭਰਮਾਏ ॥ ^{੨੦}ਮਨਮੁਖੁ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਈ ਕਿਉ ਦਰਸਨੁ ਪਾਏ ॥ ੬ ॥ ਤਾ ਜਗਿ ^{੨੧}
 ਆਇਆ ਜਾਣੀਐ ਸਾਚੈ ^{੨੨}ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ^{੨੩}ਗੁਰ ਭੇਟੇ ^{੨੪}ਪਾਰਸੁ ਭਏ ^{੨੫}ਜੋਤੀ
 ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੭ ॥ ^{੨੬}ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਨਿਰਾਲਮੋ ਕਾਰ ਧੁਰ ਕੀ ਕਰਣੀ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੨੭}ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੀਆ ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ॥ ੮ ॥ ੧੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੧੧ ॥ ^{੨੮}ਕੇਤਾ ਆਖਣੁ ਆਖੀਐ ਤਾ ਕੇ ਅੰਤ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ^{੨੯}ਮੈ ਨਿਧਰਿਆ
 ਧਰ ਏਕ ਤੂੰ ਮੈ ਤਾਣੁ ਸਤਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਹੈ ^{੩੦}ਸਚ
 ਨਾਮਿ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ^{੩੧}ਆਪੁ ਗਇਆ ਸੋਝੀ ਪਈ ^{੩੨}ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮੇਲਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੩}ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਗਵਾਈਐ ਪਾਈਐ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^{੩੪}ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਦੇ ਸਾਚੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ^{੩੫}ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸੇਵਾ
 ਸਚੁ ਸਾਈ ॥ ਤਾ ਕਉ ਬਿਘਨੁ ^{੩੬}ਨ ਲਾਗਈ ^{੩੭}ਚਾਲੈ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥
 ੩ ॥ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਜੋ ਚਲੈ ^{੩੮}ਸੋ ਪਵੈ ਖਜਾਨੈ ॥ ^{੩੯}ਖੋਟੇ ਠਵਰ ਨ ਪਾਇਨੀ
 ਰਲੇ ਜੂਠਾਨੈ ॥ ੪ ॥ ^{੪੦}ਨਿਤ ਨਿਤ ਖਰਾ ਸਮਾਲੀਐ ਸਚੁ ਸਉਦਾ ਪਾਈਐ ॥
 ਖੋਟੇ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਨੀ ਲੇ ਅਗਨਿ ਜਲਾਈਐ ॥ ੫ ॥ ^{੪੧}ਜਿਨੀ ਆਤਮੁ
 ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਤਮੁ ਸੋਈ ॥ ਏਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ ॥
 ੬ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫਲੁ ਜਿਨੀ ਚਾਖਿਆ ^{੪੨}ਸਚਿ ਰਹੇ ਅਘਾਈ ॥ ਤਿੰਨਾ ਭਰਮੁ ਨ
 ਭੇਦੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥ ੭ ॥ ^{੪੩}ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਆਇਆ ਚਲੁ ਸਦਾ
 ਰਜਾਈ ॥ ^{੪੪}ਅਉਗਣਿਆਰੇ ਕਉ ਗੁਣੁ ਨਾਨਕੈ ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥ ੮ ॥ ੨੦ ॥

- ੧ ਹਰੀ ਜੇਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਏ ਓਹੀ ਅਸੀਂ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਕਹੀਏ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ? ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਅਰਪਨ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਮਾਣ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੪ [ਸਿੰਧੀ] ਉਤਮ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ।
- ੫ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੁਖੀ। ਜਿਵੇਂ 'ਹੋਉ ਹੋਆ ਮਾਹਰੁ ਪਿੰਡ ਦਾ' (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)।
- ੬ ਮੋਕਸ਼, ਪਦਵੀ, ਮੁਕਤੀ, ਚੌਥਾ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ।
- ੭ ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਵਾਲਾ, ਕੰਮੀ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮੀ ਹਾਂ! ਦੇਖੋ ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ, ਪੰਨਾ ੪੮੬, ਨੋਟ ੧੩।
- ੮ ਛੋਰੂ [ਸਿੰਧੀ] ਛੋਰਹ, ਛੋਕਰੇ, ਛੋਟੇ ਦਾਸ। ਥਾਰੇ [ਸਿੰਧੀ] ਤੇਰੇ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਛੋਟੇ ਦਾਸ ਹਾਂ।
- ੯ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ।
- ੧੦ ਪਿਆਸ, ਇੱਛਾ ਬਹੁਤ ਹੈ; ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਇੱਜ਼ਤ, ਮਾਣ। ੧੨ ਸੱਚਾ ਹਰੀ।
- ੧੩ ਰਮੇ ਹੋਏ, ਭਰਪੂਰ।
- ੧੪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ? ਜਿਵੇਂ 'ਕਿਨਿ ਕਹੀਐ ਕਿਉਂ ਦੇਖੀਐ, ਭਾਈ, ਕਰਤਾ ਏਕੁ ਅਕਬੁ ॥ (ਸੋਰਠਿ ਅ: ਮ: ੫)।
- ੧੫ ਜਾਨ ਲੈਂਦਾ, ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਲਿਹਾਰੀਏ, ਦੇਖੀਏ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖੀਏ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰ, ਸੇਵਾ।
- ੧੮ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੧੯ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਘਾਟਾ ਹੈ, (ਆਪਣੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ) ਭਟਕਾਏ ਭਟਕਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ੨੧ ਜਗ ਵਿੱਚ। ੨੨ ਸੱਚੇ ਨਾਲ।
- ੨੩ 'ਗੁਰ ਭੇਟਨਾ' ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਮਨੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ੨੪ [ਇਕ ਖਿਆਲੀ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੂਹਣ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] ਪਾਰਸ ਹੋ ਗਏ, ਆਪ ਤਰ ਕੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ।
- ੨੫ ਪਰਮ ਜੋਤ, ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤ, ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਜੋੜੀ।
- ੨੬ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਹਮੇਸ਼ਾਂ)- ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਤੋਖੇ (ਰਜੇ) ਹੋਏ ਹਰੀ-ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਕਹਿਣ ਕਹੀਏ, ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ, ਮੈਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
- ੨੯ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਾਸਰੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਤੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤਕੜਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈਂ।
- ੩੦ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੌਖਾ (ਸੁਖੀ) ਹੋਵਾਂ।
- ੩੧ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮਿਟ ਗਿਆ।
- ੩੨ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੇਲ ਹੋਇਆ।
- ੩੩ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟਾ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।
- ੩੪ ਸੱਚਾ ਭੋਜਨ ਨਾਮ ਦਾ ਦੇ ਕੇ (ਖਾ ਕੇ) ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਪਰਚ ਗਿਆ।
- ੩੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਨਾਲ ਰੱਜੇ ਰਹਿਣਾ, ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਸੱਚੀ ਹੈ। ੩੬ ਵਿਘਨ, ਰੋਕ, ਅਟਕਾ।
- ੩੭ ਜੋ ਰਜਾ ਵਾਲੇ (ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਲੇ) ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ।
- ੩੮ ਉਹ ਚੰਗੇ ਰੁਪਏ ਵਾਂਗ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੯ ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜੂਠਿਆਂ (ਗੰਦਿਆਂ) ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਹਨ।
- ੪੦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖਰਾ ਰੁਪਿਆ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੋਟੇ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਤਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੪੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਹਰੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੋ ਹਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਲ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੪੨ ਸੱਚ ਨਾਲ ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਫਰਕ ਹੈ। ਹਰੀ ਨਾਲ ਰਸਨਾ ਰੰਗ ਲਈ।
- ੪੩ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ; ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਚਲ।
- ੪੪ ਹੇ ਹਰੀ! ਅਉਗਣਿਆਰੇ ਨੂੰ ਗੁਣ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ (ਮੈਨੂੰ ਦਾਸ ਨੂੰ) ਸਚ ਮਿਲੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਤਿਵੇਂ ਬਣੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੰਧੀ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਹਨ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ? ਆਪਾ ਗਵਾ ਕੇ ਹਕੂਮੀ ਬੰਦੇ ਬਣ ਜਾਈਏ, ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਮਨੁ ^੧ਰਾਤਉ ਹਰਿ ਨਾਇ ^੨ਸਚੁ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ^੩ਲੋਕਾ
 ਦਾ ਕਿਆ ਜਾਇ ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਾਣਿਆ ॥ ੧ ॥ ^੪ਜਉ ਲਗੁ ਜੀਉ ਪਰਾਣ ਸਚੁ
 ਧਿਆਈਐ ॥ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਮਿਲੈ ^੫ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕਾਰ ^੬ਦੇਹਿ ਦਇਆਲ ਤੂੰ ॥ ਹਉ ਜੀਵਾ ^੭ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਿ ਮੈ ^੮ਟੇਕ
 ਅਧਾਰੁ ਤੂੰ ॥ ੨ ॥ ^੯ਦਰਿ ਸੇਵਕੁ ਦਰਵਾਨੁ ਦਰਦੁ ਤੂੰ ਜਾਣਹੀ ॥ ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ
 ਹੈਰਾਨੁ ਦਰਦੁ ਗਵਾਵਹੀ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਦਰਗਹ ਨਾਮੁ ਹਦੂਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਸੀ ॥
 ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਪਰਵਾਣੁ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਸੀ ॥ ੪ ॥ ^{੧੧}ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਕਰਿ ਭਾਉ ਤੋਸਾ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੇਇ ॥ ਮਨਹੁ ਛੋਡਿ ਵਿਕਾਰ ਸਚਾ ਸਚੁ ਦੇਇ ॥ ੫ ॥ ਸਚੇ ਸਚਾ
 ਨੇਹੁ ਸਚੈ ^{੧੨}ਲਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਨਿਆਉ ^{੧੩}ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਸਚੇ
 ਸਚੀ ਦਾਤਿ ਦੇਹਿ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ॥ ਤਿਸੁ ਸੇਵੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ^{੧੪}
 ਹੈ ॥ ੭ ॥ ਤੂੰ ਉਤਮੁ ਹਉ ਨੀਚੁ ^{੧੫}ਸੇਵਕੁ ਕਾਂਢੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਨਦਰਿ ਕਰੇਹੁ
 ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਵਾਂਢੀਆ ॥ ੮ ॥ ੨੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ^{੧੭}ਆਵਣ ਜਾਣਾ
 ਕਿਉ ਰਹੈ ਕਿਉ ਮੇਲਾ ਹੋਈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ^{੧੮}ਦੁਖੁ ਘਣੈ ਨਿਤ ਸਹਸਾ
 ਦੋਈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਆ ਜੀਵਨਾ ^{੧੯}ਫਿਟੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਾਧੁ ਨ ਸੇਵਿਆ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਈ ^{੨੦}॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ
 ਤਉ ਰਹੈ ਪਾਈਐ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਰਾਸਿ ^{੨੧}ਦੇਇ ^{੨੨}ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮੁ
 ਕੂਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੩}ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਉ ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਧਨੁ ਧਨੁ ਜਸੁ ਗਾਏ ॥ ਆਦਿ
 ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰਾ ^{੨੪}ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ^{੨੫}ਨਟੂਐ ਸਾਂਗੁ ਬਣਾਇਆ
 ਬਾਜੀ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਪਲੁ ਬਾਜੀ ਦੇਖੀਐ ਉਝਰਤ ਨਹੀ ਬਾਰਾ ॥ ੪ ॥
^{੨੬}ਹਉਮੈ ਚਉਪੜਿ ਖੇਲਣਾ ਝੂਠੇ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਾਰੈ ਸੋ ਜਿਣੈ ਗੁਰ
 ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਜਿਉ ^{੨੭}ਅੰਧੁਲੈ ਹਥਿ ਟੋਹਣੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ॥ ਰਾਮ
 ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਟੇਕ ^{੨੮}ਹੈ ^{੨੯}ਨਿਸਿ ਦਉਤ ਸਵਾਰੈ ॥ ੬ ॥ ਜਿਉ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਤਿਉ
 ਰਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ ॥ ^{੩੦}ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ ਪਾਇਆ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ॥
 ੭ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਮੇਟਿਆ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੇ ^{੩੧}॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ
 ਵੀਸਰੈ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਤਾਰੈ ॥ ੮ ॥ ੨੨ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੩੨}ਸਾਸਤੁ ਬੇਦੁ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਰੁ ਤੇਰਾ ਸੁਰਸਰੀ ਚਰਣ ਸਮਾਣੀ ॥

^{੩੩}ਸਾਖਾ ਤੀਨਿ ਮੂਲੁ ਮਤਿ ਰਾਵੈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਰਬ ਵਿਡਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ^{੩੪}ਤਾ
 ਕੇ ਚਰਣ ਜਪੈ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਰਚਿਆ ਹੈ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ।
 ੨ ਸੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੩ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤਅੱਲਕ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਹੈ।
 ੪ ਜਿੰਨੇ ਤਕ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹੈ।
 ੫ (ਲਾਹਾ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਸੇਵਾ।
 ੭ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ।
 ੮ ਆਸਰਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ।
 ੯ ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ ਦਰ ਉੱਤੇ ਦਰਬਾਨ ਹੈ (ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੈਠਾ ਹੈ); ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੂੰਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ, ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੦ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ (ਜਪਣਾ) ਹੀ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ (ਜੀਵਨ) ਉੱਤਮ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਜੋ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦਾ ਖਰਚ (ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ), ਹਰਿ-ਨਾਮ ਓਹੀ (ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ)। ਮਨੋਂ ਪਾਪ ਛੱਡੀਏ ਤਾਂ ਸੱਚਾ (ਹਰੀ) ਸੱਚ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੇ।
 ੧੩ ਇਨਸਾਫ਼।
 ੧੪ ਅਣਮੁੱਲਾ।
 ੧੫ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੬ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੋ ਕਿ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮਿਲੇ।
 ੧੭ ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁੱਟੇ?
 ੧੮ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਦਾ ਭਰਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਫਿਟਕਾਰ, ਧਿਕਾਰ ਹੈ।
 ੨੦ ਪਿਆਰੀ ਨਾ ਲੱਗੀ।
 ੨੧ ਪੁੰਜੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਹੋਰ ਗੁਣ ਵਿਹਾੜਣੇ ਹਨ)।
 ੨੨ ਕੂੜਾ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ।
 ੨੩ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਏ, ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਰੇ, ਜੱਸ ਗਾਵੇ।

- ੨੪ ਪਾਰ ਰਹਿਤ, ਬੇਅੰਤ (ਕਰਤਾਰ)।
 ੨੫ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਾਰੀ ਸਾਂਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਖੇਡ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਸੀਂ (ਜੀਵ) ਇਹ ਖੇਡ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਏਹਨੂੰ ਉੱਜੜਦੀ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਬਾਰਾ-ਵਾਰ, ਦੇਰ।
 ੨੬ ਹਉਮੈਂ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਝੂਠ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ (ਦੀਆਂ ਨਰਦਾਂ) ਨਾਲ। ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਤਦਾ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ (ਉਪਦੇਸ਼) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਹੱਥ ਸੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਾਮ ਹੈ।
 ੨੮ ਆਸਰਾ (ਸੋਟੀ ਵਾਂਗ)।
 ੨੯ ਨਿਸਿ-ਰਾਤ ਨੂੰ। ਦਉਤ [ਸਿ: ਦਯੋਤ-ਚਾਨਣਾ] ਦਿਨ ਉਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਵੇਲਾ। ਸਵਾਰੈ-ਸਵੇਰੇ। ਰਾਤ-ਦਿਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਹੈ।
 ੩੦ ਦਾਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਾਥੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
 ੩੧ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ] ਈਸ਼ੁਰ ਦਾ।
 ੩੨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ-ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਵੇਦ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਤੇਰੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਹੀ ਹੈ; ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਭ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਸੇਵੇ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਲਈ। 'ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਿਮ੍ਰਿਤ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ † ਅਤੇ ‡। ਸੁਰਸਰੀ= ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਦੀ ਗੰਗਾ।
 ੩੩ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਾਖਾਂ (ਗੁਣਾਂ) ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ (ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੱਤ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੋ ਹਰੀ!! ਸਭ ਤੋਂ ਓਪਰਾ, ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਤਿ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈਂ?
 ੩੪ ਐਸੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ (ਲਿਵ) ਲਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ-ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੇਦ-ਸ਼ਾਸਤਰ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ, ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇ।

1 ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ 2 ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੀ ॥ ਤਾ ਕੇ ਰੂਪ ਨ
 ਜਾਹੀ ਲਖਣੇ ਕਿਆ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥ 2 ॥ 3 ਤੀਨਿ ਗੁਣਾ ਤੇਰੇ ਜੁਗ
 ਹੀ ਅੰਤਰਿ ਚਾਰੇ ਤੇਰੀਆ ਖਾਣੀ ॥ ਕਰਮੁ 8 ਹੋਵੈ ਤਾ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ
 4 ਕਥੇ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ 3 ॥ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਕਿਆ ਕੋ 6 ਕਰੇ
 ਪਰਾਣੀ ॥ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਤੂੰ ਅਪਣੀ 7 ਸਾਈ ਸਚਿ ਸਮਾਣੀ ॥ 4 ॥
 ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ 5 ਸਭੁ ਕੋਈ ਲੇਤੁ ਹੈ ਜੇਤੀ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ
 6 ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੈ 9 ਹੋਰ ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰੈ ਇਆਣੀ ॥ 5 ॥ 9 ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਬ੍ਰਹਮੇ
 ਕਉ ਦੀਏ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਤਾ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ ਬਪੁੜਾ ਨਰਕਿ
 ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰੀ ॥ 6 ॥ 12 ਜੁਗਹ ਜੁਗਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕੀਏ ਗਾਵਹਿ ਕਰਿ
 ਅਵਤਾਰੀ ॥ ਤਿਨ ਭੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤਾ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥
 7 ॥ ਤੂੰ ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਾਚਾ ਦੇਹਿ 13 ਤ ਸਾਚੁ ਵਖਾਣੀ ॥ ਜਾ ਕਉ
 ਸਚੁ ਬੁਝਾਵਹਿ ਅਪਣਾ 18 ਸਹਜੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੀ ॥ 7 ॥ 9 ॥ 23 ॥ ਆਸਾ
 ਮਹਲਾ 3੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਹਮਰਾ ਭਰਮੁ 14 ਗਵਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ 15 ਨਿਰੰਜਨੁ
 ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ 16 ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ 9 ॥ ਸੁਣਿ ਮਨ ਮੇਰੇ
 ਤਤੁ 17 ਗਿਆਨੁ ॥ ਦੇਵਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਬਿਧਿ 18 ਜਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ 20 ਪਾਈਐ
 ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ 21 ॥ 9 ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ 22 ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜਿਨਿ
 ਮਮਤਾ 23 ਅਗਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝਾਈ ॥ 28 ਸਹਜੇ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ 2 ॥
 ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੀ ॥ 24 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਦੂਜੈ ਲੋਭਾਣੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ 20
 ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ 25 ਹਰਿ ਬਾਣੀ ॥ 3 ॥ 27 ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤਪਾਂ ਸਿਰਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ ॥ ਹਰਿ
 ਜੀਉ ਮਨਿ ਵਸੈ 26 ਸਭ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਣਹਾਰੁ ॥ 26 ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਦੀਸੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥
 8 ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ 30 ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿ ਹਰਿ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥
 31 ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ਮਹਲੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ 4 ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਭ ਕੁਲ 32
 ਉਧਾਰੇ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ 33 ਰਖੈ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥ 38 ਸਾਚੀ ਸੋਭਾ ਸਾਚਿ ਦੁਆਰੇ ॥
 6 ॥ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ 34 ਜਿ ਗੁਰਿ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ 35 ਭਗਤਿ ਸਚੁ ਨਾਮੁ
 ਦ੍ਰਿੜਾਏ 37 ॥ ਨਾਮੇ ਉਧਰੇ 36 ਕੁਲ ਸਬਾਏ ॥ 7 ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਵੀਚਾਰੁ 38 ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖਹੁ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ 80 ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਰਾਤੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ 7 ॥
 2 ॥ 28 ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ 35 ॥ 81 ਆਸਾ ਆਸ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ
 ਨਿਰਾਸਾ 82 ਹੋਈ ॥ ਆਸਾ ਵਿਚਿ 83 ਸੁਤੇ ਕਈ ਲੋਈ ॥ 88 ਸੋ ਜਾਗੈ ਜਾਗਾਵੈ
 ਸੋਈ ॥ 9 ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਬੁਝਾਇਆ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਭੁਖ 84 ਨ ਜਾਈ ॥

- ੧ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ) ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਹਨ।
- ੨ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ (ਕਰਾਮਾਤਾਂ) ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਨਾਧਾਰੀ (ਨਿਰਾਹਾਰੀ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ) ਉਸ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ? ਵਿਚਾਰੋ ਕੀ ਕੁਝ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਨ?
- ੩ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਭੀ ਤੇਰੀਆਂ ਹੀ ਹਨ; ਭਾਵ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇਰੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਹਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ; ਤੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈਂ।
- ੪ ਮੇਹਰ, ਕਿਰਪਾ।
- ੫ ਨਾ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ (ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ) ਦੀ ਕਥਾ ਕਹਿ ਕੇ (ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ)।
- ੬ ਕੋਈ (ਮਨੁੱਖ)। ੭ ਉਹ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੮ ਸਭ ਕੋਈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਪਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਹੋਰ ਮੁਰਖ (ਦੁਨੀਆਂ) ਆਪ-ਹੁਦਰੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ (ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ) ਰੱਬ ਨੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਵਿਚਾਰਾ ਉਸ ਰੱਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਤੇ (ਕਦੀ ਭੁੱਲਾਂ, ਕਦੀ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ) ਕਦੀ ਨਰਕਾਂ ਅਤੇ ਕਦੀ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।
- ੧੨ ਕਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਬਣਾਏ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਵਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਰੱਬ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਾ ਲੱਭਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕੀ ਆਖਾਂ? ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਸਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਵਿਚਾਰੋ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਸਮਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੇ, ਰੱਬ ਕੀ ਹੋਣਾ ਸੀ?
- ੧੩ ਜੇ ਤੂੰ ਸਮਝੋ, ਸਮਝ, ਦੇਵੇਂ।
- ੧੪ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਅਗਿਆਨ।
- ੧੬ ਪਵਿੱਤਰ (ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਲੋਪ) ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੧੭ ਸਮਝ ਕੇ।
- ੧੮ ਅਸਲੀ, ਸੁੱਧ।
- ੧੯ ਹਾਲਤ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਦਵਾਰਾ।
- ੨੧ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੨੨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ।
- ੨੩ ਆਪਾ ਭਾਵ ਦੀ, ਹਉਮੈ ਦੀ।
- ੨੪ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੫ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਦੂਜੇ (ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਰਚ ਗਏ।
- ੨੬ ਹਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਗਿਆਨ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਭ ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ਉੱਤਮ ਤਪ ਹੈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਇਹੁ ਤਪੁ ਪਰਵਾਣੁ' (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩-੯੪੮)।
- ੨੮ ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਭੁਲਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
- ੨੯ ਮਨੁੱਖ (ਹਰੀ) ਸੱਚੇ ਦੇ ਦਰ ਉੱਤੇ ਸਚਿਆਰੂ (ਸੁਰਖਰੂ) ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ (ਸੁਰਗ, ਮਾਤ, ਪਤਾਲ ਲੋਕ) ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ।
- ੩੧ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਮਹਲ (ਘਰ) ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਪਰਵਾਰ, ਖਾਨਦਾਨ।
- ੩੩ ਕੰਠ ਵਿੱਚ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਰੋ ਕੇ ਰੱਖੇ।
- ੩੪ ਸੱਚ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਨਾਲ (ਹਰੀ ਦੇ) ਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਤਮ ਸੋਭਾ, ਨੇਕਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੩੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਲਾਇਆ।
- ੩੬ ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੩੭ ਪੱਕਾ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਬਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੩੮ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ।
- ੩੯ (ਸੱਚਾ) ਵਿਚਾਰ, ਗੱਲ।
- ੪੦ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੪੧ ਇੱਛਾ ਹੀ ਇੱਛਾ।
- ੪੨ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ।
- ੪੩ ਕਈ ਲੋਕ ਸੁੱਤੇ ਹਨ, ਅਗਿਆਨ-ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੪੪ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਮਤਿ ਦੇਵੇ।
- ੪੫ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਇੱਛਾ।

* ਤਮ, ਰਜ, ਸਤ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ : ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ (ਤਮ), ਜੋਰ ਤੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ (ਰਜ), ਸ਼ਾਂਤੀ (ਸਤ)।

† ਅੰਡਜ (ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ), ਜੇਰਜ (ਜੇਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ), ਸੇਤਜ (ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ), ਉਤਭੁਜ (ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੀਵ)।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਇਹ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

§ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਗੁਰੂ ਹੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝੈ ^੧ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਿਸੈ ਰਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਕਲਿ
 ਕੀਰਤਿ ਸਬਦੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ^੩ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਚੂਕੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ
 ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ^੪ਜਿਨਿ ਆਸਾ ਕੀਤੀ ਤਿਸ ਨੋ ਜਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸੁ ਕਿਆ
 ਦੀਜੈ ^੫ਜਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਇਹੁ ^੬ਸਿਰੁ
 ਦੀਜੈ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ ਤੈ ਆਪਿ
 ਕਰਾਏ ॥ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੭ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥ ਆਪਿ ਭੁਲਾਵੈ ^੮ਆਪਿ ਮਾਰਗਿ
 ਪਾਏ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਚਿ ਸਮਾਏ ॥ ੪ ॥ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ^੯ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ^{੧੦}ਮੋਹਿ ਭਰਮਿ ਭੋਲਾਣੀ ॥
 ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਫਿਰੈ ਬਉਰਾਣੀ ^{੧੧} ॥ ੫ ॥ ^{੧੨}ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਮਹਿ ਏਕਾ ਮਾਇਆ ॥
 ਮੂਰਖਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ^{੧੩}ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ਦੁਖੁ
 ਸਬਾਇਆ ^{੧੪} ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ^{੧੫}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੀਠਾ
 ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ^{੧੬}ਅਨਦਿਨੁ ਭੋਗੋ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ^{੧੭}ਸਹਜਿ ਅਨੰਦਿ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਸਚਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ੭ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਪੜੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਪੜੀਐ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਜਪੀਐ ^{੧੮}ਭਇ ਸਚਿ
 ਪਿਆਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਨਾਮੁ ਗੁਰਮਤਿ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ੨੫ ॥

^{੧੯}ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ
 ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀ* ॥ ^{੨੦}ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਂਤਿ ਉਪਜੈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥
 ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਾਈਐ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਚੇਤਿ ^{੨੧}ਮੇਰੇ
 ਭਾਈ ॥ ^{੨੨}ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਦੇਖਿ ਕੈ ^{੨੩}ਭਜਿ ਪਏ ਸਰਣਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੁਰ ਤੇ ਗਿਆਨੁ ਉਪਜੈ ^{੨੪}ਮਹਾ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ^{੨੫}ਘਰੁ ਦਰੁ
 ਪਾਇਆ ਭਗਤੀ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੬}ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਬੁਝੈ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਲਾਹ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ੩ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਦੁਖੁ ਕਦੇ ਨ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀਐ ਮਨੁ
 ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਆਪੁ ਗਇਆ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ^{੨੮}ਸੋਝੀ
 ਪਾਈ ॥ ^{੨੯}ਨਿਰਮਲ ਜੋਤਿ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੫ ॥
 ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ਮਤਿ ਉਤਮ ^{੩੦}ਹੋਈ ॥ ਅੰਤਰੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
 ਨਾਮੇ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ੬ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾਂ ਮਿਲੈ ਜਾਂ ^{੩੧}ਨਦਰਿ ਕਰੇਈ ॥
 ਕਿਲਵਿਖ ^{੩੨}ਪਾਪ ਸਭ ਕਟੀਅਹਿ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥

- ੧ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਜਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ (ਵਿਚਾਰੋ)। (ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿੱਚ 'ਸ਼ਬਦ' ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੈ)।
 ੩ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਏਹੀ ਭਗਤੀ ਹੈ।
 ੪ ਜਿਸ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
 ੫ ਭੇਟਾ ਕਰੀਏ।
 ੬ (ਇਹ ਜਵਾਬ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ) ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਈਏ।
 ੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
 ੮ ਆਪ ਹੀ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ।
 ੧੦ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
 ੧੧ ਸੁਦਾਈ।
 ੧੨ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਮਾਇਆ (ਦਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ) ਹੈ।
 ੧੩ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ।
 ੧੪ ਸਾਰਾ। ਨਿਰਾ ਦੁੱਖ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮਿੱਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਨਾਮ) ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਛਕਦਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਹਰੀ ਦੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਹਜ-ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਸਹਜ ਅਨੰਦ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੮ ਭੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
 ੧੯ ਨਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹੀਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਲਈਏ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੨੧ ਯਾਦ ਕਰ।
 ੨੨ ਜਗਤ (ਸਭ ਜੀਵ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਸੜਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ।
 ੨੩ ਅਸੀਂ ਭੱਜ ਪਏ ਹਰੀ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਕਿ ਉਥੇ ਬਚਾਉ ਹੋਵੇਗਾ। (ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 'ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ' ਕਈ ਵੇਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ)।
 ੨੪ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚਾਰ।
 ੨੫ (ਹਰੀ ਦਾ) ਮਹਲ, ਹਜ਼ੂਰੀ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
 ੨੭ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਬੇਅੰਤ ਨਾਮ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੮ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ (ਅਕਾਸ਼, ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਪਤਾਲ) ਦੀ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ।
 ੨੯ ਹਰੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜੋਤ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੩੦ ਉੱਜਲ।
 ੩੧ ਜੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਮਿਹਰ ਕਰੇ।
 ੩੨ ਪਾਪ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜੇਹੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੁ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਭਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੈ ਹਥਿ ਵਡਿਆਈਆ ਦੇ^੧ ਨਾਮੇ ਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^੨ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਵਡਿਆਈ ਪਾਏ ॥ ੮ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩^੩ ॥ ਸੁਣਿ
 ਮਨ^੩ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਇ ਮਿਲੈ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੪ ਸਚੀ
 ਭਗਤਿ ਕਰਿ^੫ ਸਚੈ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂੰ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ
 ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਹਉਮੈ ਦੂਜਾ^੬ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਇਸੁ ਭਗਤੀ ਨੋ ਸੁਰਿ ਨਰ^੭ ਮੁਨਿ ਜਨ ਲੋਚਦੇ^੮ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਈ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪੜਦੇ ਜੋਤਿਕੀ^੯ ਤਿਨ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਆਪੈ ਥੈ^{੧੦}
 ਸਭੁ ਰਖਿਓਨੁ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਆਪੇ ਦੇਇ ਸੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰਿ^{੧੧} ਬੁਝ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤਿਸ ਦੇ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥ ਮੰਦਾ ਕਿਸ
 ਨੋ ਆਖੀਐ ਜੇ ਦੂਜਾ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ਇਕੋ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਏਕਾ ਸਿਰਿ^{੧੨}
 ਕਾਰਾ ॥ ਆਪਿ ਭਵਾਲੀ^{੧੩} ਦਿਤੀਅਨੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਇਕ
 ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਕੀਤਿਅਨੁ ਬੁਝਨਿ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਭਗਤਿ ਭੀ ਓਨਾ ਨੋ ਬਖਸੀਅਨੁ
 ਅੰਤਰਿ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਗਿਆਨੀਆ ਨੋ ਸਭੁ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚੁ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ਓਇ
 ਭੁਲਾਏ ਕਿਸੈ ਦੇ ਨ ਭੁਲਨੀ ਸਚੁ ਜਾਣਨਿ ਸੋਈ ॥ ੭ ॥ ^{੧੫}ਘਰ ਮਹਿ ਪੰਚ
 ਵਰਤਦੇ ਪੰਚੇ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਵਸਿ ਨ ਆਵਨੀ ^{੧੬}ਨਾਮਿ
 ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥ ੮ ॥ ੫ ॥ ੨੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩੧ ॥ ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ
 ਵਬੁ^{੧੭} ਹੈ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟ^{੧੯}
 ਖੁਲਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ
 ਹੈ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਹੋਵੈ
 ਸੋ ਲਏ ਪਾਏ ਰਤਨੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ^{੨੦}ਅੰਦਰੁ ਖੋਲੈ ਦਿਬ ਦਿਸਟਿ ਦੇਖੈ ਮੁਕਤਿ
 ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਅੰਦਰਿ ਮਹਲ ਅਨੇਕ ਹਹਿ ਜੀਉ ਕਰੇ ਵਸੇਰਾ ॥ ^{੨੧}ਮਨ
 ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਫੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਖੀਆ ਵਬੁ^{੨੨} ਸਮਾਲਿ
 ਲਈ ਗੁਰ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਅਮੁਲੁ ਸਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥
 ੪ ॥ ਬਾਹਰੁ ਭਾਲੇ ਸੁ ਕਿਆ ਲਹੈ ਵਬੁ ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਭਾਈ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ
 ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰੈ ਮਨਮੁਖਿ^{੨੩} ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੫ ॥ ^{੨੪}ਘਰੁ ਦਰੁ ਛੋਡੇ ਆਪਣਾ
 ਪਰ ਘਰਿ ਝੂਠਾ ਜਾਈ ॥ ਚੋਰੈ ਵਾਂਗੁ ਪਕੜੀਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਚੋਟਾ ਖਾਈ ॥
 ੬ ॥ ਜਿਨੀ ਘਰੁ ਜਾਤਾ ਆਪਣਾ ਸੇ ਸੁਖੀਏ ਭਾਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਆ
 ਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੭ ॥ ਆਪੇ ਦਾਨੁ^{੨੫} ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਦੇਇ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂੰ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ੬ ॥ ੨੮ ॥

- ੧ ਦੇ ਕੇ।
 ੨ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। 'ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩ ਹੇ ਮਨ!
 ੪ ਹਰ ਰੋਜ਼।
 ੫ ਸੱਚੇ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ।
 ੬ ਦੂਜਾ ਭਾਵ : ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਿਆਰ।
 ੭ ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਲੋਕ, ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਮਹਾਤਮਾ ਆਦਮੀ।
 ੮ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੯ ਜੋਤਿਸ਼ੀ, ਨਿਰੇ ਪੁਸਤਕੀ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ (ਪੰਡਤ) ਜਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਜੋਤਿਸ਼ੀ) ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਪਰ (ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
 ੧੦ [ਹਥੈ] ਹੱਥ ਵਿੱਚ।
 ੧੧ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦ (ੳ)।
 ੧੨ ਸਿਰ ਉੱਤੇ । ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕੋ ਹੱਥ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਕੋ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ।
 ੧੩ ਭੁਆਂਟਣੀ, ਭੁਲੇਵਾਂ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਭੁਲੇਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਕਾਰ ਆ ਗਏ ਹਨ।

- ੧੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਨੋਟ ੩੧।
 ੧੫ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਪੰਜੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ (ਮਰਜ਼ਾਦਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ)।
 ੧੬ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਮਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਪੰਜੇ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੭ ਵਸਤੂ, ਚੀਜ਼।
 ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੧੯ (ਕਪਾਟ) ਕਿਵਾੜ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ।
 ੨੦ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹਿਰਦਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ [ਦਿਵਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ] ਗਿਆਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਮਨ-ਇੱਛਤ, ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ।
 ੨੨ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਵਸਤੂ।
 ੨੩ ਉਹ ਅਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
 ੨੪ ਝੂਠਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਘਰ (ਅਸਲੀ ਘਰ) ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਗਾਨੇ ਘਰ (ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਪੰਡਤਾਈ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਵੀਏ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਵੀ ਕਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੁਲਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਇਹ ਨਾਮ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਢੂੰਡਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ; ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਭਰਮ ਦੇ ਤਖਤੇ ਟੁੱਟਦੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਆਪੈ^੧ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ਸਾਦੁ ਮੀਠਾ ਭਾਈ ॥ ਹਰਿ ਰਸਿ
 ਚਾਖਿਐ ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਜਿਨ੍ਹ^੨ ਸਾਚੇ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ^੩ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਿਰਮਲ
 ਨਿਰਮਲਾ ਨਿਰਮਲ ਮਨਿ ਵਾਸਾ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਸਾਲਾਹੀਐ ਬਿਖਿਆ^੪ ਮਾਹਿ
 ਉਦਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ^੫ਆਪੁ ਨ ਜਾਪਈ ਸਭ ਅੰਧੀ ਭਾਈ ॥
 ਗੁਰਮਤੀ ਘਟਿ^੬ ਚਾਨਣਾ ਨਾਮੁ ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ^੭ ॥ ੨ ॥ ^੮ਨਾਮੇ ਹੀ ਨਾਮਿ
 ਵਰਤਦੇ ਨਾਮੇ ਵਰਤਾਰਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਨਾਮੇ ਸਬਦਿ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਣੀਐ ਨਾਮੁ ਮੰਨੀਐ ਨਾਮੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹੇ
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਮੇ ਮਹਲੁ^੯ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ਨਾਮੇ ਹੀ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਨਾਮੇ ਸੋਭਾ
 ਪਾਈ ॥ ਨਾਮੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਨਾਮੇ ਸਰਣਾਈ ॥ ੫ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੋਇ
^{੧੦}ਨ ਮੰਨੀਐ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੧} ਪਤਿ^{੧੨} ਗਵਾਈ ॥ ਜਮਪੁਰਿ^{੧੩} ਬਾਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ
 ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ ॥ ੬ ॥ ^{੧੪}ਨਾਮੈ ਕੀ ਸਭ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਮਹੁ ਹੀ ਨਾਮੁ ਮੰਨੀਐ ਨਾਮੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ੭ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ
 ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਮੁ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭ ਕਿਛੁ ਨਾਵੈ ਕੈ ਵਸਿ
 ਹੈ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਕੋ ਪਾਈ ॥ ੮ ॥ ੭ ॥ ੨੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਦੋਹਰਾਗਣੀ^{੧੫}
 ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਇਨੀ ਨ ਜਾਣਨਿ ਪਿਰ ਕਾ ਸੁਆਉ^{੧੬} ॥ ਫਿਕਾ ਬੋਲਹਿ ਨਾ
 ਨਿਵਹਿ ^{੧੭}ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਸੁਆਉ ॥ ੧ ॥ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਵਸਿ ਆਵੈ ॥
^{੧੮}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਠਾਕੀਐ ਗਿਆਨ ਮਤੀ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸੋਹਾਗਣੀ ^{੧੯}ਆਪਿ ਸਵਾਰੀਓਨੁ ਲਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ
 ਚਲਦੀਆ ^{੨੦}ਨਾਮੇ ਸਹਜਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਸਦਾ ਰਾਵਹਿ ਪਿਰੁ ਆਪਣਾ ਸਚੀ
 ਸੇਜ ਸੁਭਾਇ^{੨੧} ॥ ਪਿਰ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਮੋਹੀਆ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥
 ਗਿਆਨ ਅਪਾਰੁ ਸੀਗਾਰੁ ਹੈ ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ॥ ਸਾ ਸਭਰਾਈ^{੨੨} ਸੁੰਦਰੀ ਪਿਰ
 ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ੪ ॥ ਸੋਹਾਗਣੀ ਵਿਚਿ ਰੰਗੁ^{੨੩} ਰਖਿਓਨੁ ^{੨੪}ਸਚੈ ਅਲਖਿ
 ਅਪਾਰਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਸਚੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰਿ ॥ ੫ ॥ ਸੋਹਾਗਣੀ
 ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇਆ ਗੁਣ ਕਾ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰਮਲੁ^{੨੫} ਤਨਿ ਲਾਵਣਾ
 ਅੰਤਰਿ ਰਤਨੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੬ ॥ ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਤਮਾ ^{੨੬}ਜਤਿ ਪਤਿ ਸਬਦੇ
 ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੈ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ॥ ੭ ॥
^{੨੭}ਹਉ ਹਉ ਕਰਦੀ ਸਭ ਫਿਰੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਹਉ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ
 ਰਤੇ ਤਿਨ ਹਉਮੈ ਗਈ ਸਚੈ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੮ ॥ ੮ ॥ ੩੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੩‡ ॥ ਸਚੇ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਦਾ ਸਚੀ ਸੋਇ^{੨੮} ॥ ^{੨੯}ਐਥੈ ਘਰਿ ਘਰਿ ਜਾਪਦੇ

- ੧ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਛਾਨਣ ਨਾਲ।
 ੨ ਸੱਚਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਹਰੀ ਪਵਿੱਤਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤੀ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਹੀਏ, ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
 ੪ ਮਾਇਆ।
 ੫ ਆਪੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
 ੬ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।
 ੭ ਸਹਾਈ।
 ੮ ਓਹ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾਮ (ਕੇਵਲ ਨਾਮ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਭੀ ਨਾਮ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਵੀ (ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤੇ ਜੁਬਾਨ ਉੱਤੇ) ਨਾਮ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੯ [ਘਰ] ਮਾਲਕ ਦਾ ਘਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ।
 ੧੦ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।
 ੧੧ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
 ੧੨ ਇੱਜ਼ਤ।
 ੧੩ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ।
 ੧੪ (ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਇਥੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ।) ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ (ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ

- ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੧੫ (ਸੁਹਾਗਣ ਤੋਂ ਉਲਟ) ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ।
 ੧੬ ਸੁਆਦ, ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਸ।
 ੧੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਭਾਵ=ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ।
 ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕੀਏ, ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੦ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੧ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ, ਸਹਜੇ ਹੀ।
 ੨੨ ਸ+ਭਰਾਈ=ਸਹਿਤ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ, ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਣਾ ਇਕ ਚੰਗੀ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਹੈ ਜੋ ਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
 ੨੩ ਪ੍ਰੇਮ।
 ੨੪ ਸੱਚੇ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ, ੨੦ (ੳ)।
 ੨੫ [ਪਰਿਮਲੁ] ਖੁਸ਼ਬੋ, ਸੁਗੰਧੀ।
 ੨੬ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ, ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਤੇ ਗੋਤ।
 ੨੭ "ਮੈਂ ਮੈਂ" ਹਉਮੈ।
 ੨੮ ਸੋਭਾ।
 ੨੯ ਇਥੇ (ਜਦ ਤਕ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ) ਓਹ ਘਰ-ਘਰ (ਭਾਵ ਹਰ ਥਾਂ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਪਰੰਤ ਹਰ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਉੱਘੇ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਇਹ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਦਿਲ ਨਾਲ, ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਾ ਪਛਾਨਣਾ, ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਦਿਲ ਹੋਣਾ, ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਇਹ ਨਾਮ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਇਹ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਭੈ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਗੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ^੧ਏ ਮਨ ਰੂੜੇ ਰੰਗੁਲੇ ਤੂੰ ਸਚਾ
 ਰੰਗੁ ਚੜਾਇ ॥ ^੨ਰੂੜੀ ਬਾਣੀ ਜੇ ਰਪੈ^੩ ਨਾ ਇਹੁ ਰੰਗੁ ਲਹੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਨੀਚ ਮੈਲੇ ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ^੪ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਵਿਕਾਰ ॥ ^੫ਗੁਰਿ
 ਪਾਰਸਿ ਮਿਲਿਐ ਕੰਚਨੁ ਹੋਏ ਨਿਰਮਲ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੋਇ
 ਨ ਰੰਗੀਐ^੬ ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਰੰਗੁ ਚੜਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਭਾਇ ਜੋ ਰਤੇ ਸਿਫਤੀ
 ਸਚਿ ਸਮਾਉ ॥ ੩ ॥ ਭੈ ਬਿਨੁ ਲਾਗਿ^੭ ਨ ਲਗਈ ਨਾ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥
^੮ਬਿਨੁ ਭੈ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਝੂਠੇ ਠਾਉ ਨ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪੇ ਰੰਗੇ
 ਸੁ ਰਪਸੀ^੯ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ^{੧੦}ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਉਪਜੈ ਸਹਜੇ
 ਸਚਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੫ ॥ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤੀ ਸਭਿ ਐਸੇ ਰਹਿ ਜੈਸੇ ਪਸੁ ਢੋਰ^{੧੧} ॥
 ਜਿਨਿ ਕੀਤੇ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣਨੀ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭਿ ਚੋਰ ॥ ੬ ॥ ^{੧੨}ਇਕਿ ਗੁਣ
 ਵਿਹਾਝਹਿ ਅਉਗਣ ਵਿਕਣਹਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ
 ਨਾਉ ਪਾਇਆ ਵੁਠਾ^{੧੩} ਅੰਦਰਿ ਆਇ ॥ ੭ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ
^{੧੪}ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਲਾਇ ਸਵਾਰਿਅਨੁ ਸਬਦੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥
 ੮ ॥ ੯ ॥ ੩੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਸਭ ਨਾਵੈ ਨੋ ਲੋਚਦੀ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਹੈ ਸੁਖੁ ਤਿਸੁ ਜਿਸੁ ਮੰਨਿ^{੧੫} ਵਸਾਏ ॥
 ੧ ॥ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ ਨਾਮੇ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਹੈ ^{੧੬}ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ
 ਉਪਾਈ ॥ ਹੁਕਮੇ ਕਾਰ ਕਰਾਇਦਾ ਦੂਜਾ ਕਿਸੁ ਕਹੀਐ ਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਬੁਝਣਾ^{੧੭}
 ਅਬੁਝਣਾ^{੧੮} ਤੁਧੁ ਕੀਆ ਇਹ ਤੇਰੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰ^{੧੯} ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਬਖਸਿਹਿ ਮੇਲਿ
 ਲੈਹਿ ਇਕਿ ਦਰਗਹ ਮਾਰਿ ਕਢੇ ਕੂੜਿਆਰ ॥ ੩ ॥ ^{੨੦}ਇਕਿ ਧੁਰਿ ਪਵਿਤ
 ਪਾਵਨ ਹਹਿ ਤੁਧੁ ਨਾਮੇ ਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਸਚੈ ਸਬਦਿ
 ਬੁਝਾਏ ॥ ੪ ॥ ^{੨੧}ਇਕਿ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਵਿਖਲੀ ਪਤੇ ਨਾਵਹੁ ਆਪਿ ਖੁਆਏ^{੨੨} ॥
 ਨਾ ਓਨ ਸਿਧਿ^{੨੩} ਨ ਬੁਧਿ ਹੈ ਨ ਸੰਜਮੀ ਫਿਰਹਿ ਉਤਵਤਾਏ^{੨੪} ॥ ੫ ॥ ਨਦਰਿ
 ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਣੀ ਤਿਸ ਨੋ ਭਾਵਨੀ^{੨੫} ਲਾਏ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਇਹ ਸੰਜਮੀ
 ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ੬ ॥ ਲੇਖਾ ਪੜਿ ਨ ਪਹੂਚੀਐ ਕਥਿ
 ਕਹਣੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈਐ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਸੋਝੀ
 ਪਾਇ ॥ ੭ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੇਹੀ ਸੋਧਿ ਤੂੰ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਇਸੁ
 ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੬} ਹੈ ਪਾਈਐ ^{੨੭}ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ ॥ ੮ ॥
 ੧੦ ॥ ੩੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਸਚਿ ਰਤੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨਾ

੧ ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਰੰਗੀਲੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ
ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾ।
੨ ਸੁੰਦਰ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ।
੩ ਰੰਗਿਆ ਜਾਏ।
੪ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਮਾੜੇ ਹੋਏ ਹੋਏ। ਦੂਜਾ
ਭਾਉ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ
ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ।
੫ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਬਣ ਗਏ
ਹਾਂ, ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਉਜਲ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੧੨।
੬ ਰੰਗਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।
੭ ਪਾਹ। ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਮਨ ਰੂਪ ਕੋਰੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ)
ਪਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ, ਤੇ ਜਦ ਤੱਕ (ਪਾਹ
ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਦ ਤੱਕ) ਮਨ ਧੁਪ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ
ਹੋ ਸਕਦਾ।
੮ ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਭੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ
ਓਹ ਝੂਠੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਝੂਠਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ
(ਕਿਧਰੇ ਢੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ)।
੯ ਰੰਗਿਆ ਜਾਏਗਾ।
੧੦ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਤ-ਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ
ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਸਹਜ-ਸੁਭਾ ਹੀ ਸੱਚੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੧੧ ਡੰਗਰ।
੧੨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ) ਕਈ ਐਸੇ ਭੀ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ
ਵਾਲੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਣ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ
ਔਗੁਣ ਵੇਚ ਕੇ, ਭਾਵ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਗੁਣ

ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ।
੧੩ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
੧੪ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
੧੫ ਮਨ ਵਿੱਚ।
੧੬ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾਈ ਹੈ।
੧੭ ਗਿਆਨ।
੧੮ ਅਗਿਆਨਤਾ।
੧੯ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਰ; ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਕੰਮ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝ
ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹਾਲਾਤਾਂ
ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ
ਤੇਰੇ ਹੀ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।
੨੦ ਕਈ ਧੁਰੋਂ ਹੀ (ਤੇਰੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਹੀ) ਨਿਰਮਲ ਤੇ
ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ।
੨੧ ਕੁਚਲ=ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ। ਕੁਚੀਲ=ਗੰਦੇ।
ਵਿਖਲੀਪਤੇ=ਵਿਖਲੀ-ਪਤਿ [ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੯,
ਫੁਟ ਨੋਟ *] ਦੁਰਾਚਾਰੀ।
੨੨ ਖੁੰਝਾਏ।
੨੩ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਅਕਲ ਜੋ ਆਪੇ ਗੱਲਾਂ ਖੁੰਝ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
੨੪ ਉਖੜੇ ਹੋਏ, ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ। ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ
ਹੈ, ਨਾ ਬੂਝ ਹੈ ; ਨਾ ਓਹ ਚੰਗੀ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ
ਹਨ ; ਓਹ ਤਾਂ ਬੌਦਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
੨੫ ਸ਼ਰਧਾ।
੨੬ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
'ਨਿਧੀ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
੨੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਿਅੰਤ ਪਿਆਰ ਦੁਆਰਾ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹਰੀ ਆਪ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਆਪ ਦੇਣ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,
ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸੇ ਦੇਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਮ
ਕੱਢ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਨਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰਿ ॥ ੧ ਘਰ ਹੀ ਸੋ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥
 ੧ ॥ ਅਵਗਣ ਗੁਣੀ^੨ ਬਖਸਾਇਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਹਰਿ ਵਰੁ
 ਪਾਇਆ ਕਾਮਣੀ^੩ ਗੁਰਿ^੪ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੫ ਇਕਿ ਪਿਰੁ
 ਹਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ਕਿਉ ਪਾਇਨ੍ ਡੋਹਗਣੀ^੬ ਦੁਖੀ
 ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥
 ਅਨਦਿਨ੍^੮ ਸੇਵਹਿ ਸਹਜ^੯ ਸਿਉ ਸਚੇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥ ਦੋਹਗਣੀ ਭਰਮਿ
 ਭੁਲਾਈਆ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ^{੧੦} ਖਾਹਿ ॥ ਪਿਰੁ ਨ ਜਾਣਨਿ ਆਪਣਾ ਸੁੰਵੀ ਸੇਜ
 ਦੁਖੁ ਪਾਹਿ ॥ ੪ ॥ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਹੈ ਮਤੁ ਮਨ^{੧੧} ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਹਿ ॥ ਗੁਰ
 ਪੂਛਿ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਸਚੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਹਿ ॥ ੫ ॥ ਸੋਹਗਣੀ ਸਦਾ
 ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਆਪੁ^{੧੨} ਗਵਾਇ ॥ ਪਿਰ ਸੇਤੀ ਅਨਦਿਨ੍^{੧੩} ਗਹਿ ਰਹੀ
 ਸਚੀ ਸੇਜ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਿ ਗਏ ਪਲੈ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ ॥
 ਮਹਲੁ^{੧੪} ਨਾਹੀ ਡੋਹਗਣੀ ਅੰਤਿ ਗਈ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੭ ॥ ਸੋ ਪਿਰੁ ਮੇਰਾ ਏਕੁ
 ਹੈ ਏਕਸੁ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇ ਸੁਖੁ ਲੋੜਹਿ ਕਾਮਣੀ^{੧੫} ਹਰਿ ਕਾ
 ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ॥ ੮ ॥ ੧੧ ॥ ੩੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਜਿਨ੍ ਚਖਾਇਓਨੁ ਰਸੁ ਆਇਆ^{੧੬} ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਸਚਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈ
 ਤਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਚਾ ਵਰਸਦਾ^{੧੮} ਗੁਰਮੁਖਾ
 ਮੁਖਿ ਪਾਇ ॥ ਮਨੁ ਸਦਾ ਹਰੀਆਵਲਾ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੧੯ ਮਨਮੁਖਿ ਸਦਾ ਦੋਹਗਣੀ ਦਰਿ ਖੜੀਆ ਬਿਲਲਾਹਿ^{੨੦} ॥ ਜਿਨ੍
 ਪਿਰ ਕਾ ਸੁਆਦੁ ਨ ਆਇਓ^{੨੧} ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਬੀਜੇ ਸਚੁ ਜਮੈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਜੋ^{੨੨} ਇਤੁ ਲਾਹੈ ਲਾਇਅਨੁ ਭਗਤੀ
 ਦੇਇ ਭੰਡਾਰ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸੋਹਗਣੀ ਭੈ ਭਗਤਿ ਸੀਗਾਰਿ ॥ ਅਨਦਿਨੁ
 ਰਾਵਹਿ ਪਿਰੁ ਆਪਣਾ ਸਚੁ ਰਖਹਿ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੨੩} ॥ ੪ ॥ ਜਿਨ੍ ਪਿਰੁ ਰਾਵਿਆ
 ਆਪਣਾ^{੨੪} ਤਿਨ੍ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਸਦਾ ਪਿਰ ਕੈ ਸੰਗਿ ਰਹਹਿ ਵਿਚਹੁ
 ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ੫ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੨੫} ਮੁਖ ਉਜਲੇ^{੨੬} ਪਿਰ ਕੈ ਭਾਇ
 ਪਿਆਰਿ ॥ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ^{੨੭} ਪਿਰੁ ਰਵੈ ਹਉਮੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਰਿ ॥ ੬ ॥ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ ॥ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਸੋਹਗਣੀ
 ਕੇਵਲ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰਿ^{੨੮} ॥ ੭ ॥ ਸਭੇ ਗੁਨਹ^{੨੯} ਬਖਸਾਇ ਲਇਓਨੁ ਮੇਲੇ
 ਮੇਲਣਹਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਆਖਣੁ ਆਖੀਐ ਜੇ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ੮ ॥ ੧੨ ॥
 ੩੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ੩੦ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਗੁਣ ਉਪਜੈ ਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲੈ ਸੋਇ ॥

- ੧ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ।
 ੨ ਗੁਣਾਂ ਦੁਆਰਾ।
 ੩ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ।
 ੪ ਗੁਰੂ ਨੇ।
 ੫ ਇਕ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪਤੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀਆਂ।
 ੬ ਦੋਹਾਗਣਾਂ, ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
 ੭ ਰਾਤ ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
 ੮ ਹਰ ਰੋਜ਼।
 ੯ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ ਚੇਸ਼ਟਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪ੍ਰੇਮ, ਪਵਿੱਤਰ ਲਗਨ।
 ੧੦ ਵਿਹੁ, ਜ਼ਹਿਰ।
 ੧੧ ਹੇ ਮਨ!
 ੧੨ ਆਪਾ, ਹਉਮੈ।
 ੧੩ ਜੁੜ ਰਹੀ।
 ੧੪ [ਅਰਥੀ] ਘਰ। ਪਤੀ ਦਾ ਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਦੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ।
 ੧੫ ਹੇ (ਜੀਵ) ਇਸਤਰੀ।
 ੧੬ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ (ਹਰੀ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਚਖਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਖਾਇਓਨੁ, ਲਾਇਓਨੁ, ਲਾਇਓਨੁ ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੬।
 ੧੭ [ਅਰਥੀ ਤਮਹ] ਲਾਲਚ। ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ।
 ੧੮ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਓਹ ਲੋਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਦੇ ਹਨ।

- ੧੯ ਜੋ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹਨ, ਓਹ ਸਦਾ ਦੁਹਾਗਣਾਂ ਵਾਕਰ ਹਨ, ਜੋ (ਪਤੀ ਦੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਖਲੋਤੀਆਂ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ) ਤੜਫਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੦ ਵਿਲੁਕਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੧ ਜੋ ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹੋ ਕੁਝ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੨ ਇਸ ਲਾਭ (ਦੇ ਖੱਟਣ) ਵਿੱਚ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਰਾਸ ਮੂੜੀ) ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਲਾਭ ਦੇ ਖੱਟਣ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੀ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਓਹ ਸੱਚ ਹੀ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਚ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ।
 ੨੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।
 ੨੫ ਠੰਢਾ।
 ੨੬ ਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ।
 ੨੭ ਆਰਾਮ ਵਾਲੀ।
 ੨੮ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੨੯ ਗੁਨਾਹ, ਪਾਪ। (ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਔਗੁਣ ਬਖਸ਼ਾ ਲਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਲਏਗਾ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਆਓ ਉਹ ਬੋਲ ਬੋਲੀਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੇ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸੱਚਾ ਵਿਚੋਲਾ ਹੈ; ਆਓ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਹੈ) ਉਚਾਰਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਵੇ।
 ੩੦ ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ, ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਅਦਿਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਆਪ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਸੁਣਨਾ ਜਾ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣੋ ਤੇ ਕਮਾਓ।

੧ ਸਹਜੇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਗਿਆਨੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਏ ਮਨ ਮਤ ਜਾਣਹਿ
 ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਹੈ ਸਦਾ ਵੇਖੁ ਹਦੂਰਿ ॥ ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ੨ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ
 ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਿਨ੍ਹੀ ਇਕ ਮਨਿ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ਸਦਾ ਰਵਹਿੰ ਪਿਰੁ ਆਪਣਾ ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ਏ ਮਨ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨਹੀ ਕਰਿ ਵੇਖੁ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ
 ਭਜਿ ਪਉ ਪਾਇਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੩ ॥ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ ਸਬਦਿ ਬੁਝੀਐ ਸਚਿ
 ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸਬਦੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀਐ ੬ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ੪ ॥
 ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੋਭਾ ਨਾਮ ਕੀ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੋਭ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਹ ਮਾਇਆ
 ਕੀ ਸੋਭਾ ਚਾਰਿ ਦਿਹਾੜੇ ਜਾਦੀ ੭ ਬਿਲਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ
 ਸੇ ਮੁਏ ਮਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥
 ੬ ॥ ਇਕਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੇ ਲਾਇ ॥ ਸਚੁ ਕਮਾਵਹਿ
 ਸਚਿ ਰਹਹਿ ਸਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੭ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸੁਣੀਐ ਨ ਦੇਖੀਐ
 ਜਗੁ ਬੋਲਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਭਰਮਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖੁ ਪਾਇਸੀ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ੮ ਤਿਸੈ
 ਰਜਾਇ ॥ ੮ ॥ ਜਿਨ ਬਾਣੀ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਦੇ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸੇ ਦਰਿ ਸਚੇ ਜਾਣੁ ॥ ੯ ॥ ੧੩ ॥
 ੩੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ੧੦ ਸਬਦੋ ਹੀ ਭਗਤ ਜਾਪਦੇ ਜਿਨ੍ਹ ਕੀ ਬਾਣੀ
 ਸਚੀ ਹੋਇ ॥ ੧੧ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਇਆ ਨਾਉ ਮੰਨਿਆ ਸਚਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕੀ ਪਤਿ ੧੨ ਹੋਇ ॥ ਸਫਲੁ ਤਿਨ੍ਹਾ ਕਾ ਜਨਮੁ
 ਹੈ ੧੩ ਤਿਨ੍ਹ ਮਾਨੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ੧੪ ਜਾਤਿ ਹੈ ਅਤਿ
 ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ ਜਾਤਿ ਜਾਇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥
 ੨ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ੧੫ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਨਾਮੁ ੧੬ ਨਵੈ ਨਿਧਿ
 ਪਾਇਆ ਭਰੇ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਆਵਹਿ ਇਸੁ ਰਾਸੀ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀਏ
 ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ੧੭ ਹੋਵੈ ਸੋ ਧਨੁ ਪਾਏ ਤਿਨ੍ਹਾ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧੮ ਭਗਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ੧੯ ਪੁਰਹੁ
 ਆਪਿ ਖੁਆਇਅਨੁ ਜੂਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬਿਨੁ ਪਿਆਰੈ ਭਗਤਿ ਨ
 ਹੋਵਈ ਨਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਸਰੀਰਿ ॥ ੨੦ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਮਨ
 ਧੀਰਿ ॥ ੬ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਭਗਤਿ ਕਰਾਏ ਸੋ ਕਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਹਿਰਦੈ
 ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ੨੧ ਮਾਰਿ ॥ ੭ ॥ ਭਗਤਾ ਕੀ ੨੨ ਜਤਿ ਪਤਿ
 ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੈ ਆਪੇ ਲਏ ਸਵਾਰਿ ॥ ਸਦਾ ਸਰਣਾਈ ਤਿਸ ਕੀ ਜਿਉ

- ੧ ਮਨ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਸਮਝ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਉਹ ਹਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ।
- ੪ ਰਮਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੫ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ।
- ੬ ਸੱਚੇ ਮਹਲ ਵਿੱਚ, ਸੱਚੇ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ।
- ੭ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।
- ੮ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਸਦਾ।
- ੯ ਓਸੇ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੧੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਟੱਲ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ), ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਇੱਜ਼ਤ।
- ੧੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਕੋਈ ਆਦਰ-ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੧੪ ਮੇਰਾ=ਮਮਤਾ ਦਾ ਭਾਵ। 'ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥' (ਮਾਰੂ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੦੫੭)। ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਮਤਾ ਹੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਭਾਵ, ਭਾਰੀ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਗਰੂਰ ਹੈ। (ਭਾਵ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਤਿ ਆਦਿ ਦੇ ਔਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।) ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਹਉਮੈ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਜੋਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਉਤੇ ਨੋਟ ੧੧।

੧੫ ਮਿਲਿਆ।

੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

੧੭ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ।

੧੮ ਹੰਕਾਰੀ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

੧੯ ਤੋੜ ਤੋਂ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁੰਝਾਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਜੁਏ ਵਰਗੀ (ਗੈਰ-ਯਕੀਨੀ ਜੀਵਨ) ਖੇਡ ਨੂੰ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ।

੨੦ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਧੀਰਜ ਦੁਆਰਾ।

੨੧ [ਦੈ + ਵਿਧਯ] ਦੋ ਪਾਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ, ਦੁਚਿੱਤੀ।

੨੨ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ=ਜਾਤ ਤੇ ਗੋਤ (ਦੀ ਵਡਿਆਈ)।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਹ ਉੱਘੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵੈ ਤਿਉ ^੧ਕਾਰਜੁ ਸਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ^੨ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ਅਲਾਹ ਦੀ ਜਾਪੈ ਗੁਰ
 ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਵਸੈ ਭੈ ਭਗਤੀ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ੯ ॥ ੧੪ ॥
 ੩੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩^੦ ॥ ^੩ਅਨ ਰਸ ਮਹਿ ਭੋਲਾਇਆ ਬਿਨੁ ਨਾਮੈ ਦੁਖ
 ਪਾਇ ॥ ^੪ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨ ਭੇਟਿਓ ਜਿ ਸਚੀ ਬੁਝ ਬੁਝਾਇ ॥ ੧ ॥ ਏ ਮਨ
 ਮੇਰੇ ਬਾਵਲੇ^੧ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਖਿ ਸਾਦੁ ਪਾਇ ॥ ਅਨ ਰਸਿ ਲਾਗਾ ਤੂੰ ਫਿਰਹਿ
 ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਗੁਰਮੁਖ ਨਿਰਮਲੇ
 ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਰਹਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਕਿਆ
 ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਆਪੁ ਪਛਾਣਹਿ ^੩ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਮਨਹੁ ਤਜਿ
 ਵਿਕਾਰ ॥ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਭਜਿ ਪਏ ਬਖਸੇ ਬਖਸਣਹਾਰ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਈਐ ਨਾ ਦੁਖੁ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ^੪ਇਹੁ ਜਗੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪਿਆ
 ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ^੫ਦੋਹਰਾਣੀ ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹੀ ਕਿਆ
 ਕਰਿ ਕਰਹਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਜਲਦੀਆ ਫਿਰਹਿ ਸੇਜੈ ਰਵੈ ਨ
 ਭਤਾਰੁ ॥ ੫ ॥ ^੬ਸੋਹਰਾਣੀ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਗੁਰ
 ਸਬਦੀ ਸੀਗਾਰੀਆ ਅਪਣੇ ਸਹਿ ਲਈਆ ਮਿਲਾਇ ॥ ੬ ॥ ਮਰਣਾ ਮਨਹੁ
 ਵਿਸਾਰਿਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਮਨਮੁਖ^{੧੧} ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਭੀ ਮਰਹਿ
 ਜਮ ਦਰਿ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥ ੭ ॥ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਸੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ
 ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੇ ^{੧੨}ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੮ ॥
 ੨੨ ॥ ੧੫ ॥ ੩੭ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੨੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੩}ਪੰਚ ਮਨਾਏ ਪੰਚ ਰੁਸਾਏ ॥ ਪੰਚ ਵਸਾਏ ਪੰਚ ਗਵਾਏ ॥ ੧ ॥ ਇਨ੍ਹ ਬਿਧਿ
 ਨਗਰੁ ਵੁਠਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ^{੧੪}ਦੁਰਤੁ ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਚ ਧਰਮ ਕੀ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਵਾਰਿ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਫਰਹੇ ਮੁਹਕਮ
 ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਖੇਤੀ ਬੀਜਹੁ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥ ਸਉਦਾ
 ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਸੇਵਹੁ ਨੀਤ^{੧੭} ॥ ੩ ॥ ਸਾਂਤਿ ^{੧੮}ਸਹਜ ਸੁਖ ਕੇ ਸਭਿ ਹਾਟ ॥
^{੧੯}ਸਾਹ ਵਾਪਾਰੀ ਏਕੈ ਥਾਟ ॥ ੪ ॥ ਜੇਜੀਆ^{੨੦} ਡੰਨੁ ਕੋ ਲਏ ਨ ਜਗਾਤਿ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਧੁਰ^{੨੧} ਕੀ ਛਾਪ ॥ ੫ ॥ ^{੨੨}ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਲਦਿ ਖੇਪ
 ਚਲਾਵਹੁ ॥ ਲੈ ਲਾਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ॥ ੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਹੁ ਸਿਖ
 ਵਣਜਾਰੇ ॥ ਪੂੰਜੀ ਨਾਮੁ ^{੨੩}ਲੇਖਾ ਸਾਚੁ ਸਮਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ਸੋ ਵਸੈ ਇਤੁ ਘਰਿ
 ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸੇਵ ॥ ^{੨੪}ਅਬਿਚਲ ਨਗਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ।
- ੨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਅਨੋਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਵੱਸ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਭਉ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- ੩ ਹਰੀ-ਰਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਰਸ, ਮਾਇਕ ਸੁਆਦ।
- ੪ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਂਦਾ (ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਰਸ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਮਾੜਾ)।
- ੫ ਝੱਲੇ, ਬੋਰੇ, ਬੇਸਮਝ।
- ੬ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਣ, ਮਨ ਤੋਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਛੱਡ ਕੇ।
- ੮ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰ ਕੇ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੯ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ, ਓਹ ਕਾਹਨੂੰ ਤਨ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਦਾ ਸੜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਜ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
- ੧੦ (ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ) ਜੋ ਚੰਗੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ (ਹਜ਼ੂਰੀ) ਲੱਭ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਸਮ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
- ੧੨ ਉਸ (ਹਰੀ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਓਹ ਸੁਰਖਰੂ ਹਨ।
- ੧੩ ਜਦ ਮੈਂ ਪੰਜ ਗੁਣ (ਸਚ, ਧਰਮ, ਗਿਆਨ, ਸ਼ਾਂਤਿ, ਸਹਜ) ਮਨਾਏ, ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਪੰਜ ਔਗੁਣ (ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਰੁਸ ਗਏ, ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਵੱਸਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਨਿਕਲ ਗਏ।
- ੧੪ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਸਮਝਾਇਆ।
- ੧੫ ਵਾੜ! ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੱਚ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਵਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
- ੧੬ ਗੁਰ-ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਤਕੜੇ ਫਰੇ (ਫਲ੍ਹੇ, ਖਿੜਕ, ਫਾਟਕ) ਲਾ ਦਿੱਤੇ।
- ੧੭ ਨਿੱਤ, ਸਦਾ।
- ੧੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੯ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਬਾਨੂੰ ਵਿੱਚ ਬੱਝ ਗਏ : ਭਾਵ ਇਕੋ ਵਿਹਾਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਟ-ਠਾਟ, ਬਣਾਵਟ; ਸਭਾ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣਤਰ।
- ੨੦ ਜੇਜੀਆ [ਅਰਬੀ ਜਿਜੀਆ] ਇਕ ਟੈਕਸ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮ ਲੋਕ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਜਗਾਤਿ=ਮਸੂਲ, ਚੁੰਗੀ।
- ੨੧ ਧੁਰ ਦੀ ਮੁਹਰ, ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਮਾਫੀ ਦੀ ਮੁਹਰ।
- ੨੨ ਵਖਰ=ਸੌਦਾ। ਖੇਪ=ਸੌਦੇ ਦੀ ਭਰਤੀ; ਲੱਦਣ ਯੋਗ ਮਾਲ।
- ੨੩ ਸੱਚੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਲੇਖਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਦੇਵ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਅਟੱਲ ਵਸਤੀ ਹੈ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਅਨ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਖ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨ-ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਚੰਗਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬੱਧੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਹਾਰੀ ਪਿੰਡ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨੇਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਸੂਲ ਆਦਿ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮ ਨਿਆਂ ਦੀ ਵਾੜ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਦਿੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਮੋੜੀਆਂ ਗੱਡ ਕੇ ਇਕ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਮਾਫੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਮਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਡੰਨ ਜਾਂ ਮਸੂਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਆਸਾਵਰੀ* ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਨਿਰਮਲ
 ਸਾਚੀ ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਘਣੀ^੧ ਚਿਤਵਤ ਅਨਿਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਰਾਰਿ^੩ ॥ ੧ ॥
^੪ਮਨੁ ਪਰਦੇਸੀ ਆਇਆ ਮਿਲਿਓ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਚਾਹਤਾ
 ਸੋ ਪਾਇਓ ਨਾਮਹਿ ਰੰਗਿ ॥ ੨ ॥ ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਰਸ^੫ ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਖਿਨ
 ਮਾਹਿ ॥ ਭਗਤ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਉ ਸੁਖੁ ਭੁੰਚਹਿ^੬ ਸਭ ਠਾਇ ॥ ੩ ॥ ਸਭੁ
 ਜਗੁ ਚਲਤਉ^੭ ਪੇਖੀਐ ਨਿਹਚਲੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਕਰਿ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਸਾਧ ਸਿਉ
 ਨਿਹਚਲੁ ਪਾਵਹਿ ਠਾਉ ॥ ੪ ॥ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਸੁਤ ਬੰਧਪਾ^੮ ਕੋਉ ਹੋਤ ਨ
 ਸਾਥ ॥ ਏਕੁ ਨਿਵਾਹੂ^੯ ਰਾਮ ਨਾਮ^{੧੦} ਦੀਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਥ ॥ ੫ ॥ ^{੧੧}ਚਰਨ
 ਕਮਲ ਬੋਹਿਥ ਭਏ ਲਗਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ਤੇਹ ॥ ਭੇਟਿਓ^{੧੨} ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸਾਚਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ਨੇਹ ॥ ੬ ॥ ਸਾਧ ਤੇਰੇ ਕੀ ^{੧੩}ਜਾਚਨਾ ਵਿਸਰੁ ਨ ਸਾਸਿ
 ਗਿਰਾਸਿ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ^{੧੪}ਤੇਰੈ ਭਾਣੈ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥ ੭ ॥ ਸੁਖ
 ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲੇ ਉਪਜੇ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੫}ਸਭ ਦੁਖ ਮਿਟੇ ਪ੍ਰਭੁ
 ਭੇਟੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਰਹੜੇੜ ਘਰੁ ੪ ਛੰਤਾ ਕੀ ਜਤਿਓ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਪਿਆਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ^{੧੬}ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥
 ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਬੀਸਰਹਿ ਪਿਆਰੇ ਸੋ ^{੧੭}ਕਿਉ ਤਜਣਾ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥
 ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ^{੧੮}ਸੰਤ ਪਹਿ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਦੇਇ ਮਿਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੯}ਸੁਖ
 ਸੀਗਾਰ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਫੀਕੇ ਤਜਿ ਛੋਡੇ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ
 ਤਜਿ ਗਏ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨੀ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥ ਜੋ ਜਨ ਰਾਤੇ ਰਾਮ
 ਸਿਉ ਪਿਆਰੇ ਅਨਤ^{੨੦} ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਜਿਨੀ ਚਾਖਿਆ
 ਪਿਆਰੇ ^{੨੧}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ ॥ ੭ ॥ ^{੨੨}ਅੰਚਲੁ ਗਹਿਆ ਸਾਧ ਕਾ
 ਨਾਨਕ ਭੈ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਪਰਾਇ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ
 ਕਟੀਐ ਪਿਆਰੇ ਜਬ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਘਰੁ ਸੁਜਾਣੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮੇਰਾ ਜੀਵਨੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਜੀਅ ਤੁਝ ਤੇ ਬੀਛੁਰੇ ਪਿਆਰੇ
 ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਬਿਖੁ^{੨੪} ਖਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਮੇਲਹਿ ਸੋ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰੇ
 ਤਿਸ ਕੈ ਲਾਗਉ ਪਾਇ^{੨੫} ॥ ੪ ॥ ^{੨੬}ਜੋ ਸੁਖੁ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤੇ ਪਿਆਰੇ ਮੁਖ

- ੧ ਬਹੁਤੀ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ।
- ੨ [ਸੰ: ਅਨੁਗ੍ਰਹ] ਕਿਰਪਾ।
- ੩ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੪ ਜੀਵ ਮੁਸਾਫਰ ਹੋ ਕੇ (ਭਾਵ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਉਂਦਾ ੨) ਆਇਆ ਹੈ, ਇਥੇ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਮੇਲ ਹੋ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੁ।
- ੫ ਖਿਨ ਵਿੱਚ (ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ) ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੋਗਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਚੱਲਣਹਾਰ; ਨਾਸਵੰਤ।
- ੮ [ਸੰ: ਬਾਂਧਵ] ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸੰਬੰਧੀ।
- ੯ ਨਿਬਾਹੂ, ਤੋੜ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੦ ਪ੍ਰਭੂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।
- ੧੧ ਹਰੀ ਦੇ ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਚਰਨ ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤਰਿਆ। ਤੇਹ ਲਗਿ-ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ।
- ੧੨ ਮਿਲਿਆ।
- ੧੩ ਮੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਤੂੰ ਨਾ ਵਿਸਰੇਂ।
- ੧੪ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।
- ੧੫ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਜਦ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਮਿਲੇ।
- ੧੬ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।
- ੧੭ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਪਾਸ।
- ੧੯ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਸਜ਼ਾਵਟਾਂ ਫਿੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੀ ਅੰਬੜੀਏ!
- ੨੦ ਹੋਰ ਥੇ।
- ੨੧ [ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ] ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ ਗਏ।
- ੨੨ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹ ਭਵ-ਸਾਗਰ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੩ ਸੋਹਣਾ, ਸੁਚੱਜਾ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। (ਹੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ।
- ੨੪ ਵਿਹੁ; ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ।
- ੨੫ ਚਰਨੀਂ।
- ੨੬ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

* ਇਹ ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਏਥੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਅਨਸਥਿਰ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਿਸਚਲ ਹੈ, ਜੋ ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

‡ ਉਹ ਗੀਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਰਹਾ ਜਾਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ।

§ ਧਾਰਨਾ “ਘਰੁ ੪ ਛੰਤਾ ਕੀ ਜਤਿ” ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਉਤੇ ਗਾਵਣਾ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ‘ਪਿਆਰੇ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ।

¶ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤਾਂਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਤੇ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੫ ॥ ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਤੁਟਈ ਪਿਆਰੇ ^੧ਚੁਗੁ ਚੁਗੁ ਰਹੀ
 ਸਮਾਇ ॥ ੬ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਪਿਆਰੇ ^੨ਤੇਰੀ ਅਮਰੁ ਰਜਾਇ ॥ ੭ ॥
 ਨਾਨਕ ^੩ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਪਿਆਰੇ ਮਾਤੇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥
 ੪ ॥ ਸਭ ਬਿਧਿ ^੪ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਤੇ ਪਿਆਰੇ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਹਉ ਸੁਨਾਇ ॥ ੯ ॥
 ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਪਹਿਰਹਿ ਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ
 ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਪਿਆਰੇ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ^੫ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਾਵਹਿ ਸੋ ਕਰੀ
 ਪਿਆਰੇ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ^੬ਸਭ ਸੁਹਾਵਣੇ
 ਪਿਆਰੇ ਜਿਤੁ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ੫ ॥ ^੭ਸਾਈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਪਿਆਰੇ
 ਧਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇ ॥ ੬ ॥ ਏਕੋ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰੇ ^੮ਘਟਿ
 ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੭ ॥ ^੯ਸੰਸਾਰ ਕ੍ਰੁਪ ਤੇ ਉਧਰਿ ਲੈ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ੨੨ ॥ ੧੫ ॥ ੨ ॥ ੪੨ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਟੀ* ਲਿਖੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੦}ਸਸੈ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਭਇਆ ॥ ਸੇਵਤ ਰਹੇ
 ਚਿਤੁ ਜਿਨ੍ ਕਾ ਲਾਗਾ ਆਇਆ ਤਿਨ੍ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਮਨ ਕਾਹੇ
 ਭੂਲੇ ਮੁੜ ਮਨਾ ॥ ਜਬ ਲੇਖਾ ਦੇਵਹਿ ਬੀਰਾ ਤਉ ਪੜਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਈਵੜੀ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਦਾਤਾ ਆਪੇ ਸਚਾ ਸੋਈ ॥ ^{੧੨}ਏਨਾ ਅਖਰਾ ਮਹਿ ਜੋ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਉੜੈ ਉਪਮਾ ਤਾ ਕੀ ਕੀਜੈ
 ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਸੇਈ ਫਲੁ ਪਾਵਹਿ ਜਿਨ੍ ਸਚੁ
 ਕਮਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਛੰਡੈ ਛਿਆਨੁ ਬੂਝੈ ਜੇ ਕੋਈ ਪੜਿਆ ਪੰਡਿਤੁ ਸੋਈ ॥ ^{੧੩}ਸਰਬ
 ਜੀਆ ਮਹਿ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਤਾ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਈ ॥ ੪ ॥ ਕਕੈ ^{੧੪}ਕੇਸ ਪੁੰਡਰ
 ਜਬ ਹੂਏ ਵਿਣੁ ਸਾਬੁਣੈ ਉਜਲਿਆ ॥ ਜਮ ਰਾਜੇ ਕੇ ਹੇਰੂ ਆਏ ਮਾਇਆ ਕੈ
 ਸੰਗਲਿ ਬੰਧਿ ਲਇਆ ॥ ੫ ॥ ਖਖੈ ਖੁੰਦਕਾਰੁ ^{੧੫}ਸਾਹ ਆਲਮੁ ਕਰਿ ਖਰੀਦਿ
 ਜਿਨਿ ਖਰਚੁ ਦੀਆ ॥ ਬੰਧਨਿ ਜਾ ਕੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਾਧਿਆ ਅਵਰੀ ਕਾ ਨਹੀ
 ਹੁਕਮੁ ਪਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਗਗੈ ^{੧੬}ਗੋਇ ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਗਲੀ ਗੋਬਿਦੁ ਗਰਬਿ
 ਭਇਆ ॥ ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ ਸਾਜੀ ਚਾੜਣ ਵਾਹੈ ਤਈ ਕੀਆ ॥ ੭ ॥
 ਘਘੈ ਘਾਲ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਘਾਲੈ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਕੈ ਲਾਗਿ ਰਹੈ ॥ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਜੇ
^{੧੭}ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬੁ ^{੧੮}ਰਮਤੁ ਰਹੈ ॥ ੮ ॥ ਚਚੈ ਚਾਰਿ ਵੇਦ
 ਜਿਨਿ ਸਾਜੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ ^{੧੯}ਚਾਰਿ ਜੁਗਾ ॥ ^{੨੦}ਚੁਗੁ ਚੁਗੁ ਜੋਗੀ ਖਾਣੀ ਭੋਗੀ

- ੧ (ਇਹ ਪ੍ਰੀਤੀ) ਜੁਗ-ਜੁਗ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਤੇਰੀ ਰਜਾ ਅਖਿੰਟ ਹੈ।
- ੩ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹਨ। ਓਹ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸਤੀ ਤਾਂ ਖਰੂਦ ਮਚਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਸਤੀ ਠੰਢ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ)।
- ੪ ਹਾਲਤਾਂ।
- ੫ ਥਾਂ (ਜਿਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੰਗੀਏ)।
- ੬ ਰਾਤ।
- ੭ ਸਾਨੂੰ ਓਹੀ ਕਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਤੁਸਾਂ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ) ਹੁਕਮ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੮ ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ।
- ੯ ਖੂਹ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਲੈ (ਕੱਢ ਲੈ)।
- ੧੦ ਸਸੇ ਅੱਖਰ ਪ੍ਰਥਾਏ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਕ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਬਣਾਈ ਹੈ।
- ੧੧ ਹੇ ਮਨ, ਮੂਰਖ ਮਨ! ਤੂੰ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈਂ? (ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈਂ?) ਭਰਾਵਾ! ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਦ ਗਿਣਾਂਗੇ ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੱਸੇਂਗਾ।
- ੧੨ ਜੇ ਸੁਸਿਖਿਅਤ ਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਵਿਦਿਆ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ), ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਕੋਈ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
- ੧੩ ਜੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਹਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸਮਝੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ

- ਕਹਿ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਫਿਰ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਹੈ)।
- ੧੪ ਵਾਲ ਜਦ ਧਉਲੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸਬੂਣ ਲਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ (ਭਾਵ ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਗਿਆ), ਤਾਂ ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਹ ਜਮਰਾਜ ਵਲੋਂ ਪਕੜਨ ਲਈ ਦੂਤ ਆ ਗਏ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੧੫ ਖੁਦਾਵੰਦ ਕਾਰ-ਕਰਤਾਰ। ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਜਹਾਨ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ (ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ) ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਖਰਚਾ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਹੈ, (ਉਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
- ੧੬ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ-ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਕੱਚੇ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ) ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਇੱਟਾਂ ਵਾਕਰ ਸਾੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਚਾੜਨ ਵਾਹੇ-(ਆਵੇ) ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ। ਤਈ-ਤਈ [ਅਰਬੀ ਤੱਅਯਨ=ਤਿਆਰ]।
- ੧੭ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਕੇ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੮ ਰਾਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਸੰਜੋਗ ਮਾਣਦਾ ਰਹੇ।
- ੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧।
- ੨੦ ਉਹ (ਹਰੀ) ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਰਾਹੀਂ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪੇ ਪੜ੍ਹ ਸਮਝ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

* ਤਖਤੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਬਾਲਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਸਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਆਦਿ ਬਾਣੀ' (ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਪਾਏ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਿਆ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ 'ਲਿਖੀ'। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਾਲੇ ੩੫ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਖਾਸ ਅੱਖਰ 'ੜ' ਵੀ ਹੈ।

ਪੜਿਆ ਪੰਡਿਤੁ ਆਪਿ ਥੀਆ^੧ ॥ ੯ ॥ ਛਛੈ ਛਾਇਆ^੨ ਵਰਤੀ ਸਭ ਅੰਤਰਿ
 ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਭਰਮੁ ਹੋਆ ॥ ਭਰਮੁ ਉਪਾਇ^੩ ਭੁਲਾਈਅਨੁ ਆਪੇ ਤੇਰਾ ਕਰਮੁ
 ਹੋਆ ਤਿਨ੍ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ॥ ੧੦ ॥ ਜਜੈ ਜਾਨੁ^੪ ਮੰਗਤ ਜਨੁ ਜਾਚੈ ਲਖ
 ਚਉਰਾਸੀਹ ਭੀਖ ਭਵਿਆ ॥ ਏਕੋ ਲੇਵੈ ਏਕੋ ਦੇਵੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਮੈ ਸੁਣਿਆ ॥
 ੧੧ ॥ ਝੜੈ ਝੂਰਿ ਮਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਦੇਣਾ ਸੁ ਦੇ ਰਹਿਆ ॥ ^੫ਦੇ
 ਦੇ ਵੇਖੈ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਜਿਉ ਜੀਆ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਪਇਆ ॥ ੧੨ ॥ ਵੰਵੈ ^੬ਨਦਰਿ
 ਕਰੇ ਜਾ ਦੇਖਾ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਏਕੋ ^੭ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਥਾਈ ਏਕੁ
 ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੧੩ ॥ ਟਟੈ ਟੰਚੁ^੮ ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਘੜੀ ਕਿ
 ਮੁਹਤਿ^੯ ਕਿ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ॥ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰਹੁ ਅਪਣਾ ਭਾਜਿ ਪੜਹੁ
 ਤੁਮ ਹਰਿ ਸਰਣਾ ॥ ੧੪ ॥ ਠਠੈ ਠਾਢਿ ਵਰਤੀ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ
 ਜਿਨ੍ ਕਾ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ਸੇਈ ਜਨ ਨਿਸਤਰੇ^{੧੦} ^{੧੧}ਤਉ ਪਰਸਾਦੀ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧੫ ॥ ਡਡੈ ਡੰਫੁ^{੧੨} ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ
 ਸਭੁ ਚਲਣਾ ॥ ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ^{੧੩} ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ^{੧੪}ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਵਿ
 ਰਹਿਆ ॥ ੧੬ ॥ ਢਢੈ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੈ ਆਪੇ ਜਿਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਕਰੇ ॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਤਿਸੁ ਨਿਸਤਾਰੇ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੧੭ ॥
 ਠਾਠੈ ^{੧੫}ਰਵਤੁ ਰਹੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ
 ਮਿਲਾਏ ਕਰਤਾ ਪੁਨਰਪਿ^{੧੬} ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧੮ ॥ ਤਤੈ ਤਾਰੂ^{੧੭} ਭਵਜਲੁ^{੧੮}
 ਹੋਆ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾ ਤਰਨਾ ਤੁਲਹਾ^{੧੯} ਹਮ ਬੂਡਸਿ ਤਾਰਿ
 ਲੇਹਿ ਤਾਰਣ ਰਾਇਆ ॥ ੧੯ ॥ ਥਥੈ ^{੨੦}ਥਾਨਿ ਥਾਨੰਤਰਿ ਸੋਈ ਜਾ ਕਾ ਕੀਆ
 ਸਭੁ ਹੋਆ ॥ ਕਿਆ ਭਰਮੁ ਕਿਆ ਮਾਇਆ^{੨੧} ਕਹੀਐ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ
 ਭਲਾ ॥ ੨੦ ॥ ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥ ਜੋ ਮੈ
 ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ^{੨੨}ਅਵਰ ਜਨਾ ॥ ੨੧ ॥ ਧਧੈ ^{੨੩}ਧਾਰਿ
 ਕਲਾ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਹਰਿ ਚੀਜੀ ਜਿਨਿ ਰੰਗ ਕੀਆ ॥ ਤਿਸ ਦਾ ਦੀਆ ਸਭਨੀ
 ਲੀਆ ਕਰਮੀ ਕਰਮੀ ਹੁਕਮੁ ਪਇਆ ॥ ੨੨ ॥ ਨੰਨੈ ^{੨੪}ਨਾਹ ਭੋਗ ਨਿਤ ਭੋਗੈ
 ਨਾ ਡੀਠਾ ਨਾ ਸੰਮੁਲਿਆ ॥ ਗਲੀ ਹਉ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮੈ
 ਮਿਲਿਆ ॥ ੨੩ ॥ ਪਪੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਵੇਖਣ ਕਉ ਪਰਪੰਚੁ* ਕੀਆ ॥
 ਦੇਖੈ ਬੂਝੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ੨੪ ॥ ਫਫੈ ਫਾਹੀ
 ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਾਸਾ ਜਮ ਕੈ ਸੰਗਲਿ ਬੰਧਿ ਲਇਆ ॥ ^{੨੫}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੇ ਨਰ
 ਉਬਰੇ ਜਿ ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤਿ ਭਜਿ ਪਇਆ ॥ ੨੫ ॥ ਬਬੈ ਬਾਜੀ ਖੇਲਣ ਲਾਗਾ

- ੧ ਹੋਇਆ।
 ੨ ਛਾਂ, ਅਵਿੱਦਿਆ।
 ੩ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਭੁਲਾਈ ਹੈ (ਸਿ੍ਸ਼ਟੀ)।
 ੪ ਗਿਆਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੯, ਨੋਟ ੨੮। ਦਾਸ ਮੰਗਤਾ ਉਹ ਗਿਆਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਭਿਛਿਆ ਲਈ ਉਹ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੰਗਤ-ਜਨੁ=ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ : “ਲੋਕੁ ਧਿਕਾਰੁ ਕਹੈ ਮੰਗਤ ਜਨ” (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧)।
 ੫ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਜੀਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਮੁਕਰਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਂਦਾ, ਸੰਭਾਲਦਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ) ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਦਿਸਦਾ)।
 ੭ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੮ [ਸੁਮਪੁਣਾ] ਵਿਅਰਥ ਧੰਧਾ।
 ੯ [ਸੰ: ਮੁਹੂਰਤ] ਦੇ ਘੜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ।
 ੧੦ ਤਰ ਗਏ।
 ੧੧ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੧੨ ਡਿੰਭ, ਦੰਭ, ਦਿਖਾਵਾ।
 ੧੩ ਸੇਵੇ।
 ੧੪ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰਿ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ; ਐਸਾ ਅੰਦਰ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿੱਥ ਖਾਲੀ ਨਾ ਰਹੇ।
 ੧੫ ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ [ਸੰ: ਪੁਨਹ+ਅਪਿ] ਫਿਰ ਭੀ, ਮੁੜ ਕੇ।
 ੧੭ ਤਰਨ ਯੋਗ, ਜੋ ਤਰੇ ਬਿਨਾਂ ਲੰਘਿਆ ਨਾ ਜਾ

- ਸਕੇ; ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ।
 ੧੮ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
 ੧੯ [ਵਜ਼ਨ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ] ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਜਾਂ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਆਸਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਅਰਥ : ਨਾ ਅਸੀਂ ਤਰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਤੁਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਡੁਬ ਜਾਂ ਗੇ; ਹੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲਿਆ ! ਸਾਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਹ।
 ੨੦ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿੱਥਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ; ਭਾਵ ਹਰ ਥਾਂ।
 ੨੧ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ।
 ੨੨ ਹੋਰਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ।
 ੨੩ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਟਿਕਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਵੰਨਗੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹਰ ਕੋਈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਭਾਵਹਰ ਇਕ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ ਦਾਹੁਕਮਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ)।
 ੨੪ ਪਤੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਮਾਣਦਾ ਹੈ : ਪਰ ਮੈਂ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ ਨਾ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਪਤੀ ਕਦੀ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ; ਐਵੇਂ ਹੇ ਭੈਣ! ਮੈਂ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿ-ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸੁਹਾਗਣ ਬਣੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ।
 ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਓਹ ਮਨੁੱਖ ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਭੱਜ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

^੧ਚਉਪੜਿ ਕੀਤੇ ਚਾਰਿ ਜੁਗਾ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭ ਸਾਰੀ ਕੀਤੇ ਪਾਸਾ ਢਾਲਣਿ
ਆਪਿ ਲਗਾ ॥ ੨੬ ॥ ਭਭੈ ਭਾਲਹਿ ਸੇ ਫਲੁ ਪਾਵਹਿ ^੨ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨ੍ਹ
ਕਉ ਭਉ ਪਇਆ ॥ ^੩ਮਨਮੁਖ ਫਿਰਹਿ ਨ ਚੇਤਹਿ ਮੂੜੇ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਫੇਰੁ
ਪਇਆ ॥ ੨੭ ॥ ਮੰਮੈ ਮੋਹੁ ਮਰਣੁ ਮਧੁਸੂਦਨੁ ^੪ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਤਬ ਚੇਤਵਿਆ ॥
ਕਾਇਆ ਭੀਤਰਿ ਅਵਰੋ ਪੜਿਆ ਮੰਮਾ ਅਖਰੁ ਵੀਸਰਿਆ ॥ ੨੮ ॥ ਯਯੈ
ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਵੀ ਕਦ ਹੀ ਜੇ ਕਰਿ ਸਚੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੫ਆਖੈ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਬੁਝੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ੨੯ ॥ ਰਾਰੈ ^੬ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ਜੇਤੇ
ਕੀਏ ਜੰਤਾ ॥ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਧੰਧੈ ਸਭ ਲਾਏ ਕਰਮੁ ^੭ਹੋਆ ਤਿਨ ਨਾਮੁ
ਲਇਆ ॥ ੩੦ ॥ ਲਲੈ ਲਾਇ ਧੰਧੈ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਮੀਠਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ
ਕੀਆ ॥ ^੮ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸਮ ਕਰਿ ਸਹਣਾ ਭਾਣੈ ਤਾ ਕੈ ਹੁਕਮੁ ਪਇਆ ॥
੩੧ ॥ ਵਵੈ ਵਾਸੁਦੇਉ ^੯ਪਰਮੇਸਰੁ ^{੧੦}ਵੇਖਣ ਕਉ ਜਿਨਿ ਵੇਸੁ ਕੀਆ ॥ ਵੇਖੈ
ਚਾਖੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ੩੨ ॥ ਝਾੜੈ ਰਾੜਿ ^{੧੧}
ਕਰਹਿ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਵਹੁ ਜਿ ਅਮਰੁ ^{੧੨}ਹੋਆ ॥ ਤਿਸਹਿ
ਧਿਆਵਹੁ ਸਚਿ ਸਮਾਵਹੁ ^{੧੩}ਓਸੁ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਆ ॥ ੩੩ ॥ ਹਾਹੈ ਹੋਰੁ
ਨ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਜਿਨਿ ਰਿਜਕੁ ਦੀਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ
ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵਹੁ ^{੧੪}ਅਨਦਿਨੁ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੀਆ ॥ ੩੪ ॥ ਆਇੜੈ
^{੧੫}ਆਪਿ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਕਰੇ ਕਰਾਏ
ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਨਾਨਕ ਸਾਇਰ ^{੧੬}ਇਵ ਕਹਿਆ ॥ ੩੫ ॥ ੧ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਪਟੀ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੧੭}ਅਯੋ ਅੰਝੈ ^{੧੮}ਸਭੁ ਜਗੁ ਆਇਆ ਕਾਖੈ ਘੰਝੈ ਕਾਲੁ ਭਇਆ ॥ ^{੧੯}ਰੀਰੀ
ਲਲੀ ਪਾਪ ਕਮਾਣੈ ਪੜਿ ਅਵਗਣ ਗੁਣ ਵੀਸਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਐਸਾ
ਲੇਖਾ ਤੂੰ ਕੀ ਪੜਿਆ ॥ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਤੇਰੈ ਸਿਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਿਧੰਡਾਇਐ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ ਨੰਨੈ ਨਾ ਤੁਧੁ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ॥ ਛਛੈ ^{੨੦}ਛੀਜਹਿ
ਅਹਿਨਿਸਿ ਮੂੜੇ ਕਿਉ ਛੂਟਹਿ ਜਮਿ ਪਾਕੜਿਆ ॥ ੨ ॥ ਬਬੈ ਬੂਝਹਿ ਨਾਹੀ
ਮੂੜੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਗਇਆ ॥ ^{੨੧}ਅਣਹੋਦਾ ਨਾਉ ਧਰਾਇਓ
ਪਾਧਾ ਅਵਰਾ ਕਾ ਭਾਰੁ ਤੁਧੁ ਲਇਆ ॥ ੩ ॥ ਜਜੈ ^{੨੨}ਜੋਤਿ ਹਿਰਿ ਲਈ
ਤੇਰੀ ਮੂੜੇ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਵਹਿਗਾ ॥ ^{੨੩}ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਤੂੰ ਚੀਨਹਿ
ਨਾਹੀ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਆਵਹਿਗਾ ॥ ੪ ॥ ਤੁਧੁ ਸਿਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਪੜੁ

੧ ਚਉਪਟ=ਚਾਰ ਪਾਟ ਜਾਂ ਚਾਰ ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜਾ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਖੇਡ ਲਈ ਖਾਨੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ=ਨਰਦ। ਪਾਸਾ (ਸੰ: ਪਾਸਕ)=ਦੰਦ ਖੰਡ ਦੇ ਲੰਮੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਛੇ ਪਾਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਟੋਟੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਬਿੰਦੀਆਂ ਗਿਣ ਕੇ ਗੋਟਾਂ ਚਲੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਰਥ = ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਚੋਪੜ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਨਰਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਆਪ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲੱਗਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਹੁਰੀ ਵੰਡ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।

੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਜੀਵ ਪਏ ਭਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਗਉਣ ਦਾ ਗੋੜ ਕੱਢਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

੪ [ਮਧੁਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ 'ਮਰਨਾ' ਅਤੇ 'ਰੱਬ' ਜਦ ਮੌਤ ਆਈ ਤਦ ਹੀ ਚੇਤੇ ਆਏ (ਭਾਵ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅੱਗੇ ਨਾ ਯਾਦ ਕੀਤੇ)। ਜਦ ਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਸੀ ਤਦ ਤਕ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ (ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ), ਅਤੇ ਮਮਾ ਅੱਖਰ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ (ਭਾਵ 'ਮਰਣ' ਤੇ 'ਮਧੁਸੂਦਨ' ਯਾਦ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ)।

੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।

੬ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੭ ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼।

੮ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ (ਭਾਵ ਸੁਖ ਭੋਗਣਾ) ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸਹਿਣਾ ਪਏ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਣਾ-ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

੯ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ।

੧੦ ਜਿਸ ਨੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਲਈ ਵੇਸ ਧਾਰਿਆ, ਭਾਵ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ।

੧੧ ਝਗੜਾ।

੧੨ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਕਾਲ, ਅਟੱਲ।

੧੩ ਉਸ ਉਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।

੧੪ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਖੱਟੇ।

੧੫ ਜਿਸ ਨੇ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਆਪ ਕਰ ਛੱਡੀ ਹੈ (ਬਣਾ ਛੱਡੀ ਹੈ)।

੧੬ ਸਾਇਰ-ਕਵੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਥੀ ਭੀ ਸਿਧੰ 'ਸਾਇਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: "ਨਾਨਕੁ ਸਾਇਰੁ ਏਵੇ ਕਹਤੁ ਹੈ ਸਚੇ ਪਰਵਦਗਾਰਾ" ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧-੬੬੦)।

੧੭ ਇਥੇ 'ਅਯੋ ਅੰਡੈ', 'ਕਾਖੈ ਘੰਡੈ', 'ਗੀਰੀ ਲਲੀ' ਸਿਧੰ ਛਾਇਐ', ਆਦਿ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੁਹਾਰਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਥਾਇੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਅਰਥ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਕਹਾਂਗੇ : 'ਅਯੋ ਅੰਡੈ ਪ੍ਰਥਾਇੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ;' ਜਾਂ 'ਸਿਧੰ ਛਾਇਐ' ਪ੍ਰਥਾਇੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੧੮ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਲ ਵੱਸ ਹੋਵੇਗਾ।

੧੯ 'ਰਿ ਗੀ ਲੀ, ਲੀ' ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪ ਕਮਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਗੁਣ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੇ।

੨੦ ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਤੈਨੂੰ ਜਮ ਨੇ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ?

੨੧ ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਧੇ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਭੀ ਨਾਂ 'ਪਾਂਧਾ' ਰੱਖਵਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਸਤਾਦ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭੀ ਉਸਤਾਦੀ ਦੀ ਪੱਦਵੀ ਸਾਂਭ ਬੈਠਾ ਹੈ), ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ (ਭਾਵ ਚਾਟੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਗੜਣ ਸੰਵਰਨ ਦੀ) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਆ ਪਿਆ ਹੈ।

੨੨ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਖੋਹ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।

੨੩ ਇਕ ਗੱਲ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ।

* ਇਹ ਬਾਣੀ ਭੀ 'ਪਟੀ' ਅਖਵਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਅੱਖਰਾਂ ਪ੍ਰਥਾਇੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਪਟੀ ਉਤੇ ਪਾਂਧੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਲਟਾ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਟੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ੩੫ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਤਰੀਕਾ ਲੰਡਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਾਂਧਾ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਹਾਰਨੀ ਇਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਯੋ ਅੰਡੈ, ਕਾਖੈ ਘੰਡੈ, ਗੀਰੀ ਲਲੀ, ਸਿਧੰ ਛਾਇਆ, ਨਨੈ ਛਛੈ, ਆਦਿ। ਇਥੇ 'ਅਯੋ'=ਅ+ਈ+ਓ, ਅਤੇ 'ਅੰਡੈ'=ਅ+ਆਂ। 'ਗੀਰੀ ਲਲੀ' ਨਾਗਰੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਇਸੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਡਿਤ ਅਵਰਾ ਨੋ ਨ ਸਿਖਾਲਿ ਬਿਖਿਆ^੧ ॥ ਪਹਿਲਾ ਫਾਹਾ ਪਇਆ ਪਾਏ
 ਪਿਛੋ ਦੇ ਗਲਿ ਚਾਟੜਿਆ ॥ ੫ ॥ ਸਸੈ ਸੰਜਮੁ^੨ ਗਇਓ ਮੂੜੇ ਏਕੁ ਦਾਨੁ ਤੁਧੁ
 ਕੁਥਾਇ ਲਇਆ ॥ ਸਾਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ ਸਾ ਤੇਰੀ ਏਤੁ ਧਾਨਿ ਖਾਏ ਤੇਰਾ
 ਜਨਮੁ ਗਇਆ ॥ ੬ ॥ ਮੰਮੈ ਮਤਿ^੩ ਹਿਰਿ ਲਈ ਤੇਰੀ ਮੂੜੇ ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ
 ਪਇਆ ॥ ਅੰਤਰ ਆਤਮੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਚੀਨਿਆ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜੁ ਭਇਆ ॥
 ੭ ॥ ਕਕੈ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਭਰਮਿਓਹੁ ਮੂੜੇ ਮਮਤਾ^੪ ਲਾਗੇ ਤੁਧੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ॥
 ਪੜਹਿ ਗੁਣਹਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤੁ ਪੁਕਾਰਹਿ ਵਿਣੁ ਬੂਝੇ ਤੂੰ ਡੂਬਿ ਮੁਆ ॥ ੮ ॥ ਤਤੈ
 ਤਾਮਸਿ^੫ ਜਲਿਓਹੁ ਮੂੜੇ ਥਥੈ ਥਾਨ ਭਰਿਸਟੁ ਹੋਆ ॥ ਘਘੈ^੬ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ
 ਤੂੰ ਮੂੜੇ ਦਦੈ ਦਾਨੁ ਨ ਤੁਧੁ ਲਇਆ ॥ ੯ ॥ ਪਪੈ ਪਾਰਿ ਨ ਪਵਹੀ ਮੂੜੇ
 ਪਰਪੰਚਿ ਤੂੰ ਪਲਚਿ ਰਹਿਆ ॥ ਸਚੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇਓਹੁ ਮੂੜੇ ਇਹੁ ਸਿਰਿ ਤੇਰੈ
 ਲੇਖੁ ਪਇਆ ॥ ੧੦ ॥ ਭਭੈ ਭਵਜਲਿ^੭ ਡੁਬੋਹੁ ਮੂੜੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਗਲਤਾਨੁ
 ਭਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥
 ੧੧ ॥ ਵਵੈ ਵਾਰੀ ਆਈਆ ਮੂੜੇ ਵਾਸੁਦੇਉ^{੧੧} ਤੁਧੁ ਵੀਸਰਿਆ ॥ ਏਹ ਵੇਲਾ
 ਨ ਲਹਸਹਿ ਮੂੜੇ ਫਿਰਿ ਤੂੰ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪਇਆ ॥ ੧੨ ॥ ਝਝੈ ਕਦੇ ਨ
 ਝੁਰਹਿ ਮੂੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਉਪਦੇਸੁ^{੧੩} ਸੁਣਿ ਤੂੰ ਵਿਖਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ
 ਗੁਰੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ ॥ ੧੩ ॥ ਧਧੈ^{੧੪} ਧਾਵਤ ਵਰਜਿ
 ਰਖੁ ਮੂੜੇ ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੈ ਨਿਧਾਨੁ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਪੀਵਹਿ ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹਿ ਪਇਆ ॥ ੧੪ ॥ ਗਗੈ ਗੋਬਿਦੁ^{੧੬} ਚਿਤਿ ਕਰਿ
 ਮੂੜੇ ਗਲੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਇ ਮੂੜੇ ਪਿਛਲੇ
 ਗੁਨਹ^{੧੭} ਸਭ ਬਖਸਿ ਲਇਆ ॥ ੧੫ ॥ ਹਾਹੈ ਹਰਿ ਕਥਾ ਬੂਝੁ ਤੂੰ ਮੂੜੇ ਤਾ ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੮} ਪੜਹਿ ਤੇਤਾ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ
 ਹੋਈ ॥ ੧੬ ॥ ਰਾਰੈ ਰਾਮੁ ਚਿਤਿ ਕਰਿ ਮੂੜੇ ਹਿਰਦੈ ਜਿਨ੍ ਕੈ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨ੍ ਰਾਮੁ ਪਛਾਤਾ ਨਿਰਗੁਣ ਰਾਮੁ ਤਿਨ੍ ਬੁਝਿ ਲਹਿਆ ॥
 ੧੭ ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਅਕਥੁ ਨ ਜਾਈ ਹਰਿ ਕਥਿਆ ॥ ਨਾਨਕ
 ਜਿਨ੍ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ੍ ਕਾ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜਿਆ^{੧੯} ॥ ੧੮ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ †^{੨੦} ਮੁੰਧ
 ਜੋਬਨਿ ਬਾਲੜੀਏ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ ਰਾਮ ॥ ਧਨ^{੨੧} ਪਿਰ ਨੇਹੁ ਘਣਾ^{੨੨}

- ੧ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਵਿਦਿਆ। ਹੇ ਪਾਂਧੇ! ਜੋ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਠਾਲ (ਭਾਵ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ, ਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤਾਂ) ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਭੀ ਡੁੱਬੋਗਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲੈ ਡੁੱਬੋਗਾ।
- ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। (ਹੇ ਪੰਡਤ!) ਤੇਰਾ ਆਪੇ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਲਾਲਚੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਥਾਂ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਇਹ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜਜਮਾਨ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਕੇ ਤੂੰ ਦਾਨ ਲਿਆ ਹੈ) ਇਹ ਦਾਨ ਅਯੋਗ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਜਜਮਾਨ ਦੀ ਧੀ ਤੇਰੀ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ-ਕਤਰਿਆ ਵਿਅਰਥ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੩ ਖੋਹ ਲਈ, ਨਾਸ ਕੀਤੀ।
- ੪ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹ-ਕਰਣ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਧਨ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। (ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਟੱਡਣ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ)।
- ੫ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਭਾਵ, 'ਮੇਰੀ, ਮੇਰੀ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਲਾਲਚ।
- ੬ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ। ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੂੰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਖੜੋਂਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਥਾਂ ਭੀ (ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਕਰ ਕੇ) ਗੰਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੭ (ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ) ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੂੰ ਦਰ-ਦਰ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ-ਦਾਨ (ਜੋ ਤੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ) ਤੂੰ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੮ [ਸੰ: ਪ੍ਰਪੰਚ=ਪੰਜ ਤਤਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰ] ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। (ਪਰ ਤੂੰ ਭੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕੀ ਕਰੇਂ? ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਰਸਤਿਓਂ ਖੁੰਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਸੀ)।
- ੯ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੧ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੧੨ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭੋਗਾ, ਹੇ ਮੂਰਖ! ਜਦ ਤੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ।
- ੧੩ ਤੂੰ ਸੁਣ ਵੇਖ ਖਾਂ।
- ੧੪ ਅਸਲੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੁਰੂ (ਮੰਨਣ ਯੋਗ) ਨਹੀਂ, ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਂ ਹੀ ਨਾ ਲਓ।
(ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪੱਦਵੀ ਬਾਬਤ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਆਖਦੇ ਹਨ)।
- ੧੫ ਮੂਰਖਾ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰੱਖ : ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ-ਰਸ ਤੈਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਮਿਲੇ ਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿਆ ਛਕੇਂ (ਤਾਂ ਭੀ ਨਾ ਮੁਕੇ)।
- ੧੬ ਯਾਦ ਕਰ।
- ੧੭ ਗੁਨਾਹ=ਪਾਪ।
- ੧੮ ਨਿਗੁਰੇ ਲੋਕ।
- ੧੯ ਚੁਕ ਗਿਆ, ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
- ੨੦ ਹੇ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀ ਵਰਗੀ ਇਸਤਰੀਏ! ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮੌਜਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਇਸਤਰੀ।
- ੨੨ ਬਹੁਤਾ।

* ਅਗਲਿਆਂ ਚਵਾਂ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ-ਰਸ ਮਾਨਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਇਕ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ, ਇਕ ਨਵ-ਜੋਬਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ।

ਰਸਿ^੧ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਇਆਲਾ ਰਾਮ ॥ ਧਨ ਪਿਰਹਿ ਮੇਲਾ ਹੋਇ ਸੁਆਮੀ ਆਪਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ॥ ਸੇਜਾ ਸੁਹਾਵੀ ਸੰਗਿ ਪਿਰ ਕੈ ਸਾਤ ਸਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੇ ॥
 ਕਰਿ ਦਇਆ ਮਇਆ ਦਇਆਲ ਸਾਚੇ ਸਬਦਿ ਮਿਲਿ ਗੁਣ ਗਾਵਓ ॥
 ਨਾਨਕਾ^੨ ਹਰਿ ਵਰੁ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸੀ ਮੁੰਧ ਮਨਿ ਓਮਾਹਓ ॥ ੧ ॥ ਮੁੰਧ^੩ ਸਹਜਿ
 ਸਲੋਨੜੀਏ^੪ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੰਤੀ ਰਾਮ ॥ ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਹਰਿ ਭਾਵੈ^੫ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸੰਗਮਿ ਰਾਤੀ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਰਾਤੀ ਹਰਿ ਬਿਨੰਤੀ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਕੈ ਸੁਖਿ
 ਵਸੈ ॥^੬ ਤਉ ਗੁਣ ਪਛਾਣਹਿ ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣਹਿ ਗੁਣਹ ਵਸਿ ਅਵਗਣ ਨਸੈ ॥
^੭ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਾਕਾ ਕਹਣਿ ਸੁਨਣਿ ਨ ਧੀਜਏ ॥ ਨਾਨਕਾ
 ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰੇ ਰਸਨ ਰਸਿ ਮਨੁ ਭੀਜਏ ॥ ੨ ॥ ਸਖੀਹੋ ਸਹੇਲੜੀਹੋ
 ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਵਣਜਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਵਣਜੜਿਆ^੮ ਰਸਿ ਮੋਲਿ ਅਪਾਰਾ
 ਰਾਮ ॥ ਮੋਲਿ ਅਮੋਲੋ ਸਚ ਘਰਿ ਢੋਲੋ^੯ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਮੁੰਧ ਭਲੀ ॥ ਇਕਿ
 ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੈ ਕਰਹਿ ਰਲੀਆ ਹਉ ਪੁਕਾਰੀ ਦਰਿ ਖਲੀ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ
 ਸਮਰਥ ਸ੍ਰੀਧਰ^{੧੦} ਆਪਿ^{੧੧} ਕਾਰਜੁ ਸਾਰਏ ॥ ਨਾਨਕ^{੧੨} ਨਦਰੀ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ
 ਸਬਦੁ ਅਭ ਸਾਧਾਰਏ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਘਰਿ^{੧੩} ਸਾਚਾ ਸੋਹਿਲੜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਅੜੇ
 ਮੀਤਾ ਰਾਮ ॥^{੧੪} ਰਾਵੇ ਰੰਗਿ ਰਾਤੜਿਆ ਮਨੁ ਲੀਅੜਾ ਦੀਤਾ ਰਾਮ ॥ ਆਪਣਾ
 ਮਨੁ ਦੀਆ ਹਰਿ ਵਰੁ ਲੀਆ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਵਏ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਪਿਰ
 ਆਗੈ^{੧੫} ਸਬਦਿ ਸਭਾਗੈ ਘਰਿ^{੧੬} ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲੁ ਪਾਵਏ ॥^{੧੭} ਬੁਧਿ ਪਾਠਿ ਨ
 ਪਾਈਐ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈਐ ਭਾਇ ਮਿਲੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਮੀਤ
 ਹਮਾਰੇ^{੧੮} ਹਮ ਨਾਹੀ ਲੋਕਾਣੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧* ॥^{੧੯} ਅਨਹਦੋ
 ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ^{੨੦} ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਲਾਲ
 ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥^{੨੧} ਅਨਦਿਨੁ ਰਾਤਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲਿ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੨੨} ਪਿਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਅਲਖੁ^{੨੩} ਲਖਾਇਆ ॥
^{੨੪} ਆਸਣਿ ਬੈਸਣਿ ਬਿਰੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਤਿਤੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਅਨਹਦ ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੇ ॥ ੧ ॥^{੨੫} ਤਿਤੁ ਅਗਮ ਤਿਤੁ
 ਅਗਮ ਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਾਈਐ ਰਾਮ ॥^{੨੬} ਸਚੁ ਸੰਜਮੋ ਸਾਰਿ ਗੁਣਾ
 ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈਐ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੨੭} ਜਾਈਐ
 ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ^{੨੮} ॥^{੨੯} ਤਿਤੁ ਸਾਖਾ ਮੂਲੁ ਪਤੁ ਨਹੀ ਡਾਲੀ ਸਿਰਿ
 ਸਭਨਾ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੰਜਮ ਥਾਕੀ^{੩੦} ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀ
 ਪਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ^{੩੧} ਮਿਲੇ ਜਗਜੀਵਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈਐ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ। ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿਆਲੂ ਪਤੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੋਜ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸੱਤੇ ਸੋਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਤ-ਸਰ-ਸੱਤੇ ਤਲਾ; ਪੰਜੇ ਇੰਦਰੇ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ। ਸਮੁੰਦਰ ਭੀ ਸੱਤ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਉਤੇ “ਸਪਤ ਸਰੇ” ਆਇਆ ਹੈ), ਇਸ ਲਈ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਚਸ਼ਮੇ ਭੀ ਸੱਤ ਹੀ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਸੱਤ ਚਸ਼ਮੇ ਭਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣੀ।
- ੨ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।
- ੩ ਸਹਜਿ=ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਣਾਵਟੀ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਲੋਨੜੀਏ = ਸਲੂਣੀ, ਸ੍ਰਾਦੀ, ਸੁੰਦਰ। ਸਹਿਜ-ਸਲੋਨੜੀਏ=ਹੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀਏ।
- ੪ ਮੇਰੀ ਇਕ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ; ਮੈਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।
- ੫ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਾਂ।
- ੬ ਜੇ ਤੂੰ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਜਾਣੇਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝੋ, ਅਤੇ ਗੁਣ ਆ ਕੇ ਵਸਣ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਔਗੁਣ ਨੱਸ ਜਾਣ।
- ੭ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਸਾਥਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; “ਹੇ ਪਤੀ ! ਨਿਰੇ ਆਖਣ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਝਟ ਕੁ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ।” ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹ “ਪਿਆਰਾ ਪਿਆਰਾ” ਕੂਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਭਰੀਜ ਕੇ ਦਿਲ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਰਸ (ਸ੍ਰਾਦ) ਵਿੱਚ ਤੇ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।
- ੯ ਪਿਆਰਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਾ ਜੋ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਭੀ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ [ਲਖਸ਼ਮੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਕਰਤਾਰ।
- ੧੧ ਕੰਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਸੁਹਾਗਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੇ ਅਭ (ਅੰਤਰ

- ਕਰਣ) ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਣ ਜਾਵੇ)।
- ੧੩ ਸੱਚਾ ਸੋਹਿਲਾ (ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ) ਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਿਲ ਉਸ ਦਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਭਾਵ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਓਂ ਹੋਈਆਂ)।
- ੧੫ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੁਹਾਗਣ ਹੋਈ।
- ੧੬ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ, ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ।
- ੧੭ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਭਰਤੇ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਲ ਜਾਂ ਪਾਠ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ; ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।
- ੧੮ ਅਸੀਂ ਗੈਰ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੦ ਰਣਤਕਾਰ ਤੇ ਝਣਤਕਾਰ, ਘੁੰਗਰੂ ਝਾਂਜਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ਇਥੇ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਹਦ ਸ਼ਬਦ ਵਾਕਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।
- ੨੧ ਮਨ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਇਕਾਂਤ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਇਕੋ ਲਗਨ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਨ ਮੰਡਲਿ=ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ।
- ੨੨ ਬਿਅੰਤ।
- ੨੩ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ।
- ੨੪ ਜੋ ਬੈਠਣ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਣ ਅਹਿੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੫ ਉਸ ਅਪਹੁੰਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ (ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ) ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੀਏ?
- ੨੬ ਸੱਚ ਤੇ ਸੰਜਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਲਈ। ਸੰਜਮ=ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ।
- ੨੭ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ; ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
- ੨੮ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੨੯ ਉਹ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ, ਨਾ ਜੜ੍ਹ ਹੈ; ਨਾ ਪੱਤਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤੀਤ ਹੈ।
- ੩੦ ਹੱਠ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨਾਲ।
- ੩੧ ਸੁਭਾਵਕ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਾਗਣੀਯ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੋ ਰਤਨਾਗਰੁ^੧ ਤਿਤੁ ਰਤਨ ਘਣੇਰੇ^੨ ਰਾਮ ॥ ^੩ਕਰਿ ਮਜਨੋ ਸਪਤ
 ਸਰੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ^੪ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਨਾਏ ਜਾ ਪ੍ਰਭ ਭਾਏ ਪੰਚ
 ਮਿਲੇ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਕਪਟੁ ਬਿਖਿਆ ਤਜਿ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥
 ਹਉਮੈ ^੫ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਲਬ ਥਾਕੇ ਪਾਏ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ
 ਸਮਾਨਿ ਤੀਰਥੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ^੬ਹਉ ਬਨੁ ਬਨੋ
 ਦੇਖਿ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਣੁ ਦੇਖਿ ਸਬਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣੋ ਤੁਝਹਿ ਕੀਆ ਸਭੁ
 ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਕੀਆ ^੭ਤੂੰ ਬਿਰੁ ਥੀਆ ਤੁਧੁ ਸਮਾਨਿ
 ਕੋ ਨਾਹੀ ॥ ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਸਭ ਜਾਚਿਕੇ ਤੇਰੇ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕਿਸੁ ਸਾਲਾਹੀ ॥
 ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ ਦਾਤੇ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੧* ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੋ ਆਦਿ
 ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੋ ਧਾਰੇ^੮ ਰਾਮ ॥ ਅਗਮ^{੧੦} ਅਗੋਚਰੁ^{੧੧} ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ
 ਪਰਧਾਨੋ^{੧੨} ॥ ਆਦਿ^{੧੩} ਜੁਗਾਦੀ^{੧੪} ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਅਵਰੁ ਝੂਠਾ ਸਭੁ ਮਾਨੋ ॥
^{੧੫}ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ਸੁਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੋ
 ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ^{੧੬} ਰਾਮ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ^{੧੭} ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ
 ਨ ਜਾਈ ਰਾਮ ॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤ ਭਾਈ ਸੁਤ ਚਤੁਰਾਈ ^{੧੮}ਸੰਗਿ ਨ ਸੰਪੈ ਨਾਰੇ ॥
^{੧੯}ਸਾਇਰ ਕੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗੀ ਚਰਣ ਤਲੈ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ
 ਇਕੁ ਚਲਤੁ ਦਿਖਾਇਆ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ
 ਨ ਛੋਡਉ ਸਹਜੇ^{੨੦} ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ^{੨੧}ਨਿਰਮਲੁ
 ਸਾਚੁ ਸਮਾਲੇ ਰਾਮ ॥ ^{੨੨}ਅਵਗਣ ਮੇਟਿ ਚਲੇ ਗੁਣ ਸੰਗਮ ਨਾਲੇ ਰਾਮ ॥
 ਅਵਗਣ ਪਰਹਰਿ ^{੨੩}ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰੋ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ
^{੨੪}ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰੋ ॥ ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਸੁਜਾਣੁ ਸਖਾ ਤੂੰ
 ਸਚਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ^{੨੫} ਐਸੀ ਗੁਰਮਤਿ
 ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੬}ਸਚੁ ਅੰਜਨੋ ਅੰਜਨੁ ਸਾਰਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਾਤਾ ਰਾਮ ॥ ਮਨਿ
 ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜਗਜੀਵਨੋ ਦਾਤਾ ਰਾਮ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਹਰਿ
 ਮਨਿ ਰਾਤਾ ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਮੇਲਾਇਆ ॥ ਸਾਧ ਸਭਾ ਸੰਤਾ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨਦਰਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਬੈਰਾਗੀ^{੨੭} ਚੂਕੇ ਮੋਹ ਪਿਆਸਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਪਤੀਣੇ^{੨੮} ਵਿਰਲੇ ਦਾਸ ਉਦਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

- ੧ [ਸੰ: ਰਤਨਾਕਰ] ਰਤਨਾਂ (ਗੁਣਾਂ) ਦੀ ਖਾਣ।
 ੨ ਬਹੁਤੇ।
 ੩ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਤੇ ਸਵੱਛ ਹੋ ਜਾ; ਮੇਰੇ ਮਨ! (ਭਾਵ ਸਤ-ਸਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾ। ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਲਈ ਗੁਰ-ਸੰਗਤ ਹੀ ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤੀਰਥ ਹੈ)।
 ੪ ਐਸੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਤਦੇ ਨਹਾ ਸਕੇ ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਂ (ਮਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਅਰਥਾਤ ਸਤ ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ) ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਧੋਖਾ, ਵਿਸ਼ਈਪੁਣਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ।
 ੫ ਲਬ-ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਲਾਲਚ ਜੋ ਲਹਿਰ ਵਾਕਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਮੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ, ਖਾਜ ਅਖਾਜ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਜੰਗਲ ਢੂੰਡ ਰਹੀ, ਘਾਹ ਵੀ ਸਾਰਾ ਦੇਖਿਆ। (ਵੇਖ ਚਾਖ ਕੇ ਗੱਲ ਇਹ ਲੱਭੀ ਕਿ) ਇਹ ਸਾਰਾ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਤੂੰਹੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
 ੭ ਤੂੰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ (ਹੈਂ)।
 ੮ ਮੰਗਤੇ।
 ੯ (ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਐਸਾ ਸੱਚਾ, ਆਦਿ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ।
 ੧੦ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
 ੧੧ ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।
 ੧੨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਭ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ।
 ੧੩ ਜੋ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ।
 ੧੪ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੇੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।
 ੧੫ (ਮੇਰਾ ਮਨ) ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ

ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਕ ਜਾਗ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

੧੬ ਸਾਥੀ।

੧੭ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ।

੧੮ ਨਾ ਦੌਲਤ, ਨਾ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੧੯ [ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਧੀ, ਲੱਛਮੀ। ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਿੜਕਣ ਤੋਂ ਜੋ ੧੪ ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੱਛਮੀ ਭੀ ਸੀ] ਮਾਇਆ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਲਿਤਾੜ ਦਿੱਤੀ (ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਲਾਲਚ ਤੋਂ ਇਤਨੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਰਹੀ)।

੨੦ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ।

੨੧ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ-ਸਿਮਰ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

੨੨ (ਮੇਰਾ ਮਨ) ਆਪਣੇ ਔਗੁਣ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ (ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨਦੀ) ਹੈ। ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਕ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਔਗੁਣ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, "ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ॥" (ਜਪੁ)।

੨੩ (ਚੰਗੀ) ਕਰਨੀ ਸੰਭਾਲੀ।

੨੪ ਰੋਕ ਰਖਿਆ (ਰੋਕ ਲਿਆ) ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

੨੫ ਜਗਿਆ, ਰੋਸ਼ਨ ਹੋਇਆ।

੨੬ ਸੱਚ ਸੁਰਮਾ ਹੈ, (ਇਸ ਸੁਰਮੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਲੈ ਕੇ, ਪਾ ਕੇ) ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਅਦਿੱਖ ਹਰੀ (ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ)।

੨੭ ਵੈਰਾਗਵਾਨ (ਵਿਰੋਧਕਤ) ਹੋਏ।

੨੮ ਪਤੀਜ ਗਏ, ਭਰੋਸਾ ਬੱਝਾ, ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ।

* ਰੱਬ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਖ, ਘਰ ਬਾਰ ਦੇ ਮੋਹ, ਬਲਕਿ ਕਰਮ ਧਰਮ, ਸੁਰਤ ਮੁਕਤ ਦੇ ਢੰਗ ਹੁਣ ਹਰੀ-ਭਗਤਿ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੁਝ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਤੂੰ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਜਿਥੈ ਹਉ ਜਾਈ ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ
 ਦਾਤਾ ੧ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ ਦੂਖ ਬਿਸਾਰਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ਦੂਖ ਬਿਸਾਰਣਹਾਰੁ
 ਸੁਆਮੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥ ੨ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਪਾਪਾ ਕੇਰੇ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ
 ਖੋਵੈ ॥ ੩ਹੰਸ ਸਿ ਹੰਸਾ ਬਗ ਸਿ ਬਗਾ ਘਟ ਘਟ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ਤੂੰ ਸਭਨੀ
 ਥਾਈ ਜਿਥੈ ਹਉ ਜਾਈ ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ੍ ਇਕ ਮਨਿ^੧
 ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ੍ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ਜੀਉ ॥ ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ
 ਨ ਆਵੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵੈ ਕਬਹੁ ਨ ਆਵਹਿ ਹਾਰਿ ਜੀਉ ॥ ਤੇ ਕਬਹੁ ਨ
 ਹਾਰਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਹਿ^੨ ਤਿਨ੍ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ
 ਤਿਨ੍ ਕਾ ਚੂਕਾ ਜੋ ਹਰਿ ਲਾਗੇ ਪਾਵੈ^੩ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿਰਸੁ ਹਰਿਫਲੁ
 ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਰ ਧਾਰਿ^੪ ਜੀਉ ॥ ਜਿਨ੍ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ
 ਤਿਨ੍ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਿ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ
 ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ^੫ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਤਾ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ਲਾਹਾ
 ਲੀਜੈ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਮਾਨੁ ਸੋਈ ਜਨੁ
 ਪਾਵੈ ਜੋ ਨਰੁ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਓਹੁ ੧੦ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ^{੧੧} ਹਰਿ
 ਧਿਆਵੈ ਨਿਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ^{੧੨} ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ^{੧੩} ਨਾਮੁ ਤਿਸੈ ਕਾ
 ਲੀਜੈ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਪੁਰਖੁ ਪਰਧਾਨੁ ਜੀਉ ॥ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਧੰਧੈ
 ਲਾਇਆ ਹਉ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਨਿ ਸਿ ਸੋਹਹਿ
 ਤਿਨ ਸੁਖ ਫਲ ਹੋਵਹਿ ਮਾਨਹਿ ਸੇ ਜਿਣਿ ਜਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਤਿਨ ਫਲ ਤੋਟਿ ਨ
 ਆਵੈ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਜੇ ਜੁਗ ਕੇਤੇ ਜਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ੧੪ਜੇ ਜੁਗ ਕੇਤੇ ਜਾਹਿ
 ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ ਫਲ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਤਿਨ੍ ਜਰਾ^{੧੫} ਨ ਮਰਣਾ ਨਰਕਿ ਨ
 ਪਰਣਾ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸਿ ੧੬ਸੂਕਹਿ ਨਾਹੀ ਨਾਨਕ
 ਪੀੜ ਨ ਖਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਨਿ ਸਿ ਸੋਹਹਿ ਤਿਨ੍ ਸੁਖ ਫਲ ਹੋਵਹਿ ਮਾਨਹਿ
 ਸੇ ਜਿਣਿ ਜਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ਘਰੁ ੩ ॥

†ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ ਕੀ ਵਾੜੀਐ^{੧੭} ਰਾਤਾ
 ਰਾਮ ॥ ੧੮ਬਿਖੁ ਫਲੁ ਮੀਠਾ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਤਾਤਾ^{੧੯}
 ਰਾਮ ॥ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਤਾਤਾ^{੨੦} ਖਰਾ ਮਾਤਾ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਪਰਤਾਪਏ^{੨੧} ॥ ੨੨ਓਹੁ

- ੧ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ; ਕ੍ਰੋੜਾਂ।
 ੩ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਵ-ਜੀਵ ਦਾ ਇਉਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕਰਮ-ਬਿਧਾਤਾ ਜੁ ਹੋਇਆ) ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਹੰਸ ਹਨ ਉਹ ਹੰਸ ਤੇ ਜੋ ਜੋ ਬਗਲੇ ਹਨ ਉਹ ਬਗਲੇ (ਦਿਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ)। 'ਹੰਸ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ 'ਬਗ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਖੰਡੀ ਪਾਪੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੰਸ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹਨ।
 ੪ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ।
 ੫ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ, ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੬ ਪੈਰੀਂ।
 ੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ।
 ੮ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਇਆ।
 ੯ ਉੱਤੋਂ।
 ੧੦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੧ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ।

- ੧੨ ਬਿਆਨ ਕਰੇ।
 ੧੩ ਦਿਨ ਰਾਤ।
 ੧੪ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਜੁਗ ਗੁਜਰ ਜਾਣ, ਹੇ ਮਾਲਕ! ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ) ਲਈ ਦਾਤਾਂ ਮੁਕਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।
 ੧੫ ਬੁਢੇਪਾ।
 ੧੬ ਸੁਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਸੋਕੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
 ੧੭ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ) ਵਾੜੀ ਵਿੱਚ।
 ੧੮ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ ਫਲ।
 ੧੯ [ਤੱਤਾ] ਦੁਖਦਾਈ।
 ੨੦ ਜਿਸ ਫਲ ਉਤੇ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈਂ।
 ੨੧ [ਪਰਿ, ਪਾਪ, ਬਹੁਤ ਤਪਣਾ] ਬਹੁਤ ਤਪਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਉਹ (ਇਉਂ ਅਨਸਥਿਰ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਲਹਿਰਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ (ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਫਿੰਨ-ਭੰਗਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ)।

* ਘਟ-ਘਟ ਵੱਸਦੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਹਝੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਪ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਤੇ ਉੱਚ-ਪਦਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੀਕ ਸਫਲ ਹੋ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਛੰਦ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਉਤੇ ਦੱਸੇ ਹਰਿ-ਫਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਫਲ ਨੂੰ ਅਨਸਥਿਰ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਭੁੱਲ-ਭੋਰਾ, ਜਲ-ਮੱਛੀ, ਨਦੀ-ਵਾਹ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜੇਵ ਸਾਇਰ^੧ ਦੇਇ ਲਹਰੀ ਬਿਜੁਲ ਜਿਵੈ ਚਮਕਏ ॥ ਹਰਿ ਬਾਝੁ ਰਾਖਾ ਕੋਇ
 ਨਾਹੀ ^੨ਸੋਇ ਤੁਝਹਿ ਬਿਸਾਰਿਆ ॥ ਸਚੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਚੇਤਿ ਰੇ ਮਨ ਮਰਹਿ
 ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ ॥ ੧ ॥ ^੩ਭਵਰਾ ਫੂਲਿ ਭਵੰਤਿਆ ਦੁਖੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਰਾਮ ॥
 ਮੈ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿਆ ਆਪਣਾ ਸਾਚਾ ਬੀਚਾਰੀ ਰਾਮ ॥ ਬੀਚਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੁਝੈ
 ਪੂਛਿਆ ਭਵਰੁ ਬੇਲੀ ਰਾਤਓ ॥ ^੪ਸੂਰਜੁ ਚੜਿਆ ਪਿੰਡੁ ਪੜਿਆ ਤੇਲੁ ਤਾਵਣਿ
 ਤਾਤਓ ॥ ^੫ਜਮ ਮਰਿਗ ਬਾਧਾ ਖਾਹਿ ਚੋਟਾ ਸਬਦ ਬਿਨੁ ਬੇਤਾਲਿਆ ॥ ਸਚੁ ਕਹੈ
 ਨਾਨਕੁ ਚੇਤਿ ਰੇ ਮਨ ਮਰਹਿ ਭਵਰਾ ਕਾਲਿਆ ॥ ੨ ॥ ਮੇਰੇ ਜੀਅੜਿਆ
 ਪਰਦੇਸੀਆ ਕਿਤੁ ਪਵਹਿ ਜੰਜਾਲੇ ਰਾਮ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਕੀ^੬
 ਫਾਸਹਿ ਜਮ ਜਾਲੇ ਰਾਮ ॥ ^੭ਮਛਲੀ ਵਿਛੁੰਨੀ ਨੈਣ ਰੁੰਨੀ ਜਾਲੁ ਬਧਿਕਿ
 ਪਾਇਆ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਮੀਠਾ ਅੰਤਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਭਗਤਿ
 ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਛੋਡਿ ਮਨਹੁ ਅੰਦੇਸਿਆ ॥ ਸਚੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ
 ਚੇਤਿ ਰੇ ਮਨ ਜੀਅੜਿਆ ਪਰਦੇਸੀਆ ॥ ੩ ॥ ^੮ਨਦੀਆ ਵਾਹ ਵਿਛੁੰਨਿਆ
 ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਮੀਠਾ ਵਿਸੁ ਭਰੇ ਕੋ ਜਾਣੈ ਜੋਗੀ ਰਾਮ ॥
^੯ਕੋਈ ਸਹਜਿ ਜਾਣੈ ਹਰਿ ਪਛਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਨਿ ਚੇਤਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਮ
 ਹਰਿ ਕੇ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਪਚਹਿ ਮੁਗਧ ਅਚੇਤਿਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਨ ਰਿਦੈ
 ਸਾਚਾ ਸੇ ਅੰਤਿ ^{੧੦}ਧਾਹੀ ਰੁੰਨਿਆ ॥ ਸਚੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਬਦਿ ਸਾਚੈ ਮੇਲਿ ^{੧੧}ਚਿਰੀ
 ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੫ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧* ॥

^{੧੨}ਹਮ ਘਰੇ ਸਾਚਾ ਸੋਹਿਲਾ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਧਨ ਪਿਰ
 ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ
 ਸਚੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ^{੧੩}ਕਾਮਣਿ ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੀ
 ਸਚਿ ਸਵਾਰੀ ਸਦਾ ਰਾਵੇ ਰੰਗਿ^{੧੪} ਰਾਤੀ ॥ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਏ
 ਤਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੀ ਸਫਲਿਉ
 ਜਨਮੁ ਸਬਾਇਆ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਦੂਜੜੈ^{੧੬} ਕਾਮਣਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਹਰਿ ਵਰੁ ਨ
 ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਕਾਮਣਿ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ਰਾਮ ॥ ਬਿਰਥਾ
 ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੭} ਇਆਣੀ ਅਉਗਣਵੰਤੀ ਝੂਰੇ ॥ ਆਪਣਾ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲਿਆ ਹਦੂਰੇ ॥ ਦੇਖਿ ਪਿਰੁ ਵਿਗਸੀ^{੧੮}
 ਅੰਦਰਹੁ ਸਰਸੀ^{੧੯} ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਏ^{੨੦} ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ

- ੧ ਸਮੁੰਦਰ।
- ੨ ਉਹੋ ਤੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੩ ਹੇ (ਮਾਇਕ ਰਸਾਂ ਦੇ) ਫੁੱਲਾਂ ਉਤੇ ਭੋਣ ਵਾਲੇ (ਜੀਵ ਰੂਪ) ਭੋਰੇ! ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ (ਭਾਵ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ) ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ- ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ-ਜੀਵ ਰੂਪ ਭੋਰਾ ਵਿਸ਼ੇ-ਰੂਪ ਫੁਲ-ਬੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਮੁਝੇ (ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਆਏ 'ਤੁਝਹਿ' ਵਾਕਰ) = ਮੈਂ! 'ਭਵਰੁ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ 'ਹੇ ਭੋਰੇ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੩ (ੳ)।
- ੪ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਲੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)। ਜਦ ਉਮਰ ਦੀ ਰਾਤ ਮੁੱਕੀ ਤੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਤਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਤਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਵਣਿ=ਤਾਉਣੀ ਵਿੱਚ, ਤਾਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡੇ (ਕੜਾਹੀ ਆਦਿ) ਵਿੱਚ। 'ਤੇਲੁ' ਦੇ ਅੰਤ ਔਕੜ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ 'ਤੇਲ ਵਿੱਚ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੭ (ਅ)।
- ੫ ਹੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੂਤਨਾ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਮੌਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸੱਟਾਂ ਖਾਏਗਾ।
- ੬ ਕਿਉਂ? ਕਾਹਨੂੰ? ਜੇ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ (ਤੇਰੇ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਫਸੇਂ? (ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਫਸੇਂਗਾ)।
- ੭ ਜਦ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਜਾਲ ਸਿੱਟਿਆ ਤਾਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਈ ਅਤੇ (ਵਿਛੜ ਕੇ) ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ ਰੋਈ। ਅੰਤ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ) ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਸੀ ਉਹ ਨਿਰਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਮੋਹ ਹੀ ਸੀ (ਭਾਵ ਧੋਖੇ ਵਾਲੀ ਖਿੱਚ ਸੀ)।
- ੮ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਾਹ ਨਿੱਖੜ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਲਾ ਹੋਣਾ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਮ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸੋਮੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭੀ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?) ਕਿਸੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਅਟੱਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਮੁਹਰਾ ਭਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
- ੯ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਨਾ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਦੇ ਹੋਏ ਪਏ ਖਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ।
- ੧੨ ਸਾਡੇ ਘਰ ਸੱਚਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਸੋਹਣਾ ਪਿਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ)।
- ੧੩ ਇਸਤਰੀ ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੮, ਨੋਟ ੯।
- ੧੪ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੧੫ ਸਾਰਾ।
- ੧੬ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਆਪ-ਹੁਦਰੀ।
- ੧੮ ਖਿੜੀ, ਖੁਸ਼ ਹੋਈ।
- ੧੯ ਰਸ ਸਹਿਤ ਹੋਈ।
- ੨੦ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।

* ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੰਡਤਾਈ ਨਾਲ ਜਾਂ ਭੇਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਾਮਣਿ^੧ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਪਿਰੁ ਸੰਗਿ ਕਾਮਣਿ
ਜਾਣਿਆ ਗੁਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ਰਾਮ ॥ ^੨ਅੰਤਰਿ ਸਬਦਿ ਮਿਲੀ ਸਹਜੇ ਤਪਤਿ
ਬੁਝਾਈ ਰਾਮ ॥ ਸਬਦਿ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਰਸੁ
ਚਾਖਿਆ ॥ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਪਣੇ ਸਦਾ ਰੰਗੁ^੩ ਮਾਣੇ ^੪ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਮੋਨੀ ਥਾਕੇ ਭੇਖੀ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ
ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ^੫ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸਾਧਨ^੬ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ
ਹਰਿ ਜੀਉ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸਾਧਨ ਹਰਿ ਕੈ ਰਸਿ ਰਸੀ^੭ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
ਅਪਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸਬਦਿ ਅਪਾਰੇ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ਸਦਾ ਗੁਣ ਸਾਰੇ^੮ ਮਨਿ ਵਸੇ ॥
ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ^੯ਜਾ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਵਗਣ ਨਸੇ ॥ ^{੧੦}ਜਿਤੁ ਘਰਿ
ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਸੋਹਿਲੜਾ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ
ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ ^{੧੧}ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ਘਰੁ ੩* ॥
ਸਾਜਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਹੁ^{੧੨} ਤੁਮ ਸਹ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੇਹੋ^{੧੩} ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵਹੁ ਸਦਾ
ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਲੇਹੋ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਹੈ ਕੇਰੀ ਜੋ ਸਹ ਪਿਆਰੇ
ਭਾਵਏ ॥ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਤਾ ਫਿਰਿ ਸਹ ਖੁਸੀ ਨ ਆਵਏ ॥ ਭਗਤਿ
ਭਾਵ ^{੧੪}ਇਹੁ ਮਾਰਗੁ ਬਿਖੜਾ ਗੁਰ ਦੁਆਰੈ ਕੋ ਪਾਵਏ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਸੁ
ਕਰੇ ਕਿਰਪਾ ਸੋ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਚਿਤੁ ਲਾਵਏ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਮੇਰੇ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀਆ ਤੂੰ
ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਿ ਕਿਸੁ ਦਿਖਾਵਹਿ ॥ ਹਰਿ ਸੋਹਿਲਾ ਤਿਨ੍ ਸਦ ਸਦਾ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ
ਗਾਵਹਿ ॥ ^{੧੬}ਕਰਿ ਬੈਰਾਗੁ ਤੂੰ ਛੋਡਿ ਪਾਖੰਡੁ ਸੋ ਸਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਏ ॥
^{੧੭}ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਏਕੋ ਸੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਏ ॥ ਜਿਨਿ
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ਹਰੀ ਕੇਰਾ ਸੋਈ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਏ ॥ ਇਵ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ^{੧੯}ਸੋ
ਬੈਰਾਗੀ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵਏ ॥ ੨ ॥ ਜਹ ਜਹ ਮਨ ਤੂੰ ਧਾਵਦਾ ਤਹ
ਤਹ ਹਰਿ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥ ਮਨ ਸਿਆਣਪ ਛੋਡੀਐ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੇ^{੨੦} ॥
ਸਾਥਿ ਤੇਰੈ ਸੋ ਸਹੁ ਸਦਾ ਹੈ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹੇ^{੨੧} ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਕਟੇ ਅੰਤਿ ^{੨੨}ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਵਹੇ ॥ ਸਾਚੇ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਗੰਢੁ^{੨੩}
ਲਾਗੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੮} ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਹ ਮਨ ਤੂੰ ਧਾਵਦਾ ਤਹ
ਹਰਿ ਤੇਰੈ ਸਦਾ ਨਾਲੇ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ ਨਿਜ
ਘਰਿ^{੨੪} ਵਸਿਆ ਆਏ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਹਾਝੇ^{੨੫} ਨਾਮੁ ਲਏ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਸਮਾਏ ॥

- ੧ ਇਸਤਰੀ।
- ੨ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅੰਦਰੋਂ (ਦਿਲੋਂ) ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿਲ ਦਾ ਸਾੜ ਦੂਰ ਹੋਇਆ।
- ੩ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੪ [ਸੰ: ਸੁਭਾਸ਼ਾ, ਚੰਗੀ ਬੋਲੀ] ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੋਹਣੀਆਂ-ਸੋਹਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। “ਪ੍ਰਭ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਖਿਆ” (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ੬੧੧)।
- ੫ ਝੱਲਾ, ਦੀਵਾਨਾ, ਸੁਦਾਈ।
- ੬ ਇਸਤਰੀ ਦੇ।
- ੭ ਰਸ ਵਾਲੀ ਹੋਈ।
- ੮ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੯ ਜਦ ਪਤੀ ਨੇ ਭੋਗੀ।
- ੧੦ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਦਾ ਧਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਚਾਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਸਦਾ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ਉਚਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਪਿਆਰਿਓ।
- ੧੩ ਕਰੋ।
- ੧੪ ਇਹ ਔਖਾ ਰਸਤਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਹੇ ਮੇਰੇ ਵੈਰਾਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਵੈਰਾਗ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈਂ?
- ੧੬ ਤੂੰ ਵੈਰਾਗ ਕਰ, ਪਖੰਡ (ਦਿਖਾਵਾ) ਛੱਡ ਕੇ।
- ੧੭ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੯ ਅਸਲ ਵੈਰਾਗੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਰਾਗੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਪਰਾਮਤਾ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਵ ਦੀ ਲੋੜ ਦਸਦੇ ਹਨ। ‘ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ॥’ (ਗਉੜੀ ਮ: ੩)।
- ੨੦ ਸੰਭਾਲ ਕੇ।
- ੨੧ ਯਾਦ ਕਰ।
- ੨੨ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪੱਦਵੀ ਜਿਥੇ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਉੱਨਤੀ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਜੋੜ ਮੇਲ।
- ੨੪ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਟਿਕਾਣੇ ‘ਤੇ।
- ੨੫ ਵਿਹਾਜਦਾ ਹੈ, ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮਿਲਾਪ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਔਖਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਚਾਟ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਰੱਦਿਆ ਹੈ। ਆਦਰਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਉਂਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਸਿਖਾਣ ਲਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਸਦਾ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ, ਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭੀ ਮਨ ਟਿਕਾਉ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪ ਦੱਸ ਕੇ ਪਰਮ-ਜੋਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ। ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਿਛੋੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਭੀ ਕੀ ਕਰਨ? ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਰੱਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾ ਆਪ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ *ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧੩ ॥ ਤਿਥੈ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਬੰਮਿ ਰਹਾਇਆ ॥
 ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਮਨ
 ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ
 ੩ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣਹਿ ਤਾਂ ਸਹੁ ਜਾਣਹਿ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ
 ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣਹਿ ਤਾਂ ੪ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨ ਹੋਈ ॥ ਮਨਿ
 ਸਾਂਤਿ ਆਈ ੬ ਵਜੀ ਵਧਾਈ ਤਾ ਹੋਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਨ
 ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਅਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ੫ ॥ ਮਨ ਤੂੰ ੭ ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ
 ਗਾਰਬਿ ਲਦਿਆ ਜਾਹਿ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਮੋਹਿਆ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ
 ਭਵਾਹਿ ॥ ਗਾਰਬਿ ਲਾਗਾ ਜਾਹਿ ੮ ਮੁਗਧ ਮਨ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਵਹੇ ॥
 ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਿਸਨਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵਹੇ ॥ ੯ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ
 ਚੇਤਹਿ ਨਾਹੀ ਅਗੈ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਵਹੇ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਨ ਤੂੰ
 ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ ਗਾਰਬਿ ਲਦਿਆ ਜਾਵਹੇ ॥ ੬ ॥ ਮਨ ਤੂੰ ਮਤ ਮਾਣੁ ਕਰਹਿ
 ਜਿ ਹਉ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ੧੦ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਹੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ
 ੧੧ ਹਉ ਬੁਧਿ ਹੈ ੧੨ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਮਲੁ ਖੋਹੁ ॥ ਹੋਹੁ ਨਿਮਾਣਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਗੈ ਮਤ
 ਕਿਛੁ ਆਪੁ ੧੩ ਲਖਾਵਹੇ ॥ ਆਪਣੈ ਅਹੰਕਾਰਿ ਜਗਤੁ ਜਲਿਆ ਮਤ ਤੂੰ
 ਆਪਣਾ ਆਪੁ ੧੪ ਗਵਾਵਹੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ
 ਭਾਣੈ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਆਪੁ ੧੫ ਛਡਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮਨ
 ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਇ ਰਹੁ ॥ ੭ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋ ਸਹੁ
 ਚਿਤਿ ਆਇਆ ॥ ਮਹਾ ਅਨੰਦੁ ਸਹਜੁ ੧੬ ਭਇਆ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਸੋ ਸਹੁ ਚਿਤਿ ਆਇਆ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ਅਵਗਣ ਸਭਿ ਵਿਸਾਰੇ ॥ ਜਾ ਤਿਸੁ
 ਭਾਣਾ ਗੁਣ ਪਰਗਟ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ ਹੋਏ
 ੧੭ ਜਿਨੀ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਦਿੜਿਆ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਇਉ ਕਹੈ
 ਨਾਨਕੁ ਧੰਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋ ਸਹੁ ਚਿਤਿ ਆਇਆ ॥
 ੮ ॥ ਇਕਿ ਜੰਤ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ੧੮ ਤਿਨਿ ਸਹਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ
 ਫਿਰਹਿ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ॥ ਤਿਨਿ ਸਹਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਕੁਮਾਰਗਿ ਪਾਏ
 ੧੯ ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਵਸਾਈ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ੨੦ ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਤੂੰਹੈ ਜਾਣਹਿ
 ਜਿਨਿ ਇਹ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ੨੧ ਖਰਾ ਭਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ੧੦ ਕਿਸੈ

- ੧ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੁਆਦ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ (ਜੋ ਐਸਾ ਦਿਲ ਖਿੱਚਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ), ਉਸ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਸਹਜ ਧੁਨਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੩, ਨੋਟ ੧੦।
- ੨ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈਂ; ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲਾ ਮਲੂਮ ਕਰ।
- ੩ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ (ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨਾਲ) ਮੇਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਾਣ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ (ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ)।
- ੫ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ।
- ੬ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
- ੭ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੈਂ।
- ੮ ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ!
- ੯ ਹੇ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਮੂਰਖ! ਤੂੰ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੧ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਅਕਲ।
- ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਹ (ਬੇਸਮਝੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ) ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ।
- ੧੩ ਆਪਣਾ ਆਪ, ਹਉਮੈ। ਆਪ ਕੁਝ ਨਾ ਜਤਾਅ।
- ੧੪ ਅਪਣਿਅਤ, ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ, ਆਪਣਾ ਗੁਣ। ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਵੇਖੀਂ ਮਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਆ ਲਵੋਂ (ਤਬਾਹ ਕਰ ਲਵੋਂ)।
- ੧੫ ਸ਼ਾਂਤੀ।
- ੧੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੇ! ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ ਓ।
- ੧੮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਸ ਨਹੀਂ (ਚਲਦਾ); ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝੋ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।
- ੧੯ ਚੰਗੀ ਗਤੀ ਜਾਂ ਮੰਦੀ ਗਤੀ; ਆਚਰਣ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉ ਲਹਾਉ। ਇਹ ਤੂੰ ਹੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਉੱਤਮ ਬਣਨਗੇ ਜਾਂ ਨੀਚ।
- ੨੦ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ, ਨਾ ਸਹਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਔਖਾ।

* ਸੁਰਤ ਦੀ ਉਹ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹਾਲਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਰੀਰਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੇ ਨਾ ਮਨ ਦੀ ਉਪੇਸ਼-ਬੁਣ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬੁਝਾਏ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਤੁਧੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ॥
 ੯ ॥ ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਤੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੇਅੰਤੁ
 ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਕਉ
 ਤੁਧੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹੇ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਜਾ ਤੁਧੁ
 ਭਾਵਹਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਵਹੇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂੰ ਆਪੇ ਮੇਲਹਿ ਸੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਰਹੈ ਸਮਾਈ ॥ ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਚੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੧੦ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜੀਵਨੋ
 ਮੈ ਜੀਵਨੁ ਪਾਇਆ ^੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਏ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ ਮੇਰੈ
 ਪ੍ਰਾਨਿ ਵਸਾਏ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਵਸਾਏ ਸਭੁ ਸੰਸਾ ਦੂਖੁ
 ਗਵਾਇਆ ॥ ਅਦਿਸਟੁ^੪ ਅਗੋਚਰੁ^੫ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਧਿਆਇਆ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ^੬ਪਰਮ
 ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ^੭ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਵਾਜਹਿ ਨਿਤ ਵਾਜੇ ਗਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਤਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭਿ ਦਾਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ^੮ਮਨਮੁਖਾ
 ਮਨਮੁਖਿ ਮੁਏ ਮੇਰੀ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਖਿਨੁ ਜਾਵੈ ਦੁਰਗੰਧ
 ਮੜੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਲਾਇਆ ਦੁਰਗੰਧ ਮੜੈ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ^੯ਜਿਉ
 ਰੰਗੁ ਕਸੁੰਭ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਖਿਨੁ ਪੂਰਬਿ ਖਿਨੁ ਪਛਮਿ ਛਾਏ^{੧੧} ਜਿਉ ਚਕੁ
 ਕ੍ਰਮਿ ਆਰਿ ਭਵਾਇਆ ॥ ਦੁਖੁ ਖਾਵਹਿ ^{੧੨}ਦੁਖੁ ਸੰਚਹਿ ਭੋਗਹਿ ਦੁਖ ਕੀ ਬਿਰਧਿ^{੧੩}
 ਵਧਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਖਮੁ^{੧੪} ਸੁਹੇਲਾ ਤਰੀਐ ਜਾ ਆਵੈ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥
^{੧੫}ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੋ ਠਾਕੁਰੁ ਨੀਕਾ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ ਪੂਜੀ ਹਰਿ ਪੂਜੀ
 ਚਾਹੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਪੂਜੀ ਚਾਹੀ ^{੧੭}ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਹੀ ਗੁਣ
 ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਭਾਵੈ ॥ ਨੀਦ ਭੂਖ ਸਭ ^{੧੮}ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗੀ ਸੁੰਨੇ ^{੧੯}ਸੁੰਨਿ
 ਸਮਾਵੈ ॥ ^{੨੦}ਵਣਜਾਰੇ ਇਕ ਭਾਤੀ ਆਵਹਿ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੈ ਜਾਹੇ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਗੁਰ ਆਗੈ ^{੨੧}ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥
^{੨੨}ਰਤਨਾ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁ ਸਾਗਰੁ ਭਰਿਆ ਰਾਮ ॥ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ
 ਲਾਗੇ ਤਿਨੁ ਹਥਿ ਚੜਿਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਗੇ ਤਿਨੁ ਹਥਿ ਚੜਿਆ
 ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਰਤਨੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਤੋਲਕੁ ਪਾਇਆ ਤੇਰੀ
 ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ^{੨੩} ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ
 ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ ॥ ^{੨੪}ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥
 ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੨੫}ਝਿਮਿ ਝਿਮੇ ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

- ੧ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ)।
- ੨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ (ਮੈਨੂੰ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ)। ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ; ਗੁਰਵਾਕ। ਭਾਇ=ਭਾਉ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੁਆਰਾ। 'ਜੀਵਨੋ ਮੈ ਜੀਵਨੁ ਪਾਇਆ' = ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜੀਵਨ। ਇਥੇ (ਜਿਵੇਂ ਹੋਰਨਾਂ ਛੰਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ) ਇਕੋ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ।
- ੪ ਅਦਿੱਖ, ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ।
- ੫ ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।
- ੬ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ।
- ੭ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਨਿੱਤ ਵੱਜਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਈਦੀ ਹੈ। 'ਅਨਹਦ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੮ ਮੇਰੀ ਮਨੁੱਖੀ-ਜੋਤ ਹਰੀ ਦੀ ਪਰਮ-ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ; ਰੂਹਾਨੀ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੯ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਦੌਲਤ ਨੂੰ 'ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਦਬੂ ਦੇ ਮੜ੍ਹੇ (ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਢੇਰ ਭਾਵ ਦੇਹ) ਨਾਲ ਦਿਲ ਲਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ)।
- ੧੦ ਜਿਵੇਂ ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦਾ ਰੰਗ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਸੂਹਾ ਭੜਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਖੁੱਪ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਤਸ਼ਬੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੧੧ [ਸੂਰਜ ਦੇ ਭਉਣ ਨਾਲ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਕਰ ਛਾਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ] ਫਿਰ ਕੇ ਛਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਖਿਲਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਮਾਇਕ ਦਿਖਾਵਾ)
- ਝਟ ਕੁ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਤੇ ਝਟ ਕੁ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਖਿਲਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਘੁਮਾਰ ਚੱਕ ਨੂੰ ਭੁਆਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਦੁੱਖ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁੱਖ ਝਲਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ [ਸੰ: ਵਿੱਧੀ] ਵਾਧਾ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ।
- ੧੪ ਔਖਾ; ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ; ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਵੀਏ ਤਾਂ ਔਖਾ ਸਾਗਰ ਭੀ ਸੌਖਾ ਤਰ ਲਈਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਉਚਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿੱਚ।
- ੧੬ ਮੈਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀ (ਰਾਸ) ਵਜੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ!
- ੧੭ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨਾਮ ਖਰੀਦਾਂ)।
- ੧੮ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।
- ੧੯ ਤਾਂ ਕਿ ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।
- ੨੦ ਸੁਦਾਗਰ ਇਕੋ ਤਰੀਕੇ ਦੇ : ਭਾਵ ਜੋ ਇਕ ਵਸਤ (ਨਾਮ) ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੯੨, ਨੋਟ ੨੭।
- ੨੧ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੩ [ਵਿਰਲ=ਵੱਖ ਕਰਨਾ] ਫੋਲ ਕੇ, ਰਿੜਕ ਕੇ।
- ੨੪ (ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ-ਸਾਗਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਮ ਜਿਹਾ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਲਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ) ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ।
- ੨੫ [ਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਿ] ਮੱਧਮ ਮੱਧਮ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੋ ਐਸਾ ਅਮੋਲਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭੀ (ਜੋ ਉਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਦਾ ਹੈ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।

† ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਜਦ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਲੈ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਅਫੁਰ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਸਭ ਸੁੰਵ ਪਈ ਸੀ। ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਲਈ ਸੁੰਨ (ਸੁੰਵ) ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਧਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ^੧ਗੁਰਮੁਖੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਰਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਪਿਆਰਾ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਾ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਲਿਜੁਗਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
^੨ਬੋਹਿਥਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿ ਲਘਾਈ ॥ ^੩ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੁਹੇਲੇ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਤਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵੈ ^੪ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਨਿਸਤਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮੋ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਦੁਖ ਕਿਲਵਿਖ^੫ ਨਾਸ ਗਵਾਇਆ
 ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਪਰਚੈ^੬ ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਧਿਆਇਆ ਮੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਰਵਾਇਆ
 ਰਾਮ ॥ ਰਵਿਆ ਰਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ^੭ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ਜਾ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਆਏ ॥
 ਲੋਭ ਵਿਕਾਰ ^੮ਨਾਵ ਭੁਬਦੀ ਨਿਕਲੀ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਏ ॥ ^੯ਜੀਅ
 ਦਾਨੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਆ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ
 ਦੇਵੈ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਰਣਾਏ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਬਾਣੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਣੀ ਸਿਧਿ ਕਾਰਜ
 ਸਭਿ ਸੁਹਾਏ ਰਾਮ ॥ ^{੧੧}ਰੋਮੇ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮੇ ਮੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮੁ ਧਿਆਏ ਰਾਮ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਪਵਿਤੁ ਹੋਇ ਆਏ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ^{੧੨} ਕਾਈ ॥
^{੧੩}ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਭ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੂਖ ਗਵਾਈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ
 ਸੀਤਲੁ^{੧੪} ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਹੋਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੁ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ
 ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੧੫} ਕੀਆ ^{੧੬}ਹਮ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨੀ ਰਾਮੋ ਰਾਮ
 ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਸੇ ਮਨਮੁਖ^{੧੭} ਮੂੜ ਅਭਾਰੀ ਰਾਮ ॥ ਤਿਨ ਅੰਤਰੇ ਮੋਹੁ
 ਵਿਆਪੈ ^{੧੮}ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਮਾਇਆ ਲਾਗੀ ਰਾਮ ॥ ਮਾਇਆ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਮੂੜ
 ਭਏ ਅਭਾਰੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਹ ਭਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਅਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰਹਿ
 ਅਭਿਮਾਨੀ ਹਰਿ ਰਾਮੋ ਨਾਮੁ ਚੋਰਾਇਆ ॥ ਮਹਾ ਬਿਖਮੁ^{੨੦} ਜਮ ਪੰਥੁ ਦੁਹੇਲਾ^{੨੧}
 ਕਾਲੂਖਤ^{੨੨} ਮੋਹ ਅੰਧਿਆਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਾ
 ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ ॥ ੪ ॥ ਰਾਮੋ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖੇ^{੨੪} ਜਾਣੈ
 ਰਾਮ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖਿਨੁ ^{੨੫}ਉਭ ਪਇਆਲੀ ਭਰਮਦਾ ^{੨੬}ਇਕਤੁ ਘਰਿ
 ਆਣੈ ਰਾਮ ॥ ਮਨੁ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣੈ ਸਭ ^{੨੭}ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਣੈ ਹਰਿ ਰਾਮੋ
 ਨਾਮੁ ਰਸਾਏ^{੨੮} ॥ ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ^{੨੯} ਰਖੈ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ^{੩੦}ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਉਧਾਰਿ
 ਤਰਾਏ ॥ ਰਾਮੋ ਰਾਮੁ ਰਮੋ ਰਮੁ ਉਚਾ ਗੁਣ ਕਹਤਿਆ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿ ਭੀਨੇ^{੩੧} ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨ ਅੰਤਰੇ
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਤਿਨ ਚਿੰਤਾ ਸਭ ਗਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ^{੩੨}ਸਭਿ ਅਰਥਾ ਸਭਿ
 ਧਰਮ ਮਿਲੇ^{੩੩} ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ
 ਪਾਇਆ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ^{੩੪}ਦੁਰਮਤਿ ਕਬੁਧਿ

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ)।
- ੨ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਇਸ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਸੁਖੀਏ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਇਹੋ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ ਸਮਝ ਕੇ।
- ੪ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਪਾਪ।
- ੬ [ਸੰ: ਪਰਿਚਯ=ਜਾਣ ਪਛਾਣ, ਵਾਕਫ਼ੀ] ਮੇਲ ਨਾਲ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਹਰੀ ਧਿਆਇਆ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰਮਾਇਆ (ਵਸਾਇਆ)।
- ੭ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ।
- ੮ ਬੇੜੀ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਂਦੀ ਨਿਕਲ ਪਈ (ਤਰ ਪਈ, ਬਚ ਗਈ) ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ।
- ੯ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਦ ਅਸਾਂ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਇਆ।
- ੧੦ ਜਦ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ।
- ੧੧ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ। ਰੋਮੇ ਰੋਮਿ (ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ)=ਵਾਲ-ਵਾਲ ਦੁਆਰਾ (ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਜੀਭ ਨਾਲ ਬਲਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਵਾਲ ਦੁਆਰਾ)।
- ੧੨ [ਸੰ: ਰੇਖਾ=ਲੀਕ] ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ।
- ੧੩ ਜਦ ਰਾਮ ਹੀ ਰਾਮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਤੇ ਤੇਹਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ।
- ੧੪ ਠੰਢਾ।
- ੧੫ [ਸੰ: ਅਨੁਗ੍ਰਹ] ਮਿਹਰਬਾਨੀ।
- ੧੬ ਅਸੀਂ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੭ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
- ੧੮ ਪਲ-ਪਲ, ਮੁੜ-ਮੁੜ।
- ੧੯ ਓਹ ਹੰਕਾਰੀ ਲੋਕ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕਈ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ। “ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚੁਰਾਇਆ” (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ, ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੪੪)। ‘ਗੁਰ ਗੋਪਣਾ’ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੦੪, ਸਤਰ ਪਹਿਲੀ।
- ੨੦ ਔਖਾ (ਲੰਘਣ ਲਈ)।
- ੨੧ [ਸੰ: ਦੁਹੇਰਲਾ] ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ।
- ੨੨ [ਸੰ: ਕਲੁੱਕੱਸ਼ਿਤੰ] ਕਾਲਖ ਸਹਿਤ, ਕਾਲਾ, ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਲੇ ਸਿਆਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ।
- ੨੪ ਉੱਚਾ (ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ) ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਪਾਤਾਲ ਵੱਲ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵੋ।
- ੨੫ [ਸੰ: ਏਕਤ੍ਵ=ਏਕਤਾ] ਏਕਤਾ ਦੇ ਘਰ (ਹਾਲਤ) ਵਿੱਚ।
- ੨੬ ਗਤੀ (ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ) ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ।
- ੨੭ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਇੱਜ਼ਤ।
- ੨੯ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਿਹੇ ਭਗਤ ਬਚਾ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। “ਦੈਤਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ” ਇਕ ਉੱਘਾ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੦ ਪਸੀਜੇ, ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ, ਰੱਜੇ।
- ੩੧ ਜੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਹਿਆ।
- ੩੨ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਤੇ ਮੂਰਖਤਾ ਚਲੀ ਗਈ।

* ਸਾਰੇ ਅਰਥ (ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ) ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ (ਪੁੰਨ ਕਰਮ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ‘ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ’-ਇਹ ਚਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ‘ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ’॥ (ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੫)। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੬੬, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

ਗਈ ਸੁਧਿ ਹੋਈ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਲਾਏ ॥ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਹੋਆ ਜਿਤੁ
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿਆ^੧ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨
 ਨਿਜ ਘਰਿ^੩ ਵਾਸਿਆ ॥ ੬ ॥ ਜਿਨ ਸਰਧਾ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਗੀ ਤਿਨ੍ ਦੂਜੈ^੪
 ਚਿਤੁ ਨ ਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਜੇ ਧਰਤੀ ਸਭ ਕੰਚਨੁ^੫ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ
 ਅੰਤਿ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਸਖਾਈ^੬ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਪੂੰਜੀ ਸੰਚੀ^੭ ਨਾ ਡੂਬੈ ਨਾ
 ਜਾਈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਤੁਲਹਾ^੮ ਜਮਕਾਲੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਰਾਮੁ ਪਛਾਤਾ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਆਪਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੭ ॥ ^੯ਰਾਮੋ
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਤੇ ਸਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਸੇਵਕੋ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਗਾ
 ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ^{੧੦}ਅਰਪਿ ਚੜਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿਆ ^{੧੧}ਬਹੁਤੁ
 ਮਨਿ ਸਰਧਿਆ ^{੧੨}ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਭਾਇ ਮਿਲਾਏ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥੁ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ
 ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ ॥ ^{੧੩}ਗੁਰੂ ਸਿਖੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਏਕੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਚਲਾਏ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਮੰਤੁ ਹਿਰਦੈ ਦੇਵੈ ਨਾਨਕ ^{੧੪}ਮਿਲਣੁ ਸੁਭਾਏ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪[#] ਘਰੁ ੨ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤਾ^{੧੫} ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੁ ^{੧੬}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ
 ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਾਮੁ^{੧੭} ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ
 ਉਤਮੁ ਕਾਮੁ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਅਸਥਿਰੁ^{੧੮} ਹੋਵੈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ
 ਦੋਵੈ ਦੁਖ ਮੇਟੇ ਸਹਜੇ^{੧੯} ਹੀ ਸੁਖਿ ਸੋਵੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਹੁ ਠਾਕੁਰ^{੨੦}
 ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਆਤਮਾਰਾਮੁ^{੨੧} ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੁ ਪਤਿਤ
 ਪਾਵਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਕਲਿਜੁਗਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ
 ਜਪੀਐ ^{੨੨}ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਹਰਿ ਪੜੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ
 ਸੁਣੀਐ ਹਰਿ ਜਪਤ ਸੁਣਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਦੁਖੁ
 ਬਿਨਸਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਲਿਆ
 ਘਟਿ^{੨੪} ਚਾਨਣੁ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^{੨੫}ਤਿਨੀ
 ਆਰਾਧਿਆ ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ
 ਕਲਿਜੁਗਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ
 ਭਾਇਆ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ^{੨੬}ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ

- ੧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ, ਜਗਿਆ, ਚਾਨਣਾ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੩ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਰੱਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
 ੪ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ।
 ੫ ਸੋਨਾ।
 ੬ ਸਾਥੀ।
 ੭ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ।
 ੮ [ਵਜ਼ਨ ਬ੍ਰਾਬਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ] ਲੱਕੜ ਦੇ ਛੱਟਿਆਂ ਜਾਂ ਬਾਂਸ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਸਹਾਰਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਚੇ-ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ।
 ੧੦ ਭੋਟਾ ਕਰ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ (ਭਰੋਸਾ) ਹੈ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ-ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਮਿਕ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਭੀ ਉਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪਰਣਾਲੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਫਿਰ ਮਿਲਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਾ ਮਿਲੈ ਸੁਭਾਇ ॥ ੨ ॥" (ਮਲਾਰ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੨੬੨) ਹੋਰ ਦੋਖੇ ਪੰਨਾ ੯੮, ਨੋਟ ੩੧)।
 ੧੫ ਕਰਤਾਰ।
 ੧੬ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੭ ਕੰਮ। "ਉਤਮ ਉਚਾ ਸਬਦ ਕਾਮੁ" (ਬਸੰਤ ਮ: ੩। ਦੋਖੇ ਪੰਨਾ ੧੧੪੫, ਨੋਟ ੨੭ ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੭੬, ਨੋਟ ੧੦)।
 ੧੮ ਭਟਕਣਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕਾਇਮ, ਅਥਿਨਾਸੀ।
 ੧੯ ਸੁਭਾਵਕ।
 ੨੦ ਹੇ ਮਾਲਕ।
 ੨੧ ਉਹ ਆਤਮਾ ਜੋ ਸਭ ਥਾਂ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪਰਮਾਤਮਾ।
 ੨੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਵ (ਆਸ਼ੇ) ਅਨੁਸਾਰ। "ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਚਲਹੁ" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੨੪ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।
 ੨੫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧੁਰ ਤੋਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।
 ੨੬ ਲਾਭ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਹਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਵਾਨ ਪਦ। ਨਿਰਬਾਣੁ ਪਦੁ=ਮੋਖ ਪਦ, ਮੁਕਤੀ।

* ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ^੧ ਭ੍ਰਮੁ ਚੂਕਾ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਆਵਣੁ
 ਜਾਣਾ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
 ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ^੨ ਦੁਖ ਉਤਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ
 ਧਿਆਇਆ ਧਰਿ^੩ ਭਾਗ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ਤਿਨ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਣੁ
 ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਪਦੁ
 ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ^੪ਜਿਨ੍ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ਤੇ ਜਨ ਪਰਧਾਨਾ^੫ ਤੇ
 ਉਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲੋਗ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਰਸ ਭੋਗ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਭੋਗ ਮਹਾ ਨਿਰਜੋਗ^੬ ਵਡਭਾਰੀ
 ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸੇ ਧੰਨੁ ਵਡੇ ਸਤ ਪੁਰਖਾ ਪੂਰੇ ਜਿਨ ਗੁਰਮਤਿ^੭ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ^੮ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਰੇਣੁ ਮੰਗੈ ਪਗ ਸਾਧੂ ਮਨਿ ਚੂਕਾ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ
 ਜੀਉ ॥ ਜਿਨ੍ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ਤੇ ਜਨ ਪਰਧਾਨਾ ਤੇ ਉਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਲੋਗ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪* ॥ ^{੧੦}ਸਤਜੁਗਿ ਸਭੁ
 ਸੰਤੋਖ ਸਰੀਰਾ ^{੧੧}ਪਗ ਚਾਰੇ ਧਰਮੁ ਧਿਆਨੁ ਜੀਉ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਹਰਿ ਗਾਵਹਿ
 ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਿਆਨੁ ਜੀਉ ॥ ^{੧੨}ਗੁਣ ਗਿਆਨੁ
 ਪਦਾਰਥੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਸੋਭਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ
 ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ਜੀਉ ॥ ਸਤਜੁਗਿ ਸਭੁ ਸੰਤੋਖ ਸਰੀਰਾ ਪਗ ਚਾਰੇ
 ਧਰਮੁ ਧਿਆਨੁ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਤੇਤਾ ਜੁਗੁ ਆਇਆ ^{੧੩}ਅੰਤਰਿ ਜੋਰੁ ਪਾਇਆ
 ਜਤੁ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ^{੧੪}ਪਗੁ ਚਉਥਾ ਖਿਸਿਆ ਤ੍ਰੈ ਪਗ ਟਿਕਿਆ
 ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਲਾਇ ਜੀਉ ॥ ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਹਾ ਬਿਸਲੋਧੁ^{੧੫}
 ਨਿਰਪ^{੧੬} ਧਾਵਹਿ ਲੜਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮਮਤਾ^{੧੭} ਰੋਗੁ ਲਗਾਨਾ
 ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ ^{੧੮}ਬਿਖੁ
 ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਹਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਤੇਤਾ ਜੁਗੁ ਆਇਆ ਅੰਤਰਿ
 ਜੋਰੁ ਪਾਇਆ ਜਤੁ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਜੁਗੁ ਦੁਆਪੁਰੁ
 ਆਇਆ ^{੧੯}ਭਰਮਿ ਭਰਮਾਇਆ ਹਰਿ ਗੋਪੀ ਕਾਨ੍ਹ ਉਪਾਇ ਜੀਉ ॥ ਤਪੁ
 ਤਾਪਨ^{੨੦} ਤਾਪਹਿ ਜਗ ਪੁੰਨ ਆਰੰਭਹਿ ਅਤਿ ^{੨੧}ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇ
 ਜੀਉ ॥ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ਪਗ ਦੁਇ ਖਿਸਕਾਇਆ ਦੁਇ ਪਗ
 ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇ ਜੀਉ ॥ ਮਹਾ ਜੁਧ ਜੋਧ^{੨੨} ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਵਿਚਿ ^{੨੩}ਹਉਮੈ ਪਚੈ
 ਪਚਾਇ ਜੀਉ ॥ ^{੨੪}ਦੀਨ ਦਇਆਲਿ ਗੁਰੁ ਸਾਧੁ ਮਿਲਾਇਆ ਮਿਲਿ

- ੧ ਸਹਾਈ।
 ੨ ਭ੍ਰਮਣ (ਭੌਣਾ, ਭਟਕਣਾ) ਅਤੇ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
 ੩ ਪਾਪ।
 ੪ ਧੁਰੋਂ, ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ।
 ੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਮਿੱਠਾ (ਪਿਆਰਾ) ਲੱਗਾ।
 ੬ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੁਖੀਏ, ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲੇ।
 ੭ ਨਿਰਯੋਗ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ, ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ-ਰਸ ਭੋਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਤੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ।
 ੯ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੰਤੋਖੀ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਵਾਰ ੧/੫) ਕਿ ਲੋਕ 'ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬੇਮੁਹਤਾਜੇ' ਸਨ। ਅਤੇ ਸਾਗ ਦੀ ਪਿੰਨੀ ਨਾਲ ਵਕਤ ਟਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰਦੇ ਸਨ। 'ਸਤਜੁਗਿ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰੀਰਾ॥' (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)।
 ੧੧ ਚਹਵਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਸੀ। ਭਾਵ ਧਰਮ (ਦਾ ਧੌਲ) ਚਾਰ ਪੈਰ ਲਈ ਖਲੋਤਾ ਸੀ (ਧਰਮ ਪੂਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਸੀ); ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ ਸੀ।
 ੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਧਨ ਸੀ; 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਨੋਰਥ-ਸਿਧੀ ਸੀ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੋਭਾ ਸੀ।
 ੧੩ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹੂ-ਬਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਓਹ (ਇਸ ਗੁਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ) ਵੀਰਜ-ਰੱਖਿਆ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਅਤੇ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਦੇਖੋ 'ਤੇਤਾ ਜਗੀ' ਰਵਿਦਾਸ ਗਉੜੀ, 'ਤੇਤੈ ਕਰਮਾਂ ਬਾਂਧਤੇ' (ਭਾ:

- ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧/੧੫)।
 ੧੪ ਇਕ ਪੈਰ (ਚੌਥਾ) ਖਿਸਕ ਗਿਆ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ; ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿੱਘਰ ਗਿਆ। ਤੇਤੈ ਧਰਮ-ਕਲਾ ਇਕ ਚੂਕੀ॥ (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)।
 ੧੫ ਵਿਹੁ ਦਾ ਮਾਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਇਕ ਅਤੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਮਾਦੇ ਵਾਕਰ ਸੀ।
 ੧੬ [ਸੰ: ਨ੍ਰਿਪ, ਨਰ-ਪਤੀ] ਰਾਜੇ। ਤੇਤੈ ਵਿੱਚ 'ਜੋਰ' ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਜੋਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਖੱਤਰੀ: (ਰਾਮਚੰਦਰ ਵਰਗੇ) ਰਾਜੇ ਬਹੁਤ ਸਨ, ਜੋ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਇਧਰ ਓਧਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਲੜ-ਲੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। 'ਤੇਤੈ ਛਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸੂਰਜ-ਬੰਸੀ ਵਡਿ ਅਵਤਾਰਾ' (ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ, ੧/੬)।
 ੧੭ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ।
 ੧੮ ਉਤੇ ਦੱਸੀ ਜ਼ਹਿਰ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੯ ਵਹਿਮ ਵਿੱਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਗੋਪੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, 'ਦੁਆਪੁਰਿ ਦੂਜੈ ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਇ॥ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਜਾਣਹਿ ਦੋਇ॥' (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੮੮੦)। ਇਸ ਵਹਿਮ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਕਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸੀ।
 ੨੦ ਤਪਾਉਣਾ। ਤਪ-ਤਾਪਣਾ ਤਪਣ ਲੱਗੇ, ਤਪ ਕਰਨ ਲਗੇ।
 ੨੧ ਕਰਮ ਕਾਂਡ : ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਪੁੰਨ ਕਰਮ।
 ੨੨ ਜੋਧੇ।
 ੨੩ (ਇਹ ਜੋਧੇ) ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਗਲਦੇ ਸੜਦੇ ਰਹੇ।
 ੨੪ ਗਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੇ ਕਮਾਈ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਭਰਮ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

* ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਜੁਗ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਕਲਿਜੁਗ ਦੀ ਖਾਸ ਖੂਬੀ ਇਹ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰਿ-ਕੀਰਤਿ ਦੀ ਰੁਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। "ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ" (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧/੧੬) "ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਧਾਰ" (ਰਵਿਦਾਸ ਗਉੜੀ)। ਦੇਖੋ ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੨੩-੨੪, ਅਤੇ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩, ਘਰੁ ੧, ਪੰਨਾ ੮੮੦।

ਸਤਿਗੁਰ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਜੁਗੁ ਦੁਆਪੁਰੁ ਆਇਆ ਭਰਮਿ
 ਭਰਮਾਇਆ ਹਰਿ ਗੋਪੀ ਕਾਨ੍ਹ ਉਪਾਇ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹਰਿ ਕੀਆ
 ਪਗ ਤ੍ਰੈ ਖਿਸਕੀਆ ਪਗੁ ਚਉਥਾ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ
 ਕਮਾਇਆ ਅਉਖਧੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਸਾਂਤਿ ਪਾਇ ਜੀਉ ॥
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰੁਤਿ ਆਈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਖੇਤੁ
 ਜਮਾਇਆ ॥ ਕਲਿਜੁਗਿ ਬੀਜੁ ਬੀਜੇ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਲਾਹਾ ਮੂਲੁ ਗਵਾਇਆ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਮਨਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਲਖਾਇ ਜੀਉ ॥
 ਕਲਿਜੁਗੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਪਗ ਤ੍ਰੈ ਖਿਸਕੀਆ ਪਗੁ ਚਉਥਾ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇ
 ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮਨਿ ਭਾਈ ਪਰਮ
 ਗਤਿ ਪਾਈ ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ
 ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਪੁਰਾਨ ਜੀਉ ॥ ਧੁਰਿ
 ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਗੁ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥
 ਮਸਤਕਿ ਮਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਹੁ ਪ੍ਰਗਟੀ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਸੋਹਾਇਆ ॥ ਜੋਤੀ
 ਜੋਤਿ ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁਆ ਮਾਨ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਿ ਮਨਿ ਭਾਈ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨ ਜੀਉ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਆ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਤੇ ਉਤਮ ਜਨ ਪਰਧਾਨ
 ਜੀਉ ॥ ਤਿਨ੍ ਹਮ ਚਰਣ ਸਰੇਵਹ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਗ ਧੋਵਹ ਜਿਨ ਹਰਿ
 ਮੀਠ ਲਗਾਨ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਮੁਖਿ
 ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰੇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਗਾਇਆ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਉਰਿ ਪਾਇਆ
 ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਕੰਠ ਧਾਰੇ ॥ ਸਭ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮਤੁ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸਭੁ ਆਤਮ
 ਰਾਮੁ ਪਛਾਨ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਆ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਤੇ ਉਤਮ
 ਜਨ ਪਰਧਾਨ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਨਿ ਭਾਈ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ
 ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੋਇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦਿ
 ਵਿਗਾਸਿਆ ਬੀਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਜੀਉ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਸੋ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
 ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਨਾਮੋ ਸੇਵਿ ਨਾਮੋ ਆਰਾਧੈ ਬਿਨੁ ਨਾਮੈ ਅਵਰੁ
 ਨ ਕੋਇ ਜੀਉ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਨਿ ਭਾਈ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ
 ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੋਇ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ ਪਾਖਣੁ ਹਮ ਤਾਰਹੁ
 ਕਢਿ ਲੇਵਹੁ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ਜੀਉ ॥ ਮੋਹ ਚੀਕੜਿ ਫਾਥੇ ਨਿਘਰਤ

- ੧ ਤਿੰਨ ਪੈਰ ਖਿਸਕ ਗਏ, ਡਿੱਗ ਪਏ; ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਪੈਰ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ।
- ੨ (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਲੱਭੀ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਤੇ ਇਲਾਹੀ ਠੰਢਕ ਮਿਲੀ।
- ੩ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੀ; ਨਾਮ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।
- ੪ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੀ ਬੀਜੇ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਲਾਭ (ਫਲ) ਬਲਕਿ ਅਸਲ ਭੀ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। “ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ ॥ ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ” (ਬਸੰਤੁ ਮ: ੫, ੧੧੮੫)।
- ੫ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਦਿਖਾਲ ਦਿੱਤਾ।
- ੬ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗਤੀ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੮ ਤੋੜੋਂ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਪੂਰੇ ਹੋਏ; ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।
- ੯ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰਾ ਸੁਹਾਗ ਬਣਿਆ, ਭਾਵ ਪਤੀ ਵਾਲੀ ਹੋਈ, ਪਤੀ ਮਿਲਿਆ।
- ੧੦ ਮੇਰੀ ਆਤਮਿਕ ਜੋਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਈ।
- ੧੧ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੨ ਸੇਵੀਏ।
- ੧੩ ਪਲ-ਪਲ (ਘੜੀ-ਘੜੀ) ਪੈਰ ਧੋਵੀਏ।
- ੧੪ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲਾਲ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਗਈ; ਮੂੰਹ ਭੀ ਲਾਲ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਭਾਗ ਭੀ ਸੋਹਣੇ ਹੋ ਗਏ। ਚਾਰੇ (ਚਾਰਿ)-ਸੋਹਣੀ। “ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰਿ” (ਵਾਰ ਆਸਾ, ੪੭੩)।
- ੧੫ ਗਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।
- ੧੬ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ।
- ੧੭ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖੇ, ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਸਰੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਪਛਾਣੇ।
- ੧੮ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਰਸੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੧੯ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ।
- ੨੦ ਤਰੀਕਾ, ਰਸ ਮਾਣਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ।
- ੨੧ [ਪਾਖਾਣ] ਪੱਥਰ।
- ੨੨ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ (ਸਹਜੇ ਹੀ) ਕੱਢ ਲਵੋ (ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਡੁੱਬਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚੋਂ)।
- ੨੩ ਨਿਘਰਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਡੁੱਬਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ।

* (ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰੀਤ-ਮਣੀ ਖੂਬ ਚਮਕੀ, ਅਤੇ ਹਰਿ-ਹਰਿ ਨਾਮ (ਦੇ ਗਹਿਣੇ) ਦੁਆਰਾ ਮੱਥਾ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ।

ਹਮ ਜਾਤੇ ਹਰਿ ਬਾਂਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਕਰਾਇ ਜੀਉ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਬਾਂਹ ਪਕਰਾਈ ਉਤਮ
 ਮਤਿ ਪਾਈ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਜਨੁ ਲਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਆਰਾਧਿਆ
 ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਸਭਾਗਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਮਨਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਮੀਠਾ ਲਾਇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ ਪਾਖਣ^੨ ਹਮ ਤਾਰਹੁ
 ਕਢਿ ਲੇਵਹੁ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ^੩ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪^੪ ॥
 ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਨਾ^੫ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਨਾ ਮਨਿ ਚਾਉ
 ਜੀਉ ॥ ਜੋ ਜਨ^੬ ਮਰਿ ਜੀਵੇ ਤਿਨ੍ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੇ^੬ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਗੁਰਮਤਿ
 ਭਾਉ ਜੀਉ ॥ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਾਉ^੭ ਗੁਰੁ ਕਰੇ ਪਸਾਉ^੮ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਸੁਖੁ
 ਹੋਈ ॥ ਜੀਵਣਿ ਮਰਣਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹੇਲੇ^੯ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸੋਈ ॥
 ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਸਿਆ^{੧੦} ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਰਸਿਆ^{੧੧} ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸ ਗਟਾਕ
 ਪੀਆਉ ਜੀਉ ॥ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਨਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਨਾ ਹਰਿ ਭਗਤ
 ਜਨਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥^{੧੨} ਜਗਿ ਮਰਣੁ ਨ ਭਾਇਆ ਨਿਤ ਆਪੁ
 ਲੁਕਾਇਆ ਮਤ ਜਮੁ ਪਕਰੈ ਲੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ^{੧੩} ਇਹੁ ਜੀਅੜਾ ਰਖਿਆ ਨ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਕਿਉ ਜੀਉ ਰਖੀਜੈ
 ਹਰਿ ਵਸਤੁ ਲੋੜੀਜੈ ਜਿਸ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸੋ ਲੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਮਨਮੁਖ^{੧੪} ਕਰਣ
 ਪਲਾਵ ਕਰਿ ਭਰਮੇ ਸਭਿ ਅਉਖਧ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ਜੀਉ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਵਸਤੁ
 ਪ੍ਰਭੁ ਲਏ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਉਬਰੇ^{੧੫} ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ਜਗਿ ਮਰਣੁ ਨ
 ਭਾਇਆ ਨਿਤ ਆਪੁ ਲੁਕਾਇਆ ਮਤ ਜਮੁ ਪਕਰੈ ਲੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥
^{੧੬} ਪੁਰਿ ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਹਾਇਆ^{੧੭} ਜਨ ਉਬਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਧਿਆਨਿ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ^{੧੮} ਹਰਿ ਦਰਗਹ
 ਪੈਧੇ ਜਾਨਿ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਧੇ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਸੀਧੇ^{੧੯} ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਤੇ
 ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੋਵੈ ਦੁਖ ਮੇਟੇ ਹਰਿ ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥
 ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰਭੁ ਰਲਿ ਏਕੋ ਹੋਏ ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰਭੁ^{੨੦} ਏਕ ਸਮਾਨਿ ਜੀਉ ॥ ਪੁਰਿ
 ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਹਾਇਆ ਜਨ ਉਬਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਨਿ
 ਜੀਉ ॥ ੩ ॥^{੨੧} ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਸੈ ਲਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਸਥਿਰੁ
 ਹੋਇ ਜੀਉ ॥^{੨੨} ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਹਰਿ ਰਸਕਿ ਰਸਾਏ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ
 ਮੁਖਿ ਚੋਇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਮੁਆ ਜੀਵਾਇਆ ਫਿਰਿ
 ਬਾਹੁੜਿ^{੨੩} ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਮਰ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਸਮਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^{੨੪} ਟੇਕ ਹੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ

- ੧ ਮੂੰਹ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਨਸੀਬ (ਲਿਖਿਆ) ਹੈ।
- ੨ [ਪਾਖਾਣ] ਪੱਥਰ।
- ੩ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੪ ਭਗਤ-ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ।
- ੫ ਹਉਮੈਂ ਵੱਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੭ ਜਦ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਪੂਰਣਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਗਉਣ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਸੌਖੇ, ਸੁਖੀ।
- ੧੦ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਰਸਿਆ (ਰਸ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਸਿੰਜਰ ਗਿਆ)।
- ੧੧ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਗਟ-ਗਟ ਕਰ ਕੇ ਪੀਤਾ। [ਗਟਾਕ=ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਘੁਟ ਭਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਗਟ-ਗਟ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ]।
- ੧੨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਮ ਪਕੜ ਲੈ ਜਾਵੇ।
- ੧੩ ਇਹ ਜਿੰਦ (ਉਸ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ (ਏਥੇ ਜਿੰਦ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ)।
- ੧੪ [ਸੰ: ਕਰੁਣਾ+ਪ੍ਰਲਾਪ] ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਲਾਪ, ਦੁੱਖ ਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤਰਸ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਵਿਰਲਾਪ

- ਕੀਰਨੇ। ਅਰਥ: ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੁੱਖ-ਰੋਣੀਆਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ (ਇਧਰ-ਉਧਰ) ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਰੂ ਦਰਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਤਰੇ।
  - ੧੬ ਧੁਰੋਂ (ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਮਰਣਾ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਆਈਦਾ ਹੈ-(ਇਹ ਯਕੀਨ ਕਰ ਕੇ) ਗੁਰਮੁਖ ਆਦਮੀ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ=ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ।
  - ੧੭ ਹਰੀ-ਜਨ ਤਰਦੇ ਹਨ ਹਰੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ; ਭਾਵ ਓਹ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਬਲਕਿ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।
  - ੧੮ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਖਿਲੂਤ ਪਵਾ ਕੇ (ਭਾਵ ਆਦਰ ਨਾਲ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
  - ੧੯ ਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ, ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ, ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੋਏ।
  - ੨੦ ਇਕੋ ਜਿਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਭੀ ਹਨ।
  - ੨੧ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਆਵਾਗਉਣ ਦੇ ਗੇੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
  - ੨੨ ਗੁਰੂ ਨਾਮ-ਮੰਤ੍ਰ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ-ਰਸ ਨੂੰ ਸਵਾਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਮਾਣਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਚੌਂਦਾ ਹੈ (ਰਸਕਿ ਰਸਾਏ=ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਰਸ ਵਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ)।
  - ੨੩ ਮੁੜ ਕੇ।
  - ੨੪ ਆਸਰਾ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਉ ॥ ^੧ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਸੈ ਲਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਇ
ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੧੩ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ਛੰਤ* ॥ ਵਡਾ ਮੇਰਾ ਗੋਵਿੰਦੁ
ਅਗਮ^੨ ਅਗੋਚਰੁ^੩ ਆਦਿ^੪ ਨਿਰੰਜਨੁ^੫ ਨਿਰੰਕਾਰੁ^੬ ਜੀਉ ॥ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ^੭
ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ਅਮਿਤਿ^੮ ਵਡਿਆਈ ਮੇਰਾ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਲਖ^੯ ਅਪਾਰ ਜੀਉ ॥
ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ਅਪਰੰਪਰੁ^{੧੦} ਆਪੁ ਆਪਣਾ ਜਾਣੈ ॥ ਕਿਆ ਇਹ ਜੰਤ
ਵਿਚਾਰੇ ਕਹੀਅਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ^{੧੧} ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ^{੧੨} ਕਰਹਿ ਤੂੰ
ਅਪਣੀ ਸੋ ^{੧੩}ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ਵਡਾ ਮੇਰਾ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਗਮ
ਅਗੋਚਰੁ ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ
ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਤੂੰ ^{੧੪}ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ
ਨਿਰੰਤਰਿ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ^{੧੫} ਅਦਿਸਟੁ^{੧੬}
ਅਗੋਚਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਸਹਜੇ^{੧੭} ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਪਾਰੁ
ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਤੂੰ ਸਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹਰਿ
ਹਰਿ ^{੧੮}ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਤੂੰ ਆਪੇ
ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ^{੧੯} ਜੀਉ ॥ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ਤੂੰ ਪਰਧਾਨੁ^{੨੦} ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ
ਕੋਈ ॥ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ^{੨੧} ਸਭੁ ਤੂੰ ਹੈ ਵਰਤਹਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਹਰਿ
ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿਆ^{੨੨} ਏਕੋ ਸੋਈ ^{੨੩}ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਖਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੀਉ ॥ ਤੂੰ
ਸਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਸਭੁ
ਤੂੰ ਹੈ ਕਰਤਾ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਇ ਜੀਉ ॥ ਤੁਧੁ
ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵਹਿ ਸਭ ਤੇਰੇ ਸਬਦਿ^{੨੪} ਸਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ਸਭ ਸਬਦਿ
ਸਮਾਵੈ ਜਾਂ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤੇਰੇ ਸਬਦਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈਐ ਆਪੁ
ਗਵਾਈਐ ਸਬਦੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਅਗੋਚਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ
ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ਜੀਉ ॥ ਸਭੁ ਤੂੰ ਹੈ ਕਰਤਾ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਜਿਉ
ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਇ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੪ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ਛੰਤੁ ਘਰੁ ੪ ॥ ^{੨੫}ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ ਮਨੁ ਪ੍ਰੇਮਿ ਰਤੰਨਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^{੨੬}ਮਨੁ ਰਾਮਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਇਆ
ਕੰਚਨੁ ਸੋਵਿੰਨਾ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲਿਆ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੋ ਭਿੰਨਾ ॥ ਜਨੁ

- ੧ ਅਰਥ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ।
- ੨ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
- ੩ ਜੋ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।
- ੪ ਜੋ ਸਭ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸੀ।
- ੫ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਨਿਰਲੇਪ।
- ੬ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ।
- ੭ ਗਮਤਾ, ਪਹੁੰਚ, ਸਮਰੱਥਾ।
- ੮ ਅਮਿਣਵੀਂ, ਬੇਅੰਤ।
- ੯ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ।
- ੧੦ ਅਪਰੰਪਾਰ, ਪਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ; ਬੇਅੰਤ।
- ੧੧ ਬਿਆਨ ਕਰਨ।
- ੧੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਤੇਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਹਰ ਇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ; ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ।
- ੧੫ [ਸੰ: ਰੇਖਾ=ਲੀਕ] ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ।
- ੧੬ ਅਦਿੱਖ, ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੭ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।

- ੧੮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੧੯ ਸਿਆਣਾ।
- ੨੦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ, ਸਭ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
- ੨੧ [ਸੰ: ਆਵਾਜ਼] ਹੁਕਮ।
- ੨੨ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਮਝਿਆ।
- ੨੪ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ।
- ੨੫ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਿੱਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਨ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੬ ਰਾਮ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕਸਵਟੀ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਖਰਾ ਸੋਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਸੋਵਿੰਨਾ=ਸੋ ਵੰਨੀ ਦਾ, ਬਹੁਤ ਖਰਾ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜ ਕੇ ਗੁਲ-ਲਾਲਾ ਵਰਗੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਸੁਰਖ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਲੂਲਾ=[ਫਾਰਸੀ ਚੁੰ-ਲਾਲਹ] ਗੁਲ-ਲਾਲਾ ਵਰਗਾ (ਸੁਰਖ)।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :-ਨਾਮ ਦੀ ਇੰਨੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਲੱਖ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

† ਇਹ ਚਾਰ ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ੬ ਛੰਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਨਾਲ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਲ ੨੪ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੀਆਂ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਜ਼ਮੂਨ : ਹਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ।

ਨਾਨਕੁ ਮੁਸਕਿ ਝਕੋਲਿਆ^੧ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਧਨੁ ਧੰਨਾ ॥ ੧ ॥ ^੨ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ
 ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਅਣੀਆਲੇ ਅਣੀਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^੩ਜਿਸੁ ਲਾਗੀ ਪੀਰ ਪਿਰੰਮ
 ਕੀ ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਰੀਆ ॥ ^੪ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਆਖੀਐ ^੫ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਮਰੀਆ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਜਗੁ ਦੁਤਰੁ^੬ ਤਰੀਆ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਮੂਰਖ
 ਮੁਗਧ^੭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮਿਲੁ ਗੋਵਿੰਦ ਰੰਗਾ^੮ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^੯ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ
 ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਇਕ ਮੰਗਾ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ^{੧੦}ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸਿਆ
 ਜਪਿ ਅਨਤ ਤਰੰਗਾ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸਤਸੰਗਾ^{੧੧} ॥
 ੩ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸੁਣਿ ਬੇਨਤੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
 ਹਉ ਮਾਗਉ ਸਰਣਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ^{੧੨}ਭਗਤਿ
 ਵਛਲੁ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਹੈ ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਇਆ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਰਣਾਗਤੀ
 ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੧੫ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੩}
 ਦੂਢਿ ਦੂਢੇਦਿਆ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਲਧਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^{੧੪}ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਗੜ
 ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਧਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਰਤਨੁ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਵਿਧਾ^{੧੫} ॥
^{੧੬}ਪੁਰਿ ਭਾਗ ਵਡੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਰਸਿ ਗੁਧਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਪੰਥੁ ਦਸਾਵਾ
 ਨਿਤ ਖੜੀ ਮੁੰਧ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲੀ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚੇਤਾਇ ਗੁਰ
 ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲੀ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ^{੧੯} ਹੈ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ
 ਜਾਲੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਬਨਵਾਲੀ* ॥
 ੨ ॥ ^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰੇ ਆਇ ਮਿਲੁ ਮੈ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਮੇਰਾ
 ਮਨੁ ਤਨੁ ਬਹੁਤੁ ਬੈਰਾਗਿਆ^{੨੧} ^{੨੨}ਹਰਿ ਨੈਣ ਰਸਿ ਭਿੰਨੇ ॥ ਮੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਪਿਆਰਾ ਦਸਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥ ਹਉ ਮੂਰਖੁ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਮੇ ॥ ੩ ॥ ^{੨੩}ਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੀ ਦੇਹਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੁਰਕੇ ਰਾਮ
 ਰਾਜੇ ॥ ^{੨੪}ਜਿਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨਿ ਭਾਈਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਛਕਿ ਛਕੇ ॥ ਗੁਰ ਤੁਠੈ
 ਹਰਿ ਪਾਇਆ ^{੨੫}ਚੂਕੇ ਧਕ ਧਕੇ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੋਇਆ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ
 ਇਕੇ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੧੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ
 ਹੈ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਸਿਖ ਦੇਇ
 ਹਰਿ ਰਾਸੇ^{੨੬} ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਵਣਜਾਰਾ ਵਣਜੁ ਹੈ ਗੁਰੁ ਸਾਹੁ ਸਾਬਾਸੇ ॥ ਜਨੁ
 ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਤਿਨੀ ਪਾਇਆ ^{੨੭}ਜਿਨ ਧੁਰਿ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਾਸੇ ॥ ੧ ॥
 ਸਚੁ ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਤੂੰ ਧਣੀ^{੨੮} ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਵਣਜਾਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਸਭ ਭਾਂਡੇ
 ਤੁਧੈ ਸਾਜਿਆ ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਹਰਿ ਥਾਰਾ^{੨੯} ॥ ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਸਾ^{੩੦}

- ੧ [ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹਿਲਾ ਕੇ ਭਿਉਂਣਾ] ਸਿੱਚਿਆ।
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਨਾਲ ਸੁਗੰਧਤ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਸਕਿ [ਫਾਰਸੀ ਮੁਸਕ=ਕਸਤੂਰੀ]
ਖੁਸ਼ਬੋ, ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ।
- ੨ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੇ, ਜੋ ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ
ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ
ਹੈ। ਅਣੀ=ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ।
- ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹਾ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਓਹੀ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਝੱਲੀਦੀ ਹੈ।
- ੪ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਪੂਰਣਤਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ
ਆਵਾਗਉਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੫ ਜੋ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹਉਮੈ ਵਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਇਉਂ
ਮਰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਔਖਾ ਤਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
- ੭ ਬੇਸਮਝ। ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਬੇਸਮਝ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ
ਪਏ ਹਾਂ।
- ੮ ਰੰਗ ਵਾਲਾ, ਰੰਗੀਲਾ, ਮੌਜੀ।
- ੯ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ
ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਖਿੜਿਆ, ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ
ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ। ਇਥੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਕ
ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪ
ਕਈ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ। “ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ
ਅਨਤ ਤਰੰਗ” (ਸੁਖਮਨੀ)।
- ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੨ ‘ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ’ ਹੋਣਾ ਹਰੀ ਦਾ ਖਾਸ
ਗੁਣ ਹੈ; ਉਹ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਾਜ
ਰੱਖੇਗਾ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੪ ਕਾਇਆ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ
ਵਾਸਾ ਸਿਧ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੫ ਵਿੰਨਿਆ ਗਿਆ (ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ) ਹੀਰੇ ਨਾਲ
(ਸਖਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰੇ ਦੀ ਅਣੀ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ
ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ)।
- ੧੬ ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੭ ਹਰੀ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਗੁਨਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ (ਰਸ ਨਾਲ
ਭਰ ਗਿਆ ਹਾਂ; ਅਨੰਦੀ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ)।
- ੧੮ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀ ਨਿਤ ਖੜੋਤੀ ਹੋਈ
(ਪਤੀ ਦਾ) ਰਾਹ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ, ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ!
ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਯਾਦ ਕਰਾਓ (ਭਾਵ ਪਤਾ ਦਿਓ)
ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਚੱਲਾਂ।
- ੧੯ ਆਸਰਾ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਲਈ ਨਾਮ ਹੀ ਆਸਰਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸਾੜਦੀ ਹਾਂ।
- ੨੦ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆ ਮਿਲ ਮੈਨੂੰ
ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜੇ ਨੂੰ।
- ੨੧ ਵੈਰਾਗ ਗਿਆ ਹੈ, ਓਦਰ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤਰ ਹੋਈਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਹਨ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹੀ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ
ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ : ਗੁਰੂ ਹੋਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਛਿੜਕਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨੋਂ ਭਾਈ ਹੈ (ਚੰਗੀ
ਲੱਗੀ ਹੈ), ਓਹ (ਇਸ ਨੂੰ) ਛਕ ਕੇ ਨਾਮ-
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ।
- ੨੫ ਆਵਾਗਉਣ ਦੇ ਜੋ ਧੱਕੇ ਉਤੇ ਧੱਕੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ,
ਓਹ ਮੁੱਕ ਗਏ।
- ੨੬ ਰਾਸਿ, ਪੂੰਜੀ।
- ੨੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ (ਲਿਲਾਟ) ਉਤੇ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਲੇਖ
ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੮ [ਸਿੰਧੀ] ਮਾਲਕ ਹੈ।
- ੨੯ [ਸਿੰਧੀ] ਤੇਰੀ।
- ੩੦ ਓਹੀ।

* [ਬਨਮਾਲਾ (ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ) ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਕਰਤਾਰ। ਹੇ ਹਰੀ! ਦਾਸ ਨਾਨਕ
ਨੂੰ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿਹ ਜਿਹੜਾ ਬਨਵਾਰੀ-ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਿਕਲੈ ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਰੇ ਵੇਚਾਰਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿਆ ਹਰਿ
 ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਹ^੧ ਸੁਆਮੀ ਤੂੰ^੨ ਅਪਰ
 ਅਪਾਰੋ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹਹ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਏਹਾ ਆਸ ਆਧਾਰੋ^੩ ॥
 ਹਮ ਮੂਰਖ ਕਿਛੁਅ ਨ ਜਾਣਹਾ ਕਿਵ ਪਾਵਹ ਪਾਰੋ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ
 ਦਾਸੁ ਹੈ ਹਰਿ ਦਾਸ ਪਨਿਹਾਰੋ^੪ ॥ ੩ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਿ ਲੈ ਹਮ ਸਰਣਿ
 ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਹਮ ਭੂਲਿ ਵਿਗਾੜਹ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਹਰਿ ਲਾਜ
 ਰਖਾਏ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਹੈ ਦੇ ਮਤਿ ਸਮਝਾਏ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ
^੫ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਕਾਂਢਿਆ ਹਰਿ ਪੈਜ ਰਖਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੧੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ
 ੪ ॥ ^੬ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ
 ਰਾਜੇ ॥ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਕਟਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ^੭ਘਟਿ ਬਲਿਆ ॥ ਹਰਿ
 ਲਧਾ ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥੋ ਫਿਰਿ ^੮ਬਹੁੜਿ ਨ ਚਲਿਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਆਰਾਧਿਆ ਆਰਾਧਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ
 ਚੇਤਿਓ ਸੇ ਕਾਹੇ^੯ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ^{੧੦} ਹੈ
 ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥ ਹੁਣਿ ਵਤੈ* ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ ਅਗੈ
 ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥ ^{੧੧}ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ^{੧੨}ਹਰਿ ਭਾਏ ॥
 ੨ ॥ ਤੂੰ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਕੋ ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਉਪਾਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਕਿਛੁ ਹਾਥਿ^{੧੩} ਕਿਸੈ
 ਦੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ^{੧੪}ਸਭਿ ਚਲਹਿ ਚਲਾਏ ॥ ਜਿਨ੍ ਤੂੰ ਮੇਲਹਿ ਪਿਆਰੇ ਸੇ ਤੁਧੁ
 ਮਿਲਹਿ ਜੋ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ^{੧੫} ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਤਰਾਏ ॥ ੩ ॥ ਕੋਈ ਗਾਵੈ ^{੧੬}ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਨਹੀ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਭੀਜੈ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^{੧੭}ਜਿਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਵਿਕਾਰੁ ਹੈ ਤਿਨਾ ਰੋਇ ਕਿਆ
 ਕੀਜੈ ॥ ^{੧੮}ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਸਿਰਿ ਰੋਗ ਹਥੁ ਦੀਜੈ ॥ ^{੧੯}ਜਿਨਾ
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥
 ੧੮ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਤੇ ਜਨ ਸੁਘੜ
 ਸਿਆਣੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਜੇ ਬਾਹਰਹੁ ਭੁਲਿ ਚੁਕਿ ਬੋਲਦੇ ^{੨੦}ਭੀ ਖਰੇ ਹਰਿ ਭਾਣੇ ॥
 ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਨੋ ਹੋਰੁ ਥਾਉ ਨਾਹੀ ^{੨੧}ਹਰਿ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਦੀਬਾਣੁ^{੨੨} ਹੈ ਹਰਿ ਤਾਣੁ ਸਤਾਣੇ ॥ ੧ ॥ ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੋ
 ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ^{੨੩} ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^{੨੪}ਗੁਰਸਿਖੀ ਸੋ ਥਾਨੁ ਭਾਲਿਆ ਲੈ ਧੁਰਿ ਮੁਖਿ
 ਲਾਵਾ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੀ ^{੨੫}ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਾ ॥
^{੨੬}ਜਿਨ੍ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਿਆ ਤਿਨ ਹਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਵਾ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ

- ੧ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ।
- ੨ ਪਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬਿਅੰਤ।
- ੩ ਆਸਰਾ।
- ੪ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ।
- ੫ (ਨਾਨਕ) ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖੇਗਾ।
- ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ) ਪੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੭ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜਗਿਆ।
- ੮ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਆਵਣ ਜਾਣ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਕਾਹਨੂੰ?
- ੧੦ ਦੁਰਲਭ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ, ਅਮੋਲਕ।
- ੧੧ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੧੩ ਵੱਸ ਵਿੱਚ, ਇਖਤਿਆਰ ਵਿੱਚ।
- ੧੪ ਸਾਰੇ ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਚਲਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਮਿਲਿਆ।
- ੧੬ ਰਾਗੀਂ, ਨਾਦੀਂ, ਵੇਦੀਂ= ਰਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਨਾਦ (ਸੰਖ, ਸਿੰਛੀ ਆਦਿ) ਵਜਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੁਆਰਾ। ਲੋਕੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਕੋਈ ਗਾ ਕੇ, ਕੋਈ ਵਜਾ ਕੇ, ਕੋਈ ਪੜ੍ਹ ਕੇ-

- ਪਰ ਹਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੧੭ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਤੇ ਬੁਰਾਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਦੇ ਰੋਇ (ਕੀਰਨੇ ਪਾਣ) ਨੂੰ ਕੀ ਕਰੀਏ?
  - ੧੮ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਗ (ਬੁਰਾਈ) ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਪਏ ਦੇਈਏ, ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ।
  - ੧੯ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
  - ੨੦ ਫੇਰ ਭੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
  - ੨੧ ਹਰੀ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ।
  - ੨੨ [ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਦਾਦ ਲਈ ਫਰਿਆਦ ਹੋ ਸਕੇ] ਫਰਿਆਦ ਦੀ ਥਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ) ਨਾਮ ਹੀ ਫਰਿਆਦ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਤਾਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਸਤਾਣੇ (ਤਕੜੇ) ਹਨ।
  - ੨੩ ਸੋਹਣਾ।
  - ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਓਹ ਥਾਂ ਢੂੰਡ ਲਈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਪੂੜ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਾਈ।
  - ੨੫ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲ ਹੋਈ।
  - ੨੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੂਜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ 'ਤਿੰਨ ਪੂਜੇ ਸਭ ਕੋਈ॥'

* [ਵੱਤਰ ਵੇਲੇ, ਜਦ ਜ਼ਿਮੀਂ ਨੂੰ ਵੱਤ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰਚ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਵਾਹੁਣ ਤੇ ਬੀ ਪਾਣ ਜੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।] ਵੇਲੇ ਸਿਰ, ਜਦ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਰਥ : ਜੇ ਮਨੁੱਖ-ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ ਤਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਫਸਲ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਗਲੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ) ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਕੀ ਆਸਰਾ ਤੱਕੇਗਾ?

ਮਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^੧ਕਰਿ ਸੇਵਹਿ ਪੂਰਾ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੁਖ ਜਾਇ ਲਹਿ ਮੇਰੀ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੀ ਭੁਖ ਸਭ ਗਈ ਤਿਨ ਪਿਛੈ
ਹੋਰ ਖਾਇ ਘਨੇਰੀ ^੨ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ^੩ਹਰਿ ਪੁੰਨੁ ਬੀਜਿਆ ਫਿਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ
ਹਰਿ ਪੁੰਨ ਕੇਰੀ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਮਨਿ ਵਾਧਾਈਆ ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਡਿਠਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਕੋਈ ਕਰਿ ਗਲ ਸੁਣਾਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਸੋ ਲਗੈ ਗੁਰਸਿਖਾ
ਮਨਿ ਮਿਠਾ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਗੁਰਸਿਖ ਪੈਨਾਈਅਹਿ ^੪ ਜਿਨ੍ਹਾ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਤੁਠਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੋਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥
੧੯ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਭੇਟਿਆ ^੫ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਨ ਹਰਿ
ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ^੬ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ^੭ ਭੁਖ ਸਭ ਉਤਰੈ ਜੋ ਹਰਿ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ੍ਹ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਨਿਤ ਜਪੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^੮ ਹਰਿ ਨਾਮਿ
ਤਰਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੯ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨਾ ਫਿਰਿ ਬਿਘਨੁ ਨ
ਹੋਈ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਜਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖੁ ^{੧੦} ਮਨਾਇਆ ^{੧੧} ਤਿਨ ਪੂਜੇ ਸਭੁ
ਕੋਈ ॥ ਜਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ੍ਹ ਸੁਖੁ ਸਦ ਹੋਈ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ
ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੇਟਿਆ ਤਿਨ੍ਹ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੨} ਜਿਨ੍ਹਾ
ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹ ਹਰਿ ਰਖਣਹਾਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਤਿਨ੍ਹ ਕੀ
ਨਿੰਦਾ ਕੋਈ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ
ਮਾਨਿਆ ਸਭ ਦੁਸਟ ^{੧੩} ਝਖ ਮਾਰਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਹਰਿ
ਰਖਣਹਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ ਪੈਜ ^{੧੪} ਰਖਦਾ ਆਇਆ
ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਹਰਣਾਖਸੁ ^{੧੫} ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥
^{੧੬} ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮਦੇਉ ^{੧੭} ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ੨੦ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ਛੰਤ ਘਰੁ ੫ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ^{੧੬} ਵੇ ਪਿਆਰੇ ਆਉ ਘਰੇ ^{੧੭} ॥ ^{੧੮} ਹਰਿ
ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਘਰਿ ਵਸੈ ਹਰੇ ॥ ^{੧੯} ਰੰਗਿ ਰਲੀਆ
ਮਾਣਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ॥ ^{੨੦} ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਮੇਰੇ
ਪਿਆਰੇ ਮੇਲੇ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨ ਚਾਖਿਆ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ^{੨੧} ਭਾਉ
ਕਰੇ ॥ ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨ ਬੁਝੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ ਆਸ ਕਰੇ ॥

- ੧ ਜੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਕਰ ਕੇ (ਜਾਣ ਕੇ) ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ (ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ) ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।
- ੨ ਬਹੁਤੀ (ਦੁਨੀਆਂ)।
- ੩ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਨੂੰ।
- ੪ (ਆਦਰ ਦੀ ਖਿਲੂਤ) ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਮਾਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਮੇਲ ਕੀਤਾ, ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਏ।
- ੬ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਸੰਥਾ ਵਾਗੂੰ)
- ੭ ਤੇਹ।
- ੮ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰੇ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੦ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ।
- ੧੧ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਨੋਟ।
- ੧੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਉਪਜੀ ਹੈ।
- ੧੩ [ਖੋਟੇ ਆਦਮੀ] ਦੁਸ਼ਮਣ।
- ੧੪ ਇੱਜ਼ਤ।

- ੧੫ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਜਾਣ ਕੇ ਪੁੰਡਰ ਪੁਰ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਜਾਰੀ ਵਿਠਲ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੜਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਨਾਮਦੇਵ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਹਰੀ ਨੇ ਪਰਤ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਹੋ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧੦, ਪੰ: ੧੧।
- ੧੬ ਭਟਕਣੇ ਵਾਲੇ।
- ੧੭ ਨਿੱਜ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਟਿਕਾਣੇ।
- ੧੮ ਹਰੀ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੇਲੋ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਹਰੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇ।
- ੧੯ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਮੌਜਾਂ।
- ੨੦ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੀ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇਗਾ।
- ੨੧ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ।

* [ਹਿਰਣਯ ਕਸ਼ਿਪੁ] ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਜ਼ਾਲਮ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਰਾਖਸ਼ ਜਾਂ ਦੈਂਤ ਅਖਵਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਪੁਰਾਣ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਲਈ ਥੰਮ੍ਹ ਪਾੜ ਕੇ ਬਹੁੜਿਆ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧੦, ਪੰ: ੨।

† ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਇਕ ਉੱਘੇ ਭਗਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੨੭੦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਤਾਰਾ ਦੇ ਨਰਸੀ ਵਾਮਨੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਾਈਂ ਪੁੰਡਰ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ੧੩੫੦ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ਕੰਮ ਛੀਬੋ ਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਦਿਆਂ ਨੂੰ 'ਆਭੰਗ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਕੁ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਗਈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਘੁਮਾਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਮਗੜੀਏ ਨੇ ਕਰਾਈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਤਲਾ ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੇ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ।

‡ ਇਸ ਛੱਕੇ ਵਿੱਚ ਓਹੀ ਹਰੀ ਵੱਲ ਤਾਂਘ ਦੱਸੀ ਹੈ।

੧ ਨਿਤ ਜੋਬਨੁ ਜਾਵੈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਜਮੁ ਸਾਸ ਹਿਰੇ ॥ ੨ ਭਾਗ ਮਣੀ ਸੋਹਾਗਣਿ
 ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੩ ਪਿਰ ਰਤਿਅੜੇ ਮੈਡੇ ਲੋਇਣ
 ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਚਾਤ੍ਰਕ* ਬੂੰਦ ਜਿਵੈ ॥ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ* ਹੋਆ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ
 ੪ ਹਰਿ ਬੂੰਦ ਪੀਵੈ ॥ ੫ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਜਗਾਵੈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੀਦ ਨ ਪਵੈ ਕਿਵੈ ॥
 ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਲਧਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ੬ ਗੁਰੂ ਲਿਵੈ ॥ ੩ ॥ ਚੜਿ ਚੇਤੁ
 ਬਸੰਤੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਭਲੀਅ ਰੁਤੇ ॥ ੭ ਪਿਰ ਬਾਝੜਿਅਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਆਂਗਣਿ
 ਧੂੜਿ ਲੁਤੇ ॥ ਮਨਿ ਆਸ ਉਡੀਣੀ* ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੁਇ ਨੈਨ ਜੁਤੇ ॥ ਗੁਰੁ
 ਨਾਨਕੁ ਦੇਖਿ ਵਿਗਸੀ* ੧੦ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ੧੧ ਜਿਉ ਮਾਤ ਸੁਤੇ ॥ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕੀਆ
 ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣਾਈਆ ॥ ੧੨ ਗੁਰ ਵਿਟੜਿਅਹੁ
 ਹਉ ਘੋਲੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਮੇਲਾਈਆ ॥ ਸਭਿ ਆਸਾ ਹਰਿ ਪੂਰੀਆ
 ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ੧੩ ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਤੁਠੜਾ* ੧੪ ਮੇਰੇ
 ਪਿਆਰੇ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਪਿਆਰੇ ੧੫ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੇਮੁ
 ਨ ਖੇਲਸਾ ॥ ਕਿਉ ਪਾਈ ਗੁਰੁ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਸਾ ॥ ੧੬ ਹਰਿ ਦਾਤੜੇ
 ਮੇਲਿ ਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਸਾ ॥ ੧੭ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ
 ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਸਾ ॥ ੬ ॥ ੧੪ ॥ ੨੧ ॥

੧੮ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ॥
 ੧ ਅਨਦੋ ਅਨਦੁ ਘਣਾ* ੧੯ ਮੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ਰਾਮ ॥ ਚਾਖਿਅੜਾ ਚਾਖਿਅੜਾ
 ਮੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਮਨ ਮਹਿ ਵੂਠਾ* ੨੦ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਤੂਠਾ* ੨੧ ਸਹਜੁ* ੨੨ ਭਇਆ ॥ ੨੨ ਗ੍ਰਿਹੁ ਵਸਿ ਆਇਆ ਮੰਗਲੁ* ੨੩ ਗਾਇਆ
 ੨੪ ਪੰਚ ਦੁਸਟ ਓਇ ਭਾਗਿ ਗਾਇਆ ॥ ੨੫ ਸੀਤਲ ਆਘਾਣੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੇ
 ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਬਸੀਠਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਣੀ
 ਡੀਠਾ ॥ ੧ ॥ ਸੋਹਿਅੜੇ* ੨੪ ਸੋਹਿਅੜੇ ਮੇਰੇ ੨੫ ਬੰਕ ਦੁਆਰੇ ਰਾਮ ॥ ਪਾਹੁਨੜੇ* ੨੬
 ਪਾਹੁਨੜੇ ਮੇਰੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ੨੭ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਨਮਸਕਾਰ
 ਕਰਿ ਲਗੇ ਸੇਵਾ ॥ ਆਪੇ ਜਾਵੀ ਆਪੇ ਮਾਵੀ* ੨੮ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ* ੨੯ ਆਪਿ
 ਦੇਵਾ* ੩੦ ॥ ਅਪਣਾ ਕਾਰਜੁ* ੩੧ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ਆਪੇ ੩੨ ਧਾਰਨ ਧਾਰੇ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਸਹੁ ਘਰ ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਸੋਹੇ ਬੰਕ ਦੁਆਰੇ ॥ ੨ ॥ ੩੩ ਨਵ ਨਿਧੇ ਨਉ ਨਿਧੇ
 ਮੇਰੇ ਘਰ ਮਹਿ ਆਈ ਰਾਮ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ
 ਰਾਮ ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ਸਦਾ ਸਖਾਈ ੩੪ ਸਹਜ ਸੁਭਾਈ ਗੋਵਿੰਦਾ ॥ ੩੫ ਗਣਤ

੧ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਜਵਾਨੀ ਗੁਜਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਤੇ ਮੌਤ ਸ਼ਾਸ ਚੁਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਗਿਣਵੇਂ ਸਾਹ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਓਹ ਘਟ ਰਹੇ ਹਨ।

੨ ਪਰ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਸੁਭਾਗ ਦੀ ਮਣੀ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।

੩ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ! ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਤੀ ਵੱਲ ਇਉਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਪੀਹਾ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ।

੪ ਠੰਢਾ।

੫ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ।

੬ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਮੈਨੂੰ ਜਗਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ; ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ।

੮ (ਕੁੱਤ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਪਰ) ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਧੂੜ ਉੱਡਦੀ ਹੈ।

੯ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸ! ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਆਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ (ਪਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ)।

੧੦ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ।

੧੧ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ (ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।

੧੨ ਗੁਰੂ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਵਾਰਨੇ ਹਾਂ।

੧੩ ਮਨ-ਮੰਗਿਆ, ਜੋ ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ।

੧੪ ਮਿਹਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।

੧੫ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਖੇਡਣਾ (ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ)।

੧੬ ਹੇ ਹਰੀ-ਦਾਤੇ! ਮੈਨੂੰ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਵਾਂ।

੧੭ ਜੇ ਧੁਰੋਂ, ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਸੀ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਲਿਆ।

੧੮ ਬਹੁਤ।

੧੯ ਵੁੱਠਾ, ਵਸਿਆ।

੨੦ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੁਖ।

੨੧ ਘਰ (ਦਿਲ) ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ।

੨੨ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ।

੨੩ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਪੰਜ ਵੈਰੀ ਜੋ ਸਨ, ਓਹ ਨੱਸ ਗਏ।

੨੪ ਠੰਢੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਰੱਜ ਗਏ ਮਿੱਤਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਨਾਲ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ) ਵਕੀਲ ਹੈ।

੨੫ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ।

੨੬ ਸੁੰਦਰ ਘਰ।

੨੭ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ (ਹੋ ਕੇ ਆਏ)।

੨੮ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਈ।

੨੯ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪੇਕਿਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ।

੩੦ ਮਾਲਕ, ਲਾੜਾ।

੩੧ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੩੨ ਕਾਜ, ਵਿਆਹ, ਜੀਵ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਮੌਕਾ।

੩੩ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਕੇ (ਸੰਭਾਲ ਕੇ) ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

੩੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

੩੫ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੋ ਕੇ।

੩੬ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਟ ਗਈ। (ਹੁਣ ਰੱਬ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਲੇਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੁ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਦੱਸ-ਦੱਸ ਕੇ ਤੇ ਗਿਣ-ਗਿਣ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ)।

* ਪਪੀਹਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਬੀਹਾ, ਸਾਰੰਗ ਆਦਿ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੰਛੀ ਬਾਬਤ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਦਲਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਖਾਸ ਬੂੰਦ ਲਈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਲਿਉਂ-ਲਿਉਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਬੂੰਦ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

† ਪਿਛਲੇ ਛੱਕੇ ਵਿੱਚ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਘ ਦੱਸ ਕੇ ਅੰਤ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਹੀ ਵਰਣਨ ਹੈ।

ਮਿਟਾਈ ^੧ਚੂਕੀ ਧਾਈ ਕਦੇ ^੨ਨ ਵਿਆਪੈ ਮਨ ਚਿੰਦਾ ॥ ^੩ਗੋਵਿੰਦ ਰਾਜੇ
 ਅਨਹਦ^੪ ਵਾਜੇ ਅਚਰਜ ਸੋਭ ਬਣਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪਿਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗੇ ਤਾ ਮੈ
 ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ੩ ॥ ^੫ਸਰਸਿਅੜੇ ਸਰਸਿਅੜੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਸਭ ਮੀਤਾ
 ਰਾਮ ॥ ^੬ਬਿਖਮੋ ਬਿਖਮੁ ਅਖਾੜਾ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਜੀਤਾ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ
 ਜੀਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਤਾ ^੭ਤੂਟੀ ਭੀਤਾ ਭਰਮ ਗੜਾ ॥ ਪਾਇਆ ਖਜਾਨਾ ਬਹੁਤੁ
 ਨਿਧਾਨਾ^੮ ਸਾਣਥ^੯ ਮੇਰੀ ਆਪਿ ਖੜਾ ॥ ਸੋਈ ਸੁਗਿਆਨਾ^{੧੦} ਸੋ ਪਰਧਾਨਾ ^{੧੧}ਜੋ
 ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨਾ ਕੀਤਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੨}ਜਾਂ ਵਲਿ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਸਰਸੇ ਭਾਈ
 ਮੀਤਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਕਥਾ^{੧੩} ਹਰਿ ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਿਛੁ
 ਜਾਇ ਨ ਜਾਣੀ ਰਾਮ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ^{੧੪} ਸੁਰਿਨਰ ਮੁਨਿਜਨ^{੧੫} ਸਹਜਿ^{੧੬} ਵਖਾਣੀ^{੧੭}
 ਰਾਮ ॥ ਸਹਜੇ ਵਖਾਣੀ ^{੧੮}ਅਮਿਉ ਬਾਣੀ ^{੧੯}ਚਰਣ ਕਮਲ ਰੰਗੁ ਲਾਇਆ ॥
 ਜਪਿ ਏਕੁ ਅਲਖੁ^{੨੦} ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^{੨੧} ^{੨੨}ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥
^{੨੩}ਤਜਿ ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਵਿਕਾਰੁ ਦੂਜਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ
^{੨੪}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਸਦਾ ਹਰਿਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਹਰਿ ਸੰਤ ਸਜਨ
 ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਵਡਭਾਰੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਰਾਮ ॥
 ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਏ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਲਾਥੇ ਦੂਖ ਸੰਤਾਪੈ^{੨੫} ॥ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੇ ਭ੍ਰਮ
 ਭਉ ਭਾਗੇ ^{੨੬}ਆਪੁ ਮਿਟਾਇਆ ਆਪੈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੈ
 ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ^{੨੭} ਨ ਜਾਈ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਹਰਿ
 ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਦਰੇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥
 ਵਾਰੀ ਤਿਨ ਵਾਰੀ ਜਾਵਾ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰੇ
^{੨੮}ਜਿਨ ਭੇਟਤ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ॥ ^{੨੯}ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਥਾਈ ਪੂਰਨ
 ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ^{੩੦} ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ
 ਹਾਰੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੇਰੀ ਰਾਖੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਬੇਅੰਤਾ
 ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕੇਤਕ^{੩੧} ਗਾਵਾ ਰਾਮ ॥ ਤੇਰੇ ਚਰਣਾ ਤੇਰੇ ਚਰਣ ਧੂੜਿ
 ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਵਾ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਧੂੜੀ ਨਾਈਐ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈਐ ਜਨਮ ਮਰਣ
 ਦੂਖ ਲਾਥੇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸਦਾ ਹਦੂਰੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥੇ ॥ ^{੩੨}ਮਿਟੇ ਦੂਖ
 ਕਲਿਆਣ ਕੀਰਤਨ ਬਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਪਾਵਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਰਣਿ
 ਤਰੀਐ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ^{੩੩} ਕਿਛੁ ਆਨ^{੩੪} ਨ ਮੀਠਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਮਿਲਿ

- ੧ ਧਾਵਣਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।
- ੨ ਮਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।
- ੩ ਹਰੀ ਗਜਦਾ ਹੈ (ਅੰਦਰੋਂ ਬੋਲ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ)।
“ਜੈ ਜੈ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜੈ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਅਨਦ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਜੈ” (ਸੁਖਮਨੀ)।
- ੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੫ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।
[ਸਰਸਿਅੜੇ(ਸਰਸੇ)=ਸਹ ਹਰਸ਼ ਹੋਏ, ਖੁਸ਼ ਹੋਏ]।
- ੬ ਔਖਾ ਅਖਾੜਾ, ਔਖਾ ਮੈਦਾਨਿ-ਜੰਗ; ਸੰਸਾਰ।
- ੭ ਟੁੱਟ ਗਈ ਦੀਵਾਰ ਵਹਿਮ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ।
- ੮ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੯ ਸਹਾਇਤਾ 'ਤੇ, ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਉਤੇ ਆਪ ਹਰੀ ਖੜੋਤਾ। “ਸੰਤ ਸਾਨਥ ਭਏ ਲੂਟਾ” (ਸਾਰੰਗ ਮ: ੫)।
- ੧੦ ਚੰਗੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ, ਸਿਆਣਾ।
- ੧੧ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ।
- ੧੨ ਜਦ ਮਾਲਕ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਲ (ਪੱਖ ਉਤੇ) ਹੋਵੇ।
- ੧੩ ਜੋ ਕਬਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੧੪ ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਆਦਮੀ, ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼।
- ੧੫ [ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਾਲੇ] ਸਾਧ ਲੋਕ; “ਸੋ ਮੁਨਿ ਜਿ ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰੇ” (ਭੈਰਉ ਮ: ੩)।
- ੧੬ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੧੭ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਹਰੀ ਦੀ ਅਕਹਿ ਗੱਲ)।
- ੧੮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਮਿੱਠੀ) ਬਾਣੀ।
- ੧੯ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹਰੀ ਦੇ ਕੰਵਲਾ ਵਰਗੇ (ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸੋਹਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਜੋ ਸਮਝਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।
- ੨੧ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
- ੨੨ ਮਨ-ਇੱਛਤ, ਮਨ-ਮੰਗਿਆ।
- ੨੩ ਛੱਡ ਕੇ ਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ ਤੇ ਦ੍ਰੈਤ-ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਬੁਰਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮ-ਜੋਤ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਾੜੇ।
- ੨੬ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ; ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਦੇਖੋ “ਆਪੈ ਨੋ ਆਪੁ ਖਾਇ” (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ, ਪੰਨਾ ੮੬, ਨੋਟ ੧੨)।
- ੨੭ ਕਿਧਰੇ।
- ੨੮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਭਗਤਾਂ) ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ।
- ੨੯ ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੩੦ [ਵਿਧਾੜੀ] ਕਰਤਾਰ।
- ੩੧ ਕਿਤਨੇ ਕੁ?
- ੩੨ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਕਲਿਆਣ=ਖੈਰੀਅਤ, ਸੁਖ ਸਾਂਦ।
- ੩੩ ਵਿਨਿਆ ਗਿਆ, ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ।
- ੩੪ ਹੋਰ।

* ਇਸ ਚੌਕੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਜਲ-ਮੱਛੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਕ-ਬੁੰਦ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਆਰਾਧਿਆ ਹਰਿ ^੧ਘਟਿ ਘਟੇ ਡੀਠਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਹਰਿ ਘਟਿ
ਘਟੇ ਡੀਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੋ ਵੂਠਾ ^੨ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਨਾਠੇ ॥ ^੩ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗਾਇਆ
ਸਭ ਦੂਖ ਮਿਟਾਇਆ ^੪ਹਉਮੈ ਬਿਨਸੀ ਗਾਠੇ ॥ ^੫ਪ੍ਰਿਉ ਸਹਜ ਸੁਭਾਈ ਛੋਡਿ
ਨ ਜਾਈ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ਮਜੀਠਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਬੇਧੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਿਛੁ
ਆਨ ਨ ਮੀਠਾ ॥ ੧ ॥ ^੬ਜਿਉ ਰਾਤੀ ਜਲਿ ਮਾਛੁਲੀ ਤਿਉ ਰਾਮ ਰਸਿ ਮਾਤੇ
ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਉਪਦੇਸਿਆ ^੭ਜੀਵਨ ਗਤਿ ਭਾਤੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਜੀਵਨ ਗਤਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ^੮ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਏ ॥ ਹਰਿ ਰਤਨ
ਪਦਾਰਥੋ ਪਰਗਟੋ ਪੂਰਨੋ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ^੯ਜਾਏ ॥ ^{੧੦}ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਘਰੁ ਸਰੂਪੁ
ਸੁਜਾਨੁ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਕੀ ਮਿਟੈ ਨ ਦਾਤੇ ॥ ਜਲ ਸੰਗਿ ਰਾਤੀ ਮਾਛੁਲੀ ਨਾਨਕ
ਹਰਿ ਮਾਤੇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਜਾਚੈ ਬੂੰਦ ਜਿਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ਰਾਮ
ਰਾਜੇ ॥ ^{੧੨}ਮਾਲੁ ਖਜੀਨਾ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮੀਤ ਸਭਹੂੰ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਸਭਹੂੰ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਾਰਾ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ^{੧੩}ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਹਰਿ
^{੧੪}ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਬਿਸਰੈ ਕਬਹੂੰ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰੰਗੁ ^{੧੫}ਮਾਣੀਐ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖੁ
ਜਗਜੀਵਨੋ ਸੰਤ ਰਸੁ ਪੀਵਨੋ ਜਪਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਦੁਖ ਡਾਰਾ ^{੧੬}॥ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਜਾਚੈ
ਬੂੰਦ ਜਿਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪਿਆਰਾ ॥ ੩ ॥ ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਆਪਣੇ ਮਾਨੋਰਥੋ
ਪੂਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ^{੧੭}ਢਾਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ ਭੇਟਤ ਗੁਰੁ ਸੁਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਪਾਏ ^{੧੮}ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਾਏ ਸਭ ਨਿਧਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ^{੧੯}ਆਦਿ
ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ ^{੨੦}॥ ^{੨੧}ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ
ਘਨੇਰੇ ^{੨੨}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ^{੨੩}ਸਾਧੂ ਧੂਰਾ ॥ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਨਾਨਕਾ
ਮਾਨੋਰਥੋ ਪੂਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ* ਘਰੁ ੬ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ਜਾ ਕਉ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਈ ਜਪਾਤ ^{੨੪}॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਤਿਨ੍ ਰਾਮ ਸਿਉ ^{੨੫}ਭੇਟਤ ਸਾਧ ਸੰਗਾਤ ॥ ੧ ॥
ਛੰਤੁ ॥ ਜਲ ਦੁਧ ਨਿਆਈ ਰੀਤਿ ਅਬ ^{੨੬}ਦੁਧ ਆਚ ^{੨੭}ਨਹੀ ਮਨ
ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰੇ ॥ ਅਬ ਉਰਝਿਓ ਅਲਿ ^{੨੮}ਕਮਲੇਹ ਬਾਸਨ ਮਾਹਿ
ਮਗਨ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਭੀ ਨਾਹਿ ਟਰੈ ॥ ^{੨੯}ਖਿਨੁ ਨਾਹਿ ਟਰੀਐ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਹਰੀਐ ਸੀਗਾਰ ਹਭਿ ਰਸ ਅਰਪੀਐ ॥ ਜਹ ਦੂਖੁ ਸੁਣੀਐ ਜਮਪੰਥੁ
ਭਣੀਐ ਤਹ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨ ਡਰਪੀਐ ॥ ^{੩੦}ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣੀਐ
ਸਗਲ ਪ੍ਰਾਛਤ ਦੁਖ ਹਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਛੰਤ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰਿ ਕੇ ਮਨ

- ੧ ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ।
- ੨ ਵਸਿਆ, ਵਰਿਆ। ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਰੂਰ ਆਇਆ।
- ੩ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਹਰੀ)।
- ੪ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਗੰਢ ਦੂਰ ਹੋਈ।
- ੫ ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਹੁਣ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨੂੰ (ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ) ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। (ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)
- ੬ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਾਂ।
- ੭ ਜੀਵਨ-ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਹਰੀ)। ਜਦ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਜੀਵਨ-ਗਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਾਏ (ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ)।
- ੮ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ (ਹਰੀ)।
- ੯ ਕਿਧਰੇ।
- ੧੦ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਸੁਚੱਜਾ, ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੧ ਜਿਵੇਂ ਪੀਪਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। 'ਚਾੜ੍ਹਕ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੨ ਧਨ, ਖਜ਼ਾਨਾ, ਪੁੱਤਰ, ਭਰਾ ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਪਹੁੰਚ, ਸਮਰੱਥਾ।
- ੧੪ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵਕਤ।
- ੧੫ ਮੇਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੧੬ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
- ੧੭ ਵਹਿਮ ਦੀ ਕੰਧ ਢਹਿ ਪਈ, ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ।
- ੧੮ ਉਸ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਵਿਚਕਾਰ (ਭਾਵ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ) ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ; ਭਾਵ ਸਦਾ।
- ੨੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣਗਾਰ।
- ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

- ੨੨ ਬਹੁਤੇ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ (ਡਿੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ)।
- ੨੪ ਜਪਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਤੇ।
- ੨੬ ਹੁਣ ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ 'ਅਬ' ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ : "ਹੁਣ ਦੇਖ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਨੂੰ!"
- ੨੭ ਆਂਚ=ਸੇਕ। ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; (ਭਾਵ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਵੇ) ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। (ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਾਕਰ ਹਰੀ-ਦੁੱਧ ਉਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਹਰੀ-ਦੁੱਧ ਜੀਵ-ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਵੇਗਾ। ਇਸ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਰੂਪ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਸੀਗਾਰ ਹਭਿ ਰਸ ਅਰਪੀਐ' ਅਤੇ 'ਜਹ ਦੂਖੁ ਸੁਣੀਐ ਜਮ-ਪੰਥੁ ਭਣੀਐ ਤਹ ਸਾਧ-ਸੰਗਿ ਨਾ ਡਰਪੀਐ')।
- ੨੮ [ਸੰ:] ਭੌਰਾ ਫਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੰਵਲ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ; ਉਹ ਇਕ ਘੜੀ ਭਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।
- ੨੯ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਖਿਨ ਭਰ ਭੀ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੀਏ, ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਸਵਾਦ ਹਰੀ ਉਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਵੀਏ। ਜਿਥੇ ਭੀ ਦੁੱਖ ਸੁਣੀਏ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਮੌਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਨਾ ਡਰੀਏ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਥ ਕਰ ਕੇ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾ ਡਰੀਏ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਮੌਤ ਕੋਲੋਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕਰੀਏ)।
- ੩੦ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਆਖ, ਹੇ ਨਾਨਕ, ਹਰੀ-ਜਸ ਦੇ ਗੀਤ।

* ਇਸ ਛੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਛੰਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਛੰਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੫੨੧ ਉੱਤੇ ੧੪ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ।

‡ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧ ਵਿੱਚ (ਹੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ), ਪੰਨਾ ੫੯-੬੦। ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਆਸਾ ਮ: ੫ ਛੰਤ (ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ), ਪੰਨਾ ੪੬੧।

ਹਰਿ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਕਰੇਹੁ ਐਸੀ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ਜੈਸੀ ਮਛਲੀ ਨੀਰ^੧ ਇਕੁ
 ਖਿਨੁ ਭੀ ਨਾ ਧੀਰੇ^੨ ਮਨ ਐਸਾ ਨੇਹੁ ਕਰੇਹੁ ॥ ਜੈਸੀ ਚਾਤ੍ਰਕ^੩ ਪਿਆਸ ਖਿਨੁ
 ਖਿਨੁ ਬੂੰਦ^੪ ਚਵੈ ਬਰਸੁ ਸੁਹਾਵੇ ਮੇਹੁ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀਜੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ
 ਅਤਿ ਲਾਈਐ ਚਿਤੁ ਮੁਰਾਰੀ^੫ ॥ ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ^੬ ਦਰਸਨ ਕਉ
 ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ 'ਗੁਰ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨੇ ਮਿਲੁ ਨਾਹ ਵਿਛੁੰਨੇ ਧਨ ਦੇਦੀ ਸਾਚੁ ਸਨੇਹਾ ॥
 'ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਛੰਤ ਅਨੰਤ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਕੀਜੈ ਨੇਹਾ ਮਨ ਐਸਾ ਨੇਹੁ
 ਕਰੇਹੁ ॥ ੨ ॥ 'ਚਕਵੀ ਸੂਰ ਸਨੇਹੁ ਚਿਤਵੈ ਆਸ ਘਣੀ ਕਦਿ ਦਿਨੀਅਰੁ
 ਦੇਖੀਐ ॥ 'ਕੋਕਿਲ ਅੰਬ ਪਰੀਤਿ ਚਵੈ ਸੁਹਾਵੀਆ ਮਨ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਕੀਜੀਐ ॥
 ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀਜੈ ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਇਕ ਰਾਤੀ ਕੇ 'ਹਭਿ ਪਾਹੁਣਿਆ ॥ 'ਅਬ
 ਕਿਆ ਰੰਗੁ ਲਾਇਓ ਮੋਹੁ ਰਚਾਇਓ ਨਾਗੇ ਆਵਣ ਜਾਵਣਿਆ ॥ 'ਥਿਰੁ
 ਸਾਧੂ ਸਰਣੀ ਪੜੀਐ ਚਰਣੀ ਅਬ ਟੂਟਸਿ ਮੋਹੁ ਜੁ ਕਿਤੀਐ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਛੰਤ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਮਨ ਹਰਿ ਲਾਇ ਪਰੀਤਿ 'ਕਬ ਦਿਨੀਅਰੁ
 ਦੇਖੀਐ ॥ ੩ ॥ 'ਨਿਸਿ ਕੁਰੰਕ ਜੈਸੇ ਨਾਦ ਸੁਣਿ ਸ੍ਰਵਣੀ ਹੀਉ ਡਿਵੈ ਮਨ ਐਸੀ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਜੈ ॥ ਜੈਸੀ ਤਰੁਣਿ 'ਭਤਾਰ ਉਰਝੀ ਪਿਰਹਿ ਸਿਵੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਾਲ
 ਦੀਜੈ ॥ ਮਨੁ ਲਾਲਹਿ ਦੀਜੈ ਭੋਗ ਕਰੀਜੈ ਹਭਿ ਖੁਸੀਆ ਰੰਗ ਮਾਣੇ ॥ ਪਿਰੁ
 ਅਪਨਾ ਪਾਇਆ 'ਰੰਗੁ ਲਾਲੁ ਬਣਾਇਆ 'ਅਤਿ ਮਿਲਿਓ ਮਿਤ੍ਰ ਚਿਰਾਣੇ ॥
 'ਗੁਰੁ ਥੀਆ ਸਾਖੀ ਤਾ ਡਿਠਮੁ ਆਖੀ ਪਿਰ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਛੰਤ ਦਇਆਲ ਮੋਹਨ ਕੇ ਮਨ ਹਰਿ ਚਰਣ ਗਹੀਜੈ^{੨੦} ਐਸੀ ਮਨ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ 'ਬਨੁ ਬਨੁ
 ਫਿਰਤੀ ਖੋਜਤੀ ਹਾਰੀ ਬਹੁ ਅਵਗਾਹਿ^{੨੨} ॥ ਨਾਨਕ ਭੇਟੇ ਸਾਧ ਜਬ ਹਰਿ
 ਪਾਇਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤ ॥ *ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਹਿ^{੨੩} ਅਸੰਖ ਮੁਨੀ ਅਨੇਕ
 ਤਪੇ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੋਟਿ^{੨੪} ਅਰਾਧਹਿ ਗਿਆਨੀ ਜਾਪ ਜਪੇ^{੨੫} ॥ ਜਪ ਤਾਪ ਸੰਜਮ^{੨੬}
 ਕਿਰਿਆ^{੨੭} ਪੂਜਾ ਅਨਿਕ ਸੋਧਨ^{੨੮} ਬੰਦਨ^{੨੯} ॥ 'ਕਰਿ ਗਵਨੁ ਬਸੁਧਾ ਤੀਰਥਹ
 ਮਜਨੁ ਮਿਲਨ ਕਉ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ਮਾਨੁਖ ਬਨੁ ਤਿਨੁ^{੩੧} ਪਸੂ ਪੰਖੀ ਸਗਲ^{੩੨}
 ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧਤੇ ॥ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਨਕ ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਇ
 ਗਤੇ^{੩੩} ॥ ੧ ॥ ਕੋਟਿ ਬਿਸਨ ਅਵਤਾਰ^{੩੪} ਸੰਕਰ ਜਟਾਧਾਰ ॥ ਚਾਹਹਿ ਤੁਝਹਿ
 ਦਇਆਰ^{੩੫} ਮਨਿ ਤਨਿ ਰੁਚ ਅਪਾਰ ॥ ਅਪਾਰ ਅਗਮ^{੩੬} ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕੁਰ^{੩੭}
^{੩੮} ਸਗਲ ਪੂਰਕ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ^{੩੯} ॥ ਸੂਰ^{੪੦} ਸਿਧ ਗਣ^{੪੧} ਗੰਧਰਬ^{੪੨} ਧਿਆਵਹਿ
 ਜਖ^{੪੩} ਕਿੰਨਰ^{੪੪} ਗੁਣ ਭਨੀ ॥ ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਅਨੇਕ ਦੇਵਾ ਜਪਤ ਸੁਆਮੀ ਜੈ

- ੧ ਪਾਣੀ।
- ੨ ਧੀਰਜ ਕਰਦੀ; ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਕੜਦੀ।
- ੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੪ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਬੱਦਲ! ਵਸ।”
- ੫ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ਵਿੱਚ।
- ੬ ਪਈਏ।
- ੭ ਗੁਰੂ (ਉਸ ਉੱਤੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, “ਹੇ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਪਤੀ! ਮਿਲੋ।” (ਸਾਜਨ ਦੇਸਿ-ਵਿਦੇਸੀਅੜੇ ਸਾਨੇਹੜੇ ਦੇਦੀ-ਤੁਖਾਰੀ ਮ: ੧-੧੧੧੧।)
- ੮ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਆਖ ਬਿਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਜਸ ਦੇ ਗੀਤ।
- ੯ ਚਕਵੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ; ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਮੇਦ (ਤਾਂਘ) ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਦਿਹੂੰ ਵੇਖਾਂਗੀ।
- ੧੦ ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਇਲ ਅੰਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸੋਹਣਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਹੁਣ ਤੂੰ (ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ) ਕੀ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੋਹ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ ਹੈ; ਜਦ ਤੂੰ ਨੰਗਾ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨੰਗਾ ਹੀ ਜਾਵੇਂਗਾ।
- ੧੩ ਟਿਕਾਉ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਈਏ; ਤਦੇ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਕਦੇ (ਸਾਡਾ ਵੀ ਚਿਰੀ-ਵਿਛੁੰਨਾ ਪਿਆਰਾ) ਚਕਵੀ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਦਿਸ ਪਵੇ।
- ੧੫ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਿਰਨ ਕੰਨੀਂ ਘੰਡੇ ਹੋੜੇ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਘੰਟੇ) ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਲ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੀਉ ਡਿਵੈ-ਦਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀ। ਜਿਵੇਂ ਪਤੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੋਂਵਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਦਿਲ ਪਿਆਰੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਦੇਵੀਏ।
- ੧੭ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ (ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।
- ੧੮ ਅਤੀ ਚਿਰਾਣੇ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਚਿਰਾਕਾ ਮਿੱਤਰ ਮਿਲਿਆ।
- ੧੯ ਗੁਰੂ ਗਵਾਹ ਹੋਇਆ (ਵਿਚੋਲਾ ਬਣਿਆ), ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਲਿਆ।
- ੨੦ ਪਕੜ ਲਈਏ।
- ੨੧ ਜੰਗਲ-ਜੰਗਲ।
- ੨੨ ਗਾਹ-ਗਾਹ ਕੇ, ਫੋਲ-ਫੋਲ ਕੇ, ਢੂੰਡ-ਢੂੰਡ ਕੇ। “ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਬਨ ਬਨ ਅਵਗਾਹੇ” (ਮਾਝ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੯੮)।
- ੨੩ ਅਣਗਿਣਤ ਮੋਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੨੪ ਕ੍ਰੋੜਾਂ।
- ੨੫ ਜਪ ਕੇ।
- ੨੬ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਸਾਧਨ।
- ੨੭ ਧਾਰਮਕ ਸੰਸਕਾਰ।
- ੨੮ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ।
- ੨੯ [ਵੰਦਨਾ] ਪ੍ਰਨਾਮ।
- ੩੦ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ [ਤ੍ਰਿਣ] ਘਾਹ, ਸਬਜ਼ੀ।
- ੩੨ ਸਾਰ।
- ੩੩ ਗਤੀ, ਮੁਕਤੀ।
- ੩੪ ਲਿਟਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ।
- ੩੫ ਮਨ ਤਨ ਦੀ ਬੇਹਦ ਲਗਨ ਨਾਲ।
- ੩੬ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
- ੩੭ ਮਾਲਕ।
- ੩੮ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ।
- ੩੯ ਮਾਲਕ।
- ੪੦ ਦੇਵਤੇ।
- ੪੧ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ।
- ੪੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਵਈਏ।
- ੪੩ [ਯੱਕਸ਼] ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ।
- ੪੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।
- ੪੫ ਗੁਣ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਦੂਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ (ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ) ਰਾਹੀਂ ਢੂੰਡਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਜੈਕਾਰ ॥ ^੧ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਦਇਆਲ ਨਾਨਕ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਉਧਾਰ ॥
 ੨ ॥ ^੨ਕੋਟਿ ਦੇਵੀ ਜਾ ਕਉ ਸੇਵਹਿ ਲਖਿਮੀ ^੩ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ॥ ^੪ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ
 ਜਾ ਕਉ ਅਰਾਧਹਿ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ॥ ^੫ਨਖਿਅਤ੍ਰੁ ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ
 ਧਿਆਵਹਿ ^੬ਬਸੁਧ ਗਗਨਾ ਗਾਵਏ ॥ ^੭ਸਗਲ ਖਾਣੀ ਸਗਲ ਬਾਣੀ ਸਦਾ
 ਸਦਾ ਧਿਆਵਏ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ^੮ਪੁਰਾਣ ^੯ਚਤੁਰ ਬੇਦਹ ^{੧੦}ਖਟੁ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕਉ
 ਜਪਾਤਿ ॥ ^{੧੧}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ^{੧੨}ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਨਾਨਕ ਮਿਲੀਐ ^{੧੩}ਸੰਗਿ
 ਸਾਤਿ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਜੇਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਈ ਰਸਨਾ ਤੇਤ ਭਨੀ ॥ ਅਨਜਾਨਤ ਜੋ
 ਸੇਵੈ ਤੇਤੀ ਨਹ ਜਾਇ ਗਨੀ ॥ ਅਵਿਗਤ ^{੧੫}ਅਗਨਤ ਅਥਾਹ ਠਾਕੁਰ ^{੧੬}
^{੧੭}ਸਗਲ ਮੰਝੇ ਬਾਹਰਾ ॥ ਸਰਬ ਜਾਚਿਕ ^{੧੮}ਏਕੁ ਦਾਤਾ ਨਹ ਦੂਰਿ ਸੰਗੀ
 ਜਾਹਰਾ ॥ ^{੧੯}ਵਸਿ ਭਗਤ ਬੀਆ ਮਿਲੇ ਜੀਆ ਤਾ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਿਤ ਗਨੀ ॥
^{੨੦}ਇਹੁ ਦਾਨੁ ਮਾਨੁ ਨਾਨਕੁ ਪਾਏ ਸੀਸੁ ਸਾਧਹ ਧਰਿ ਚਰਨੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰਹੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਰਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭ ਸੁਖ ਹੋਵਹਿ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ਜਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਛੰਤੁ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਗੋਬਿੰਦ ਨਹ ਅਲਸਾਈਐ ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਭੇਟਤ ਸਾਧੂ ਸੰਗ
 ਜਮਪੁਰਿ ਨਹ ਜਾਈਐ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦ ਨ ਭਉ ਬਿਆਪੈ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਸਦ
 ਸੁਖੀ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਅਰਾਧਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨਿ ਮੁਖੀ ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਰਸਾਲ ^{੨੩} ^{੨੪}ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਕਰਿ ਦਇਆ ਸੇਵਾ ਲਾਈਐ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ ^{੨੫} ਚਰਣ ਜੰਪੈ* ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਗੋਬਿੰਦ ਨਹ ਅਲਸਾਈਐ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੬}ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ^{੨੭}ਭਰਮ ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸ
 ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਅੰਜਨਾ ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਪ੍ਰਭ ਨਿਰੰਜਨ ^{੨੮}ਜਲਿ ਥਲਿ
 ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ॥ ਇਕ ਨਿਮਖ ^{੨੯} ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਵਸਿਆ ਮਿਟੇ ਤਿਸਹਿ
 ਵਿਸੁਰਿਆ ^{੩੦} ॥ ^{੩੧}ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਕਾ ^{੩੨}ਭਉ ਭੰਜਨਾ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ ਚਰਣ ਜੰਪੈ ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ੨ ॥
^{੩੩}ਓਟ ਗਹੀ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ ^{੩੪}ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧੇ ॥ ^{੩੫}ਮੋਹਿ ਆਸਰ ਤੁਅ ਚਰਨ
^{੩੬}ਤੁਮਾਰੀ ਸਰਨਿ ਸਿਧੇ ॥ ਹਰਿ ਚਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਆਮੀ ਪਤਿਤ ਉਧਰਨ
 ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ^{੩੭}ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ਭਵ ਉਤਾਰ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਬਹੁ ਤਰੇ ॥ ਆਦਿ
 ਅੰਤਿ ਬੇਅੰਤਿ ਖੋਜਹਿ ^{੩੮}ਸੁਨੀ ਉਧਰਨ ਸੰਤਸੰਗ ਬਿਧੇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ
 ਚਰਨ ਜੰਪੈ ਓਟ ਗਹੀ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧੇ ॥ ੩ ॥ ^{੩੯}ਭਗਤਿ
 ਵਛਲੁ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਆਪਿ ਬਨਾਇਆ ॥ ਜਹ ਜਹ ਸੰਤ ਅਰਾਧਹਿ ਤਹ ਤਹ

- ੧ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੇਵੀਆਂ।
- ੩ [ਲਕਸ਼ਮੀ] ਦੌਲਤ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ।
- ੫ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ; ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ।
- ੬ ਤਾਰੇ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਨ।
- ੭ ਧਰਤੀਆਂ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਸਾਰੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ। ਖਾਣੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੧੦ ਚਾਰ ਵੇਦ।
- ੧੧ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੧੨ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੩ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ।
- ੧੪ ਸਤਿਸੰਗ ਦੁਆਰਾ। ਸਾਤਿ=ਸਤਿ। ਦੇਖੋ “ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਾਤਿ ਬੁਝਹੀਅਉ” (ਜੈਤਸਰੀ ਮ: ੫)।
- ੧੫ ਜਿਤਨੀ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਭ ਨੇ ਉਤਨੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਵਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਨਹੀਂ ਗਿਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। “ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ” (ਸੋ ਦਰੁ)।
- ੧੬ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ।
- ੧੭ ਮਾਲਕ।
- ੧੮ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਭੀ।
- ੧੯ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ।
- ੨੦ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੈ: ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ?
- ੨੧ (ਰੱਬ ਕਰੇ) ਨਾਨਕ ਇਹ ਦਾਨ ਤੇ ਮਾਣ ਪਾਵੇ

- ਕਿ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕਮਾਈ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਧਰ ਸਕੇ।
- ੨੨ ਆਲਸ ਕਰੀਏ।
- ੨੩ ਕਮਾਈ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਮਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ।
- ੨੪ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
- ੨੫ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
- ੨੬ [ਸੰ: ਪ੍ਰਲਪਨ, ਕਹਿਣਾ] ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਵਿੱਤਰ (ਪੁਨੀਤ) ਹੈ, ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਭਰਮ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੩੦ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ।
- ੩੧ [ਵਿਸੂਰੇ] ਸ਼ੋਕ, ਝੁਰੇ।
- ੩੨ ਜਿਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਥਾਹ ਹੋਵੇ।
- ੩੩ ਡਰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ।
- ੩੪ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜੀ।
- ੩੫ ਦਇਆ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ।
- ੩੬ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾ ਦਾ ਹੈ।
- ੩੭ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿਧੀ (ਕਾਮਯਾਬੀ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ) ਹੈ।
- ੩੮ ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਪਾਰ ਉਤਾਰਦਾ (ਲੰਘਾਂਦਾ) ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਬਹੁਤ ਤਰੇ ਹਨ।
- ੩੯ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ (ਤਰੀਕਾ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਸੁਣੀ ਹੈ।
- ੪੦ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਣਾ ਆਪ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਬਿਰਦ=ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਗੁਣ।

* ਜਪਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ (ਟ੍ਰੰਪ ਆਦਿ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜਪਣ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਸੁਖਮਨੀ : “ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ॥” (੨੬੮)

ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ^੧ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ^੨ਲੀਏ ਸਮਾਇ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਭਗਤ ਕਾਰਜ
 ਸਾਰਿਆ ॥ ਆਨੰਦ ਹਰਿ ਜਸ ਮਹਾ ਮੰਗਲ ਸਰਬ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥
 ਚਮਤਕਾਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ^੩ਦਹ ਦਿਸ ^੪ਏਕੁ ਤਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ ॥ ^੫ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ
 ਚਰਣ ਜੰਪੈ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਆਪਿ ਬਨਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥
 ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਥਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ^੬ ਮਰੈ ਨ ਜਾਵਏ ॥ ^੭ਜਾ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ
 ਹਰਿ ਨਾਹੁ ਸੁ ਸਦ ਹੀ ਰਾਵਏ ॥ ਅਵਿਨਾਸੀ ਅਵਿਗਤੁ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਨਵਤਨੁ
 ਨਿਰਮਲਾ ॥ ਨਹ ਦੂਰਿ ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ ਠਾਕੁਰੁ ਦਹ ਦਿਸ ਪੂਰਨੁ^੮ ਸਦ ਸਦਾ ॥
 ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਗਤਿ ਮਤਿ ਜਾ ਤੇ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਭਾਵਏ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਵਖਾਣੈ^੯ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਜਾਣੈ ਥਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਵਏ ॥ ੧ ॥ ਜਾ
 ਕਉ ਰਾਮ ਭਤਾਰੁ^{੧੦} ਤਾ ਕੈ ਅਨਦੁ ਘਣਾ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਸੁਖਵੰਤੀ ਸਾ ਨਾਰਿ ਸੋਭਾ
 ਪੂਰਿ ਬਣਾ ॥ ^{੧੩}ਮਾਣੁ ਮਹਤੁ ਕਲਿਆਣੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੰਗਿ ਸੁਰਜਨੁ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ॥
 *ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਤਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਨਹੀ ਉਨਾ ਸਭੁ ਕਛੁ ॥ ^{੧੪}ਮਧੁਰ
 ਬਾਨੀ ਪਿਰਹਿ ਮਾਨੀ ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੁ ਤਾ ਕਾ ਬਣਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਗੁਰ
 ਬਚਨਿ ਜਾਣੈ ਜਾ ਕੋ ਰਾਮੁ ਭਤਾਰੁ ਤਾ ਕੈ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ॥ ੨ ॥ ਆਉ ਸਖੀ
 ਸੰਤ ਪਾਸਿ ਸੇਵਾ ਲਾਗੀਐ ॥ ^{੧੫}ਪੀਸਉ ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ ਆਪੁ^{੧੬} ਤਿਆਗੀਐ ॥
 ਤਜਿ^{੧੭} ਆਪੁ ਮਿਟੈ ਸੰਤਾਪੁ^{੧੮} ਆਪੁ ਨਹ ਜਾਣਾਈਐ ॥ ^{੧੯}ਸਰਣਿ ਗਹੀਜੈ
 ਮਾਨਿ ਲੀਜੈ ਕਰੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ਕਰਿ ਦਾਸ ਦਾਸੀ ਤਜਿ ਉਦਾਸੀ ^{੨੦}ਕਰ
 ਜੋੜਿ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਜਾਗੀਐ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਜਾਣੈ ਆਉ ਸਖੀ
 ਸੰਤ ਪਾਸਿ ਸੇਵਾ ਲਾਗੀਐ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਕੈ ਮਸਤਕਿ^{੨੧} ਭਾਗ ਸਿ ਸੇਵਾ
 ਲਾਇਆ ॥ ਤਾ ਕੀ ^{੨੨}ਪੂਰਨ ਆਸ ਜਿਨ੍ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ
 ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ^{੨੩} ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਮਰਣ ਲਾਗਿਆ ॥ ਭਰਮੁ ਮੋਹੁ ਵਿਕਾਰੁ ਦੂਜਾ^{੨੪}
 ਸਗਲ^{੨੫} ਤਿਨਹਿ ਤਿਆਗਿਆ ॥ ^{੨੬}ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ ਸੁਭਾਉ ਵੂਠਾ ਅਨਦ
 ਮੰਗਲ^{੨੭} ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਜਾਣੈ ਜਾ ਕੈ
 ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ਸਿ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਸਲੋਕੁ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੰਤਿਆ ਕਛੁ ਨ ਕਹੈ ਜਮਕਾਲੁ^{੨੮} ॥ ਨਾਨਕ ਮਨੁ
 ਤਨੁ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਅੰਤੇ ਮਿਲੈ ਗੋਪਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤ ॥ ਮਿਲਉ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੰਗਿ
 ਮੋਹਿ ਉਧਾਰਿ ਲੇਹੁ ॥ ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਕਰ ਜੋੜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਮਾਗਉ ਚਰਣ ਲਾਗਉ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਉ ^{੨੯}ਤੁਮ੍ ਦਇਆ ॥ ਕਤਹੂੰ ਨ
 ਧਾਵਉ ਸਰਣਿ ਪਾਵਉ ^{੩੦}ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਪ੍ਰਭ ਕਰਿ ਮਇਆ ॥ ਸਮਰਥ ਅਗਥ^{੩੧}

- ੧ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਸਹਜੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਦਸਾਂ ਤਰਫਾਂ ਵਿੱਚ, (ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਆਦਿ ਚਾਰ ਪਾਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨੇ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਦੋ ਤਰਫਾਂ) ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ।
- ੪ ਜਦ ਇਕ ਹਰੀ ਉਥੇ ਦਿਸਿਆ।
- ੫ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਉੱਤੇ ਦੇਖੋ।
- ੬ ਪਤੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੁਹਾਗ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਸੁਹਾਗੁ ਦੇਹਲੀ-ਦੀਪਕ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ; ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਸੁਹਾਗਣ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ' ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਅਰਥ 'ਪਤੀ' ਹੈ। 'ਸੁਹਾਗੁ' ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੨੭, ਨੋਟ ੩੬।
- ੭ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਹਰੀ ਜਿਹਾ ਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਨਾ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਨਿਰਮਲਾ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਾਕ-ਦਾਮਨ, ਸੁਅੱਛ ਹੈ।
- ੮ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੯ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; ਪਿਆਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਪਤੀ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪਤਨੀ ਵਲੋਂ ਪਿਆਰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ)।
- ੧੦ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਪਤੀ।
- ੧੨ ਬਹੁਤਾ।
- ੧੩ ਓਹੋ ਇਸਤਰੀ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਸੇ ਦੀ ਸੋਭਾ ਪੂਰੀ ਬਣੀ ਹੈ (ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸੁਹਰਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ)।
- ੧੪ ਉਸੇ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ, ਵਡਿਆਈ, ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਤੇ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਰਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਹੈ। ਸੁਰਜਨੁ=ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼, ਚੰਗਾ ਪਤੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੪, ਨੋਟ ੮।
- ੧੫ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਮਿੱਠੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੬ (ਚੱਕੀ) ਪੀਹਵੀਏ ਤੇ ਚਰਨ ਧੋਵੀਏ। ਪਖਾਰਿ=ਧੋ ਕੇ।
- ੧੭ ਆਪਾ, ਹਉਮੈ।
- ੧੮ ਛੱਡ ਕੇ।
- ੧੯ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਾੜਾ।
- ੨੦ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਓਟ ਪਕੜੀਏ, (ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ) ਮੰਨ ਲਈਏ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਕਰੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਸਮਝੀਏ।
- ੨੧ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਾਗੀਏ (ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੀਏ)।
- ੨੨ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
- ੨੩ ਉਮੈਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।
- ੨੪ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੨੫ ਦਵੈਤ ਭਾਵ।
- ੨੬ (ਇਹ) ਸਭ ਕੁਝ।
- ੨੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਉ ਵਸ ਗਿਆ।
- ੨੮ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ।
- ੨੯ ਮੌਤ।
- ੩੦ ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ।
- ੩੧ ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ! ਦਇਆ ਕਰ।
- ੩੨ ਅਕੱਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਏ।

* ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਿਆਨ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਨ; ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। 'ਸਿਧੀਆਂ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *; ਅਤੇ 'ਨਵ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

ਅਪਾਰ ਨਿਰਮਲ ਸੁਣਹੁ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨਉ ਏਹੁ ॥ ^੧ਕਰ ਜੋੜਿ ਨਾਨਕ ਦਾਨੁ
 ਮਾਰੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ^੨ਨਿਵਾਰਿ ਲੇਹੁ ॥ ੧ ॥ ਅਪਰਾਧੀ ਮਤਿਹੀਨੁ ^੩ਨਿਰਗੁਨੁ
 ਅਨਾਥੁ ^੪ਨੀਚੁ ॥ ਸਠ ^੫ਕਠੋਰੁ ^੬ਕੁਲਹੀਨੁ ^੭ਬਿਆਪਤ ਮੋਹ ਕੀਚੁ ॥ ^੮ਮਲ
 ਭਰਮ ਕਰਮ ਅਹੰ ਮਮਤਾ ਮਰਣੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵਏ ॥ ^੯ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ
 ਅਨੰਦ ਮਾਇਆ ਅਗਿਆਨਤਾ ਲਪਟਾਵਏ ॥ ^{੧੦}ਖਿਸੈ ਜੋਬਨੁ ਬਧੈ ਜਰੂਆ
 ਦਿਨ ਨਿਹਾਰੇ ਸੰਗਿ ਮੀਚੁ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਆਸ ਤੇਰੀ ^{੧੧}ਸਰਣਿ ਸਾਧੂ
 ਰਾਖੁ ਨੀਚੁ ॥ ੨ ॥ ^{੧੨}ਭਰਮੇ ਜਨਮ ਅਨੇਕ ਸੰਕਟ ਮਹਾ ਜੋਨ ॥ ਲਪਟਿ ਰਹਿਓ
 ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਮੀਠੇ ਭੋਗ ਸੋਨ ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਭ੍ਰਮਤ ਭਾਰ ਅਗਨਤ ਆਇਓ ਬਹੁ ਪ੍ਰਦੇਸਹ
 ਧਾਇਓ ॥ ਅਬ ਓਟ ਧਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਮੁਰਾਰੀ ^{੧੫} ^{੧੬}ਸਰਬ ਸੁਖ ਹਰਿ ਨਾਇਓ ॥
 ਰਾਖਨਹਾਰੇ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਰੇ ਮੁਝ ਤੇ ^{੧੭}ਕਛੂ ਨ ਹੋਆ ਹੋਨ ॥ ^{੧੮}ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ
 ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇਰੀ ਤਰੈ ਭਉਨ ^{੧੯} ॥ ੩ ॥ ^{੨੦}ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਉਧਾਰੇ ਭਗਤਹ
 ਸੰਸਾ ਕਉਨ ॥ ^{੨੧}ਜੇਨ ਕੇਨ ਪਰਕਾਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰਵਨ ॥ ਸੁਨਿ
 ਸ੍ਰਵਨ ਬਾਨੀ ਪੁਰਖ ਗਿਆਨੀ ਮਨਿ ਨਿਧਾਨਾ ^{੨੨} ਪਾਵਹੇ ॥ ^{੨੩}ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ
 ਪ੍ਰਭ ਬਿਧਾਤੇ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹੇ ॥ *ਬਸੁਧ ਕਾਰਾਦ ਬਨਰਾਜ ਕਲਮਾ
 ਲਿਖਣ ਕਉ ਜੇ ਹੋਇ ਪਵਨ ॥ ਬੇਅੰਤ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਇ ਪਾਇਆ ਗਹੀ ਨਾਨਕ
 ਚਰਣ ਸਰਨ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੪}ਪੁਰਖ ਪਤੇ ਭਗਵਾਨ
 ਤਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਗਹੀ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਪਰਾਨ ^{੨੫} ਚਿੰਤਾ ^{੨੬}ਸਗਲ ਲਹੀ ॥ ਮਾਤ
 ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਸੁਰਿਜਨ ^{੨੭} ^{੨੮}ਇਸਟ ਬੰਧਪ ਜਾਣਿਆ ॥ ^{੨੯}ਗਹਿ ਕੰਠਿ
 ਲਾਇਆ ਗੁਰਿ ਮਿਲਾਇਆ ਜਸੁ ਬਿਮਲ ਸੰਤ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ
 ਅਨੇਕ ਮਹਿਮਾ ਕੀਮਤਿ ਕਛੂ ਨ ਜਾਇ ਕਹੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਅਨਿਕ ^{੩੦}ਅਲਖ
 ਠਾਕੁਰ ਓਟ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਗਹੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨੁ ^{੩੧} ਸੰਸਾਰੁ ਸਹਾਈ ਆਪਿ
 ਭਏ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰ ਹਾਰੁ ^{੩੨} ^{੩੩}ਬਿਖੁ ਕੇ ਦਿਵਸ ਗਏ ॥ ਗਤੁ ^{੩੪} ਭਰਮ ਮੋਹ
 ਬਿਕਾਰ ਬਿਨਸੇ ਜੋਨਿ ਆਵਣ ਸਭ ਰਹੇ ॥ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ^{੩੫}ਭਏ ਸੀਤਲ
^{੩੬}ਸਾਧ ਅੰਚਲ ਗਹਿ ਰਹੇ ॥ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਦਇਆਲ ਸੰਮ੍ਰਿਥ ^{੩੭}ਬੋਲਿ ਸਾਧੂ
 ਹਰਿ ਜੈ ਜਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਪੂਰਨ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਈ ^{੩੮}ਪਰਮ ਗਤੇ ॥
 ੨ ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਸੰਗਿ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ^{੩੯}ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਆਪਿ
 ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਲਹਿਆ ^{੪੦} ॥ ^{੪੧}ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿ ਪੂਰਨ ਕੀਟ ਹਸਤਿ
 ਸਮਾਨਿਆ ॥ ਆਦਿ ਅੰਤੇ ਮਧਿ ^{੪੨} ਸੋਈ ^{੪੩}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਜਾਨਿਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਪਸਰਿਆ ^{੪੪}ਬ੍ਰਹਮ ਲੀਲਾ ^{੪੫}ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣਨਿਧਿ ਜਨਿ ਕਹਿਆ ॥ ਸਿਮਰਿ
 ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰਿ ਏਕੁ ਨਾਨਕ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ੩ ॥ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ^{੪੬}

- ੧ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।
 ੨ ਦੂਰ ਕਰੋ।
 ੩ ਅਕਲ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਮੂਰਖ।
 ੪ [ਨਿਖਸਮਾ] ਨਿਰਾਸਰਾ।
 ੫ [ਸੰ: ਸਠ; ਅੰ: sot] ਮੂਰਖ।
 ੬ [ਕਾਠ ਦੇ ਉਰ (ਦਿਲ) ਵਾਲਾ] ਦਿਲ ਦਾ ਕਰੜਾ, ਬੇਰਹਿਮ।
 ੭ ਨੀਚ।
 ੮ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ (ਫਸਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਹ ਦਾ ਚਿੱਕੜ।
 ੯ ਭਰਮ ਰੂਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਰਣਾ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
 ੧੦ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਆਨੰਦਾਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰ ਕੇ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਜਵਾਨੀ ਖਿਸਕਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੁਢੇਪਾ ਵਧਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਿਹਾੜਾ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। (ਭਾਵ ਮੌਕਾ ਤਾੜਦੀ ਹੈ) ਮੀਚੁ-ਮੌਤ।
 ੧੨ (ਮੈਨੂੰ) ਨੀਚ ਨੂੰ ਸਾਧ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਓ।
 ੧੩ ਮੈਂ ਕਈ ਜਨਮ ਭੰਵੇ ਹਨ ਤੇ ਗਰਭ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦੁੱਖ ਸਹੇ ਹਨ।
 ੧੪ ਸੋਨੇ ਦੇ, ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੇ। ਮਾਲ ਧਨ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜਿਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
 ੧੫ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਭਾਰ (ਪਾਪਾਂ ਦੇ) ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹਾਂ (ਭਾਵ ਕਈ ਜਨਮ ਧਾਰੇ ਹਨ)।
 ੧੬ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ਦੀ।
 ੧੭ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ।
 ੧੮ ਨਾ ਕੁਝ ਅੱਗੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਨਾ ਅੱਗੋਂ ਹੋਵੇਗਾ।
 ੧੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੦ ਭਵਨ; ਹਸਤੀ (ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ)।
 ੨੧ ਰੱਬ ਨੇ ਜੋ ਨਾਮ-ਮਾਤਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ; ਫਿਰ ਅਸਲ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਭਾਵ ਉਹ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤਰ ਜਾਣਗੇ)।

- ੨੨ ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਹਰੀ-ਜਸ ਸੁਣੋ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
 ੨੩ (ਨਾਮ ਜੋ) ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। 'ਨਿਧੀਆਂ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੪ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਧਾਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੋ। ਬਿਧਾਤਾ [ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰ।
 ੨੫ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪਤੀ (ਮਾਲਕ)।
 ੨੬ [ਸੁਆਸ] ਜੀਵਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ।
 ੨੭ ਸਾਰੀ ਲੱਥ ਗਈ।
 ੨੮ [ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼] ਪਤੀ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੪, ਨੋਟ ੮।
 ੨੯ ਪਿਆਰਾ ਸੰਬੰਧੀ।
 ੩੦ ਫੜ ਕੇ ਗਲੇ ਲਾਇਆ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਿਲਾਇਆ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਸ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ।
 ੩੧ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ।
 ੩੨ ਜਲ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੧, ਨੋਟ ੪। ਜਦ ਹਰੀ ਜੀ ਆਪ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਕੁੰਡ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੩੩ ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ।
 ੩੪ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ।
 ੩੫ ਚਲੇ ਗਏ।
 ੩੬ ਠੰਢੇ ਹੋ ਗਏ।
 ੩੭ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਰੱਖਿਆ।
 ੩੮ ਹਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਬੋਲੋ।
 ੩੯ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ।
 ੪੦ ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ।
 ੪੧ ਲਖਿਆ, ਸਮਝਿਆ।
 ੪੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਧਰਤ, ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਕੀੜੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ।
 ੪੩ ਵਿਚਕਾਰ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ।
 ੪੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੪੫ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ।
 ੪੬ ਹਰੀ-ਜਨਾ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਿਹਾ ਹੈ।
 ੪੭ ਰਾਤ।

* ਬਸੁਧ=ਧਰਤੀ; ਬਨਰਾਜ=ਵਨਸਪਤੀ, ਸਬਜ਼ੀ। (ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਲਿਖਣ ਲਈ) ਜੇ ਧਰਤੀ ਕਾਗਜ਼ ਹੋਵੇ, ਸਬਜ਼ੀ ਕਲਮ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਹਵਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਬਿਅੰਤ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ; ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ (ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਕੇ) ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਓਟ ਪਕੜੀ ਹੈ।

ਸੁਹਾਵੜੀ^੧ ਆਈ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਹਰੇ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਲਮਲ^੨
ਪਾਪ ਟਰੇ^੩ ॥ ਦੂਖ ਭੂਖ ਦਾਰਿਦ੍ਰ^੪ ਨਾਠੇ ਪ੍ਰਗਟੁ ਮਗੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਮਿਲਿ
ਸਾਧਸੰਗੇ^੫ ਨਾਮ ਰੰਗੇ ਮਨਿ ਲੋੜੀਦਾ ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਦਰਸਨੁ^੬ ਇਛ
ਪੁੰਨੀ ਕੁਲ ਸੰਬੁਹਾ ਸਭਿ ਤਰੇ ॥ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ^੭ ਅਨੰਦ ਅਨਦਿਨੁ^੮ ਸਿਮਰੰਤ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੯ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ* ਘਰੁ ੭ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ੧੦ ਸੁਭ ਚਿੰਤਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣ ਨਿਰਮਲ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
ਨ ਵਿਸਰਉ ਇਕ ਘੜੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭਗਵੰਤ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤ ॥ ੧੧ ਭਿੰਨੀ
ਰੈਨੜੀਐ ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ ॥ ਜਾਗਹਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ੧੨ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥
ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹਿ ਅਨਦਿਨੋ^{੧੩} ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ
ਧਿਆਨੁ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕੁ ਖਿਨੋ ॥ ਤਜਿ^{੧੪} ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਬਿਕਾਰੁ
ਮਨ ਕਾ ਕਲਮਲਾ^{੧੫} ਦੁਖ ਜਾਰੇ^{੧੬} ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ^{੧੭} ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਹਰਿ
ਦਾਸ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ੧੬ ਮੇਰੀ ਸੇਜੜੀਐ ਆਡੰਬਰੁ ਬਣਿਆ ॥ ਮਨਿ
ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵਤ^{੧੭} ਸੁਣਿਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ੧੮ ਸੁਖਹ
ਗਾਮੀ ੧੯ ਚਾਵ ਮੰਗਲ ਰਸ ਭਰੇ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਲਾਗੇ ਦੂਖ ਭਾਗੇ ਪ੍ਰਾਣ ਮਨ
ਤਨ ਸਭਿ ਹਰੇ ॥ ੨੦ ਮਨ ਇਛ ਪਾਈ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਈ ੨੧ ਸੰਜੋਗੁ ਸਾਹਾ ਸੁਭ
ਗਣਿਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀਧਰ^{੨੨} ਸਗਲ ਆਨੰਦ ਰਸੁ ਬਣਿਆ ॥
੨ ॥ ਮਿਲਿ ਸਖੀਆ ਪੁਛਹਿ ਕਹੁ ਕੰਤ ਨੀਸਾਣੀ ॥ ਰਸਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਕਛੁ
ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ੨੩ ਗੁਣ ਗੂੜ ਗੁਪਤ ਅਪਾਰ ਕਰਤੇ ਨਿਗਮ ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਵਹੇ ॥ ੨੪ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਧਿਆਇ ਸੁਆਮੀ ਸਦਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੇ ॥
ਸਗਲ ਗੁਣ ਸੁਗਿਆਨ^{੨੫} ਪੂਰਨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ
੨੬ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ੨੭ ਸੁਖ ਸੋਹਿਲੜੇ ਹਰਿ ਗਾਵਣ
ਲਾਗੇ ॥ ਸਾਜਨ ਸਰਸਿਅੜੇ ਦੁਖ ਦੁਸਮਨ ਭਾਗੇ ॥ ੨੮ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸਰਸੇ
ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਰਹਸੇ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਆ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਲਾਗੇ ਸਦਾ
ਜਾਗੇ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਭ ਬਨਵਾਰੀਆ^{੨੯} ॥ ੩੦ ਸੁਭ ਦਿਵਸ ਆਏ ਸਹਜਿ ਪਾਏ ਸਗਲ
ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭ ਪਾਗੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਨ
ਤਾਗੇ^{੩੧} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੩੨ ਉਠਿ ਵੰਞੁ ਵਟਾਉੜਿਆ
ਤੈ ਕਿਆ ਚਿਰੁ ਲਾਇਆ ॥ ੩੩ ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੜੀਆ ਕਿਤੁ ਕੂੜਿ ਲੋਭਾਇਆ ॥
ਕੂੜੇ ਲੁਭਾਇਆ ਧੋਹੁ^{੩੪} ਮਾਇਆ ਕਰਹਿ ਪਾਪ ਅਮਿਤਿਆ^{੩੫} ॥ ਤਨੁ ਭਸਮ

- ੧ ਸੋਹਣੇ।
 ੨ ਕਾਲਖਾਂ, ਗੰਦਗੀਆਂ, ਬੁਰਾਈਆਂ।
 ੩ ਟਲ ਗਏ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
 ੪ [ਸੰ: ਦਾਰਿਦ੍ਰਜ] ਕੰਗਾਲੀ, ਗਰੀਬੀ।
 ੫ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।
 ੬ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
 ੭ ਇੱਛਾ (ਦਿਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ) ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਕੁਟੰਬਾਂ ਦੇ ਕੁਟੰਬ ਸਭ ਤਰ ਗਏ।
 ੮ ਰਾਤ।
 ੯ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
 ੧੦ (ਦੇਖੋ ਇਹ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੫੨੨ ਉੱਤੇ) ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਕਿ ਚੰਗੇ ਖਿਆਲ ਸੋਚਾਂ, ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਜਪਾਂ, ਪਵਿੱਤਰ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਘੜੀ ਭੀ ਨਾ ਵਿਸਾਰਾਂ।
 ੧੧ ਰਾਤ ਤੋਲ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉੱਤਮ ਵਲਵਲੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
 ੧੨ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ।
 ੧੩ ਛੱਡ ਕੇ।
 ੧੪ ਸਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੧੫ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੬ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਮਿਆਨ ਬਣਿਆ ਹੈ।
 ੧੭ ਆਉਂਦਾ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ।
 ੧੮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਸੌਖ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੦, ਨੋਟ ੨।
 ੧੯ ਚਾਉ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਭਰੀ ਕੇ।
 ੨੦ ਦਿਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ।
 ੨੧ ਮੌਕਾ ਤੇ ਲਗਨ ਚੰਗਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ।
 ਸੰਜੋਗ=ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸੁਭ ਗੁਰ ਰਾਸ਼ੀ ਯੋਗ ਦਾ ਮੇਲ=ਚੰਗਾ ਢੇ ਢੁਕਣਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੫੪,

- ਫੁਟ ਨੋਟ *। ਸਾਹਾ [ਚੰਗਾ ਦਿਨ] ਵਿਆਹ ਲਈ ਗੁਰ ਆਦਿ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਕੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਦਿਨ।
 ੨੨ [ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
 ੨੩ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਡੂੰਘੇ, ਗੁੱਝੇ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਵੇਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਨਿਗਮ=ਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਭਾਗ; ਵੇਦ।
 ੨੪ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ।
 ੨੫ ਉੱਤਮ ਗਿਆਨ।
 ੨੬ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੭ ਜਦ ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਖ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਮਿੱਤਰ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਨੱਸ ਗਏ।
 ੨੮ ਸਾਡੇ ਉੱਚੇ ਅਡੋਲ ਸੁਖ ਵਧੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੯ [ਬਨਮਾਲਾ (ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ) ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
 ੩੦ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਆਏ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪਾਗੇ=ਪਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ। 'ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩੧ [ਫਾਰਸੀ 'ਤਗੀਦਨ'=ਦੌੜਨਾ; ਪੰਜਾਬੀ 'ਤਗਣਾ'] ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਜਨ ਸਦਾ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵੱਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ।
 ੩੨ ਉਠ ਚੱਲ ਪਓ; ਹੋ ਰਾਹੀਂ।
 ੩੩ ਜੋ ਸਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੩੪ ਧੋਖਾ।
 ੩੫ ਅਣਮਿਣਿਆ, ਬੇਹੱਦ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਮੇਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਕਦੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸ ਕੇ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

ਵੇਰੀ ^੧ਜਮਹਿ ਹੇਰੀ ਕਾਲਿ ਬਪੁੜੈ ਜਿਤਿਆ ॥ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਛੋਡਿ ਵੈਸੀ^੨
 ਰਹਿਓ ਪੈਨਣੁ ਖਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਕਮਾਣਾ ਸੰਗਿ ਜੁਲਿਆ^੩ ਨਹ ਜਾਇ
 ਕਿਰਤੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਫਾਬੋਹੁ ਮਿਰਗ ਜਿਵੈ ਪੇਖਿ ਰੈਣਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ^੪ ॥
 ਸੂਖਹੁ ਦੂਖ ਭਏ ਨਿਤ ਪਾਪ ਕਮਾਇਣੁ ॥ ਪਾਪਾ ਕਮਾਣੇ ਛਡਹਿ ਨਾਹੀ ਲੈ
 ਚਲੇ ^੫ਘਤਿ ਗਲਾਵਿਆ ॥ ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ^੬ ਦੇਖਿ ਮੂਠਾ ਕੂੜੁ ਸੇਜਾ
 ਰਾਵਿਆ ॥ ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਮਾਤਾ^੭ ਗਰਬਿ ਭਇਆ ਸਮਾਇਣੁ ॥
 ਨਾਨਕ ^੮ਮ੍ਰਿਗ ਅਗਿਆਨਿ ਬਿਨਸੇ ਨਹ ਮਿਟੈ ਆਵਣੁ ਜਾਇਣੁ ॥ ੨ ॥
^੯ਮਿਠੈ ਮਖੁ ਮੁਆ ਕਿਉ ਲਏ ਓਡਾਰੀ ॥ ^{੧੦}ਹਸਤੀ ਗਰਤਿ ਪਇਆ ਕਿਉ
 ਤਰੀਐ ਤਾਰੀ ॥ ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ^{੧੧} ਭਇਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਖਸਮੁ ਚਿਤਿ ਨ
 ਆਇਓ ॥ ^{੧੨}ਦੂਖਾ ਸਜਾਈ ਗਣਤ ਨਾਹੀ ਕੀਆ ਅਪਣਾ ਪਾਇਓ ॥ ^{੧੩}ਗੁਝਾ
 ਕਮਾਣਾ ਪ੍ਰਗਟੁ ਹੋਆ ਈਤ ਉਤਹਿ ਖੁਆਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝੁ^{੧੪}
 ਮੂਠਾ ਮਨਮੁਖੋ^{੧੫} ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਜੀਵੇ ਲਗਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ
 ਚਰਣੀ ॥ ^{੧੬}ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ਲੀਏ ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਰਣੀ ॥ ਬਲ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ
 ਧਿਆਨੁ ਅਪਣਾ ਆਪਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਪਿ ਹੋਆ ਆਪਿ
 ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਰਖਣਹਾਰੈ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਹਿ ਕਬਹੂੰ ਹਰਿ ਸੰਤ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
 ੧੧ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਵੰਞੁ^{੧੭} ਮੇਰੇ ਆਲਸਾ^{੧੮} ਹਰਿ ਪਾਸਿ ਬੇਨੰਤੀ ॥
 ਰਾਵਉ^{੧੯} ਸਹੁ ਆਪਨੜਾ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਸੋਹੰਤੀ^{੨੦} ॥ ਸੰਗੇ ਸੋਹੰਤੀ ਕੰਤ ਸੁਆਮੀ
 ਦਿਨਸੁ ਰੈਣੀ ਰਾਵੀਐ ॥ ^{੨੧}ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਚਿਤਾਰਿ ਜੀਵਾ ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖਿ ਹਰਿ
 ਗੁਣ ਗਾਵੀਐ ॥ ^{੨੨}ਬਿਰਹਾ ਲਜਾਇਆ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ ਅਮਿਉ ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਸਿੰਚੰਤੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ^{੨੩} ਨਾਨਕੁ ਮੇਰੀ ^{੨੪}ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਮਿਲੇ ਜਿਸੁ ਖੋਜੰਤੀ ॥
 ੧ ॥ ਨਸਿ ਵੰਞੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ^{੨੫} ਕਰਤਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਦੂਤਹ ਦਹਨੁ^{੨੬}
 ਭਇਆ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਗਟੇ ਗੁਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਲਾਲਨ^{੨੭}
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਵਖਾਣਿਆ^{੨੮} ॥ ਆਚਰਜੁ ਡੀਠਾ ^{੨੯}ਅਮਿਉ ਵੂਠਾ ^{੩੦}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ
 ਜਾਣਿਆ ॥ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ^{੩੧}ਵਜੀ ਵਧਾਈ ਨਹ ਅੰਤੁ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥
 ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ^{੩੨}ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਮੇਲਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਬਣਾਇਆ ॥ ੨ ॥
^{੩੩}ਨਰਕ ਨ ਡੀਠੜਿਆ ਸਿਮਰਤ ਨਾਰਾਇਣ ॥ ਜੈ ਜੈ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਦੂਤ
 ਭਏ ਪਲਾਇਣ ॥ ^{੩੪}ਧਰਮ ਧੀਰਜ ਸਹਜ ਸੁਖੀਏ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਭਜੇ ॥
 ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੩੫} ਰਾਖਿ ਲੀਨੇ ^{੩੬}ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਸਭ ਤਜੇ ॥ ^{੩੭}ਗਹਿ ਕੰਠਿ
 ਲਾਏ ਗੁਰਿ ਮਿਲਾਏ ਗੋਵਿੰਦ ਜਪਤ ਅਘਾਇਣ^{੩੮} ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ

- ੧ ਜਮ ਨੇ ਵੇਖੀ ਹੈ (ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਢਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ), ਕਾਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰੇ (ਜੀਵ) ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣਾ ਹੈ।
- ੨ [ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ] ਜਾਵੇਗਾ।
- ੩ [ਲਹਿੰਦੀ] ਚਲਿਆ।
- ੪ ਚੰਨ ਵਰਗੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਅਰਥ : ਤੂੰ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਉਂ) ਫਸ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਜਿਵੇਂ ਹਿਰਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਫੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ (ਗਲੇ ਵਿੱਚ) ਗਲਾਵਾਂ ਪਾ ਕੇ।
- ੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੨, ਨੋਟ ੩। ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਚਮਤਕਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਧੋਖਾ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਝੂਠ (ਨਕਲੀ ਇਸਤਰੀ) ਨੂੰ ਸੇਜਾ 'ਤੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ; ਭਾਵ ਝੂਠੇ ਸਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸਵਾਦ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ।
- ੭ ਮਸਤ ਹੈਂ।
- ੮ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਹੈਂ।
- ੯ ਜੀਵ ਰੂਪ ਹਿਰਨ ਬੇਸਮਝੀ ਕਰ ਕੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਮੱਖੀ ਮਿੱਠੇ 'ਤੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਹਾਥੀ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲੇ।
- ੧੨ [ਸੰ: ਦੁਹੇਰਲਾ] ਔਖਾ।
- ੧੩ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ੧੪ ਲੁਕ ਕੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਇਥੇ (ਇਸ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ) ਅਤੇ ਉਥੇ (ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ) ਖਰਾਬੀ ਹੋਈ।
- ੧੫ ਬਿਨਾਂ।
- ੧੬ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੧੭ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਏ।
- ੧੮ ਜਾਹ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪੱਛਮੀ) ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ-ਵੈਸੀ, ਜੁਲਿਆ,

- ਘਤਿ, ਨਸਿ, ਵੰਝਹੁ, ਅਸਾੜਾ।
- ੧੯ ਹੋ ਸੁਸਤੀ!
- ੨੦ ਮਾਣਾਂ।
- ੨੧ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਜੀਉਂਦੀ ਹਾਂ; ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੀ ਹਾਂ।
- ੨੩ ਵਿਛੋੜਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਭਾਵ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟ ਗਿਆ), ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲ ਗਿਆ; (ਪਿਆਰੇ ਦੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਸਾਨੂੰ ਸਿੰਜਦੀ ਹੈ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ)।
- ੨੪ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।
- ੨੬ ਹੋ ਪਾਏ!
- ੨੭ ਭਸਮ ਹੋਣ ਦਾ ਕੰਮ। ਜਮਦੂਤ ਸੜ ਗਏ ਅਤੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੮ ਪਿਆਰਾ।
- ੨੯ ਬਿਆਨ ਹੋਇਆ।
- ੩੦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸਿਆ।
- ੩੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
- ੩੨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
- ੩੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਰਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਧਰਮਰਾਜ 'ਜੈ ਜੈ' ਕਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਮਦੂਤ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੫ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਨਾਲ ਧਰਮ, ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਸਹਜ-ਸੁਖ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਕਿਰਪਾ।
- ੩੭ ਮੋਹ ਤੇ ਲਾਲਚ ਸਭ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।
- ੩੮ ਫੜ ਕੇ ਗਲੇ ਲਾ ਲਏ।
- ੩੯ ਰੱਜ ਗਏ।

* ਕਿਰਤੁ ਨਹੀਂ ਮੋਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਅਮਲ ਕਰੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ 'ਕਰਮ' ਹਨ; ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਹੋ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਵਹਿਣ ਜਾਂ ਸੁਭਾਉ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ 'ਕਿਰਤੁ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ^੧ਸਗਲ ਆਸ ਪੁਜਾਇਣ ॥ ੩ ॥ ^੨ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚਰਣ
 ਗਹੇ ਤਾ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਵਸਿ ਜਿਸੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸਾੜਾ ^੩ ॥ ^੪ਗਹਿ
 ਭੁਜਾ ਲੀਨੇ ਨਾਮ ਦੀਨੇ ਕਰੁ ਧਾਰਿ ਮਸਤਕਿ ਰਾਖਿਆ ॥ ^੫ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰੁ
 ਨਹ ਵਿਆਪੈ ਅਮਿਉ ਹਰਿਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ॥ ^੬ਸਾਧਸੰਗੇ ਨਾਮ ਰੰਗੇ ਰਣੁ
 ਜੀਤਿ ਵਡਾ ਅਖਾੜਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ^੭ਬਹੁੜਿ ਜਮਿ
 ਨ ਉਪਾੜਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੮ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਅੜੋ
 ਸੋ ਆਇਓ ਮਾਥੈ ॥ ਜਿਸੁ ਪਾਸਿ ਲੁਕਾਇਦੜੋ ^੯ਸੋ ਵੇਖੀ ਸਾਥੈ ॥ ਸੰਗਿ ਦੇਖੈ
 ਕਰਣਹਾਰਾ ਕਾਇ ^{੧੦}ਪਾਪੁ ਕਮਾਈਐ ॥ ^{੧੧}ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕੀਜੈ ਨਾਮੁ ਲੀਜੈ ਨਰਕਿ
 ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਈਐ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਚਲੈ ਤੇਰੈ ਸਾਥੇ ॥
 ਭਜੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਮਿਟਹਿ ਦੋਖ ^{੧੨}ਕਮਾਤੇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੩}ਵਲਵੰਚ
 ਕਰਿ ਉਦਰੁ ਭਰਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੇ ਰਹਿਆ ਹਰਿ ਦੇਵਣਹਾਰਾ ॥
 ਦਾਤਾਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਸੁਆਮੀ ਕਾਇ ^{੧੪}ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥ ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗੇ
 ਭਜੁ ਨਿਸੰਗੇ ^{੧੫}ਕੁਲ ਸਮੂਹਾ ਤਾਰੀਐ ॥ ^{੧੬}ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਦੇਵ ਮੁਨਿ ਜਨ
 ਭਗਤ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਭਜੀਐ ਪ੍ਰਭੂ ਏਕੁ
 ਕਰਣੈਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਬੋਟੁ ਨ ਕੀਚਈ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਖਣਹਾਰਾ ॥ ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ
 ਕਮਾਵਦੜੇ ^{੧੮}ਜਨਮਹਿ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ ਤਿਨ੍ਹੀ ਤਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹੀ
 ਏਕੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਤਜਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ^{੧੯}ਅਨੰਦ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ
 ਆਇਆ ॥ ^{੨੦}ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਵਿਆ ਸੁਆਮੀ ਉਚ ਅਗਮ ^{੨੧}
 ਅਧਾਰਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਟੇਕ ਜਨ ਕੀ ਚਰਣ ਕਮਲ ਅਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥
^{੨੨}ਪੇਖੁ ਹਰਿਚੰਦਉਰੜੀ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਜੇਤੇ ਸੇ
 ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਹੀ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਾਥੀ ਸਦਾ ਤੇਰੈ ^{੨੩}ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਸਮਾਲੀਐ ॥
 ਹਰਿ ਏਕ ਬਿਨੁ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ^{੨੪}ਭਾਉ ਦੁਤੀਆ ਜਾਲੀਐ ॥ ^{੨੫}ਮੀਤੁ
 ਜੋਬਨੁ ਮਾਲੁ ਸਰਬਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਏਕੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ
^{੨੬}ਵਡਭਾਗਿ ਪਾਈਐ ਸੂਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੮* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੨੭}ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਹੇ ਤੀਖਣ ਮਦ
 ਬਿਪਰੀਤਿ ਹੇ ਅਵਧ ਅਕਾਰਥ ਜਾਤ ॥ ^{੨੮}ਗਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ ਗਹਬਰ
 ਬਨ ਘੋਰ ਹੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੂਸਤ ਮਨ ਚੋਰ ਹੇ ਦਿਨਕਰੋ ^{੨੯}ਅਨਦਿਨੁ ਖਾਤ ॥

- ੧ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨ ਜਦ ਨਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚਰਨ ਪਕੜੇ (ਭਾਵ ਜਦ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੂਹਿਆਂ ਸਭ ਸੁਖ ਤੇ ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ), ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਰਹਿ ਗਿਆ? 'ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *। 'ਸਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩ [ਲਹਿੰਦੀ] ਸਾਡਾ।
 ੪ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲਏ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਹੱਥ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
 ੫ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ (ਭਾਵ ਮਾਇਆ) ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ (ਪੋਂਹਦਾ), ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਚਖਿਆ ਹੈ।
 ੬ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਘੋਲ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ।
 ੭ ਮੁੜ ਕੇ ਜਮ ਮਾਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਪਾੜਾ (ਪੁਟਿਆ) ਪੁੱਟਦਾ, ਉਖੇੜਦਾ, ਮਾਰਦਾ। 'ਉਪਾੜਾ' ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ 'ਜਮਿ' ਦੇ ਅੰਤਰ ਸਿਹਾਰੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦ (ੳ)।
 ੮ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ ਕਮਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ 'ਕਿਰਤੁ' ਬਣ ਗਈ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਅੱਗਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। "ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ॥" (ਜਪੁ)।
 ੯ ਉਹ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਈ।
 ੧੦ ਕਿਉਂ?
 ੧੧ ਜੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ।
 ੧੨ [ਦੋਸ਼] ਪਾਪ।
 ੧੩ ਵਲ-ਛਲ (ਠੱਗੀ, ਧੋਖਾ) ਕਰ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਨਿਪੱੜਕ ਹੋ ਕੇ।

- ੧੫ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ (ਨਾਨਕੇ, ਦਾਦਕੇ, ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ)।
 ੧੬ ਵੱਡੇ ਜੋਗੀ, ਅਭਿਆਸੀ, ਦੇਵਤੇ, ਮੁਨੀ, ਭਗਤ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੀ।
 ੧੭ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।
 ੧੮ (ਮੁੜ-ਮੁੜ) ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ।
 ੧੯ ਅਨਿੰਦ (ਨਾ ਨਿੰਦਣ ਯੋਗ ਲੋਕਾਂ) ਦੀ ਨਿੰਦਾ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਚੰਗਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਛੱਡ ਕੇ।
 ੨੦ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਥਾਂ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ।
 ੨੧ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਅਪਹੁੰਚ।
 ੨੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਝੂਠੀ-ਮੂਠੀ ਨਗਰੀ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ। 'ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੨; ਨੋਟ ੩।
 ੨੩ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਉਸ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰੀਏ।
 ੨੪ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ (ਇਕ ਰੱਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ) ਸਾੜ ਦੇਈਏ।
 ੨੫ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤਰ, ਜਵਾਨੀ, ਧਨ ਸਭ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ, ਮੰਨ।
 ੨੬ ਜੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਐਸਾ ਹਰੀ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਮਾਇਆ ਭਰਮ ਦੀ ਕੰਧ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੮, ਨੋਟ ੧੯); ਤਿੱਖਾ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ; ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਮਰ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੮ (ਇਹ ਮਾਇਆ) ਸੰਘਣਾ ਤੇ ਡਰਾਉਣਾ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੋਰ-ਮਨ ਘਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਮਨ ਆਪਣੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਵਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
 ੨੯ ਸੂਰਜ। ਸੂਰਜ ਨਿੱਤ (ਉਮਰ ਨੂੰ) ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਜੋ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ ਉਮਰ ਨੂੰ ਘਟਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ)।

* ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਦੱਸ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਘਣਾ ਜੰਗਲ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਜਲ-ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਚਾਤ੍ਰਕ ਦੇ ਘਨ-ਬੂੰਦ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੋਈ ਵਾਕੰਸ਼ ਦੁਹਰਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਛੰਤ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਰਥ ਇਕੋ ਵਾਰ ਕਰਨੇ ਹਨ।

੧ ਦਿਨ ਖਾਤ ਜਾਤ ਬਿਹਾਤ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ੨ ਕਰੁਣਾ ਪਤੇ ॥ ਜਨਮ
 ਮਰਣ ਅਨੇਕ ਬੀਤੇ ੩ ੪ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗ ਬਿਨੁ ਕਛੁ ਨਹ ਗਤੇ ॥ ਕੁਲ ਰੂਪ ਧੂਪ
 ਗਿਆਨਹੀਨੀ ਤੁਝ ਬਿਨਾ ਮੋਹਿ ਕਵਨ ਮਾਤ ॥ ਕਰ ੬ ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਸਰਣਿ
 ਆਇਓ ੭ ਪ੍ਰਿਅ ਨਾਥ ਨਰਹਰ ਕਰਹੁ ਗਾਤ ॥ ੧ ॥ ੮ ਮੀਨਾ ਜਲ ਹੀਨ ਮੀਨਾ
 ਜਲ ਹੀਨ ਹੇ ਓਹੁ ਬਿਛੁਰਤ ਮਨ ਤਨ ਖੀਨ ਹੇ ਕਤ ਜੀਵਨੁ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨੁ
 ਹੋਤ ॥ ੯ ਸਨਮੁਖ ਸਹਿ ਬਾਨ ਸਨਮੁਖ ਸਹਿ ਬਾਨ ਹੇ ਮ੍ਰਿਗ ਅਰਪੇ ਮਨ ਤਨ
 ਪ੍ਰਾਨ ਹੇ ਓਹੁ ਬੇਧਿਓ ਸਹਜ ਸਰੋਤ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ ਮਿਲੁ ਬੈਰਾਗੀ ਖਿਨੁ
 ਰਹਨੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨਾ ॥ ੧੦ ਪਲਕਾ ਨ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੈ
 ਚਿਤਵੰਤਿ ਅਨਦਿਨੁ ਪ੍ਰਭ ਮਨਾ ॥ ਸ੍ਰੀਰੰਗ ੧੧ ਰਾਤੇ ਨਾਮ ਮਾਤੇ ੧੨ ਭੈ ਭਰਮ
 ਦੁਤੀਆ ਸਗਲ ਖੋਤ ॥ ਕਰਿ ਮਇਆ ੧੩ ਦਇਆ ਦਇਆਲ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ
 ਨਾਨਕ ਮਗਨ ਹੋਤ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ਅਲੀਅਲ ਗੁੰਜਾਤ ਅਲੀਅਲ ਗੁੰਜਾਤ ਹੇ
 ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਬਾਸਨ ਮਾਤ ਹੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਮਲ ਬੰਧਾਵਤ ਆਪ ॥ ੧੫ ਚਾਤ੍ਰਕ ਚਿਤ
 ਪਿਆਸ ਚਾਤ੍ਰਕ ਚਿਤ ਪਿਆਸ ਹੇ ਘਨ ਬੂੰਦ ਬਚਿਤ੍ਰਿ ਮਨਿ ਆਸ ਹੇ ਅਲ
 ਪੀਵਤ ਬਿਨਸਤ ਤਾਪ ॥ ਤਾਪਾ ਬਿਨਾਸਨ ਦੂਖ ਨਾਸਨ ਮਿਲੁ ਪ੍ਰੇਮੁ ਮਨਿ ਤਨਿ
 ਅਤਿ ਘਨਾ ੧੬ ॥ ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਸੁਜਾਨ ੧੭ ਸੁਆਮੀ ੧੮ ਕਵਨ ਰਸਨਾ ਗੁਣ
 ਭਨਾ ॥ ੧੯ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੇਵਹੁ ਨਾਮੁ ਦੇਵਹੁ ੨੦ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਾਰਤ ਮਿਟਤ ਪਾਪ ॥
 ਨਾਨਕੁ ੨੧ ਜੰਪੈ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਪੇਖਤ ਨਹ ਸੰਤਾਪ ॥ ੩ ॥
 ਚਿਤਵਉ ਚਿਤ ਨਾਥ ਚਿਤਵਉ ਚਿਤ ਨਾਥ ਹੇ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਸਰਣਿ ਅਨਾਥ
 ਹੇ ੨੨ ਮਿਲੁ ਚਾਉ ਚਾਈਲੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੨੩ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਧਿਆਨ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਧਿਆਨ
 ਹੇ ਮਨੁ ਲੁਬਧ ਗੋਪਾਲ ਗਿਆਨ ਹੇ ਜਾਚਿਕ ਜਨ ਰਾਖਤ ਮਾਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨ
 ਪੂਰਨ ਦੂਖ ਬਿਦੀਰਨ ੨੪ ੨੫ ਸਗਲ ਇਛੁ ਪੁਜੰਤੀਆ ॥ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਲਾਗੈ ਦਿਨ
 ਸਭਾਗੈ ੨੬ ਮਿਲਿ ਨਾਹ ਸੇਜ ਸੋਹੰਤੀਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਾਰੀ ਮਿਲੇ ਮੁਰਾਰੀ ੨੭
 ਸਗਲ ੨੮ ਕਲਮਲ ਭਏ ਹਾਨ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਆਸ ਪੂਰਨ ਮਿਲੇ
 ਸ੍ਰੀਧਰ ੨੯ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ੩੦ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥

੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥
 ਵਾਰ* ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ | ਸਲੋਕ ਭੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖੇ | ਚੰਡੀ ਅਸ ਰਾਜੈ
 ਕੀ ਧੁਨੀ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮ:੧ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ੩੧ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ ॥

- ੧ ਦਿਨ (ਉਮਰ ਨੂੰ) ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਇਉਂ ਉਮਰ) ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਹਰੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ।
- ੨ ਮਿਹਰ ਦੇ ਮਾਲਕ।
- ੩ ਵਿਭੀਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ।
- ੪ ਪਿਆਰੇ (ਹਰੀ) ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗਤੀ ਨਹੀਂ।
- ੫ ਚਮਕ, ਸ਼ੋਭਾ, ਸੁਹਰਤ (ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ)। ਮੈਂ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਉੱਚਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਹਾਂ; ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕੋਂਣ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਤ=ਮੱਤਾ, ਮਸਤ, ਮੋਹਿਤ। (ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣ ਮੋਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਓਹ ਗੁਣ ਹੋਨ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਾਸ ਖੂਬੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਲ, ਰੂਪ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਣ ਨਾ ਭੀ ਹੋਣ)। ੬ ਹੱਥ।
- ੭ ਪਿਆਰੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਜੀ! ਕਰੋ ਗਤੀ। [ਨਰਹਰ (ਨਰਹਰਿ)=ਨਰਸਿੰਘ] ਹਰੀ।
- ੮ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿੱਛੜ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪਿਆਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਜੀਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਹਿਰਨ ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ ਬਾਣ (ਤੀਰ) ਝੱਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇ ਦੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੁਣਨ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਹਿਰਨ ਘੰਡੇ ਹੇੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ)। ਸਹਜ=ਅਨੰਦ; ਸ੍ਰੋਤ [ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ] ਜੋ ਸੁਣਿਆ ਜਾਏ, ਆਵਾਜ਼।
- ੧੦ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦੀਆਂ (ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ)-, ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀਆਂ।

- ੧੧ [ਲੱਛਮੀ ਨਾਲ ਰੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਕਰਤਾਰ।
- ੧੨ ਡਰ ਵਹਿਮ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਸਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੧੩ ਕਿਰਪਾ।
- ੧੪ ਭੈਰੋ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਫੁੱਲ-ਰਸ ਦੇ ਸਵਾਦ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉੱਤੇ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਕੰਵਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ ਕੇ ਬਨ੍ਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤੇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਬੂੰਦ ਲਈ ਚਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਪੀਵਣ ਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਤਪਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਲ=ਪੂਰਣ, ਪੂਰੀ, ਸਾਰੀ। "ਹੋਆ ਓਹੀ ਅਲੁ ਜਗ ਮਹਿ" (ਮ:੫, ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਦੂਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੦੦)।
- ੧੬ ਬਹੁਤ। ੧੭ ਸਿਆਣਾ।
- ੧੮ ਕਿਹੜੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਗੁਣ ਆਖਾਂ?
- ੧੯ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲਓ।
- ੨੦ ਅੱਖ ਰਖਦਿਆਂ (ਦੇਖਦਿਆਂ) ਹੀ।
- ੨੧ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਡਿੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਾੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ।
- ੨੨ ਮਿਲੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ) ਪ੍ਰਾਣ (ਤੇਰੇ) ਚਾਉ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ। ਚਾਈਲੇ=ਚਾ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰੇਮੀ।
- ੨੩ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਤੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਮਨ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ। ੨੪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ।
- ੨੫ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।
- ੨੬ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸੇਜਾ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗੀ। ੨੭ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ। ੨੮ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।
- ੨੯ [ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
- ੩੦ ਖਜ਼ਾਨਾ। ੩੧ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਸੌ ਵਾਰੀ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

† ਭਾਵ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਲੋਕ ਭੀ ਹਨ।

‡ ਟੁੰਡੇ ਰਾਜੇ ਅਸਰਾਜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ ਉਪਰ; ਭਾਵ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਸ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਾਉਣੀਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਟੁੰਡੇ ਰਾਜੇ ਅਸ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਸਿਰਾਜ, ਰਾਜਾ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਮੜਏ ਭਰਾਵਾਂ (ਸਰਦੂਲ ਰਾਏ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਂ) ਨੇ ਫੱਟੜ ਕਰ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ; ਉਥੋਂ ਵਣਜਾਰੇ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ ਜਿਥੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਿਰਸੰਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮੁਜਬ ਚੁੰਕਿ ਅਸਿਰਾਜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ; ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਿੱਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਢਾਢੀਆਂ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ, ਜਿਸ ਵਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ ਉੱਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਉਣੀ ਹੈ। ਨਮੂਨਾ; "ਭਬਕਿਓ ਸ਼ੇਰ ਸਰਦੂਲ ਰਾਇ ਰਣ ਮਾਰੂ ਬੱਜੇ।" ਇਸ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਮਾਮੂਲੀ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ^੧ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥
 ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ^੨ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥ ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ
 ਗੁਰ ਬਿਨੁ ^੩ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ^੪ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ
 ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥ ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੁਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਵੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥ ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ
 ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^੫ਸਉ ਨਾਹ ॥ ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ^੬ਭੀ ਤਨ
 ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ* ॥ ^੭ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ
 ਨਾਉ ॥ ^੮ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ
 ਆਪਿ ਤੂੰ ^੯ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥ ਤੂੰ ^{੧੦}ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ^{੧੧}ਦੇ ਲੈਸਹਿ
 ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ ॥ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧੫ ॥ ਸਚੇ
 ਤੇਰੇ ਖੰਡ ^{੧੨}ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ^{੧੩} ॥ ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਲੋਅ ^{੧੪}ਸਚੇ ਆਕਾਰ ॥ ਸਚੇ ਤੇਰੇ
 ਕਰਣੇ ^{੧੫}ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਅਮਰੁ ^{੧੬}ਸਚਾ ਦੀਬਾਣੁ ^{੧੭} ॥ ਸਚਾ ਤੇਰਾ
 ਹੁਕਮੁ ਸਚਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ^{੧੮} ॥ ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਕਰਮੁ ^{੧੯}ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ^{੨੦} ॥ ਸਚੇ ਤੁਧੁ
 ਆਖਹਿ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ॥ ਸਚੈ ਸਭਿ ਤਾਣਿ ਸਚੈ ਸਭਿ ਜੋਰਿ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ
 ਸਿਫਤਿ ਸਚੀ ਸਾਲਾਹ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ਨਾਨਕ
^{੨੧}ਸਚੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਚੁ ॥ ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਸੁ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧੬ ॥
^{੨੨}ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਵਡਾ ਨਾਉ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ॥
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ^{੨੩}ਨਿਹਚਲ ਥਾਉ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ^{੨੪}ਜਾਣੈ ਆਲਾਉ ॥
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ^{੨੫}ਬੁਝੈ ਸਭਿ ਭਾਉ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ^{੨੬}ਪੁਛਿ ਨ
 ਦਾਤਿ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਰ ^{੨੭}ਨ ਕਥਨੀ
 ਜਾਇ ॥ ਕੀਤਾ ਕਰਣਾ ^{੨੮}ਸਰਬ ਰਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ
 ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ^{੨੯}ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ਲਏ
 ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੁਕਮੇ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸੁ ^{੩੦} ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਭਾਣੈ ਕਢਿ ਲਏ ਇਕਨ੍ਹਾ
 ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ^{੩੧}ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ ਜਿ ਕਿਸੈ ਆਣੈ
 ਰਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਕਉ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ੩ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ^{੩੨}ਨਾਨਕ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਕੈ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥
 ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥ ਥਾਉ ਨ
 ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲੈ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ॥ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਰਤੇ ਸੇ
 ਜਿਣਿ ਗਏ ਹਾਰਿ ਗਏ ਸਿ ਠਗਣ ਵਾਲਿਆ ॥ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥
 ੨ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧੫ ॥ ^{੩੩}ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਦੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵੇਦੁ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਜੀਅ
 ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੇਦੁ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੂਪੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੰਗੁ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਗੋ ਫਿਰਹਿ

- ੧ ਅਤੇ ਇਉਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ।
- ੨ 'ਚੰਨ' ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੩ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ।
- ੪ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਤਿਲਾਂ ਵਾਕਰ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਐਵੇਂ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸੌ ਖਸਮ (ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।
- ੬ ਵਿਚਾਰੇ। ੭ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ) ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਇਕ ਨਿਰਗੁਣ, ਦੂਜਾ ਸਰਗੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਰਗੁਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਰੂਪ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਰਚੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੯ ਤੁਠ ਕੇ (ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਸਭ ਦਾ ਜਾਣੂ (ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ।
- ੧੧ 'ਕਵਾਉ ਦੇ ਜਿੰਦੁ ਲੈਸਹਿ' = ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਜਿੰਦ ਲੈ ਲਵੇਗਾ (ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢ ਲਵੇਗਾ)। ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ-ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਤੇ ਪਾਲਣ-ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ-ਜਿੰਦ ਕੱਢਣ-ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਹੈ।
- ੧੨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ। ੧੩ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ।
- ੧੪ ਲੋਕ। ੧੫ ਕੰਮ। ੧੬ ਹਕੂਮਤ।
- ੧੭ ਕਚਹਿਰੀ। ੧੮ ਹੁਕਮਨਾਮਾ।
- ੧੯ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ੨੦ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ।

- ੨੧ ਜੇ ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਅਸਲੀ ਹਨ; ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਆਵਾ-ਗਉਣ ਵਿੱਚ ਪਏ ਭਟਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਕੱਚੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਰੱਬ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੱਡਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਆਸਣ ਅਡੋਲ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਜਾਂ ਡਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਜਾਂ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ।
- ੨੪ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ (ਨਾ ਭੀ ਆਖੇ ਤਾਂ ਭੀ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ (ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ) ਪੁੱਛ ਕੇ (ਸਲਾਹ ਲੈ ਕੇ) ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ੨੭ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- ੨੮ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।
- ੨੯ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਲਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਨਾਸ। ੩੧ ਇਉਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ, ਤੇ ਨਾ ਮਲੂਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਧਾਰੇਗਾ। ਹਾਂ, ਨਾਨਕ! ਅਸੀਂ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਆਪਣਾ ਚਾਨਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। "ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇਆ, ਜਾ ਕਉ ਜੋਤਿ ਧਰੀ ਕਰਤਾਰਿ ਜੀਉ॥" (ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧, ੭੨)।
- ੩੨ ਜੀਵ (ਮਨੁੱਖ) ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਉਕਰ ਕੇ ਮੁਨਸਫ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਮ-ਰੂਪੀ ਮੁਨਸਫ਼ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕੇਵਲ ਸੱਚ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਆਦਮੀ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। "ਅੰਦਰਿ ਰਾਜਾ ਤਖਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਨਿਆਉ" (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਮਾਰੂ, ੧੦੯੨)। ਜਜਮਾਲਿਆ=ਜਜਾਮੀ [ਅਰਬੀ 'ਜਜਮ'] ਕੋਹੜੇ।
- ੩੩ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ।

* ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਨਵਾਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਾਰਣ, ਜਿਵਾਲਣ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ।

† ਹੁਣ ਰੱਬ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। 'ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ॥'

‡ ਰੱਬ ਨਿਰਾ ਹੈ ਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਗੁਣਕਾਰ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ, ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਨਾਮੁ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਵੱਡਾ ਨਾਉ' ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੪, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।

§ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਇਖਲਾਕੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਜਿਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜਗਤ ਇਖਲਾਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

¶ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜੋਤਿ ਰੱਖੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਨਸਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਨਖੇੜ ਕੇ ਦੱਸਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਝੂਠ ਹੈ।

: ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਇਹ ਅਗੰਮੀ ਲੋਅ ਜਾਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਧਾਰਣ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਪਸਰਿਆਂ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਵੇਖ ਕੇ ਇਕ ਸਵਾਦ ਵਾਲੀ ਹੈਰਾਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੰਤ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਪਉਣੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਪਾਣੀ ॥ ^੧ਵਿਸਮਾਦੁ ਅਗਨੀ ਖੇਡਹਿ
 ਵਿਡਾਣੀ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਧਰਤੀ ਵਿਸਮਾਦੁ ਖਾਣੀ ^੨ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਾਦਿ ਲਗਹਿ
 ਪਰਾਣੀ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ^੩ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵਿਜੋਗੁ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੁਖ ਵਿਸਮਾਦੁ
 ਭੋਗੁ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਿਫਤਿ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਾਲਾਹ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ^੪ਉਝੜ ਵਿਸਮਾਦੁ
 ਰਾਹ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਨੇੜੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਦੂਰਿ ॥ ਵਿਸਮਾਦੁ ਦੇਖੈ ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰਿ ॥
 ਵੇਖਿ ਵਿਡਾਣੁ ^੫ ਰਹਿਆ ਵਿਸਮਾਦੁ ॥ ਨਾਨਕ ਬੁਝਣੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ
 ੧* ॥ ^੬ਕੁਦਰਤਿ ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥ ਕੁਦਰਤਿ
 ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ ਕੁਦਰਤਿ ^੭ਸਰਬ ਆਕਾਰੁ ॥ ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕਤੇਬਾ ^੮
 ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਕੁਦਰਤਿ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪੈਨਣੁ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ
 ਪਿਆਰੁ ॥ ^੯ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਰੰਗੀ ਕੁਦਰਤਿ ਜੀਅ ਜਹਾਨ ॥
^{੧੦}ਕੁਦਰਤਿ ਨੇਕੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਬਦੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਕੁਦਰਤਿ
 ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ^{੧੧} ਕੁਦਰਤਿ ^{੧੨}ਧਰਤੀ ਖਾਕੁ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ
 ਕਾਦਿਰੁ ^{੧੩} ਕਰਤਾ ^{੧੪}ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ ^{੧੫}ਵਰਤੈ
 ਤਾਕੋ ਤਾਕੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੬}ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮੜਿ ਭਉਰੁ
 ਸਿਧਾਇਆ ॥ ^{੧੭}ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥
 ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ^{੧੮} ਵਾਚੀਐ ^{੧੯}ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥ ^{੨੦}ਬਾਉ
 ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ
 ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੩ ॥ ^{੨੩}ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦ ਵਾਉ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ^{੨੪}ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥
 ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ^{੨੫}ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ^{੨੬}ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ
 ਵਿਚਿ ^{੨੭}ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ
 ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ^{੨੮}ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ^{੨੯}
 ਆਕਾਸ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ^{੩੦} ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ^{੩੧}ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ
 ਪੂਰ ॥ ਸਗਲਿਆ ^{੩੨} ਭਉ ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ
 ਸਚੁ ਏਕੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਰਾਮ
 ਰਵਾਲ ^{੩੩} ॥ ਕੇਤੀਆ ਕੰਨ੍ਹ ^{੩੪} ਕਹਾਣੀਆ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ ॥ ਕੇਤੇ ਨਚਹਿ
 ਮੰਗਤੇ ^{੩੫}ਗਿੜਿ ਮੁੜਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ॥ ^{੩੬}ਬਾਜਾਰੀ ਬਾਜਾਰ ਮਹਿ ਆਇ ਕਢਹਿ
 ਬਾਜਾਰ ॥ ਗਾਵਹਿ ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆ ਬੋਲਹਿ ^{੩੭}ਆਲ ਪਤਾਲ ॥ ਲਖ ਟਕਿਆ
 ਕੇ ਮੁੰਦੜੇ ^{੩੮} ਲਖ ਟਕਿਆ ਕੇ ਹਾਰ ॥ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸੇ ਤਨ

- ੧ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਅਜੀਬ-ਅਜੀਬ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੩ 'ਮੇਲ' ਤੇ 'ਵਿਛੋੜੇ' ਦੇ ਦੋ ਅਸੂਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਚਰਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਕਦੀ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲਾਵੜਾ ਇਨਿ ਤਨਿ ਕੀਤੇ ਭੋਗ॥ ਵਿਜੋਗੀ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜੇ ਨਾਨਕ ਭੀ ਸੰਜੋਗ॥" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੮੯)।
- ੪ ਕਦੀ ਮਨੁੱਖ (ਵਿਜੋਗ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੇ) ਔਝੜ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ (ਸੰਜੋਗ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਾਹ ਲੱਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਅਚਰਜ ਖੇਡ। ੬ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਕੁਦਰਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਕੁਦਰਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਡਰ ਦਾ ਭਾਵ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਸਾਰੂ-ਤੱਤ ਮੂਲ। ੭ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ।
- ੮ (ਮੁਸਲਮਾਣੀ) ਪੁਸਤਕਾਂ। ਭਾਵ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਇਹ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ।
- ੯ ਜਹਾਨ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਵੰਨਗੀਆਂ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਕੁਦਰਤਿ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੧ ਅੱਗ। ੧੨ ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ।
- ੧੩ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੧੪ ਤੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈਂ। ਪਾਕੀ ਨਾਈ-ਪਾਕ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ। ਇਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਹੈ: "ਕਾਚੀ ਸਉਦੀ ਤੋਟਾ ਆਵੈ॥"

- (ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੩੨)।
- ੧੫ ਤਾਕ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ : ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ)। ਤਾਕੁ-ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ, ਸਿਆਣਾ (*expert*)। ੧੬ (ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਐਸ਼ ਹੰਢਾ ਕੇ ਖੋਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਰੂਹ ਏਥੋਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਮਰ ਗਿਆ। ੧੮ ਸਿਫਤ, ਸਲਾਹ।
- ੧੯ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਪੜਤਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ (ਉਸ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਪੈਂਦਿਆਂ (ਸਿਰ ਲੁਕਾਣ ਨੂੰ) ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ੨੧ ਰੋਇੰ ਨੂੰ।
- ੨੨ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨ ਨੇ। ੨੩ ਸੈਂਕੜੇ ਬੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਰੱਬ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਵੱਗਦੀ ਹੈ।
- ੨੪ ਅੱਗ ਵਗਾਰ ਕੱਢਦੀ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨੫ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ ਨੱਪੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨੬ ਬੱਦਲ ਸਿਰ-ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨੭ ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ।
- ੨੮ ਵੱਡੇ ਜੋਗੀ, ਬੁਧ, ਦੇਵਤੇ ਤੇ (ਸਧਾਰਨ) ਜੋਗੀ।
- ੨੯ ਅੱਡੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੩੦ ਸੂਰਮੇ, ਬਹਾਦਰ।
- ੩੧ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜੋ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੩੨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ (ਸਿਰ ਉੱਤੇ)।
- ੩੩ ਪੂੜੀ ਵਰਗੇ (ਤੁਛ) ਹਨ।
- ੩੪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ।
- ੩੫ ਮੁੜ-ਤੁੜ ਕੇ ਤਾਲ ਪੂਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਵਾਜੇ ਦੀ ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ)।
- ੩੬ ਸੌਦੇ-ਬਾਜ਼ ਲੋਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩੭ [ਆਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲ] ਉੱਚਾ-ਨੀਵਾਂ, ਉਲਟ-ਪੁਲਟ। ੩੮ ਬੁੰਦੇ, ਵਾਲੇ

- * ਇਹ ਹੈਰਾਨਗੀ ਦਾ ਰਸ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵ ਤੇ ਲਗਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਭਰਮ ਅਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭੀ ਇਸੇ ਹੈਰਾਨਗੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ 'ਵਿਸਮਾਦ' ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇ ਬੱਝਵੇਂ ਨੇਮ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਬਲਕਿ ਸਮਝ ਬੁਝ ਕੇ ਵਰਤੀਜ ਰਹੇ ਹਨ।
- † ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤੇ ਦੱਸੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਲੋਅ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਜਾਂ ਗੁੱਝੀ ਤਾਕਤ (ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ) ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਉਹ ਪੱਕਾ ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ (*materialist*) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਮਾਣ ਕੇ ਜਦ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ‡ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਡਾਂਟ ਕੇ ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਸੀ। ਅਗਲਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਦਾ ਭਉ ਸਿਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਰੱਬ ਦੇ ਭਉ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਹੋਵਹਿ ਛਾਰ^੧ ॥ ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੂਢੀਐ^੨ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ ॥
 ਕਰਮਿ^੩ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਹੋਰ^੪ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮੁ ਖੁਆਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ* ॥
^੫ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਨਦਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਏਹੁ ਜੀਉ
 ਬਹੁਤੇ ਜਨਮ ਭਰੰਮਿਆ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਵਡੁ
 ਦਾਤਾ ਕੋ ਨਹੀ ਸਭਿ ਸੁਣਿਅਹੁ ਲੋਕ ਸਬਾਇਆ^੬ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ
 ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹੀ^੭ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^੮ ਗਵਾਇਆ ॥ ਜਿਨਿ^੯ ਸਚੇ ਸਚੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥
 ੪ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥† ^{੧੦}ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨੁ ਗੋਪਾਲ ॥
 ਗਹਣੇ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਅਵਤਾਰ ॥ ^{੧੧}ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ
 ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਵਰਤਣਿ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੨}ਮੁਸੈ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ ਖਾਇ
 ਗਇਆ ਜਮਕਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ‡ਵਾਇਨਿ^{੧੩} ਚੇਲੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰ ॥ ਪੈਰ
 ਹਲਾਇਨਿ ਫੇਰਨਿ ਸਿਰ ॥ ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ^{੧੪} ਝਾਟੈ^{੧੫} ਪਾਇ ॥ ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ
 ਹਸੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ^{੧੬}ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ॥ ^{੧੭}ਆਪੁ ਪਛਾੜਹਿ
 ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ ॥ ਗਾਵਨਿ ਗੋਪੀਆ ਗਾਵਨਿ ਕਾਨੁ ॥ ਗਾਵਨਿ ਸੀਤਾ ਰਾਜੇ
 ਰਾਮ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾ ਕਾ ਕੀਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥
^{੧੮}ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਕਰਮਿ ਚੜਾਉ ॥ ^{੧੯}ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਜਿਨ੍ਹਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥ ^{੨੦}ਸਿਖੀ
 ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਲਘਾਏ ਪਾਰਿ ॥ ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ
 ਚਕੁ ॥ ^{੨੧}ਬਲ ਵਾਰੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤੁ ॥ ਲਾਟੂ ਮਾਧਾਣੀਆ ਅਨਗਾਰ^{੨੨} ॥
 ਪੰਖੀ^{੨੩} ਭਉਦੀਆ ਲੈਨਿ ਨ ਸਾਹ ॥ ਸੂਐ^{੨੪} ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤ ॥
 ਨਾਨਕ ਭਉਦਿਆ ਗਣਤ ਨ ਅੰਤ ॥ ਬੰਧਨ ਬੰਧਿ ਭਵਾਏ ਸੋਇ ॥ ^{੨੫}ਪਇਐ
 ਕਿਰਤਿ ਨਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ ^{੨੬}ਚਲਹਿ ਸੇ ਰੋਇ ॥^{੨੭} ਉਡਿ
 ਨ ਜਾਹੀ ਸਿਧ ਨ ਹੋਹਿ ॥ ਨਚਣੁ ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ਹ
 ਮਨਿ ਭਉ ਤਿਨ੍ਹਾ ਮਨਿ ਭਾਉ^{੨੮} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ੬ ॥ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ
 ਹੈ ਨਾਇ ਲਇਐ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਈਐ ॥ ^{੨੯}ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਦਾ ^{੩੦}ਦੇ
 ਖਾਜੈ ਆਖਿ ਗਵਾਈਐ ॥ ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਕਰਿ ਪੁੰਨਹੁ ਨੀਚੁ
 ਸਦਾਈਐ ॥ ਜੇ ਜਰਵਾਣਾ^{੩੧} ਪਰਹਰੈ ਜਰੁ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀ ਆਈਐ ॥ ਕੋ ਰਹੈ
 ਨ ^{੩੨}ਭਰੀਐ ਪਾਈਐ ॥ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧੧ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤਿ ਸਰੀਅਤਿ^{੩੩}
 ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਬੰਦੇ ਸੇ ਜਿ ਪਵਹਿ ਵਿਚਿ ਬੰਦੀ ਵੇਖਣ ਕਉ
 ਦੀਦਾਰੁ ॥ ^{੩੪}ਹਿੰਦੂ ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਨਿ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ ॥ ਤੀਰਥ
 ਨਾਵਹਿ ਅਰਚਾ ਪੂਜਾ ਅਗਰ ਵਾਸੁ ਬਹਕਾਰੁ ॥ ਜੋਗੀ ਸੁੰਨਿ^{੩੫} ਧਿਆਵਨਿ

- ੧ ਸੁਆਦ।
 ੨ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਲੋਹੇ ਵਰਗਾ ਕਰੜਾ ਹੈ।
 ੩ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ।
 ੪ ਚਲਾਕੀ ਜਾਂ ਜ਼ੋਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੫ ਨਦਰਿ=ਮਿਹਰ; ਨਦਰੀ= ਮਿਹਰ ਨਾਲ।
 ੬ ਸਾਰੇ। ੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਜੀਵਾਂ) ਨੇ।
 ੮ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ। ੯ ਜਿਸ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਨੇ।
 ੧੦ ਸਾਰੀਆਂ ਘੜੀਆਂ (ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਗੋਪੀਆਂ (ਸਮਝੋ), ਅਤੇ ਪਹਿਰ (ਰਾਸ ਵਾਲੇ) ਕਾਨ੍ਹ (ਸਮਝੋ) ਚੰਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਅਵਤਾਰ ਸਮਝੋ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਂਗ ਉਤਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ (ਆਦਿ ਤੱਤ) ਗਹਿਣੇ ਸਮਝੋ (ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਟ ਪਾਤਰਾਂ ਨੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ)। [ਅਵਤਾਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਇਕ ਅਦਿੱਖ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਗਰ ਹਸਤੀਆਂ ਹਨ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ]।
 ੧੧ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ (ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਿਆਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਝਮੇਲੇ ਮਾਨੋ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਹਨ।
 ੧੨ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੩ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਵਾਜੇ)।
 ੧੪ ਘੱਟਾ, ਧੂੜ। ੧੫ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੧੬ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਨੋਟ ੩੫।
 ੧੭ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਟਾਕ ਕੇ ਸੁਟਦੇ ਹਨ।
 ੧੮ ਸੇਵਕ (ਐਸੇ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਤ ਤੇਲ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ (ਉਮਰ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰਸ ਵਾਲੀ) ਹੈ।
 ੨੦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਰੇਤਲੇ ਸੈਦਾਨਾਂ ਦੇ ਵਾ-ਵਰੋਲੇ।

- ੨੨ ਅੰਨ੍ਹੇ ਗਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਫਲ੍ਹੇ।
 ੨੩ ਏਥੇ 'ਪੰਖੀ' ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ : 'ਚਲਿ ਚਲਿ ਗਈਆਂ ਪੰਖੀਆਂ ਜਿਨੀ ਵਸਾਏ ਤਲ' (ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਪੰ: ੧੩੮੧)।
 ੨੪ ਸੂਏ (ਸੂਲ) ਉਤੇ।
 ੨੫ ਪਈ ਹੋਈ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਕੋਈ (ਆਵਾਗੋਣ ਵਿੱਚ) ਨੱਚਦਾ ਹੈ। 'ਕਿਰਤ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੬ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰ ਓਹ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।
 ੨੭ ਨਾ ਓਹ ਉਡ ਕੇ (ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ) ਭੱਜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਰਾਮਾਤੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਨੱਚਣ, ਟੱਪਣ ਵਾਲੇ ਸੌਖੇ ਸਾਧਨ ਹਜ਼ਾਰ ਪਏ ਕਰੀਏ, ਅਸੀਂ ਭੱਜ ਕੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
 ੨੮ ਪ੍ਰੇਮ। ੨੯ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ।
 ੩੦ ਦੇ ਕੇ ਖਾਈਏ; ਆਖ ਕੇ ਗਵਾ ਲਈਦਾ ਹੈ। (ਭਾਵ ਵੰਡ ਛਕੀਏ, ਪਰ ਕਹੀਏ ਨਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਦਾ ਪੁੰਨ ਗਵਾ ਲਈਦਾ ਹੈ)।
 ੩੧ [ਜਰਾਵਰਣ] ਬੁਢੇਪੇ ਕਾ ਰੰਗ, ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ। ਜੋ ਬੁਢੇਪੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ (ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ ਆਦਿ) ਹਟਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਬੁਢੇਪਾ (ਕੋਈ ਹੋਰ) ਵੇਸ ਕਰ ਕੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ੩੨ ਪਾਈ ਦੇ ਭਰ ਜਾਣ ਉਤੇ (ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ)। ਪਾਈ=ਪਨਘੜੀ ਦੀ ਪਿਆਲੀ। ੩੩ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਰਹ (ਕਾਨੂੰਨ)।
 ੩੪ ਸਲਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਅਦਿੱਖ ਰੂਪ ਭੁੱਲ ਕੇ) ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਨਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਅੱਗੇ ਧੂਪ-ਦੀਪ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਰਚਾ=ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਛਿਣਕ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ। ਅਗਰ ਵਾਸੁ=ਉਦ ਦੀ ਵਾਸਨਾ। ਬਹਕਾਰੁ=ਮਹਕਾਰ (ਖਿਲਾਰਨਾ)।
 ੩੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੨, ਫੁਟ ਨੋਟ †।

* ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਠਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਇਕ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਸਮਝਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

† ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਰਾਸ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

‡ ਉੱਤੇ ਦੱਸੀ ਅਦੁੱਤੀ ਨਾਟ-ਰਚਨਾ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਉੱਤੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰਾਸਾਂ ਤੁੱਛ ਹਨ।

§ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਗਤ ਅਵਤਾਰਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਸਾਕਾਰ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੇਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

¶ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਖਤਰਨਾਕ ਫਿਰਕੇਬੰਦੀ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਹਉਮੈ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੇਤੇ ਅਲਖ^੧ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਸੂਖਮ ਮੂਰਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਕਾਇਆ ਕਾ
 ਆਕਾਰੁ ॥ ^੨ਸਤੀਆ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਉਪਜੈ ਦੇਣੈ ਕੈ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਦੇ ਦੇ ਮੰਗਹਿ
 ਸਹਸਾ ਗੂਣਾ ਸੋਭ ਕਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਚੋਰਾ ਜਾਰਾ^੩ ਤੈ ਕੂੜਿਆਰਾ ਖਾਰਾਬਾ
 ਵੇਕਾਰ^੪ ॥ ^੫ਇਕਿ ਹੋਦਾ ਖਾਇ ਚਲਹਿ ਐਥਾਉ ਤਿਨਾ ਭਿ ਕਾਈ ਕਾਰ ॥ ^੬ਜਲਿ
 ਥਲਿ ਜੀਆ ਪੁਰੀਆ ਲੋਆ ਆਕਾਰਾ ਆਕਾਰ ॥ ਓਇ ਜਿ ਆਖਹਿ ਸੁ ਤੂੰ ਹੈ
 ਜਾਣਹਿ ਤਿਨਾ ਭਿ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਭੁਖ ਸਾਲਾਹਣੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ
 ਆਧਾਰੁ^੭ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ^੮ਗੁਣਵੰਤਿਆ ਪਾ ਛਾਰੁ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੧^੯ ॥ ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ^{੧੦} ਪਈ ਕੁਮਿਆਰ ॥ ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਇਟਾ
 ਕੀਆ^{੧੧} ਜਲਦੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥ ਜਲਿ ਜਲਿ ਰੋਵੈ ਬਪੁੜੀ^{੧੨} ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਹਿ
 ਅੰਗਿਆਰ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜਾਣੈ ਕਰਤਾਰੁ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ* ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ
 ਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਪਰਗਟੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਸਦਾ ਮੁਕਤੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਉਤਮੁ
 ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ
 ਪਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ^{੧੪}ਹਉ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਗਇਆ ॥
 ਹਉ ਵਿਚਿ ਜੰਮਿਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਮੁਆ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਦਿਤਾ ਹਉ ਵਿਚਿ
 ਲਇਆ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਖਟਿਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਗਇਆ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਸਚਿਆਰੁ
 ਕੂੜਿਆਰੁ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ
 ਅਵਤਾਰੁ^{੧੫} ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਹਸੈ ਹਉ ਵਿਚਿ ਰੋਵੈ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਭਰੀਐ ਹਉ
 ਵਿਚਿ ਧੋਵੈ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ^{੧੬}ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਖੋਵੈ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਮੂਰਖੁ ਹਉ
 ਵਿਚਿ ਸਿਆਣਾ ॥ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ^{੧੭}ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ਹਉ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ
 ਹਉ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ^{੧੮} ॥ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਹਉਮੈ ਬੂਝੈ
 ਤਾ ਦਰੁ ਸੂਝੈ ॥ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਾ ਕਥਿ ਕਥਿ ਲੂਝੈ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਹਉਮੈ ਏਹਾ
 ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੁ ॥ ਜੇਹਾ ਵੇਖਹਿ ਤੇਹਾ ਵੇਖੁ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨੩ ॥ ^{੨੧}ਹਉਮੈ ਏਹਾ
 ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ
 ਪਾਹਿ ॥ ਹਉਮੈ ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ^{੨੨}ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ॥ ਹਉਮੈ ਏਹੋ ਹੁਕਮੁ
 ਹੈ ^{੨੩}ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥ ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ^{੨੪} ਰੋਗੁ ਹੈ ^{੨੫}ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ
 ਮਾਹਿ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ
 ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਈ

- ੧ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਸਕੇ। ਜਿਤਨੇ ਜੋਗੀ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੁੰਨ (ਨਿਰਵਾਨ) ਰੂਪ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾਰ 'ਅਲਖ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅਦਿੱਖ ਤੇ ਨਾਮ (ਗੁਣ) ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਹੱਥ ਦਾ ਰੂਪ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ)।
- ੨ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਸੰਤੋਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। (ਭਾਵ ਬੋਝਾ ਖਾਂਦੇ ਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਕਿ ਕੁਝ ਬਚਾ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਸਕੀਏ) ਪਰ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਗੁਣਾਂ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਇਥੇ ਜਗਤ ਸੋਭਾ ਕਰੇ।
- ੩ ਵਿਭਚਾਰੀ ਲੋਕ। ੪ ਵਿਕਾਰੀ ਲੋਕ।
- ੫ ਇਕ ਐਸੇ ਭੀ ਹਨ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਖਟੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਕੇ ਏਥੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੀ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕੀਤਾ?
- ੬ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਹਨ; ਪੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਕਾਰ ਹੀ ਆਕਾਰ (ਸਰੀਰਕ ਹਸਤੀਆਂ) ਹਨ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤੇਰੀ ਸੂਝ ਹੈ। ੭ ਆਸਰਾ।
- ੮ ਗੁਣਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਹੋ ਕੇ।
- ੯ ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਹਉਮੈ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੋਜ਼ਕ ਵਿੱਚ ਪੈਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੱਬੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਭੀ ਘੁਮਿਆਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਪੇਟੇ ਵਿੱਚ, ਵਸ।
- ੧੧ ਕੀਤੀਆਂ, ਬਣਾਈਆਂ। ੧੨ ਵਿਚਾਰੀ।

- ੧੩ ਜਿਸ ਕਰਤੇ ਨੇ 'ਕਾਰਣ' ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹੀ 'ਕਾਰਜ' ਜਾਣਦਾ ਹੈ। (ਭਾਵ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ: ਦਬੀਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੋਜ਼ਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸੜਨ ਵਾਲੇ ਨੇ)।
- ੧੪ ਉਤਾਰਾ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਜਾਤੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਉੱਤਮ ਪੱਦਵੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਖਬਰ (ਸੂਝ) ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।
- ੧੭ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਾਇਆ, ਭਰਮ।
- ੧੮ ਆਪਣੀ ਅਪਣਤ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ-ਦਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲਫਜ਼ੀ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਜੇਹਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤੇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਪਣੀ 'ਹਉ' ਹੀ ਇਕ ਸੀਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਕੁ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਾਂਗੇ)। "ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਜੈਸੀ ਬੁਧਿ ਹੋਈ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜਾਨੈਗਾ ਸੋਈ॥" (ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ)।
- ੨੦ ਇਹ ਹਉਮੈ ਸਾਡੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। (ਜੇ 'ਹਉ' ਦਾ ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਬਹਿ ਰਹੀਏ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰੁਚੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ)।
- ੨੧ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।
- ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੩ ਲੰਮਾ, ਡਾਢਾ ਚੰਦਰਾ।
- ੨੪ ਹਉਮੈ ਦਾ ਇਲਾਜ ਭੀ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

* ਇਸ ਫਿਰਕੇਬੰਦੀ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਹਉਮੈ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਮੋਹ' (ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਭਰਮ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਸਾ ਮ: ੧ ਵਿੱਚ 'ਮੋਹੁ ਕੁਟੈਬੁ ਮੋਹੁ ਸਭ ਕਾਰ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੩੫੬)। ਇਸ ਮੋਹ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਗਤ-ਜੀਵਨ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਦੇ ਬੁਰੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਤਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਭੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‡ ਇਹ ਹਉਮੈ ਚੰਦਰਾ ਰੋਗ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਭੀ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ।

§ ਧਾਰਮਿਕ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੇਵਕ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ। ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਸੱਚ' ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਧਾਰਮਕ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਧਾਰਮਕ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਚੇ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਓਨ੍ਹੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ^੧ ਧਰਮੁ
 ਕਮਾਇਆ ॥ ਓਨ੍ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ ॥ ਤੂੰ
 ਬਖਸੀਸੀ ਅਗਲਾ^੨ ਨਿਤ ਦੇਵਹਿ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ^੩ ॥ ^੪ਵਡਿਆਈ ਵਡਾ
 ਪਾਇਆ ॥ ੭ ॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧* ॥ ^੫ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤਟਾਂ^੬ ਮੇਘਾਂ^੭
 ਖੇਤਾਂਹ ॥ ਦੀਪਾਂ^੮ ਲੋਆਂ ਮੰਡਲਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਰਭੰਡਾਂਹ^੯ ॥ ^{੧੦}ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜਾਂ
 ਖਾਣੀ ਸੇਤਜਾਂਹ ॥ ਸੋ ਮਿਤਿ^{੧੧} ਜਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ^{੧੨}ਸਰਾਂ ਮੇਰਾਂ ਜੰਤਾਹ ॥ ਨਾਨਕ
 ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਸੰਮਾਲੇ ਸਭਨਾਹ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਚਿੰਤਾ ਭਿ
 ਕਰਣੀ ਤਾਹ^{੧੩} ॥ ਸੋ ਕਰਤਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ਜਗੁ ॥ ਤਿਸੁ
 ਜੋਹਾਰੀ^{੧੪} ਸੁਅਸਤਿ^{੧੫} ਤਿਸੁ ਤਿਸੁ ਦੀਬਾਣੁ ਅਭਗੁ^{੧੬} ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ
 ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਟਿਕਾ ਕਿਆ ਤਗੁ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧੧ ॥ ਲਖ ਨੇਕੀਆ
 ਚੰਗਿਆਈਆ ਲਖ ^{੧੮}ਪੁੰਨਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ ^{੧੯}ਸਹਜ
 ਜੋਗ ਬੇਬਾਣੁ ॥ ਲਖ ^{੨੦}ਸੂਰਤਣ ਸੰਗਰਾਮ ਰਣ ਮਹਿ ਛੁਟਹਿ ਪਰਾਣੁ ॥ ^{੨੧}ਲਖ
 ਸੁਰਤੀ ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਪੜੀਅਹਿ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣੁ ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ
 ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਲਿਖਿਆ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਮਤੀ^{੨੨} ਮਿਥਿਆ ^{੨੩}ਕਰਮੁ
 ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ੩ ॥ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ
 ਵਰਤਾਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਤਾ ਤਿਨ੍ਹੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ ॥ ਮੂਰਖ
 ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨ੍ਹੀ ਮਨਮੁਖੀ^{੨੪} ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ^{੨੫}
 ਆਇਆ ॥ ੮ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧੬ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ
 ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ^{੨੬} ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ^{੨੭} ॥
 ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ^{੨੮} ॥ ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ^{੨੯}
 ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ^{੩੦} ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ^{੩੧}ਝਖਣਾ
 ਝਾਖ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧੧ ॥ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ^{੩੨} ॥ ਬਹੁ
 ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ॥ ^{੩੩}ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ ॥ ਬਹੁ ਭੇਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ॥
 ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ॥ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਬਹੁ
 ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ^{੩੪}ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥ ਬਸਤ੍ਰੁ ਨ ਪਹਿਰੈ ॥ ^{੩੫}ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ ॥
^{੩੬}ਮੋਨਿ ਵਿਗੂਤਾ ॥ ਕਿਉ ਜਾਗੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੂਤਾ ॥ ^{੩੭}ਪਗ ਉਪੇਤਾਣਾ ॥
 ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਮਾਣਾ ॥ ^{੩੮}ਅਲੁ ਮਲੁ ਖਾਈ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥ ਮੂਰਖਿ
 ਅੰਧੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥ ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ^{੩੯}
 ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ॥ ਅੰਧੁ ਨ ਜਾਣੈ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ^{੪੦} ਸੋ

੧ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ।	੧੯ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਹਜ-ਯੋਗ ਕਮਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧।
੨ ਬਹੁਤ।	੨੦ ਜੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹਾਦਰੀਆਂ।
੩ ਵਧੀਕ, ਜ਼ਿਆਦਾ। ਵਧੇਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	੨੧ ਸੁਰਤੀਆਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਪਾਠ।
੪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ (ਹਰੀ) ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦਿਆਂ ਵੱਡੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	੨੨ (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਹਨ।
੫ (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਹਨ।) ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹ ਹਰੀ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ :- ਮਨੁੱਖ, ਬਿਛ, ਤੀਰਥ.....ਸਮੁੰਦਰ, ਪਹਾੜ ਤੇ ਜੀਅ ਜੰਤ।	੨੩ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ (ਢੂੰਡਣਾ) ਹੀ ਸੱਚਾ ਪਰਵਾਨਾ ਹੈ (ਹਰੀ ਦੇ ਦਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ)।
੬ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਦਾ (ਜਿਥੇ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।	੨੪ [ਮਨਮੁਖੀ] ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨੇ।
੭ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ।	੨੫ ਕਾਹਨੂੰ।
੮ ਵ੍ਰੀਪਾਂ (ਦੇਸਾਂ) ਦਾ।	੨੬ ਕਾਫ਼ਲੇ।
੯ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦਾ।	੨੭ ਖਾਤੇ, ਟੋਏ।
੧੦ ਇਹ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩; ਫੁਟ ਨੋਟ।	੨੮ ਮਹੀਨੇ।
੧੧ ਮਿਣਤੀ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ।	੨੯ ਉਮਰ।
੧੨ ਸਮੁੰਦਰਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ।	੩੦ ਸ਼ਾਸ, ਸਾਹ, ਦਮ।
੧੩ ਉਸੇ ਨੇ। ੧੪ ਪ੍ਰਨਾਮ ਹੋਵੇ।	੩੧ ਸਿਰਖਪਾਈ।
੧੫ [ਸੰ: ਸੁਸਤਿ] ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇ! ਭਲਾ ਹੋਵੇ!	੩੨ ਸੜਿਆ, ਝੁਰਿਆ।
੧੬ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।	੩੩ ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬੋਲਿਆ।
੧੭ [ਧਾਗਾ] ਜੰਝੂ।	੩੪ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ; ਇਕ ਰੱਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ।
੧੮ ਜੋ ਪੁੰਨ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ (ਫਰਜ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਹਨ।	੩੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਹਿਰ (ਕਸ਼ਟ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
	੩੬ ਸਮਾਧੀ ਲਾਣ ਵਿੱਚ ਖਵਾਰ ਹੋਇਆ।
	੩੭ ਪੈਰੋਂ ਵਾਹਣਾ, ਪੈਰੋਂ ਨੰਗਾ।
	੩੮ ਗੰਦਗੀ।
	੩੯ ਬੀਆਬਾਨਾਂ (ਜੰਗਲਾਂ) ਵਿੱਚ।
	੪੦ ਮਿਲੇ।

- * ਇਹ ਨਮੂਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਰੱਬ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਜਾਂ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਦਾ, ਜੋ ਅਸਲ ਰੂਪ ਹੈ ਪੂਜਾ ਦਾ।
ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕਾਂ ਤੇ ਧਾਗਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪੂਜਾ ਤੁੱਛ ਹੈ।
- † ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਖਲਾਕੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਰੱਦਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਢੂੰਡਣਾ ਇਕ ਅਟੱਲ
ਸੱਚਾਈ ਦੱਸੀ ਹੈ।
- ‡ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- § ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਰੱਦਿਆ ਹੈ।
- ¶ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਾਲੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਭੰਡਿਆ ਹੈ।

ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ^੧ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥
^੨ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ* ॥
 ਭਗਤ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਕੀਰਤਿ^੩ ਗਾਵਦੇ ॥ ਨਾਨਕ ^੪ਕਰਮਾ
 ਬਾਹਰੇ ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਨੀ ਧਾਵਦੇ ॥ ਇਕਿ ਮੂਲੁ ਨ ਬੁਝਨਿ ਆਪਣਾ
 ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ ॥ ਹਉ ਢਾਢੀ ਕਾ ^੫ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੋਰਿ ਉਤਮ
 ਜਾਤਿ ਸਦਾਇਦੇ ॥ ^੬ਤਿਨੁ ਮੰਗਾ ਜਿ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦੇ ॥ ੯ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ
 ੧੧ ॥ ^੭ਕੂੜੁ ਰਾਜਾ ਕੂੜੁ ਪਰਜਾ ਕੂੜੁ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਮੰਡਪੁ^੮ ਕੂੜੁ
 ਮਾੜੀ^੯ ਕੂੜੁ ਬੈਸਣਹਾਰੁ^{੧੦} ॥ ਕੂੜੁ ਸੁਇਨਾ ਕੂੜੁ ਰੁਪਾ ਕੂੜੁ ਪੈਨਣਹਾਰੁ ॥
 ਕੂੜੁ ਕਾਇਆ^{੧੧} ਕੂੜੁ ਕਪੜੁ ਕੂੜੁ ਰੂਪੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ^{੧੨}ਕੂੜੁ ਮੀਆ ਕੂੜੁ ਬੀਬੀ
 ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰੁ ॥ ਕੂੜਿ ਕੂੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ
 ਕੀਚੈ^{੧੩} ਦੋਸਤੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਚਲਣਹਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਮਿਠਾ ਕੂੜੁ ਮਾਖਿਉ ਕੂੜੁ
 ਡੋਬੇ ਪੂਰੁ^{੧੪} ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ^{੧੫} ਬੇਨਤੀ ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਕੂੜੈ ਕੂੜੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ
 ੧੫ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ਕੂੜੁ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ
 ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਚਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ^{੧੬} ਤਾ ਪਾਏ ^{੧੭}ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ
 ਜਾਣੀਐ ^{੧੮}ਜਾ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥ ^{੧੯}ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧਿ ਕੈ ਵਿਚਿ
 ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਿਖ ਸਚੀ ਲੇਇ ॥
^{੨੦}ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ
 ਜਾ ^{੨੧}ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੋ ਪੁਛਿ ਕੈ ^{੨੨}ਬਹਿ ਰਹੈ
 ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੂ ਪਾਪ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ
 ਬੇਨਤੀ ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੩}ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਕੁ
 ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ^{੨੪} ਲਾਈਐ ॥ ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛਡੀਐ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ
 ਅਲਖੁ^{੨੫} ਧਿਆਈਐ ॥ ਫਲੁ ਤੇਵੇਹੋ^{੨੬} ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ ॥
 ਜੇ ਹੋਵੈ ਪੂਰਬਿ^{੨੭} ਲਿਖਿਆ ਤਾ ਧੂੜਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪਾਈਐ ॥ ^{੨੮}ਮਤਿ ਥੋੜੀ
 ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧੧ ॥ ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ
^{੨੯}ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥ ^{੩੦}ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ
 ਦਾਲਿ ॥ ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤ ਉਗਵੈ ਰੁਤੀ ਹੂ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਪਾਹੈ
 ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ ਸਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ
 ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੨}ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ ਕੂੜੈ ਸੋਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੩੩}ਲਬੁ
 ਪਾਪੁ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ ਕੂੜੁ ਹੋਆ ਸਿਕਦਾਰੁ ॥ ^{੩੪}ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ

- ੧ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰੇ।
 ੨ ਉਮੇਦ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਾੜ ਦੇਵੇ। ੩ ਜੱਸ, ਸਿਫਤ।
 ੪ ਜੋ ਚੰਗੇ ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਦਰ 'ਤੇ ਢੋਈ (ਪਨਾਹ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ; ਓਹ ਭਟਕਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੫ 'ਨੀਚ-ਜਾਤੀ' ਤੇ 'ਉੱਤਮ-ਜਾਤਿ' ਜੋੜਵੇਂ ਪਦ ਹਨ ਤੇ ਅਰਥ ਹਨ : ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉੱਤਮ ਜਾਤ ਵਾਲੇ। ਮੈਂ ਢਾਡੀ ਦਾ ਨੀਚ-ਜਾਤੀਆ ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਉਚ-ਜਾਤੀਏ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਅੰਧੁਲਾ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਪਰਦੇਸੀ' (ਸੂਹੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੩੧)।
 ੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
 ੭ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ "ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਕੂੜੋਕੂੜੁ" ਲਾ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ (ਹੋ ਹਰੀ!) ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜਾ ਹੋਣਾ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਝੂਠ ਹੈ।
 ੮ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਕਾਨ। ੯ ਉੱਚੇ ਮਕਾਨ।
 ੧੦ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ) ਬਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
 ੧੧ ਸਰੀਰ। ੧੨ ਖਾਉਂਦ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਹੋਣਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਝੂਠ ਹੈ।
 ੧੩ ਕਰੀਏ। ੧੪ [ਬੇੜੀ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਵੇਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ] ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ।
 ੧੫ ਆਖਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਹਰਸ਼ ਭਰੇ; ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ।
 ੧੭ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਮੁਕਤੀ।
 ੧੮ ਜੇ ਜੀਉਣੇ ਦੀ ਜੁਗਤੀ (ਜਾਚ) ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ।
 ੧੯ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਾਹ-ਸਵਾਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਰਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬੀ ਬੀਜੇ।
 ੨੦ ਜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ।
 ੨੧ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼

- ਕਰੇ; ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਕਰੇ।
 ੨੨ ਸੰਤੋਖ ਕਰ ਕੇ ਟਿਕ ਰਹੇ (ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ)।
 ੨੩ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਤਲੀ ਭਰ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਉਤੇ ਦੱਸੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ)।
 ੨੪ ਮੱਥੇ 'ਤੇ। ੨੫ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ।
 ੨੬ ਉਹੋ ਜਿਹਾ। ੨੭ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ (ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ)।
 ੨੮ ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ (ਤੰਗ-ਦਿਲੀ ਕਰ ਕੇ) ਕੀਤੀ ਕਤਰੀ ਸੇਵਾ ਗੁਆ ਲਈਦੀ ਹੈ।
 ੨੯ ਕਲਜੁਗ ਦੀ (ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ) ਕਲੱਤਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕੀਂ ਭੂਤਨੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੩੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਸੀ ਓਹ ਬੀਜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਦੁਫਾੜ ਹੋ ਕੇ ਦਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, (ਅਸੂਲ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ) ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਉੱਗੇ! ਜੇ ਬੀਜ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੁੱਤ ਭੀ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।
 ੩੧ (ਜਿਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਲਾਗ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ) ਲਾਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਰੇ ਕੱਪੜੇ ਉੱਤੇ ਸੋਹਣਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਕੋਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁੰਬ ਚਾੜ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਨ ਵਿੱਚ ਉਦਮ ਨੂੰ ਲਾਗ ਬਣਾ ਕੇ।
 ੩੨ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੂੜ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ।
 ੩੩ ਪਾਪ ਰਾਜਾ ਤੇ ਲਾਲਚ ਉਸ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ (ਮਹਿਤਾ) ਹੈ, ਕੂੜ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ (ਕੂੜ ਘੜ-ਘੜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ)।
 ੩੪ ਕਾਮ ਨਾਇਬ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- * ਉੱਤੇ ਦੱਸੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਚ ਸਮਝ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 † ਵਧੇਰੇ ਬਰੀਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਸਧਾਰਣ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਸ਼ਵਰਜ, ਪਦਵੀ, ਮਾਲ ਧਨ, ਰੂਪ ਰੰਗ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ‡ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਚਾਈਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 § ਇਹ ਸੱਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਣਾ ਸਿਖਦਾ ਹੈ।
 ¶ ਇਸ ਸੱਚ ਦੇ ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ^੧ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ
 ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ^੨ਗਿਆਨੀ ਨਚਹਿ ਵਾਜੇ ਵਾਵਹਿ ਰੂਪ ਕਰਹਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਉਚੇ
 ਕੂਕਹਿ ^੩ਵਾਦਾ ਗਾਵਹਿ ਜੋਧਾ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^੪ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਹਿਕਮਤਿ
 ਹੁਜਤਿ ਸੰਜੈ ਕਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ^੫ਧਰਮੀ ਧਰਮੁ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾਵਹਿ ਮੰਗਹਿ
 ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ^੬ਜਤੀ ਸਦਾਵਹਿ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣਹਿ ਛਡਿ ਬਹਹਿ ਘਰ ਬਾਰੁ ॥
 ਸਭੁ ਕੋ ਪੂਰਾ ਆਪੇ ਹੋਵੈ ਘਟਿ ਨ ਕੋਈ ਆਖੈ ॥ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ^੭ ਪਿਛੈ
 ਪਾਈਐ ਤਾ ਨਾਨਕ ਤੋਲਿਆ ਜਾਪੈ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧* ॥ ਵਦੀ^੮ ਸੁ ਵਜਗਿ
 ਨਾਨਕਾ ਸਚਾ ਵੇਖੈ ਸੋਇ ॥ ^੯ਸਭਨੀ ਛਾਲਾ ਮਾਰੀਆ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥
^{੧੦}ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ ਅਗੈ ਜੀਉ ਨਵੇ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੈ ਪਤਿ ਪਵੈ
 ਚੰਗੇ ਸੇਈ ਕੇਇ ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੧}ਪੁਰਿ ਕਰਮੁ ਜਿਨਾ ਕਉ ਤੁਧੁ ਪਾਇਆ
 ਤਾ ਤਿਨੀ ਖਸਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਏਨਾ ਜੰਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਧੁ ਵੇਕੀ^{੧੨}
 ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਇਕਨਾ ਨੋ ਤੂੰ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ ਇਕਿ ਆਪਹੁ ਤੁਧੁ
 ਖੁਆਇਆ^{੧੩} ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਿਥੈ ਤੁਧੁ ਆਪੁ ਬੁਝਾਇਆ ॥
^{੧੪}ਸਹਜੇ ਹੀ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੧੧੩ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ
 ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ^{੧੫} ਨ ਹੋਈ ॥ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਰਣਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ^{੧੬}ਜਾ
 ਹਉ ਕਰੀ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ
 ਜਾਈ ਲਖਿਆ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੮}ਜਾਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ
 ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਫਤਿ ਸੁਆਲਿਉ^{੧੯}
 ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਸੋ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਜੋ ਕਿਛੁ
 ਕਰਣਾ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੨੬ ॥ ^{੨੦}ਜੋਗ ਸਬਦੰ ਗਿਆਨ ਸਬਦੰ
 ਬੇਦ ਸਬਦੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਹ ॥ ਖੜੀ ਸਬਦੰ ਸੂਰ ਸਬਦੰ ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ ਪਰਾ ਕ੍ਰਿਤਹ ॥
 ਸਰਬ ਸਬਦੰ ਏਕ ਸਬਦੰ ਜੇ ਕੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ^{੨੧}ਸੋਈ
 ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ ੩ ॥ ਮਃ ੨ ॥ ^{੨੨}ਏਕ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਸਰਬ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ਦੇਵਾ ਤ
 ਆਤਮਾ ॥ ਆਤਮਾ ਬਾਸੁਦੇਵਸਿ ਜੇ ਕੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ
 ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ ੪ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੨੩}ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ
 ਕੁੰਭੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ ॥
 ੫ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੧ਪੜਿਆ ਹੋਵੈ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਤਾ ਓਮੀ^{੨੪} ਸਾਧੁ ਨ ਮਾਰੀਐ ॥
 ਜੇਹਾ ਘਾਲੇ ਘਾਲਣਾ ^{੨੫}ਤੇਵੇਹੋ ਨਾਉ ਪਚਾਰੀਐ ॥ ਐਸੀ ਕਲਾ^{੨੬} ਨ ਖੇਡੀਐ
 ਜਿਤੁ ਦਰਗਹ ਗਇਆ ਹਾਰੀਐ ॥ ^{੨੭}ਪੜਿਆ ਅਤੈ ਓਮੀਆ ਵੀਚਾਰੁ ਅਗੈ

- ੧ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਦੇ ਵਾਕਰ ਭਾਹ ਭਰਦੀ ਹੈ (ਵਛਾਦਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ)।
- ੨ ਗਿਆਨੀ ਲੋਕ (ਰਾਸਾਂ ਵਿੱਚ) ਨੱਚਦੇ ਹਨ, ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗਾ ਕੇ ਸੁਣਾਂਦੇ ਜਾਂ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮੂਰਖ ਚਲਾਕੀਆਂ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੀਤਾ ਕਤਰਿਆ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਮੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਕਈ ਜਤੀ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਾ ਜਾਣਨ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਬਾਰ ਹੀ ਛੱਡ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)।
- ੭ [ਪਰਮਾਣ] ਤੋਲ, ਵੱਟਾ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਦ ਹੀ ਤੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ) ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਵੱਟਾ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਛਾਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਤੋਲਿਆ ਜਾਵੇ (ਭਾਵ ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਆਚਰਨ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ)।
- ੮ [ਸਾਹਪੁਰੀ ਬੋਲੀ] ਹੋਈ, ਜੋ ਵਾਕਿਆ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਵੱਜਦੀ ਹੈ।
- ੯ ਸਾਰੇ ਵਧ-ਵਧ ਕੇ ਆਪਣਾ ਟਿੱਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਅੱਗੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ) ਜਾਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ; ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੧੧ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।
- ੧੩ ਖੁੰਝਾਇਆ (ਆਪ ਥੋਂ)।
- ੧੪ ਸੁਤੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੧੫ ਤਾਂ ("ਜਾਂ" ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ')। ਜੇ ਸੁਖ ਹੋਵੇ; ਤਾਂ (ਹਰੀ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ)।
- ੧੬ ਜਦ ਮੈਂ ਆਪੇ (ਆਪਣੇ ਅਧਾਰ ਤੇ) ਈ ਕੰਮ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੧੭ ਸਮਝਿਆ।
- ੧੮ ਹਰ ਇਕ ਜਾਤਿ (ਜੀਵ) ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਨੂਰ ਹੈ। ਤੇ ਤੇਰੇ ਨੂਰ ਵਿੱਚ (ਸਾਰੇ) ਜੀਵ ਹਨ; ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੁਨਰ-ਰਹਿਤ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧੪, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੧੯ ਸੋਹਣੀ।
- ੨੦ ਜੋਗ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਹੀ ਧਰਮ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ); ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਣਾ; ਕਸ਼ਤੀਆਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ; ਤੇ ਸੂਦਰਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਸਭ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ; ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਗਿਆਨ, ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਬਹਾਦਰੀ, ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਇਕੋ ਲਈ ਹਨ।
- ੨੧ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦੇਵ) ਹੈ; ਉਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾਪਨ ਦੀ ਰੂਹ ਹੈ; ਜੇ ਕੋਈ ਭੇਦ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਏਹੋ ਰੂਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘੜਾ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗਿਆਨ ਖੁਦ ਮਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰ=ਮਨ।
- ੨੪ [ਅ. ਉੱਮੀ] ਅਨਪੜ੍ਹ।
- ੨੫ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਵਜਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਖੇਡ।
- ੨੭ ਪੜ੍ਹੇ ਅਨਪੜ੍ਹੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ (ਨਿਰਣਾ) ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ।

* ਪਰ ਉਹ ਰੱਬ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜਾਤ ਜਾਂ ਪਦਵੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ।

† ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਪੂਰਣਤਾ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖ਼ਾਸ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਹਉਮੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

§ ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਲੋਕ 'ਗਾਥਾ' ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਪੰਨਾ ੧੩੫੩ ਉਤੇ ਮ: ੧ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

|| ਅੰਤ ਜਾਤ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵੀਚਾਰੀਐ ॥ ^੧ਮੁਹਿ ਚਲੈ ਸੁ ਅਗੈ ਮਾਰੀਐ ॥ ੧੨ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧* ॥
 ਨਾਨਕ ਮੇਰੁ^੨ ਸਰੀਰ ਕਾ ਇਕੁ ਰਬੁ ਇਕੁ ਰਬਵਾਹੁ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਫੇਰਿ
 ਵਟਾਈਅਹਿ ਗਿਆਨੀ ਬੁਝਹਿ ਤਾਹਿ ॥ ਸਤਜੁਗਿ ਰਬੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਰਮੁ ਅਗੈ
 ਰਬਵਾਹੁ ॥ ^੩ਤ੍ਰੇਤੈ ਰਬੁ ਜਤੈ ਕਾ ਜੋਰੁ ਅਗੈ ਰਬਵਾਹੁ ॥ ਦੁਆਪੁਰਿ ਰਬੁ ਤਪੈ
 ਕਾ ਸਤੁ^੪ ਅਗੈ ਰਬਵਾਹੁ ॥ ਕਲਜੁਗਿ ਰਬੁ ਅਗਨਿ ਕਾ ਕੂੜੁ ਅਗੈ ਰਬਵਾਹੁ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੧੫ ॥ ^੫ਸਾਮ ਕਹੈ ਸੇਤੰਬਰੁ ਸੁਆਮੀ ^੬ਸਚ ਮਹਿ ਆਛੈ ਸਾਚਿ ਰਹੇ ॥
 ਸਭੁ ਕੋ ਸਚਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਰਿਗੁ ਕਹੈ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ^੭ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੇਵਾ ਮਹਿ
 ਸੂਰੁ ॥ ਨਾਇ ਲਇਐ ਪਰਾਛਤ ਜਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤਉ ਮੋਖੰਤਰੁ ਪਾਹਿ ॥ ^੮ਜੁਜ
 ਮਹਿ ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ ਕਾਨ੍ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਜਾਦਮੁ ਭਇਆ ॥ ਪਾਰਜਾਤੁ ਗੋਪੀ
 ਲੈ ਆਇਆ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਮਹਿ ਰੰਗੁ ਕੀਆ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਬੇਦੁ ਅਥਰਬਣੁ ਹੂਆ
^੯ਨਾਉ ਖੁਦਾਈ ਅਲਹੁ ਭਇਆ ॥ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰੁ ਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰੇ ਤੁਰਕ
 ਪਠਾਣੀ ਅਮਲੁ^{੧੦} ਕੀਆ ॥ ^{੧੧}ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਹੋਏ ਸਚਿਆਰ ॥ ਪੜਹਿ ਗੁਣਹਿ
 ਤਿਨ੍ ਚਾਰ ਵੀਚਾਰ ॥ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਨੀਚੁ ਸਦਾਏ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ
 ਮੋਖੰਤਰੁ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ^{੧੨} ਵਾਰਿਆ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ
 ਖਸਮੁ ਸਮਾਲਿਆ^{੧੩} ॥ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ^{੧੪} ਦੀਆ ਇਨ੍ਰੀ
 ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ^{੧੫} ॥ ਖਸਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਡੁਬੇ ਸੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਬੋਹਿਥਾ^{੧੬} ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਿ
 ਉਤਾਰਿਆ ॥ ੧੩ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧੬ ॥ ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰਾਇਰਾ^{੧੭} ਅਤਿ
^{੧੮}ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ ॥ ਓਇ ਜਿ ਆਵਹਿ ਆਸ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ^{੧੯} ॥
 ਫਲ ਫਿਕੇ ਫੁਲ ਬਕਬਕੇ^{੨੦} ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਪਤ^{੨੧} ॥ ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ
 ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆ ਤਤੁ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਨਿਵੈ ਆਪ ਕਉ ਪਰ ਕਉ ਨਿਵੈ ਨ
 ਕੋਇ ॥ ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ^{੨੨} ਤੋਲੀਐ ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ^{੨੩} ਹੋਇ ॥ ਅਪਰਾਧੀ ਦੂਣਾ
 ਨਿਵੈ ^{੨੪}ਜੋ ਹੰਤਾ ਸਿਰਗਾਹਿ ॥ ^{੨੫}ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ
 ਕੁਸੁਧੇ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧੭ ॥ ਪੜਿ ਪੁਸਤਕ ^{੨੬}ਸੰਧਿਆ ਬਾਦੰ ॥ ਸਿਲ
 ਪੂਜਸਿ ^{੨੭}ਬਗੁਲ ਸਮਾਧੰ ॥ ^{੨੮}ਮੁਖਿ ਝੂਠ ਬਿਭੂਖਣ ਸਾਰੰ ॥ ^{੨੯}ਤ੍ਰੈਪਾਲ ਤਿਹਾਲ
 ਬਿਚਾਰੰ ॥ ਗਲਿ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟੰ^{੩੦} ॥ ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰੁ ਕਪਾਟੰ^{੩੧} ॥
^{੩੨}ਜੇ ਜਾਣਸਿ ਬ੍ਰਹਮੰ ਕਰਮੰ ॥ ਸਭਿ ਫੋਕਟ ਨਿਸਚਉ ਕਰਮੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਨਿਹਚਉ ਧਿਆਵੈ ॥ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਟ^{੩੩} ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 +ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛੋਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥ ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ

- ੧ ਜਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੋ ਅਮੋੜ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ) ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮਣਕਾ ਜੋ ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਿਰੇ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਾਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮਣਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ) ਦਾ ਇਕ ਰੱਬ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਰੱਬਵਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜੁਗ-ਜੁਗ ਫੇਰ ਕੇ ਵਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ (ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ) ਜਾਣੂ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। (ਮਸਲਨ 'ਮਿਲਿੰਦਾ ਪਨਹਾ' ਵਿੱਚ ਤੇ 'ਕੰਠੋਪਨਿਸ਼ਦ' ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨਾਲ ਤਸਬੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ) ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧\੧੫।
- ੩ "ਤੇਤਾ ਜੁਗੁ ਆਇਆ ਅੰਤਰਿ ਜੋਰੁ ਪਾਇਆ ਜਤੁ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਜੀਉ" (ਆਸਾ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੪੪੫)। ੪ ਦਾਨ।
- ੫ ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਵਨ ਪਰਬ ਦੇ ੧੮੯ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਯੁਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਕਾਤਿਆਇਨ ਰਿਸ਼ੀ ਕ੍ਰਿਤ 'ਚਰਣ ਵਿਹੂ' ਅਤੇ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਤੰਤ੍ਰ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਟਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਦਾ ਰੰਗ ਭੀ ਚਿੱਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਯੁਗ ਦਾ ਵੇਦ ਸ਼ਾਮ ਕਿਹਾ ਹੈ। 'ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ ਭੀ ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੬ ਸਭ ਕੋਈ ਓਦੋਂ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾ ਜਾਦਾ ਸੀ।
- ੭ (ਰਿਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਵ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ) ਰਾਮ (ਚੰਦਰ) ਦਾ ਨਾਂ ਇਸ਼ਟ-ਦੇਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਉਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੂਰਜ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਉਂ ਲੋਕੀਂ ਮੁਕਤੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। 'ਦੇਵਾਂ' ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਦੁਆਪਰ ਵਿੱਚ) ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਾਦਵ ਹੋਇਆ; ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੰਦਾਵਲੀ ਨਾਮੋਂ ਗੋਪੀ ਨੂੰ ਛਲਿਆ, ਆਪਣੀ ਗੋਪੀ (ਸਤਭਾਮਾਂ) ਲਈ ਪਾਰਜਾਤ (ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚੋਂ) ਲੈ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।
- ੯ ਸਾਈਂ ਦਾ ਨਾਂ 'ਅੱਲ੍ਹਾ' ਪੈ ਗਿਆ। ੧੦ ਰਾਜ।
- ੧੧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰੇ ਵੇਦ (ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਦੱਸ ਕੇ) ਸੱਚੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮ ਅਕਰਮ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਹੇ ਨਾਨਕ! (ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਨੀਵਾਂ ਅਖਵਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਉਤੋਂ। ੧੩ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ। ੧੪ ਸੁਰਮਾ।
- ੧੫ ਦੇਖਿਆ। ੧੬ ਜਹਾਜ਼।
- ੧੭ ਤੀਰ ਵਰਗਾ (ਸਿੱਧਾ)।
- ੧੮ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਗੁਫੇਦਾਰ।
- ੧੯ ਕਿਉਂ? ੨੦ ਬੇਸੁਆਦ।
- ੨੧ ਪਤਰ। ੨੨ ਤਰਾਜੂ (ਤੱਕੜੀ) ਵਿੱਚ।
- ੨੩ ਭਾਗ, ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ।
- ੨੪ ਜੋ ਮਿਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ।
- ੨੫ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ (ਮਨੁੱਖ) ਮੈਲੇ ਪਏ ਫਿਰਨ?
- ੨੬ ਸੰਧਿਆ ਕਰਦੇ ਤੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਬਗਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਮੂੰਹੋਂ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਲੋਹੇ ਨੂੰ (ਸੋਨੇ ਦੇ) ਗਹਿਣੇ ਬਣਾ ਦਸਦੇ ਹਨ।
- ੨੯ ਤਿੰਨਾਂ ਪਾਲਾਂ ਵਾਲੀ (ਗਾਇਤ੍ਰੀ) ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ (ਦਿਨ ਵਿੱਚ) ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ੩੦ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
- ੩੧ ਤਾਲੂਏ ਉਤੇ, ਸਿਰ ਉਤੇ।
- ੩੨ ਜੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਕਰਮ (ਹਰੀ ਦਾ ਆਚਾਰ) ਜਾਣਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਤੇ ਕਰਮ ਸਭ ਫ਼ਜੂਲ (ਪਏ ਦਿਸਦੇ)। ੩੩ (ਠੀਕ) ਰਸਤਾ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੫-੪੬ ਉਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ।

† ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਜੁਗ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਵੇਦ, ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਮੱਤ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਜਦ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, 'ਭਾਉ ਭਗਤਿ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨੀਚ ਸਦਾਣ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ।

‡ ਉਤਲੀ ਵੰਡ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਤੇ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਖ਼ਸਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਏਕਤਾ ਵਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ।

§ ਸਾਰੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦਾ ਤੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਠਤ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨੂੰ ਵਰਤੀਏ।

|| ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੫੩। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਘੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਓਹ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹਨ।

: ਇਖ਼ਲਾਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਨੂੰ ਲਾ ਰੱਖਣਾ ਇਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰੁਝੇਵਾਂ ਹੈ।

ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥ ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ^੧ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ
 ਜਾਵਣਾ ॥ ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ^੨ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥ ਕਰਿ
 ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ^੩ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ
 ਸੂਤੁ ਜਤੁ ^੪ਗੰਢੀ ਸਤੁ ^੫ਵਟੁ ॥ ^੬ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥
 ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ^੭ਨ ਜਾਇ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ
 ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥ ^੮ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
^੯ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥ ^{੧੦}ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ
 ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ^{੧੧}
 ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥ ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ^{੧੨}ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ
 ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥ ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥ ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ
 ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ ^{੧੩}ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥ ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ
 ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ^{੧੪}ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧ ॥
 ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ^{੧੫}ਊਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ
 ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਪੂਤ ^{੧੬} ॥ ੩ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੧੭}ਤਗੁ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਗੁ ਨ ਨਾਰੀ ॥
^{੧੮}ਭਲਕੇ ਬੁਕ ਪਵੈ ਨਿਤ ਦਾੜੀ ॥ ਤਗੁ ਨ ਪੈਰੀ ਤਗੁ ਨ ਹਥੀ ॥ ਤਗੁ ਨ
 ਜਿਹਵਾ ^{੧੯}ਤਗੁ ਨ ਅਖੀ ॥ ਵੇਤਗਾ ਆਪੇ ਵਤੈ ^{੨੦} ॥ ਵਟਿ ਧਾਗੇ ਅਵਰਾ
 ਘਤੈ ॥ ਲੈ ਭਾੜਿ ^{੨੧}ਕਰੇ ਵੀਆਹੁ ॥ ਕਢਿ ਕਾਗਲੁ ^{੨੨}ਦਸੇ ਰਾਹੁ ॥ ਸੁਣਿ ਵੇਖਹੁ
 ਲੋਕਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ^{੨੩} ॥ ਮਨਿ ਅੰਧਾ ਨਾਉ ਸੁਜਾਣੁ ^{੨੪} ॥ ੪ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਾਹਿਬੁ
 ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾ ਸਾਈ ਕਾਰ ਕਰਾਇਸੀ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ
 ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਸੀ ॥ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ ਤਾ ਖਸਮੈ
 ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਇਸੀ ॥ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੇ ^{੨੫}ਮਨਹੁ ਚਿੰਦਿਆ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ॥
 ਤਾ ਦਰਗਹ ^{੨੬}ਪੈਧਾ ਜਾਇਸੀ ॥ ੧੫ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣੁ ਕਉ
 ਕਰੁ ^{੨੭}ਲਾਵਹੁ ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੨੮}ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ ਧਾਨੁ
 ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥ ^{੨੯}ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਸੰਜਮੁ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ ॥
 ਛੋਡੀਲੇ ਪਾਖੰਡਾ ॥ ਨਾਮਿ ਲਇਐ ਜਾਹਿ ਤਰੰਦਾ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੩੦}ਮਾਣਸ
 ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥ ਤਿਨ ਘਰਿ
 ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ^{੩੧}ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥ ^{੩੨}ਉਨ੍ਹਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਈ ਸਾਦ ॥ ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ
 ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ^{੩੩}ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥ ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ^{੩੪}ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ^{੩੫} ॥

- ੧ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਤੰਗ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।
- ੨ ਤਦ ਡਾਢਾ ਕੁਰੂਪ ਦਿਸੇਗਾ। ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ, ੨੧/੧੪।
- ੩ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਉਤੇ ਕਾਬੂ।
- ੪ [ਸੜ੍ਹ] ਸਚਾਈ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ।
- ੫ ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਜੇ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਆਤਮਕ-ਜੰਝੂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਤਾਂ (ਮੇਰੇ ਗਲ) ਪਾ ਦਿਹ।
- ੬ ਨਾ ਹੀ ਗੁਆਚਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਚਾਰ ਕਉਡਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਲੇ ਮੰਗਵਾਇਆ।
- ੮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਦੀਖਿਆ ਕੰਨੀਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ (ਭਾਵ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫੂਕ ਕੇ ਸੁਣਾਈਆਂ)।
- ੯ ਉਹ (ਜੰਝੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੀ) ਜਦ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੰਝੂ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਢਹਿ ਪਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੰਝੂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੇਤਗਾ=ਬਿਨਾਂ ਧਾਗੇ ਤੋਂ, ਜੰਝੂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।
- ੧੦ ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ ਕੰਮ।
- ੧੧ [ਛਾ: ਪਿਨਹਾਂ=ਗੁਪਤ, ਲੁਕਵਾਂ; “ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ਫਿਰਤੇ ਪਹਨਾਮ” (ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੧੯)] ਲੁਕਵੇਂ ਪਾਪ।
- ੧੨ ਹਰ ਕੋਈ (ਜੋ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਓ ਜੀ ਪਾਓ (ਜੰਝੂ)।
- ੧੩ ਜੇ (ਜੰਝੂ ਦੇ) ਧਾਗੇ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਾਣ ਹੋਵੇ।
- ੧੪ [ਇੱਜ਼ਤ] ਸ਼ਾਖ, ਇਤਬਾਰ (ਕਿ ਧਾਗਾ ਪੱਕਾ ਹੈ)। ਸਿਫਤ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਧਾਗਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਮ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਇਥੇ ਅਸਲੀ ਧਾਗੇ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ)।
- ੧੫ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੧੬ ਮਰਦ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅੰਗਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਧਾਗਾ ਨਹੀਂ।
- ੧੭ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਿੱਤ ਦਾੜੀ ਵਿੱਚ ਖੁੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ-ਭੋਗ ਕੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਜੀਭ ਨੂੰ।
- ੧੯ [ਲਹਿੰਦੀ] ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਤਾਂ (ਪੰਡਿਤ) ਉਤੇ ਦੱਸੇ ਧਾਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਵੱਟ-ਵੱਟ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਭਾੜਾ, ਮਜ਼੍ਹਰੀ, ਦਖਣਾ।
- ੨੧ ਕਾਗਜ਼, ਪਤੀ।
- ੨੨ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ।
- ੨੩ ਸਿਆਣਾ।
- ੨੪ ਦਿਲੋਂ ਸੋਚਿਆ, ਮਨ-ਮੰਗਿਆ।
- ੨੫ ਸਰੋਪਾ ਪਾ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।
- ੨੬ ਟੈਕਸ, ਮਸੂਲ। (ਇਕੋ ਪਾਸੇ ਪੱਤਣਾਂ ਉਤੇ) ਗਊ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਸੂਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, (ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਲਈ ਗਊ ਦੇ ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਪੋਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ)। ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਤਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।
- ੨੭ ਇਕ ਪਾਸ ਧੋਤੀ, ਟਿੱਕਾ ਤੇ ਮਾਲਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛ ਆਖਦੇ ਹੋ, ਪਦਾਰਥ ਲੈ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋ।
- ੨੮ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ ਭੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੨੯ ਮਨੁੱਖ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ! ਤੇ ਜਿਹੜੇ (ਹਿੰਦੂ) ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਛੁਰੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਜਨੇਊ ਹਨ। “ਛੁਰੀ ਕਾਢ ਲੇਵੈ ਹਥਿ ਦਾਨਾ” (ਗਉੜੀ ਮ: ੫)।
- ੩੦ ਸ਼ੰਖ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ) ਨੂੰ ਭੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਹੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ)।
- ੩੨ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ; ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੩੩ ਲੱਕ ਵਿੱਚ।
- ੩੪ ਕਕਸ਼ਾ (ਲੜ) ਵਾਲੀ।

* ੧੫ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਝੂ, ੧੬ਵੀਂ ਵਿੱਚ ਟਿੱਕਾ ਧੋਤੀ ਚੌਕਾ ਆਦਿ ਬਾਹਰਲੀ ਪੂਜਾ ਤੇ ਸੁੱਚਮ ਦੇ ਸਾਧਨ, ੧੭ਵੀਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਧ, ੧੮ਵੀਂ ਵਿੱਚ ਸੂਤਕ ਆਦਿ ਭਰਮ ਰੂਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ, ਸੱਚ ਆਦਿ ਇਖਲਾਕੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਹਥ ਛੁਰੀ ^੧ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥ *ਨੀਲ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥
^੨ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥ ਅਭਾਖਿਆ ^੩ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥
 ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ਦੇ ਕੇ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ ^੪॥ ਉਪਰਿ ਆਇ
 ਬੈਠੇ ਕੂੜਿਆਰ ॥ ਮਤੁ ਭਿਟੈ ਵੇ ਮਤੁ ਭਿਟੈ ॥ ਇਹੁ ਅੰਨੁ ਅਸਾਡਾ ਫਿਟੈ ^੫ ॥
^੬ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਫੇੜ ਕਰੇਨਿ ॥ ਮਨਿ ਜੂਠੈ ਚੁਲੀ ਭਰੇਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ
 ਧਿਆਈਐ ॥ ਸੁਚਿ ^੭ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੮ਚਿਤੈ ਅੰਦਰਿ
 ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਿ ਨਦਰੀ ਹੇਠਿ ਚਲਾਇਦਾ ॥ ਆਪੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈਆ ਆਪੇ ਹੀ
 ਕਰਮ ^੯ਕਰਾਇਦਾ ॥ ਵਡਹੁ ਵਡਾ ^{੧੦}ਵਡ ਮੇਦਨੀ ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਇਦਾ ॥
 ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ^{੧੧}ਕਰਾਇਦਾ ॥ ਦਰਿ ਮੰਗਨਿ ਭਿਖ
 ਨ ਪਾਇਦਾ ॥ ੧੬ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ ^{੧੨}ਘਰੁ ਮੁਹੈ ^{੧੩}ਘਰੁ ਮੁਹਿ
 ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ ॥ ^{੧੪}ਅਗੈ ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੋਰ ਕਰੇਇ ॥ ^{੧੫}ਵਢੀਅਹਿ
 ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ
 ਦੇਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਜਿਉ ਜੋਰੂ ^{੧੬}ਸਿਰਨਾਵਣੀ ^{੧੭}ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ^{੧੮}ਜੂਠੇ
 ਜੂਠਾ ਮੁਖਿ ਵਸੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਸੂਚੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਬਹਨਿ
 ਜਿ ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ ॥ ਸੂਚੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਤੁਰੇ ^{੧੯}ਪਲਾਣੇ ^{੨੦}ਪਉਣ ਵੇਗ ^{੨੧}ਹਰ ਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ ॥
 ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ^{੨੨}ਮਾੜੀਆ ^{੨੩}ਲਾਇ ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਪਾਸਾਰਿਆ ॥ ਚੀਜ ^{੨੪}ਕਰਨਿ
 ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਹਰਿ ਬੁਝਨਿ ਨਾਹੀ ਹਾਰਿਆ ^{੨੫}॥ ਕਰਿ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ^{੨੬}ਖਾਇਆ
 ਵੇਖਿ ਮਹਲਤਿ ^{੨੭}ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥ ^{੨੮}ਜਰੁ ਆਈ ਜੋਬਨਿ ਹਾਰਿਆ ॥
 ੧੭ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ^{੨੯}ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥
 ਗੋਹੇ ਅਤੈ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ॥ ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ^{੩੦}
 ਨ ਕੋਇ ॥ ^{੩੧}ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ^{੩੨}ਸੂਤਕੁ
 ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖੀਐ ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ
 ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੇ ਧੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ^{੩੩}
 ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ ॥ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ^{੩੪}ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੁਪੁ ॥ ^{੩੫}ਕੰਨੀ
 ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੬}ਹੰਸਾ ਆਦਮੀ ਬਧੇ ਜਮ
 ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੩੭}ਸਭੋ ਸੂਤਕੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥
 ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ^{੩੮}ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ
 ਦਿਤੋਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੩੯}ਬੁਝਿਆ ਤਿਨ੍ਹ

- ੧ ਜਗਤ ਦਾ ਕਸਾਈ, ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ) ਨਾ ਬੋਲਣ ਯੋਗ ਬੋਲੀ (ਅਰਬੀ ਆਦਿ); ਅਰਬੀ ਦਾ ਕਲਮਾ ਜਾਂ ਤਕਬੀਰ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹੀ ਕੇ ਹਲਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਬੱਕਰਾ ਖਾਣਾ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਖਣਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਚੌਕੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ।
- ੪ ਲੀਕ, ਚੌਕੇ ਦੁਆਲੇ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲੀਕ।
- ੫ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਏ।
- ੬ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਬੁਰਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਦਿਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ। ਇਹ ਸੱਚ ਤਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਦਿਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੋਵੇ।
- ੮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ।
- ੯ (ਚੰਗੇ) ਕੰਮ।
- ੧੦ ਵੱਡੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ। ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ (ਦੇ ਜੀਵਾਂ) ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਘਾਹ, ਕੱਖ; ਕੱਖ ਜਿਹਾ ਹੌਲਾ, ਨਿਕੰਮਾ।
- ੧੨ ਚੋਰ।
- ੧੩ ਘਰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ; ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਧ ਵਿੱਚ ਦੇਵੇ।
- ੧੪ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਉਹ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਪਛਾਣੀ ਜਾਏਗੀ, (ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮਾਲ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਰ ਭੀ ਓਥੇ ਹੋਣਗੇ) ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਚੋਰ ਬਣਾ ਦਸੇਗੀ।
- ੧੫ ਇਨਸਾਫ਼ ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚੋਲੇ (ਜਿਸ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਇਹ ਮਾਲ ਦੁਆਇਆ ਸੀ) ਦੇ ਹੱਥ ਵੱਢੇ ਜਾਣਗੇ।
- ੧੬ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ।
- ੧੭ ਮਾਹਵਾਰੀ ਖੂਨ।
- ੧੮ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਵੱਸਦਾ

- ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿੱਤ-ਨਿੱਤ ਗੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਘੋੜੇ।
- ੨੦ ਪਲਾਣੇ ਹੋਏ, ਕਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ।
- ੨੧ ਹਵਾ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਵਾਲੇ।
- ੨੨ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਣਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ।
- ੨੩ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹਾਲ।
- ੨੪ ਪਸਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਦੁਕਾਨ ਲਾਈਦੀ ਹੈ)। ਪਾਸਾਰਿਆ=ਪਸਾਰੇ, ਖਿਲਾਰ।
- ੨੫ ਚੋਜ, ਮੌਜਾਂ।
- ੨੬ ਹਾਰੇ ਹੋਏ, ਹੁਟੇ ਹੋਏ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖਪੇ ਹੋਏ) ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੭ ਹਕੂਮਤ।
- ੨੮ (ਆਪਣੀ) ਵਡਿਆਈ।
- ੨੯ ਜੋਬਨ ਦੇ ਹਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਗਿਆ। “ਖਿਸੈ ਜੋਬਨੁ ਬਧੈ ਜਰੂਆ” (ਆਸਾ ਮ: ੫)।
- ੩੦ ਸਭ ਥਾਈਂ। ੩੧ ਬਿਨਾਂ।
- ੩੨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ (ਪਾਣੀ) ਨਾਲ ਹਰ ਕੋਈ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਸੂਤਕ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਸੂਤਕ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਰਸੋਈ (ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੩੪ ਜੀਭ ਨੂੰ।
- ੩੫ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ।
- ੩੬ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਖਾਈਏ (ਸੁਣੀਏ)। “ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਇ ਚੁਗਲੁ ਸਦਾਇਆ” (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧੪/੫)।
- ੩੭ ਹੰਸ ਰੂਪ ਮਨੁੱਖ। (“ਹੰਸਾ” ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ)।
- ੩੮ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ, ਜੋ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਹਿਮ ਹੈ।
- ੩੯ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਜੋ ਉਸ (ਹਰੀ) ਨੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।
- ੪੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।

* ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ (ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਣਾ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਫੈਸ਼ਨ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਗੁਲਾਮੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ)।

ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ* ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿਸੁ
 ਵਿਚਿ ਵਡੀਆ ਵਡਿਆਈਆ^੧ ॥ ^੨ਸਹਿ ਮੇਲੇ ਤਾ ਨਦਰੀ ਆਈਆ ॥ ਜਾ
 ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਮਨਿ ਵਸਾਈਆ ॥ ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਮਸਤਕਿ^੩ ਹਬੁ ਧਰਿ ਵਿਚਹੁ
 ਮਾਰਿ ਕਢੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ॥ ^੪ਸਹਿ ਤੁਠੈ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈਆ ॥ ੧੮ ॥
 ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧੫ ॥ ਪਹਿਲਾ ਸੁਚਾ ਆਪਿ ਹੋਇ ਸੁਚੈ^੫ ਬੈਠਾ ਆਇ ॥ ਸੁਚੈ^੬ ਅਗੈ
 ਰਖਿਓਨੁ ਕੋਇ ਨ ਭਿਟਿਓ ਜਾਇ ॥ ਸੁਚਾ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇਵਿਆ^੭ ਲਗਾ ਪੜਣਿ
 ਸਲੋਕੁ ॥ ^੮ਕੁਹਥੀ ਜਾਈ ਸਟਿਆ ਕਿਸੁ ਏਹੁ ਲਗਾ ਦੋਖੁ ॥ ^੯ਅੰਨੁ ਦੇਵਤਾ
 ਪਾਣੀ ਦੇਵਤਾ ਬੈਸੰਤਰੁ ਦੇਵਤਾ ਲੂਣੁ ਪੰਜਵਾ ਪਾਇਆ ਘਿਰਤੁ^{੧੦} ॥ ਤਾ ਹੋਆ
 ਪਾਕੁ^{੧੧} ਪਵਿਤੁ ॥ ^{੧੨}ਪਾਪੀ ਸਿਉ ਤਨੁ ਗਡਿਆ ਬੁਕਾ ਪਈਆ ਤਿਤੁ ॥ ਜਿਤੁ
 ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਚਰਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਰਸ ਖਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ ਤਿਤੁ
 ਮੁਖਿ ਬੁਕਾ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧੩ ॥ ^{੧੩}ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ
 ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ ॥ ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ ਭੰਡਹੁ ^{੧੪}ਚਲੈ ਰਾਹੁ ॥ ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ
 ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ^{੧੫} ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨੁ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ^{੧੬} ॥
 ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਉਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ ਬਾਹਰਾ ਏਕੋ ਸਚਾ
 ਸੋਇ ॥ ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ^{੧੭}ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ
 ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਭੁਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਆਪਣਾ ਜਿਸੁ
 ਨਾਹੀ ਸੋ ਚੁਣਿ ਕਢੀਐ ॥ ਕੀਤਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ^{੧੮}ਲੇਖਾ ਸੰਢੀਐ ॥
 ਜਾ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਐਤੁ ਜਗਿ ਤਾ ^{੧੯}ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ ॥ ^{੨੦}ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ
 ਨ ਆਖੀਐ ਪੜਿ ਅਖਰੁ ਏਹੋ ਬੁਝੀਐ ॥ ਮੂਰਖੈ ਨਾਲਿ ਨ ਲੁਝੀਐ^{੨੧} ॥
 ੧੯ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ^{੨੨} ਹੋਇ ॥
 ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ^{੨੩} ॥ ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ
 ਫਿਕੇ ਪਾਇ ॥ ਫਿਕਾ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ^{੨੪}ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥
 ਅੰਦਰਹੁ ਝੂਠੇ ਪੈਜ^{੨੫} ਬਾਹਰਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਫੈਲੁ^{੨੬} ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜੇ
 ਨਾਵਹਿ ਉਤਰੈ ਨਾਹੀ ਮੈਲੁ ॥ ਜਿਨ੍ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ^{੨੭} ਤੇ ਭਲੇ
 ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਤਿਨ੍ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਰਬ ਸੇਤੀ ^{੨੮}ਦੇਖਨੇ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਰੰਗਿ^{੨੯} ਹਸਹਿ
 ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ^{੩੦}ਬਾਝੁ ਸਚੇ
 ਨਾਹ ॥ ^{੩੧}ਦਰਿ ਵਾਟ ਉਪਰਿ ਖਰਚੁ ਮੰਗਾ ਜਬੈ ਦੇਇ ਤ ਖਾਹਿ ॥ ^{੩੨}ਦੀਬਾਨੁ
 ਏਕੋ ਕਲਮ ਏਕਾ ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲੁ ॥ ਦਰਿ ਲਏ ਲੇਖਾ ^{੩੩}ਪੀੜਿ ਛੁਟੈ ਨਾਨਕਾ
 ਜਿਉ ਤੇਲੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਣਾ^{੩੪} ਕੀਓ ਕਲ^{੩੫} ਆਪੇ

- ੧ ਉੱਚੇ ਗੁਣ।
 ੨ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ।
 ੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
 ੪ ਮਾਲਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੫ ਸੁੱਚੇ (ਚੌਕੇ) ਵਿੱਚ। ੬ ਸੁੱਚੇ (ਪਰੋਸੇ ਹੋਏ ਥਾਲ ਆਦਿ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਜਮਾਨ ਨੇ ਰੱਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਛੂਹਿਆ। ੭ ਖਾਧਾ।
 ੮ (ਉਹ ਭੋਜਨ ਅੰਤ ਵਿਸ਼ਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ) ਗੰਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ; ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ 'ਤੇ ਆਇਆ (ਭਾਵ ਸੁੱਚੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕਰ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਕੋਣ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਇਆ)?
 ੯ ਅੰਨ ਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਸੀ। ੧੦ ਘਿਉ।
 ੧੧ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼, ਪਕਵਾਨ, ਖਾਣਾ।
 ੧੨ ਗੰਦੇ (ਢਿਡ) ਨਾਲ (ਪਵਿੱਤਰ ਭੋਜਨ ਦਾ) ਸਰੀਰ ਰਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਉਤੇ ਖੁੱਕਾਂ ਪਈਆਂ (ਭਾਵ ਗੰਦਾ ਖੁੱਕਣ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ)।
 ੧੩ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਜੰਮਦੇ ਹਾਂ, ਇਸਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ, ਇਸਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗਣੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਇਸਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਬੰਧੋਜ ਭਾਵ ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੧੬ ਰਾਜਨਯ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੋਕ (ਭਾਵ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਰਾਜੇ, ਜੋਧੇ)।
 ੧੭ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲਾਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ

- ੪੪੬, ਨੋਟ ੧੪।
 ੧੮ [ਸੰਠੀਐ] ਸੰਧੀ ਮਿਲਾਈਏ ਹਿਸਾਬ ਦੀ, ਹਿਸਾਬ ਚੁਕਾਈਏ।
 ੧੯ ਕਾਹਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਫਿਰੀਏ?
 ੨੦ (ਜੇ ਤੀਵੀਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੈ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੀ) ਅੱਖਰ (ਵਿਦਿਆ) ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਕੁਝ ਸਮਝ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਚ ਨਾ ਕਹੀਏ।
 ੨੧ ਝਗੜੀਏ। ੨੨ ਕੌੜਾ, ਰੁੱਖਾ। ੨੩ ਸੁਹਰਤ।
 ੨੪ [ਪਨਹੀ] ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੫ ਇੱਜ਼ਤ, ਨਾਮਵਰੀ।
 ੨੬ ਫੈਲਾਉ, ਪਸਾਰਾ, ਦਿਖਾਵਾ।
 ੨੭ ਗੋਦੜਾ, ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਕਪੜਾ।
 ੨੮ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ; ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ।
 ੨੯ ਮੌਜਾਂ ਵਿੱਚ। ੩੦ ਸੱਚੇ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ।
 ੩੧ (ਹਰੀ ਦੀ) ਦਰਵਟਣੀ ਉਤੇ (ਬਹਿ ਕੇ) ਰੋਜ਼ੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ; ਜਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੩੨ (ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਦਰਬਾਰ ਇਕੋ ਹੈ (ਜਿਥੋਂ ਹੁਕਮ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ) ਤੇ (ਹੁਕਮ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ) ਕਲਮ ਭੀ ਇਕੋ ਹੈ; ਓਥੇ ਹਮਾ ਸ਼ਮਾ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸ ਦਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਨਿੱਕੇ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਓ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਮਾ ਤੁਮਾ=[ਫਾ ਹਮਾ ਓ ਸ਼ਮਾ, ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ] ਹਰ ਕੋਈ, ਵੱਡਾ ਨਿੱਕਾ।
 ੩੩ ਪੀੜ ਸੁਟਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ (ਪੀੜੀਦਾ ਹੈ)।
 ੩੪ ਰਚਨਾ।
 ੩੫ ਸ਼ਕਤੀ, ਸੱਤਾ।

- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦੱਸੀਆਂ ਸੁੱਚ-ਭਿੱਟ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਓਹੀ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 † ਭਿੱਟ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਮਾਦੀ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਾਮ-ਰਹਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖੁਰਾਕ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਸੁਚਮ ਕਰ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਗੰਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਗੰਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੰਦੀ (ਖੁੱਕਣ ਯੋਗ) ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ‡ ਮਾਦੀ ਭੇਦਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮਰਦ ਜਾਤਿ ਕੋਲੋਂ ਨੀਵਾਂ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਭੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਉਮੈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨੀਵੀਂ ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਦੇ ਹਾਂ, ਉਸੇ ਉਤੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਸਾਡਾ ਵਸਣਾ, ਰਸਣਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਮੁਨਹਸਰ ਹੈ। ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਕਿਵੇਂ ਨੀਵੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ (ਰਾਜੇ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ।
 § ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਵੇਂ ਮਰਦ ਤਿਵੇਂ ਤੀਵੀਆਂ) ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਲਈ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਆਪ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ? ਫਿਰ ਤੀਵੀਂ ਕਿਵੇਂ ਨੀਵੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨਤਾ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਨਾ ਆਖਣ।
 ¶ ਪਉੜੀ ਤੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਆਖਣ ਜਾਂ ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਅਘੜਪੁਣੇ ਉਤੇ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾ ਕਰ। ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਚੋਂ ਗੋਦੜੀ ਦੇ ਲਾਲ ਹੀ ਹੋਣ। ਤੈਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਪਈ ਹੈ; ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਆਪ ਨਿਬੇੜ।

ਹੀ ਤੈ ਧਾਰੀਐ^੧ ॥ ਦੇਖਹਿ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ^੨ ਧਰਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀਐ ॥ ਜੋ
 ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਆਈ ਵਾਰੀਐ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ
 ਹਹਿ ਕਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥ ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ
 ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥ ੨੦ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਹਲਾ ੨^੩ ॥ ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਆਸਕੀ ਦੂਜੈ
 ਲਗੈ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਆਸਕੁ ਕਾਂਢੀਐ^੩ ਸਦ ਹੀ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ^੪ਚੰਗੈ ਚੰਗਾ
 ਕਰਿ ਮੰਨੇ ਮੰਦੈ ਮੰਦਾ ਹੋਇ ॥ ਆਸਕੁ ਏਹੁ ਨ ਆਖੀਐ ਜਿ ਲੇਖੈ ਵਰਤੈ ਸੋਇ ॥
 ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ^੫ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੋਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਦੋਵੈ^੬ ਕੂੜੀਆ ਥਾਇ ਨ ਕਾਈ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ
 ਪਾਈਐ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੀਐ ॥ ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ
 ਬਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ॥ ਮੰਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਕੀਚਈ^੭ ਦੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥
 ਜਿਉ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਨ ਹਾਰੀਐ ^੮ਤੇਵੇਹਾ ਪਾਸਾ ਢਾਲੀਐ ॥ ^੯ਕਿਛੁ ਲਾਹੇ
 ਉਪਰਿ ਘਾਲੀਐ ॥ ੨੧ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ
^{੧੦}ਗਾਰਬੁ ਵਾਦੁ ॥ ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ^{੧੧} ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ ॥ ਆਪੁ^{੧੨}
 ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਜਿਸ ਨੋ ਲਗਾ ਤਿਸੁ
 ਮਿਲੈ ਲਗਾ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ^{੧੪}ਜੋ ਜੀਇ ਹੋਇ ਸੁ ਉਗਵੈ
 ਮੁਹ ਕਾ ਕਹਿਆ ਵਾਉ ॥ ਬੀਜੇ ਬਿਖੁ ਮੰਗੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਖਹੁ ਏਹੁ ਨਿਆਉ ॥
 ੨ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ^{੧੫} ਦੋਸਤੀ ਕਦੇ ਨ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ਜੇਹਾ
 ਜਾਣੈ ਤੇਹੋ ਵਰਤੈ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਨਿਰਜਾਸਿ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਵਸਤੂ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਸਮਾਵੈ
 ਦੂਜੀ ਹੋਵੈ ਪਾਸਿ ॥ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਚਲੈ ਕਹੀ ਬਣੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥
 ਕੂੜਿ ਕਮਾਣੈ ਕੂੜੇ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕ ^{੧੮}ਸਿਫਤਿ ਵਿਗਾਸਿ ॥ ੩ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥
 ਨਾਲਿ ਇਆਣੇ ਦੋਸਤੀ ਵਡਾਰੂ^{੧੯} ਸਿਉ ਨੇਹੁ ॥ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਲੀਕ ਜਿਉ
 ਤਿਸ ਦਾ ^{੨੦}ਥਾਉ ਨ ਥੇਹੁ ॥ ੪ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਹੋਇ ਇਆਣਾ ਕਰੇ ਕੰਮੁ
^{੨੧}ਆਣਿ ਨ ਸਕੈ ਰਾਸਿ ॥ ਜੇ ਇਕ ਅਧ ਚੰਗੀ ਕਰੇ ਦੂਜੀ ਭੀ ਵੇਰਾਸਿ^{੨੨} ॥
 ੫ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲੈ ਖਸਮੈ ਭਾਇ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਹੁਰਮਤਿ
 ਤਿਸ ਨੋ ਅਗਲੀ ਓਹੁ ਵਜਹੁ ਭਿ ਦੂਣਾ ਖਾਇ ॥ ਖਸਮੈ ਕਰੇ ਬਰਾਬਰੀ ਫਿਰਿ
 ਗੈਰਤਿ^{੨੫} ਅੰਦਰਿ ਪਾਇ ॥ ਵਜਹੁ ਗਵਾਏ ਅਗਲਾ^{੨੬} ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ^{੨੭}
 ਖਾਇ ॥ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ ਤਿਸੁ ਕਹੀਐ ਸਾਬਾਸਿ^{੨੮} ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ
 ਨ ਚਲਈ ਨਾਲਿ ਖਸਮ ਚਲੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੨੨ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ^{੨੯}ਏਹੁ
 ਕਿਨੇਹੀ ਦਾਤਿ ਆਪਸ ਤੇ ਜੋ ਪਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੈ

- ੧ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੨ ਕੱਚੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਨਰਦਾਂ (ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਜੀਵਾਂ) ਨੂੰ ਧਰ ਕੇ (ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਚੌਪੜ ਵਿੱਚ)। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਜੋ (ਮਾਲਕ ਵੱਲੋਂ ਹੋਏ) ਚੰਗੇ ਕੰਮ (ਭਾਵ ਸੁਖ) ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੰਦੇ (ਭਾਵ ਦੁੱਖ) ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੰਦਾ ਰੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਗ਼ਲਤ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ਹੈ। “ਚਾਕਰੁ ਕਹੀਐ ਖ਼ਸਮ ਕਾ ਸਉਹੇ ਉਤਰ ਦੇਇ॥ ਵਜਹੁ ਗਵਾਏ ਆਪਣਾ ਤਖਤਿ ਨ ਬੈਸਹਿ ਸੇਇ॥” (ਓਅੰਕਾਰ, ਪੰਨਾ-੯੩੬)।
- ੬ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ (ਭਾਵ ਸੇਵਕਪੁਣਾ ਤੇ ਚੁੰ ਚਰਾਂ) ਗ਼ਲਤ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਣੀ।
- ੭ ਕਹੀਏ।
- ੮ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ, ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ।
- ੯ ਐਸੀ ਖੇਡ ਖੇਡੀਏ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੩੪, ਨੋਟ ੧।
- ੧੦ ਐਸੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਿਕਲੇ।
- ੧੧ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਝਗੜਾ।
- ੧੨ ਬਹੁਤੀਆਂ। ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਲਕ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ।
- ੧੩ ਅਪਣੱਤ, ਹਉਮੈ।
- ੧੪ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲਾਣੀ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਹੈ, ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲਾਈ ਹੈ।
- ੧੫ ਜੋ ਕੁਝ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਕੁਝ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਐਵੇਂ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਗੱਲ ਕੱਢ ਛੱਡਣੀ ਹਵਾ ਵਤ (ਖਾਲੀ ਜਾਂ ਵਿਅਰਥ) ਹੈ।
- ੧੬ ਮਨ ਨੂੰ ਇਆਣਾ ਬੱਚਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਲਕ ਬੇਸਮਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬੜੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ। ੧੭ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੮ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਤਦੇ ਸਮਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗੇ ਪਈ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਕੱਢ ਦੇਈਏ।
- ੧੯ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਜਾਂ ਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।
- ੨੧ ਨਾ ਥਾਂ ਨਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਖੁਰਾ ਨਾ ਖੋਜ਼।
- ੨੨ ਸੰਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਥੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਦਾ।
- ੨੩ [ਰਾਸਿ ਤੋਂ ਉਲਟ] ਵਿਗਾੜ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗਾ।
- ੨੪ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੨੫ ਇੱਜ਼ਤ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਭੀ ਦੂਣੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ [ਅਰਬੀ] ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੋਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਮਾਲਕ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋਈ ਸਮਝੇ।
- ੨੭ ਜੋ ਅੱਗੇ ਮਿਲੀ ਸੀ (ਤਨਖਾਹ)।
- ੨੮ ਜੁੱਤੀਆਂ। ੨੯ ਧੰਨਵਾਦ।
- ੩੦ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਦਾਤ ਹੋਈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ (ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਬਦਲੇ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਾਲਕ ਦੇ ਤਰੁੱਠਣ 'ਤੇ ਮਿਲੇ। ਭਾਵ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਵੱਲ ਹੀ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

* ਸਿੱਖ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸੇਵਕ ਜਾਂ ਚਾਕਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਲੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੰਤਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦੀ ਠੁਕ ਅਬਰੋ (*etiquette*) ਦਸਦੇ ਹਨ:- ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ; ਅੱਗੋਂ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ; ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ (ਪਉੜੀ ੨੧)। ਸਤ-ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨੀਵਾਂ ਪੈ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ (ਪਉੜੀ ੨੨) ਜੋ ਕੁਝ ਮਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਬਲਕਿ ਤੁਠੇ ਹੋਏ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਾਤ ਕਰ ਕੇ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਡਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ (ਪਉੜੀ ੨੩)। ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੋਮਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ (ਪਉੜੀ ੨੪)।

ਜੋ ਮਿਲੈ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ^੧ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਚਾਕਰੀ ਜਿਤੁ ਭਉ ਖਸਮ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਕਾਢੀਐ^੨ ਜਿ ਸੇਤੀ ਖਸਮ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਨਾਨਕ ^੩ਅੰਤ ਨ ਜਾਪਨੀ ਹਰਿ ਤਾ ਕੇ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਸਾਖਤੀ^੪
 ਫਿਰਿ ਆਪਿ ^੫ਕਰਾਏ ਮਾਰ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰੀਆ ^੬ਇਕਿ ਤੁਰੀ
 ਚੜ੍ਹਹਿ ਬਿਸੀਆਰ ॥ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ ਹਉ ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਰਣਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਫਿਰਿ ^੭ਤਿਸ ਹੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰ ॥ ੨੩ ॥ ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੧ ॥ ^੮ਆਪੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਜਿਅਨੁ ਆਪੇ ਪੂਰਣੁ ਦੇਇ ॥ ਇਕਨੀ ਦੁਧੁ ਸਮਾਈਐ
 ਇਕਿ ਚੁਲ੍ਹੈ ਰਹਨਿ ਚੜ੍ਹੇ ॥ ^੯ਇਕਿ ਨਿਹਾਲੀ ਪੈ ਸਵਨਿ ਇਕਿ ਉਪਰਿ ਰਹਨਿ
 ਖੜ੍ਹੇ ॥ ਤਿਨ੍ਹਾ ਸਵਾਰੇ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ੍ਹ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੨ ॥
^{੧੦}ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਾਈ ਭਿ ਰਖੈ ਆਪਿ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇ
 ਕੈ ਦੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਵਡੇ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਸੋ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ^{੧੧} ਕਰੀਮੁ^{੧੨} ^{੧੩}ਦੇ ਜੀਆ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥ ਸਾਈ ਕਾਰ
 ਕਮਾਵਣੀ ^{੧੪}ਪੁਰਿ ਛੋਡੀ ਤਿਨੈ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੫}ਏਕੀ ਬਾਹਰੀ ਹੋਰ ਦੂਜੀ
 ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿ ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ ॥ ੨੪ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ*
^{੧੬}ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ
 ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ॥
 ਕਬੀਰਾ ਜੀਉ ਨਾਮਦੇਉੜ ਜੀਉ ਰਵਿਦਾਸੁ ਜੀਉ ॥ ਆਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ
 ਜੀਉ ॥ ਗੁਰ ਚਰਣ ਲਾਗਿ ^{੧੬}ਹਮ ਬਿਨਵਤਾ ਪੂਛਤ ਕਹ ਜੀਉ ਪਾਇਆ ॥
 ਕਵਨ ਕਾਜਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਕਹਹੁ ਮੋਹਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਦੇਵ^{੧੭}
 ਕਰਹੁ ਦਇਆ ^{੧੮}ਮੋਹਿ ਮਾਰਗਿ ਲਾਵਹੁ ਜਿਤੁ ਭੈ ਬੰਧਨ ਤੂਟੈ ॥ ^{੧੯}ਜਨਮ
 ਮਰਨ ਦੁਖ ਫੇੜ ਕਰਮ ਸੁਖ ਜੀਅ ਜਨਮ ਤੇ ਛੂਟੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਮਾਇਆ
 ਫਾਸ ਬੰਧ ਨਹੀ ਫਾਰੈ ਅਰੁ ਮਨ ਸੁੰਨਿ ਨ ਲੂਕੇ ॥ ਆਪਾ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੁ
 ਨ ਚੀਨ੍ਹਿਆ ਇਨ ਬਿਧਿ ਅਭਿਉ ਨ ਚੂਕੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਕਹੀ ਨ ਉਪਜੈ ਉਪਜੀ
 ਜਾਣੈ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਬਿਹੂਣਾ ॥ ਉਦੈ ਅਸਤ ਕੀ ਮਨ ਬੁਧਿ ਨਾਸੀ ਤਉ ਸਦਾ
 ਸਹਜਿ ਲਿਵ ਲੀਣਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਉ ਪ੍ਰਤਿਬੰਬੁ^{੨੨} ਬੰਬ^{੨੩} ਕਉ ਮਿਲੀ ਹੈ
 ਉਦਕ^{੨੪} ਕੁੰਭੁ^{੨੫} ਬਿਗਰਾਨਾ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਗੁਣ ਭ੍ਰਮੁ ਭਾਗਾ ਤਉ
 ਮਨੁ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ+ ॥ ਗਜ ਸਾਢੇ ਤੈ ਤੈ ਧੋਤੀਆ
^{੨੬}ਤਿਹਰੇ ਪਾਇਨਿ ਤਗ ॥ ਗਲੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਜਪਮਾਲੀਆ^{੨੭} ਲੋਟੇ ਹਥਿ ਨਿਬਗ^{੨੮} ॥

- ੧ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੇਵਕੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਲਕ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਵੇ! (ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਭਉ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤਦ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ, “ਜਿਨ ਮਨਿ ਭਉ ਤਿਨ੍ਹਾ ਮਨਿ ਭਾਉ”; ਹੁਣ ਆਚਰਣ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਦਾ ਪਿਆਰੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿਣਾ ਹੈ)।
- ੨ ਆਖੀਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ, ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਉਰਲੇ ਤੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।
- ੪ [ਫ਼ਾਰਸੀ] ਬਣਾਵਟ, ਰਚਨਾ। “ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਸਾਖਤੀ ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਮਾਰੇ ਮਰਿ ਜਾਹੁ” (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੬੦੪)।
- ੫ ਮਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਕਈ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਐਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ)। ਬਿਸੀਆਰ [ਫ਼ਾਰਸੀ]=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।
- ੭ ਉਸੇ ਨੇ ਸਾਰ (ਖ਼ਬਰ) ਲੈਣੀ ਹੈ; ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ।
- ੮ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਤੇ ਆਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਦਾ ਹੈ (ਪੂਰਣਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)।
- ੯ ਕਈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ ਹੈ) ਤੁਲਾਈਆਂ 'ਤੇ ਪੈ ਕੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਖੜੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)। ਨਿਹਾਲੀ [ਫ਼ਾਰਸੀ] ਦੁਲਾਈ, ਤੁਲਾਈ, ਗਦੇਲਾ।
- ੧੦ ਹਰੀ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ (ਸੰਭਾਲਦਾ) ਹੈ, ਆਪੇ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਤੇ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ, ਸਮਰੱਥ। ੧੨ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਾ।
- ੧੩ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਬਾਹਿ=ਅਪੜਾ ਕੇ, ਲਿਆ ਕੇ।
- ੧੪ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। “ਸਾਈ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਧੁਰ ਕੀ ਫੁਰਮਾਈ” (ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੨੦)।
- ੧੫ ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
- ੧੬ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀਵ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ? (“ਜੀਉ ਪਾਇਆ” ਵਿੱਚ ‘ਉ’ ਦੋਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ‘ਜੀਉ ਉਪਾਇਆ’ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੮, ਫੁਟ ਨੋਟ †)।
- ੧੭ ਹੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਰੀ!
- ੧੮ ਮੈਨੂੰ ਐਸੇ ਰਸਤੇ ਪਾਓ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟਣ। (ਇਹ ਬੰਧਨ ਅਗਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਹਨ) ਭੈ (ਭਵ)=ਹਸਤੀ, ਸੰਸਾਰ।
- ੧੯ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ, ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦਾਂ ਤੇ ਜੀਅ-ਜਨਮ (ਜੀਵਾਂ ਵਾਲੇ ਜਨਮਾਂ, ਭਾਵ ਜੂਨਾਂ) ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ।
- ੨੦ ਜੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਫਾਹੀ ਦਾ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦਾ ਅਤੇ ਮਨ ਅਫੁਰ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ; ਜੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸੀ ਪਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ। ਅਭਿਉ [ਸੰ: ਅਭਯੂ]= ਸੰਸਾਰ, ਭਰਮ।
- ੨੧ ਹੋਣ ਨਾ-ਹੋਣ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਚੀਜ਼ ਕਿਧਰੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਮਝੇ, ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਆ ਦੇਵੇ, ਤਦ ਸਦਾ ਉੱਚੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ‘ਸਹਜ’ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
- ੨੨ ਅਕਸ, ਪਰਛਾਵਾਂ।
- ੨੩ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਕਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਮੁਨਅਕਸ ਚੀਜ਼।
- ੨੪ ਪਾਣੀ ਦਾ।
- ੨੫ ਘੜਾ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਟੁੱਟ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਿਆ ਅਕਸ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ (ਆਪਣੇ ਬਿੰਬ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਤਿੰਨਾਂ ਡੋਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਨੇਊ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਸਿਮਰਨੀਆਂ, ਮਾਲਾ।
- ੨੮ ਬਹੁਤ ਬੱਗੇ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂਜੇ ਚਿਲਕਾਏ ਹੋਏ।

* ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਠੀਕ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੧, ਫੁਟ ਨੋਟ ੦।

† ਬਨਾਰਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਉੱਘੇ ਭਗਤ ਜੋ ਸੰਨ ੧੩੯੮ ਤੋਂ ੧੫੧੮ ਤੱਕ ਜੀਵੇ।

‡ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ †।

§ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਉੱਘਾ ਭਗਤ ਜੋ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

¶ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਜੀਵ ਰੱਬ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵਿਛੜਦਾ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ?

+ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਕ ਪਖੰਡੀ ਵੈਸ਼ਨੋ ਭਗਤ ਲਿਆ ਹੈ।

ਓਇ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਬਾਨਾਰਸਿ ਕੇ ਠਗ ॥ ੧ ॥ ਐਸੇ ਸੰਤ ਨ
 ਮੋ ਕਉ ਭਾਵਹਿ ॥ ^੧ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਸਨ^੨
 ਮਾਂਜਿ ਚਰਾਵਹਿ ਉਪਰਿ ਕਾਠੀ^੩ ਧੋਇ ਜਲਾਵਹਿ ॥ ^੪ਬਸੁਧਾ ਖੋਦਿ ਕਰਹਿ ਦੁਇ
 ਚੂਲੇ ^੫ਸਾਰੇ ਮਾਣਸ ਖਾਵਹਿ ॥ ੨ ॥ ਓਇ ਪਾਪੀ ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਅਪਰਾਧੀ ਮੁਖਹੁ
 ਅਪਰਸ^੬ ਕਹਾਵਹਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਡੁਬਾਵਹਿ ॥
 ੩ ॥ ^੭ਜਿਤੁ ਕੋ ਲਾਇਆ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਤੈਸੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ
 ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ^੮ ਪੁਨਰਪਿ^੯ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ^{੧੦} ॥
 ਬਾਪਿ^{੧੦} ਦਿਲਾਸਾ ਮੇਰੋ ਕੀਨ੍ਹਾ ॥ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੀਨ੍ਹਾ ॥ ਤਿਸੁ
 ਬਾਪ ਕਉ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਆਗੈ ਗਇਆ ਨ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥
^{੧੧}ਮੁਈ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਹਉ ਖਰਾ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ਪਹਿਰਉ ਨਹੀ ਦਗਲੀ^{੧੨} ਲਗੈ ਨ
 ਪਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਲਿ^{੧੩} ਤਿਸੁ ਬਾਪੈ ਜਿਨਿ ਹਉ ਜਾਇਆ^{੧੪} ॥ ਪੰਚਾ^{੧੫}
 ਤੇ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ^{੧੬}ਪਾਵਾ ਤਲਿ ਦੀਨੇ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ
 ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਭੀਨੇ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰੋ ਵਡ ਗੋਸਾਈ^{੧੮} ॥ ਤਿਸੁ ਪਿਤਾ
 ਪਹਿ ਹਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੇ ਤ ਮਾਰਗੁ^{੧੯} ਦਿਖਾਇਆ ॥
 ਜਗਤ ਪਿਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਹਉ ਪੂਤੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਬਾਪੁ ਮੇਰਾ ॥
^{੨੦}ਏਕੈ ਠਾਹਰ ਦੁਹਾ ਬਸੇਰਾ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨਿ ਏਕੋ ਬੁਝਿਆ ॥ ^{੨੧}ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੁਝਿਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਆਸਾ^{੨੨} ॥ ^{੨੩}ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ
 ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ॥ ^{੨੪}ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਪੰਚ ਜੋਗੀਆ
 ਬੈਠੇ ਬੀਚਿ ਨਕਟ ਦੇ ਰਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਨਕਟੀ^{੨੪} ਕੋ ਠਨਗਨੁ^{੨੫} ਬਾਡਾ ਡੂੰ^{੨੬} ॥
^{੨੭}ਕਿਨਹਿ ਬਿਬੇਕੀ ਕਾਟੀ ਤੂੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੮}ਸਗਲ ਮਾਹਿ ਨਕਟੀ ਕਾ
 ਵਾਸਾ ਸਗਲ ਮਾਰਿ ਅਉਹੋਰੀ ॥ ਸਗਲਿਆ ਕੀ ਹਉ ਬਹਿਨ^{੨੯} ਭਾਨਜੀ
^{੩੦}ਜਿਨਹਿ ਬਰੀ ਤਿਸੁ ਚੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ਹਮਰੋ ਭਰਤਾ ਬਡੋ ਬਿਬੇਕੀ ਆਪੇ ਸੰਤੁ
 ਕਹਾਵੈ ॥ ^{੩੧}ਓਹੁ ਹਮਾਰੈ ਮਾਥੈ ਕਾਇਮੁ ਅਉਰੁ ਹਮਰੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਕਹੁ ਕਾਟੀ ਕਾਨਹੁ ਕਾਟੀ ^{੩੨}ਕਾਟਿ ਕੂਟਿ ਕੈ ਡਾਰੀ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੰਤਨ
 ਕੀ ਬੈਰਨਿ ^{੩੩}ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਪਿਆਰੀ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਆਸਾ^{੩੪} ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ
 ਤਪੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਹੁ ^{੩੫}ਤੀਰਥ ਭ੍ਰਮਨਾ ॥ ਲੁੰਜਿਤ^{੩੫} ਮੁੰਜਿਤ^{੩੬} ਮੋਨਿ ਜਟਾਧਰ
 ਅੰਤਿ ਤਉ^{੩੭} ਮਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ^{੩੮}ਤਾ ਤੇ ਸੇਵੀਅਲੇ ਰਾਮਨਾ ॥ ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਹਿਤੁ ਜਾ ਕੈ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਗਮ^{੩੯} ਨਿਰਗਮ^{੪੦}
 ਜੋਤਿਕ ਜਾਨਹਿ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਆਕਰਨਾ^{੪੧} ॥ ਤੰਤ^{੪੨} ਮੰਤ੍ਰ ਸਭ ਅਉਖਧ^{੪੩}
 ਜਾਨਹਿ ਅੰਤਿ ਤਉ ਮਰਨਾ ॥ ੨ ॥ ਰਾਜ ਭੋਗ ਅਰੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿੰਘਾਸਨ^{੪੪}

- ੧ ਜੋ ਪੇੜ (ਬੂਟੇ) ਨੂੰ ਡਾਲੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹੜੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੨ ਭਾਂਡੇ।
 ੩ ਲੱਕੜੀ।
 ੪ ਧਰਤੀ ਖੁਣ ਕੇ ਦੂਹਰੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ। (ਬਹੁਤ ਸੁੱਚਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।)
 ੫ ਸਮੁੱਚੇ ਮਨੁੱਖ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੬ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਾਧੂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਾਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੋਹਦੇ। ਦੇਖੋ ਸੁਖਮਨੀ, ਅਸਟਪਦੀ ੯।
 ੭ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੋਈ।
 ੮ ਮਿਲੇ।
 ੯ ਮੁੜ ਕੇ, ਫੇਰ।
 ੧੦ (ਹਰੀ) ਪਿਤਾ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ)।
 ੧੧ ਮੇਰੀ ਮਾਂ (ਮਾਇਆ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲ ਰਹੀ ਸੀ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
 ੧੨ (ਫ਼ਾ. ਦਗਲਾ) ਰੁੰਦਾਰ ਕੋਟ, ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਗੋਦੜੀ, ਭੇਖ ਦੀ ਖਫ਼ਣੀ। ਮੈਂ ਖਫ਼ਣੀ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।
 ੧੩ ਬਲਿਹਾਰੀ, ਵਾਰਨੇ।
 ੧੪ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।
 ੧੫ ਕਾਮਾਦਿਕ।
 ੧੬ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਕਰ ਲਏ, ਕੁਚਲ ਦਿੱਤੇ।
 ੧੭ ਭਿੱਜ ਗਿਆ, ਰੱਜ ਗਿਆ।
 ੧੮ ਮਾਲਕ।
 ੧੯ ਰਸਤਾ।
 ੨੦ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਥਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ।
 ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
 ੨੨ (ਵਾਮ-ਮਾਰਗੀ ਲੋਕ) ਇਕ ਪਾਤ੍ਰ (ਭਾਂਡੇ) ਵਿੱਚ ਰਿਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਰਗਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਭਰਿ=ਭਰਦੇ ਹਨ। ਉਰਕਟ=ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਪਕਾਇਆ। ਕੁਰਕਟ=ਕੁੱਕੜ। ਪਾਨੀ=ਸ਼ਰਾਬ।
 ੨੩ ਦੁਆਲੇ ਪੰਜ ਜੋਗੀਆਂ ਵਰਗੇ। (ਵਾਮ ਮਾਰਗੀ) ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਕਟ ਦੇਵ-ਰਾਣੀ। ਨਕਟ=ਨੱਕ-ਕਟੀ, ਨਿਲੱਜ ਇਸਤਰੀ। (ਵਾਮ ਮਾਰਗੀ ਲੋਕ ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਇਸਤਰੀ-

- ਭੋਗ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਅੰਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।)
 ੨੪ ਨੱਕ-ਵੱਢੀ, ਮਾਇਆ।
 ੨੫ ਟੱਲ, ਘੰਟਾ।
 ੨੬ [ਮਰਾਠੀ 'ਵਾਟਾ ਡੋ'] ਰਾਹ ਦਿਖਾਣ ਵਾਲਾ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਘੰਟਾ ਉਸ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦੱਸ ਕੇ ਭਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੭ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਨੇ ਹੀ (ਹੇ ਮਾਇਆ!) ਤੈਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਚੌਥਾ ਅੰਕ।
 ੨੮ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕਦੀ ਹੈ (ਕਿ ਕੋਈ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ)।
 ੨੯ ਭੈਣ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।
 ੩੦ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹਿਆ ਹੈ (ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ), ਉਸ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹਾਂ।
 ੩੧ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਲਾਮਤ ਹੈ (ਮੌਜੂਦ ਹੈ), ਤਦ ਤਕ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।
 ੩੨ ਕੱਟ-ਕੁਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ।
 ੩੩ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀਆਂ) ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ।
 ੩੪ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਭਉਣ ਵਾਲੇ।
 ੩੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਜੈਨੀ ਪੂਜ)।
 ੩੬ ਮੁੰਜ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਵਾਲੇ (ਬੈਰਾਗੀ)।
 ੩੭ ਤਾਂ ਭੀ।
 ੩੮ ਇਸ ਲਈ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜੀਭ ਨੂੰ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?
 ੩੯ ਸ਼ਾਸਤਰ।
 ੪੦ [ਨਿਗਮ] ਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਭਾਗ।
 ੪੧ ਵਿਆਕਰਣਾਂ, ਗ੍ਰਾਮਰਾਂ।
 ੪੨ ਟੂਣੇ, ਜਾਦੂ।
 ੪੩ ਦਵਾਈਆਂ।
 ੪੪ ਤਖ਼ਤ, ਰਾਜ-ਗੱਦੀ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਮੇਰਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਜਦ ਤੋੜੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਮਾਇਆ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। (ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਵਾਮ-ਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਹੈ।)

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਸਭ ਲਈ ਮੌਤ ਖੜੀ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ ^੧ਸੁੰਦਰਿ ਰਮਨਾ ॥ ਪਾਨ ਕਪੂਰ ^੨ਸੁਬਾਸਕ ਚੰਦਨ ਅੰਤਿ ਤਉ ਮਰਨਾ ॥
 ੩ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ^੩ ਸਭ ਖੋਜੇ ^੪ਕਹੂ ਨ ਉਬਰਨਾ ॥ ਕਹੂ ਕਬੀਰ ਇਉ
^੫ਰਾਮਹਿ ਜੰਪਉ ਮੇਟਿ ਜਨਮ ਮਰਨਾ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਆਸਾ ^੬ ॥ ^੬ਫੀਲੁ ਰਬਾਬੀ
 ਬਲਦੁ ਪਖਾਵਜ ^੭ ਕਊਆ ਤਾਲ ^੮ ਬਜਾਵੈ ॥ ਪਹਿਰਿ ਚੋਲਨਾ ਗਦਹਾ ^੯ ਨਾਚੈ
^{੧੦}ਭੈਸਾ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕਕਰੀਆ ਬਰੇ ਪਕਾਏ ॥ ਕਿਨੈ
 ਬੂਝਨਹਾਰੈ ਖਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੈਠਿ ਸਿੰਘ ^{੧੨} ਘਰਿ ਪਾਨ ਲਗਾਵੈ ਘੀਸ ^{੧੩}
 ਗਲਉਰੇ ^{੧੪} ਲਿਆਵੈ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ^{੧੫} ਮੁਸਰੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹਿ ਕਛੂਆ ਸੰਖੁ
 ਬਜਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਬੰਸ ^{੧੬} ਕੋ ਪੂਤੁ ਬੀਆਹਨ ਚਲਿਆ ^{੧੭} ਸੁਇਨੇ ਮੰਡਪ ਛਾਏ ॥
^{੧੮} ਰੂਪ ਕੰਨਿਆ ਸੁੰਦਰਿ ਬੇਧੀ ^{੧੯} ਸਸੈ ਸਿੰਘ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ
 ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਕੀਟੀ ^{੨੦} ਪਰਬਤੁ ਖਾਇਆ ॥ ਕਛੂਆ ਕਹੈ ^{੨੧} ਅੰਗਾਰ ਭਿ
 ਲੋਰਉ ^{੨੨} ਲੂਕੀ ਸਬਦੁ ਸੁਨਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਆਸਾ ^{੨੩} ॥ ਬਟੂਆ ^{੨੩} ਏਕੁ
 ਬਹਤਰਿ ਆਧਾਰੀ ਏਕੋ ਜਿਸਹਿ ਦੁਆਰਾ ॥ ਨਵੈ ਖੰਡ ਕੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਮਾਰੈ ਸੋ
 ਜੋਗੀ ਜਗਿ ਸਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਜੋਗੀ ^{੨੪} ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਵੈ ॥ ^{੨੫} ਤਲ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਲੇ ਗਗਨਿ ਚਰਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖਿੰਬਾ ^{੨੬} ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਸੂਈ
^{੨੭} ਸਬਦੁ ਤਾਗਾ ਮਥਿ ਘਾਲੈ ॥ ਪੰਚ ਤਤੁ ਕੀ ਕਰਿ ਮਿਰਗਾਣੀ ^{੨੮} ਗੁਰ ਕੈ
 ਮਾਰਗਿ ^{੨੯} ਚਾਲੈ ॥ ੨ ॥ ਦਇਆ ਫਾਹੁਰੀ ^{੩੦} ^{੩੧} ਕਾਇਆ ਕਰਿ ਧੂਈ ^{੩੨} ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਾਵੈ ॥ ^{੩੩} ਤਿਸ ਕਾ ਭਾਉ ਲਏ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਚਹੁ ਜੁਗ ਤਾੜੀ
 ਲਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਸਭ ਜੋਗਤਣ ^{੩੪} ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾ ^{੩੫} ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਨਾ ॥ ਕਹੁ
 ਕਬੀਰ ਜੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੈ ਦੇਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਆਸਾ ^{੩੬} ॥ ਹਿੰਦੂ
 ਤੁਰਕ ਕਹਾ ਤੇ ਆਏ ^{੩੭} ਕਿਨਿ ਏਹ ਰਾਹ ਚਲਾਈ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ
 ਕਵਾਦੇ ^{੩੮} ਭਿਸਤ ਦੋਜਕ ਕਿਨਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਕਾਜੀ ਤੈ ਕਵਨ ਕਤੇਬ
 ਬਖਾਨੀ ^{੩੯} ॥ ਪੜ੍ਹਤ ਗੁਨਤ ਐਸੇ ^{੪੦} ਸਭ ਮਾਰੇ ਕਿਨਹੂੰ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਨੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੪੦} ਸਕਤਿ ਸਨੇਹੁ ਕਰਿ ਸੁੰਨਤਿ ਕਰੀਐ ਮੈ ਨ ਬਦਉਗਾ ਭਾਈ ॥ ਜਉ
 ਰੇ ਖੁਦਾਇ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕੁ ਕਰੈਗਾ ਆਪਨ ਹੀ ਕਟਿ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸੁੰਨਤਿ ਕੀਏ
 ਤੁਰਕੁ ਜੇ ਹੋਇਗਾ ਅਉਰਤ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ॥ ^{੪੧} ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਨਾਰਿ ਨ
 ਛੋਡੈ ਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰਹੀਐ ॥ ੩ ॥ ਛਾਡਿ ਕਤੇਬ ਰਾਮੁ ਭਜੁ ਬਉਰੇ ^{੪੨} ਜੁਲਮ
 ਕਰਤ ਹੈ ਭਾਰੀ ॥ ਕਬੀਰੈ ਪਕਰੀ ਟੇਕ ਰਾਮ ਕੀ ਤੁਰਕ ^{੪੩} ਰਹੇ ਪਚਿ ਹਾਰੀ ॥
 ੪ ॥ ੮ ॥ ਆਸਾ ^{੪੪} ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਤੇਲੁ ਦੀਵੇ ਮੁਖਿ ਬਾਤੀ ਤਬ ਸੂਝੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥
 ਤੇਲ ਜਲੇ ਬਾਤੀ ਠਹਰਾਨੀ ^{੪੫} ਸੁੰਨਾ ਮੰਦਰੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰੇ ਬਉਰੇ ਤੁਹਿ ਘਰੀ

- ੧ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਭੋਗਣਾ।
 ੨ ਚੰਗੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੰਦਨ।
 ੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੀ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੫ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।
 ੬ ਹਾਥੀ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੭ ਜੋੜੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੮ ਛੈਣੇ। ੯ ਗਧੋਂ, ਖੋਤਾ।
 ੧੦ ਝੋਟਾ ਰਾਸ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕੱਕਰ ਦੇ ਵੜੇ ਪਕਾਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੇ ਹੀ ਖਾਧੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਸ਼ੇਰ। ੧੩ ਕਿਰਲੀ। ੧੪ ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ।
 ੧੫ ਚੂਹੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੧੬ [ਵਜ਼ੋਸ਼] ਬਿਨਾਂ ਅੰਸ਼, ਬਾਂਝ ਇਸਤਰੀ।
 ੧੭ (ਵਿਆਹ ਉਤੇ) ਸੁਨਹਿਰੀ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਲਾਏ ਗਏ।
 ੧੮ ਰੂਪਵਤੀ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਿਆ ਵਿੰਨ੍ਹੀ (ਸੰਜੋਗ ਕੀਤਾ)।
 ੧੯ ਸਹੇ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ (ਰਲ ਕੇ) ਗੁਣ ਗਾਏ (ਖੱਟ ਹੋਕੀ)। ੨੦ ਕੀੜੀ ਨੇ।
 ੨੧ ਅੰਗਿਆਰ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ (ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ-ਪਰ ਅੱਗ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੀ ਮੇਲ?)
 ੨੨ ਇਹ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਉੱਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਹਜ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਜੋਗੀ ਦਾ ਥੈਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੁਆਹ ਦਾ ਗੋਲਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਇਥੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ਬਹੱਤਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬਣਿਆ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਥੈਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਰੂਪ ਇਕੋ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਜੋ (ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਨੌਂ ਜੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋਗੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ (ਸਾਰਾ) ਅਸਲ ਜੋਗੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੩੫, ਨੋਟ ੭।
- ੨੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੫ ਹੇਠਲੇ ਸੁਆਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ-ਦੁਆਰ ਚੜ੍ਹਾਵੇ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੧, ਫੁਟ ਨੋਟ *), ਭਾਵ ਨੀਵੀਂ ਥ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰੇ। ੨੬ ਗੋਦੜੀ।
 ੨੭ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਧਾਗਾ ਵੱਟ ਕੇ ਪਾਵੇ, ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਮਾਵੇ।
 ੨੮ ਹਿਰਨ ਦੀ ਖਲੜੀ ਦਾ ਆਸਣ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਆਸਣ ਬਣਾਵੇ, ਭਾਵ ਸਰੀਰਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਆਸਣ ਬਣਾਵੇ। ੨੯ ਰਸਤੇ ਉਤੇ।
 ੩੦ ਫਾਹੁੜੀ, ਜੋ ਧੂਣੀ ਦੀ ਸੁਆਹ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।
 ੩੧ [ਧੂਈਂ-ਧੂਣੀ] ਸਰੀਰ ਦੀ ਧੂਣੀ ਬਣਾ।
 ੩੨ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਸਾੜੇ-ਇਹ ਅੱਗ ਬਾਲੇ।
 ੩੩ ਉਸ (ਹਰੀ) ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ-ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਂ ਯੁਗਾਂ ਵਾਲੀ ਤਾੜੀ ਲਾਵੇ।
 ੩੪ ਜੋਗੀਪੁਣਾ। ੩੫ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ।
 ੩੬ ਕਿਸ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਸਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ?
 ੩੭ ਹੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਗੜਨ ਵਾਲੇ! “ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਸ ਨਾਮ ਪਰਿ ਕਰਿ ਵਾਦ ਕਵਾਦੇ” (੩੮/੧੦) “ਦਰਗਹ ਹੋਨਿ ਖਵਾਰ ਕਵਾਦੇ” (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ)।
 ੩੮ ਕਥਨ ਕੀਤੀ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾਈ।
 ੩੯ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ।
 ੪੦ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਸੁੰਨਤ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਹੈ (ਇਸ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਖੁਦਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ), ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਾਂਗਾ (ਇਥੇ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਸਾਰਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੁੰਨਤ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਾਜ਼ਿਰਾ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕਰ ਬੈਠਾ ਸੀ)।
 ੪੧ ਔਰਤ ਜੋ ਅਰਧੰਗੀ (ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਸਰੀਰ) ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
 ੪੨ ਸੁਦਾਈ, ਝੱਲੇ।
 ੪੩ ਖਪ-ਖਪ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ। ੪੪ ਬੁਝ ਗਈ।

* ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ (ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਕਰ) ਅਣਹੋਣੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਣੀ ਕਰ ਦਿਖਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਜੋਗੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਵਰਤਣ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ “ਸਭ ਜੋਗਤਣ ਰਾਮ-ਨਾਮੁ ਹੈ” ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

‡ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਫ਼ਿਰਕੇਦਾਰੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਭੀ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਦੀ ਹੈ।

§ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਹਨ। ਇਹ ਰੱਬ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਵਿਛੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣ।

ਨ ਰਾਖੈ ਕੋਈ ॥ ਤੂੰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਕਾ ਕੀ ਮਾਤ
ਪਿਤਾ ਕਹੁ ਕਾ ਕੋ ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ ^੨ ॥ ਘਟ ^੩ ਫੂਟੇ ਕੋਊ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛੈ
ਕਾਢਹੁ ਕਾਢਹੁ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ਦੇਹੁਰੀ ^੪ ਬੈਠੀ ਮਾਤਾ ਰੋਵੈ ਖਟੀਆ ^੫ ਲੇ ਗਏ
ਭਾਈ ॥ ^੬ਲਟ ਛਿਟਕਾਏ ਤਿਰੀਆ ਰੋਵੈ ਹੰਸੁ ^੭ ਇਕੇਲਾ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ
ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ^੮ ਭੈ ਸਾਗਰ ਕੈ ਤਾਈ ॥ ਇਸੁ ਬੰਦੇ ਸਿਰਿ ਜੁਲਮੁ ਹੋਤ
ਹੈ ਜਮੁ ਨਹੀ ਹਟੈ ਗੁਸਾਈ ^੯ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਦੁਤੁਕੇ

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਚਉਪਦੇ ਇਕਤੁਕੇ ॥
*^{੧੦}ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਬੇਦ ਪੜੇ ਪੜਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਨਮੁ
ਗਵਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ^{੧੧} ਬਿਲੋਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ^{੧੨}ਸਹਜਿ
ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਤਨੁ ਕਰਿ ਮਟਕੀ ਮਨ ਮਾਹਿ
ਬਿਲੋਈ ॥ ਇਸੁ ਮਟਕੀ ਮਹਿ ^{੧੪}ਸਬਦੁ ਸੰਜੋਈ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਮਨ
ਕਾ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ^{੧੫}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਵੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਨਦਰਿ
ਕਰੇ ਜੇ ਮੀਰਾ ^{੧੬} ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਗਿ ਉਤਰੇ ਤੀਰਾ ^{੧੭} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥
ਆਸਾ ॥ ^{੧੮}ਬਾਤੀ ਸੂਕੀ ਤੇਲੁ ਨਿਖੂਟਾ ॥ ਮੰਦਲੁ ^{੧੯} ਨ ਬਾਜੈ ^{੨੦}ਨਟੁ ਪੈ ਸੂਤਾ ॥
੧ ॥ ਬੁਝਿ ਗਈ ਅਗਨਿ ਨ ਨਿਕਸਿਓ ਧੁੰਆ ॥ ^{੨੧}ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਏਕੁ ਅਵਰੁ
ਨਹੀ ਦੁਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਟੂਟੀ ਤੰਤੁ ਨ ਬਜੈ ਰਬਾਬੁ ॥ ਭੂਲਿ ਬਿਗਾਰਿਓ
ਅਪਨਾ ਕਾਜੁ ॥ ੨ ॥ ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ^{੨੨} ਕਹਨੁ ਕਹਾਵਨੁ ॥ ਸਮਝਿ ਪਰੀ ਤਉ
ਬਿਸਰਿਓ ਗਾਵਨੁ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ^{੨੩}ਪੰਚ ਜੋ ਚੂਰੇ ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਨਾਹਿ
^{੨੪}ਪਰਮ ਪਦੁ ਦੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ਆਸਾ ॥ ਸੁਤੁ ਅਪਰਾਧ ਕਰਤ ਹੈ
ਜੇਤੇ ॥ ^{੨੫}ਜਨਨੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਤੇਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮਈਆ ਹਉ ਬਾਰਿਕੁ
ਤੇਰਾ ॥ ਕਾਹੇ ਨ ਖੰਡਸਿ ^{੨੬} ਅਵਗਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ^{੨੭}
ਕਰੇ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ॥ ਤਾ ਭੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ^{੨੮}ਚਿੰਤ
ਭਵਨਿ ਮਨੁ ਪਰਿਓ ਹਮਾਰਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਦੇਹਿ
ਬਿਮਲ ਮਤਿ ਸਦਾ ਸਰੀਰਾ ॥ ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਗੁਨ ਰਵੈ ^{੩੦} ਕਬੀਰਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
੧੨ ॥ ਆਸਾ ॥ ^{੩੧}ਹਜ ਹਮਾਰੀ ਗੋਮਤੀ ਤੀਰ ॥ ਜਹਾ ਬਸਹਿ ਪੀਤੰਬਰ ਪੀਰ ॥
੧ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਿਆ ਖੂਬੁ ਗਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਤਾ
ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਰਦ ^{੩੨} ਸਾਰਦ ^{੩੩} ਕਰਹਿ ਖਵਾਸੀ ^{੩੪} ॥ ਪਾਸਿ ਬੈਠੀ ਬੀਬੀ
ਕਵਲਾ ^{੩੫} ਦਾਸੀ ॥ ੨ ॥ ਕੰਠੇ ^{੩੬} ਮਾਲਾ ਜਿਹਵਾ ^{੩੭} ਰਾਮੁ ॥ ਸਹੰਸ ^{੩੮} ਨਾਮੁ

- ੧ ਕਿਸ ਦੀ?
 ੨ ਇਸਤਰੀ।
 ੩ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਘੜਾ।
 ੪ ਦਲੀਜ਼ 'ਤੇ, ਦਰਵਟਣੀ 'ਤੇ।
 ੫ ਮੰਜੀ। ਮੰਜੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਸਾਣਾਂ ਵੱਲ ਲੈ ਗਏ।
 ੬ ਲੜ ਛੁਡਾ ਕੇ ਇਸਤਰੀ ਰੋਂਦੀ ਹੈ।
 ੭ ਜੀਵ।
 ੮ ਭਵ, ਸਾਗਰ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ) ਦੇ ਕਾਰਣ।
 ੯ ਹੇ ਮਾਲਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)।
 ੧੦ ਸਨਕ ਤੇ ਸਨੰਦਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ।
 ੧੧ [ਰਿੜਕਣਾ] ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ। ਹਰੀ-
 ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।
 ੧੨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਿੜਕੋ ਤਾਂ ਜੋ ਮੱਖਣ ਨਾ ਜਾਂਦਾ
 ਰਹੇ (ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਰਿੜਕਨ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਪੰਘਰ
 ਕੇ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਭਾਵ ਹੌਲੀ
 ਹੌਲੀ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਤਾਕਿ ਮਤਲਬ ਸਮਝ ਵਿੱਚ
 ਆਉਂਦਾ ਰਹੇ। 'ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਮਨ ਕਾ
 ਬੀਚਾਰਾ॥'
 ੧੩ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਾਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਦੀ
 ਮਧਾਣੀ ਪਾਓ।
 ੧੪ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਦਹੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ (ਜਮਾਓ)।
 ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਰੂਪ (ਮੱਖਣ)
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
 ੧੬ [ਫ਼ਾਰਸੀ] ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਹਰੀ)।
 ੧੭ ਨਦੀ ਕੰਢਾ। ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ।
 ੧੮ ਰਾਸ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਦੇ
 ਹਨ। ਉਹ ਸਮਿਆਨ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੧੯ ਢੋਲ, ਜੋੜੀ।

- ੨੦ ਨੱਚਣ ਵਾਲਾ (ਸੁਾਂਗੀ ਮਨ) ਲੰਮੀ ਤਾਣ ਕੇ ਸੌ
 ਰਿਹਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਨੱਚਣ ਕੁੱਦਣ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕੇ
 ਮਨ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੨੧ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੋ ਹਰੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ
 ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।
 ੨੨ [ਵਦਨ=ਮੂੰਹ] ਮੂੰਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
 ੨੩ ਪੰਜਾਂ (ਕਾਮਾਦਿ) ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਰ ਦੇਵੇ।
 ੨੪ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਜਿਥੇ ਤਕ ਮਨੁੱਖ
 ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਮਾਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।
 ੨੬ ਤੋੜਦਾ, ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ, ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੰਦਾ।
 ੨੭ ਗੁੱਸਾ। ਜੇ ਬਾਲਕ ਰੋਹ ਕਰ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ
 ਭੀ ਮਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਰੱਖਦੀ।
 ੨੮ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ।
 ੨੯ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਦਿਹ।
 ੩੦ ਉਚਾਰਣ ਕਰੋ, ਗਾਵੋ।
 ੩੧ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਗੋਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ
 ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਾਡਾ ਪੀਰ
 (ਮੁਰਸ਼ਦ, ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ), ਭਾਵ ਪੀਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ
 ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
 ੩੨ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ।
 ੩੩ ਸ਼ਾਰਦਾ, ਸੁਰਸੁਤੀ (ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਦੇਵੀ)।
 ੩੪ ਚੋਬਦਾਰੀ, ਸੇਵਕ ਦਾ ਕੰਮ।
 ੩੫ ਲੱਛਮੀ (ਮਾਇਆ ਦੀ ਦੇਵੀ)।
 ੩੬ ਗਲੇ ਵਿੱਚ।
 ੩੭ ਜੀਭ ਉੱਤੇ।
 ੩੮ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੇਰ।

* ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹੋ ਪਾਠ ਆਦਿ ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ
 ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਢੂੰਡ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ
 ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ।

† ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨੱਚ-ਟੱਪ ਕੇ ਤੇ ਗਾ ਗੂ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੀ ਥਾਂ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

‡ ਇਹ ਬਦੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਆਪਣੇ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਵਾਂਗ ਹਰੀ-
 ਪਿਤਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਮੰਗਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਮਤ ਨੂੰ ਸਾਫ਼
 ਕਰੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕੀਏ।

§ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਤਰੀਕੇ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਸਿਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਲੈ ਲੈ ਕਰਉ ਸਲਾਮੁ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ਹਿੰਦੂ
ਤੁਰਕ ਦੋਉ ਸਮਝਾਵਉ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥

ਆਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਪੰਚਪਦੇ ੯ ਦੁਤੁਕੇ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਪਾਤੀ^੧ ਤੋਰੈ ਮਾਲਿਨੀ^੨ ਪਾਤੀ ਪਾਤੀ ਜੀਉ ॥ ^੩ਜਿਸੁ ਪਾਹਨ ਕਉ ਪਾਤੀ ਤੋਰੈ
 ਸੋ ਪਾਹਨ ਨਿਰਜੀਉ^੪ ॥ ੧ ॥ ਭੂਲੀ ਮਾਲਿਨੀ ਹੈ ਏਉ ॥ ^੫ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗਤਾ
 ਹੈ ਦੇਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ †ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਾਤੀ ਬਿਸਨੁ ਡਾਰੀ^੬ ਫੂਲ ਸੰਕਰਦੇਉ^੭ ॥
 †ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਪ੍ਰਤਖਿ ਤੋਰਹਿ ਕਰਹਿ ਕਿਸ ਕੀ ਸੇਉ ॥ ੨ ॥ †ਪਾਖਾਨ ਗਢਿ ਕੈ
 ਮੂਰਤਿ ਕੀਨੀ ਦੇ ਕੈ ਛਾਤੀ ਪਾਉ ॥ ਜੇ ਏਹ ਮੂਰਤਿ ਸਾਚੀ ਹੈ ਤਉ ^{੧੦}ਗੜ੍ਹਣਹਾਰੇ
 ਖਾਉ ॥ ੩ ॥ ਭਾਤੁ^{੧੧} ਪਹਿਤਿ^{੧੨} ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ^{੧੩} ਕਰਕਰਾ^{੧੪} ਕਾਸਾਰੁ^{੧੫} ॥
 ਭੋਗਨਹਾਰੇ ਭੋਗਿਆ ਇਸੁ ਮੂਰਤਿ ਕੇ ਮੁਖ ਛਾਰੁ^{੧੬} ॥ ੪ ॥ ਮਾਲਿਨਿ ਭੂਲੀ ਜਗੁ
 ਭੁਲਾਨਾ ਹਮ ਭੁਲਾਨੇ ਨਾਹਿ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਹਮ ਰਾਮ ਰਾਖੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਹਰਿ
 ਰਾਇ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੧੪ ॥ ਆਸਾੜ ॥ ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ ਬੀਸ ਬਰਸ
 ਕਛੁ ਤਪੁ ਨ ਕੀਓ ॥ ਤੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਦੇਵ ਨ ਪੂਜਾ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ
^{੧੭}ਬਿਰਧਿ ਭਇਓ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤੇ ਜਨਮੁ ਗਇਓ ॥ ^{੧੮}ਸਾਇਰੁ ਸੋਖਿ
 ਭੁਜੰ ਬਲਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਸੂਕੇ ਸਰਵਰਿ ਪਾਲਿ ਬੰਧਾਵੈ ਲੂਣੈ ਖੇਤਿ
 ਹਥ ਵਾਰਿ ਕਰੈ ॥ ਆਇਓ ਚੋਰੁ^{੨੦} ਤੁਰੰਤਹੁ^{੨੧} ਲੇ ਗਇਓ ^{੨੨}ਮੇਰੀ ਰਾਖਤ
 ਮੁਗਧੁ ਫਿਰੈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੩}ਚਰਨ ਸੀਸੁ ਕਰ ਕੰਪਨ ਲਾਗੇ ਨੈਨੀ ਨੀਰੁ ਅਸਾਰ
 ਬਹੈ ॥ ਜਿਹਵਾ^{੨੪} ਬਚਨੁ ਸੁਧੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਤਬ ਰੇ ਧਰਮ ਕੀ ਆਸ ਕਰੈ ॥
 ੩ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ ਲਿਵ ਲਾਵੈ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੀਓ ॥
^{੨੫}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਅੰਤੇ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲਿਓ ॥ ੪ ॥
 ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਅਨੁ ਧਨੁ ਕਛੁਐ ਲੈ ਨ ਗਇਓ ॥ ਆਈ
 ਤਲਬ^{੨੬} ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਕੀ ਮਾਇਆ ਮੰਦਰ ਛੋਡਿ ਚਲਿਓ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥
 ਆਸਾਠੁ ॥ ^{੨੭}ਕਾਹੂ ਦੀਨੇ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਕਾਹੂ ਪਲਘ ਨਿਵਾਰਾ ॥ ਕਾਹੂ ^{੨੮}ਗਰੀ
 ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂ ^{੨੯}ਖਾਨ ਪਰਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ^{੩੦}ਅਹਿਰਖ ਵਾਦੁ ਨ ਕੀਜੈ ਰੇ
 ਮਨ ॥ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ^{੩੧} ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਰੇ ਮਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੁਮਾਰੈ ਏਕ ਜੁ
 ਮਾਟੀ ਗੁੰਧੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ^{੩੨} ਲਾਈ ॥ ਕਾਹੂ ਮਹਿ ਮੋਤੀ ਮੁਕਤਾਹਲ^{੩੩} ਕਾਹੂ
 ਬਿਆਧਿ^{੩੪} ਲਗਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੩੫}ਸੂਮਹਿ ਧਨੁ ਰਾਖਨ ਕਉ ਦੀਆ ਮੁਗਧੁ^{੩੬} ਕਹੈ
 ਧਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਮੂੰਡੁ^{੩੭} ਮਹਿ ਲਾਗੈ ^{੩੮}ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੈ ਨਿਬੇਰਾ ॥
 ੩ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਉਤਮੁ ਭਗਤੁ ਸਦਾਵੈ ਆਗਿਆ ਮਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ

- ੧ ਪੱਤਰ।
 ੨ ਪੱਤਰ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਹੈ।
 ੩ ਜਿਸ ਪੱਥਰ (ਮੂਰਤੀ) ਲਈ।
 ੪ ਬੇਜਾਨ ਹੈ।
 ੫ ਸਤਿਗੁਰ-ਦੇਵ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਡਾਲੀ।
 ੭ ਸ਼ਿਵ ਜੀ।
 ੮ ਪੂਜਾ ਲਈ ਜੋ ਤੂੰ (ਡਾਲੀਆਂ, ਪੱਤੇ ਤੇ ਫੁੱਲ) ਤੋੜਦੀ ਹੈਂ, ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੂੰ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ) ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ; ਫਿਰ ਪੂਜਾ ਕਿਸ ਦੀ ਕਰਦੀ ਹੈਂ?
 ੯ ਪੱਥਰ ਘੜ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਈ, ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ।
 ੧੦ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਖਾਵੇ ਖਾਂ।
 ੧੧ ਭੱਤ, ਚਾਵਲ।
 ੧੨ [ਸਿੰਧੀ] ਦਾਲ।
 ੧੩ ਲੱਪੀ।
 ੧੪ ਖਸਤਾ, ਭੁਰਭੁਰੀ।
 ੧੫ ਪੰਜੀਰੀ।
 ੧੬ ਸੁਆਹ। ਖਾਣ ਵਾਲੇ (ਪੁਜਾਰੀ) ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾ ਲਈਆਂ, ਇਸ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸੁਆਹ ਹੀ ਪਈ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਾ ਪਿਆ।
 ੧੭ ਜਦ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੧੮ (ਸੱਤਾ ਦਾ) ਤਲਾ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਬਲ ਰਹਿ ਗਿਆ।
 ੧੯ ਹੁਣ ਸੁੱਕੇ ਤਲਾ ਦੁਆਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਪਿਆ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਖੇਤ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੀਵਨ-ਸੱਤਾ ਸੁੱਕ ਗਈ ਹੈ; ਹੁਣ ਗੰਢ-ਤੁਪ ਕਰਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ।
 ੨੦ ਭਾਵ ਮੌਤ।
 ੨੧ ਤੁਰੰਤ ਹੀ।
 ੨੨ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਕੇ ਬਚਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ।
 ੨੩ ਪੈਰ, ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਕੰਬਣ ਲੱਗੇ, ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਪਾਣੀ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਵਹਿਣ ਲੱਗਾ।
 ੨੪ ਜੀਭ ਤੋਂ।
 ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੬ ਮੰਗ, ਬੁਲਾਵਾ, ਸੱਦਾ।
 ੨੭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ।
 ੨੮ ਗੜੀ ਗੋਦੜੀ (ਜਿਵੇਂ ਤਰੀ ਤਾਗਰੀ)।
 ੨੯ ਘਰ ਪਰਾਲੀ ਦਾ। ਖਾਨ=ਖਾਨਾ, ਘਰ।
 ੩੦ ਈਰਖਾ ਦਾ ਝਗੜਾ।
 ੩੧ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ।
 ੩੨ ਵੰਨੀ, ਰੰਗ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਲਾਏ (ਭਾਵ ਕੋਈ ਕਾਲੇ ਕੋਈ ਗੋਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ)।
 ੩੩ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ।
 ੩੪ ਦੋਸ਼, ਨੁਕਸ। ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੩੫ ਸੂਮ ਨੂੰ ਧਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕੇਵਲ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖਣ ਲਈ।
 ੩੬ ਮੂਰਖ।
 ੩੭ ਸਿਰ।
 ੩੮ ਝਟ ਕੰਮ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)।

* ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਭਰਮ ਭੀ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

† 'ਬ੍ਰਹਮ ਪਤੰ ਹਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਸੰਕਰਹ ਕੁਸੁਮਾਨਿ ਵੇ' (ਵਿਹਤ ਸਤੋਤ੍ਰ ਰਤਨਾਕਰ)।

‡ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਲਾ ਦੇਣੀ ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

§ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' 'ਮੇਰੀ' ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵੈ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ
 ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਝੂਠੀ ॥ ਚਿਰਗਟ^੧ ਫਾਰਿ ਚਟਾਰਾ^੨ ਲੈ ਗਇਓ ^੩ਤਰੀ
 ਤਾਰਗਰੀ ਛੂਟੀ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥ ੧੬ ॥ ਆਸਾ^੪ ॥ ^੫ਹਮ ਮਸਕੀਨ ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ
 ਤੁਮ ਰਾਜਸੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ^੬ਅਲਹ ਅਵਲਿ ਦੀਨ ਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਜੋਰੁ ਨਹੀ
 ਫੁਰਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^੭ਕਾਜੀ ਬੋਲਿਆ ਬਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰੋਜਾ
 ਧਰੈ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੈ ਕਲਮਾ ^੮ਭਿਸਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ^੯ਸਤਰਿ ਕਾਬਾ ਘਟ
 ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਜੇ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਨਿਵਾਜ ਸੋਈ ਜੋ ਨਿਆਉ ਬਿਚਾਰੈ
^{੧੦}ਕਲਮਾ ਅਕਲਹਿ ਜਾਨੈ ॥ ਪਾਚਹੁ ਮੁਸਿ ਮੁਸਲਾ^{੧੦} ਬਿਛਾਵੈ ਤਬ ਤਉ
 ਦੀਨੁ^{੧੧} ਪਛਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ਖਸਮੁ ਪਛਾਨਿ ਤਰਸ ਕਰਿ ਜੀਅ ਮਹਿ ^{੧੨}ਮਾਰਿ
 ਮਣੀ ਕਰਿ ਫੀਕੀ ॥ ^{੧੩}ਆਪੁ ਜਨਾਇ ਅਵਰ ਕਉ ਜਾਨੈ ਤਬ ਹੋਇ ਭਿਸਤ
 ਸਰੀਕੀ ॥ ੪ ॥ ^{੧੪}ਮਾਟੀ ਏਕ ਭੇਖ ਧਰਿ ਨਾਨਾ ਤਾ ਮਹਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨਾ ॥
 ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ ^{੧੫}ਭਿਸਤ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਦੋਜਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥
 ੧੭ ॥ ਆਸਾ^{੧੬} ॥ ^{੧੬}ਗਗਨ ਨਗਰਿ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਬਰਖੈ ਨਾਦੁ ਕਹਾ ਜੁ
 ਸਮਾਨਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮਾਧੋ ਪਰਮ ਹੰਸੁ ਲੇ ਸਿਧਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ
^{੧੭}ਬੋਲਤੇ ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ ਦੇਹੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਤੇ ॥ ਸੁਰਤਿ ਮਾਹਿ ਜੋ ਨਿਰਤੇ
 ਕਰਤੇ ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਹਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਜਾਵਨਹਾਰੋ ਕਹਾ ਗਇਓ
 ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਮੰਦਰੁ^{੧੮} ਕੀਨਾ ॥ ^{੧੮}ਸਾਖੀ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਨਹੀ ਉਪਜੈ ਖਿੰਚਿ
 ਤੇਜੁ ਸਭੁ ਲੀਨਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਸ੍ਰਵਨਨ ਬਿਕਲ ਭਏ ਸੰਗਿ ਤੇਰੇ ^{੨੦}ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਾ
 ਬਲੁ ਥਾਕਾ ॥ ^{੨੧}ਚਰਨ ਰਹੇ ਕਰ ਢਰਕਿ ਪਰੇ ਹੈ ਮੁਖਹੁ ਨ ਨਿਕਸੈ ਬਾਤਾ ॥
 ੩ ॥ ^{੨੨}ਬਾਕੇ ਪੰਚ ਦੂਤ ਸਭ ਤਸਕਰ ਆਪ ਆਪਣੈ ਭ੍ਰਮਤੇ ॥ ਥਾਕਾ ਮਨੁ
^{੨੩}ਕੁੰਚਰ ਉਰੁ ਥਾਕਾ ਤੇਜੁ ਸੂਤੁਧਰਿ^{੨੪} ਰਮਤੇ ॥ ੪ ॥ ^{੨੪}ਮਿਰਤਕ ਭਏ ਦਸੈ
 ਬੰਦ ਛੂਟੇ ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸਭ ਛੋਰੇ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰਾ ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਜੀਵਤ
 ਬੰਧਨ ਤੋਰੇ ॥ ੫ ॥ ੫ ॥ ੧੮ ॥ ਆਸਾ ਇਕਤੁਕੇ ੪੩ ॥ ^{੨੫}ਸਰਪਨੀ ਤੇ
 ਉਪਰਿ ਨਹੀ ਬਲੀਆ ॥ ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਛਲੀਆ ॥ ੧ ॥
^{੨੬}ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਸ੍ਰਪਨੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਪੈਠੀ ॥ ^{੨੬}ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਡਸੀਅਲੇ
 ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਡੀਠੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸ੍ਰਪਨੀ ਸ੍ਰਪਨੀ ਕਿਆ ਕਹਹੁ ਭਾਈ ॥
 ਜਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਿਆ ਤਿਨਿ ਸ੍ਰਪਨੀ ਖਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੭}ਸ੍ਰਪਨੀ ਤੇ ਆਨ
 ਛੂਛ ਨਹੀ ਅਵਰਾ ॥ ਸ੍ਰਪਨੀ ਜੀਤੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਰਾ ॥ ੩ ॥ ^{੨੮}ਇਹੁ ਸ੍ਰਪਨੀ
 ਤਾ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ॥ ਬਲੁ ਅਬਲੁ ਕਿਆ ਇਸ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ਇਹ ਬਸਤੀ

- ੧ (ਚਿੜੀ+ਗ੍ਰਹ) ਚਿੜੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ, ਦੇਹ।
- ੨ ਚਿੜਾ, ਜੀਵਾਤਮਾ।
- ੩ ਤੜੀ ਤੜਾਗੀ, ਧਾਗੇ ਧੂਗੇ। ਜਮ ਦੇਹ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਰੂਹ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਤੇ ਤੜੀ ਤੜਾਗੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈ।
- ੪ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ।
- ੫ ਰੱਬ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਹੈ; ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ; ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ (ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ)।
- ੬ ਹੇ ਕਾਜ਼ੀ! ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੋਲਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।
- ੭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ਼ਤ (ਸਵਰਗ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
- ੮ ਜੇ ਕੋਈ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਸੱਤਰ ਕਾਬੂ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਨ; ਸੱਤਰ ਵਾਰ ਹੱਜ ਕਰਨਾ; ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਤਰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)।
- ੯ ਕਲਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਵਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੇ।
- ੧੦ ਮੁਸੱਲਾ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਆਸਨ। ਪੰਜਾਂ (ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ) ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਵੱਸ (ਕਰ ਕੇ) ਮੁਸੱਲਾ ਵਿਛਾਵੇ। ੧੧ ਧਰਮ।
- ੧੨ ਮਣੀ (ਮਾਣ, ਹਉਮੈ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿਹ।
- ੧੩ (ਪਹਿਲਾਂ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਚੁਕੇ, ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਮਿੱਟੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੫ ਤੁਹਾਡੇ ਬਹਿਸ਼ਤ (ਸਵਰਗ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਦੋਜ਼ਖ (ਨਰਕ) ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਬਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਤਰੀਕੇ ਪਕੜੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ)।
- ੧੬ ਦਸਮ-ਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੁੰਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵਰ੍ਹਦੀ (ਭਾਵ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਕੋਮਲ ਭਾਵ ਨਹੀਂ

- ਉਸਰਦੇ)। ਉਹ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਧਰ ਗਈ ਜੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਹੀ ਸੀ? ਅਤੀ ਨਿਰਮਲ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਪਰਮੇਸੁਰ-ਮਾਧੋ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਜੇ (ਜੋਗੀ ਹੋਰੀ) ਬੋਲਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਧਰ ਗਏ? ਜੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਚ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।
- ੧੮ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਮੰਦਲ (ਮ੍ਰਿਦੰਗ)।
- ੧੯ ਸੁਰਤ (ਚੇਤਨਤਾ) ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਭੀ ਜੋ ਸੁਰਤ ਦੀ ਸਾਖੀ (ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨ) ਸੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਸੱਤਾ ਜੋ ਕੱਢ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।
- ੨੦ ਕੰਨ ਆਵਾਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗਏ।
- ੨੧ ਹੋਰਨਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰਹਿ ਗਈ।
- ੨੨ ਪੈਰ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਹੱਥ ਢਿਲਕ ਪਏ ਹਨ।
- ੨੩ ਖੱਕ ਗਏ (ਕਾਮਾਦਿਕ) ਪੰਜ ਵੈਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਚੋਰ (ਵਿਕਾਰ) ਜੋ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਭੱਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ।
- ੨੪ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਹਾਥੀ।
- ੨੫ ਸੂਤ੍ਰ-ਧਾਰ-ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ; ਨਾਟਕ-ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, stage-manager. ਜਦ ਸੱਤਾ, ਜੋ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਚਲਦੀ ਬਣੀ।
- ੨੬ (ਜੋਗੀ ਦੇ) ਮਰ ਜਾਣ ਉੱਤੇ।
- ੨੭ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਕੋਈ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ।
- ੨੮ ਜੇ ਸੱਪਣੀ (ਮਾਇਆ) ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ; ਉਹ ਹੁਣ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਈ ਹੈ।
- ੨੯ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਡੰਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦਿਸ ਪਈ ਹੈ।
- ੩੦ ਮਾਇਆ ਸੱਪਣੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨਿਕੰਮੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਇਹ ਜਿੱਤ ਲਈ, ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਾ ਜਮ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੩੧ ਇਹ ਮਾਇਆ ਹਰੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਨਾ ਜ਼ੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

* ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੀ ਰਸਮੀ ਬੰਦਗੀ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਛੋੜਦੀ ਹੈ।

† ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਰਸ ਨੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਤ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਣਗੇ। ਤਾਂ ਤੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਓ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਰੱਖੋ।

‡ ਮਾਇਆ ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੧ ਤਾ ਬਸਤ ਸਰੀਰਾ ॥ ੨ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਹਜਿ ੩ ਤਰੇ ਕਬੀਰਾ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ੧੯ ॥
 ਆਸਾ ॥* ਕਹਾ ਸੁਆਨ ੪ ਕਉ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ੫ ਸੁਨਾਏ ॥ ਕਹਾ ਸਾਕਤ ੬ ਪਹਿ ਹਰਿ
 ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ੭ ਰਮੇ ਰਮਿ ਰਹੀਐ ॥ ੮ ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਭੂਲਿ
 ਨਹੀ ਕਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੯ ਕਉਆ ਕਹਾ ਕਪੂਰ ਚਰਾਏ ॥ ਕਹ ਬਿਸੀਅਰ ੧੦
 ਕਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਏ ॥ ੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ੧੧ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਹੋਈ ॥ ਪਾਰਸੁ
 ਪਰਸਿ ੧੨ ਲੋਹਾ ਕੰਚਨੁ ੧੩ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥ ੧੪ ਸਾਕਤੁ ਸੁਆਨੁ ਸਭੁ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥
 ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੈ ਲੈ ੧੫ ਨੀਮੁ
 ਸਿੰਚਾਈ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ੧੬ ਉਆ ਕੋ ਸਹਜੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੨੦ ॥
 ਆਸਾ ॥ ੧੭ ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟੁ ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ ॥ ਤਿਹ ਰਾਵਨ ਘਰ ਖਬਰਿ ਨ
 ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਛੁ ੧੮ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ॥ ੧੯ ਦੇਖਤ ਨੈਨ ਚਲਿਓ
 ਜਗੁ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਕੁ ਲਖੁ ਪੂਤ ਸਵਾ ਲਖੁ ਨਾਤੀ ੨੦ ॥ ਤਿਹ
 ਰਾਵਨ ਘਰ ੨੧ ਦੀਆ ਨ ਬਾਤੀ ॥ ੨ ॥ ੨੨ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਜਾ ਕੇ ਤਪਤ ਰਸੋਈ ॥
 ਬੈਸੰਤਰੁ ਜਾ ਕੇ ਕਪਰੇ ਧੋਈ ॥ ੩ ॥ ੨੩ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੈ ਨਾਮਿ ਬਸਾਈ ॥
 ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ ਨ ਕਤਹੂੰ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਈ ੨੪ ॥ ਰਾਮ
 ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ੨੧ ॥ ਆਸਾ ॥ ੨੫ ਪਹਿਲਾ ਪੂਤੁ
 ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਲਾਗੋ ਚੇਲੇ ਕੀ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਏਕੁ ਅਚੰਭਉ ੨੬ ਸੁਨਹੁ
 ਤੁਮੁ ਭਾਈ ॥ ੨੭ ਦੇਖਤ ਸਿੰਘੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੮ ਜਲ ਕੀ
 ਮਛਲੀ ਤਰਵਰਿ ਬਿਆਈ ॥ ਦੇਖਤ ਕੁਤਰਾ ਲੈ ਗਈ ਬਿਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੯ ਤਲੈ
 ਰੇ ਬੈਸਾ ੩੦ ਉਪਰਿ ਸੂਲਾ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਪੇਡਿ ਲਗੇ ਫਲ ਫੂਲਾ ॥ ੩ ॥ ੩੧ ਘੋਰੈ ਚਰਿ
 ਭੈਸ ਚਰਾਵਨ ਜਾਈ ॥ ਬਾਹਰਿ ਬੈਲੁ ਗੋਨਿ ਘਰਿ ਆਈ ॥ ੪ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ
 ੩੨ ਜੁ ਇਸ ਪਦ ਬੁਝੈ ॥ ਰਾਮ ਰਮਤ ਤਿਸੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸੁਝੈ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ੨੨ ॥
 ਬਾਈਸ ਚਉਪਦੇ ਤਥਾ ਪੰਚਪਦੇ

ਆਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਤਿਪਦੇ ੮ ਦੁਤੁਕੇ ੧ ਇਕਤੁਕਾ ੧ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੨੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੪੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੫੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੭੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੮੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੨ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੩ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੪ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੫ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੬ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੭ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੮ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੯੯ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੦੦ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ (ਜਿਨੇ ਤਕ ਇਹ ਮਾਇਆ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ) ਉਤਨੇ ਤਕ ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
 ੩ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੁਭਾਵਕ। ੪ ਕੁੱਤੇ।
 ੫ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੬ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ।
 ੭ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਰਹੀਏ।
 ੮ ਭੁੱਲ ਕੇ ਭੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਕਤ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਨੀ।
 ੯ ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮੁਸ਼ਕ ਕਫੂਰ ਖਵਾਂਦੇ ਹੋ।
 ੧੦ ਜ਼ਹਿਰੀ ਸੱਪ।
 ੧੧ ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਪਰਖਣ ਦੀ ਬੁੱਧੀ।
 ੧੨ ਛੋਹ ਕੇ।
 ੧੩ ਸੋਨਾ। ਓਹੀ ਲੋਹਾ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਸਾਕਤ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਰੱਬ ਦੇ ਚਲਾਏ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਓਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੧੫ ਨਿੰਮ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿੰਜਿਆ, ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ।
 ੧੬ ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਵ, ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਬਦਲਿਆ।
 ੧੭ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲੰਕਾ ਵਰਗਾ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਗਿਰਦ ਖਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਵਣ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।
 ੧੮ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
 ੧੯ (ਸਾਡੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਜਗਤ ਮਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਪੋਤਰੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਪੋਤਰੇ।
 ੨੧ ਕੋਈ ਦੀਵਾ ਵਟੀ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਹਨੇਰਾ ਪਿਆ ਸੀ।
 ੨੨ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਚੰਨ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਸੋਈ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਗ ਕੱਪੜੇ ਧੋਂਦੀ ਸੀ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਟਿਕ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ

ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੨੪ ਹੇ ਲੋਈ ਜੀ! (ਲੋਈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ)।
 ੨੫ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮਿਆ ਪਿਛੋਂ ਮਾਂ; ਤੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ। ਇਹ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ।
 ੨੬ ਅਜੀਬ ਗੱਲ।
 ੨੭ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਊ ਚਰਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੮ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੱਛੀ ਦਰਖਤ ਉਤੇ (ਜਾ ਕੇ) ਸੁ ਪਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਿੱਲੀ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ (ਖਾਣ ਲਈ) ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਈ।
 ੨੯ ਬਿਰਛ ਦੇ ਹੇਠ ਵੱਲ ਟਾਹਣੀਆਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤਣੇ ਨੂੰ ਫਲ ਫੁੱਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੩੦ [ਫਾ: ਬੇਸ਼ਾ] ਝਾੜ ਟਾਹਣੀਆਂ। ਸੂਲ=ਜੜ੍ਹ।
 ੩੧ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਮਹਿੰ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਚਰਾਵਨ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੈਲ ਅਜੇ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਛੱਟ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ।
 ੩੨ ਜੋ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਭਜਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੩ ਬੀਰਜ।
 ੩੪ ਸਰੀਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।
 ੩੫ ਅਗਨੀ ਦੇ ਕੁੰਡ (ਗਰਭ) ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਇਆ।
 ੩੬ ਪੇਟ ਵਿੱਚ।
 ੩੭ ਫਿਰ (ਜੰਮ ਕੇ) ਮਾਇਆ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗੀ।
 ੩੮ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸੀ (ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ) ਦਾ ਬੀਜ ਨਾ ਬੀਜਿਆ।
 ੩੯ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ।
 ੪੦ ਚੋਟੀ, ਬੋਦੀ।
 ੪੧ ਤੌਂ।
 ੪੨ ਮੌਤ ਤੇਰੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ (ਮਾਰਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ) ਦੇਖਦੀ ਹੈ।
 ੪੩ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਖੇਡ।

* ਸਾਕਤ ਵਿਛੋੜਦਾ ਹੈ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

† ਮਾਇਆ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀ ਹੋਵੇ ਅੰਤ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਮ-ਨਾਮ ਹੀ ਤੋੜ ਨਿਭਦਾ ਹੈ।

‡ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਹ ਪਲਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚਿਤ-ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

§ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਤੇ ਆ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ।

ਸੰਸਾਰੁ ਕਬੀਰਾ ^੧ਚੇਤਿ ਢਾਲਿ ਪਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੨੩ ॥ ਆਸਾ* ॥ ^੨ਤਨੁ
 ਰੈਨੀ ਮਨੁ ਪੁਨ ਰਪਿ ਕਰਿ ਹਉ ਪਾਚਉ ਤਤ ਬਰਾਤੀ ॥ ਰਾਮ ਰਾਇ ਸਿਉ
 ਭਾਵਰਿ ਲੈਹਉ ਆਤਮ ਤਿਹ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ॥ ੧ ॥ ਗਾਉ ਗਾਉ ਰੀ ਦੁਲਹਨੀ^੩
 ਮੰਗਲਚਾਰਾ^੪ ॥ ਮੇਰੇ ਗਿਰ੍ਹ^੫ ਆਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਭਤਾਰਾ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੭ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਮਹਿ ਬੇਦੀ ਰਚਿ ਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ਰਾਮ ਰਾਇ ਸੋ
 ਦੂਲਹੁ ਪਾਇਓ ਅਸ ਬਡਭਾਗ ਹਮਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^੮ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਕਉਤਕ
 ਆਏ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਉਜਾਨਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ^੯ਮੋਹਿ ਬਿਆਹਿ ਚਲੇ ਹੈ ਪੁਰਖ
 ਏਕ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ੨੪ ॥ ਆਸਾ† ॥ ਸਾਸੁ ਕੀ ਦੁਖੀ^{੧੦} ਸਸੁਰ ਕੀ
 ਪਿਆਰੀ ਜੇਠ ਕੇ ਨਾਮਿ ਡਰਉ ਰੇ ॥ ^{੧੧}ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਨਨਦ ਗਹੇਲੀ ਦੇਵਰ
 ਕੈ ਬਿਰਹਿ ਜਰਉ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਬਉਰੀ^{੧੨} ਮੈ ਰਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ^{੧੩}ਕਿਨ
 ਬਿਧਿ ਰਹਨਿ ਰਹਉ ਰੇ ॥ ਸੇਜੈ ਰਮਤੁ ਨੈਨ ਨਹੀ ਪੇਖਉ ਇਹੁ ਦੁਖੁ ਕਾ ਸਉ
 ਕਹਉ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਪੁ ਸਾਵਕਾ^{੧੪} ਕਰੈ ਲਰਾਈ ਮਾਇਆ ਸਦ
 ਮਤਵਾਰੀ ॥ ਬਡੇ ਭਾਈ^{੧੫} ਕੈ ਜਬ ਸੰਗਿ ਹੋਤੀ ਤਬ ਹਉ ਨਾਹ^{੧੬} ਪਿਆਰੀ ॥
 ੨ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ^{੧੭}ਪੰਚ ਕੋ ਝਗਰਾ ਝਗਰਤ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਝੂਠੀ
 ਮਾਇਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਾਧਿਆ ਮੈ ਰਾਮ ਰਮਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥
 ੨੫ ॥ ਆਸਾ‡ ॥ ^{੧੮}ਹਮ ਘਰਿ ਸੂਤੁ ਤਨਹਿ ਨਿਤ ਤਾਨਾ ਕੰਠਿ ਜਨੇਉ
 ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਤੁਮੁ ਤਉ ਬੇਦ ਪੜਹੁ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦੁ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥
^{੧੯}ਮੇਰੀ ਜਿਹਬਾ ਬਿਸਨੁ ਨੈਨ ਨਾਰਾਇਨ ਹਿਰਦੈ ਬਸਹਿ ਗੋਬਿੰਦਾ ॥ ਜਮ
 ਦੁਆਰ ਜਬ ਪੂਛਸਿ ਬਵਰੇ ਤਬ ਕਿਆ ਕਹਸਿ ਮੁਕੰਦਾ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੧}ਹਮ ਗੋਰੂ ਤੁਮ ਗੁਆਰ ਗੁਸਾਈ ਜਨਮ ਜਨਮ ਰਖਵਾਰੇ ॥ ਕਬਹੂੰ ਨ ਪਾਰਿ
 ਉਤਾਰਿ ਚਰਾਇਹੁ ਕੈਸੇ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤੂੰ ਬਾਮਨੁ ^{੨੨}ਮੈ ਕਾਸੀਕ
 ਜੁਲਹਾ ਬੁਝਹੁ ਮੋਰ ਗਿਆਨਾ ॥ ^{੨੩}ਤੁਮੁ ਤਉ ਜਾਚੇ ਭੂਪਤਿ ਰਾਜੇ ਹਰਿ ਸਉ
 ਮੋਰ ਧਿਆਨਾ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥ ਆਸਾ§ ॥ ^{੨੪}ਜਗਿ ਜੀਵਨੁ ਐਸਾ ਸੁਪਨੇ
 ਜੈਸਾ ਜੀਵਨੁ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੰ ॥ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਹਮ ਗਾਠਿ ਦੀਨੀ ਛੋਡਿ ਪਰਮ
 ਨਿਧਾਨੰ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਹਿਤੁ^{੨੫} ਕੀਨ੍ ॥ ਜਿਨਿ ਗਿਆਨੁ ਰਤਨੁ
^{੨੬}ਹਿਰਿ ਲੀਨ੍ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੭}ਨੈਨ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗੁ ਉਰਝੈ ਪਸੁ ਨ ਦੇਖੈ
 ਆਗਿ ॥ ਕਾਲ ਫਾਸ ਨ ਮੁਗਧੁ^{੨੮} ਚੇਤੈ ^{੨੯}ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨਿ ਲਾਗਿ ॥ ੨ ॥
 ਕਰਿ ਬਿਚਾਰੁ ^{੩੦}ਬਿਕਾਰ ਪਰਹਰਿ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸੋਇ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ
 ਜਗਜੀਵਨੁ ਐਸਾ ਦੁਤੀਅ^{੩੧} ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ੨੭ ॥ ਆਸਾ ॥

- ੧ ਸੋਚ ਕੇ ਚੌਪੜ ਦਾ ਪਾਸਾ ਸਿਟ, ਚਾਲ ਚੱਲ, ਕੰਮ ਕਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੩੪, ਨੋਟ ੧।
- ੨ ਮੈਂ ਤਨ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਟੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਫੇਰ ਰੰਗਣਾ ਕਰਾਂ, ਪੰਜੇ ਤੱਤ ਬਰਾਤੀ ਬਣਾਵਾਂ, ਈਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਫੇਰੇ ਲਵਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਆਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਚ ਜਾਏ।
- ੩ ਸਜ-ਵਿਆਹੀਓ ਸਖੀਓ!
- ੪ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ।
- ੫ ਘਰ, ਮਨ ਵਿੱਚ। ੬ ਪਤੀ।
- ੭ ਹਿਰਦੇ ਕੰਵਲ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੇਦੀ ਗੱਡ ਕੇ, ਈਸ਼ਵਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਹਰੀ ਵਰਗਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ; ਐਸਾ ਵੱਡਾ ਮੇਰਾ ਭਾਗ ਹੈ।
- ੮ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਮੁਨੀ-ਜਨ ਲੀਲਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਅਤੇ (ਨਾਲ ਹੀ) ਤੇਤੀ ਕੌੜ ਵਿਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ (ਦੇਵਤੇ) ਆਏ। ਉਜਾਨ-ਉੱਚ-ਯਾਨ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਵਾਰੀ (ਵਿਮਾਨ) ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ, ਦੇਵਤੇ।
- ੯ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਚਲੇ ਹਨ ਭਗਵਾਨ ਜੀ, ਜੋ ਕੱਲੇ ਇਕੋ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ (ਪਤੀ) ਹਨ (ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ)।
- ੧੦ ਦੁਖੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਸੱਸ-ਮਾਇਆ; ਸੌਹਰਾ-ਹਰੀ; ਜੇਠ-ਜਮ, ਮੌਤ।
- ੧੧ ਹੇ ਮੇਰੀ ਸਖੀਓ, ਸਹੇਲੀਓ! ਮੈਨੂੰ ਨਿਨਾਣ (ਖੋਟੀ ਮੱਤ) ਨੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਵਰ (ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ) ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਚ ਸੜ ਰਹੀ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਕਮਲੀ।
- ੧੩ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਰਹਿਣੀ (ਜੀਵਨ) ਰਹਾਂ? ਮੇਰਾ ਪਤੀ (ਰਾਮ) ਮੇਰੀ ਸੇਜਾ ਉਤੇ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦੁੱਖ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂ?
- ੧੪ ਸਾਬਿਕਾ=ਪਿਛਲਾ, ਮਤੇਆ। ਬਾਪ ਮਤੇਆ (ਸਰੀਰ) ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ (ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ) ਸਦਾ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਗਿਆਨ।
- ੧੬ ਪਤੀ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ।
- ੧੭ ਪੰਜਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ।
- ੧੮ ਸਾਡੇ ਘਰ ਸੂਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿੱਤ ਤਾਣਾ ਤਣਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਧਾਗੇ ਦਾ ਜਨੇਊ ਹੈ।
- ੧੯ ਮੇਰੀ ਜੀਭ, ਅੱਖਾਂ, ਹਿਰਦੇ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਹੇ ਮੁਕੰਦ (ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ)!
- ੨੧ ਅਸੀਂ ਗਊਆਂ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਗਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਮਾਲਕ ਹੋ ਤੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਰਾਖੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਕਦੀ ਭੀ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਚਰਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾਲਕ ਹੋ (ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਅਸਲ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ)।
- ੨੨ ਮੈਂ ਬਨਾਰਸ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦੇ (ਕਿਧਰੇ-ਕਿਧਰੇ ਪਾਠ 'ਕਾਸੀ ਕਾ' ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)।
- ੨੩ ਤੂੰ ਤਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੪ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਸੁਫਨੇ ਵਰਗਾ ਹੈ (ਪਰ ਅਸੀਂ) ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਚ ਮੰਨ ਕੇ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੫ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੨੬ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੨੭ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਚਾਖਦਾ ਹੋਇਆ ਪਤੰਗਾ (ਦੀਵੇ ਉਤੇ) ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਸ਼ੂ (ਮੂਰਖ) ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ।
- ੨੮ ਮੂਰਖ।
- ੨੯ ਸੋਨੇ (ਧਨ) ਤੇ ਇਸਤਰੀ।
- ੩੦ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ (ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ) ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਝੋ।
- ੩੧ ਦੂਜਾ।

- * ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।
- † ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਉਲਟ ਕੇ ਇਸ ਮੇਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ।
- ‡ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਰਸਮੀ ਵਿਚੋਲੇ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿ) ਜਾਂ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।
- § ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕੋ ਜਗ-ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

*^੧ਜਉ ਮੈ ਰੂਪ ਕੀਏ ਬਹੁਤੇਰੇ ਅਬ ਫੁਨਿ ਰੂਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਤਾਗਾ ਤੰਤੁ
 ਸਾਜੁ ਸਭੁ ਥਾਕਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਸਿ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ^੨ਅਬ ਮੋਹਿ ਨਾਚਨੋ ਨ
 ਆਵੈ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੰਦਰੀਆ ਨ ਬਜਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਮਾਇਆ ^੩ਲੈ ਜਾਰੀ ^੪ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਗਾਗਰਿ ਫੂਟੀ ॥ ^੫ਕਾਮ ਚੋਲਨਾ ਭਇਆ ਹੈ
 ਪੁਰਾਨਾ ਗਇਆ ਭਰਮੁ ਸਭੁ ਛੂਟੀ ॥ ੨ ॥ ^੬ਸਰਬ ਭੂਤ ਏਕੈ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ
 ਚੂਕੇ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੈ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ^੭ਭਏ ਰਾਮ ਪਰਸਾਦਾ ॥
 ੩ ॥ ੬ ॥ ੨੮ ॥ ਆਸਾ ॥ ^੮ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਹੁ ਸੁਆਦਤਿ ਜੀਅ
 ਸੰਘਾਰੈ ॥ ਆਪਾ ਦੇਖਿ ਅਵਰ ਨਹੀ ਦੇਖੈ ਕਾਹੇ ਕਉ ਝਖ ਮਾਰੈ ॥ ੧ ॥
 ਕਾਜੀ ^੯ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੋਹੀ ਮਹਿ ਤੇਰਾ ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਨ ਦੇਖੈ ॥ ਖਬਰਿ
 ਨ ਕਰਹਿ ਦੀਨ ਕੇ ਬਉਰੇ ਤਾ ਤੇ ਜਨਮੁ ਅਲੇਖੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਸਾਚੁ
 ਕਤੇਬ ਬਖਾਨੈ ਅਲਹੁ ਨਾਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਪਢੇ ਗੁਨੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ
 ਬਉਰੇ ਜਉ ਦਿਲ ਮਹਿ ਖਬਰਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਅਲਹੁ ਗੈਬੁ ਸਗਲ
 ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹਿਰਦੈ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹੰ ਮਹਿ ਏਕੈ ਕਹੈ
 ਕਬੀਰ ਪੁਕਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ੨੯ ॥ ਆਸਾ ॥ ਤਿਪਦਾ ॥ ਇਕ ਤੁਕਾੜ ॥ ਕੀਓ
 ਸਿੰਗਾਰੁ ਮਿਲਨ ਕੇ ਤਾਈ^{੧੨} ॥ ਹਰਿ ਨ ਮਿਲੇ ਜਗਜੀਵਨ ਗੁਸਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਮੇਰੋ ਪਿਰੁ^{੧੩} ਹਉ ਹਰਿ ਕੀ ਬਹੁਰੀਆ^{੧੪} ॥ ^{੧੫}ਰਾਮ ਬਡੇ ਮੈ ਤਨਕ
 ਲਹੁਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੬}ਧਨ ਪਿਰ ਏਕੈ ਸੰਗਿ ਬਸੇਰਾ ॥ ਸੇਜ ਏਕ
 ਪੈ ਮਿਲਨੁ ਦੁਹੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਧੰਨਿ ਸੁਹਾਗਨਿ ਜੋ ਪੀਅ ਭਾਵੈ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ
 ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ੩੦ ॥

ਆਸਾ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਦੁਪਦੇਫੁ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੮}ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ ਪਵਨ ਮਨੁ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਸਗਲ ਜੋਤਿ
 ਇਨਿ ਹੀਰੈ ਬੇਧੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮੈ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ
^{੧੯}ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ ॥ ^{੨੦}ਹੰਸੁ ਹੁਇ ਹੀਰਾ ਲੇਇ ਪਛਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹੀਰਾ ਅਸ^{੨੧} ਦੇਖਿਓ ਜਗ ਮਹ ਰਹਾ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਪਤਾ^{੨੨}
 ਹੀਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਓ ਜਬ ^{੨੩}ਗੁਰ ਗਮ ਦੀਆ ਦਿਖਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥
 ਆਸਾ ॥ ^{੨੪}ਪਹਿਲੀ ਕਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਨੀ ਸਾਹੁਰੈ ਪੇਈਐ ਬੁਰੀ ॥
^{੨੫}ਅਬ ਕੀ ਸਰੂਪਿ ਸੁਜਾਨਿ ਸੁਲਖਨੀ ਸਹਜੇ ਉਦਰਿ ਧਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਭਲੀ
 ਸਰੀ ਮੁਈ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਬਰੀ ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਜੀਵਉ ਮੇਰੀ ਅਬ ਕੀ ਧਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਬ ਲਹੁਰੀ^{੨੭} ਆਈ ^{੨੮}ਬਡੀ ਕਾ ਸੁਹਾਗੁ

- ੧ ਚੁੰਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਰੂਪ ਵਟਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਸਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। (ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ) ਵਾਜਾ ਤੇ ਤੰਦੀ ਤਾਰ ਸਭ (ਘਸ ਗਏ) ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੨ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਨੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਬਹੁਤਾ ਹਠ ਨਾਲ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਹੁੰਦੇ); ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਦਲ (ਜੋੜੀ, ਢੋਲਕੀ) ਨਹੀਂ ਵਜਾ ਸਕਦਾ।
- ੩ ਲੈ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ।
- ੪ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਲੋਭ) ਦਾ ਘੜਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।
- ੫ ਕਾਮ ਦਾ ਕੁੜਤਾ (ਸ਼ੌਂਕ) ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੬ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਝਗੜੇ ਬਹਿਸਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ ਹਨ।
- ੭ ਰਾਮ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
- ੮ ਤੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ (ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ) ਆਪਣੇ ਸੁਆਦ ਖਾਤਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ; ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੇਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ (ਸਮਝਦਾ)। ਕਿਉਂ ਵਿਅਰਥ ਖੋਚਲ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈਂ?
- ੯ ਤੇਰਾ ਇਕ ਮਾਲਕ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਤੂੰ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਹੇ ਦੀਨ ਦੇ ਸੁਦਾਈ (ਕੱਟਰ, ਮੁਤਅੱਸਬ)! ਤੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਨਿਸਫਲ ਹੈ।
- ੧੦ ਕੁਰਾਨ ਇਕੋ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਹੇ ਸੁਦਾਈ! ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਜਿੰਨੇ ਤਕ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- ੧੧ ਉਹ ਅਡਿੱਠ ਅੱਲ੍ਹਾ ਸਭ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ; ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਅੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਵਾਸਤੇ।   ੧੩ ਪਤੀ।
- ੧੪ ਇਸਤਰੀ।

- ੧੫ ਰਾਮ ਵੱਡਾ ਹੈ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ (ਨਿਕੜੀ) ਹਾਂ।
- ੧੬ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ (ਆਤਮਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ) ਇਕੋ ਘਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੇਜ ਭੀ ਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਮਲੀਨ ਹੈ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ)।
- ੧੭ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ ਉਹ ਉੱਤਮ ਇਸਤਰੀ, ਜੋ ਪਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
- ੧੮ (ਹਰੀ ਰੂਪ) ਹੀਰੇ ਨੇ (ਮਨ) ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪੌਣ ਵਾਂਗ ਚੰਚਲ ਮਨ ਸਹਜ ਵਿੱਚ (ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ) ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ (ਹਰੀ ਰੂਪ) ਹੀਰੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜੋਤ ਵਾਲੀ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ), ਇਹ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪਾਈ ਹੈ।
- ੧੯ (ਬਿਨਾਂ ਟਕੋਰ ਦੇ ਉਪਜੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੦ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਰੂਪ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਹੰਸ ਮੋਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)। ੨੧ ਐਸਾ।
- ੨੨ ਗੁਪਤ, ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗਮਤਾ (ਪਹੁੰਚ) ਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ ਜਦ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਉਸ ਗੁੱਝਾ ਹੀਰਾ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੪ ਪਹਿਲੀ ਇਸਤਰੀ ਭੈੜੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ, ਨੀਚ ਜਾਤ ਤੇ ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ; ਸੋਹਰੇ ਘਰ ਤੇ ਪੈਕੇ ਵਿੱਚ ਬਦਨਾਮ ਸੀ। ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ (ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਸਾਂ) ਨੀਚ ਅਤੇ ਭਰਿਸ਼ਟ ਸੀ।
- ੨੫ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਦੂਸਰੀ (ਗੁਰਮੁਖ ਬੁੱਧੀ) ਸੋਹਣੀ, ਸਿਆਣੀ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਜ ਦੁਆਰਾ ਪੇਟ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਭਾਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਮਰ ਗਈ, ਰੱਬ ਕਰੇ ਮੇਰੀ ਹੁਣ ਦੀ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਜੁਗ-ਜੁਗ ਜੀਵੇ।
- ੨੭ ਛੋਟੀ।
- ੨੮ ਵੱਡੀ ਵਹੁਟੀ (ਅਗਲੀ ਮਾੜੀ ਬੁੱਧੀ) ਦਾ ਸੁਹਾਗ ਚਲਾ ਗਿਆ।

* ਖੱਕ-ਟੁੱਟ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਹਾਂ।

† ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੱਟੜਪੁਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਹੇ ਵੱਸਦੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰੋ।

‡ ਹਰੀ ਜੀਵ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ।

§ ਉਹ ਗੁੱਝਾ ਹੀਰਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

¶ ਗੁਰੂ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਟਰਿਓ ॥ ^੧ਲਹੁਰੀ ਸੰਗਿ ਭਈ ਅਬ ਮੇਰੈ ਜੇਠੀ ਅਉਰੁ ਧਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
 ੩੨ ॥ ਆਸਾ^{੨੨} ॥ ^੨ਮੇਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਕੋ ਧਨੀਆ ਨਾਉ ॥ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਰਾਮ
 ਜਨੀਆ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ^੩ਇਨ੍ ਮੁੰਡੀਅਨ ਮੇਰਾ ਘਰੁ ਧੁੰਧਰਾਵਾ ॥ ਬਿਟਵਹਿ
 ਰਾਮ ਰਮਉਆ ਲਾਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥
^੪ਇਨ੍ ਮੁੰਡੀਅਨ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੩੩ ॥ ਆਸਾ^{੨੩} ॥ ^੫ਰਹੁ
 ਰਹੁ ਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਘੁੰਘਟੁ ਜਿਨਿ ਕਾਢੈ ॥ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਲਹੈਰੀ ਨ ਆਢੈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਘੁੰਘਟੁ ਕਾਢਿ ਗਈ ਤੇਰੀ ਆਗੈ ॥ ਉਨ ਕੀ ਗੈਲਿ ਤੋਹਿ
 ਜਿਨਿ ਲਾਗੈ ॥ ੧ ॥ ਘੁੰਘਟੁ ਕਾਢੈ ਕੀ ^੭ਇਹੈ ਬਡਾਈ ॥ ^੮ਦਿਨ ਦਸ ਪਾਂਚ
 ਬਹੁ ਭਲੇ ਆਈ ॥ ੨ ॥ ਘੁੰਘਟੁ ਤੇਰੇ ^੯ਤਉ ਪਰਿ ਸਾਚੈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ
 ਕੂਦਹਿ ਅਰੁ ਨਾਚੈ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ^{੧੦}ਬਹੁ ਤਬ ਜੀਤੈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ
 ਗਾਵਤ ਜਨਮੁ ਬਿਤੀਤੈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੪ ॥ ਆਸਾ^{੨੪} ॥ ^{੧੧}ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ
 ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ ॥ ਲਾਗੁ ਗਲੇ ਸੁਨੁ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਮੁਖੁ ਫੇਰਿ
 ਪਿਆਰੇ ॥ ਕਰਵਟੁ ਦੇ ਮੋ ਕਉ ਕਾਹੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਜਉ
 ਤਨੁ ਚੀਰਹਿ ਅੰਗੁ ਨ ਮੋਰਉ ॥ ਪਿੰਡੁ ਪਰੈ ਤਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਤੋਰਉ ॥ ੨ ॥
^{੧੩}ਹਮ ਤੁਮ ਬੀਚੁ ਭਇਓ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ਤੁਮਹਿ ਸੁ ਕੰਤ ਨਾਰਿ ਹਮ ਸੋਈ ॥
 ੩ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਈ^{੧੪} ॥ ਅਬ ਤੁਮਰੀ ਪਰਤੀਤਿ^{੧੫} ਨ ਹੋਈ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ੩੫ ॥ ਆਸਾ^{੨੫} ॥ ^{੧੬}ਕੋਰੀ ਕੋ ਕਾਹੂ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ
 ਆਨਿ ਤਨਾਇਓ ਤਾਨਾਂ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਜਬ ਤੁਮ ਸੁਨਿ ਲੇ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾਂ ॥
 ਤਬ ਹਮ ਇਤਨਕੁ ਪਸਰਿਓ ਤਾਨਾਂ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕਰਗਹ
 ਬਨਾਈ ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਸਾਥ ਚਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਪਾਈ ਜੋਰਿ ਬਾਤ ਇਕ
 ਕੀਨੀ ਤਹ ਤਾਂਤੀ ਮਨੁ ਮਾਨਾਂ ॥ ਜੋਲਾਹੇ ਘਰੁ ਅਪਨਾ ਚੀਨ੍ ਘਟ ਹੀ ਰਾਮੁ
 ਪਛਾਨਾਂ ॥ ੩ ॥ ^{੨੦}ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਕਾਰਗਹ ਤੋਰੀ ॥ ਸੂਤੈ ਸੂਤ ਮਿਲਾਏ ਕੋਰੀ ॥
 ੪ ॥ ੩ ॥ ੩੬ ॥ ਆਸਾ^{੨੬} ॥ ^{੨੧}ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਜੇ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ਤਿਸੁ ਬੈਕੁੰਠ
 ਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ਲੋਕ ਪਤੀਣੇ ਕਛੁ ਨ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਰਾਮੁ ਅਯਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਪੂਜਹੁ
 ਰਾਮੁ ਏਕੁ ਹੀ ਦੇਵਾ ॥ ^{੨੨}ਸਾਚਾ ਨਾਵਣੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਲ
 ਕੈ ਮਜਨਿ^{੨੩} ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂਡਕ ਨਾਵਹਿ ॥ ਜੈਸੇ ਮੇਂਡਕ ਤੈਸੇ
 ਓਇ ਨਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵਹਿ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਮਨਹੁ ਕਠੋਰੁ ਮਰੈ ਬਾਨਾਰਸਿ
 ਨਰਕੁ ਨ ਬਾਂਚਿਆ ਜਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਰੈ ਹਾੜ੍ਹਬੈ ਤ ਸਗਲੀ ਸੈਨ
 ਤਰਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੫}ਦਿਨਸੁ ਨ ਰੈਨਿ ਬੇਦੁ ਨਹੀ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਤਹਾ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥

- ੧ ਛੋਟੀ ਵਹੁਟੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਨੇ ਹੋਰ ਪਤੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨੀਆ (ਧਨਵੰਤੀ) ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕਬੀਰ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਰਾਮ-ਜਨੀਆ' (ਰਾਮ ਦੀ ਦਾਸੀ) ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੩ ਇਹਨਾਂ ਸਿਰ-ਮੁੰਨਿਆਂ (ਸਾਧੂਆਂ) ਨੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਮੇਰੇ) ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਰਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੁੰਧਰਾਵਾ= ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਬਿਟਵਹਿ=ਬੇਟੇ ਨੂੰ।
- ੪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ-ਮੁੰਨਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੀ (ਜੁਲਾਹੇ ਵਾਲੀ ਨੀਚ) ਜਾਤ ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸਭ ਭਗਤ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।
- ੫ ਠਹਿਰੇ ਠਹਿਰੇ ਰੇ ਬਹੂ, ਘੁੰਡ ਨਾ ਕੱਢੋ, ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਕਉਡੀ ਭਰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਿਨਿ=ਕਦੀ ਨਾ। ਆਢ=ਅੱਧੀ; ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ।
- ੬ ਤੇਰੀ ਅਗਲੀ (ਸੌਂਕਣ) ਘੁੰਡ ਕੱਢਦੀ ਮਰ ਗਈ, ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵੱਲ ਨਾ ਲੱਗ (ਉਸ ਦੀ ਰੀਸ ਨਾ ਕਰ)। ਗੈਲਿ=ਵੱਲ, ਤਰਫ਼।
- ੭ ਇਹੋ ਵਡਿਆਈ (ਫਲ) ਹੈ!
- ੮ ਪੰਜ ਦਸ ਦਿਨ (ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ) ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਨੂੰਹ ਆਈ ਹੈ।
- ੯ ਤਦ ਸੱਚਾ (ਯੋਗ) ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੀ ਹੋਈ ਨੱਚਦੀ ਕੁੱਦਦੀ ਫਿਰੇਂ।
- ੧੦ ਹੇ ਬਹੂ! ਤੂੰ ਤਦੋਂ ਜਿੱਤ (ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ) ਸਕਦੀ ਹੈਂ ਜੇ ਤੇਰਾ ਜੀਵਨ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤੇ।
- ੧੧ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੇਰਾ ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ ਪਾਸਾ ਮੋੜਨਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ (ਮੈਥੋਂ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ)।
- ੧੨ ਜੇ ਮੇਰਾ ਤਨ ਵੀ ਕੱਟਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਾਂਗੀ; ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵੀ ਤੈਥੋਂ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਤੋੜਾਂਗੀ।
- ੧੩ ਮੇਰਾ ਤੇ ਤੇਰਾ ਵਿਚੋਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਤੂੰ ਓਹੀ ਪਤੀ ਹੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਓਹੀ ਇਸਤਰੀ ਹਾਂ।
- ੧੪ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਲੋਈ ਜੀ।
- ੧੫ ਯਕੀਨ! ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

- ੧੬ ਜੁਲਾਹਾ! ਮੈਂ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤਾਣਾ ਤਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਤਨਾ (ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ) ਤਾਣਾ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹਾਂ (ਭਾਵ ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਤਾਣੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ)।
- ੧੮ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਖੱਡੀ (ਕਾਰਗਾਹ=ਕਾਰਖਾਨਾ) ਬਣਾਈ ਹੈ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੋਵੇਂ ਨਾਲਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਹਨ।
- ੧੯ ਪੈਰ ਜੋੜ ਕੇ (ਜੁਲਾਹੇ ਵਾਂਗ) ਇਕੋ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਚਨਹਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ ਇਹ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਭੀ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਰੱਬ ਭੀ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ)।
- ੨੦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਖੱਡੀ (ਸਰੀਰ ਦੀ) ਤੋੜੀ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸੂਤ (ਸੁਰਤ) ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ।
- ੨੧ ਮਨ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਵੇ, ਉਹ ਬੈਕੁੰਠ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕੀਤਿਆਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਰਾਮ ਇਆਣਾ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਪਰਚ ਜਾਵੇਗਾ)।
- ੨੨ ਸੱਚਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ। ੨੪ ਕਠੋਰ ਮਨ ਵਾਲਾ (ਪਾਪੀ) ਬਨਾਰਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਰੇ ਤਾਂ ਭੀ ਨਰਕ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬੱਚ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਸੰਤ ਜੇ ਹਾੜੰਬੇ (ਮਘਾ ਧਰਤੀ ਜਿਥੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਖੋਤੇ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾ ਮਰੇ ਤਾਂ (ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ) ਸਾਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ (ਅਸਥਾਨ) ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਾ ਦਿਨ, ਨਾ ਰਾਤ, ਨਾ ਵੇਦ ਨਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

* ਜੇ ਤਬਦੀਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। † ਕਬੀਰ ਜੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ (ਕਮਾਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਹੁਟੀ) ਨੂੰ ਘੁੰਡ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਹਨ। ‡ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮਾਈ ਲੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅੜੀ ਰਹੀ, ਫਿਰ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। § ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾ ਘਰ ਦੇ ਨਾ ਬਾਹਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤਾਣਾ ਤਣਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰੀ ਖੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਤਾਣਾ ਤਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਦਾ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਜਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਡਾ ਵੱਡਾ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਉਮੈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਮਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ।

¶ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ^੧ਨਰ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਵਹੁ ਬਾਵਰਿਆ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੩੭ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਆਸਾ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਉ* ਜੀ ਕੀ ॥
^੨ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਈ ॥ ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ਰ
ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਿਮੋਹਿਤ ਬਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ
ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥ ^੩ਸੂਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ
ਨ ਹੋਈ ॥ ਇਹੁ ਪਰਪੰਚੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲੀਲਾ ਬਿਚਰਤ ਆਨ ਨ ਹੋਈ ॥
੨ ॥ ^੫ਮਿਥਿਆ ਭਰਮੁ ਅਰੁ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸੁਕ੍ਰਿਤ
ਮਨਸਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੀ ਜਾਗਤ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ
ਹਰਿ ਕੀ ਰਚਨਾ ^੬ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ^੭ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ
ਕੇਵਲ ਏਕ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ੫ ॥ ^੮ਆਨੀਲੇ ਕੁੰਭ ਭਰਾਈਲੇ ਉਦਕ
ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਉ ॥ ਬਇਆਲੀਸ ਲਖ ਜੀ ਜਲ ਮਹਿ ਹੋਤੇ
ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ ਕਾਇ ਕਰਉ ॥ ੧ ॥ ^੯ਜੜੁ ਜਾਉ ਤਤ ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ ॥ ਮਹਾ
ਅਨੰਦ ਕਰੇ ਸਦ ਕੇਲਾ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਨੀਲੇ ਫੂਲ ਪਰੋਈਲੇ^{੧੧} ਮਾਲਾ
ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹਉ ਪੂਜ ਕਰਉ ॥ ਪਹਿਲੇ ਬਾਸੁ^{੧੨} ਲਈ ਹੈ ਭਵਰਹ ਬੀਠਲ ਭੈਲਾ
ਕਾਇ ਕਰਉ ॥ ੨ ॥ ਆਨੀਲੇ ਦੂਧੁ ^{੧੩}ਰੀਧਾਈਲੇ ਖੀਰੰ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਨੈਵੇਦੁ
ਕਰਉ ॥ ਪਹਿਲੇ ਦੂਧੁ ਬਿਟਾਰਿਓ ਬਛਰੈ ਬੀਠਲੁ ਭੈਲਾ ਕਾਇ ਕਰਉ ॥ ੩ ॥
^{੧੪}ਈਭੈ ਬੀਠਲੁ ਉਭੈ ਬੀਠਲੁ ਬੀਠਲ ਬਿਨੁ ਸੰਸਾਰੁ ਨਹੀ ॥ ^{੧੫}ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ
ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਤੂੰ ਸਰਬ ਮਹੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ੧੧ ॥ ਮਨੁ ਮੇਰੋ
ਗਜੁ^{੧੬} ਜਿਹਬਾ ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਮਪਿ ਮਪਿ ਕਾਟਉ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ੧ ॥
^{੧੯}ਕਹਾ ਕਰਉ ਜਾਤੀ ਕਹ ਕਰਉ ਪਾਤੀ ॥ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਉ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਰਾਂਗਨਿ ਰਾਂਗਉ ਸੀਵਨਿ ਸੀਵਉ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਘਰੀਅ
ਨ ਜੀਵਉ ॥ ੨ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਅਪਨਾ
ਖਸਮੁ^{੨੧} ਧਿਆਵਉ ॥ ੩ ॥ ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਸੂਈ ਰੁਪੇ^{੨੨} ਕਾ ਧਾਗਾ ॥ ਨਾਮੇ ਕਾ
ਚਿਤੁ ਹਰਿ ਸਉ ਲਾਗਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਆਸਾ+ ॥ ^{੨੩}ਸਾਪੁ ਕੁੰਚ ਛੋਡੈ ਬਿਖੁ ਨਹੀ
ਛਾਡੈ ॥ ਉਦਕ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਬਗੁ ਧਿਆਨੁ ਮਾਡੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੪}ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੀਜੈ
ਧਿਆਨੁ ਜਪੰਨਾ ॥ ਜਬ ਤੇ ਸੁਧੁ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਅਪਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੫}ਸਿੰਘਚ

- ੧ ਹੇ ਮਨੁੱਖੋ! ਐਸੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ; ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਹੈ (ਇਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੋ)।
- ੨ ਇਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਨੇਕ (ਰੂਪ) ਹੈ। ਓਹੀ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਜਿਥੇ ਦੇਖੀਏ ਉਥੇ ਓਹੀ ਹੈ। ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ; ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚਿਤ੍ਰ=ਮੂਰਤ; ਬਚਿਤ੍ਰ=ਅਚਰਜ।
- ੩ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਧਾਗਾ ਹੋਵੇ (ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ) ਮਣਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ (ਪਰੋਏ ਹੋਣ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ (ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ) ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਤ=ਸੌ; ਸਹੰਸ=ਹਜ਼ਾਰ।
- ੪ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ, ਝਗ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਪੰਚ (ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰ, ਸਿਸ਼ਟੀ) ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਿਆਂ (ਉਸ ਹਰੀ ਤੋਂ) ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ।
- ੫ ਝੂਠਾ ਭਰਮ ਅਤੇ ਸੁਪਨ-ਭਾਵ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਵਸਤੂ ਜਾਣਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਨੇਕੀ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੀ (ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੀ) ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੬ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ।
- ੭ ਹਰ ਇਕ ਘਟ (ਹਿਰਦੇ) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਭ-ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਭਰਪੂਰ) ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਮੁਰਾਰੀ=ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।
- ੮ ਆਨੀਲੇ=ਲਿਆ ਕੇ, ਕੁੰਭ=ਘੜਾ, ਉਦਕ=ਪਾਣੀ। ਘੜਾ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਕਰਾਵਾਂ, ਪਰ ਬਤਾਲੀ ਲੱਖ ਜੀਵ ਜਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਚਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ), ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਈ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਾਇ (ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਾਂ? (ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ)। ਭੈਲਾ=ਭਾਈਲਾ, ਭਾਈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਾਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।
- ੯ ਜਿਥੇ ਜਾਵਾਂ ਉਥੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਈ ਹੈ।
- ੧੦ ਚੌਜ, ਖੇਲ। ੧੧ ਪਰੋ ਕੇ।
- ੧੨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸੁਗੰਧੀ। ਪਹਿਲੇ ਭੌਰਿਆਂ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸੁੰਘ ਲਈ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂ?
- ੧੩ ਖੀਰ ਰਿੰਨੂ ਲਵਾਂ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਨਿਉਤਾ (ਭੋਜਨ) ਛਕਾਵਾਂ, ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਵੱਛੇ ਨੇ ਦੁੱਧ ਜੂਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੈਵੇਦੁ=ਨਈਵੇਦ [ਸ: ਨੈਵੇਦਯ] ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਭੋਜਨ।
- ੧੪ ਈਭੋ=ਏਥੇ, ਉਭੋ=ਉਥੇ। ਸਭ ਥਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।
- ੧੫ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤੂੰ (ਹੇ ਹਰੀ)! ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ।
- ੧੬ ਗਜ਼। ੧੭ ਕੈਂਚੀ।
- ੧੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਪ-ਮਾਪ ਕੇ (ਕੱਛ-ਕੱਛ ਕੇ) ਮੌਤ (ਦੇ ਡਰ) ਦੀ ਫ਼ਾਂਸੀ ਕੱਟਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਮੈਂ ਜਾਤ ਨੂੰ ਤੇ ਪਾਤ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਪਾਤੀ ਜਾਤ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ।
- ੨੦ (ਹਰੀ ਦੀ) ਰੰਗਣ ਵਿੱਚ (ਮਨ) ਰੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ (ਹਰੀ ਦੀ) ਸਿਲਾਈ ਵਿੱਚ (ਮਨ) ਸੀਂਵਦਾ ਹਾਂ (ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਛੀਂਬੇ ਤੇ ਦਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ)। ੨੧ ਮਾਲਕ।
- ੨੨ ਚਾਂਦੀ। ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਐਸੀ ਉੱਤਮ ਸਿਲਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਈ ਸੋਨੇ ਦੀ ਤੇ ਧਾਗਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਹਨ।
- ੨੩ ਸੱਪ ਕੁੰਜ (ਖਲੜੀ) ਲਾਹ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ (ਇਸ ਲਈ ਕੁੰਜ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ?) ਉਦਕ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਗਲਾ ਧਿਆਨ ਜਮਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੀ ਨੀਯਤ ਖੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ?)।
- ੨੪ ਕਿਉਂ ਧਿਆਨ ਲਾਈਏ ਤੇ ਜਾਪ ਜਪੀਏ, ਜਦ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹੀ ਸੁਧ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਹੀਂ।
- ੨੫ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੁੱਟ ਕੇ, ਦੁਖਾ ਕੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਘਚ=ਸਿੰਘ ਦਾ, ਸ਼ੇਰ ਦਾ; ਜੁਲਮ ਵਾਲਾ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ†।

† ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੱਬ ਇਕ ਹੈ।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:- ਰੱਬ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀ-ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ 'ਦੂਧੁ ਤ ਬਛਰੈ ਬਨਹੁ ਬਿਟਾਰਿਓ' (ਗੁੰਜਰੀ ਰਵਿਦਾਸ, ਪੰ: ੫੨੫)।

§ [ਵਿਠਲ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਭਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ। ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਸੀ, ਪਰ ਆਦਰ ਲਈ ਇਕ ਇੱਟ, ਜੋ ਪਾਸ ਸੀ, ਬੈਠਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉਸ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀਠਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।

¶ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਰੱਬ ਦੀ ਅਸਲ ਪੂਜਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।

+ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਭੀ ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੈ।

ਭੋਜਨੁ ਜੋ ਨਰੁ ਜਾਨੈ ॥ ^੧ਐਸੇ ਹੀ ਠਗਦੇਉ ਬਖਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ^੨ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ
ਲਾਹਿ ਲੇ ਝਗਰਾ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਨ ਪੀਓ ਰੇ ਦਗਰਾ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ਆਸਾ* ॥
^੩ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਿ ਚੀਨ੍ਸੀ ਆਸਾ ਤੇ ਨ ਭਾਵਸੀ ॥ ਰਾਮਾ ਭਗਤਹ ਚੇਤੀਅਲੇ
ਅਚਿੰਤ ਮਨੁ ਰਾਖਸੀ ॥ ੧ ॥ ਕੈਸੇ ਮਨ ਤਰਹਿਗਾ ਰੇ ^੪ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ ਬਿਖੈ
ਕੋ ਬਨਾ ॥ ਝੂਠੀ ਮਾਇਆ ਦੇਖਿ ਕੈ ਭੂਲਾ ਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਛੀਪੇ
ਕੇ ਘਰਿ ਜਨਮੁ ਦੈਲਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਭੈਲਾ ॥ ਸੰਤਹ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ
ਭੇਟੁਲਾ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥

ਆਸਾ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸੁ ਜੀਉ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡^੬ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ ॥ ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਸਾਧ
ਜਾ ਮਹਿ ਤਾ ਕੀ ਕੇਤਕ ਆਸ ॥ ੧ ॥ ^੭ਮਾਧੋ ਅਬਿਦਿਆ ਹਿਤ ਕੀਨ ॥ ਬਿਬੇਕ
ਦੀਪ ਮਲੀਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਅਚੇਤ ਸੰਭਵ ਪੁੰਨ ਪਾਪ
ਅਸੋਚ ॥ ਮਾਨੁਖਾ ਅਵਤਾਰ ਦੁਲਭ ਤਿਹੀ ਸੰਗਤਿ ਪੋਚ ॥ ੨ ॥ ^੯ਜੀਅ ਜੰਤ
ਜਹਾ ਜਹਾ ਲਗੁ ਕਰਮ ਕੇ ਬਸਿ ਜਾਇ ॥ ਕਾਲ ਫਾਸ ਅਬਧ ਲਾਗੇ ਕਛੁ
ਨ ਚਲੈ ਉਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਰਵਿਦਾਸ ਦਾਸ ਉਦਾਸ ਤਜੁ ਭ੍ਰਮੁ ਤਪਨ ਤਪੁ
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ॥ ਭਗਤ ਜਨ ਭੈ ਹਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਰਹੁ ਨਿਦਾਨ ॥ ੪ ॥
੧ ॥ ਆਸਾ੬ ॥ ^{੧੧}ਸੰਤ ਤੁਝੀ ਤਨੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨ ਜਾਨੈ
ਸੰਤ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਸੰਤ ਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਕਥਾ ਰਸੁ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਝੈ
ਦੀਜੈ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਸੰਤ ਆਚਰਣ ਸੰਤ ਚੋ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤ
ਚ ਓਲ੍ਹਗ ਓਲ੍ਹਗਣੀ ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਅਉਰ ਇਕ ਮਾਗਉ ਭਗਤਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ॥
ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀਸਣਿ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਰਵਿਦਾਸੁ ਭਣੈ ਜੋ ਜਾਣੈ ਸੋ
ਜਾਣੁ ॥ ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਆਸਾ੭ ॥ ਤੁਮ ਚੰਦਨ
ਹਮ ^{੧੬}ਇਰੰਡ ਬਾਪੁਰੇ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਸਾ^{੧੭} ॥ ਨੀਚ ਰੂਖ^{੧੮} ਤੇ ਉਚ ਭਏ
ਹੈ ^{੧੯}ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਮਾਧਉ ^{੨੦}ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥
ਹਮ ਅਉਗਨ^{੨੧} ਤੁਮ ਉਪਕਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਤੁਮ ਮਖਤੂਲ ਸੁਪੇਦ
ਸਪੀਅਲ ਹਮ ਬਪੁਰੇ ਜਸ ਕੀਰਾ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਮਾਧਉ ^{੨੩}ਜੈਸੇ
ਮਧੁਪ ਮਖੀਰਾ ॥ ੨ ॥ ਜਾਤੀ ਓਛਾ^{੨੪} ਪਾਤੀ ਓਛਾ ਓਛਾ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥
ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ਆਸਾ+ ॥
ਕਹਾ ਭਇਓ ਜਉ ਤਨੁ ਭਇਓ ^{੨੫}ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ॥ ਪ੍ਰੇਮੁ ਜਾਇ ਤਉ ^{੨੬}ਡਰਪੈ
ਤੇਰੋ ਜਨੁ ॥ ੧ ॥ ^{੨੭}ਤੁਝਹਿ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ ਭਵਨ ਮਨੁ ॥ ਪਾਨ ਕਰਤ ਪਾਇਓ

- ੧ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਨਾਮੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੇ ਝਗੜਾ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਦਗਰਾ (ਦਗੋਬਾਜ਼, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਮਨੁੱਖ)! ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓ।
 ੩ ਜੋ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇਗਾ (ਸਮਝੇਗਾ) ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਗੀਆਂ। ਜੋ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਨਚਿੰਤ ਰਹੇਗਾ।
 ੪ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ।
 ੫ ਛੀਬੇ ਦੇ ਘਰ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਭੈਲਾ=ਮਿਲਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮੇ ਨੇ ਹਰੀ ਭੇਟ ਲਿਆ (ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ)।
 ੬ ਹਿਰਨ, ਮੱਛੀ, ਭੌਰਾ, ਭੰਬਟ, ਹਾਥੀ ਇਕ-ਇਕ ਔਗਣ ਕਰ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਆਦਮੀ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਔਗਣ ਹਨ ਉਸ (ਦੇ ਬਚਣ) ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? (ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਨਾਦ ਦਾ ਰਸ ਹੈ, ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ, ਭੰਬਟ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਦਾ, ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਾਮ ਦਾ ਰਸ ਹੈ)।
 ੭ ਹੇ ਮਾਧੇ (ਮਾਇਆ, ਲਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ-ਏਥੇ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਹੈ)! ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹਿਤ (ਪ੍ਰੇਮ) ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਮੈਲਾ (ਮੱਧਮ) ਹੋ ਗਿਆ (ਬਿਬੇਕ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।
 ੮ ਤ੍ਰਿਗਦ (ਟੇਢੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਰਮ ਆਦਿਕ ਨੀਵੀਆਂ) ਜੂਨਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਹੀਨ ਸੰਭਵ (ਹਸਤੀਆਂ) ਹਨ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਮਨੁੱਖ ਵਾਲਾ ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਸ (ਜਨਮ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤਿ ਨੀਚ ਸੰਗਤ ਹੈ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ)।
 ੯ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜਿਥੇ ਹਨ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ; ਹੋ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਹਨ। ਮੌਤ ਦੀ ਅਬੱਧ (ਨਾ ਕੱਟੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ) ਫਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ) ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
 ੧੦ ਹੇ ਉਦਾਸ (ਵੈਰਾਗਵਾਨ) ਸੇਵਕ ਰਵਿਦਾਸ! ਭਰਮ (ਸੰਸਾ) ਛੱਡ ਦਿਹ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ (ਨੂੰ ਕਮਾਣ) ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਤਪੋ (ਕਰੋ)। ਹੇ ਭਗਤਾਂ

- ਦੇ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ)! ਨਿਦਾਨ (ਅੰਤ ਨੂੰ) ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਦੇਣਾ।
 ੧੧ (ਹੇ ਹਰੀ!) ਸੰਤ ਜੋ ਤੁਝੀ ਤਨੁ (ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ) ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ (ਜੀਵਨ) ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦੇਵਤੇ (ਹਰੀ)!
 ੧੨ ਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ (ਹਰੀ!) ਮਾਝੈ (ਮੈਨੂੰ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਓ। ਚੋ, ਚੀ=ਦੀ, ਕੀ)।
 ੧੩ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਰਣੀ (ਚਾਲ ਚਲਨ), ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ (ਆਤਮਕ ਰਸਤਾ) ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿਓ। [‘ਓਲਗ’ ਮਰਹਟੀ ਵਿੱਚ ਉਗਲੀ ਚੀਜ਼ (ਜੂਠ) ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਏਥੇ ਓਲਗ (ਜੂਠ ਮਾਂਜਣ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਓਲੁਗਣੀ (ਜੂਠ ਮਾਂਜਣੀ) ਭਾਵ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੧, ਨੋਟ ੭।]
 ੧੪ ਹੋਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ-ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਣੀ ਹੈ। ਅਸੰਤ ਅਤੇ ਪਾਪੀ ਆਦਮੀ ਮੈਨੂੰ ਜਣੀ (ਕਦੇ ਨਾ) ਦਿਖਾਵੋ। ਜਣੀ=ਜਿਨਿ, ਕਦੇ ਨਾ।
 ੧੫ ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਜਾਣੂ (ਸਿਆਣਾ) ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਬਿਅੰਤ (ਨਿਰੰਕਾਰ) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ।
 ੧੬ ਵਿਚਾਰੇ (ਨਿਕੰਮੇ) ਹਰਿੰਡ ਦਾ ਬੂਟਾ।
 ੧੭ ਵਾਸਾ, ਨਿਵਾਸ। ੧੮ ਬਿਰਛ।
 ੧੯ ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਈ ਹੈ।
 ੨੦ ਤੇਰੀ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।
 ੨੧ ਔਗਣਹਾਰਾ। ੨੨ ਤੂੰ ਸਫ਼ੈਦ (ਚਿੱਟਾ) ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਮਖੜੂਲ (ਸਾਫ਼, ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ) ਸੋਹਣਾ ਰੇਸ਼ਮ ਹੋਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਇਉਂ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਸ=ਜਿਵੇਂ।
 ੨੩ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਮੱਖੀਆਂ (ਚੰਬੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ)। ੨੪ ਨੀਚ।
 ੨੫ ਟੁਕੜੇ। ੨੬ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ (ਪ੍ਰੇਮ ਗਵਾਚਣ ਤੋਂ) ਡਰਦਾ ਹੈ (ਤਨ ਭਾਵੇਂ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ)।
 ੨੭ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਅਰਬਿੰਦ [ਕੰਵਲ] ਮੇਰੇ ਮਨ ਲਈ ਭਵਨ (ਘਰ, ਨਿਵਾਸ) ਹਨ (ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਪੀ ਕੇ ਰਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

* ਝੂਠੀ ਮਾਇਆ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। † ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।

‡ ਅਵਿੱਦਿਆ ਵਾਲੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਹਰੀ-ਰਸ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

§ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਤੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

¶ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਹ ਪਾੜਾ ਮੇਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

+ ਜਦ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਖਿੰਚਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਾਇਓ ਰਾਮਈਆ ਧਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਸੰਪਤਿ ਬਿਪਤਿ ਪਟਲ ਮਾਇਆ
ਧਨੁ ॥ ਤਾ ਮਹਿ ਮਗਨ ਹੋਤ ਨ ਤੇਰੋ ਜਨੁ ॥ ੨ ॥ ^੨ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਬਾਧਿਓ
ਤੇਰੋ ਜਨ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਛੂਟਿਬੋ ਕਵਨ ਗੁਨ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ਆਸਾ* ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ^੩ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਜਨ ਗਏ ਨਿਸਤਰਿ
ਤਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕਬੀਰ ਉਜਾਗਰ^੪ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
ਕੇ ਕਾਟੇ ਕਾਗਰ^੫ ॥ ੧ ॥ ^੬ਨਿਮਤ ਨਾਮਦੇਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥ ਤਉ ਜਗ
ਜਨਮ ਸੰਕਟ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜਨ ਰਵਿਦਾਸ ^੭ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥
ਇਉ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਰਕ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ^੮ਮਾਟੀ ਕੋ ਪੁਤਰਾ^੮
ਕੈਸੇ ਨਚਤੁ ਹੈ ॥ ਦੇਖੈ ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਬੋਲੈ ਦਉਰਿਓ ਫਿਰਤੁ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਬ ਕਛੁ ਪਾਵੈ ਤਬ ਗਰਬੁ^੯ ਕਰਤੁ ਹੈ ॥ ਮਾਇਆ^{੧੦} ਗਈ ਤਬ ਰੋਵਨੁ
ਲਗਤੁ ਹੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਰਸ ਕਸਹਿ ਲੁਭਾਨਾ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਇਆ
ਜਾਇ ਕਹੂੰ ਸਮਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਬਾਜੀ^{੧੨} ਜਗੁ ਭਾਈ ॥ ਬਾਜੀਗਰ
ਸਉ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥

ਆਸਾ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਧੰਨੇਃ ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੬ ^{੧੩}ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁ ਜਨਮ ਬਿਲਾਨੇ^{੧੪} ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਨਹੀ ਧੀਰੇ^{੧੫} ॥
^{੧੬}ਲਾਲਚ ਬਿਖੁ ਕਾਮ ਲੁਬਧ ਰਾਤਾ ਮਨਿ ਬਿਸਰੇ ਪ੍ਰਭ ਹੀਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਿਖੁ ਫਲ ਮੀਠ^{੧੭} ਲਗੇ ਮਨ ਬਉਰੇ^{੧੮} ^{੧੯}ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ^{੨੦}ਗੁਨ
ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢੀ ਅਨ ਭਾਂਤੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਫਿਰਿ ਤਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ^{੨੧}ਜੁਗਤਿ
ਜਾਨਿ ਨਹੀ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੀ ਜਲਤ ਜਾਲ ਜਮ ਫੰਧ ਪਰੇ ॥ ਬਿਖੁ ਫਲ ਸੰਚਿ
ਭਰੇ ਮਨ ਐਸੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਮਨ ਬਿਸਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸੁ
ਗੁਰਹਿ ਧਨੁ ਦੀਆ ਧਿਆਨੁ ਮਾਨੁ ਮਨ ਏਕ ਮਏ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਾਨੀ ਸੁਖੁ
ਜਾਨਿਆ ^{੨੩}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਨੇ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ॥ ੩ ॥ ^{੨੪}ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ਸਮਾਨੀ
ਜਾ ਕੈ ਅਛਲੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ ॥ ^{੨੫}ਧੰਨੈ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ਧਰਣੀਧਰੁ ਮਿਲਿ
ਜਨ ਸੰਤ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੧ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ
ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ ॥ ^{੨੮}ਨੀਚ
ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੯}ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ
ਨੀਤਿ ਤਿਨ੍ਹਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥ ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ
ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ^{੩੦}ਸੈਨੁ ਨਾਈ ਬੁਤਕਾਰੀਆ ਓਹੁ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸੁਨਿਆ ॥

- ੧ ਸੰਪਤ (ਸਾਮਾਨ ਆਦਿਕ ਦੌਲਤ) ਅਤੇ ਬਿਪਤਾ (ਦੁੱਖ), ਧਨ ਅਤੇ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਪਟਲ (ਪਰਦੇ, ਧੋਖੇ) ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ।
- ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਝੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ।
- ੩ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਦਾਸ ਨਿਸਤਰਿ (ਤਰ ਕੇ) ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ। ੪ ਮਸ਼ਹੂਰ, ਪ੍ਰਗਟ।
- ੫ ਕਾਗਜ਼। ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਔਗਣ ਬਖਸ਼ੇ ਗਏ।
- ੬ (ਭਗਤੀ ਦੇ) ਨਮਿੱਤ (ਵਜੋ) ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆ, ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਨਮ-ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਿਆ। ਦੁਧ ਪਿਆਉਣ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ੧੦ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ੧੧ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੭ ਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।
- ੮ ਪੁਤਲਾ। ਆਦਮੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕੈਸਾ ਅਚਰਜ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਫਿਰਦਾ ਤੁਰਦਾ, ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ! ੯ ਹੰਕਾਰ। ੧੦ ਧਨ।
- ੧੧ ਮਨ, ਬਚਨ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰੀ ਸੁਆਦਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰ ਕੇ (ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ) ਹੋਰ ਕਿਤੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੨ ਖੇਲ। ਜਗਤ ਇਕ ਖੇਲ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਇਸ ਖੇਲ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ। ੧੪ ਬੀਤ ਗਏ।
- ੧੫ ਤਿੰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੇ, ਤਨ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਧਨ ਉਡ-ਪੁਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਲੁਬਧ (ਲੋਭੀ) ਜੀਵ ਜਹਿਰ (ਜਹਿਰੀਲੇ ਸੁਆਦਾਂ) ਅਤੇ ਕਾਮ ਦਾ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ-ਰਤਨ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਮਿੱਠੇ। ੧੮ ਪਾਗਲ, ਸੁਦਾਈ।
- ੧੯ ਆਚਾਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰ, ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ।

- ੨੦ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾ ਤੋਂ (ਉਲਟ) ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਧ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਤਾਣਾ ਤਣਿਆ, ਆਵਾਗਉਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਪਿਆ।
- ੨੧ ਚੰਗੀ ਜੁਗਤੀ (ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਣ ਦੀ ਵਿਓਂਤ) ਸਮਝ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਈ, ਅਤੇ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ) ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਮੌਤ ਦੇ ਜਾਲ (ਫੰਦੇ) ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਸ 'ਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਭਰੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਨੋਂ ਵਿਸਰ ਗਿਆ।
- ੨੨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਦੋਂ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਗਿਆਨ ਆਉਣ ਦਾ ਧਨ (ਮੈਨੂੰ) ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣਾ (ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ)।
- ੨੩ ਰੱਜ ਗਏ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੨੪ (ਸਭ ਥਾਂ) ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਜੋਤ (ਹਰੀ ਦੀ) ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿੱਚ) ਵੱਸ ਗਈ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਛਲੇ (ਠੱਗੇ) ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ
- ੨੫ ਧੰਨੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੬ (ਨਾਮਦੇਓ ਦਾ ਮਨ) ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੭ ਦੋ ਕੋਢੀ ਦਾ ਗਰੀਬ ਛੀਬਾ ਲੱਖਪਤੀ ਬਣ ਗਿਆ।
- ੨੮ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ (ਗੰਭੀਰ) ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦ ਕਬੀਰ ਨੇ ਬੁਣਨ ਤਣਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਜੋੜ ਲਈ।
- ੨੯ ਰਵਿਦਾਸ (ਚਮਾਰ) ਮੋਏ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ ਨਿੱਤ ਧੂਹ ਕੇ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੦ ਸੈਨ ਨਾਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਤੀਆਂ (ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੰਮ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਓਹ ਘਰ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। (ਸੈਨ ਨਾਈ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਰੇਵਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਰਾਜਾਰਾਮ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਨਾਈ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਸੈਨ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੬੯੫ ਉਤੇ।

* ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਈ ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਤਰ ਗਏ।
 † ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਹਾਸੇਹੀਣੀ ਖੇਡ ਹੈ।
 ‡ ਧੰਨਾ ਜੱਟ, ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਇਕ ਉੱਘਾ ਭਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੧੪੧੫ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।
 § ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਮਗਰੋਂ ਧੰਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਿਆ।
 ¶ ਭਗਤੀ ਨੇ ਕਈ ਨੀਚ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਿਰਦੇ ਵਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਗਤਾ ਮਹਿ ਗਨਿਆ ॥ ੩ ॥ ^੧ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ
ਕੈ ਜਾਟਰੋ ਉਠਿ ਭਗਤੀ ਲਾਗਾ ॥ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਤਖਿ ਗੁਸਾਈਆ ਧੰਨਾ ਵਡਭਾਗਾ ॥
੪ ॥ ੨ ॥ ^੨ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨ ਦਯਾਲ ਦਮੋਦਰ ਬਿਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ
ਕੋਈ ॥ ਜੇ ਧਾਵਹਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਕਉ ਕਰਤਾ ਕਰੈ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੩ਜਨਨੀ ਕੇਰੇ ਉਦਰ ਉਦਕ ਮਹਿ ਪਿੰਡੁ ਕੀਆ ਦਸ ਦੁਆਰਾ ॥ ਦੇਇ ਅਹਾਰੁ
ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਐਸਾ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ^੪ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਾਹਿ ਤਨ
ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ ਪੰਖ ਖੀਰੁ ਤਿਨ ਨਾਹੀ ॥ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਨੋਹਰ ਸਮਝਿ
ਦੇਖੁ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ^੫ਪਾਖਣਿ ਕੀਟੁ ਗੁਪਤੁ ਹੋਇ ਰਹਤਾ ਤਾ ਚੋ ਮਾਰਗੁ
ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਧੰਨਾ ਪੂਰਨ ਤਾਹੂ ਕੋ ਮਤ ਰੇ ਜੀਅ ਡਰਾਂਗੀ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥

ਆਸਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ ਜੀਉ ਕੀ ਬਾਣੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੬ੳ ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨ੍ ਸੇਈ ਸਚਿਆ ॥ ^੧ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ
ਕਾਂਢੇ ਕਚਿਆ ॥ ੧ ॥ ^੨ਰਤੇ ਇਸਕ ਖੁਦਾਇ ਰੰਗਿ ਦੀਦਾਰ ਕੇ ॥ ਵਿਸਰਿਆ
ਜਿਨ੍ ਨਾਮੁ ਤੇ ਭੁਇ ਭਾਰੁ ਥੀਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਇ
ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਸੇ ॥ ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ^{੧੦} ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ ॥ ੨ ॥
ਪਰਵਦਗਾਰ^{੧੧} ਅਪਾਰ ਅਗਮ ਬੇਅੰਤ ਤੂ ॥ ਜਿਨਾ ਪਛਾਤਾ ਸਚੁ ^{੧੨}ਚੁੰਮਾ
ਪੈਰ ਮੂੰ ॥ ੩ ॥ ^{੧੩}ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ ਤੂ ਬਖਸੰਦਗੀ ॥ ਸੇਖ ਫਰੀਦੈ ਖੈਰੁ^{੧੪}
ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ^{੧੫} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ॥ ਬੋਲੈ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ ^{੧੬}ਪਿਆਰੇ ਅਲਹ
ਲਗੇ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਹੋਸੀ ਖਾਕ ਨਿਮਾਣੀ ਗੋਰ ਘਰੇ ॥ ੧ ॥ ਆਜੁ ਮਿਲਾਵਾ
ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਟਾਕਿਮ ਕੁੰਜੜੀਆ ਮਨਹੁ ਮਚਿੰਦੜੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੇ
ਜਾਣਾ ਮਰਿ ਜਾਈਐ ^{੧੭}ਘੁਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆ ਲਗਿ ਨ ਆਪੁ
ਵਵਾਈਐ^{੧੮} ॥ ੨ ॥ ਬੋਲੀਐ ^{੧੯}ਸਚੁ ਧਰਮੁ ਝੂਠੁ ਨ ਬੋਲੀਐ ॥ ^{੨੦}ਜੋ ਗੁਰੁ
ਦਸੈ ਵਾਟ ਮੁਰੀਦਾ ਜੋਲੀਐ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਛੈਲ ਲੰਘੰਦੇ ਪਾਰਿ ਗੋਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਿਆ ॥
ਕੰਚਨ ਵੰਨੇ ਪਾਸੇ ਕਲਵਤਿ ਚੀਰਿਆ ॥ ੪ ॥ ^{੨੨}ਸੇਖ ਹੈਯਾਤੀ ਜਗਿ ਨ ਕੋਈ
ਬਿਰੁ ਰਹਿਆ ॥ ਜਿਸੁ ਆਸਣਿ ਹਮ ਬੈਠੇ ਕੇਤੇ ਬੈਸਿ ਗਇਆ ॥ ੫ ॥ ^{੨੩}ਕਤਿਕ
ਕੁੰਜਾਂ ਚੇਤਿ ਡਉ ਸਾਵਣਿ ਬਿਜੁਲੀਆਂ ॥ ਸੀਆਲੇ ਸੋਹੰਦੀਆਂ ਪਿਰ ਗਲਿ
ਬਾਹੜੀਆਂ ॥ ੬ ॥ ^{੨੪}ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰੁ ਵਿਚਾਰਾ ਲੇਇ ਮਨੋ ॥ ਗੰਢੇਦਿਆਂ
ਛਿਅ ਮਾਹੁ ਤੁੜੰਦਿਆ ਹਿਕੁ ਖਿਨੋ ॥ ੭ ॥ ^{੨੫}ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ
ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ ॥ ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਵਾਰਤਾ) ਸੁਣ ਕੇ (ਪੰਨਾ) ਜੱਟ ਵੀ ਉੱਦਮ ਧਾਰ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ (ਜ਼ਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ) ਗੁਸਾਈਂ (ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ) ਮਿਲ ਪਿਆ ਤੇ ਪੰਨਾ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿਆਲੂ ਦਮੋਦਰ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਬਿਬਹਿ (ਦੁਸਰਾ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ? ਜੇ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭੱਜਾ ਫਿਰੇਂ ਤਾਂ ਭੀ ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਕਰੇਗਾ ਉਹੋ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਮੋਦਰ [ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਨਾਲ ਰੱਸੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੯, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੩ (ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ) ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾਂ ਦਸਾਂ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਕੇ ਸਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਐਸਾ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਦਸ ਦੁਆਰ=ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ, ਮੂੰਹ, ਗੁਦਾ, ਲਿੰਗ ਤੇ ਤਲੂਆ॥
- ੪ ਕੱਛੂ-ਕੁੰਮੀ ਆਪ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਨ (ਬੱਚੇ) ਉਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਨਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਕੇ ਦੇਖੋ; ਉਹ ਪੂਰਨ ਪਰਮ-ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ)।
- ੫ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਕੀੜਾ ਲੁਕ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਚੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਖਾ ਪੀ ਲਵੇ ਯਾ ਬਾਹਰੋਂ ਖੁਰਾਕ ਆ ਜਾਵੇ)। ਪੰਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ (ਈਸ਼ਵਰ) ਰਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਨਾ ਡਰ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ। ਦੇਖੋ 'ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ' (ਪੰਨਾ ੧੦)।
- ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਹੈ।
- ੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੱਚੇ (ਬੂਠੇ) ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੮ ਜੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰੰਗ (ਮਸਤੀ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਇਕ ਭਾਰ ਹਨ।

- ੯ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਉਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਰੱਬ ਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ। ੧੦ ਮਾਤਾ।
- ੧੧ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮਦਾ ਹਾਂ। ਮੂੰ=ਮੈਂ।
- ੧੩ ਹੇ ਖੁਦਾ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਹੈਂ। ੧੪ ਬੈਰਾਤ, ਭਿਛਿਆ, ਦਾਨ। ੧੫ ਭਗਤੀ। ੧੬ ਪਿਆਰਿਓ! ਰੱਬ ਦੇ ਵੱਲ ਲੱਗੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚਾਰੀ ਕਬਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਹੁਣੇ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਮੈਂ ਰੋਕ ਲਵਾਂ ਕੁੰਜਾਂ ਰੂਪ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਮਨ ਦੀਆਂ ਭੜਕਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਮਚਿੰਦੜੀਆਂ=ਮਚਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਕਸਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੧੭ ਮੁੜ ਕੇ ਏਥੇ (ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ੧੮ ਗਵਾਈਏ। ੧੯ ਸੱਚ ਤੇ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੨੦ ਜੋ ਵਾਟ (ਰਸਤਾ) ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ, ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੨੧ ਬਾਕੇ (ਬਹਾਦਰ) ਜਵਾਨ ਪਾਰ ਲੰਘਦੇ (ਦੇਖ ਕੇ) ਕੋਮਲ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ (ਜੋ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਡਰਦੀ ਖੜੀ ਹੈ) ਦਾ ਮਨ ਹੌਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (ਜੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਪਾਸੇ (ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ) ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਹੇ ਸ਼ੇਖ਼! ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਅਸੀਂ ਵੱਸਦੇ ਹਾਂ, ਏਥੇ ਕਈ ਵੱਸ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਬੈਸਿ-ਬੈਠ ਕੇ।
- ੨੩ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕੁੰਜਾਂ, ਚੇਤ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਾਲੀ ਅੱਗ, ਸਾਵਣ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀਆਂ, ਸਿਆਲ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ-ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।
- ੨੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ (ਸਰੀਰ) ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦਿਆਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਢਾਹੁੰਦਿਆਂ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ੨੫ ਜ਼ਮੀਨ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਵਟ (ਮਲਾਹ, ਵੱਡੇ ਆਗੂ) ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ? (ਅਸਮਾਨ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਕਈ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਫ਼ਰ ਜਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁਨਕਰ ਨਕੀਰ ਦੇ ਉਲੂਮੇ (ਝਿੜਕਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਸਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ:-ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੀਏ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ?

† ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੇਖ ਜਲਾਲੁਦੀਨ ਦੇ ਘਰ ਕੋਠੀਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਨ ੧੧੭੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਅਜੋਦਨ ਜਾਂ ਪਾਕਪਟਨ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਨ ੧੨੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ (ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ) ਜੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ੧੨ਵੀਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਨ।

‡ ਦੇਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ:- ਬੰਦਗੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਥਿਰ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ^੧ ੧ ॥

*ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ^੨ ਜੇ ਮਨੁ ਉਰਸਾ^੩ ਹੋਇ ॥ ਕਰਣੀ ਕੁੰਗੂ^੪ ਜੇ
ਰਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਪੂਜਾ ਕੀਚੈ^੫ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਬਿਨੁ
ਨਾਵੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਬਾਹਰਿ ਦੇਵ ਪਖਾਲੀਅਹਿ ਜੇ ਮਨੁ ਧੋਵੈ
ਕੋਇ ॥ ਜੂਠਿ ਲਹੈ ਜੀਉ ਮਾਜੀਐ ਮੋਖ ਪਇਆਣਾ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਸੂ ਮਿਲਹਿ
ਚੰਗਿਆਈਆ ਖੜੁ^੭ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਹਿ ॥ ^੮ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਆਦਮੀ ਧ੍ਰਿਗੁ
ਜੀਵਣ ਕਰਮ ਕਰੇਹਿ ॥ ੩ ॥ ^੯ਨੇੜਾ ਹੈ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣਿਅਹੁ ਨਿਤ ਸਾਰੇ
ਸੰਮਾਲੇ ॥ ਜੋ ਦੇਵੈ ਸੋ ਖਾਵਣਾ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਹੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਗੁਜਰੀ
ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ^{੧੦}ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੇ ਬੇਦ ਪੜਹਿ ਮੁਖਿ ਕੰਠਿ
ਸਵਾਰਿ ॥ ਤਾ ਕੋ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਣਾ ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੈ ਗੁਬਾਰਿ ॥ ੧ ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਿਉ ਬਿਸਰਹਿ ^{੧੧}ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰ ॥ ^{੧੨}ਜਾ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜਨ
ਪੂਰੇ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਹਿ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਰਵਿ ਸਸਿ ਦੀਪਕ
ਜਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਏਕਾ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ^{੧੪}ਅਹਿਨਿਸਿ
ਨਿਰਮਲੁ ^{੧੫}ਮਨਮੁਖਿ ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ^{੧੬}ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਕਰਹਿ ਨਿਤ
ਝਗਰਾ ਦੁਹੁ ਲੋਚਨ ਕਿਆ ਹੇਰੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਜਾਗੈ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਝਗਰੁ ਨਿਬੇਰੈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਬੇਅੰਤ ਅਜੋਨੀ ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਅਪਾਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਜਗਜੀਵਨ ਨਦਰਿ ਕਰਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੪੭, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੨ ਚੰਨਣ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਉਰਸੇ ਨਾਲ ਘਸਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਪੱਥਰ ਦਾ ਗੋਲ ਟੁਕੜਾ ਚੰਨਣ ਘਸਾਣ ਵਾਲਾ।
- ੪ ਕੇਸਰ। ਜੇ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ (ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ) ਦਾ ਕੇਸਰ ਨਾਲ ਰਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੫ ਕਰੀਏ।
- ੬ ਬਾਹਰੋਂ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਂਦੇ (ਸੇਵਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਦੇ) ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਪ ਦੀ ਜੂਠ (ਮੈਲ) ਉਤਰ ਜਾਏ, ਮਨ ਮਾਂਜਿਆ (ਪਵਿੱਤਰ) ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਚਲਾਣਾ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਪਇਆਣਾ [ਸੰ: ਪ੍ਰਯਾਨ]=ਕੂਚ, ਰਵਾਨਗੀ।
- ੭ ਘਾਹ।
- ੮ ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੋਂਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪਸ਼ੂ-ਜਾਤ ਧੰਨ ਹੈ, ਸਲਾਹਣਯੋਗ ਹੈ)।
- ੯ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਅਤੇ ਜੋ ਕੰਮ ਓਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫਿਟਕਾਰਯੋਗ ਹਨ।
- ੧੦ (ਹੇ ਮਨੁੱਖ!) ਰੱਬ ਨੇੜੇ ਹੈ (ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ), ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਾ ਸਮਝੋ, ਨਿੱਤ ਸਭ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ (ਦੁੱਖ ਸੁਖ) ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੂਜਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਅਸੀਂ ਖਾਣਾ ਹੈ (ਮਾਣਨਾ ਹੈ), ਉਹ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।
- ੧੧ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਪੁੰਨੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਕਵਲ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤੇ ਗਲੇ ਤੋਂ ਸਵਾਰ ਕੇ ਵੇਦ ਉਚਰਨ ਲੱਗ ਪਏ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ (ਹਰੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ (ਅਗਿਆਨਤਾ) ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਰਹੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
- ੧੨ ਹੇ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਸਰੇ!

- ੧੩ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼ (ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼) ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ (ਉਪਦੇਸ਼) ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ ਜਿਸ ਦੇ ਦੀਵੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਉਸ ਮੁਰਾਰੀ (ਹਰੀ) ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
- ੧੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੬ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਨਮੁਖ=ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੧੭ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਝਗੜਾ (ਯਤਨ ਦੀਰਘ ਖੋਜਾਂ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ (ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਕੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਮਨ ਅੰਦਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ) ਜੋਤ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁੰਨੀ ਉਠੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਰਮ (ਸੰਸਾਰ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨਰਾਂ (ਆਦਮੀਆਂ) ਦੇ ਮਾਲਕ, ਬਿਅੰਤ, ਅਜਨਮੇ ਹਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਅਟੱਲ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਜਗਤ-ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਾਰ ਦਿਓ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §। ਜਗ-ਜੀਵਨ=ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ। ਇਹ ਗੁਣ ਹਰੀ ਦਾ ਓਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਜਿਵੇਂ ਟੋਬਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਸ਼ਹੁ ਸਾਗਰ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

* ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਹਰੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਹਰੀ-ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।

† ਰੱਬ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵੀ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਦੀਵੇ ਮਚਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਧ੍ਰਿਗੁ^੧ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਣਾ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਪਾਇ ॥ ਜਿਤੁ ਕੰਮਿ ਹਰਿ
 ਵੀਸਰੈ ਦੂਜੈ^੨ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਮਨਾ^੩ ਜਿਤੁ
 ਸੇਵੀਐ ਗੋਵਿਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੈ ਅਵਰ ਵਿਸਰਿ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਸੇਤੀ
 ਚਿਤੁ^੪ ਗਹਿ ਰਹੈ ਜਰਾ^੫ ਕਾ ਭਉ ਨ ਹੋਵਈ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਿਉ ਇਕੁ ਸਹਜੁ^੬ ਉਪਜਿਆ^੭ ਵੇਖੁ ਜੈਸੀ
 ਭਗਤਿ ਬਨੀ ॥ ਆਪ ਸੇਤੀ ਆਪੁ ਖਾਇਆ ਤਾ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ
 ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਈ ॥ ੨ ॥ ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਪਾਈਐ ਜੇ
 ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਕੂੜੈ ਕੀ ਪਾਲਿ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਤਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਿਆ ਓਹੁ ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਗੁਰ
 ਆਗੈ ਜੀਉ ਧਰੇਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਚਿਤਿ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪੇ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩੫ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਤੁਮ
 ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਦੂਜੀ^{੧੨} ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ ਜੀ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ^{੧੩} ਮਨਹੁ
 ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਦੂਜੀ ਸੇਵਾ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ^{੧੪} ਜਾਇ ਜੀ ॥ ੧ ॥
^{੧੫} ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਕਹਾਨੀ ਜੀ ॥
^{੧੬} ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਏਹਾ ਸੇਵ ਬਨੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਮੇਰਾ^{੧੭} ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ^{੧੮} ਹਰਿ ਮੇਰਾ
 ਭਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਮੈ ਭੂਖ ਲਾਗੈ^{੧੯} ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹਰਿ
 ਮੇਰਾ ਸਾਕੁ ਅੰਤਿ ਹੋਇ ਸਖਾਈ^{੨੦} ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰ ਰਾਸਿ^{੨੧} ਕੂੜੀ
 ਹੈ ਚਲਦਿਆ^{੨੨} ਨਾਲਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਧਨੁ ਮੇਰੈ ਸਾਥਿ ਚਾਲੈ
 ਜਹਾ ਹਉ ਜਾਉ ਤਹ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਝੂਠਾ ਜੋ ਝੂਠੇ^{੨੩} ਲਾਗੈ ਝੂਠੇ ਕਰਮ
 ਕਮਾਈ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ^{੨੪} ਭਾਣਾ ਹੋਆ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਈ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩੬ ॥ ^{੨੫} ਜੁਗ ਮਾਹਿ ਨਾਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਵੇਖਹੁ ਕੋ
 ਵਿਉਪਾਇ^{੨੬} ॥ ੧ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ^{੨੭} ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਹਜੇ^{੨੮} ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੯} ਜਾਂ ਭਉ ਪਾਏ ਆਪਣਾ ਬੈਰਾਗੁ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਬੈਰਾਗੈ ਤੇ ਹਰਿ
 ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ^{੩੦} ਸੋਇ ਮੁਕਤ ਜਿ ਮਨੁ ਜਿਣਹਿ
 ਫਿਰਿ ਧਾਤੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥ ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ ਰਹਤ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ
 ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੧} ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰੁ ਹੋਇਆ ਵੇਖਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਰਜਾਇ ॥

- ੧ ਫਿਟ ਹੈ, ਧਿਕਾਰ ਹੈ।
 ੨ ਦਵੈਤ, ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ।
 ੩ ਹੇ ਮਨ!
 ੪ ਪਕੜੀ ਰੱਖੋ।
 ੫ ਬੁਢੇਪਾ।
 ੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੮, ਨੋਟ ੯।
 ੭ ਵੇਖੋ! ਕੋਹੋ ਜੇਹਾ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਬਣਿਆ ਹੈ।
 ੮ ਆਪ ਹੀ ਆਪੇ ਦਾ ਭਾਵ (ਹਉਮੈ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੯ ਜੋਤ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤ (ਆਤਮਾ) ਸਮਾ ਗਈ।
 ੧੦ (ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ) ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ (ਪਰੋਦਾ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਹੀ ਸਦਾ ਲਈ ਸੁਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ? ਏਹੋ ਕਰੇ ਕਿ ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ (ਮੰਨੇ) ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ।
 ੧੩ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ।
 ੧੪ ਅਜਾਈ, ਵਿਅਰਥ।
 ੧੫ ਹਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਹਿਣੀ ਰੀਤੀ ਭੀ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਭੀ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ)।
 ੧੬ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਚ ਜਾਵੇ।
 ੧੭ 'ਸਿਮ੍ਰਿਤ' ਤੇ 'ਸਾਸਤ੍ਰ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡ ਤੇ † ।
 ੧੮ ਸਾਕ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ।
 ੧੯ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਰੱਜਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਸਾਥੀ, ਮਦਦਗਾਰ।
 ੨੧ ਪੂੰਜੀ।
 ੨੨ ਮਰਦਿਆਂ।
 ੨੩ ਝੂਠ ਵਿੱਚ।
 ੨੪ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਜਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਬਹੁਤ ਦਲੀਲ-ਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ।
 ੨੫ ਜ਼ਮਾਨੇ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਦੁਰਲਭ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਵਿ-ਉਪਾਇ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਉਪਾਓ ਕਰ ਕੇ, ਨਿਰਣੇ ਕਰ ਕੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੪, ਨੋਟ ੧੯।
 ੨੭ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
 ੨੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
 ੨੯ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਡਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਫਿਰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਸੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਤੁ (ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ) ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਦੀ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ (ਆਤਮ ਮੰਡਲ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਦਸਮ ਦੁਆਰ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੧, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩੧ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੇਖੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਭਾਣਾ!

* ਹਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੀਤੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

† ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।

‡ ਰਾਮ-ਨਾਮ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਦੁਰਲਭ ਹੈ।

ਇਹੁ ^੧ਕਾਰਣੁ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ਗੂਜਰੀ
 ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ^੨ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
 ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਤਰਿ^੩ ਗੋਵਿੰਦ ਜਿਸੁ ਲਾਗੈ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸਦਾ ^੪ਮਨਿ ਚੀਤਿ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਿਰਦੈ ਜਿਨ੍ ਕੈ ਕਪਟੁ^੫ ਵਸੈ ਬਾਹਰਹੁ ਸੰਤ ਕਹਾਹਿ^੬ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਮੂਲਿ^੭ ਨ ਚੁਕਈ^੮ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਤਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ^੯ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਜੇ ਜਤਨ
 ਕਰੈ ਤਾ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹਉਮੈ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜਿਸੁ ਨਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ^{੧੦} ਨ ਜਾਇ
 ਧਰਮਰਾਇ^{੧੧} ਤਿਸੁ ਦੇਇ ਸਜਾਇ^{੧੨} ॥ ੩ ॥ ^{੧੩}ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਬੁਝੈ ਕੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ^{੧੫}ਹਰਿ ਭੇਟੈ ਸੋਈ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩† ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸਾਂਤਿ ^{੧੬}ਸਦਾ ਮਤਿ ਨਿਹਚਲ
 ਜਿਸ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ਗਵਾਏ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਬੁਝੈ ਹਰਿ
 ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਅਚੇਤ^{੧੮} ਮਨਾ ਜੋ ਇਛਹਿ ਸੋ ਫਲੁ
 ਹੋਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਵਹਿ ਪੀਵਤ ਰਹਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਤਾ ਪਾਰਸੁ^{੧੯} ਹੋਵੈ ਪਾਰਸੁ ਹੋਇ ਤ ^{੨੦}ਪੂਜ
 ਕਰਾਏ ॥ ਜੋ ਉਸੁ ਪੂਜੇ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਏ ^{੨੧}ਦੀਖਿਆ ਦੇਵੈ ਸਾਚੁ ਬੁਝਾਏ ॥ ੨ ॥
^{੨੨}ਵਿਣੁ ਪਾਰਸੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਵਈ ਵਿਣੁ ਮਨ ਪਰਚੇ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ ॥ ਗੁਰੂ
 ਸਦਾਏ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਕਿਸੁ ਓਹੁ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ
 ਨਦਰੀ^{੨੩} ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਈਐ ਜਿਸੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦੇ
 ਵਡਿਆਈ ^{੨੪}ਅਪਣਾ ਸਬਦੁ ਵਰਤਾਏ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੭ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩
 ਪੰਚਪਦੇ† ॥ ^{੨੫}ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਉਪਜੈ ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਮਿਲਿਐ ਮਤਿ ਉਪਜੈ ਤਾ ਇਹ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕਥਾ ਤੂੰ ਸੁਣਿ ਰੇ
 ਮਨ ਸਬਦੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ॥ ਇਹ ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਥਿਰੁ ਰਹੈ ਤਾਂ ਭਰਮੁ^{੨੬} ਵਿਚਹੁ
 ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇ ਤੂ ਕਿਲਵਿਖ^{੨੭} ਹੋਵਹਿ
 ਨਾਸੁ ॥ ^{੨੮}ਪੰਚ ਭੂ ਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕਰਹਿ ਤਾ ਤੀਰਥ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੨ ॥
 ਮਨਮੁਖਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮੁਗਧੁ^{੨੯} ਹੈ ਸੋਝੀ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਬੁਝਈ
 ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੩੦}ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਾਸੀ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ
 ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਰਹਹਿ ਜਿਨ ਹਰਿ
 ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿਆ
 ਏਕੁ^{੩੧} ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਭੁ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥

- ੧ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮ-ਜੋਤ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਨਿਰਾ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਰਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਮਯਾਬੀ (ਲਾਭ) ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਮਨ ਅੰਦਰ।
- ੪ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ।
- ੫ ਧੋਖਾ, ਪਖੰਡ।
- ੬ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਅਸਲੋਂ ਹੀ, ਬਿਲਕੁਲ।
- ੮ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ।
- ੯ ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਜੇ ਉਦਮ ਕਰੇ।
- ੧੦ ਦੁਚਿਤਾਪਨ, ਦਵੈਤ ਭਾਵ।
- ੧੧ ਧਰਮ ਰਾਜਾ; ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਕਰਤਾਰ।
- ੧੨ ਸਜਾ, ਦੰਡ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ।
- ੧੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਨੂੰ ਓਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਸਦਾ ਉਸ ਦੀ ਮਤ ਟਿਕਾਣੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਡਕੇ ਡੋਲੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਵਾ ਦੇਵੇ।
- ੧੭ ਭੁੱਲੜ, ਗਾਫ਼ਲ।
- ੧੮ ਉਹ ਖਿਆਲੀ ਪੱਥਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਲੋਹਾ ਵੀ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ (ਉਪਦੇਸ਼) ਦੇ ਕੇ ਸੱਚ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਬਿਨਾਂ ਪਾਰਸ (ਗੁਣੀ) ਬਣਿਆਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣਾ ਚਾਹੇ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾਣ ਲੱਗ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੨੩ ਹਰੀ ਆਪਣਾ ਸਬਦੁ (ਨਾਮ) ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾ (ਭਰ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਨਾ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆ (ਰਹਿਆਂ) ਮਤਿ (ਅਕਲ, ਗਿਆਨ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਤਿ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੫ ਅਗਿਆਨ, ਸੰਸਾ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਪਾਪ।
- ੨੭ ਪੰਜ ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਤਮਕ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ। 'ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤੁ ਤੇ ਜਨਮਾ' (ਆਸਾ ਮ:੧)। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੯੯, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੮ ਮੂਰਖ।
- ੨੯ ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹੀ ਕਾਸ਼ੀ ਤੇ ਸਭ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ 'ਮਨੁ ਮੈਗਲੁ ਸਾਕਤੁ ਦੇਵਾਨਾ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਪੰਨਾ ੪੧੫।
- ੩੦ ਉਹ ਇਕੋ ਲਾਸਾਨੀ ਹਰੀ।

* ਇਹ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਨਿਰਾ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਬਲਕਿ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਸਾਉਣ ਨਾਲ ਜਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਕੱਢੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਰਸ ਹੋ ਜਾਵੇ।

‡ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਉਪਜੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

੫ ॥ ੬ ॥ ੮ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਤੀਜਾ* ॥ †^੧ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਪੰਡਿਤ
 ਸੁਣਿ ਸਿਖੁ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਜੇਤਾ ਪੜਹਿ ਪੜਤ ਗੁਣਤ ਸਦਾ ਦੁਖੁ
 ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਤੂੰ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ^੨ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੋਈ ਹੋਈ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਰਸਨਾ^੩ ਚਾਖੁ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ
^੪ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਐ ਤਾ ਫਿਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੂਖ ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਪਾਇਆ
^੫ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ^੬ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਜੇ ਕਰੇ ਮਨਮੁਖਿ ਬੁਝ ਨ
 ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਘਟਿ^੭ ਚਾਨਣਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ^੮ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ੍ਰ
 ਤੂੰ ਨ ਬੁਝਹੀ ਤਾ ਫਿਰਹਿ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ ਸੋ ਮੂਰਖੁ ਜੋ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣਈ ਸਚਿ
 ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ੪ ॥ ਸਚੈ^੯ ਜਗਤੁ ^{੧੦}ਡਹਕਾਇਆ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਉ ਤਿਸ ਕੀ ਰਜਾਇ ॥ ੫ ॥ ੭ ॥ ੬ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧੩ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਪੁਰਖਾ ਹਉ ਬਿਨਉ ^{੧੧}ਕਰਉ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥ ਹਮ
^{੧੨}ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਕਰਿ ਦਇਆ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿ^{੧੩} ॥ ੧ ॥
 ਮੇਰੇ ਮੀਤ ਗੁਰਦੇਵ ਮੋ ਕਉ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿ ॥ ਗੁਰਮਤਿ^{੧੪} ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ
^{੧੫}ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾਈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ^{੧੬} ਹਮਰੀ ਰਹਰਾਸਿ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ
 ਜਨ ਕੇ ਵਡਭਾਗ ਵਡੇਰੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰਧਾ ਹਰਿ ਪਿਆਸ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਹਿ^{੧੮} ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ੍ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਭਾਗਹੀਣ ਜਮ ਪਾਸਿ ॥ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸਰਣਿ ਸੰਗਤਿ ਨਹੀ ਆਏ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵੇ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਾਸਿ^{੧੯} ॥ ੩ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ
 ਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਤਿਨ ^{੨੦}ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਾਸਿ^{੨੧} ॥
 ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਿ ॥
 ੪ ॥ ੧ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪੬ ॥ ^{੨੨}ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ
 ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਮੋਹੈ ॥ ਜਪਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਧਿਆਈਐ ਸਭ
 ਕਉ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਓਹੈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਜਨਾ ਮੋ ਕਉ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ
 ਗੋਵਿੰਦੁ ਮਨੁ ਮੋਹੈ ॥ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਮਿਲਿ ਗੁਰ
 ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਨੁ ਸੋਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ
 ਗੁਰਮਤਿ ਕਉਲਾ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਲਾਗੈ ਪਗਿ ਓਹੈ ॥ ਜਨ ਕਉ

- ੧ ਇਕੋ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਹੀ ਸੱਚਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ; ਹੇ ਪੰਡਿਤ! ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਤੇ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਸਿਖ (ਸਮਝ)। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਦਾ ਯਾ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਭਾਵ-ਇਕ ਰੱਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ।
- ੩ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
- ੪ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ (ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪਾ ਕੇ) ਫੇਰ ਕੋਈ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।
- ੬ ਕਹਿਣਾ, ਬੋਲਣਾ। ਬਦਨੀ [ਸੰ: ਵਦਨ-ਮੂੰਹ] ਮੂੰਹ-ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੱਲਾਂ। ਮਨਮੁਖਿ=ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ।
- ੭ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਏਥੇ ਗਿਆਨ ਪੁਸਤਕ) ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਦਰ-ਦਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਸੱਚੇ (ਹਰੀ) ਨੇ।
- ੧੦ ਭਰਮ ਵਿੱਚ, ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ; ਸਾਡੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਮਜ਼ਾਲ ਨਹੀਂ।
- ੧੧ ਬੇਨਤੀ।
- ੧੨ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ, ਦੀਨ, ਨਿਮਾਣੇ।
- ੧੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ (ਨਾਮ ਨੂੰ)।
- ੧੪ ਗੁਰ-ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੧੫ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਸਹਾਈ।
- ੧੬ ਸਿਫਤ।
- ੧੭ ਰਹੁਰੀਤ, ਮਰਯਾਦਾ।
- ੧੮ ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੯ ਜੀਉਣਗੇ; ਅੱਗੋਂ ਜੋ ਜੀਉਣਾ ਹੈ। (ਲਾਨੁਤ ਹੈ ਉਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਤੇ ਜੋ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੱਗੋਂ ਆਉਣੀ ਹੈ।)
- ੨੦ ਧੁਰ ਤੋਂ (ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ)।
- ੨੧ ਲੇਖ।
- ੨੨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ; ਉਹ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ, ਰਿਧੀਆਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ (ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ), ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਆ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

* ਇਥੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਹਲਾ' ਨਾਲ ਜੋ ਅੰਕ ੧, ੨, ੩, ੪, ੫, ੬ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। 'ਮਹਲਾ ੩' ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ; ਮਹਿਲਾ ਤੀਜਾ; 'ਮਹਲਾ ੪' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ: ਮਹਿਲਾ ਚੌਥਾ।

† ਇਕ 'ਮੂਰਖ' ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਪੰਡਤਾਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਸੁਖਮਨੀ, ਅਸ਼ਟਪਦੀ ੬, ਪੌ: ੪।

‡ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਦਰੇਵੇਂ ਵਾਲੀ ਸਿੱਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)।

§ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਅਤੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਿ-ਭਗਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰਾ^੧ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਸੋਹੈ ॥ ੨ ॥ ^੨ਦੁਰਮਤਿ
 ਭਾਗਹੀਨ ਮਤਿ ਫੀਕੇ ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਆਵੈ ਮਨਿ ਰੋਹੈ ॥ ਕਉਆ ਕਾਗ ਕਉ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪਾਈਐ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਵਿਸਟਾ ਖਾਇ ਮੁਖਿ ਗੋਹੈ ॥ ੩ ॥ ^੩ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਸਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿਵਾਦੀ ਜਿਤੁ ਨਾਤੈ ਕਉਆ ਹੰਸੁ ਹੋਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਧਨੁ ਧੰਨੁ
 ਵਡੇ ਵਡਭਾਗੀ ^੪ਜਿਨ੍ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਮਲੁ ਧੋਹੈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਗੁਜਰੀ
 ਮਹਲਾ ੪* ॥ ^੫ਹਰਿ ਜਨ ਉਤਮ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਹਿ ਪਰਉਪਕਾਰੇ ॥
 ਜੋ ਜਨੁ ਸੁਣੈ ^੬ਸਰਧਾ ਭਗਤਿ ਸੇਤੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਰਾਮ ਮੋ ਕਉ ਹਰਿ ਜਨ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ
 ਪੂਰਾ ^੭ਹਮ ਪਾਪੀ ਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਵਡਭਾਗੀ
 ਵਡਭਾਗੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ^੯ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਪਾਵਹਿ ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਦਰਸਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਪੁਰਖ^{੧੧}
 ਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਭਾਗਹੀਣ^{੧੨} ਜਮਿ ਮਾਰੇ ॥ ^{੧੩}ਸੇ ਕੂਕਰ ਸੂਕਰ ਗਰਧਭ ਪਵਹਿ
 ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਦਯਿ ਮਾਰੇ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰੇ ॥ ੩ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ^{੧੪} ਹੋਹੁ ਜਨ
 ਉਪਰਿ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੧੫}ਲੋਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ
 ਭਾਵੈ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ
 ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਵਹੁ ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੬} ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਤ ਧਿਆਈ ॥ ^{੧੭}ਸਭਿ
 ਸੁਖ ਸਭਿ ਗੁਣ ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਜਿਤੁ ਜਪਿਐ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਖਾ^{੧੮} ਹਰਿ ਭਾਈ ॥ ^{੧੯}ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਜਸੁ ਗਾਵਾ ਅੰਤਿ ਬੇਲੀ ਦਰਗਹ ਲਏ ਛਡਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ
 ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੨੦} ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੨੧}ਲੋਚ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਲਾਈ ॥ ^{੨੨}ਮੈ
 ਮਨਿ ਤਨਿ ਲੋਚ ਲਗੀ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਪ੍ਰਭਿ ਲੋਚ ਪੂਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ^{੨੩}ਪੁੰਨਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਿਰਥਾ
 ਜਾਈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ^{੨੪}ਰਸ ਕਸ ਦੁਖੁ ਖਾਵੈ ਮੁਖੁ ਫੀਕਾ ਬੁਕ ਬੁਕ ਮੁਖਿ ਪਾਈ ॥
 ੩ ॥ ਜੋ ਜਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰਣਾ ਤਿਨ ਦਰਗਹ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ^{੨੫}ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸਾਬਾਸਿ ਕਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਨ ਕਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ
 ਲਏ ^{੨੬}ਗਲਿ ਲਾਈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪‡ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਸਖੀ
 ਸਹੇਲੀ ਮੇਰੀ ਮੋ ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ^{੨੮}ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਾਇਆ ॥ ਹਮ ਹੋਵਹੁ
^{੨੯}ਲਾਲੇ ਗੋਲੇ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੇ ਜਿਨ੍ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ^{੩੦} ਗੁਰਸਿਖ ਪਗ ਲਾਇਆ ॥ ਮੇਰੇ ^{੩੧}ਪ੍ਰਾਨ

- ੧ ਆਸਰਾ, ਭਰੋਸਾ।
- ੨ ਦੁਰਮਤੀ (ਭੈੜੀ ਮਤ ਵਾਲੇ) ਬਦਕਿਸਮਤ ਹੋਲੀ (ਤੁਛ) ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਪਏ ਪਾਈਏ, ਪਰ ਉਹ ਗੋਹਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਨਹਾਤਿਆਂ ਕਾਂ ਵੀ ਹੰਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਪਾਪੀ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹੀਂ ਧੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਉੱਤਮ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਉੱਤਮ ਹੈ; ਜੋ ਉਹ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਸਿਦਕ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
- ੭ ਪਾਰ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੦ ਆਸਰਾ।
- ੧੧ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ।
- ੧੨ ਬਦ-ਕਿਸਮਤ (ਜਮ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਹਨ)।
- ੧੩ ਉਹ ਕੁੱਤੇ, ਸੂਰ, ਖੋਤੇ (ਵਾਂਗ ਨੀਚ ਹਨ) ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ, ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਦਯਿ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਨੇ ਮਾਰੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਨਿਮਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ('ਦਇਆਲ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ)।
- ੧੫ ਬਚਾ ਲਵੋ, ਤਾਰ ਲਵੋ।
- ੧੬ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਹਮੇਸ਼ਾਂ)। ਰਾਮ-ਨਾਮ ਨਿੱਤ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਾਂ।
- ੧੭ ਹਰੀ ਸਭ ਸੁਖ ਹੈ, ਸਭ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸਭ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਜਪਿਆਂ ਦੁੱਖ ਭੁਖ ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਦੋਸਤ, ਸਾਥੀ।
- ੧੯ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਜਸ ਗਾਵਾਂ, ਤਾਂ ਅੰਤ ਵੇਲੇ (ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ) ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਛੁਡਾ ਲਵੇਗਾ।
- ੨੦ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੧ ਪ੍ਰੀਤ (ਲਗਨ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਹੈ।
- ੨੨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਤਨ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲੱਗੀ ਹੈ: ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਉਮੰਗ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਲਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।
- ੨੩ ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੈ; ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਿਟਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਅਜਾਈਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹਨ; ਮੂੰਹ ਫਿੱਕਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਸੁਆਦ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ); ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਥੁੱਕਾਂ ਹੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਬੇਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)। ਰਸ-ਕਸ-ਕਸੈਲਾ ਆਦਿ ਰਸ; ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ।
- ੨੫ ਵਾਹ ਵਾਹ!
- ੨੬ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ੋ!
- ੨੮ ਹਰੀ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ (ਆਸਰਾ) ਹੈ।
- ੨੯ ਦਾਸ, ਨੌਕਰ।
- ੩੦ ਪ੍ਰੇਮ, ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਖਿੱਚ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਤਨ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ ਨੇ ਗੁਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਲਗਨ (ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਤਾਂਘ) ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੩੧ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ, ਮਿੱਤਰ।

* ਉਹ ਲੋਕ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਲੜ ਫੜਿਆ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲ ਅਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਸੀਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ)।

† ਹਰੀ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਭੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

‡ ਫਿਰ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਗੁਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਖਾ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਭਾਈ ਮੋ ਕਉ ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸੁ ^੧ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ^੨ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲੇ ^੩ਜਿਨ੍ ਵਚਨ ਗੁਰੂ
 ਸਤਿਗੁਰ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿਖ ਪਿਆਰੇ ^੪ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੀ
 ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਹਰਿ ਪਿਆਰੀ ਜਿਨ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੀਠਾ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗੁ ਨ
 ਪਾਇਆ ਸੇ ਭਾਗਹੀਣ ਪਾਪੀ ^੫ਜਮਿ ਖਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ^੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੇ ^੭ਗੁਣ
 ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪* ॥
^੮ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਮੋ ਕਉ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਹਰਿ
 ਮੀਠ ਲਗਾਵੈ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ^੯ਸਭ ਹਰਿਆ ^{੧੦}ਹੋਆ ਵਡਭਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੇ ਮੋ ਕਉ ਕੋਈ ਆਇ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ^{੧੧} ॥
 ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਭੁ ਦੇਵਾ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ^{੧੨}ਹਰਿ ਕਥਾ
 ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਨਿਤ ਹਰਿ
 ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਬੋਲੈ
 ਸੋ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮੁ ਜਿਤੁ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਗੁਰਮਤਿ
 ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਲਿਵ ^{੧੪}ਲਾਵੈ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜਿਨ ਨਰ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਸੇ
 ਭਾਗਹੀਣ ਮੁਏ ਮਰਿ ਜਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਆਨਦ ਮੂਲੁ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਸਭ ਜਨ
 ਕਉ ਅਨਦੁ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥ ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਜੀਅ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੩ ॥ ਜਮਾਈ ਬਾਪ ਪੁਤ੍ਰੁ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੇ ਕੀਏ ॥ ^{੧੬}ਸਭਨਾ
 ਕਉ ਸਨਬੰਧੁ ਹਰਿ ਕਰਿ ਦੀਏ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰਾ ਜੋਰੁ ਸਭੁ ਰਹਿਓ ^{੧੭}ਮੇਰੇ ਬੀਰ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਭੁ ਹਰਿ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਗਤ
 ਜਨਾ ਕਉ ਸਰਧਾ ^{੧੮}ਆਪਿ ਹਰਿ ਲਾਈ ॥ ^{੧੯}ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਸਤ ਉਦਾਸ ਰਹਾਈ ॥
 ੨ ॥ ^{੨੦}ਜਬ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਤਬ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ
 ਸੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਜਿਤੁ ਕਾਰੈ ਕੰਮਿ ਹਮ ਹਰਿ ਲਾਏ ॥ ਸੋ
 ਹਮ ਕਰਹ ਜੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਈ ॥
 ਤੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥ ੧੬ ॥

- ੧ (ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ) ਹਰੀ ਆਪ ਦਾ ਮਿਲਾਇਆ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ।
 ੨ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ (ਚੰਗੇ ਸਿੱਖ) ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।
 ੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਬਾਣ ਹਰੀ (ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ) ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ-ਮੋਖ ਪਦਵੀ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬੇਲਾਗ ਰਹਿਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ।
 ੫ ਜਮ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ।
 ੬ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਰੂਪ (ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਭਰੀ) ਬਾਣੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੮ (ਕੋਈ ਐਸਾ ਗੁਰਮੁਖ) ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਾ ਦੇਵੇ।
 ੯ ਠੰਢਾ।
 ੧੦ ਖਿੜਿਆ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ, ਤਾਜ਼ਾ।
 ੧੧ ਪੱਕਾ ਕਰਾਵੇ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਵੇ।

- ੧੨ ਹਰੀ ਬਾਬਤ ਉੱਤਮ ਗੱਲਾਂ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਰੀ ਲਈ ਧੀਰਜ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ।
 ੧੪ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਧਿਆਨ।
 ੧੫ ਹੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸੋਮੇ (ਹਰੀ)! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਹੈਂ। ਸਾਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਤੇ ਓਹ ਤੈਨੂੰ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਧਿਆਉਣ।
 ੧੬ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜ (ਰਿਸ਼ਤੇ) ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੧੭ ਮੇਰੇ ਭਾਈ, ਵੀਰ।
 ੧੮ ਪ੍ਰੀਤੀ।
 ੧੯ ਭਗਤ-ਜਨ ਗ੍ਰਹਸਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਪ੍ਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਘਰ-ਬਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਖੁਭਦੇ ਨਹੀਂ।
 ੨੦ ਜਦ ਸੇਵਕ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਉਹ ਸੇਵਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਜਿਸ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਓਹ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਓਹ ਆਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

* ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੋ।

† ਹਰੀ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ; ਫਿਰ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਥੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ^੧ ਉਦਮੁ^੨ ਜਾ ਆਹਰਿ^੩ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ^੪ ॥
 ਪੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥ ੧ ॥
 ਮੇਰੇ ਮਾਧਉ^੬ ਜੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ ਸਿ ਤਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ
 ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ^੬ ਹਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਨਿ^{੧੦} ਪਿਤਾ ਲੋਕ
 ਸੁਤ^{੧੧} ਬਨਿਤਾ^{੧੨} ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਧਰਿਆ^{੧੩} ॥ ੧੪ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਰਿਜਕੁ
 ਸੰਬਾਹੇ^{੧੫} ਠਾਕੁਰੁ ਕਾਹੇ ਮਨ ਭਉ ਕਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ਉਡੈ ਉਡਿ ਆਵੈ ਸੈ
 ਕੋਸਾ ਤਿਸੁ^{੧੬} ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ^{੧੭} ਛਰਿਆ^{੧੮} ॥ ਉਨ ਕਵਨੁ ਖਲਾਵੈ ਕਵਨੁ
 ਚੁਗਾਵੈ^{੧੯} ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ਸਭ ਨਿਧਾਨ^{੨੦} ਦਸ ਅਸਟ
 ਸਿਧਾਨ ਠਾਕੁਰ ਕਰ ਤਲ^{੨੨} ਧਰਿਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿ
 ਜਾਈਐ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਰਿਆ^{੨੩} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਕਿਰਿਆਚਾਰ^{੨੪} ਕਰਹਿ^{੨੫} ਖਟੁ ਕਰਮਾ^{੨੬} ਇਤੁ ਰਾਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ
 ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਹਉਮੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬਾਜੀ^{੨੭} ਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਰਖਿ
 ਲੇਵਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੨੮ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸਤ^{੨੯} ਬੇਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ^{੩੦} ਸਭਿ ਸੋਧੇ^{੩੧} ਸਭ ਏਕਾ ਬਾਤ ਪੁਕਾਰੀ ॥
 ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਕਰਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ਅਠਸਠਿ
 ਮਜਨੁ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ ਧਰ ਸਾਰੀ ॥ ਅਨਿਕ ਸੋਚ ਕਰਹਿ ਦਿਨ
 ਰਾਤੀ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਧਿਆਰੀ ॥ ੩ ॥ ੩੩ ਧਾਵਤ ਧਾਵਤ ਸਭੁ ਜਗੁ ਧਾਇਓ
 ਅਬ ਆਏ^{੩੪} ਹਰਿ ਦੁਆਰੀ ॥ ੩੫ ਦੁਰਮਤਿ ਮੇਟਿ ਬੁਧਿ ਪਰਗਾਸੀ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜਾਪ
 ਹਰਿ ਧਨੁ ਤਾਪ^{੩੬} ਹਰਿ ਧਨੁ ਭੋਜਨੁ ਭਾਇਆ ॥ ਨਿਮਖ^{੩੭} ਨ ਬਿਸਰਉ ਮਨ
 ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਾਈ ਖਾਟਿ ਆਇਓ
 ਘਰਿ ਪੂਤਾ ॥ ੩੮ ਹਰਿ ਧਨੁ ਚਲਤੇ ਹਰਿ ਧਨੁ ਬੈਸੇ ਹਰਿਧਨੁ ਜਾਗਤ ਸੂਤਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਗਿਆਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਲਾਇ
 ਧਿਆਨਾ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਤੁਲਹਾ^{੩੯} ਹਰਿ ਧਨੁ ਬੇੜੀ ਹਰਿ ਹਰਿ^{੪੦} ਤਾਰਿ ਪਰਾਨਾ ॥
 ੨ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤ ਵਿਸਾਰੀ ਹਰਿ ਧਨਿ ਲਾਹਿਆ

- ੧ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਜਤਨ, ਦੌੜ-ਭੱਜ।
- ੩ ਉਦਮ ਜਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)।
- ੫ ਪਹਾੜੀ ਪੱਥਰ, ਚਟਾਨ।
- ੬ ਮਾਧਵ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ), ਕਰਤਾਰ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੮ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ।
- ੯ ਕਾਠ, ਲੱਕੜੀ।
- ੧੦ ਮਾਤਾ।
- ੧੧ ਪੁੱਤਰ।
- ੧੨ ਇਸਤਰੀ।
- ੧੩ ਆਸਰਾ।
- ੧੪ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ।
- ੧੫ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਕੁੰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।
- ੧੭ ਬੱਚੇ।
- ੧੮ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੯ ਕੀ ਤੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਹੈ?
- ੨੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੨ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ, ਮੁੱਠ ਵਿੱਚ।
- ੨੩ ਪਾਰਾਵਾਰ, ਅੰਤ ਵਿਸਤਾਰ ਦਾ।
- ੨੪ ਕਿਰਿਆ ਵਾਲੀ ਰਹਿਣੀ; ਕਰਮ-ਕਾਂਡ (ਪੂਜਾ, ਤਿਲਕ, ਯਾਤਰਾ ਆਦਿ)।
- ੨੫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰ ਮੂਜਬ ਛੇ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਹਨ: ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾ, ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ।

- ੨੬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੨੭ ਖੇਲ (ਮਾਨੁਸ਼ ਜਨਮ)।
- ੨੮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗਰਜ਼ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੩੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
- ੩੧ ਖੋਜ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; (ਤੁਸੀਂ ਭੀ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ।
- ੩੨ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਫਿਰ ਆਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਚਮ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਫਿਰ-ਫਿਰ ਕੇ।
- ੩੪ ਹਰੀ ਦੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ, ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ।
- ੩੫ (ਹਰੀ ਨੇ) ਭੈੜੀ ਮਤ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਮਤ ਉੱਜਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੩੬ "ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ" ਇਹ ਧਨ ਹੀ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਭੋਜਨ ਹੈ।
- ੩੭ ਅੱਖ ਫਰਕਨ ਜਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ।
- ੩੮ ਚਲਦਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ, ਸੁੱਤਿਆਂ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੯ ਲੱਕੜੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਠਿਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੪੦ ਹਰੀ ਹੀ ਤਾਰ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੦। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਸਮਝ। ਰੱਬ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਅਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਲੱਗ।

† ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ (ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਆਦਿ) ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ।

‡ ਜਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਲੈ ਆਏ ਹੋ?" ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਭ ਜਪਾਂ ਤਪਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਕ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਧੋਖਾ^੧ ॥ ਹਰਿਧਨ ਤੇ ਮੈ ਨਵਨਿਧਿ^੨ ਪਾਈ^੩ ਹਾਥਿ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਥੋਕਾ ॥ ੩ ॥
 ਖਾਵਹੁ ਖਰਚਹੁ^੪ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਹਲਤ ਪਲਤ ਕੈ ਸੰਗੇ ॥ ਲਾਇ ਖਜਾਨਾ
 ਪ੍ਰਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ ਇਹੁ ਮਨੁ^੫ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰੰਗੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥
 ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸਭਿ^੬ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸਹਿ^੭ ਪਿਤਰੀ
 ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੁਮ੍ਹ ਸਦ ਹੀ ਜਾਪਹੁ^੮ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੋ ॥
 ੧ ॥ ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ^੯ ॥ ਨਿਮਖ^{੧੦} ਨ ਬਿਸਰਉ ਤੁਮ੍ਹ ਕਉ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਮ੍ਹ ਕਉ ਹੋਇ
 ਦਇਆਲਾ ਸੰਤਸੰਗਿ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥^{੧੨} ਕਾਪੜੁ ਪਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਰਾਖੀ ਭੋਜਨੁ
 ਕੀਰਤਨੁ ਨੀਤਿ ॥ ੨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਹੁ ਸਦਾ^{੧੩} ਚਿਰੁ ਜੀਵਹੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ
^{੧੪} ਅਨਦ ਅਨੰਤਾ ॥^{੧੫} ਰੰਗ ਤਮਾਸਾ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਆਪੈ
 ਚਿੰਤਾ ॥ ੩ ॥^{੧੬} ਭਵਰੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹੋਵਉ ਹਰਿ ਚਰਣਾ ਹੋਹੁ ਕਉਲਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਉਨ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਇਓ ਜਿਉ ਬੂੰਦਹਿ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਮਉਲਾ ॥ ੪ ॥
 ੩ ॥ ੪ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥^{੧੭} ਮਤਾ ਕਰੈ ਪਛਮ ਕੈ ਤਾਈ ਪੂਰਬ ਹੀ
 ਲੈ ਜਾਤ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਮਤਾਤ ॥ ੧ ॥
^{੧੮} ਸਿਆਨਪ ਕਾਹੂ ਕਾਮਿ ਨ ਆਤ ॥ ਜੋ ਅਨਰੂਪਿਓ ਠਾਕੁਰਿ ਮੇਰੈ ਹੋਇ ਰਹੀ
 ਉਹ ਬਾਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੧੯} ਦੇਸੁ ਕਮਾਵਨ ਧਨ ਜੋਰਨ ਕੀ ਮਨਸਾ ਬੀਚੇ
 ਨਿਕਸੇ ਸਾਸ ॥ ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖਵਾਸ ਸਭ ਤਿਆਗੇ ਜਮਪੁਰਿ ਉਠਿ ਸਿਧਾਸ ॥
 ੨ ॥ ਹੋਇ ਅਨੰਨਿ^{੨੦} ਮਨਹਠ ਕੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਆਪਸ ਕਉ ਜਾਨਾਤ ॥ ਜੋ ਅਨੰਦੁ
 ਨਿੰਦੁ ਕਰਿ ਛੋਡਿਓ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਖਾਤ ॥ ੩ ॥^{੨੧} ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਭਏ
 ਕਿਰਪਾਲਾ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਕਾਟੀ ਫਾਸ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਆ
 ਪਰਵਾਣੁ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ^{੨੨} ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਜਪਿਓ ਤਿਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ
^{੨੩} ਬਿਖੁ ਮਮਤਾ ਇਹੁ^{੨੪} ਬਿਆਧਿ ਤੇ ਹਾਟੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ
 ਗਾਇਓ ॥^{੨੫} ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਭਇਓ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ^{੨੬} ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ
 ਪਾਇਅਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਓ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨੈ ਐਸੀ ਭਗਤਿ
 ਕਮਾਨੀ^{੨੭} ॥^{੨੮} ਮਿਤ੍ਰੁ ਸਤ੍ਰੁ ਸਭ ਏਕ ਸਮਾਨੇ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਨੀਸਾਨੀ ॥ ੨ ॥
^{੨੯} ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਥਾਈ ਆਨ ਨ ਕਤਹੂੰ ਜਾਤਾ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ
 ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰੰਗਿ ਰਵਿਓ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥ ੩ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ
 ਗੁਪਾਲਾ^{੩੦} ਤਾ^{੩੧} ਨਿਰਭੈ ਕੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥^{੩੨} ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਖਿਨ

- ੧ ਭੁਲਾਵਾ, ਭਰਮ, ਅਗਿਆਨ।
 ੨ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩ ਹਰੀ ਰੂਪ ਥੋਕ (ਵਸਤ, ਧਨ) ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।
 ੪ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦ (ੳ)।
 ੬ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ।
 ੭ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ।
 ੮ ਪਿੱਤਰਾਂ, ਗੁਜਰ ਗਏ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਏ।
 ੯ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਅਤੇ ਪਾਰ (ਹਦ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੧੦ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ, ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।
 ੧੧ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ।
 ੧੨ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
 ੧੩ ਕੱਪੜਾ ਤੇਰਾ ਇਹ ਹੋਵੇ- ਸੱਚੀ ਇੱਜ਼ਤ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਤੇਰਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਕੀਰਤਨ (ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ) ਹੋਵੇ।
 ੧੪ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਹੋਵੇ।
 ੧੫ ਬੇਅੰਤ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਹੋਵੇ।
 ੧੬ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ੇ ਹੋਣ! ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ।
 ੧੭ ਤੇਰਾ ਮਨ ਭਵਰੇ ਵਾਂਗ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਵਲ ਸਮਝ ਕੇ ਲਿਪਟਿਆ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਤ੍ਰਕ (ਪਪੀਹਾ) ਮੀਂਹ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਖਿੜਦਾ ਹੈ)। ਮਉਲਾ=ਮਉਲਦਾ (ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ।
 ੧੮ ਮਨੁੱਖ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ (ਇਰਾਦਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਈਸ਼ਵਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੧੯ ਬਹੁਤੀ ਸੋਚ (ਸਿਆਣਪ, ਗਿਣਤੀ) ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜੋ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮਿਥ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਮੁਨਾਸਬ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ) ਓਹੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

- ੨੦ ਦੋਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਜੋੜਨ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਚੇ ਹੀ ਸੁਆਸ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਫੌਜਾਂ, ਨਾਇਬ ਅਤੇ ਨੌਕਰ ਸਭ ਛੱਡ ਕੇ ਜਮਪੁਰੀ (ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਪਰਲੋਕ) ਨੂੰ ਉਠ ਤੁਰੇ।
 ੨੧ ਅੰਨਨਿ [ਅਨਨਜ] ਇਕੋ ਪਾਸੇ, ਇਕੋ ਮਨੋਰਥ ਪ੍ਰਾਇਨ ਹੋਇਆ, ਇਕ-ਰੁਖਾ। ਇਕ ਰੁਖਾ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਿੰਦਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਕਹਿ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ (ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ) ਹੈ।
 ੨੨ ਸਹਜੇ ਹੀ (ਬਗੈਰ ਸਾਡੇ ਨੱਠਣ, ਭੱਜਣ ਦੇ) ਹਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਤਿਆਗੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ।
 ੨੩ ਜੋ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।
 ੨੪ ਹਉਮੈ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ।
 ੨੫ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੭ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੁਖ, ਵੱਡਾ ਸੁਖ।
 ੨੮ ਕਮਾਈ।
 ੨੯ ਦੋਸਤ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਭ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹੋ ਜੋਗ-ਜੁਗਤਿ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਬਿਧੀ) ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।
 ੩੦ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਦਿਸਿਆ। ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ (ਹਰ ਇਕ ਮਨ ਵਿੱਚ) ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਖੇਲ ਕਰਦਾ ਦਿਸਿਆ।
 ੩੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
 ੩੨ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ।
 ੩੩ ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਦੁੱਖ।

* ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਬੰਧੀ ਸਹਾਰੀ ਮਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਸੀਸ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹੇ।

† ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਹੀਂ; ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਬਚਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਹੋਵੀਏ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ-ਜਸ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭੀਤਰਿ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ^੧ ਸਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥
^੨ਜਿਸੁ ਮਾਨੁਖ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸੋ ਅਪਨੈ ਦੁਖਿ ਭਰਿਆ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਿਨਿ
 ਰਿਦੈ ਅਰਾਧਿਆ ਤਿਨਿ ^੩ਭਉ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕੋ ਨ
 ਬਿਥਾ^੪ ਦੁਖੁ ਕਾਟੈ ॥ ^੫ਪ੍ਰਭੁ ਤਜਿ ਅਵਰ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਿਤੁ ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ
 ਜਸੁ ਘਾਟੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਮਾਇਆ ਕੇ ਸਨਬੰਧ ਸੈਨ ਸਾਕ ਕਿਤ ਹੀ ਕਾਮਿ
 ਨ ਆਇਆ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਨੀਚ ਕੁਲੁ ਉਚਾ ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ
 ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਲਾਖ ਕੋਟਿ ^੭ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਬਿੰਜਨ ਤਾ ਮਹਿ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੁਝੀ ॥
 ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ^੮ਕੋਟਿ ਉਜੀਆਰਾ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਸੁਝੀ ॥ ੩ ॥ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ
 ਤੁਮ੍ਹਰੈ ਦੁਆਰਿ^੯ ਆਇਆ ^{੧੦}ਭੈ ਭੰਜਨ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਸਾਧ ਕੇ ਚਰਨ ਧੂਰਿ
 ਜਨੁ ਬਾਛੈ^{੧੧} ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੭ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਚਪਦਾ ਘਰੁ ੨੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੨}ਪ੍ਰਥਮੇ ਗਰਭ ਮਾਤਾ ਕੈ ਵਾਸਾ ਉਹਾ ਛੋਡਿ ਧਰਨਿ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥ ^{੧੩}ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ
 ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਮੰਦਰ ਸੰਗਿ ਨ ਕਛਹੂ^{੧੪} ਜਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਅਵਰ ਸਭ ^{੧੫}ਮਿਥਿਆ
 ਲੋਭ ਲਬੀ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਓ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ^{੧੬}ਜੀਅ ਕਉ ਏਹਾ ਵਸਤੁ ਫਬੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਇਸਟ ਮੀਤ ਬੰਧਪ ਸੁਤ ਭਾਈ ਸੰਗਿ ^{੧੮}ਬਨਿਤਾ ਰਚਿ ਹਸਿਆ ॥
^{੧੯}ਜਬ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰੁ ਆਇ ਬਨਿਓ ਹੈ ਉਨ੍ ਪੇਖਤ ਹੀ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸਿਆ ॥ ੨ ॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਨਰਥ^{੨੦} ਬਿਹਾਝੀ ਸੰਪੈ ਸੁਇਨਾ ਰੂਪਾ ਦਾਮਾ ॥ ਭਾੜੀ ਕਉ ਓਹੁ
 ਭਾੜਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਰੁ ਸਗਲ ਭਇਓ ਬਿਰਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਰਥ
 ਸੰਬਾਹੇ ਗਹੁ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਮੇਰੇ ॥ ਜਬ ਤੇ ਹੋਈ ਲਾਂਮੀ ਧਾਈ ਚਲਹਿ ਨਾਹੀ ਇਕ
 ਪੈਰੇ ॥ ੪ ॥ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ^{੨੨}ਸੁਖ ਰਾਜਾ ਨਾਮੁ ਕੁਟੰਬ^{੨੩} ਸਹਾਈ ॥ ਨਾਮੁ
 ਸੰਪਤਿ^{੨੪} ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਈ ਓਹ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਤਿਪਦੇ ਘਰੁ ੨੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੨੫}ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ^{੨੬}ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ^{੨੭} ਬਿਨਸਿ ਨ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ
 ਮਾਇਆ ਬੰਧਨ ਤੂਟੇ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ
 ਛੂਟੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ^{੨੮}ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ

- ੧ ਪੂਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਵਿੱਚ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਫੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਹੀ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਡਰ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਸੰਸਾਰ।
- ੪ (ਸੰ: ਵਯਥਾ) ਪੀੜ, ਦੁੱਖ। ਹਰੀ-ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹ ਦੁੱਖ ਕਲੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦਾ।
- ੫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣੀਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਜ਼ਤ, ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਘਟਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਸੰਸਾਰੀ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸਾਕ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉੱਤਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਮਨ-ਭਾਉਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ।
- ੭ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਦੇ ਖਾਣੇ [ਸੰ: ਵਯੰਜਨ]।
- ੮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚਾਨਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਵਸਤੂ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਸੁਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਗੋਚਰ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।
- ੯ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ।
- ੧੦ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਰਾਜਾ!
- ੧੧ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਇਆ।
- ੧੩ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਮਹਿਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ।
- ੧੪ ਕੁਝ ਭੀ।
- ੧੫ ਝੂਠਾ (ਨਾਸ਼ਵਾਨ) ਲਾਲਚ ਲੋਭ ਹੈ।
- ੧੬ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਏਹੋ ਵਸਤੂ (ਹਰੀ-ਨਾਮ) ਮਾਫਕ ਆਈ ਹੈ (ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ)।
- ੧੭ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਭਰਾ।
- ੧੮ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਖੇਡਿਆ।
- ੧੯ ਜਦੋਂ ਅੰਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਬਣਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਮਿੱਤਰਾਂ, ਸਾਕਾਂ) ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਕਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ।
- ੨੦ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ। ਪੱਕਾ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਦੌਲਤ-ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਰੁਪਏ ਲਏ। ਭਾੜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭਾੜਾ (ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਬਿਗਾਨਾ ਮਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੧ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਘੋੜੇ ਤੇ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਰੱਖ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪਕੜ ਕੇ (ਸਾਂਭ ਕੇ, ਚਾਅ ਨਾਲ) ਰੱਖੇ, ਆਪਣੇ ਸਮਝੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੰਮੀ ਚੜ੍ਹਾਈ (ਲੰਮਾ ਕੂਚ ਮੌਤ ਦਾ) ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾ ਗਈਆਂ।
- ੨੨ (ਨਾਮ ਹੀ) ਸੁਖ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੁਖਦਾਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੦੨, ਨੋਟ ੪੨।
- ੨੩ ਟੱਬਰ।
- ੨੪ ਦੌਲਤ। ਰਾਮ ਰੂਪ ਧਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। 'ਗੁਰਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ (ੳ)।
- ੨੫ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਸੁਖਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸਾੜਾ ਬੁਝ ਗਿਆ।
- ੨੬ ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੨੭ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ (ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ)।
- ੨੮ (ਤੇਰਾ ਦਾਸ) ਭਗਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਹੋਇਆ।

* ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦਾ।

† ਨਾਮ-ਧਨ ਦੇ ਟਾਕਰੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ।

‡ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਹਰੀ-ਜਾਪ ਨਾਲ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ।

ਰਸਿ ਮਾਤਾ ॥ ^੧ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਹੁ ਮਾਹਿ ਨਿਰਾਲਾ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ੨ ॥
^੨ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਨ ਹੀ ਰਖਿ ਲੀਆ ਸਗਲ ਜੁਗਤਿ ਬਣਿ ਆਈ ॥ ਕਹੁ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲਾ ^੩ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਪਦੇ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*^੪ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਲੀਏ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ ਸਗਲ ਕਰਤ ਨਮਸਕਾਰੋ ॥ ਬਰਨੁ
ਜਾਤਿ ਕੋਊ ਪੂਛੈ ਨਾਹੀ ਬਾਛਹਿ ਚਰਨ ਰਵਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਠਾਕੁਰ ਐਸੋ ਨਾਮੁ
ਤੁਮਾਰੋ ॥ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਧਣੀ^੫ ਕਹੀਜੈ ^੬ਜਨ ਕੋ ਅੰਗੁ ਨਿਰਾਰੋ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ^੭ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਆਧਾਰੋ ॥ ਨਾਮਦੇਉ
ਤ੍ਰਿਲੋਚਨੁ^੮ ਕਬੀਰ ਦਾਸਰੋ^੯ ਮੁਕਤਿ ਭਇਓ ਚੰਮਿਆਰੋ^੯ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ॥
ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ^{੧੦}ਹੈ ਨਾਹੀ ਕੋਊ ਬੁਝਨਹਾਰੋ ਜਾਨੈ ਕਵਨੁ ਭਤਾ ॥
ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਰੁ ਸਗਲ ਮੋਨਿ ਜਨ ਗਹਿ ਨ ਸਕਾਹਿ ਗਤਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਪ੍ਰਭ
ਕੀ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਕਥਾ ॥ ਸੁਨੀਐ ਅਵਰ ਅਵਰ ਬਿਧਿ ਬੁਝੀਐ ਬਕਨ
ਕਥਨ ਰਹਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਆਪੇ ਭਗਤਾ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ ਆਪਨ
ਸੰਗਿ ਰਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਹੈ ਪੇਖਿਓ ਜਤੁ ਕਤਾ ॥ ੨ ॥
੨ ॥ ੧੧ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫੪ ॥ ^{੧੩}ਮਤਾ ਮਸੂਰਤਿ ਅਵਰ ਸਿਆਨਪ ਜਨ
ਕਉ ਕਛੁ ਨ ਆਇਓ ॥ ਜਹ ਜਹ ਅਉਸਰੁ ਆਇ ਬਨਿਓ ਹੈ ਤਹਾ ਤਹਾ
ਹਰਿ ਧਿਆਇਓ ॥ ੧ ॥ ^{੧੪}ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਬਿਰਦਾਇਓ ॥ ਕਰੇ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਬਾਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜਨ ਕਉ ਲਾਡ ਲਡਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੫}ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਜਨਿ ਗਾਇਓ ॥ ਸਰਨਿ
ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ^{੧੬}ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥
ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਆਰਾਧਹੁ ਪਿਆਰੋ^{੧੭} ^{੧੮}ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਜੈ
ਢੀਲਾ ॥ ^{੧੯}ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਭਾਵਨੀ ਲਾਈਐ ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਹਾਠੀਲਾ ॥
੧ ॥ ^{੨੦}ਮੋਹਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਰਾਗੀਲਾ ॥ ਬਾਸਿ ਰਹਿਓ ਹੀਅਰੇ ਕੈ ਸੰਗੇ ਪੇਖਿ
ਮੋਹਿਓ ਮਨੁ ਲੀਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਮਨਿ^{੨੧} ਹੋਤ ਅਨੰਦਾ
^{੨੨}ਉਤਰੈ ਮਨਹੁ ਜੰਗੀਲਾ ॥ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਨਾਨਕ
ਪਰੈ ਪਰੀਲਾ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੩ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ^{੨੩}ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ
ਸਾਸਤ੍ਰਗਿ ਕਹਾਵਤ ਸਭ ਕੀਨੇ ਬਸਿ ਅਪਨਹੀ ॥ ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋਝਿ
ਤੇਤੀਸਾ ਤਿਨ ਕੀ ਹੈਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੪}ਬਲਵੰਤਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹੀ

- ੧ ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਟੱਕ, ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਜਿਸ (ਮਾਲਕ) ਦਾ ਦਾਸ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਸਭ ਜੁਗਤੀਆਂ ਕੰਮ ਆ ਗਈਆਂ (ਢੇ ਢੁਕ ਪਏ)।
- ੩ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।
- ੪ ਡਿਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸਭ ਲੋਕ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ ਪੁੱਛਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਰਵਾਰੋ=ਰਵਾਲ, ਧੁੜਿ। ੫ [ਸਿੰਧੀ] ਮਾਲਕ।
- ੬ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦਾ ਪੱਖ (ਸਹਾਇਤਾ, ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ) ਨਿਰਾਲਾ (ਸਿੱਧਣਾ, ਅਸਚਰਜ) ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੭ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ (ਖੁਰਾਕ) ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
- ੮ ਕਬੀਰ-ਦਾਸ। 'ਕਬੀਰ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ†। 'ਨਾਮਦੇਵ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ†।
- ੯ ਚਮਾਰ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ! ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।
- ੧੦ ਕੋਈ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ) ਬੁੱਝਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕੌਣ (ਉਸ ਦੀ) ਜੁਗਤੀ (ਢੰਗ) ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸ਼ਿਵ, ਬਿਰੰਚਿ (ਰਚਣ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ) ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਨੀ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ) ਗਤੀ, ਅਵਸਥਾ, ਨੂੰ ਪਕੜ (ਸਮਝ) ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
- ੧੧ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਥਾ (ਲੀਲਾ) ਸਮਝ ਸੋਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੈ ਤੇ ਬੁਝਿਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
- ੧੨ ਆਪ ਹੀ ਭਗਤ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮਸਤ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਭਰਪੂਰ ਹੈ; ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ (ਸਭ ਥਾਂ) ਦੇਖਿਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਯਾ ਹੋਰ ਸਿਆਣਪਾਂ,

- ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ (ਭੀੜਾ) ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਥੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਸ਼ੁਰਤਿ [ਅ. ਮਸ਼ੁਰਤ] ਸਲਾਹ।
- ੧੪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਿਰਦ (ਸੁਭਾ, ਖਾਸਾ) ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ (ਸਾਡੀ) ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਲਾਡ ਲਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਦਾਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜਪ, ਤਪ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨੇ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਏਹੀ ਹਨ ਕਿ ਦਾਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ।
- ੧੬ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਦਾਨ। ੧੭ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ।
- ੧੮ ਅੱਖ ਫਰਕਨ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸੁਸਤੀ ਨਾ ਕਰੇ।
- ੧੯ ਅਭਿਮਾਨ ਤੇ ਹਠ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤੀ (ਸ਼ਰਧਾ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲਾਈਏ।
- ੨੦ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਮਾਣ (ਜੀਵਨ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਚੋਜੀ ਮੋਹਨ (ਹਰੀ) ਮਨ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਉਸ ਦੇ ਕਉਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੧ ਮਨ ਵਿੱਚ। ੨੨ ਅਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਜੰਗ (ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਮੈਲ) ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਮੋਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ (ਬੇਅੰਤ) ਹੈ।
- ੨੩ ਜੋ ਜੋਗੀ, ਮੁਨੀ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ), ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਸ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਤਿੰਨੇ ਦੇਵਤੇ (ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ (ਸਭ ਮਾਇਆ ਅੱਗੇ ਹੈਰਾਨ ਹਨ ਅਤੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ।
- ੨੪ ਬਲਵਾਨ (ਮਾਇਆ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਚੂਚ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਇਸ ਭਗਤ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬਾਰਸੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੰਨ ੧੨੬੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

‡ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹਰੀ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ।

§ ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਭੀ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਹਨ, ਸਿਵਾਇ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਹਰ ਮੌਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜਪ ਤਪ ਦੀ ਥਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ? ਉਹ ਭਗਤ-ਵਛਲ ਹੈ; ਭਗਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬਹੁੜੇਗਾ।

¶ ਤਰੀਕਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨ ਤੇ ਹੱਠ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ।

+ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗਿਆਨੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

^੧ਸਭ ਮਹੀ ॥ ^੨ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਸਿ ਕੋਊ ਮਰਮਾ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨਾ ਸਗਲ ਭਵਨ ਲਪਟਹੀ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਤੇ ਭਾਰੀ ਹੋਇ ਚੇਰੀ ਚਰਨ ਗਹੀ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੪ ॥
 ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^੪ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰੀ ਬੇਨੰਤੀ ਠਾਕੁਰੁ ਅਪਨਾ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ^੫ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸਰਿ ਸਗਲਾ ਦੁਰਤੁ^੬ ਮਿਟਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਠਾਕੁਰੁ ਹੋਏ ਆਪਿ ਦਇਆਲ ॥ ਭਈ ਕਲਿਆਣ' ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੁਈ
 ਹੈ ^੭ਉਬਰੇ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਮਿਲਿ ਵਰ ਨਾਰੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ
 ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਿਨਿ ਸਭ ਕਾ
 ਕੀਆ ਉਧਾਰੁ^{੧੦} ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੫ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ
 ਭਾਈ ^{੧੧}ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਤਿਨ ਕਾ ਬਲੁ ਹੈ ਥੋਰਾ ॥ ਅਨਿਕ^{੧੨} ਰੰਗ ਮਾਇਆ
 ਕੇ ਪੇਖੇ^{੧੩} ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਭੋਰਾ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਠਾਕੁਰ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ^{੧੫}ਆਹਿ
 ਨ ਮੋਰਾ ॥ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਨਿਰਗੁਨ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਮੈ ^{੧੬}ਆਹਿਓ ਤੁਮ੍ਹਰਾ ਧੋਰਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਚਰਣ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ^{੧੮}ਈਹਾ ਊਹਾ ਤੁਮ੍ਹਰਾ
 ਜੋਰਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਦਰਸੁ^{੧੯} ਪਾਇਓ ^{੨੦}ਬਿਨਸਿਓ ਸਗਲ ਨਿਹੋਰਾ ॥
 ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੬ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ^{੨੧}ਆਲ ਜਾਲ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਤਜਾਵੈ
 ਪ੍ਰਭ ਸੇਤੀ ਰੰਗੁ ਲਾਈ ॥ ਮਨ ਕਉ ਇਹ ਉਪਦੇਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ
 ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਸਾਜਨ ਐਸੋ ਸੰਤੁ ਸਹਾਈ ॥ ਜਿਸੁ ਭੇਟੇ ਤੂਟਹਿ ਮਾਇਆ
 ਬੰਧ ਬਿਸਰਿ ਨ ਕਬਹੂੰ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਕਰਤ ਕਰਤ ਅਨਿਕ ਬਹੁ
 ਭਾਤੀ ਨੀਕੀ ਇਹ ਠਹਰਾਈ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ ਭਵਜਲੁ
 ਪਾਰਿ ਪਰਾਈ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੭ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ^{੨੪}ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ
 ਉਥਾਪਨਹਾਰਾ ਕੀਮਤਿ ਜਾਇ ਨ ਕਰੀ ॥ ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਕਰੈ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ
 ਨੀਚਹ ਜੋਤਿ ਧਰੀ ॥ ੧ ॥ ਧਿਆਈਐ ਅਪਨੋ ਸਦਾ ਹਰੀ ॥ ^{੨੫}ਸੋਚ ਅੰਦੇਸਾ
 ਤਾ ਕਾ ਕਹਾ ਕਰੀਐ ਜਾ ਮਹਿ ਏਕ ਘਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਟੇਕ^{੨੬}
 ਪੂਰੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ^{੨੭}ਮਨ ਸਰਨਿ ਤੁਮ੍ਹਰੈ ਪਰੀ ॥ ਅਚੇਤ ਇਆਨੇ ਬਾਰਿਕ
 ਨਾਨਕ ਹਮ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਧਾਰਿ ਕਰੀ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੧੮ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫॥ ॥ ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਬਸਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ^{੨੮}ਚਰਣ ਕਮਲ
 ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ਤਹ ਭਰਮੁ ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੯}ਠਾਕੁਰ ਜਾ ਸਿਮਰਾ
 ਤੂੰ ਤਾਹੀ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੩੦}ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਦਾ ਸਲਾਹੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰਉ^{੩੧} ਤੁਮ ਹੀ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਆਹੀ^{੩੨} ॥

- ੧ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ।
 ੨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਬੁੱਝ ਲਿਆ।
 ੩ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਭ ਥਾਂ ਜਿੱਤ ਲਏ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਧੂ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਈ (ਹਾਰ ਗਈ) ਅਤੇ ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਏ।
 ੪ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।
 ੫ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ; ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ।
 ੬ [ਸੰ: ਦੁਰਿਤ] ਪਾਪ।
 ੭ ਮੰਗਲ, ਖੁਸ਼ੀ, ਖੈਰੀਅਤ।
 ੮ ਗੁਪਾਲ ਦੇ ਬਾਲ (ਸੇਵਕ) ਬੱਚੇ ਤਰ ਗਏ।
 ੯ ਪਤੀ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਰੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ, ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਫੜੇ ਦਾ ਜਸ ਕੀਤਾ।
 ੧੦ ਮੁਕਤੀ।
 ੧੧ ਲੜਕੇ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਜੋਰ (ਆਸਰਾ, ਮਦਦ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੧੨ ਅਨੇਕਾਂ।
 ੧੩ ਦੇਖੋ।
 ੧੪ ਰਤੀ ਭਰ।
 ੧੫ ਮੇਰਾ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਹਿ(ਆਹੇ)=ਹੈ।
 ੧੬ ਮੈਂ ਆਹਿਓ (ਚਾਹਿਆ) ਹੈ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ।
 ੧੭ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
 ੧੮ ਮੈਨੂੰ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਦਰਸ਼ਨ।
 ੨੦ (ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਇਹਸਾਨ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।
 ੨੧ (ਸੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਘਰ ਦੇ ਜਾਲ (ਬੰਧਨ) ਅਤੇ ਭਰਮ ਮੋਹ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ

ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਮਨ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਕੀ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਜੇ-ਸਹਜੇ (ਸੁਭਾਵਕ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ ਹੋਨ)।

੨੨ ਹੇ ਸੱਜਣ! ਸਤਿਗੁਰ ਐਸਾ ਸਹਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਦੇ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ।

੨੩ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ (ਕੰਮ, ਯਤਨ) ਕਰਦਿਆਂ ਅਖੀਰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਮਿਥੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਈਏ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

੨੪ ਹਰੀ ਇਕ ਪਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਫ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੀਚ ਪੁਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮਤਾ ਦੀ ਜੋਤ ਭਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

੨੫ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਯਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਘੜੀ ਭਰ (ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ) ਰਹਿਣਾ ਹੈ?

੨੬ ਆਸਰਾ।

੨੭ ਮਨ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੇਸਮਝ ਅਤੇ ਅਨਜਾਣ ਬੱਚੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਕਰ (ਹੱਥ) ਰੱਖ ਕੇ ਬਚਾ ਲਓ।

੨੮ ਕੰਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕੇ, ਤਾਂ ਭਰਮ ਅਗਿਆਨ ਨਾ ਰਿਹਾ।

੨੯ ਹੇ ਮਾਲਕ! ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਂ, ਤੂੰ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

੩੦ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰੇ!

੩੧ ਯਾਦ ਕਰਾਂ।

੩੨ ਚਾਹਾਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਾਂ।

* ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।

† ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ। ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿ-ਜਸ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

§ ਹਰੀ ਨੀਚੋਂ ਉਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਉਹ ਆਪ ਬਾਲਕ ਜਾਣ ਕੇ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

|| ਹਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਮੇਰੀ ਭੀ ਉਸੇ 'ਤੇ ਆਸ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ^੧ਟੇਕ ਭਈ ਕਰਤੇ ਕੀ ਹੋਰ ਆਸ ਬਿਡਾਣੀ ਲਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥
 ੧੯ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨਾ ਦਰਸੁ^੨ ਦੀਜੈ ਜਸੁ
 ਗਾਵਉ ^੩ਨਿਸਿ ਅਰੁ ਭੋਰ ॥ ^੪ਕੇਸ ਸੰਗਿ ਦਾਸ ਪਗ ਝਾਰਉ ਇਹੈ ਮਨੋਰਥ
 ਮੋਰ ॥ ੧ ॥ ਠਾਕੁਰ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਬੀਆ^੫ ਨ ਹੋਰ ॥ ^੬ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਹਰਿ
 ਰਸਨ ਅਰਾਧਉ ਨਿਰਖਉ ਤੁਮਰੀ ਓਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ
^੭ਸਰਬ ਕੇ ਠਾਕੁਰ ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਤੁਮਰੋ
^੮ਉਧਰਸਿ ਆਖੀ ਫੋਰ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੨੦ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ^੯ਬ੍ਰਹਮ
 ਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦ੍ਰ ਲੋਕ ਆਈ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਤੇ ਧਾਇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਉ ਜੋਹਿ
 ਨ ਸਾਕੈ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵੈ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਮੋਹਿ^{੧੦} ਆਇ ਪਰਿਓ ਸਰਨਾਇ^{੧੧} ॥
^{੧੨}ਗੁਹਜ ਪਾਵਕੋ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰਜਾਰੈ ਮੋ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਓ ਹੈ ਬਤਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਅਰੁ ਜਖੁ ਕਿੰਨਰ ਨਰ ਰਹੀ ਕੰਠਿ ਉਰਝਾਇ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਪ੍ਰਭਿ ਕਰਤੈ ਜਾ ਕੈ ਕੋਟਿ ਐਸੀ ਦਾਸਾਇ ॥ ੨ ॥
 ੧੨ ॥ ੨੧ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ^{੧੪}ਅਪਜਸੁ ਮਿਟੈ ਹੋਵੈ ਜਗਿ ਕੀਰਤਿ
 ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ^{੧੫} ਨਾਸ ਹੋਇ ਖਿਨ^{੧੬} ਮਹਿ ਸੁਖ
 ਅਨਦ ਸੇਤੀ^{੧੭} ਘਰਿ^{੧੮} ਜਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਤੇ ਘਾਲ^{੧੯} ਨ ਬਿਰਥੀ^{੨੦} ਜਾਈਐ ॥
 ਆਠ ਪਹਰ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ^{੨੧}ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਮੋਹਿ ਸਰਨਿ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ॥
^{੨੩}ਚਰਣ ਕਮਲ ਨਾਨਕ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਹਰਿ ਦਾਸਹ ਪੈਜ ਰਖਾਈਐ ॥ ੨ ॥
 ੧੩ ॥ ੨੨ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ^{੨੪}ਬਿਸੰਭਰ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਭਗਤਿ
 ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਿਫਲ^{੨੫} ਨ ਹੋਵਤ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ਉਧਾਰ^{੨੬} ॥
 ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ਰਾਚੁ^{੨੭} ॥ ਸਗਲ ਜੀਅ ਜਾ ਕਉ ਆਰਾਧਹਿ
 ਤਾਹੁ ਕਉ ਤੂੰ ਜਾਚੁ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਕਰਤੇ ਤੂੰ
 ਪ੍ਰਭੁ ^{੨੯}ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥ ਹੋਇ ਸਹਾਈ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ^{੩੦}ਤਿਸੁ ਕਹਾ ਕਰੇ
 ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ੨੩ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ^{੩੧}ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ
 ਆਪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਗੁਰਿ ਅਵਖਧੁ^{੩੨} ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਸਭੁ ਤਾਪ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੩}ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੁ ਰਖਿਓ ਪਰਮੇਸਰਿ ਅਪੁਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
^{੩੪}ਮਿਟੀ ਬਿਆਧਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੋਏ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦਾ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ^{੩੫}ਅੰਗੀਕਾਰੁ
 ਕੀਓ ਮੇਰੈ ਕਰਤੈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ^{੩੬}ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਧਰੀ

- ੧ ਮੈਨੂੰ ਇਕੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਹੋਰ ਬਿਗਾਨੀ (ਹਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ) ਆਸ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੨ ਦਰਸ਼ਨ।
- ੩ ਰਾਤ ਤੇ ਸਵੇਰੇ (ਦਿਨੇ)।
- ੪ ਮੇਰੀ ਏਹੀ ਲੋਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਾਸ) ਦੇ ਪੈਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਾਂ (ਅਤੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ)।
- ੫ ਦੂਸਰਾ।
- ੬ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ (ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ) ਤੇਰੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
- ੭ ਸਭ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੮ ਅੱਖ ਫਰਕਣ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ (ਤੁਰੰਤ ਹੀ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
- ੯ ਮਾਇਆ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਰੂਢ (ਸ਼ਿਵ) ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਨੂੰ (ਜਿੱਤ ਕੇ) ਦੌੜੀ ਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵੱਲ (ਭੈੜੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ) ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਧੋਂਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਮੈਂ।
- ੧੧ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੨ ਗੁੱਝੀ ਅੱਗ (ਮਾਇਆ) ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ; ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ (ਇਸ ਅੱਗ ਤੋਂ) ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਸਿੱਧਾਂ (ਕਰਮਾਤੀਆਂ), ਕਮਾਈ ਵਾਲਿਆਂ, ਜੱਖਾਂ, ਕਿੰਨਰਾਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ), ਮਨੁੱਖਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗਲ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਦਦ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰੌੜਾਂ ਐਸੀਆਂ (ਮਾਇਆ ਵਰਗੀਆਂ) ਦਾਸੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੪ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਬਦਨਾਮੀ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਨੇਕਨਾਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; (ਹਰੀ
- ਦੀ) ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਂ (ਇੱਜ਼ਤ) ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਡਰ।
- ੧੬ ਪਲ।
- ੧੭ ਨਾਲ।
- ੧੮ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ, ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੧੯ ਮਿਹਨਤ, ਸੇਵਾ।
- ੨੦ ਅਜਾਈਂ, ਜਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
- ੨੧ ਮਨ ਨਾਲ, ਤਨ ਨਾਲ।
- ੨੨ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਹਾਂ, ਹੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ!
- ੨੩ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਾਂ; ਹੇ ਹਰੀ! ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ।
- ੨੪ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਨਿਸਫਲ।
- ੨੬ ਮੁਕਤੀ।
- ੨੭ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ।
- ੨੮ ਮੰਗ।
- ੨੯ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ) ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈਂ।
- ੩੦ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੩੧ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਲਾਜ ਆਪ (ਹਰੀ ਨੇ) ਰੱਖ ਲਈ।
- ੩੨ ਦਵਾਈ।
- ੩੩ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
- ੩੪ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸਦਾ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਮਿਟ ਗਈ, ਸਭ ਸੁਖ ਹੋ ਗਏ।
- ੩੫ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਲਿਆ; ਇਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ (ਅਹਿੱਲ) ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ (ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਦੀ) ਜੋ ਨਿੱਤ-ਨਿੱਤ ਵਧਦੀ ਫੁਲਦੀ ਹੈ।

* ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ।

† ਮਾਇਆ ਸਭ ਨੂੰ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਕੜਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਅੱਖ ਪਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ।

‡ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਬਲਕਿ ਬੜੇ ਲਾਭ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

§ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਗਤੀ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

|| ਇਹ ਪੰਨਵਾਦ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੀਚਕ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਉਚਾਰਣ ਹੋਇਆ। ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਹਰੀ ਨਾਮ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਅਟੱਲ ਮਾਰਗ ਚਲਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ ੨੪ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ਕਬਹੂ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚੀਤੁ ਨ ਲਾਇਓ ॥ ਧੰਧਾ^੧ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ^੨
 ਅਉਧਹਿ^੩ ਗੁਣ ਨਿਧਿ^੪ ਨਾਮੁ ਨ ਗਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ
 ਜੋਰਤ ਕਪਟੇ ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਧਾਇਓ ॥ ਬਿਸਰਤ ਪ੍ਰਭ ਕੇਤੇ ਦੁਖ
 ਗਨੀਅਹਿ^੬ ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਖਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹ^੭ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ
 ਗਨਹੁ ਨ ਮੋਹਿ ਕਮਾਇਓ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੨੫ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥
 ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਵੰਤ^{੧੦} ॥ ਛੇਡਿ ^{੧੧}ਆਨ ਬਿਉਹਾਰ ਮਿਥਿਆ ਭਜੁ ਸਦਾ
 ਭਗਵੰਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਅਧਾਰੁ ਭਗਤਾ ਈਤ ਆਗੈ ਟੇਕ ॥
 ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਆ ^{੧੩}ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥ ੧ ॥ ਕਰਣ
 ਕਾਰਣ ਸੰਮ੍ਰਥ^{੧੪} ਸ੍ਰੀਧਰ ^{੧੫}ਸਰਣਿ ਤਾ ਕੀ ਗਹੀ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ
 ਰਵਾਲ ਸਾਧੂ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਿਧਿ ਲਹੀ ॥ ੨ ॥ ੧੭ ॥ ੨੬ ॥

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਛੇਡਿ ਸਗਲ ਸਿਆਣਪਾ ^{੧੮}ਸਾਧ ਸਰਣੀ ਆਉ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੋ ਪ੍ਰਭੂ
 ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰੇ ਚਿਤ ਚਰਣ ਕਮਲ ਅਰਾਧਿ^{੧੯} ॥ ਸਰਬ ਸੁਖ
 ਕਲਿਆਣ^{੨੦} ਪਾਵਹਿ ਮਿਟੈ ਸਗਲ ਉਪਾਧਿ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਮਾਤ ਪਿਤਾ
 ਸੁਤ ਮੀਤ ਭਾਈ ਤਿਸੁ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ^{੨੩}ਈਤ ਉਤ ਜੀਅ ਨਾਲਿ
 ਸੰਗੀ ਸਰਬ ਰਵਿਆ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਕੋਟਿ ਜਤਨ ਉਪਾਵ ਮਿਥਿਆ ਕਛੁ
 ਨ ਆਵੈ ਕਾਮਿ ॥ ਸਰਣਿ ਸਾਧੂ ^{੨੫}ਨਿਰਮਲਾ ਗਤਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਨਾਮਿ ॥
 ੩ ॥ ਅਗਮ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾ ^{੨੬}ਸਰਣਿ ਸਾਧੂ ਜੋਗੁ ॥ ^{੨੭}ਤਿਸੁ ਪਰਾਪਤਿ
 ਨਾਨਕਾ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੨੭ ॥ ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^{੨੮}ਆਪਨਾ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦ ਹੀ ਰਮਹੁ^{੨੯} ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ
 ਅਰਾਧਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਹਿ ਜਾਇ ਮਨ ਕੀ ਚਿੰਦ^{੩੦} ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਾਪਿ
 ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ^{੩੧}ਸੂਖ ਸਹਜ ਅਨੰਦ ਪਾਵਹਿ ਮਿਲੀ ਨਿਰਮਲ ਥਾਉ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ^{੩੨}ਉਧਾਰਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧਿ ॥
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਿਨਸੈ ਮਿਟੈ ਸਗਲ ਉਪਾਧਿ ॥ ੨ ॥ ^{੩੩}ਅਟਲ ਅਛੇਦ
 ਅਭੇਦ ਸੁਆਮੀ ਸਰਣਿ ਤਾ ਕੀ ਆਉ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਅਰਾਧਿ ਹਿਰਦੈ ^{੩੪}ਏਕ
 ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਪ੍ਰਭਿ ਦਇਆ ਧਾਰੀ ਬਖਸਿ ਲੀਨੇ ਆਪਿ ॥

- ੧ ਸੰਸਾਰੀ ਕੰਮ, ਝਮੇਲੇ।
- ੨ ਗੁਜਰ ਗਈ।
- ੩ ਉਮਰ।
- ੪ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੫ (ਅਸੀਂ) ਛਲੀਏ ਲੋਕ ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਜੋੜਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋੜੇ-ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।
- ੬ ਗਿਣੀਏ, ਕਹੀਏ।
- ੭ ਵੱਡੀ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ (ਮਾਇਆ) ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ
- ੮ ਕਿਰਪਾ।
- ੯ ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ, ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਗਿਣੋ; ਮੇਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਨਾ ਵੇਖੋ।
- ੧੦ ਜਪਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਹੋਰ ਝੂਠੇ ਵਿਹਾਰ।
- ੧੨ ਇਕੋ ਨਾਮ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਏਥੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ (ਏਹੋ) ਟੇਕ ਹੈ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਬਿਬੇਕ-ਬੁੱਧੀ (ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਰਖ)।
- ੧੪ ਬਲ ਵਾਲਾ।
- ੧੫ [ਸ੍ਰੀ (ਲਛਮੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਤੀ), ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੧੬ ਪਕੜੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਜੁਗਤੀ (ਸੰਸਾਰਕ ਕਾਮਯਾਬੀ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਚਰਣ-ਧੂੜ ਹੀ ਹੈ; ਮੈਂ ਹਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਸੰਤ ਦੀ (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨੀ ਆਓ।

- ੧੯ ਭਜੋ, ਧਿਆਨ ਕਰੋ।
- ੨੦ ਖੈਰੀਅਤ।
- ੨੧ ਬਿਪਤਾ, ਝਗੜਾ।
- ੨੨ ਉਸ (ਹਰੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤਰ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹੋ ਸਹਾਈ ਹੈ।
- ੨੩ ਏਥੇ ਓਥੇ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ) ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਾਥੀ (ਸਹਾਈ) ਹੈ; ਅਤੇ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਓਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੨੪ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਯਤਨ ਅਤੇ ਢੰਗ ਝੂਠੇ (ਨਿਸਫਲ) ਹਨ।
- ੨੫ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਜੋਗਾ ਹੈ, ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।
- ੨੭ ਹਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ) ਮਿਲਾਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
- ੨੮ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।
- ੨੯ ਜਪੋ, ਭਜੋ।
- ੩੦ ਚਿੰਤਾ।
- ੩੧ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਖ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩੨ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਉਧਾਰੋ (ਬਚਾਓ, ਉੱਨਤ ਕਰੋ)।
- ੩੩ ਕਦੇ ਨਾ ਟਲਣ (ਮਰਨ) ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੰਨ ਨਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿੰਨ੍ਹ ਨਾ ਸਕੇ।
- ੩੪ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ ਲਾਓ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਸਰਨ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਆ ਚੰਬੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ।

† ਹੋਰ ਧੰਧੇ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਵਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

^੧ਸਰਬ ਸੁਖ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਿ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੨੮ ॥
 ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੨ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ ਗਈ ਸੰਕਾ ਤੂਟਿ ॥ ਦੁਖ
 ਅਨੇਰਾ ਭੈ ਬਿਨਾਸੇ ਪਾਪ ^੩ਗਏ ਨਿਖੁਟਿ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਮਨਿ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ^੪ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਗੋਬਿੰਦ ਧਿਆਏ ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੫ਜਾਪ ਤਾਪ ਅਨੇਕ ਕਰਣੀ ਸਫਲ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ॥ ^੬ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ
 ਆਪਿ ਰਾਖੇ ਭਏ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥ ੨ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨ ਬਿਸਰੁ ਕਬਹੂੰ ਬ੍ਰਹਮ'
 ਪ੍ਰਭ ਸਮਰਥ ॥ ਗੁਣ ਅਨਿਕ ^੭ਰਸਨਾ ਕਿਆ ਬਖਾਨੈ ਅਗਨਤ ^੮ਸਦਾ
 ਅਕਥ ^੯ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ ਤਾਰਣ ^{੧੧}ਦਇਆਲ ^{੧੨}ਕਿਰਪਾ
 ਕਰਣ ॥ ^{੧੩}ਅਟਲ ਪਦਵੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰਣ ॥
 ੪ ॥ ੩ ॥ ੨੯ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੪}ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਹੁ ਸਘਨ ਮਾਇਆ ਮਹਾ
 ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ^{੧੫}ਗੁਰਿ ^{੧੬}ਨਾਮੁ ਦੀਨੋ ਕਰਣ ਕਾਰਣ
 ਜੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਾਛੀਐ ^{੧੭}ਜਨ ਧੂਰਿ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਲਹਹਿ
 ਪਾਤਿਕ ^{੧੮}ਗੋਬਿੰਦ ^{੧੯}ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਆਦਿ ਅੰਤੇ ਮਧਿ ਆਸਾ
 ਕੂਕਰੀ ਬਿਕਰਾਲ ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੀਰਤਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣੰ ਕਾਟੀਐ ਜਮ
 ਜਾਲ ॥ ੨ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮੂਠੇ ^{੨੧}ਸਦਾ ਆਵਾ ਗਵਣ ^{੨੨} ॥ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੇਮ
 ਭਗਤਿ ਗੁਪਾਲ ਸਿਮਰਣ ਮਿਟਤ ^{੨੩}ਜੋਨੀ ਭਵਣ ॥ ੩ ॥ ਮਿਤ੍ਰੁ ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤ੍ਰੁ ^{੨੪}
 ਸੁਰਰਿਦ ^{੨੫}ਤੀਨਿ ਤਾਪ ਜਲੰਤ ॥ ਜਪਿ ਰਾਮ ਰਾਮਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰੇ ਮਿਲੈ ਹਰਿ
 ਜਨ ਸੰਤ ॥ ੪ ॥ ^{੨੬}ਸਰਬ ਬਿਧਿ ਭ੍ਰਮਤੇ ਪੁਕਾਰਹਿ ਕਤਹਿ ਨਾਹੀ ਛੋਟਿ ॥ ਹਰਿ
 ਚਰਣ ਸਰਣ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜੁ ਗਹੀ ਨਾਨਕ ਓਟ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ੩੦ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ਦੁਪਦੇ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੩੦}ਆਰਾਧਿ ਸ੍ਰੀਧਰ ^{੩੧}ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਜੋਗੁ ॥ ^{੩੨}ਗੁਣ
 ਰਮਣ ^{੩੩}ਸ੍ਰਵਣ ਅਪਾਰ ਮਹਿਮਾ ਫਿਰਿ ਨ ਹੋਤ ਬਿਓਗੁ ^{੩੪} ॥ ੧ ॥ ^{੩੫}ਮਨ
 ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਉਪਾਸ ॥ ^{੩੬}ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੰਤ ਸਿਮਰਣਿ ਕਾਟਿ ਜਮਦੂਤ
 ਫਾਸ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੭}ਸਤ੍ਰੁ ਦਹਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਹਨ ਅਵਰ ਕਛੁ ਨ
 ਉਪਾਉ ॥ ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ^{੩੮}ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕ ^{੩੯}ਨਾਮ ਸੁਆਉ ॥ ੨ ॥
 ੧ ॥ ੩੧ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ^{੪੦}ਸਰਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ ^{੪੧}ਦੁਖ
 ਭੰਜਨੁ ^{੪੨}ਸੁਖ ਰਾਇ ॥ ^{੪੩}ਜਾਹਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਭੈ ਭਰਮਾ ਨਿਰਮਲ ਗੁਣ
 ਪ੍ਰਭੁ ਗਾਇ ॥ ੧ ॥ ਗੋਵਿੰਦ ^{੪੪}ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਠਾਉ ^{੪੫} ॥

- ੧ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਰੂਪ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਸ਼ੰਕਾ-ਭਰਮ, ਸ਼ੱਕ, ਅਗਿਆਨ।
 ੩ ਮੁਕ ਗਏ।
 ੪ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਬਚਨ (ਉਪਦੇਸ਼) ਲੈ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਅਤਿ ਪਵਿੱਤਰ ਗੀਤੀ (ਜੁਗਤੀ) ਨਾਲ ਧਿਆਇਆ।
 ੫ ਫਲਦਾਇਕ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਜਪ ਤਪ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਭ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।
 ੬ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ।
 ੭ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ।
 ੮ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ।
 ੯ ਜੀਭ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕਰੇ?
 ੧੦ ਅਗਿਣਤ
 ੧੧ ਨਾ ਕਥੇ (ਕਹੇ) ਜਾਣ ਵਾਲੇ।
 ੧੨ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ।
 ੧੩ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ।
 ੧੪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੫ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨਾ ਇਹ ਅਟੱਲ ਰੁਤਬਾ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ! ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੱਕੀ ਕਰ (ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕੜ)।
 ੧੬ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹੀ ਮਾਇਆ (ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ) ਇਹ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਰੋਗ ਹੈ।
 ੧੭ ਦਵਾਈ।
 ੧੮ (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਸਭ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦਵਾਈ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਦਾਨੁ ਦੀਨੋ' ਹੈ।
 ੧੯ ਲੋਚੀਏ, ਇੱਛਾ ਕਰੀਏ। ਮਨ ਨਾਲ, ਤਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮੰਗੀਏ।
 ੨੦ ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ, ਪਾਪ।
 ੨੧ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਸਾਨੂੰ ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਡਰਾਉਣੀ ਕੁੱਤੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਜਾਲ (ਡਰ) ਕਟੀਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਠੱਗੇ ਹੋਏ।
 ੨੪ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਉਣਾ।
 ੨੬ ਇਸਤਰੀ।
 ੨੭ ਨੇਕ-ਦਿਲ, ਸੁਭਚਿੰਤਕ।
 ੨੮ (ਇਹ ਸਭ) ਤਿੰਨ ਤਾਪਾਂ (ਦੁੱਖਾਂ) ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਦੁੱਖ ਇਹ ਹਨ :- ੧ ਆਧਿ (ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ); ੨ ਬਿਆਧਿ (ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ); ੩ ਉਪਾਧਿ (ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਦੁੱਖ)
 ੨੯ ਜੀਵ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਹਰੀ ਦੇ ਅਪਾਰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ; ਅਸਾਂ ਇਹੋ ਓਟ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕੜੀ ਹੈ।
 ੩੦ [ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੇ ਪਤੀ] ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ।
 ੩੧ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸਭ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਣ।
 ੩੨ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ।
 ੩੩ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਹਰੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਮਹਿਮਾ (ਤਾਰੀਫ਼) ਸੁਣਨਾ।
 ੩੪ ਵਿਛੋੜਾ।
 ੩੫ ਹੇ ਮਨ! (ਹਰੀ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਪਾਸ ਬੈਠ (ਪੂਜਾ ਕਰ) ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ=ਚਰਣ+ਅਰਬਿੰਦ (ਕੰਵਲ)=ਕੰਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨ।
 ੩੬ ਝਗੜੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਦੂਤਾਂ (ਸੇਵਕਾਂ) ਦੀ ਪਾਈ ਫਾਹੀ ਸਾਡੇ ਗਲੇ ਤੋਂ ਕਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
 ੩੭ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਹੀ (ਸਾਧਨ ਹੈ); ਹੋਰ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੩੮ ਕਿਰਪਾ।
 ੩੯ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ (ਪ੍ਰੀਤੀ) ਮਿਲੇ।
 ੪੦ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਜੋਗਾ, ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਮਥ।
 ੪੧ ਦੁੱਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੪੨ ਸੁਖ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੯੭, ਨੋਟ ੨੨।
 ੪੩ ਹਰੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭੈ ਤੇ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੪੪ ਹੇ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦੇ ਇੰਦ (ਰਾਜਾ, ਮਾਲਕ), ਹਰੀ!
 ੪੫ ਜਗ੍ਹਾ, ਆਸਰਾ, ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਜਪੀ ਤੁਮਾਰਾ ਨਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਸਤਿਗੁਰ
ਸੇਵਿ ਲਗੇ ਹਰਿ ਚਰਨੀ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਕਵਲ^੨ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਏ
ਸਾਧਸੰਗੇ ^੩ਦੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਤਿਆਗੀ ॥ ੨ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ
ਸਿਮਰੈ ^੪ਦੀਨ ਦੈਆਲਾ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਉਧਰੈ ਬਿਨਸੇ ਸਗਲ
ਜੰਜਾਲਾ^੫ ॥ ੩ ॥ ਚਰਣ ਅਧਾਰੁ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ^੬ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਥਿ ॥
ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੀ ^੭ਦੇ ਰਾਖਿਓ ਹਰਿ ਹਾਥ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ॥

ਗੁਜਰੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*^੮ਏਕ ਨਗਰੀ ਪੰਚ ਚੋਰ ਬਸੀਅਲੇ ਬਰਜਤ ਚੋਰੀ ਧਾਵੈ ॥ ^੯ਤ੍ਰਿਹਦਸ ਮਾਲ
ਰਖੈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਧਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੦}ਚੇਤਹੁ ਬਾਸੁਦੇਉ ਬਨਵਾਲੀ ॥
ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਜਪਮਾਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਉਰਧ ਮੂਲ ਜਿਸੁ ਸਾਖ ਤਲਾਹਾ
ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਜਿਤੁ ਲਾਗੇ ॥ ^{੧੨}ਸਹਜ ਭਾਇ ਜਾਇ ਤੇ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ
ਜਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਪਾਰਜਾਤੁਝ ਘਰਿ ਆਗਨਿ ਮੇਰੈ ਪੁਹਪ ਪਤ੍ਰ ਤਤੁ ਡਾਲਾ ॥
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸੰਭੂ ਛੋਡਹੁ ਬਹੁਤੁ ਜੰਜਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਸੁਣਿ ਸਿਖਵੰਤੇ
ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ^{੧੫} ਛੋਡਹੁ ਮਾਇਆ ਜਾਲਾ ॥ ਮਨਿ ਬੀਚਾਰਿ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ
^{੧੬}ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਕਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ^{੧੭}ਸੋ ਗੁਰੂ ਸੋ ਸਿਖੁ ਕਥੀਅਲੇ ਸੋ ਵੈਦੁ
ਜਿ ਜਾਣੈ ਰੋਗੀ ॥ ਤਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਕੰਮੁ ਨ ਧੰਧਾ ਨਾਹੀ ਧੰਧੈ ਗਿਰਹੀ ਜੋਗੀ ॥
੫ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜੀਅਲੇ^{੧੮} ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਤਿਸ ਮਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਮਨਿ
ਤਤੁ ਅਵਿਗਤੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ ॥ ੬ ॥ ^{੨੦}ਗਿਆਨੁ
ਧਿਆਨੁ ਸਭ ਦਾਤਿ ਕਥੀਅਲੇ ਸੇਤ ਬਰਨ ਸਭਿ ਦੂਤਾ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਮਧੁ
ਤਾਸੁ ਰਸਾਦੰ ਜਾਗਤ ਨਾਹੀ ਸੂਤਾ ॥ ੭ ॥ ^{੨੧}ਮਹਾ ਗੰਭੀਰ ਪਤ੍ਰ ਪਾਤਾਲਾ
ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੁਆਇਆ ॥ ^{੨੨}ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂ ਮਮ ਪੁਨਹਿ ਨ ਗਰਭੰ ਬਿਖੁ
ਤਜਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਇਆ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਕਵਨ ਕਵਨ
ਜਾਚਹਿ^{੨੩} ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ਤਾ ਕੇ ਅੰਤ ^{੨੪}ਨ ਪਰਹਿ ਸੁਮਾਰ ॥ ਜੈਸੀ ਭੂਖ ਹੋਇ
^{੨੫}ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਤੂੰ ਸਮਰਥੁ ਸਚੁ ਦੇਵਣਹਾਰ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਐ ਜੀ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ
ਸਚੁ ਆਧਾਰ^{੨੭} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭਰੇ
ਭੰਡਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੮}ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਰਹਹਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਏਕਾ ਏਕੀ ਸਬਦੁ
ਬੀਚਾਰ ॥ ਜਲੁ ਥਲੁ ਧਰਣਿ ਗਗਨੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ਆਪੇ ਆਪੁ ਕੀਆ ਕਰਤਾਰ ॥
੨ ॥ ^{੨੯}ਨਾ ਤਦਿ ਮਾਇਆ ਮਗਨੁ ਨ ਛਾਇਆ ਨਾ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਨ ਜੋਤਿ

- ੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ।
- ੨ ਹਿਰਦੇ ਕਮਲ, ਮਨ।
- ੩ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ।
- ੪ ਨਿਮਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੫ ਝਮੇਲੇ, ਫਾਹੀਆਂ।
- ੬ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ, ਏਥੇ ਓਥੇ, ਸਭ ਥਾਈਂ।
- ੭ ਹਰੀ ਨੇ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
- ੮ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ (ਸਰੀਰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਚੋਰ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ) ਵਸਦੇ ਹਨ; ਰੋਕਦਿਆਂ ਰੋਕਦਿਆਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੯ (ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਅਤੇ ਦਸ ਵਿਸ਼ੇ) ਇਹਨਾਂ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਆਪਣਾ ਆਤਮਕ ਮਾਲ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਵਾਸਦੇਵ (ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਅਤੇ ਬਨਵਾਲੀ (ਜੰਗਲ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੈ; ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਰਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਇਹੋ ਜਪਣ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਜਿਸ ਦੀ ਉਰਧ (ਉਪਰ ਨੂੰ) ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਾ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਮਾਇਆ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵੇਦ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਕਥਹਿ ਆਕਾਰੁ॥ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਨੁ॥ ਤੁਰੀ ਅਵਸਥਾ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹਰਿ ਜਾਨੁ॥” (ਗਉੜੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੫੪)
- ੧੨ (ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਜੋ ਚੌਥੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਪਾਰਜਾਤ ਬਿਰਛ ਹਰੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਤੁ, (ਸੱਚ, ਅਸਲੀਅਤ) ਉਸ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਟਾਹਣ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਹਰੀ) ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ (ਸਤਿਆ) ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। (ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਓ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਝਮੇਲੇ ਛੱਡ ਦਿਓ।
- ੧੪ ਹੇ ਸਿਖਿਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰਮੁਖੇ) ਸੁਣੋ!
- ੧੫ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਫੇਰ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਨਾ ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

- ੧੭ ਉਹ ਹਕੀਮ ਹੈ ਜੋ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝੇ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ ਉਸ ਦਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸਿੱਖ ਹੈ ਜੋ ਰੋਗੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝੇ, ਭਾਵ ਭੁੱਲੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਹਜ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੰਮ ਅਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ; ਉਹ ਧੰਧੇ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਨਹੀਂ— ਉਹ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੁ ਹੋਇਆ।
- ੧੮ ਛੱਡ ਦਿਓ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਹੰਕਾਰ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਉਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ)।
- ੧੯ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਤਤ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ।
- ੨੦ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਸਭ ਦਾਤ ਕਹੋ (ਸਮਝੋ) : (ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਮਿਲੇ ਉਸ ਦੇ) ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਦੂਤ (ਜਿੰਨ) ਸਭ ਸੇਤ ਵਰਨ (ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ) ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਮਲ ਦਾ ਸ਼ਹਿਦ (ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ) ਚਖਿਆ ਹੈ; ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਾਗਦਾ (ਸੁਚੇਤ) ਹੈ ਅਤੇ ਅਵੇਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੨੧ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪਤਾਲ ਹਨ; ਉਹ ਸਭ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ)।
- ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਜੂਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ; ਜ਼ਹਿਰ (ਮਾਇਆ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਮੰਗਦੇ ਹਨ । ੨੪ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
- ੨੫ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ। ੨੬ ਹੇ ਜੀ! (ਸੰਬੋਧਨ ਸ਼ਬਦ)।
- ੨੭ (ਜਪ, ਤਪ ਆਦਿ) ਆਸਰਾ ਹਨ।
- ੨੭ (ਕਈ) ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਅਸਵਥਾ ਵਿੱਚ ਜਲ ਥਲ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। (ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਆਪੇ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਨਾ ਤਦੋਂ (ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ) ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ (ਅਗਿਆਨ ਦਾ) ਅੰਧੇਰਾ, ਨਾ ਸੂਰਜ ਚੰਨ, ਨਾ ਅਸਚਰਜ ਚਾਨਣੀ (ਦੀ ਸੁਧਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਖਿਆਲ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰਮਤ ਵਾਲਾ ਸਹੀ ਖਿਆਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਵਾਲੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹਟਾ ਕੇ ਇਕ ਅਵਿਗਤ ਨਿਰੰਜਨ, ਸੈਭੰ, ਸੁੰਨ ਰੂਪ ਹਸਤੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

† 'ਇਕ ਐਸਾ ਪੁਰਾਤਨ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਲ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ : ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਅਕਾਲ ਬ੍ਰਹਮ । ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ" (ਕੰਠਪਨਿਸ਼ਦ ੨, ੬, ੧) ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਤੇਤ੍ਰਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ੧, ੧੦; ਗੀਤਾ, ੧੫, ੧।

‡ ਇੰਦਰ ਦੇ ਬਾਗ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜੋ ਸਭ ਮਨ-ਭਾਵਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਪਾਰ ॥ ^੧ਸਰਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲੋਚਨ ਅਭ ਅੰਤਰਿ ਏਕਾ ਨਦਰਿ ਸੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ
 ਸਾਰ ॥ ੩ ॥ ਪਵਣੁ^੨ ਪਾਣੀ ਅਗਨਿ ਤਿਨਿ ਕੀਆ ^੩ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ
 ਅਕਾਰ ॥ ^੪ਸਰਬੇ ਜਾਚਿਕ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ^੫ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਅਪੁਨੈ ਬੀਚਾਰ ॥ ੪ ॥
^੬ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਜਾਚਹਿ ਪ੍ਰਭ ਨਾਇਕ ਦੇਦੇ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਭੰਡਾਰ ॥ ਉਧੈ ਭਾਂਡੈ
 ਕਛੁ ਨ ਸਮਾਵੈ ਸੀਧੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਰੈ ਨਿਹਾਰ ॥ ੫ ॥ *^੭ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਤਰਿ
 ਜਾਚਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਜਾਚਿ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰ ॥ ਜੈਸੀ ਪਿਆਸ ਹੋਇ ਮਨ
 ਅੰਤਰਿ ^੮ਤੈਸੇ ਜਲੁ ਦੇਵਹਿ ਪਰਕਾਰ ॥ ੬ ॥ ਬਡੇ ਭਾਗ ਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਅਪੁਨਾ
^੯ਭੇਦੁ ਨਾਹੀ ਗੁਰਦੇਵ ਮੁਰਾਰ ॥ ^{੧੦}ਤਾ ਕਉ ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜਸੁ ਜੋਹੈ ਬੁਝਹਿ
 ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰ ॥ ੭ ॥ ^{੧੧}ਅਬ ਤਬ ਅਵਰੁ ਨ ਮਾਗਉ ਹਰਿ ਪਹਿ
^{੧੨}ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਦੀਜੈ ਪਿਆਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਚਾਤ੍ਰਕੁ^{੧੩} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਮਾਰੈ
 ਹਰਿ ਜਸੁ ਦੀਜੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਐ ਜੀ
 ਜਨਮਿ^{੧੪} ਮਰੈ ਆਵੈ ਫੁਨਿ^{੧੫} ਜਾਵੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਤਿ^{੧੬} ਨਹੀ ਕਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਪ੍ਰਾਣੀ ^{੧੭}ਨਾਮੇ ਰਾਤੇ ਨਾਮੇ ^{੧੮}ਗਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ^{੧੯}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜਾਚੇ ਐਸੀ ਨਾਮ ਬਡਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਐ ਜੀ ^{੨੦}ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਭਿਖਿਆ ਕਉ ਕੇਤੇ ^{੨੧}ਉਦਰੁ ਭਰਨ ਕੈ
 ਤਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨਾਹੀ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਾਣੀ^{੨੨} ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਰਬੁ^{੨੩} ਨ
 ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਐ ਜੀ ਕਾਲੁ ਸਦਾ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਠਾਢੇ^{੨੪} ^{੨੫}ਜਨਮਿ ਜਨਮਿ
 ਵੈਰਾਈ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਬਾਚੇ^{੨੬} ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ
 ਸਰਣਾਈ ^{੨੭}ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਦੂਤੁ ^{੨੮}ਨ ਸਕੈ ਸੰਤਾਈ ॥ ^{੨੯}ਅਵਿਗਤ ਨਾਥ
 ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਾਤੇ ਨਿਰਭਉ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੪ ॥ ਐ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਦਿੜਹੁ^{੩੦}
 ਨਾਮੇ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ^{੩੧}ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ
 ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ੫ ॥ ਐ ਜੀ ਭਾਗਿ ਪਰੇ ਗੁਰ ਸਰਣਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਮੈ
 ਅਵਰ ਨ ਦੂਜੀ ਭਾਈ ॥ ਅਬ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੁ ਪੁਕਾਰਉ ^{੩੨}ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ
 ਸਖਾਈ ॥ ੬ ॥ ਐ ਜੀ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ^{੩੩} ਨਾਮ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਤੁਝ ਹੀ ਸਿਉ ਬਨਿ
 ਆਈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਦਰਸੁ^{੩੪} ਦਿਖਾਵਹੁ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਈ ॥
 ੭ ॥ ਐ ਜੀ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ^{੩੫}ਕਿਛੁ ਰਹੈ ਨ ਦੀਸੈ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ
 ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੀਜੈ ^{੩੬}ਹਿਰਦੈ ਕੰਠਿ ਬਣਾਈ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥
 ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ‡ਐ ਜੀ ਨਾ ਹਮ ਉਤਮ ਨੀਚ ਨ ਮਧਿਮ^{੩੭} ਹਰਿ
 ਸਰਣਾਗਤਿ ^{੩੮}ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ ॥ ^{੩੯}ਨਾਮ ਰਤੇ ਕੇਵਲ ਬੈਰਾਗੀ ਸੋਗ ਬਿਜੋਗ

- ੧ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ (ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ) ਦੀ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਹਵਾ।
- ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਰਚੇ।
- ੪ ਸਾਰੇ ਮੰਗਤੇ ਹਨ।
- ੫ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੁਜਬ ਦਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ; ਦੋਂਦੇ-ਦੋਂਦੇ ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮੁਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਲਟੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਸਿਧੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਤੂੰ ਦੇਖ ਲੈ (ਪਰਤਾ ਕੇ)। (ਮਨਮੁਖ ਮਨ ਉਲਟੇ ਭਾਂਡੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਧੇ ਭਾਂਡੇ ਹਨ)।
- ੭ ਸਿਧ ਲੋਕ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ (ਕਰਾਮਾਤਾਂ) ਮੰਗ ਕੇ (ਹਰੀ) ਦਾ ਜੈਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਤੂੰ ਵੈਸੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਲ ਦੋਂਦਾ ਹੈਂ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮੁਰਾਰੀ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਮੁਰਾਰ= ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ। ਇਥੇ 'ਮੁਰਾਰ' ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਰਾਹੇ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਵੇਂ 'ਨਿਹਾਰ' ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਲਫਜ਼ 'ਬੀਚਾਰ' ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗ-ਰਹਿਤ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ਜੋ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੁਝਦੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ।
- ੧੨ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਿਓ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

- ੧੩ ਪਪੀਹਾ। ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ॥
- ੧੪ ਜੰਮ ਕੇ।
- ੧੫ ਫੇਰ।
- ੧੬ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ, ਮੁਕਤੀ।
- ੧੭ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਗਤੀ (ਮੁਕਤੀ) ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ।
- ੧੯ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਭਿਛਿਆ (ਦਾਨ) ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਭੇਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੧ ਪੇਟ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ।
- ੨੨ ਹੋ ਮਨੁੱਖ!
- ੨੩ ਹੰਕਾਰ।
- ੨੪ ਖੜਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਹਰ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ।
- ੨੬ ਬਚ ਗਏ।
- ੨੭ (ਕਾਲ) ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੨੮ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।
- ੨੯ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ)।
- ੩੦ ਪੱਕਾ ਕਰੋ।
- ੩੧ ਟੇਕ (ਆਸਰਾ) ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਲਾਜ਼।
- ੩੪ ਦਰਸ਼ਨ।
- ੩੫ ਕੁਝ ਭੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।
- ੩੬ ਮਨ ਵਿੱਚ ਤੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਕੇ ਰੱਖਾਂ।
- ੩੭ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਮੇਲ ਦੇ।
- ੩੮ ਹਰੀ ਦੇ ਲੋਕ (ਦਾਸ) ਹਾਂ।
- ੩੯ ਜੋ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਓਹੀ ਨਿਰੋਲ ਵੈਰਾਗੀ (ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ) ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਮ, ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ ਰੋਗ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਿਸਰਜਿਤ=ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਛੱਡੇ ਹੋਏ।

- * ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਤਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਮਾਇਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ; ਤੇ ਕਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਨਾਮ ਦੀ ਉਪਾਸਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।
- † ਕਈ ਨਿਰਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਮੰਗਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਿਆਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਮਤ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ‡ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਰ-ਚਿਤ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਂ ਉੱਚੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਨਾ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਕਬੂਲਦਾ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਸਰਜਿਤ ਰੋਗ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੇ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ॥
 ੧ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਕਿ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾ ਜਮ ਕਾਣਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਬਾਕੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ੨ ਰਸਨ ਰਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗੇ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ੩ ਸਹਜਿ
 ਹਰੀ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਗਿ ਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨਿਹਫਲ ਮੇਕ^੪
 ਘਰੀ ॥ ੨ ॥ ਐ ਜੀ ੫ ਖੋਟੇ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਨਿੰਦਕ ਗਤਿ ਨਹੀ
 ਕਾਈ ॥ ੬ ਰੋਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਬਖਸ ਨ ਮੇਟੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥ ੩ ॥ ਐ
 ਜੀ ਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤਿ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਈ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ^੭ ਆਪਿ ਦਿਵਾਈ ॥ ਨਿੰਦਕ
 ਨਰ ੮ ਕਾਲੇ ਮੁਖ ਨਿੰਦਾ ਜਿਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਦਾਤਿ ਨ ਭਾਈ ॥ ੪ ॥ ਐ ਜੀ ਸਰਣਿ
 ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਬਖਸਿ^੯ ਮਿਲਾਵੈ ੧੦ ਬਿਲਮ ਨ ਅਧੂਆ ਰਾਈ ॥ ੧੧ ਆਨਦ ਮੂਲੁ ਨਾਥੁ
 ਸਿਰਿ ਨਾਥਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੫ ॥ ਐ ਜੀ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ
 ਕਰਿ ਰਵਿਆ^{੧੨} ਗੁਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮਨਿ^{੧੩} ਚੁਕਾਈ ॥ ੧੪ ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ ਕੰਚਨੁ ਧਾਤੁ
 ਹੋਈ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੬ ॥ ੧੫ ਹਰਿਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੀ
 ਮਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਈ ॥ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਜਨ ਸੰਗਤਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ
 ਮਿਲਾਈ ॥ ੭ ॥ ਤੂੰ ੧੬ ਵਡ ਪੁਰਖੁ ੧੭ ਅਗੰਮ ਤਰੋਵਰੁ* ਹਮ ਪੰਖੀ ਤੁਝ ਮਾਹੀ ॥
 ਨਾਨਕ ੧੮ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਦੀਜੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ॥ ੮ ॥ ੪ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧੯ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਆਰਾਧਿਤੰ ਸਚੁ ਪਿਆਸ ਪਰਮ ਹਿਤੰ ॥ ਬਿਲਲਾਪ ਬਿਲਲ
 ਬਿਨੰਤੀਆ ਸੁਖ ਭਾਇ ਚਿਤ ਹਿਤੰ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਨਾਮੁ ੨੦ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ॥
 ੨੧ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤਾਰਿ ਤਾਰਣ ਰਮ^{੨੨} ਨਾਮ ਕਰਿ ਕਰਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ੨੩ ਏ ਮਨ ਮਿਰਤ ਸੁਭ ਚਿੰਤੰ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਹਰਿ ਰਮਣੰ ॥ ਮਤਿ ਤਤੁ ਗਿਆਨੰ
 ਕਲਿਆਣ ਨਿਧਾਨੰ ਹਰਿ ਨਾਮ ਮਨਿ ਰਮਣੰ ॥ ੨ ॥ ੨੪ ਚਲ ਚਿਤ ਵਿਤ ਭ੍ਰਮਾ
 ਭ੍ਰਮੰ ਜਗੁ ਮੋਹ ਮਗਨ ਹਿਤੰ ॥ ਥਿਰੁ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਦਿੜੰ ਮਤੀ ਗੁਰ ਵਾਕਿ
 ਸਬਦ ਰਤੰ ॥ ੩ ॥ ੨੫ ਭਰਮਾਤਿ ਭਰਮੁ ਨ ਚੁਕਈ ਜਗੁ ਜਨਮਿ ਬਿਆਧਿ ਖਪੰ ॥
 ਅਸਥਾਨੁ ਹਰਿ ਨਿਹਕੇਵਲੰ ਸਤਿ ਮਤੀ ਨਾਮ ਤਪੰ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ਇਹੁ ਜਗੁ ਮੋਹ
 ਹੇਤ ਬਿਆਪਿਤੰ ਦੁਖੁ ਅਧਿਕ ਜਨਮ ਮਰਣੰ ॥ ਭਜੁ ਸਰਣਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਬਰਹਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਰਮਣੰ ॥ ੫ ॥ ੨੭ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਮਨਿ ਮਨੁ ਮਨੰ ਸਹਜ
 ਬੀਚਾਰੰ ॥ ਸੋ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜਿਤੁ ਸਾਚੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ਸਾਰੰ ॥ ੬ ॥
 ੨੮ ਭੈ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਤਰੁ ਭਵਜਲੁ ਮਨਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ॥

- ੧ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਬਚਨ (ਉਪਦੇਸ਼) ਰਾਹੀਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਰੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਮੁਖਾਜੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਦਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੨ (ਰਸਨਾ ਨਾਲ) ਗਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ। ਜੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ-ਇਛਿਆ ਕਰਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਇਕ। ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਘੜੀ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਜਨਮ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ੫ ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਦੋਈ ਹੈ।
- ੬ (ਖੋਟਿਆਂ ਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਉੱਤੇ) ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਕੇ ਦਾਤਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਨਿੱਤ-ਨਿੱਤ ਵਧੇਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਮਾਲਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ।
- ੮ ਨਿੰਦਾ ਨਾਲ (ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ (ਭਰਿਸ਼ਟ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਬਖਸ਼ ਕੇ।
- ੧੦ ਅੱਧੀ ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਲਾਂਦਾ।
- ੧੧ ਆਨੰਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ (ਸੋਮਾ), ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ (ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ) ਹਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੨ (ਮੋਹਰ ਕਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ) ਵਸਿਆ।
- ੧੩ ਦੌੜਨਾ, ਭਟਕਣਾ।
- ੧੪ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਧਾਤ (ਨੀਚ ਮਨੁੱਖ) ਸੋਨਾ ਹੋ ਗਿਆ; ਇਹ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ।
- ੧੫ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਹੈ, ਮਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਨ (ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਫੇਰ ਜਨਮ (ਜੂਨੀ ਪੈਣਾ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਜੋਤ (ਆਤਮਾ) ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੬ ਵੱਡਾ ਸਮਰੱਥ ਮਾਲਕ। ੧੭ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਖਿਛ।
- ੧੮ ਆਪਣਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਿਓ ਤਾਂਕਿ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਤੇਰੇ (ਅਸੀਂ ਪੰਛੀ) ਗੁਣ

- ਗਾਈਏ।
- ੧੯ (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸੱਚੇ (ਈਸ਼ਵਰ) ਨੂੰ ਆਰਾਧਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹਨ ਉਹ ਵਿਰਲਾਪ ਵਾਲੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ (ਸਾਰੇ) ਸੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਉ।
- ੨੧ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਤਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼।
- ੨੨ ਰਾਮ। ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੀ ਕਰਣੀ ਕਰੇ। (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਭੀ 'ਰਾਮ' ਹੈ)।
- ੨੩ ਹੇ ਮਨ! ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਜੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਏ ਤਾਂ ਮੌਤ ਭੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ੈਰਖਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ)। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਤਾਂ ਮਤ ਤਤ-ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਚੰਚਲ ਵਿਤ (ਧਨ) ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਉਸ ਦੇ ਮੋਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਗੱਤਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮਤਿ (ਸਿਖਿਆ) ਦਿੜ੍ਹੀ ਹੈ (ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ) ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ੨੫ ਜਗਤ ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖਪਦਾ ਹੈ, ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਟਕਣਾ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਹਰੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੀ ਬਿਆਧ ਤੋਂ) ਪਾਕ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਤਪ ਕਰਨਾ (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਘਾਲ) ਹੀ ਸੱਚੀ ਮਤ ਹੈ।
- ੨੬ ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦਾ ਪਿਆਰ ਚੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਭਜ ਕੇ ਜਾ, ਉਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਵਸਾਉਣ ਨਾਲ ਤਰ ਜਾਏਂਗਾ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਹਚਲ ਮਤ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮਨ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਸਲ ਰਤਨ ਹੈ।
- ੨੮ ਹੇ ਮਨ! ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ (ਹਰੀ ਦੇ) ਭੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਤਰ ਲੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ।

* ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਕ ਖਿਛ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਬਤ ਭੁੱਲਾਂ ਸੋਧ ਕੇ ਅੰਤ ਉਸੇ ਅਲੰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ ਹੈ।

† ਇਹ ਗਾਥਾ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਣ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਮ ਹੀ ਬਚਾਉ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

੧ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਪਾਵਨੁ ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਤਉ ਸਰਣੀ ॥ ੭ ॥ ੨ਲਬ
ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਨਿਵਾਰਣੰ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰਾਸਿ ਮਨੰ ॥ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਤੁਹੀ ਨਿਰੰਜਨਾ
ਕਹੁ ਨਾਨਕਾ ਸਰਨੰ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੫ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*੩ਨਿਰਤਿ ਕਰੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਚਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਆਪੁ ਗਵਾਈ ॥ ਚਿਤੁ
ਬਿਰੁ ਰਾਖੈ ਸੋ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈ ਜੋ ਇਛੀ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ੪ਨਾਚੁ ਰੇ ਮਨ
ਗੁਰ ਕੈ ਆਗੈ ॥ ੫ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਨਾਚਹਿ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਅੰਤੇ ਜਮ ਭਉ
ਭਾਗੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੬ਆਪਿ ਨਚਾਏ ਸੋ ਭਗਤੁ ਕਹੀਐ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰੁ ਆਪਿ
ਲਾਏ ॥ ਆਪੇ ਗਾਵੈ ਆਪਿ ਸੁਣਾਵੈ ਇਸੁ ਮਨ ਅੰਧੇ ਕਉ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥
੨ ॥ ੭ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਚੈ ਸਕਤਿ ਨਿਵਾਰੈ ਸਿਵ ਘਰਿ ਨੀਦ ਨ ਹੋਈ ॥ ਸਕਤੀ
ਘਰਿ ਜਗਤੁ ਸੂਤਾ ਨਾਚੈ ਟਾਪੈ ਅਵਰੋ ਗਾਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
੩ ॥ ੮ਸੁਰਿ ਨਰ ਵਿਰਤਿ ਪਖਿ ਕਰਮੀ ਨਾਚੈ ਮੁਨਿ ਜਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਨਾਚੈ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਧਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ੪ ॥
੯ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੈ ਗੁਣ ਨਾਚੈ ਜਿਨ ਲਾਗੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ
ਸਭੇ ਹੀ ਨਾਚੈ ਨਾਚਹਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ੧੦ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇਈ ਨਾਚਹਿ
ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ੧੧ਤਤੁ ਗਿਆਨੀ ਜਿਨ
ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਏ ॥ ੬ ॥ ੧੨ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਬਿਨੁ
ਸੇਵਾ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਤਾ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਵੈ
ਕੋਈ ॥ ੭ ॥ ੧੩ਮਾਇਆ ਕੈ ਅਰਥਿ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਨਾਚੈ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਤਤੁ
ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੮ ॥
ਇਕੁ ਦਮੁ ਸਾਚਾ ਵੀਸਰੈ ਸਾ ਵੇਲਾ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥ ੧੪ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ ਸਦਾ
ਸਮਾਲੀਐ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥ ੯ ॥ ਸੇਈ ਨਾਚਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਹਿ
੧੫ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇ ੧੬ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ
ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ੧੭ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਅਰਾ ੧੮ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ੨੦ਜਿਉ ਬਾਲਕੁ ਖੀਰ
ਅਧਾਰੀ ॥ ਅਗਮ ੨੧ ਅਗੋਚਰ ੨੨ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ੨੩ ਪਾਈਐ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ
ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ੨੪ ॥ ੧ ॥ ੨੫ਮਨ ਰੇ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਰੁ ਤਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ੨੬

- ੧ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖ ਕੇ (ਆਖ; ਹੇ ਹਰੀ!) ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ।
- ੨ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਖ, ਜੋ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਆਖ; ਹੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ (ਹਰੀ)! ਤੂੰਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇ (ਵੱਸ ਕਰ ਦੇ); ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।
- ੩ ਮੈਂ (ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ) ਨਾਚ ਕਰਾਂ; ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਨਚਾਵਾਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਦਿਆਂ। ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੈ ਜੋ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਚਾਹਵਾਂ ਸੋਈ ਮੁਰਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
- ੪ ਨੱਚ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ!
- ੫ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਨੱਚੋਂ (ਜੋ ਕਰਾਵੇ ਸੋਈ ਕਰੋਂ)।
- ੬ ਭਗਤ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਆਪ ਨਚਾਏ (ਉਹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ, ਯਾ ਮਨ-ਹਠ ਕਰਕੇ, ਯਾ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਨੱਚਦਾ ਹੈ)। ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।
- ੭ ਰਸਤੇ, ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ।
- ੮ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ) ਨੱਚੇ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦਬਾਵੇ, ਸ਼ਿਵ-ਘਰਿ (ਆਤਮਕ ਜਾਗ ਦੀ ਹਾਲਤ) ਵਿੱਚ ਬੇਹੋਸ਼ੀ (ਅਵੇਸਲਾਪਨ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਇਆ (ਦੇ ਪਿਆਰ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਨੱਚਦਾ, ਟਪਦਾ ਹੈ; (ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਹੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹੋਇਆਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- ੯ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ (ਦੇਵਤਾ ਸੁਭਾ), ਵਿਰਤਿਪਖੀ (ਤਿਆਗੀ), ਕਰਮਕਾਂਡੀ, ਮੁਨੀ ਲੋਕ, ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਚਦੇ ਹਨ (ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ)।

- ਸਿਧ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਨੱਚਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਦੇਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਸਭ ਨਚਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਭਾਲ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਜੀਵ ਸਭੇ ਹੀ ਨਚਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਚਹੁਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। 'ਖਾਣੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੨੩ ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੧੧ ਪਰ ਸਫਲ ਨਚਣਾ (ਜਿਉਣਾ) ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ (ਹੇ ਹਰੀ) ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਲਿਵ ਲਾਵੇਂ।
- ੧੨ ਤੱਤ (ਅਸਲੀਅਤ) ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੩ ਇਹੋ ਭਗਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਸੇਵਾ ਦੇ ਭਗਤੀ (ਲਿਵ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
- ੧੫ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਨਾਲ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਆਤਮਕ ਸੁਖ । ਦੇਖੋ ਪੰ: ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੮ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੧੯ ਮਨ।
- ੨੦ ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੀਉਂਦਾ ਬੱਚਾ (ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ)।
- ੨੧ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।
- ੨੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।
- ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੪ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ!
- ੨੫ ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ-ਜਸ ਦੁਆਰਾ ਤਾਰੀ ਤਰ ਜਾ, ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰਾਸਾਂ ਪਾ ਕੇ ਨੱਚਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਕੰਮ 'ਮਾਇਆ ਕੇ ਅਰਥਿ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਭਗਤੀ ਮਾਇਆ-ਭਾਵ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਕ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਕੇ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

† ਹਰੀ-ਜਸ ਇਕ ਬੜੀ ਸਵਾਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤਰਸਦੇ ਆਏ ਹਨ।

ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਪਾਈਐ ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਸਨਕ
 ਸਨੰਦਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸੇਵਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਤ ਰਹਹਿ ਬਨਵਾਰੀ ॥
 ਸਰਣਾਗਤਿ^੨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਆਏ ਤਿਨ ਕੀ ^੩ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਅਲਖ^੪
 ਨਿਰੰਜਨੁ^੫ ਏਕੋ ਵਰਤੈ ਏਕਾ ਜੋਤਿ ਮੁਰਾਰੀ^੬ ॥ ਸਭਿ ਜਾਚਿਕ^੭ ਤੂ ਏਕੋ ਦਾਤਾ
 ਮਾਗਹਿ ਹਾਥ ਪਸਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਗਾਵਹਿ
 ਅਕਥ ਕਥਾ ^{੧੦}ਨਿਤ ਨਿਆਰੀ ॥ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਭਇਆ ^{੧੧}ਤਿਨ ਕੇਰਾ ਆਪਿ
 ਤਰੇ ^{੧੨}ਕੁਲ ਤਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ^{੧੩}ਮਨਮੁਖ ਦੁਬਿਧਾ ਦੁਰਮਤਿ ਬਿਆਪੇ ^{੧੪}ਜਿਨ
 ਅੰਤਰਿ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਕਥਾ ਨ ਭਾਵੈ ਓਇ ਭੂਬੇ ^{੧੫}ਸਣੁ
 ਪਰਵਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਨਿੰਦਕੁ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਮਲੁ^{੧੬} ਧੋਵੈ ਓਹੁ ਮਲਭਖੁ
 ਮਾਇਆਧਾਰੀ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਵਿਆਪੇ ਨਾ ^{੧੭}ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਪਾਰੀ ॥
 ੬ ॥ ਏਹੁ ਪਰਪੰਚੁ^{੧੮} ਖੇਲੁ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਰਤੈ ਹਰਿ ਕਰਤੈ ਸਭ ਕਲ^{੧੯} ਧਾਰੀ ॥
 ਹਰਿ ਏਕੋ ਸੂਤੁ^{੨੦} ਵਰਤੈ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਸੂਤੁ ਖਿੰਚੈ ਏਕੰਕਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ^{੨੧}ਰਸਨਿ
 ਰਸਨਿ ਰਸਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
 ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਮਾਗਉ ਹਰਿ ਰਸ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^{੨੨}ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੀਅਹਿ ਭੂਮਨ^{੨੩} ਮਹਿ ਭੂਮਾ ॥ ਠਾਕੁਰ^{੨੪}
 ਮਹਿ ਠਕੁਰਾਈ ਤੇਰੀ ^{੨੫}ਕੋਮਨ ਸਿਰਿ ਕੋਮਾ ॥ ੧ ॥ ਪਿਤਾ ਮੇਰੋ ^{੨੬}ਬਡੋ ਧਨੀ
 ਅਗਮਾ ॥ ਉਸਤਤਿ ਕਵਨ ਕਰੀਜੈ ਕਰਤੇ ^{੨੭}ਪੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਖੀਅਨ ਮਹਿ ਸੁਖੀਆ ਤੂੰ ਕਹੀਅਹਿ ਦਾਤਨ ਸਿਰਿ ਦਾਤਾ ॥
 ਤੇਜਨ^{੨੮} ਮਹਿ ਤੇਜਵੰਸੀ ਕਹੀਅਹਿ ਰਸੀਅਨ^{੨੯} ਮਹਿ ਰਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ਸੂਰਨ^{੩੦}
 ਮਹਿ ਸੂਰਾ ਤੂੰ ਕਹੀਅਹਿ ਭੋਗਨ^{੩੧} ਮਹਿ ਭੋਗੀ ॥ ਗ੍ਰਸਤਨ^{੩੨} ਮਹਿ ਤੂੰ ਬਡੋ
 ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੋਗਨ^{੩੩} ਮਹਿ ਜੋਗੀ ॥ ੩ ॥ ਕਰਤਨ^{੩੪} ਮਹਿ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਹੀਅਹਿ
 ਆਚਾਰਨ^{੩੫} ਮਹਿ ਆਚਾਰੀ ॥ ਸਾਹਨ^{੩੬} ਮਹਿ ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਾ ਵਾਪਾਰਨ^{੩੭}
 ਮਹਿ ਵਾਪਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਦਰਬਾਰਨ^{੩੮} ਮਹਿ ਤੇਰੋ ਦਰਬਾਰਾ ^{੩੯}ਸਰਨ ਪਾਲਨ
 ਟੀਕਾ ॥ ^{੪੦}ਲਖਿਮੀ ਕੇਤਕ ਗਨੀ ਨ ਜਾਈਐ ^{੪੧}ਗਨਿ ਨ ਸਕਉ ਸੀਕਾ ॥
 ੫ ॥ ਨਾਮਨ ਮਹਿ ਤੇਰੋ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮਾ ਗਿਆਨਨ^{੪੨} ਮਹਿ ਗਿਆਨੀ ॥ ਜੁਗਤਨ^{੪੩}
 ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਭ ਜੁਗਤਾ ਇਸਨਾਨਨ ਮਹਿ ਇਸਨਾਨੀ ॥ ੬ ॥ ^{੪੪}ਸਿਧਨ ਮਹਿ
 ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਭ ਸਿਧਾ ਕਰਮਨ ਸਿਰਿ ਕਰਮਾ ॥ ਆਗਿਆ^{੪੫} ਮਹਿ ਤੇਰੀ
 ਪ੍ਰਭ ਆਗਿਆ ਹੁਕਮਨ ਸਿਰਿ ਹੁਕਮਾ ॥ ੭ ॥ ਜਿਉ ਬੋਲਾਵਹਿ

- ੧ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨਕ ਅਤੇ ਸਨੰਦਨ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੈਨੂੰ ਬਨਵਾਰੀ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ। ਬਨਵਾਰੀ [ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸਾਰੇ ਬਨ ਹੈਨ] ਕਰਤਾਰ।
- ੨ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ।
- ੩ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ।
- ੪ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ।
- ੫ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ।
- ੬ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ।
- ੭ ਮੰਗਤੇ ਹਨ।
- ੮ (ਸਭ ਤੈਥੋਂ) ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਟੱਡ ਕੇ।
- ੯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਾ ਜਿਹੜੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ।
- ੧੦ ਨਿੱਤ ਨਵੀਂ।
- ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
- ੧੨ ਆਪਣੇ ਸਨਬੰਧੀ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
- ੧੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਦੁਚਿੱਤੇਪਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਭੈੜੀ ਮਤ ਹੈ, ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੧੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਸਮੇਤ ਟੱਬਰ ਦੇ।
- ੧੬ ਮੈਲ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਝੇ ਮੈਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੰਦਕ ਮੈਲੀ ਗੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਨਾ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਨਾ ਉਗਰ, ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਡੁੱਬ ਮੋਏ।
- ੧੮ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਸੰਸਾਰ।
- ੧੯ ਕਲਾ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ। ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਿਖਾਈ (ਵਰਤੀ) ਹੈ।
- ੨੦ ਧਾਗਾ। ਹਰੀ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ ਧਾਗਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਧਾਗਾ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ

- ਅਤੇ ਇਕੋ ਧਾਗਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਲੋ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਜੀਭ ਨਾਲ ਰਸ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਰਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਿਆਂ।
- ੨੪ ਮਾਲਕਾਂ, ਸਰਦਾਰਾਂ।
- ੨੫ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡੀ ਕੌਮ ਤੇਰੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ ਜਿਸ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ।
- ੨੭ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ।
- ੨੮ ਪਰਤਾਪ ਵਾਲਿਆਂ।
- ੨੯ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਸੁਹਜ-ਸੁਆਦ ਵਾਲਿਆਂ।
- ੩੦ ਜੋਧਿਆਂ ।
- ੩੧ ਸੰਸਾਰੀ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਵਾਲੇ।
- ੩੨ ਘਰ, ਬਾਰੀ ਲੋਕਾਂ।
- ੩੩ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਤਿਆਗੀ।
- ੩੪ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। (inventors)।
- ੩੫ ਪੁਰਾਣੀ ਗੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ।
- ੩੬ ਧਨ, ਰਾਸ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ।
- ੩੭ ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ।
- ੩੮ ਦਰਬਾਰ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ; ਹਾਕਮ।
- ੩੯ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ (ਮੁਖੀ) ਤੂੰ ਹੈਂ।
- ੪੦ ਤੇਰੀ ਲਛਮੀ (ਧਨ ਦੌਲਤ) ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਗਿਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
- ੪੧ ਤੇਰੇ ਸਿੱਕੇ ਵੀ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।
- ੪੨ ਗਿਆਨੀਆਂ।
- ੪੩ ਸਿਆਣੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ।
- ੪੪ ਕਰਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ।
- ੪੫ ਹੁਕਮ, ਅਖਤਿਆਰ।

* ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੋ-ਜੋ ਗੁਣ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਗਿਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ੴ ਤਿਉ ਬੋਲਹ ਸੁਆਮੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਨ ਹਮਾਰੀ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਜਸੁ
ਗਾਇਓ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

* ਨਾਥ ਨਰਹਰ ਦੀਨ ਬੰਧਵ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਦੇਵ ॥ ਭੈ ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਸਫਲ ਸੁਆਮੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਗੋਪਾਲ^੩ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ^੪ ਚਰਣ
ਸਰਣ ਦਇਆਲ ਕੇਸਵ^੫ ਤਾਰਿ ਜਗ ਭਵ ਸਿੰਧ^੬ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ 'ਕਾਮ
ਕ੍ਰੋਧ ਹਰਨ ਮਦ ਮੋਹ ਦਹਨ ਮੁਰਾਰਿ ਮਨ ਮਕਰੰਦ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਿਵਾਰਿ
ਧਰਣੀਧਰ ਪਤਿ ਰਾਖੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥ ੨ ॥ 'ਜਲਤ ਅਨਿਕ ਤਰੰਗ ਮਾਇਆ
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਹਰਿ ਰਿਦ ਮੰਤ ॥ ਛੇਦਿ ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਰੁਣਾਮੈ ਚਿੰਤ ਮੇਟਿ ਪੁਰਖ
ਅਨੰਤ ॥ ੩ ॥ 'ਸਿਮਰਿ ਸਮਰਥ ਪਲ ਮਹੂਰਤ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪੂਰਨ ਜਾਚੀਐ ਰਜ ਸਾਧ ॥ ੪ ॥ 'ਮੋਹ ਮਿਥਨ ਦੁਰੰਤ
ਆਸਾ ਬਾਸਨਾ ਬਿਕਾਰ ॥ ਰਖੁ ਧਰਮ ਭਰਮ ਬਿਦਾਰਿ ਮਨ ਤੇ ਉਧਰੁ ਹਰਿ
ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ੫ ॥ ਧਨਾਢਿ 'ਆਢਿ ਭੰਡਾਰ ਹਰਿ ਨਿਧਿ ਹੋਤ ਜਿਨਾ ਨ ਚੀਰ ॥
ਖਲ ਮੁਗਧ ਮੂੜ ਕਟਾਖੁ ਸ੍ਰੀਧਰ ਭਏ ਗੁਣ ਮਤਿ ਧੀਰ ॥ ੬ ॥ 'ਜੀਵਨ
ਮੁਕਤ ਜਗਦੀਸ ਜਪਿ ਮਨ ਧਾਰਿ ਰਿਦ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਜੀਅ ਦਇਆ ਮਇਆ
ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੰ ਪਰਮ ਹੰਸਹ ਰੀਤਿ ॥ ੭ ॥ 'ਦੇਤ ਦਰਸਨੁ ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿ ਜਸੁ
ਰਸਨ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ॥ ਅੰਗ ਸੰਗ ਭਗਵਾਨ ਪਰਸਨ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ
ਉਧਾਰ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥

ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩

‡ ਸਿਕੰਦਰ ਬਿਰਾਹਿਮ ਕੀ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨੀ ਗਾਉਣੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
‡ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਮਮਤਾ^{੧੪} ਮੁਆ ਜੀਵਣ ਕੀ 'ਬਿਧਿ ਨਾਹਿ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਣ ਪਦਵੀ ਪਾਹਿ ॥ ਓਇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਨ ਜੀਵਤੇ
ਜੋ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ 'ਨਦਰੀ ਮਨਿ ਵਸੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ
ਸਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਅੰਦਰਿ ਸਹਸਾ^{੧੭} ਦੁਖੁ ਹੈ 'ਆਪੈ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਮਾਰ ॥

- ੧ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਕੀ ਹੈ ?
- ੨ ਮਾਲਕ, ਨਰਸਿੰਘ (ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ), ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ, ਡਿਗਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ; ਭੈ ਅਤੇ ਡਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਰਪਾਲੂ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸੁਆਮੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸਭ ਫਲ ਮਿਲਣ।
- ੩ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੪ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੫ [ਸੋਹਣੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੬ ਭਵਸਿੰਧ-ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ।
- ੭ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੋਹ ਦੀ ਮਸਤੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ), ਮਨ (ਰੂਪ ਭੌਰੇ) ਦਾ ਸ਼ਹਿਦ! ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੇਟ ਦੇ, ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਰਤਾ! ਹੇ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਰੂਪ (ਹਰੀ)! ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ।
- ੮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕ ਲਹਿਰ-ਰੂਪ ਭਾਵ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰ (ਵਾਂਗ ਵਸ ਜਾਵੇ)। ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇ, ਹੇ ਕਿਰਪਾਲੂ! ਅਤੇ ਹੇ ਬੇਅੰਤ ਪੁਰਸ਼ (ਕਰਤਾਰ)! ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ।
- ੯ ਹਰ ਪਲ ਘੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਹਜ-ਸਮਾਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰੋ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧੬, ਨੋਟ ੨੧)। ਉਹ ਦੀਨਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਝੂਠੇ ਮੋਹ, ਮਾੜੇ ਅੰਤ ਵਾਲੀਆਂ ਆਸਾਂ ਅਤੇ

- ਵਿਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ! (ਮੇਰੇ) ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ, (ਮੇਰੇ) ਮਨ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਅਤੇ (ਮੇਰਾ) ਉਧਾਰ ਕਰੋ।
- ੧੧ ਆਵਿ ਭੰਡਾਰ-ਭੰਡਾਰ-ਸਹਿਤ। ਧਨੀ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੌਲਤ ਪਾ ਕੇ ਓਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚੀਰ (ਕੱਪੜਾ) ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਤਿਅੰਤ ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਸ੍ਰੀਧਰ [ਲਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ, ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ] ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਅਤਿ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੧੨ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ (ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ); ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਦਿਲੀ ਨਿਸਚਾ ਕਰ। ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗੀਤੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਨੇੜ ਦਰਸਨੁ' ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੮੮, ਨੋਟ ੧੩। ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ) ਕੰਨ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ (ਸੁਣਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਜੀਭ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਪਰਸਦਾ (ਭਾਸਦਾ) ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਡਿਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਹਉਮੈ (ਅਪਣੱਤ) ਵਿੱਚ।
- ੧੫ ਤਰੀਕਾ, ਜੁਗਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
- ੧੬ ਮੋਹਰ ਦੁਆਰਾ (ਹਰੀ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੧੭ ਸੰਸਾ, ਭਰਮ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ।
- ੧੮ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧੰਧਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੁਆਉਂਦੇ ਹਨ।

* ਪਿਛਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿੱਚ ਓਹ ਗੁਣ ਲਏ ਸਨ ਜੋ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰਲੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਗੁਣ ਲੈ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

† ਸਿਕੰਦਰ ਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਸ਼ਰੀਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰਈਸ ਸਨ। ਇਬਰਾਹੀਮ ਵਿਭਚਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਭਲਾਮਾਣਸ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸਜ-ਵਿਆਹੀ ਇਸਤਰੀ 'ਤੇ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਇਬਰਾਹੀਮ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਅੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗਾਵਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਰ ਉਤੇ ਇਹ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਉਣ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ। ਇਸ ਧੁਨਿ ਵਾਲੀ ਵਾਰ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:

ਪਾਪੀ ਖਾਨ ਬਿਰਾਹਮ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੇਕੰਦਰ।

ਭੇੜ ਦੁਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚਿਆ ਬਡ ਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ ਦੀ ਤੁਕ: 'ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਤਦਹੁ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ॥'

‡ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਹਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ, ਜੋਤ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਟਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਆਪੇ ਆਪ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹਨ।

੧ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸੁਤੇ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਗਹਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ
 ਸਬਦੁ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ ੨ ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਆਚਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ
 ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾਇਆ ਨਾਨਕ ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ੩ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਤਦਹੁ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਮਤਾ ਮਸੂਰਤਿ ਆਪਿ
 ਕਰੇ ਜੋ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਤਦਹੁ ਆਕਾਸੁ^੪ ਨ ਪਾਤਾਲੁ ਹੈ ਨਾ^੫ ਤ੍ਰੈ ਲੋਈ ॥ ਤਦਹੁ
 ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ^੬ ਹੈ 'ਨਾ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ਜਿਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ^੭
 ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ
 ਸਦਾ ਹੈ 'ਦਿਸੈ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ਓਹੁ ਅਉਹਾਣੀ^{੧੦} ਕਦੇ ਨਾਹਿ 'ਨਾ ਆਵੈ
 ਨਾ ਜਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੧੨ ਅਵਰੁ
 ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਨਿਹਫਲੁ^{੧੩} ਤਿਨ ਕਾ ਜੀਵਿਆ
 ਜਿ ਖਸਮੁ^{੧੪} ਨ ਜਾਣਹਿ ਆਪਣਾ^{੧੫} ਅਵਰੀ ਕਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ 'ਏਵ
 ਨ ਜਾਪਈ ਕਰਤਾ ਕੇਤੀ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ
 ੧੭ ਸਭੋ ਵਰਤੈ ਸਚੁ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਪਰਵਾਣੁ ਹੋਇ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਸਚੁ ॥
 ੧੮ ਕਬਨੀ ਬਦਨੀ ਕਰਤਾ ਫਿਰੈ ਹੁਕਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਬੁਝਈ ਅੰਧਾ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੧੯ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਕਾ ਮੂਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥
 ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਜੋਤੀ ਹੁੰ ਸਭੁ ਚਾਨਣਾ
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ
 ਲਾਇਆ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੂਲੁ ਰਚਾਇਓਨੁ ਤੁਰੀਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥
 †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸੋ ਜਪੁ ਸੋ ਤਪੁ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ ॥ ੨੦ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ
 ਵਡਿਆਈ ਪਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪੁ ਛੋਡਿ ਗੁਰ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਲੇਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਵਡਿਆਈ ਦੇਵੈ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਅਗਿਆਨੁ ਹੈ ਬਿਖਮੁ^{੨੧} ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ਪਥਰ
 ਪਾਪ ਬਹੁ ਲਦਿਆ ੨੨ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਤਾਰੀ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੩} ਭਗਤੀ ਰਤਿਆ
 ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲਾ^{੨੪} ਹਉਮੈ ਛਡਿ ਵਿਕਾਰੀ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੀ^{੨੫} ॥ ੩ ॥ ‡ਸਲੋਕੁ ॥ ੨੬ ਕਬੀਰ
 ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁੜਾ ਰਾਈ ਦਸਵੈ ਭਾਇ ॥ ਮਨੁ ਤਉ ਮੈਗਲੁ ਹੋਇ ਰਹਾ
 ਨਿਕਸਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਇ ॥ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ੨੭ ਤੁਠਾ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ॥
 ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ੨੮ ਮੋਕਲਾ ਸਹਜੇ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਨੀਕਾ^{੨੯} ਨਾਨਾ^{੩੦} ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਇ ॥

- ੧ ਮਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਬੇਸੁਧ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੁਚੇਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਸੁਮੱਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ)। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਹੈ।
- ੨ ਇਹ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ।
- ੩ ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਸਾਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ), ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਉਹ ਕਰਦਾ ਸੀ ਸੋਈ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।
- ੪ ਅਸਮਾਨ।
- ੫ ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਤਿੰਨ ਦੁਨੀਆਂ-ਹੇਠਲੀ, ਸਾਡੀ, ਅਤੇ ਉਤੇ ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ ਦੀ।
- ੬ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਈਸ਼ਵਰ)।
- ੭ (ਅਜੇ ਕੁਝ ਭੀ) ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।
- ੮ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੯ (ਮਾਲਕ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਏ (ਨਾਮ ਸਿਮਰੇ)।
- ੧੦ ਨਾਸ਼ਮਾਨ।
- ੧੧ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੧੨ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਵਿਅਰਥ।
- ੧੪ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
- ੧੫ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੬ ਇਹ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਰਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਸਭ ਥਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਮਨੁੱਖ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿਣਾ ਬੋਲਣਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ;

- ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ, ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਕੱਚਾ ਹੈ। ਬਦਨੀ [ਸੰ: ਵਦਨ-ਮੂੰਹ] ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਗੱਪਾਂ।
- ੧੯ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਵਿਛੁੜਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਧਾ। ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ (ਸਤਿਆ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ। ਜੋਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ (ਜੀਵਨ ਤੇ ਗਿਆਨ) ਮਿਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-੨ ਪੰਧੇ ਵਿੱਚ ਲਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਧਾ। ਚੌਥੀ (ਤੁਰੀਆ) ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਸਿੱਧੇਗੁ ਵਿਜੋਗੁ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੪, ਨੋਟ ੩।
- ੨੦ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ।
- ੨੧ ਔਖਾ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।
- ੨੨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀ ਤਰੀਏ? ਕਿਵੇਂ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਈਏ?
- ੨੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੨੪ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੨੫ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਕਬੀਰ! ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੜਾ ਤੰਗ ਹੈ-ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਮਨ ਤਾਂ (ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ) ਹਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਿੱਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲੇ?
- ੨੭ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦਇਆ ਕਰੋ।
- ੨੮ ਖੁਲ੍ਹਾ, ਚੌੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- ੨੯ ਨਿੱਕਾ, ਛੋਟਾ।
- ੩੦ ਨੰਨ੍ਹਾ, ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ, ਨਿਰਮਾਨ।

- * ਸ਼ਲੋਕ: ਉਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਨਿਸਫਲ ਜੀਉਣਾ ਹੈ; ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਪਉੜੀ: ਇਹ ਮੇਲ ਵਿਛੋੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ: ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਭਟਕਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਹਨ; ਇਹ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ: ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੀਦਾ ਹੈ; ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਇਹ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਕਬੀਰ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੫੮-੫੯, ਪੰ: ੧੩੬੭।

੧ਹਉਮੈ ਮਨੁ ਅਸਥੂਲੁ ਹੈ ਕਿਉ ਕਰਿ ਵਿਚੁ ਦੇ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ
 ਹਉਮੈ ਗਈ ੨ਜੋਤਿ ਰਹੀ ਸਭ ਆਇ ॥ ਇਹੁ ਜੀਉ ਸਦਾ ਮੁਕਤੁ ੩ ਹੈ ਸਹਜੇ
 ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਸੰਸਾਰੁ ਉਪਾਇ ਕੈ ੪ਵਸਿ ਆਪਣੈ
 ਕੀਤਾ ॥ ਗਣਤੈ ੫ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਪਾਈਐ ੬ਦੂਜੈ ਭਰਮੀਤਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ
 ੭ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਬੁਝਿ ਸਚਿ ਸਮੀਤਾ ॥ ੮ਸਬਦੇ ਹਉਮੈ ਖੋਈਐ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੀਤਾ ॥
 ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਕਰੇ ਆਪਿ ਆਪੇ ਵਿਗਸੀਤਾ ੧੦ ॥ ੪ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਨ ਲਾਇਓ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸਿਓ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ੧੧
 ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ ਕਿਆ ੧੨ਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਆਇ ॥ ਮਾਇਆ ਖੋਟੀ
 ਰਾਸਿ ੧੩ ਹੈ ਏਕ ਚਸੇ ੧੪ ਮਹਿ ਪਾਜੁ ੧੫ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ ੧੬ਹਥਹੁ ਛੁੜਕੀ ਤਨੁ
 ਸਿਆਹੁ ਹੋਇ ਬਦਨੁ ਜਾਇ ਕੁਮਲਾਇ ॥ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ
 ਤਿਨੁ ਸੁਖੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ੧੭ਰੰਗ ਸਿਉ ਹਰਿ
 ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ੧੮ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਧਨੁ ਸਉਪਿਆ ਜਿ ੧੯ਜੀਅ
 ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੨੦ਰੰਗੁ ਤਿਸੈ ਕਉ ਅਗਲਾ ਵੰਨੀ ਚੜੈ ਚੜਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ੨੧ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥ ਇਸ ਕੀ
 ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਗਾਰੜੁ ੨੨ ਤਿਨਿ
 ੨੩ਮਲਿ ਦਲਿ ਲਾਈ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਉਬਰੇ ੨੪ ਜਿ ੨੫ਸਚਿ ਰਹੇ ਲਿਵ
 ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੨੬ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਣਾਇਸੀ ॥ ਅੰਦਰਿ
 ਧੀਰਕ ਹੋਇ ਪੂਰਾ ਪਾਇਸੀ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਸੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇਸੀ ॥
 ਜਾ ਹੋਵੈ ਖਸਮੁ ਦਇਆਲੁ ਤਾ ੨੭ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਇਸੀ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰਾ ਅਤਿ
 ਵਡਾ ੨੮ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਾਇਸੀ ॥ ੫ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸਹੁ ੨੯ ਏਕੁ
 ਹੈ ਸਦ ਹੀ ਰਹੈ ਹਜੂਰਿ ੩੦ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨਈ ੩੧ਤਾ ਘਰ ਹੀ ਅੰਦਰਿ
 ਦੂਰਿ ॥ ਹੁਕਮੁ ਭੀ ਤਿਨ੍ਹਾ ਮਨਾਇਸੀ ਜਿਨ੍ਹ ਕਉ ਨਦਰਿ ੩੨ ਕਰੇਇ ॥ ਹੁਕਮੁ
 ਮੰਨਿ ੩੩ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ੩੪ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਹਾਗਣਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ੩੫ਰੈਣਿ ਸਬਾਈ
 ਜਲਿ ਮੁਈ ਕੰਤ ਨ ਲਾਇਓ ਭਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਵਸਨਿ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ਹ
 ਪਿਆਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹਰਿ ਰਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰਿ ੩੬ ਮੈ ਦੇਖਿਆ
 ਹਰਿ ਇਕੋ ਦਾਤਾ ॥ ਉਪਾਇ ੩੭ ਕਿਤੈ ਨ ਪਾਈਐ ੩੮ਹਰਿ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ੩੯ਹਰਿ ਸਹਜੇ ਜਾਤਾ ॥ ਅੰਦਰਹੁ ੪੦ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਅਗਨਿ ਬੁਝੀ ੪੧ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਤਾ ॥ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਵਡੇ ਕੀ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੋਲਾਤਾ ੪੨ ॥ ੬ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ੪੩ਕਾਇਆ ਹੰਸ ਕਿਆ

- ੧ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮਨ ਮੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਸ ਛੋਟੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਵੇ?
- ੨ ਅਤੇ ਸਭ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਭਰ ਗਈ।
- ੩ ਆਜ਼ਾਦ, ਤਰ ਗਿਆ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੫ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ।
- ੬ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਨ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਅਤੇ ਮਨਮਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ।
- ੭ ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਬੁਝ ਕੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ (ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ) ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ।
- ੧੨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ।
- ੧੩ ਮਾਲ, ਪੂੰਜੀ।
- ੧੪ ਛਿਨ ਵਿੱਚ । ੩ ਚਸਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਦਿਖਾਵਾ, ਪਖੰਡ।
- ੧੬ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਸਰੀਰ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਿਹਰਾ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ।
- ੧੮ ਪ੍ਰੇਮ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਰਿਆ ਧਿਆਨ।
- ੧੯ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ।
- ੨੦ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹਾ-ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ) ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਗਲਾ=ਬਹੁਤਾ।
- ੨੧ ਸੱਪਣੀ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਵਿੱਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਮੰਤਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੩ ਕੁਚਲ ਕੇ, ਰਗੜ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਸੁੱਟ ਲਈ ਹੈ (ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਲਈ ਹੈ)।
- ੨੪ ਤਰ ਗਏ ਹਨ।
- ੨੫ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ।
- ੨੬ ਢਾਡੀ (ਭੂਮ, ਨੀਚ ਸੇਵਕ) ਪੁਕਾਰ (ਅਰਦਾਸ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਮਨ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਦਰਗਾਹੋਂ (ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਹੁਕਮ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਮਾਲਕ ਦਾ ਮਹਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ।
- ੨੮ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਮਾਲਕ।
- ੩੦ ਹਾਜ਼ਰ, ਪਰਗਟ, ਪਰਤੱਖ ਹੈ।
- ੩੧ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ।
- ੩੨ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ।
- ੩੩ ਮੰਨ ਕੇ।
- ੩੪ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਸੁਹਾਗਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੩੫ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਭਰ (ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਚ) ਸੜ ਮੋਈ, ਕੰਤ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਲਾਇਆ। ਉਹ ਸੁਹਾਗਣਾਂ (ਗੁਰਮੁਖ) ਸੁਖੀ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਹਰੀ-ਰਾਜਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਫਿਰ ਕੇ, ਚੁੰਡ ਕੇ।
- ੩੭ ਯਤਨ ਨਾਲ, ਸਬੀਲ ਨਾਲ।
- ੩੮ ਹਰੀ ਆਪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੩੯ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪੦ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ।
- ੪੧ ਹਰੀ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।
- ੪੨ (ਵਡਿਆਈ) ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ; (ਵਡਿਆਈ) ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੪੩ ਦੇਹ ਅਤੇ ਆਤਮਾ (ਹੰਸ ਰੂਪ) ਦਾ ਕੋਹੋ ਜਿਹਾ (ਕੱਚਾ) ਆਰਜ਼ੀ ਮੇਲ ਹੈ।

- * ਸ਼ਲੋਕ: ਗੁਰੂ ਹੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਨਾਗਨੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ-ਸਪੇਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕੀਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- † ਸ਼ਲੋਕ: ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਛੜਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਸਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਮੇਲ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮੇਲਦਾ ਹੈ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ: ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਹੀ ਚੇਤਨ ਹੈ; ਪਰ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਆਵਾ-ਗੋਣ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ; ਹਰੀ ਨਾਮ ਹੀ ਅਸਲੀ ਧਨ ਹੈ ਜੋ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਗੁਰੂ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ^੧ਜਿ ਪਇਆ ਹੀ ਛਡਿ ਜਾਇ ॥ ਏਸ ਨੋ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਿ ਖਵਾਲੀਐ
 ਜਿ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਕਾਇਆ ਮਿਟੀ ਅੰਧੁ ਹੈ ਪਉਣੈ ਪੁਛਹੁ
 ਜਾਇ ॥ ਹਉ ਤਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਾ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ
 ਨ ਜਾਤੋ ਖਸਮ ਕਾ ਜਿ ਰਹਾ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਏਕੋ ਨਿਹਚਲ^੨
 ਨਾਮ ਧਨੁ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ^੩ਇਸੁ ਧਨ ਕਉ ਤਸਕਰੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ
 ਨਾ ਓਚਕਾ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜੀਐ ਸੇਤੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੀਐ ਨਾਲੇ
 ਜਾਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ^੪ਮਨਮੁਖਿ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ ॥ ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ
 ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਆਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਅਤਿ
 ਵਡਾ ਸਚੁ ^੫ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤਿਸ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ
 ਚੀਰਾ^੬ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ ਨਿਹਚਲੁ ^੭ਧਨੁ ਧੀਰਾ ॥ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ
 ਮਨਿ ਵਸੈ ਭੇਟੈ^੮ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ॥ ਗੁਣਵੰਤੀ^੯ ਸਾਲਾਹਿਆ ^{੧੦}ਸਦਾ ਬਿਰੁ ਨਿਹਚਲੁ
 ਹਰਿ ਪੂਰਾ ॥ ੧ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ^{੧੧} ਤਿਨ੍ਹਾ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜੋ ਹਰਿ
 ਸੁਖੁ ਪਰਹਰਿ^{੧੨} ਤਿਆਗਦੇ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਪਾਪ ਕਮਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੇ ਤਿਨ੍ਹ ਬੂਝ^{੧੩} ਨ ਕਾਈ ਪਾਇ ॥ ^{੧੪}ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਓਇ
 ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ
 ਤਿਸੁ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪੂਰਬਿ^{੧੫} ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਗੁਰ
 ਚਰਣੀ ਆਇ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੬}ਮਨਮੁਖੁ ਉਧਾ ਕਉਲੁ ਹੈ ਨਾ ਤਿਸੁ
 ਭਗਤਿ ਨ ਨਾਉ ॥ ਸਕਤੀ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਸ ਕਾ ਹੈ ਉਪਾਉ ॥
 ਤਿਸ ਕਾ ਅੰਦਰੁ ਚਿਤੁ ਨ ਭਿਜਈ ਮੁਖਿ ਫੀਕਾ ਆਲਾਉ ॥ ਓਇ ਧਰਮਿ ਰਲਾਏ
 ਨਾ ਰਲਨਿ ਓਨਾ ਅੰਦਰਿ ਕੂੜੁ ਸੁਆਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੈ ਬਣਤ ਬਣਾਈ
 ਮਨਮੁਖ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਡੁਬੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੇ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੭}ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਵਡਾ ਫੇਰੁ^{੧੮} ਪਇਆ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੀ ਸੇਵਾ ਨ ਕੀਤੀਆ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਈ ॥ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ
 ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੯} ਗਵਾਈ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਵਿਚਹੁ ਉਤਰੈ ਸੁਖੁ
 ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਹਿਰਦੈ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ੮ ॥
 †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਆਪਣਾ ਤਿਸ ਨੋ ਪੂਜੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
^{੨੦}ਸਭਨਾ ਉਪਾਵਾ ਸਿਰਿ ਉਪਾਉ ਹੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅੰਤਰਿ
^{੨੧}ਸੀਤਲ ਸਾਤਿ ਵਸੈ ਜਪਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ^{੨੨}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖਾਣਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੈਨਣਾ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਏ ਮਨ ਗੁਰ

- ੧ ਕਿ ਆਤਮਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪਈ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਦੇਹ ਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ (ਪਾਪ ਕਰ ਕੇ) ਕਿਉਂ ਪਾਲੀਏ, ਜਦ ਅੰਤ ਮਰਦਿਆਂ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਦੇਹ ਮਿੱਟੀ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹੀ (ਗਿਆਨ ਹੀਨ, ਜੋਤ ਹੀਨ) ਹੈ, ਪਉਣ (ਪ੍ਰਾਣ, ਜੀਵ ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ (ਤਾਂ ਉਹ ਉਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਫਿਰ ਜੂਨੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਿਸ (ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ) ਨਾਲ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ।
- ੨ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
- ੩ ਨਾਮ-ਧਨ ਨੂੰ ਚੋਰ ਤਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਉਚੱਕਾ (ਠੱਗ) ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਰਿ-ਧਨ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਅੰਤ) ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹੋਇਆਂ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
- ੫ ਡੂੰਘਾ, ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ।
- ੬ [ਫਾ. ਪੱਲਾ] ਵਿਸਥਾਰ, ਖਿਲਾਰਾ।
- ੭ [ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ] ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਧਨ।
- ੮ [ਭੇਟ (ਨਜ਼ਰ) ਦੇ ਕੇ ਮਿਲਣਾ] ਜੇ ਮਿਲੇ ਬਹਾਦਰ (ਸਮਰੱਥ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ।
- ੯ ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਨੇ।
- ੧੦ ਸਦਾ ਕਾਇਮ।
- ੧੧ ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ।
- ੧੨ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾ ਕੇ।
- ੧੩ ਸੋਝੀ।
- ੧੪ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ।
- ੧੫ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ, ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ।
- ੧੬ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਆਦਮੀ ਪੁੱਠਾ ਕਉਲ ਫੁੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਨਾ ਸਿਮਰਨ, ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦਾ ਯਤਨ ਸਭ ਝੂਠਾ (ਨਿਹਫਲ) ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਮਨ ਪਸੀਜਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਧਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਲਾਏ ਨਹੀਂ ਰਲਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝੂਠ ਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਖੇਡ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮੁਖ ਝੂਠ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਬਿਨਾਂ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣ ਦੇ।
- ੧੮ ਗੇੜਾ, ਚੱਕਰ।
- ੧੯ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
- ੨੦ ਸਭ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਯਤਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ।
- ੨੧ ਠੰਢ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ।
- ੨੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ (ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸਭ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

* ਸ਼ਲੋਕ: ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਂਦੀ। ਪਉੜੀ: ਪਰ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੀ ਲਿਵ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ: ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣਦੀ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਜੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਪਾਵਹਿ ^੧ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ
 ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ ^੨ ॥ ਨਾਨਕ ^੩ਨਦਰੀ ਪਾਈਐ ਤਾ ਅਨਦਿਨੁ ^੪ ਲਾਗੈ
 ਧਿਆਨੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੫ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਭੁ ਸਚੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਵਿਤਾ ॥
 ਅੰਦਰਹੁ ਕਪਟੁ ਵਿਕਾਰੁ ਗਇਆ ਮਨੁ ਸਹਜੇ ਜਿਤਾ ॥ ਤਹ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
 ਅਨੰਦ ਰਸੁ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਿਤਾ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਰਵੈ ਗੁਣ
 ਪਰਗਟੁ ਕਿਤਾ ॥ ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਇਕੋ ਹਰਿ ਮਿਤਾ ^੬ ॥ ੯ ॥ *ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੩ ॥ ^੭ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਐ ਜਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਛੈ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ^੮ ਕਮਾਵੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਤਿਸੁ ਜਾਏ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ^੯ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਕੋ ਵਿਰਲਾ
 ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਿ ਹਉਮੈ ਮੇਟਿ ਸਮਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਨੋ ਮਿਲਿਆ ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਜਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਅੰਤਰਿ
 ਕਪਟੁ ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਰਸਨਾ ਝੂਠੁ ਬੋਲਾਇ ॥ ^{੧੦}ਕਪਟਿ ਕੀਤੈ ਹਰਿ
 ਪੁਰਖੁ ਨ ਭੀਜੈ ਨਿਤ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਸੁਭਾਇ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਜਾਇ ਜਗੁ ਪਰਬੋਧੈ
 ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸੁਆਇ ॥ ^{੧੧}ਇਤੁ ਕਮਾਣੈ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ਜੰਮੈ ਮਰੈ
 ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ^{੧੨}ਸਹਸਾ ਮੂਲਿ ਨ ਚੁਕਈ ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾ ਪਚੈ ਪਚਾਇ ॥
 ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ^{੧੩} ਸੁਣਾਇ ॥ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਗਾਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਅੰਤਿ ਛਡਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਜਿਨਾ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਓਨੁ ^{੧੪} ਤੇ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ
^{੧੫}ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਪਿਆਰਿ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਮਹਲੁ ^{੧੭} ਤਿਨੀ ਪਾਇਆ ਜਿਨੁ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੮} ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਉਰ ਧਾਰਿ ^{੧੯} ॥ ੧੦ ॥ †ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਨ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਨਦਿਨੁ ਰਹੈ ^{੨੧}ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਵੇਖਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਬੋਲਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ^{੨੨}ਸਹਜਿ ਰੰਗੁ
 ਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ^{੨੩}ਤਿਮਰਅਗਿਆਨੁ
 ਅਧੇਰੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ^{੨੪}ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਧੁਰਿ ਪੂਰਾ ਤਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨਾ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸਬਦਿ ਨ
 ਲਗੋ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਹਜੇ ਨਾਮੁ ਨ ਧਿਆਇਆ ਕਿਤੁ ^{੨੫} ਆਇਆ ਸੰਸਾਰਿ ॥
 ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਈਐ ਵਿਸਟਾ ਸਦਾ ਖੁਆਰੁ ॥ ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਗਿਆ

- ੧ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਹਰੀ।
 ੨ ਹੰਕਾਰ।
 ੩ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ (ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖ) ਪਾਈਏ।
 ੪ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ੫ ਗੁਰਮੁਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ) ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਾ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਸੱਚ (ਦਾ ਰੂਪ) ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਛਲ ਤੇ ਬਦੀ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ; ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਨ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਥੇ (ਗੁਰਮੁਖ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ) ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ-ਰਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਮਿੱਤਰ।
 ੭ ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਿੱਤ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਾਵੇ। (ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਹ ਤਾਰੀਫ਼ ਬਹੁਤ ਬਾਈਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੪੯, ਨੋਟ ੨੭, ੧੧੨੮, ਨੋਟ ੧ ਆਦਿ)।
 ੮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਵੇ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸੰਜਮ ਹੋਵੇ।
 ੯ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ। ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜੋਤੀ (ਹਰੀ ਜੋਤ ਵਾਲੇ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤ (ਆਤਮਾ) ਜੋੜੇ।
 ੧੦ ਕਪਟ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਭਿਜਦਾ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ), ਉਹ ਨਿੱਤ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ (ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ) ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਮਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਗਰਜ਼ ਨਾਲ।
 ੧੧ ਐਸੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ।
 ੧੨ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮ ਅਸਲੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਲੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਸਿੱਖਿਆ, ਉਪਦੇਸ਼।
 ੧੪ ਉਸ ਨੇ ਮਨਾਇਆ ਹੈ।
 ੧੫ ਸਰਬ-ਗੁਣੀ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ।
 ੧੬ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਨੌਕਰੀ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੧੭ ਅਸਥਾਨ, ਦਰਬਾਰ, ਹਜ਼ੂਰੀ।
 ੧੮ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ।
 ੧੯ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋ ਕੇ।
 ੨੦ ਗੁਰਮੁਖ (ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ) ਆਤਮ-ਧਿਆਨ ਦੀ ਧੁਨੀ (ਲਗਾਤਾਰ ਲਹਿਰ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੩, ਨੋਟ ੧੦।
 ੨੧ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ।
 ੨੨ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਭਾਵਕ (ਹਰੀ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
 ੨੩ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
 ੨੪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹੋਂ) ਪੂਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇ।
 ੨੫ ਕਿਸ ਲਈ?

* ਸ਼ਲੋਕ: ਹਰੀ ਦੀ ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਹੀ ਅਸਲ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਪਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਨਿਰਾ ਕਪਟੀ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਉਹੋ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ: ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ: ਭਗਤ ਲੋਕ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਦੇ ਤੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੧ਨਾ ਉਰਵਾਰੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਉਬਰੇ^੩ ਜਿ ਆਪਿ ਮੇਲੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਭਗਤ^੪ ਸਚੈ ਦਰਿ ਸੋਹਦੇ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਰਹਾਏ^੫ ॥ ਹਰਿ ਕੀ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਨ ਉਪਜੀ^੬ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਸਾਏ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗਿ^੭ ਰਹਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ
 ਰਾਤੇ^੮ ਰਸਨਾ^੯ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਿਆਏ ॥ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੦} ਜਾਤਾ
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਰਿਦੈ ਵਸਾਏ ॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ^{੧੧} ਫਿਰੈ ਬਿਲਲਾਦੀ^{੧੨} ਦੂਜੈ ਭਾਇ
 ਖੁਆਏ ॥ ੧੧ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ^{੧੩} ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਭਗਤੀ
 ਖਟਿਆ ਹਰਿ^{੧੪} ਉਤਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ^{੧੫}
 ਵਸਾਇਆ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੬} ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ^{੧੭}ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗੁਰ ਬਚਨਿ
 ਉਦਾਸੀ ਹਉਮੈ ਮੋਹੁ ਜਲਾਇਆ ॥ ਆਪਿ ਤਰਿਆ^{੧੮} ਕੁਲ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ
^{੧੯}ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਈ ਪਾਏ^{੨੦} ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ
 ਹਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ^{੨੧} ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਵਿਟਹੁ ਜਿਨਿ
^{੨੨}ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲਾ ਮਾਰਗਿ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩੧ ॥ ^{੨੩}ਤੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ
 ਵੇਖਿ ਭੁਲੇ ਜਿਉ ਦੇਖਿ ਦੀਪਕਿ ਪਤੰਗ ਪਚਾਇਆ ॥ ਪੰਡਿਤ ਭੁਲਿ ਭੁਲਿ
 ਮਾਇਆ ਵੇਖਹਿ ਦਿਖਾ ਕਿਨੈ ਕਿਹੁ ਆਣਿ ਚੜਾਇਆ ॥ ^{੨੪}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪੜਹਿ
 ਨਿਤ ਬਿਖਿਆ ਨਾਵਹੁ ਦਯਿ ਖੁਆਇਆ ॥ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸੰਨਿਆਸੀ ਭੁਲੇ
 ਓਨਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਹੁ ਗਰਬੁ^{੨੫} ਵਧਾਇਆ ॥ ^{੨੬}ਛਾਦਨੁ ਭੋਜਨੁ ਨ ਲੈਹੀ ਸਤ
 ਭਿਖਿਆ ਮਨਹਠਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਏਤੜਿਆ ਵਿਚਹੁ ਸੋ ਜਨੁ ਸਮਧਾ
 ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ
 ਜਾ ਕਰਦੇ ਸਭਿ ਕਰਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ^{੨੭} ਪਰੇਤੁ ਹੈ
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ^{੨੮}ਏਹ ਜਮ ਕੀ ਸਿਰਕਾਰ ਹੈ ਏਨਾ ਉਪਰਿ ਜਮ
 ਕਾ^{੨੯} ਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ ॥ ਮਨਮੁਖ^{੩੦} ਜਮ ਮਰਿਗ ਪਾਈਅਨਿ ਜਿਨੁ ਦੂਜਾ ਭਾਉ
 ਪਿਆਰਾ ॥ ^{੩੧}ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਨਿ ਕੋ ਸੁਣੈ ਨ ਪੂਕਾਰਾ ॥ ਜਿਸ ਨੋ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ^{੩੨} ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥ ‡ਸਲੋਕੁ ਮਃ
 ੩ ॥ ਹਉਮੈ^{੩੩} ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਗਈ ਖਾਇ ॥ ਜੋ ਮੋਹਿ ਦੂਜੈ ਚਿਤੁ
 ਲਾਇਦੇ ਤਿਨਾ ਵਿਆਪਿ^{੩੪} ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਰਜਾਲੀਐ^{੩੫}
 ਤਾ ਏਹ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹੋਵੈ ਉਜਲਾ^{੩੬} ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮਾਰਣੁ^{੩੭} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੮}ਇਹੁ ਮਨੁ ਕੇਤੜਿਆ ਜੁਗ ਭਰਮਿਆ ਥਿਰੁ ਰਹੈ ਨ ਆਵੈ
 ਜਾਇ ॥ ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਤਾ ਭਰਮਾਇਅਨੁ ਕਰਿ ਪਰਪੰਚੁ ਖੇਲੁ ਉਪਾਇ ॥

- ੧ ਨਾ ਏਸ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾ ਪਾਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਲਗਦੇ ਹਨ), ਨਾ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੁਖੀ ਨਾ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੩ ਜਿਹੜੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਮਿਲਾਏ ਹਨ।
- ੪ ਸੱਚੇ (ਹਰੀ) ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ। ੫ ਥਾਪੇ, ਥਿਰੇ ਕੀਤੇ।
- ੬ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ। ੮ ਰਚੇ ਹੋਏ।
- ੯ ਜੀਭ। ੧੦ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ।
- ੧੧ ਦੁਨੀਆ ਰੋਦੀ ਪੁਕਾਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ (ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਦੂਸਰੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਖੁੰਝਾਏ ਗਏ।
- ੧੩ ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਖਟਿਆ ਹੈ।
- ੧੪ ਚੰਗੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਪਦਵੀ।
- ੧੫ ਮਨ ਵਿੱਚ। ੧੬ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੧੭ ਘਰ (ਗ੍ਰਿਹਸਥ) ਵਿੱਚ ਹੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਮਨ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਖੁਭਦਾ ਨਹੀਂ)।
- ੧੮ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ, ਸਭ ਲੋਕ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੯ ਸਾਲਾਹਣਯੋਗ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਣਨ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ।
- ੨੦ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੨੧ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉੱਤੇ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਅਗਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੩੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ†। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਧੋਖਾ ਖਾ ਗਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਦੀਵੇ ਵਿੱਚ ਭੰਬਟ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੰਡਿਤ ਭੁੱਲ-ਭੁੱਲ ਕੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, ਭਈ ਵੇਖੀਏ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਭੇਟਾ ਲਿਆ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ!
- ੨੪ ਦ੍ਰੋਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਨਿੱਤ ਜ਼ਹਿਰ (ਵਾਲੀ ਵਿਦਿਆ) ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ; ਹਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖੁੰਝਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ ਤੇ

- ਸੰਨਿਆਸੀ ਹਰੀ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਜੰਗਮ-ਸ਼ੈਵ ਮਤ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ। ਇਹ ਲੋਕ ਰੱਸੀਆਂ ਤੇ ਮੋਰ-ਪੰਖਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਅਜੀਬ ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਟੱਲੀ ਵਜਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਮਾਣ, ਹੰਕਾਰ।
- ੨੬ ਕਪੜਾ ਤੇ ਖਾਣਾ, ਜੋ ਚੰਗੀ ਭਿਛਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ; ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਗਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਏਨ੍ਹਾਂ (ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ। ਕਿਸ ਨੂੰ (ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ) ਆਖ ਕੇ ਸੁਣਾਈਏ। ਜਦ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਕੁਝ ਮੰਗਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)। ਸਮਧਾ=ਸਮਾਧੀ ਵਾਲਾ, ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਭਟਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ)।
- ੨੭ (ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ ਅਦਿਕ) ਭੂਤ, ਜਿੰਨ, ਹੈਨ।
- ੨੮ ਇਹ ਸਭ ਯਮਰਾਜ ਦੀ ਰਈਅਤ ਹਨ, ਜਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹਨ।
- ੨੯ ਸਖਤ ਡੰਡਾ, ਹੁਕਮ।
- ੩੦ ਜਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ, ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਧੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ ਜਮਪੁਰੀ (ਜਮ ਦੀ ਦਰਗਾਹ) ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੱਧੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ।
- ੩੨ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੩੩ ਅਹੰਗਤਾ, ਆਪਾ ਭਾਵ ਜੋ ਠਗਣੀ ਹੈ।
- ੩੪ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੩੫ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾੜ ਦੇਈਏ।
- ੩੬ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੩੭ ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ਮਸਾਲਾ, ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹਰਿਨਾਮ ਹੈ।
- ੩੮ ਇਹ ਮਨ ਕਈ ਜੁਗ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ, ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਨਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਏਵੇਂ ਭਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ (ਮਾਇਆ ਦਾ) ਛਲਣ ਵਾਲਾ ਖੇਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਟਕਣ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

* ਸ਼ਲੋਕ: ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਤਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹਨ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ, ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਆਦਿ ਰਾਹੋਂ ਕੁਰਾਹ ਪਏ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ: ਸਮਝ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ: ਮਨਮੁਖਿ ਲੋਕ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੀ ਤਰਦੇ ਹਨ।

† ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਮ: ੩, ਵਾਰ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪੌੜੀ ਨਾਲ (ਪੰ: ੮੫੨)।

‡ ਸ਼ਲੋਕ: ਮਾਇਆ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੈ। ਪਉੜੀ: ਸੰਜੋਗ-ਵਿੰਜੋਗ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੧ ਜਾ ਹਰਿ ਬਖਸੇ ਤਾ ਗੁਰ ਮਿਲੈ ਅਸਥਿਰੁ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨ ਹੀ ਤੇ
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਨਾ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੨ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ
 ਅਪਾਰੁ ਹੈ ਮਿਲਣਾ ਸੰਜੋਗੀ ॥ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਆਪਿ ੩ ਵਸਿ ਰਹਿਆ ਆਪੇ
 ਰਸ ਭੋਗੀ ॥ ੪ ਆਪਿ ਅਤੀਤੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਨਿਰਜੋਗੁ ਹਰਿ ਜੋਗੀ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ
 ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੇ ਹਰਿ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਗੀ ॥ ੫ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ੬ ਲਹਿ
 ਜਾਹਿ ਵਿਜੋਗੀ ॥ ੧੩ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ੧ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਆਪਿ ਅਖਾਇਦਾ
 ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥
 ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ
 ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਕਰਮਿ ੭ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ੨ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤੀ
 ਰਸਨਾ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ॥ ੩ ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ ਆਈ ॥ ਵਡਭਾਗੀਆ
 ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਮੁਹੁ ਕਢਾਈ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਹਿ ਸੇਈ ਜਨ ਸੋਹਣੇ ਤਿਨੁ ਕਉ
 ਪਰਜਾ ੪ ਪੂਜਣ ਆਈ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਸਚੈ
 ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੧ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਕਾਇਆ ਗੜ੍ਹ ਭੀਤਰਿ ਕੂੜੁ
 ਕੁਸਤੁ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਨੀ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨੀ ॥
 ਉਪਾਇ ਕਿਤੇ ਨ ਲਭਨੀ ਕਰਿ ਭੇਖ ਥਕੇ ਭੇਖਵਾਨੀ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਈਅਨਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਨੀ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨ ਪੀਆ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ ॥
 ੧੪ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ੧੩ ਰੈਣਿ ਸੁਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ਵਾਹੁ
 ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਹਰਿ
 ਸਿਉ ਲਿਵ ੧੪ ਲਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ੧੫ ਕਰਮੀ ਬੋਲੈ ਬੋਲਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ
 ਕਰਤਿਆ ਸੋਭਾ ੧੬ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ੧੭ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਤਿ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ੧੮ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਸਚੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਧੀ ਭਾਲਿ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਬਦੇ ਉਚਰੈ
 ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਲਿ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸਹਜੇ ੧੯
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਲਿ ॥ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ ੨੦ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਏ ਮਨਾ ਅਤਿ ਲੋਭੀਆ ੨੧ ਨਿਤ ਲੋਭੇ ਰਾਤਾ ॥ ੨੨ ਮਾਇਆ ਮਨਸਾ
 ਮੋਹਣੀ ਦਹ ਦਿਸ ਫਿਰਾਤਾ ॥ ਅਗੈ ਨਾਉ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਇਸੀ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ
 ਖਾਤਾ ॥ ਰਸਨਾ ਹਰਿਰਸੁ ਨ ਚਖਿਓ ੨੩ ਫੀਕਾ ਬੋਲਾਤਾ ॥ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖਿਆ ਸੇ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਤਾ ੨੪ ॥ ੧੫ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ੨੫ ਵਾਹੁ
 ਵਾਹੁ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿ ਸਚਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤਿਸ ਨੋ

- ੧ ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਹਰੀ ਵਿੱਚ) ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਫੇਰ ਕੁਝ ਭੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੨ ਮਨੁੱਖ-ਦੇਹ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੋਗਾਂ (ਕਰਮਾਂ) ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ ੪੬੪, ਨੋਟ ੩।
- ੩ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭ ਰਸ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਆਪ ਅਟੱਕ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਜੋਗੀ ਨਿਰਜੋਗ (ਅਨਜੁੜਿਆ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਹੋਏਗਾ। ੬ ਵਿਜੋਗ (ਵਿਛੋੜੇ, ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰੀ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੭ 'ਵਾਹੁ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜਸ ਕਰਨਾ, ਸਿਫਤ, ਸਿਮਰਨ। ਸਿਮਰਨ, ਹਰੀ-ਜਸ ਉਹ ਸੱਚਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ। ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਪਣਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਜਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਬੁਝਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
- ੮ ਮੇਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ।
- ੯ ਜੀਭ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਦਿਆਂ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਪੂਰਨ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਖੁਦਾਈ; ਲੋਕ।
- ੧੨ ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਜ੍ਹ (ਕਰੜੇ ਪੱਥਰ) ਵਰਗੇ ਸਖਤ ਕਿਵਾੜ (ਬੂਹੇ) ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਝੂਠ ਫਰੇਬ

- ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹਨ। ਮਨਮੁਖ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ; ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵਾੜ ਦਿਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵੱਡੇ ਭੇਖੀ ਸਾਧੂ ਭੇਖ ਕਰ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਪਰ ਉਹ ਬੂਹੇ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਬੂਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ ਹੈ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਇਸ ਦਾ ਫਲ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਪੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਜੀਵਨ-ਰੂਪ ਰਾਤ ਸੁਖ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ।
  - ੧੪ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
  - ੧੫ ਹਰੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਬੁਲਾਇਆਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ੧੬ ਨੇਕਨਾਮੀ।
  - ੧੭ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਆਗਿਆ (ਭਾਣੇ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
  - ੧੮ ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਇਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉੱਤਮ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਢੂੰਡ ਕੇ ਲੱਭੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਮੁਖ ਨਾਲ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
  - ੧੯ ਸੁਭਾਵਕ। ੨੦ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
  - ੨੧ ਤੂੰ ਨਿੱਤ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
  - ੨੨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਕਾਮਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਨ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਸੋਂ ਪਾਸੇ ਫਿਰਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਜਗਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਨਾਮ ਯਾ ਵੱਡੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਦੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
  - ੨੩ (ਜੀਭ) ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ੨੪ ਰੱਜ ਗਏ।
  - ੨੫ ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹੀਏ ਜੋ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਆਪ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਵਡਭਾਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਬੰਦ ਬੂਹੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਵਾਲਾ ਸਿਮਰਨ ਖਾਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਮੂੰਹ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਮਨ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਭ ਨੂੰ ਫਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚੱਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਸ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਸਿਮਰਨ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਹਨ; ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਵੱਲ ਰੁਚੀ ਤਦੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ।

ਆਖੀਐ ਜਿ ਗੁਣਦਾਤਾ ^੧ਮਤਿ ਧੀਰੁ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿ ਸਭ
 ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿ ਦੇਦਾ ਰਿਜਕੁ
 ਸਬਾਹਿ ^੨ ॥ ਨਾਨਕ ^੩ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਇਕੋ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ
 ਦਿਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੪ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸਦਾ ਕਰਹਿ ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ
 ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ਓਨਾ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨ ਭਾਵਈ ^੫ਦੁਖੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
^੬ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਣਾ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਹਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ
 ਕਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲੇ ^੭ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੮ਹਰਿ ਕੈ
 ਭਾਣੈ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ^੯ਸੇਵਾ ਭਗਤਿ ਬਨੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਹਜੇ
 ਰਸੁ ^{੧੦}ਪੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ^{੧੧}ਨਿਤ ਲੀਜੈ ॥ ^{੧੨}ਹਰਿ
 ਕੈ ਤਖਤਿ ਬਹਾਲੀਐ ਨਿਜ ਘਰਿ ਸਦਾ ਵਸੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਤਿਨੀ
 ਮੰਨਿਆ ਜਿਨਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ੧੬ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸੇ ਜਨ
 ਸਦਾ ਕਰਹਿ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਆਪੇ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਮਨੁ
 ਨਿਰਮਲੁ ^{੧੩}ਹੋਵੈ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਜੋ ਨਿਤ ਕਰੇ
 ਸੇ ^{੧੪}ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਸੋਹਣੇ ^{੧੫}ਹਰਿ
 ਤਿਨ੍ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ^{੧੬}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹਿਰਦੈ ਉਚਰਾ ਮੁਖਹੁ ਭੀ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ
 ਕਰੇਉ ॥ ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੋ ਕਰਹਿ ਹਉ ਤਨੁ ਮਨੁ ਤਿਨ੍ ਕਉ ਦੇਉ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਹੈ ^{੧੭}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਨਿ
 ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ^{੧੮}ਜਾਉ ॥ ^{੧੯}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ
 ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਸੁ ਖਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਲਿ ਬਲਿ ਭਰਪੂਰੁ
 ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰਸਿਖ ਨਿਤ ਸਭ ਕਰਹੁ ^{੨੦}ਗੁਰ
 ਪੂਰੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਭਾਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਕਰੇ ਤਿਸੁ
 ਜਮਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਚਾ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚੀ
 ਗੁਰਬਾਣੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਸਚੁ ਪਛਾਣੀਐ ^{੨੨}ਸਚਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ^{੨੩}ਅਨਦਿਨੁ
 ਜਾਗਹਿ ਨਾ ਸਵਹਿ ਜਾਗਤ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ
 ਸੇ ^{੨੪}ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ^{੨੫}ਪਚਿ ਮੁਏ ਅਜਾਣੀ ॥
 ੧੭ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੬}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਅਗਮ ^{੨੭}ਅਥਾਹੁ ਹੈ ^{੨੮}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥
 ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ^{੨੯}ਹੈ ^{੩੦}ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਮੀ ^{੩੧}ਪਾਈਐ ਆਪਿ ਦਇਆ

- ੧ ਮਤ ਦਾ ਧੀਰ ਹੈ, ਧੀਰਜ ਵਾਲੀ ਮਤ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨ [ਸੰਬਾਹਿ] ਪੁਚਾ ਕੇ। ਰੋਜ਼ੀ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ। (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਭੀ 'ਸੰਬਾਹਿ' ਹੈ)।
- ੩ ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਕਰ ਕੇ ਇਕੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਈਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਹਨ।
- ੪ ਗੁਰਮੁਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ) ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਮਨਮੁਖ (ਆਪ-ਹੁਦਰੇ) ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਉਮਰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਹਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਤਾਹੀਓਂ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਬਣਦੀ ਹੈ (ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)।
- ੧੦ ਨਾਮ-ਰਸ।
- ੧੧ ਲਾਭ, ਨਫ਼ਾ; ਵਾਧਾ।
- ੧੨ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਨਿੱਜ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ (ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।
- ੧੩ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੧੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਫਲ, ਮਨ-ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ।
- ੧੫ ਹੇ ਹਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾ।
- ੧੬ ਮੈਂ ਦਿਲ ਨਾਲ ਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਿਮਰਾਂ। ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ "ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਬਦੇ ਉਚਰੈ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਲਿ॥"
- ੧੭ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਫਲ) ਹੈ।
- ੧੮ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ।
- ੧੯ ਸਿਮਰਨ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਪੰਨ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਜੋ ਜਲ ਵਿੱਚ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੨੦ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਜੋ ਮਨ ਨਾਲ ਤੇ ਚਿੱਤ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਮ ਦਾ ਨੌਕਰ (ਜਮਦੂਤ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ) ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੨੨ ਸੱਚ ਵਿੱਚ, ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੩ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਨਿੱਤ) ਜਾਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ), ਸੌਂਦੇ ਨਹੀਂ (ਗਾਫ਼ਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗਦਿਆਂ ਰਾਤ (ਉਮਰ) ਬੀਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੪ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ।
- ੨੫ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕ ਖਪ ਮਰੇ।
- ੨੬ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਜੇਡਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੨੭ ਅਪਹੁੰਚ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।
- ੨੮ ਜਿਵੇਂ 'ਨਾਮ' ਨੂੰ ਕਈ ਥਾਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ('ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ'), ਤਿਵੇਂ ਏਥੇ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
- ੨੯ ਬੇਪਰਵਾਹ, ਬੇਮੁਬਾਜ਼।
- ੩੦ ਜੋ ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਮੇਹਰ ਨਾਲ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਬੜੇ ਗੁਣ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੀ ਸੱਚੀ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਬਾਣੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਸਿਮਰਨ ਹਰੀ ਤੁਲ ਹੈ; ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਤਰੀਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਅਨਦਿਨੁ^੧ ਨਾਮੁ ਲਏਇ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸਾਤਿ^੨ ਨ ਆਵਈ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ^੩ ॥
 ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ^੪ ਵਿਣੁ ਕਰਮੈ^੫ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਅੰਤਰਿ
 ਲੋਭ ਵਿਕਾਰੁ ਹੈ^੬ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਇ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਚੁਕਈ^੭ ਹਉਮੈ
 ਵਿਚਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਸੁ ਖਾਲੀ^੮ ਕੋਈ
 ਨਾਹਿ ॥^੯ ਤਿਨ ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਓਇ ਦੁਖ ਸਹਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ^{੧੦} ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਢਾਢੀ^{੧੧} ਤਿਸ ਨੋ
 ਆਖੀਐ ਜਿ ਖਸਮੈ^{੧੨} ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਦਰਿ ਖੜਾ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀ
 ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਢਾਢੀ^{੧੩} ਦਰੁ ਘਰੁ ਪਾਇਸੀ ਸਚੁ ਰਖੈ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੧੪} ॥^{੧੫} ਢਾਢੀ
 ਕਾ ਮਹਲੁ ਅਗਲਾ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰਿ ॥^{੧੬} ਢਾਢੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ
 ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰਿ ॥ ੧੮ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥^{੧੭} ਗੂਜਰੀ ਜਾਤਿ
 ਗਵਾਰਿ ਜਾ ਸਹੁ ਪਾਏ ਆਪਣਾ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ
 ਜਪੁ ਜਾਪਣਾ ॥ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਸੁ ਭਉ ਪਵੈ ਸਾ ਕੁਲਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ॥
 ਸਾ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ^{੧੮} ਕੰਤ ਕਾ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਕਰਤਾਰਿ ॥^{੧੯} ਓਹ
 ਕੁਚਜੀ ਕੁਲਖਣੀ ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਭਤਾਰਿ ॥ ਭੈ ਪਇਐ ਮਲੁ^{੨੦} ਕਟੀਐ ਨਿਰਮਲ
 ਹੋਵੈ ਸਰੀਰੁ ॥^{੨੧} ਅੰਤਰਿ ਪਰਗਾਸੁ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਜਪਿ^{੨੨} ਗੁਣੀ
 ਗਹੀਰੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਬੈਸੈ^{੨੩} ਭੈ ਰਹੈ ਭੈ ਵਿਚਿ^{੨੪} ਕਮਾਵੈ ਕਾਰ ॥ ਐਥੈ^{੨੫} ਸੁਖੁ
 ਵਡਿਆਈਆ^{੨੬} ਦਰਗਹ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥^{੨੭} ਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਪਾਈਐ ਮਿਲਿ
 ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ਸਾ ਭਲੀ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪੇ ਬਖਸੇ
 ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਸਚੇ ਕਉ^{੨੮} ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਸਾ ਜਿਹਵਾ^{੨੯} ਜਲਿ ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^{੩੦} ਅੰਸਾ ਅਉਤਾਰੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਕੀਆ ॥ ਜਿਉ ਰਾਜੇ ਰਾਜੁ ਕਮਾਵਦੇ
 ਦੁਖ ਸੁਖ ਭਿੜੀਆ ॥ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੇਵਦੇ ਅੰਤੁ ਤਿਨ੍ਹੀ ਨ ਲਹੀਆ ॥
 ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਗਟੀਆ ॥ ਤਿਥੈ ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ
 ਨ ਵਿਆਪਈ ਅਸਥਿਰੁ ਜਗਿ ਥੀਆ ॥ ੧੯ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥^{੩੧} ਏਹੁ ਸਭੁ
 ਕਿਛੁ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਹੈ ਜੇਤਾ ਹੈ ਆਕਾਰੁ ॥^{੩੨} ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ
 ਸੋ ਹੋਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇ ਕੋ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦਾ ਸੋ ਮੂਰਖੁ ਗਾਵਾਰੁ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥^{੩੩} ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਪੀਲਕੁ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨੁ ਕੁੰਡਾ ਜਹ ਖਿੰਚੇ ਤਹ
 ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਸਤੀ ਕੁੰਡੇ ਬਾਹਰਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਉਝੜਿ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥

੧ ਹਮੇਸ਼ਾਂ। ੨ ਸ਼ਾਂਤੀ। ੩ ਜਗ੍ਹਾ, ਆਸਰਾ।
 ੪ ਤਰਲਾ ਕਰੀਏ। ੫ ਮੇਹਰ ਤੋਂ।
 ੬ ਦੂਸਰੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਖੁੰਝਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੭ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ।
 ੮ ਲੋੜਵੰਦ, ਬੁੜ ਵਾਲੇ, ਮੁਥਾਜ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੁੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।
 ੯ (ਧਰਮਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੇਖੇ ਦੀ) ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
 ੧੦ ਤਰ ਗਏ।
 ੧੧ ਢੱਡ ਵਜਾ ਕੇ ਸਿਫਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ। ੧੨ ਮਾਲਕ ਨਾਲ।
 ੧੩ (ਕਰਤਾਰ ਦਾ) ਮਹਲ, ਦਰਬਾਰ।
 ੧੪ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ।
 ੧੫ ਢਾਡੀ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਇਹ ਢਾਡੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਇਸ (ਕਰ ਕੇ) ਹਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਗੁੱਜਰੀ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ (ਮਨੁੱਖ ਨੀਚ ਹੈ), ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਨਿੱਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਭੈ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੮ ਪਤੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ।
 ੧੯ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਮੂਰਖ ਤੇ ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਮੈਲ। ਹਰੀ ਦਾ ਭੈ ਪੈਣ ਨਾਲ (ਪਾਪਾਂ ਦੀ) ਮੈਲ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੩ ਬੈਠੇ। ੨੪ ਕੰਮ ਕਰੇ।
 ੨੫ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਜਨਮ ਵਿੱਚ।
 ੨੬ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੨੭ ਹਰੀ ਦੇ ਭੈ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੮ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ।
 ੨੯ ਰਸਨਾ, ਜੀਭ।
 ੩੦ [ਉਹ ਅਵਤਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਦੇਵ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ (ਅੰਸ) ਉਤਰਿਆ ਹੋਵੇ (ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ)] ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਭੀ ਅਵਤਾਰ (ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਿਆ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਰਾਜ ਕਮਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਲਈ ਲੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਨਾ ਪਾਇਆ। ਕਰਤਾਰ ਭੈ-ਰਹਿਤ, ਆਕਾਰ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ) ਜਿਥੇ ਨਾ ਗਮ ਨਾ ਵਿਛੋੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰ (ਟਿਕ ਕੇ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੧ ਜੋ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਫ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ।
 ੩੨ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਹੈ (ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ), ਉਹੋ ਕਬੂਲ ਪਏਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੂਰਖ ਤੇ ਗਵਾਰ ਹੈ।
 ੩੩ ਮਨ ਹਾਥੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਵਤ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਅੰਕਸ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਲਿਜਾਵੇ ਓਥੇ ਮਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਜੋ ਅੰਕਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

* ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੯੫੦ ਉੱਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਨੀਚੋਂ ਉੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸੀ ਹੈ); ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਬ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾ ਦੇਵੇ! ਪਉੜੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਵਤਾਰ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸ਼ਿਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਪੂਜਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ। ਰੱਬ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਲਈ ਲੜਨਾ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ, ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਸਹੀ ਵਿਚਾਰ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਆਵਣ-ਜਾਵਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿ ਗਿਣਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣਾ ਗਵਾਰਪੁਣਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਵਾਲਾ ਮਨ ਕੁੰਡੇ ਬਿਨਾਂ ਹਾਥੀ ਵਰਗਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਕਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ-ਕਰਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਝੁਕਣਾ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਹੈ।

ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ^੧ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਸੇਵਿ ਸਭ
ਫਲ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ਸਦਾ ਧਿਆਇਆ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ
ਕੈ ਸੰਗਿ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਭਏ ਅਚਿੰਤੁ^੨ ਹਰਿਧਨੁ ਨਿਹਚਲਾਇਆ ॥
੨੦ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ^੩ਖੇਤਿ ਮਿਆਲਾ ਉਚੀਆ ਘਰੁ ਉਚਾ ਨਿਰਣਉ ॥
^੪ਮਹਲ ਭਗਤੀ ਘਰਿ ਸਰੈ ਸਜਣ ਪਾਹੁਣਿਅਉ ॥ ^੫ਬਰਸਨਾ ਤ ਬਰਸੁ ਘਨਾ
ਬਹੁੜਿ ਬਰਸਹਿ ਕਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨੁ ^੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ
ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੭ਮਿਠਾ ਸੋ ਜੋ ਭਾਵਦਾ ਸਜਣੁ ਸੋ ਜਿ ਰਾਸਿ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਕਉ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਂਈ ॥ ਤੂ ਰਖਵਾਲਾ ਸਦਾ ਸਦਾ
ਹਉ ਤੁਧੁ ਧਿਆਈ ॥ ^੮ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤੇਰਿਆ ਤੂ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
ਜੋ ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ^੯ਮਾਰਿ ਪਚਾਈ ॥ ਚਿੰਤਾ ਛਡਿ ਅਚਿੰਤੁ
ਰਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੦}ਲਗਿ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਆਸਾ^{੧੧} ਕਰਤਾ
ਜਗੁ ਮੁਆ ਆਸਾ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਸਚੇ ਸਿਉ
ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੨}ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਮਰਿ ਜਾਇਸੀ ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ
ਸੋ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋ ਨਹੀ ਬਾਝਹੁ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥
ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਕਰਿ ਪੂਰਾ ਥਾਟੁ^{੧੩} ॥ ਆਪੇ ਸਾਹੁ ਆਪੇ
ਵਣਜਾਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਹਰਿ ਹਾਟੁ^{੧੪} ॥ ^{੧੫}ਆਪੇ ਸਾਗਰੁ ਆਪੇ ਬੋਹਿਥਾ ਆਪੇ
ਹੀ ਖੇਵਾਟੁ ॥ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਦਸੇ ਘਾਟੁ^{੧੬} ॥ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਤੂ ^{੧੭}ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਕਾਟੁ ॥ ੨੨ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁੜ

ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੮}ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ^{੧੯} ਜਪਿ ਗੁਰੁ
ਨਾਉ ॥ ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ^{੨੦} ਸ੍ਰਵਣੀ^{੨੧} ਸੁਨਣਾ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ^{੨੨} ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਠਾਉ^{੨੩} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ
ਜਿਸ ਨੋ ਏਹ ਵਥੁ^{੨੪} ਦੇਇ ॥ ^{੨੫}ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਢੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ
ਕੇਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ^{੨੬}ਰਖੇ ਰਖਣਹਾਰਿ ਆਪਿ ਉਬਾਰਿਅਨੁ ॥ ਗੁਰੁ ਕੀ
ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿਅਨੁ ॥ ਹੋਆ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਮਨਹੁ ਨ
ਵਿਸਾਰਿਅਨੁ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਭਵਜਲੁ^{੨੭} ਤਾਰਿਅਨੁ ॥ ਸਾਕਤ^{੨੮} ਨਿੰਦਕ
ਦੁਸਟ ^{੨੯}ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਬਿਦਾਰਿਅਨੁ ॥ ਤਿਸੁ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਟੇਕ^{੩੦} ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਮਨੈ
ਮਾਹਿ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥

- ੧ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਬੇਨਤੀ।
- ੨ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਐਸਾ ਧਨ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਨਿਹਚਲ (ਕਾਇਮ) ਹੈ।
- ੩ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਵੱਟਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ (ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਲ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਉੱਚਾ ਘਰ (ਆਕਾਸ਼ ਜਾਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵੱਲ) ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ (ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਬਰਖਾ ਉਡੀਕਦੀ ਹਾਂ)। (ਕਿਸਾਨ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰ ਸਕੇ)।
- ੪ ਜਦ ਮਹਲ (ਇਸਤਰੀ) ਦੇ ਘਰ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਸਰਦੀ ਹੈ (ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ), ਤਾਂ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਵਸਨਾ ਹਈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵਸ, ਹੇ ਬੱਦਲਾਂ! ਫੇਰ ਕਿਸ ਲਈ ਵੱਸੋਗਾ? (ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਹੁਣ ਦਇਆ ਕਰ)।
- ੬ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ।
- ੭ ਮਿੱਠੀ ਚੀਜ਼ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੁਾਦ ਲੱਗੇ; ਸੱਜਣ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚਾ (ਵਫ਼ਾਦਾਰ) ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹਰੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇ। ਦੇਖੋ 'ਵਾਰ ਆਸਾ' ਦੇ ਤੀਜੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ।
- ੮ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ।
- ੯ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ।
- ੧੧ ਇੱਛਾ, ਉਮੈਦ।
- ੧੨ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਮੈਦਾਂ ਮਰ ਜਾਣਗੀਆਂ; ਜਿਸ

- ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਓਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।
- ੧੩ ਠਾਟ, ਸਾਜ-ਸਾਮਾਨ।
- ੧੪ ਹੱਟੀ।
- ੧੫ ਆਪ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਆਪ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਵਟ (ਮਲਾਹ) ਹੈ।
- ੧੬ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਅਪੜਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਜਨਮ ਦਾ ਮਨੋਰਥ।
- ੧੭ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੦ ਦੇਖਣਾ।
- ੨੧ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
- ੨੨ ਰਚਿਆਂ, ਪ੍ਰੀਤ ਕੀਤਿਆਂ।
- ੨੩ ਜਗ੍ਹਾ।
- ੨੪ ਵਸਤੂ, ਨਿਆਮਤ।
- ੨੫ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੬ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਬਚਾ ਲਿਆ।
- ੨੭ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ।
- ੨੮ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ।
- ੨੯ ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
- ੩੦ ਆਸਰਾ।
- ੩੧ ਮਨ ਵਿੱਚ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਲਈ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਹੁੜਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਆਪ ਆਪਣਾ ਚਾਨਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਦਾਸ ਬਣੇ ਰਹੀਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਪੈਜ ਆਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਬਲਕਿ ਆਸਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

‡ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਠੀਕ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੧, ਫੁਟ ਨੋਟ ੦।

§ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭੀ ਹਰੀ ਆਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਜੋ ਸਭ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ।

^੧ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖੁ ਅਗਮੁ ਅਪਾਰੀਐ ॥ ਸਚੋ ਸਚਾ ਸਚੁ ਸਚੁ
 ਨਿਹਾਰੀਐ^੨ ॥ ਕੂੜੁ ਨ ਜਾਪੈ^੩ ਕਿਛੁ ^੪ਤੇਰੀ ਧਾਰੀਐ ॥ ^੫ਸਭਸੈ ਦੇ ਦਾਤਾਰੁ
 ਜੇਤ ਉਪਾਰੀਐ ॥ ^੬ਇਕਤੁ ਸੂਤਿ ਪਰੋਇ ਜੋਤਿ ਸੰਜਾਰੀਐ ॥ ਹੁਕਮੇ ਭਵਜਲ
 ਮੰਝਿ ਹੁਕਮੇ ਤਾਰੀਐ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਤੁਧੁ^੭ ਧਿਆਏ ਸੋਇ ^੮ਜਿਸੁ ਭਾਗੁ ਮਥਾਰੀਐ ॥
^੯ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਲਿਹਾਰੀਐ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ *ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੧}ਜਾ ਤੂ ਤੁਸਹਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਅਚਿੰਤੁ ਵਸਹਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਜਾ
 ਤੂੰ ਤੁਸਹਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨਉ ਨਿਧਿ^{੧੨} ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਹਿ ॥ ਜਾ ਤੂੰ ਤੁਸਹਿ
 ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ^{੧੩}ਮੰਤ੍ਰੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਜਾ ਤੂੰ ਤੁਸਹਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾ
 ਨਾਨਕ ਸਚਿ^{੧੪} ਸਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੫}ਕਿਤੀ ਬੈਹਨਿ ਬੈਹਣੇ ਮੁਚੁ ਵਜਾਇਨਿ
 ਵਜ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਕਿਸੈ ਨ ਰਹੀਆ ਲਜ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^{੧੬}ਤੁਧੁ ਧਿਆਇਨਿ ਬੇਦ ਕਤੇਬਾ ਸਣੁ ਖੜੇ ॥ ਗਣਤੀ ਗਣੀ ਨ ਜਾਇ ਤੇਰੈ
 ਦਰਿ ਪੜੇ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਤੁਧੁ ਧਿਆਇਨਿ ਇੰਦੁ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਾ ॥ ^{੧੭}ਸੰਕਰ ਬਿਸਨ
 ਅਵਤਾਰ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮੁਖਿ ਭਣਾ ॥ ਪੀਰ ਪਿਕਾਬਰ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਅਉਲੀਏ ॥
 ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਉਲੀਏ ॥ ਕੂੜਹੁ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸੁ ਧਰਮੇ
 ਤਗੀਐ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਲਾਇਹਿ ਆਪਿ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਗੀਐ ॥ ੨ ॥ †ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੮}ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕੁ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ ਹੋਇ ਸੇਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਅਜੁ
 ਕਲਿ ਆਵਸੀ ਗਾਫਲ ਫਾਹੀ ਪੇਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੯}ਕਿਤੀਆ ਕੁਢੰਗ ਗੁਝਾ
 ਥੀਐ ਨ ਹਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤੈ ਸਹਿ ਢਕਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਚਾ ਮਿਤੁ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਮਾਗਉ ਤੁਝੈ^{੨੦} ਦਇਆਲ ਕਰਿ ^{੨੧}ਦਾਸਾ ਗੋਲਿਆ ॥ ^{੨੨}ਨਉ
 ਨਿਧਿ ਪਾਈ ਰਾਜੁ ਜੀਵਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ^{੨੩}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਦਾਸਾ ਘਰਿ
 ਘਣਾ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਿਹਾਲੁ^{੨੪} ਸ੍ਰਵਣੀ^{੨੫} ਜਸੁ ਸੁਣਾ ॥ ^{੨੬}ਕਮਾਵਾ ਤਿਨ
 ਕੀ ਕਾਰ ਸਰੀਰੁ ਪਵਿਤੁ ਹੋਇ ॥ ^{੨੭}ਪਖਾ ਪਾਣੀ ਪੀਸਿ ਬਿਗਸਾ ਪੈਰ ਧੋਇ ॥
 ਆਪਹੁ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਦਿਚੈ ਬਾਉ
 ਸੰਤ ਧਰਮ ਸਾਲੀਐ ॥ ੩ ॥ ‡ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥ ਸਾਜਨ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਕੀ ਹੋਇ
 ਰਹਾ ਸਦ ਧੂਰਿ^{੨੮} ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੯}ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀਆ ਪੇਖਉ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੫ ॥ ^{੩੦}ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਅਸੰਖ ਹੋਹਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗ ॥ ^{੩੧}ਅਠਸਠਿ
 ਤੀਰਥ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸੁ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਿਤ
 ਜਪੀਐ ^{੩੨}ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨਾਉ ਪਰਵਦਿਗਾਰ^{੩੩} ਦਾ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕਰੇ ਰਹੰਮ^{੩੪}
 ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਸਾਰਦਾ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਵਣਹਾਰ ਆਪੇ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ॥ ਸਭੁ

੧ ਕੁਲ ਰਹਿਤ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਪੁਰਸ਼ (ਹਰੀ) ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।
 ੨ ਦੇਖੀਏ, ਸਮਝੀਏ। ੩ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ।
 ੪ ਤੇਰੀ ਥਾਪੀ ਹੋਈ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ)। “ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭ ਸਤਿ” ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਹੈ।
 ੫ ਜਿਤਨੀ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਉਹ ਦਾਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਇਕੋ ਧਾਗੇ ਵਿੱਚ ਪਰੇ ਕੇ (ਸਭ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ) ਜੋਤ ਖਿਲਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਈ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੭ ਤੈਨੂੰ। ੮ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ) ਭਾਗ ਹੈ। ੯ ਤੇਰੀ ਗਤ (ਅਵਸਥਾ), ਮਿੱਤ (ਹਦ ਮਰਯਾਦਾ) ਬੁੱਝੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
 ੧੦ ਸਦਕੇ ਹਾਂ। ੧੧ ਹੇ ਮਿਹਰਬਾਨ! ਜਦ ਤੂੰ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋਵੇਂ ਤਾਂ ਅਚਿੰਤੁ (ਸੋਚ ਅਤੇ ਯਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੩ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੀਵ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੧੪ ਸੱਚ ਵਿੱਚ।
 ੧੫ ਬੈਹਨਿ=ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਬੈਹਣੇ=ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ। ਸਿੰਘਾਸਨ। ਕਈ ਤਖ਼ਤਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤ (ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ) ਵਾਜੇ ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੱਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।
 ੧੬ ਬੇਦ ਕਤੇਬਾਂ (ਤੌਰੇਤ, ਜ਼ਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ, ਕੁਰਾਨ) ਸਮੇਤ ਤੈਨੂੰ ਖੜੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ)। ਤੇਰੇ ਦਰ ਉੱਤੇ ਡਿਗਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ। (ਕਈ) ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਸਨਾਂ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤੇ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੭ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਮਸ਼ਾਇਖ (ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੇਖ), ਅਤੇ ਵਲੀ ਗੁਣ ਗਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਤੂੰ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਉਲਿਆ (ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ) ਹੈ। ਝੂਠ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ-ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਤੂੰ

ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਲਗਦੇ ਹਾਂ। ਤਰੀਕੇ=ਦੌੜੀਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਂਹ ਵਧੀਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਸ਼ੇਰ (ਤਿਆਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਯਾਦ ਰੱਖ) ਹੇ ਭੁੱਲੜ ਜੀਵ! ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ (ਛੇਤੀ ਹੀ) ਤੇਰਾ ਪੈਰ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਵੇਗਾ।
 ੧੯ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਤਰੀਕੇ ਬੁਰੇ ਹੋਣ, (ਤੇਰਾ) ਪਿਆਰ ਗੁੱਝਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ! ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਵਾਕਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਢੱਕ ਲਿਆ ਹੈ। ੨੦ ਤੈਥੋਂ।
 ੨੧ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ।
 ੨੨ (ਤੇਰਾ ਜਸ) ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੀਵਾਂ ਬੋਲਿਆ=‘ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ।’
 ੨੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ, ਜੋ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੈ।
 ੨੪ ਧਰਮ ਸੁਖੀ। ੨੫ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
 ੨੬ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਪੱਖੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਆਟਾ ਪੀਹ ਕੇ ਪੈਰ ਧੋ ਕੇ ਬਿਗਸਦਾ ਹਾਂ (ਖਿੜਦਾ, ‘ਖੁਸ਼’ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ)। ਮੈਥੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖੋ। ਮੈਨੂੰ ਨਿਕੰਮੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦੇਵੋ। ਧਰਮਸਾਲ=ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ। ੨੮ ਧੂੜੀ।
 ੨੯ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆ ਰਹਾਂ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖਾਂ।
 ੩੦ ਅਣਗਿਣਤ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲੱਗੇ। (ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰ: ੯੯੦ ਉੱਤੇ ਮ: ੧ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)।
 ੩੧ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਭਾਗ (ਲਿਖੇ) ਹਨ।
 ੩੨ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਅਤੇ ਖਾਂਦਿਆਂ।
 ੩੩ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੩੪ ਰਹਿਮ, ਤਰਸ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਸਾਡੀ ਉਨਤੀ ਤੇ ਰੱਬੀ-ਮੇਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੀ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰੱਬ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਬੁਰਾਈ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁਰੀ ਰੁਚੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੱਬ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੜਦੇ ਢਕਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਆਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਰੱਬ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ‡ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੯੮੯ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਮ: ੧ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ) ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਨਿਮਰਤਾ ਕਰ ਕੇ ਢਹਿ ਪਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

੧ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ ਬੁਝਿ ਵੀਚਾਰਦਾ ॥ ੨ ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਕੁਦਰਤਿ
 ਧਾਰਦਾ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਲਾਇ ਸਚਿ ੩ ਤਿਸਹਿ ਉਧਾਰਦਾ ॥ ਜਿਸ ਦੈ ਹੋਵੈ ਵਲਿ ੪
 ਸੁ ਕਦੇ ਨ ਹਾਰਦਾ ॥ ੫ ਸਦਾ ਅਭਗੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ ਹਉ ਤਿਸੁ ਨਮਸਕਾਰਦਾ ॥
 ੬ ॥ *ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਛੋਡੀਐ ਦੀਜੈ ਅਗਨਿ ੭ ਜਲਾਇ ॥
 ਜੀਵਦਿਆ ਨਿਤ ਜਾਪੀਐ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ ੮ ॥ ਮ: ੫ ॥ ਸਿਮਰਤ
 ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ ਆਹਿ ੯ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ
 ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੧੧ ਸੋ ਮੁਕਤਾ ਸੰਸਾਰਿ ਜਿ ਗੁਰਿ
 ਉਪਦੇਸਿਆ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਗਈ ਬਲਾਇ ੧੨ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸਿਆ ੧੩ ॥ ਤਿਸ ਕਾ
 ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲੁ ੧੪ ਹੋਇ ॥ ਜਨ ੧੫ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਿਹਾਲੁ ਪਾਪਾ ਮੈਲੁ
 ਧੋਇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ਓਥੈ ੧੬ ਜਾਪੀਐ ॥ ਮਨ ਕਉ ਹੋਇ ਸੰਤੋਖੁ ਭੁਖਾ
 ਧ੍ਰੁਪੀਐ ੧੭ ॥ ੧੮ ਜਿਸੁ ਘਟਿ ਵਸਿਆ ਨਾਉ ਤਿਸੁ ਬੰਧਨ ਕਾਟੀਐ ॥ ੧੯ ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਾਟੀਐ ॥ ੨੦ ॥ †ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ੨੧ ਮਨ
 ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਚਿਤਵਨੀ ਉਦਮੁ ਕਰਉ ਉਠਿ ਨੀਤ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਕਾ
 ਆਹਰੋ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਮੀਤ ॥ ੨੨ ॥ ਮ: ੫ ॥ ੨੩ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭਿ
 ਰਾਖਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਮੂਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣੀਆ ਮਰਉ ਵਿਚਾਰੀ
 ਸੂਲਿ ॥ ੨੪ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜੀਅ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ੨੫ ਹੋਇ ਸੁ ਗੁਰ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ
 ਕਰਿ ॥ ਛੋਡਿ ਸਿਆਣਪ ਸਗਲ ੨੬ ਮਨੁ ਤਨੁ ੨੭ ਅਰਪਿ ਧਰਿ ॥ ਪੂਜਹੁ ਗੁਰ
 ਕੇ ਪੈਰ ੨੮ ਦੁਰਮਤਿ ਜਾਇ ਜਰਿ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਭਵਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ੨੯
 ਤਰਿ ॥ ਸੇਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਅਗੈ ੩੦ ਨ ਮਰਹੁ ਡਰਿ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲੁ
 ੩੧ ਉਣੇ ਸੁਭਰ ਭਰਿ ॥ ਮਨ ਕਉ ਹੋਇ ਸੰਤੋਖੁ ਧਿਆਈਐ ਸਦਾ ਹਰਿ ॥ ਸੋ ਲਗਾ
 ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਜਾ ਕਉ ੩੨ ਕਰਮੁ ਧੁਰਿ ॥ ੩੩ ॥ ‡ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ੩੪ ਲਗੜੀ
 ਸੁਥਾਨਿ ਜੋੜਣਹਾਰੈ ਜੋੜੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਲਹਰੀ ਲਖ ਸੈ ਆਨ ਭੁਬਣ ਦੇਇ
 ਨ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ੩੫ ॥ ਮ: ੫ ॥ ੩੬ ਬਨਿ ਭੀਹਾਵਲੈ ਹਿਕੁ ੩੭ ਸਾਥੀ ਲਧਮੁ ਦੁਖ
 ਹਰਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ ॥
 ੩੮ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੩੯ ਪਾਈਅਨਿ ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਤਿਆ ॥ ਨ ਹੋਵੀ
 ਪਛੋਤਾਉ ੪੦ ਤੁਧਨੋ ਜਪਤਿਆ ॥ ੪੧ ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਜਨ ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸੁਖ ਲਹਾ ਚਿਤਾਰਿ ਮਨ ॥ ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰੁ
 ਕਰਮੀ ਪਾਈਐ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ਬਹੁੜਿ ਨ ਧਾਈਐ ॥ ਰਖੈ ੪੨
 ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਕਰਿ ਦਾਸਾ ਆਪਣੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜੀਵਾ

- ੧ ਉਹ ਜਾਣੂ (ਜਾਣੂ, ਸਿਆਣਾ, ਹਰੀ) ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਸੱਚ ਵਿੱਚ।
 ੪ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਤਰਫ, ਪੱਖ ਵਿੱਚ।
 ੬ ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
 ੭ ਅੱਗ ਵਿੱਚ।
 ੮ ਹਨ।
 ੯ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਰਿਆ ਹੋਇਆ (ਆਜ਼ਾਦ) ਹੈ।
 ੧੦ ਆਫ਼ਤ, ਬਿਪਤਾ।
 ੧੧ ਡਰ, ਫਿਕਰ। ੧੨ ਅਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨ।
 ੧੩ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ (ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ)।
 ੧੪ ਭਾਵ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ।
 ੧੫ ਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹਰਿ ਨਾਮ-ਧਨ ਖੱਟਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੋਚ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿੱਤ (ਸਵੇਰੇ) ਜਾਗ ਕੇ ਉੱਦਮ ਕਰਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ, ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਨ (ਗੁਣ ਗਾਇਨ) ਦਾ ਆਹਰ (ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰੁਝੇਵਾਂ) ਦਿਓ।
 ੧੯ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ, ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਅਸਲੀਅਤ (ਸੱਚ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਚ ਗਿਆ। ਜੇ ਦਾਸੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੂਲਿ (ਪੀੜ, ਦੁੱਖ ਦਰਦ) ਵਿਚਾਰੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੀ-ਨਿਰਾਸਰਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਕੇ।
 ੨੦ [ਸੰ: ਵਯਥਾ] ਦੁੱਖ, ਪੀੜ। ਦਿਲ ਦੀ ਜੋ

- ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਅਰਜ਼ ਕਰ।
 ੨੧ ਸਾਰੀ।
 ੨੨ ਸੌਂਪ ਦੇ, ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦੇ।
 ੨੩ ਭੈੜੀ ਮਤ ਸੜ ਜਾਵੇ।
 ੨੪ ਔਖਾ, ਬਿਖੜਾ (ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤਰ ਜਾਓ)।
 ੨੫ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ।
 ੨੬ ਸਖਣਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਪੂਰੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ।
 ੨੮ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਚੰਗੀ ਜਗ੍ਹਾ (ਹਰੀ ਚਰਨਾਂ) ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਆਪ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਜੋੜੀ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲਹਿਰਾਂ (ਪਾਪ ਦੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।
 ੨੯ ਡਰਾਉਣੇ ਜੰਗਲ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਇਕ ਸਾਥੀ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ (ਗੁਰੂ) ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ (ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ) ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ (ਮੈਂ ਤਰ ਗਿਆ ਹਾਂ)।
 ੩੦ [ਲਹਿੰਦੀ] ਇਕ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਹਨ।
 ੩੧ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆਂ ਸਭ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਾ ਲਈਦੇ ਹਨ।
 ੩੨ ਪਛਤਾਵਾ।
 ੩੩ ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ)। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ। ਧੰਨ ਹੈ! ਉਹਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹਰੀ-ਜਸ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਟਕੀਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੩੪ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ)।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਪਾਪ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਸਫਲ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਚਾਹ ਉਠੇ ਭੀ, ਤਾਂ ਭੀ ਹਰੀ ਪਾਸ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਦ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਵੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਉੜੀ : ਆਪਣੀ ਹਰ ਇਕ ਤਕਲੀਫ਼ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਿਹਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਇਕ ਵਾਰੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਲੱਖ ਪਾਪ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਆ ਕੇ ਭਰਮਾਉਣ; ਮਨ ਅਡੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਜੋ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਨਾਮ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

੧ ਸੁਣਿ ਸੁਣੇ ॥ ੭ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ੨ ਪ੍ਰੇਮਪਟੋਲਾ ਤੈ ਸਹਿ ਦਿਤਾ ਢਕਣ ਕੂ
 ਪਤਿ ਮੇਰੀ ॥ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਸਾਈ ਮੈਡਾ ਨਾਨਕ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੫ ॥ ੩ ਤੈਡੈ ਸਿਮਰਣਿ ਹਭੁ ਕਿਛੁ ਲਧਮੁ ਬਿਖਮੁ ਨ ਡਿਠਮੁ ਕੋਈ ॥ ਜਿਸੁ
 ਪਤਿ ਰਖੈ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹੋਵੈ ਸੁਖੁ
 ਘਣਾ^੪ ਦਯਿ^੫ ਧਿਆਇਐ ॥ ੬ ਵੰਵੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਐ ॥
 ੭ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤੈ ਠਾਢਿ ਪ੍ਰਭਿ ਚਿਤਿ ਆਇਐ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ ਨਾਇ ਮੰਨਿ
 ਵਸਾਇਐ ॥ ਕੋਇ ਨ ਲਗੈ ਬਿਘਨੁ^੮ ਆਪੁ ਗਵਾਇਐ ॥ ੯ ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ
 ਮਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਐ ॥ ਤਿਨਿ ਪਾਏ ਸਭੇ ਥੋਕ^{੧੦} ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਵਾਇਐ^{੧੧} ॥
 ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਖਸਮੁ^{੧੨} ਸਭ ਤੇਰੀ ਛਾਇਐ^{੧੩} ॥ ੮ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ੧੪ ਨਦੀ
 ਤਰੰਦੜੀ ਮੈਡਾ ਖੋਜੁ ਨ ਖੁੰਭੈ ਮੰਝਿ ਮੁਹਬਤਿ ਤੇਰੀ ॥ ਤਉ ਸਹ ਚਰਣੀ ਮੈਡਾ
 ਹੀਅੜਾ ਸੀਤਮੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਤੁਲਹਾ ਬੇੜੀ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ੧੫ ਜਿਨ੍ਹਾ
 ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਵੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ ॥ ਹਉ ਢੂਢੇਦੀ ਜਗੁ
 ਸਬਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੧੬ ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ
 ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥ ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ
 ਵੁਠਿਆ^{੧੭} ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਉ^{੧੮} ਕਟੀਐ ਜਨ ਕਾ^{੧੯} ਸਬਦੁ ਜਪਿ ॥ ਬੰਧਨ
 ਖੋਲਨਿ ਸੰਤ^{੨੦} ਦੂਤ ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਛਪਿ ॥ ੨੧ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਨਿ ਰੰਗੁ ਜਿਸ ਦੀ
 ਸਭ ਧਾਰੀਆ ॥ ੨੨ ਉਚੀ ਹੂੰ ਉਚਾ ਥਾਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ ॥ ੨੩ ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ
 ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ਜਾ ਆਪੇ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਤਾਂ^{੨੪} ਭਗਤ
 ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ ॥ ੯ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ੨੫ ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਪੁੰਮਸ ਕੂਕਾ
 ਪਈਆ ਰਾਹੀ ॥ ਤਉ ਸਹ ਸੇਤੀ ਲਗੜੀ ਡੋਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨਦ ਸੇਤੀ ਬਨੁ
 ਗਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ੨੬ ਸਚੀ ਬੈਸਕ ਤਿਨ੍ਹਾ ਸੰਗਿ ਜਿਨ ਸੰਗਿ ਜਪੀਐ
 ਨਾਉ ॥ ੨੭ ਤਿਨ੍ਹ ਸੰਗਿ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਚਈ ਨਾਨਕ ਜਿਨਾ^{੨੮} ਆਪਣਾ ਸੁਆਉ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੨੯ ਸਾ ਵੇਲਾ ਪਰਵਾਣੁ ਜਿਤੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ^{੩੦} ॥ ਹੋਆ ਸਾਧੂ
 ਸੰਗੁ ਫਿਰਿ^{੩੧} ਦੂਖ ਨ ਤੇਟਿਆ ॥ ਪਾਇਆ ਨਿਹਚਲੁ ਥਾਨੁ^{੩੨} ਫਿਰਿ ਗਰਭਿ ਨ
 ਲੇਟਿਆ ॥ ੩੩ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਇਕੁ ਸਗਲ ਬ੍ਰਹਮੇਟਿਆ ॥ ੩੪ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ
 ਲਾਇ ਧਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮੇਟਿਆ ॥ ੩੫ ਸਭੇ ਜਪੀਐ ਜਾਪੁ ਜਿ ਮੁਖਹੁ ਬੋਲੇਟਿਆ ॥
 ਹੁਕਮੇ ਬੁਝਿ ਨਿਹਾਲੁ ਸੁਖਿ ਸੁਖੇਟਿਆ^{੩੬} ॥ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਏ ਸੇ ਬਹੁੜਿ ਨ
 ਖੋਟਿਆ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥ ੩੭ ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ ਖਵੇ ਨ ਵੰਵਨਿ ਗਾਖੜੇ ॥
 ਜੇ ਸੋ ਧਣੀ ਮਿਲੰਨਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸੰਬੂਹ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥

- ੧ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ।
 ੨ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀਂ ਕਪੜਾ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਢਕਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। ਸਾਰ-ਸੋਝੀ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ।
 ੩ ਤੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੀ ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ।
 ੪ ਬਹੁਤ।
 ੫ ਹਰੀ ਦੇ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੨।
 ੬ ਦੁੱਖਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਘਾਣੀ (ਇਕੱਠ) ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਠੰਢ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ('ਪ੍ਰਭ' ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਨੇਮ ੧੨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਈ ਹੈ)। ੮ ਰੋਕ, ਅਟਕਾ।
 ੯ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਮਤ ਦਾ ਧਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਵਸਤੂ, ਚੀਜ਼ਾਂ।
 ੧੧ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਕਰਤਾਰ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਮਾਲਕ। ੧੩ ਛਾਇਆ, ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ।
 ੧੪ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਤਰਦਿਆਂ ਮੇਰਾ ਪੈਰ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ) ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖੁਭਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੀਤਾ (ਜੁੜਿਆ) ਹੋਇਆ ਹੈ; ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮੇਰੀ ਬੇੜੀ ਤੇ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਤੁਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਤੁਲਹਾ-ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਤੋਲ ਜਾਂ ਵਜ਼ਨ ਬ੍ਰਾਬਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੋ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆਂ ਸਾਡੀ ਭੈੜੀ ਮਤ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਜਗ ਛਾਣ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਐਹੋ ਜਹੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹਨ।
 ੧੬ ਮਾਲਕ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੭ (ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ) ਵਸਣ ਨਾਲ।
 ੧੮ ਡਰ। ੧੯ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਨ ਕੇ।
 ੨੦ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਸਭ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੨੧ ਸੰਤ ਉਸ ਹਰੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਣੀ ਟਿਕਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।
 ੨੨ ਉਸ ਦੀ ਪਦਵੀ, ਰੁਤਬਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ। ਪਹੁੰਚ

- ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।
 ੨੩ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।
 ੨੪ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ।
 ੨੫ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ) ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਦੀ ਤਾਰ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ (ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੇ), ਤਾਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। 'ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ' ਵਿੱਚ ਖੁਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਭਾਵ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵ ਲਈ ਹੋਰ ਭਾਵ ਨਾਲ। ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ 'ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ' ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ 'ਪਰਾਏ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ', ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ।
 ੨੬ ਸੱਚੀ (ਸਫਲ) ਬਹਿਣੀ। ਸੁਹਬਤ, ਸੰਗਤ।
 ੨੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨਾ ਕਰੀਏ।
 ੨੮ ਆਪਣੀ ਗਰਜ਼ ਹੈ, ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ ਹਨ।
 ੨੯ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸਫਲ ਹੈ। ੩੦ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।
 ੩੧ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਵਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
 ੩੨ ਫੇਰ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਿਆ।
 ੩੩ ਸਭ ਥਾਂ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।
 ੩੪ ਤਤ-ਗਿਆਨ (ਅਸਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ) ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ (ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ) ਸਮੇਟ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੀਏ।
 ੩੫ ਜੋ ਕੁਝ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲੀਏ ਹਰੀ ਦਾ ਜਪ ਹੀ ਜਪੀਏ।
 ੩੬ ਸੁਖੇਟਿਆ=ਸੁਖੇ+ਅਟਿਆ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਕੇ ਆਨੰਦ ਹੋ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਮਾਣੀਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਫੇਰ ਖੋਟੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ।
 ੩੭ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਜੰਬੂਰ ਵਾਂਗ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਐਥੇ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸੱਚ ਜਾਣੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੰਬੂਰ [ਅ: ਜੰਬੂਰ] ਇਕ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਚਿਮਟੇ ਵਰਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਸ ਪਏ ਹੋਏ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਬੋਟੀ-ਬੋਟੀ ਕਰ ਕੇ ਤੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਡੀ ਲੱਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ; ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਭੀ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਲਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਇਹ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ?

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਡਰਾਉਣੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਲੰਘਾ ਖੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਚਾਉ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਚਾਉ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੧ਜਿਸੀ ਵਸੰਦੀ ਪਾਣੀਐ ਈਧਣੁ ਰਖੈ ਭਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸਹੁ ਆਹਿ ਜਾ ਕੈ
 ਆਢਲਿ ਹਭੁ ਕੋ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ* ॥ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਤੁਧੈ ਹੀ ਗੋਚਰੇ ॥ ਸੋਈ
 ਵਰਤੈ ਜਗਿ ੩ ਜਿ ੪ਕੀਆ ਤੁਧੁ ਧੁਰੇ ॥ ੫ਬਿਸਮੁ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦ ਦੇਖਿ ਕੁਦਰਤਿ
 ਤੇਰੀਆ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਤੇਰੀ ਦਾਸ ੬ਕਰਿ ਗਤਿ ਹੋਇ ਮੇਰੀਆ ॥ ਤੇਰੈ ਹਥਿ
 ਨਿਧਾਨੁ ੭ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਦੇਹਿ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੇਇ
 ਲੇਹਿ ॥ ਅਗਮ ੮ ਅਗੋਚਰ ੯ ਬੇਅੰਤ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਹੋਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
 ਸੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧੧ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ੧੦ਕੜਛੀਆ ਫਿਰੰਨਿ ਸੁਆਉ
 ਨ ਜਾਣਨਿ ਸੁਵੀਆ ॥ ਸੋਈ ਮੁਖ ਦਿਸੰਨਿ ਨਾਨਕ ਰਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ
 ੫ ॥ ੧੧ਖੋਜੀ ਲਧਮੁ ਖੋਜੁ ਛਡੀਆ ਉਜਾੜਿ ॥ ਤੈ ਸਹਿ ਦਿਤੀ ਵਾੜਿ ਨਾਨਕ
 ਖੇਤੁ ਨ ਛਿਜਈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਰਾਧਿਹੁ ੧੨ ਸਚਾ ਸੋਇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਿਸੁ
 ਪਾਸਿ ॥ ੧੩ਦੁਹਾ ਸਿਰਿਆ ਖਸਮੁ ਆਪਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ਰਾਸਿ ॥ ਤਿਆਗਹੁ
 ਸਗਲ ਉਪਾਵ ੧੪ ਤਿਸ ਕੀ ੧੫ ਓਟ ਗਹੁ ॥ ੧੬ਪਉ ਸਰਣਾਈ ਭਜਿ ਸੁਖੀ ਹੂੰ
 ਸੁਖ ਲਹੁ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਸੰਤਾ ਸੰਗੁ ਹੋਇ ॥ ਜਪੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਬਿਘਨੁ ੧੭ ਨ ਲਗੈ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ੧੮ਤਿਸੁ ਮਨਿ
 ਵੁਠਿਆ ॥ ਪਾਈਅਨਿ ੧੯ ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ੨੦ਸਾਹਿਬਿ ਤੁਠਿਆ ॥ ੧੨ ॥ †ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੫ ॥ ੨੧ਲਧਮੁ ਲਭਣਹਾਰੁ ਕਰਮੁ ਕਰੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ਇਕੋ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ
 ਨਾਨਕ ਬਿਆ ਨ ਪਸੀਐ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ੨੨ਪਾਪੜਿਆ ਪਛਾੜਿ ਬਾਣੁ
 ਸਚਾਵਾ ਸੰਨਿ ਕੈ ॥ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੜਾ ਚਿਤਾਰਿ ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਨ ਥੀਵਈ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪਾਈਅਨੁ ਠਾਢਿ ੨੩ ਆਪਿ ॥ ੨੪ਜੀਅ
 ਜੰਤ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਤਿਸ ਨੋ ਸਦਾ ਜਾਪਿ ॥ ੨੫ਦਇਆ ਧਾਰੀ ਸਮਰਥਿ ਚੁਕੇ ਬਿਲ
 ਬਿਲਾਪ ॥ ੨੬ਨਠੇ ਤਾਪ ਦੁਖ ਰੋਗ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ॥ ਕੀਤੀਅਨੁ ਆਪਣੀ
 ਰਖ ੨੭ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਿ ਥਾਪਿ ॥ ਆਪੇ ਲਇਅਨੁ ਛਡਾਇ ਬੰਧਨ ਸਗਲ
 ਕਾਪਿ ੨੮ ॥ ੨੯ਤਿਸਨ ਬੁਝੀ ਆਸ ਪੁੰਨੀ ਮਨ ਸੰਤੋਖਿ ਧ੍ਰਾਪਿ ॥ ਵਡੀ ਹੂੰ ਵਡਾ
 ਅਪਾਰ ਖਸਮੁ ੩੦ਜਿਸੁ ਲੇਪੁ ਨ ਪੁੰਨਿ ਪਾਪਿ ॥ ੧੩ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਜਾ
 ਕਉ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਈ ਜਪਾਤ ੩੧ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ
 ਤਿਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ੩੨ਭੇਟਤ ਸਾਧ ਸੰਗਾਤ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਰਾਮੁ ਰਮਹੁ ੩੩
 ਬਡਭਾਗੀਹੋ ੩੪ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਅਰਾਧਿਐ ਬਿਘਨੁ
 ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਭਗਤਾ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ੩੫ਦਰਗਹ
 ਪਵੈ ਥਾਇ ॥ ਭਗਤਾ ੩੬ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਰਤੇ ਸਚਿ ਨਾਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ

- ੧ ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਕੜੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਚਾਹੇ (ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ) ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਭ ਕੋਈ ਹੈ।
- ੨ ਅਧੀਨ।
- ੩ ਜਗਤ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਤੂੰ ਧੁਰੋਂ (ਆਦਿ ਤੋਂ) ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੫ ਬਿਸਮ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ, ਮਸਤ ਹੈ।
- ੬ ਤੂੰ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇ।
- ੭ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੮ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ।
- ੯ ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ।
- ੧੦ ਕੜਛੀਆਂ (ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ) ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ, ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਨਿਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ)।
- ੧੧ ਖੋਜੀ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਮੈਨੂੰ ਖੁਰਾ ਲੱਭ ਪਿਆ ਉਸ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਖੋਜੀ ਉਜਾੜੀ ਸੀ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਪ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਉਜਾੜਦੇ ਹਨ)। ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮੇਰੀ ਖੋਜੀ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਰੂਪ) ਵਾੜ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਨਹੀਂ ਉਜੜੇਗੀ।
- ੧੨ ਸਿਮਰੋ।
- ੧੩ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਬਚਾਉਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਆਪ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਯਤਨ, ਤਰੀਕੇ।
- ੧੫ ਆਸਰਾ ਲਵੋ।
- ੧੬ ਦੌੜ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਵੋ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਖ ਲਵੋ।
- ੧੭ ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ।
- ੧੮ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਨਾਲ।
- ੧੯ ਪਾਈਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੋਇਆਂ।
- ੨੧ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਲੱਭਣ ਯੋਗ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ। ਇਕੋ ਸਭ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਅਉਂਦਾ ਪਸੀਐ (ਸੰ: ਪਸ=ਦੇਖਣਾ) ਦੇਖੀਦਾ।
- ੨੨ ਸੱਚ ਦਾ ਤੀਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਾਰ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਚੇਤੇ ਰੱਖ, ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
- ੨੩ ਠੰਢ।
- ੨੪ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੈ।
- ੨੫ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਰਲਾਪ, ਰੋਣੇ ਮਿਟ ਗਏ।
- ੨੬ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸੂਖ (ਬਲ) ਨਾਲ ਸਭ ਤਾਪ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਦੌੜ ਗਏ।
- ੨੭ ਰੱਖਿਆ।
- ੨੮ ਕਪ ਕੇ, ਕੱਟ ਕੇ।
- ੨੯ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪਿਆਸ) ਬੁਝ ਗਈ, ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਮਨ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਰੱਜ ਗਿਆ।
- ੩੦ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਦੀ ਲਾਗ ਨਹੀਂ, ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।
- ੩੧ ਜਪਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ।
- ੩੩ ਭਜੋ।
- ੩੪ ਜਲ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਆਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਓਹੀ (ਹਰੀ) ਹੈ।
- ੩੫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਮਿਲਾਪ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਸਰਾ ਰੱਬ ਆਪ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਜੋ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਰੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਬੇਬੇ ਗਿਆਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਸੱਖਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਸੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਜਾੜਨਾ ਤੇ ਬਚਾਉਣਾ ਹਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਉਪਾਅ ਛੱਡ ਕੇ ਓਸੇ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਜਦ ਪਾਪ ਹਮਲਾ ਕਰਨ, ਹਰੀ ਸੱਚੇ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪਛਾੜ ਦਈਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਪੰਨ ਹੈ ਐਸਾ ਹਰੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼ ਕੱਟ ਕੇ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

§ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਪਉੜੀ : ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਟੇਕ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕਾ ਦੂਖੁ ਜਾਇ ॥ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਦਇਆਲ ^੧ਓਨ੍ਹਾ ਮਿਹਰ ਪਾਇ ॥ ਦੂਖੁ
 ਦਰਦੁ ਵਡ ਰੋਗੁ ^੨ਨ ਪੋਹੇ ਤਿਸੁ ਮਾਇ ॥ ਭਗਤਾ ਏਹੁ ਅਧਾਰੁ ^੩ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ
 ਗਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ^੪ਇਕੋ ਇਕੁ ਧਿਆਇ ॥ ਪੀਵਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਜਨ ^੫ਨਾਮੇ ਰਹੇ ਅਘਾਇ ॥ ੧੪ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ^੬ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ
 ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ^੭ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਲਪਤੇ ਜਿਉ
 ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ^੮ਪਿਰੀ ਮਿਲਾਵਾ ਜਾ ਬੀਐ ਸਾਈ ਸੁਹਾਵੀ
 ਰੁਤਿ ॥ ਘੜੀ ਮੁਹਤੁ ਨਹ ਵੀਸਰੈ ਨਾਨਕ ਰਵੀਐ ਨਿਤ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^੯ਸੂਰਬੀਰ ਵਰੀਆਮ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋੜੀਐ ॥ ਫਉਜ ਸਤਾਣੀ ਹਾਠ ਪੰਚਾ ਜੋੜੀਐ ॥
 ਦਸ ਨਾਰੀ ਅਉਧੂਤ ਦੇਨਿ ਚਮੋੜੀਐ ॥ ਜਿਣਿ ਜਿਣਿ ਲੈਨਿ ਰਲਾਇ ਏਹੋ
 ਏਨਾ ਲੋੜੀਐ ॥ ਤੈ ਗੁਣ ਇਨ ਕੈ ਵਸਿ ਕਿਨੈ ਨ ਮੋੜੀਐ ॥ ਭਰਮੁ ਕੋਟੁ
 ਮਾਇਆ ਖਾਈ ਕਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਤੋੜੀਐ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿ ਬਿਖਮ ਦਲੁ
 ਫੋੜੀਐ ॥ ਹਉ ਤਿਸੁ ਅਗੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਰਹਾ ਕਰ ਜੋੜੀਐ ॥ ੧੫ ॥ †ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੫ ॥ ਕਿਲਵਿਖ ^{੧੧}ਸਭੇ ਉਤਰਨਿ ^{੧੨}ਨੀਤ ਨੀਤ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ^{੧੩}ਕੋਟਿ
 ਕਲੇਸਾ ਉਪਜਹਿ ਨਾਨਕ ਬਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੪}ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ
 ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਜਿਨਿ ^{੧੫}ਭਰਮ
 ਗੜੁ ਤੋੜਿਆ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋੜਿਆ ॥ ਨਾਮੁ
^{੧੬}ਨਿਧਾਨੁ ਅਖੁਟੁ ^{੧੭}ਗੁਰੁ ਦੇਇ ਦਾਰੂਓ ॥ ^{੧੮}ਮਹਾ ਰੋਗੁ ਬਿਕਰਾਲ ^{੧੯}ਤਿਨੈ
 ਬਿਦਾਰੂਓ ॥ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਖਜਾਨਿਆ ॥ ਜਿਤਾ ^{੨੦}ਜਨਮੁ
 ਅਪਾਰੁ ਆਪੁ ^{੨੧}ਪਛਾਨਿਆ ॥ ਮਹਿਮਾ ^{੨੨}ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ^{੨੩}
 ਦੇਵ ॥ ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ^{੨੪}ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ॥ ੧੬ ॥
 †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥ ^{੨੫}ਉਦਮੁ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ ਕਮਾਵਦਿਆ ਸੁਖ ਭੁੰਚੁ ॥
 ਧਿਆਇਦਿਆ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਉਤਰੀ ਚਿੰਤ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ^{੨੬}ਸੁਭ
 ਚਿੰਤਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣ ਨਿਰਮਲ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵਿਸਰਉ
 ਇਕ ਘੜੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭਗਵੰਤ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੭}ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇ ਤ
 ਕਾਹੇ ਡਰਪੀਐ ॥ ਜਿਸੁ ਮਿਲਿ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ^{੨੮}ਤਿਸੁ ਜੀਉ ਅਰਪੀਐ ॥
 ਆਇਐ ਚਿਤਿ ਨਿਹਾਲੁ ^{੨੯}ਸਾਹਿਬ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥ ਤਿਸ ਨੋ ^{੩੦}ਪੋਹੇ ਕਵਣੁ ਜਿਸੁ
 ਵਲਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕੈ ਵਸਿ ^{੩੧}ਨ ਕੋਈ ਬਾਹਰਾ ॥ ^{੩੨}ਸੋ
 ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਸਚਿ ਸਮਾਹਰਾ ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਧਿਆਇਨਿ ਤੁਧੁ

- ੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ।
 ੨ ਵੱਡੀ ਬਿਮਾਰੀ।
 ੩ (ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਹੋਵੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।
 ੪ ਆਸਰਾ, ਭਰੋਸਾ।
 ੫ ਰਾਤ।
 ੬ ਨਾਮ ਨਾਲ ਰੱਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੭ ਕ੍ਰੋੜ ਵਿਘਨ। (ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ੨੧ਵੀਂ ਪੰਜੀ ਵਿੱਚ)।
 ੮ ਨਿੱਤ ਇਉਂ ਚੀਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਜਾੜ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਜਦੋਂ ਪਿਆਰੇ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਵੇ ਓਹੀ ਰੁੱਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। ਇਕ ਘੜੀ, ਮਹੂਰਤ (ਦੋ ਘੜੀ) ਭਰ ਵੀ ਨਾ ਭੁਲਾਈਏ; ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਕਰੀਏ।
 ੧੦ ਪੰਜਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ) ਨੇ ਬੜੀ ਤਕੜੀ ਫੌਜ ਦਾ ਪਰ੍ਹਾ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਵਦੂਤਾਂ (ਤਿਆਗੀਆਂ) ਨੂੰ ਵੀ ਦਸ ਇੰਦਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਏਹ ਪੰਜੇ) ਜਿੱਤ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਏਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦਾ। ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉਸ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਖਾਈ ਹੈ, ਦੱਸੋ ਇਹ (ਕਿਲ੍ਹਾ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਤਹਿ ਕਰੀਏ? (ਉੱਤਰ) ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਕਰੜੀ ਫੌਜ ਜਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਐਸੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜਾ ਰਹਾਂ। ਹਾਠ-ਫੌਜ ਦਾ ਪਰ੍ਹਾ; “ਡਹੇ ਜੁ ਖੇਤਿ ਜਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋੜ ਕੈ” (ਚੰਡੀ)। ਦਸ ਨਾਰੀ-ਦਸ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ। ‘ਤਿੰਨ ਗੁਣ’ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
 ੧੧ ਪਾਪ।
 ੧੨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ੧੩ ਕ੍ਰੋੜ ਦੁੱਖ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ

- ਭੁੱਲ ਜਾਏ।
 ੧੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪੂਰੀ (ਸੱਚੀ) ਜੁਗਤਿ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਸਦਿਆਂ, ਖੇਡਦਿਆਂ, ਪਹਿਨਦਿਆਂ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੫ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ।
 ੧੬ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਇਹ ਦਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਵੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ (ਹਉਮੈ)।
 ੧੯ ਉਸ (ਗੁਰੂ) ਨੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੨੦ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਸਫਲ ਕਰ ਲਿਆ।
 ੨੧ ਆਪਾ, ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ।
 ੨੨ ਸ਼ੋਭਾ।
 ੨੩ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ।
 ੨੪ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਬੇਅੰਤ), ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਮਲੂਮ ਨਾ ਹੋਵੇ।
 ੨੫ (ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਦਾ) ਆਹਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਤੂੰ ਸੁਖ ਪਾਏਂਗਾ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਂਗਾ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਭੁੰਚ-ਭੋਗ, ਮਾਣ।
 ੨੬ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ, ਕਿ ਨੇਕ ਖ਼ਿਆਲ ਸੋਚਾਂ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪਾਂ, ਪਵਿੱਤਰ ਸਤ-ਸੰਗ ਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਘੜੀ ਭਰ ਵੀ ਨਾ ਭੁਲਾਵਾਂ। (ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੪੫੯ ਉਤੇ)।
 ੨੭ ਜਦ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਲਈ ਡਰ ਕਰੀਏ।
 ੨੮ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਸੌਂਪੀਏ।
 ੨੯ ਸੁਖੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ। ਬੇਅੰਤ, ਮਾਲਕ ਦੇ ਯਾਦ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਕੌਣ ਛੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ?
 ੩੧ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ।
 ੩੨ ਉਹ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਸਲੋਕ : ਹਰੀ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ, ਤੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਇਸ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਮਾੜੇ ਭਾਵ ਧਾੜ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜੋਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਹੀ ਇਸ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਸਲੋਕ : ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੁੱਖ ਆ ਘੇਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਰਹਿਣੀ ਐਸੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

‡ ਸਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਉੱਦਮ. ਕਮਾਈ ਤੇ ਧਿਆਨ ਸਭ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਹਰੀ! ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਲਾਓ! ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦਾ ਪਾਸਾ ਫੜਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਡਰ ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦਾ, ਸਭ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਰਖਣ ਵਾਲਿਆ ॥ ^੧ਸਿਰਿ ਸਭਨਾ ਸਮਰਥੁ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ੧੭ ॥
^੨ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦ^੨ ਲੋਭ ਮੋਹ ^੩ਦੁਸਟ ਬਾਸਨਾ ਨਿਵਾਰਿ ॥
 ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਖਾਂਦਿਆ
 ਖਾਂਦਿਆ ^੪ਮੁਹੁ ਘਠਾ ਪੈਨੰਦਿਆ ਸਭੁ ਅੰਗੁ ॥ ਨਾਨਕ ਧ੍ਰਿਗੁ^੫ ਤਿਨਾ ਦਾ
 ਜੀਵਿਆ ਜਿਨ ^੬ਸਚਿ ਨ ਲਗੋ ਰੰਗੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਤੇਰਾ
 ਹੁਕਮੁ ^੭ਤਿਵੈ ਤਿਉ ਹੋਵਣਾ ॥ ਜਹ ਜਹ ਰਖਹਿ ਆਪਿ ਤਹ ਜਾਇ ਖੜੋਵਣਾ ॥
 ਨਾਮ ਤੇਰੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ਦੁਰਮਤਿ^੮ ਧੋਵਣਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਤੁਧੁ ਨਿਰੰਕਾਰ ਭਰਮੁ
 ਭਉ ਖੋਵਣਾ^੯ ॥ ਜੋ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ^{੧੦}ਸੇ ਜੋਨਿ ਨ ਜੋਵਣਾ ॥ ^{੧੧}ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ
 ਇਕੁ ਨੈਣ ਅਲੋਵਣਾ ॥ ਜਿਨੀ ਪਛਾਤਾ ਹੁਕਮੁ ਤਿਨੁ ਕਦੇ ਨ ਰੋਵਣਾ^{੧੨} ॥
^{੧੩}ਨਾਉ ਨਾਨਕ ਬਖਸੀਸ ਮਨ ਮਾਹਿ ਪਰੋਵਣਾ ॥ ੧੮ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥
^{੧੪}ਜੀਵਦਿਆ ਨ ਚੇਤਿਓ ਮੁਆ ਰਲੰਦੜੋ ਖਾਕ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਸੰਗਿ
 ਗੁਦਾਰਿਆ ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਨਪਾਕ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਜੀਵਦਿਆ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ
^{੧੫}ਮਰੰਦਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਤਾਰਿਆ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੬}ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਆਪਿ ਰਖਣ ਵਾਲਿਆ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ
^{੧੭}ਸਚੁ ਪਸਾਰਿਆ ॥ ਉਣਾ ਕਹੀ ਨ ਹੋਇ ਘਟੇ ਘਟਿ ਸਾਰਿਆ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ
 ਸਮਰਥ ^{੧੮}ਆਪੇ ਹੀ ਘਾਲਿਆ ॥ ਜਿਨੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ^{੧੯} ਆਪਿ ਸੇ ਸਦਾ
 ਸੁਖਾਲਿਆ ॥ ਆਪੇ ^{੨੦}ਰਚਨੁ ਰਚਾਇ ਆਪੇ ਹੀ ਪਾਲਿਆ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ
 ਆਪਿ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰਿਆ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਟੇਕ ਨਾਨਕ ਸੰਮਾਲਿਆ ॥
 ੧੯ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ^{੨੩}ਆਦਿ ਮਧਿ ਅਰੁ ਅੰਤਿ ^{੨੪}ਪਰਮੇਸਰਿ ਰਖਿਆ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਿਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਖਿਆ ॥ ਸਾਧਾ ਸੰਗੁ ਅਪਾਰੁ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੫}
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਵੈ^{੨੬} ॥ ਪਾਏ ਮਨੋਰਥ^{੨੭} ਸਭਿ ^{੨੮}ਜੋਨੀ ਨਹ ਭਵੈ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
^{੨੯}ਕਰਤੇ ਹਥਿ ਕਾਰਣੁ ਜੋ ਕਰੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ^{੩੦}ਸੰਤਾ ਧੂਰਿ ਤਰੈ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਤਿਸ ਨੋ ^{੩੧}ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ
 ਧਿਆਇਆ ਖਸਮੁ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ^{੩੨}ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਆਇਆ ॥ ^{੩੩}ਹੁਕਮੈ ਬੁਝਿ ਨਿਹਾਲੁ ਖਸਮਿ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥ ਜਿਸੁ ਹੋਆ ਆਪਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੁ ^{੩੪}ਨਹ ਭਰਮਾਇਆ ॥ ਜੋ ਜੋ ਦਿਤਾ ਖਸਮਿ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੩੫}ਜਿਸਹਿ ਦਇਆਲੁ ਬੁਝਾਏ ਹੁਕਮੁ ਮਿਤ ॥ ਜਿਸਹਿ ਭੁਲਾਏ ਆਪਿ
 ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਮਹਿ ਨਿਤ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਨਿੰਦਕ ^{੩੬}ਮਾਰੇ ਤਤਕਾਲਿ ਖਿਨੁ
 ਟਿਕਣ ਨ ਦਿਤੇ ॥ ^{੩੭}ਪ੍ਰਭ ਦਾਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਨ ਖਵਿ ਸਕਹਿ ਫੜਿ ਜੋਨੀ ਜੁਤੇ ॥

- ੧ ਸਭਨਾਂ ਉਪਰ ਤੂੰ ਹਾਕਮ ਹੈਂ ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।
- ੨ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾ।
- ੩ ਭੈੜੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ, ਹੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਬਚਾ ਲੈ; ਮੈਂ ਸੌ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
- ੪ ਮੂੰਹ ਘਸ ਗਿਆ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਂਦਿਆਂ ਪਾਂਦਿਆਂ ਸਭ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਰਹਿ ਗਏ।
- ੫ ਫਿਟ ਹੈ।
- ੬ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਨਾ ਲੱਗਾ।
- ੭ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੮ ਭੈੜੀ ਮਤ।
- ੯ ਦੂਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਉਹ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜੁੱਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਭਟਕਾਏ ਜਾਂਦੇ।
- ੧੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ (ਸਭ ਥਾਂ) ਇਕੋ ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੨ ਪਛਤਾਉਣਾ (ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ)।
- ੧੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ (ਹਰ ਵੇਲੇ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਰੋਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ (ਵਸਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੧੪ ਜੀਵਦਿਆਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਰ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਿਆ। ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਮੂਰਖ, ਮੈਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ (ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ) ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ (ਟੰਟੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ) ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਕਤ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ।
- ੧੫ ਮਰਦਿਆਂ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਰਗੀ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਕੀਤੀ।
- ੧੬ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਸਭ ਥਾਂ ਸੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਭੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਆਪ ਹੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਵਸਿਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਰਚਨਾ (ਸਿਸ਼ਟੀ) ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੨੨ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਐਸਾ ਹਰੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।
- ੨੩ ਸ਼ੁਰੂ, ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੨੪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।
- ੨੫ ਹਰ ਦਿਨ, ਨਿੱਤ।
- ੨੬ ਬੋਲੇ, ਗਾਵੇ।
- ੨੭ ਮੁਰਾਦਾਂ।
- ੨੮ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ।
- ੨੯ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇ, ਸਬਬ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।
- ੩੦ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਨਾਲ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ।
- ੩੨ ਗੁਰਮੁਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼) ਦਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ, ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੈ।
- ੩੩ ਮਾਲਕ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੩੪ ਨਹੀਂ ਭਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।
- ੩੫ ਮਿੱਤਰ (ਹਰੀ) ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਬੁਝਾਉਂਦਾ (ਮਨਾਉਂਦਾ) ਹੈ, ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਓਹ ਨਿੱਤ-ਨਿੱਤ ਮਰ ਕੇ ਜੰਮਦੇ ਹਨ।
- ੩੬ ਤੁਰੰਤ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੭ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵੀਏ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਸੁਖ ਮਾਣਦਿਆਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਕੰਮੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ-ਪਿਆਰ ਦੇ ਲਾਭ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਿਕੰਮੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਹਰ ਦਮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖੀਏ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸੱਚ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਭੁਲਾਉਂਦਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਹੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਖ਼ੂਬ ਖ਼ਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

੧ਮਥੇ ਵਾਲਿ ਪਛਾੜਿਅਨੁ ਜਮ ਮਾਰਗਿ ਮੁਤੇ ॥ ਦੁਖਿ ਲਗੈ ਬਿਲਲਾਣਿਆ
 ਨਰਕਿ ਘੋਰਿ ਸੁਤੇ ॥ ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਦਾਸ ਰਖਿਅਨੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਤੇ ॥ ੨੦ ॥
 *ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਰਾਮੁ ਜਪਹੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ ਜਲਿ ਥਲਿ ਪੂਰਨੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮਿ ਧਿਆਇਐ ਬਿਘਨੁ^੩ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ
 ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਲਪਤੇ ਜਿਉ
 ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦਾਤਾਰੁ^੪ ਮਨੋਰਥ
 ਪੂਰਿਆ ॥ ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਮਨਿ ਆਸ ਗਏ ਵਿਸੁਰਿਆ ॥ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ
 ਜਿਸ ਨੋ ਭਾਲਦਾ^੫ ॥ ਜੋਤਿ ਮਿਲੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਰਹਿਆ ਘਾਲਦਾ ॥ ਸੂਖ
 ਸਹਜ ਆਨੰਦ^੬ ਵੁਠੇ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਜਨਮੁ ਨ ਤਹਾ
 ਮਰਿ^੭ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਕੁ ਇਕੁ ਇਕੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ
 ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨੧ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ਸੁਧੁ

ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ਬਾਣੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕਾ ਚਉਪਦਾ ਘਰੁ ੨ ਦੂਜਾੜ ॥ ਚਾਰਿ ਪਾਵ
 ਦੁਇ ਸਿੰਗ ਗੁੰਗ ਮੁਖ ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈਹੈ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਠੇਗਾ ਪਰਿਹੈ
 ਤਬ ਕਤ ਮੂਡ ਲੁਕਈਹੈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬੈਲ ਬਿਰਾਨੇ ਹੁਈਹੈ ॥ ਫਾਟੇ
 ਨਾਕਨ ਟੂਟੇ ਕਾਧਨ ਕੋਦਉ ਕੋ ਭੁਸੁ ਖਈਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਰੋ ਦਿਨੁ
 ਡੋਲਤ ਬਨ ਮਹੀਆ ਅਜਹੁ ਨ ਪੇਟ ਅਘਈਹੈ ॥ ਜਨ ਭਗਤਨ ਕੋ ਕਹੋ ਨ
 ਮਾਨੋ ਕੀਓ ਅਪਨੋ ਪਈਹੈ ॥ ੨ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤ ਮਹਾ ਭ੍ਰਮਿ ਬੁਡੋ ਅਨਿਕ
 ਜੋਨਿ ਭਰਮਈਹੈ ॥ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਖੋਇਓ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਰਿਓ ਇਹੁ ਅਉਸਰੁ ਕਤ
 ਪਈਹੈ ॥ ੩ ॥ ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਰੈਨਿ
 ਬਿਹਈਹੈ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁੰਡ ਧੁਨੇ ਪਛੁਤਈਹੈ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ਗੁਜਰੀ ਘਰੁ ੩੯ ॥ ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਵੈ ਕਬੀਰ ਕੀ ਮਾਈ ॥ ਏ ਬਾਰਿਕ
 ਕੈਸੇ ਜੀਵਹਿ ਰਘੁਰਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤਨਨਾ ਬੁਨਨਾ ਸਭੁ ਤਜਿਓ ਹੈ ਕਬੀਰ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲਿਖਿ ਲੀਓ ਸਰੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਤਾਗਾ
 ਬਾਹਉ ਬੇਹੀ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਬਿਸਰੈ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ ੨ ॥ ਓਛੀ ਮਤਿ ਮੇਰੀ
 ਜਾਤਿ ਜੁਲਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲਹਿਓ ਮੈ ਲਾਹਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ
 ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ਹਮਰਾ ਇਨ ਕਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਰਘੁਰਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ। 'ਮੱਥੇ ਵਾਲਿ ਦੁੱਪਤੀ ਆਂਦੀ' (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ)। ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ (ਫੜ ਕੇ) ਪਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਜਮ (ਮੌਤ) ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ (ਧੱਕ ਦਿੱਤੇ), ਦੁੱਖ ਲੱਗਣ ਕਰ ਕੇ ਚੀਖ ਉਠੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸੁੱਤੇ (ਜਾ ਪਏ)। ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
- ੨ ਭਰਪੂਰ।
- ੩ ਰੋਕ, ਅਟਕਾ, ਮੁਸ਼ਕਲ।
- ੪ ਨਿੱਤ ਪਏ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਜੜੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਦਾਤੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ।
- ੬ ਮਨ ਵਿਚਲੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤੇ ਇੱਛਿਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪਛਤਾਵੇ ਚਲੇ ਗਏ।
- ੭ ਲੱਭਦਾ, ਲੋੜਦਾ ਸੀ।
- ੮ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਮਿਲ ਗਈ ਅਤੇ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਣੀਆਂ ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ।
- ੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੦ ਆ ਵਸੋ ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।
- ੧੧ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁਕ ਗਏ।
- ੧੨ ਮਰਨਾ।
- ੧੩ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਦਾਸ ਇਕ ਹੋ ਗਏ, ਇਕੋ ਹੀ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਏ।
- ੧੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਿਆ। 'ਸੁਧੁ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੭, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।
- ੧੫ ਚਾਰ ਪੈਰ, ਦੋ ਸਿੰਗ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਬੇ-ਜ਼ਬਾਨ ਹੋਏਗਾ (ਬਲਦ ਦੀ ਜੂਨ ਪਵੇਂਗਾ) ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏਗਾ? ਉਠਦੇ ਬਹਿੰਦੇ (ਨਿਤ) ਸੋਟਾ ਵੱਜੇਗਾ, ਤਾਂ ਕਿਥੇ ਸਿਰ ਲੁਕਾਵੇਂਗਾ? ਹਰੀ (ਸਿਮਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਖਸਮਾ ਬਲਦ

ਬਣੀਦਾ ਹੈ, (ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰ ਕੇ) ਨੱਕ ਪਾਟਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੋਢੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਕੋਧਰੇ ਦਾ ਨਖਿੱਧ ਭੂਸਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ।

- ੧੬ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਕੇ ਭੀ ਪੇਟ ਨਹੀਂ ਭਰੇਗਾ। ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਇਆ। ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਮਹਾਂ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਾ ਹੋਇਆ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਗਵਾ ਲਿਆ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ; ਇਹ ਮੌਕਾ (ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦਾ) ਫੇਰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇਗਾ।
- ੧੭ ਤੇਲੀ ਦੇ ਬਲਦ ਵਾਂਗ ਭਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ (ਸੁਖ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ। ['ਕਪਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਂ ਬਾਂਦਰ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਉਸ ਬਲਦ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤੇਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਉਂ ਭਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਲੰਦਰ ਦਾ ਬਾਂਦਰ]।
- ੧੮ ਸਿਰ ਹਿਲਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪਛਤਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਡੁਸਕ-ਡੁਸਕ ਕੇ ਕਬੀਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-ਹੇ ਰਾਮ! ਏਹ ਬੱਚੇ (ਮੇਰੇ ਪੋਤੇ, ਕਬੀਰ ਦੇ ਬੱਚੇ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਉਣਗੇ? ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਕਬੀਰ ਨੇ ਤਣਨਾ ਬੁਣਨਾ ਸਭ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ (ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਵਿੱਚ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਰਘੁਰਾਈ [ਰਘੂ (ਵੰਸ਼ ਦਾ) ਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦਰ] ਹੇ ਰਾਮ, ਹਰੀ!
- ੨੦ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਧਾਗਾ ਨਾਲ ਦੇ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੂਕ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਮਤ ਹੋਛੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲਾਹਾ (ਨਫਾ) ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੧ (ਹੇ ਮਾਤਾ ਸੁਣ!) ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਏਹਨਾਂ ਦਾ (ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ) ਦਾਤਾ ਇਕੋ ਰਾਮ ਹੀ ਹੈ।

* (ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੫੨੧ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਪੰਨਾ ੫੨੨ ਉੱਤੇ)। ਸਲੋਕ : ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਔਕੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੱਖਣੀ ਤੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਆਵਾ-ਗੋਣ ਮਿਟ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।

‡ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੌਕਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਬਲਦ ਵਰਗੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਣ ਕਰ ਕੇ, ਅੱਗੇ ਭੀ ਬਲਦ ਜਾ ਬਣੇ, ਤਦ ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ।

§ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਗਿਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭੁੱਖੇ ਮਰਨਗੇ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲੇਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਆਸ ਭੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਗੂਜਰੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਦੇਵ^੧ ਜੀ ਕੇ ਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਜੋ ਰਾਜੁ ਦੇਹਿ ^੨ਤ ਕਵਨ ਬਡਾਈ ॥ ^੩ਜੋ ਭੀਖ ਮੰਗਾਵਹਿ ਤ ਕਿਆ ਘਟਿ
 ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ ਹਰਿ ਭਜੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ^੪ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਨੁ ॥ ਬਹੁਰਿ^੫ ਨ ਹੋਇ ਤੇਰਾ
^੬ਆਵਨ ਜਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਸਭ ਤੈ ਉਪਾਈ ਭਰਮ ਭੁਲਾਈ ॥ ਜਿਸ ਤੂੰ
 ਦੇਵਹਿ ਤਿਸਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਸਹਸਾ^੮ ਜਾਈ ॥ ਕਿਸੁ ਹਉ
 ਪੂਜਉ ਦੂਜਾ ਨਦਰਿ^੯ ਨ ਆਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਏਕੈ ਪਾਥਰ ਕੀਜੈ ਭਾਉ ॥ ਦੂਜੈ
 ਪਾਥਰ ਧਰੀਐ ਪਾਉ ॥ ਜੇ ਓਹੁ ਦੇਉ ਤ ਓਹੁ ਭੀ ਦੇਵਾ ॥ ਕਹਿ ਨਾਮਦੇਉ ਹਮ
 ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਗੂਜਰੀ ਘਰੁ ੧੫ ॥ ^{੧੧}ਮਲੈ ਨ ਲਾਛੈ ਪਾਰ ਮਲੋ
 ਪਰਮਲੀਓ ਬੈਠੋ ਗੀ ਆਈ ॥ ਆਵਤ ਕਿਨੈ ਨ ਪੇਖਿਓ ਕਵਨੈ ਜਾਣੈ ਗੀ
 ਬਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਕਉਣੁ ਕਹੈ ਕਿਣਿ ਬੁਝੀਐ ਰਮਈਆ ਆਕੁਲੁ ਗੀ ਬਾਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਪੰਖੀਅਲੋ ਖੋਜੁ ਨਿਰਖਿਓ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜਿਉ
 ਜਲ ਮਾਝੈ ਮਾਛਲੋ ਮਾਰਗੁ ਪੇਖਣੋ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਘੜੁਅਲੋ
 ਝਮ੍ਰਿਗੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿਆ ॥ ਨਾਮੇ ਚੇ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲੋ ਜਿਨਿ ਤੀਨੈ
 ਜਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥

ਗੂਜਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ^{੧੫} ਜੀ ਕੇ ਪਦੇ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 §^{੧੬}ਦੂਧੁ ਤ ਬਛਰੈ ਬਨਹੁ ਬਿਟਾਰਿਓ ॥ ਫੂਲੁ ਭਵਰਿ ਜਲੁ ਮੀਨਿ ਬਿਗਾਰਿਓ ॥
 ੧ ॥ ^{੧੭}ਮਾਈ ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਜਾ ਕਹਾ ਲੈ ਚਰਾਵਉ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਫੂਲੁ ਅਨੂਪੁ ਨ
 ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੮}ਮੈਲਾਗਰ ਬੇਰੇ ਹੈ ਭੁਇਅੰਗਾ ॥ ਬਿਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਬਸਹਿ ਇਕ ਸੰਗਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਬੇਦਹਿ ਬਾਸਾ ॥ ਕੈਸੇ ਪੂਜ ਕਰਹਿ
 ਤੇਰੀ ਦਾਸਾ ॥ ੩ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਉ^{੨੦} ਪੂਜ ਚਰਾਵਉ ॥ ^{੨੧}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ
 ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਵਉ ॥ ੪ ॥ ^{੨੨}ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਆਹਿ ਨ ਤੋਰੀ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ
 ਕਵਨ ਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥

ਗੂਜਰੀ ਸ੍ਰੀ ਤਿਲੋਚਨ^{੨੩} ਜੀਉ ਕੇ ਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ¶^{੨੪}ਅੰਤਰੁ ਮਲਿ ਨਿਰਮਲੁ ਨਹੀ ਕੀਨਾ ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ॥ ^{੨੫}ਹਿਰਦੈ
 ਕਮਲੁ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਚੀਨ੍ਹ ਕਾਹੇ ਭਇਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਭਰਮੇ ਭੂਲੀ

- ੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ†।
 ੨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਕੀ ਵਧ ਗਿਆ?
 ੩ ਜੇ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਾਵੇਂ, ਗਰੀਬ ਕਰ ਦੇਵੇਂ।
 ੪ ਇਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਪਦਵੀ ਹੈ। ੫ ਵੇਰ। ੬ ਜਨਮ ਮਰਨ।
 ੭ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭੁਲਾਈ ਹੈ।
 ੮ ਸ਼ੱਕ, ਭਰਮ।
 ੯ ਨਜ਼ਰ।
 ੧੦ (ਇਹ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ) ਇਕ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਨਘੜ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦੇ ਹਨ! ਜੇ ਪਹਿਲਾ ਪੱਥਰ ਠਾਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਭੀ ਠਾਕਰ ਹੈ। ਨਾਮਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੁੱਤਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੈਲ ਦੀ ਲੇਸ ਨਹੀਂ, ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, (ਉਹ ਹਰੀ) ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਭ ਵਿੱਚ) ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮਾਈ! ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਕੌਣ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ? ਰਾਮ ਕੁਲ (ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ, ਰੂਪ ਰੰਗ) ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਹੇ ਮਾਈ!
 ੧੩ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪੰਖੀ ਉਡਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
 ੧੪ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜਲ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਘੜਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਸੌ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮੇ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲ ਉੱਤੇ ਤਿੰਨੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਘਟਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਬੀਠਲ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੮੫, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।

- ਤੀਨੈ ਜਰਿਆ=ਤਿੰਨੇ ਗੱਲਾਂ ਝੱਲੀਆਂ ਹਨ, ਤਿੰਨੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਘਟਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੧੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।
 ੧੬ ਦੁੱਧ ਤਾਂ ਵੱਛੇ ਨੇ ਥਣਾਂ ਤੋਂ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ (ਜੁਠਾ ਕੀਤਾ) ਹੈ, ਫੁੱਲ ਭੋਰੇ ਨੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਮਛਲੀ ਨੇ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ! ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੮੫ ('ਆਨੀ ਲੇ ਕੁੰਭ')।
 ੧੭ ਮਾਈ! ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਕੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ? ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਜੁਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ)।
 ੧੮ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ ਨੇ ਵਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [ਸੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਲਕੂਟ (ਜ਼ਹਿਰ) ਭੀ ਨਿਕਲੀ ਸੀ]।
 ੧੯ ਧੂਪ, ਦੀਵੇ, ਨਈਵੇਦਯ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ? ਨਈਬੇਦ=[ਨੈਵੇਦ] ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਭੋਜਨ।
 ੨੦ ਸੌਂਪ ਦੇਵਾਂ, ਪੂਜਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ।
 ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ।
 ੨੨ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ (ਸਤਕਾਰ ਮਾਨਤਾ) ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੇਰੀ ਕੀ ਬਾਬ ਹੋਵੇਗੀ?
 ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੯੮, ਫੁਟ ਨੋਟ†।
 ੨੪ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੇ (ਮਨ) ਨੂੰ ਮਲ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਾਹਰੋਂ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਭੇਸ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?
 ੨੫ ਹਿਰਦੇ-ਕਮਲ ਰੂਪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਲਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣਿਆ?
 ੨੬ ਹੇ ਜੈ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ! ਲੋਕਾਂ ਨੇ (ਉਦਾਸੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਆਦਿਕ ਨੇ) ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

* ਹਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

† ਹਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ। ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

‡ ਰੇਤੜ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈ ਕੇ ਜਦ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਗਾਦਿਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਢਲਣ ਨਾਲ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

§ ਹਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਦੁੱਧ, ਫਲ, ਧੂਪ, ਨਈਵੇਦ ਆਦਿਕ ਮਾਇਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

¶ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਰਪਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੇ ਭੋਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਰੇ ਜੈ ਚੰਦਾ ॥ ^੧ਨਹੀ ਨਹੀ ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਘਰਿ
 ਘਰਿ ਖਾਇਆ ਪਿੰਡੁ ਬਧਾਇਆ ਖਿੰਬਾ ਮੁੰਦਾ ਮਾਇਆ ॥ ਭੂਮਿ ਮਸਾਣ ਕੀ
 ਭਸਮ ਲਗਾਈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਤਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ^੩ਕਾਇ ਜਪਹੁ ਰੇ ਕਾਇ
 ਤਪਹੁ ਰੇ ਕਾਇ ਬਿਲੋਵਹੁ ਪਾਣੀ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਸੋ
 ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ^੪ਕਾਇ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪੜੀਆ ਰੇ ਅਠਸਠਿ ਕਾਇ
 ਫਿਰਾਹੀ ॥ ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨੁ ਸੁਨੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਣ ਬਿਨੁ ਗਾਹੁ ਕਿ ਪਾਹੀ ॥
 ੪ ॥ ੧ ॥ ਗੂਜਰੀ* ॥ ^੫ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ
 ਜੇ ਮਰੈ ॥ ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ੧ ॥ ^੬ਅਰੀ ਬਾਈ ਗੋਬਿਦ
 ਨਾਮੁ ^੭ਮਤਿ ਬੀਸਰੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ
 ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥ ਬੇਸਵਾ^੮ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ
 ਜੋ ਲੜਿਕੇ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥ ਸੂਕਰ^੯ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ
 ਅਉਤਰੈ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਮੰਦਰ^{੧੦} ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ
 ਮਰੈ ॥ ਪ੍ਰੇਤ^{੧੧} ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ੪ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣੁ^{੧੨}
 ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥ ^{੧੩}ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨੁ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ
 ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥

ਗੂਜਰੀ ਸ੍ਰੀ ਜੈਦੇਵਾ ਜੀਉ ਕਾ ਪਦਾ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੪}ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖਮਨੋਪਿਮੰ ਸਤਿ ਆਦਿ ਭਾਵ ਰਤੰ ॥ ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿ
 ਪਰੰ ਜਦਿਚਿੰਤਿ ਸਰਬ ਗਤੰ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਨਾਮ ਮਨੋਰਮੰ ॥ ਬਦਿ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਤ ਮਇਅੰ ॥ ^{੧੬}ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸਮਰਣੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ
 ਭਇਅੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਇਛਸਿ ਜਮਾਦਿ ਪਰਾਭਯੰ ਜਸੁ ਸ੍ਰੁਸਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤ
 ਕ੍ਰਿਤੰ ॥ ਭਵ ਭੂਤ ਭਾਵ ਸਮਝਿਅੰ ਪਰਮੰ ਪ੍ਰਸੰਨਮਿਦੰ ॥ ੨ ॥ ^{੧੮}ਲੋਭਾਦਿ
 ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹੰ ਜਦਿਬਿਧਿ ਆਚਰਣੰ ॥ ਤਜਿ ਸਕਲ ਦੁਹਕ੍ਰਿਤ ਦੁਰਮਤੀ
 ਭਜੁ ਚਕ੍ਰਧਰ ਸਰਣੰ ॥ ੩ ॥ ^{੧੯}ਹਰਿ ਭਗਤ ਨਿਜ ਨਿਹਕੇਵਲਾ ਰਿਦ ਕਰਮਣਾ
 ਬਚਸਾ ॥ ਜੋਗੇਨ ਕਿੰ ਜਗੇਨ ਕਿੰ ਦਾਨੇਨ ਕਿੰ ਤਪਸਾ ॥ ੪ ॥ ^{੨੦}ਗੋਬਿੰਦ
 ਗੋਬਿੰਦੇਤਿ ਜਪਿ ਨਰ ਸਕਲ ਸਿਧਿ ਪਦੰ ॥ ਜੈਦੇਵ ਆਇਉ ਤਸ ਸਫੁਟੰ ਭਵ
 ਭੂਤ ਸਰਬ ਗਤੰ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਨੋਟ ਦੇਖੋ।
- ੨ ਘਰ-ਘਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਮੋਟਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਗੋਦੜੀ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ, ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਨਖਿੱਧ ਸੁਆਹ ਤਨ 'ਤੇ ਮਲੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੱਚ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ।
- ੩ ਕਿਉਂ ਜਪ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਕਿਉਂ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਕਿਉਂ ਫੋਕਾ ਪਾਣੀ ਰਿੜਕਦੇ ਹੋ? ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨਿਰਲੇਪ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ।
- ੪ ਹੇ ਕਾਪੜੀਏ (ਭਗਵੇਂ ਵੇਸ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ) ਕਿਉਂ ਕਮੰਡਲ (ਲੈ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ) ਕਿਉਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਭੂਸੇ ਨੂੰ) ਕਿਉਂ ਗਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ? (ਚਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਪ, ਤਪ, ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਹਨ)।
- ੫ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਧਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਰ ਜਾਏ, ਉਹ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਸੱਪ ਪੁਰਾਣੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਥਾਉਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)।
- ੬ ਹੇ ਮਾਈ! (ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਅਦਬ ਨਾਲ 'ਬਾਈ' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੭ ਨਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਏ।
- ੮ ਕੰਜਰੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਭੋਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੯ ਸੂਰ ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਮਕਾਨ।
- ੧੧ ਭੂਤਨਾ ਜੋ ਉਜੜੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਨੂੰ।
- ੧੩ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਰ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਤੰਬਰ (ਪੀਲੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਹਰੀ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਅਕਾਲ) ਪੁਰਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਸੱਚ ਆਦਿਕ

- ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ (ਪਰਮ-ਅਦਭੁਤ) ਮਹਾਨ ਅਸਚਰਜ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ; ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਗਤੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਕਰੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਜੋ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਪੋ।
  - ੧੬ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜਨਮ, ਬੁਢੇਪਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਦਨੋਤਿ=[ਦੁਨੋਤਿ] ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ। ਜਰ+ਆਧਿ=ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ ਰੋਗ।
  - ੧੭ ਜੇ ਜਮ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ (ਪਰਾਭਯ) ਹਰਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ; ਮਾਨਤਾ ਕਰ ਤੇ ਸੁਭ ਕੰਮ ਕਰ। ਹਰੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ, ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਨਮਿਦੰ=ਪ੍ਰਸੰਨ-ਇਦੰ=ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਇਹ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਹੈ।
  - ੧੮ ਜੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋਭ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪਰਗ੍ਰਹ (ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਧਨ) ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ ਛੱਡ ਦਿਹ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਮੰਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ (ਦੁਰਮਤੀ) ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਹ। ਸੁਦਰਸ਼ਨ-ਚੱਕਰਧਾਰੀ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਓ। ਚਕ੍ਰ-ਧਰ=[ਸੁਦਰਸ਼ਨ-ਚੱਕਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
  - ੧੯ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮਨ ਬਚਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਯਗ, ਤਪ ਅਤੇ ਦਾਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ?
  - ੨੦ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਬਸ ਗੋਬਿੰਦ! ਗੋਬਿੰਦ! ਨਾਮ ਜਪੋ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਜੈਦੇਵ ਓਸੇ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਸਭ ਦੀ ਗਤੀ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਤਸ=ਉਸ ਦੀ। ਸਫੁਟੇ=[ਸਫੁਟ=ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਤੱਖ] ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।

* ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਬਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਵਾਗੋਣ ਮਿਟਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

† ਇਹ ਭਗਤ, ਜੋ 'ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ' ਨਾਮੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਸੀ, ੧੨ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੰਨਦੂਲੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜੈਦੇਵ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋ ਗਈ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੪* ਘਰੁ ੧ ॥

੧ ਸੇਵਕ ਜਨ ਬਨੇ ਠਾਕੁਰ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥ ਜੋ ਤੁਮਰਾ ਜਸੁ ਕਹਤੇ ਗੁਰਮਤਿ^੨
ਤਿਨ ਮੁਖ ਭਾਗ ਸਭਾਗੇ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਟੂਟੇ^੪ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨ ਫਾਰੇ
ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥ ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਗੁਰ ਮੋਹਨਿ^੫ ਹਮ
ਬਿਸਮ ਭਈ ਮੁਖਿ ਲਾਗੇ ॥ ੧ ॥ ਸਗਲੀ ਰੈਣਿ ਸੋਈ ਅੰਧਿਆਰੀ ਗੁਰ
ਕਿੰਚਤ ਕਿਰਪਾ ਜਾਗੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁੰਦਰ ਸੁਆਮੀ ਮੋਹਿ ਤੁਮ
ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਲਾਗੇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰ^੬ ਕਹਹੁ
ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ ਗਲੀ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਬਤਾਵਹੁ ਮਾਰਗੁ^੭ ਹਮ ਪੀਛੈ ਲਾਗਿ
ਚਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਖਾਨੇ ਹੀਅਰੈ ਇਹ ਚਾਲ ਬਨੀ
ਹੈ ਭਲੀ ॥ ਲਟਰੀ^੮ ਮਧੁਰੀ ਠਾਕੁਰ ਭਾਈ ਓਹ ਸੁੰਦਰਿ ਹਰਿ ਢੁਲਿ ਮਿਲੀ ॥
੧ ॥ ਏਕੋ ਪ੍ਰਿਉ^੯ ਸਖੀਆ^{੧੦} ਸਭ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਜੋ ਭਵੈ ਪਿਰ ਸਾ ਭਲੀ ॥
੧੬ ਨਾਨਕੁ ਗਰੀਬੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਬਿਚਾਰਾ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਰਾਹਿ ਚਲੀ ॥ ੨ ॥
੨ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮੁਖਿ^{੧੧} ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੀਐ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਰਾਤੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀਨੀ ਚੋਲੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਉ ਫਿਰਉ
ਦਿਵਾਨੀ ਆਵਲ ਬਾਵਲ^{੧੨} ਤਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਹਰਿ ਢੋਲੀਐ ॥ ਕੋਈ ਮੇਲੈ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਗੁਲ ਗੋਲੀਐ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਪੁਰਖੁ^{੧੩} ਮਨਾਵਹੁ ਅਪੁਨਾ ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀ ਝੋਲੀਐ^{੧੪} ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੧੫}
ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਲਾਧਾ ਦੇਹ ਟੋਲੀਐ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥
੧੬ ਅਬ ਹਮ ਚਲੀ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਹਾਰਿ ॥ ਜਬ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਆਈ

- ੧ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਲਿਵ (ਪ੍ਰੇਮ, ਧਿਆਨ) ਲੱਗ ਗਈ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਰਾਹੀਂ (ਜੋ ਤੇਰਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
- ੩ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ।
- ੪ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੇ ਫਾਹੀਆਂ।
- ੫ ਮੋਹਨ ਨੇ।
- ੬ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਮਸਤ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ।
- ੭ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਭਰ (ਸਾਰੀ ਉਮਰ) ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਾਗ ਪਈ (ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ)।
- ੮ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ।
- ੯ ਸੋਹਣਾ, ਪਿਆਰਾ।
- ੧੦ (ਦੱਸੋ) ਕਿਸ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ?
- ੧੧ ਰਸਤਾ।
- ੧੨ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਬੋਲ ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ, ਇਹੋ ਹੀ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲਿਟਾਂ ਖਿਲਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ (ਇਹ ਕਰੂਪਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ)। ਜਾਂਗਲੀ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਛੋਟੇ ਕਦ ਵਾਲੀ ਜੋ ਭੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ ਓਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਢਲ ਕੇ (ਪਘਰ ਕੇ) ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਢਲ ਕੇ

ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। 'ਤਿਉ ਢੁਰਿ ਮਿਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ' (ਧਨਾਸਰੀ ਕਬੀਰ, ੬੯੨)।

- ੧੪ ਪਤੀ, ਪਿਆਰਾ।
- ੧੫ ਸਾਬਣਾਂ, ਪਤਨੀਆਂ।
- ੧੬ ਨਾਨਕ ਵਿਚਾਰਾ (ਨਿਮਾਣਾ) ਕੀ ਕਰੇ? ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਰਾਹ ਚੱਲੇ (ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)।
- ੧੭ ਮੂੰਹੋਂ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ ਗਈ, ਮੇਰੀ ਚੋਲੀ (ਜੀਵਨ) ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤਰ ਹੋ ਗਈ। ਚਲੂਲਾ [ਫਾ: ਚੂ-ਲਾਲਹ] ਗੁਲੇ ਲਾਲਾ ਜਿਹਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ।
- ੧੯ ਸੁਦਾਈ ਅਤੇ ਆਉਲੀ-ਬਾਉਲੀ (ਪਰੇਸ਼ਾਨ, ਬੇ-ਸੁਧ)।
- ੨੦ ਉਸ ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
- ੨੧ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਦਾਸੀਆਂ ਦੀ ਦਾਸੀ।
- ੨੨ ਸਮ੍ਰਥ ਪੁਰਸ਼।
- ੨੩ ਝੋਲ ਕੇ, ਹਿਲਾ ਕੇ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦਾਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਖੋਜ ਕੇ (ਮਨ ਅੰਦਰ ਭਾਲ ਕੇ ਹੀ) ਪਾ ਲਿਆ।
- ੨੫ ਹੁਣ ਮੈਂ (ਸਭ ਪਾਸਿਓ) ਹਾਰ ਕੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਈ ਹਾਂ।

* ਇਸ ਛੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਦੱਸੀ ਹੈ।

† ਰਹਾਉ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਏ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ ਹੈ।

^੧ਰਾਖੁ ਪ੍ਰਭੂ ਭਾਵੈ ਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਲੋਕਨ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ ਉਪਮਾ ਤੇ
 ਬੈਸੰਤਰਿ ਜਾਰਿ ॥ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਹਉ ਭਾਵੈ ਬੁਰਾ ਕਹਉ ^੩ਹਮ ਤਨੁ ਦੀਓ ਹੈ
 ਢਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਆਵਤ ਸਰਣਿ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮਰੀ ਤਿਸੁ ਰਾਖਹੁ ^੪ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰਿ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਹਰਿ ਜੀਉ ^੫ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੨ ॥
 ੪ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਉ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੀ^੬ ॥ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ
 ਜੀਵਾ ^੭ਸਾਧ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਜਿਸੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ
 ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ^੮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹ ਜੂਠਾਰੀ^੯ ॥
^{੧੦}ਹਮਰੈ ਜੀਇ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਹੋਤ ਹੈ ਹਮ ਕਰਮਹੀਣ ਕੂੜਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥
 ਹਮਰੀ ਮੁਦ੍^{੧੧} ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਦੁਸਟ ਦੁਸਟਾਰੀ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ
 ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ^{੧੨}ਸੁੰਦਰਿ ਹੈ ਨਕਟੀ ॥ ^{੧੩}ਜਿਉ ਬੇਸੁਆ ਕੇ ਘਰਿ ਪੂਤੁ
 ਜਮਤੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਹੈ ਧ੍ਰੁਕਟੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ
 ਨਾਹਿ^{੧੪} ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੇ ^{੧੫}ਬਿਗੜ ਰੂਪ ਬੇਰਕਟੀ ॥ ਜਿਉ ਨਿਗੁਰਾ^{੧੬} ਬਹੁ
 ਬਾਤਾ ਜਾਣੈ ਓਹੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਹੈ ਭ੍ਰੁਸਟੀ^{੧੭} ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਦਇਆਲੁ
 ਹੋਆ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨਾ ਸਾਧ ਜਨਾ ਪਗ ਚਕਟੀ^{੧੮} ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਪਤਿਤ
 ਪਵਿਤ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਛੈ ਛੁਕਟੀ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧

ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਮਾਈ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ^{੨੧}ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸੇ
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਿ ਏਕੋ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ
 ਸਭ ਮਹਿ ^{੨੨}ਏਕੁ ਸਮਾਈਐ ॥ ^{੨੩}ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ ਹਰਿ
 ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਸੇਵਕ ਮੁਨਿ^{੨੪} ਕੇਤੇ ਤੇਰਾ
 ਅੰਤੁ ਨ ਕਤਹੁ^{੨੫} ਪਾਈਐ ॥ ਸੁਖਦਾਤੇ ^{੨੬}ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਨਾਨਕ
^{੨੭}ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਮਾਈ ਹੋਨਹਾਰ^{੨੮} ਸੋ ਹੋਈਐ ॥
^{੨੯}ਰਾਚਿ ਰਹਿਓ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਨੀ ਕਹਾ ਲਾਭੁ ਕਹਾ ਖੋਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੩੦}ਕਹ ਫੂਲਹਿ ਆਨੰਦ ਬਿਖੈ ਸੋਗ ਕਬ ਹਸਨੋ ਕਬ ਰੋਈਐ ॥ ਕਬਹੂ ਮੈਲੁ
 ਭਰੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਕਬ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਧੋਈਐ^{੩੧} ॥ ੧ ॥ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟੈ ਪ੍ਰਭ ਕਾ
 ਕੀਆ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਅਲੋਈਐ^{੩੨} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਬਲਿਹਾਰੀ

- ੧ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਭਾਵੇਂ ਬਚਾ ਲੈ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਰ ਦੇ।
 ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸ਼ੋਭਾ-ਇਹ ਮੈਂ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਫੂਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।
 ੩ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ (ਜੀਵਨ) ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੪ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ।
 ੫ ਉਸ ਦੀ ਲਜਿਆ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਹੇ ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ; ਭਾਵ ਹਰੀ]!
 ੬ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
 ੭ ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ (ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੱਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ)।
 ੮ ਪਵਿੱਤਰ।
 ੯ ਅਸੀਂ ਮੈਲੇ ਮਨੁੱਖ।
 ੧੦ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ; ਅਸੀਂ ਨਾਭਾਗੇ ਖੂਠੇ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਮੁਦ੍ [ਸੰ: ਮੁਦ੍] ਮੋਹਰ ਛਾਪ, ਜਾਹਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਭੇਖ। ਸਾਡੀ ਬਾਹਰਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਵਾਲਾ ਦੁਸ਼ਟਪੁਣਾ (ਭੈੜ) ਹੈ।
 ੧੨ ਸੋਹਣੀ ਇਸਤਰੀ ਭੀ ਨੱਕ-ਵੱਢੀ ਹੈ; ਗੁਣਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਭੀ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਜਰੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਾਨੁਤੀ (ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੧੫ ਉਹ ਵਿਗੜੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੇ (ਕਰੂਪ) ਕੋਹੜੀ ਹਨ। ਬੇਰਕਟੀ [ਵਿ: (ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ)+ਰਕਤ (ਲਹੂ)] ਜਿਸ ਦਾ ਲਹੂ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਸ਼ਟੀ।
 ੧੬ ਗੁਰੂ ਹੀਨ।
 ੧੭ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ।

- ੧੮ ਚਟਕੀ=ਚਟੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਧ-ਜਨ ਦੇ ਚਰਨ ਚੁੰਮੇ ਹਨ। (ਕਾਫੀਆ ਮਿਲਾਣ ਲਈ ਕ ਤੇ ਟ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ 'ਫੁਟਕੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਫੁਕਟੀ' ਕੀਤਾ ਹੈ)।
 ੧੯ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਪਾਪੀ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੨੦ ਫੁਕਟੀ=ਫੁਟਕੀ (ਜਿਵੇਂ ਉਤੇ 'ਚਟਕੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਚਕਟੀ' ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ ਹੈ), ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ।
 ੨੧ ਮਨ ਦਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਇਕੋ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਥਾਂ) ਪਸਰਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ (ਮਨ ਤਨ ਵਿੱਚ) ਸਭ ਥਾਂ ਹਰੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ (ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ) ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
 ੨੪ ਮੁਨੀ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੨੫ ਕਿਤੇ ਵੀ।
 ੨੬ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੨੭ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ।
 ੨੮ ਹੋਣੀ। ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਸੋ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗੀ।
 ੨੯ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਦੇ ਨਛਾ ਕਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਕਦੇ ਆਨੰਦ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਗਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਕਦੇ ਹੱਸਣਾ ਤੇ ਕਦੇ ਰੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੧ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੩੨ ਦੇਖੀਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ।

੧ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਖਿ ਸੋਈਐ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਮਾਈ ਸੁਨਤ ਸੋਚ
 ਭੈ ਡਰਤ ॥ ਮੇਰ ਤੇਰ ਤਜਉ ਅਭਿਮਾਨਾ ਸਰਨਿ ਸੁਆਮੀ ਕੀ ਪਰਤ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੩ ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਉ ਨਾਹਿ ਨ ਕਾ ਬੋਲ ਕਰਤ ॥ ਨਿਮਖ^੮
 ਨ ਬਿਸਰਉ ੫ ਗੀਏ ਮੋਰੇ ਤੇ ੬ ਬਿਸਰਤ ਜਾਈ ਹਉ ਮਰਤ ॥ ੧ ॥ ਸੁਖਦਾਈ
 ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਤਾ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਇਆਨਪ^੭ ਜਰਤ^੮ ॥ ਨਿਰਗੁਨਿ ਕਰੁਪਿ
 ਕੁਲਗੀਣ ਨਾਨਕ ਹਉ ਅਨਦ ਰੂਪ ਸੁਆਮੀ ਭਰਤ^੯ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥
 ੧੦ ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿ ਸਦਹੂੰ ॥ ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਜਪਤ ਉਧਾਰੈ ੧੧ ਬਰਨ
 ਅਬਰਨਾ ਸਭਹੂੰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਤੇ ਉਪਜਿਓ ਤਹੀ ਸਮਾਇਓ ਇਹ
 ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ ਤਬਹੂੰ ॥ ਜਹਾ ਜਹਾ ਇਹ ਦੇਹੀ ਧਾਰੀ ਰਹਨੁ ਨ ਪਾਇਓ
 ਕਬਹੂੰ ॥ ੧ ॥ ਸੁਖੁ ਆਇਓ ਭੈ ਭਰਮ ਬਿਨਾਸੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੂਏ ਪ੍ਰਭ ਜਬਹੂ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਮਨੋਰਥ ੧੨ ਸਾਧਸੰਗਿ ਤਜਿ ਲਬਹੂੰ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥
 ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਮਨ ਜਿਉ ਅਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਉ ॥ ਨੀਚਹੁ ਨੀਚੁ ਨੀਚੁ ਅਤਿ
 ਨਾਨਾ^{੧੩} ਹੋਇ ਗਰੀਬੁ ਬੁਲਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ^{੧੪} ਅਡੰਬਰ^{੧੫}
 ਮਾਇਆ ਕੇ ਬਿਰਥੇ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਟਾਵਉ^{੧੬} ॥ ੧੭ ਜਿਉ ਅਪੁਨੇ ਸੁਆਮੀ
 ਸੁਖੁ ਮਾਨੈ ਤਾ ਮਹਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਰੇਣੁ^{੧੮} ਦਾਸਨ ਕੀ
 ਜਨ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਉ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖ ਬਡਿਆਈ ਨਾਨਕ ਜੀਵਉ ਮੁਖਹੁ
 ਬੁਲਾਵਉ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ੧੯ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭ੍ਰਮੁ
 ਡਾਰਿਓ^{੨੦} ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਭੁ ਕੋ ਅਪਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਇਹੈ ਬੀਚਾਰਿਓ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ^{੨੧} ਮਿਟੇ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਦਰਸਨਿ ਦੂਖੁ ਉਤਾਰਿਓ ॥
 ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗੁ ਬਿਦਾਰਿਓ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਕਾਮੁ
 ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਝੂਠੁ ਨਿੰਦਾ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਬਿਸਾਰਿਓ^{੨੩} ॥ ਮਾਇਆ ਬੰਧ^{੨੪} ਕਾਟੇ
 ੨੫ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਉਧਾਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ॥ ਮਨ
 ਸਗਲ ਸਿਆਨਪ ਰਹੀ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ਨਾਨਕ ਓਟ ਗਹੀ^{੨੬} ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੁ ਮੇਟਿ ਪਏ ਸਰਣਾਈ ਇਹ ਮਤਿ ਸਾਧੂ ਕਹੀ ॥ ਪ੍ਰਭ
 ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਭਰਮੁ ਅਧੇਰਾ ਲਹੀ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਜਾਨ^{੨੮}
 ਪ੍ਰਬੀਨ* ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਅਹੀ^{੨੯} ॥ ੩੦ ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ
 ਉਥਾਪਨਹਾਰੇ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ^{੩੧} ਨ ਪਹੀ^{੩੨} ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਖਦਾਤੇ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਾਹੂ^{੩੩} ਜਾਤੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਿਨ ਕਉ ਕਾਲ ਨ ਖਾਤੇ ॥ ਰੰਗਿ^{੩੪}

- ੧ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨ (ਜਮਪੁਰੀ ਦੇ ਦੁੱਖ) ਸੁਣਦਿਆਂ।
 ੩ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਸਵਾਮੀ ਕਹੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰ
 ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਵਾਧੂ ਨਾ ਨੂੰ ਦਾ ਵਚਨ ਨਹੀਂ
 ਕਰਦਾ।
 ੪ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ।
 ੫ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਤੋਂ।
 ੬ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮਰਦਾ ਹਾਂ।
 ੭ ਅੰਜਾਣਪਨ, ਮੂਰਖਤਾ।
 ੮ ਝਲਦਾ ਹੈ, ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਭਰਤਾ, ਪਤੀ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ)।
 ੧੦ ਹੇ ਮਨ! ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰ।
 ੧੧ ਵਰਨਾਂ (ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲਿਆਂ) ਤੇ ਅਵਰਨਾਂ
 (ਨੀਚ ਜਾਤ ਵਾਲਿਆਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।
 ੧੨ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਲਚ ਛੱਡ ਕੇ।
 ੧੩ ਨੰਨ੍ਹਾ, ਛੋਟਾ, ਨੀਵਾਂ।
 ੧੪ ਅਨੇਕ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
 ੧੫ ਪਾਖੰਡ, ਠਾਟ ਬਾਟ, ਦਿਖਾਵੇ।
 ੧੬ ਮੈਂ ਘਟ ਕਰਾਂ।
- ੧੭ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਚੰਗਾ ਸਮਝੇ, ਉਸੇ ਵਿੱਚ
 ਨੇਕਨਾਮੀ ਸਮਝਾਂ।
 ੧੮ ਚਰਣ-ਪੂੜ।
 ੧੯ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ।
 ੨੦ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਅਪਰਾਧ, ਗੁਨਾਹ।
 ੨੨ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੨੩ ਭੁਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੨੪ ਬੰਧਨ।
 ੨੫ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ।
 ੨੬ ਪਕੜੀ।
 ੨੭ ਲੱਥ ਗਿਆ, ਉਤਰ ਗਿਆ।
 ੨੮ ਗਿਆਨ। ਜਾਨ-ਪ੍ਰਬੀਨ=ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ
 ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੩੩, ਨੋਟ ੪।
 ੨੯ ਚਾਹੀ ਹੈ।
 ੩੦ ਝਟ-ਪਟ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ।
 ੩੧ ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ।
 ੩੨ ਪੈਂਦੀ।
 ੩੩ ਕਿਸੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ।
 ੩੪ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

* ਨਿਪੁੰਨ, ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਣ।

ਤੁਮਾਰੈ ਲਾਲ ਭਏ ਹੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸਿ ਮਾਤੇ^੧ ॥ ੧ ॥ ਮਹਾ ਕਿਲਬਿਖ^੨ ਕੋਟਿ^੩
 ਦੋਖ ਰੋਗਾ ਪ੍ਰਭ ਦ੍ਰਿਸਟਿ^੪ ਤੁਹਾਰੀ ਹਾਤੇ^੫ ॥ ਸੋਵਤ ਜਾਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਗਾਇਆ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪਰਾਤੇ^੬ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਸੋ
 ਪ੍ਰਭੁ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਿਓ ਨੈਣੀ ॥ ਸੁਖਦਾਈ ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ
 ਕੀ ਬੈਣੀ^੮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਗਿਆਨੁ ਅਧੇਰਾ ਸੰਤੀ ਕਾਟਿਆ ਜੀਅ ਦਾਨੁ
 ਗੁਰ ਦੈਣੀ^੯ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਪੁਨਾ^{੧੦} ਜਲਤੇ ਸੀਤਲ ਹੋਣੀ ॥
 ੧ ॥ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਕਿਛੁ ਉਪਜਿ^{੧੧} ਨ ਆਇਓ ਨਹ ਉਪਜੀ ਨਿਰਮਲ^{੧੨}
 ਕਰਣੀ ॥ ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਸੰਜਮ^{੧੩} ਨਾਨਕ ਲਾਗੋ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ॥ ੨ ॥
 ੯ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲਾਹਾ ॥ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ^{੧੪} ਸੁਖ
 ਸਹਜ ਅਨੰਦਾ ਕਾਟੇ ਜਮ ਕੇ ਫਾਹਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਖੋਜਿ
 ਬੀਚਾਰਿਓ ਹਰਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਪਹਿ^{੧੫} ਆਹਾ^{੧੬} ॥ ਤਿਨ੍ਹ ਪਰਾਪਤਿ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨਾ^{੧੭}
 ਜਿਨ੍ ਕੈ ਕਰਮਿ ਲਿਖਾਹਾ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਸੇ ਬਡਭਾਰੀ ਸੇ ਪਤਿਵੰਤੇ ਸੇਈ ਪੂਰੇ
 ਸਾਹਾ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸੁਘੜ ਸਰੂਪ^{੧੯} ਤੇ^{੨੦} ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਹਾ^{੨੧} ॥
 ੨ ॥ ੧੦ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਮਨ^{੨੨} ਕਹ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਫਾਰਾ^{੨੩} ॥ ਦੁਰਗੰਧ^{੨੪}
 ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਅਪਾਵਨ^{੨੫} ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਛਾਰਾ^{੨੬} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਿ
 ਕੀਆ ਤਿਸੁ ਸਿਮਰਿ ਪਰਾਨੀ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਜਿਨਿ ਧਾਰਾ ॥ ਤਿਸਹਿ ਤਿਆਗਿ
 ਅਵਰ ਲਪਟਾਵਹਿ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਮੁਗਧ^{੨੭} ਗਵਾਰਾ^{੨੮} ॥ ੧ ॥ ੨੯ ਅੰਧ ਗੁੰਗ
 ਪਿੰਗੁਲ ਮਤਿ ਹੀਨਾ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰਾ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸਮਰਥਾ
 ਕਿਆ ਨਾਨਕ ਜੰਤ^{੩੦} ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ
 ਨੇਰੈ ਹੂ ਤੇ ਨੇਰੈ ॥ ਸਿਮਰਿ ਧਿਆਇ ਗਾਇ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ^{੩੧} ਸਾਝ^{੩੨}
 ਸਵੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੩ ਉਧਰੁ ਦੇਹ ਦੁਲਭ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਜਪੇਰੈ ॥ ੩੪ ਘਰੀ ਨ ਮੁਹਤੁ ਨ ਚਸਾ ਬਿਲੰਬਹੁ ਕਾਲੁ ਨਿਤਹਿ ਨਿਤ ਹੇਰੈ ॥ ੧ ॥
 ਅੰਧ ਬਿਲਾ* ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਕਰਤੇ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ ॥ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^{੩੫}
 ਦੀਜੈ ਨਾਨਕ ਕਉ ਆਨਦ ਸੂਖ ਘਨੇਰੈ^{੩੬} ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ਛਕੇ ੨ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ
 ੫ ॥ ਮਨ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਓ^{੩੭} ॥ ੧੪ ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ^{੩੮}
 ਰਸ ਜੀਵਨ ਕਾ ਮੂਲੁ^{੩੯} ਬਾਧਿਓ^{੪੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨਾ
 ਦਾਸੁ ਕੀਨੋ ਕਾਟੇ ਮਾਇਆ ਫਾਧਿਓ^{੪੧} ॥ ਭਾਉ^{੪੨} ਭਗਤਿ ਗਾਇ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ
 ਜਮ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਸਾਧਿਓ^{੪੩} ॥ ੧ ॥ ਭਇਓ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੪੪} ਮਿਟਿਓ ਮੋਰਚਾ^{੪੫}
 ਅਮੋਲ ਪਦਾਰਥੁ ਲਾਧਿਓ^{੪੬} ॥ ਬਲਿਹਾਰੈ ਨਾਨਕ ਲਖ ਬੇਰਾ^{੪੭} ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ

੧ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ।	੨੫ ਅਪਵਿੱਤਰ, ਅਸੁੱਧ।
੨ ਪਾਪ।	੨੬ ਸੁਾਹ, ਖੇਹ।
੩ ਕ੍ਰੋੜਾਂ।	੨੭ ਮੁਰਖ।
੪ (ਤੁਹਾਡੀ) ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ।	੨੮ ਗੰਵਾਰ, ਅਸੱਭਯ।
੫ (ਹਤੇ) ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।	੨੯ ਮੈਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹਾਂ, ਗੂੰਗਾ ਹਾਂ, ਪਿੰਗਲਾ ਹਾਂ, ਮੂਰਖ ਹਾਂ; ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਬਚਾ ਲੈ, ਤੂੰ ਰਖਿਅਕ ਹੈਂ।
੬ ਪਏ।	੩੦ ਜੀਵ।
੭ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ।	੩੧ ਰਾਤ।
੮ [ਬੈਣ, ਵੈਣ] ਬਚਨ।	੩੨ ਸ਼ਾਮ।
੯ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ।	੩੩ ਹੇ ਦੇਹੀ! ਉਧਰ ਜਾ (ਤਰ ਲੈ) ਅਮੋਲਕ ਸਾਧ- ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ।
੧੦ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਠੰਢੇ ਹੋ ਗਏ।	੩੪ ਇਕ ਘੜੀ, ਅੱਧੀ ਘੜੀ, ਛਿਨ ਮਾਤ੍ਰ ਭੀ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰ; ਮੌਤ ਨਿੱਤ ਤੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
੧੧ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।	੩੫ ਸਹਾਰਾ, ਆਸਰਾ।
੧੨ ਮੈਲ ਥੀਂ ਰਹਿਤ, ਸੁੱਧ।	੩੬ ਬਹੁਤ।
੧੩ ਸੰਕੋਚ।	੩੭ ਆਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਜਪਿਆ ਹੈ।
੧੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।	੩੮ ਖੁਸ਼ੀ।
੧੫ ਪਾਸ।	੩੯ ਮੁੱਢ।
੧੬ ਹੈ। ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਹੈ।	੪੦ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਮਰ ਹੋਏ ਹਾਂ।
੧੭ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਜ਼ਾਨਾ)।	੪੧ ਫੰਧਾ, ਫਾਹਾ।
੧੮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।	੪੨ ਪਿਆਰ, ਆਦਰ।
੧੯ ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ।	੪੩ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ।
੨੦ ਓਹ।	੪੪ ਕਿਰਪਾ।
੨੧ ਵਿਸਾਹ, ਭਰੋਸਾ, ਸਾਖ। ਉਹ ਇਤਬਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਲੋਕ ਸੌਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਖ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਹੈ।	੪੫ ਜੰਗਲ। ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।
੨੨ ਕਾਹਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ?	੪੬ ਲੱਭਾ ਹੈ।
੨੩ ਆਫਰਿਆ, ਆਕੜ ਵਾਲਾ।	੪੭ ਵੇਰਾਂ, ਵਾਰੀ।
੨੪ ਭੈੜੀ ਬੋ ਵਾਲਾ, ਗੰਦਗੀ ਵਾਲਾ।	

* ਬਿਲ, ਖੁੱਡ। ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਗੁਫਾ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈ।

ਅਗਮ^੧ ਅਗਾਧਿਓ^੨ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਮਾਈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ
 ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਸਫਲ ਆਇਆ ਜੀਵਨ ਫਲੁ ਤਾ ਕੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ^੩
 ਲਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਖਭੁ ਸੂਰੁ^੪ ਸੋ ਬੇਤਾ^੫ ਜੋ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਾਵੈ ॥
 ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੁ ਕਰੇ ਹਰਿ ਰਸਨਾ^੬ ਬਹੁੜਿ^੭ ਨ ਜੋਨੀ ਧਾਵੈ^੮ ॥ ੧ ॥ ਪੂਰਨ
 ਬ੍ਰਹਮੁ ਰਵਿਆ^੯ ਮਨ ਤਨ ਮਹਿ^{੧੦} ਆਨ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਵੈ ॥ ਨਰਕ ਰੋਗ
 ਨਹੀ ਹੋਵਤ ਜਨ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਲੜਿ ਲਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ
 ੫ ॥^{੧੧} ਚੰਚਲੁ ਸੁਪਨੈ ਹੀ ਉਰਝਾਇਓ ॥^{੧੨} ਇਤਨੀ ਨ ਬੁਝੈ ਕਬਹੂ ਚਲਨਾ
 ਬਿਕਲ ਭਇਓ ਸੰਗਿ ਮਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੧੩} ਕੁਸਮ ਰੰਗ ਸੰਗ ਰਸਿ
 ਰਚਿਆ ਬਿਖਿਆ ਏਕ ਉਪਾਇਓ ॥^{੧੪} ਲੋਭ ਸੁਨੈ ਮਨਿ ਸੁਖੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਬੇਗਿ
 ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੁ^{੧੫} ਸ੍ਰਮੁ ਪਾਇਓ ਸੰਤ ਦੁਆਰੈ
 ਆਇਓ ॥ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸੁਆਮੀ ਨਾਨਕ ਲੀਓ ਸਮਾਇਓ ॥ ੨ ॥
 ੧੫ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਗੁਰ ਚਰਨਾ ॥^{੧੬} ਕਲਿਮਲ ਡਾਰਨ
 ਮਨਹਿ ਸਧਾਰਨ ਇਹ ਆਸਰ ਮੋਹਿ ਤਰਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ^{੧੭}
 ਸੇਵਾ ਬੰਦਨ^{੧੮} ਇਹੈ ਟਹਲ ਮੋਹਿ ਕਰਨਾ ॥ ਬਿਗਸੈ^{੧੯} ਮਨੁ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸਾ^{੨੦}
 ਬਹੁਰਿ ਨ ਗਰਭੈ^{੨੧} ਪਰਨਾ ॥ ੧ ॥^{੨੨} ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਪਰਸਉ ਸੰਤਨ ਕੀ ਇਹੈ
 ਧਿਆਨਾ ਧਰਨਾ ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪਰਿਓ ਸਾਧ ਕੀ
 ਸਰਨਾ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ
 ਕਹੀਐ ॥^{੨੩} ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ^{੨੪} ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਨਿਧਿ ^{੨੫} ਸੂਖ ਸਹਜ ਸਿਧਿ*
 ਲਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਹਰਿ ਚਰਨੀ ਲਾਗਉ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ
^{੨੬} ਅੰਚਲੁ ਗਹੀਐ ॥ ਆਂਚ ਨ ਲਾਗੈ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਤੇ ਸਰਨਿ ਸੁਆਮੀ
 ਕੀ ਅਹੀਐ^{੨੭} ॥ ੧ ॥^{੨੮} ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਹਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਭ
 ਸਹੀਐ ॥ ਕਰੁਣਾ ਮੈ^{੨੯} ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਨਕ ^{੩੦} ਤਿਸੁ ਸਰਨਹੀਐ ॥ ੨ ॥
 ੧੭ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਰਿਦੈ ਪਰਵੇਸਾ^{੩੧} ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ
 ਸਭਿ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੈ^{੩੨} ਉਤਰੇ ^{੩੩} ਸਗਲ ਕਲੇਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ
 ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ^{੩੪} ਨਾਸਹਿ ਕੋਟਿ ਮਜਨ^{੩੫} ਇਸਨਾਨਾ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੩੬} ਗਾਵਤ
 ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ^{੩੭} ਧਿਆਨਾ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨਾ ਦਾਸੁ
 ਕੀਨੋ ਬੰਧਨ ^{੩੮} ਤੋਰਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਜੀਵਾ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥ ਛਕੇ ੩ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਈ
 ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਨ ਨਿਹਾਰਉ^{੩੯} ॥ ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੪੦} ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੁ

- ੧ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
- ੨ ਅਥਾਹ ਡੂੰਘਾ।
- ੩ ਮਗਨਤਾ, ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
- ੪ ਬਹਾਦੁਰ।
- ੫ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੬ ਜੀਭ ਨਾਲ।
- ੭ ਫੇਰ, ਮੁੜ ਕੇ।
- ੮ ਆਵੇ ਜਾਵੇ।
- ੯ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੧੦ (ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੧੧ ਚਲਾਇਮਾਨ ਮਨ ਸੁਪਨੇ (ਵਰਗੇ ਬੁਠੇ ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੧੨ ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਨਾਲ (ਇਤਨਾ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਫੁੱਲਾਂ (ਵਰਗੀਆਂ ਛੇਤੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸਾਥ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ (ਕੇਵਲ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਉਪਾ (ਯਤਨ) ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਲੋਭ (ਦੀ ਗੱਲ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਉਥੇ ਭੱਜ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ [ਸੰ: ਸ਼ਮ-ਥਕਣਾ, ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਉਠਾਉਣਾ] ਦੁੱਖ ਉਠਾਇਆ।
- ੧੬ (ਇਹ ਚਰਨ) ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਤਰਨਾ ਹੈ।
- ੧੭ (ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ) ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਛਿੜਕਨਾ।

- ੧੮ (ਉਸਤਤਿ ਸਹਿਤ) ਨਮਸਕਾਰ। ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਨਾਂ) ਦੀ ਟਹਿਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ।
- ੧੯ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਉਜਾਲਾ।
- ੨੧ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਜੂਨੀ ਵਿੱਚ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ।
- ੨੨ ਬਸ ਇਹੋ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਫਲਦਾਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ।
- ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੪ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੨੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੬ ਪੱਲਾ ਫੜੀਏ।
- ੨੭ ਚਾਹੀਏ। ਜੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਓਟ ਮੰਗੀਏ, ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਗਨ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
- ੨੮ ਪ੍ਰਭੂ ਐਸੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਾਸ਼ਕਰਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ।
- ੩੦ [ਸ਼ਰਨ ਆਹੀਐ] ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗੀਏ।
- ੩੧ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਟਿਕੇ।
- ੩੨ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।
- ੩੩ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ।
- ੩੪ ਪਾਪ।
- ੩੫ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗਏ।
- ੩੬ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।
- ੩੭ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ§।
- ੩੮ ਤੋੜ ਕੇ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
- ੩੯ ਦੇਖਾਂ।
- ੪੦ ਕਿਰਪਾ।

* ਕਰਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

ਨ ਡਾਰਉ^੧ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਲਾਈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ^੩ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ
 ਬਿਖੁ ਜਾਰਉ ॥ ਸਭ ਤੇ ਨੀਚੁ ਆਤਮ^੪ ਕਰਿ ਮਾਨਉ ਮਨ ਮਹਿ ਇਹੁ ਸੁਖੁ
 ਧਾਰਉ^੫ ॥ ੧ ॥ ^੬ਗੁਨ ਗਾਵਹ ਠਾਕੁਰ ਅਬਿਨਾਸੀ ^੭ਕਲਮਲ ਸਗਲੇ ਝਾਰਉ ॥
 ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ^੮ ਨਾਨਕ ਦਾਨੁ ਪਾਵਉ ^੯ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਉਰਿ ਧਾਰਉ ॥ ੨ ॥
 ੧੯ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਪੇਖਉ^{੧੦} ਦਰਸੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ਸੁੰਦਰ
 ਧਿਆਨੁ ਧਾਰੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨੀ^{੧੧} ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਸਤ੍ਰ^{੧੨} ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਅਵਿਲੋਕੇ^{੧੩} ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ^{੧੪} ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥ
 ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪੂਰਨ ਭਵਜਲ^{੧੫} ਉਧਰਨਹਾਰਾ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ^{੧੭} ਭਗਤ
 ਜਨ ਸੇਵਕ ਤਾ ਕੀ ਬਿਖੈ^{੧੮} ਅਧਾਰਾ ॥ ਤਿਨ ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਬਾਛੈ^{੧੯} ਨਿਤ
 ਨਾਨਕੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇਵਨਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੇਰਾ
 ਜਨੁ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ^{੨੦} ਮਾਤਾ ॥ ^{੨੧}ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾ ਨਿਧਿ ਜਾ ਕਉ ਉਪਜੀ ਛੋਡਿ
 ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਵਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਰਸੁ ਭੋਜਨੁ ਖਾਤਾ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨੁ^{੨੨} ਕੀਨੋ ਸਾਧੂ ਧੂਰੀ ਨਾਤਾ ॥ ੧ ॥
 *ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਹਰਿ ਜਨ ਕਾ ਉਪਜਿਆ ਜਿਨਿ ਕੀਨੋ ਸਉਤੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥
^{੨੩}ਸਗਲ ਸਮੂਹ ਲੈ ਉਧਰੇ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥
 ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਅਨਿਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਫਿਰਤ ਬਿਲਲਾਤੇ^{੨੪} ਮਿਲਤ ਨਹੀ ਗੋਸਾਈਐ^{੨੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹ
 ਰੋਗ ਸੋਗ ਤਨੁ ਬਾਧਿਓ^{੨੬} ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਰਮਾਈਐ^{੨੭} ॥ ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਜਾਇ ਰੂਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਕਰੈ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੨੮} ਸੁਆਮੀ
 ਮੇਰਾ ਸਾਧ ਚਰਨ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ^{੨੯}ਸੰਕਟ ਘੋਰ ਕਟੇ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਦਰਸਿ ਸਮਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ੨੨ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਠਾਕੁਰ ਹੋਏ
 ਆਪਿ ਦਇਆਲ ॥ ਭਈ ਕਲਿਆਣ^{੩੦} ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋਈ ਹੈ ^{੩੧}ਉਬਰੇ ਬਾਲ
 ਗੁਪਾਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੁਇ ਕਰ^{੩੨} ਜੋੜਿ ਕਰੀ ਬੇਨੰਤੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮਨਿ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ਹਾਥੁ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਸਗਲਾ ਦੁਰਤੁ^{੩੩} ਮਿਟਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ^{੩੪}ਵਰ ਨਾਰੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਜਨ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ਜੋ ਸਭਨਾ ^{੩੫}ਕਰੇ ਉਧਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ੨੩ ॥

੧ ਸੁੱਟ ਪਾਵਾਂ, ਵਿਸਾਰਾਂ।	੨੦ ਉਹ ਦਵਾਈ ਜੋ ਬੁਢੇਪੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਰਸਾਇਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੈ।
੨ ਸਾਧੂ ਦੀ ਚਰਣ-ਪੂੜਿ ਲਾਵਾਂ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।	੨੧ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਸਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ (ਖਜ਼ਾਨਾ)।
੩ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸਾੜ ਦਿਆਂ।	੨੨ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪੁਰਬਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ।
੪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।	੨੩ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ।
੫ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਮੰਨਾਂ।	੨੪ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ।
੬ ਨਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੀਏ। ('ਗਾਵਹ' ਦੀ ਥਾਂ ਕਈ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਗਾਵਤ' ਹੈ)।	੨੫ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ।
੭ ਪਾਪ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਝਾੜ ਦਿਆਂ (ਸੁੱਟ ਦਿਆਂ)।	੨੬ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ।
੮ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।	੨੭ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
੯ ਗਲੇ ਲਾ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਵਾਂ।	੨੮ ਕਿਰਪਾ।
੧੦ ਵੇਖਾਂ।	੨੯ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
੧੧ ਰਾਤ।	੩੦ ਖੈਰੀਅਤ, ਸੁਖ।
੧੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ †।	੩੧ ਗੁਪਾਲ ਦੇ ਬਾਲਕ ਬਚ ਗਏ। (ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ)।
੧੩ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖੋ ਹਨ।	੩੨ ਹੱਥ।
੧੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।	੩੩ ਪਾਪ, ਦੋਸ਼।
੧੫ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ।	੩੪ ਮਰਦਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ (ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ) ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ।
੧੬ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।	੩੫ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
੧੭ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਥੀਂ।	
੧੮ ਵਿੱਖ ਵਿੱਚ; ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਸਰ ਵਿੱਚ। ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੂੰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈਂ।	
੧੯ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।	

* ਉਸ ਹਰੀ ਸੇਵਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਧਾਤਾ (ਕਰਤਾਰ) ਨੂੰ ਸਉਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਚੰਗੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ)।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

*ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ^੧ ਬਿਨਉ ਕਹਿਆ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ^੨ ਦੁਖ
ਭੰਜਨ ਮੇਰਾ^੩ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਰਾ ਗਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਖੰਡੀ
ਲੋਭੀ ਹਮਰਾ ਗੁਨੁ ਅਵਗੁਨੁ ਸਭੁ ਸਹਿਆ^੪ ॥ ^੫ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿ ਸਾਜਿ
ਨਿਵਾਜੇ ਮੁਏ ਦੁਸਟ ਜੋ ਖਇਆ ॥ ੧ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ^੬ ਸਰਬ ਸਧਾਰੀ^੭ ਸਫਲ
ਦਰਸਨ ਸਹਜਇਆ^੮ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ ਦਾਤਾ ਚਰਣ ਕਮਲ
ਉਰ ਧਰਿਆ^੯ ॥ ੨ ॥ ੨੪ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੦}ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਪ੍ਰਭ
ਹਮਾਰੇ ॥ ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਸਰਬ ਪਾਖ ਰਾਖੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥
ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਅੰਤੀ ਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਜਬ ਚਿਤਵਉ ਤਬ ਤੁਹਾਰੇ ॥ ^{੧੩}ਉਨ
ਸਮ੍ਰਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਸੁਨਿ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਬਚਨਾਰੇ ॥ ^{੧੫}ਬਲਿ
ਬਲਿ ਜਾਉ ਸਾਧ ਦਰਸਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖਉ ^{੧੬}ਏਕ ਅਸਾਰੇ ॥ ਨਾਨਕ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕਰਨੈਹਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਇਹੈ
ਮਨੋਰਥੁ ਮੇਰਾ ॥ ^{੧੭}ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਮੋਹਿ ਦੀਜੈ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕਾ
ਚੇਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ^{੧੮} ਲਾਗਉ ਜਨ ਚਰਨੀ ^{੧੯}ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਦਰਸੁ
ਪਾਵਉ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਿ^{੨੦} ਕਰਉ ਜਨ ਸੇਵਾ ਰਸਨਾ^{੨੧} ਹਰਿ ਗੁਨ
ਗਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਉ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਸੰਤਸੰਗਿ ਨਿਤ ਰਹੀਐ ॥
ਏਕੁ ਅਧਾਰੁ^{੨੨} ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਮੋਰਾ ਅਨਦੁ^{੨੩} ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਲਹੀਐ ॥ ੨ ॥ ੨੬ ॥

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^{੨੪}ਮੀਤਾ ਐਸੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਾਏ ॥ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗੇ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੫}
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਲਿਓ ਮਨੋਹਰੁ ^{੨੬}ਸਰਬ ਸੁਖੈਨਾ
^{੨੭}ਤਿਆਗਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਏ ॥ ^{੨੮}ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ਬਹੁ ਪੇਖੇ ਪ੍ਰਿਅ
ਰੋਮ ਨ ਸਮਸਰਿ ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਮੰਦਰਿ ਭਾਗੁ ਸੋਭ ਦੁਆਰੈ ^{੨੯}ਅਨਹਤ ਰੁਣੁ
ਬੁਣੁ ਲਾਏ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ ^{੩੦}ਗ੍ਰਿਹੁ ਪ੍ਰਿਅ ਥੀਤੇ ਸਦ ਥਾਏ ॥
੨ ॥ ੧ ॥ ੨੭ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ^{੩੧}ਦਰਸਨ ਨਾਮ ਕਉ ਮਨੁ ਆਛੈ ॥
ਭ੍ਰਮਿ ਆਇਓ ਹੈ ਸਗਲ ਥਾਨ ਰੇ ਆਹਿ ਪਰਿਓ ਸੰਤ ਪਾਛੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੩੨}ਕਿਸੁ ਹਉ ਸੇਵੀ ਕਿਸੁ ਆਰਾਧੀ ਜੋ ਦਿਸਟੈ ਸੋ ਗਾਛੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ
ਸਰਨੀ ਪਰੀਐ ਚਰਣ ਰੇਨੁ ਮਨੁ ਬਾਛੈ^{੩੩} ॥ ੧ ॥ ਜੁਗਤਿ^{੩੪} ਨ ਜਾਨਾ

- ੧ ਪਾਸ।
 ੨ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੩ ਸ਼ਾਰੇ ਫਿਕਰ।
 ੪ ਸਹਾਰਿਆ।
 ੫ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਜ਼ਿਆ ਤੇ ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ, ਭਾਵ ਵਡਿਆਇਆ। ਦੁਸ਼ਟ ਜਿਹੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਆਪ ਮਰ ਗਏ। ਖਇਆ=ਖੈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਾਤਲ।
 ੬ ਸਭ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੭ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਭ ਮਿਲਣ।
 ੮ ਸਹਜ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਪੁੰਜ।
 ੯ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ।
 ੧੦ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ।
 ੧੧ ਹੇ ਮੁਰਾਰੀ (ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ; ਹਰੀ)! ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਰੱਖ (ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰ)।
 ੧੨ ਜਦ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਣ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ (ਸਿਮਰਦਾ) ਹਾਂ।
 ੧੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੁਧਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ (ਹੇ ਹਰੀ!) ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ (ਕੁਰਬਾਨ) ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੬ ਇਕ ਦਾ ਆਸਰਾ।
 ੧੭ ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ! ਦਿਆਲੂ! ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਕਰ ਦਿਓ।
 ੧੮ [ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ] ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ।
 ੧੯ ਰਾਤ ਦਿਨ।
 ੨੦ ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ, ਸੌਂਪ ਕੇ।
 ੨੧ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
 ੨੨ ਆਸਰਾ।
 ੨੩ ਅਨੰਦ, ਸੁਖ।
 ੨੪ ਹਰਿ ਜੀ ਐਸਾ ਮਿੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ...।
 ੨੫ ਹਰ ਰੋਜ਼।
 ੨੬ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
 ੨੭ ਜੋ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
 ੨੮ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਿਆਰੇ (ਹਰੀ) ਦੇ ਵਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਪੁਜਦੇ।
 ੨੯ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੀਮੀ-ਧੀਮੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
 ੩੦ ਜੋ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਘਰ ਸਦਾ ਲਈ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਲੱਗੇ। ਥੀਤੇ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਏ, ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾਣਾ ਕੀਤਾ।
 ੩੧ ਨਾਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭਊਂ ਆਇਆ ਹੈ; ਹੁਣ ਚਾਹ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਹੈ।
 ੩੨ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਕਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਕਿਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਾਂ? ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਭੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਸੋ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਗਾਛੈ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ।
 ੩੩ [ਸੰ: ਵਾਂਛਾ=ਇੱਛਾ] ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਸੰਤਾਂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੪ ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ।

ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ^੧ਮਹਾ ਦੁਤਰੁ ਮਾਇ ਆਛੈ ^੨ ॥ ਆਇ ਪਇਓ ਨਾਨਕ ਗੁਰ
 ਚਰਨੀ ਤਉ ਉਤਰੀ ਸਗਲ ਦੁਰਾਛੈ ^੩ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੨੮ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥
^੪ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ਤੁਹਾਰੇ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮਨਮੋਹਨ ਪਿਆਰੇ ^੫ਸਭ ਹੂ
 ਮਧਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ ਮਨਿ
^੬ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ ॥ ^੭ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਮੋਹਿ ਠਾਕੁਰ ਹੀ
 ਦਰਸਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਦੀਨੁ ^੮ਦੁਆਰੈ ਆਇਓ ਠਾਕੁਰ ^੯ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਸੰਤ ਹਾਰੇ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਮਨੋਹਰ ^{੧੦}ਮਨੁ ਸੀਤਲ ਬਿਗਸਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੨੯ ॥
 ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਸੇਵਕੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿਓ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ
 ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ^{੧੧}ਬਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨਹੀ ਮਾਰਿਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਮਿ ^{੧੨}
 ਗੁਣ ਗਾਵਹ ਹਰਿ ਕੇ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਨਹੀ ਹਾਰਿਓ ॥ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਇ ^{੧੩}ਬਿਖੈ
 ਬਨੁ ਤਰਿਆ ^{੧੪}ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਉਧਾਰਿਓ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਬਸਿਆ ਰਿਦ
 ਭੀਤਰਿ ^{੧੫}ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਉਚਾਰਿਓ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਓਟ ਗਹੀ ਜਗਦੀਸੁਰ
^{੧੭}ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਬਲਿਹਾਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੩੦ ॥

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੮}*ਕਰਤ ਫਿਰੇ ਬਨ ਭੇਖ ਮੋਹਨ ਰਹਤ ਨਿਰਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਕਥਨ
 ਸੁਨਾਵਨ ਗੀਤ ਨੀਕੇ ਗਾਵਨ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਤੇ ਗਾਰ ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ
 ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਸਿਆਨੇ ^{੨੧}ਬਿਦਿਆ ਰਸਨਾ ਚਾਰ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਮਾਨ ਮੋਹ ਮੇਰ ਤੇਰ
 ਬਿਬਰਜਿਤ ਏਹੁ ਮਾਰਗੁ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੨੩}ਤਿਨਿ ਭਵਜਲੁ
 ਤਰੀਅਲੇ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤ ਸੰਗਾਰ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੫ ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਮੈ ਪੇਖਿਓ ^{੨੪}ਰੀ ਉਚਾ ਮੋਹਨੁ ਸਭ ਤੇ ਉਚਾ ॥ ਆਨ ^{੨੫}ਨ
 ਸਮਸਰਿ ^{੨੬}ਕੋਊ ਲਾਗੈ ਢੂਢਿ ਰਹੇ ਹਮ ਮੂਚਾ ^{੨੭} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਹੁ ਬੇਅੰਤੁ
^{੨੮}ਅਤਿ ਬਡੋ ਗਾਹਰੋ ਥਾਹ ਨਹੀ ਅਗਹੂਚਾ ॥ ^{੨੯}ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ ਮੋਲਿ ਨ
 ਮੁਲੀਐ ਕਤ ਪਾਈਐ ਮਨ ਰੂਚਾ ॥ ੧ ॥ ^{੩੦}ਖੋਜ ਅਸੰਖਾ ਅਨਿਕਤ ਪੰਥਾ
 ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਨਹੀ ਪਹੂਚਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ
 ਰਸ ਭੂਚਾ ^{੩੧} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੨ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੈ ^{੩੨}ਬਹੁ ਬਿਧਿ

- ੧ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਨਾ।
 ੨ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਇਕ ਔਖੇ ਤਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।
 ੩ ਦੁਰ-ਇੱਛਾ, ਬੁਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ।
 ੪ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਤੇਰੇ ਵਚਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਕਰ (ਮਿੱਠੇ) ਹਨ।
 ੫ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਵੀ।
 ੬ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਕੰਵਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ।
 ੭ (ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ) ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਕਰਮਾਤੀ ਜੋਗੀ, ਮੁਨੀ ਤੇ ਇੰਦਰ ਵਰਗੀਆਂ ਮਾਨਨੀਯ ਹਸਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਹਨ।
 ੮ ਗਰੀਬ, ਨਿਮਾਣਾ (ਮੈਂ)।
 ੯ ਹਾਰ ਕੇ (ਥੱਕ, ਟੁੱਟ ਕੇ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆ ਹਾਂ।
 ੧੦ ਮਨ ਠੰਢਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੧੧ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।
 ੧੨ ਮੇਲ, ਸੰਗ ਵਿੱਚ।
 ੧੩ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਇਹ ਸੰਸਾਰ) ਬਨੁ-ਪਾਣੀ, ਸਮੁੰਦਰ।
 ੧੪ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੧੫ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਗੁਣ ਗਾਏ।
 ੧੬ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਓਟ ਪਕੜੀ।
 ੧੭ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
 ੧੮ (ਕਈ ਲੋਕ) ਭੇਖ ਕਰ ਕੇ ਜੰਗਲੀਂ ਭਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ)।
 ੧੯ ਮੂੰਹੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਂਦੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੰਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
 ੨੦ ਗੰਧਲਾਪਨ, ਗੰਦ-ਮੰਦ (ਮਾਨ ਮੋਹ ਮੇਰ ਤੇਰ

- ਦਾ)। (ਜੇ ਗਾਲੀ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਾਠ 'ਗਾਰਿ' ਹੁੰਦਾ)।
 ੨੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਭ (ਜ਼ਬਾਨ) ਵਿਦਿਆ ਕਰ ਕੇ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। ('ਚਾਰ' ਦੇ ਅਰਥ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ)।
 ੨੨ ਮਾਨ ਮੋਹ ਆਦਿ ਛੱਡਣਾ, ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਰਸਤਾ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਵਰਗਾ ਤੇਜ਼ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਤਿਅੰਤ ਔਖਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ ਹੈ।
 ੨੪ ਦੇਖਿਆ।
 ੨੫ ਹੋਰ ਦੂਜਾ।
 ੨੬ ਬਰਾਬਰ।
 ੨੭ ਬਹੁਤ ਹੀ।
 ੨੮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ, ਅਥਾਹ ਅਤੇ ਬਿਅੰਤ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਅਗਰੂਚਾ=ਅਗਰ+ਉਚਾ, ਇਤਨਾ ਉੱਚਾ ਕਿ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੀਏ, ਬਿਅੰਤ ਉੱਚਾ।
 ੨੯ ਤੋਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਤੁਲਦਾ, ਮੁਲ ਖਰਚਣ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਇਹ ਮਨ-ਭਾਇਆ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਕਿਵੇਂ ਪਾਈਏ? ਮਨ-ਰੂਚਾ=ਮਨ ਨੂੰ ਰੁਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ।
 ੩੦ ਬੇਅੰਤ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਢੂੰਡਿਆ, ਅਨੇਕਾਂ ਰਸਤੇ ਵੇਖੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਅਸਲ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।
 ੩੧ ਭੋਗਿਆ।
 ੩੨ ਬਹੁਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ।

* ਨਿਰੇ ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਚੰਗਾ ਬਣਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

† ਹਰੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ, ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੇਖਿਓ^੧ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਰੀ ਕੋਊ ॥ ^੨ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭ ਭੀਤਰਿ ਰਵਿਆ ਪੂਰਿ
 ਰਹਿਓ ਸਭ ਲੋਊ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਅਗਮ ਅਗੰਮਾ ਕਵਨ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨੁ
 ਜੀਵੈ ਸੁਨਿ ਸੋਊ ॥ ^੪ਚਾਰਿ ਆਸਰਮ ^੫ਚਾਰਿ ਬਰੰਨਾ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਸੇਵ
 ਤੋਊ^੬ ॥ ੧ ॥ ^੭ਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ^੮ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ^੯ਦੁਤੀਅ
 ਗਏ ਸੁਖ ਹੋਊ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੦}ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ^{੧੧}ਹਰਿ ਨਿਧਿ ਪਾਈ
 ਸਹਜੋਊ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੩੩ ॥

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਏਕੈ ਰੇ ਹਰਿ ਏਕੈ ਜਾਨ ॥ ਏਕੈ ਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੩} ਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਕਾਹੇ
 ਭ੍ਰਮਤ ਹਉ ਤੁਮ ਭ੍ਰਮਹੁ ਨ ਭਾਈ ਰਵਿਆ ਰੇ ਰਵਿਆ ਸੂਬ ਥਾਨ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਜਿਉ
 ਬੈਸੰਤਰੁ ਕਾਸਟ ਮਝਾਰਿ ਬਿਨੁ ਸੰਜਮ^{੧੬} ਨਹੀ ਕਾਰਜ ਸਾਰਿ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਨ
 ਪਾਵੈਗੋ ਹਰਿ ਜੀ ਕੋ ਦੁਆਰ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਤਜਿ^{੧੭} ਅਭਿਮਾਨ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਪਾਏ ਹੈ ^{੧੮}ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੪ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ੫ ॥ ਜਾਨੀ ਨ
 ਜਾਈ ਤਾ ਕੀ ਗਾਤਿ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਕਹੁ ਪੇਖਾਰਉ ਹਉ ਕਰਿ ਚਤੁਰਾਈ
 ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮੇ ਕਹਨੁ ਕਹਾਤਿ ॥ ੧ ॥ ਗਣ^{੨੧} ਗੰਧਰਬ^{੨੨} ਸਿਧ^{੨੩} ਅਰੁ
 ਸਾਧਿਕ^{੨੪} ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ^{੨੫} ਦੇਵ ਬ੍ਰਹਮ^{੨੬} ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ^{੨੭} ॥ ^{੨੮}ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਉਚਰਤ
 ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਅਗਮ ਅਗਮ ਠਾਕੁਰੁ ਆਗਾਧਿ ॥ ^{੨੯}ਗੁਨ ਬੇਅੰਤ ਬੇਅੰਤ ਭਨੁ
 ਨਾਨਕ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਪਰੈ ਪਰਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੩੫ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਧਿਆਏ ਗਾਏ ਕਰਨੈਹਾਰ ॥ ਭਉ ਨਾਹੀ ^{੩੦}ਸੁਖ ਸਹਜ ਅਨੰਦਾ ^{੩੧}ਅਨਿਕ
 ਓਹੀ ਰੇ ਏਕ ਸਮਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੨}ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਮਾਥੈ ॥
^{੩੩}ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਤਤ ਤਤ ਸਾਥੈ ॥ ਚਰਨਕਮਲ ਮੇਰੇ ^{੩੪}ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥ ੧ ॥
 ਸਮਰਥ ਅਥਾਹ ਬਡਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ ^{੩੫}ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨੇਰਾ ॥
^{੩੬}ਤਾਕੀ ਸਰਨਿ ਆਸਰ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥
 ੩੬ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੭}ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ਰੇ ॥ ਸਾਕਤ^{੩੮}
 ਸਿਉ ਕਰਿ ਉਲਟੀ ਰੇ ॥ ਝੂਠੈ ਕੀ ਰੇ ਝੂਠੁ ਪਰੀਤਿ ^{੩੯}ਛੁਟਕੀ ਰੇ ਮਨ ਛੁਟਕੀ ਰੇ
 ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ ਛੁਟਕੀ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਉ ਕਾਜਰ^{੪੦} ਭਰਿ^{੪੧} ਮੰਦਰੁ
 ਰਾਖਿਓ ^{੪੨}ਜੋ ਪੈਸੈ ਕਾਲੂਖੀ ਰੇ ॥ ਦੂਰਹੁ ਹੀ ਤੇ ਭਾਗਿ ਗਾਇਓ ਹੈ ਜਿਸੁ ਗੁਰ
 ਮਿਲਿ ਛੁਟਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ^{੪੩} ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮਾਗਉ ਦਾਨੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ^{੪੪}

- ੧ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਭ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ (ਭਵਣਾਂ) ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੩ ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸਾਡਾ ਮਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੋ (ਖਬਰ) ਸੁਣ ਕੇ।
- ੪ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ : ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ, ਵਾਨਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਵਾਂ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੫ ਚਾਰੇ ਵਰਨ : ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦਰ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਲੋਕ।
- ੬ ਤੈਨੂੰ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ।
- ੮ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
- ੧੧ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੧੨ ਸਹਜੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੧੪ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਭਟਕੋ ਹੋ ਭਾਈਓ! ਹਰੀ ਤਾਂ ਸਭ ਥਾਂ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੫ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਲੱਕੜ ਵਿੱਚ (ਮੌਜੂਦ ਹੈ), ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ ਦੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਾਰ ਸਕਦੇ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦਾ ਦੁਆਰਾ (ਵਾਸਾ) ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ।
- ੧੬ ਤਰੀਕਾ, ਜਾਚ, ਉਪਾਅ।
- ੧੭ ਛੱਡ।
- ੧੮ ਵੱਡਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ।
- ੧੯ ਗਤੀ, ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ।
- ੨੦ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਵੇਂ ਵਿਖਾਵਾਂ ਮੈਂ ਚਲਾਕੀ ਕਰ ਕੇ? ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਕਹਨ=ਕਥਨ, ਬਿਆਨ। ਕਹਾਤਿ=ਕਹਿੰਦੇ, ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ]।
- ੨੧ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ।
- ੨੨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਵੱਈਏ।
- ੨੩ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ।
- ੨੪ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੨੫ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਮਨੁੱਖ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ।
- ੨੬ ਵੇਦ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਖੀ।
- ੨੭ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਦਿਕ ਦੇਵਤੇ।
- ੨੮ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਤੇ) ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲਕ (ਉਚਾਈ ਵਿੱਚ) ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ (ਭੁੰਘਾਈ ਵਿੱਚ) ਅਥਾਹ ਹੈ।
- ੨੯ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਆਖ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਅੰਤ ਹਨ, ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।
- ੩੦ ਵੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩੧ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਨਾਲ।
- ੩੨ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।
- ੩੩ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਦੇਖਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੪ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ।
- ੩੫ ਸਾਹਿਬ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ।
- ੩੬ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਸਰਾ ਤੱਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਿਅੰਤ ਅਪਾਰ ਹੈ।
- ੩੭ ਹੇ ਮਨ! ਭੈੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮੁੜ ਪਓ।
- ੩੮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ।
- ੩੯ (ਝੂਠੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ) ਛੁਟੇ ਤਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ (ਮੁਕਤੀ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਕਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ੪੦ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ (ਜੋ ਦੀਵੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੱਕਣ ਨਾਲੋਂ ਲਾਹੀਦੀ ਹੈ)।
- ੪੧ ਭਰ ਕੇ।
- ੪੨ ਜੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਲੰਕਤ (ਦਾਗੀ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪੩ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗੁੰਝਲ।
- ੪੪ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!

* ਹਰੀ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਸਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਹਰੀ-ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰੀਏ।

ਮੇਰਾ ਮੁਖੁ ਸਾਕਤ^੧ ਸੰਗਿ ਨ ਜੁਟਸੀ^੨ ਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੋ
ਕਰੀਅਹੁ ^੩ਮੇਰਾ ਮੂੰਭੁ ਸਾਧ ਪਗਾ ਹੇਠਿ ਰੁਲਸੀ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੩੭ ॥

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੭ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*^੪ਸਭ ਦਿਨ ਕੇ ਸਮਰਥ ਪੰਥ ਬਿਠੁਲੇ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ^੫ਗਾਵਨ
ਭਾਵਨ ਸੰਤਨ ਤੋਰੈ ਚਰਨ ਉਵਾ ਕੈ ਪਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਜਾਸਨ ਬਾਸਨ
^੭ਸਹਜ ਕੇਲ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਏਕ ਅਨੰਤ ਅਨੂਪੈ ਠਾਉ ॥ ੧ ॥ ^੮ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ
ਨਿਧਿ ਕਰ ਤਲ ਜਗਜੀਵਨ ਸੂਬ ਨਾਥ ਅਨੇਕੈ ਨਾਉ ॥ ^੯ਦਇਆ ਮਇਆ
ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਜੀਵਾਉ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੮ ॥ ੬ ॥ ੪੪ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥
†^{੧੦}ਯਹ ਮਨੁ ਨੈਕ ਨ ਕਹਿਓ ਕਰੈ ॥ ਸੀਖ ਸਿਖਾਇ ਰਹਿਓ ^{੧੧}ਅਪਨੀ ਸੀ
ਦੁਰਮਤਿ ਤੇ ਨ ਟਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਭਇਓ ਬਾਵਰੋ
ਹਰਿ ਜਸੁ ਨਹਿ ਉਚਰੈ ॥ ਕਰਿ ਪਰਪੰਚੁ^{੧੩} ਜਗਤ ਕਉ ਡਹਕੈ^{੧੪} ਅਪਨੋ
ਉਦਰੁ^{੧੫} ਭਰੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੬}ਸੁਆਨ ਪੂਛ ਜਿਉ ਹੋਇ ਨ ਸੂਧੋ ਕਹਿਓ ਨ ਕਾਨ
ਧਰੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਜੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਤ ^{੧੭}ਜਾ ਤੇ ਕਾਜੁ ਸਰੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜੀਵਤ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਮਾਤ ਪਿਤਾ
ਭਾਈ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਅਰੁ ਫੁਨਿ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਨਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ
ਹੋਤ ਜਬ ਨਿਆਰੇ^{੨੦} ਟੇਰਤ^{੨੧} ਪ੍ਰੇਤਿ^{੨੨} ਪੁਕਾਰਿ ॥ ^{੨੩}ਆਧ ਘਰੀ ਕੋਉ ਨਹਿ
ਰਾਖੈ ਘਰ ਤੇ ਦੇਤ ਨਿਕਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ^{੨੪}ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਿਉ ਜਗ ਰਚਨਾ
ਯਹ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਜੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਤ ^{੨੫}ਜਾ ਤੇ
ਹੋਤ ਉਧਾਰ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ਜਗਤ ਮੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਅਪਨੇ ਹੀ ਸੁਖ ਸਿਉ ਸਭ ਲਾਗੇ ^{੨੬}ਕਿਆ ਦਾਰਾ ਕਿਆ ਮੀਤ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰਉ ਮੇਰਉ ਸਭੈ ਕਹਤ ਹੈ ^{੨੭}ਹਿਤ ਸਿਉ ਬਾਧਿਓ ਚੀਤ ॥
ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਸੰਗੀ ਨਹ ਕੋਉ ^{੨੮}ਇਹ ਅਚਰਜ ਹੈ ਗੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੂਰਖ
ਅਜਹੂ^{੨੯} ਨਹ ਸਮਝਤ ^{੩੦}ਸਿਖ ਦੈ ਹਾਰਿਓ ਨੀਤ ॥ ਨਾਨਕ ਭਉਜਲੁ^{੩੧} ਪਾਰਿ
ਪਰੈ ਜਉ^{੩੨} ਗਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੀਤ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ੩੮ ॥ ੪੭ ॥

- ੧ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ।
- ੨ ਮਿਲਸੀ, ਜੁੜਸੀ। ਇਹ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਕਤ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲੱਗੇ।
- ੩ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਹੇਠ ਰੁਲੇਗਾ।
- ੪ ਹੇ ਸਦਾ ਲਈ ਤਾਕਤਵਰ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਸਤੇ! ਮੇਰੇ ਬੀਠਲ (ਹਰੀ)! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ! (ਹੋਰ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੱਸ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)। 'ਬੀਠਲ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੮੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੫ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਮੈਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੬ ਹੇ ਸਾਡੇ ਜਸ ਦੇ ਪਾਤਰ (ਜਸ ਕਰਨ ਯੋਗ), ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਿਰਪਾ ਰੂਪ (ਹਰੀ)! ਹੇ 'ਏਕਸੁ ਤੇ ਹੋਇਓ ਅਨੰਤਾ', ਤੇਰਾ ਠਿਕਾਣਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ।
- ੭ ਸਹਿਜ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੮ ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ! ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਵਿੱਚ ਹਨ : ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਹਨ। 'ਸਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *। 'ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੯ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਜਸ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਵੇ!
- ੧੦ ਇਹ ਮਨ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਭੀ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
- ੧੧ ਆਪਣੇ ਥੀ; ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਬਥੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਖੋਟੀ ਮਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ।
- ੧੨ (ਇਕ ਮਨ) ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੀ-ਜਸ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਦਾ।
- ੧੩ ਛਲ, ਠੱਗੀ।
- ੧੪ ਭਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਛਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਪੇਟ।
- ੧੬ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਾਕਰ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੧੭ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ਹੋਣ।
- ੧੮ ਕੰਮ-ਕਾਜ, ਮੇਲ-ਜੋਲ ਜੀਉਦਿਆਂ ਤਾਈਂ ਹੀ ਹਨ।
- ੧੯ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭਾਈ, ਪੁਤ੍ਰ, ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਘਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ।
- ੨੦ ਵੱਖਰੇ।
- ੨੧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ 'ਜਿੰਨ ਭੂਤ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਜਿੰਨ ਭੂਤ, ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ।
- ੨੩ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ; ਤੈ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ('ਘਰਿ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 'ਰਾਖੇ' ਨਾਲ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਹੈ)।
- ੨੪ ਝੂਠੀ ਰਚਨਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੫, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੨੫ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਕੀ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਕੀ ਮਿੱਤਰ।
- ੨੭ ਮੋਹ ਨਾਲ ਦਿਲ ਬੱਧਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੮ ਇਹ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ (ਚਾਲ) ਹੈ।
- ੨੯ ਅਜੇ ਭੀ।
- ੩੦ ਰੋਜ਼ ਸਿੱਖਿਆ (ਮਤਿ) ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਹਰ ਥੱਕਾ ਹਾਂ।
- ੩੧ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
- ੩੨ ਜੇਕਰ।

* ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਸ ਵਿੱਚ ਲਾਵੇ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਜਸ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ; ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਉਧਾਰ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ॥

*^੧ਦੂਤਨ ਸੰਗਰੀਆ ॥ ਭੁਇਅੰਗਨਿ ਬਸਰੀਆ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਰੀਆ ॥ ੧ ॥
ਤਉ ਮੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰੀਆ ॥ ਤਉ ਸੁਖ ਸਹਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਮਿਥਨ
ਮੋਹਰੀਆ ॥ ਅਨ ਕਉ ਮੇਰੀਆ ॥ ਵਿਚਿ ਘੂਮਨ ਘਿਰੀਆ ॥ ੨ ॥ ਸਗਲ
ਬਟਰੀਆ^੩ ॥ ਬਿਰਖ ਇਕ ਤਰੀਆ ॥ ਬਹੁ ਬੰਧਹਿ ਪਰੀਆ ॥ ੩ ॥ ਬਿਰੁ ਸਾਧ
ਸਫਰੀਆ^੪ ॥ ਜਹ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਰੀਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੯ ॥

†ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ^੫ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ^੬ਪਚਿ ਹਾਰੇ ਅਰੁ ਬਹੁ
ਲੋਗ ਸਿਆਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਛਿਨ ਮਹਿ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਉ ਕਰਈ ਰਾਉ ਰੰਕ
ਕਰਿ ਡਾਰੇ ॥ ^੮ਰੀਤੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਸਖਨਾਵੈ ਯਹ ਤਾ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੀ
ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥ ^੯ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ
ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥ ਅਗਨਤ^{੧੦} ਅਪਾਰੁ ਅਲਖ^{੧੧} ਨਿਰੰਜਨ^{੧੨} ਜਿਹ
ਸਭ ਜਗੁ ਭਰਮਾਇਓ ॥ ^{੧੩}ਸਗਲ ਭਰਮ ਤਜਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਚਰਨਿ ਤਾਹਿ
ਚਿਤੁ ਲਾਇਓ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

- ੧ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਸੀ; ਮਾਨੋਂ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਵਸਣਾ ਸੀ। ਅਨੇਕ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ। ਤਦ (ਅੰਤ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਹਰਿ-ਹਰਿ ਕੀਤਾ (ਨਾਮ ਜਪਿਆ), ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਸੁਖ ਮਿਲਿਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ (ਮਾਇਆ) ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ, ਇਹ ਝੂਠਾ ਮੋਹ ਹੈ; ਇਹ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਆਵਾ-ਗੋਣ ਦੀ) ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।
- ੩ ਵਾਟ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਰਾਹੀ, ਮੁਸਾਫਰ। ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਮੁਸਾਫਰ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਬਿਰਛ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪਾ ਕੇ) ਬਹੁਤ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਰੀਆ=ਤਲੇ, ਹੇਠਾਂ। ਦੇਖੋ 'ਬਿਰਖੇ ਹੇਠਿ ਸਭਿ ਜੰਤ ਇਕਠੇ' (ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੧੯)।
- ੪ [ਅ. ਸਫ] ਸਫ, ਸੰਗਤ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ।
- ੫ ਗਤੀ, ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ।
- ੬ ਥੱਕ-ਟੁੱਟ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ (ਪਰ ਹਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾ ਦੱਸ ਸਕੇ)।
- ੭ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਖਾਲੀਆਂ (ਸੱਖਣੀਆਂ) ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਭਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ (ਤਰੀਕਾ, ਸੁਭਾ) ਹੈ।
- ੯ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਂਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁ-ਰੰਗੀ (ਬਹੁਰੂਪੀਆ) : ਪਰ ਆਪ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਡ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਨਹੀਂ, ਬੇਅੰਤ।
- ੧੧ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ।
- ੧੨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
- ੧੩ ਸਾਰੇ ਭਰਮ (ਵਹਿਮ) ਛੱਡ ਕੇ।

* ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਤੇ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

‡ ਇਸ ਸਾਰੇ ਛਕੇ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੇ ਰਾਮ ॥ ^੨ਹਰਿ ਰਸਿ ਬੀਧਾ ਹਰਿ ਮਨੁ ਪਿਆਰਾ ਮਨੁ
ਹਰਿ ਰਸਿ ਨਾਮਿ ਝਕੋਲੇ^੩ ਰਾਮ ॥ ^੪ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੁ ਠਹਰਾਈਐ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਡੋਲੇ ਰਾਮ ॥ ^੫ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿਪ੍ਰਭੁ ਗੁਣ
ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਬੋਲੇ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ^੬ਗੁਰਮਤਿ ਮਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੁਠੜਾ ਮੇਰੀ
ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੈਣ ਅਲਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ
ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^੭ਮਨਿ ਸੁਣੀਐ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ਰਾਮ ॥ ^੮ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਾ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਗੱਲਿ ਮਿਲਿਆ ^੯ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਨਿ
ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^{੧੦}ਅਨਹਤ ਸਬਦ ਵਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥
ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਮੇਰੀਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਕੋਈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਰਾਮ ॥
ਹਉ ਮਨੁ ਦੇਵਉ ਤਿਸੁ ਆਪਣਾ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ
ਸੁਣਾਵੈ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੧} ਸਦਾ ਅਰਾਧਿ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ
ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਭਜੁ ^{੧੨}ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਵਡਭਾਗੀ
ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ ਮਿਲੁ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
^{੧੩}ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸੇ ਰਾਮ ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਾਝੁ ਉਡੀਣੀਆ^{੧੪} ਮੇਰੀ
ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨੁ ਕਮਲ ਉਦਾਸੇ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੇਲਾਇਆ ਮੇਰੀ
ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੇ^{੧੫} ਰਾਮ ॥ ^{੧੬}ਧਨੁ ਧਨੁ ਗੁਰੂ ਹਰਿ
ਦਸਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਬਿਗਾਸੇ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਰਾਗੁ
ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ^{੧੭} ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^{੧੮}ਹਰਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ਮਨੁ ਸੁਕਾ ^{੧੯}ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਭਾਗ ਵਡੇ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ਮੇਰੀ
ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ
ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^{੨੦}ਜਿਉ ਬਾਲਕ ਲਗਿ ਦੁਧ ਖੀਰੇ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਸਾਂਤਿ ਨ
ਪਾਈਐ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਿਉ ਚਾਤ੍ਰਕੁ^{੨੧} ਜਲ ਬਿਨੁ ਟੇਰੇ^{੨੨} ਰਾਮ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਸਰਣੀ ਜਾਇ ਪਉ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਗੁਣ ਦਸੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੇ^{੨੩} ਰਾਮ ॥ ਜਨ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਘਰਿ ਵਾਜੇ ਸਬਦ ਘਣੇਰੇ^{੨੪} ਰਾਮ ॥
੨ ॥ ^{੨੫}ਮਨਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਵਿਛੁੜੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਬਿਖੁ ਬਾਧੇ ਹਉਮੈ ਜਾਲੇ
ਰਾਮ ॥ ^{੨੬}ਜਿਉ ਪੰਖੀ ਕਪੋਤਿ* ਆਪੁ ਬਨਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਤਿਉ ਮਨਮੁਖ

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਮੋਲਕ ਹੈ।
- ੨ ਮਨ ਹਰੀ-ਰਸ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਹਰੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਮਨ ਹਰੀ-ਰਸ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਹੈ (ਧੋਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)।
- ੩ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਹਿਲਾਉਣ ਨੂੰ 'ਝਕੋਲਨਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੇ! ਜੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਕਰ ਲਈਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ।
- ੫ (ਮਨ ਦੀ) ਮਨ-ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਉਹ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ।
- ੬ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮੂੰਹੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੇ (ਮਿੱਠੇ) ਵਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
- ੭ (ਜੇ ਭਗਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ) ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣੀਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਲਿਵ=ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
- ੮ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੯ ਸੁਤੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਦਾ ਦਾ ਹਿਲਿਆ-ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ (ਓਟ) ਵਿੱਚ।
- ੧੩ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਐਸਾ ਕਰੋ ਕਿ) ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਲਾ ਨਾਮ

- ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਗ ਪਵੇ।
- ੧੪ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸ ਹਾਂ।
- ੧੫ ਪਾਸ ਹੈ, ਮੇਰ ਕੋਲ ਹੈ, ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ।
- ੧੬ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੇ! ਉਹ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਜਹੇ ਦਾਸ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੧੭ ਜ਼ਹਿਰ।
- ੧੮ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ।
- ੧੯ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ; ਗਏ ਗੁਆਚੇ ਗੁਣ ਫਿਰ ਅੰਦਰੋਂ ਫੁਟ ਨਿਕਲੇ।
- ੨੦ (ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ) ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ-ਚੁੰਘਦਾ ਬੱਚਾ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲਗਿ ਦੁਧ=ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ, ਦੁੱਧ-ਚੁੰਘਦਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ। ਖੀਰੋ=ਦੁੱਧ ਨਾਲ।
- ੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੨ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਦੇ।
- ੨੪ ਬਹੁਤੇ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜੇ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।
- ੨੫ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਹਉਮੈ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੨੬ ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ ਕਬੂਤਰ ਨੇ (ਚੋਗੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਬੰਨ੍ਹਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਮੌਤ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹਨ।

* [ਕ (ਹਵਾ) + ਪੋਤ (ਜਹਾਜ਼)=ਹਵਾ ਦਾ ਜਹਾਜ਼, ਪੰਛੀ] ਕਬੂਤਰ।

ਸਭਿ ਵਸਿ ਕਾਲੇ ਰਾਮ ॥ ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ੧ ਸੇ ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ ਬਿਤਾਲੇ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ੨ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਖਵਾਲੇ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ੩ ਹਰਿ ਲਿਵ
 ਉਬਰੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਧੁਰਿ ੪ ਭਾਗ ਵਡੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਪੋਤੁ ੫ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੬ ਗੁਰ ਖੇਵਟ ਸਬਦਿ ਤਰਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੭ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਮੀਠ ਲਗਾਇਆ
 ਰਾਮ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੁਣਿ ਬੇਨਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ
 ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ੫ ਜਗਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮੁ ਹੈ
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ੬ ਹਰਿ ਮਨਿ ਧਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਪਵਿਤੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਧਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸਭ
 ਕਿਲਵਿਖ ੧੦ ਪਾਪ ਦੁਖ ਕਟਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੧੧ ਮਲੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ
 ਉਤਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ੧੨ ਵਡ ਪੁੰਨੀ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਮ ਮੂਰਖ
 ਮੁਗਧ ੧੩ ਨਿਸਤਾਰੇ ੧੪ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ੧੫ ਤਿਨਾ ਪੰਚੇ ਵਸਗਤਿ ਆਏ ਰਾਮ ॥ ੧੬ ਅੰਤਰਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ਰਾਮ ॥ ੧੭ ਗੁਰਿ ਆਸਾ ਮਨਸਾ
 ਪੂਰੀਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ੧੮ ਧੁਰਿ
 ਮਸਤਕਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲਿਖਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ
 ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ਹਮ ਪਾਪੀ ਬਲਵੰਚੀਆ ੧੯ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਪਰ ਦੋਹੀ ੨੦ ਠਗ
 ਮਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੨੧ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ
 ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਚੋਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ੨੨ ਫਿਰਿ ਮਰਦਾ ਬਹੁੜਿ ਜੀਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋ ਮਿਲੇ
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ ਦੁਖ ਗਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਅਤਿ ਉਤਮੁ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਿਤੁ ਜਪਿਐ ਪਾਪ ਗਵਾਤੇ ਰਾਮ ॥ ੨੩ ਪਤਿਤ
 ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਕੀਏ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਜਾਤੇ ਰਾਮ ॥
 ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਸਭ ਉਤਰੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੨੪ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਹਰਿ ਸਰਿ ਨਾਤੇ
 ਰਾਮ ॥ ਅਪਰਾਧੀ ਪਾਪੀ ਉਧਰੇ ੨੫ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ੨੬ ਖਿਨੁ ਹਰਿ
 ਰਾਤੇ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨੁ ਕਉ
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੨੭ ਜਿਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੋ ਰਾਮ ॥ ੨੮ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਬਿਖੁ ਭਉਜਲੁ ਤਾਰਣਹਾਰੋ ਰਾਮ ॥

- ੧ ਉਹ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹਨ, ਮੂਰਖ ਹਨ ਅਤੇ ਭੂਤਨੇ ਹਨ।
- ੨ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕ 'ਪਨਾਹ ਦਿਓ, ਪਨਾਹ ਦਿਓ' ਆਖਦੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੇ! ਤੇ ਹਰੀ-ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਬਚ ਗਏ।
- ੪ ਧਰ ਤੋਂ, ਰੱਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ।
- ੫ ਜਹਾਜ਼।
- ੬ ਗੁਰੂ-ਮਲਾਹ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
- ੮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਜਸ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।
- ੯ ਕੀਰਤੀ, ਸਿੱਫਤ ਸਲਾਹ।
- ੧੦ ਪਾਪ।
- ੧੧ ਮੈਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੇ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ।
- ੧੨ ਵੱਡੇ ਪੁੰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ (ਭਾਵ ਪਿੱਛੇ ਵੱਡੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ) ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਮੂਰਖ।
- ੧੪ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
- ੧੫ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਪੰਜ ਚੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਉਮੈਦਾਂ ਤੇ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।
- ੧੭ ਧਰ ਤੋਂ (ਭਾਵ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ) ਹਰੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਵ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ) ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ।
- ੧੮ ਵਲ-ਛਲੀਏ, ਵਲ-ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼।
- ੧੯ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਗ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੨੦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਠੱਗਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ।
- ੨੧ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗਤੀ (ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ) ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਮਿਲੀ।
- ੨੨ ਤਾਂ ਮਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁੜ ਜਿਵਾਲ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੩ ਹਰੀ-ਗੁਰੂ ਨੇ ਡਿੱਗਿਆਂ-ਹੋਇਆਂ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਓਹ ਚਹੁ ਪਾਸੀਂ ਅਤੇ ਚਹੁਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਲਈ) ਜਾਣੇ ਗਏ (ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਏ)।
- ੨੪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਤੇ।
- ੨੫ ਤਰ ਗਏ।
- ੨੬ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ ਹਰੀ-ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰਤੇ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ।
- ੨੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੈ।
- ੨੮ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਇਆ, ਜੋ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

* ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੇ! ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨੌ-ਨਿਧੀਆਂ ਰੂਪੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੈ; ਉਸ ਨਾ ਲਖ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਨਵ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ*।

ਜਿਨ ^੧ਇਕ ਮਨਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਤਿਨ ਸੰਤ ਜਨਾ
 ਜੈਕਾਰੋ ^੨ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਪਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^੩ਸਭਿ ਦੂਖ
 ਨਿਵਾਰਣਹਾਰੋ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ^੪ਸਾ ਰਸਨਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਗੁਣ
 ਗਾਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ^੫ਤੇ ਸ੍ਰਵਨ ਭਲੇ ਸੋਭਨੀਕ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣਹਿ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸੋ ਸੀਸੁ ਭਲਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨੁ ^੬
 ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਜਾਇ ਲਗੈ ਗੁਰ ਪੈਰੇ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ^੭ਨਾਨਕੁ
 ਵਾਰਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤੇਰੇ ^੮ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ਤੇ
 ਨੇਤ੍ਰ ਭਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਹਿ ਰਾਮ ॥
 ਤੇ ਹਸਤ ^੯ਪੁਨੀਤ ^{੧੦}ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਹਰਿ ਜਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਲੇਖਹਿ ^{੧੧}ਰਾਮ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਪਗ ^{੧੨}ਨਿਤ ਪੂਜੀਅਹਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^{੧੩}ਜੋ
 ਮਾਰਗਿ ਧਰਮ ਚਲੇਸਹਿ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਹਰਿ ਸੁਣਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਨੇਸਹਿ ^{੧੪}ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਧਰਤਿ ਪਾਤਾਲੁ ਆਕਾਸੁ ਹੈ
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਸਭ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ^{੧੫}
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਨਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਰਾਮ ॥ ^{੧੬}ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਸਭੁ
 ਆਕਾਰੁ ^{੧੭}ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ
^{੧੮}ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਿ ਪੈਨਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਲਾਵੈ
 ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਤੇ ਮਨਮੁਖ* ਮੂੜ ਇਆਣੇ ਰਾਮ ॥ ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ
 ਲਾਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਸੇ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਤਾਣੇ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ
 ਢੋਈ ਨਾ ਲਹਨਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਮਨਮੁਖ ਪਾਪਿ ਲੁਭਾਣੇ ਰਾਮ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਬਰੇ ^{੧੯}ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੇ
 ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਭਿ ਜਾਇ ਮਿਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਉ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ^{੨੦}ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਜਪਦਿਆ ਖਿਨੁ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜਈ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਦੁੜੀਏ ^{੨੧}ਮਤੁ ਕਿ ਜਾਪੈ ਸਾਹੁ ਆਵੈ ਕਿ ਨ ਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ਸਾ ਵੇਲਾ ਸੋ
 ਮੂਰਤੁ ^{੨੨}ਸਾ ਘੜੀ ਸੋ ਮੁਹਤੁ ^{੨੩}ਸਫਲੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਮੇਰਾ
 ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਜਮਕੰਕਰੁ ^{੨੪}ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
 ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਸੋ ਡਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ ^{੨੫}ਰਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ
 ਸੁਧੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ^{੨੬}ਸੁਟਿ ਘਤੇ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ

੧ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ।	੧੪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
੨ 'ਜੈ ਜੈ' ਕਹਿ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।	੧੫ ਅੱਗ।
੩ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।	੧੬ ਜੰਗਲ (ਦੇ ਬਿਰਛ) ਅਤੇ ਘਾਹ।
੪ ਉਹ ਜੀਭ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਕਹਿਣ ਯੋਗ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਰੇ=ਦੇ।	੧੭ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ।
੫ ਉਹ ਕੰਨ ਚੰਗੇ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਲਾਇਕ (ਸੋਹਣੇ) ਹਨ, ਜੋ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।	੧੮ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਖਿਲੂਤ ਪਵਾ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
੬ ਪਵਿੱਤਰ। ਉਹ ਸਿਰ ਚੰਗਾ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।	੧੯ ਤਰ ਗਏ।
੭ ਉਤੋਂ।	੨੦ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।
੮ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ ਹੈ।	੨੧ ਕੀ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਮਤੇ ਸਾਹ ਆਵੇ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ? ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਜੀਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜੀਉਣਾ?
੯ ਹੱਥ।	੨੨ ਮਹੂਰਤ, ਦੋ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ।
੧੦ ਪਵਿੱਤਰ।	੨੩ ਅੱਧੀ ਘੜੀ।
੧੧ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।	੨੪ [ਸੰ: ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ, ਸੇਵਕ] ਦੂਤ।
੧੨ ਪੈਰ, ਚਰਨ।	੨੫ ਕਮਾਏ ਹਨ, ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੮੪, ਨੋਟ ੨੨।
੧੩ ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ।	੨੬ ਸੁੱਟ ਪਾਏ ਹਨ।

* ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।

੧ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮਿ ਪਤੀਜਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਸਭਿ ਝਖ ਮਾਰਨੁ ਦੁਸਟ ਕੁਪਤੇ
 ਰਾਮ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਨਾਨਕਿ ਸੇਵਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੨ ਜਿਨਿ ਪੈਰੀ ਆਣਿ ਸਭਿ
 ਘਤੇ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਿਤ ਸੇਵੀਐ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੩ ਜੋ ਸਭ ਦੂ
 ਸਾਹਿਬੁ ਵਡਾ ਰਾਮ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ੪ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਤਿਨਾ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਦੀ ਕਿਛੁ ਚਡਾ ੫ ਰਾਮ ॥ ੬ ਗੁਰ ਸੇਵੀਐ ਹਰਿ ਮਹਲੁ
 ਪਾਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਝਖ ਮਾਰਨੁ ਸਭਿ ਨਿੰਦਕ ਘੰਡਾ ੭ ਰਾਮ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੮ ਪੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿ ਛਡਾ
 ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਬਿਹਾਰਾੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਵਰਤਦਾ ਮੇਰੇ
 ਹਰਿਪ੍ਰਭ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ੯ ਜੋ ਜੀਇ ਕਮਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਨਾਲਿ
 ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੧੦ ਸਭ ਵੇਖੈ ਮਨਿ ਮੁਕਰਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ੧੧ ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਹਰਿ
 ਦੂਰਿ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੧੨ ਸਭ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲ ਗਵਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ੧੩ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਹਰਿ ਹਾਜਰੁ ਨਦਰੀ ਆਈਐ ਰਾਮ ॥
 ੧ ॥ ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਸੇਵਕ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ਰਾਮ ॥
 ਸੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਨਾਇਆ ੧੪ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੧੫ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੇ
 ਰਾਮ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ੧੬ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਨਦਰਿ
 ਨੀਸਾਣੇ ਰਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ
 ਅਘਾਣੇ ੧੭ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ਹੇ ਰਸਨਾ ੧੮ ਜਪਿ ਗੋਬਿੰਦੋ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਪਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ੧੯ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ਰਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਭੇਟੇ ੨੦ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਸੋ ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਧਿ ੨੧ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ੨੨ ਥਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਰਵਿ
 ਰਹਿਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ਰਾਮ ॥ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ
 ਪਾਈਐ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ੨੩ ਰਾਮ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਦਾ ੨੪ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਿਉ ਬਾਲਕ ਪਿਤ ਮਾਤਾ ਰਾਮ ॥ ੨੫ ਸਹਸ
 ਸਿਆਣਪ ਨਹ ਮਿਲੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ੨੬ ਜਾਤਾ ਰਾਮ ॥
 ੪ ॥ ੬ ॥ ਛਕਾ ੧ ॥

ਬਿਹਾਰਾੜਾ ਮਹਲਾ ੫ * ਛੰਤ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੨੭ ਹਰਿ ਕਾ
 ਏਕੁ ਅਚੰਭਉ ਦੇਖਿਆ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਜੋ ਕਰੇ ਸੁ ਧਰਮ ਨਿਆਏ ਰਾਮ ॥

- ੧ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਹਰੀ ਦੇ ਨਿਰਭੈ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਨਿਸਚੇਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ), ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਵੈਰੀ (ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਪਏ ਝੱਖਾਂ ਮਾਰਨ, (ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ)। ਇਥੇ 'ਮਾਰਨੁ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਮਾਰਦੇ ਹਨ' ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨੇਮ ੧੩ ਵਾਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੫੮, ਨੋਟ ੪ (ਜਲਨੁ)।
- ੨ ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਨੇ ਸਾਰੇ (ਵਿਰੋਧੀ) ਉਸ ਸੇਵਕ ਦੇ ਆਣ ਪੈਰੀਂ ਪੁਆਏ ਹਨ।
- ੩ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।
- ੪ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ।
- ੫ ਚਾੜੀ, ਅਹਿਸਾਨ, ਪਰਵਾਹ।
- ੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ।
- ੭ ਘੰਡ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ, ਕੁਪੱਤੇ।
- ੮ ਜੋ ਹਰੀ ਨੇ ਧੁਰ ਤੋਂ (ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ) ਲਿਖ ਛੱਡਿਆ ਸੀ।
- ੯ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੦ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰੋਂ) ਮੁਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਜੁ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੧ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਦੇ ਭਾਣੇ।

- ੧੨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਸਾਰੀ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਧਿਆਇਆ ਤਾਂ ਹਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਦਿਸ ਪਿਆ।
- ੧੪ ਖਿਲੂਤ ਪੁਆ ਕੇ ਮਾਣੇ ਗਏ।
- ੧੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ।
- ੧੮ ਜੀਭ।
- ੧੯ ਲਾਲਚ ਦੀ ਤੇਹ।
- ੨੦ ਮਿਲੇ।
- ੨੧ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੨ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਵਿਥਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੨੩ [ਵਿਧਾਤੀ] ਰਚਨਹਾਰ, ਕਰਤਾਰ।
- ੨੪ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਹਜ਼ਾਰ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ।
- ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੭ ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ! ਹਰੀ ਦੀ ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਦੇਖੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹ ਧਰਮ ਅਨੁਕੂਲ (ਸੱਚਾ) ਨਿਆਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜੋ ਸੱਚ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਛੰਤਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮਜ਼ਮੂਨ ਉਪਰਲਾ ਹੀ ਹੈ : ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੧ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਅਖਾੜਾ ਪਾਇਓਨੁ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਸਬਾਏ
 ਰਾਮ ॥ ਆਵਣੁ ਤ ਜਾਣਾ ਤਿਨਹਿ ਕੀਆ ੨ਜਿਨਿ ਮੇਦਨਿ ਸਿਰਜੀਆ ॥
 ੩ਇਕਨਾ ਮੇਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਏ ਇਕਿ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਫਿਰਦਿਆ ॥
 ਅੰਤੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰਹੈ ਜਾਣਹਿ ਤੂੰ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥ ਸਚੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ
 ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਵਰਤੈ ਧਰਮ ਨਿਆਏ ॥ ੧ ॥ ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸਹੇਲੀਹੋ
 ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਏ ੪ ਰਾਮ ॥ ੫ਕਰਿ ਸੇਵਹੁ ਪੂਰਾ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਜਮ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਸਾਧੇ ਰਾਮ ॥ ੬ਮਾਰਗੁ ਬਿਖੜਾ
 ਸਾਧਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾ ਪਾਈਐ ॥ ੭ਜਿਨ ਕਉ ਬਿਧਾਤੈ ਧੁਰਹੁ
 ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ੍ਹਾ ਰੈਣਿ ਦਿਨੁ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ੮ ਮੋਹੁ ਛੁਟਾ
 ੯ਜਾ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿਆ ਸਾਧੇ ॥ ਜਨੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮੁਕਤੁ ਹੋਆ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਅਰਾਏ ੧੦ ॥ ੨ ॥ ੧੧ਕਰ ਜੋੜਿਹੁ ਸੰਤ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਇ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ
 ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਪੂਜੇਹਾ ਰਾਮ ॥ ੧੨ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੂਜਾ ਖੋਜੀਆ ਮੇਰੇ ਲਾਲ
 ਜੀਉ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਭੁ ਅਰਪੇਹਾ ਰਾਮ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕੇਰਾ ਕਿਆ ਕੋ ਪੂਜ ਚੜਾਵਏ ॥ ਜਿਸੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦਇਆਲੁ ਸੁਆਮੀ
 ੧੩ਸੋ ਪ੍ਰਭ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ ॥ ਭਾਗੁ ਮਸਤਕਿ ੧੪ ਹੋਇ ਜਿਸ ਕੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰ
 ਨਾਲਿ ਸਨੇਹਾ ੧੫ ॥ ਜਨੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਪੂਜੇਹਾ ॥ ੩ ॥ ੧੬ਦਹ ਦਿਸ ਖੋਜਤ ਹਮ ਫਿਰੇ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਹਰਿ ਪਾਇਅੜਾ
 ਘਰਿ ੧੭ ਆਏ ਰਾਮ ॥ *ਹਰਿਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਾਜਿਆ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ
 ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ਰਾਮ ॥ ਸਰਬੇ ੧੮ ਸਮਾਣਾ ਆਪਿ ਸੁਆਮੀ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ੧੯ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇਆ ॥ ਮਿਟਿਆ ਅਧੇਰਾ ਦੂਖੁ ਨਾਠਾ ੨੦ਅਮਿਉ
 ਹਰਿ ਰਸੁ ਚੋਇਆ ॥ ਜਹਾ ਦੇਖਾ ਤਹਾ ਸੁਆਮੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਭ ਠਾਏ ॥ ਜਨੁ
 ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਾਇਆ ਹਰਿ ਪਾਇਅੜਾ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨਾ ੨੧ਘਟ ਸੋਹਨਾ
 ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਾ ਲਾਲ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ ਕੀ ਅਪਰ
 ਅਪਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੋਬਿੰਦ ਲਾਲਨ ੨੨ਮਿਲਹੁ ਕੰਤ
 ਨਿਮਾਣੀਆ ॥ ੨੩ਨੈਨ ਤਰਸਨ ਦਰਸ ਪਰਸਨ ੨੪ਨਹ ਨੀਦ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀਆ ॥
 ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ੨੫ ਨਾਮਬਿੰਜਨ ੨੬ ਭਏ ਸਗਲ ਸੀਗਾਰਾ ੨੭ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ ੨੮
 ਸੰਤ ਜੰਪੈ ੨੯ ਮੇਲਿ ਕੰਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਲਾਖ ਉਲਾਹਨੇ ੩੦ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਜਬ
 ਲਗੁ ਨਹ ਮਿਲੈ ਰਾਮ ॥ ਮਿਲਨ ਕਉ ਕਰਉ ਉਪਾਵ ੩੧ ਕਿਛੁ ਹਮਾਰਾ ਨਹ

- ੧ ਰੰਗ ਅਖਾੜਾ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਖੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਏਟਰ। ਹਰੀ ਨੇ (ਇਹ ਸੰਸਾਰ) ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ (ਨਾਟ-ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਕਰ) ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਣਾ ਜਾਣਾ (ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
- ੩ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਮਹਲ (ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਕਈ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਆਰਾਧੀਏ, ਸਿਮਰੀਏ।
- ੫ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸੇਵੇ ਤੇ ਇਉਂ ਮੌਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।
- ੬ (ਮੌਤ ਦਾ) ਔਖਾ ਪੈਂਡਾ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਨੇਕਨਾਮੀ ਖੱਟੀਏ।
- ੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ।
- ੯ ਜਦ ਸਾਧ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ।
- ੧੦ ਸਿਮਰ ਕੇ।
- ੧੧ ਹੇ ਸੰਤੋ! ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜੋ ਤਾਂ ਕਿ ਨਾਸ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੂਜੀਏ।
- ੧੨ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ, (ਪਰ ਕੋਈ ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਬੈਠੀ), ਆਓ ਇਹ ਆਪਣਾ ਮਨ ਤਨ ਸਭ ਹਰੀ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ

ਦੇਈਏ।

- ੧੩ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੧੫ ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ।
- ੧੬ ਦਸੇ ਤਰਫਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੭, ਨੋਟ ੩।
- ੧੭ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ।
- ੧੮ ਸਭ ਵਿੱਚ।
- ੧੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹਰੀ-ਰਸ।
- ੨੧ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਵਿੱਚ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ।
- ੨੨ ਹੇ ਸਵਾਮੀ! ਮੈਂ ਨਿਮਾਣੀ ਨੂੰ ਮਿਲੋ।
- ੨੩ ਅੱਖਾਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਹਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ। ਦਰਸ ਪਰਸਨ=ਦਰਸ਼ਨ ਛੋਹਣ ਨੂੰ; ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ।
- ੨੪ ਰਾਤ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
- ੨੫ ਸੁਰਮਾ।
- ੨੬ ਭੋਜਨ।
- ੨੭ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।
- ੨੮ [ਸੰ: ਪ੍ਰਲਪਨ, ਕਹਿਣਾ] ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਤੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮਿਲਾ ਦਿਓ।
- ੩੦ ਉਲਾਂਭੇ, ਮਿਹਣੇ (ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਸ਼ ਹੈ)।
- ੩੧ ਉਪਾਅ, ਯਤਨ। (ਇਹ ਲਫਜ਼ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ)।

* ਹਰੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਹਰੀ-ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। “ਹਰਿ ਕਾ ਮੰਦਰੁ ਆਖੀਐ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਗੜੁ” (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ, ਪੰਨਾ ੯੫੨)।

ਚਲੈ ਰਾਮ ॥ ਚਲ ਚਿਤ^੧ ਬਿਤ ਅਨਿਤ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨੁ ਕਵਨ ਬਿਧੀ ਨ ਧੀਜੀਐ ॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਸੀਗਾਰ ਬਿਰਥੇ ਹਰਿ ਕੰਤ ਬਿਨੁ ^੨ਕਿਉ ਜੀਜੀਐ ॥ ਆਸਾ
 ਪਿਆਸੀ ^੩ਰੈਨਿ ਦਿਨੀਅਰੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੀਐ ^੪ਇਕੁ ਤਿਲੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ^੫
 ਸੰਤ ਦਾਸੀ ^੬ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲੈ ॥ ੨ ॥ ਸੇਜ ਏਕ ਪ੍ਰਿਉ^੭ ਸੰਗਿ
 ਦਰਸੁ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਅਵਗਨ ਮੋਹਿ ਅਨੇਕ ਕਤ ਮਹਲਿ^੮ ਬੁਲਾਈਐ
 ਰਾਮ ॥ ਨਿਰਗੁਨਿ ਨਿਮਾਣੀ ਅਨਾਥਿ ਬਿਨਵੈ^੯ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ^{੧੦}ਕਿਰਪਾ ਨਿਧੇ ॥
^{੧੧}ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਖੋਈਐ ਸਹਜਿ ਸੋਈਐ ਪ੍ਰਭ ਪਲਕ ਪੇਖਤ ਨਵ ਨਿਧੇ ॥ ^{੧੨}ਗ੍ਰਿਹਿ
 ਲਾਲੁ ਆਵੈ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਮੰਗਲੁ ਗਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ
 ਸੰਤ ਸਰਣੀ ਮੋਹਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦਿ^{੧੩} ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ^{੧੪}ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਇਆ ਰਾਮ ॥
^{੧੫}ਸਫਲਾ ਸੁ ਦਿਨਸ ਰੈਣੇ ਸੁਹਾਵੀ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਰਸੁ ਘਨਾ^{੧੬} ॥ ਪ੍ਰਗਟੇ
 ਗੁਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਲਾਲਨ ^{੧੭}ਕਵਨ ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਭਨਾ ॥ ਭ੍ਰਮ ਲੋਭ ਮੋਹ
 ਬਿਕਾਰ ਥਾਕੇ ਮਿਲਿ ਸਖੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਇਅੰਪੈ ^{੧੮}ਸੰਤ
 ਜੰਪੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਜੋਗਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਬਿਹਾਰਾੜਾ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰੇ ਅਨਦਿਨੁ^{੧੯} ਨਾਮੁ ਵਖਾਣਾ^{੨੦} ਰਾਮ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਉਚਰਾ ਹਰਿਜਸੁ ਮਿਠਾ ਲਾਗੈ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਰਾਮ ॥ ਕਰਿ
 ਦਇਆ ਮਇਆ^{੨੧} ਗੋਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋਇ ਨਾਹੀ ਤੁਝ ਬਿਨਾ ॥ ਸਮਰਥ
 ਅਗਥ^{੨੨} ਅਪਾਰ ਪੂਰਨ ਜੀਉ ਤਨੁ ਧਨੁ ਤੁਮ੍ ਮਨਾ ॥ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ^{੨੩}
 ਅਨਾਥ^{੨੪} ਚੰਚਲ ਬਲਹੀਨ ਨੀਚ ਅਜਾਣਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ^{੨੫} ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ
 ਤੇਰੀ ^{੨੬}ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧਹ ਸਰਣੀ ਪਾਈਐ ਹਰਿ
 ਜੀਉ ਗੁਣ ਗਾਵਹ ਹਰਿ ਨੀਤਾ ਰਾਮ ॥ ^{੨੭}ਧੂਰਿ ਭਗਤਨ ਕੀ ਮਨਿ ਤਨਿ
 ਲਗਉ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਭ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ ਰਾਮ ॥ ਪਤਿਤਾ ਪੁਨੀਤਾ ਹੋਹਿ
 ਤਿਨ੍ ਸੰਗਿ ਜਿਨ੍ ਬਿਧਾਤਾ^{੨੮} ਪਾਇਆ ॥ ^{੨੯}ਨਾਮ ਰਾਤੇ ਜੀਅ ਦਾਤੇ ਨਿਤ
 ਦੇਹਿ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ ॥ ^{੩੦}ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਿਨੀ
 ਆਤਮੁ ਜੀਤਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਵਡਭਾਗਿ ਪਾਈਅਹਿ ਸਾਧ ਸਾਜਨ
 ਮੀਤਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਵਣੰਜਿਆ^{੩੧} ਹਰਿ ਜੀਉ ਸੇ ਪੂਰੇ ਸਾਹਾ ਰਾਮ ॥
 ਬਹੁਤੁ ਖਜਾਨਾ ਤਿੰਨ ਪਹਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਲਾਹਾ^{੩੨} ਰਾਮ ॥
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨ ਲੋਭੁ ਬਿਆਪੈ^{੩੩} ਜੋ ਜਨ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਰਾਤਿਆ^{੩੪} ॥ ਏਕੁ
 ਜਾਨਹਿ ਏਕੁ ਮਾਨਹਿ ਰਾਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ਮਾਤਿਆ^{੩੫} ॥ ਲਗਿ ਸੰਤ ਚਰਣੀ
 ਪੜੇ ਸਰਣੀ ਮਨਿ ਤਿਨਾ ਓਮਾਹਾ^{੩੬} ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ੍ ਨਾਮੁ ਪਲੈ

- ੧ [ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਤ] ਚੰਚਲ, ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ਚੰਚਲ ਵਿੱਤ (ਧਨ) ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਪਿਆਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
- ੨ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵੀਏ?
- ੩ ਰਾਤ ਦਿਨ।
- ੪ ਇਕ ਤਿਲ ਭਰ, ਜ਼ਰਾ ਭੀ।
- ੫ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ (ਹੇ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ!)।
- ੭ ਪਤੀ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
- ੮ ਮਹਲ ਵਿੱਚ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
- ੯ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੦ ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ!
- ੧੧ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਵੇ, ਤਾਂ (ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ) ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੩ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।
- ੧੪ ਉਹ ਦਿਨ ਸਕਾਰਥਾ ਤੇ ਰਾਤ ਸੋਹਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਬਹੁਤ। ਮੌਜ ਮੇਲੇ ਦਾ ਸ਼ਾਦ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਕਿਹੜੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਆਖਾਂ?
- ੧੭ ਉਸ ਸੰਤ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੌਕਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰੀ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ। ਸੰਜੋਗਿ=ਢੋ ਢੁਕਾ ਕੇ। ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੫੯, ਨੋਟ ੨੧।
- ੧੮ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੧੯ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ, ਜਪਾਂ।

- ੨੦ ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ।
- ੨੧ ਜਿਸ ਦੀ ਗਾਥਾ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਅਕਥ, ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੨੨ ਮੂਰਖ।
- ੨੩ ਨਿਖਸਮਾ, ਨਿਆਸਰਾ।
- ੨੪ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਆਵਾਗੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਓ।
- ੨੬ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਣ।
- ੨੭ [ਸੰ: ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਨਹਾਰ, ਕਰਤਾਰ।
- ੨੮ (ਓਹ ਭਗਤ ਲੋਕ) ਨਾਮ ਦੇ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਆਤਮਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਓਹ ਇਹ ਦਾਨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।
- ੩੦ ਵਣਜ ਕੀਤਾ।
- ੩੧ ਲਾਭ। ਇਸ ਹਰੀ-ਵਣਜ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਵਿਆਪਦਾ, ਚੰਬੜਦਾ।
- ੩੩ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੩੪ ਮਗਨ ਹਨ।
- ੩੫ ਚਾਉ, ਉਤਸ਼ਾਹ।

* ਨੌਂ ਨਿਧਿ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਲ ਭਰ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਭਰਮ (ਅਗਿਆਨਤਾ) ਦੀ ਕੰਧ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। 'ਨਵ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।

ਸੇਈ ਸਚੇ ਸਾਹਾ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਸਿਮਰੀਐ ਹਰਿ ਜੀਉ ^੧ਜਾ ਕੀ
ਕਲ ਧਾਰੀ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ
ਮੁਰਾਰੀ^੩ ਰਾਮ ॥ ਦੂਖੁ ਰੋਗੁ ਨ ਭਉ ਬਿਆਪੈ^੪ ਜਿਨ੍ਹੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥
^੫ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਰੇ ਭਵਜਲੁ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ॥ ^੬ਵਜੀ ਵਧਾਈ
ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ਮਿਲਿਆ ਪੁਰਖੁ ਅਪਾਰੀ^੭ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ^੮ ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰਿ
ਹਰਿ ਹਰਿ ^੯ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਹਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੦}ਵਧੁ ਸੁਖੁ ਰੈਨੜੀਏ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗਾ ॥ ^{੧੧}ਘਟੁ ਦੁਖੁ ਨੀਦੜੀਏ ਪਰਸਉ
ਸਦਾ ਪਗਾ ॥ ^{੧੨}ਪਗ ਧੂਰਿ ਬਾਂਛਉ ਸਦਾ ਜਾਚਉ ਨਾਮਰਸਿ ਬੈਰਾਗਨੀ ॥
^{੧੩}ਪ੍ਰਿਅ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਸਹਜ ਮਾਤੀ ਮਹਾ ਦੁਰਮਤਿ ਤਿਆਗਨੀ ॥ ^{੧੪}ਗਹਿ
ਭੁਜਾ ਲੀਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀਨੀ ਮਿਲਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਚ ਮਗਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ
ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ ਰਹਉ ਚਰਣਹ ਸੰਗਿ ਲਗਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸਹੇਲੜੀਹੋ
^{੧੫}ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਚਰਣਿ ਲਗਹ ॥ ^{੧੬}ਮਨਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੇਮੁ ਘਣਾ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ
ਮੰਗਹ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ਜਾਇ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ
ਜਨਾ ॥ ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਬਿਕਾਰੁ ਤਜੀਐ^{੧੭} ^{੧੮}ਅਰਪਿ ਤਨੁ ਧਨੁ ਇਹੁ ਮਨਾ ॥
^{੧੯}ਬਡੁ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਗੁਣ ਸੰਪੂਰਨ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿ ਭਗਹ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਮੰਤ੍ਰੁ^{੨੦} ਸਖੀਏ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਪਹ ॥
੨ ॥ ^{੨੧}ਹਰਿ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣੇ ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣੇ ॥ ^{੨੨}ਰਾਂਡ ਨ ਬੈਸਈ ਪ੍ਰਭ
ਪੁਰਖ ਚਿਰਾਣੇ ॥ ਨਹ ਦੂਖ ਪਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਵੈ ਧੰਨਿ ਤੇ ਬਡਭਾਗੀਆ ॥
^{੨੩}ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸੋਵਹਿ ਕਿਲਬਿਖ^{੨੪} ਖੋਵਹਿ ^{੨੫}ਨਾਮ ਰਸਿ ਰੰਗਿ ਜਾਗੀਆ ॥
ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਹਣਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਗਹਣਾ ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ਮੀਠੇ ਭਾਣੇ^{੨੬} ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ
ਨਾਨਕ ਮਨ ਇਛੁ ਪਾਈ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਪੁਰਖ ਚਿਰਾਣੇ ॥ ੩ ॥ ^{੨੭}ਤਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ
ਸੋਹਿਲੜੇ ਕੋਡ ਅਨੰਦਾ ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭ ਪਰਮਾਨੰਦਾ^{੨੮} ॥
ਹਰਿ ਕੰਤ ਅਨੰਤ^{੨੯} ਦਇਆਲ ਸ੍ਰੀਧਰ^{੩੦} ਗੋਬਿੰਦ ^{੩੧}ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੇ ॥ ਪ੍ਰਭਿ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਮੁਰਾਰੀ^੩ ^{੩੨}ਭੈ ਸਿੰਧੁ ਸਾਗਰ ਤਾਰਣੇ ॥ ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ
^{੩੩}ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਤੁ
ਮਿਲਿਆ ^{੩੪}ਸਦਾ ਕੇਲ ਕਰੰਦਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੪ ॥ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

- ੧ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਰੂਪ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੩ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
- ੪ ਵਿਆਪਦਾ, ਚੰਬੜਦਾ।
- ੫ ਓਹ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ, ਅਤੇ ਇਉਂ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।
- ੬ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ।
- ੭ ਅਪਾਰ; ਬੇਅੰਤ।
- ੮ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਸਾਡੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।
- ੧੦ ਹੇ ਸੁਖ ਵਾਲੀਏ ਰਾਤੇ! ਵਧ ਜਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਹੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀਏ ਨੀਂਦੇ! ਘਟ ਜਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਦਾ (ਪਿਆਰੇ ਦੇ) ਪੈਰ ਛੂੰਹਦੀ (ਪੂਜਦੀ) ਰਹਾਂ।
- ੧੨ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਲੋੜਦੀ ਹਾਂ, ਸਦਾ ਇਹੋ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗਨ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹਾਂ।
- ੧੩ ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਤੀ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 'ਸਹਜ' ਦੇ ਇਸ ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੮, ਨੋਟ ੯।
- ੧੪ (ਹਰੀ ਪਤੀ ਨੇ) ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਚੱਲ ਪਈ।
- ੧੫ ਆਓ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੀਏ!
- ੧੬ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁਤ ਹੈ; ਆਓ, ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮੰਗੀਏ! (ਇਥੇ 'ਭਗਤੀ' ਨੂੰ 'ਪ੍ਰੇਮ' ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀ ਦਿਲੀ ਤਾਂਘ ਜਾਂ ਖਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਸ਼ਰਧਾ, ਸੇਵਾ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।
- ੧੭ ਛੱਡ ਦੇਈਏ।
- ੧੮ ਇਹ ਤਨ, ਧਨ ਤੇ ਮਨ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੯ ਹਰੀ ਵੱਡਾ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਭਰਮ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਟੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ (ਭਰਮ ਦੇ ਪੜਦੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।
- ੨੦ ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ, ਸਿੱਖਿਆ।
- ੨੧ ਜੋ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਉਹ ਰੰਡੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਹਰੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਿਰਾਣੇ=ਚਿਰਾਣਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ, ਚਿਰੰਕਾਲ ਵਾਲਾ (ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ) ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੪ ਪਾਪ।
- ੨੫ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੨੬ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਤੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਡ=ਕੋਤਕ, ਤਮਾਸ਼ੇ।
- ੨੮ ਅਤੀ ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ।
- ੨੯ ਬਿਅੰਤ।
- ੩੦ [ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
- ੩੧ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੩੨ ਹਸਤੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੩੩ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਦ=ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਖਾਸ ਗੁਣ।
- ੩੪ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

* ਇਸ ਛਕੇ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਮੂਨ ਉਪਰਲਾ ਹੀ ਹੈ।

੧ ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰੋਵਰ ਤਹ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸੁ ਮਨਾ ॥ ਕਰਿ ਮਜਨੁ^੨ ਹਰਿ ਸਰੇ^੩
 ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ^੪ ਨਾਸੁ ਮਨਾ ॥ ਕਰਿ ਸਦਾ ਮਜਨੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਜਨੁ ਦੁਖ ਅੰਧੇਰਾ
 ਨਾਸੇ^੫ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਉ ਕਟੈ ਜਮ ਕੇ ਫਾਸੇ ॥ ੬ ਮਿਲੁ
 ਸਾਧਸੰਗੇ ਨਾਮਰੰਗੇ ਤਹਾ ਪੂਰਨ ਆਸੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਨਿਵਾਸੇ ॥ ੧ ॥ ਤਹ^੭ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ^੮ ਸਦਾ ਅਨਹਦ
 ਝੁਣਕਾਰੋ ਰਾਮ ॥ ਮਿਲਿ ਗਾਵਹਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਜੈਕਾਰੋ^੯ ਰਾਮ ॥ ਮਿਲਿ
 ਸੰਤ ਗਾਵਹਿ ਖਸਮ ਭਾਵਹਿ ੧੧ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਰੰਗਿ ਭਿੰਨੀਆ ॥ ਹਰਿ ਲਾਭੁ
 ਪਾਇਆ ਆਪੁ ਮਿਟਾਇਆ ਮਿਲੇ ੧੨ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ੧੩ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੀਨੇ
 ਦਇਆ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਅਗਮ ਅਪਾਰੋ ॥ ੧੪ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ
 ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ਸੁਣਿ ਵਡਭਾਗੀਆ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ
 ਰਾਮ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕਰਮਿ^{੧੫} ਲਿਖੀ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਣੀ ਰਾਮ ॥ ਅਕਥ
 ਕਹਾਣੀ ਤਿਨੀ ਜਾਣੀ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ॥ ਅਮਰੁ ਥੀਆ^{੧੬} ਫਿਰਿ
 ਨ ਮੂਆ ੧੭ ਕਲਿ ਕਲੇਸਾ ਦੁਖ ਹਰੇ ॥ ਹਰਿ ਸਰਣਿ ਪਾਈ ੧੮ ਤਜਿ ਨ ਜਾਈ
 ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਭਾਣੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਗਾਈਐ ਪਵਿਤ੍ਰ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਤਨ ਗਲਤੁ* ਭਏ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਰਾਮ ॥
 ਜਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਅੜਾ^{੧੯} ਤਿਨਿ ੨੦ ਲੀਆ ਸਮਾਈ ਰਾਮ ॥ ੨੧ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤੀ
 ਓਤਿ ਪੋਤੀ ਉਦਕੁ ਉਦਕਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੨੨ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਏਕੁ
 ਰਵਿਆ ਨਹ ਦੂਜਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਆ^{੨੩} ॥ ੨੪ ਬਣਿ ਤ੍ਰਿਣਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ^{੨੪} ਪੂਰਿ
 ਪੂਰਨ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ
 ਏਹ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਖੋਜਤ ਸੰਤ
 ਫਿਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ੨੬ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ੨੭ ਤਾਣੁ ਤਨੁ ਖੀਨ ਭਇਆ ਬਿਨੁ ਮਿਲਤ
 ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੇ ੨੮ ਮਇਆ ਧਾਰੇ ਕਰਿ ਦਇਆ ਲੜਿ
 ਲਾਇ ਲੀਜੀਐ ॥ ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਅਪਨਾ ਜਪਉ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਦਰਸ ਪੇਖੇ
 ਜੀਜੀਐ^{੨੯} ॥ ਸਮਰਥ ਪੂਰਨ ਸਦਾ ਨਿਹਚਲ^{੩੦} ਉਚ ਅਗਮ^{੩੧} ਅਪਾਰੇ ॥
 ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਜਪ ਤਪ
 ਬਰਤ ਕੀਨੇ ਪੇਖਨ ਕਉ ਚਰਣਾ ਰਾਮ ॥ ੩੨ ਤਪਤਿ ਨ ਕਤਹਿ ਬੁਝੈ ਬਿਨੁ
 ਸੁਆਮੀ ਸਰਣਾ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਿ ਤੇਰੀ ਕਾਟਿ ਬੇਰੀ^{੩੩} ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ
 ਤਾਰੀਐ ॥ ਅਨਾਥ ਨਿਰਗੁਨਿ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨਾ ਮੇਰਾ ਗੁਣੁ ਅਉਗੁਣੁ ਨ
 ਬੀਚਾਰੀਐ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਗੋਪਾਲ^{੩੪} ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਮਰਥ^{੩੫} ਕਾਰਣ ਕਰਣਾ ॥

- ੧ ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਰੂਪ ਜੋ ਤਲਾ ਹੈ ਓਥੇ
ਨਿਵਾਸ ਕਰ (ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ)।
- ੨ ਇਸ਼ਨਾਨ।
- ੩ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਪਾਪ।
- ੫ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ)।
- ੬ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਮਿਲ,
ਉਥੇ ਤੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।
- ੭ ਓਥੇ (ਸਾਧ-ਸੰਗ ਵਿੱਚ)।
- ੮ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਤਮਾਸ਼ੇ।
- ੯ ਅਨਹਦ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨੀ, ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਇਆਂ
ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੀਮੀ ਧੀਮੀ ਅਵਾਜ਼,
ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੧੦ ਜੈ ਜੈ ਕਰ ਕੇ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ।
- ੧੧ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ; ਹਰੀ-ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਮਸਤੀ
ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
- ੧੨ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ।
- ੧੩ ਫੇਰ ਉਸ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਮਾਲਕ ਨੇ ਸਾਡੇ
'ਤੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ,
ਭਾਵ ਸਾਨੂੰ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੧੪ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਸਦਾ ਪਵਿੱਤਰ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੧੬ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੭ ਝਗੜੇ, ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੮ ਜੋ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
- ੧੯ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।
- ੨੦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।
- ੨੧ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲ
ਗਏ, ਯਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰਲ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ
ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਥਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੨੩ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।
- ੨੪ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ। ਘਾਹ ਵਿੱਚ। ਤਿੰਨਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ; ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ
ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ।
- ੨੬ ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਜੀਵਨ) ਦੇ ਆਸਰੇ ਨੂੰ।
- ੨੭ ਓਸ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਸਾਰਾ ਘਟ ਗਿਆ, ਭਾਵ
ਓਹ ਲਿੱਸੇ ਹੋ ਗਏ।
- ੨੮ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੯ ਜੀਵੀਏ।
- ੩੦ ਅਡੋਲ, ਸਦਾ ਕਾਇਮ।
- ੩੧ ਜਿਸ ਤੋੜੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੩੨ ਮਨ ਦੀ ਜਲਨ (ਅਸ਼ਾਂਤੀ) ਕਿਤੇ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੀ।
- ੩੩ ਬੇੜੀ, ਬੰਧਨ।
- ੩੪ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ।
- ੩੫ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

* [ਫਾਰਸੀ] ਗਲਤਾਨ, ਮਗਨ ਮਸਤ ਮਨ ਤਨ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ।

'ਤਨ ਮਨ ਗਲਤ ਭਏ ਤਿਹ ਸੰਗੇ,

ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿ ਰਹੀ ਮੋਰੀ ਮਾਇ॥'

'ਮਨਿ ਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ॥'

(ਕਾਨੜਾ ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੧੩੦੨)

(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੮੧)

ਨਾਨਕ ਚਾੜ੍ਹਕ^੧ ਹਰਿ ਬੁੰਦ ਮਾਰੈ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣਾ ॥ ੨ ॥
^੨ਅਮਿਅ ਸਰੋਵਰੋ ਪੀਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਰਾਮ ॥ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਮਿਲੈ ਜਪਿ
^੩ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ ਰਾਮ ॥ ਸਭ ਕਾਮ ਪੂਰਨ ^੪ਦੁਖ ਬਿਦੀਰਨ ਹਰਿ ਨਿਮਖ^੫ ਮਨਹੁ
 ਨ ਬੀਸਰੈ^੬ ॥ ਆਨੰਦ ਅਨਦਿਨੁ^੭ ਸਦਾ ਸਾਚਾ ਸਰਬ ਗੁਣ ਜਗਦੀਸਰੈ^੮ ॥
 ਅਗਣਤ^੯ ਉਚ ਅਪਾਰ ਠਾਕੁਰ^{੧੦} ਅਗਮ^{੧੧} ਜਾ ਕੋ ਧਾਮਾ^{੧੨} ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ
 ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ^{੧੩}ਇਛ ਪੂਰਨ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀਰੰਗ^{੧੪} ਰਾਮਾ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ
 ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕੁਲ ਸਗਲੇ ਤਾਰੇ
 ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੋਹੰਤ^{੧੬} ਪ੍ਰਾਣੀ ^{੧੭}ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਤ ਗਨਾ ॥ ਹਰਿ
 ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ਚਿਤਵੰਤਿ^{੧੮} ਦਰਸਨੁ ਸਦ ਮਨਾ ॥ ^{੧੯}ਸੁਭ ਦਿਵਸ
 ਆਏ ਗਹਿ ਕੰਠਿ ਲਾਏ ਪ੍ਰਭ ਉਚ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਫਲੁ
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੬ ॥ ਬਿਹਾਰੜਾ ਮਹਲਾ ੫
 ਛੰਤ ॥ ^{੨੦}ਅਨ ਕਾਏ ਰਾਤੜਿਆ ਵਾਟ ਦੁਹੇਲੀ ਰਾਮ ॥ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਿਆ
 ਤੇਰਾ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ^{੨੧} ਰਾਮ ॥ ਕੋਏ ਨ ਬੇਲੀ ਹੋਇ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਪਛੋਤਾਵਹੇ ॥
^{੨੨}ਗੁਨ ਗੁਪਾਲ ਨ ਜਪਹਿ ਰਸਨਾ ਫਿਰਿ ਕਦਹੁ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵਹੇ ॥ ^{੨੩}ਤਰਵਰ
 ਵਿਛੁੰਨੇ ਨਹ ਪਾਤ ਜੁੜਤੇ ਜਮ ਮਹਿ ਗਉਨੁ ਇਕੇਲੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ
 ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ ਸਦਾ ਫਿਰਤ ਦੁਹੇਲੀ^{੨੪} ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ ਵਲਵੰਚ^{੨੫} ^{੨੬}ਲੂਕਿ
 ਕਰਹਿ ਸਭ ਜਾਣੈ ਜਾਣੀ ਰਾਮ ॥ ^{੨੭}ਲੇਖਾ ਧਰਮ ਭਇਆ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ
 ਰਾਮ ॥ ^{੨੮}ਕਿਰਤ ਕਮਾਣੇ ਦੁਖ ਸਹੁ ਪਰਾਣੀ ^{੨੯}ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ ॥
^{੩੦}ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ
 ਬਾਝਹੁ ^{੩੧}ਆਨ ਕਾਜ ਸਿਆਣੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਆ ਭਰਮਿ
 ਮੋਹਿ ਲੁਭਾਣੀ^{੩੨} ॥ ੨ ॥ *ਬੀਚੁ ਨ ਕੋਇ ਕਰੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਪਇਆ ॥
 ਆਏ ਖਰੇ ਕਠਿਨ ਜਮਕੰਕਰਿ^{੩੩} ਪਕੜਿ ਲਇਆ ॥ ਪਕੜੇ ਚਲਾਇਆ
 ਅਪਣਾ ਕਮਾਇਆ ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਰਾਤਿਆ ॥ ਗੁਨ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੪} ਨ
 ਜਪਿਆ ^{੩੫}ਤਪਤ ਬੰਮੁ ਗਲਿ ਲਾਤਿਆ ॥ †ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਮੂਠਾ^{੩੬}
 ਖੋਇ ਗਿਆਨੁ ਪਛੁਤਾਪਿਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ ਸੰਜੋਗਿ^{੩੭} ਭੂਲਾ ਹਰਿ ਜਾਪੁ
 ਰਸਨ ਨ ਜਾਪਿਆ ॥ ੩ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕੋ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਨਹਾਰਾ ਰਾਮ ॥
^{੩੮}ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ^{੩੯} ਤੁਮਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਸਰਨਿ
 ਸੁਆਮੀ ^{੪੦}ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ^{੪੧}ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਉਧਰੁ^{੪੨} ਕਰਤੇ ^{੪੩}ਸਗਲ
 ਘਟ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ਕਟਿ ਮਹਾ ਬੇੜੀ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਅਧਾਰਾ^{੪੪} ॥

- ੧ ਪਪੀਹਾ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਤਲਾ।
- ੩ ਕੰਮ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੪ ਦੁੱਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੫ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾਂ ਭੀ।
- ੬ ਭੁੱਲੇ।
- ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੮ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਵਿੱਚ।
- ੯ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਬੇਅੰਤ।
- ੧੦ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ)।
- ੧੧ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੧੨ ਘਰ, ਅਸਥਾਨ। ਅਪਹੁੰਚ ਜਿਸ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੪ [ਲਛਮੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਪਰਮਾਤਮਾ।
- ੧੫ ਹਰੀ-ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ (ਭਾਵ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਯੋਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੬ ਸੋਭਦੇ ਹਨ, ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਕਰਾਂ?
- ੧੮ ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਭਲੇ ਦਿਨ ਆਏ ਹਨ ਜਦ ਉੱਚੇ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਮਾਲਕ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਗਲੇ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਇਸਤਰੀ ਧਨ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ) ਕਿਉਂ ਰਚਿਆ ਪਿਆ ਹੈ? (ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ) ਪੈਂਡਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਸੰਗੀ, ਮਿੱਤਰ।
- ੨੨ ਤੂੰ ਗੋਪਾਲ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ; ਫੋਰ ਇਹ ਦਿਨ (ਇਹ ਮੌਕਾ)

- ਕਦੋਂ ਆਵਣਗੇ?
- ੨੩ ਜਿਵੇਂ ਬਿਛ ਨਾਲੋਂ ਲੱਥੇ ਹੋਏ ਪੱਤੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਹ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਣ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਾਨ ਜਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ੨੪ ਔਖੀ, ਦੁਖੀ।
- ੨੫ ਵਲ ਛਲ, ਠੱਗੀ ਧੋਖਾ।
- ੨੬ ਲੁਕ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਪਰਮਰਾਜ ਵਾਲਾ ਜਦ ਹਿਸਾਬ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਘਾਣੀ ਵਾਕਰ ਪੀੜਿਆ ਗਿਆ (ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ)।
- ੨੮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੨੯ ਅਨੇਕ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਾਇਆ ਗਿਆ।
- ੩੦ ਵੱਡੀ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਮਾਇਆ।
- ੩੧ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ (ਆਤਮਾ) ਸਿਆਣੀ ਹੈ।
- ੩੨ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੩੩ ਕਿੱਕਰਾਂ ਨੇ, ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ, ਦੂਤਾਂ ਨੇ। ਸਖਤ (ਬੇਰਹਿਮ) ਜਮਦੂਤ ਆ ਖੜੋਤੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ।
- ੩੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੩੫ ਤੱਤੇ ਥੰਮ੍ਹ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਏ ਗਏ, ਤਸੀਹੇ ਮਿਲੇ।
- ੩੬ ਠੱਗਿਆ ਗਿਆ।
- ੩੭ ਭਾਗਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ।
- ੩੮ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਤਾਰਨਾ।
- ੩੯ ਨੇਮ, ਸੁਭ ਨਿਯਮ, ਸੁਭਾ ਖਾਸਾ। (ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਖਾਸ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਨੂੰ 'ਬਿਰਦ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।)
- ੪੦ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੪੧ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ।
- ੪੨ ਉਧਾਰ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਪਾਰ ਕਰੋ।
- ੪੩ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ।
- ੪੪ ਆਸਰਾ।

* ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਨਾ-ਸੁਕਰਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਦੀ ਵਕਾਲਤ (ਸਿਫਾਰਸ਼, ਵਿੱਚੋਲਾਪਨ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। 'ਬੀਚੁ' ਨਾਂਵ ਹੈ। 'ਵਿਚੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ' (ਬਾਹਰ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ, ਪੰਨਾ ੧੩੫)।

† 'ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ' ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੪ ਦਾ ਨੋਟ।

ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ ^੧ਕਰ ਦੇਇ ਰਾਖਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਨ ਦਇਆਰਾ ^੨ ॥ ੪ ॥ ਸੋ
 ਦਿਨੁ ਸਫਲੁ ਗਣਿਆ ^੩ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਰਗਟਿਆ
 ਦੁਖ ^੪ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ^੫ਸੁਖ ਸਹਜ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ^੬ਸਦ ਹੀ ਗੁਨ
 ਗੁਪਾਲ ਨਿਤ ਗਾਈਐ ॥ ^੭ਭਜੁ ਸਾਧਸੰਗੇ ਮਿਲੇ ਰੰਗੇ ਬਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਧਾਈਐ ॥
^੮ਗਹਿ ਕੰਠਿ ਲਾਏ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ਆਦਿ ਅੰਕੁਰੁ ਆਇਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ
 ਆਪਿ ਮਿਲਿਆ ^੯ਬਹੁੜਿ ਕਤਹੂ ਨ ਜਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਬਿਹਾਗੜਾ
 ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ॥ ਸੁਨਹੁ ਬੇਨੰਤੀਆ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਭਰੇ
 ਭੀ ਤੇਰੇ ਚੇਰੇ ^{੧੦} ਰਾਮ ॥ ^{੧੧}ਦੁਖ ਹਰਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਮੋਹਨ ^{੧੨}ਕਲਿ ਕਲੇਸਹ
 ਭੰਜਨਾ ॥ ਸਰਨਿ ਤੇਰੀ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਮੇਰੀ ਸਰਬ ਮੈ ^{੧੩} ਨਿਰੰਜਨਾ ^{੧੪} ॥ ^{੧੫}ਸੁਨਤ
 ਪੇਖਤ ਸੰਗਿ ਸਭ ਕੈ ਪ੍ਰਭ ^{੧੬}ਨੇਰਹੂ ਤੇ ਨੇਰੇ ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਸੁਆਮੀ
 ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਘਰ ਕੇ ਚੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਦਾ ਹਮ ^{੧੭}ਦੀਨ ਭੇਖਾਰੀ ਰਾਮ ॥
 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮਗਨੁ ਕਢਿ ਲੇਹੁ ਮੁਰਾਰੀ ^{੧੮} ਰਾਮ ॥ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਬਿਕਾਰਿ
 ਬਾਧਿਓ ਅਨਿਕ ਦੋਖ ^{੧੯} ਕਮਾਵਨੇ ॥ *ਅਲਿਪਤ ਬੰਧਨ ਰਹਤ ਕਰਤਾ ਕੀਆ
 ਅਪਨਾ ਪਾਵਨੇ ॥ ^{੨੦}ਕਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਤੇ ਹਾਰੀ ॥
 ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪ੍ਰਭ ^{੨੧}ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਤੂ
 ਸਮਰਥੁ ਵਡਾ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਰਾਮ ॥ ^{੨੨}ਪਾਲਹਿ ਅਕਿਰਤਘਨਾ ਪੂਰਨ
 ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੇਰੀ ਰਾਮ ॥ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਅਪਾਰ ਕਰਤੇ ਮੋਹਿ ਨੀਚੁ ਕਛੂ ਨ
 ਜਾਨਾ ॥ ਰਤਨੁ ਤਿਆਗਿ ^{੨੩}ਸੰਗ੍ਰਹਨ ਕਉਡੀ ਪਸੂ ਨੀਚੁ ਇਆਨਾ ॥ ^{੨੪}ਤਿਆਗਿ
 ਚਲਤੀ ਮਹਾ ਚੰਚਲਿ ਦੋਖ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੋਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ
 ਪੈਜ ਰਾਖਹੁ ਮੋਰੀ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਤੇ ਵੀਛੁੜਿਆ ਤਿਨਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਸਾਧੂ ਸੰਗਮੇ ^{੨੫} ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਣ ਗਾਇ ਗੋਵਿੰਦ ਸਦਾ ਨੀਕੇ ^{੨੬}
 ਕਲਿਆਣ ਮੈ ^{੨੭} ਪਰਗਟ ਭਏ ॥ ਸੇਜਾ ਸੁਹਾਵੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭ
 ਕਰਿ ਲਏ ॥ ਛੋਡਿ ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤ ਹੋਏ ਬਹੁੜਿ ਦੁਖੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ
 ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਿ ਜੀਵੇ ਗੋਵਿੰਦ ^{੨੮}ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੮ ॥
 ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ॥ ^{੨੯}ਬੋਲਿ ਸੁਧਰਮੀੜਿਆ ਮੋਨਿ ਕਤ ਧਾਰੀ
 ਰਾਮ ॥ ਤੂ ਨੇਤ੍ਰੀ ਦੇਖਿ ਚਲਿਆ ^{੩੦}ਮਾਇਆ ਬਿਉਹਾਰੀ ਰਾਮ ॥ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ
 ਕਛੂ ਨ ਚਾਲੈ ਬਿਨਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮਾ ॥ ^{੩੧}ਦੇਸ ਵੇਸ ਸੁਵਰਨ ਰੂਪਾ ਸਗਲ ਉਣੇ
 ਕਾਮਾ ॥ ^{੩੨}ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਹਸਤ ਘੋਰਿ ਵਿਕਾਰੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤ
 ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਸਾਧਸੰਗਮ ^{੩੩} ਸਭ ਮਿਥਿਆ ^{੩੪} ਸੰਸਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਾਜਨ ^{੩੫}

੧ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਲਓ।
 ੨ ਦਇਆਲਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂਆ।
 ੩ ਗਿਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ।
 ੪ ਦੂਰ ਜਾ ਪਿਆ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੫ ਸਹਜ ਵਾਲਾ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੬ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ, ਮੌਜਾਂ।
 ੭ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ; ਫੇਰ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕੀਦਾ।
 ੮ ਹਰੀ ਨੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾ ਹੀ ਫੜ ਕੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਏ ਅਤੇ ਇਉਂ ਮੁੱਢ ਦਾ (ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਅੰਗੂਰ ਪੁੰਗਰ ਆਇਆ।
 ੯ ਮੁੜ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਗਿਆ।
 ੧੦ ਦਾਸ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਭੀ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਹੀ ਹਾਂ ਨਾ।
 ੧੧ ਹੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ!
 ੧੨ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੧੩ ਸਰਵ-ਮਈ, ਸਰਵ-ਰੂਪ, ਸਭ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲੇ।
 ੧੪ ਹੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ! ਤੂੰ ਜੇ ਸਭ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਲੇਪ ਹੈਂ! ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
 ੧੫ ਸੁਣਦਿਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਭ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈਂ।
 ੧੬ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ, ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ।
 ੧੭ ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਣੇ ਮੰਗਤੇ।
 ੧੮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ [ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ]।
 ੧੯ ਦੋਸ਼, ਪਾਪ।
 ੨੦ ਹੇ ਡਿੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਕਿਰਪਾ ਕਰ; ਬਥੇਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੌਂਦੀ-ਭੌਂਦੀ (ਸਾਡੀ

ਆਤਮਾ) ਹਾਰ ਗਈ ਹੈ।
 ੨੧ ਜਿੰਦ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।
 ੨੨ ਤੇਰੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇੰਨੀ ਪੂਰਨ ਹੈ (ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੈ) ਕਿ ਤੂੰ ਨਾਸ਼ਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਲਦਾ ਹੈਂ।
 ੨੩ ਕੌਡੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨਾ। ਕਉਡੀ=ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਤੁਛ ਵਸਤਾਂ।
 ੨੪ ਮੈਂ ਪਾਪ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਜੋੜੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੜੀ ਚੰਚਲ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੫ ਮੇਲ ਵਿੱਚ, ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ।
 ੨੬ [ਸੰ: ਨਿਕ੍ਰ=ਸਾਫ, ਸੁਅੱਛ] ਚੰਗੇ।
 ੨੭ ਕਲਿਆਨ ਰੂਪ, ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ; ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ।
 ੨੮ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
 ੨੯ ਹੇ ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਵਾਲਿਆ! ਬੋਲ; ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਵੱਟੀ ਉ?
 ੩੦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ।
 ੩੧ ਦੇਸ, ਕੱਪੜੇ, ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਕੰਮੇ (ਵਿਅਰਥ) ਹਨ। ਉਣੇ ਕਾਮਾ=ਖਾਲੀ ਕੰਮ, ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ।
 ੩੨ ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਐਸ਼ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। 'ਘੋਰਿ' ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ 'ਹਸਤ' ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੩੪ ਦੇ ਅੰਤ ਨੋਟ।
 ੩੩ ਸੰਗਤ।
 ੩੪ ਝੂਠੇ, ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ।
 ੩੫ ਹੇ ਰਾਜਾ!

* ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਅਤੇ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ) ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਤਾ ਹੀ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ।

† ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਕਿਉ ਸੋਇਆ ਤੂ ਨੀਦ ਭਰੇ ਜਾਗਤ ਕਤ^੧ ਨਾਹੀ ਰਾਮ ॥ ^੨ਮਾਇਆ ਝੂਠੁ
 ਰੁਦਨੁ ਕੇਤੇ ਬਿਲਲਾਹੀ ਰਾਮ ॥ ^੩ਬਿਲਲਾਹਿ ਕੇਤੇ ਮਹਾ ਮੋਹਨ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ
 ਕੇ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ॥ ^੪ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਉਪਾਵ ਬਾਕੇ ਜਹ ਭਾਵਤ ਤਹ ਜਾਹੀ ॥
^੫ਆਦਿ ਅੰਤੇ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਸਰਬਤ੍ਰ ਘਟਿ ਘਟਿ ਆਹੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ
 ਜਿਨ ਸਾਧਸੰਗਮੁ^੬ ਸੇ ਪਤਿ^੭ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ^੮ਨਰਪਤਿ ਜਾਣਿ
 ਗ੍ਰਹਿਓ ਸੇਵਕ ਸਿਆਣੇ ਰਾਮ ॥ ^੯ਸਰਪਰ ਵੀਛੁੜਣਾ ਮੋਹੇ ਪਛੁਤਾਣੇ ਰਾਮ ॥
 ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ^{੧੦} ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਕਹਾ ਅਸਥਿਤਿ ਪਾਈਐ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ
^{੧੧}ਆਨ ਰਚਨਾ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈਐ ॥ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ^{੧੨}ਨ ਤ੍ਰਿਸਨ
 ਬੂਝੈ ਨਹ ਕਾਮ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਕੇ
 ਕੇਤਿਆ ਪਛੁਤਾਨੇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੩}ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੋ ਅਪਨਾ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ਰਾਮ ॥
^{੧੪}ਭੁਜਾ ਗਹਿ ਕਾਢਿ ਲੀਓ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਦੀਨਾ ਰਾਮ ॥ ਸਾਧਸੰਗਮਿ ਹਰਿ ਅਰਾਧੇ
^{੧੫}ਸਗਲ ਕਲਮਲ ਦੁਖ ਜਲੇ ॥ ^{੧੬}ਮਹਾ ਧਰਮ ਸੁਦਾਨ ਕਿਰਿਆ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ
 ਸੇ ਚਲੇ ॥ ^{੧੭}ਰਸਨਾ ਅਰਾਧੈ ਏਕੁ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਭੀਨਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੋ ਹਰਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋ ^{੧੮}ਸਰਬ ਗੁਣ ਪਰਬੀਨਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੯ ॥

ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^੧ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਹੋਰ ਥੈ ਸੁਖੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਭੇਦੀਐ^{੧੯} ਸਦਾ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਤਿਨਾ ਕਉ ਮਿਲੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੩ ॥ ਸਿਫਤਿ
 ਖਜਾਨਾ ਬਖਸ ਹੈ ਜਿਸੁ ਬਖਸੈ ਸੋ ਖਰਚੈ ਖਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨੁ ਹਥਿ ਨ
 ਆਵਈ ਸਭ ਬਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖੁ^{੨੦} ਜਗਤੁ ਧਨਹੀਣੁ
 ਹੈ ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿ^{੨੧} ਖਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂ ਸਭਸ ਦਾ ਸਭ
 ਤੁਧੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਸਭਨਾ ਵਿਚਿ ਤੂ ਵਰਤਦਾ ਤੂ ਸਭਨੀ ਧਿਆਇਆ ॥
 ਤਿਸ ਦੀ ਤੂ ਭਗਤਿ ^{੨੨}ਬਾਇ ਪਾਇਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ
 ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ^{੨੩} ਸਭਿ ਕਰਨਿ ਤੇਰਾ ਕਰਾਇਆ ॥ ਸਲਾਹਿਹੁ^{੨੪} ਹਰਿ ਸਭਨਾ
 ਤੇ ਵਡਾ ਜੋ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਕੀ ਪੈਜ^{੨੫} ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ †ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੨੬}ਗਿਆਨੀ ਜਗੁ ਜੀਤਾ ਜਗਿ ਜੀਤਾ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ^{੨੭}ਨਾਮੇ ਕਾਰਜ
 ਸਿਧਿ ਹੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ^{੨੮}ਗੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਅਚਲੁ ਹੈ ਚਲਾਇ

- ੧ ਕਿਉਂ?
- ੨ ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਝੂਠਾ (ਵਿਅਰਥ) ਰੋਣਾ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਵੱਡੀ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ (ਮਾਇਆ) ਵਾਸਤੇ ਵਿਲੁਕਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੇ ਯਤਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਜੀਵ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ (ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, (ਸ਼ੁਰੂ, ਅੰਤ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਹੀ-ਹੈ।
- ੬ ਮੇਲ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੈ।
- ੭ ਇੱਜਤ, ਮਾਨ। ਉਹ ਇੱਜਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਹੇ ਨਰਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਭਾਵ ਰਾਜਾ! ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਆਣੇ ਸੇਵਕ ਹਨ।
- ੯ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਛੜਨਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਛਤਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੨, ਨੋਟ ੩। ਗੰਧਰਬ ਨਗਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਥੇ ਅਡੋਲਤਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ?
- ੧੧ ਹੋਰ ਬਣਾਉਣੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ (ਲੱਗਣ ਨਾਲ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਹਿਲਾ=ਅ+ਲਾਹਾ, ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਦੇ, ਬੇਫਾਇਦਾ, ਫਜ਼ੂਲ।
- ੧੨ ਨਾ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਮੁਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਾਮਨਾ (ਚਾਹ) ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਤੇ ਨਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ('ਪੂਰਨ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ।)
- ੧੩ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੪ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਕੱਢ ਲਿਆ।
- ੧੫ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੁੱਖ ਸੜ ਗਏ।
- ੧੬ ਇਹੋ ਤੇਰੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਧਰਮ, ਚੰਗੇ ਦਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਹਨ; ਏਹੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣਗੇ।
- ੧੭ ਜੀਭ ਸਿਮਰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਮਾਲਕ ਨੂੰ, ਤੇ ਮਨ-ਤਨ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੮ ਸਰਵ-ਗੁਣ ਨਿਪੁੰਨ, ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ।
- ੧੯ ਵਿੰਨ੍ਹੀਏ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹੀਏ (ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਈਏ)।
- ੨੦ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੨੧ ਕੀ?
- ੨੨ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਸਲਾਹੋ, ਉਸਤਤਿ ਕਰੋ।
- ੨੫ ਇੱਜਤ, ਲਾਜ।
- ੨੬ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਜਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੨੭ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ); ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜ ਸਿਧਿ=ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿਧੀ, ਕੰਮ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ (ਸਫਲਤਾ)।
- ੨੮ ਗੁਰਮਤ ਵਾਲੀ ਮਤ (ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਰੀ ਹੋਈ ਮਤ) ਪੱਕੀ (ਅਹਿੱਲ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨਾਮ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪੈਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਟੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਭੁਲਾਏ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੇ; ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੇ ਮਨੁੱਖ ਮਤ-ਹੀਣ, ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਝਗੜਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਭੁੱਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਰਖੂ ਹਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਠਾਏ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਭਰਮ ਭਉ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। ਪਉੜੀ : ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਜੀਵ ਸਭ ਉਸੇ ਦੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਓਹ ਬਣਾਵੇ, ਓਹ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ਭਗਤਾ ਕਾ ਹਰਿ ਅੰਗੀਕਾਰੁ^੧ ਕਰੇ ਕਾਰਜੁ ਸੁਹਾਵਾ^੨ ਹੋਇ ॥
^੩ਮਨਮੁਖ ਮੂਲਹੁ ਭੁਲਾਇਅਨੁ^੪ ਵਿਚਿ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਝਗੜਾ ਕਰਦਿਆ
^੫ਅਨਦਿਨੁ ਗੁਦਰੈ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^੬ਸੁਧਿ ਮਤਿ ਕਰਤੈ ਹਿਰਿ ਲਈ
 ਬੋਲਨਿ ਸਭੁ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ^੭ਦਿਤੈ ਕਿਤੈ ਨ ਸੰਤੋਖੀਅਨਿ ਅੰਤਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਹੁਤੁ
 ਅਗਾਨੁ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ^੮ਮਨਮੁਖਾ ਨਾਲਹੁ ਤੁਟੀਆ ਭਲੀ ਜਿਨਾ ਮਾਇਆ
 ਮੋਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੯ਤਿਨੁ ਭਉ ਸੰਸਾ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸਿਰਿ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਧੁਰਿ ਤਿਨ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਪੇ ਰਖਣਹਾਰੁ ॥ ਮਿਲਿ
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੇਵਿਆ
 ਆਪੇ ਪਰਖਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤੇਰਿਆ ਤੂ ਸਭਨਾ
 ਰਾਸਿ^{੧੦} ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮਿਲੈ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ^{੧੧}ਸਰੀਕੁ ਨਾਹੀ
 ਤੁਧੁ ਪਾਸਿ ॥ ਤੂ ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਸਭਸ ਦਾ ਹਰਿ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਧੁ
 ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਦੀ ਤੂ ਮੰਨਿ ਲੈਹਿ ਸੋ ਜਨੁ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ^{੧੨}ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਚੋਜੁ ਵਰਤਦਾ
 ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੁਧੁ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੈ^{੧੩} ਭਾਵਦੇ ਦਰਿ
 ਸਚੈ ਸਚਿਆਰ^{੧੪} ॥ ^{੧੫}ਸਾਜਨ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ਹੈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ ਦੁਖੁ ਕਟਿਆ ਚਾਨਣੁ ਕੀਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਰਖਣਹਾਰਾ ਰਖਸੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ
 ਚਾਕਰੀ ^{੧੬}ਭੈ ਰਚਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਜੇਹਾ ਸੇਵੈ ਤੇਹੋ ਹੋਵੈ ਜੇ ਚਲੈ ^{੧੭}ਤਿਸੈ
 ਰਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪਿ ਹੈ ^{੧੮}ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜੀ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਤੂਹੈ ਜਾਣਦਾ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ^{੧੯} ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥
 ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਹੋਰੁ ਸਰੀਕੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਆਖੀਐ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਤੂਹੈ ਹੋਈ ॥ ਜਿਨਿ
 ਤੂ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਹੋਰੁ ਤਿਸ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਈ ॥ ਤੂ
 ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਸਮਰਥੁ ਦਾਤਾਰੁ ਹਰਿ ਤੁਧੁ ਅਗੈ ਮੰਗਣ ਨੋ ਹਥ ਜੋੜਿ ਖਲੀ
 ਸਭ ਹੋਈ ॥ ^{੨੦}ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾਰੁ ਮੈ ਕੋਈ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਤੁਧੁ ਸਭਸੈ
 ਨੋ ਦਾਨੁ ਦਿਤਾ ਖੰਡੀ ਵਰਭੰਡੀ ਪਾਤਾਲੀ ਪੁਰਈ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ੩ ॥ †ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੧}ਮਨਿ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈਆ ਸਹਜਿ^{੨੨} ਨ ਲਗੋ ਭਾਉ^{੨੩} ॥ ਸਬਦੈ
 ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਓ ^{੨੪}ਮਨਹਠਿ ਕਿਆ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਆਇਆ ਸੋ
 ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੫} ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਆਪਣਾ ਆਪੁ
 ਨ ਪਛਾਣੈ ^{੨੬}ਮੂੜਾ ਅਵਰਾ ਆਖਿ ਦੁਖਾਏ ॥ ^{੨੭}ਮੁੰਢੈ ਦੀ ਖਸਲਤਿ ਨ ਗਈਆ
 ਅੰਧੇ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਏ ॥ ^{੨੮}ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਭੰਨਿ ਨ ਘੜਿਓ ਰਹੈ

- ੧ ਅੰਗ, ਪੱਖ। 'ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਓਹੁ ਕਰੇ ਤੇਰਾ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਾਰਣਾ॥' (ਮ: ੩, ਅਨੰਦੁ)।
- ੨ ਸੋਹਣਾ। ਕੰਮ ਸੰਵਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਹਰੀ ਨੇ ਮੁਢੋਂ ਹੀ ਭੁਲਾਏ ਹਨ। (ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰ: ੩੧੬ ਉੱਤੇ ੩੧ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਮ: ੪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)।
- ੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਲਚ, ਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਔਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਕਰਤੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਸਮਝ ਖੋਹ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਫਜ਼ੂਲ (ਨਿਕੰਮਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੀਤ ਟੁੱਟੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਅਜੋੜ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।
- ੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਜਾਂ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਹੈ।
- ੧੦ ਪੂੰਜੀ, ਧਨ।
- ੧੧ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ (ਬਰਾਬਰ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੧੨ ਸਭ ਤੇਰਾ ਕੌਤਕ, ਖੇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਸਭ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ।
- ੧੪ ਸੁਰਖਰੂ।
- ੧੫ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੬ ਡਰ ਵਿੱਚ ਰਚ ਕੇ, ਡਰ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ।
- ੧੭ ਉਸ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ।
- ੧੮ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ (ਜਿਥੋਂ ਕੁਝ ਮਿਲ ਸਕੇ)।
- ੧੯ ਜਿੰਨਾਂ ਵੱਡਾ।
- ੨੦ (ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਤੇਰੇ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਦਾਨੀ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ, ਪਤਾਲਾਂ, ਪੁਰੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਜੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ।
- ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
- ੨੩ ਪਿਆਰ।
- ੨੪ ਮਨ ਦੇ ਹਠ (ਜ਼ੋਰ) ਨਾਲ ਬਗ਼ੈਰ ਰਸ ਦੇ ਕੀ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ?
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੬ ਮੂਰਖ ਬੋਲ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਹੋਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਕੇ)।
- ੨੭ ਮੁੱਢ ਦੀ, ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਆਦਤ ਨਾ ਗਈ।
- ੨੮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ) ਭੰਨ ਕੇ ਮੁੜ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਨਹੀਂ ਘੜਿਆ, (ਜਿਸ ਘੜਨ ਨਾਲ) ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੋਵਦੇ-ਸੋਵਦੇ ਗੁਰੂ ਜਿਹੇ ਰਜ਼ਾ-ਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਫਿਰ ਹਰੀ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਉੱਤੋਂ-ਉੱਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਦਬਾ ਪਾ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ, ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਗੁਆ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪਲਟਾ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਗੱਲੋਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਅਜ਼ਾਦ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਡਿਠਿਆਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

^੧ਅੰਕਿ ਸਮਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੨ ਸਹਸਾ^੩ ਕਦੇ ਨ ਚੂਕੈ^੪ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥
^੫ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਅੰਤਰਿ ਸਬਲਾ ਨਿਤ ਧੰਧਾ^੬ ਕਰਤ ਵਿਹਾਏ ॥ ^੭ਚਰਣ
ਕਰ ਦੇਖਤ ਸੁਣਿ ਥਕੇ ਦਿਹ ਮੁਕੇ ਨੇੜੈ ਆਏ ॥ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਨ ਲਗੈ ਮੀਠਾ
ਜਿਤੁ ਨਾਮਿ ਨਵ ਨਿਧਿ^੮ ਪਾਏ ॥ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਮਰੈ ਫੁਨਿ^੯ ਜੀਵੈ ਤਾਂ ^{੧੦}ਮੋਖੰਤਰੁ
ਪਾਏ ॥ ^{੧੧}ਪੁਰਿ ਕਰਮੁ ਨ ਪਾਇਓ ਪਰਾਣੀ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਆ ਪਾਏ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂ ਮੂੜੇ ^{੧੨}ਗਤਿ ਮਤਿ ਸਬਦੇ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਦ ਹੀ ਪਾਏ ਜਾਂ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੩} ਗਵਾਏ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸ
ਦੈ ਚਿਤਿ ਵਸਿਆ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਸ ਨੋ ਕਿਉ ਅੰਦੇਸਾ ਕਿਸੈ ਗਲੈ ਦਾ
ਲੋੜੀਐ ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਭਨਾ ਗਲਾ ਕਾ ਤਿਸ ਨੋ ਧਿਆਇਦਿਆ ਕਿਵ^{੧੪}
ਨਿਮਖ^{੧੫} ਘੜੀ ਮੁਹੁ ਮੋੜੀਐ ॥ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਤਿਸ ਨੋ ^{੧੬}ਸਰਬ
ਕਲਿਆਣ ਹੋਏ ਨਿਤ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਮੁਹੁ ਜੋੜੀਐ ॥
ਸਭਿ ਦੁਖ ਭੁਖ ਰੋਗ ਗਏ ਹਰਿ ਸੇਵਕ ਕੇ ਸਭਿ ਜਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜੀਐ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੋਆ ਹਰਿ ਭਗਤੁ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ
^{੧੭}ਜਗਤੁ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਲੋੜੀਐ ॥ ੪ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੮}ਸਾ ਰਸਨਾ
ਜਲਿ ਜਾਉ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਸੁਆਉ^{੧੯} ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਸਬਦਿ
ਰਸਾਇ^{੨੦} ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਾ ਰਸਨਾ
ਜਲਿ ਜਾਉ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਸਨਾ
ਹਰਿ ਜਪੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ^{੨੨}
ਸੇਵਕੁ ਭਗਤੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ^{੨੩} ਆਪੇ
ਜਿਤੁ^{੨੪} ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ^{੨੫} ਲਾਏ ॥ ਹਰਿ ਇਕਨਾ ਮਾਰਗਿ^{੨੬} ਪਾਏ ਆਪੇ ਹਰਿ
ਇਕਨਾ ਉਝੜਿ^{੨੭} ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ^{੨੮} ਕਰਿ ਵੇਖੈ
^{੨੯}ਚਲਤ ਸਬਾਏ ॥ ^{੩੦}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਹੈ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ
ਗਾਏ ॥ ੫ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਦਰਵੇਸੀ^{੩੧} ਕੋ^{੩੨} ਜਾਣਸੀ ਵਿਰਲਾ ਕੋ
ਦਰਵੇਸੁ ॥ ਜੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਹੰਢੈ^{੩੩} ਮੰਗਦਾ ਧਿਗੁ^{੩੪} ਜੀਵਣੁ ਧਿਗੁ ਵੇਸੁ^{੩੫} ॥
ਜੇ^{੩੬} ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਤਜਿ ਰਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਿਖਿਆ^{੩੭} ਨਾਉ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਚਰਨ
ਪਖਾਲੀਅਹਿ^{੩੮} ਨਾਨਕ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਨਾਨਕ
^{੩੯}ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੂ ਆਹਿ ॥ ^{੪੦}ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ
ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥ ^{੪੧}ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਰਸ ਭੋਗਿਆ ਸਬਦਿ ਰਹੈ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ ਹਰਿ
ਰਸਿ ਫਲਿ ਰਾਤੇ ਨਾਨਕਾ ^{੪੨}ਕਰਮਿ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ
ਧਰਤੀ ਆਪੇ ਹੈ ਰਾਹਕੁ^{੪੩} ਆਪਿ ਜੰਮਾਇ^{੪੪} ਪੀਸਾਵੈ^{੪੫} ॥ ਆਪਿ ਪਕਾਵੈ

- ੧ ਹਰੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।
- ੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੩ ਸੰਸਾਰ, ਸੱਕ, ਭਰਮ।
- ੪ ਮੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ।
- ੫ ਅੰਦਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਆਦਿਕ ਹਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਿੱਤ ਧੰਧੇ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ, ਪਿਟਣੇ, ਕਜੀਏ।
- ੭ ਪੈਰ ਚਲਦੇ, ਹੱਥ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਨੈਨ ਦੇਖਦੇ, ਕੰਨ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਉਮਰ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁੱਕ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।
- ੮ ਨੌ-ਨਿਧੀਆਂ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਮਿਆਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੯ ਮੁੜ-ਫੇਰ।
- ੧੦ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਵੇ।
- ੧੧ ਤੋੜੇ (ਰੱਬ ਵਲੋਂ) ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।
- ੧੨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸਮਝ।
- ੧੩ ਹਉਮੈ।
- ੧੪ ਕਿਵੇਂ, ਕਿਉਂ?
- ੧੫ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ।
- ੧੬ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ, ਅਨੰਦ।
- ੧੭ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਜ਼ਰੂਰ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੮ ਉਹ ਜੀਭ ਸੜ ਜਾਵੇ! ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੭।
- ੧੯ ਸੁਆਦ, ਰਸ।
- ੨੦ ਰਸਾਈ ਗਈ, ਰਸ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੨੧ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਜੀਭ ਹਰੀ ਹਰੀ ਜਪਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ, ਪੂਜਯ ਸਵਾਮੀ।
- ੨੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਿੜਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਜਿਧਰ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ।
- ੨੫ ਓਧਰ ਹੀ, ਓਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ।
- ੨੬ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ।
- ੨੭ ਉਜਾੜ ਵਲ, ਕੁਰਸਤੇ, ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ।
- ੨੮ ਨਿਆਉਂ, ਇਨਸਾਫ਼।

- ੨੯ ਸਾਰੇ ਖੇਲ, ਸਾਰੇ ਕੰਮ।
- ੩੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੩੧ ਫਕੀਰੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਉਮੇਦਵਾਰੀ।
- ੩੨ ਕੋਈ ਹੀ। ਫਕੀਰੀ ਕੋਈ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ; ਅਸਲ ਫਕੀਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਫਿਰੇ।
- ੩੪ ਲਾਨੁਤ, ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ।
- ੩੫ ਲਿਬਾਸ, ਭੇਖ।
- ੩੬ ਆਸ (ਇੱਛਾ) ਅਤੇ ਫਿਕਰ (ਚਿੰਤਾ)। ਤਿਆਗ ਕਿਸ ਦਾ ਕਰੇ?—ਇੱਛਾ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ; ਅਤੇ ਭਿਖਿਆ ਕੀ ਮੰਗੇ?—ਨਾਮ।
- ੩੭ ਭਿੱਛਿਆ, ਖੈਰ।
- ੩੮ ਧੋਈਏ।
- ੩੯ ਸਰੀਰ ਇਕ ਬਿਰਖ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ; ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਫੱਲ (ਹਰਿ ਰਸ) ਲਗਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਦੋ ਪੰਛੀ ਹਨ (ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ)। ਇਥੇ ਅਰਥ 'ਦੋ ਫਲ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਫਲ' ਦੇ ਅੰਤ ਇਕ-ਵਚਨ ਵਾਲਾ ਔਕੜ ਹੈ; ਅਤੇ 'ਪੰਖੇਰੂ ਆਹਿ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪੰਛੀ ਹੈ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਦੀਸ਼ਹੀ' ਅਤੇ 'ਤਾਹਿ' ਬਹੁਵਚਨੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਿਗ ਵੇਦ (੧, ੧੬੪, ੨੦) ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; 'ਸਦੀਵੀਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਉਂ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬਿਰਛ ਉੱਤੇ ਦੋ ਸਾਥੀ ਪੰਖੇਰੂ। ਇਕ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਇਸ ਰੁਖ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਚੱਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜਾ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਸਾਥੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।"
- ੪੦ ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਪਰ (ਖੰਭ) ਹਨ।
- ੪੧ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੪੨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਸੱਚੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਲਗਦੀ ਹੈ।
- ੪੩ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਕਿਸਾਨ)।
- ੪੪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ।
- ੪੫ (ਚੱਕੀ ਵਿੱਚ) ਪਿਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਜਸ ਦੀ ਲਗਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਲਗਦੀ ਹੈ; ਇਸੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਇਹ ਪਿਆਰ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਬਥੇਰੀ ਹੈ; ਅਸਲ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਫਕੀਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਗਣ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ 'ਬਹੁਰੰਗੀ ਰਸ' ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਮਾਣਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਇਸ ਰਸ ਦੀ ਦਾਤ ਹਰੀ ਆਪ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਆਪਿ ਭਾਂਡੇ ਦੇਇ ਪਰੋਸੈ^੧ ਆਪੇ ਹੀ ਬਹਿ ਖਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਜਲੁ ਆਪੇ ਦੇ ਛਿੰਗਾ^੨
 ਆਪੇ ਚੁਲੀ ਭਰਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਸੰਗਤਿ ਸਦਿ ਬਹਾਲੈ ਆਪੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਵੈ ॥ ਜਿਸ
 ਨੋ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਤਿਸ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਵੈ ॥ ੬ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥
^੩ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਬੰਧਨਾ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਸਨਬੰਧੁ ॥ ^੪ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਸੁ ਬੰਧਨਾ ਪੁਤ੍ਰ
 ਕਲਤ੍ਰੁ ਸੁ ਧੰਧੁ^੬ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਜੇਵਰੀ^੭ ਮਾਇਆ ਕਾ ਸਨਬੰਧੁ^੮ ॥ ਨਾਨਕ
^੯ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਵਰਤਣਿ ਵਰਤੈ ਅੰਧੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਅੰਧੇ ਚਾਨਣੁ ਤਾ
 ਥੀਐ^{੧੦} ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਰਜਾਇ^{੧੧} ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਸਚਿ ਵਸੈ ਅਗਿਆਨੁ
 ਅਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥ ^{੧੨}ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੇਖੈ ਤਿਸੈ ਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਰਣਿ ਕਰਤਾਰ ਕੀ ਕਰਤਾ ਰਾਖੈ ਲਾਜ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੩}ਜਦਹੁ ਆਪੇ ਥਾਟੁ
 ਕੀਆ ਬਹਿ ਕਰਤੈ ਤਦਹੁ ਪੁਛਿ ਨ ਸੇਵਕੁ ਬੀਆ ॥ ਤਦਹੁ ਕਿਆ ਕੋ ਲੇਵੈ
 ਕਿਆ ਕੋ ਦੇਵੈ ਜਾਂ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕੀਆ ॥ ਫਿਰਿ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ
 ਕਰਤੈ ਦਾਨੁ ਸਭਨਾ ਕਉ ਦੀਆ ॥ ਆਪੇ ਸੇਵ^{੧੪} ਬਣਾਈਅਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੇ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ॥ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਕਰੈ ਸੁ ਥੀਆ ॥
 ੭ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੫} ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਹਿ ਸਦ ਸਾਚਾ ^{੧੬}ਅਨਦਿਨੁ ਸਹਜਿ
 ਪਿਆਰਿ ॥ ^{੧੭}ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਸਾਚੇ ਅਰਧਿ ਉਰਧਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥
^{੧੮}ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਵਸਿਆ ਧੁਰਿ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ
 ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਆਪੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਕਹਿਐ ਕਥਿਐ ਨ ਪਾਈਐ
 ਅਨਦਿਨੁ ਰਹੈ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ^{੧੯}ਵਿਣੁ ਕਰਮੈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਭਉਕਿ
 ਮੁਏ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਭਿਜੈ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ^{੨੦} ਪਾਈਐ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਵੇਦ
 ਪੁਰਾਣ ਸਭਿ ਸਾਸਤ ਆਪਿ ਕਥੈ ਆਪਿ ਭੀਜੈ^{੨੧} ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਬਹਿ ਪੂਜੇ ਕਰਤਾ
 ਆਪਿ ਪਰਪੰਚੁ^{੨੨} ਕਰੀਜੈ ॥ ਆਪਿ ਪਰਵਿਰਤਿ^{੨੩} ਆਪਿ ਨਿਰਵਿਰਤੀ^{੨੪} ਆਪੇ
 ਅਕਥੁ ਕਥੀਜੈ ॥ ਆਪੇ ਪੁੰਨੁ ਸਭੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਆਪਿ ਅਲਿਪਤੁ^{੨੬} ਵਰਤੀਜੈ ॥
 ਆਪੇ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਦੇਵੈ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਬਖਸ ਕਰੀਜੈ ॥ ੯ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥
^{੨੭}ਸੇਖਾ ਅੰਦਰਹੁ ਜੋਰੁ ਛਡਿ ਤੂ ਭਉ ਕਰਿ ਝਲੁ ਗਵਾਇ ॥ ^{੨੮}ਗੁਰ ਕੈ ਭੈ ਕੇਤੇ
 ਨਿਸਤਰੇ ਭੈ ਵਿਚਿ ਨਿਰਭਉ ਪਾਇ ॥ ^{੨੯}ਮਨੁ ਕਠੋਰੁ ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਤੂੰ ਸਾਂਤਿ ਵਸੈ
 ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਸਾਂਤੀ ਵਿਚਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ^{੩੦}ਸਾ ਖਸਮੁ ਪਾਏ ਬਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਪੁਛਹੁ ਗਿਆਨੀ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਭੋਜਨ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਤੀਲ੍ਹਾ ਜਾਂ ਸੂਈ।
- ੩ ਤੋਰਦਾ ਹੈ, ਰੁਖਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੪ (ਨਾਮ-ਹੀਣ ਹੋ ਕੇ) ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਨੇ ਸਭ ਆਤਮਾ ਲਈ ਬੰਧਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਹਨ।
- ੫ ਅਪਣੱਤ ਤੇ ਮੋਹ ਜੋ ਹਨ ਓਹ ਫਾਹੀਆਂ ਹਨ; ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਸਤਰੀ ਜੋ ਹਨ ਓਹ ਇਕ ਝਮੇਲਾ ਹਨ।
- ੬ ਝਮੇਲਾ, ਜੰਜਾਲ।
- ੭ ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ।
- ੮ ਮੇਲ, ਰਿਸ਼ਤਾ।
- ੯ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ (ਹਰੀ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਨਾਲ।
- ੧੨ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਮਝੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਬੈਠ ਕੇ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸੇਵਕ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ (ਸਲਾਹ ਲੈ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਰਚੀ (ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ)। ਥਾਟੁ=ਠਾਟ, ਬਣਾਵਟ ਰਚਨਾ।
- ੧੪ ਸੇਵਾ, ਭਗਤੀ, ਪੂਜਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਈ।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਡੋਲਤਾ ਨਾਲ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
- ੧੭ ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ, ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ

- ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਵਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਪੂਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਆਣ ਵਸਿਆ।
- ੧੯ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਬਕ-ਬਕ ਕੇ ਤੇ ਰੋ ਕੁਰਲਾ ਕੇ ਮਰ ਗਏ।
- ੨੦ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, ਮਿਹਰ ਨਾਲ।
- ੨੧ ਗੀਝਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰ; ਜਗਤ ਦਾ ਪਸਾਰਾ।
- ੨੩ [ਸੰ: ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ=ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਨ] ਸੰਸਾਰੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ।
- ੨੪ [ਸੰ: ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ=ਹਟ ਜਾਣਾ] ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਤਿਆਗੀ।
- ੨੫ ਆਪੇ ਨਾ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਆਪੇ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਕਥੀਜੈ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਨਿਰਲੇਪ, ਅਲੱਗ।
- ੨੭ ਹੇ ਸ਼ੇਖ, ਤੂੰ ਅੰਦਰੋਂ (ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ) ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ (ਹਠ) ਛੱਡ ਦੇ, ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਡਰ ਤੇ ਝਲਪੁਟੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ।
- ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਡਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਤਰ ਗਏ। ਇਸ ਡਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਕਰੜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇ।
- ੩੦ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਉਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਲੇਖੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਨਾਮ-ਹੀਣ ਹੋ ਕੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਬਲਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਤੋਂ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵਿਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਧ-ਪੁਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਰਤਾਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਸਭਨਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਹ ਕਰੇ ਉਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਆਪ ਮੇਲਦਾ ਹੈ। ਆਖਣ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ; ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਸਭ ਢੇ ਰੱਬ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ੇਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਈਰਖਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸ਼ੇਖ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੋਰਠਿ ਦੀ ਵਾਰ (੧੧ਵੀਂ ਪੌੜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਲੋਕ : ਹਠ, ਗੁੱਸਾ ਆਦਿ ਛੱਡ ਕੇ ਭਉ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾ ਬਣਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਤੇ ਕੂੜ ਦਾ ਤਿਆਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਸਿੱਧੇ ਪਾਸੇ ਲਾਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖ^੧ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੋ ਪਿਆਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ
 ਕੂੜੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ^੨ ਕੂੜੁ ਕਰੇ ਆਹਾਰੁ^੩ ॥ ^੪ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਧਨੁ ਸੰਚਿ^੫ ਮਰਹਿ
 ਅੰਤੇ ਹੋਇ ਸਭੁ ਛਾਰੁ^੬ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੁਚ ਸੰਜਮ^੭ ਕਰਹਿ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ
 ਵਿਕਾਰੁ^੮ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿ ਮਨਮੁਖੁ ਕਮਾਵੈ ^੯ਸੁ ਥਾਇ ਨਾ ਪਵੈ ਦਰਗਹਿ ਹੋਇ
 ਖੁਆਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੦}ਆਪੇ ਖਾਣੀ ਆਪੇ ਬਾਣੀ ਆਪੇ ਖੰਡ ਵਰਭੰਡ
 ਕਰੇ ॥ ਆਪਿ ਸਮੁੰਦੁ ਆਪਿ ਹੈ ਸਾਗਰੁ ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਚਿ ਰਤਨ ਧਰੇ ॥
^{੧੧}ਆਪਿ ਲਹਾਏ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ^{੧੨}ਜਿਸ ਨੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰੇ ਹਰੇ ॥ ^{੧੩}ਆਪੇ
 ਭਉਜਲੁ ਆਪਿ ਹੈ ਬੋਹਿਥਾ ਆਪੇ ਖੇਵਟੁ^{੧੪} ਆਪਿ ਤਰੇ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ
 ਕਰਤਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ^{੧੫}ਤੁਝੈ ਸਰੇ ॥ ੯ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ^{੧੬} ਪਾਈਐ
^{੧੭}ਅਚਿੰਤੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਕਟੀਐ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ^{੧੮}
 ਜਾਇ ॥ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਪਾਈਐ ਸਚੇ ^{੧੯}ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਪੂਰਬਿ
 ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਨਾਮਿ ਰਤਾ^{੨੧} ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਕਲਿਜੁਗ ਬੋਹਿਥੁ^{੨੨} ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ
 ਪਾਰਿ ਪਵੈ ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ਨਾਮੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ^{੨੩} ਨਾਮੇ
 ਹੀ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਕਰਮਿ^{੨੪} ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਪਾਰਸੁ^{੨੫} ਆਪਿ ਧਾਤੁ^{੨੬} ਹੈ ਆਪਿ ਕੀਤੋਨੁ ਕੰਚਨੁ^{੨੭} ॥
 ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਆਪੇ ਆਪੇ ਹੀ ^{੨੮}ਪਾਪ ਖੰਡਨੁ ॥ ਆਪੇ ਸਭਿ ਘਟ
 ਭੋਗਵੈ ਸੁਆਮੀ ^{੨੯}ਆਪੇ ਹੀ ਸਭੁ ਅੰਜਨੁ ॥ ਆਪਿ ਬਿਬੇਕੁ^{੩੦} ਆਪਿ ਸਭੁ
 ਬੇਤਾ^{੩੧} ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੰਜਨੁ^{੩੨} ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜੈ ਤੁਧੁ
 ਕਰਤੇ ਤੂ ਹਰਿ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਵਡਨੁ^{੩੩} ॥ ੧੦ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੪ ॥ ^{੩੪}ਬਿਨੁ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਜੀਅ ਕੇ ਬੰਧਨਾ ਜੇਤੇ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ
 ਠਵਰ^{੩੫} ਨ ਪਾਵਹੀ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ
 ਫਿਕਾ ਬੋਲਣਾ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ
^{੩੬}ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਉਠਿ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਇਕਿ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਚਾਕਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ
 ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਨਿ ਆਪਣਾ ਕੁਲ^{੩੭} ਕਾ ਕਰਨਿ ਉਧਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^{੩੮}ਆਪੇ ਚਾਟਸਾਲ ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ ਆਪੇ ਚਾਟੜੇ ਪੜਣ ਕਉ ਆਣੇ ॥ ਆਪੇ
 ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਬਾਲਕ ਕਰੇ ਸਿਆਣੇ ॥ ^{੩੯}ਇਕ ਥੈ ਪੜਿ ਬੁਝੈ
 ਸਭੁ ਆਪੇ ਇਕ ਥੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਇਆਣੇ ॥ ਇਕਨਾ ਅੰਦਰਿ

- ੧ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
 ੨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਭੋਜਨ, ਖਾਣਾ।
 ੪ ਵਿਹੁ ਰੂਪ ਮਾਇਆ।
 ੫ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ।
 ੬ ਖੇਹ, ਸੁਆਹ।
 ੭ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ।
 ੮ ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ।
 ੯ ਉਹ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
 ੧੦ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਣਾਏ; ਆਪੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ)-ਬੋਲੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ। 'ਖਾਣੀ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ†।
 ੧੧ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਇਹ ਰਤਨ) ਲਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੩ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ।
 ੧੪ ਮਲਾਹ।
 ੧੫ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ।
 ੧੬ ਧਨ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਸਤੂ, ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼।
 ੧੭ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਯਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸੁਤੇ-ਸਿਧ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ।
 ੧੯ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
 ੨੧ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ।
 ੨੨ ਜਹਾਜ਼, ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨੩ ਧਨ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ।
 ੨੪ ਮਿਹਰ ਦੁਆਰਾ।
 ੨੫ ਉਹ ਪੱਥਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੁਹ ਕੇ ਧਾਤਾਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਦਸੀਦੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੬ ਖਾਣ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਦਾਰਥ ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ।
 ੨੭ ਸੋਨਾ।
 ੨੮ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨੯ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਹੈ।
 ੩੦ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਠੀਕ ਨਿਰਣਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ; ਅਸੰਤ ਤੇ ਸੰਤ ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ।
 ੩੧ ਵੇਤਾ, ਗਿਆਤਾ, ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ।
 ੩੨ (ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਮਾਇਆ-ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
 ੩੩ ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ।
 ੩੪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਕਰਮ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 ੩੫ ਠੌਰ, ਟਿਕਾਣਾ; ਏਥੇ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ।
 ੩੬ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ (ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ) ਕਰਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੩੭ ਪਰਵਾਰ।
 ੩੮ ਆਪ ਹੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਪੜ੍ਹਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਮੁੰਡੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੯ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਦਾ, ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਜਾਨ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।

† ਉਤਲਾ ਹੀ ਭਾਵ ਹੈ।

ਮਹਲਿ^੧ ਬੁਲਾਏ ਜਾ ਆਪਿ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਸਚੇ ਭਾਣੇ ॥ ਜਿਨਾ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨
 ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਸੇ ਜਨ ਸਚੀ ਦਰਗਹਿ ਜਾਣੇ ॥ ੧੧ ॥ ^੩ਸਲੋਕੁ ^੩ਮਰਦਾਨਾ
 ੧ ॥ ^੪ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਕਾਮੁ ਮਦੁ ਮਨੁਆ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥ ^੫ਕ੍ਰੋਧ ਕਟੋਰੀ
 ਮੋਹਿ ਭਰੀ ਪੀਲਾਵਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ^੬ਮਜਲਸ ਕੂੜੇ ਲਬ ਕੀ ਪੀ ਪੀ ਹੋਇ
 ਖੁਆਰੁ ॥ ^੭ਕਰਣੀ ਲਾਹਣਿ ਸਤੁ ਗੁੜੁ ਸਚੁ ਸਰਾ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥ ^੮ਗੁਣ
 ਮੰਡੇ ਕਰਿ ਸੀਲੁ ਘਿਉ ਸਰਮੁ ਮਾਸੁ ਆਹਾਰੁ ॥ ^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਨਾਨਕਾ
 ਖਾਧੈ ਜਾਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ^{੧੦}ਮਰਦਾਨਾ ੧ ॥ ਕਾਇਆ^{੧੦} ਲਾਹਣਿ^{੧੧} ਆਪੁ^{੧੨}
 ਮਦੁ^{੧੩} ਮਜਲਸ ^{੧੪}ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਧਾਤੁ ॥ ^{੧੫}ਮਨਸਾ ਕਟੋਰੀ ਕੂੜਿ ਭਰੀ ਪੀਲਾਏ
 ਜਮਕਾਲੁ ॥ ^{੧੬}ਇਤੁ ਮਦਿ ਪੀਤੈ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਤੇ ਖਟੀਅਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥
^{੧੭}ਗਿਆਨੁ ਗੁੜੁ ਸਾਲਾਹ ਮੰਡੇ ਭਉ ਮਾਸੁ ਆਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਭੋਜਨੁ
 ਸਚੁ ਹੈ ^{੧੮}ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਕਾਂਯਾਂ ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ^{੧੯} ਮਦੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਤਿਸ ਕੀ ਧਾਰ^{੨੦} ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਿਉ ਮੇਲਾਪੁ ਹੋਇ ਲਿਵ^{੨੧} ਕਟੋਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਭਰੀ ਪੀ ਪੀ ਕਟਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੨}ਆਪੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ
 ਗੰਧਰਬਾ ਆਪੇ ^{੨੩}ਖਟ ਦਰਸਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਪੇ ^{੨੪}ਸਿਵ ਸੰਕਰ ਮਹੇਸਾ
 ਆਪੇ ^{੨੫}ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਆਪੇ ^{੨੬}ਜੋਗੀ ਆਪੇ ਭੋਗੀ ਆਪੇ
 ਸੰਨਿਆਸੀ ਫਿਰੈ ਬਿਬਾਣੀ^{੨੭} ॥ ਆਪੈ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟਿ^{੨੮} ਆਪਿ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪੇ
 ਸੁਘੜੁ ਸਰੂਪੁ ਸਿਆਣੀ ॥ ਆਪਣਾ ਚੋਜੁ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਸਭਨਾ
 ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਜਾਣੀ ॥ ੧੨ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਏਹਾ ਸੰਧਿਆ^{੨੯} ਪਰਵਾਣੁ
 ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਉਪਜੈ ਮਾਇਆ
 ਮੋਹੁ ਜਲਾਵੈ ॥ ^{੩੦}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮਰੈ ਮਨੁਆ ਅਸਥਿਰੁ ਸੰਧਿਆ
 ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਸੰਧਿਆ ਕਰੈ ਮਨਮੁਖੀ ਜੀਉ ਨ ਟਿਕੈ ਮਰਿ
 ਜੰਮੈ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੨}ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰਤੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰੀ
 ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਗਈ
 ਪਿਰੁ^{੩੩} ਪਾਇਆ ਘਰਿ ਆਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੩੪}ਆਪੇ ਤੰਤੁ ਪਰਮ ਤੰਤੁ
 ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਦਾਸੁ ਭਇਆ ॥ ਆਪੇ †ਦਸਅਠ ਵਰਨ
 ਉਪਾਇਅਨੁ^{੩੫} ਆਪਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਆਪਿ ਰਾਜੁ ਲਇਆ ॥ ਆਪੇ ਮਾਰੇ ਆਪੇ
 ਛੋਡੈ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਕਰੇ ਦਇਆ ॥ ਆਪਿ ਅਭੁਲੁ ਨ ਭੁਲੈ ਕਬ ਹੀ^{੩੬} ਸਭੁ
 ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ^{੩੭} ਸਚੁ ਥਿਆ ॥ ਆਪੇ ਜਿਨਾ ਬੁਝਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਨ ਅੰਦਰਹੁ
 ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ॥ ੧੩ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੫ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਸਿਮਰਹਿ
 ਸਾਧਸੰਗਿ ^{੩੮}ਤੈ ਤਨਿ ਉਡੈ ਖੇਹ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣਈ

- ੧ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲੋਂ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
 ੪ ਕਲਜੁਗ ਭਾਵ ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਟੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ, ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ।
 ੫ ਗੁੱਸਾ ਕਟੋਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮੋਹ ਨੇ ਭਰੀ ਹੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਰਤਾਵਾ ਹੈ (ਮੋਹ ਭਰ ਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ)।
 ੬ ਸਭਾ (ਮਹਫਲ) ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਦੀ ਹੈ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ-ਪੰਜੇ ਪਾਪ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ)।
 ੭ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:- ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਦੀ ਮਟੀ ਬਣਾਓ, ਸੱਚ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁੜ ਪਾਓ, ਸੱਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਸੱਚਾ ਨਾਮ) ਅਸਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਓ। ਸ਼ਰਾ=ਸ਼ਰਾਬ। ਸਾਰੂ=ਅਸਲ, ਨਰੋਲ।
 ੮ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਰੋਟੀਆਂ, ਭਲਮਣਸਰੂ (ਸ਼ਰਾਫਤ) ਨੂੰ ਘਿਉ ਅਤੇ ਲਜਿਆ (ਹਯਾ) ਨੂੰ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾਓ।
 ੯ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰ (ਮਾੜੇ ਭਾਵ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੦ ਸਰੀਰ।
 ੧੧ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਟੀ।
 ੧੨ ਹਉਮੈ, ਹੰਕਾਰ।
 ੧੩ ਸ਼ਰਾਬ।
 ੧੪ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਧਾਤ, ਲਾਲਚ ਵਾਲੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ।
 ੧੫ ਵਾਸ਼ਨਾ (ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਕੂੜ ਨੇ ਭਰੀ।
 ੧੬ ਇਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੨।
 ੧੭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁੜ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਰੋਟੀਆਂ ਹੋਣ; ਉਸ ਦਾ ਡਰ ਮਾਸ ਵਾਲਾ ਖਾਣਾ ਹੋਵੇ।
 ੧੮ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਆਸਰਾ (ਰਜਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਆਪੇ ਦੀ ਸੋਝੀ।
 ੨੦ ਧਾਰਾ।
 ੨੧ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਧਿਆਨ।
 ੨੨ ਆਪੇ ਉੱਤਮ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਗੱਠ ਆਦਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਣ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ। ਗੰਧਰਬ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਵੱਈਏ।
 ੨੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਨੋਟ ੨।
 ੨੪ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।
 ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦੀ ਅਕਹਿ (ਅਜੀਬ) ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਜੋਗੀ=ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਭੋਗੀ (ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਕੇ) ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ।
 ੨੭ ਉਜਾੜਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੨੮ ਚਰਚਾ, ਗੱਲ-ਬਾਤ।
 ੨੯ ਪਾਠ, ਪੂਜਾ। (ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਸਵੇਰੇ, ਸ਼ਾਮ, ਸੰਧਿਆ, ਭਾਵ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
 ੩੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ (ਦੁਚਿਤਾ-ਪਨ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੩੧ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਹੋ ਕੇ ਸੰਧਿਆ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ, ਉਹ ਜੰਮਦਾ, ਮਰਦਾ ਤੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੨ ਪਿਆਰਾ! ਪਿਆਰਾ!
 ੩੩ ਪਤੀ (ਹਰੀ)।
 ੩੪ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤੇ ਆਪੇ ਸਭ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਦਾਸ ਹੈ।
 ੩੫ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।
 ੩੬ ਕਦੀ ਭੀ।
 ੩੭ ਇਨਸਾਫ਼।
 ੩੮ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਸੁਆਹ ਉੱਡੇਗੀ; ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

* ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚੋਜ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ:- ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਪੂਜਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਤੇ ਵਖੇਵੇਂ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‡ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾਂ : ੪ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਛਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ) + ੬ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਛਤ੍ਰੀ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਨਿਚਲੇ ਵਰਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ)+ ੬ "ਸ਼ੂਦ੍ਰ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਤਲੇ ਵਰਨਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ"+ਵਰਨ ਸ਼ੰਕਰ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ+ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਿਆ ਤੋਂ।

ਨਾਨਕ ਫਿਟੁ^੧ ਅਲੂਣੀ^੨ ਦੇਹ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੫ ॥ ਘਟਿ^੩ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ^੪
 ਰਸਨਾ^੫ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ^੬ ॥ ਆਪੇ^੭ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਕਰੇ ਇਸਨਾਨੁ ॥
 ਆਪੇ^੮ ਸੰਜਮਿ ਵਰਤੈ ਸੁਆਮੀ ਆਪਿ ਜਪਾਇਹਿ ਨਾਮੁ ॥ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ
 ਭਉ ਖੰਡਨੁ ਆਪਿ ਕਰੈ ਸਭੁ ਦਾਨੁ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ਸੋ
 ਸਦ ਹੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ ਜਿਸ ਦੀ ਪੈਜ ਰਖੈ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਸੋ ਸਚਾ
 ਹਰਿ ਜਾਨੁ ॥ ੧੪ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੇ^{੧੦} ਜਗੁ
 ਅੰਧੁ ਹੈ ਅੰਧੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਸਬਦੈ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਨ ਲਾਵਈ ਜਿਤੁ ਸੁਖੁ ਵਸੈ
 ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਤਾਮਸਿ^{੧੧} ਲਗਾ ਸਦਾ ਫਿਰੈ ਅਹਿਨਿਸਿ^{੧੨} ਜਲਤੁ ਬਿਹਾਇ ॥
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ^{੧੩} ਏਹ ਕਰੇਹੁ ॥ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇ ਕੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮਾਲੇਹੁ^{੧੪} ॥
 ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ਹੈ ਭਰਮੈ ਕੇ ਛਉੜ^{੧੫} ਕਟਿ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ^{੧੬} ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਏਹੁ ਲਾਏਹੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਚਿਤਿ
 ਰਖਹੁ ਸੰਜਮੁ ਸਚਾ ਨੇਹੁ^{੧੭} ॥ ਨਾਨਕ ਐਥੈ ਸੁਖੈ ਅੰਦਰਿ ਰਖਸੀ^{੧੮} ਅਗੈ ਹਰਿ
 ਸਿਉ ਕੇਲ ਕਰੇਹੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ^{੧੯} ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਬਣਸਪਤਿ ਆਪੇ
 ਹੀ ਫਲ ਲਾਏ ॥ ਆਪੇ ਮਾਲੀ ਆਪਿ ਸਭੁ ਸਿੰਚੈ^{੨੦} ਆਪੇ ਹੀ^{੨੧} ਮੁਹਿ ਪਾਏ ॥
 ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ^{੨੨} ਆਪੇ ਦੇਇ ਦਿਵਾਏ ॥ ਆਪੇ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪੇ
 ਹੈ ਰਾਖਾ ਆਪੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਵਡਿਆਈ ਆਖੈ ਹਰਿ ਕਰਤੇ
 ਕੀ ਜਿਸ ਨੋ^{੨੩} ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਏ ॥ ੧੫ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਮਾਣਸੁ ਭਰਿਆ
 ਆਣਿਆ ਮਾਣਸੁ ਭਰਿਆ ਆਇ ॥ ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ^{੨੪} ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਬਰਲੁ^{੨੫}
 ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ ॥ ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨ ਪਛਾਣਈ ਖਸਮਹੁ^{੨੬} ਧਕੇ ਖਾਇ ॥
 ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ^{੨੭} ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਝੂਠਾ ਮਦੁ^{੨੮} ਮੂਲਿ ਨ
 ਪੀਚਈ^{੨੯} ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਸਚੁ ਮਦੁ ਪਾਈਐ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਜਿਸੁ ਆਇ ॥ ਸਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਹੈ ਮਹਲੀ ਪਾਵੈ
 ਥਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਜਾ ਇਸ ਨੋ ਸੋਝੀ^{੩੦} ਹੋਇ ॥
 ਜਾ ਤਿਨ੍ਹਿ ਸਵਾਲਿਆ ਤਾਂ^{੩੧} ਸਵਿ ਰਹਿਆ ਜਗਾਏ ਤਾਂ ਸੁਧਿ^{੩੨} ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਦਰਿ^{੩੩} ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲੈ ਸੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੀਵਤੁ^{੩੪}
 ਮਰੈ ਤਾ ਫਿਰਿ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
 ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਨੋ ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ^{੩੫} ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰਾ

- ੧ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ।
- ੨ ਬੋਰਸ, ਫਿੱਕੀ।
- ੩ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਚਰਣ-ਅਰਵਿੰਦ, ਚਰਨ ਕੰਵਲ, ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੇ (ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸੋਹਣੇ) ਚਰਨ।
- ੫ ਜੀਭ।
- ੬ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ, ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ।
- ੭ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੦ ਮਿਲੇ।
- ੧੧ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ।
- ੧੨ ਦਿਨ ਰਾਤ।
- ੧੩ ਸੜਦਿਆਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਇਲਾਜ, ਕੰਮ।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੧੬ ਯਾਦ ਕਰੇ।
- ੧੭ [ਛਉੜ= ਪਰਦਾ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ] ਪਰਦੇ।
- ੧੮ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਰੱਖੋ।
- ੧੯ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੇਮ। ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੁਹਾਡੀ ਰਹਿਣੀ ਹੋਵੇ।
- ੨੦ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਾਡ ਕਰੋਗੇ।
- ੨੧ [ਪੁਰਾਣਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ

- ਬਿਰਛਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਇਕ ਪੱਤਾ ਲਾਹ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੁਲ ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ (੧ ਭਾਰ=੫ ਮਣ ਕੱਚੇ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ] ਸਾਰੀ ਸਬਜ਼ੀ। ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਿੰਜਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
  - ੨੩ ਫਲ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
  - ੨੪ ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ।
  - ੨੫ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ। ਤਮਾਇ= ਤਮ੍ਹਾ, ਲਾਲਚ।
  - ੨੬ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਭਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਆਂਦਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਲਿਆ।
  - ੨੭ ਅਕਲ।
  - ੨੮ ਪਾਗਲਪੁਣਾ, ਝਲਪੁਣਾ।
  - ੨੯ ਮਾਲਕ ਵਲੋਂ।
  - ੩੦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ।
  - ੩੧ ਸ਼ਰਾਬ।
  - ੩੨ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।
  - ੩੩ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵਸ ਚੱਲੇ।
  - ੩੪ ਸਮਝ, ਗਿਆਨ।
  - ੩੫ ਸੌ ਰਿਹਾ।
  - ੩੬ ਸੋਝੀ, ਹੋਸ਼।
  - ੩੭ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
  - ੩੮ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ, ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ।
  - ੩੯ ਦੀ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਉਹ ਦੇਹੀ ਨਿਕੰਮੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ-ਰਸ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਦੇਹੀ ਪਾਲਣ-ਯੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਜਪਾਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪੀਣਾ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ; ਜੇ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੀ ਮਸਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਛੀ ਸ਼ਰਾਬ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦਿਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਖਾਵੈ ^੧ਸਭ ਮੁਹਤਾਜੀ ਕਢੈ ਤੇਰੀ ॥ ਜਿ ਤੁਧ ਨੋ ਸਾਲਾਹੇ^੨
 ਸੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਵੈ ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ^੩ਨਿਰੰਜਨ ਕੇਰੀ ॥ ਸੋਈ ਸਾਹੁ ਸਚਾ
 ਵਣਜਾਰਾ ^੪ਜਿਨਿ ਵਖਰੁ ਲਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਤੇਰੀ ॥ ਸਭਿ ਤਿਸੈ ਨੋ
 ਸਾਲਾਹਿਹੁ ਸੰਤਹੁ ^੫ਜਿਨਿ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਕੀ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰੀ ਢੇਰੀ ॥ ੧੬ ॥
 *ਸਲੋਕ ॥ ^੬ਕਬੀਰਾ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ ^੭ਮਰਿ ਭਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥
 ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਬਹੁਰਿ^੮ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣਾ
^੯ਕਿਵ ਮਰਹਗੇ ਕੈਸਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ
 ਤਾ ਸਹਿਲਾ^{੧੦} ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥ ਮਰਣੈ ਤੇ ਜਗਤੁ ਡਰੈ ਜੀਵਿਆ ਲੋੜੈ ਸਭੁ
 ਕੋਇ ॥ ^{੧੧}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ^{੧੨} ਮਰੈ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਐਸੀ
 ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਤਾ ^{੧੩}ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਾ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
 ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਆਪਣਾ ਨਾਉ ਹਰਿ ਆਪਿ ਜਪਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਮੇਲਿ ਸੁਖੁ ਦੇਵੈ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕੁ ਆਪਿ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ॥ ਆਪਣਿਆ ਸੇਵਕਾ
 ਕੀ ਆਪਿ ਪੈਜ^{੧੪} ਰਖੈ ਆਪਣਿਆ ਭਗਤਾ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਵੈ ॥ ^{੧੫}ਧਰਮ ਰਾਇ
 ਹੈ ਹਰਿ ਕਾ ਕੀਆ ਹਰਿ ਜਨ ਸੇਵਕ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਕਾ ਪਿਆਰਾ
 ਸੋ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਰ ਕੇਤੀ ^{੧੬}ਝਖਿ ਝਖਿ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ੧੭ ॥ †ਸਲੋਕ
 ਮਃ ੩ ॥ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰੈ ਰਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
^{੧੭}ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਤਿ ਵਡਾ ਅਤੁਲੁ ^{੧੮}ਨ ਤੁਲਿਆ ਜਾਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ
 ਨ ਪਾਈਆ ਕਿਤੇ ^{੧੯}ਨ ਲਇਆ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਭੇਦਿਆ^{੨੦} ^{੨੧}ਇਨ
 ਬਿਧਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਮੇਉ^{੨੨} ਹੈ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ
^{੨੩}ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੪}ਏ ਮਨ ਇਹੁ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ਤੋਟਾ^{੨੫} ਮੂਲਿ ਨ ਆਵਈ ਲਾਹਾ^{੨੬} ਸਦ^{੨੭} ਹੀ ਹੋਇ ॥ ਖਾਧੈ ਖਰਚਿਐ ਤੋਟਿ
 ਨ ਆਵਈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਓਹੁ ਦੇਇ ॥ ਸਹਸਾ^{੨੮} ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹਾਣਤ^{੨੯}
 ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੦} ਪਾਈਐ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ^{੩੧}ਸਭ ਘਟ ਅੰਦਰੇ ਆਪੇ ਹੀ ਬਾਹਰਿ ॥ ਆਪੇ ਗੁਪਤੁ
 ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਹਰਿ ॥ ^{੩੨}ਜੁਗ ਛਤੀਹ ਗੁਬਾਰੁ ਕਰਿ ਵਰਤਿਆ
 ਸੁੰਨਾਹਰਿ^{੩੩} ॥ ਓਥੈ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਨ ਸਾਸਤਾ^{੩੪} ਆਪੇ ਹਰਿ ਨਰਹਰਿ^{੩੫} ॥ ਬੈਠਾ
 ਤਾੜੀ^{੩੬} ਲਾਇ ਆਪਿ ਸਭ ਦੂ ਹੀ ਬਾਹਰਿ ॥ ਆਪਣੀ ਮਿਤਿ^{੩੭} ਆਪਿ ਜਾਣਦਾ
 ਆਪੇ ਹੀ ਗਉਹਰੁ^{੩੮} ॥ ੧੮ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗਤੁ
 ਮੁਆ ^{੩੯}ਮਰਦੋ ਮਰਦਾ ਜਾਇ ॥ ਜਿਚਰੁ ਵਿਚਿ ਦੰਮੁ ਹੈ ਤਿਚਰੁ ਨ

੧ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ ਮੁਥਾਜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ੨ ਉਸਤਤੀ ਕਰੇ।
 ੩ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ।
 ੪ ਜਿਸ ਨੇ, ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ-ਧਨ ਦਾ ਸੌਦਾ ਲੱਦਿਆ ਹੈ।
 ੫ ਜਿਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਦਾ ਟਿੱਬਾ ਢਾਹ ਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੬ ਦੇਖੋ ਏਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੧੩੬੫-੬੬ ਉਤੇ।
 ੭ ਪਰ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
 ੮ ਫੇਰ।
 ੯ ਕਿਵੇਂ ਮਰਾਂਗੇ? ਜਾਂ ਮਰਨਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
 ੧੦ ਸੌਖਾ।
 ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੧੨ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ, ਜੀਵਤ-ਭਾਵ ਤੋਂ।
 ੧੩ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ, ਅਮਰ ਜੀਵਨ।
 ੧੪ ਲਾਜ।
 ੧੫ ਧਰਮਰਾਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ। ਧਰਮ ਰਾਇ=ਯਮਰਾਜ, ਮੌਤ।
 ੧੬ ਖੱਪ-ਖੱਪ ਕੇ ਜੰਮਦੀ-ਮਰਦੀ ਹੈ।
 ੧੭ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੋ ਮਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
 ੧੮ ਤੋਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਤੁਲ ਸਕਦਾ, ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ।
 ੧੯ ਖਰੀਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।
 ੨੦ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾਇਆ।
 ੨੧ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।

੨੨ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਬੇਹੱਦ।
 ੨੩ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੨੪ ਹੇ ਮਨ!
 ੨੫ ਘਾਟਾ।
 ੨੬ ਵਾਧਾ, ਫ਼ਾਇਦਾ।
 ੨੭ ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ੨੮ ਸ਼ੱਕ, ਭਰਮ।
 ੨੯ ਹਾਣ, ਨੁਕਸਾਨ, ਘਾਟਾ।
 ੩੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੩੧ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੈ।
 ੩੨ ਆਪ ਹੀ ੩੬ ਜੁਗ, ਭਾਵ ਕਈ ਜੁਗ, ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ (chaos) ਕਰ ਕੇ ਅਫੁਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਲੈ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤੇ ਨਵੀਂ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੩੬ ਯੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੁੰਨ ਦਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।)
 ੩੩ ਸੁੰਨਾਹਰਿ=ਅਫੁਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। 'ਸੁੰਨ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੨, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
 ੩੪ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।
 ੩੫ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ।
 ੩੬ ਸਮਾਧੀ।
 ੩੭ ਮਰਯਾਦਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਗਤੀ, ਵਿੱਤ।
 ੩੮ ਗੰਭੀਰ, ਡੂੰਘਾ ਸਮੁੰਦਰ।
 ੩੯ ਲਗਾਤਾਰ ਮਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਚੰਗੀ ਮੌਤ ਜੀਵਤ-ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਤ ਅਮਰ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।
 ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ : ਉੱਤੋਂ ਉੱਤੋਂ ਆਖਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਭ ਘਾਟੇ ਤੇ ਸੰਸੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਅਖੁਟ ਧਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਇਹ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ (ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਰੂਪ ਤੇ ਘਟ-ਘਟ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਰੂਪ) ਹਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਦਿਖਾਲਦਾ ਹੈ।

ਚੇਤਈ ਕਿ ਕਰੇਗੁ^੧ ਅਗੈ ਜਾਇ ॥ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਸੁ ਚੇਤੰਨੁ^੨ ਹੋਇ ਅਗਿਆਨੀ
 ਅੰਧੁ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਏਥੈ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਅਗੈ ਪਾਏ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੩ ॥ ਧੁਰਿ^੩ ਖਸਮੈ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਪਇਆ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਚੇਤਿਆ
 ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ^੪ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਦਾ ਰਹਿਆ
 ਲਿਵ^੫ ਲਾਇ ॥ ^੬ਦਮਿ ਦਮਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲਦਾ ਦੰਮੁ ਨ ਬਿਰਥਾ^੭ ਜਾਇ ॥
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾ ਭਉ ਗਇਆ^੮ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਇਹੁ
 ਮਰਤਬਾ^੯ ਤਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ^{੧੦} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਆਪੇ ਦਾਨਾਂ^{੧੧} ਬੀਨਿਆ^{੧੨} ਆਪੇ ਪਰਧਾਨਾਂ ॥ ਆਪੇ ਰੂਪ ਦਿਖਾਲਦਾ ਆਪੇ
 ਲਾਇ ਧਿਆਨਾਂ ॥ ਆਪੇ^{੧੩} ਮੋਨੀ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਕਥੈ ਗਿਆਨਾਂ ॥ ਕਉੜਾ
 ਕਿਸੈ ਨ ਲਗਈ ਸਭਨਾ ਹੀ ਭਾਨਾ^{੧੪} ॥ ਉਸਤਤਿ^{੧੫} ਬਰਨਿ ਨ ਸਕੀਐ
 ਸਦ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੧੯ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ^{੧੬}ਕਲੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਨਕਾ
 ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਅਉਤਾਰੁ ॥ ਪੁਤੁ ਜਿਨੂਰਾ^{੧੭} ਧੀਅ ਜਿੰਨੂਰੀ^{੧੮} ਜੋਰੂ^{੧੯} ਜਿੰਨਾ
 ਦਾ ਸਿਕਦਾਰੁ^{੨੦} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੨੧}ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ^{੨੨} ਜਾਂਹੀ ॥
^{੨੩}ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ ॥ ਅੰਧੇ ਗੁੰਗੇ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਪਾਥਰੁ^{੨੪}
 ਲੇ ਪੂਜਹਿ^{੨੫} ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥ ^{੨੬}ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣਹਾਰੁ^{੨੭} ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਭੁ ਕਿਹੁ^{੨੮} ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਹੈ ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ॥ ਭਗਤ ਰਤੇ
 ਰੰਗਿ^{੨੯} ਏਕ ਕੈ ਪੂਰਾ ਵੇਸਾਹੁ^{੩੦} ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭੋਜਨੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰਜਿ ਰਜਿ
 ਜਨ ਖਾਹੁ ॥ ਸਭਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਈਅਨਿ ਸਿਮਰਣੁ ਸਚੁ ਲਾਹੁ^{੩੧} ॥ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਨਕ ਹਰਿ^{੩੨} ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ ॥ ੨੦ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥
 ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੁਕਮੇ ਆਵਦਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੁਕਮੇ ਜਾਇ ॥ ਜੇ ਕੋ ਮੂਰਖੁ ਆਪਹੁ^{੩੩}
 ਜਾਣੈ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੪} ਬੁਝੈ ਜਿਸ
 ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸੋ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ^{੩੫} ਸੋ ਪਾਏ
 ਜਿਸ ਨੋ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੬} ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ^{੩੬}ਤਿਸੁ ਜੋਗੀ ਕੀ ਨਗਰੀ
 ਸਭੁ ਕੋ ਵਸੈ ਭੇਖੀ ਜੋਗੁ^{੩੭} ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਜੋਗੀ
 ਜਿਸੁ ਘਟਿ^{੩੮} ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਜੰਤ^{੩੯} ਉਪਾਇਅਨੁ^{੪੦}
 ਆਪੇ ਆਧਾਰੁ^{੪੧} ॥ ਆਪੇ ਸੁਖਮੁ^{੪੨} ਭਾਲੀਐ ਆਪੇ ਪਾਸਾਰੁ^{੪੩} ॥ ਆਪਿ ਇਕਾਤੀ^{੪੪}
 ਹੋਇ ਰਹੈ ਆਪੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰੁ^{੪੫} ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਰੇਨਾਰੁ^{੪੬} ॥
 ਹੋਰੁ ਦਾਤਾਰੁ^{੪੭} ਨ ਸੁਝਈ^{੪੮} ਤੂ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ੨੧ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ^{੪੯} ॥

- ੧ ਕਰੇਗਾ।
 ੨ ਖਬਰਦਾਰ, ਸੁਚੇਤ।
 ੩ ਧੁਰੋਂ ਹੀ, ਖਾਸ ਹਜ਼ੂਰੋਂ।
 ੪ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ।
 ੬ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਕ ਸ੍ਰਾਸ ਭੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
 ੭ ਵਿਅਰਥ, ਬੇਫਾਇਦਾ, ਖਾਲੀ।
 ੮ ਅਮਰ ਜੀਵਨ।
 ੯ ਦਰਜਾ, ਪਦਵੀ।
 ੧੦ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ।
 ੧੧ [ਫ਼ਾ.] ਸਿਆਣਾ, ਗਿਆਤਾ।
 ੧੨ [ਫ਼ਾ. ਬੀਨਾ] (ਸਭ ਕੁਝ) ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ, ਚਤੁਰ।
 ੧੩ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
 ੧੬ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਜਿੰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੧੭ ਛੋਟਾ ਜਿੰਨ, ਭੂਤਨਾ।
 ੧੮ ਭੂਤਨੀ।
 ੧੯ ਇਤਸਰੀ।
 ੨੦ ਸਰਦਾਰ, ਹਾਕਮ, ਆਗੂ।
 ੨੧ ਹਿੰਦੂ ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਖੋਟੇ ਰਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
 ੨੨ [ਸੰ. ਅਖੱਟਿ, ਕੁਚਾਲ, ਕੁਰੀਤਿ] ਕੁਰਾਹੇ, ਖੋਟੇ ਰਸਤੇ।
 ੨੩ ਜੋ ਨਾਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਉਸ ਨੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਦੱਸੀ, ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। [ਨਾਰਦ ਇਕ ਰਿਖੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ 'ਪੰਚ-ਰਾਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਸਿਖਾਈ।]
 ੨੪ ਪੱਥਰ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ।
 ੨੫ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਸੱਭਯ।
 ੨੬ ਓਹ ਪੱਥਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਦੇ ਹੋ ਆਪ ਹੀ ਭੁੱਥਦੇ ਹਨ।
 ੨੭ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ।
 ੨੮ ਕੁਝ।
 ੨੯ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
 ੩੦ ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ।
 ੩੧ ਲਾਭ।
 ੩੨ ਅਗਮ=ਉਚਾਈ ਵਿੱਚ ਅਪਹੁੰਚ; ਅਗਾਹੁ ਅਗਾਧ= ਡੂੰਘਾਈ ਵਿੱਚ ਅਥਾਹ।
 ੩੩ ਆਪ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫, ਨੋਟ ੨।
 ੩੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੩੫ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ, ਜੁਗਤੀ, ਤਰੀਕਾ।
 ੩੬ ਉਸ ਜੋਗੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੁਝ, ਭਾਵ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੇਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੩੭ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ।
 ੩੮ ਹਿਰਦੈ ਅੰਦਰ (ਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
 ੩੯ ਜੰਤੂ, ਜੀਵ।
 ੪੦ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।
 ੪੧ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੪੨ ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ, ਬਰੀਕ; ਜਿਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਰੰਗ ਰੂਪ ਆਦਿਕ ਨਾ ਹੋਣ।
 ੪੩ ਸਥੂਲ ਪਸਾਰੇ ਵਾਲਾ; ਸੰਸਾਰ। ਜਿਸ ਦਾ ਖਿਲਾਰ ਹੈ।
 ੪੪ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
 ੪੫ ਵੱਡੇ ਪਰਵਾਰ ਵਾਲਾ।
 ੪੬ ਚਰਨ-ਧੂੜੀ।
 ੪੭ ਦਾਤਾ, ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
 ੪੮ ਦਿਸਦਾ।
 ੪੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਇਸ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਿਗੜ ਕੇ ਭੂਤਨੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਬੁੱਤ-ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਪਰ ਅਸਲ ਭਗਤ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ; ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਸੂਖਮ ਤੇ ਸਥੂਲ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧* ਘਰੁ ੧ ॥

ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਬੜੈ^੧ ਮਛੀ ਨੀਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਰਤੇ ਸਹਿ^੨ ਆਪਣੈ
ਤਿਨ ਭਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਹਉ^੩ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ^੪ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ^੫ ਤਉ ਸਾਹਿਬ
ਕੇ ਨਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਸਾਹਿਬੁ ਸਫਲਿਓ ਰੁਖੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥
ਜਿਨ ਪੀਆ ਤੇ ^੭ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ^੮ਮੈ ਕੀ
ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ ਵਸਹਿ ^੯ਹਭੀਆਂ ਨਾਲਿ ॥ ^{੧੦}ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਕਿਉ
ਲਹੈ ਜਾ ਸਰ ਭੀਤਰਿ ਪਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ^{੧੧} ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ
^{੧੨}ਮੈ ਰਾਸਿ ॥ ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ^{੧੩} ਤਾ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤਿ^{੧੪} ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ^{੧੫} ॥
੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੧੬}ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਨਿਰਗੁਣਿ ਕੂਕੇ
ਕਾਇ ॥ ਜੇ ਗੁਣਵੰਤੀ ^{੧੭}ਥੀ ਰਹੈ ^{੧੮}ਤਾ ਭੀ ਸਹੁ ਰਾਵਣ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੯}ਮੇਰਾ
ਕੰਤੁ ਰੀਸਾਲੂ ਕੀ ਧਨ ਅਵਰਾ ਰਾਵੇ ਜੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਕਰਣੀ ਕਾਮਣ
ਜੇ ਥੀਐ ਜੇ ਮਨੁ ਧਾਗਾ ਹੋਇ ॥ ^{੨੧}ਮਾਣਕੁ ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਲੀਜੈ ਚਿਤਿ
ਪਰੋਇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਰਾਹੁ ਦਸਾਈ ਨ ਜੁਲਾਂ ਆਖਾਂ ਅੰਮੜੀਆਸੁ ॥ ਤੈ ਸਹ ਨਾਲਿ
ਅਕੂਅਣਾ^{੨੩} ਕਿਉ ਥੀਵੈ ਘਰ ਵਾਸੁ^{੨੪} ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੫}ਏਕੀ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ
ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ^{੨੬}ਤੈ ਸਹ ਲਗੀ ਜੇ ਰਹੈ ਭੀ ਸਹੁ ਰਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥
ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ॥ ^{੨੭}ਮੇਰੀ ਰੁਣ ਝੁਣ ਲਾਇਆ ਭੈਣੇ ਸਾਵਣੁ
ਆਇਆ ॥ ^{੨੮}ਤੇਰੇ ਮੁੰਧ ਕਟਾਰੇ ਜੇਵਡਾ ਤਿਨਿ ਲੋਭੀ ਲੋਭ ਲੁਭਾਇਆ ॥ ਤੇਰੇ
ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੋ ॥ ਜਾ ਤੂ ਤਾ
ਮੈ ਮਾਣੁ ਕੀਆ ਹੈ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕੇਹਾ ਮੇਰਾ ਮਾਣੋ ॥ ^{੨੯}ਚੂੜਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘੁ ਸਿਉ
ਮੁੰਧੇ ਸਣੁ ਬਾਹੀ ਸਣੁ ਬਾਹਾ ॥ ^{੩੦}ਏਤੇ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀਏ ਮੁੰਧੇ ਸਹੁ ਰਾਤੋ ਅਵਰਾਹਾ ॥

- ੧ ਅੱਪੜਦਾ, ਪੁੱਜਦਾ, ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ। 'ਇਕਤੁ ਟੋਲਿ ਨ ਅੰਬੜਾ' (ਸੂਹੀ ਮ: ੧-੭੬੨)। ਜਿਵੇਂ ਨਸ਼ਈ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦੀ ਤੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਪਿਆ ਮਿਲੇ।
- ੨ ਮਾਲਕ ਨਾਲ।
- ੩ ਵਾਰਨੇ ਜਾਵਾਂ।
- ੪ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵਾਂ।
- ੫ ਤੈਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ।
- ੬ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਫਲਦਾਰ ਬਿਛੁ ਹੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੭ ਰੱਜ ਗਏ।
- ੮ ਮੈਨੂੰ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲਫਜ਼ ਲਹਿੰਦੀ ਦੇ ਵਰਤੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਵੰਞਾਂ, ਮੈਂ ਕੀ, ਥੀ ਰਹੈ, ਜੁਲਾਂ, ਕਰੋਂਦੀ)।
- ੯ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾਲ।
- ੧੦ ਤਿਹਾਏ, ਪਿਆਸੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਥੇ, ਜਦ ਤਲਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੰਧ ਹੋਵੇ, (ਭਾਵ ਜਦ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਰਮ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੧ ਵਪਾਰੀ।
- ੧੨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪੁੱਜੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਭਰਮ।
- ੧੪ ਉਸਤਤੀ, ਜਸ।
- ੧੫ ਬੇਨਤੀ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ।
- ੧੬ ਗੁਣਵਾਨ ਇਸਤਰੀ (ਗੁਰਮੁਖ) ਪਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਣ-ਗੁਣ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈ?
- ੧੭ ਹੋ ਰਹੇ; ਹੋ ਜਾਵੇ।

- ੧੮ ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ੧੯ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਰਸੀਲਾ, ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ) ਹੈ; ਫੇਰ ਇਸਤਰੀ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਕਿਸ ਲਈ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਜੇ ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਜਾਦੂ ਦਾ ਟੂਣਾ ਜਾਂ ਮਣਕਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਪਰੋਣ ਵਾਲਾ ਧਾਗਾ ਹੋਵੇ।
- ੨੧ ਇਹ ਹੀਰਾ, ਮਣਕਾ, ਕਿਸੇ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ; ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਚਲਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹਾਂ। ਜੁਲਾਂ [ਫਾ: ਜੌਲਾਂ] ਚਲਾਂ, ਟੁਰਾਂ।
- ੨੩ [ਅ-ਕੂਣਾ, ਨਾ ਕੂਣਾ] ਬੋਲ-ਚਾਲ ਨਹੀਂ, ਰੁਸੇਵਾਂ ਹੈ।
- ੨੪ ਘਰ ਦਾ ਵਾਸਾ।
- ੨੫ ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
- ੨੬ ਤੈਂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਜੁੜੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਪਤੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ੨੭ ਮੇਰਾਂ ਨੇ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ, ਬੋਲੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਵਣ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੮ (ਹੋ ਹਰੀ!) ਤੇਰੇ ਕਟਾਖ ਰਸੀਆਂ ਵਾਕੁਰ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂ ਮੁੰਧ (ਇਸਤਰੀ) ਦਾ ਮਨ ਲੋਭੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੋਭ ਦੇ ਕੇ ਲੁਭਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਟਾਰੇ=ਤਿੱਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕਟਾਖ ਜੋ ਕਟਾਰ ਵਾਕੁਰ ਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੇਵਡਾ=ਜੇਵੜਾ, ਰਸੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ।
- ੨੯ ਹੋ ਇਸਤਰੀ! ਚੂੜਾ ਪਲੰਘ ਸਮੇਤ ਭੰਨ, ਸਣੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਮੰਝੇ ਦੀਆਂ ਹੀਆਂ ਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ.....।
- ੩੦ ਇਤਨੇ ਵੇਸ਼ (ਸਿੰਗਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀਏ! ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹਰੀ ਲਈ ਤਾਂਘ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ।

ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ^੧ ਨ ਚੂੜੀਆ^੨ ਨਾ ਸੇ ਵੰਗੁੜੀਆਹਾ ॥ ^੩ਜੋ ਸਹ ਕੰਠਿ ਨ
ਲਗੀਆ ਜਲਨੁ ਸਿ ਬਾਹੜੀਆਹਾ ॥ ਸਭਿ ਸਹੀਆ ਸਹੁ^੪ ^੫ਰਾਵਣਿ ਗਈਆ
ਹਉ ਦਾਧੀ^੬ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਵਾ ॥ ^੭ਅੰਮਾਲੀ ਹਉ ਖਰੀ ਸੁਚਜੀ ਤੈ ਸਹ ਏਕਿ ਨ
ਭਾਵਾ ॥ ^੮ਮਾਠਿ ਗੁੰਦਾਈ ਪਟੀਆ ਭਰੀਐ ਮਾਗ ਸੰਧੂਰੇ ॥ ^੯ਅਗੈ ਗਈ ਨ
ਮੰਨੀਆ ਮਰਉ ਵਿਸੂਰਿ ਵਿਸੂਰੇ ॥ ^{੧੦}ਮੈ ਰੋਵੰਦੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਰੁਨਾ ਰੁੰਨੜੇ ਵਣਹੁ
ਪੰਖੇਰੂ ॥ ^{੧੧}ਇਕੁ ਨ ਰੁਨਾ ਮੇਰੇ ਤਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ ਜਿਨਿ ਹਉ ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੋੜੀ ॥
ਸੁਪਨੈ ਆਇਆ ਭੀ ਗਇਆ ^{੧੨}ਮੈ ਜਲੁ ਭਰਿਆ ਰੋਇ ॥ ਆਇ ਨ ਸਕਾ ^{੧੩}ਤੁਝ
ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ ਭੇਜਿ ਨ ਸਕਾ ਕੋਇ ॥ ^{੧੪}ਆਉ ਸਭਾਗੀ ਨੀਦੜੀਏ ਮਤੁ ਸਹੁ
ਦੇਖਾ ਸੋਇ ॥ ਤੈ ^{੧੫}ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
^{੧੭}ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥ ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ
ਜੀਅੜਾ^{੧੮} ਨ ਦੀਜੈ ਜਾ ਸਹੁ ਭਇਆ ਵਿਡਾਣਾ^{੧੯} ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩^੧ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਹ ਜਗਤੁ
ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਏਕੋ
ਨਾਮੁ ॥ ਸਤਗੁਰਿ ਦੀਆ ਮੋ ਕਉ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਸਿਧਾ
ਕੇ ਆਸਣ ਜੇ ਸਿਖੈ ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਸਿ ਕਰਿ ਕਮਾਇ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ
ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਹੋਰੁ ਸੰਜਮੁ^{੨੪} ਕੋ ਨਾਹੀ ਵਿਣੁ
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਾਇ^{੨੫} ॥ ਸਤਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ^{੨੬}ਉਲਟੀ ਭਈ ਕਹਣਾ
ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਭਣਤਿ^{੨੭} ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ^{੨੮}ਮਿਲਦੋ ਮਰੈ ਗੁਰ
ਕੈ ਸਬਦਿ ਫਿਰਿ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥ ^{੨੯}ਮਮਤਾ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹਛਾ
ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਦਰੀ^{੩੦} ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਨਦਰੀ
ਸੇਵਾ ਹੋਇ ॥ ਨਦਰੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਨਦਰੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥
੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਚੇਤਿ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਏਕੋ ਚੇਤਹਿ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ
ਨ ਮੂਲੇ^{੩੧} ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੨}ਨਦਰੀ ਮਰਿ ਕੈ ਜੀਵੀਐ ਨਦਰੀ ਸਬਦੁ
ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਦਰੀ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਹੁਕਮੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ
ਜਿਹਵਾ ਹਰਿਰਸੁ ਨ ਚਖਿਓ ^{੩੩}ਸਾ ਜਿਹਵਾ ਜਲਿ ਜਾਉ ॥ ^{੩੪}ਅਨ ਰਸ
ਸਾਦੇ^{੩੫} ਲਗਿ ਰਹੀ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ^{੩੬}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੩੭}ਸਭਨਾ ਨਦਰਿ

- ੧ ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਵਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ।
 ੨ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਵੰਗਾਂ।
 ੩ ਨਾਹੀ ਓਹ ਵੰਗਾਂ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਇਹ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੀਆਂ ਵੰਗਾਂ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਓਹ ਵੰਗਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਵਾਲੀਆਂ।
 ੪ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਤੀ ਦੇ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀਆਂ ਓਹ ਬਾਹਾਂ ਸੜ ਜਾਣ! ('ਜਲਨੁ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਜਲਦੀਆਂ ਹਨ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਅੰਤ ਨੇਮ ੧੩ ਵਾਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ : ਸੜ ਜਾਣ! ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੭)।
 ੫ ਪਤੀ ਨੂੰ।
 ੬ ਮਿਲਣ ਗਈਆਂ, ਰਸ ਭੋਗਣ ਗਈਆਂ।
 ੭ ਮੈਂ (ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ) ਸੜੀ ਹੋਈ।
 ੮ ਕਿਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾਵਾਂ?
 ੯ [ਅਮ-ਆਲੀ] ਹੇ ਸਖੀ! ਮੈਂ ਭਲੀ ਸੁਚੱਜੀ ਹਾਂ! ਜਦ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। (ਭਾਵ ਜਦ ਮੈਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਤਾਂ ਕਾਹਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਹੋਈ)?
 ੧੦ ਘੋਟ ਕੇ ਪਟੀਆਂ ਭੀ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੀਰ ਸੰਧੂਰ ਨਾਲ ਭਰੀ। ਮਾਠਿ-ਬਿਠਾ ਕੇ, ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਬਾ ਕੇ।
 ੧੧ ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਭੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਝੁਰ-ਝੁਰ ਕੇ ਮਰਦੀ ਹਾਂ।
 ੧੨ ਮੈਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਜਗ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਬਣ ਦੇ ਪੰਛੀ ਆਦਿਕ ਭੀ।
 ੧੩ ਪਰ ਜਿਸ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਾ ਰੋਇਆ, ਨਾ ਦੂਰ ਹੋਇਆ।
 ੧੪ ਮੈਂ ਹੰਝੂ ਭਰ ਕੇ ਰੋਈ।
 ੧੫ ਤੇਰੀ ਤਰਫ਼, ਤੇਰੇ ਪਾਸ।
 ੧੬ ਹੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਏ ਨੀਂਦੇ! ਤੂੰ ਹੀ ਆ ਜਾ, ਮਤੇ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਹੀ, ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਪਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ।
 ੧੭ ਮਾਲਕ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ।
 ੧੮ ਉਸ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀ ਕਰੀਏ?
 ੧੯ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਦੇਈਏ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ।
 ੨੦ ਮਨ।
 ੨੧ ਓਪਰਾ, ਬੇਗਾਨਾ।
 ੨੨ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ।
 ੨੩ ਜੋ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਆਸਣ ਲਾਣੇ ਸਿਖ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਤਾੜੀ ਲਾ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰੇ।
 ੨੪ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਖਰਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਢੰਗ।
 ੨੫ ਸ਼ਰਨ।
 ੨੬ ਬ੍ਰਿਤੀ ਉਲਟ ਗਈ, ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾ ਬਦਲ ਗਿਆ।
 ੨੭ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੮ ਮਿਲ ਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ, ਹੰਕਾਰ ਛੱਡੇ।
 ੨੯ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ।
 ੩੦ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
 ੩੧ ਬਿਲਕੁਲ, ਅਸਲੋਂ, ਉੱਕਾ ਹੀ।
 ੩੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੈੜਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਜੀਵੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ।
 ੩੩ ਉਹ ਜੀਭ।
 ੩੪ ਹੋਰ ਰਸ।
 ੩੫ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੩੬ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ।
 ੩੭ ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹਨ ਓਹ ਵੀ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਹਨ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ (ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ, ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ, ਮਾਇਆ, ਮੋਹ, ਹਉਮੈ ਆਦਿ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣਾ, ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਏਕ ਹੈ ਆਪੇ ਫਰਕੁ^੧ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਫਲੁ ਪਾਇਆ
 ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਦੇਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ
 ਗੁਬਾਰੁ^੨ ਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਸਬਦਿ ਲਗੇ ਤਿਨ ਬੁਝਿਆ^੩
^੪ਦੂਜੈ ਪਰਜ ਵਿਗੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ^੫ਗੁਰਮਤਿ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥ ਸਦਾ
 ਸਦਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਵਹਿ^੬ ਤਾ ਪਾਵਹਿ ^੭ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਣਾ
 ਕਾ ਨਿਧਾਨੁ^੮ ਏਕੁ ਹੈ ਆਪੇ ਦੇਇ ਤਾ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਵਿਛੁੜੀ
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਦੇ ਘਟਿ ਗਏ ਤਿਨਾ ਹਥਿ
 ਕਿਹੁ^੯ ਨ ਆਇਆ ॥ ਸਤਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚਿ ਮਿਲੇ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥
 ੩ ॥ ^{੧੦}ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਜਗਾਏ ॥ ਨਾਨਕ
^{੧੧}ਮਨਮੁਖਿ ਬੰਧੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਏ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ
 ੩ ॥ ਸੋਹਾਗਣੀ ਸਦਾ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ^{੧੨}ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਸਦਾ ਪਿਰੁ
 ਰਾਵਹਿ ਆਪਣਾ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੂ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਸਤਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਹਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੩}ਦੋਹਾਗਣੀ ਖਰੀਆ ਬਿਲਲਾਦੀਆ ਤਿਨਾ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ^{੧੪}ਦੂਜੈ ਭਾਇ
 ਕਰੂਪੀ ਦੂਖੁ ਪਾਵਹਿ ਆਗੈ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਣਵੰਤੀ^{੧੫} ਨਿਤ ^{੧੬}ਗੁਣ ਰਵੈ
 ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਇ ॥ ਅਉਗਣਵੰਤੀ ਕਾਮਣੀ^{੧੭} ਦੂਖੁ ਲਾਗੈ ਬਿਲਲਾਇ^{੧੮} ॥
 ੩ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ ਭਤਾਰੁ^{੧੯} ਏਕੁ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਆਪੇ ^{੨੦}ਵੇਕ ਕੀਤਿਅਨੁ ਨਾਮੇ ਲਇਅਨੁ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਵਡਹੰਸੁ
 ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਦ ਮੀਠਾ ਲਾਗਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਾਦੁ^{੨੧} ਆਇਆ ॥
 ਸਚੀ ਬਾਣੀ ^{੨੨}ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ਹਰਿ ਜੀਉ ਮਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਸਤਗੁਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਬ੍ਰਹਮੈ ਬੇਦ ਬਾਣੀ ਪਰਗਾਸੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ
 ਪਸਾਰਾ ॥ ^{੨੪}ਮਹਾਦੇਉ ਗਿਆਨੀ ਵਰਤੈ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਤਾਮਸੁ ਬਹੁਤੁ
 ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਕਿਸਨੁ ਸਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਧਾ ਕਿਤੁ ਲਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥
^{੨੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨਿ ਰਤੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਚੂਕੈ ਮੋਹ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਸਤਗੁਰ
 ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਿਸਤਾਰਾ^{੨੭} ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ਰਤੇ ਬੈਰਾਗੀ^{੨੮}
 ਪਾਇਨਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ ॥ ੪ ॥ ਏਕੋ ਸਚੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ਸਭਨਾ ਕਰੇ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ^{੨੯} ॥ ਨਾਨਕ ਇਕਸੁ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ *ਸਭਨਾ ਦੀਵਾਨੁ
 ਦਇਆਲਾ ॥ ੫ ॥ ੫ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਤਤੁ

੧ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਦੇ ਭੇਦ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੋਣਾ।	੧੭ ਇਸਤਰੀ।
੨ ਹਨੇਰਾ।	੧੮ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ।
੩ ਜਾਚਿਆ, ਸਮਝਿਆ।	੧੯ ਪਤੀ।
੪ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਹੈ।	੨੦ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਹਨ।
੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨੀ ਸੰਭਾਲ (ਪੂਰੀ ਕਰ) ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੮, ਨੋਟ ੪ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਨੋਟ ੪।	੨੧ ਸੁਾਦ।
੬ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।	੨੨ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
੭ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ।	੨੩ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵੇਦ-ਬਾਣੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ (ਰਚੀ), ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਖਿਲਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।
੮ ਖਜ਼ਾਨਾ।	੨੪ ਮਹਾਂਦੇਵ (ਸ਼ਿਵ ਜੀ) ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਹੈ।
੯ ਕੁਝ ਭੀ।	੨੫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਭਾਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਸਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਕਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰੇ।
੧੦ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇੱਛਿਆ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।	੨੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅਧੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੁਗ-ਅੰਤਰਿ-ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ।
੧੧ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।	੨੭ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੧੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾ ਨਾਲ।	੨੮ ਵੈਰਾਗਵਾਨ, ਪ੍ਰੇਮੀ।
੧੩ ਮਨਮੁਖ ਭੁੱਲੜ ਇਸਤਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।	੨੯ ਪਾਲਨ।
੧੪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰ ਕੇ ਭੈੜੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।	
੧੫ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ।	
੧੬ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।	

* ਸਭ ਦਾ ਹਾਕਮ ਇਕੋ ਦਿਆਲੂ ਹਰੀ ਹੈ ('ਦੀਵਾਨ' ਕਚਹਿਰੀ ਯਾ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਾਦ ਫਰਿਆਦ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।

ਗਿਆਨੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੇ ਲਗੈ ਧਿਆਨੁ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਨਾਮੁ
ਸਮਾਲਿ^੧ ॥ ਸਦਾ ਨਿਬਹੈ ਚਲੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਜਾਤਿ ਪਤਿ
ਸਚੁ ਸੋਇ ॥^੩ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਖਾਈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਸ
ਨੋ ਆਪਿ ਕਰੇ ਸੋ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ ਵਡਾਈ ਦੇਵੈ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥
^੪ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ^੫ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ॥
੪ ॥ ੬ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥^੬ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਸਾਦਿ ਲਗੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥
ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ^੭ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ
ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਆਪਣੇ ਸਤਗੁਰ ਵਿਟਹੁ^੮ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅਖੀ ਸੰਤੋਖੀਆ^੯ ^{੧੦} ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਮਨੁ ਸੰਤੋਖਿਆ^{੧੧} ਦੂਜਾ ਭਾਉ
ਗਵਾਇ ॥ ੨ ॥ ਦੇਹ ਸਰੀਰਿ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸਬਦਿ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਪਰਮਲੁ^{੧੨}
ਹਿਰਦੈ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ^{੧੩} ਜਿਸੁ ਵਡਭਾਗੁ ॥^{੧੪} ਗੁਰ
ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਹਜ ਬੈਰਾਗੁ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ
ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਚਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਏ ਮਨ ਨਾਮੁ
ਨਿਧਾਨੁ^{੧੫} ਤੂ ਪਾਇ ॥ ਆਪਣੇ ਗੁਰ ਕੀ ਮੰਨਿ ਲੈ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵਿਚਹੁ ਮੈਲੁ ਗਵਾਇ ॥ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
੨ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮਰਿ ਜਨਮੈ^{੧੬} ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੁ ॥ ੩ ॥
ਨਾਨਕ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥^{੧੭} ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੰਨਿ
ਵਸਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥^{੧੮} ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ
ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ ਤਾ ਮਨੁ
ਬਿਰਥਾ^{੧੯} ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥
ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਉਮੈ
ਸਭੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਓਪਤਿ^{੨੦} ਹੋਇ ॥ ਹਉਮੈ^{੨੧} ਵਡਾ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ
ਵਿਚਿ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ
ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ^{੨੨} ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ
ਆਇ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹਉਮੈ ਗਈ ਤਾ ਸਚੁ ਵਸਿਆ
ਮਨਿ ਆਇ ॥^{੨੩} ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਸਚਿ ਰਹੈ ਸਚੇ ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੧੨ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^{੨੪} ਸੇਜ ਏਕ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ॥^{੨੫} ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਰਾਵੈ ਸੁਖਸਾਗਰੁ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਯਾਦ ਕਰ।
- ੨ ਜਾਤ-ਪਾਤ।
- ੩ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਜੋ (ਸਦਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਕਰਨੀ ਸਾਰਦੇ ਹਨ (ਕਰਦੇ ਹਨ)।
- ੫ (ਆਪਣੇ) ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩, ਨੋਟ ੧੧।
- ੬ ਜੀਭ ਹਰੀ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਲੱਗ ਗਈ।
- ੭ ਰੱਜ ਗਿਆ।
- ੮ ਉਪਰੋਂ।
- ੯ ਰੱਜ ਗਈਆਂ ਹਨ।
- ੧੦ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਾਣ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੧ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ।
- ੧੨ ਚੰਦਨ।
- ੧੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
- ੧੪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੧੬ ਜਮ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੮ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੈਰ ਹੈ; ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਥਾਂ ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਸਕਦੇ (ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਤੇ ਜੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ)।
- ੧੯ ਨਿਸ਼ਫਲ, ਖ਼ਾਲੀ।
- ੨੦ ਉਤਪਤੀ। ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੀਵ ਜਨਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਵੱਡਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਜੀਵ ਬਧਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ-ਸੇਜ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਮਾਲਕ ਪਤੀ ਭੀ ਇਕ ਹੈ। (ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਇਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨ ਦਾ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣਾ ਹੈ।)
- ੨੫ ਉਸ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਉੱਚਾ ਰੂਹਾਨੀ ਰਸ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਤਰਲਾ ਹੈ।

ਮੈ ਪ੍ਰਭ ^੧ਮਿਲਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨਿ ਆਸਾ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮੇਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ^੨ ਹਉ
^੩ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਆਪਣੇ ਗੁਰੁ ਕਉ ਜਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੈ ਅਵਗਣ ਭਰਪੂਰਿ
ਸਰੀਰੇ ^੪ ॥ ਹਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਾ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੂਰੇ ॥ ੨ ॥ ^੫ਜਿਨਿ ਗੁਣਵੰਤੀ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਾਇਆ ॥ ^੬ਸੇ ਮੈ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਹਉ ਕਿਉ ਮਿਲਾ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ^੭ ॥
੩ ॥ ^੮ਹਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਥਾਕਾ ਉਪਾਵ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਗਰੀਬ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ
ਮੇਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰਾ ਹਰਿਪ੍ਰਭੁ ਸੁੰਦਰੁ ਮੈ ਸਾਰ ^{੧੦} ਨ
ਜਾਣੀ ॥ ਹਉ ^{੧੧}ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲੋਭਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ^{੧੨}ਪਿਰ
ਕਉ ਮਿਲਉ ਇਆਣੀ ^{੧੩} ॥ ਜੋ ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ^{੧੪} ਸਾਈ ਪਿਰ ਕਉ
ਮਿਲੈ ਸਿਆਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੈ ਵਿਚਿ ਦੋਸ ^{੧੫} ਹਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਿਰ
ਪਾਵਾ ॥ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਪਿਆਰੇ ਹਉ ਪਿਰ ^{੧੬}ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ
^{੧੭}ਪਿਰੁ ਰਾਵਿਆ ਸਾ ਭਲੀ ਸੁਹਾਗਣਿ ॥ ਸੇ ਮੈ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਹਉ ਕਿਆ ਕਰੀ
ਦੁਹਾਗਣਿ ^{੧੮} ॥ ੩ ॥ ਨਿਤ ਸੁਹਾਗਣਿ ਸਦਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੈ ॥ ^{੧੯}ਮੈ ਕਰਮਹੀਣ ਕਬ
ਹੀ ਗਲਿ ਲਾਵੈ ॥ ੪ ॥ ਤੂ ਪਿਰੁ ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਉ ਅਉਗੁਣਿਆਰਾ ^{੨੦} ॥ ਮੈ
ਨਿਰਗੁਣ ਬਖਸਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ੧੭ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਮੈ ਮਨਿ ^{੨੧}ਵਡੀ ਆਸ ਹਰੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਾ ॥ ਹਉ ਜਾਇ
ਪੁਛਾ ਅਪਣੇ ਸਤਗੁਰੈ ^{੨੨} ਗੁਰ ਪੁਛਿ ^{੨੩} ਮਨੁ ਮੁਗਧੁ ^{੨੪} ਸਮਝਾਵਾ ॥ ਭੂਲਾ ^{੨੫} ਮਨੁ
ਸਮਝੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਦਾ ਧਿਆਏ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਨਦਰਿ ^{੨੬} ਕਰੇ
ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਸੋ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ^{੨੭}ਹਉ ਸਭਿ ਵੇਸ ਕਰੀ
ਪਿਰ ਕਾਰਣਿ ਜੇ ਹਰਿਪ੍ਰਭ ਸਾਚੇ ਭਾਵਾ ॥ ਸੋ ਪਿਰੁ ਪਿਆਰਾ ^{੨੮}ਮੈ ਨਦਰਿ ਨ
ਦੇਖੈ ਹਉ ਕਿਉ ਕਰਿ ਧੀਰਜੁ ^{੨੯} ਪਾਵਾ ॥ ^{੩੦}ਜਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਹਉ ਸੀਗਾਰੁ
ਸੀਗਾਰੀ ਸੋ ਪਿਰੁ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਅਵਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋਹਾਗਣਿ
^{੩੧}ਜਿਨਿ ਪਿਰੁ ਰਾਵਿਅੜਾ ਸਚੁ ਸਵਰਾ ॥ ੨ ॥ ਹਉ ਜਾਇ ਪੁਛਾ ^{੩੨}ਸੋਹਾਗ
ਸੁਹਾਗਣਿ ਤੁਸੀ ਕਿਉ ਪਿਰੁ ਪਾਇਅੜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ ਮੈ ਉਪਰਿ ਨਦਰਿ ਕਰੀ
ਪਿਰਿ ਸਾਚੈ ^{੩੩}ਮੈ ਛੋਡਿਅੜਾ ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ॥ ਸਭੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਜੀਉ ਕਰਹੁ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਭ ਕਾ ^{੩੪}ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਭੈਣੇ ਮਿਲੀਐ ॥ ਆਪਨੜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ
ਨਾਨਕ ^{੩੫}ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਰਲੀਐ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਹਰਿਪ੍ਰਭ ਕਾ ਮੈ ਦੇਇ ਸਨੇਹਾ ^{੩੬} ਤਿਸੁ
ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਪਣਾ ਦੇਵਾ ॥ ਨਿਤ ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵਾ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਪਾਣੀ

- ੧ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ।
 ੨ ਪਿਆਰਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੩ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ।
 ੪ (ਮੇਰੇ) ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ।
 ੫ ਜਿਸ ਗੁਣ ਵਾਲੀ ਨੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ।
 ੬ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ।
 ੭ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?
 ੮ ਮਾਤਾ।
 ੯ ਮੈਂ ਬਥੇਰੇ ਯਤਨ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ।
 ੧੦ ਕਦਰ।
 ੧੧ ਹਰੀ-ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ (ਮਾਇਆ) ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈ।
 ੧੨ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ।
 ੧੩ ਮੂਰਖ।
 ੧੪ ਸੁਹਾਗ ਵਾਲੀ, ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ।
 ੧੫ ਕਸੂਰ, ਨੁਕਸ।
 ੧੬ ਮੈਂ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
 ੧੭ ਪਤੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ।
 ੧੮ ਪਤੀ ਦੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ, ਬੇਮੁਖ।
 ੧੯ ਮੈਨੂੰ ਅਭਾਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ (ਪਤੀ) ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਵੇ।
 ੨੦ ਅਉਗਣਹਾਰੀ ਹਾਂ।
 ੨੧ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਾਹਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ।
 ੨੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ।
 ੨੩ ਪੁੱਛ ਕੇ।
 ੨੪ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ (ਮਨ ਨੂੰ)।
 ੨੫ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ।
 ੨੬ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
 ੨੭ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵੇਸ (ਲਿਬਾਸ ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਪਤੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਾਂ।
 ੨੮ ਮੇਰੇ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਦੇਖੇ।
 ੨੯ ਸ਼ਾਂਤੀ।
 ੩੦ ਜਿਸ ਪਤੀ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮੈਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ੩੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚੇ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲਿਆ ਹੈ।
 ਸਵਰਾ=ਸਵਰ=ਸ-ਵਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਤੀ।
 ੩੨ ਸੋਹਾਗ (ਚੰਗੇ ਭਾਗ) ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ।
 ੩੩ ਮੈਂ ਮੇਰ ਤੇਰ (ਆਪਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਦਾ ਭਾਵ) ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੩੪ ਇਸ ਰਸਤੇ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।
 ੩੫ ਸਾਡੀ ਜੋਤ (ਆਤਮਾ) ਜੋਤ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੩੬ ਖ਼ਬਰ। ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਵੇ।

* ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਤਰਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਢੋਵਾਂ ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਸੇਵ ਕਰੀ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ਜੋ ^੧ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਏ ॥
 ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਆਸ ਪੁਜਾਏ ^੨ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰੁ
 ਸਜਣੁ ਮੇਰਾ ਮੇਲਿ ਹਰੇ ^੩ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਾ ॥ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ
 ਪਾਸਹੁ ^੪ਹਰਿ ਗੋਸਟਿ ਪੂਛਾਂ ^੫ਕਰਿ ਸਾਂਝੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਾ
 ਨਿਤ ਨਿਤ ਸਦ ਹਰਿ ਕੇ ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿ ਤੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ
 ਵਿਸਰੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਤੁ ਵੇਲੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ਮੇਰਾ ॥ ੫ ॥ ਹਰਿ ਵੇਖਣ
 ਕਉ ਸਭੁ ਕੋਈ ਲੋਚੈ ^੬ ਸੋ ਵੇਖੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਵਿਖਾਲੇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ^੭ ਕਰੇ
 ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ^੮ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਦਾ
 ਸਮਾਲੇ ਜਿਸੁ ਸਤਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮੇਰਾ ਮਿਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਇਕੇ
 ਹੋਏ ਹਰਿ ਜਪਿ ^੯ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਲਿਆ ॥ ੬ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਅਤਿ ਉਚਾ ^{੧੦}ਤਾ ਕਾ ਦਰਬਾਰਾ ॥ ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਕੋਟਿ
 ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਲਖ ਧਾਵੈ ॥ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਤਾ ਕਾ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੩}ਸੁਹਾਵੀ
 ਕਉਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲਾਖ ਭਗਤ ਜਾ ਕਉ
 ਆਰਾਧਹਿ ॥ ^{੧੪}ਲਾਖ ਤਪੀਸਰ ਤਪੁ ਹੀ ਸਾਧਹਿ ॥ ਲਾਖ ਜੋਗੀਸਰ ਕਰਤੇ
 ਜੋਗਾ ॥ ਲਾਖ ਭੋਗੀਸਰ ਭੋਗਹਿ ਭੋਗਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੫}ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਜਾਣਹਿ
 ਥੋਰਾ ॥ ^{੧੬}ਹੈ ਕੋਈ ਸਾਜਣੁ ਪਰਦਾ ਤੋਰਾ ॥ ^{੧੭}ਕਰਉ ਜਤਨ ਜੇ ਹੋਇ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ॥
 ਤਾ ਕਉ ਦੇਈ ਜੀਉ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ^{੧੮}ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਆਇਆ ॥
 ਦੂਖ ਭ੍ਰਮੁ ਹਮਾਰਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇਆ ਪ੍ਰਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਭੁੰਚਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਉਚਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਧਨੁ
 ਸੁ ਵੇਲਾ ਜਿਤੁ ਦਰਸਨੁ ਕਰਣਾ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾ ॥ ੧ ॥
^{੨੦}ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ਚਿਤੇਰੇ ^{੨੧} ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸਚੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ^{੨੨} ਤੁਮਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ॥ ^{੨੩}ਸੀਤਲ ਪੁਰਖ ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਸੁਜਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ਸਚੁ ਹੁਕਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ^{੨੪}ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੀ ॥ ^{੨੫}ਆਇ ਨ ਜਾਵੈ
 ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾਸ ^{੨੬}ਹਮ ਦੀਨਾ ॥ ਨਾਨਕ
^{੨੭}ਸਾਹਿਬੁ ਭਰਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ^{੨੮}ਕੋ
 ਵਿਰਲਾ ਜਾਣੈ ॥ ^{੨੯}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੈ ॥ ੧ ॥ ਸੇਵਕ ਕੀ

- ੧ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ, ਜ਼ਿਕਰ, ਗੋਸ਼ਟ।
 ੨ ਪੂਰੀ ਕਰੇ।
 ੩ ਹੇ ਹਰੀ!
 ੪ ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
 ੫ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭਿਆਲੀ ਪਾ ਕੇ।
 ੬ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
 ੮ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ।
 ੧੦ ਉਸ ਦਾ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ।
 ੧੧ ਉਸ ਦੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ (ਵਿਸਥਾਰ, ਫੈਲਾਓ) ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ।
 ੧੨ ਮਨੁੱਖ ਲੱਖ ਕ੍ਰੋੜ ਪਿਆ ਯਤਨ ਕਰੇ, ਪਰ ਤਿਲ ਭਰ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਮਹਲ (ਠਿਕਾਣੇ) ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ।
 ੧੩ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸੋਹਣਾ ਵਕਤ ਹੈ, ਸੋਹਣੀ ਘੜੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ?
 ੧੪ ਲੱਖਾਂ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਪ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਲੱਖਾਂ ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੱਖਾਂ ਆਨੰਦ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤਪੀਸਰ, ਜੋਗੀਸਰ, ਭੋਗੀਸਰ=ਮਹਾਂ ਤਪੀ, ਮਹਾਂ ਜੋਗੀ, ਵੱਡੇ ਐਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
 ੧੫ ਤੂੰ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ
- ਬੋਝੇ (ਵਿਰਲੇ) ਹੀ ਹਨ।
 ੧੬ ਹੈ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੱਜਣ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।
 ੧੭ ਮੈਂ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ (ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੱਜਣ) ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੜਦਾ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ)। ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਸੱਜਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜਾਨ ਸਦਕੇ ਕਰ ਦਿਆਂ।
 ੧੮ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ।
 ੧੯ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਲ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ; ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ। ਭੁੰਚਾ=ਭੁੰਚਿਆ=ਭੋਗਿਆ, ਖਾਧਾ, ਪੀਤਾ।
 ੨੦ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਾਤੇ।
 ੨੧ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ।
 ੨੨ ਸਲਾਹ, ਸਿਖਿਆ, ਉਪਦੇਸ਼।
 ੨੩ ਤੂੰ ਠੰਢਾ (ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ) ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੀ (ਵੇਖਦੀ) ਹੈ।
 ੨੪ ਤੂੰ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਸਭ ਦਾ ਹਾਕਮ) ਹੈਂ।
 ੨੫ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਨਾਸ-ਰਹਿਤ ਹੈ; ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੨੬ ਅਸੀਂ ਨਿਮਾਣੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ।
 ੨੭ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਲੀਣ (ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ।
 ੨੮ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅੱਧ।
 ੨੯ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਬੁੱਝਦਾ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਾਂਘ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ ਸਕਦਾ।

ਅਰਦਾਸਿ^੧ ਧਿਆਰੇ ॥ ਜਪਿ^੨ ਜੀਵਾ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥ ਜਿਸਹਿ ਜਨਾਵਹੁ^੩ ਤਿਨਹਿ ਤੁਮ ਜਾਤੇ ॥
 ੨ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਈ ਬਲਿਹਾਰੀ^੪ ॥ ਏਤ ਉਤ ਦੇਖਉ ਓਟ ਤੁਮਾਰੀ ॥
 ੩ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਗੁਣ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਦੇਖਿ ਮਨੁ
 ਰਾਤਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਃ ੫ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੫ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਰਾ ॥ ਦਾਨੁ
 ਦੇਇ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਾ ॥ ੧ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ਤੇਰੀ
 ਓਟ^{੧੦} ਪੂਰਨ ਗੋਪਾਲਾ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਹਿਆ
 ਭਰਪੂਰੇ ॥ ਨਿਕਟਿ^{੧੩} ਵਸੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੂਰੇ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ^{੧੪} ਕਰੇ
 ਸੋ ਧਿਆਏ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ੩ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ
 ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ॥ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਦੁਆਰੇ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
 ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੂ ਵਡ ਦਾਤਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿਆ^{੧੮}
 ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ^{੧੯} ॥ ਹਉ ਸੁਣਿ
 ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ
 ਪੂਰੇ ॥ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਸੰਤਾ ਧੂਰੇ ॥ ੨ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ
 ਧਾਰੇ^{੨੦} ॥ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਜਾਈ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇਰੇ
 ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖੁ ਪਾਵਾ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ^{੨੧} ॥ ਨਾ ਜੀਉ ਮਰੈ ਨ ਕਬਹੂ ਛੀਜੈ^{੨੨} ॥
 ੧ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਈਐ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਹਰਿ ਮਾਣਕ^{੨੩} ਲਾਲਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ
 ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਸਾਧੂ ਸਰਣਾ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਇ ਨਿਰਮਲ^{੨੬} ਮਨੁ ਕਰਣਾ ॥ ੩ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
 ਵੂਠਾ^{੨੭} ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਤੂਠਾ^{੨੮} ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿ ਸੋ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ^{੩੦} ॥ ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ ਵਿਸਰਹਿ
 ਤਾ ਲਾਗੈ ਹਾਵਾ^{੩੧} ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਤੂ ਸਦ ਹੀ ਸਾਥੀ^{੩੨} ॥ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ
 ਤੇ ਕਢੁ *ਦੇ ਹਾਥੀ ॥ ੨ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਤੁਮ ਹੀ ਕੀਆ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂ
 ਰਾਖਹਿ ਤਿਸੁ ਦੂਖੁ ਨ ਥੀਆ^{੩੪} ॥ ੩ ॥ ਤੂ ਏਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਰਿ ॥
 ਬਿਨਉ ਕਰੈ ਨਾਨਕੁ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਃ ੫ ॥ ਤੂ ਜਾਣਾਇਹਿ^{੩੬}
 ਤਾ ਕੋਈ ਜਾਣੈ ॥ ਤੇਰਾ ਦੀਆ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ^{੩੭} ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਅਚਰਜੁ ਕੁਦਰਤਿ

੧ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।	੨੦ ਉਹ ਵਿੱਚ (ਗਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਨ ਵਿੱਚ) ਟਿਕਾਵੇ।
੨ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਧਿਆਨ ਕਰ ਕੇ।	੨੧ ਪੀਵੀਏ।
੩ ਉਸੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।	੨੨ ਛਿਜਦਾ ਹੈ, ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
੪ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ।	੨੩ ਰਤਨ।
੫ ਏਥੇ, ਓਥੇ (ਸਭ ਥਾਈਂ) ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ (ਢੂੰਡਦਾ ਹਾਂ)।	੨੪ ਅਨੰਦ, ਸੁਖੀ।
੬ ਮੈਂ ਗੁਣ-ਗੀਣ (ਨਿਕੰਮਾ) ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਗੁਣ (ਵਡਿਆਈ, ਉਪਕਾਰ) ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ।	੨੫ ਜਿਧਰ-ਕਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੀ (ਇਕ ਆਸਰਾ) ਹੈ।
ਸਾਧੂ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ) ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।	੨੬ ਪਵਿੱਤਰ।
੭ ਦਿਲ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।	੨੭ ਵਸਿਆ ਹੈ।
੮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ।	੨੮ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਇਆ।
੯ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।	੨੯ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਿੱਤ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂ।
੧੦ ਆਸਰਾ।	੩੦ ਸੋਹਣਾ।
੧੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ)!	੩੧ ਹੋਕਾ, ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ।
੧੨ ਜਲ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ।	੩੨ ਸੰਗੀ, ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੧੩ ਨੇੜੇ।	੩੩ ਜਨਮ ਮਰਨ।
੧੪ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।	੩੪ [ਹੋਇਆ] ਹੁੰਦਾ।
੧੫ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।	੩੫ ਨਾਨਕ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
੧੬ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।	੩੬ ਬੁਝਾਵੇਂ।
੧੭ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ।	੩੭ ਬੋਲੇ, ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ, ਜਪੇ। ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
੧੮ ਰਮਿਆ, ਭਰਪੂਰ।	੩੮ ਤੂੰ ਆਪ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤ ਭੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
੧੯ ਆਸਰਾ।	

* ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ (ਫੜਾ ਕੇ)। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੜਾ ਕੇ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ।

ਤੇਰੀ ਬਿਸਮਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਕਾਰਣੁ ਆਪੇ ਕਰਣਾ ॥ ਹੁਕਮੇ
ਜੰਮਣੁ ਹੁਕਮੇ ਮਰਣਾ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ੩ ਮਨ ਤਨ ਆਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ
ਬਖਸੀਸ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*੩ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਲੋਚਾ ਮਿਲਣ ਕੀ ਪਿਆਰੇ ਹਉ ਕਿਉ^੪ ਪਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥ ਜੇ
ਸਉ^੫ ਖੇਲ ਖੇਲਾਈਐ ਬਾਲਕੁ^੬ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ 'ਬਿਨੁ ਖੀਰੇ ॥ ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਭੁਖ
ਨ ਉਤਰੈ ਅੰਮਾਲੀ^੮ ਜੇ ਸਉ ਭੋਜਨ ਮੈ ਨੀਰੇ^੯ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ^{੧੦} ਪਿਰੰਮ
ਕਾ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਕਿਉ ਮਨੁ ਧੀਰੇ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਸਜਣ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਾਈ
ਮੈ ਮੇਲਿਹੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਓਹੁ ਜੀਅ ਕੀ ਮੇਰੀ ਸਭ ਬੇਦਨ^{੧੨} ਜਾਣੈ ਨਿਤ
ਸੁਣਾਵੈ ਹਰਿ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ॥ ਹਉ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਜਿਉ
ਚਾਤ੍ਰੁ ਕੁ^{੧੩} ਜਲ ਕਉ ਬਿਲਲਾਤਾ^{੧੪} ॥ ਹਉ ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ^{੧੫} ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੀ
ਮੈ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ^{੧੬} ਰਖਿ ਲੇਤਾ ॥ ੨ ॥ ੧੭ ਹਉ ਭਈ ਉਡੀਣੀ ਕੰਤ ਕਉ
ਅੰਮਾਲੀ ਸੋ ਪਿਰੁ^{੧੮} ਕਦਿ ਨੈਣੀ ਦੇਖਾ ॥ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗਣ ਵਿਸਰੇ ਬਿਨੁ ਪਿਰ
੧੯ ਕਿਤੈ ਨ ਲੇਖਾ ॥ ਇਹੁ ਕਾਪੜੁ^{੨੦} ਤਨਿ ਨ ਸੁਖਾਵਈ^{੨੧} ਕਰਿ ਨ ਸਕਉ ਹਉ
ਵੇਸਾ ॥ ਜਿਨੀ ਸਖੀ ਲਾਲੁ ਰਾਵਿਆ^{੨੨} ਪਿਆਰਾ ਤਿਨ ਆਗੈ ਹਮ ਆਦੇਸਾ^{੨੩} ॥
੩ ॥ ਮੈ ਸਭਿ ਸੀਗਾਰ ਬਣਾਇਆ ਅੰਮਾਲੀ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਕਾਮਿ ਨ ਆਏ ॥ ਜਾ
ਸਹਿ^{੨੪} ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੀਆ ਅੰਮਾਲੀ ਤਾ^{੨੫} ਬਿਰਥਾ ਜੋਬਨੁ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ
ਤੇ ਸੋਹਾਗਣੀ ਅੰਮਾਲੀ ਜਿਨ ਸਹੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥ ਹਉ ਵਾਰਿਆ^{੨੬} ਤਿਨ
ਸੋਹਾਗਣੀ ਅੰਮਾਲੀ ਤਿਨ ਕੇ ਧੋਵਾ ਸਦ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ਜਿਚਰੁ ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ ਸਾ^{੨੭}
ਅੰਮਾਲੀ ਤਿਚਰੁ^{੨੮} ਮੈ ਜਾਣਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਰੇ ॥ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਅੰਮਾਲੀ ਤਾ ਆਸਾ ਮਨਸਾ^{੨੯} ਸਭ ਪੂਰੇ ॥ ੩੦ ਮੈ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ
ਅੰਮਾਲੀ ਪਿਰੁ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ^{੩੧} ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿਆ
ਅੰਮਾਲੀ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਲਗਿ ਪੈਰੇ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
† ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਸਚੁ ਧੁਨਿ^{੩੨} ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੩੩} ਸਚੁ ਸਲਾਹਣਾ
ਧਨੁ ਧਨੁ ਵਡਭਾਗ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ^{੩੪} ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ
ਜਾਉ ॥ ੩੫ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਤਾ ਪਾਵਹਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਬੱਬ (ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈਂ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਰਜ (ਕੰਮ ਜਾਂ ਨਤੀਜਾ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ) ਹੈਂ।
- ੨ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੩ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਮਨ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਇੱਛਾ ਹੈ।
- ੪ ਕਿਵੇਂ?
- ੫ ਸੌ, ਅਨੇਕ।
- ੬ ਬੱਚੇ ਨੂੰ।
- ੭ ਬਿਨਾਂ ਦੁੱਧ ਦੇ।
- ੮ ਹੇ ਉੱਤਮ ਸਹੇਲੀ!
- ੯ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਨੀਰੇ (ਪਰੋਸੇ) ਜਾਣ।
- ੧੦ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਦਾ।
- ੧੧ ਧੀਰਜ ਪਕੜੋ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇ।
- ੧੨ [ਸੰ: ਵੇਦਨ] ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ; ਦੁੱਖ, ਪੀੜ, ਤਕਲੀਫ਼।
- ੧੩ ਪਪੀਰਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੪ (ਜਲ ਵਾਸਤੇ) ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ (ਤੇਰੇ ਕੀ-ਕੀ ਗੁਣ) ਸਮਝ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਾਂ?
- ੧੬ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ।
- ੧੭ ਮੈਂ ਕੰਤ (ਪਤੀ) ਵਾਸਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋਈ ਹਾਂ।
- ੧੮ ਪਤੀ, ਪਿਆਰਾ।
- ੧੯ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ (ਨਿਸਫਲ ਹਨ)।
- ੨੦ ਕੱਪੜਾ (ਤਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ)।
- ੨੧ ਮੈਂ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।
- ੨੨ ਭੋਗਿਆ, ਅਨੰਦ ਲਿਆ।
- ੨੩ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।
- ੨੪ ਪਤੀ ਨੇ।
- ੨੫ ਸਾਰੀ ਜੁਆਨੀ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
- ੨੭ ਸੀ।
- ੨੮ ਤਿਚਰੁ=ਓਨਾਂ ਚਿਰ। ਜਿਚਰ=ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ।
- ੨੯ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। ਮਨ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਇੱਛਾ ਨੂੰ 'ਮਨਸਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਵਾਲੀ ਚਾਹਨਾ ਨੂੰ 'ਆਸ਼ਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੩੦ ਮੈਂ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਖ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ (ਹਰੀ) ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।
- ੩੧ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਭੋਗਿਆ।
- ੩੨ ਧੁਨੀ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਵਾਜ਼।
- ੩੩ ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੩੪ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਉਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਓ।
- ੩੫ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ।

* ਮਜ਼ਮੂਨ ਉਤਲਾ ਹੀ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਾਧਨ ਹੈ।

੧ਜਿਹਵਾ ਸਚੀ ਸਚਿ ਰਤੀ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਹੋਰੁ ਸਲਾਹਣਾ
 ਜਾਸਹਿ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਖੋਇ ॥ ੨ ॥ ਸਚੁ ਖੇਤੀ ਸਚੁ ਬੀਜਣਾ ਸਾਚਾ ਵਾਪਾਰਾ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ^੨ ਲਾਹਾ^੩ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਸਚੁ ਖਾਣਾ
 ਸਚੁ ਪੈਨਣਾ ਸਚੁ ਟੇਕ^੪ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ^੫ ਮਹਲੀ ਪਾਏ
 ਥਾਉ ॥ ੪ ॥ ੬ਆਵਹਿ ਸਚੇ ਜਾਵਹਿ ਸਚੇ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਮੂਲਿ^੭ ਨ ਪਾਹਿ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੮ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਚਿਆਰ^੯ ਹਰਿ ਸਾਚੇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੫ ॥ ਅੰਤਰੁ
 ਸਚਾ ਮਨੁ ਸਚਾ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ^{੧੦} ॥ ਸਚੈ ਥਾਨਿ^{੧੧} ਸਚੁ ਸਲਾਹਣਾ
 ਸਤਿਗੁਰ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ੬ ॥ ਸਚੁ ਵੇਲਾ ਮੂਰਤੁ^{੧੨} ਸਚੁ ਜਿਤੁ ਸਚੇ ਨਾਲਿ
 ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਚੁ ਵੇਖਣਾ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ ਸਚਾ ਸਭੁ ਆਕਾਰੁ^{੧੩} ॥ ੭ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਚੈ^{੧੪} ਮੇਲੇ ਤਾ ਮਿਲੇ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖਸੀ ਆਪੇ
 ੧੫ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ੧੬ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਦਾ
 ਓਹੁ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੧੭ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਿਆਪਿ ਰਹੀ ਅਧਿਕਾਈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਨਿਤ ਸੰਤਾਵੈ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ੧੬ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਹਜੇ ਗੁਣ ਰਵੀਜੈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ^{੨੦} ਇਸੁ
 ਜੁਗ ਮਹਿ ਦੁਲਭੁ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ^{੨੧}
 ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ^{੨੨} ਹੋਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਆਪੈ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ
 ਤਾ^{੨੩} ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਸਦਾ
 ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ^{੨੪} ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ
 ਪਾਉ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਨੀਚ ਸੇ^{੨੫} ਉਤਮ ਭਏ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਪਾਥਰੁ ਡੁਬਦਾ
 ਕਾਢਿ ਲੀਆ ਸਾਚੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੪ ॥ ੨੬ਬਿਖੁ ਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਏ ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ
 ਪਾਈ ॥ ੨੭ਅਕਹੁ ਪਰਮਲ ਭਏ ਅੰਤਰਿ ਵਾਸਨਾ ਵਸਾਈ ॥ ੫ ॥ ੨੮ਮਾਣਸ
 ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਜਗ ਮਹਿ ਖਟਿਆ ਆਇ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੬ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਬਿਖੁ ਲਗੇ ਅਹਿਲਾ^{੨੯} ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ^{੩੦} ਸੁਖਸਾਗਰੁ ਸਾਚਾ ਸਬਦੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ੭ ॥ ੩੧ਮੁਖਹੁ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਕਰੈ ਵਿਰਲੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ
 ਵਸਿਆ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਤਿਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧* ਛੰਤ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੩੨ਕਾਇਆ ਕੂੜਿ ਵਿਗਾੜਿ ਕਾਹੇ ਨਾਈਐ ॥ ਨਾਤਾ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਸਚੁ ਕਮਾਈਐ ॥

੧ ਜੀਭ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	ਗਾਵੀਏ।
੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।	੨੦ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ (ਔਖਾ ਲੱਭਦਾ ਹੈ)।
੩ ਨਫਾ।	੨੧ ਬੁੱਝ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ।
੪ ਆਸਰਾ।	੨੨ ਪਵਿੱਤਰ।
੫ ਹਰੀ ਦੇ ਮਹਲ (ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	੨੩ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ (ਜੰਮਣਾ) ਅਤੇ ਜਾਣਾ (ਮਰਨਾ) ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।	੨੪ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾਓ।
੭ ਅਸਲੋਂ, ਬਿਲਕੁਲ।	੨੫ ਤੋਂ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ।	੨੬ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਗਏ।
੯ ਸੁਰਖਰੂ।	੨੭ ਅੱਕ ਤੋਂ ਚੰਦਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਸ ਗਈ।
੧੦ [ਅ. ਸਨਾ] ਸੋਭਾ, ਜੱਸ।	੨੮ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
੧੧ ਥਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ।	੨੯ ਅ-ਲਾਹਾ=ਬਿਨਾਂ ਲਾਭ ਦੇ, ਵਿਅਰਥ, ਨਿਸਫਲ।
੧੨ ਮਹੂਰਤ, ਘੜੀ।	੩੦ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।
੧੩ ਰਚਨਾ।	੩੧ ਬਾਹਰੋਂ, ਮੂੰਹੋਂ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੯੧, ਨੋਟ ੨।
੧੪ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੇ।	੩੨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਝੂਠ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਕੇ (ਮੈਲਾ ਕਰ ਕੇ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇ।
੧੫ ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ।	
੧੬ ਇਹ ਮਨ ਦਸਾਂ ਤਰਫਾਂ ਵੱਲ (ਅਨੇਕ ਪਾਸੇ) ਦੌੜਦਾ ਹੈ।	
੧੭ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਬੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਧਿਕਾਈ=ਬਹੁਤ, ਡਾਢੇ।	
੧੮ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦੋਂਦਾ ਹੈ।	
੧੯ ਵਾਹੁ! ਵਾਹੁ! ਕਹਿ ਕੇ ਸਹਜ-ਸੁਭਾਅ ਗੁਣ	

* ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਹੈ।

੧ ਜਬ ਸਾਚ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਸਾਚਾ ਤਾਮਿ^੨ ਸਾਚਾ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ਲਿਖੇ ਬਾਝਹੁ ਸੁਰਤਿ
 ਨਾਹੀ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਗਵਾਈਐ ॥ ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ ਸੁਰਤਿ
 ਸਬਦੁ ਲਿਖਾਈਐ ॥ ਕਾਇਆ ਕੂੜਿ ਵਿਗਾੜਿ ਕਾਹੇ ਨਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ੪ ਤਾ
 ਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ ਜਾ ਤੁਝੈ ਕਹਾਇਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ
 ਭਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਮੀਠਾ ਮਨਹਿ ਲਾਗਾ ੫ ਦੂਖਿ ਡੇਰਾ ਢਾਹਿਆ ॥ ਸੁਖੁ ਮਨ
 ਮਹਿ ਆਇ ਵਸਿਆ ੬ ਜਾਮਿ ਤੈ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥ ੭ ਨਦਰਿ ਤੁਧੁ ਅਰਦਾਸਿ ਮੇਰੀ
 ਜਿੰਨਿ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਤਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ ਜਾ ਤੁਝੈ ਕਹਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ਵਾਰੀ^੮ ਖਸਮੁ ਕਢਾਏ ਕਿਰਤੁ ਕਮਾਵਣਾ ॥ ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖਿ ਝਗੜਾ
 ਪਾਵਣਾ ॥ ੯ ਨਹ ਪਾਇ ਝਗੜਾ ਸੁਆਮਿ ਸੇਤੀ ਆਪਿ ਆਪੁ ਵਵਾਵਣਾ ॥ ਜਿਸੁ
 ਨਾਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਰੀਕੀ ਜਾਇ ਕਿਆ ਰੂਆਵਣਾ ॥ ੧੦ ਜੋ ਦੇਇ ਸਹਣਾ
 ਮਨਹਿ ਕਹਣਾ ਆਖਿ ਨਾਹੀ ਵਾਵਣਾ ॥ ਵਾਰੀ ਖਸਮੁ ਕਢਾਏ ਕਿਰਤੁ
 ਕਮਾਵਣਾ ॥ ੩ ॥ ਸਭ ਉਪਾਈਅਨੁ^{੧੧} ਆਪਿ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੧੨ ਕਉੜਾ
 ਕੋਇ ਨ ਮਾਰੈ ਮੀਠਾ ਸਭ ਮਾਰੈ ॥ ਸਭੁ ਕੋਇ ਮੀਠਾ ਮੰਗਿ ਦੇਖੈ ਖਸਮ ਭਾਵੈ
 ਸੋ ਕਰੇ ॥ ੧੩ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਕਰਣੀ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਨ ਸਮਸਰੇ ॥ ਨਾਨਕਾ
 ਜਿਨ ਨਾਮੁ ਮਿਲਿਆ ਕਰਮੁ ਹੋਆ ਧੁਰਿ ਕਦੇ ॥ ਸਭ ਉਪਾਈਅਨੁ ਆਪਿ
 ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਤੇਰਾ
 ਨਾਮੁ ਵਖਾਣਾ^{੧੪} ॥ ਸਭ ਉਪਾਈਐ ਆਪਿ ੧੫ ਆਪੇ ਸਰਬ ਸਮਾਣਾ ॥ ਸਰਬੇ
 ਸਮਾਣਾ ਆਪਿ ਤੂਹੈ ੧੬ ਉਪਾਇ ਧੰਧੈ ਲਾਈਆ ॥ ਇਕਿ ਤੁਝ ਹੀ ਕੀਏ ਰਾਜੇ
 ਇਕਨਾ ੧੭ ਭਿਖ ਭਵਾਈਆ ॥ ੧੮ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਤੁਝੁ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਏਤੁ ਭਰਮਿ
 ਭੁਲਾਣਾ ॥ ਸਦਾ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਅਪਣੀ ਤਾਮਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ
 ਤੇਰਾ ਹੈ ਸਾਚਾ ਸਦਾ ਮੈ ਮਨਿ ਭਾਣਾ ॥ ਦੂਖੁ ਗਇਆ ਸੁਖੁ ਆਇ ਸਮਾਣਾ ॥
 ਗਾਵਨਿ ੧੯ ਸੁਰਿ ਨਰ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣਾ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣ ਗਾਵਹਿ
 ਜੋ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਹੇ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਚੇਤਹਿ ਨਾਹੀ ਅਹਿਲਾ^{੨੦} ਜਨਮੁ
 ਗਵਾਵਹੇ ॥ ਇਕਿ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਨ ਚੇਤਹਿ ਮੂਲੇ^{੨੧} ਜੋ ਆਇਆ ਤਿਸੁ ਜਾਣਾ ॥
 ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਸਦਾ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ਮੈ ਮਨਿ ਭਾਣਾ ॥ ੨ ॥ ੨੨ ਤੇਰਾ ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥ ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ੨੩ ਭਾਉ ਕਰਿ ੨੪ ਲਾਗਾ ਸਾਉ ਪਰਾਣੀ ॥
 ਸਾਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਨਾ ਲਾਗਾ ਜਿਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨੫ ਨਾਮਿ ਤੇਰੈ ਜੋਇ
 ਰਾਤੇ ਨਿਤ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ ॥ ੨੬ ਇਕੁ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਹੋਇ ਸੰਜਮੁ ਜਾਮਿ
 ਨ ਏਕੁ ਪਛਾਣੀ ॥ ਵਖਤੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸਦਾ ਤੇਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਜਦ ਸੱਚ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚਾ ਬਣੇ।
 ੨ ਤਦੋਂ, ਤਾਂ।
 ੩ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਐਵੇਂ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਖਪੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਭੀ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੀਏ ਉਥੇ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਆਖੀਏ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਨਕਸ਼ ਕਰੀਏ।
 ੪ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਤਦ ਕਹਿ (ਸਿਮਰ) ਸਕਿਆ ਜਦ ਤੂੰ ਸਿਮਰਾਇਆ।
 ੫ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੇਰਾ ਡੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ; ਉਹ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ।
 ੬ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ।
 ੭ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਣਿਆ ਹੈ।
 ੮ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੇਣਾ। ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਸਾਡੀ ਕਮਾਈ ਕਿਰਤ (ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ) ਮੂਜਬ ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ (ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ); ਏਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਆਖ ਕੇ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਪਾਣਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਪਾਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਓਹੀ ਹੈ)।
 ੯ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਵਸਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਕੀ (ਬਰਾਬਰੀ) ਕਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜਾ ਕੇ ਰੋਈਏ (ਦੁਖੀ ਹੋਈਏ)?
 ੧੦ ਜੋ ਦੇਵੇ ਸੋ ਸਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਝਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖ ਕੇ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਬਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ)। ਵਾਵਣਾ=ਵਜਾਉਣਾ, ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਫਿਰਨਾ, ਬਕਣਾ।
 ੧੧ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
 ੧੨ ਦੁੱਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ, ਸਭ ਕੋਈ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੋਈ ਸੁਖ ਮੰਗਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਦਾ ਓਹੀ ਹੈ।
 ੧੩ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨਾਮ ਦੇ ਤੁਲ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਦੀ (ਚਿਰੋਕਣੀ) ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹੋਂ) ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ।
 ੧੪ ਉਚਰਾਂ, ਸਿਮਰਾਂ, ਜਪਾਂ।
 ੧੫ ਆਪੇ ਸਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਭੀਖ ਮੰਗਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤੂੰ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ (ਪਿਆਰਾ) ਲਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਭੁਲੇਵੇਂ ਵਿੱਚ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਚਾਤਰ ਹਨ।
 ੨੦ ਵਿਅਰਥ।
 ੨੧ ਅਸਲੋਂ, ਕਦੇ ਭੀ।
 ੨੨ ਤੇਰਾ ਵੇਲਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ (ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਯਾਦ ਆਵੇਂ)।
 ੨੩ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
 ੨੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ (ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ) ਸੁਆਦ (ਰਸ) ਲੱਗਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਚੇ ਹਨ, ਓਹ ਨਿੱਤ ਵਧਦੇ ਫੁੱਲਦੇ ਹਨ।
 ੨੬ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇਕ ਭੀ ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸੰਜਮ ਨਹੀਂ, ਜਾਮਿ (ਜਦੋਂ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ) ਓਹ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ (ਮੰਨਦੇ)।

* ਇਹ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪੀਏ? ਪਹਿਲੋਂ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਵਡਿਆਈ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ਫਿਰ ਅਲਖ ਅਪਾਰ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਛੰਤ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ।)

ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ^੧ ਸਾਚੇ ਨਾਵੈ ॥ ਰਾਜੁ ਤੇਰਾ ਕਬਹੁ ਨ ਜਾਵੈ^੨ ॥ ਰਾਜੋ ਤ ਤੇਰਾ
 ਸਦਾ ਨਿਹਚਲੁ^੩ ਏਹੁ ਕਬਹੁ ਨ ਜਾਵਏ ॥ ਚਾਕਰੁ^੪ ਤ ਤੇਰਾ ਸੋਇ ਹੋਵੈ ਜੋਇ
 ਸਹਜਿ^੫ ਸਮਾਵਏ ॥ ਦੁਸਮਨੁ ਤ^੬ ਦੂਖੁ 'ਨ ਲਗੈ ਮੂਲੇ ਪਾਪੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਏ ॥
 ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਦਾ ਹੋਵਾ ਏਕ ਤੇਰੇ ਨਾਵਏ ॥ ੪ ॥ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਭਗਤ
 ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਕੀਰਤਿ^੭ ਕਰਹਿ ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੈ ਦੁਆਰੇ ॥ ਜਪਹਿ ਤ ਸਾਚਾ ਏਕੁ
 ਮੁਰਾਰੇ^{੧੦} ॥ ਸਾਚਾ ਮੁਰਾਰੇ^{੧੧} ਤਾਮਿ ਜਪਹਿ ਜਾਮਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਵਹੇ ॥ ਭਰਮੋ
 ਭੁਲਾਵਾ ਤੁਝਹਿ ਕੀਆ^{੧੨} ਜਾਮਿ ਏਹੁ ਚੁਕਾਵਹੇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਕਰਹੁ
 ਕਿਰਪਾ ਲੇਹੁ ਜਮਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਭਗਤ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ਵਡੇ
 ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ^{੧੩} ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥ ਕਿਉ ਕਰਿ ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਹਉ ਆਖਿ ਨ
 ਜਾਣਾ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਤਾ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣਾ ॥ ਸਾਚੇ ਪਛਾਣਾ ਤਾਮਿ ਤੇਰਾ ਜਾਮਿ
 ਆਪਿ ਬੁਝਾਵਹੇ ॥ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸੰਸਾਰਿ^{੧੪} ਕੀਏ ਸਹਸਾ^{੧੫} ਏਹੁ ਚੁਕਾਵਹੇ ॥
 ਬਿਨਵੰਤਿ^{੧੬} ਨਾਨਕੁ ਜਾਇ ਸਹਸਾ ਬੁਝੈ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੈ
 ਆਪਿ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ^{੧੭} ਤੇਰੇ ਬੰਕੇ ਲੋਇਣ ਦੰਤ ਰੀਸਾਲਾ ॥ ਸੋਹਣੇ
 ਨਕ ਜਿਨ ਲੰਮੜੇ^{੧੮} ਵਾਲਾ ॥ ^{੧੯} ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਢਾਲਾ ॥ ਸੋਵੰਨ^{੨੦}
 ਢਾਲਾ ^{੨੧} ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਾਲਾ ਜਪਹੁ ਤੁਸੀ ਸਹੇਲੀਹੋ ॥ ^{੨੨} ਜਮ ਦੁਆਰਿ ਨ ਹੋਹੁ
 ਖੜੀਆ ^{੨੩} ਸਿਖ ਸੁਣਹੁ ਮਹੇਲੀਹੋ ॥ ^{੨੪} ਹੰਸ ਹੰਸਾ ਬਗ ਬਗਾ ਲਹੈ ਮਨ ਕੀ
 ਜਾਲਾ ॥ ਬੰਕੇ ਲੋਇਣ ਦੰਤ ਰੀਸਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵੀ ^{੨੫} ਮਧੁਰਾੜੀ
 ਬਾਣੀ ॥ ਕੁਹਕਨਿ ਕੋਕਿਲਾ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ ॥ ^{੨੬} ਤਰਲਾ ਜੁਆਣੀ ਆਪਿ
 ਭਾਣੀ ਇਛ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੀਏ ॥ ^{੨੭} ਸਾਰੰਗ ਜਿਉ ਪਗੁ ਧਰੈ ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ ਆਪਿ
 ਆਪੁ ਸੰਪੂਰਏ ॥ ^{੨੮} ਸ੍ਰੀਰੰਗ ਰਾਤੀ ਫਿਰੈ ਮਾਤੀ ਉਦਕੁ ਗੰਗਾ ਵਾਣੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ
 ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵੀ ਮਧੁਰਾੜੀ ਬਾਣੀ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^{੨੯} ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਤੀ ਮੁਈਏ ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਨਾਰੇ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ
 ਮਿਲਿ ਰਹੀ ਮੁਈਏ ^{੩੦} ਪਿਰੁ ਰਾਵੇ ਭਾਇ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਚੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੀ
^{੩੧} ਕੰਤਿ ਸਵਾਰੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ^{੩੨} ਨੇਹੁ ਰਚਾਇਆ ॥ ਆਪੁ^{੩੩} ਗਵਾਇਆ
 ਤਾ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਸਾਧਨ^{੩੪} ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ
^{੩੫} ਪ੍ਰੇਮ ਕਸਾਈ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧਨ ਮੇਲਿ ਲਈ ਪਿਰਿ
 ਆਪੇ ^{੩੬} ਸਾਚੈ ਸਾਹਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਨਿਰਗੁਣਵੰਤੜੀਏ^{੩੭} ਪਿਰੁ ਦੇਖਿ

- ੧ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ!
 ੨ ਮਿਟਦਾ।
 ੩ ਅਟੱਲ।
 ੪ ਦਾਸ।
 ੫ ਸਹਜ ਵਿੱਚ, ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ।
 ੬ ਅਤੇ।
 ੭ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 ੮ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੯ ਜਸ।
 ੧੦ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਪਰਮੇਸ਼ਰ।
 ੧੧ ਤਾਮਿ=ਤਦੋਂ। ਜਾਮਿ=ਜਦੋਂ।
 ੧੨ ਜਦੋਂ ਇਹ (ਭਰਮ) ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਂ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ
 ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਮ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਜੋ ਸਮਝਿਆ ਨਾ ਜਾਏ, ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ
 (ਅੰਤ) ਨਾ ਹੋਵੇ।
 ੧੪ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ।
 ੧੫ ਭਰਮ।
 ੧੬ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਬਾਕੇ ਅਤੇ ਦੰਦ ਸੋਹਣੇ ਹਨ।
 ਰੀਸਾਲਾ=ਰਸ ਦਾ ਘਰ, ਸੋਹਣੇ।
 ੧੮ ਲੰਮੇ।
 ੧੯ ਸੋਨੇ ਦੀ ਦੇਹ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਢਲੀ ਹੋਈ।
 ੨੦ ਸੁਵਰਨ, ਸੋਨੇ ਦੀ।
 ੨੧ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗ ਗੋਡਿਆਂ
 ਤਕ ਮਾਲਾ।
 ੨੨ ਜਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਖੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ
 ਜਾਓਗੀਆਂ (ਲੇਖਾ ਦੇਣ ਲਈ)।
 ੨੩ ਹੇ ਇਸਤਰੀਓ! ਸਿਖਿਆ ਸੁਣੋ। ਮਹੇਲੀਹੋ=
 ਮਹਿਲੀਓ, ਇਸਤਰੀਓ।

- ੨੪ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ) ਮਨ ਦੀ ਜੰਗਾਲ
 (ਮੈਲ) ਉਤਰ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਬਗਲਿਆਂ
 (ਮਹਾਂ ਪਖੰਡੀਆਂ) ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹੰਸ (ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ),
 ਹੋ ਜਾਓਗੀਆਂ।
 ੨੫ ਤੇਰੀ ਬੋਲੀ ਇਉਂ ਮਿੱਠੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਇਲਾਂ
 ਕੂਕਦੀਆਂ ਹਨ; ਤੇਰੀ ਜਵਾਨੀ ਚਮਕਦੀ
 (ਸੋਹਣੀ) ਹੈ।
 ੨੬ ਓਹ ਚਮਕਦੀ ਜਵਾਨੀ ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ
 ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਸਤ
 ਹੋਵੇ।
 ੨੭ ਉਸ ਹਾਥੀ ਵਾਕੁਰ ਮਟਕ-ਮਟਕ ਕੇ ਪੈਰ ਧਰਦਾ
 ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੋ
 ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
 ੨੮ (ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ)
 ਵਿਸ਼ਵ-ਪਤੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ
 ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਕੁਰ। ਸ੍ਰੀ
 ਰੰਗ=[ਲਛਮੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਲਖਮੀ
 ਦਾ ਪਤੀ] ਹਰੀ।
 ੨੯ ਹੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈਏ
 ਮਰ-ਜਾਣੀਏ! ਹੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀਏ! (ਇਕ
 ਇਸਤਰੀ ਦੂਜੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ
 'ਮੁਈਏ' ਜਾਂ 'ਮਰ-ਜਾਣੀਏ' ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।)
 ੩੦ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।
 ੩੧ ਪਤੀ ਨੇ ਸਵਾਰੀ, ਸਨਮਾਨੀ।
 ੩੨ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਇਆ।
 ੩੩ ਆਪਾ, ਹਉਮੈ।
 ੩੪ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਵਾਲੀ, ਨੇਕ ਚਲਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ।
 ੩੫ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ।
 ੩੬ ਸੱਚੇ ਪਤੀ ਨੇ।
 ੩੭ ਹੇ ਗੁਣ-ਗੀਣ ਇਸਤਰੀਏ!

* ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਹਦੂਰੇ^੧ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਮੁਈਏ ਪਿਰੁ ^੩ਰਵਿ ਰਹਿਆ
 ਭਰਪੂਰੇ ਰਾਮ ॥ ਪਿਰੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ਵੇਖੁ ਹਜੂਰੇ ^੪ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ
 ਜਾਤਾ ॥ ^੫ਧਨ ਬਾਲੀ ਭੋਲੀ ਪਿਰੁ ਸਹਜਿ ਰਾਵੈ ਮਿਲਿਆ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ ॥
 ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ^੬ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖਿਆ ^੭ਹਰਿ ਸਰਿ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰੇ ॥
 ਨਾਨਕ ^੮ਕਾਮਣਿ ਸਾ ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਸਬਦੇ ਰਹੈ ਹਦੂਰੇ ॥ ੨ ॥ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਾਇ
 ਪੂਛਹੁ ਮੁਈਏ ਜਿਨੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ^੯ਗਵਾਇਆ ॥ ਪਿਰ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਪਾਇਓ
 ਮੁਈਏ ਜਿਨੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਨ ਗਵਾਇਆ ॥ ਜਿਨੀ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਤਿਨੀ
 ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ^{੧੦}ਰੰਗ ਸਿਉ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ ॥ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ^{੧੧}ਸਹਜੇ
 ਮਾਤੀ ^{੧੨}ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਕਾਮਣਿ ਵਡਭਾਗੀ ਅੰਤਰਿ ਲਿਵ^{੧੩}
 ਲਾਗੀ ਹਰਿ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ^{੧੪} ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਸਹਜੇ ਰਾਤੀ ਜਿਨਿ
 ਸਚੁ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮੁਈਏ ਤੂ ਚਲੁ ^{੧੫}ਗੁਰ ਕੈ
 ਭਾਏ ॥ ਹਰਿ ਵਰੁ^{੧੬} ਰਾਵਹਿ ਸਦਾ ਮੁਈਏ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੧੭} ਵਾਸਾ ਪਾਏ ॥ ਨਿਜ
 ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਏ ^{੧੮}ਸਬਦੁ ਵਜਾਏ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾਗੀ ॥ ^{੧੯}ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ
 ਜੋਬਨੁ ਬਾਲਾ ਅਨਦਿਨੁ ਕੰਤਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਵਰੁ ਸੋਹਾਗੋ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੋ
 ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਜਾ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ
 ਭਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਭੁ ਵਾਪਾਰੁ ਭਲਾ
 ਜੇ ਸਹਜੇ ਕੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ਲਾਹਾ^{੨੧} ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ
 ਰਾਮ ॥ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਲੀਜੈ ਹਰਿ ਰਾਵੀਜੈ^{੨੨} ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥
^{੨੩}ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਵਗਣ ਵਿਕਣਹਿ ਆਪੈ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ^{੨੪} ਪਾਈ
 ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ^{੨੫}
 ਗੁਰਮੁਖਿ^੨ ਵਿਰਲੈ ਕੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੇਤੀ ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ ਬੀਜੀਐ
 ਹਰਿ ਲੀਜੈ ਸਰੀਰਿ ਜਮਾਏ ਰਾਮ ॥ ^{੨੭}ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰਿ ਰਸੁ ਭੁੰਚੁ ਤੂ
 ਲਾਹਾ ਲੈ ਪਰਥਾਏ ਰਾਮ ॥ ਲਾਹਾ ਪਰਥਾਏ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ^{੨੮}ਧਨੁ ਖੇਤੀ
 ਵਾਪਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ਬੂਝੈ ਗੁਰ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ^{੨੯}ਮਨਮੁਖ
 ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਥਾਕੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਨ ਜਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਬੀਜਿ ਮਨ
 ਅੰਦਰਿ ^{੩੦}ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਏ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਵਾਪਾਰਿ ਸੇ ਜਨ ਲਾਗੇ ਜਿਨਾ
^{੩੧}ਮਸਤਕਿ ਮਣੀ ਵਡਭਾਗੋ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਜ ਘਰਿ^{੧੭} ਵਸਿਆ
^{੩੨}ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਬੈਰਾਗੋ ਰਾਮ ॥ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੋ ਸਚਿ ਬੈਰਾਗੋ ਸਾਚਿ ਰਤੇ
 ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ^{੩੩} ਸਬਦੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥

- ੧ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੩ (ਹਰ ਥਾਂ) ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੪ ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ। (ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਲਈ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗੁਣ, ਰੂਪ ਤੇ ਨਾਮ ਵਟਾਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।)
- ੫ ਇਸਤਰੀ (ਖੋਜੀ ਮਨੁੱਖ) ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀ ਅੰਜਾਣੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਖਿਆ (ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ, ਗੁਣ ਗਾਏ)।
- ੭ ਹਰੀ-ਸਰੋਵਰ (ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ) ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੮ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੯ ਆਪਾ ਭਾਵ।
- ੧੦ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਈ।
- ੧੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਨਿੱਤ) ਨਾਮ ਉਚਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਇਕ-ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
- ੧੪ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਇਆ।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ, ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੧੬ ਪਤੀ।
- ੧੭ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ (ਵਾਸਾ ਪਾ ਕੇ, ਟਿਕ ਕੇ)।
- ੧੮ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਜਾਏ (ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ, ਸਿਮਰੇ)।
- ੧੯ ਜੋ ਪਤੀ ਚੋਜੀ (ਰੰਗੀਲਾ) ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੰਤ (ਪਤੀ) ਨੇ ਨਿੱਤ ਉਸ ਨੂੰ

- ਸਵਾਰਿਆ (ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ) ਹੈ। ਹਰੀ ਪਤੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਜੋਬਨ-ਬਾਲਾ=ਜਿਸ ਦਾ ਛੋਟਿਆਂ ਵਾਲਾ ਜੋਬਨ ਹੈ, ਨਵ-ਜੋਬਨ, ਉਠਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ। ਸੁਹਾਗ= ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਪਤੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਭੀ ਕਾਰਜ ਕਰੀਏ ਉਹ ਸਭ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਹਜ ਨਾਲ (ਧੀਰਜ ਨਾਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ, ਸੱਚੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ) ਕਰੀਏ।
- ੨੧ ਨਛਾ ਇਹ ਹੈ।
- ੨੨ ਉਚਾਰਣ ਕਰੀਏ, ਸਿਮਰੀਏ।
- ੨੩ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ, ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗੀਏ।
- ੨੪ ਗੁਰਮਤ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੫ ਅਸਚਰਜ, ਅਣੋਖੀ।
- ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਖੇਤੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀਏ।
- ੨੭ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੁਆਦ ਲੈ ਅਤੇ ਪਰਥਾਏ (ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ) ਵੀ ਲਾਭ ਲੈ। 'ਲਾਹਾ ਲੈ ਪਰਥਾਇ' (ਓਅੰਕਾਰ)। 'ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਚਲਣਾ ਪਰਥਾਏ' (ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੨੨)।
- ੨੮ ਇਹ ਖੇਤੀ ਤੇ ਵਪਾਰ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹੈ।
- ੨੯ (ਗੁਰਮੁਖ ਖੇਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ) ਮਨਮੁਖ ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਕਰ ਕੇ ਟੁੱਟ ਗਏ, ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ।
- ੩੦ ਸੱਚੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ, ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਨਾਲ।
- ੩੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮਣੀ ਹੈ।
- ੩੨ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਬੈਰਾਗੀ (ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ) ਹੋਏ ਹਨ।
- ੩੩ ਝੱਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

* ਇਸ ਛੰਤ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਤੇ 'ਖੇਤੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ 'ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਸਭੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ' ਦੱਸ ਕੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੁੱਝਣਾ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਲਾਗਿ ਮਤਿ ਉਪਜੈ ^੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸੋਹਾਗੋ ॥ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ
 ਮਿਲੈ ^੨ਭਉ ਭੰਜਨੁ ਹਰਿ ਰਾਵੈ ਮਸਤਕਿ ^੩ਭਾਗੋ ॥ ੩ ॥ ^੪ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਸਭੁ
 ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਹੁਕਮੇ ਮੰਨਿ ਵਡਿਆਈ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਹੁਕਮੇ
 ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ਰਾਮ ॥ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲਾਈ ਸਹਜਿ ^੫ਸਮਾਈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ
 ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ਭਉ ਭੰਜਨੁ
 ਪਾਇਆ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
^੬ਨਿਰੰਜਨੁ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਹੁਕਮੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ
 ਮਹਲਾ ੩ ॥ *ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿ ^੭ਜੀਉ ॥ ਆਪਣੈ ਘਰਿ
 ਤੂ ਸੁਖਿ ਵਸਹਿ ^੮ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜਮਕਾਲੁ ਜੀਉ ॥ ^੯ਕਾਲੁ ਜਾਲੁ ਜਮੁ ਜੋਹਿ
 ਨ ਸਾਕੈ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ਸਦਾ ਸਚਿ ਰਤਾ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ^{੧੦}
^{੧੧}ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਰਹਾਏ ॥ ^{੧੨}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਭਰਮਿ ਵਿਗੁਤੀ ਮਨਮੁਖਿ ਮੋਹੀ
 ਜਮਕਾਲਿ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥
 ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੈ ਨਿਧਾਨੁ ^{੧੩}ਹੈ ਬਾਹਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥ ਜੋ
 ਭਾਵੈ ਸੋ ^{੧੪}ਭੁੰਚਿ ਤੂ ^{੧੫}ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ
 ਮਨ ਮੇਰੇ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੁਲੇ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੇ
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ^{੧੮}ਛੂਟੈ ਨਾਹੀ ਸਭ ਬਾਧੀ ਜਮਕਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੈ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਤੂ ਬਾਹਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥ ੨ ॥ ਮਨ
 ਮੇਰਿਆ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ^{੧੯}ਪਾਇ ਕੈ ^{੨੦}ਇਕਿ ਸਚਿ ਲਗੇ ਵਾਪਾਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰਾ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ਨਾਮੇ ਨਉ ਨਿਧਿ ^{੨੧}ਪਾਈ ॥ ^{੨੨}ਮਨਮੁਖ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿਆਪੇ
 ਦੂਖਿ ਸੰਤਾਪੇ ਦੂਜੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਣੇ ਸਚਿ
 ਰਤੇ ਅਧਿਕਾਈ ^{੨੩} ॥ ਨਾਨਕ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ^{੨੪}ਹੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਸੇ ਜਨ ਵਡਭਾਗੀ
 ਰਾਮ ॥ ਜੋ ਮਨੁ ਮਾਰਹਿ ਆਪਣਾ ਸੇ ਪੁਰਖ ਬੈਰਾਗੀ ^{੨੫}ਰਾਮ ॥ ਸੇ ਜਨ ਬੈਰਾਗੀ
 ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ^{੨੬}ਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਅਤਿ
 ਗੂੜੀ ^{੨੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜੇ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ^{੨੮}ਇਕ ਕਾਮਣਿ ਹਿਤਕਾਰੀ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਪਿਆਰੀ ਮਨਮੁਖ ਸੋਇ ਰਹੇ ਅਭਾਗੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਸੇਵਹਿ
 ਗੁਰੁ ਅਪਣਾ ਸੇ ਪੂਰੇ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩੧ ॥ ^{੨੯}ਰਤਨ
 ਪਦਾਰਥ ਵਣਜੀਅਹਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਈ ਰਾਮ ॥ ਲਾਹਾ ਲਾਭੁ ਹਰਿ

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸੁਹਾਗ ਵਜੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੩ ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
- ੪ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਚੰਗਾ ਵਣਜ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
- ੬ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜਿਸ ਤੋੜੀ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ ਨਾ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੭ ਸੰਭਾਲ, ਯਾਦ ਕਰ।
- ੮ ਮੌਤ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ (ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ)।
- ੯ ਮੌਤ ਵਾਲੀ ਫ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਜਮ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ), ਜੇ ਸੱਚੇ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ (ਹਰੀ ਵਿੱਚ) ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਰੱਖੇ।
- ੧੦ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੧੧ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋਈ, ਆਪ-ਹੁਦਰੀ ਆਤਮਾ ਜਮਕਾਲ ਨੇ ਮੋਹ (ਠੱਗ) ਲਈ।
- ੧੩ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਢੂੰਡਦਾ ਫਿਰ।
- ੧੪ ਤੂੰ ਖਾਹ (ਸੁਖ ਮਾਣ ਲੈ)।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾ।

- ੧੬ ਸਹਾਈ, ਮਿੱਤਰ, ਮਦਦਗਾਰ।
- ੧੭ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲੋਕ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਗੁਮਰਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਜਮਕਾਲ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੧੯ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼।
- ੨੦ ਇਕ (ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ) ਸੱਚ ਦੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੨੧ ਉੱਤਮ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਨੌਂ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੨ ਮਨਮੁਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਵਿੱਚ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ) ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੩ ਖੂਬ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੨੪ ਦੁਰਲਭ, ਔਖਾ ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ।
- ੨੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ ਅਚਲ (ਪੱਕੀ) ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਅਡੋਲ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ।
- ੨੮ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਐਸੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਮੋਹ ਦੁਆਰਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਓਹ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਅਭਾਗੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੁੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਗਾਫ਼ਲ ਹਨ)।
- ੨੯ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ (ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ) ਦਾ ਵਣਜ ਤਾਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਮੱਤ ਬਖ਼ਸ਼ੇ। ਇਸ ਵਣਜ ਵਿੱਚ ਨਫ਼ਾ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਭਾਵ ਆਵਾ-ਗੌਣ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਆਪਣਾ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਗੁਰੂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਤੇ ਹੋਰ ਖੋਟ ਸੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਭਗਤਿ ਹੈ ^੧ਗੁਣ ਮਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਈ ਰਾਮ ॥ ਗੁਣ ਮਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਏ ਜਿਸੁ
 ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ਲਾਹਾ ਭਗਤਿ ਸੈਸਾਰੇ ^੨ ॥ ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ^੩ਦੂਜੈ ਪਤਿ
 ਖੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥ ਵਖਰੁ ^੪ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਲਾਭੁ ਹੈ ਜਿਸ ਨੋ ^੫ਏਤੁ
 ਵਾਪਾਰਿ ਲਾਏ ॥ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵਣਜੀਅਹਿ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਇ ਬੁਝਾਏ ॥
 ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਹੈ ਖੋਟਾ ਇਹੁ ਵਾਪਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ^੬ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ
 ਖਾਵਣੀ ਬਹੁ ਵਧਹਿ ਵਿਕਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਬਹੁ ਵਧਹਿ ਵਿਕਾਰਾ ^੭ਸਹਸਾ ਇਹੁ
 ਸੰਸਾਰਾ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ^੮ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਬਿਨੁ
 ਬੂਝੇ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ^੯ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਕਦੇ ਨ ਚੂਕੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਿਆਰਾ ॥
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਹੈ ਖੋਟਾ ਇਹੁ ਵਾਪਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਸਭਿ
 ਪਰਖੀਅਨਿ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਕੈ ਦਰਬਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਖੋਟੇ ਦਰਗਹ ^{੧੦}ਸੁਟੀਅਨਿ ਉਭੇ
 ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਉਭੇ ਕਰਨਿ ਪੁਕਾਰਾ ^{੧੧}ਮੁਗਧ ਗਵਾਰਾ ਮਨਮੁਖਿ ^{੧੨}
 ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਬਿਖਿਆ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ
 ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਸੰਤਾ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਖਟੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਖੋਟੇ ਖਰੇ
 ਪਰਖੀਅਨਿ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਵਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ^{੧੩}ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ
 ਹੋਰੁ ਕਰਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਈ ਰਾਮ ॥ ^{੧੪}ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਲਾਇਸੀ ਜਿਉ ਤਿਸ
 ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰਾਮ ॥ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਆਪਿ ਕਰਾਈ ^{੧੫}ਵਰੀਆਮੁ
 ਨ ਫੁਸੀ ਕੋਈ ॥ ^{੧੬}ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਕਰਮਿ ਬਿਧਾਤਾ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਸੋਈ ॥
^{੧੭}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ
 ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਹੋਰੁ ਕਰਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩* ॥
 ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਚਾ ਵਾਪਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਵਣਜੀਐ ^{੧੮}ਅਤਿ ਮੋਲੁ ਅਫਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਅਤਿ ਮੋਲੁ ਅਫਾਰਾ ਸਚ ਵਾਪਾਰਾ
 ਸਚਿ ਵਾਪਾਰਿ ਲਗੇ ਵਡਭਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਭਗਤੀ ਰਾਤੇ ਸਚਿ ਨਾਮਿ
 ਲਿਵ ^{੧੯}ਲਾਗੀ ॥ ^{੨੦}ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ ਸਚੁ ਪਾਏ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤਿਨ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਾਚੈ ਕੇ ਵਾਪਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹੰਉਮੈ
 ਮਾਇਆ ਮੈਲੁ ਹੈ ^{੨੧}ਮਾਇਆ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲਾ ^{੨੨}
 ਰਸਨਾ ^{੨੩}ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ਰਾਮ ॥ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ^{੨੪}ਅੰਤਰੁ ਭੀਜੈ ਸਾਚ
 ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ^{੨੫}ਅੰਤਰਿ ਖੂਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਸਬਦੇ ਕਾਢਿ ਪੀਐ
 ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ਜਿਸੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋਈ ਸਚਿ ਲਾਗੈ ^{੨੬}ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਰ ਹੰਉਮੈ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ॥ ੨ ॥ ਪੰਡਿਤ

- ੧ ਗੁਣੀ (ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਣ ਵਾਲਾ) ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ।
- ੩ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ ਗੁਆ ਲਈਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਨਾਮ ਆਸਰੇ ਵਜੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਸੌਦਾ।
- ੫ ਇਸ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਲਾਵੇ।
- ੬ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ) ਝੁਠ ਬੋਲ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ (ਅਧਰਮ ਦਾ ਖੱਟਿਆ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸ ਵਧਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸ਼ੱਕ ਭਰਮ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ “ਜੋ ਬਦਲਦਾ ਰਹੇ”, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ ਟਿਕਾਓ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਇਆਂ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ੱਕ ਵਾਲਾ ਹਿਰਦਾ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।)
- ੮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਝਗੜਾ (ਬਹਿਸ) ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਦੇ ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੧੦ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ੍ਹੇ ਸੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਖੜੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਅਸੱਭਸ਼।
- ੧੨ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨੇ।
- ੧੩ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਏ (ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੀਏ) ? ਜਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।
- ੧੪ ਜਿਤੁ=ਜਿਧਰ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ। ਤਿਤੁ=ਉਧਰ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ।
- ੧੫ ਮਨੁੱਖ ਸੂਰਮਾ ਯਾ ਬੁਜ਼ਦਿਲ (ਕਾਇਰ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦਾਤਾ, ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰੀਏ।
- ੧੮ (ਹਰੀ-ਨਾਮ) ਦਾ ਮੁੱਲ ਅਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਅਫਾਰਾ=ਫੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਵੱਡਾ।
- ੧੯ ਅਤੁੱਟ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
- ੨੦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ।
- ੨੧ ਹੇ ਰਾਮ! ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੨੩ ਜੀਭ।
- ੨੪ ਮਨ (ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ) ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਖੂਹ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਝੀਉਰੀ (ਸੁਰਤ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਜੀਭ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਏ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਵਪਾਰ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖੀਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਹਉਮੈ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਇਕ ਮੈਲ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਧੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਜੋਤਕੀ^੧ ਸਭਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੂਕਦੇ^੨ ^੩ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਾ ਰਾਮ ॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਅੰਤਰਿ ਮਲੁ ਲਾਗੈ ਮਾਇਆ ਕੇ ਵਾਪਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ^੪ਮਾਇਆ
ਕੇ ਵਾਪਾਰਾ ਜਗਤਿ ਪਿਆਰਾ ਆਵਣਿ ਜਾਣਿ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ^੫ਬਿਖੁ ਕਾ ਕੀੜਾ
ਬਿਖੁ ਸਿਉ ਲਾਗਾ ਬਿਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਈ ॥ ^੬ਜੋ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੋਇ ਕਮਾਵੈ
ਕੋਇ ਨ ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤਿਨ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਹੋਰਿ
ਮੂਰਖ ^੭ਕੂਕਿ ਮੁਏ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਰੰਗਿਆ ^੮ਮੋਹਿ ਸੁਧਿ
ਨ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰੰਗੀਐ ^{੧੦}ਦੂਜਾ ਰੰਗੁ ਜਾਈ ਰਾਮ ॥
ਦੂਜਾ ਰੰਗੁ ਜਾਈ ਸਾਚਿ ਸਮਾਈ ^{੧੧}ਸਚਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੨} ਹੋਵੈ ਸੋਈ
ਬੂਝੈ ^{੧੩}ਸਚਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ^{੧੪}ਆਪੇ ਮੇਲੇ ਸੋ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਹੋਰੁ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ
ਨ ਜਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਇਕਿ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਰੰਗੁ
ਲਾਏ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ^{੧੫}ਆਵਾ ਗਉਣੁ
ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਅੰਤਿ ਸਚਿ ਨਿਬੇੜਾ ਰਾਮ ॥ ਆਪੇ ਸਚਾ ਬਖਸਿ ਲਏ ਫਿਰਿ ਹੋਇ
ਨ ਫੇਰਾ^{੧੬} ਰਾਮ ॥ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਫੇਰਾ ਅੰਤਿ ਸਚਿ ਨਿਬੇੜਾ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਮਿਲੈ
ਵਡਿਆਈ ॥ ਸਾਚੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ^{੧੮}ਸਹਜੇ ਮਾਤੇ ਸਹਜੇ ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥ ਸਚਾ ਮਨਿ
ਭਾਇਆ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ
ਸੇ ਸਚਿ ਸਮਾਣੇ ^{੧੯}ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਵਜਲਿ ਫੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਭੁ ^{੨੦}ਬਰਲੁ
ਹੈ ^{੨੧}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ਰਾਮ ॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਭੁ ਹੇਤੁ^{੨੨} ਹੈ ^{੨੩}ਹੇਤੇ ਪਲਚਾਈ
ਰਾਮ ॥ ਹੇਤੇ ਪਲਚਾਈ ^{੨੪}ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ਜਿਨਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ
ਸਾਜੀ ^{੨੫}ਸੋ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ^{੨੬}ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ^{੨੭}ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧਾ
ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭੁ ਕੋਈ
ਭੁਲਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਖੁਆਈ ॥ ੨ ॥ ਏਹੁ ਜਗੁ ਜਲਤਾ ਦੇਖਿ ਕੈ ^{੨੮}ਭਜਿ ਪਏ
ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮ ॥ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੀ^{੨੯} ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਆਗੈ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਦੇਹੁ
ਵਡਾਈ ਰਾਮ ॥ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ
ਨ ਦਾਤਾ ॥ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ ਸੇ ਵਡਭਾਗੇ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥ ^{੩੦}ਜਤੁ ਸਤੁ
ਸੰਜਮੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਨੋ ਸਬਦੁ
ਬੁਝਾਏ ਜੋ ਜਾਇ ਪਵੈ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਮਤਿ ਦੇਇ ^{੩੧}ਸਾ ਉਪਜੈ
ਹੋਰ ਮਤਿ ਨ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਤੂ ਆਪੇ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ਰਾਮ ॥
ਆਪੇ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ^{੩੨}ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੩} ਹਰਿਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ॥
ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਦਾ ਹੈ ਸਾਚਾ ^{੩੪}ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥ ਘਰ ਮਹਿ

- ੧ ਜੋਤਸ਼ੀ।
- ੨ ਉੱਚੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੪ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਪਾਰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੫ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭੀ) ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੈ; ਜ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਗੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਂ ਕੇ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਾਂ ਮੂਜਬ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੋਈ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੭ ਚੀਕ-ਚੀਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੦ ਦੂਸਰਾ ਰੰਗ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ) ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੩ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਹਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਵੇ, ਸੋਈ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਸੰਸਾਰ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਰੂਪ ਹੈ (ਭਾਵ ਹਰ ਕੋਈ ਜੰਮਦਾ-ਮਰਦਾ ਹੈ); ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੱਚ 'ਤੇ (ਮੁਤਾਬਿਕ) ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ।
- ੧੭ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਏ।
- ੧੮ ਮੁੜ ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ (ਦੁਨੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਫੇਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੇ, ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।
- ੧੯ ਸੁਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਕੁਰਾਂਹੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਮੋਹ।
- ੨੨ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਪਿਛਲੀ ਕਮਾਈ (ਕਿਰਤ) ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ।
- ੨੪ ਓਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਓਸ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ।
- ੨੬ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਕੁੜ੍ਹ-ਕੁੜ੍ਹ ਕੇ ਸੜਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਦੌੜ ਪਏ। ਦੇਖੋ ਪੰ: ੪੨੪, ਨੋਟ ੨੨ ਤੇ ੨੩।
- ੨੮ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੯ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ।
- ੩੦ ਸੋਈ (ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੩੧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।
- ੩੨ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ (ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ)।

* ਨਾਮ ਆਵਾ-ਗੋਣ ਕਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ-ਮੋਹ ਦਾ ਸੁਦਾ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਤ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

੧ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਇ ਵਡਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇਈ
੨ ਮਹਲੁ ਪਾਇਨਿ ਮਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ਸਚੁ ਸਾਈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਛੰਤ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ
ਸਭਿ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ਧਨੁ ਧਨੁ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸਾਂਤਿ
ਪਾਈ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਜੀਵਾ
ਹਉ ਜੀਵਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਿ ਸਰਸੇ^੩ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਿਗਸੇ^੪ ਰਾਮ ॥ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^੫ਕਮਲ
ਪਰਗਾਸੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਵੰ ਨਿਧਿ^੬ ਪਾਈ ॥ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ^੭ਦੁਖੁ ਲਾਥਾ
ਹਰਿ ^੮ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਈ
^੯ਸੁਖੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਵ ਮਨੁ ਪਰਸੇ ॥ ਹਉ ਜੀਵਾ ਹਉ ਜੀਵਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਿ
ਸਰਸੇ ॥ ੨ ॥ ਕੋਈ ਆਣਿ ਕੋਈ ^{੧੦}ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
ਰਾਮ ॥ ਹਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ^{੧੧}ਦੇਵਾ ਤਿਸੁ ਕਾਟਿ ਸਰੀਰਾ ਰਾਮ ॥
ਹਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਤਿਸੁ ਦੇਈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ ॥ ਮੇਰੈ
ਮਨਿ ਬੈਰਾਗੁ^{੧੨} ਭਇਆ ਬੈਰਾਗੀ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਦਰਸਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੇਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਹਮ ਧੂਰਾ^{੧੩} ॥ ਕੋਈ
ਆਣਿ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਗੁਰ
ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਦਾਨੋ ਹਰਿ ਦਾਨੁ ਦੇਵੈ ਹਰਿ
ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^{੧੪} ਸੋਈ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨੀ ਆਰਾਧਿਆ^{੧੫} ਤਿਨ
ਕਾ ਦੁਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗਾ ॥ ^{੧੬}ਸੇਵਕ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨ ਗੁਰ
ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਪੁਰਖ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥
੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਉ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਹਉ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ^{੧੭}ਖਰੀ
ਨਿਮਾਣੀ ਰਾਮ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਗੁਰ ਮੇਲਿ ਸਮਾਣੀ ਰਾਮ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ^{੧੮}ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੀ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥

੧ (ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੀ) ਆਪਣਾ ਘਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਗਿਆ।	੯ ਸੁਖ ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨ ਨੂੰ ਛੂਹ ਦੇਵੇ (ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਹੋਵੇ)।
੨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।	੧੦ ਲਿਆ ਕੇ ਮਿਲਾਵੇ, ਮੇਲ ਦੇਵੇ।
੩ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ) ਮਉਲਿਆ, ਰਸ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ, ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ।	੧੧ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਵਾਂ।
੪ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜ ਗਿਆ।	੧੨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਹਟਣਾ।
੫ ਹਿਰਦਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਖਿੜ ਜਾਏ।	੧੩ ਧੂੜੀ; ਖਾਕ।
੬ ਨੌ ਨਿਧਿ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।	੧੪ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
੭ ਦੁੱਖ ਲਹਿ ਗਿਆ।	੧੫ ਧਿਆਇਆ, ਸਿਮਰਿਆ।
੮ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਜੁੜ ਗਿਆ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੮, ਨੋਟ ੯।	੧੬ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਾਸ-ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
	੧੭ ਬਹੁਤ ਨਿਮਾਣੀ, ਬੇਬਸ।
	੧੮ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਵਾਂ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਰਲੇ ਹਨ।

† ਦੋ ਦੋ ਵਾਰ ਆਏ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਵਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਛੰਤ ਦੀ ਚਾਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ ਹਨ।

੧ ਜਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਹੰਉ ਢੂੰਢਿ ਢੂਢੇਦੀ ਸੋ ਸਜਣੁ ਹਰਿ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ਏਕ
 ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹਰਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ਹਰਿ ਆਤਮ ਰਾਮੁ^੩ ਪਛਾਣੀ ॥ ਹੰਉ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਹੰਉ
 ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਖਰੀ ਨਿਮਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ
 ਤਿਨ ਹਰਿਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਰਾਮ ॥ ਤਿਨ ਚਰਣ ਤਿਨ ਚਰਣ ਸਰੇਵਹ^੪ ਹਮ
 ਲਾਗਹ ਤਿਨ ਕੈ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰੇਵਹ ਤਿਨ ਕੇ ਜਿਨ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਇਆ ॥ ਤੂ ਵਡ ਦਾਤਾ^੫ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ
 ਪੂਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ੬ ਗੁਰਸਿਖ ਮੇਲਿ ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀ ਅਨਦਿਨੁ^੭ ਰਾਮ
 ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਤਿਨ ਹਰਿਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲਿ
 ਮਿਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ੮ ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ
 ਨਾਮੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਾਏ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ^੯ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਮੇਰਾ^{੧੦} ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾਈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ^{੧੧} ਘੜੀ ਨਿਮਖ ਨਹੀ ਜੀਵਾਂ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ^{੧੨} ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਾਂ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਸਰਧਾ^{੧੩}
 ਲਾਇ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਗੁਰਸਿਖ
 ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^{੧੪} ਸੋਈ ਰਾਮ ॥
 ਹਰਿ ਆਪੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ਮੇਲੈ ਕਰੈ ਸੋ ਹੋਈ ਰਾਮ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਹੋਵੈ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ੧੫ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਲਾਇਆ ਨ ਜਾਈ ਕਰਿ ਥਾਕੇ
 ਸਭਿ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ੧੬ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦੇਖਿਆ ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ
 ਨ ਕੋਈ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ
 ਮਹਲਾ ੪ ॥ ੧੭ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਣ ਹਮ
 ਭਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ੧੮ ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਅੰਜਨੁ^{੧੯}
 ਗੁਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨ
 ਅੰਧੇਰ ਬਿਨਾਸੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ *ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਜਪਿਆ^{੨੦} ਸਾਸ
 ਗਿਰਾਸੇ ॥ ਜਿਨ ਕੰਉ ਹਰਿਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥
 ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਣ ਹਮ ਭਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਮੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਈ
 ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ^{੨੧} ਮੇਰਾ ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਮੇਰਾ ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ੨੨ ਜਿਥੈ ਪੁਤੁ
 ਕਲਤੂ ਕੋਈ ਬੇਲੀ ਨਾਹੀ ਤਿਥੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਛਡਾਇਆ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ

੧ ਜਿਸ ਮਿੱਤਰ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸਾਂ, ਉਹ ਘਰ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾ ਲਿਆ।	੧੨ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵਾਂ।
੨ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਨਜ਼ਰ) ਆਇਆ।	੧੩ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰਿਆ ਪ੍ਰੇਮ।
੩ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਰਾਮ।	੧੪ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਪਵਿੱਤਰ।
੪ (ਅਸੀਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।	੧੫ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
੫ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਹਰੀ ਰਾਜਾ! ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।	੧੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
੬ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਹ ਤਾਂਕਿ ਮੇਰੀ ਆਸਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਏ।	੧੭ ਹੇ ਹਰੀ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿਓ।
੭ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।	੧੮ ਹਨੇਰਾ ਰੂਪ ਅਗਿਆਨ।
੮ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ!	੧੯ ਸੁਰਮਾ।
੯ ਆਸਰਾ ਹੈ।	੨੦ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਗਰਾਹੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦੇ, ਭਾਵ ਹਰ ਵਕਤ।
੧੦ ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਜੀਵਨ) ਦਾ ਸਹਾਈ।	੨੧ ਮੈਨੂੰ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਸਹਾਈ ਹੋਏਗਾ।
੧੧ ਘੜੀ ਭਰ, ਛਿਨ ਭਰ।	੨੨ ਜਿਥੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਤਰੀ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਥੇ ਹਰਿਨਾਮ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।

* ਮਹਾਨ ਰੁਤਬਾ (ਪਦਵੀ), ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਜਿਥੇ ਤੋੜੀ ਮਨੁੱਖ ਉੱਨਤੀ ਕਰਦਾ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

^੧ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਮੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ
 ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਨ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਤਿਨ ਨਿਹਫਲੁ^੨ ਤਿਨ
 ਨਿਹਫਲੁ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਬਿਖਾ^੩ ਗਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਨਿਹਫਲੁ ਜਨਮੁ ਤਿਨ
 ਬਿਖਾ ਗਵਾਇਆ ਤੇ ਸਾਕਤ^੩ ਮੁਏ ਮਰਿ ਝੂਰੇ ॥ ^੪ਘਰਿ ਹੋਏ ਰਤਨਿ ਪਦਾਰਥਿ
 ਭੂਖੇ ਭਾਗਹੀਣੁ ਹਰਿ ਦੂਰੇ ॥ ^੫ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਜਿਨੀ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਧਿਆਇਆ ॥ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਜਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਪੁਰਖ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ^੬ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਦੀਨੁ ਹਰਿ ਪਾਸਿ
 ਬੇਨੰਤੀ ਰਾਮ ॥ ^੭ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ^੮ਹਮ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਕਰਹੁ ਭਗਤੀ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਹੁ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥ ਮੈ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਬੇਲੀ^੯ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਪ੍ਰਾਣ^{੧੦} ਹਮਾਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਹਰਿ ਸਤੀ^{੧੧} ॥ ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਕੁ ਦੀਨੁ ਹਰਿ ਪਾਸਿ ਬੇਨੰਤੀ ॥ ੪ ॥
 ੩ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਰਾਮ ॥ ਹਮ ਪੂਛਹੁ ਹਮ ਪੂਛਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ ^{੧੨}ਹਰਿ ਬਾਤਾ
 ਰਾਮ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ ਹਰਿ ਬਾਤ ਪੂਛਹੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ^{੧੩} ਪਾਇਆ ॥
^{੧੪}ਪਾਇ ਲਗਹੁ ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਬਿਨੰਤੀ ^{੧੫}ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੰਥੁ ਬਤਾਇਆ ॥
 ਸੋਈ ਭਗਤੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ^{੧੬}ਸਮਤੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ^{੧੭}ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਰਾਤਾ ॥
 ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੧ ॥
^{੧੮}ਸੁਣਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਣਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਹੰਉਮੈ ਪਾਪਾ ਰਾਮ ॥
 ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^{੧੯}ਲਥਿਅੜੇ ਜਗਿ ਤਾਪਾ ਰਾਮ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨੀ ਆਰਾਧਿਆ ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਖ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ^{੨੦} ॥
^{੨੧}ਸਤਿਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਖੜਗੁ ਹਥਿ ਦੀਨਾ ਜਮਕੰਕਰ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ਹਰਿ
 ਪ੍ਰਭਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ ਸੁਖਦਾਤੇ ਦੁਖ ਲਾਥੇ ^{੨੨}ਪਾਪ ਸੰਤਾਪਾ ॥ ਸੁਣਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਸੁਣਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਹੰਉਮੈ ਪਾਪਾ ॥ ੨ ॥ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਖਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਜਪਿ ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪਿ ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਇਆ
^{੨੩}ਅਰੋਗਤ ਭਏ ਸਰੀਰਾ ॥ ^{੨੪}ਅਨਦਿਨੁ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਹਰਿ ਲਾਗੀ ਹਰਿ
 ਜਪਿਆ ^{੨੫}ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ^{੨੬}ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨ ਧਿਆਇਆ

੧ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।	੧੪ ਲੁੜੀਂਦੀ ਚੀਜ਼, ਅਮੋਲਕ ਵਸਤ।
੨ ਨਿਹਫਲ ਅਤੇ ਬਿਰਥਾ, ਭਾਵ ਬੇ-ਫਾਇਦਾ।	੧੫ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ।
੩ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਪੂਜਨ ਵਾਲੇ।	੧੬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ।
੪ ਪਛਤਾ-ਪਛਤਾ ਕੇ ਮਰ ਗਏ।	੧੭ ਸਮ (ਇਕੋ ਜਿਹਾ) ਕਰ ਕੇ ਸਮਝੇ।
੫ ਓਹ ਬੇਨਸੀਬ ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਨ; ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ (ਨਾਮ-ਰੂਪ) ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫੇਰ ਭੁੱਖੇ ਨੰਗੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੨।	੧੮ ਹਰੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ (ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਈ)।
੬ ਹੇ ਹਰੀ! ਓਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।	੧੯ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ।
੭ ਅਸੀਂ ਨਿਮਾਣੇ ਪਪੀਹੇ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।	੨੦ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਤਾਪ (ਦੁੱਖ) ਸਨ, ਸਭ ਲਹਿ ਗਏ।
੮ ਹੇ ਹਰੀ! ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ, ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਮੇਲ ਦੇ।	੨੧ ਦੂਰ ਕੀਤੇ।
੯ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਸੇਵਾ) ਕਰੀਏ।	੨੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਕੜਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਮ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸੇਵਕ (ਜਮਦੂਤ) ਮਾਰ ਕੇ ਚੀਰ ਦਿੱਤੇ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਲਾਹ ਸੁੱਟਿਆ।
੧੦ ਮਿੱਤਰ।	੨੩ ਪਾਪ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼।
੧੧ ਜਿੰਦ, ਜੀਵਨ।	੨੪ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ (ਰਾਜ਼ੀ) ਹੋ ਗਿਆ।
੧੨ [ਸਤੀ=ਸਤਿ] ਸਤ ਸਰੂਪ ਜੋ ਕਦੇ ਨਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹਰੀ ਦਾ ਸਤਿ-ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ।	੨੫ (ਹਰੀ ਜੋ) ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ, ਭਾਵ ਸਿਆਣਾ ਹੈ।
੧੩ ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ।	੨੬ ਉੱਚੀ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨੀਚ 'ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ।

* ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਵ ਲੱਗ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੧੬, ਨੋਟ ੨੧।

ਤਿਨ ਪਰਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਧਾਰਹੁ ਹਰਿ ਧਾਰਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਹਮ ਪਾਪੀ ਹਮ ਪਾਪੀ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀਨ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
 ਹਮ ਪਾਪੀ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀਨ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਹਰਿ ਦੈਆਲ ਸਰਣਾਇਆ ॥ ਤੂ ਦੁਖ
 ਭੰਜਨੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਮ ਪਾਥਰ ਤਰੇ ਤਰਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟਿ
 ਰਾਮ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਧਾਰਹੁ ਹਰਿ ਧਾਰਹੁ
 ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘੋੜੀਆ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ ॥ ਧੰਨੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਪੁੰਨਿ
 ਪਾਈਆ ਰਾਮ ॥ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਵਡ ਪੁੰਨੇ ਪਾਇਆ ਦੇਹ ਸੁ ਕੰਚਨ
 ਚੰਗੜੀਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗੁ ਚਲੂਲਾ ਪਾਵੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਵ
 ਰੰਗੜੀਆ ॥ ਏਹ ਦੇਹ ਸੁ ਬਾਂਕੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਜਾਪੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਸੁਹਾਵੀਆ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਪਾਈ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਰਾਮਿ
 ਉਪਾਈਆ ॥ ੧ ॥ ਦੇਹ ਪਾਵਉ ਜੀਨੁ ਬੁਝਿ ਚੰਗਾ ਰਾਮ ॥ ਚੜਿ ਲੰਘਾ
 ਜੀ ਬਿਖਮੁ ਭੁਇਅੰਗਾ ਰਾਮ ॥ ਬਿਖਮੁ ਭੁਇਅੰਗਾ ਅਨਤ ਤਰੰਗਾ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਏ ॥ ਹਰਿ ਬੋਹਿਥਿ ਚੜਿ ਵਡਭਾਰੀ ਲੰਘੈ ਗੁਰੁ
 ਖੇਵਟੁ ਸਬਦਿ ਤਰਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ
 ਰੰਗੀ ਹਰਿ ਰੰਗਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਉਤਮੁ
 ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੰਗਾ ॥ ੨ ॥ ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ
 ਰਾਮ ॥ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਚਾਬਕੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ ਮਨੁ ਜਿਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਤਿਆ ॥ ਅਘੜੋ ਘੜਾਵੈ ਸਬਦੁ
 ਪਾਵੈ ਅਪਿਉ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਤਿਆ ॥ ਸੁਣਿ ਸ੍ਰਵਣ ਬਾਣੀ ਗੁਰਿ ਵਖਾਣੀ
 ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ ॥ ਮਹਾ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਬਿਖੜਾ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਘੋੜੀ ਤੇਜਣਿ ਦੇਹ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ ॥
 ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ ਸਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਤੁਖਾਈਆ ਰਾਮ ॥ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
 ਜਾਪੈ ਸਾ ਧੰਨੁ ਸਾਬਾਸੈ ਧੁਰਿ ਪਾਇਆ ਕਿਰਤੁ ਜੁੜੰਦਾ ॥ ਚੜਿ ਦੇਹੜਿ
 ਘੋੜੀ ਬਿਖਮੁ ਲਘਾਏ ਮਿਲੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਾਜੁ
 ਰਚਾਇਆ ਪੂਰੈ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਜੰਵ ਆਈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
 ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਮੰਗਲੁ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਵਾਧਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੫ ॥

੧ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਵਸਤ (ਹਰੀ-ਨਾਮ)।
 ੨ ਬਚਾ ਲਓ, ਤਾਰ ਲਓ।
 ੩ ਤੇਰੇ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਹਾਂ।
 ੪ ਹੇਂ ਦਇਆਲੂ ਹਰੀ! ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਣ ਹਾਂ।
 ੫ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੬ ਅਸੀਂ ਪੱਥਰ (ਭਾਰੇ ਪਾਪੀ) ਤੇਰੇ ਤਾਰਿਆਂ ਤਰਦੇ ਹਾਂ।
 ੭ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ।
 ੮ ਦਾਸ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
 ੯ ਘੋੜੀ। ਸਰੀਰ ਘੋੜੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਮ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
 ੧੦ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ (ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਦੇਹ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਸੋਨਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ (ਅਮੋਲਕ ਹੈ)।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
 ੧੩ [ਫਾ : ਚੁੰ-ਲਾਲਾ, ਪੋਸਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ]
 ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਾਲ।
 ੧੪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਨਵੇਂ (ਸੋਹਣੇ) ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ ਗਈ।
 ੧੫ ਇਹ ਦੇਹ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਬਾਂਕੀ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ।
 ੧੬ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਾਂ।
 ੧੭ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੋਹਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
 ੧੮ ਨਾਮ ਜੋ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।
 ੧੯ ਦੇਹ ਰੂਪ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਜ਼ੀਨ (ਕਾਠੀ) ਇਹ ਪਾਵਾਂ
 ਕਿ ਚੰਗੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬੁੱਝਾਂ (ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
 ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੰਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਚੰਗੇ
 ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦਬਾ ਰੱਖਾਂ।)
 ੨੦ ਔਖਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਸੰਸਾਰ)।
 ੨੧ ਅਨੇਕ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਲਾ।
 ੨੨ ਜਹਾਜ਼ ਉੱਤੇ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ-ਮਲਾਹ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।

੨੪ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਨਿੱਤ) ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ
 ਗੁਣ ਗਾਵੇ; ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ
 ਹਰੀ-ਰੰਗਾ (ਹਰੀ ਜਿਹਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਦੁੱਖ-ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ।
 ੨੬ ਦੇਹ-ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ
 ਕੜਿਆਲਾ (ਲਗਾਮ ਦਾ ਲੋਹਾ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ
 ਚਾਬਕ ਲਾਇਆ ਹੈ।
 ੨੭ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਫਤਹਿ ਪਾਈ।
 ੨੮ ਅਘੜ (ਨਾ ਘੜੇ ਹੋਏ) ਮਨ ਨੂੰ ਘੜੇ (ਸੋਧੇ)।
 ੨੯ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰੀ ਨਾਮ-ਰਸ।
 ੩੦ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ
 ਉਚਾਰੀ।
 ੩੧ ਦੇਹ-ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹਿਆ।
 ੩੨ (ਮੌਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਰਸਤਾ)।
 ੩੩ ਘੋੜੀ।
 ੩੪ ਸਲਾਹਣਯੋਗ ਹੈ।
 ੩੫ (ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੋਂ) ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ (ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ
 ਕਰਮਾਂ) ਕਰ ਕੇ ਪਾਇਆ।
 ੩੬ ਐਸੀ ਦੇਹ ਰੂਪ ਘੋੜੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜੋ ਅੱਖੇ ਜਮ-
 ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ
 ਪਰਮ-ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ।
 ੩੭ ਵਿਆਹ ਆਰੰਭਿਆ।
 ੩੮ ਬਰਾਤ।
 ੩੯ ਹਰੀ-ਪਤੀ।
 ੪੦ ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ।

* ਲਾੜੇ ਦੇ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਗੀਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਉੱਤੇ ਇਹ
 ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਘੋੜੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਜੇਵ ਲੈ ਕੇ,
 ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਿਖੜਾ ਰਸਤਾ ਕਟਣਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ
 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀ ਸਜੀ ਹੋਈ ਘੋੜੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਨਾਮ
 ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨੂੰ 'ਜ਼ੀਨ' ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਤੇ ਚਾਬਕ
 ਦੱਸ ਕੇ ਐਸੀ ਸਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਤ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^੧ਦੇਹ ਤੇਜਨੜੀ ਹਰਿ ਨਵ ਰੰਗੀਆ ਰਾਮ ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ
ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਮੰਗੀਆ ਰਾਮ ॥ ਗਿਆਨ ਮੰਗੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਚੰਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^੨ਗਤਿ
ਮਿਤਿ ਜਾਣੀਆ ॥ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਸਫਲਿਉ ਕੀਆ ਕਰਤੈ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
ਵਖਾਣੀਆ ^੩ ॥ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ^੪ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਜਨ
ਮੰਗੀਆ ॥ ਜਨੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਗੀਆ ॥
੧ ॥ ^੫ਦੇਹ ਕੰਚਨ ਜੀਨੁ ਸੁਵਿਨਾ ਰਾਮ ॥ ਜੜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਤੰਨਾ ਰਾਮ ॥
ਜੜਿ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਗੋਵਿੰਦ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸੁਖ ਘਣੇ ^੬ ॥ ਗੁਰ
ਸਬਦੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਰੰਗ ਹਰਿ ਬਣੇ ॥
ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ^੭ ਹਰਿ ਨਵਤਨ ^੮ ਹਰਿ ਨਵ ਰੰਗੀਆ ॥
ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਨਾਮੁ ਜਾਣੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੰਗੀਆ ॥ ੨ ॥ ^੯ਕੜੀਆਲੁ
ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ ਅੰਕਸੁ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ^{੧੦}ਮਨੁ ਮੈਗਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਸਿ ਆਇਆ
ਰਾਮ ॥ ਮਨੁ ^{੧੧}ਵਸਗਤਿ ਆਇਆ ^{੧੨}ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ^{੧੩}ਸਾਧਨ ਕੰਤਿ
ਪਿਆਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ^{੧੪}ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗਾ ^{੧੫}ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਰੀ ॥
ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ^{੧੬}ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ
ਜਨੁ ਹਰਿ ਦਾਸੁ ਕਹਤੁ ਹੈ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ੩ ॥ ਦੇਹ ਘੋੜੀ
ਜੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਮੰਗਲੁ ^{੧੭}ਗਾਇਆ
ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਗਾਇ ਮੰਗਲੁ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਸੇਵ ^{੧੮}ਸੇਵਕ ਸੇਵਕੀ ॥ ^{੧੯}ਪ੍ਰਭੁ
ਜਾਇ ਪਾਵੈ ਰੰਗ ਮਹਲੀ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ ਰੰਗ ਕੀ ॥ ਗੁਣ ਰਾਮ ਗਾਏ ^{੨੦}ਮਨਿ
ਸੁਭਾਏ ਹਰਿ ਗੁਰਮਤੀ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ
ਦੇਹ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਲਧਾ ^{੨੧}ਜੀ ਰਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਨੁ
^{੨੨}ਦਿਤੜਾ ਵਾਰੋ ਵਾਰਾ ਰਾਮ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦਿਤਾ ^{੨੩}ਭਵਜਲੁ ਜਿਤਾ
ਚੂਕੀ ਕਾਂਣਿ ਜਮਾਣੀ ॥ ^{੨੪}ਅਸਥਿਰੁ ਥੀਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ^{੨੫}ਰਹਿਆ
ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ^{੨੬}ਸੋ ਘਰੁ ਲਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਧਾ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਅਧਾਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੨੭}ਸੁਖਿ ਮਾਣੈ ਰਲੀਆਂ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੰਉ
ਨਮਸਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਸਜਣ ਜੀ ਮੈਡੜੇ ^{੨੮}ਮੀਤਾ ਰਾਮ ॥ ^{੨੯}ਗੁਰਿ
ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਦੀਤਾ ਰਾਮ ॥ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਧਿਆਇਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ ^{੩੦}
ਚੂਕੈ ਮਨਹੁ ਅਦੇਸਾ ॥ ^{੩੧}ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇਆ ਸਦਾ

- ੧ ਦੇਹ ਹਰੀ ਦੀ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਸੋਹਣੀ ਘੋੜੀ ਹੈ।
- ੨ ਹਰੀ ਦੀ ਗਤਿ (ਅਵਸਥਾ) ਮਿਤ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ), ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਕੁਝ ਕੁ ਸਮਝ ਆਈ।
- ੩ ਜਪਣ ਨਾਲ।
- ੪ ਸਲਾਹ ਕੇ, ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ।
- ੫ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਦੇਹ (ਘੋੜੀ) ਦੀ ਕਾਠੀ ਭੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਤਨ ਉਸ ਉੱਤੇ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੬ ਬਹੁਤੇ।
- ੭ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੮ ਨਵਾਂ, ਜਵਾਨ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਨੇ ਓਸ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੜਿਆਲਾ (ਲਗਾਮ) ਅੰਕਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਅੰਕਸ=ਉਹ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀਖ ਜਾਂ ਕੁੰਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਤੇ ਹਕਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਮਨ ਹਾਥੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ।
- ੧੧ ਵੱਸ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੨ ਵੱਡਾ ਰੁਤਬਾ, ਦਰਜਾ (ਹਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ)।
- ੧੩ ਇਸਤਰੀ (ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮਨੁੱਖ) ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਨਾਲ।
- ੧੬ ਸਹਜ (ਪ੍ਰੇਮ, ਲਿਵ) ਵਿੱਚ ਮਸਤ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੮, ਨੋਟ ੯।
- ੧੭ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ।
- ੧੮ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ।
- ੧੯ ਰੰਗ-ਮਹਲਾਂ (ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਸਥਾ) ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਰੰਗੀਲੀ। ਰੰਗ ਮਹਲ=ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਨ ਲਈ ਬਣਿਆ ਮਹਲ, ਅਨੰਦ-ਘਰ।
- ੨੦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾ ਗਏ।
- ੨੧ ਲੱਭਿਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਦਕੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੩ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ (ਤਰ ਲਿਆ) ਅਤੇ ਜਮ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ, ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।
- ੨੪ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੫ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
- ੨੬ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਸਮਧਾ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੩, ਨੋਟ ੨੬।
- ੨੭ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ (ਓਹ ਪੰਨ ਹੈ, ਓਸੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ)।
- ੨੮ [ਲਹਿੰਦੀ] ਮੇਰੇ।
- ੨੯ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚਾ ਸ਼ਬਦ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ)।
- ੩੦ ਮਨ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਥ ਗਏ।
- ੩੧ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਾਲਕ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਅਮਰ ਹੈ) ਅਤੇ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਨਾਲ ਬੈਠਦਾ ਹੈ (ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)।

* ਇਹ ਛੰਤ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਛੰਤਾਂ ਵਾਕੁਰ ਹਰੀ-ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਬੈਸਾ^੧ ॥ ^੨ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭਾਣਾ ਸਚਾ ਮਾਣਾ ਪ੍ਰਭਿ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸਹਜੇ
 ਦੀਤਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤੇਰਾ ਦਾਨੁ ਸਭਨੀ ਹੈ ਲੀਤਾ ॥
 ੨ ॥ ^੩ਤਉ ਭਾਣਾ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਏ ਰਾਮ ॥ ਮਨੁ ਥੀਆ ਠੰਢਾ ਸਭ ਤ੍ਰਿਸਨ
 ਬੁਝਾਏ ਰਾਮ ॥ ^੪ਮਨੁ ਥੀਆ ਠੰਢਾ ਚੂਕੀ ਡੰਡਾ ਪਾਇਆ ਬਹੁਤੁ ਖਜਾਨਾ ॥
 ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ^੫ਭੁੰਚਣ ਲਗੇ ਹੰਉ ਸਤਗੁਰ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ਨਿਰਭਉ
 ਭਏ ਖਸਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਜਮ ਕੀ ^੬ਤ੍ਰਾਸ ਬੁਝਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਦਾ ਸੰਗਿ
 ਸੇਵਕੁ ਤੇਰੀ ^੭ਭਗਤਿ ਕਰੰਉ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥ ੩ ॥ ਪੂਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਮਨਸਾ
 ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ^੮ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਉ ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਰਾਮ ॥ ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ
 ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ^੯ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹੀ ॥ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਮੇਰਾ ਕਿਛੁ ਨ
 ਬੀਚਾਰਿਆ ਬਖਸਿ ਲੀਆ ^{੧੦}ਖਿਨ ਮਾਹੀ ॥ *ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ
 ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੧}ਮੈ ਵਰੁ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਲਾਥੇ ਜੀ
 ਸਗਲ ਵਿਸੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੧੨}ਕਿਆ ਸੁਣੇਦੋ ਕੂੜੁ ਵੰਞਨਿ ਪਵਣ
 ਝੁਲਾਰਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਸੁਣੀਅਰ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ਜੋ ਸੁਣੇਦੇ ਸਚੁ ਧਣੀ ॥ ੧ ॥
 ਛੰਤੁ ॥ ^{੧੪}ਤਿਨ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਵਣੀ^{੧੫} ਸੁਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ^{੧੬}ਸੇ
 ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਭਣਿਆ ਰਾਮ ॥ ਸੇ ਸਹਜਿ ਸੁਹੇਲੇ
^{੧੭}ਗੁਣਹ ਅਮੋਲੇ ਜਗਤ ਉਧਾਰਣ ਆਏ ॥ ^{੧੮}ਭੈ ਬੋਹਿਥ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣਾ
 ਕੇਤੇ ਪਾਰਿ ਲਘਾਏ ॥ ਜਿਨ ਕੰਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ ਤਿਨ ਕਾ ਲੇਖਾ
 ਨ ਗਣਿਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਵਣੀ
 ਸੁਣਿਆ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੧੯}ਲੋਇਣ ਲੋਈ ਡਿਠ ਪਿਆਸ ਨ ਬੁਝੈ ਮੂ ਘਣੀ ॥
 ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤੁ ॥
 ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡਿਠਾ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣੇ ਰਾਮ ॥ ਸੇ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਭਾਣੇ^{੨੧}
 ਰਾਮ ॥ ਠਾਕੁਰਿ ਮਾਨੇ ^{੨੨}ਸੇ ਪਰਧਾਨੇ ^{੨੩}ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ^{੨੪}ਹਰਿ ਰਸਹਿ
 ਅਘਾਏ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਈਆ ਜਾਤੇ ॥ ਸੇਈ ਸਜਣ ਸੰਤ ਸੇ
 ਸੁਖੀਏ ਠਾਕੁਰ ਅਪਣੇ ਭਾਣੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡਿਠਾ ਤਿਨ ਕੈ
 ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੇ ॥ ੨ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਦੇਹ ਅੰਧਾਰੀ ਅੰਧ ਸੁੰਢੀ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੀਆ^{੨੫} ॥
 ਨਾਨਕ ਸਫਲ ਜਨੰਮੁ ^{੨੬}ਜੈ ਘਟਿ ਵੁਠਾ ਸਚੁ ਧਣੀ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤੁ ॥ ਤਿਨ
^{੨੭}ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾਂ ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ਰਾਮ ॥ ਜਨ ^{੨੮}ਚਾਖਿ ਅਘਾਣੇ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੀਠਾ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਮਨਹਿ ਮੀਠਾ ^{੨੯}ਪ੍ਰਭੁ ਤੂਠਾ ^{੩੦}ਅਮਿਉ
 ਵੁਠਾ ਸੁਖ ਭਏ ॥ ^{੩੧}ਦੁਖ ਨਾਸ ਭਰਮ ਬਿਨਾਸ ਤਨ ਤੇ ਜਪਿ ਜਗਦੀਸ^{੩੨}

- ੧ [ਬੈਠਾ] ਬੈਠਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਜਿਹੜਾ ਪੁਭ ਜੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੩ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਤਨ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।
 ੪ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਲਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
 ੫ ਭੋਗਣ ਲੱਗੇ, ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲੱਗੇ।
 ੬ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੭ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂ।
 ੮ ਮੈਂ ਗੁਣ-ਗੀਣ ਹਾਂ।
 ੯ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਸ਼ਲਾਘਾ (ਉਸਤਤੀ) ਕਰਾਂ?
 ੧੦ ਛਿਨ ਵਿੱਚ, ਝਟਪਟ।
 ੧੧ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਹੀ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਭ ਝੋਰੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
 ੧੨ ਹੇ ਮਨ! ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ? ਇਹ ਤਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਝੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਓਹੀ ਕੰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।
 ੧੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਨੇ ਜਾਵਾਂ।
 ੧੫ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
 ੧੬ ਓਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ।
 ੧੭ ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮੋਲਕ ਹਨ, ਓਹ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ।

- ੧੮ ਇਸ ਡਰਾਉਣੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜੀਅ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੧੯ ਲੋਇਣ=ਅੱਖਾਂ। ਲੋਈ=ਚਾਨਣਾ, ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ। ਮੂ=ਮੈਨੂੰ, ਘਣੀ=ਬਹੁਤੀ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਚਾਨਣ ਰੂਪੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ। (ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੧੦੯੯ ਉੱਤੇ ਮਾਰੂ ਡੱਖਣੇ ਵਿੱਚ ੧੬ਵਾਂ ਡਖਣਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।)
 ੨੦ ਅਖੜੀਆਂ=ਅੱਖਾਂ। ਬਿਅੰਨਿ=ਹੋਰ ਹਨ। ਡਿਸੰਦੋ=ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਮਾ ਪਿਰੀ=ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ) ਓਹ ਅੱਖਾਂ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ) ਹੋਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੨੨ ਓਹ ਵੱਡੇ ਮੁਖੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ।
 ੨੩ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੨੪ ਹਰੀ-ਰਸ ਨਾਲ ਰਜਦੇ ਹਨ, ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
 ੨੫ ਬਿਨਾਂ।
 ੨੬ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ, ਕਰਤਾਰ ਵਸਿਆ ਹੈ।
 ੨੭ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।
 ੨੮ ਚੱਖ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੨੯ ਹਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਇਆ।
 ੩੦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰ੍ਹਿਆ।
 ੩੧ ਤਨ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭਰਮ ਮਿਟ ਗਏ।
 ੩੨ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।

* ਨੌ-ਨਿਧਿ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਜਦ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। 'ਨੌ ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *। ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ=ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।

੧ਈਸਹ ਜੈ ਜਏ ॥ ੨ਮੋਹ ਰਹਤ ਬਿਕਾਰ ਥਾਕੇ ਪੰਚ ਤੇ ਸੰਗੁ ਤੂਟਾ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਤਿਨ ੩ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ ੪ਜਿਨ ਘਟਿ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵੂਠਾ ॥ ੩ ॥
 ਸਲੋਕੁ ॥ ੫ਜੋ ਲੋੜੀਦੇ ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਸੇਈ ਕਾਂਢਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ੬ਜਾਣੇ ਸਤਿ
 ਸਾਂਈ ਸੰਤ ਨ ਬਾਹਰਾ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤੁ ॥ ੭ਮਿਲਿ ਜਲੁ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ ਰਾਮ ॥
 ੮ਸੰਗਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਨਾ ਰਾਮ ॥ ੯ਸੰਮਾਇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕਰਤੇ ਆਪਿ
 ਆਪਹਿ ਜਾਣੀਐ ॥ ੧੦ਤਹ ਸੁੰਨਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਲਾਗੀ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
 ੧੧ਆਪਿ ਗੁਪਤਾ ਆਪਿ ਮੁਕਤਾ ਆਪਿ ਆਪੁ ਵਖਾਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ੧੨ਭ੍ਰਮ ਭੈ
 ਗੁਣ ਬਿਨਾਸੇ ਮਿਲਿ ਜਲੁ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥਾ ੧੩ ਰਾਮ ॥ ੧੪ਰਖੁ ਜਗਤੁ ਸਗਲ ਦੇ ਹਥਾ ਰਾਮ ॥
 ਸਮਰਥ ਸਰਣਾ ਜੋਗੁ ਸੁਆਮੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਹੰਉ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾਸ
 ਤੇਰੇ ਜਿਨੀ ਏਕੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ੧੫ਵਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਲਖਿਆ ੧੬ਕਥਨ ਤੇ
 ਅਕਥਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਣਹੁ ਬਿਨਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥਾ ॥
 ੧ ॥ ਏਹਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂ ਕਰਤਾ ਰਾਮ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਦੂਖ ਦਰਦ ਭ੍ਰਮ ਹਰਤਾ ੧੭
 ਰਾਮ ॥ ਭ੍ਰਮ ਦੂਖ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ ੧੮ ਖਿਨ ਮਹਿ ਰਖਿ ਲੇਹੁ ਦੀਨ ਦੈਆਲਾ ॥
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ੧੯ਸੁਆਮਿ ਸਜਣੁ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਬਾਲ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ
 ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਪਾਵੈ ਸੋ ਬਹੁੜਿ ੨੦ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰਤਾ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂ ਕਰਤਾ ॥ ੨ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ
 ਰਾਮ ॥ ੨੧ਮਨ ਇਛਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ॥ ਮਨ ਇਛੁ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ
 ਧਿਆਈਐ ਮਿਟਹਿ ਜਮ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸਾ ੨੨ ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਇਆ ੨੩ਸਾਧ ਸੰਗਾਇਆ
 ਭਈ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥ ੨੪ਤਜਿ ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਵਿਕਾਰ ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਮਨਿ
 ਭਾਈਐ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ੨੫ਦਿਨਸੁ ਰੈਣੀ ਸਦਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ॥
 ੩ ॥ ੨੬ਦਰਿ ਵਾਜਹਿ ਅਨਹਤ ਵਾਜੇ ਰਾਮ ॥ ੨੭ਘਟਿ ਘਟਿ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦੁ
 ਗਾਜੇ ਰਾਮ ॥ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਜੇ ਸਦਾ ੨੮ਬਿਰਾਜੇ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਉਚਾ ॥ ਗੁਣ
 ਬੇਅੰਤ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਕੋਇ ਨ ੨੯ਸਕੈ ਪਹੂਚਾ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਆਪਿ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਾਜੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਨਾਮਿ ਭਗਤੀ
 ਦਰਿ ਵਾਜਹਿ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੫ ਅਲਾਹਣੀਆ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੩੦ਧੰਨੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ ॥ ੩੧ਮੁਹਲਤਿ ਪੁਨੀ

- ੧ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੈ।
- ੨ ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ) ਦਾ ਸੰਗ ਵੀ ਤੁਟ ਗਿਆ।
- ੩ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ!
- ੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਿਆ ਹੈ।
- ੫ ਰਾਮ ਦੇ ਸੇਵਕ ਓਹੀ ਆਖੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਮ ਨੂੰ ਲੋੜਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ('ਰਾਮ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਅਰਥ 'ਰਾਮ ਦੇ' ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ 'ਰਾਮ' ਦਾ ਮਮਾ ਮੁਕਤਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੪)।
- ੬ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣ ਕਿ ਸਾਈਂ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੭ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜੋਤ ਵਾਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੯ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਓਹ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਉਸ ਅਫੁਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪੀਦਾ ਹੈ (ਹੋਰ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੧ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਵਿੱਚ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦ, ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮ, ਡਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ (ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ) ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਓਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਇਉਂ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਤਿੰਨ ਗੁਣ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੧੩ ਬਲਵਾਨ, ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ।
- ੧੪ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਲੈ, ਹੇ ਬਲਵਾਨ, ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ! ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਸੁਖਦਾਤੇ! ਸਰਣਾਜੋਗੁ=ਜੋ ਸਰਣ ਆਏ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬੁੱਝਿਆ ਨਾ ਜਾਏ।
- ੧੬ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।
- ੧੭ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਪਾਠਾਂਤ 'ਰਹਤਾ' ਵੀ ਹੈ।
- ੧੮ ਦੂਰ ਕਰ।
- ੧੯ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਗੁਪਾਲ ਦੇ ਬਾਲਕ ਹਨ। ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਫੇਰ, ਮੁੜ-ਮੁੜ।
- ੨੧ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪਾਈਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਡਰ।
- ੨੩ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੪ ਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ, ਵਕਾਰ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗੀਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਦਿਨ ਰਾਤ।
- ੨੬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੭ ਹਰ ਇਕ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ (ਹਰ ਥਾਂ) ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਉੱਚਾ ਹਰੀ।
- ੨੯ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।
- ੩੦ ਪੰਨ ਉਹ ਰਚਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਸੱਚਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੩੧ ਜਦ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਉਮਰ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰਾ ਗਈ।

* ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਗੀਤ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਓਂਤ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 'ਵਾਲੇਵੇ ਕਾਰਣਿ' ਰੋਣ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਸੱਚੀ ਮੌਤ ਮਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ।

੧ ਪਾਈ ਭਰੀ ਜਾਨੀਅੜਾ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥ ਜਾਨੀ^੨ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ਲਿਖਿਆ
 ਆਇਆ ਰੁੰਨੇ ਵੀਰ ਸਬਾਏ ॥ ੩ ਕਾਂਇਆ ਹੰਸ ਥੀਆ ਵੇਛੋੜਾ ਜਾਂ ਦਿਨ ਪੁੰਨੇ
 ਮੇਰੀ ਮਾਏ ॥ ਜੇਹਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇਹਾ ਪਾਇਆ ੪ ਜੇਹਾ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ॥ ਧੰਨੁ
 ਸਿਰੰਦਾ^੫ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਮਰਹੁ
 ਮੇਰੇ ਭਾਈਹੋ ਸਭਨਾ ਏਹੁ ਪਇਆਣਾ^੬ ॥ ਏਥੈ ਧੰਧਾ ਕੂੜਾ ਚਾਰਿ ਦਿਹਾ^੭ ਆਗੈ
 ਸਰਪਰ^੮ ਜਾਣਾ ॥ ਆਗੈ ਸਰਪਰ ਜਾਣਾ ਜਿਉ ਮਿਹਮਾਣਾ^੯ ਕਾਹੇ ਗਾਰਬੁ
 ਕੀਜੈ ॥ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਦਰਗਹ^{੧੦} ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਨਾਮੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਲੀਜੈ ॥ ਆਗੈ
 ਹੁਕਮੁ ਨ ਚਲੈ ਮੂਲੇ^{੧੧} ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਕਿਆ ਵਿਹਾਣਾ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਮਰਿਹੁ ਮੇਰੇ
 ਭਾਈਹੋ ਸਭਨਾ ਏਹੁ ਪਇਆਣਾ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੰਮ੍ਰਥ ਸੋ ਥੀਐ
 ਹੀਲੜਾ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥ ੧੩ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਾਚੜਾ
 ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ ॥ ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ ਅਲਖ^{੧੪} ਅਪਾਰੋ^{੧੫} ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ
 ਪਾਇਆ ॥ ਆਇਆ ਤਿਨ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ਹੈ ਇਕ ਮਨਿ ਜਿਨੀ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੧੬ ਢਾਹੇ ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਆਪੇ ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੋ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ
 ਭਾਵੈ ਸੰਮ੍ਰਥ ਸੋ ਥੀਐ ਹੀਲੜਾ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ^{੧੭} ਰੁੰਨਾ ਬਾਬਾ
 ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਰੋਵੈ ਲਾਇ ਪਿਆਰੋ ॥ ੧੮ ਵਾਲੇਵੇ ਕਾਰਣਿ ਬਾਬਾ ਰੋਈਐ ਰੋਵਣੁ
 ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੋ^{੧੯} ॥ ਰੋਵਣੁ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੋ ਗਾਫਲੁ^{੨੦} ਸੰਸਾਰੋ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ
 ਰੋਵੈ ॥ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ^{੨੧} ਇਹੁ ਤਨੁ ਏਵੈ ਖੋਵੈ ॥ ਐਥੈ ਆਇਆ
 ਸਭੁ ਕੋ ਜਾਸੀ ਕੂੜਿ ਕਰਹੁ ਅਹੰਕਾਰੋ ॥ ਨਾਨਕ ਰੁੰਨਾ ਬਾਬਾ ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਰੋਵੈ
 ਲਾਇ ਪਿਆਰੋ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸਹੇਲੀਹੋ
 ਸਚੜਾ ਨਾਮੁ ਲਏਹਾਂ^{੨੨} ॥ ੨੩ ਰੋਵਹੁ ਬਿਰਹਾ ਤਨ ਕਾ ਆਪਣਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮ੍ਰਾਲੇਹਾਂ ॥
 ੨੪ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮ੍ਰਾਲਿਹੁ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਲਿਹੁ ਅਸਾ ਭਿ ਓਥੈ ਜਾਣਾ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਕੀਆ
 ਤਿਨ ਹੀ ਲੀਆ ਹੋਆ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ ॥ ੨੫ ਜੋ ਤਿਨਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਸੁ
 ਆਗੈ ਆਇਆ ਅਸੀ ਕਿ ਹੁਕਮੁ ਕਰੇਹਾ ॥ ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸਹੇਲੀਹੋ ਸਚੜਾ
 ਨਾਮੁ ਲਏਹਾ ॥ ੧ ॥ ਮਰਣੁ ਨ ਮੰਦਾ ਲੋਕਾ ਆਖੀਐ ਜੇ ਮਰਿ ਜਾਣੈ ਐਸਾ
 ਕੋਇ ॥ ਸੇਵਿਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੰਮ੍ਰਥੁ ਆਪਣਾ^{੨੬} ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲਾ ਆਗੈ ਹੋਇ ॥ ਪੰਥਿ
 ਸੁਹੇਲੈ ਜਾਵਹੁ ਤਾਂ ਫਲੁ ਪਾਵਹੁ ਆਗੈ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥ ੨੭ ਭੇਟੈ ਸਿਉ ਜਾਵਹੁ
 ਸਚਿ ਸਮਾਵਹੁ ਤਾਂ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਪਾਈ ॥ ੨੮ ਮਹਲੀ ਜਾਇ ਪਾਵਹੁ ਖਸਮੈ ਭਾਵਹੁ
 ਰੰਗ ਸਿਉ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ ॥ ਮਰਣੁ ਨ ਮੰਦਾ ਲੋਕਾ ਆਖੀਐ ਜੇ ਕੋਈ ਮਰਿ
 ਜਾਣੈ ॥ ੨ ॥ *ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੈ ॥

- ੧ ਉਮਰ ਦੀ ਪਿਆਲੀ ਭਰ ਗਈ, ਸ਼ਾਸ ਮੁਕ ਗਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਆਰਾ ਮਿੱਤਰ ਫੜ ਕੇ (ਜਮਾਂ ਨੇ) ਅੱਗੇ ਲਾ ਲਿਆ। ਪਾਈ-ਪਨਘੜੀ ਦੀ ਪਿਆਲੀ ਜਿਸ ਦੇ ਥਲੇ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪਿਆਲੀ ਵਿੱਚ ਭਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਪਿਆਲੀ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਪਿਆਰਾ, ਦੇਹ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸਾਥੀ, ਭਾਵ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ। ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਫੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲਿਆ, ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ-ਨਾਮਾ ਆਇਆ, ਸਭ ਸਾਕ ਭਾਈ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ।
- ੩ ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ! ਜਦ ਦਿਨ ਮੁੱਕ ਗਏ ਤਾਂ ਦੇਹ ਤੇ ਹੰਸ (ਆਤਮਾ) ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੪ ਜੋ ਕੁਝ ਪਿੱਛੇ ਕਮਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ।
- ੫ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ।
- ੬ [ਸ: ਪ੍ਰਯਾਣ, ਕੂਚ, ਰਵਾਨਗੀ] ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।
- ੭ ਦਿਨ, ਦਿਹਾੜੇ।
- ੮ ਜ਼ਰੂਰ, ਨਿਰਸੰਦੇਹ।
- ੯ ਕਾਹਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਕਰੀਏ?
- ੧੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ।
- ੧੧ ਹਰ ਇਕ ਉੱਤੇ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰੇਗੀ, ਕੀ ਬੀਤੇਗੀ?
- ੧੨ ਓਸ ਸਮਰੱਥ, ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਵੇ ਸੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਹੈ। ਹੀਲੜਾ [ਅਰਬੀ 'ਹੀਲਾ'] ਬਹਾਨਾ।
- ੧੩ ਉਹ ਸੱਚਾ ਕਰਤਾਰ ਜਲ ਥਲ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਭ ਥਾਂ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ, ਬੇਅੰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੧੬ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੋੜ ਕੇ ਆਪੇ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ (ਸੱਚਾ, ਸਫਲ) ਰੋਇਆ ਤਦੋਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ।
- ੧੯ ਵੇਕਾਰ ਹੈ, ਵਿਅਰਥ ਹੈ।
- ੨੦ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਬੇ-ਖਬਰ।
- ੨੧ ਇਹ ਸਰੀਰ, ਜਨਮ, ਅਜਾਈਂ ਗਵਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਲਈਏ।
- ੨੩ ਤਨ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਰੋਵੀਏ, (ਹਰੀ ਤੋਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰੀਏ) ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ।
- ੨੪ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਤੱਕੀਏ (ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਏ) ਕਿ (ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਹੋਰ ਗਏ ਹਨ) ਅਸਾਂ ਭੀ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਜੋ ਉਸ (ਹਰੀ) ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਓਹੀ ਸਾਡੇ ਪੇਸ਼ ਆਇਆ; ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੀ ਹੁਕਮ ਕਰੀਏ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਬੇਬਸ ਹਾਂ।
- ੨੬ ਅੱਗੇ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੁਖੱਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
- ੨੭ (ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ) ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਵੋਗੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾਓਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ।
- ੨੮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ (ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਓਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗੋਗੇ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣੋਗੇ।

* ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮੇਂ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੱਚਾ (ਸਫਲ) ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਐਵੇਂ ਜਿੱਦ ਜਾਂ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਤਕ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਕੰਮ (ਧਰਮ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ) ਜੀਵਨ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਸੂਰੇ^੧ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੈ^੨ ॥ ਦਰਗਹ
 ਮਾਣੁ ਪਾਵਹਿ ਪਤਿ^੩ ਸਿਉ ਜਾਵਹਿ ਆਗੈ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ^੪ਕਰਿ ਏਕੁ
 ਧਿਆਵਹਿ ਤਾਂ ਫਲੁ ਪਾਵਹਿ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ^੫ਉਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ
 ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣੈ ॥ ^੬ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾਂ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ
 ਹੋਇ ਮਰਹਿ ਪਰਵਾਣੈ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਬਾਬਾ ਰੋਈਐ ਬਾਜੀ^੭ ਹੈ
 ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੋ^੮ ॥ ਕੀਤਾ ਵੇਖੈ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣਾ ਕੁਦਰਤਿ ^੯ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੋ ॥
 ਕੁਦਰਤਿ ਬੀਚਾਰੇ ^{੧੦}ਧਾਰਣ ਧਾਰੇ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਸੋ ਜਾਣੈ ॥ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਆਪੇ
 ਬੂਝੈ ਆਪੇ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਤਾ ਕਾ ਰੂਪੁ
 ਅਪਾਰੋ^{੧੧} ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਬਾਬਾ ਰੋਈਐ ਬਾਜੀ ਹੈ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥ ੪ ॥
 ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ^{੧੨} ॥ ^{੧੩}ਸਚੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ਜਾਣੀਐ ਸਚੜਾ
 ਪਰਵਦਗਾਰੋ^{੧੪} ॥ ^{੧੫}ਜਿਨਿ ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਆ ਸਚੜਾ ਅਲਖ^{੧੬} ਅਪਾਰੋ ॥
^{੧੭}ਦੁਇ ਪੁੜ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿਅਨੁ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੋ ॥ ^{੧੮}ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ
 ਸਿਰਜਿਅਨੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਚਲਤੁ ਵੀਚਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤੂ
 ਸਚੜਾ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰੋ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਧੁ ਸਿਰਜੀ^{੧੯} ਮੇਦਨੀ^{੨੦} ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ
 ਦੇਵਣਹਾਰੋ ॥ ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਸਿਰਜਿਐ^{੨੧} ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਿਆਰੋ ॥ ^{੨੨}ਖਾਣੀ
 ਬਾਣੀ ਤੇਰੀਆ ਦੇਹਿ ਜੀਆ ਆਧਾਰੋ ॥ ^{੨੩}ਕੁਦਰਤਿ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ਸਚਿ
 ਨਿਬੇੜਣਹਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ਆਵਾ ਗਵਣੁ^{੨੪} ਸਿਰਜਿਆ ਤੂ ^{੨੫}ਬਿਰੁ ਕਰਣੈਹਾਰੋ ॥
 ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ^{੨੬}ਆਇ ਗਇਆ ^{੨੭}ਬਧਿਕੁ ਜੀਉ ਬਿਕਾਰੋ ॥ ਭੂਡੜੈ^{੨੮} ਨਾਮੁ
 ਵਿਸਾਰਿਆ ਬੂਡੜੈ^{੨੯} ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਚਾਰੋ^{੩੦} ॥ ਗੁਣ ਛੋਡਿ ਬਿਖੁ ਲਦਿਆ
 ਅਵਗੁਣ ਕਾ ਵਣਜਾਰੋ^{੩੧} ॥ ੩ ॥ ਸਦੜੇ ਆਏ ਤਿਨਾ ਜਾਨੀਆ^{੩੨} ਹੁਕਮਿ
 ਸਚੇ ਕਰਤਾਰੋ ॥ ^{੩੩}ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲਣਹਾਰੋ ॥ ^{੩੪}ਰੂਪੁ
 ਨ ਜਾਣੈ ਸੋਹਣੀਐ ਹੁਕਮਿ ਬਧੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰੋ ॥ ਬਾਲਕ ਬਿਰਧਿ ਨ ਜਾਣਨੀ
^{੩੫}ਤੋੜਨਿ ਹੇਤੁ ਪਿਆਰੋ ॥ ੪ ॥ ^{੩੬}ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਹੁਕਮਿ ਸਚੇ ਹੰਸੁ ਗਇਆ
 ਗੈਣਾਰੋ ॥ ^{੩੭}ਸਾਧਨ ਛੁਟੀ ਮੁਠੀ ਝੂਠਿ ਵਿਧਣੀਆ ਮਿਰਤਕੜਾ ਅੰਛਨੜੇ
 ਬਾਰੇ ॥ ^{੩੮}ਸੂਰਤਿ ਮੁਈ ਮਰੁ ਮਾਈਏ ਮਹਲ ਰੁੰਨੀ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ^{੩੯}ਰੋਵਹੁ ਕੰਤ
 ਮਹੇਲੀਹੋ ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਸਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ^{੪੦}ਜਲਿ ਮਲਿ ਜਾਨੀ ਨਾਵਾਲਿਆ ਕਪੜਿ
 ਪਟਿ ਅੰਬਾਰੇ ॥ ^{੪੧}ਵਾਜੇ ਵਜੇ ਸਚੀ ਬਾਣੀਆ ਪੰਚ ਮੁਏ ਮਨੁ ਮਾਰੇ ॥ ^{੪੨}ਜਾਨੀ
 ਵਿਛੁੰਨੜੇ ਮੇਰਾ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ^{੪੩}ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਸੁ
 ਜਾਣੀਐ ਪਿਰ ਸਚੜੈ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ੬ ॥ ਤੁਸੀ ਰੋਵਹੁ ਰੋਵਣ ਆਈਹੋ ਝੂਠਿ

- ੧ ਸੂਰਮੇ, ਬਹਾਦਰ। ੨ ਮਾਣ, ਇੱਜ਼ਤ।
 ੩ ਇੱਜ਼ਤ। ੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਇਕ (ਲਾਸਾਨੀ) ਜਾਣ ਕੇ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ।
 ੫ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹਾਦਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੱਚਾ (ਸਫਲ) ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
 ੭ [ਫ਼.] ਖੇਡ।
 ੮ ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ।
 ੯ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਹੀਂ, ਬੇਅੰਤ।
 ੧੨ ਸੱਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੧੩ [ਫ਼ਾ. ਪਰਵਰਦਗਾਰ] ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੧੪ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਦ ਬਖੁਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ; ਜੋ 'ਸੈਭੰ' ਹੈ।
 ੧੫ ਜਿਹੜਾ ਲਖਿਆ (ਸਮਝਿਆ) ਨਾ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੧੬ ਹਰੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ, ਭਾਵ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ, ਜੋੜੇ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ) ਤੇ ਫੇਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘੋਰ ਹਨੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
 ੧੭ ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੮ ਬਣਾਈ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।
 ੧੯ ਸਿਸ਼ਟੀ। ੨੦ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ।
 ੨੧ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਨ ਵੰਡ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਹੋਨ। ਦੋਖੇ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੌਟ ੧। ਬਾਣੀ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ।
 ੨੨ ਹਰੀ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੱਚੇ ਨਿਆਂ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਭਾਵ ਰੱਬ ਕਿਧਰੇ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ; ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਸਜਾ ਜਾਂ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।)
 ੨੩ ਆਵਣ ਜਾਣ, ਮਰਨ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ।
 ੨੪ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਕੇ ਨਿਹਚਲ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਆਣਾ ਜਾਣਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਰ ਕੇ।
 ੨੬ ਇਹ ਜੀਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੈਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੨੭ ਭੈੜੇ ਆਦਮੀ ਨੇ, ਮਲੀਨ ਮਤ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੇ।
 ੨੮ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਨੂੰ।
 ੨੯ ਚਾਰਾ, ਵਸ। ਇਸ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਦੇ ਵਸ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ੩੦ ਵਪਾਰੀ।
 ੩੧ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਾਥੀ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ।
 ੩੨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਪਤੀ ਵਿਛੋੜ ਦਿੱਤੇ, ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ; ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਹ ਹਰੀ ਹੀ ਮੇਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੩੩ ਯਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਕਿ ਸੋਹਣੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ; ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਸੋਈ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਅਮੁਕਾ ਆਦਮੀ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੀਏ।
 ੩੪ ਹਿਤ ਪਿਆਰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਮ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਵਿਛੋੜਨ ਲੱਗਿਆਂ ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਬੁੱਢੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
 ੩੫ ਸੱਚੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਹੰਸ (ਜੀਵ) ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ (ਪਰਲੋਕ) ਚਲਾ ਗਿਆ। ਨਉ-ਦਰ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ : ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਾਂ, ਮੂੰਹ, ਗੁਦਾ, ਲਿੰਗ।
 ੩੬ ਇਸਤਰੀ (ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਜਾਏ) ਪਤੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਈ, ਭਾਵ ਵੱਖ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਝੂਠ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਜਾ ਕੇ ਰੰਡੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਮੁਰਦਾ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਧਣੀਆਂ=ਧਣੀ, ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਧਵਾ।
 ੩੭ ਹੋ ਮਾਈ! ਇਸ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ; ਇਸਤਰੀ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ੩੮ ਪਤੀ-ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀਓ! ਰੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੋਵੋ।
 ੩੯ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜਲ ਨਾਲ ਮਲ ਕੇ ਨਵਾਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਦੇ ਹਨ।
 ੪੦ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ ਗਏ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ (ਗਮ ਨਾਮ ਸਤ ਹੈ, ਆਦਿ ਗਾ ਕੇ) ਸਨਬੰਧੀ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ (ਗਮ ਨਾਲ) ਮੋਇਆਂ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਚ-ਮਾਂ, ਪਿਓ, ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਭਰਾ।
 ੪੧ (ਉਸ ਵਕਤ ਇਸਤਰੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-) ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੜ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਵੀ ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਣਾ ਫਿਟਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।
 ੪੨ ਸੱਚਾ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸੱਚੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ।

* ਦੱਖਣ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਰਾਗਣੀ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਇਹ ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮੁਠੀ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ਹਉ ^੧ਮੁਠੜੀ ਪੰਧੈ ਧਾਵਣੀਆ ਪਿਰਿ ਛੋਡਿਅੜੀ ਵਿਧਣਕਾਰੇ ॥
^੨ਘਰਿ ਘਰਿ ਕੰਤੁ ਮਹੇਲੀਆ ਰੂੜੈ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ^੩ਮੈ ਪਿਰੁ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਣਾ
 ਹਉ ਰਹਸਿਅੜੀ ਨਾਮਿ ਭਤਾਰੇ ॥ ੭ ॥ ^੪ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਵੇਸੁ ਪਲਟਿਆ
 ਸਾਧਨ ਸਚੁ ਸੀਗਾਰੋ ॥ ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸਹੇਲੀਹੋ ਸਿਮਰਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ ॥
^੫ਬਈਅਰਿ ਨਾਮਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੋ ॥ ^੬ਗਾਵਹੁ ਗੀਤੁ ਨ ਬਿਰਹੜਾ
 ਨਾਨਕ ^੭ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^੯ਜਿਨਿ ਜਗੁ
 ਸਿਰਜਿ ਸਮਾਇਆ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੋਵਾ ॥ ^{੧੦}ਸਚੜਾ ਦੂਰਿ ਨ ਭਾਲੀਐ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਬਦੁ* ਪਛਾਣੋਵਾ ॥ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹੁ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣਹੁ ਜਿਨਿ
 ਏਹ ਰਚਨਾ ਰਾਚੀ^{੧੦} ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ^{੧੧}ਪਿੜ
 ਕਾਚੀ ॥ ^{੧੨}ਜਿਨਿ ਥਾਪੀ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ਕਿਆ ਕੋ ਕਹੈ ਵਖਾਣੋ ॥ ^{੧੩}ਜਿਨਿ
 ਜਗੁ ਥਾਪਿ ਵਤਾਇਆ ਜਾਲੋ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਵਾਣੋ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਆਇਆ
 ਹੈ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ^{੧੪}ਅਧ ਪੰਧੈ ਹੈ ਸੰਸਾਰੋਵਾ ॥ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸਚੜੈ ਲਿਖਿਆ
 ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ^{੧੫}ਪੁਰਬਿ ਵੀਚਾਰੋਵਾ ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਦੀਆ ਜੇਹਾ ਕੀਆ ਸੋ ਨਿਬਹੈ
 ਜੀਅ ਨਾਲੇ ॥ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ^{੧੬}ਦੂਜੀ ਕਾਰ ਨ ਭਾਲੇ ॥ ^{੧੭}ਆਪਿ
 ਨਿਰਾਲਮੁ ਪੰਧੈ ਬਾਧੀ ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਛਡਾਵਣਹਾਰੋ ॥ ^{੧੮}ਅਜੁ ਕਲਿ ਕਰਦਿਆ
 ਕਾਲੁ ਬਿਆਪੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਵਿਕਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਜਮ ਮਾਰਗ ਪੰਥੁ ਨ ਸੁਝਈ
 ਉਝੜੁ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰੋਵਾ ॥ ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ ਨਾ ਭੋਜਨ ਪਰਕਾਰੋਵਾ^{੨੦} ॥
^{੨੧}ਭੋਜਨ ਭਾਉ ਨ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਕਾਪੜੁ ਸੀਗਾਰੋ ॥ ^{੨੨}ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਸਿਰਿ
 ਮਾਰੇ ਉਭੋ ਨਾ ਦੀਸੈ ਘਰ ਬਾਰੋ ॥ ^{੨੩}ਇਬ ਕੇ ਰਾਹੇ ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ ਪਛੁਤਾਣੇ
 ਸਿਰਿ ਭਾਰੋ ॥ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਕੋ ਬੇਲੀ ਨਾਹੀ ਸਾਚਾ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ੩ ॥ ^{੨੪}ਬਾਬਾ
 ਰੋਵਹਿ ਰਵਹਿ ਸੁ ਜਾਣੀਅਹਿ ਮਿਲਿ ਰੋਵੈ ਗੁਣ ਸਾਰੇਵਾ ॥ ^{੨੫}ਰੋਵੈ ਮਾਇਆ
 ਮੁਠੜੀ ਪੰਧੜਾ ਰੋਵਣਹਾਰੇਵਾ ॥ ਪੰਧਾ ਰੋਵੈ ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵੈ ^{੨੬}ਸੁਪਨੰਤਰੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥
^{੨੭}ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮੈ ਭੂਲੈ ਝੂਠਿ ਮੁਠੀ ਅਹੰਕਾਰੋ ॥ ਆਪੇ ਮਾਰਗਿ
 ਪਾਵਣਹਾਰਾ ਆਪੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਰਾਖੇ ਨਾਨਕ
^{੨੮}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਠਿ
 ਚਲਣਾ ਇਹੁ ਜਗੁ ^{੨੯}ਝੂਠੁ ਪਸਾਰੋਵਾ ॥ ^{੩੦}ਸਚਾ ਘਰੁ ਸਚੜੈ ਸੇਵੀਐ ਸਚੁ ਖਰਾ
 ਸਚਿਆਰੋਵਾ ॥ ^{੩੧}ਕੂੜਿ ਲਬਿ ਜਾਂ ਥਾਇ ਨ ਪਾਸੀ ਅਗੈ ਲਹੈ ਨ ਠਾਓ ॥
^{੩੨}ਅੰਤਰਿ ਆਉ ਨ ਬੈਸਹੁ ਕਹੀਐ ਜਿਉ ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਓ ॥ ^{੩੩}ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ
 ਵਡਾ ਵੇਛੋੜਾ ਬਿਨਸੈ ਜਗੁ ਸਬਾਏ ॥ ^{੩੪}ਲਬਿ ਪੰਧੈ ਮਾਇਆ ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ

- ੧ ਮੈਂ ਠੱਗੀ ਹੋਈ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੀ ਹਾਂ, ਪਤੀ ਨੇ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਦੁਹਾਗਣਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ। [ਵਿ-ਧਣ=ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਖਸਮੀ] ਵਿਧਣ ਕਾਰੇ=ਨਿਖਸਮੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ।
- ੨ ਘਰ-ਘਰ ਅੰਦਰ ਕੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੁੰਦਰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੩ ਮੈਂ ਭੀ ਜਦ ਸੱਚੇ ਪਤੀ (ਹਰੀ) ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਹੋਈ। ਰਹਸਿਆੜੀ=ਰਹਸ ਵਾਲੀ, ਸ-ਹਰਸ, ਹਰਸਵੰਤ, ਸੁਖੀ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵੇਸ ਪਲਟ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਸੁਭਾਉ ਚੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਿਆ।
- ੫ [ਬਾਂਗਰੀ ਬੋਲੀ] ਵਹੁਟੀ। ਇਸਤਰੀ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਸੁਹਾਗਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ, ਵਿਯੋਗ ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਓ।
- ੭ ਸਗੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।
- ੮ ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫੇਰ ਸਮੇਟਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝੋ।
- ੯ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਾ ਸਮਝੀਏ, ਸਗੋਂ ਹਰ ਥਾਂ ਸ਼ਬਦ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ।
- ੧੦ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।
- ੧੧ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ (ਖੇਡ) ਕੱਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਏਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੀ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੧੩ ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਉਪਰ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੋ (ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰੋ)।
- ੧੪ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਅਧਵਾਟੇ ਹੈ; ਪੂਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਨਹੀਂ; ਇਥੇ ਮੁਕਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਅੱਗੇ ਚਲਣਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਮੁਜਬ।
- ੧੬ ਦੂਜੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਕਰਦਾ।
- ੧੭ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਲਗ, ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ; ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੇ ਛੁਡਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ; ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਜਮ (ਮੌਤ) ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਜਾੜ ਤੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ

- ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ।
- ੨੦ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ।
- ੨੧ ਨਾ ਕੋਈ ਆਦਰ ਭਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਭੋਜਨ, ਨਾ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਕੱਪੜਾ ਨਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਗਲ ਵਿੱਚ ਸੰਗਲ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਉਪਰ ਖੜੋਤਾ ਜਮ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਘਰ-ਬਾਰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ (ਕਿਧਰੇ ਸਿਰ ਲੁਕਾਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ)।
- ੨੩ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਜੰਮਦੇ (ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ); ਸਿਰ ਉਪਰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੜਾ ਪਛਤਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥ ਕੇ-ਹੁਣ ਦੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਹੇ ਭਾਈ! ਠੀਕ ਰੋਂਦੇ, ਬੋਲਦੇ (ਚੀਕਦੇ) ਓਹੀ ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਚੇਤੇ ਕਰ-ਕਰ ਰੋਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਜਿਹੜੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਰੋਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜਗ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਸੁਪਨਾ (ਭਾਵ ਅਤਿਅੰਤ ਮਿੱਥਿਆ) ਹੈ।
- ੨੭ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਤੇ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਝੂਠ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੨੮ ਸੁੱਤੇ-ਸਿਧ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ। ੨੯ ਝੂਠਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ।
- ੩੦ (ਇਸ ਝੂਠੇ ਪਸਾਰੇ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ) ਸੱਚਾ ਠਿਕਾਣਾ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਖਰਾ (ਨਿਰੋਲ) ਸੱਚ ਸਚਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਝੂਠ ਤੇ ਲੋਭ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਉਥੇ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ।
- ੩੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਓ ਤੇ ਬੈਠੋ ਦਾ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਜੜੇ ਘਰ ਕਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਓਹ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣਗੇ)।
- ੩੩ ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਮਰਨਾ ਇਹ ਵੱਡਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ; ਏਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਕਾਲ ਖੜਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰੁਆਂਦਾ ਹੈ।

* 'ਨਾਮ' ਵਾਕਰ 'ਸ਼ਬਦ' ਭੀ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਲੁ ਖੜਾ ਰੂਆਏ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਆਵਹੁ ਭਾਈਹੋ ਗਲਿ ਮਿਲਹ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ
 ੧ਦੇਹ ਆਸੀਸਾ ਹੇ ॥ ਬਾਬਾ ਸਚੜਾ ਮੇਲੁ ਨ ਚੁਕਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀਆ ਦੇਹ
 ਅਸੀਸਾ ਹੇ ॥ ੨ਆਸੀਸਾ ਦੇਵਹੋ ਭਗਤਿ ਕਰੇਵਹੋ ਮਿਲਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਮੇਲੋ ॥
 ਇਕਿ ਭੂਲੇ ਨਾਵਹੁ ਬੇਹਹੁ ਥਾਵਹੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਚੁ ਖੇਲੋ ॥ ੩ਜਮ ਮਾਰਗਿ
 ਨਹੀ ਜਾਣਾ ਸਬਦਿ ਸਮਾਣਾ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਾਚੈ ਵੇਸੇ ॥ ੪ਸਾਜਨ ਸੈਣ ਮਿਲਹੁ
 ਸੰਜੋਗੀ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਖੋਲੇ ਫਾਸੇ ॥ ੨ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਂਗੜਾ^੪ ਆਇਆ ਜਗ ਮਹਿ
 ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥ ਲਿਖਿਅੜਾ ਸਾਹਾ^੬ ਨਾ ਟਲੈ ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਬਿ
 ਕਮਾਇਆ ॥ ੭ਬਹਿ ਸਾਚੈ ਲਿਖਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਖਿਆ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ
 ਲਾਗਾ ॥ ੮ਕਾਮਣਿਆਰੀ ਕਾਮਣ ਪਾਏ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਗਲਿ ਤਾਗਾ ॥ ੯ਹੋਛੀ
 ਮਤਿ ਭਇਆ ਮਨੁ ਹੋਛਾ ਗੁੜੁ ਸਾ ਮਖੀ ਖਾਇਆ ॥ ੧੦ਨਾ ਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ
 ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ ਨਾਂਗੋ ਬੰਧਿ ਚਲਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਬਾਬਾ ਰੋਵਹੁ ਜੇ ਕਿਸੈ ਰੋਵਣਾ
 ੧੧ਜਾਨੀਅੜਾ ਬੰਧਿ ਪਠਾਇਆ ਹੈ ॥ ਲਿਖਿਅੜਾ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟੀਐ ੧੨ਦਰਿ
 ਹਾਕਾਰੜਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਹਾਕਾਰਾ ਆਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਰੁੰਨੇ
 ਰੋਵਣਹਾਰੇ ॥ ਪੁਤ ਭਾਈ ਭਾਤੀਜੇ ਰੋਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧੩ਭੈ ਰੋਵੈ
 ਗੁਣ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਕੋ ਮਰੈ ਨ ਮੁਇਆ ਨਾਲੇ ॥ ਨਾਨਕ ੧੪ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ
 ਜਾਣ ਸਿਜਾਣਾ ਰੋਵਹਿ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਮਹਲਾ ਤੀਜਾ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਪ੍ਰਭੁ ਸਚੜਾ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ਕਾਰਜੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥ ੧੫ਸਾਧਨ
 ਰੰਡ ਨ ਕਬਹੂ ਬੈਸਈ ਨਾ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥ ਨਾ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ੧੬ਅਨਦਿਨੁ
 ਰਸ ਭੋਗ ੧੭ਸਾਧਨ ਮਹਲਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ੧੮ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਿਉ ਜਾਤਾ ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ
 ਬੋਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ॥ ਗੁਣਵੰਤੀਆ ੧੯ਗੁਣ ਸਾਰਹਿ ਅਪਣੇ ਕੰਤ ਸਮਾਲਹਿ
 ਨਾ ਕਦੇ ਲਗੈ ਵਿਜੋਗੋ^{੨੦} ॥ ਸਚੜਾ ਪਿਰੁ ਸਾਲਾਹੀਐ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣੈ ਜੋਗੋ ॥
 ੧ ॥ ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਏ ॥ ੨੧ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਿਅ
 ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਤੀ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ॥ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਫਿਰਿ ਕਾਲੁ ਨ
 ਖਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੨} ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥ ੨੩ਕਾਮਣਿ ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਅੰਤਰਿ ਭਿੰਨੀ ਮਿਲਿਆ
 ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ॥ ੨੪ਸਬਦ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਜੋਬਨਿ ਮਾਤੀ ਪਿਰ ਕੈ ਅੰਕਿ
 ਸਮਾਏ ॥ ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਏ ॥ ੨ ॥

- ੧ (ਆਓ ਸੱਚੇ ਸਤਸੰਗੀਓ!) ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਈਏ।
- ੨ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਓ ਕਿ ਭਗਤੀ ਕਰੋ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਕੇ ਮਿਲਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਮੇਲੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੀ ਖੇਡ ਖੇਡੋ।
- ੩ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ) ਮੌਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਾ ਪੈਣ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ-ਰੂਪ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਰਹਿਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਵੇਸ ਹੈ।
- ੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਫਾਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
- ੫ ਨੰਗਾ।
- ੬ ਵਿਆਹ ਦਾ ਲਗਨ (ਸਮਾਂ), ਏਥੇ ਭਾਵ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਬਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਮੂਜਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ।
- ੭ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ (ਸੁਖ ਤੇ ਦੁੱਖ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਧਰ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਓਧਰ ਲੱਗਾ ਹੈ।
- ੮ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਜਾਦੂ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਧਾਗਾ ਗਲ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਨੇ ਅਨੇਕ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। (ਜਾਦੂਗਰ ਲੋਕ ਟੂਣੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਧਾਗੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
- ੯ ਹੌਲੀ ਅਕਲ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਵੀ ਐਸਾ ਮੂਰਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁੜ ਮੱਖੀ ਸਮੇਤ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।
- ੧੦ ਨਾ-ਮਰਜਾਦੁ; ਬੇ-ਮਰਯਾਦਾ, ਭਾਵ ਨੰਗਾ ਹੀ, ਖਾਲੀ। (ਆਮ ਤਰੀਕਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨੰਗੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਨੰਗਾ ਹੋਣਾ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ।) ਜੀਵ ਕਲਜੁਗ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਨੰਗਾ

- ਹੀ ਆਇਆ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨੰਗਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਟੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।
- ੧੧ ਪਿਆਰੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਬੁਲਾਵਾ ਆਇਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨਾਲ ਮਰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਰੋ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਓਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ)।
- ੧੪ ਜਿਹੜੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ ਭਾਵ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਆਣੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਜਾਣਾ=ਸਿਆਣੇ।
- ੧੫ (ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਓਹ ਇਸਤਰੀ ਨਾ ਕਦੀ ਰੰਡੀ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਨੰਦ ਭੋਗਦੀ ਹੈ।
- ੧੭ (ਜੀਵ ਰੂਪ) ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ।
- ੧੮ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਿੱਠੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।
- ੧੯ (ਪਤੀ ਦੇ) ਗੁਣ ਯਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੨੦ ਵਿਛੋੜਾ।
- ੨੧ (ਜੀਵ ਰੂਪ) ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੩ ਓਸ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਸ ਨੂੰ ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
- ੨੪ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

* ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਛੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨੀ ਆਪਣਾ ਕੰਤੁ ਪਛਾਣਿਆ ਹਉ ਤਿਨ ਪੂਛਉ ਸੰਤਾ ਜਾਏ ॥ ਆਪੁ ਛੋਡਿ
 ਸੇਵਾ ਕਰੀ ^੧ਪਿਰੁ ਸਚੜਾ ਮਿਲੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥ ਪਿਰੁ ਸਚਾ ਮਿਲੈ ਆਏ ਸਾਚੁ
 ਕਮਾਏ ^੨ਸਾਚਿ ਸਬਦਿ ਧਨ ਰਾਤੀ ॥ ਕਦੇ ਨ ਰਾਂਡ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣਿ *ਅੰਤਰਿ
 ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ ॥ ^੩ਪਿਰੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ ਵੇਖੁ ਹਦੂਰੇ ਰੰਗੁ ਮਾਣੇ ਸਹਜਿ
 ਸੁਭਾਏ ॥ ਜਿਨੀ ਆਪਣਾ ਕੰਤੁ ਪਛਾਣਿਆ ਹਉ ਤਿਨ ਪੂਛਉ ਸੰਤਾ ਜਾਏ ॥
 ੩ ॥ ^੪ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਭੀ ਮਿਲਹ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਗਹ ਸਾਚੇ ਪਾਏ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਅਵਗੁਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥ ਅਉਗੁਣ ਸਬਦਿ
 ਜਲਾਏ ^੫ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਗਵਾਏ ^੬ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਰਾਤੀ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ
 ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਗਈ ਭਰਾਤੀ ॥ ਪਿਰੁ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ^੭ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ
 ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਭੀ ਮਿਲਹ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਲਾਗਹ ਸਾਚੇ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਸੁਣਿਅਹੁ ^੮ਕੰਤ
 ਮਹੇਲੀਹੋ ਪਿਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ^੯ਅਵਗਣਵੰਤੀ ਪਿਰੁ ਨ ਜਾਣਈ
 ਮੁਠੀ ਰੋਵੈ ਕੰਤ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ^{੧੦}ਰੋਵੈ ਕੰਤ ਸੰਮਾਲਿ ਸਦਾ ਗੁਣ ਸਾਰਿ ਨਾ ਪਿਰੁ
 ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ਸਾਚੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ਜਿਨਿ
 ਅਪਣਾ ਪਿਰੁ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ^{੧੧}ਕਰਮ ਬਿਧਾਤਾ ^{੧੨}ਕੂੜਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰੇ ॥
 ਸੁਣਿਅਹੁ ਕੰਤ ਮਹੇਲੀਹੋ ਪਿਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ
 ਆਪਿ ਉਪਾਇਓਨੁ ^{੧੩}ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਖੁਆਇਅਨੁ ^{੧੪}
 ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰਾ ॥ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰਾ ਵਧਹਿ ਬਿਕਾਰਾ ^{੧੫}ਗਿਆਨ
 ਵਿਹੁਣੀ ਮੁਠੀ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਪਿਰੁ ਨ ਪਾਇਓ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਓ ਰੋਵੈ
 ਅਵਗੁਣਿਆਰੀ ਝੂਠੀ ॥ ਪਿਰੁ ਜਗਜੀਵਨੁ ਕਿਸ ਨੋ ਰੋਈਐ ਰੋਵੈ ਕੰਤੁ
 ਵਿਸਾਰੇ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਆਪਿ ਉਪਾਇਓਨੁ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਸੋ
 ਪਿਰੁ ਸਚਾ ਸਦ ਹੀ ਸਾਚਾ ਹੈ ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ ॥ ^{੧੬}ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਧਨ
 ਇਆਣੀਆ ਰੰਡ ਬੈਠੀ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥ ਰੰਡ ਬੈਠੀ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਦੁਖੁ
 ਪਾਏ ^{੧੭}ਆਵ ਘਟੈ ^{੧੮}ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਆਇਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਸੀ ਦੁਖੁ
 ਲਾਗਾ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਨ ਸੂਝੈ ^{੧੯}ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਲੂਝੈ ^{੨੦}ਲਬਿ ਲੋਭਿ
 ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਸੋ ਪਿਰੁ ਸਾਚਾ ਸਦ ਹੀ ਸਾਚਾ ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ ॥ ੩ ॥
^{੨੧}ਇਕਿ ਰੋਵਹਿ ਪਿਰਹਿ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਅੰਧੀ ਨਾ ਜਾਣੈ ਪਿਰੁ ਨਾਲੇ ॥ ^{੨੨}ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦੀ ਸਾਚਾ ਪਿਰੁ ਮਿਲੈ ^{੨੩}ਅੰਤਰਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ਪਿਰੁ ਅੰਤਰਿ ਸਮਾਲੇ
 ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਮਨਮੁਖਿ ^{੨੪}ਜਾਤਾ ਦੂਰੇ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ^{੨੫}ਰੁਲੈ ਰੁਲਾਇਆ ਕਾਮਿ

- ੧ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਇਸਤਰੀ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚ ਗਈ।
 ੩ ਉਹ ਮਾਲਕ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਓਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੇਖ, ਇਉਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣੇਂਗੀ।
 ੪ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਾਂ ਜੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੀਏ।
 ੫ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ।
 ੬ ਸੱਚੇ ਹੀ ਸੱਚੇ (ਨਿਰੋਲ, ਸੱਚੇ) ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
 ੭ ਭਰਮ, ਭੁਲੇਖਾ।
 ੮ ਨਿਰਮਲ, ਪਵਿੱਤਰ।
 ੯ ਕੰਤ ਦੀਆਂ ਮਹਿਲੀਓ! ਇਸਤਰੀਓ!
 ੧੦ ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਅਉਗਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਹ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ, ਉਹ ਕੰਤ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਠੱਗੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਰੋਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੧ ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਅਤੇ ਸਦਾ ਓਸ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦੀ ਹੈ, (ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਵਾਲੀ ਹੈ) ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ-
 ਹਰੀ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਿਛੜਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੧੨ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ।
 ੧੩ ਝੂਠ ਨੇ ਉਹ ਝੂਠੀ ਇਸਤਰੀ ਠੱਗ ਲਈ ਹੈ।
 ੧੪ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਖੁੰਝਾਇਆ ਹੈ, ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ।
 ੧੬ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਠੱਗੀ ਗਈ।
 ੧੭ ਅੰਜਾਣੀ ਇਸਤਰੀ ਦੂਜੇ ਭਾ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਰੰਡੀ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਛੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
 ੧੮ ਉਮਰ ਲੰਘਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੯ ਸਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਜਗਤ ਮਾਇਆ ਲਈ ਝਗੜਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ।
 ੨੨ ਇਕ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਰੋਂਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ; ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਕਿ ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੪ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਯਾਦ ਕਰੇ।
 ੨੫ ਆਪ-ਹੁਦਰੀ ਨੇ।
 ੨੬ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

* ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨ ਆਇਆ ਜਿਨਿ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਤਾ ਹਦੂਰੇ^੧ ॥ ਨਾਨਕ ^੨ਸਾਧਨ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਈ
 ਪਿਰੁ ਅੰਤਰਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ^੩ ॥ ਇਕਿ ਰੋਵਹਿ ^੪ਪਿਰਹਿ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਅੰਧੀ ਨ
 ਜਾਣੈ ਪਿਰੁ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਃ ੩ ॥ ਰੋਵਹਿ ਪਿਰਹਿ ਵਿਛੁੰਨੀਆ
 ਮੈ ਪਿਰੁ ਸਚੜਾ ਹੈ ਸਦਾ ਨਾਲੇ ॥ ^੫ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ ਸਹੀ ਜਾਣਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਹਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ^੩ ॥ ਸਦਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ^੬ਸਬਦੇ ਕਾਲੁ ਮਾਰਿ ਸਚੁ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਣ
 ਜਾਣੁ ਨ ਹੋਇਆ ॥ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ^੭ਸਚੀ ਨਾਈ ਵੇਖੈ ^੮ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੇ ॥
 ਰੋਵਹਿ ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਮੈ ਪਿਰੁ ਸਚੜਾ ਹੈ ਸਦਾ ਨਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ
 ਸਾਹਿਬੁ ਸਭ ਦੂ ਉਚਾ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲੀ
 ਤਾਂ ਸਹਜਿ^੯ ਮਿਲੀ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ਸਦਾ ਉਰ ਧਾਰੇ ਨੇਹੁ^{੧੦} ਨਾਲਿ
 ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ^{੧੧}ਪਿਰੁ ਦਿਸੈ ॥ ^{੧੨}ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਕਾ ਕਚਾ ਚੋਲਾ ਤਿਤੁ
 ਪੈਯੈ ਪਗੁ ਖਿਸੈ ॥ ^{੧੩}ਪਿਰ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਸੋ ਸਚਾ ਚੋਲਾ ਤਿਤੁ ਪੈਯੈ ਤਿਖਾ
 ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਭ ਦੂ ਉਚਾ ਹੈ ਕਿਉ ਮਿਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ॥
 ੨ ॥ ਮੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ਹੋਰ ਭੂਲੀ ਅਵਗਣਿਆਰੇ ॥ ^{੧੪}ਮੈ ਸਦਾ ਰਾਵੇ
 ਪਿਰੁ ਆਪਣਾ ਸਚੜੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ
 ਨਾਰੇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ^{੧੫}ਸਹਜੇ
 ਮਾਤੀ ਗਇਆ ਦੁਸਮਨੁ ਦੂਖੁ ਸਬਾਇਆ^{੧੬} ॥ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਕੰਉ ਤਨੁ ਮਨੁ
 ਦੀਜੈ ^{੧੭}ਤਾਂ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਮੈ ਪਿਰੁ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ
 ਹੋਰ ਭੂਲੀ ਅਵਗਣਿਆਰੇ ॥ ੩ ॥ ਸਚੜੈ ਆਪਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਗੁਰ
 ਬਿਨੁ ^{੧੮}ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੋ ॥ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ਆਪਿ ਮਿਲੈ ਆਪੇ ਦੇਇ ਪਿਆਰੋ ॥
 ਆਪੇ ਦੇਇ ਪਿਆਰੋ ^{੧੯}ਸਹਜਿ ਵਾਪਾਰੋ ^{੨੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੇ ॥ ਧਨੁ ਜਗ
 ਮਹਿ ਆਇਆ ਆਪੁ^{੨੧} ਗਵਾਇਆ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਚਿਆਰੋ ॥ ^{੨੨}ਗਿਆਨਿ
 ਰਤਨਿ ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਪਿਆਰੋ ॥ ਸਚੜੈ ਆਪਿ ਜਗਤੁ
 ਉਪਾਇਆ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੋ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੨੩}ਇਹੁ
 ਸਰੀਰੁ ਜਜਰੀ ਹੈ ਇਸ ਨੋ ਜਰੁ ਪਹੁਚੈ ਆਏ ॥ ^{੨੪}ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਹੋਰੁ
 ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥ ਹੋਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਅੰਤਿ ਗਏ
 ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਐਥੈ ਕਮਾਵੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ^{੨੫}ਮਨਮੁਖਿ
 ਹੈ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ^{੨੬}ਜਮਪੁਰਿ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ਮਹਾ ਗੁਬਾਰੁ ਨਾ ਤਿਥੈ ਭੈਣ
 ਨ ਭਾਈ ॥ ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਜਜਰੀ ਹੈ ਇਸ ਨੋ ਜਰੁ ਪਹੁਚੈ ਆਈ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਹਾਜ਼ਰ, ਨਾਜ਼ਰ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ।
- ੨ ਇਸਤਰੀ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਤਾਂ ਪਤੀ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਮੇਲ ਲਵੇ।
- ੩ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ।
- ੪ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।
- ੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੱਲਣਾ (ਮਰਨਾ) ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
- ੬ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਲਾਹ ਕੇ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਏਸ ਲਈ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ)।
- ੭ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸੁਖੀ, ਅਨੰਦ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਕਿਵੇਂ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?
- ੯ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ, ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ।
- ੧੦ ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ।
- ੧੧ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਕੱਚਾ ਚੋਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਪੈਰ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ। ਕੱਚਾ ਚੋਲਾ= ਜਿਹੜਾ ਕੁੜਤਾ ਛੇਤੀ ਪਾਟ ਜਾਏ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਕੱਢੇ।
- ੧੩ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਚੋਲਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਨਾਲ ਪਿਆਸ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਭੁੱਖ) ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
- ੧੪ ਮੇਰਾ ਪਤੀ-ਹਰੀ ਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਰਾਉਂਦਾ (ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ, ਸੰਗ ਕਰਦਾ) ਹੈ।
- ੧੫ ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ।
- ੧੬ ਸਾਰਾ (ਦੁੱਖ ਚਲਾ ਗਿਆ)।
- ੧੭ ਤਾਂ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ।
- ੧੯ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ 'ਸਹਜ' ਲਈ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਜਨਮ ਸਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਹਉਮੈ।
- ੨੨ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਤਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਨਾਨਕ! ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੱਗਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਇਹ ਸਰੀਰ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਏਸ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਪਕੜੇਗਾ।
- ੨੪ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾ ਲਏ ਸੋ ਤਾਂ ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਮਰਨ-ਜੰਮਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ।
- ੨੫ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਗੁਆ ਲਈ ਹੈ।
- ੨੬ ਜਮਪੁਰੀ ਵਿੱਚ (ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ) ਗੂੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ; ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਧੁੰਦ ਹੈ; ਨਾ ਓਥੇ ਭੈਣ ਨਾ ਭਾਈ (ਕੋਈ ਭੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਹੀਂ) ਹੁੰਦਾ (ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ)।

* (ਮਾਲਕ ਸੱਚਾ ਹੈ) ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ। ਜਿਵੇਂ 'ਪਾਕੀ ਨਾਈ' (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਅਤੇ 'ਕਾਚੀ ਸਉਦੀ ਤੋਟਾ ਆਵੈ' (ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੩੨)।

^੧ਕਾਇਆ ਕੰਚਨੁ ਤਾਂ ਥੀਐ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਏ ਮਿਲਾਏ ॥ ਭ੍ਰਮੁ ਮਾਇਆ
 ਵਿਚਹੁ ਕਟੀਐ ^੨ਸਚੜੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ
 ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦਿ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਵਿਚਹੁ ਹੰਉਮੈ^੩
 ਜਾਏ ॥ ਜਿਨੀ ਪੁਰਖੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਨ ਕੈ ਹੰਉ ^੪ਲਾਗਉ
 ਪਾਏ ॥ ਕਾਇਆ ਕੰਚਨੁ ਤਾਂ ਥੀਐ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਏ ਮਿਲਾਏ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਸਚਾ
 ਸਚੁ ਸਲਾਹੀਐ^੫ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਇ ਬੁਝਾਏ^੬ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀਆ
^੭ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਨਿ ਆਗੈ ਜਾਏ ॥ ਕਿਆ ਦੇਨਿ ਮੁਹੁ ਜਾਏ ਅਵਗੁਣਿ
 ਪਛੁਤਾਏ ਦੁਖੋ ਦੁਖੁ ਕਮਾਏ ॥ ^੮ਨਾਮਿ ਰਤੀਆ ਸੇ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲਾ ^੯ਪਿਰ ਕੈ
 ਅੰਕਿ ਸਮਾਏ ॥ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕਹੀਐ ਜਾਏ ॥
 ਸੋ ਸਚਾ ਸਚੁ ਸਲਾਹੀਐ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਇ ਬੁਝਾਏ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨੀ ਸਚੜਾ ਸਚੁ
 ਸਲਾਹਿਆ ਹੰਉ ਤਿਨ ਲਾਗਉ ਪਾਏ ॥ ਸੇ ਜਨ ਸਚੇ ਨਿਰਮਲੇ ਤਿਨ ਮਿਲਿਆ
 ਮਲੁ^{੧੦} ਸਭ ਜਾਏ ॥ ਤਿਨ ਮਿਲਿਆ ਮਲੁ ਸਭ ਜਾਏ ^{੧੧}ਸਚੈ ਸਰਿ ਨਾਏ ਸਚੈ
 ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥ ਨਾਮੁ ^{੧੨}ਨਿਰੰਜਨੁ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਏ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ^{੧੩} ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ^{੧੪}ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਨਾਨਕ ^{੧੫}ਸਚਿ ਸਮਾਏ ॥ ਜਿਨੀ
 ਸਚੜਾ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੈ ^{੧੬}ਲਾਗਉ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

ਲਲਾਂ ਬਹਲੀਮਾ* ਕੀ ਧੁਨਿ ਗਾਵਣੀ ^੧ਓ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਵਡ ਹੰਸ^{੧੬} ਹੈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਧਾਰਿ^{੧੭} ॥
 ਸਚੁ ਸੰਗ੍ਰਹਿ^{੧੮} ਸਦ ਸਚਿ ਰਹਿ ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ^{੧੯}ਸਦਾ ਨਿਰਮਲ
 ਮੈਲੁ ਨ ਲਗਈ ਨਦਰਿ ਕੀਤੀ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ^{੨੦}
 ਜੋ ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਹਿ ਮੁਰਾਰਿ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ‡ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਵਡ ਹੰਸੁ
 ਹੈ ਤਾ ਮੈ ਕੀਆ ਸੰਗੁ ॥ ^{੨੨}ਜੇ ਜਾਣਾ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਤ ਜਨਮਿ ਨ ਦੇਦੀ ਅੰਗੁ ॥
 ੨ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੩}ਹੰਸਾ ਵੇਖਿ ਤਰੰਦਿਆ ਬਗਾਂ ਭਿ ਆਯਾ ਚਾਉ ॥ ਡੁਬਿ
 ਮੁਏ ਬਗੁ ਬਪੁੜੇ ^{੨੪}ਸਿਰੁ ਤਲਿ ਉਪਰਿ ਪਾਉ ॥ ੩ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਆਪੇ
 ਹੀ ਆਪਿ ਆਪਿ ਹੈ ਆਪਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ
 ਹੈ ਕੋ ਅਵਰੁ ਨ ਬੀਆ^{੨੫} ॥ ਤੂ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ
 ਬੀਆ^{੨੬} ॥ ਤੂ ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨੁ ਦੇਵਣਾ ਸਭਨਾਹਾ ਜੀਆ^{੨੭} ॥ ਸਭਿ ਆਖਹੁ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿਨਿ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਦੀਆ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ।
- ੪ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗਾਂ।
- ੫ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰੀਏ, ਵਡਿਆਈਏ।
- ੬ ਸਮਝਾਏ।
- ੭ ਅੱਗੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ) ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।
- ੮ ਜੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ, ਓਹ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਸੁਰਖ, ਭਾਵ ਚਮਕ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਗਈਆਂ। ਚਲੂਲਾ [ਫ਼ਾ. ਚੁੰ-ਲਾਲਾ, ਲਾਲਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ] ਗੂੜ੍ਹਾ ਸੁਰਖ।
- ੯ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਈਆਂ ਹਨ।
- ੧੦ ਮੈਲ, ਪਾਪ।
- ੧੧ ਸੱਚੇ ਦੇ ਤਲਾ (ਸਤਿ-ਸੰਗ) ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੇ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੧੨ ਜੇ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ, ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
- ੧੩ ਹਰ ਰੋਜ਼।
- ੧੪ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹੋਏ।
- ੧੫ ਅੰਤ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੬ ਪਰਮ ਹੰਸ, ਵੱਡੇ ਸੰਤ, ਪਰਮ ਬਿਬੇਕੀ।
- ੧੭ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।
- ੧੮ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੯ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦੇਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਲ ਲੱਗਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- ੨੦ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
- ੨੧ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
- ੨੨ ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਮਬਖ਼ਤ ਬਗਲਾ (ਪਖੰਡੀ) ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ (ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ) ਏਸ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰਦੀ, ਭਾਵ ਪਖੰਡੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਕਰਦੀ।
- ੨੩ ਹੰਸਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਨੂੰ ਤਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਗਲਿਆਂ (ਪਖੰਡੀਆਂ) ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਨ ਦਾ ਚਾਅ ਆਇਆ-ਪਰ ਵਿਚਾਰੇ ਬਗਲੇ (ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ) ਡੁੱਬ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ।
- ੨੪ ਸਿਰ ਥੱਲੇ ਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ।
- ੨੫ ਦੂਜਾ, ਹੋਰ।
- ੨੬ [ਹੋਇਆ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ।

* ਲਲਾਂ ਤੇ ਬਹਿਲੀਮਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਔੜ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਲਲਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਬਹਿਲੀਮੇ ਪਾਸੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕੂਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਪਰ ਫਸਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ 'ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹਿਲੀਮਾ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗਾਵਿਆ; ਜਿਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ :-

ਕਾਲ ਲਲਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਦਾ ਖੋਇਆ ਬਹਿਲੀਮਾ।
 ਹਿੱਸਾ ਛਠਾ ਮਨਾਇ ਕੈ ਜਲ ਨਹਰੋਂ ਦੀਮਾ।
 ਫਰਾਉਨ ਹੋਇ ਲਲਾਂ ਨੇ ਰਣ ਮੰਡਿਆ ਧੀਮਾ।
 ਭੇੜ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਮੱਚਿਆ ਸੱਟ ਪਈ ਅਜੀਮਾ।
 ਸਿਰ ਧੜ ਡਿਗੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂ ਵਾਹਣ ਢੀਮਾਂ।
 ਦੇਖ ਮਾਰੇ ਲਲਾਂ ਬਹਿਲੀਮ ਨੇ ਰਣ ਮੇਂ ਧਰਿ ਸੀਮਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਸੁਰ ਉੱਤੇ ਵਡਹੰਸ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਉਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

- † ਸ਼ਲੋਕ : ਅਸਲੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਖੰਡੀਆਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਕਹੋ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
- ‡ ਇਹ ਤੇ ਅਗਲਾ ਸ਼ਲੋਕ ਫ਼ਰੀਦ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩੮੪।

*ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਭੁ ਆਕਾਰੁ^੧ ਹੈ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸੋਇ^੨ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੇਵਿਐ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਿਥੈ ਭਉ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ॥ ਦੁਸਮਨੁ ਦੁਖੁ
 ਤਿਸ ਨੋ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ^੩ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^੪ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿਆ
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਹੀ ਪਤਿ^੫ ਰਖਸੀ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ
 ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਇਕਿ ਸਜਣ ਚਲੇ ਇਕਿ ਚਲਿ ਗਏ ਰਹਦੇ ਭੀ ਫੁਨਿ^੬
 ਜਾਹਿ ॥ ਜਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸੇ ਆਇ ਗਏ ਪਛੁਤਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਚਿ ਰਤੇ ਸੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਹਿ^੭ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤਿਸੁ
 ਮਿਲੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਸਜਣੈ^੮ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣਕਾਰੀ ॥ ਤਿਸੁ ਮਿਲੀਐ
 ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਮੈ ਜਿਨਿ ਹੰਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਮਾਰੀ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ
 ਹੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਦੇ ਸਭ^੯ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ਨਿਤ ਜਪਿਅਹੁ ਸੰਤਹੁ
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ^{੧੦} ਭਉਜਲ ਬਿਖੁ ਤਾਰੀ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਗੁਰ
 ਵਿਟੜਿਅਹੁ^{੧੧} ਹੰਉ ਸਦ ਵਾਰੀ ॥ ੨ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ
 ਚਾਕਰੀ^{੧੨} ਸੁਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥ ਐਥੈ ਮਿਲਨਿ ਵਡਿਆਈਆ ਦਰਗਹ ਮੋਖ
 ਦੁਆਰੁ ॥ ਸਚੀ ਕਾਰ^{੧੩} ਕਮਾਵਣੀ ਸਚੁ ਪੈਨਣੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^{੧੪} ॥ ਸਚੀ
 ਸੰਗਤਿ ਸਚਿ ਮਿਲੈ^{੧੫} ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਹਰਖੁ^{੧੬} ਸਦਾ ਦਰਿ
 ਸਚੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੈ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੈ
 ਕਰਤਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਹੋਰ ਵਿਡਾਣੀ^{੧੭} ਚਾਕਰੀ ਧ੍ਰਿਗੁ^{੧੮} ਜੀਵਣੁ ਧ੍ਰਿਗੁ
 ਵਾਸੁ^{੧੯} ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਛੋਡਿ ਬਿਖੁ ਲਗੇ ਬਿਖੁ ਖਟਣਾ ਬਿਖੁ ਰਾਸਿ^{੨੦} ॥^{੨੧} ਬਿਖੁ
 ਖਾਣਾ ਬਿਖੁ ਪੈਨਣਾ ਬਿਖੁ ਕੇ ਮੁਖਿ ਗਿਰਾਸ ॥ ਐਥੈ ਦੁਖੇ ਦੁਖੁ ਕਮਾਵਣਾ
^{੨੨} ਮੁਇਆ ਨਰਕਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥^{੨੩} ਮਨਮੁਖ ਮੁਹਿ ਮੈਲੈ ਸਬਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਕਾਮ
 ਕਰੋਧਿ ਵਿਣਾਸੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਉ ਛੋਡਿਆ ਮਨਹਠਿ^{੨੪} ਕੰਮੁ ਨ ਆਵੈ
 ਰਾਸਿ ॥ ਜਮਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਕੋ ਨ ਸੁਣੇ ਅਰਦਾਸਿ^{੨੫} ॥ ਨਾਨਕ^{੨੬} ਪੂਰਬਿ
 ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਵਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿਹੁ ਸਾਧ ਜਨੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ^{੨੭} ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਪੂਜਹੁ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਜਿਨਿ ਜਗੰਨਾਥੁ^{੨੮} ਜਗਦੀਸੁ^{੨੯} ਜਪਾਇਆ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਦੇਖਹੁ^{੩੦} ਇਕ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਹਰਿ ਪੰਥੁ^{੩੧} ਬਤਾਇਆ ॥ ਤਿਸੁ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਭ ਪਗੀ^{੩੨} ਪਵਹੁ ਜਿਨਿ^{੩੩} ਮੋਹ ਅੰਧੇਰੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਸੋ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਹੁ ਸਭਿ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਲਗਾਇਆ^{੩੪} ॥
 ੩ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਭੁਖ ਗਈ ਭੇਖੀ^{੩੫}

੧ ਰਚਨਾ, ਸਿਸ਼ਟੀ।	੨੦ ਲਾਨੁਤ ਹੈ।
੨ (ਇਕ) ਉਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਹੀ ਹੈ।	੨੧ ਨਿਵਾਸ, ਵਸਨਾ।
੩ ਕੋਈ ਭੀ (ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ) ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।	੨੨ ਪੂੰਜੀ, ਮਾਲ ਧਨ।
੪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਸਿੱਖ ਨੇ।	੨੩ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਵਿਹੁ ਹੈ, ਪਹਿਨਣਾ ਭੀ ਵਿਹੁ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਹੁ ਦੀਆਂ ਹੀ ਬੁਰਕੀਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
੫ ਇੱਜ਼ਤ।	੨੪ ਮਰ ਕੇ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
੬ ਫੇਰ।	੨੫ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੈਲਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਅਤੇ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੋਧ ਦੁਆਰਾ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
੭ ਜੋ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ।	੨੬ ਕੰਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
੮ (ਹਰੀ ਵਿੱਚ) ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।	੨੭ ਬੇਨਤੀ, ਪੁਕਾਰ।
੯ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਵਸਦਾ ਹੈ।	੨੮ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੧੦ ਸਿਸ਼ਟੀ ਸੁਧਾਰ ਦਿੱਤੀ।	੨੯ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ।
੧੧ ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਸੰਸਾਰ) ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।	੩੦ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
੧੨ ਤੋਂ, ਉਪਰੋਂ।	੩੧ ਜਗਤ ਦਾ ਈਸ਼ਵਰ (ਮਾਲਕ), ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ।
੧੩ ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਖ (ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਸੁਖ)।	੩੨ [ਨਿਮਖ= ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ] ਇਕ ਇਕ ਨਿਮਖ ਮਗਰੋਂ, ਪਲ ਪਲ ਮਗਰੋਂ।
੧੪ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।	੩੩ ਰਸਤਾ।
੧੫ ਕੰਮ।	੩੪ ਪੈਰੀਂ ਪਵੇ, ਚਰਣੀ ਲੱਗੇ।
੧੬ ਆਸਰਾ।	੩੫ ਮੋਹ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
੧੭ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ।	੩੬ ਲਭਾਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।
੧੮ ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ।	੩੭ ਭੇਖ ਕਰਨ ਨਾਲ।
੧੯ ਬਿਗਾਨੀ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ।	

* ਸ਼ਲੋਕ : ਨਿਰਭਉ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿਰਭਉ-ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਸਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੋਈ ਭਉ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਵਾਗੋਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਵਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸਭ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਰਹਿਬਰ ਹੈ।

‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਭੇਖ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥ ^੧ਦੁਖਿ ਲਗੈ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰੈ ਅਗੈ ਦੂਣੀ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
^੨ਅੰਦਰਿ ਸਹਜੁ ਨ ਆਇਓ ਸਹਜੇ ਹੀ ਲੈ ਖਾਇ ॥ ^੩ਮਨਹਠਿ ਜਿਸ ਤੇ ਮੰਗਣਾ
 ਲੈਣਾ ਦੁਖੁ ਮਨਾਇ ॥ ^੪ਇਸੁ ਭੇਖੇ ਥਾਵਹੁ ਗਿਰਹੋ ਭਲਾ ਜਿਥਹੁ ਕੋ ਵਰਸਾਇ ॥
^੫ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਤਿਨਾ ਸੋਝੀ ਪਈ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ^੬ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ
 ਕਮਾਵਣਾ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ ^੭ਜਿਨ
 ਕੀ ਪਤਿ ਪਾਵਹਿ ਥਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੇਵਿਐ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਜਨਮ
 ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਚਿੰਤਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਅਚਿੰਤੁ^੮ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਤੀਰਥੁ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥ ਮੈਲੁ ਗਈ ਮਨੁ
 ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ^੯ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ॥ ਸਜਣ ਮਿਲੇ ਸਜਣਾ ^{੧੦}ਸਚੈ
 ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ^{੧੧} ਪਾਇਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਪਾਖੰਡਿ
 ਜਮਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡਈ ਲੈ ਜਾਸੀ ^{੧੨}ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ
 ਉਬਰੇ^{੧੩} ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ^{੧੪} ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤਿਤੁ ਜਾਇ ਬਹੁ
 ਸਤਸੰਗਤੀ ਜਿਥੈ ਹਰਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਿਲੋਈਐ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਲੇਹੁ ਹਰਿ ਤਤੁ ਨ ਖੋਈਐ ॥ ਨਿਤ ਜਪਿਅਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਹਰਿ
 ਦਰਗਹ ਢੋਈਐ^{੧੭} ॥ ਸੋ ਪਾਏ ਪੂਰਾ ਸਤਗੁਰੂ ^{੧੮}ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ
 ਲਿਖੋਈਐ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੰਉ ਸਭਿ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਹੁ ਜਿਨਿ ^{੧੯}ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ
 ਗਾਲ ਗਲੋਈਐ ॥ ੪ ॥ ^{੨੦}ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੦}ਸਜਣ ਮਿਲੇ ਸਜਣਾ ਜਿਨ
 ਸਤਗੁਰ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਸਚੈ ਪ੍ਰੇਮਿ
 ਪਿਆਰੁ ॥ ^{੨੧}ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅਪਾਰਿ ॥ ^{੨੨}ਏਹਿ
 ਸਜਣ ਮਿਲੇ ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਜਿ ਆਪਿ ਮੇਲੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਇਕਨਾ ਦਰਸਨ ਕੀ
 ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈਆ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^{੨੩}ਵਿਛੁੜਿਆ ਕਾ ਕਿਆ
 ਵਿਛੁੜੈ ਜਿਨਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ^{੨੪}ਮਨਮੁਖ ਸੇਤੀ ਦੋਸਤੀ ਥੋੜੜਿਆ ਦਿਨ
 ਚਾਰਿ ॥ ਇਸੁ ਪਰੀਤੀ ਤੁਟਦੀ ਵਿਲਮੁ^{੨੫} ਨ ਹੋਵਈ ^{੨੬}ਇਤੁ ਦੋਸਤੀ ਚਲਨਿ
 ਵਿਕਾਰ ॥ ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕਾ ਭਉ ਨਾਹੀ ਨਾਮਿ ਨ ਕਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥
^{੨੭}ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕੀਚੈ ਦੋਸਤੀ ਜਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੩ ॥ ਇਕਿ ਸਦਾ ^{੨੮}ਇਕਤੈ ਰੰਗਿ ਰਹਹਿ ਤਿਨ ਕੈ ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ
 ਜਾਉ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਅਰਪੀ^{੨੯} ਤਿਨ ਕਉ ^{੩੦}ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥
 ਤਿਨ ਮਿਲਿਆ ^{੩੧}ਮਨੁ ਸੰਤੋਖੀਐ ਤ੍ਰਿਸਨਾ^{੩੨} ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ
 ਰਤੇ ਸੁਖੀਏ ਸਦਾ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ

- ੧ ਇਥੇ ਦੁੱਖ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਉਹ ਬੁਹੇ-ਬੁਹੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
'ਦੁਖਿ ਲਗੈ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੧੨।
- ੨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਆਈ, ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ
ਹੀ ਖਾ ਲੈਂਦਾ (ਭਾਵ ਜੋ ਲਭਦਾ, ਓਹੀ ਸੰਤੋਖ
ਨਾਲ ਖਾਂਦਾ)।
- ੩ ['ਸਹਜ' ਦੇ ਉਲਟ 'ਮਨ-ਹੱਠ', ਮਨ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ]
ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਣਾ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ
ਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਲਈਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਭੀ ਦੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਐਸੇ ਭੇਖ ਕੋਲੋਂ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਕਿਸੇ
ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੱਭਦਾ ਤਾਂ ਹੈ।
- ੫ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ
ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਜੇਹੀ ਕਿਰਤ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭਾ ਬਣਿਆ ਹੈ) ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ
ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ
ਉਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। 'ਕਿਰਤੁ' ਲਈ
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੇਖੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਕਬੂਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।
- ੮ ਚਿੰਤਾ-ਰਹਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੯ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਗਿਆਨ-ਰੂਪ ਅੰਦਰਲੇ) ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ
ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾ ਕੇ।
- ੧੦ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੧ [ਸੰ: ਪਰਿਚਯ=ਜਾਣ ਪਛਾਣ, ਵਾਕਫੀ] ਗਿਆਨ।
- ੧੨ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੩ ਬਚ ਗਏ।
- ੧੪ ਅਤੁੱਟ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
- ੧੫ ਰਿੜਕੀਏ, ਭਾਵ ਵਿਚਾਰੀਏ।
- ੧੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੮, ਨੋਟ ੧੨।
- ੧੭ ਢੋਈ ਮਿਲੇਗੀ, ਪਨਾਹ ਮਿਲੇਗੀ।
- ੧੮ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਹੁਕਮ
ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲਿਲਾਟਿ [ਸੰ: ਲਲਾਟ]
ਮੱਥੇ 'ਤੇ।
- ੧੯ ਹਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ
ਹੈ। ਗਲੋਈ [ਪਹਾੜੀ 'ਗਲਾਈ'] ਆਖੀ।
- ੨੦ ਸਤਸੰਗੀ ਸੱਜਣ ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੱਚੇ
ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਮਨ
ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੪,
ਨੋਟ ੧।
- ੨੨ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੱਜਣ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ
ਵਿਛੜਦੇ।
- ੨੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਗੇ ਹੀ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ
ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੀ
ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਵਿਛੜੇ
ਹੋਏ ਹਨ)।
- ੨੪ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨਾਲ।
- ੨੫ [ਸੰ: ਵਿਲੰਬ] ਦੇਰ।
- ੨੬ ਇਸ ਦੋਸਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬੜੇ ਵਿਕਾਰ ਉੱਠਦੇ ਹਨ,
ਖਰਾਬੀਆਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੨੭ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕੀ ਲਾਈਏ,
ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਭੁਲਾਏ ਹਨ!
- ੨੮ ਇਕੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੨੯ ਸੌਂਪ ਦੇਵਾਂ, ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵਾਂ।
- ੩੦ ਨਿਉਂ-ਨਿਉਂ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਵਾਂ।
- ੩੧ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਪਿਆਸ, ਲਾਲਚ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਸਤਸੰਗੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ
ਚੰਗਾ ਤੇ ਅਤੁੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ; ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ
ਤੋੜ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਤ-ਭਾਵ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹੀਏ।
ਪਉੜੀ : ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ^੧ਸਦ
 ਬਲਿਹਾਰਣੈ ^੨ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਮੇਰੈ
 ਨਾਲਿ ਹੈ ਜਿਥੈ ਕਿਥੈ ਮੈਨੋ ਲਏ ਛਡਾਈ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਾਬਾਸਿ ^੩ਹੈ
 ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ^੪ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਦੀਆ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੁਰਾਈ ^੫ ॥ ੫ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ 'ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਦਾਧੀ ਜਲਿ ਮੁਈ ਜਲਿ ਜਲਿ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੀਤਲ' ਜੇ ਮਿਲੈ
 ਫਿਰਿ ਜਲੈ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਿਰਭਉ ਕੋ ਨਹੀ ^੬ਜਿਚਰੁ
 ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ 'ਭੇਖੀ ਅਗਨਿ ਨ ਬੁਝਈ ਚਿੰਤਾ ਹੈ
 ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਵਰਮੀ ^੭ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨਾ ਮਰੈ ਤਿਉ ਨਿਗੁਰੇ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਸੇਵੀਐ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਂਤਿ
 ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਇ ॥ ਸੁਖਾ ਸਿਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਜਾ ਵਿਚਰੁ
 ਆਪੁ ^੮ਗਵਾਇ ॥ ^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
 ਚਿੰਤਾ ਮੂਲਿ ^{੧੦}ਨ ਹੋਵਈ ^{੧੧}ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਰਜਾ ਆਘਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ
 ਨਹ ਛੂਟੀਐ ^{੧੨}ਹਉਮੈ ਪਚਹਿ ਪਚਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨੀ ^{੧੩}ਪਾਇਅੜੇ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ॥ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਤਿਨਾ ਕਾ
 ਸਫਲੁ ਹੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਨਿ ਲਾਗੀ ਭੁਖਾ ॥ ਜਿਨੀ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ
 ਆਰਾਧਿਆ ਤਿਨ ਵਿਸਰਿ ਗਏ ਸਭਿ ਦੁਖਾ ॥ ਤੇ ਸੰਤ ਭਲੇ ਗੁਰਸਿਖ ਹੈ ਜਿਨ
 ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ਚੁਖਾ ^{੧੪} ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਫਲ ਹਰਿ ਲਾਗੇ ਮੁਖਾ ^{੧੫} ॥ ੬ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੬}ਕਲਿ ਮਹਿ ਜਮੁ
 ਜੰਦਾਰੁ‡ ਹੈ ਹੁਕਮੇ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ^{੧੭}ਮਨਮੁਖਾ ਦੇਇ
 ਸਜਾਇ ॥ ਜਮਕਾਲੈ ਵਸਿ ਜਗੁ ਬਾਂਧਿਆ ਤਿਸ ਦਾ ਫਰੂ ^{੧੮}ਨ ਕੋਇ ॥ ^{੧੯}ਜਿਨਿ
 ਜਮੁ ਕੀਤਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੦}ਜਮੁ
 ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਏਹਾ ਕਾਇਆ ਰੋਗਿ ਭਰੀ
 ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੈ
 ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਸੁਖਦਾਤਾ ਦੁਖੁ
 ਵਿਸਰਿਆ ^{੨੧}ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨਿ ਜਗਜੀਵਨੁ ਉਪਦੇਸਿਆ
 ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਸਦਾ ਘੁਮਾਇਆ ^{੨੨} ॥ ^{੨੩}ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਖੰਨੀਐ
 ਜਿਨਿ ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰਣੈ
 ਜਿਨਿ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਸਭੁ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ^{੨੪}ਵਡ ਪੁੰਨੁ

- ੧ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
 ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਾਨੁਣੂ ਬਧਾ।
 ੩ ਪੰਨਵਾਦ।
 ੪ ਉੱਤੇ।
 ੫ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।
 ੬ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਸੜ ਮੋਈ ਹੈ
 ਤੇ ਸੜ-ਸੜ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ੭ ਠੰਢਾ, ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ।
 ੮ ਜਦ ਤਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ
 ਨਾ ਕਰੇ।
 ੯ ਭੇਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ।
 ੧੦ ਖੁੱਡ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੧, ਨੋਟ ੪। ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ
 ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇਣ ਨਾਲ ਮਨ
 ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਤੇ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ; ਇਕੁਰ ਦੇ
 ਕਰਮ ਨਿਗੁਰੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੧੧ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
 ੧੨ (ਭੇਖ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉੱਤੇ) ਗੁਰਮਤ ਵਾਲੀ ਉਦਾਸੀ
 ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਤੁੱਟ
 ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਬਿਲਕੁਲ, ਉੱਕੀ ਹੀ।
 ੧੪ ਉਹ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ
 ਗਿਆ ਹੈ।
 ੧੫ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਏ ਖਵਾਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾ ਲਏ।
 ੧੭ ਥੋੜੀ ਜਿੰਨੀ ਭੀ, ਭਾਵ ਰੱਤੀ ਵੀ।
 ੧੮ ਮੂੰਹ ਨੂੰ। ਜਿਸ (ਗੁਰੂ) ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ
 ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਚਨ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।
 ੧੯ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਜਮ ਡਾਢਾ ਅਵੈੜਾ ਹੈ, ਪਰ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਬਚ ਗਏ ਹਨ।
 ੨੧ ਫੜ੍ਹ, ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ਜਮਕਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਸ
 ਕਰ ਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਓਸ ਦਾ
 ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
 ੨੨ ਪਰ ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ
 ਅਸੀਂ ਓਸ ਨੂੰ ਸੇਵੀਏ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ, ਤਾਂ ਫੇਰ
 ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
 ੨੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਦੀ।
 ੨੪ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
 ੨੫ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੨੬ ਓਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵਾਂ,
 ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਧੁਸੂਦਨ (ਕਰਮ-
 ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ) ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
 ੨੭ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਜਲਨ ਗੁਰੂ ਹੀ ਬੁਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਭੇਖ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ।

ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਸਾੜੇ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਐਸੇ
 ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ।

‡ ਡਾ. ਜੰਦਾਲ-ਗਵਾਰ, ਵਹਿਸ਼ੀ, ਅਵੈੜਾ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਮ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
 ਜਮ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੈ ਜਿਨਿ ਅਵਗਣ ਕਟਿ ਗੁਣੀ ਸਮਝਾਇਆ ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਨ ਕਉ
 ਭੇਟਿਆ^੧ ਜਿਨ ਕੈ ^੨ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ੭ ॥ *ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੩ ॥ ^੩ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਮਰਜੀਵੜੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਹੋਇ ॥ ^੪ਓਨਾ
 ਕਉ ਧੁਰਿ ਭਗਤਿ ਖਜਾਨਾ ਬਖਸਿਆ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ^੫ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ
 ਮਨਿ ਪਾਇਆ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਫਿਰਿ ਵਿਛੋੜਾ
 ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀਆ ਕਿਆ ਓਹੁ
 ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^੬ਸਬਦੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ 'ਬਿਖੁ ਭੂਲਾ ਗਾਵਾਰੁ ॥ ਅਗਿਆਨੀ
 ਅੰਧੁ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ^੭ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ^੮ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ
 ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਤਿਨ ਖੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾ ਆਪੇ
 ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਸਭਿ ਜੀਅ
 ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ ਕਿਆ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ਤੂ
 ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ ਸਚੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਪਿਆਰਿਆ
 ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲੈ ^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ
^{੧੦}ਜਿਨਿ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਰੇ ॥ ੮ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੧}ਰਤਨਾ
 ਪਾਰਖੁ ਜੋ ਹੋਵੈ ਸੁ ਰਤਨਾ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ^{੧੨}ਰਤਨਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ
 ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ਰਤਨੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਹੈ ਬੁਝੈ ਬੁਝਣਹਾਰੁ ॥
 ਮੂਰਖ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ ^{੧੩}ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੪}ਰਤਨਾ ਸੋ
 ਲਹੈ ਜਿਸੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ^{੧੫}ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ
 ਨਿਤ ਬਿਉਹਾਰੁ^{੧੬} ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਹਰਿ ^{੧੭}ਰਖਾ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀਆ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਮਤ-ਤੁਮ ਜਾਣਹੁ ਓਇ ਜੀਵਦੇ ਓਇ ਆਪਿ ਮਾਰੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਹਉਮੈ ਵਡਾ
 ਰੋਗੁ ਹੈ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੮} ਜੀਵਦਿਆ ਮੁਏ
 ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸੁ ^{੧੯}ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ
 ਹੈ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਭਿ ਨਮਸਕਾਰੀ ॥ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੨੦} ਹੈ
 ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ^{੨੧}ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕੁ ਹੈ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ^{੨੨} ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਭਨਾ ਕਾ ਮਿਤੁ ਹੈ ਸਭ ਤਿਸਹਿ ਪਿਆਰੀ ॥
^{੨੩}ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਸਾਰਿਆ ਗੁਰ ਬੁਧਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ
 ੩ ॥ ^{੨੪}ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਜੀਅ ਕੇ ਬੰਧਨਾ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਠਉਰ^{੨੫} ਨ ਪਾਵਹੀ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥

- ੧ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ) ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਣਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- ੩ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲ ਜੀਵੇ ਹਨ, ਓਹ ਹੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੪ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੫ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੬ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਰ (ਸੂਝ, ਪਛਾਣ)।
- ੭ ਮਾਇਆ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਮੂਰਖ।
- ੮ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਿੱਚ।
- ੯ ਜਿਹੜੇ ਮਨਮੁਖ ਅਣਹੁੰਦਾ ਹੀ (ਬਿਨਾਂ ਗੁਣ ਹੋਣ ਦੇ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਗੁਣਵਾਨ) ਗਿਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਆਰ (ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ) ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
- ੧੧ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਸਮਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਜਿਹੜਾ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ; ਉਹ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
- ੧੪ ਮਰ-ਮਰ ਜੰਮਦੇ ਤੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗ ਜਾਵੇ।
- ੧੬ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਪਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਹੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੈ-ਜਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ਰੱਖਾਂ; ਭਾਵ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਸ-ਸ਼੍ਰਾਸ ਜਪਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਸਾਰਾਂ।
- ੧੯ ਆਪਣੀ ਮਤ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ; ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ।
- ੨੦ ਅੰਦਰਲਾ ਦਿਲ, ਅੰਤਹਕਰਣ।
- ੨੧ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।
- ੨੨ ਵਿਵੇਕ ਬੁੱਧੀ, ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲੀ ਸੂਝ।
- ੨੩ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚਾਰੀ ਤਾਂ ਸਭ ਆਤਮ-ਰਾਮ ਹੀ ਪਸਰਿਆ ਦਿਸਿਆ, ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਸਿਆ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ (ਕਰਮ) ਆਤਮਾ ਦੇ ਬੰਧਨ ਹੀ ਹਨ।
- ੨੬ ਥਾਂ, ਠਿਕਾਣਾ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਢੂੰਡਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਕਰੇ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਖ ਹਉਮੈ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਓਹ ਤਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸਮਝੇ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਨਿਧਾਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਾ ਅਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾਮ ਆ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ ਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਓਹੀ ਵਸੀਲਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਲ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਪਉੜੀ : ਇਕੋ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਢੂੰਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਫਿਕਾ ਬੋਲਣਾ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ
 ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਜਮਪੁਰਿ^੧ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਨਿ ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਉਠਿ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥
 ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^੨ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਗੀਤਿ ਜਿਤੁ ਮੈ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੈ ॥ ^੩ਨਾਨਕ ਸਾਈ
 ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਪਤਿ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਇਕੋ
 ਦਾਤਾ ਸੇਵੀਐ ਹਰਿ ਇਕੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਹਰਿ ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਮੰਗੀਐ ਮਨ
 ਚਿੰਦਿਆ^੪ ਪਾਈਐ ॥ ਜੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਹੁ ਮੰਗੀਐ ਤਾ ^੫ਲਾਜ ਮਰਾਈਐ ॥ ਜਿਨਿ
 ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੀ ਸਭ ਭੁਖ ਗਵਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕੁ
 'ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨ ਅਨਦਿਨੁ' ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥
 ੧੦ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮ: ੩ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੰਉ ਆਪਿ ਤੁਠਾ^੬ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ
 ਆਪੇ ਲਇਅਨੁ ਜਨ ਲਾਇ ॥ ^੭ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਦਿਤੀਅਨੁ
 ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਸਚਾ ਹਰਿ ਬਣਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸੁਖੀਏ ਨਿਰਮਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ
 ਕਮਾਇ ॥ ਰਾਜੇ ਓਇ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ^੮ਭਿੜਿ ਮਰਹਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ^੯ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਕੀ ਵਢੀ ਫਿਰਹਿ ਸੋਭਾ ਮੂਲਿ ਨ ਪਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੩ ॥
^{੧੦}ਸੁਣਿ ਸਿਖਿਐ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ ਜਿਚਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਨ ਲਾਗੈ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੇਵਿਐ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਵਿਚਹੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ^{੧੧}ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰ
 ਨੋ ਜਾਣੈ ਤੇਹੋ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਮਿਲੈ
 ਵਡਿਆਈ ^{੧੨}ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਆਗੈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਮਨਿ
 ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ^{੧੩}ਗੁਰੁ ਪੂਜਣ ਆਵਹਿ ॥ ^{੧੪}ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਣੰਜਹਿ ਰੰਗ ਸਿਉ
 ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੈ ਜਾਵਹਿ ॥ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੇ ^{੧੫}ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ
 ਭਾਵਹਿ^{੧੬} ॥ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਲੁ^{੧੭} ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਾ ^{੧੮}ਵਡਭਾਗੀ ਸਿਖ ਗੁਣ
 ਸਾਂਝ ਕਰਾਵਹਿ ॥ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੰਉ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਜੋ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ॥ ੧੧ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮ: ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ
 ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੯} ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ^{੨੦}ਮਨਮੁਖ ਘਰਿ ਹੋਦੀ ਵਥੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਅੰਧੇ
^{੨੧}ਭਉਕਿ ਮੁਏ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੩ ॥ ^{੨੨}ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਨਿਰਮਲੀ ਜੋ
 ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਸਚਿ ਲਾਗੀ ॥ ^{੨੩}ਨਿਰਮਲ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੀ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੪} ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ
 ਬੈਰਾਗੀ^{੨੫} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਹੈ ਜਿਨੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ
 ਸੁਣਿਆ ਹਰਿ ਕੰਨੀ ॥ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਤਿਨਿ ਹੰਉਮੈ
 ਦੁਬਿਧਾ ਭੰਨੀ^{੨੬} ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਕੋ ਮਿਤੂ ਨਾਹੀ ਵੀਚਾਰਿ ਡਿਠਾ ^{੨੭}ਹਰਿ

- ੧ ਜਮ-ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ, ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ।
 ੨ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਵਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੈਥੋਂ ਵਿਸਰਦਾ ਹੋਵੇ।
 ੩ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹ ਪ੍ਰੀਤ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣੀ ਰਹੇ।
 ੪ ਮਨ-ਇੱਛਤ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਮੁਰਾਦ।
 ੫ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮਰ ਜਾਈਏ।
 ੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
 ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
 ੮ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਇਆ।
 ੯ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੱਚਾ ਛੱਤ ਬਣਾ ਕੇ (ਧਰ ਕੇ) ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
 ੧੦ ਭਿੜ ਮਰਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਲੜ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ (ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਬਦਲੇ) ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੧ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਨੌਕੇ ਵੱਢੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਫਿਰਦੇ ਹਨ), ਉਹ ਕਦੀ ਭੀ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।
 ੧੨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਸੁਆਦ (ਰਸ) ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ, ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 ੧੩ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹ ਆਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਭੀ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੪ ਅੱਗੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੫ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੬ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਲਾਭ ਵੱਜੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੭ ਸੁਰਖਰੂ ਹਨ।
 ੧੮ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੧੯ [ਖਲਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ] ਭੰਡਾਰ।
 ੨੦ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੨੨ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
 ੨੩ ਭਉਕ-ਭਉਕ ਕੇ ਤੇ ਵਿਲੁਕ-ਵਿਲੁਕ ਕੇ ਮਰ ਗਏ।
 ੨੪ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਦੇਹੀ।
 ੨੫ ਸਾਫ਼ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲਾ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਨੱਸ ਗਏ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੨੭ ਗਤ ਦਿਨ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੨੮ ਭੰਨ ਦਿੱਤੀ, ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ।
 ੨੯ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਵਡਿਆਈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਸੰਸਾਰੀ ਰਾਜ-ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਸਭ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਾਹੀ ਹਉਮੈ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੰਨੀ ॥ ਜਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕਉ ਹਰਿ ^੧ਸੰਤੁਸਟੁ ਹੈ ^੨ਤਿਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਲ
 ਮੰਨੀ ॥ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੩ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਏ ^੪ਤਿਨੀ ਚੜੀ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੀ ॥
 ੧੨ ॥ *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ^੫ਮਨਮੁਖੁ ਕਾਇਰੁ ਕਰੂਪੁ ਹੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਨਕੁ ਨਾਹਿ ॥
^੬ਅਨਦਿਨੁ ਧੰਧੈ ਵਿਆਪਿਆ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਸੁਖੁ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ^੭ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਹੋਵਹਿ ਤਾ ਉਬਰਹਿ ਨਾਹਿ ਤ ਬਧੇ ਦੁਖ ਸਹਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੮ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਸਦਾ ਦਰਿ ਸੋਹਣੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਦਰਿ
 ਸਚੈ ਸੋਭਾ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ^੯ਸਹਜੇ ਸਚਿ
 ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੦}ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
^{੧੧}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਕਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਸਿਸਟਿ ਹਰਿ
 ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਕਿਨੈ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਲਹਾਈ ^{੧੩} ॥ ੧੩ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ^{੧੪}ਨ ਆਈਆ ^{੧੫}ਸਬਦਿ ਨ ਲਾਗੋ ਭਾਉ ॥ ^{੧੬}ਓਸ ਨੋ
 ਸੁਖੁ ਨ ਉਪਜੈ ਭਾਵੈ ਸਉ ਗੋੜਾ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ
 ਮਿਲੈ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਏ ਮਨ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ^{੧੮}ਖੋਜਿ
 ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ^{੧੯}ਸਹਸਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ
 ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ਕੂੜੈ ਕੀ ਪਾਲਿ ^{੨੦}ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਸਚੁ ਵਸੈ ਮਨਿ
 ਆਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਮਨਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ^{੨੧}ਸਚ ਸੰਜਮਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
^{੨੨}ਪੂਰੈ ਕਰਮਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ^{੨੩} ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੪}ਜਿਸ ਕੈ ਘਰਿ ਦੀਬਾਨੁ ਹਰਿ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਠੀ ਵਿਚਿ ਜਗਤੁ
 ਸਭੁ ਆਇਆ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਤਲਕੀ ^{੨੫}ਕਿਸੈ ਦੀ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੀਬਾਨਿ ਸਭਿ
 ਆਣਿ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ॥ ^{੨੬}ਮਾਣਸਾ ਕਿਅਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਨਸਿ ਭਜਿ
 ਨਿਕਲੈ ਹਰਿ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇਆ ॥ ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਦੀਬਾਨੁ
 ਵਸਿਆ ਭਗਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤਿਨਿ ^{੨੭}ਰਹਦੇ ਖੁਹਦੇ ਆਣਿ ਸਭਿ ਭਗਤਾ ਅਗੈ
 ਖਲਵਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਮਿ ^{੨੮}ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੨
 ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧੪ ॥ ‡ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ
 ਜਗਤੁ ਮੁਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਅਤਿ ਦੁਖੁ ਲਗਾ ਮਰਿ
 ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਵਿਸਟਾ ^{੨੯}ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ਹੈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮੁ ਮਾਰਸੀ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
^{੩੦}ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਪੁਰਖੁ ਏਕੁ ਹੈ ਹੋਰ ਸਗਲੀ ਨਾਰਿ ਸਬਾਈ ॥ ਸਭਿ ਘਟ

- ੧ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ, ਰਾਜੀ ਹੈ।
- ੨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੈ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਚੌਗੁਣੀ ਰੰਗਤ ਚੜੀ ਹੈ।
- ੫ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਅਤੇ ਕੋਝਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨੱਕ ਨਹੀਂ (ਕੋਈ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ)।
- ੬ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਸਾਰੀ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਚ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਦੁੱਖ ਝੱਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।
- ੮ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਸਦਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਸੋਭਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਈ।
- ੧੧ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਜਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਿਆ। (ਜਨਕ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਬੜਾ ਰਾਜ-ਯੋਗ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਕਈ ਥਾਂ 'ਤੇ ਭੋਗ ਵਿੱਚ ਜੋਗ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਸੇ ਰਾਜੇ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।
- ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਰਿਖੀ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ (ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਨ)।
- ੧੩ ਲਭਾਈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਈ।
- ੧੪ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਯਕੀਨ।
- ੧੫ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਲੱਗਾ।
- ੧੬ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਸੌ ਵਾਰ ਆਵੇ ਜਾਵੇ (ਜਨਮ ਧਾਰੇ)।

- ੧੭ ਜੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਜੇ ਹੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਲੱਭ ਲਓ, ਢੂੰਡ ਲਓ।
- ੧੯ ਜਦੋਂ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੰਗਤਾ ਸਾੜ ਦੇਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾ (ਸ਼ੱਕ) ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਰਹੂਗਾ।
- ੨੦ ਵਟ, ਕੰਧ, ਪਰਦਾ।
- ੨੧ ਸੰਜਮ-ਵ੍ਰਤ, ਨਿਯਮ। ਸੱਚ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੋ।
- ੨੨ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
- ੨੩ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ।
- ੨੪ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹਾ ਹਾਕਮ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਮੁੱਠ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਵੱਸ ਵਿੱਚ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆ ਗਿਆ ਸਮਝੋ। ਦੀਵਾਨ-ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਿਸ ਪਾਸ ਦਾਦ ਫਰਿਆਦ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ।
- ੨੫ [ਤਅੱਲਕੀ, ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ] ਮੁਥਾਜੀ, ਅਧੀਨਤਾ, ਤਾਬੇਦਾਰੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਅਧੀਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ, ਸਗੋਂ ਹਰੀ ਹਾਕਮ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ (ਹਕੂਮਤ) ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੱਸ ਭੱਜ ਕੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿਥੇ ਜਾਵੇ?
- ੨੭ ਜੇ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਅਜੇ ਝਿਜਕਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਖੜੇ ਕੀਤੇ (ਤਾਬੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ)।
- ੨੮ ਮਿਹਰ ਨਾਲ।
- ੨੯ ਗੰਦਗੀ, ਮੈਲਾ।
- ੩੦ ਏਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਇਕ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਖ-ਸਬਲ ਨਰ, ਪਤੀ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਆਦਮੀ ਹਰ ਗੱਲੇ ਕੋਝਾ, ਨਿਲੱਜ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਜੇ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਉਹ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੁੱਖ, ਭਰਮ, ਹਉਮੈ, ਝੂਠ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ, ਸ਼ਾਂਤਿ, ਨਿਸਚਾ, ਸੱਚ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤਦੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਆਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕ ਇਕੋ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।

^੧ਭੋਗਵੈ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹੈ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ ॥ ^੨ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ
 ਸਬਦੇ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥ ^੩ਪੁਰਖੈ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਪੁਰਖ ਹੋਵਹਿ ਜਿਨੀ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ
 ਜਲਾਈ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਸਰੀਕੁ ਕੋ ਨਹੀ ^੪ਨਾ ਕੋ ਕੰਟਕੁ ਵੈਰਾਈ ॥ ^੫ਨਿਹਚਲ ਰਾਜੁ
 ਹੈ ਸਦਾ ^੬ਤਿਸੁ ਕੇਰਾ ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ^੭ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਹਰਿ
 ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ^੮ਨਾਨਕੁ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸਿਆ ਹਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਸਦ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਤਿਨ
 ਕੰਉ ਰਖਣਹਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ^੯
 ਮਿਤ੍ਰੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਗਲਾ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਮਸਲਤਿ^{੧੦} ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੀ ਕਰਦਾ ਨਿਤ ਸਾਰਾ^{੧੧} ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੀ ਸੰਗਤਿ ਅਤਿ
 ਪਿਆਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੁਲੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਵਾਰਾ^{੧੨} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੰਉ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ^{੧੩}ਹਰਿ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸਦਾ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥
 *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੪}ਜਿਨ ਕੰਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਸੇ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਦਾ
 ਕਮਾਹਿ ॥ ^{੧੫}ਅਚਿੰਤੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨ ਕੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥
 ਕੁਲੁ ਉਧਾਰਹਿ^{੧੬} ਆਪਣਾ ^{੧੭}ਮੋਖ ਪਦਵੀ ਆਪੇ ਪਾਹਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਤਿਨ ਕੰਉ
^{੧੮}ਸੰਤੁਸਟੁ ਭਇਆ ^{੧੯}ਜੋ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਜਨ ਪਾਹਿ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ
 ਹੈ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਲਾਜ^{੨੦} ਰਖਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੧}ਹੰਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਖੜਕੁ
 ਹੈ ਖੜਕੇ ਖੜਕਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ਹੰਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਹੈ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
 ਜਿਨ ਕਉ ^{੨੨}ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਾ ਸਤਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ ॥
^{੨੩}ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਉਬਰੇ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^{੨੪}ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਗਤੁ^{੨੫} ਅਗੋਚਰੁ^{੨੬} ਅਬਿਨਾਸੀ^{੨੭} ^{੨੮}ਪੁਰਖੁ
 ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮ ਸੇਵਹ^{੨੯} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮ ਪੂਜਹ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਹੀ ਮਨੁ
 ਰਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਜੇਵਡੁ ਕੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਅੰਤਿ ਛਡਾਤਾ^{੩੦} ॥
^{੩੧}ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ਗੁਰਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਕਾ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ॥
 ਹੰਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪੁਣੇ ਕੰਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੈ
 ਜਾਤਾ ॥ ੧੬ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੨}ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀਆ ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਨ ਲਗੋ ਪਿਆਰੁ ॥ ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ^{੩੩} ਨ ਆਇਓ ^{੩੪}ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥
^{੩੫}ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਨ ਚੇਤਈ ਕਿਤੁ ਆਇਆ ਸੈਸਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਉ
 ਨਦਰਿ^{੩੬} ਕਰੇ ਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੭} ਲੰਘੇ ਪਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੮}ਇਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਜਾਗਤਾ ਹੋਰੁ ਜਗੁ ਸੂਤਾ ਮੋਹਿ ਪਿਆਸਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ^{੩੯}ਜਾਗੰਨਿ ਸੇ

- ੧ (ਸਾਰਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ) ਭੋਗਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਲੱਖ ਹੈ, ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।
- ੨ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਅਲੱਖ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ।
- ੩ ਜੋ ਨਰ-ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸੋਵਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਨਰ (ਮਰਦਉਪੁਣੇ ਵਾਲੇ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੪ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੈਰੀ ਹੈ। ਕੰਟਕੁ [ਸੰ: ਕੰਟਕ=ਕੰਡਾ] ਕੰਡੇ ਵਰਗਾ, ਦੁਖਦਾਈ।
- ੫ ਅਟੱਲ ਹੈ ਰਾਜ।
- ੬ ਓਸ ਦਾ।
- ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੮ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
- ੯ ਸਹਾਈ।
- ੧੦ [ਅ: ਮਸਲਹਤ] ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ।
- ੧੧ [ਸਾਰ] ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ, ਸੰਭਾਲ।
- ੧੨ ਪਰਵਾਰ, ਕੁਟੁੰਬ, ਟੱਬਰ, ਸੰਬੰਧੀ।
- ੧੩ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਓਹ ਸਦਾ ਹਰੀ-ਜਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
- ੧੫ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੬ ਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ।

- ੧੯ ਜਿਹੜੇ ਜਨ (ਲੋਕੀ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਇੱਜਤ, ਪਤਿ।
- ੨੧ ਹੰਗਤਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖਟਕਾ (ਪੜਕਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਪੁੜਕੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੩ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਓਹ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾੜ ਕੇ ਬਚੇ ਹਨ।
- ੨੪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਾਡਾ ਅਵਿਗਤਿ ਅਗੋਚਰ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ; ਇਥੇ 'ਨਾਮ' ਹਰੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।
- ੨੫ ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।
- ੨੬ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾ ਭਾਸੇ।
- ੨੭ ਜੋ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੨੮ [ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ-ਰਚਨਹਾਰ] ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ।
- ੨੯ ਸੋਵਦੇ ਹਾਂ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- ੩੦ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੨ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ।
- ੩੩ ਸ੍ਰਾਦ, ਰਸ।
- ੩੪ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ।
- ੩੫ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ; ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਆਇਆ?
- ੩੬ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੩੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੩੮ ਇਕੋ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੩੯ ਓਹ ਜਾਗਦੇ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹੰਗਤਾ ਛੱਡੀਏ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਜਿਹੀ ਵੱਡੀ-ਦਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਗਰਤ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਹੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਿਹੀ ਅਮੋਲਕ ਦਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਰਤੇ ^੧ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਗੁਣਤਾਸਿ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ^੨ਅੰਧ ਨ ਚੇਤਨੀ ^੩ ^੪ਜਨਮਿ ਮਰਿ
 ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^੫ਤਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ^੬ਜਿਨ ਕੰਉ ਧੁਰਿ
 ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆਸਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ^੭ਭੋਜਨੁ ਛਤੀਹ
 ਪਰਕਾਰ ^੮ਜਿਤੁ ਖਾਇਐ ਹਮ ਕਉ ^੯ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰਾ
 ਪੈਨਣੁ ^{੧੦}ਜਿਤੁ ਫਿਰਿ ਨੰਗੇ ਨ ਹੋਵਹ ਹੋਰ ਪੈਨਣ ਕੀ ਹਮਾਰੀ ਸਰਧ ^{੧੧}ਗਈ ॥
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ਵਣਜੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਾਪਾਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਹਮ ਕੰਉ
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਾਰਕੁਨੀ ^{੧੨}ਦੀਈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਕਾ ਹਮ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ ਸਭ
^{੧੩}ਜਮ ਕੀ ਅਗਲੀ ਕਾਣਿ ਗਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੪}ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ
 ਧਿਆਇਆ ^{੧੫}ਜਿਨ ਕੰਉ ਧੁਰਿ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਲਿਖਤੁ ਪਈ ॥ ੧੭ ॥
 *ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਜਗਤੁ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁ ਹੈ ^{੧੬}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਜੇਤੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ^{੧੭}ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸੁਖੁ
 ਉਪਜੈ ਜਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ^{੧੯}ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰੇ ਅਨਦਿਨੁ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਜਿਤੁ ਆਪੇ ਲਾਏ ਤਿਤੁ ਲਗੇ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ
 ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਹਮ ਘਰਿ ਨਾਮੁ ਖਜਾਨਾ ਸਦਾ ਹੈ ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥
 ਸਤਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਜੀਅ ਕਾ ਸਦ ਜੀਵੈ ਦੇਵਣਹਾਰਾ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ^{੨੧}
 ਸਦਾ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਬਦੁ ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਦ ਉਚਰਹਿ ^{੨੨}
^{੨੩}ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਰਤਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਸਦਾ ਸੁਖਿ ਵਸੈ ^{੨੪}ਸਹਜੇ ਕਰੇ
 ਵਾਪਾਰਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਹੈ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਵਣਹਾਰਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ^{੨੫}ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ਸੋ ਹੋਵੈ ਦਰਿ ਸਚਿਆਰਾ ^{੨੬} ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣੀ ਜਾਇ ਪਇਆ ॥
 ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮੁਖਿ ^{੨੭}ਰਾਮੁ ਕਹਿਆ ॥ ਧੰਨੁ
 ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ^{੨੮}ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ॥
 ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕਹੀਐ ਜਿਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਲਇਆ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕੰਉ ਹੰਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ ^{੨੯}ਜੋ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ^{੩੦}
 ਗੁਰਸਿਖੁ ਚਲਿਆ ॥ ੧੮ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੧}ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ
 ਸਭ ਥਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਮਨਹਠਿ ^{੩੨}ਭੇਖ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜੈ
 ਭਾਇ ॥ ^{੩੩}ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ
 ਤੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਘਰਿ ^{੩੪}ਪਰਗਟੁ
 ਹੋਆ ਨਾਨਕ ^{੩੫}ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੬}ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ

੧ ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ (ਖਜ਼ਾਨੇ) ਸਤਿ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹਨ।
 ੨ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
 ੩ ਚੇਤਦੇ, ਯਾਦ ਕਰਦੇ। ਮਨਮੁਖ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
 ੪ ਜੰਮ-ਜੰਮ ਕੇ ਤੇ ਮਰ-ਮਰ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
 ੭ ਛੱਤੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ) ਖਾਣਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਛੱਤੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। “ਖਟੁ ਰਸ ਮਿਠ ਰਸ ਮੇਲਿ ਕੈ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ ਹੋਨਿ ਰਸੋਈ” (ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ੧੭/੮)।
 ੮ ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ।
 ੯ ਰੱਜ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੧੦ ਪੁਸ਼ਾਕ।
 ੧੧ ਇਛਿਆ।
 ੧੨ ਕਾਮਦਾਰੀ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ, ਏਜੰਸੀ।
 ੧੩ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਜਮ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ (ਡਰ) ਚਲੀ ਗਈ।
 ੧੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਧੁਰ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਮਿਹਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।
 ੧੫ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ।
 ੧੬ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਦੌੜ ਕੇ ਆ ਦੁੱਖ ਲਗਦਾ ਹੈ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੧੮ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ

‘ਤੇ) ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਕਰਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਨਾਮ ਜਪੇ।
 ੧੯ ਜਿਧਰ ਹਰੀ ਆਪ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਧਰ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ (ਉਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ)।
 ੨੦ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ।
 ੨੧ ਜਪਦੇ ਹਾਂ।
 ੨੨ ਜੋ ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੪ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
 ੨੫ ਸੱਚਾ, ਸੁਰਖਰੂ।
 ੨੬ ਮੂੰਹੋਂ।
 ੨੭ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੨੮ (ਮੈਂ ਸਦਾ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।
 ੨੯ ਰਜਾ ਵਿੱਚ, ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ।
 ੩੦ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।
 ੩੧ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ (ਧਾਰਮਕ-ਚਿੰਨ੍ਹ, ਮਰਯਾਦਾ) ਕਰ ਕੇ ਭਟਕਦੇ ਹਨ।
 ੩੨ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਹੈ। ਸਿਧੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩੩ ਮਨ ਵਿੱਚ।
 ੩੪ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਏ।
 ੩੫ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਨਾ ਲੱਗਾ, ਮੂੰਹੋਂ ਰੁੱਖਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਪਏ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਰੇ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਨਾਲ ਕਰਮ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਰਸਨਾ ਫਿਕਾ ਬੋਲਣਾ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਿਰਤਿ ਪਇਐ ਕਮਾਵਣਾ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਤਪੁਰਖੁ^੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਹਮ ਕਉ ਸਾਂਤਿ
 ਆਈ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਤਪੁਰਖੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਹਮ^੨ ਹਰਿ
 ਭਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ ਜਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ
 ਹਮ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ^੩ ਲਾਈ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਹਰਿ ਗਿਆਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ
^੪ਜਿਨਿ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰੁ ਹਮ ਕਉ ਸਭ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਮਿਤ੍ਰੁ ਹਮਾਰਾ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਿਉ ਹਮਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣਾਈ ॥ ੧੯ ॥
^੫ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਘਰ ਹੀ ਮੁੰਧਿ ਵਿਦੇਸਿ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਝੂਰੇ ਸੰਮੁਲੇ ॥
 ਮਿਲਦਿਆ ਢਿਲ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਨਕ
^੬ਗਾਲੀ ਕੂੜੀਆ ਬਾਝੁ ਪਰੀਤਿ ਕਰੇਇ ॥ ਤਿਚਰੁ ਜਾਣੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਜਿਚਰੁ
 ਲੇਵੈ ਦੇਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਏ ਜੀਅ ਤਿਨਿ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਚਾ ਨਾਉ ਭੋਜਨੁ ਚਾਖਿਆ ॥ ਤਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ ਮਿਟੀ
 ਭਭਾਖਿਆ ॥ ਸਭ ਅੰਦਰਿ ਇਕੁ ਵਰਤੈ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਲਾਖਿਆ^੭ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲੁ^੮ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਪਾਖਿਆ ॥ ੨੦ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
 ਨੋ ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਦਾ ਜੇਤਾ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ^੯ ਜਿਚਰੁ
 ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਚੁਕਈ^{੧੦} ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥
^{੧੧}ਇਕਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਦੁਬਿਧਾ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਇਕਿ
 ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਮਰਿ ਮਿਲੇ^{੧੨} ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਸੇਵਿਓ ਮੂਰਖ ਅੰਧ ਗਵਾਰਿ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ
 ਜਲਤਾ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥^{੧੩}ਜਿਨ ਕਾਰਣਿ ਗੁਰੂ ਵਿਸਾਰਿਆ ਸੇ ਨ ਉਪਕਰੇ
 ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਬਖਸੇ ਬਖਸਣਹਾਰ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪਿ ਸਭੁ ਕਰਤਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੋਇ ਸੁ ਅਵਰੋ
 ਕਹੀਐ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਬੋਲੈ ਆਪਿ ਬੁਲਾਵੈ ਹਰਿ^{੧੪} ਆਪੇ ਜਲਿ ਥਲਿ ਰਵਿ
 ਰਹੀਐ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਮਾਰੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਛੋਡੈ ਮਨ ਹਰਿ ਸਰਣੀ^{੧੫} ਪੜਿ
 ਰਹੀਐ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਿ ਨ ਸਕੈ ਮਨ ਹੋਇ^{੧੬} ਨਿਚਿੰਦ
 ਨਿਸਲੁ ਹੋਇ ਰਹੀਐ ॥ ਉਠਦਿਆ ਬਹਦਿਆ ਸੁਤਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਈਐ ਜਨ ਨਾਨਕ^{੧੭} ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਲਹੀਐ ॥ ੨੧ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ^{੧੮}

- ੧ ਪਈ ਹੋਈ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ (ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਮੂਜ਼ਬ ਬਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ) ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। 'ਕਿਰਤ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨ [ਸਦ-ਪੁਰਸ਼] ਉੱਤਮ ਹਸਤੀ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ।
- ੪ ਅਤੁੱਟ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਧਿਆਨ।
- ੫ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੋਸਤ ਸਭ ਇਕੋ ਜਿਹੇ (ਬਰਾਬਰ) ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।
- ੬ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ (ਹਰੀ ਦੂਰ ਹੈ); ਨਿੱਤ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਝੂਰਦੀ ਹੈ (ਪਛਤਾਂਦੀ ਹੈ); ਪਰ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਜੇ ਨੀਯਤ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲਵੇ।
- ੭ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਝੂਠੀਆਂ (ਨਿਕੰਮੀਆਂ) ਹਨ। (ਮਨੁੱਖ ਸੁਆਰਥੀ ਹੈ) ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਭਲਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ। (ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨਿਸਫਲ ਹਨ)।
- ੮ ਰੱਜ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ (ਸੰਤੁਸ਼ਟ, ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਮਿਟ ਗਈ। ਭਭਾਖਿਆ [ਸੰ: ਬੁਭੁਖਸ਼ਾ] ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਭੁੱਖ।
- ੯ ਲਖਿਆ, ਸਮਝਿਆ, ਬੁਝਿਆ।
- ੧੦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੱਖ (ਸ਼ਰਨੀ) ਆ ਕੇ।
- ੧੧ ਜਿਨਾਂ ਚਿਰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੇ।
- ੧੨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ੧੩ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪੇ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਔਗੁਣ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੁਬਿਧਾ=ਦੁਚਿੱਤਾਪਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਮਨ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਕਾਰ ਡੋਲਦੇ ਰਹਿਣਾ।
- ੧੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੫ ਜਿਨਾਂ (ਸੰਸਾਰੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ) ਖਾਤਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਓਹ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਨਾ ਬਹੁੜੇ।
- ੧੬ ਆਪੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਪੈ ਰਹੀਏ।
- ੧੮ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਪਸਾਰ ਕੇ ਸੌਂ ਰਹੀਏ।
- ੧੯ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ, ਠੀਕ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਨੀਯਤ ਸਾਫ਼ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਇਉਂ ਜਦ ਹਰੀ ਦਾ ਪੱਖ ਫੜ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਤਨੇ ਯਤਨ ਪਏ ਕਰੋ, ਫਲਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਪਉੜੀ : ਇਹ ਹਰੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ॥

ਸਭਨਾ ਮਰਣਾ ਆਇਆ^੧ ਵੇਛੋੜਾ ਸਭਨਾਹ^੨ ॥ ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਸਿਆਣਿਆ
ਆਗੈ ਮਿਲਣੁ ਕਿਨਾਹ ॥ ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵੀਸਰੈ^੩ ਵਡੜੀ ਵੇਦਨ
ਤਿਨਾਹ ॥ ੧ ॥ ਭੀ^੪ ਸਾਲਾਹਿਹੁ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਜਾ ਕੀ ਨਦਰਿ^੫ ਸਦਾ ਸੁਖੁ
ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹਣਾ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸੋਇ ॥ ਸਭਨਾ ਦਾਤਾ
ਏਕੁ ਤੂ^੬ ਮਾਣਸ ਦਾਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ^੭ ਰੰਨ ਕਿ ਰੁੰਨੈ
ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕੋਟ ਗੜ ਕੇਤੀ ਗਈ ਵਜਾਇ ॥ ਜੋ ਅਸਮਾਨਿ
ਨ ਮਾਵਨੀ ਤਿਨ ਨਕਿ ਨਥਾ ਪਾਇ ॥ ਜੇ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਸੂਲੀਆ ਕਾਹੇ ਮਿਠਾ
ਖਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਜੇਤੜੇ^੮ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ॥ ਜੇ ਗੁਣ
ਹੋਨਿ ਤ ਕਟੀਅਨਿ^੯ ਸੇ ਭਾਈ ਸੇ ਵੀਰ ॥ ਅਗੈ ਗਏ ਨ ਮੰਨੀਅਨਿ ਮਾਰਿ
ਕਢਹੁ ਵੇਪੀਰ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧੫ ॥ ਮਨੁ ਹਾਲੀ
ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥ ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ
ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥ ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥ ੧ ॥
ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ^{੧੦} ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ
ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਬੁ ॥
ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੋ ਰਖੁ ॥ ਵਣਜਾਰਿਆ
ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ^{੧੧} ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ ॥ ੨ ॥ ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ
ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਖਰਚੁ^{੧੨} ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ^{੧੩} ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ
ਕਲੁ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
 ੨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ।
 ੩ ਮਰ ਕੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇਗਾ?
 (ਜੇ 'ਕਿ ਨਹੀਂ' ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਾਠ 'ਕਿ ਨਾਹਿ' ਹੁੰਦਾ।)
 ੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ, ਦੁੱਖ ਹੈ।
 ੫ ਫੇਰ ਫੇਰ, ਨਿੱਤ।
 ੬ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ।
 ੭ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
 ੮ ਰੰਨਾਂ (ਤੀਵੀਆਂ) ਵਾਕੁਰ ਰੋਇਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 (ਐਵੇਂ ਕੀਰਨੇ ਪਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਭਾਣਾ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ)।
 ੯ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕਈ ਨੌਬਤ (ਢੋਲ) ਵਜਾ ਗਏ, ਰਾਜ ਕਰ ਗਏ। ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਤਕ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗ ਨੱਥਾਂ ਪਈਆਂ। ਹੇ ਮਨ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ; ਜੋ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਸੁਖ ਮਾਣੇ?
 ੧੦ ਉਤਨੇ ਹੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਢਾਹੇ ਹਨ।
 ੧੧ (ਗੁਣ ਹੀ) ਸਾਡੇ ਭਾਈ ਮਿੱਤਰ ਹਨ।
 ੧੨ ਅੱਗੇ ਗਇਆਂ ਦਾ (ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ) ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਬੇਪੀਰੇ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਮਨ ਨੂੰ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾ, ਅਮਲੀ

ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਾਹੀ ਪੇਸ਼ਾ; ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਪਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੇਤੀ, ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜ, ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਸੁਹਾਗਾ ਬਣਾ (ਜੋ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਸਮ ਕਰ ਕੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ), ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਵਾੜ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾ। 'ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ' (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫)।

- ੧੪ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀਜ ਜੰਮੇਗਾ। ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਘਰ ਭਾਗ ਵਾਲੇ ਦੇਖੋਗੇ।
 ੧੫ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
 ੧੬ ਨਿੱਤ ਨਾਸ ਹੁੰਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨ ਬਣਾ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੌਦਾ ਸਮਝ, ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੌਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਬਣਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰੱਖ। ਭਾਂਡਸਾਲ=ਸੌਦੇ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਗੁਦਾਮ।
 ੧੭ ਸੰਤ ਰੂਪ ਵਿਹਾਰੀਆਂ ਨਾਲ।
 ੧੮ ਨਛਾ ਖੱਟ ਕੇ, ਹੇ ਮਨ! ਖੁਸ਼ ਹੋ।
 ੧੯ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ) ਸੁਣ, ਇਹ ਸੁਦਾਗਰੀ ਕਰ; ਅਤੇ ਸੱਚ ਰੂਪ ਘੋੜੇ ਲੱਦ ਕੇ ਲੈ ਜਾ।
 ੨੦ ਰਸਤੇ ਦਾ ਖਰਚਾ।
 ੨੧ ਹੇ ਮਨ! ਕੱਲ੍ਹ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਰੱਖ (ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਅੱਜੋ ਕਰ)।
 ੨੨ ਹਰੀ ਦੇ ਦੇਸ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਵਾਸਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਮਹਲੁ= ਵਸਣ ਦਾ ਥਾਂ, ਵਾਸਾ।

* ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਵਡਿਆਈ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ, ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਜੱਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

† ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਸਾਧਨ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੁਲ ਕੋਈ ਧਨ ਨਹੀਂ।

੧ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥ ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ
 ਧਾਵਣੀ ਤਾ ਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ ॥
 ੪ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੧ ਚਉਤੁਕੇ* ॥ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੋ ਬੇਟਾ ਨੀਕਾ^੨ ਸਸੁਰੈ
 ਚਤੁਰੁ ਜਵਾਈ ॥ ^੪ਬਾਲ ਕੰਨਿਆ ਕੋ ਬਾਪੁ ਪਿਆਰਾ ਭਾਈ ਕੋ ਅਤਿ ਭਾਈ ॥
^੫ਹੁਕਮੁ ਭਇਆ ਬਾਹਰੁ ਘਰੁ ਛੋਡਿਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਭਈ ਪਰਾਈ ॥ ^੬ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ
 ਇਸਨਾਨੁ ਨ ਮਨਮੁਖਿ ^੭ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਧੁੜਿ ਧੁਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ^੮ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
 ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ ॥ ਪਾਇ ਪਰਉ ਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਿਨਿ ਸਾਚੀ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੯ਜਗ ਸਿਉ ਝੂਠ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਜਨ ਸਿਉ ਵਾਦੁ ਰਚਾਈ ॥
^{੧੦}ਮਾਇਆ ਮਗਨੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਮਗੁ ਜੋਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵੈ ਮਰੈ ਬਿਖੁ^{੧੧} ਖਾਈ ॥
^{੧੨}ਗੰਧਣ ਵੈਣਿ ਰਤਾ ਹਿਤਕਾਰੀ ਸਬਦੈ ਸੁਰਤਿ ਨ ਆਈ ॥ ਰੰਗਿ ਨ ਰਾਤਾ
 ਰਸਿ ਨਹੀ ਬੇਧਿਆ ਮਨਮੁਖਿ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਸਾਧ ਸਭਾ ਮਹਿ ਸਹਜੁ
 ਨ ਚਾਖਿਆ ਜਿਹਬਾ ਰਸੁ ਨਹੀ ਰਾਈ^{੧੪} ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧਨੁ ਅਪੁਨਾ ਕਰਿ
 ਜਾਨਿਆ ^{੧੫}ਦਰ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਚਲਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ^{੧੬}
 ਘਰੁ ਦਰੁ ਦਿਸੈ ਨ ਭਾਈ ॥ ^{੧੭}ਜਮ ਦਰਿ ਬਾਧਾ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵੈ ਅਪੁਨਾ ਕੀਆ
 ਕਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਅਖੀ ਵੇਖਾ ^{੧੮}ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥
^{੧੯}ਕੰਨੀ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਈ ॥ ਨਿਰਭਉ
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਵਿਣੁ ਭਰਮੁ ਨ
 ਭਾਰੈ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਦੁਤੁਕੇ† ॥
^{੨੦}ਪੁੜੁ ਧਰਤੀ ਪੁੜੁ ਪਾਣੀ ਆਸਣੁ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਚਉਬਾਰਾ ॥ ਸਗਲ ਭਵਣ
 ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਏਕਾ ਮੁਖਿ ਤੇਰੈ ਟਕਸਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਤੇਰੇ ^{੨੧}ਚੋਜ
 ਵਿਡਾਣਾ ॥ ^{੨੨}ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਆਪੇ ਸਰਬ ਸਮਾਣਾ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਕਿਨੇਹਾ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਇਕਤੁ
 ਰੂਪਿ ਫਿਰਹਿ ਪਰਛੰਨਾ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ
 ਉਤਭੁਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੰਤਾ ॥ ਏਕੁ ਪੁਰਬ^{੨੬} ਮੈ ਤੇਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤੂ ਸਭਨਾ
 ਮਾਹਿ ਰਵੰਤਾ^{੨੭} ॥ ੩ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬਹੁਤੇ ਮੈ ਏਕੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਮੈ ਮੂਰਖ
 ਕਿਛੁ ਦੀਜੈ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ^{੨੮}ਡੁਬਦਾ ਪਥਰੁ ਲੀਜੈ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧੩ ॥ ਹਉ ਪਾਪੀ ^{੨੯}ਪਤਿਤੁ ਪਰਮ ਪਾਖੰਡੀ ਤੂ
 ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖਿ ਪਰਮ ਰਸਿ ਰਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਸਰਣਿ
 ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੩੦}ਕਰਤਾ ਤੂ ਮੈ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੇ ॥ ਮਾਣੁ ਮਹਤੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ

- ੧ ਦਿਲ ਲਾਉਣਾ ਇਹ ਚਾਕਰੀ ਸਮਝ; ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖਣਾ ਇਹ ਉਸ ਚਾਕਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ; ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਹ ਧਾਵਣੀ (ਉਤਸ਼ਾਹ, ਦੌੜ-ਭੱਜ, ਜੋਸ਼) ਬਣਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਗੇ। ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖੇਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਚਉਗਣੀ ਲਾਲੀ ਚੜ੍ਹੇਗੀ। ਵੰਨੁ-ਰੰਗ।
- ੨ [ਸੰ. ਨਿਕੁ-ਸਾਫ਼] ਚੰਗਾ, ਪਿਆਰਾ।
- ੩ ਸੋਹਰੇ ਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਜਵਾਈ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਜੀਵ ਘਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਨਾ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਤੇ ਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਉਸ ਦੇ (ਮਨਮੁਖ ਦੇ) ਤਨ 'ਤੇ ਧੂੜ ਉੱਡ-ਉੱਡ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਾਈ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੯ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਝੂਠੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨ ਵਿੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਖਚਿਤ ਹੈ) ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਮਾਇਆ ਦਾ) ਰਸਤਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ (ਤਾਂਘ ਰੱਖਦਾ ਹੈ)।
- ੧੧ ਜ਼ਹਿਰ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ।
- ੧੨ ਗੰਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ, ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ।
- ੧੩ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅੰਦ ਨਹੀਂ ਚਖਿਆ।
- ੧੪ ਰਾਈ ਭਰ ਭੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਭੀ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਦੇ ਘਰ ਦੀ।
- ੧੬ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਜਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਚਾਓ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ।
- ੧੮ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
- ੧੯ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਇਕ ਪੁੜ (ਫਰਸ਼ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ) ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ (ਛੱਤ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ) ਪਾਣੀ (ਬੱਦਲ, ਅਸਮਾਨ) ਹੈ। ਚਾਰੇ ਤਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਆਸਣ (ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਾਂਗ ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਖੇਲ ਅਸਚਰਜ ਹਨ।
- ੨੨ ਜਲ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੈ (ਪਸਰਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਆਪੇ ਸਭ ਥਾਂ ਸਮਾਇਆ ਹੈ।
- ੨੩ ਕੇਹੇ ਜਿਹਾ ਹੈ?
- ੨੪ ਇਕੋ ਰੂਪ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਭ ਥਾਈਂ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
- ੨੫ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ†।
- ੨੬ ਮਹਾਤਮ, ਵਡਿਆਈ।
- ੨੭ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੮ ਮੈਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲਓ।
- ੨੯ ਮੈਂ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ (ਪਾਪੀ) ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਪਖੰਡ (ਝੂਠਾ ਦਿਖਾਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਅਕਾਰ-ਰਹਿਤ ਹੈਂ।
- ੩੦ ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਤੂੰ ਮੈਂ ਨਿਮਾਣੇ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈਂ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਧਨ ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ।

* ਸੰਸਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਮੰਨ ਕੇ ਮਨਮੁਖ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਸੁਖ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਏ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਚੋਜ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਇਕੋ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਕਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

‡ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਲੈ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਣੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਪੂਰਾ ^੧ਹਮ ਉਰੇ ਹੋਛੇ ਤੂ ਗਉਰਾ
 ਹਮ ਹਉਰੇ ॥ ^੨ਤੁਝ ਹੀ ਮਨ ਰਾਤੇ ^੩ਅਹਿਨਿਸਿ ਪਰਭਾਤੇ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਜਪਿ
 ਮਨ ਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤੁਮ ਸਾਚੇ ਹਮ ਤੁਮ ਹੀ ਰਾਚੇ ^੪ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਫੁਨਿ ਸਾਚੇ ॥
 ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਸੂਚੇ ^੫ਮਰਿ ਜਨਮੇ ਸੇ ਕਾਚੇ ॥ ੩ ॥ ਅਵਰੁ ਨ
 ਦੀਸੈ ਕਿਸੁ ਸਾਲਾਹੀ ਤਿਸਹਿ ਸਰੀਕੁ ^੬ਨ ਕੋਈ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ^੭ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ
 ਦਾਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਨਿਆ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ^੧੧ ॥ ^੮ਅਲਖ
 ਅਪਾਰ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਨਾ ਤਿਸੁ ਕਾਲੁ ਨ ਕਰਮਾ ॥ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਅਜੋਨੀ
 ਸੰਭਉ ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਉ ਨ ਭਰਮਾ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚੇ ਸਚਿਆਰ ਵਿਟਹੁ ^੯ਕੁਰਬਾਣੁ ॥
 ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੂਪ ^{੧੦}ਵਰਨੁ ਨਹੀ ਰੇਖਿਆ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾ ਤਿਸੁ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ^{੧੧}ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਨਾ ਤਿਸੁ ^{੧੨}ਕਾਮੁ ਨ ਨਾਰੀ ॥ ^{੧੩}ਅਕੁਲ
 ਨਿਰੰਜਨ ਅਪਰ ਪਰੰਪਰੁ ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ
 ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੁਕਾਇਆ ^{੧੪}ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ^{੧੫}॥ ^{੧੬}ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਮੁਕਤੇ
 ਗੁਰਮਤੀ ਨਿਰਭੈ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕਾਲੁ ਸਿਰਿ ਜੰਤਾ
 ਵਸਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸਬਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਦਾਰਥੁ ^{੧੮}ਪਾਵਹਿ ਛੁਟਹਿ
 ਸਬਦੁ ਕਮਾਈ ॥ ੪ ॥ ਸੂਚੈ ਭਾਡੈ ਸਾਚੁ ਸਮਾਵੈ ^{੧੯}ਵਿਰਲੇ ਸੂਚਾਰਾਰੀ ॥ ^{੨੦}ਤੰਤੈ
 ਕਉ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ਜਿਉ ਮੀਨਾ ^{੨੧}ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਤਿਉ ^{੨੨}ਸਾਕਤੁ ਮਰੈ ਪਿਆਸ ॥
 ਤਿਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਮਰੀਐ ਰੇ ਮਨਾ ਜੋ ਬਿਰਥਾ ਜਾਵੈ ਸਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਸੁ ਲੇਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਇਹੁ ਰਸੁ ^{੨੩}ਕਿਉ ਲਹਉ ਗੁਰੁ ਮੇਲੈ
 ਹਰਿ ਦੇਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲੁ ਸੰਗਤੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੀਰਥੁ ਹੋਇ ॥
^{੨੫}ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨਾ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੬}ਜਿਉ ਜੋਗੀ
 ਜਤ ਬਾਹਰਾ ਤਪੁ ਨਾਹੀ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ^{੨੭}ਤਿਉ ਨਾਮੈ ਬਿਨੁ ਦੇਹੁਰੀ ਜਮੁ
 ਮਾਰੈ ਅੰਤਰਿ ਦੋਖੁ ॥ ੩ ॥ ^{੨੮}ਸਾਕਤ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ
 ਭਾਇ ॥ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੨੯}ਸਿਫਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥
 ੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧੧ ॥ ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਾ ^{੩੦}ਦਾਨਿ ਮਤਿ ਪੂਰਾ ਹਮ ਥਾਰੇ
 ਭੇਖਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਮੈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ^{੩੧}ਕਿਛੁ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ਹਰਿ ਦੀਜੈ
^{੩੨}ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ^{੩੩}ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥
^{੩੪}ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ^{੩੫}ਗੁਪਤੋ ਵਰਤੈ ^{੩੬}ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਰੀ
 ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੭}ਮਰਤ ਪਇਆਲ ਅਕਾਸੁ ਦਿਖਾਇਓ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ

- ੧ ਅਸੀਂ ਉਣੇ ਤੇ ਥੋੜੇ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲੇ, ਤੂੰ ਭਾਰਾ (ਗੰਭੀਰ) ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਹੌਲੇ ਹਾਂ।
- ੨ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।
- ੩ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ।
- ੪ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਭੇਦ ਜਾਣ ਕੇ ਫੇਰ ਸੱਚੇ ਹੋ ਗਏ।
- ੫ ਜੋ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਆਵਾ-ਗੌਣ ਵਿੱਚ ਪਏ ਭਟਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੱਚੇ ਹਨ।
- ੬ ਨਾਲ ਦਾ, ਬਰਾਬਰ।
- ੭ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਬੇਅੰਤ, ਜਿਸ ਤਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਉਹ ਮਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜੋ ਉਹ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਾਤ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਾਤ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜੋਨਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਹੈ ਨਾ ਅਗਿਆਨ।
- ੯ ਉੱਤੋਂ।
- ੧੦ ਨਾ ਰੰਗ, ਨਾ ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ; ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਨਾ ਪੁੱਤਰ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ।
- ੧੨ ਨਾ ਕਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਕੁਲ (ਖਾਨਦਾਨ) ਰਹਿਤ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਪਾਰ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਸਾਰੀ ਸੱਤਾ ਤੇਰੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੧੫ ਸਾਰੇ ਥਾਂ।
- ੧੬ (ਬੁੱਧੀ ਦੇ) ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ ਸਖ਼ਤ ਕਿਵਾੜ (ਤਾਕ) ਗੁਰਮਤ ਰਾਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪਤਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਉ (ਹਰੀ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਜਰ [ਸ: ਵਜ੍ਹ=ਇੰਦਰ ਦੀ ਗਦਾ] ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਪੱਥਰ [adamant]।
- ੧੭ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਬਣਾਈ ਹੈ; ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਜੀਵਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੧੮ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ (ਹਰੀ-ਨਾਮ)।
- ੧੯ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਸੁੱਚੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਤੱਤ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਤੱਤ ਮਿਲ ਗਿਆ; ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਗਿਆ।
- ੨੧ ਮੱਛੀ।
- ੨੨ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਸਾ ਮਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਕਿਵੇਂ ਪਾਵਾਂ?
- ੨੪ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਲਈ ਤੀਰਥ ਹੈ।
- ੨੫ ਅਠਾਹਠ (ਸਾਰੇ) ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਏ।
- ੨੬ ਜਿਵੇਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਤਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੇ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਹੋਵੇ ('ਨਾਹੀ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ)।
- ੨੭ ਤਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਿਸਫਲ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਜਮ ਮਾਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਰਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੮ ਸਾਕਤ (ਨਿਗੁਰਾ) ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ; ਹਰੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੪, ਨੋਟ ੨੨।
- ੨੯ ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਦਾਨ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਮਤ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਮੰਗਤੇ ਹਾਂ।
- ੩੧ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।
- ੩੨ ਪਿਆਰੀ ਵਸਤੂ ਨਾਮ।
- ੩੩ ਹਰ ਇਕ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਨਵਾਰੀ=[ਬਨਮਾਲਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਕਰਤਾਰ।
- ੩੪ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਜੋ ਥਾਂ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ।
- ੩੫ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੩੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।
- ੩੭ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਾਤ ਲੋਕ (ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ), ਪਤਾਲ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਫੋਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ।

* ਹਰੀ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁ-ਪਤਾ (ਨੀਸਾਣ) ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਨਿਗੁਰੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਗੁਰ-ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਂ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਲੇ।

ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ^੧ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਜੋਨੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਨੀ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਦੇਖੁ
 ਮੁਰਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ^੨ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਉ ਇਹੁ ਜਗੁ ਬਪੁੜੋ ਇਨਿ ਦੂਜੈ^੩
 ਭਗਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈਐ ਸਾਕਤ^੪
 ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਧਨ ਤੋੜਿ ^੫ਨਿਰਾਰੇ ਬਹੁੜਿ ਨ ਗਰਭ
 ਮਝਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਨਾਨਕ ^੬ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
 ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧^੬ ॥ ^੭ਜਿਸੁ ਜਲ ਨਿਧਿ
 ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹੀ^੮ ਜੀਉ ॥ ^੯ਛੋਡਹੁ ਵੇਸੁ
 ਭੇਖ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਇਹੁ ਫਲੁ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ^{੧੦}ਥਿਰੁ ਰਹੁ
 ਮਤੁ ਕਤ ਜਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਬਾਹਰਿ ਢੂਢਤ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਘਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਘਟ ਮਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਗੁਣ ਛੋਡਿ ^{੧੧}ਗੁਣਾ ਕਉ ਧਾਵਹੁ ਕਰਿ
 ਅਵਗੁਣ ਪਛੁਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ^{੧੨}ਸਰ ਅਪਸਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹਿ ਫਿਰਿ
 ਫਿਰਿ ਕੀਚ ਬੁਢਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲੋਭ ਬਹੁ ਝੂਠੇ ^{੧੩}ਬਾਹਰਿ
 ਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ^{੧੪}ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਸਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੫}ਅੰਤਰ ਕੀ
 ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਪਰਹਰਿ^{੧੬} ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਆਗਹੁ ^{੧੭}ਸਚੁ
 ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ^{੧੮}ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਚਪਦੇ ॥
^{੧੯}ਅਪਨਾ ਘਰੁ ਮੂਸਤ ਰਾਖਿ ਨ ਸਾਕਹਿ ਕੀ ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹਨ ਲਾਗਾ ॥
^{੨੦}ਘਰੁ ਦਰੁ ਰਾਖਹਿ ਜੇ ਰਸੁ ਚਾਖਹਿ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥
 ਮਨ ਰੇ ਸਮਝੁ ਕਵਨ ਮਤਿ ਲਾਗਾ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ^{੨੧}ਅਨ ਰਸ ਲੋਭਾਨੇ
 ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਹਿ ਅਭਾਗਾ^{੨੨} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਆਵਤ ਕਉ ਹਰਖ ਜਾਤ ਕਉ
 ਰੋਵਹਿ ਇਹੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਨਾਲੇ ਲਾਗਾ ॥ ਆਪੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਿ ਭੋਗਾਵੈ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਅਨਰਾਗਾ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਉਪਰਿ ਅਵਰੁ ਕਿਆ ਕਹੀਐ
 ਜਿਨਿ ਪੀਆ ਸੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਗਾ^{੨੫} ॥ ^{੨੬}ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਤ ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਰਸੁ
 ਖੋਇਆ ^{੨੭}ਜਾ ਸਾਕਤ ਦੁਰਮਤਿ ਲਾਗਾ ॥ ੩ ॥ ^{੨੮}ਮਨ ਕਾ ਜੀਉ ਪਵਨ
 ਪਤਿ ਦੇਹੀ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਦੇਉ ਸਮਾਗਾ ॥ ਜੇ ਤੂ ਦੇਹਿ ਤ ਹਰਿ ਰਸੁ ਗਾਈ
 ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਹਰਿ ਲਿਵ^{੨੯} ਲਾਗਾ ॥ ੪ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਪਾਈਐ ^{੩੦}ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਜਮ ਭਉ ਭਾਗਾ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੧} ਹਰਿ ਪਾਏ ^{੩੨}ਮਸਤਕਿ ਭਾਗਾ ॥ ੫ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧੩ ॥
^{੩੩}ਸਰਬ ਜੀਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਪੁਰਾਹੂ ਬਿਨੁ ਲੇਖੈ ਨਹੀ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥ ਆਪਿ

- ੧ ਉਹ ਅਜਨਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ; ਉਸ ਮੁਰਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਲੈ। ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਪਰਮੇਸ਼ਰ।
- ੨ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਮਬਖ਼ਤ ਜਗਤ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ।
- ੩ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੪ [ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।] ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ।
- ੫ ਅਲੱਗ (ਆਜ਼ਾਦ) ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ (ਜਨਮ ਵਿੱਚ) ਨਾ ਆਏ।
- ੬ ਗੁਰ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਲਾਲ ਚਮਕਿਆ।
- ੭ ਜਿਸ ਜਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ (ਭਾਵ ਨਾਮ) ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋ।
- ੮ ਪਾਸ।
- ੯ ਚਤੁਰਾਈ ਅਤੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਦਿਖਾਵਾ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਦੁਚਿੱਤੇਪਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
- ੧੦ ਅਡੋਲ, ਪੱਕਾ ਰਹੋ; ਇਧਰ ਓਧਰ ਨਾ ਭਟਕ, ਘਰ ਵਿੱਚ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ; ਬਾਹਰ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਢੂੰਢਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਦੌੜੋ, ਉੱਦਮ ਕਰੋ।
- ੧੨ ਚੰਗੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਡੁੱਬਦੇ ਹੋ।
- ੧੩ ਬਾਹਰੋਂ ਨਾਉਂਦੇ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋ?
- ੧੪ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪੋ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੫ ਮਨ ਦੀ ਮੁਕਤੀ (ਸ਼ੁੱਧੀ) ਤਦੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ੧੬ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ।
- ੧੮ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਤੇਰਾ ਜਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਲੁਟੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂ ਪਰਾਏ ਘਰ ਨੂੰ (ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ) ਤੱਕਣ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਤੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਐਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਪਾਪ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਖ਼ਬਰ

- ਭੀ ਨਹੀਂ।
- ੨੦ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਤਦੇ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਜੇ ਹਰੀ-ਰਸ ਪੀਵੇਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਓਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਕ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਦੂਸਰੇ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਹੋ ਬਦ-ਕਿਸਮਤ।
- ੨੩ ਮਾਇਆ ਆਵੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰੋਣਾ-ਇਹ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਵੈਰਾਗੀ, ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ 'ਮਨ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਵਸੈ ਅਤੀਤੁ ਅਨਰਾਗੀ ॥' ੫ ॥ (ਭੈਰਉ ਮ: ੩, ੧੧੨੯)। ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਵੈਰਾਗੀ (ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਭੋਗ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਭੁਗਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਰੱਜ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੬ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਰਚ ਕੇ।
- ੨੭ ਉਹ ਸਾਕਤ ਜਾ ਕੇ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਿਆ।
- ੨੮ ਦੇਹੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਆਸਰਾ) ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣ-ਪਤੀ ਹੈ (ਸ਼ਾਸਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ)। ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਆਪੇ ਲੱਗਾ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ।
- ੩੦ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੩੨ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ, ਪੂਰਬਲੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ।
- ੩੩ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹੋਂ) ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਜਿਸ ਮੂਜਬ ਜੀਵ ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਹਨ) ਇਸ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਐਸਾ ਕੋਈ ਲੇਖ ਨਹੀਂ (ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ); ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

* ਹਰੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਮਾਇਕ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਹਰੀ-ਰਸ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਹਰੀ-ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਤੇ ਕਰਮ-ਰਹਿਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ।

ਅਲੇਖੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਰਾਮ
ਜਪਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ^੧ਅਹਿਨਿਸਿ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਸਰੇਵਹੁ ਹਰਿ ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ
ਸੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ^੨ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਦੇਖਹੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥
^੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮੋਈ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥
^੪ਚਲਤੋ ਠਾਕਿ ਰਖਹੁ ਘਰਿ ਅਪਨੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਇਹ ਮਤਿ ਹੋਈ ਜੀਉ ॥
ਦੇਖਿ ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ ਰਹਉ ਬਿਸਮਾਦੀ ਦੁਖੁ ਬਿਸਰੈ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਪੀਵਹੁ
ਅਪਿਉ^੫ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ^੬ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਈ ਜੀਉ ॥ ^੭ਜਨਮ ਮਰਣ
ਭਵਭੰਜਨੁ ਗਾਈਐ ^੮ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ^੯ਤਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ
ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਸੋਹੰ ਭੇਦੁ ਨ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥ ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧^੦ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਾ^{੧੦} ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਤਦ ਹੀ ਗਾਵਾ ॥ ਤਾ ^{੧੧}ਗਾਵੇ ਕਾ ਫਲੁ ਪਾਵਾ ॥ ਗਾਵੇ ਕਾ
ਫਲੁ ਹੋਈ ॥ ਜਾ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਨਿਧਿ^{੧੨}
ਪਾਈ ॥ ਤਾ ਤੇ ਸਚ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਅੰਤਰਿ
ਜਾਗੀ ॥ ਤਾ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਤਿਆਗੀ ॥ ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਕਾ ਉਜੀਆਰਾ^{੧੪} ॥ ਤਾ
ਮਿਟਿਆ ^{੧੫}ਸਗਲ ਅੰਧਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਤਾ ਜਮ ਕਾ
ਮਾਰਗੁ ਭਾਗਾ^{੧੬} ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਨਿਰਭਉ ਪਾਇਆ ॥ ਤਾ ^{੧੭}ਸਹਜੈ ਕੈ ਘਰਿ
ਆਇਆ ॥ ੩ ॥ ^{੧੮}ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਬੁਝੈ ਕੋ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਕਰਣੀ
ਸਾਰੀ ॥ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਹੋਈ ॥ ਜਾ ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੨ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩੧ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੇਵਕ ਸੇਵ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਤੇਰੀ ਜਿਨ ^{੧੯}ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰ
ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੨੦} ਗਵਾਇਆ ॥
ਅਨਦਿਨੁ^{੨੧} ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਨਿਤ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਇਆ ॥ ੧ ॥
ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਹਮ ਬਾਰਿਕ^{੨੨} ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ ਕੇਵਲੁ^{੨੩}
ਆਪਿ ਮੁਰਾਰੀ^{੨੪} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੫}ਜਾਗਤ ਰਹੇ ਤਿਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਸਬਦੇ
ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥ ^{੨੬}ਗਿਰਗੀ ਮਹਿ ਸਦਾ ਹਰਿਜਨ ਉਦਾਸੀ ਗਿਆਨ ਤਤ

- ੧ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੂਜੇ, ਓਹੀ ਹਰੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਦਾਨ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਦ੍ਰਿੜ ਮਿਟਾ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੪ ਭਟਕਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਰੱਖੋ; ਇਹ ਮਤ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਕੇ ਮਸਤ ਰਹੋ।
- ੫ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
- ੬ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਜਨਮ ਮਰਨ ਅਤੇ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ਭਵ-ਹੋਂਦ, ਹਸਤੀ।
- ੮ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ।
- ੯ ਉਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਥਾਂ ਓਸੇ ਦੀ ਜੋਤਿ (ਸਤਿਆ) ਹੈ; ਸਭ ਕੁਝ ਰੱਬ ਆਪ ਹੀ ਹੈ; ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਓਹੀ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ (ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੈ)।
- ੧੦ ਜੇ, ਜਦੋਂ।
- ੧੧ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਵਾਂ।
- ੧੨ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ

- ਨੋਟ *।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਈ।
  - ੧੪ ਚਾਨਣਾ (ਹੋਇਆ)।
  - ੧੫ ਸਾਰਾ ਹਨੇਰਾ (ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਿੱਦਿਆ)।
  - ੧੬ ਛੁੱਟ ਗਿਆ।
  - ੧੭ ਸਹਜ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
  - ੧੮ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੀ ਬੁਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਰਨੀ ਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਰਨੀ ਹਰੀ-ਜੱਸ ਹੈ, ਜੋ ਤਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਹਰੀ ਆਪ ਮਿਲੇ।
  - ੧੯ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦਾ ਰਸ ਆਇਆ ਹੈ।
  - ੨੦ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
  - ੨੧ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
  - ੨੨ ਬੱਚੇ।
  - ੨੩ ਨਰੋਲ, ਸਿਰਫ਼।
  - ੨੪ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
  - ੨੫ ਜੋ ਸੁਚੇਤ (ਖਬਰਦਾਰ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਸੌ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ)।
  - ੨੬ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਉਪ੍ਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

* ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਹਰੀ ਦਾ ਜੱਸ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਰਨੀ ਤਦ ਸਿੱਖੀਦੀ ਹੈ ਜਦ ਹਰੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੨ ਚੌਪਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰੀ^੧ ॥
 ੨ ॥ ^੨ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵਦਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਇਆ ॥ ^੩ਮਨਮੁਖ
 ਮੁਗਧੁ ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤੈ ਬਿਰਥਾ^੪ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ^੫
 ਤਾ ਨਾਉ ਪਾਏ ਹਉਮੈ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ^੬ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿਜਨ ਸਾਚੇ ਸਾਚੁ
 ਕਮਾਵਹਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਸਾਚੁ
 ਰਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ 'ਨਾਵਹੁ ਗਤਿ ਮਤਿ ਪਾਈ ਏਹਾ ਰਾਸਿ
 ਹਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^੭ਭਗਤਿ ਖਜਾਨਾ ਭਗਤਨ ਕਉ
 ਦੀਆ ਨਾਉ ਹਰਿਧਨੁ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ਅਖੁਟੁ^੮ ਨਾਮਧਨੁ ਕਦੇ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ
^੯ਕਿਨੈ ਨ ਕੀਮਤਿ ਹੋਇ ॥ ^{੧੦}ਨਾਮਧਨਿ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਹੋਏ ਹਰਿ ਪਾਇਆ
 ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ
 ਜਗੁ ਭੁਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ
 ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੂਟਹਿ ਮਨਮੁਖ
 ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੂਕਾਰਾ^{੧੨} ॥ ਅੰਧਾ ਜਗਤੁ ^{੧੩}ਅੰਧੁ ਵਰਤਾਰਾ ਬਾਝੁ
 ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰਾ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵਿਗੁਤੇ^{੧੫} ^{੧੬}ਕਿਹੁ ਚਲੈ ਨ
 ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੭} ਹੋਵੈ ਸੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਸਦਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਸਮਾਲਿ^{੧੮} ॥ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ^{੧੯}ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥ ੩ ॥
^{੨੦}ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਿਆਨੁ ਸਦਾ ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਅਮਰੁ ਸਿਰਿ ਬਾਦਿਸਾਹਾ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ^{੨੧} ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ^{੨੨}ਸਚੁ ਲਾਹਾ ॥ ਨਾਨਕ
 ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ^{੨੩} ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਹਰਿ ਪਾਹਾ* ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੪}ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਪਾਏ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਈ ॥
^{੨੫}ਭਗਤਾ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਹਰਿ ਅਨੰਦੁ ਹੈ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਸਬਦਿ
 ਰਤੇ ਸਦਾ ^{੨੬}ਇਕ ਰੰਗੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੇ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਾਚੀ
 ਨਦਰਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਆਪਣਿਆ ਦਾਸਾ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ ਰਾਖਹੁ ^{੨੭}ਪੈਜ
 ਹਮਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੮}ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਸਦਾ ਹਉ ਜੀਵਾ ਗੁਰਮਤੀ ਭਉ
 ਭਾਰਾ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਅਤਿ ਸੁਆਲਿਉ^{੨੯} ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਚਿਤੁ ਲਾਰਾ ॥
 ਸਾਚਾ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਸਚੁ ਬਾਣੀ ਸੋ ਜਨੁ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਾ ॥ ੨ ॥ ^{੩੦}ਮਹਾ ਗੰਭੀਰੁ
 ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਤਿਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ
 ਅਚਿੰਤੁ^{੩੧} ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਅੰਤਰਿ
 ਵਿਚਹੁ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਸਦਾ ^{੩੨}ਪੰਥੁ ਵਿਖੜਾ

- ੧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਇਹ ਮਨ ਦਸ ਤਰਫਾਂ ਵਲ (ਸਭ ਪਾਸੇ, ਅਨੇਕ ਪਾਸੇ) ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੩ ਅਤਿ-ਮੂਰਖ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ।
- ੪ ਨਿਸਫਲ, ਅਜਾਈ।
- ੫ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਮਿਲੇ।
- ੬ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
- ੭ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪਾਇਆ; ਏਹੀ (ਨਾਮ ਹੀ) ਸਾਡੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ।
- ੮ ਭਗਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੯ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੦ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
- ੧੧ ਨਾਮ-ਧਨ ਨਾਲ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਏ।
- ੧੨ ਚੀਕ-ਪੁਕਾਰ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ।
- ੧੩ ਅੰਨ੍ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ।
- ੧੪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਖੁਆਰ ਹੋਏ।
- ੧੬ ਮਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
- ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੮ ਸਿਮਰ ਕੇ, ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ।

- ੧੯ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੦ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਨ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚਾਨਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।
- ੨੧ ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੨੨ ਸੱਚਾ ਨਫਾ।
- ੨੩ ਮੁਕਤੀ।
- ੨੪ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ, ਅਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ।
- ੨੫ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ (ਰੁਝੇਵਾਂ) ਅਨੰਦ-ਰੂਪ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ, (ਭਾਵ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)।
- ੨੬ ਇਕ-ਰਸ ਹੋ ਕੇ।
- ੨੭ ਸਾਡੀ ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ।
- ੨੮ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਕੇ (ਜੱਸ ਕਰ ਕੇ)।
- ੨੯ [ਸੰ : ਸੁ-ਆਲਯ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ] ਸੋਹਣਾ।
- ੩੦ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ, ਗਉਰਾ।
- ੩੧ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। (ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ 'ਅਨੰਦ' ਤੇ 'ਸੁਖ-ਦਾਤਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ 'ਅਚਿੰਤ' ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਗੁਣ ਲੈਣਾ ਹੈ)।
- ੩੨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਰਸਤਾ।

* ਪਾਇਆ। ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਰਹਾਉ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ)।

ਕੋ ਪਾਏ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ^੧ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਸਬਦੇ ਮਾਤਾ ਹਉਮੈ ਤਜੇ
 ਵਿਕਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ^੨ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਇਕ ਰੰਗੀ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥
 ੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਨੋ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀ ^੩ਪਿਆਰੇ ^੪ਜਿਚਰੁ
 ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ ॥ ਇਕੁ ਪਲੁ ਖਿਨੁ ^੫ਵਿਸਰਹਿ ਤੂ ਸੁਆਮੀ ਜਾਣਉ
 ਬਰਸ ਪਚਾਸਾ ॥ ਹਮ ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਸਦਾ ਸੇ ^੬ਭਾਈ ^੭ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੁਮ ਆਪੇ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ^੮ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ
 ਸਦ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ^੯ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਹਮ ਸਬਦਿ ਮੁਏ ਸਬਦਿ
 ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਭਾਈ ਸਬਦੇ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਪਾਈ ॥ ਸਬਦੇ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਹੋਆ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਦਾਤਾ ਜਿਤੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ
 ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਬਦੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਸੇ ਅੰਨੇ ਬੋਲੇ ^{੧੧}ਸੇ
^{੧੨}ਕਿਤੁ ਆਏ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨ ਪਾਇਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ
 ਜੰਮਹਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰਾ ॥ ^{੧੩}ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਿਸਟਾ ਮਾਰਿ ਸਮਾਣੇ ਮਨਮੁਖ
 ਮੁਗਧ ਗੁਬਾਰਾ ^{੧੪}॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਆਪੇ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਮਾਰਗਿ ਲਾਏ ਭਾਈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਜੋ ^{੧੬}ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟੈ ਭਾਈ ਕਰਤਾ ਕਰੇ
 ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਭਾਈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੧੭}ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਹਿ
^{੧੮}ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ ਭਗਤਾ ਕੀ ^{੧੯}ਸਾਰ ਕਰਹਿ ਆਪਿ ਰਾਖਹਿ ਜੋ
^{੨੦}ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਤੂ ਗੁਣਦਾਤਾ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ^{੨੧}ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ
 ਸਮਾਣੇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ ^{੨੨}॥ ^{੨੩}ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਤੇਰਾ
 ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ ਸਦਾ ਨਿਬਹੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਦੁਸਟ ਚਉਕੜੀ ਸਦਾ
 ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਨਾ ਬੁਝਹਿ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ^{੨੫}ਨਿੰਦਾ ਦੁਸਟੀ ਤੇ ਕਿਨਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ
 ਹਰਣਾਖਸ ਨਖਹਿ ਬਿਦਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਜਨੁ ਸਦ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ
 ਜੀਉ ^{੨੬}ਲਏ ਉਬਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੭}ਆਪਸ ਕਉ ਬਹੁ ਭਲਾ ਕਰਿ ਜਾਣਹਿ ਮਨਮੁਖਿ
 ਮਤਿ ਨ ਕਾਈ ॥ ਸਾਧੂ ਜਨ ਕੀ ^{੨੮}ਨਿੰਦਾ ਵਿਆਪੇ ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਦੇ ਚੇਤਹਿ ਨਾਹੀ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਤਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ
 ਭਗਤਾ ਕਾ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਆਪਿ ਲਾਏ ॥ ਸਬਦੇ ਰਾਤੇ ^{੨੯}ਸਹਜੇ ਮਾਤੇ
 ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ਹਉ ਲਾਗਾ ਤਿਨ
 ਕੈ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੩੦}ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ
 ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ

੧ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
੨ ਉਹ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰਸ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ (ਨਾਮ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸੁਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।	੧੬ ਧੁਰੋਂ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
੩ ਜਸ ਗਾਵਾਂ।	੧੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੪ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਹੈ।	੧੮ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਨਿੱਤ) ਨਾਮ ਉਚਰਦੇ ਹਨ।
੫ ਛਿਨ ਭਰ।	੧੯ ਸ਼ਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
੬ ਸਾਂ, ਸੀਗੇ। ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਸਾਂ।	੨੦ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਹਨ।
੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ।	੨੧ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
੮ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।	੨੨ ਯਾਦ ਕਰ।
੯ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।	੨੩ ਓੜਕ ਵੇਲੇ ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ (ਮਦਦਗਾਰ) ਬਣਦਾ ਤੇ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ।
੧੦ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਰੇ (ਆਪਾ ਮਾਰਿਆ) ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ (ਆਤਮ-ਜੀਵਨ ਦਿੱਤਾ)।	੨੪ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ।
੧੧ ਡੋਰੇ ਹਨ।	੨੫ ਤਾਰ ਲਿਆ।
੧੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ?	੨੬ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।
੧੩ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜੇ।	੨੭ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ।
੧੪ (ਅਗਿਆਨ ਦੇ) ਹਨੇਰੇ ਵਾਲੇ, ਅਗਿਆਨੀ।	੨੮ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
੧੫ ਹਰੀ ਆਪੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ	੨੯ ਓਹੀ (ਚੰਗਾ) ਸਿੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ (ਸੱਚਾ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਨਿੰਦਿਆ ਪਾਪਣ ਤੋਂ ਕਿਸ ਨੇ ਲਾਭ ਖੱਟਿਆ ਹੈ? ਹਰਨਾਖਸ (ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ) ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਗਿਆ। ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ।

ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖੁ ਕਦੇ ਨ ਪਾਵੈ ਭਾਈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਪਛੋਤਾਵੈ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸੁਹੇਲੇ^੧ ਭਾਈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ^੨ ਦੁਖ ਕਾਟੇ
 ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਇਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੁ ਜੀਅ ਕੇ ਬੰਧਨ ਭਾਈ
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾ ਸੈਂਸਾਰਾ^੪ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੰਧਨ ਟੂਟਹਿ ਨਾਹੀ ^੫ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੋਖ
 ਦੁਆਰਾ ॥ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਨ ਪਛਾਣਹਿ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਵਾਰੋ
 ਵਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^੬ਹਉ ਮੇਰਾ ਜਗੁ ਪਲਚਿ ਰਹਿਆ ਭਾਈ ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ
 ਕੇਰਾ ॥ ^੭ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਹਲੁ ਪਾਇਨਿ ਗੁਣ ਗਾਵਨਿ ਨਿਜ ਘਰਿ^੮ ਹੋਇ ਬਸੇਰਾ ॥
 ਐਥੈ^੯ ਬੂਝੈ ਸੁ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਹਰਿਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਤਿਸੁ ਕੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਾ
 ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਭਾਈ ਵਿਣੁ ਭਾਗਾ ਕਿਆ ਪਾਈਐ ॥ ^{੧੦}ਏਕ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ
 ਸਭ ਉਪਰਿ ਜੇਹਾ ਭਾਉ^{੧੧} ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨ
 ਅੰਤਰਿ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ^{੧੨} ਗਵਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ਚੌਤੁਕੇ ॥
 ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹੋਵੈ ਸਚੀ ਹਿਰਦੈ ਬਾਣੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸਦਾ
 ਸੁਖੁ ਪਾਏ ^{੧੩}ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵੀ ਹੋਰ
^{੧੪}ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਇਆਣੀ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੧੫} ਫਿਰਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ^{੧੬}ਭੂਬਿ ਮੁਏ
 ਵਿਣੁ ਪਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੇ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥ ਆਪਣੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ
 ਪਤਿ ਰਾਖੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਆਪੁ ਪਛਾਤਾ
 ਸਬਦਿ ਸਚੈ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਹਿਰਦੈ ^{੧੭}ਜਗਜੀਵਨੁ ਸਦ ਵਸਿਆ ਤਜਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ
 ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ^{੧੮}ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰਾ ॥
 *ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਬਾਣੀ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀ ਨਾਉ ਮੀਠਾ ਮਨਹਿ ਪਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਪਛਾਤਾ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ^{੧੯}ਜੁਗਿ ਆਇਆ ॥ ਹਰਿ
 ਰਸੁ ਚਾਖਿ ਸਦਾ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਗੁਣੀ ਅਘਾਇਆ^{੨੦} ॥ ^{੨੧}ਕਮਲੁ
 ਪ੍ਰਗਾਸਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ^{੨੨}ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ
 ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਸਚੇ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ
 ਗਤਿ^{੨੩} ਕੋਇ ਨ ਬੂਝੈ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਮਗੁ^{੨੪}
 ਪਛਾਣੈ ^{੨੫}ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥ ^{੨੬}ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਸਭੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਵੈ
 ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹਿ^{੨੭} ਸੇ ਜਨ ਸੋਹਨਿ^{੨੮} ਦਰਿ
 ਸਾਚੈ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੩ ਦੁਤੁਕੇ ॥ ^{੨੯}ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ
 ਉਲਟੀ ਭਈ ਭਾਈ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਤਾ ਬੂਝ ਪਾਇ ॥ ਸੋ ਗੁਰੁ ਸੋ ਸਿਖੁ ਹੈ
 ਭਾਈ ^{੩੦}ਜਿਸੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਤੀ

- ੧ ਸੁਖਾਲੇ, ਸੁਖੀ।
- ੨ ਪਾਪ।
- ੩ ਇਹ ਪਰਵਾਰ ਜੋ ਹੈ, ਸਭ ਆਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਬੰਧਨ ਹਨ।
- ੪ ਸੰਸਾਰ।
- ੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਜਗਤ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਵਿੱਚ ਉਲਝਿਆ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ (ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ)।
- ੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਲੋਕ ਹਰੀ ਦਾ ਮਹਲ (ਹਜ਼ੂਰੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ।
- ੯ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ।
- ੧੦ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ!
- ੧੧ ਦਿਲ ਦਾ ਭਾਵ, ਨੀਅਤ, ਬਿਰਤੀ।
- ੧੨ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
- ੧੩ ਹੰਕਾਰ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਬੇਸਮਝ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁੱਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ।
- ੧੬ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਡੁੱਬ ਗਏ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੭ ਜਗਤ ਦੀ ਜਿੰਦ, ਹਰੀ।

- ੧੮ ਹਰੀ ਸਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ (ਸਾਖਸ਼ਾਤ) ਅਤੇ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ।
- ੨੦ (ਗੁਣ ਗਾਣ ਨਾਲ) ਸੰਤੋਖ ਆਇਆ।
- ੨੧ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਗਿਆ, ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਰਹਿਆ।
- ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੩ ਸਾਰ, ਅਸਲੀਅਤ।
- ੨੪ ਰਸਤਾ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਜੀਭ ਰਸ ਵਾਲੀ (ਮਿੱਠੀ) ਹੋ ਗਈ।
- ੨੬ ਸਿਮਰਨ, ਤਪੱਸਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ-ਇਹ ਸਭ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।
- ੨੯ ਸਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮਤ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਮੁੜ ਗਈ (ਉਲਟ ਗਈ); ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਤੀ (ਹਰੀ) ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

* ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਹਰ ਸਮੇਂ) ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਭਾਵ ਭਗਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ); ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਲਿਵ^੧ ਲਾਇ ॥ ^੨ਮਨ ਹਰਿ ਜਪਿ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਏ ਹਰਿ
 ਥਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ^੩ਮਨਮੁਖਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥
^੪ਤੁਹ ਕੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਭਾਈ ਪਲੈ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥
 ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ^੫ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਰਵਿਆ ਭਾਈ ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ਸਦਾ
 ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਰਵੈ^੬ ਭਾਈ ਗੁਰ ਕੈ ^੭ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ ॥ ੩ ॥ ^੮ਆਇਆ ਸੋ
 ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਪਾਈਐ
 ਭਾਈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਮੇਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥ ^੯ਤਿਹੀ
 ਗੁਣੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਵਿਆਪਿਆ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝ ਬੁਝਾਇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਲਗਿ ਛੁਟੀਐ ਭਾਈ ਪੂਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ
 ਛੋਡਿ ਚਉਥੈ^{੧੦} ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਵਸੈ ਭਾਈ ਸਦਾ ਹਰਿ
 ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਨਾਮੈ ਤੇ ਸਭਿ ਉਪਜੇ ਭਾਈ ਨਾਇ ਵਿਸਰਿਐ
 ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਅਗਿਆਨੀ ਜਗਤੁ ਅੰਧੁ ਹੈ ਭਾਈ ^{੧੨}ਸੂਤੇ ਗਏ ਮੁਹਾਇ ॥
 ੨ ॥ ^{੧੩}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਗੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਭਾਈ ^{੧੪}ਭਵਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿ ॥ ਜਗ
 ਮਹਿ ਲਾਹਾ^{੧੫} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਭਾਈ ਹਿਰਦੈ ਰਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰਿ^{੧੬} ॥ ੩ ॥
 ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਉਬਰੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਬੇੜਾ
 ਨਾਉ ਤੁਲਹੜਾ^{੧੭} ਭਾਈ ਜਿਤੁ ਲਗਿ ਪਾਰਿ ਜਨ ਪਾਇ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖਸਾਗਰੁ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਹੋਰਥੈ^{੧੮} ਸੁਖੁ
 ਨਾਹੀ ॥ ਹਉਮੈ ਜਗਤੁ ਦੁਖਿ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪਿਆ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ^{੧੯}ਰੋਵੈ ਧਾਹੀ ॥
 ੧ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ^{੨੦} ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ
^{੨੧}ਨਾਹਿ ਤ ਜਾਹਿਗਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਧਾਤੁ ਬਹੁ ਕਰਮ
 ਕਮਾਵਹਿ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ਸੰਧਿਆ^{੨੩} ਤਰਪਣੁ^{੨੪} ਕਰਹਿ
 ਗਾਇਤ੍ਰੀ^{੨੫} ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਵਡਭਾਗੀ
 ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀ ਜਨ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ^{੨੬} ਵਿਚਹੁ
 ਆਪੁ^{੨੭} ਗਵਾਏ ॥ ੩ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਅੰਧਾ ਸਭੁ ^{੨੮}ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ
 ਮਗੁ^{੨੯} ਨ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ^{੩੦}ਤ ਅਖੀ ਵੇਖੈ ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ
 ਸਚੁ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਬਹੁਤਾ
 ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ^{੩੧}ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਭਰਮਾਈ ॥ ਹਮ ਦੀਨ^{੩੨} ਤੁਮ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਦਾਤੇ
 ਸਬਦੇ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਦਾਤਾ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਵਹੁ ਆਧਾਰੇ^{੩੩} ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ।
 ੨ ਹੇ ਮਨ! ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਪਿਆਰਾ
 ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨ
 ਹਰੀ ਕੋਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ (ਮਨਮੁਖ) ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੀ
 ਚੀਜ਼ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੪ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਾ ਛਿੱਲੜ
 ਕੁਟਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੫ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਮ ਗਿਆ (ਵਸਿਆ, ਟਿੱਕ
 ਗਿਆ)।
 ੬ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਚਰਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਅਤੁੱਟ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
 ੮ ਉਸ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ।
 ੯ ਚਉਥੇ ਪਦ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਆਮ
 ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਜੋ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ
 ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ
 ਨੂੰ 'ਸਹਜ' ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੧੦ ਨਾਮ ਹੀ ਤੋਂ (ਹਰੀ ਤੋਂ) ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੈਦਾ ਹੋਏ
 ਹਨ। 'ਨਾਇ ਵਿਸਰਿਐ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੧੨।
 ੧੧ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਲੁੱਟੇ ਗਏ; ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ
 ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹੇ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਜਾਗੇ ਓਹ ਤਰ ਗਏ।
 ੧੩ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ।
 ੧੪ ਲਾਭ।
 ੧੫ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾ ਕੇ।

- ੧੬ ਲੱਕੜਾਂ ਆਦਿਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ
 ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਆਸਰਾ।
 ੧੭ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ।
 ੧੮ ਢਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਹੇ ਮਨੁੱਖ!
 ੨੦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
 ੨੧ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ (ਭਾਵ ਸੰਸਾਰੀ) ਦੋੜ ਭੱਜ
 ਕਰ ਕੇ ਅਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੨੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਜੋ ਸਵੇਰੇ, ਦੁਪਹਿਰ ਅਤੇ
 ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੨੩ ਪਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ 'ਤ੍ਰਿਪਤ' ਕਰਨ
 ਲਈ ਜਲ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ।
 ੨੪ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਤਰ ਜੋ ਪੂਜਾ ਵੇਲੇ
 ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
 ੨੫ ਰੱਜ ਗਏ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।
 ੨੬ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
 ੨੭ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੮ ਰਸਤਾ।
 ੨੯ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ (ਪਰਤੱਖ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ
 ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੱਚ ਦਾ (ਹਰੀ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਚਹੁੰਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਹਰ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ) ਗੁਰੂ
 ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੩੧ ਨਿਮਾਣੇ।
 ੩੨ ਆਸਰਾ।

* ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਇਹ ਸਮਝ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 'ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧।

^੧ਮਨਸਾ ਮਾਰਿ ਦੁਬਿਧਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ਪਾਇਆ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਚਾਖਿ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ ^੨ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟਣਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^੩ਸਬਦਿ ਮਰਹੁ
 ਫਿਰਿ ਜੀਵਹੁ ਸਦ ਹੀ ਤਾ ਫਿਰਿ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਮਨਿ
 ਮੀਠਾ ਸਬਦੇ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥ ਦਾਤੈ ਦਾਤਿ ਰਖੀ ਹਥਿ ਅਪਣੈ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ
 ਤਿਸੁ ਦੇਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ^੪ਦਰਗਹ ਜਾਪਹਿ ਸੇਈ ॥
 ੪ ॥ ੧੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਤਾ ^੫ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ
^੬ਗਤਿ ਮਤਿ ਤਦ ਹੀ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਚਾ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ^੭ਨਾਮੇ
 ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ^੮ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ^੯ਅੰਧਾ
 ਸਬਦੁ ਨ ਜਾਣੈ ਝੂਠੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਤੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਭਰਮਿ
 ਭੁਲਾਇਆ ^{੧੧}ਹਉਮੈ ਬੰਧਨ ਕਮਾਏ ॥ ^{੧੨}ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਉਭਉ
 ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੨ ॥ ਤੈ ਗੁਣ ਵਰਤਹਿ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ
 ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੩}ਹੋਵੈ ^{੧੪}ਚਉਥਾ ਪਦੁ ਚੀਨੈ ^{੧੫}ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥
 ੩ ॥ ਤੈ ਗੁਣ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ^{੧੬} ਸਬਦੇ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^੧ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਆਪਿ ਅਪਾਰੁ ^੨ ॥ ^੩ਵਣਜਾਰਾ
 ਜਗੁ ਆਪਿ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਸਾਚਾ ਸਾਹੁ ॥ ਆਪੇ ਵਣਜੁ ਵਾਪਾਰੀਆ
 ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ^੪ਸਚੁ ਵੇਸਾਹੁ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹੁ ॥
 ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪਿਆਰਾ ^੫ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅਗਮ ਅਥਾਹੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਆਪੇ ਸੁਣਿ ਸਭ ਵੇਖਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮੁਖਿ ਬੋਲੇ ਆਪਿ ਮੁਹਾਰੁ ^੬ ॥ ^੭ਆਪੇ
 ਉਝੜਿ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਵਿਖਾਲੇ ਰਾਹੁ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਸਭੁ ਆਪਿ
 ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਉਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ
^੮ਸਿਰਿ ਆਪੇ ਧੰਧੜੈ ਲਾਹੁ ॥ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਸਾਖਤੀ ^੯ ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਮਾਰੇ
 ਮਰਿ ਜਾਹੁ ॥ ^{੧੦}ਆਪੇ ਪਤਣੁ ਪਾਤਣੀ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਹੁ ॥ ੩ ॥
 ਆਪੇ ^{੧੧}ਸਾਗਰੁ ਬੋਹਿਥਾ ਪਿਆਰਾ ^{੧੨}ਗੁਰੁ ਖੇਵਟੁ ਆਪਿ ਚਲਾਹੁ ॥ ਆਪੇ ਹੀ
 ਚੜਿ ਲੰਘਦਾ ਪਿਆਰਾ ^{੧੩}ਕਰਿ ਚੋਜ ਵੇਖੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ
 ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ^{੧੪}ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਹੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪

- ੧ ਵਾਸ਼ਨਾ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਚਿਤਾਪਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ।
- ੨ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ (ਹਰੀ ਰਸ)।
- ੩ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੦੧, ਨੋਟ ੧੦।
- ੪ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਓਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ (ਜੋ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ)।
- ੫ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੩, ਨੋਟ ੧੦।
- ੬ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ।
- ੭ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਨਾਮੀ (ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਹਰੀ) ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਪਾਗਲ, ਸੁਦਾਈ ਹੈ।
- ੯ ਆਪ-ਹੁਦਰਾ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ।
- ੧੦ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ।
- ੧੧ ਹਉਮੈ ਦੇ ਫਾਹੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਹੈ (ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ) ਅਤੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੪ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਨੋਟ ੯।
- ੧੫ ਸਮਝੋ, ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ।
- ੧੬ ਮੁਕਤੀ।
- ੧੭ ਪਾਰ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੇਪ। ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।
- ੧੮ ਜਗਤ ਰੂਪ ਵਪਾਰੀ ਆਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ

ਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਛੋਟੇ ਵਿਹਾਰੀ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- ੧੯ ਸੱਚੀ ਸਾਖ [credit] ਹੈ।
- ੨੦ ਜੋ ਅਮਰ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ।
- ੨੧ ਮੂੰਹਾਂ ਦੁਆਰਾ। ਆਪ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੨ ਆਪ ਹੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। (ਕਿਉਂ ਭਰਮਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੫੩, ਨੋਟ ੩੨।)
- ੨੩ ਆਪੇ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ (ਸਿਰ ਸਿਰ) ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ (ਆਹਰ ਵਿੱਚ) ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ [ਫ਼ਾ. ਬਨਾਵਟ] ਰਚਨਾ। ਆਪ ਹੀ ਰਚਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਢਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। “ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਸਾਖਤੀ ਫਿਰਿ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਮਾਰ” (ਵਾਰ ਆਸਾ, ੪੭੫)।
- ੨੫ ਆਪ ਹੀ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਆਪੇ ਮਲਾਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ।
- ੨੭ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਲਾਹ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖੇਲ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ (ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
- ੨੯ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

* ਅਗਲੇ ਛੀ ਚੌਪਦਿਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜੋ ਅਵਤਾਰ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਾਕਤ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਓਹ ਭੀ ਹਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ (ਦੇਖੋ: ‘ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਉਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ’। ਬਲਕਿ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਹਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਵੱਡੇ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲਿਆਂ (‘ਮੈਂ ਰੱਬ ਹਾਂ’ ਆਖਣ ਵਾਲਿਆਂ) ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਰੱਬ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। “ਜੋ ਗਰਬੈ ਸੋ ਪਚਸੀ” ਕਹਿ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ।

ਚਉਥਾ* ॥ ੧ ਆਪੇ ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ ਆਪੇ ਖੰਡ ਆਪੇ ਸਭ
 ਲੋਇ ॥ ਆਪੇ ਸੂਤੁ^੨ ਆਪੇ ^੩ਬਹੁ ਮਣੀਆ ^੪ਕਰਿ ਸਕਤੀ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ ॥
 ਆਪੇ ਹੀ ਸੂਤਧਾਰੁ^੫ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਸੂਤੁ ਖਿੰਚੇ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਮੈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^੬ ਹੈ ਪਿਆਰਾ
 ਕਰਿ ਦਇਆ ^੭ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਚੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ^੮ਜਲ ਬਲਿ ਸਭਤੁ ਹੈ
 ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਸਭਨਾ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹਦਾ^੯ ਪਿਆਰਾ ਦੂਜਾ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਖੇਲ ਖੇਲਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥
 ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਨਿਰਮਲਾ^{੧੦} ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ^{੧੧} ॥ ਆਪੇ
 ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਅਲਖੁ^{੧੨} ਨ ਲਖੀਐ
 ਪਿਆਰਾ ^{੧੩}ਆਪਿ ਲਖਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ^{੧੪}ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ
 ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ^{੧੫}ਸਭਿ ਘਟ ਆਪੇ ਭੋਗਵੈ ਪਿਆਰਾ ਵਿਚਿ
 ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਸਭੁ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਗੁਪਤੁ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਸਭੁ ਆਪਿ ਹੈ
 ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ^{੧੭}ਬਾਪਿ ਉਥਾਪੈ ॥ ਆਪੇ ^{੧੮}ਵੇਖਿ ਵਿਗਸਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਰਿ
 ਚੋਜ^{੧੯} ਵੇਖੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੈ ॥ ਆਪੇ ^{੨੦}ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਸਭਤੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ
^{੨੧}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੨੨}ਨਾਮ ਰਸਿ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ^{੨੩}ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਚਖਿ ਜਾਪੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਤੀਰਥੁ
 ਤੁਲਹੜਾ^{੨੪} ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਤਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੈ ॥ ਆਪੇ ਜਾਲੁ^{੨੫} ਵਤਾਇਦਾ
 ਪਿਆਰਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਮਛਲੀ ਹਰਿ ਆਪੈ ॥ ਆਪਿ ਅਭੁਲੁ^{੨੬} ਨ ਭੁਲਈ ਪਿਆਰਾ
 ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਜਾਪੈ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ^{੨੭}ਸਿੰਝੀ ਨਾਦੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਧੁਨਿ^{੨੮} ਆਪਿ
 ਵਜਾਏ ਆਪੈ ॥ ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਤਪੁ ਤਾਪੈ ॥ ਆਪੇ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਿ ਹੈ ਚੇਲਾ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੈ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਨਾਉ
 ਜਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ॥ ਆਪੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਆਪਿ ਹੈ ਪਿਆਰਾ
 ਆਪੇ ਹੀ ਰਸੁ ਆਪੈ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਲਾਹਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
 ਰਸਿ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਆਪੇ ^{੨੯}ਕੰਡਾ ਆਪਿ ਤਰਾਜੀ ਪ੍ਰਭਿ
 ਆਪੇ ^{੩੦}ਤੋਲਿ ਤੋਲਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਸਾਹੁ^{੩੧} ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ਆਪੇ ਵਣਜੁ
 ਕਰਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ^{੩੨}ਸਾਜੀਅਨੁ ਪਿਆਰੈ ^{੩੩}ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^੬
 ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਆਪਿ ਜਲ

- ੧ ਇਥੇ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ ਜੋ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੩, ਫੁਟ ਨੋਟ†। ਖੰਡ=ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ। ਲੋਇ=ਲੋਕ=ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ।
- ੨ ਧਾਗਾ।
- ੩ ਅਨੇਕਾਂ ਮਣਕੇ।
- ੪ ਆਪਣੀ ਸਤਿਆ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਰੋਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਧਾਗੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ (ਜੋ ਕਦੀ ਧਾਗਾ ਪਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਗਾ ਖਿੱਚ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਮਣਕੇ ਡਿਗ ਕੇ ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੬ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਉੱਚੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
- ੭ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੈ। ('ਜਲ ਥਲ' ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨੰਮ ੩੪ ਦੇ ਨੋਟ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੇਵਲ ਇਕ ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ)।
- ੯ ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੧੧ ਸੋਭਾ, ਜਸ।
- ੧੨ ਜੋ ਸਮਝਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।
- ੧੩ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਡੂੰਘਾ ਅਥਾਹ; ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ।
- ੧੫ ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਆਦਮੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਥਾਂ ਲੁਕ ਕੇ ਭਰਪੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਸਾਜ ਕੇ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ (ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੯ ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ੇ।

- ੨੦ ਜੰਗਲ (ਦਰਖਤਾਂ) ਵਿੱਚ ਤੇ ਘਾਹ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਂ ਹੈ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਝਦਾ ਹੈ, ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਨਾਮ-ਰਸ ਨਾਲ ਰੱਜ ਜਾਵੇਂ।
- ੨੩ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਚੱਖ ਕੇ (ਨਾਮ ਦਾ) ਸੁਆਦ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਤੁਲ੍ਹਾ ਜੋ ਲੱਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਜਾਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੨੭ ਸਿੰਝੀ ਜਾਂ ਨਾਦ, ਇਕ ਵਲਦਾਰ ਸਿੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਵਾਜਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੋਗੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਸੁਰ। ਆਪੇ ਸੁਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਕਾਂਡਾ=ਛੋਟੀ ਤੱਕੜੀ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਤੋਲਣ ਵਾਲੀ। ਤਰਾਜੀ [ਫ਼ਾ. ਤਰਾਜ਼ੂ] ਤੱਕੜੀ।
- ੩੦ ਤੋਲ (ਵੱਟੇ) ਨਾਲ ਤੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ: ਆਪੇ ਤੋਲ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ। ਇਸੇ ਲਈ ਭੂਤ ਕਾਲ ਦੇ ਕਰਤਾ 'ਪ੍ਰਭ' ਦੇ ਅੰਤ ਸਿਹਾਰੀ ਆਈ ਹੈ)।
- ੩੧ ਸ਼ਾਹ।
- ੩੨ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ।
- ੩੩ ਪਿੱਛੇ ਤੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦਾ ਤੋਲ ਪਾਇਆ ਹੈ; ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਲਿਆ ਮਿਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਧਰਤੀ ਜਿਹੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਟੰਕ ਜਹੇ ਛੋਟੇ ਤੋਲ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਤੋਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਿੱਕੀ ਹੈ)।

* ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਹਲਾ' ਨਾਲ ਜੋ ਅੰਗ ੪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਚਉਥਾ' ਕਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, 'ਚਾਰ' ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੮੨ ਵਾਲੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ 'ਮਹਲਾ ੩' ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਕੇ 'ਮਹਲਾ ਤੀਜਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਹੁਕਮਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ^੧ਜਲੁ
 ਮਾਟੀ ਬੰਧਿ ਰਖਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਭਉ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ^੨ਬੰਨਿ ਬਕਰੀ
 ਸੀਹੁ ਹਢਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਕਾਸਟ^੩ ਆਪਿ ਹਰਿ ਪਿਆਰਾ ਵਿਚਿ ਕਾਸਟ
 ਅਗਨਿ ਰਖਾਇਆ ॥ ^੪ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭੈ ਅਗਨਿ ਨ
 ਸਕੈ ਜਲਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ^੫ਸਾਹ ਲੈਦੇ ਸਭਿ
 ਲਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ^੬ਤਾਣੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥
 ਜਿਉ ਆਪਿ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਪਿਆਰੇ ਜਿਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਭਾਇਆ ॥
^੭ਆਪੇ ਜੰਤੀ ਜੰਤੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਜਹਿ ਵਜਾਇਆ ॥ ੪ ॥
 ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ
 ਚੰਦੁ ਚਾਨਾਣੁ^੮ ॥ ਆਪਿ ਨਿਤਾਣਿਆ ਤਾਣੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਨਿਮਾਣਿਆ
 ਮਾਣੁ ॥ ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਰਖਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ^੯ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਣੁ^{੧੦} ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਧਿਆਇ
 ਤੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੧੧}ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਣ
 ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸ ਕਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ
 ਆਪੇ ^{੧੨}ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਹੁਕਮਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
 ੨ ॥ ਆਪੇ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਦੇਵੈ ਦਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਸੇਵ
 ਕਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪਿ ਦਿਵਾਵੈ ਮਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਤਾੜੀ^{੧੩} ਲਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ
 ਆਪੇ ^{੧੪}ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਵਡਾ ਆਪਿ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ਹੀ
 ਪਰਧਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ^{੧੫}ਤੁਲੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਆਪੇ
 ਅਤੁਲੁ ਤੁਲਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਆਪੇ ਸੇਵਾ ਲਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ^{੧੬}ਭਗਤਿ ਉਮਾਹਾ ॥
 ਆਪੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆਪੇ ^{੧੭}ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਾ ॥ ਆਪੇ ਲੇਖਣਿ^{੧੮}
 ਆਪਿ ਲਿਖਾਰੀ ਆਪੇ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਹਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ
 ਓਮਾਹਾ^{੧੯} ॥ ਅਨਦਿਨੁ^{੨੦} ਅਨਦੁ ਹੋਵੈ ਵਡਭਾਗੀ ਲੈ ^{੨੧}ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ
 ਲਾਹਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਆਪੇ ਗੋਪੀ ਕਾਨੁ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਬਨਿ ਆਪੇ ਗਊ ਚਰਾਹਾ ॥
 ਆਪੇ ^{੨੩}ਸਾਵਲ ਸੁੰਦਰਾ ਪਿਆਰਾ ^{੨੪}ਆਪੇ ਵੰਸੁ ਵਜਾਹਾ ॥ ਕੁਵਲੀਆਪੀੜੁ*
 ਆਪਿ ਮਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਰਿ ਬਾਲਕ ਰੂਪਿ ਪਚਾਹਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਆਪਿ
 ਅਖਾੜਾ ਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਚੋਜਾਹਾ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਕਰਿ ਬਾਲਕ
 ਰੂਪ ਉਪਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ ਚੰਡੂਰੁ ਕੰਸੁ ਕੇਸੁ ਮਾਰਾਹਾ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਬਲੁ ਆਪਿ

- ੧ ਪਾਣੀ ਤੇ ਧਰਤੀ (ਜਹੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਬੱਕਰੀ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ 'ਕੱਠਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। (ਵਿਰੋਧੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ 'ਕੱਠਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।)
- ੩ ਕਾਠ, ਲੱਕੜ।
- ੪ ਚੂੰਕਿ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਲੱਕੜੀ ਤੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗ ਲੱਕੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਾੜ ਸਕਦੀ।
- ੫ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਲਵਾਏ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਸਭ ਸਾਹ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਹ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੀਂਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਤ੍ਰਾਣ (ਸ਼ਕਤੀ, ਬਲ) ਅਤੇ ਦੀਬਾਣ (ਦਰਬਾਰ, ਕਚਹਿਰੀ, ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ)।
- ੭ ਆਪੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਪੇ ਵਾਜਾ ਹੈ; ਸਭ ਵਾਜੇ ਉਸੇ ਦੇ ਵਜਾਏ ਵਜਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਚਾਨਣਾ।
- ੯ ਚਾਤਰ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੦ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।
- ੧੧ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
- ੧੨ ਸੱਚਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਸੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸੱਚੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ "ਅਮੁਲੁ ਬਖਸ਼ੀਸ ਅਮੁਲੁ ਨੀਸਾਣੁ" (ਜਪੁ)।
- ੧੩ ਸਮਾਧੀ।
- ੧੪ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਹਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।
- ੧੫ ਤੋਲ ਤੇ ਪੈਮਾਨਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫, ਨੋਟ ੧੮।
- ੧੬ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਉਛਾਲਾ।
- ੧੭ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੮ ਕਲਮ।
- ੧੯ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।
- ੨੦ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੨੧ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਲਾਭ ਲੈ ਲਓ।
- ੨੨ ਆਪੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਗਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੈ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਗਊਆਂ ਚਰਾਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਉਹ ਆਪ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੩, ਨੋਟ ੩।
- ੨੩ ਸਾਂਵਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
- ੨੪ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਬੰਸਰੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਆਪ ਹੀ ਪਿੜ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, (ਜਗਤ ਰੂਪ) ਖੇਡ-ਅਸਥਾਨ (ਥੀਏਟਰ) ਰਚਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਖੇਲ, ਲੀਲ੍ਹਾ।
- ੨੭ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਬਾਲਕ ਰੂਪ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਚੰਡੂਰ, ਕੰਸ ਤੇ ਕੇਸੀ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੨੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧, ‡ ਅਤੇ §।

* [ਸੰ: ਕੁਵਲਯਾਪੀਡ-ਧਰਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ] ਇਕ ਮਸਤ ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕੰਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਜੇ ਬਾਲਕ ਹੀ ਸਨ। ਪਚਾਹਾ=ਪਚਾਇਆ, ਨਾਸ ਕੀਤਾ।

ਹੈ ਪਿਆਰਾ ^੧ਬਲੁ ਭੰਨੈ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧਾਹਾ ॥ ੩ ॥ ਸਭੁ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਦਾ
 ਪਿਆਰਾ ਵਸਿ ^੨ਆਪੇ ਜੁਗਤਿ ਹਥਾਹਾ ॥ ਗਲਿ ਜੇਵੜੀ ^੩ਆਪੇ ਪਾਇਦਾ
 ਪਿਆਰਾ ^੪ਜਿਉ ਪ੍ਰਭੁ ਖਿੰਚੈ ਤਿਉ ਜਾਹਾ ॥ ^੫ਜੋ ਗਰਬੈ ਸੋ ਪਚਸੀ ਪਿਆਰੇ
^੬ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਭਗਤਿ ਸਮਾਹਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੪ ਦੁਤੁਕੇ ^੭ ॥
 ਅਨਿਕ ^੮ਜਨਮ ਵਿਛੁੜੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਨਮੁਖਿ ^੯ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥
^{੧੦}ਸਾਧੂ ਪਰਸਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਗੋਬਿਦ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਗੋਬਿਦ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ਜਬ ਸਤਸੰਗ ਭਏ ਸਾਧੂ ਜਨ ਹਿਰਦੈ ਮਿਲਿਆ
^{੧੧}ਸਾਂਤਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਹਿਰਦੈ ਗੁਪਤੁ ਵਸਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ^{੧੨}ਤੇਰਾ
 ਭਾਉ ਨ ਬੁਝਹਿ ਗਵਾਰੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਗੁਣ
 ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੩}ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਸਾਂਤਿ ਆਈ
^{੧੪}ਦੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ^{੧੫}ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮੁ ਚੀਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਤਸੰਗਤਿ
 ਪੁਰਖ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ^{੧੬}ਪੁਰਖੈ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਜਿਨ ਕਉ
 ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਅਤੁਲੁ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ^{੧੮}ਅਨਦਿਨੁ
 ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪੧ ॥ ^{੧੯}ਹਰਿ ਸਿਉ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜਿਉ ਮਛਲੀ
^{੨੦}ਬਿਨੁ ਨੀਰੈ ਬਿਨਸੈ ਤਿਉ ਨਾਮੈ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ^{੨੧}ਕਿਰਪਾ
 ਜਲੁ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ ਨਾਈ ॥ ਹਉ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਮੰਗਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਨਾਮੈ ਹੀ
 ਸਾਂਤਿ ਪਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਉ ^{੨੨}ਚਾੜ੍ਹਕੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਬਿਲਲਾਵੈ ਬਿਨੁ ਜਲ
 ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੨੩}ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਲੁ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਹਰਿਆ ਭਾਇ
 ਸੁਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭੂਖੇ ^{੨੪}ਦਹ ਦਿਸ ਡੋਲਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥
 ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵੈ ਦਰਗਹਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਈ ॥ ੩ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ
 ਤਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਦਇਆਲ
 ਭਏ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਬਦਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਚਪਦਾ ॥
^{੨੫}ਅਚਰੁ ਚਰੈ ਤਾ ਸਿਧਿ ਹੋਈ ਸਿਧੀ ਤੇ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ ^{੨੬}ਲਾਗੇ
 ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਭ੍ਰਮੁ ਕਾਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਗੋਬਿਦ ਅਪੁਨੇ ਜਨ
 ਕਉ ਦੇਹਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪਰਗਾਸਹੁ ^{੨੭}ਸਦਾ ਰਹਹੁ
 ਸਰਣਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭੁ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮੂਰਖ ਚੇਤਿ
 ਅਜਾਣਾ ^{੨੮} ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣਾ ॥
 ੨ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਵਖੁ ^{੨੯}ਸੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਸੁ ਪਾਏ ॥ ਵਸਤੁ

- ੧ ਮੂਰਖਾਂ ਜ਼ਾਹਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਜਾਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਜੁਗਤ (ਪ੍ਰਬੰਧ) ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੁਗਤਿ=ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਪ੍ਰਬੰਧ।
 ੩ ਰੱਸੀ।
 ੪ ਜਿਧਰ ਪ੍ਰਭੂ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਤਬਾਹ ਹੋਏਗਾ।
 ੬ ਪਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਅਣਗਿਣਤ।
 ੮ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
 ੯ ਸਾਧੂ (ਸਤਗੁਰੂ) ਦੇ ਚਰਨ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਹੀ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ) ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ।
 ੧੦ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਹਰੀ। ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
 ੧੧ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੇਰਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।
 ੧੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੧੩ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ (ਮੇਟੀ)।
 ੧੪ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ।
 ੧੫ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੀ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਹਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ। ਪੁਰਖੁ=ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ। ਦੇਖੋ ਉੱਤੇ “ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ”।
 ੧੬ ਨਾ ਤੋਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਬੇਅੰਤ) ਆਤਮ
- ਮੰਡਲ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ*।
 ੧੭ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਨਵਾਰੀ (ਹਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਇਕ ਮਾਲਾ ਹਨ) ਸੁਰਜੀਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ (ਧੁਰ ਹਿਰਦਾ) ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੧੯ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੨੦ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਕਿਰਪਾ-ਜਲ ਦੇਵੇ।
 ੨੧ ਪਪੀਹਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਰਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ*।
 ੨੨ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹਰਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਖਿੜਦਾ, ਮਉਲਦਾ ਹੈ)। ‘ਸਹਜ ਸੁਖ’ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ*।
 ੨੩ ਦਸੋਂ ਪਾਸੇ (ਸਭ ਪਾਸੇ) ਭਟਕਦੇ ਹਨ।
 ੨੪ ਨਾ ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ) ਨੂੰ ਖਾ ਲਵੇ, ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਆਤਮਕ ਜ਼ਬਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਤਮਕ ਜ਼ਬਤ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਿ= ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ।
 ੨੫ ਤੀਰ।
 ੨੬ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ, ਜਗਾਓ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ)।
 ੨੭ ਹੇ ਅਨਜਾਣ!
 ੨੮ ਵਸਤੂ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥ (ਹਰੀ ਨਾਮ)।

* ਉਤਲਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਮੁਕਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾਪ ਚੁੰਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

† ਅਗਲਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਲਈ ਤਾਂਘ ਦੱਸ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਅਨੂਪ ਅਤਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ
ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੁੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ ॥ ਰਤਨੁ ਲੁਕਾਇਆ ਲੂਕੈ
ਨਾਹੀ ਜੇ ਕੋ ਰਖੈ ਲੁਕਾਈ ॥ ੪ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੂ
ਸਭਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਦਾਤਿ ਕਰਹਿ ਸੋ ਪਾਏ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ
ਨ ਕੋਈ ॥ ੫ ॥੬ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਤਿਤੁਕੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਿਸੁ ਹਉ ਜਾਚੀ ਕਿਸੁ ਆਰਾਧੀ ਜਾ ਸਭੁ ਕੋ ਕੀਤਾ ਹੋਸੀ ॥ ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ
ਵਡਾ ਵਡੇਰਾ ਸੋ ਸੋ ਖਾਕੂ ਰਲਸੀ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਭਵਖੰਡਨੁ ਸਭਿ
ਸੁਖ ਨਵ ਨਿਧਿ ਦੇਸੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੀ ਦਾਤੀ ਰਾਜਾ ॥ ਮਾਣਸੁ
ਬਪੁੜਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀ ਕਿਆ ਤਿਸ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਹਰਿ
ਧਿਆਇਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸ ਕਾ ਤਿਸ ਕੀ ਭੂਖ ਗਵਾਈ ॥ ਐਸਾ ਧਨੁ ਦੀਆ
ਸੁਖਦਾਤੈ ਨਿਖੁਟਿ ਨ ਕਬਹੀ ਜਾਈ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਸੁਖ ਸਹਜਿ
ਸਮਾਣੇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਆਰਾਧਿ
ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਿ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸਭ ਚੂਕੀ
ਕਾਣਿ ਜਮਾਣੀ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਆ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਸੇ ਲਾਗੇ ਗੁਰ ਕੀ
ਬਾਣੀ ॥ ੩ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਉਣੁ ਕਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੀ ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ ਦਇਆਲਾ ॥
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਵਰਤੈ ਕਿਆ ਹਮ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲਾ ॥ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ
ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਤੁਮਰਾ ਜਿਉ ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ
ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਚੌਤੁਕੇ ॥ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਸਲਾਹੀਐ ਭਾਈ ਮਨਿ ਤਨਿ
ਹਿਰਦੈ ਧਾਰ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਭਾਈ ਏਹਾ ਕਰਣੀ ਸਾਰ ॥ ਜਿਤੁ
ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਨ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ਸੇ ਤਨ ਹੋਏ ਛਾਰ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਉ
ਵਾਰਿਆ ਭਾਈ ਜਿਨ ਏਕੰਕਾਰ ਅਧਾਰ ॥ ੧ ॥ ਸੋਈ ਸਚੁ ਅਰਾਧਣਾ
ਭਾਈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਜਾਣਾਇਆ ਭਾਈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ
ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਪਚਿ ਮੁਏ ਭਾਈ ਗਣਤ ਨ
ਜਾਇ ਗਣੀ ॥ ਵਿਣੁ ਸਚ ਸੋਚ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ਸਾਚਾ ਅਗਮ ਧਣੀ ॥
ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨ ਚੁਕਈ ਭਾਈ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀ ਮਣੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ
ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ ॥ ੨ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਸੋਧਿਆ
ਭਾਈ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਕਰਮ ਕਰਿ ਥਾਕਿਆ ਭਾਈ
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਬੰਧਨ ਪਾਇ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਸੋਧੀਆ ਭਾਈ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ

- ੧ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋਵੇ, ਮਨ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।
- ੨ ਐਸੀ ਨਾ ਸਮਝ ਆਵਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਾਈ ਖਾ ਕੇ ਸੁਆਦ ਮਹਿਸੂਸ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ੪ ਪਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀਰਾ ਛੁਪਾਇਆਂ ਛੁਪਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੫ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੬ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂ, ਜਦ ਸਭ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ?
- ੭ ਅੰਤ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ।
- ੮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।
- ੯ ਨੌਂ ਨਿਧਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੦ ਤੇਰੀ ਹੀ ਦਾਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਰੱਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੧ ਆਦਮੀ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਰਾਂ, ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵਾਂ?
- ੧੨ ਕਦੇ ਮੁਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੪ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਬਿਆਨ ਕਰ।
- ੧੫ ਜਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੁਥਾਜੀ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਮਿਟ ਗਿਆ।
- ੧੬ ਗਵਾਲੇ ਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਨਿਮਾਣੇ ਬਾਲਕ।
- ੧੭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਇੰਦ (ਮਾਲਕ)।
- ੧੮ ਸਾਰ (ਉੱਤਮ) ਕੰਮ ਹੈ।
- ੧੯ ਸੁਆਹ।
- ੨੦ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
- ੨੧ ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।
- ੨੩ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ ਮਰੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- ੨੪ ਪਵਿੱਤਰਤਾ। ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਚਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ “ਸਚੁ ਸਦਾ ਹੈ ਨਿਰਮਲਾ ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਾਚੇ ਸੋਇ॥”
- ੨੫ [ਸਿੰਧੀ] ਮਾਲਕ।
- ੨੬ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ; ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਝੂਠਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਕਣੀ (ਜ਼ੋਰਾ, ਕਿਣਕਾ) ਦੇ ਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਖੋਜ ਦੇਖੀਆਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ † ਅਤੇ †।
- ੨੯ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੦ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ (ਸਭ ਜਗਤ) ਖੋਜ ਦੇਖੋ।

* ਕਿਸੇ ਕਿਰਤਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ; ਕੇਵਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

† ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਵ ਲਈ ਦੇਖੋ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ‘ਰਹਾਉ’।

ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਭਾਈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
 ੩ ॥ ਸਚੁ ਸਦਾ ਹੈ ਨਿਰਮਲਾ ਭਾਈ ^੧ਨਿਰਮਲ ਸਾਚੇ ਸੋਇ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ
 ਜਿਸੁ ਆਪਣੀ ਭਾਈ ਤਿਸੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ^੨ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਜਨੁ ਪਾਈਐ
 ਭਾਈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਭਾਈ ਸੁਣਿ ਮਨੁ
 ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਦੁਤਕੇ ॥ ^੩ਜਉ ਲਉ
 ਭਾਉ ਅਭਾਉ ਇਹੁ ਮਾਨੈ ਤਉ ਲਉ ਮਿਲਣੁ ਦੂਰਾਈ ॥ ਆਨ ਆਪਨਾ
 ਕਰਤ ਬੀਚਾਰਾ ਤਉ ਲਉ ਬੀਚੁ ਬਿਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਾਧਵੇ ^੪ਐਸੀ ਦੇਹੁ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਗਹਉ ਓਟ ਚਰਨਾ ^੫ਨਹ ਬਿਸਰੈ ਮੁਹਤੁ ਚਸਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਰੇ ਮਨ ਮੁਗਧ ਅਚੇਤ ਚੰਚਲ ਚਿਤ ਤੁਮ ਐਸੀ ਰਿਦੈ ਨ ਆਈ ॥
 ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਤਿਆਗਿ ਆਨ ਤੂ ਰਚਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸੰਗਿ ਬੈਰਾਈ ॥ ੨ ॥
^੭ਸੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਆਪੁ ਨ ਥਾਪੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ॥ ਸਾਕਤ ਕਾ
 ਬਕਨਾ ਇਉ ਜਾਨਉ ਜੈਸੇ ਪਵਨੁ ਝੁਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ^੮ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਅਛਾਦਿਓ
 ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਹਣਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਸਰਨਿ ਆਇਓ
^੯ਪ੍ਰਭੁ ਸਭੁ ਲੇਖਾ ਰਖਹੁ ਉਠਾਈ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੦}ਪ੍ਰਭੁ
 ਕਲਤੁ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਹ ਬਨਿਤਾ ਮਾਇਆ ਸਨਬੰਧੇਹੀ ॥ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਕੋ ਖਰਾ
 ਨ ਹੋਸੀ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਅਸਨੇਹੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਰੇ ਨਰ ਕਾਹੇ ਪਧੋਰਹੁ ਦੇਹੀ ॥
^{੧੨}ਉਡਿ ਜਾਇਗੋ ਧੂਮੁ ਬਾਦਰੋ ਇਕੁ ਭਾਜਹੁ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਤੀਨਿ
 ਸੰਝਿਆ ਕਰਿ ਦੇਹੀ ਕੀਨੀ ਜਲ ਕੂਕਰ ਭਸਮੇਹੀ ॥ ਹੋਇ ਆਮਰੋ ਗ੍ਰਿਹ
 ਮਹਿ ਬੈਠਾ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਬਿਸਰੋਹੀ ॥ ੨ ॥ ਅਨਿਕ ਭਾਤਿ ^{੧੪}ਕਰਿ ਮਣੀਏ ^{੧੫}
 ਸਾਜੇ ^{੧੬}ਕਾਚੈ ਤਾਗਿ ਪਰੋਹੀ ॥ ਤੂਟਿ ਜਾਇਗੋ ਸੂਤੁ ਬਾਪੁਰੇ ^{੧੭}ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ
 ਪਛੁਤੋਹੀ ^{੧੮} ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਤੁਮ ਸਿਰਜੇ ^{੧੯}ਸਿਰਜਿ ਸਵਾਰੇ ^{੨੦}ਤਿਸੁ ਧਿਆਵਹੁ
 ਦਿਨੁ ਰੈਨੇਹੀ ^{੨੧} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਮੈ ^{੨੨}ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ
 ਗਹੇਹੀ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ^{੨੩}ਵਡਭਾਰੀ
^{੨੪}ਮਨਹਿ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸਾ ॥ ^{੨੫}ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਦੂਜਾ ਅਪੁਨੇ ਸਾਹਿਬ
 ਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੈ ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਪਾਛੈ
^{੨੮}ਸੁਖੁ ਸਹਜਾ ਘਰਿ ਆਨੰਦੁ ਹਮਾਰੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ^{੨੯}ਕਰਣੈਹਾਰਾ
 ਸੋਈ ਖਸਮੁ ^{੩੦}ਹਮਾਰਾ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੇ ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ
 ਆਧਾਰਾ ^{੩੧} ॥ ੨ ॥ ^{੩੨}ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰਾ ॥
 ਕੰਠਿ ^{੩੩}ਲਗਾਇ ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਰਾਖੇ ਅਪੁਨੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰਾ ॥ ੩ ॥ ਵਡੀ

- ੧ ਪਵਿੱਤਰ ਓਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਹਨ।
- ੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੩ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸੇਵਕ (ਹਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸੇਵਕ) ਲਭਦਾ ਹੈ। “ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ” (ਗੁਜਰੀ ਮ: ੫, ੪੯੫)।
- ੪ ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਮੋਹ ਤੇ ਵੈਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਦੂਰ (ਕਠਿਨ) ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਬਿਗਾਨੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਓਨਾ ਚਿਰ (ਹਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਦ੍ਰਿੜ ਦੀ ਵਿੱਥ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਚੁ [ਇਹ ਨਾਂਵ ਹੈ]=ਫ਼ਰਕ, ਵਿੱਥ। ਬਿਖਾਈ=ਵਿਸ਼ਮਤਾ, ਅਸਮਤਾ, ਦ੍ਰਿੜ।
- ੫ ਹੇ [ਮਾਇਆ (ਲਖਸ਼ਮੀ) ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ] ਪਰਮੇਸ਼ਰ!
- ੬ (ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ) ਘੜੀ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ ਨਾ ਭੁੱਲੇ। ਮੁਹਤੁ=ਮੁਹੂਰਤ, ਦੋ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਚਸਾ=ਪਲ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ।
- ੭ ਹੇ ਮਨ! ਮੂਰਖ, ਗਾਫ਼ਲ, ਟਿਕ ਕੇ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ! ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਸੁਝੀ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਖੁਭ ਗਿਆ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਫਸ ਬੈਠਾ।
- ੮ ਜੇ ਅਪਣੱਤ ਨਾ ਧਾਰੇ ਤਾਂ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਮੱਤ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪਾਈ ਹੈ; ਹੋਰ ਮਾਇਆਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਐਧਰੋਂ ਆਈ ਐਧਰ ਚਲੀ ਗਈ।
- ੯ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੇ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੦ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਛੱਡ ਦਿਓ; ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਬਗ਼ੈਰ ਹਿਸਾਬ ਯਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁਕਾ ਦਿਓ (ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿਓ)।
- ੧੧ ਪੁੱਤਰ, ਵਹੁਟੀ, ਘਰ ਦੇ ਲੋਕ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ-ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਾਕ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ (ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ) ਕੋਈ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਸਭ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ। ‘ਗ੍ਰਹ-ਬਨਿਤਾ’ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ‘ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਬਨਿਤਾ ਅਨੇਕ’ (ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੪੭)।
- ੧੨ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਕਿਉਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਲੋਸਦਾ ਹੈ? ਪਪੋਰਹੁ=ਪਪੋਲਦੇ ਹੋ, ਲਾਡ ਨਾਲ ਪਾਲਦੇ ਹੋ, ਖਾਤਰ ਕਰਦੇ ਹੋ।
- ੧੩ ਇਹ ਪੂਏਂ ਦਾ ਬੱਦਲ (ਸਰੀਰ) ਉਡ ਜਾਏਗਾ, ਇਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭਜੋ ਜੋ ਅਸਲੀ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੧੫ ਮਣਕੇ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ।
- ੧੬ ਕੱਚੇ ਧਾਗੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਏ ਹਨ।
- ੧੭ ਹੇ ਵਿਚਾਰੇ ਨਿਮਾਣੇ (ਮਨੁੱਖ)! ੧੮ ਪਛਤਾਏਂਗਾ।
- ੧੯ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ।
- ੨੦ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ, ਸੋਹਣੇ ਬਣਾਏ।
- ੨੧ ਰਾਤ।
- ੨੨ ਸਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।
- ੨੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੫ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਸਾਡੇ ਜਿਹਾ ਕੌਣ ਹੈ?
- ੨੬ ਸਦਕੇ ਹਾਂ!
- ੨੭ ਆਗੈ, ਪਾਛੈ=ਹਰ ਵੇਲੇ, ਹਰ ਥਾਂ।
- ੨੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ*।
- ੨੯ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੩੦ ਮਾਲਕ।
- ੩੧ ਆਸਰੇ।
- ੩੨ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਫਲ (ਮੁਰਾਦਾਂ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ। ‘ਅਮੋਘ ਦਰਸ’ ਭੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੩੩ ਗਲ ਨਾਲ।

* ਸੰਭਿਆ=ਗਿਣਤੀ, ਹਾਲਤਾਂ, ਤਰ੍ਹਾਂ। ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਬਣਾਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ-ਜਲ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦੇਣਾ, ਕੁੱਤਿਆਂ ਆਦਿਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ, ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦੇਣਾ (‘ਇਕ ਦਝਹਿ ਇਕ ਦਬੀਅਹਿ ਇਕਨਾ ਕੁਤੇ ਖਾਹਿ’-ਵਾਰ ਸੋਗਠਿ)। ਪਰ (ਇਸ ਦੇਹੀ ਨਾਲ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮਰ ਸਮਝ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਡਿਆਈ ਅਚਰਜ ਸੋਭਾ ਕਾਰਜੁ ਆਇਆ ਰਾਸੇ ॥ ^੧ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰੁ
 ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੁਖੀਏ
 ਕਉ ਪੇਖੈ ^੨ਸਭ ਸੁਖੀਆ ਰੋਗੀ ਕੈ ਭਾਣੈ ^੩ਸਭ ਰੋਗੀ ॥ ਕਰਣ ਕਰਾਵਨਹਾਰ
 ਸੁਆਮੀ ^੪ਆਪਨ ਹਾਥਿ ਸੰਜੋਗੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ
 ਗਵਾਤਾ ^੫ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਓਹੁ ^੬ਜਾਣੈ ਸਗਲੀ ਠਾਂਢੀ ॥ ਹਉਮੈ
 ਰੋਗਿ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਬਿਆਪਿਤ ^੭ ਓਹੁ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਬਿਲਲਾਤੀ ^੮ ॥ ੨ ॥ ਗਿਆਨ
 ਅੰਜਨੁ ^੯ ਜਾ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਪੜਿਆ ਤਾ ਕਉ ^{੧੦}ਸਰਬ ਪ੍ਰਗਾਸਾ ॥ ਅਗਿਆਨਿ
 ਅੰਧੇਰੈ ਸੂਝਸਿ ਨਾਹੀ ^{੧੧}ਬਹੁੜਿ ਬਹੁੜਿ ਭਰਮਾਤਾ ॥ ੩ ॥ ਸੁਣਿ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਆਮੀ
 ਅਪੁਨੇ ਨਾਨਕੁ ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਮਾਰੈ ॥ ਜਹ ਕੀਰਤਨੁ ਤੇਰਾ ਸਾਧੂ ਗਾਵਹਿ ਤਹ
 ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗੈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਨੁ
 ਸੰਤਨ ਕਾ ਮਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ^{੧੨} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ
^{੧੩}ਸਰਬ ਕੁਸਲ ਤਬ ਬੀਆ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਨ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦਾਤਾ ਬੀਆ ^{੧੪} ॥
 ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰੈ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੋ ਪਾਰਗਰਾਮੀ ^{੧੫} ਕੀਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੬}ਕੋਟਿ
 ਪਰਾਧ ਮਿਟਹਿ ਜਨ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਰਸਿ ^{੧੬} ਗਾਈਐ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ
^{੧੭}ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਜਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਰਸਨਾ ਏਕ
^{੧੮}ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਪੂਰਨ ਜਨ ਕੀ ^{੧੮}ਕੇਤਕ ਉਪਮਾ ਕਹੀਐ ॥ ^{੨੦}ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ
 ਸਦ ਅਬਿਨਾਸੀ ^{੨੧}ਸਰਣਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਲਹੀਐ ॥ ੩ ॥ ਨਿਰਗੁਨ ਨੀਚ ਅਨਾਥ
 ਅਪਰਾਧੀ ਓਟ ਸੰਤਨ ਕੀ ਆਹੀ ^{੨੨} ॥ ^{੨੩}ਬੁਡਤ ਮੋਹ ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ
 ਨਾਨਕ ਲੇਹੁ ਨਿਬਾਹੀ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ
 ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਤੂ ਕਰਤੇ ਤਾ ਕੀ ਤੈ ^{੨੪}ਆਸ ਪੁਜਾਈ ॥ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ
 ਕਉ ਤੂ ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ ਚਰਣ ਪੂਰਿ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੫}ਤੇਰੀ ਅਕਥ
 ਕਥਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੨੬}ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਤੇ ਉਚ
 ਬਡਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੋ ਸੋ ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ^{੨੭} ਜੈਸੀ ਤੁਮ ^{੨੮}ਲਿਖਿ
 ਪਾਈ ॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਦੀਨੀ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਅਘਾਈ ^{੨੯} ॥ ੨ ॥
^{੩੦}ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਤੁਮਹਿ ਸਮਾਨੇ ਜਾ ਕਉ ਤੁਧੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ^{੩੧}ਗੁਰ
 ਪਰਸਾਦਿ ਮਿਟਿਓ ਅਗਿਆਨਾ ^{੩੨}ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਸਭ ਠਾਈ ॥ ੩ ॥ ਸੋਈ ਗਿਆਨੀ
 ਸੋਈ ਧਿਆਨੀ ^{੩੩}ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਭਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਭਏ ਦਇਆਲਾ
 ਤਾ ਕਉ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਗਲ

੧ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।	੧੮ ਸੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਸੁਮਾਰ ਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਹਨ।
੨ ਸਭ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਦਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।	੧੯ ਕਿਥੋਂ ਤਕ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਉਸਤਤ ਕਰਾਂ?
੩ ਵਾਸਤੇ, ਸ਼ਿਆਲ ਵਿੱਚ।	੨੦ ਅਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
੪ ਸਾਰੇ ਸੰਜੋਗ (ਢੇ ਢੁਕਾਉਣੇ) ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹਨ।	੨੧ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।
੫ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ।	੨੨ ਚਾਹੀ ਹੈ।
੬ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਠੰਢੀ (ਸੁਖੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ।	੨੩ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਦਿਓ (ਬਚਾ ਲਓ)।
੭ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।	੨੪ ਉਮੈਦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
੮ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	੨੫ ਤੇਰੀ ਅਕਹਿ ਮਹਿਮਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
੯ ਸੁਰਮਾ।	੨੬ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।
੧੦ ਸਭ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	੨੭ ਮਨੁੱਖ।
੧੧ ਫਿਰ ਫਿਰ ਭਟਕਦਾ ਹੈ।	੨੮ (ਕਿਰਤ) ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
੧੨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।	੨੯ ਰੱਜ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।
੧੩ ਤਦ ਸਭ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਏ।	੩੦ ਸਭ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ।
੧੪ ਹੋਰ ਕੋਈ।	੩੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
੧੫ ਕ੍ਰੋੜ ਪਾਪ।	੩੨ ਹਰੀ ਜੀ ਸਭ ਥਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਏ।
੧੬ ਰਸ ਨਾਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।	੩੩ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਨੇਕ-ਨੀਅਤ ਹੈ)।
੧੭ ਅੱਗੋਂ, ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।	

^੧ਸਮਗ੍ਰੀ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੀ ਕਬ ਉਚੇ ਕਬ ਨੀਚੇ ॥ ਸੁਧੁ^੨ ਨ ਹੋਈਐ ਕਾਹੂ ਜਤਨਾ
^੩ਓੜਕਿ ਕੋ ਨ ਪਹੂਚੇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਸਾਧ ਸਰਣਿ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ
ਪੂਰੇ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨ ਰਹਈ^੪ ਫਿਰਿ ਆਵਤ ਬਾਰੋ ਬਾਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਓਹੁ^੫ ਜੁ
ਭਰਮੁ ਭੁਲਾਵਾ ਕਹੀਅਤ ਤਿਨ ਮਹਿ ਉਰਝਿਓ^੬ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਪੂਰਨ
ਭਗਤੁ ਪੁਰਖ ਸੁਆਮੀ ਕਾ^੭ ਸਰਬ ਥੋਕ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥ ਨਿੰਦਉ ਨਾਹੀ
ਕਾਹੂ ਬਾਤੈ ਏਹੁ ਖਸਮ ਕਾ ਕੀਆ ॥ ਜਾ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ ਮਿਲਿ
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਾਉ ਲੀਆ ॥ ੩ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਨਾ
ਕਰਤ ਉਧਾਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਤਰੀਐ ਇਹੁ ਪੂਰਨ^੮ ਤਤੁ
ਬੀਚਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਖੋਜਿ ਬੀਚਾਰਿਓ ਰਾਮ
ਨਾਮੁ^{੧੦} ਤਤੁ ਸਾਰਾ ॥^{੧੧} ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟੇ ਨਿਮਖ ਅਰਾਧਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿ
ਉਤਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਹੁ ਪੁਰਖ ਗਿਆਨੀ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮਹਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿ^{੧੨}
ਮਨੁ ਪਾਵੈ ਸਾਧੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੧੩} ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸਚੁ
ਪਾਈਐ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਭਗਤਿ ਦਾਨੁ ਦੇਵੈ ਪੂਰਨ
ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ਸ੍ਰਵਣੀ^{੧੫} ਸੁਣੀਐ ਰਸਨਾ^{੧੬} ਗਾਈਐ ਹਿਰਦੈ
ਧਿਆਈਐ ਸੋਈ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਜਾ ਤੇ ਬ੍ਰਿਥਾ^{੧੭} ਨ ਕੋਈ ॥
੩ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਪਾਇਆ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ
ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸਿਮਰੈ ਸਦਾ ਗੋਪਾਲਾ^{੧੮} ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
੫ ॥ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥^{੧੯} ਕੋਟਿ
ਬਿਘਨ ਲਾਥੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾ^{੨੦} ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗਾ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ
ਸੁਭਾਖਿਆ^{੨੧} ॥ ਗਾਵਹੁ ਸੁਣਹੁ ਪੜਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਤੂ ਰਾਖਿਆ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਅਮਿਤਿ^{੨੨} ਵਡਾਈ^{੨੩} ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਦਇਆਲਾ ॥
ਸੰਤਾ ਕੀ ਪੈਜ^{੨੪} ਰਖਦਾ ਆਇਆ^{੨੫} ਆਦਿ ਬਿਰਦੁ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਨਿਤ^{੨੬} ਭੁੰਚਹੁ ਸਰਬ ਵੇਲਾ ਮੁਖਿ ਪਾਵਹੁ ॥^{੨੭} ਜਰਾ ਮਰਾ
ਤਾਪੁ ਸਭੁ ਨਾਠਾ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਿਤ ਗਾਵਹੁ ॥ ੩ ॥ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਆਮੀ
ਮੇਰੈ^{੨੮} ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਗਲੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ^{੨੯} ਗੁਰ
ਨਾਨਕ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਚਉਪਦੇ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੂ ਮੇਰਾ ਗੁਰ ਹਾਈ^{੩੦} ॥ ਸੁਣਿ ਮੀਤਾ ਜੀਉ

- ੧ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਡੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਕਦੀ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ; ਕਦੇ ਨੀਵੀਂ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੩ ਤੌੜ (ਮੁਕਤੀ) ਤਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ।
- ੪ ਮਿਟਦਾ।
- ੫ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਉਲਝਿਆ ਹੈ, ਫਸਿਆ ਹੈ (ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ)।
- ੭ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਇਹ ਜੋ ਦਿਖਾਵਾ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਲੋਂ ਨਾ ਨਿੰਦੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਰੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
- ੯ ਅਸਲ (ਠੀਕ) ਵਿਚਾਰ ਹੈ।
- ੧੦ ਉੱਤਮ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੱਤ (ਅਸਲੀਅਤ) ਹੈ।
- ੧੧ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛਿਨ ਭਰ ਲਈ ਅਰਾਧਣ ਨਾਲ ਪਾਪ ਕੱਟੇ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੨ ਤ੍ਰਿਪਤੀ, ਸੰਤੋਖ।
- ੧੩ ਮੁਕਤੀ, ਸੁਖ ਭੋਗਣੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਠੀਕ ਵਿਉਂਤ।
- ੧੪ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ।
- ੧੫ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੬ ਜੀਭ ਨਾਲ।
- ੧੭ ਖਾਲੀ।
- ੧੮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ।
- ੧੯ ਕ੍ਰੋੜ ਔਕੜਾਂ।
- ੨੦ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ।
- ੨੧ (ਮਾਲਕ ਦੀ ਬਾਣੀ) ਚੰਗੀ ਬੋਲੀ ਹੈ। ਸੁਭਾਖਿਆ [ਸੰ. ਸੁਭਾਸ਼ਾ] ਸੁਭ ਭਾਖਾ, ਉੱਤਮ ਬੋਲੀ।
- ੨੨ ਬੇਹੱਦ।
- ੨੩ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੪ ਲਾਜ਼।
- ੨੫ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਬਿਰਦ (ਸੁਭਾ, ਵਤੀਰਾ) ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਖਾਓ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਵੋ।
- ੨੭ ਬੁਢੇਪਾ, ਮੌਤ ਤੇ ਤਪ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ (ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ)।
- ੨੮ ਸਭ ਬਿਧਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ, ਮੇਰੇ ਸਭ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹੋ ਗਏ।
- ੨੯ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰੋਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੬, ਨੋਟ ੧੨।
- ੩੦ [ਲਹਿੰਦੀ] ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ।

* ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿਓ।

^੧ਹਮਾਰਾ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸੀ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਮੀਤਾ
ਪੂਰੀ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤੇਰਾ ਭਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਪਾਵ ਮਲੋਵਾ
ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਇਹੁ ਮਨੁ ^੩ਤੈਕੂ ਦੇਸਾ ॥ ਸੁਣਿ ਮੀਤਾ ਹਉ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ
ਆਇਆ ^੪ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਉ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸਾ ॥ ੨ ॥ ^੫ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ
ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ ॥ ਸੁਣਿ ਮੀਤਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ^੬ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀਜੈ
ਇਉ ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ^੭ਭਇਓ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੰਤਨ
ਕੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹੈ ਮੀਠਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਸਭੁ
^੮ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^{੧੦}ਕੋਟਿ
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਿਤ
^{੧੧}ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ ^{੧੨}ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਮੂਰਖਿ ਜਾਤਾ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿ
ਨ ਜਾਨਾ ਰੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਰੇ ॥ ^{੧੩}ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ
ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ^{੧੪}ਸੁਖਸਾਗਰ ਸਰਬ ਘਟਾ
ਭਰਪੂਰੀ ਰੇ ॥ ^{੧੫}ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥
੨ ॥ ^{੧੬}ਹਰਿ ਬਿਅੰਤੁ ਹਉ ਮਿਤਿ ਕਰਿ ਵਰਨਉ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਰੇ ॥
ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸੇ ਰੇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਮੈ ਮੂਰਖ
ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ
ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
੫† ॥ ^{੧੯}ਜਿਨਾ ਬਾਤ ਕੋ ਬਹੁਤੁ ਅੰਦੇਸਰੋ ਤੇ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਗਇਆ ॥ ^{੨੦}ਸਹਜ
ਸੈਨ ਅਰੁ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ ^{੨੧}ਊਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸਇਆ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਦੇਖਹੁ ਅਚਰਜੁ
ਭਇਆ ॥ ਜਿਹ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਸੁਨਤ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਸੋ ਰਿਦੈ ਗੁਰਿ ਦਇਆ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਜੋਇ ਦੂਤ ਮੋਹਿ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤਾਵਤ ਤੇ ਭਇਆਨਕ ਭਇਆ ॥
ਕਰਹਿ ਬੇਨਤੀ ਰਾਖੁ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਹਮ ਤੇਰੀ ਸਰਨਇਆ ॥ ੨ ॥ ਜਹ ਭੰਡਾਰੁ
ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਖੁਲਿਆ ^{੨੪}ਜਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਤਿਹ ਲਇਆ ॥ ਏਕੁ ਰਤਨੁ ਮੋ ਕਉ
ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ^{੨੫}ਸੀਤਲੁ ਥਿਆ ॥ ੩ ॥ ਏਕ ਬੁੰਦ ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਦੀਨੋ ਤਾ ਅਟਲੁ ਅਮਰੁ ^{੨੬}ਨ ਮੁਆ ॥ ^{੨੭}ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ
ਸਉਪੇ ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੧੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
੫‡ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਲੀਨਾ^{੨੮} ਸੇ ਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ^{੨੯} ॥
^{੩੦}ਗੁਣ ਅਮੋਲ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਨ ਵਸਿਆ ਤੇ ਨਰ ^{੩੧}ਤ੍ਰਿਸਨ ਤ੍ਰਿਖਾਈ ॥ ੧ ॥
^{੩੨}ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ਅਰੋਗ ਅਨਦਾਈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰਾ ^{੩੩}ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ

- ੧ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਸਦਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।
 ੨ ਪੈਰ ਮਲਾਂ ਤੇ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਧੋਵਾਂ।
 ੩ [ਲਹਿੰਦੀ] ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ।
 ੪ ਐਸੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂ।
 ੫ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੀਏ।
 ੬ ਸ਼ਰੀਰ।
 ੭ ਅਰਪ ਦੇਈਏ, ਭੇਟਾ ਕਰ ਦੇਈਏ।
 ੮ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ।
 ੯ ਕੁਲ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਦੇਖਿਆ।
 ੧੦ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੰਸਾਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ।
 ੧੧ ਸਾਰ (ਖਬਰ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਮੂਰਖ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਭਲਾ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ।
 ੧੩ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਅਰਾਧਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ; ਮੈਂ ਕਦੀ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਅਤੇ ਕਦੀ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਹਰੀ ਜੀਓ! ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਰਾਮ ਦਾ ਦਾਸ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ (ਲੋਕੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ)। “ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਇਹ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ ਤੁਮਾਰੀ” (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫-੬੨੪)।
 ੧੪ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਖਜ਼ਾਨਾ) ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।
 ੧੫ ਉਹ ਸਦਾ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ (ਸਭ ਕੁਝ) ਦੇਖਦਾ ਤੇ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਹਰੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ (ਮੂਰਖ) ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ੇ (ਹਦ) ਵਾਲਾ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਾ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਨਜਾਣ ਨੂੰ ਹਰੀ ਬਾਬਤ ਸਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸੋ।
 ੧੭ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਦਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, (ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪੀ ਤਰ ਗਏ ਹਨ।
 ੧੮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੜ

- ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਏ।
 ੧੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਡਰ (ਫਿਕਰ) ਸੀ।
 ੨੦ ਆਤਮ-ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸੌਣਾ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ‘ਸਹਜ’ ਅਵਸਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੯। ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ [ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ (ਇੜਾ ਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਣ ਨਾਲ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੀਂਦਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ] ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।
 ੨੧ ਮਨ ਦਾ ਉਲਟਾ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪਿਆ, ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ; ਮਨ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੨੨ ਦੇਖੋ ਅਣੋਖੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਸਮਝ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਡੂੰਘਾ ਹੈ ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ (ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ) ਹੈ।
 ੨੩ ਜਿਹੜੇ ਜਿੰਨ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਡਰ ਗਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ; ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ।
 ੨੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਆ।
 ੨੫ ਠੰਢਾ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੨੬ ਨਾ ਮਰਿਆ।
 ੨੭ ਗੁਰੂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਲੇਖਾ ਨਾ ਲਿਆ (ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨਾ ਵੀਚਾਰੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਮਿਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ)।
 ੨੮ (ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ) ਰਚਿਆ।
 ੨੯ ਰੱਜ ਗਏ।
 ੩੦ ਅਮੋਲਕ ਗੁਣ।
 ੩੧ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਲਾਲਚ) ਕਰ ਕੇ ਪਿਆਸੇ ਰਹੇ।
 ੩੨ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ।
 ੩੩ ਪਿਆਰਾ ਰਾਮ।

- * ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਅਰਾਧਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ; ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਚ ਸਿਖਾਓ।
 † ਗੁਰੂ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਦੀਆਂ ਹਟਾ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ‡ ਸੁਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ।

੧ ਤਿਸੁ ਲਾਖ ਬੇਦਨ ਜਣੁ ਆਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਹ ਜਨ ੨ ਓਟ ਗਹੀ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ
 ਸੇ ਸੁਖੀਏ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣੇ ॥ ਜਿਹ ਨਰ ਬਿਸਰਿਆ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ੩ ਤੇ ਦੁਖੀਆ
 ਮਹਿ ਗਨਣੇ ੪ ॥ ੨ ॥ ਜਿਹ ਗੁਰ ਮਾਨਿ ੫ ਪ੍ਰਭੂ ਲਿਵ ਲਾਈ ਤਿਹ ਮਹਾ ਅਨੰਦ
 ਰਸੁ ਕਰਿਆ ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਾਰਿ ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖਾਈ ੬ ਤੇ ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ
 ਪਰਿਆ ॥ ੩ ॥ ੧ ਜਿਤੁ ਕੋ ਲਾਇਆ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਤੈਸੇ ਹੀ ਵਰਤਾਰਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਹ ਪਕਰੀ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰਿਦੈ ਭਏ ਮਗਨ ਚਰਨਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ੬ ॥ ੧ ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ਉਰਝਾਇਓ ਮਾਨਨ ਮਹਿ
 ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ਲੋਭਨ ਮਹਿ ਲੋਭੀ ਲੋਭਾਇਓ ਤਿਉ ੧੭ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਚੇ ਗਿਆਨੀ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਇਹੀ ਸੁਹਾਵੈ ੧੦ ॥ ੧੧ ਪੇਖਿ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰ
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ੧੨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੩ ਅਮਲਨ ਸਿਉ ਅਮਲੀ
 ਲਪਟਾਇਓ ੧੪ ਭੂਮਨ ਭੂਮਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧੫ ਖੀਰ ਸੰਗਿ ਬਾਰਿਕੁ ਹੈ ਲੀਨਾ ੧੬ ਪ੍ਰਭ
 ਸੰਤ ਐਸੇ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਬਿਦਿਆ ਮਹਿ ਬਿਦੁਅੰਸੀ ੧੭ ਰਚਿਆ ੧੮ ਨੈਨ
 ਦੇਖਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥ ੧੯ ਜੈਸੇ ਰਸਨਾ ਸਾਦਿ ਲੁਭਾਨੀ ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ
 ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ॥ ੩ ॥ ਜੈਸੀ ਭੂਖ ਤੈਸੀ ਕਾ ਪੂਰਕੁ ੨੦ ਸਗਲ ਘਟਾ ੨੧ ਕਾ
 ਸੁਆਮੀ ॥ ਨਾਨਕ ੨੨ ਪਿਆਸ ਲਗੀ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਿਆ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
 ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ੧ ॥ ਹਮ ਮੈਲੇ ਤੁਮ ਉਜਲ ੨੩ ਕਰਤੇ ਹਮ
 ਨਿਰਗੁਨ ਤੂ ਦਾਤਾ ॥ ਹਮ ਮੂਰਖ ਤੁਮ ਚਤੁਰ ੨੪ ਸਿਆਣੇ ੨੫ ਤੂ ਸਰਬ ਕਲਾ
 ਕਾ ਗਿਆਤਾ ॥ ੧ ॥ ੨੬ ਮਾਧੋ ਹਮ ਐਸੇ ਤੂ ਐਸਾ ॥ ਹਮ ਪਾਪੀ ਤੁਮ ੨੭ ਪਾਪ
 ਖੰਡਨ ੨੮ ਨੀਕੋ ਠਾਕੁਰ ਦੇਸਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੯ ਤੁਮ ਸਭ ਸਾਜੇ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜੇ
 ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ਨਿਰਗੁਨੀਆਰੇ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਤੁਮ ਦਾਨੁ ਦੇਹੁ
 ਮਿਹਰਵਾਨਾ ੩੦ ॥ ੨ ॥ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਭਲਾ ਹਮ ਭਲੋ ਨ ਜਾਨਹ ੩੧ ਤੁਮ ਸਦਾ
 ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ॥ ਤੁਮ ਸੁਖਦਾਈ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ੩ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਅਪੁਨੇ
 ਬਾਲਾ ੩੨ ॥ ੩ ॥ ੩੩ ਤੁਮ ਨਿਧਾਨ ਅਟਲ ਸੁਲਿਤਾਨ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਜਾਚੈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਇਹੈ ਹਵਾਲਾ ਰਾਖੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਛੈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੧੭ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨੩ ॥ ੩੪ ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ ਆਪਨ ਸਿਮਰਨੁ ਦੇ ਤਹ
 ਤੁਮ ਰਾਖਨਹਾਰੇ ॥ ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਲਹਰਿ ਮਹਿ ਤਾਰਹੁ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਮਾਧੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ੩੫ ਸਿਰਿ ਮੋਰਾ ॥ ਈਹਾ ਉਹਾ ਤੁਹਾਰੋ ਧੋਰਾ ੩੬ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ੩੭ ਕੀਤੇ ਕਉ ਮੇਰੈ ਸੰਮਾਨੈ ਕਰਣਹਾਰੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਜਾਨੈ ॥ ਤੂ ਦਾਤਾ ੩੮ ਮਾਗਨ ਕਉ
 ਸਗਲੀ ੩੯ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ੪੦ ਖਿਨ ਮਹਿ ਅਵਰੁ ਖਿਨੈ ਮਹਿ

- ੧ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਲੱਖ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਣੁ=ਜਾਣੋ, ਮਾਨੋ। (ਜੇ 'ਪੈਦਾ ਹੋਈ' ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਨੋਮ ੧੦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।
- ੨ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ।
- ੩ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰ] ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ।
- ੪ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਮੰਨ ਕੇ।
- ੬ ਬੇਮੁਖਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਮੋੜਿਆ, ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ।
- ੭ ਜਿਸ ਕੰਮ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ, ਹਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ ਓਧਰ ਹੀ ਉਹ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਸਤਗੁਰੂ ਦੀ) ਓਟ ਲਈ ਹੈ, ਓਹ ਰਿਦੇ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ-ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੮ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ (ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਰਸਾਂ) ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੧੦ ਸੁਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਸਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ (ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ) ਸਮਝ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ।
- ੧੨ ਰੱਜੇ, ਸੰਤੋਖ ਪਾਵੇ।
- ੧੩ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ, ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਲੀ ਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ।
- ੧੬ ਸੰਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਵਿਦਵਾਨ।
- ੧੮ ਅੱਖਾਂ (ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੯ ਜਿਵੇਂ ਜੀਭ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਲਚਦੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੧ (ਸਾਰੇ) ਦਿਲਾਂ।
- ੨੨ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਾਹ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮਿਲ ਗਿਆ।
- ੨੩ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੨੪ ਦਾਨਾ, ਸਿਆਣਾ।
- ੨੫ ਤੂੰ ਸਭ ਵਿਉਂਤਾਂ (ਹੁਨਰਾਂ) ਦਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ

- ਹੈਂ।
- ੨੬ [ਮਾ-ਧਵ, ਮਾਇਆ (ਲਛਮੀ) ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ! ਹੇ ਹਰੀ! ਅਸੀਂ ਐਸੇ (ਮੈਲੇ, ਨਿਰਗੁਣ, ਮੂਰਖ) ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਐਸਾ ਪਵਿੱਤਰ, ਦਾਤਾ ਹੈਂ।
- ੨੭ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੮ ਹੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰਾ ਦੇਸ਼ (ਨਿਵਾਸ, ਭਾਵ ਸਾਧ-ਸੰਗ) ਚੰਗਾ ਹੈ (ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਜਹੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖੰਡਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਨੀਕੋ (ਸੰ. ਨਿਕੁ=ਸਾਫ਼) ਸੋਹਣਾ, ਚੰਗਾ।
- ੨੯ ਤੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰਾਨ, ਜਿੰਦ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੇ।
- ੩੦ ਹੇ ਕਿਰਪਾਲੂ!
- ੩੧ ਫਿਰ ਭੀ ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਆਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।
- ੩੨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ।
- ੩੩ ਤੂੰ ਸਭ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਸਭ ਤੈਥੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ (ਜੋ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ); ਹੁਣ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਬਚਾ ਲੈ।
- ੩੪ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਕੇ ਉਥੇ (ਗਰਭ ਵਿੱਚ) ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤਿਵੇਂ ਹੇ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ! ਅੱਗ ਦੇ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚੋਂ) ਬਚਾ ਲਓ।
- ੩੫ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ।
- ੩੬ ਆਸਰਾ।
- ੩੭ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਇਕ ਤੀਲੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸੰਮਾਨੈ=ਮੇਰੇ ਦੇ ਸਮ (ਬਰਾਬਰ) ਮੰਨਦਾ ਹੈ।
- ੩੮ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੈਥੋਂ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ੩੯ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ (ਰਜ਼ਾ, ਖੁਸ਼ੀ) ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ।
- ੪੦ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

* ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਹਰੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ-ਜਨ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਹਰੀ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

† ਅਸੀਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਲਟ ਹਾਂ। ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਬਚਾ ਲਵੇ।

‡ ਹਰੀ ਬੜਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ : ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਨੀਚ ਤੋਂ ਉੱਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੇ।

ਅਵਰਾ ^੧ਅਚਰਜ ਚਲਤ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਰੂੜੋ ਗੂੜੋ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੋ ਉਚੈ ਅਗਮ
 ਅਪਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ^੨ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਉ ਤੁਮਹਿ ਮਿਲਾਇਓ ਤਉ ਸੁਨੀ ਤੁਮਾਰੀ
 ਬਾਣੀ ॥ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ^੩ਪੇਖਤ ਹੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੁਰਖ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥
 ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਮ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਨੁ ^੪ਪਿਆਰੇ ਹਮ
 ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਰਣਾ ॥ ਸੰਤ ਹਮਾਰੀ ^੫ਓਟ ਸਤਾਣੀ ਸੰਤ ਹਮਾਰਾ ਗਹਣਾ ॥
 ੧ ॥ ਹਮ ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ ॥ ^੬ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਈ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ
 ਤੇਰਾ ਭਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ^੭ਲੇਵਾ ਦੇਵੀ ਸੰਤਨ ਸਿਉ
 ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ਸੰਤਨ ਸਿਉ ਹਮ ਲਾਹਾ ^੮ਖਾਟਿਆ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥
 ੨ ॥ ਸੰਤਨ ਮੋ ਕਉ ਪੂੰਜੀ ਸਉਪੀ ਤਉ ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ^੯ ॥ ^{੧੦}ਧਰਮ
 ਰਾਇ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈਗੋ ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੋ ਲੇਖਾ ॥ ੩ ॥ ਮਹਾ ਅਨੰਦ
 ਭਏ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦੇ ^{੧੧} ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੨}ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ
 ਮਾਨਿਆ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਬਿਸਮਾਦੇ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੧੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫† ॥ ਜੇਤੀ
 ਸਮਗੀ ^{੧੩} ਦੇਖਹੁ ਰੇ ਨਰ ਤੇਤੀ ਹੀ ਛਡਿ ਜਾਨੀ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਕਰਿ
 ਬਿਉਹਾਰਾ ਪਾਵਹਿ ^{੧੪}ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਪਿਆਰੇ ਤੂ ਮੇਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਆ ਉਪਦੇਸਾ ^{੧੫}ਤੁਮ ਹੀ ਸੰਗਿ ਪਰਾਤਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ
 ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਭਿਮਾਨਾ ਤਾ ਮਹਿ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਪਾਈਐ ॥ ਹੋਹੁ ਰੇਨ ਤੂ ਸਗਲ
 ਕੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਉ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ^{੧੬}ਘਾਲ ਨ ਭਾਨੈ
 ਅੰਤਰ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ ਤਾ ਕੀ ਕਰਿ ਮਨ ਸੇਵਾ ॥ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ^{੧੭}ਹੋਮਿ ਇਹੁ
 ਮਨੂਆ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ੩ ॥ ਗੋਬਿਦ ^{੧੮}ਦਾਮੋਦਰ ^{੧੯}ਦਇਆਲ
 ਮਾਧਵੇ ^{੨੦}ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ^{੨੧}ਨਾਮੁ ਵਰਤਣਿ ਨਾਮੋ ਵਾਲੇਵਾ ਨਾਮੁ
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੨੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ^{੨੨}ਮਿਰਤਕ
 ਕਉ ਪਾਇਓ ਤਨਿ ਸਾਸਾ ਬਿਛੁਰਤ ^{੨੩}ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ^{੨੪}ਪਸੂ ਪਰੇਤ
 ਮੁਗਧ ਭਏ ਸ੍ਰੋਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਮੁਖਿ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੁ
 ਵਡਾਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੫}ਦੂਖ ਸੋਗ ਕਾ
 ਢਾਹਿਓ ਡੇਰਾ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਬਿਸਰਾਮਾ ॥ ^{੨੬}ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮਿਲੇ ਅਚਿੰਤਾ
 ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੭}ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਮਿਟਿ ਗਏ
^{੨੮}ਆਵਣ ਜਾਣੇ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ੩ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਦੂਖ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ^{੨੯}
 ਭਾਗਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੇ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ ਜਾ ਕਾ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥

- ੧ ਤੇਰੇ ਖੇਲ ਅਸਚਰਜ ਹਨ! ਤੂੰ ਸੋਹਣਾ, ਗੁੱਝਾ, ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ, ਉੱਚਾ, ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ।
- ੨ ਸਾਧ-ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਜਦ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ।
- ੩ ਨਿਰਲੇਪ ਪੁਰਸ਼ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ। “ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ” (ਸੁਖਮਨੀ, ੨੭੨)।
- ੪ ਚਰਨ-ਪੂਜ਼ਿ।
- ੫ ਤਕੜਾ ਆਸਰਾ।
- ੬ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ (ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ) ਮਿਲਿਆ।
- ੭ ਲੈਣ ਦੇਣ।
- ੮ ਨਛਾ।
- ੯ ਭਰਮ।
- ੧੦ ਹਰੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ (ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਧਰਮਰਾਜਾ ਕੀ ਕਰੇਗਾ?
- ੧੧ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਪਰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ਹਾਂ।
- ੧੩ ਸਮਿਆਨ।
- ੧੪ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ।
- ੧੫ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਗਿਆ।
- ੧੬ (ਉਹ ਹਰੀ) ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਂਦਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ

- ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਇਹ ਆਪਣਾ ਮਨ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦੇ (ਅਹੁਤੀ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇ)।
- ੧੮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੧੯ [ਦਾਮ (ਰੱਸੀ) ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
- ੨੦ [ਮਾ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਧਵ (ਪਤੀ), ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
- ੨੧ ਨਾਮ ਹੀ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਿਆਨ ਹੈ, ਨਾਮ ਹੀ ਅਸਬਾਬ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ।
- ੨੩ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ।
- ੨੪ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਡੰਗਰ, ਜਿੱਨ, ਮੂਰਖ ਸਭ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪਏ। (ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਖਿੱਚ ਹੈ।)
- ੨੫ ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੋਗ ਜੋ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਪਾ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੇਰਾ ਉਠਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।
- ੨੬ ਜੋ ਮੁਰਾਦਾਂ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਬਗ਼ੈਰ ਯਤਨ ਦੇ ਮਿਲ ਗਈਆਂ।
- ੨੭ ਈਹਾਂ=ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ। ਆਰੈ=ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ। ਮੁਖ-ਊਜਲ=ਸੁਰਖਰੂ।
- ੨੮ ਜਨਮ ਮਰਨ।
- ੨੯ ਭਟਕਣਾ।

* ਸੰਤ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਧੋਖੇ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰਿ-ਭਗਤੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 † ਤੂੰ ਭੀ, ਹੇ ਜੀਵ! ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰ-ਦੇਵ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇ; ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਵੇਗਾ।
 ‡ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਰਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮੂੰਹੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਸਾਰ ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਕ ਗੁਰੂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

੪ ॥ ੧੦ ॥ ੨੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੧ਰਤਨੁ ਛਾਡਿ ਕਉਡੀ ਸੰਗਿ ਲਾਗੇ
 ਜਾ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਸਦਾ
 ਧਿਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਰਾਨੀ ॥ ਬਿਨਸੈ ਕਾਚੀ ਦੇਹ
 ਅਗਿਆਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਰੁ ੫ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਤਾ ਕੀ ਕਛੂ
 ਨ ਵਡਾਈ ॥ ਰਾਮ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਸਿ ਸੰਗਿ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਈ ॥
 ੨ ॥ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ 'ਬਿਹਾਇ ਅਵਰਦਾ ਜੀਅ ਕੋ ਕਾਮੁ ਨ ਕੀਨਾ ॥ ਧਾਵਤ
 ਧਾਵਤ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਿਆ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਨਾ ॥ ੩ ॥ 'ਸਾਦ ਬਿਕਾਰ
 ਬਿਖੈ ਰਸ ਮਾਤੋ ਅਸੰਖ ਖਤੇ ਕਰਿ ਫੇਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਹਿ^੮ ਬਿਨੰਤੀ
 ਕਾਟਹੁ ਅਵਗੁਣ ਮੇਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥ ੨੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਗੁਣ
 ਗਾਵਹੁ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ^੯ ੧੦ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖੁ ਜਾਰੇ ॥ ਮਹਾ ਬਿਖਮੁ^{੧੧} ਅਗਨਿ
 ਕੋ ਸਾਗਰੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ^{੧੨} ਮੇਟਿਓ ਭਰਮੁ ਅੰਧੇਰਾ ॥
 ੧੩ਭਜੁ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ੧੪ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ਰਸੁ
 ਪੀਆ ਮਨ ਤਨ ਰਹੇ ਅਘਾਈ^{੧੫} ॥ ੧੬ਜਤ ਕਤ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਤ
 ਆਵੈ ਕਤ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧੭ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਗਿਆਨ ਤਤ ਬੇਤਾ ਜਿਸੁ ਮਨਿ
 ਵਸੈ ਗੋਪਾਲਾ^{੧੮} ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੯} ਪਾਇਆ ਤਾ ਕੀ ੨੦ਪੂਰਨ
 ਘਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ੨੧ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਦੁਖ ਸਗਲੇ ਕਾਟੀ ੨੨ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ੨੩ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਬਿਗਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥
 ੨੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਕੀਏ ਦਇਆਲਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੧ ॥
 ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਹੋਆ ਆਪਿ ਸਹਾਈ ॥ ੨੪ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ
 ਅਚਰਜ ਭਈ ਬਡਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਏ ਭੈ ਨਾਸੇ ਸਾਚੀ
 ਦਰਗਾਹ ਮਾਨੇ^{੨੫} ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਆਰਾਧਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ੨੬ਆਏ ਅਪੁਨੈ
 ਥਾਨੇ ॥ ੨ ॥ ੨੭ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕਰੈ ਸਭ ਉਸਤਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਿਆਰੀ ॥
 ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਿ^{੨੮} ਜਾਉ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨੇ ਜਿਨਿ ੨੯ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ੩ ॥
 ਗੋਸਟਿ^{੩੦} ਗਿਆਨੁ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿ ਉਧਰੇ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਅਨਦ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ੪ ॥
 ੧੩ ॥ ੨੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਗਲ ਭੈ ਲਾਥੇ ਦੁਖ
 ਬਿਨਸੇ^{੩੧} ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਦਇਆਲੁ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਤੂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾਤਾ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ

੧ ਹੀਰੇ ਵਰਗਾ ਅਮੋਲਕ (ਹਰੀ ਨਾਮ)।

੨ ਹੇ ਮਨੁੱਖ!

੩ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।

੫ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ।

੬ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੌੜਦਾ ਭਟਕਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਰਜਿਆ ਅਤੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਝਿਆ।

੭ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਨੇਕਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਗੋੜੇ (ਚੱਕਰ) ਲਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

੮ ਪਾਸ।

੯ ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ (ਕਰਤਾਰ) ਦੇ।

੧੦ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸਾੜੇ।

੧੧ ਔਖਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ।

੧੨ ਗੁਰੂ ਨੇ।

੧੩ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੋ ਨੇੜੇ (ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ) ਹੈ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਿਮਰੇ।

੧੪ ਨਾਮ-ਰਸ, ਜੋ ਸਭ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਨਿਧਾਨ=ਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਘਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ*।

੧੫ ਰੱਜ ਗਏ, ਸੰਤੋਖੇ ਗਏ।

੧੬ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ, ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਹਰੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ।

੧੭ ਉਹ ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ (ਸੱਚ) ਦਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸੰਜਮ=ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੰਮ।

੧੮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ।

੧੯ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ।

੨੦ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੨੧ ਕਲਪਣਾ ਤੇ ਦੁੱਖ।

੨੨ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਸੀ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ।

੨੩ ਮਨ ਤਨ ਖਿੜ ਗਏ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ)।

੨੪ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।

੨੫ ਵਡਿਆਏ ਗਏ।

੨੬ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਆ ਗਏ; ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ।

੨੭ ਜੈ ਜੈ ਕਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੨੮ ਕੁਰਬਾਨ, ਸਦਕੇ।

੨੯ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ।

੩੦ ਹਰੀ ਦੀ ਚਰਚਾ, ਗੱਲ-ਬਾਤ।

੩੧ ਮਿਟ ਗਏ।

* ਇਹ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਅਸਲੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ।

† ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜਪ ਤਪ ਸਭ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਤੇ ਭਰਮ ਕੱਟਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‡ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

§ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ਗੁਣ ਗਾਵਉ ^੧ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ^੨ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਚਿੰਤਾ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੋ ਕਰਿ
 ਲੀਨਾ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਕਉ ਬਿਘਨੁ ^੩ ਨ ਕੋਉ ਲਾਗੈ
 ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਿ ਅਪੁਨੈ ਰਾਖੇ ॥ ^੪ਚਰਨ ਕਮਲ ਬਸੇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ
 ਰਸੁ ਚਾਖੇ ॥ ੩ ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਜਿਨਿ ^੫ਮਨ ਕੀ ਇਛ
 ਪੁਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੈ ^੬ ਜਿਨਿ ਪੂਰਨ ^੭ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥
 ੪ ॥ ੧੪ ॥ ੨੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ^੮ ॥ ^੯ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਮਗਨੁ ਅੰਧਿਆਰੈ
 ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ^{੧੦}ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਾਜਿ ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਬਲੁ ਅਪੁਨੋ ਕਰਿ
 ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਮਨ ਮੂੜੇ ਦੇਖਿ ਰਹਿਓ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ^{੧੨} ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ
 ਸੋਈ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ^{੧੩}ਰਹੈ ਨ ਕਛੁਐ ਛਾਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਜਿਹਵਾ ਸੁਆਦ
 ਲੋਭ ਮਦਿ ਮਾਤੋ ^{੧੫}ਉਪਜੇ ਅਨਿਕ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ^{੧੬}ਬਹੁਤੁ ਜੋਨਿ ਭਰਮਤ ਦੁਖੁ
 ਪਾਇਆ ਹਉਮੈ ਬੰਧਨ ਕੇ ਭਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਦੇਇ ਕਿਵਾੜ ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ
 ਮਹਿ ਪਰ ਦਾਰਾ ਸੰਗਿ ਫਾਕੈ ॥ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ ਜਬ ਲੇਖਾ ਮਾਗਹਿ ਤਬ ਕਉਣੁ
 ਪੜਦਾ ਤੇਰਾ ਢਾਕੈ ॥ ੩ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪੂਰਨ ^{੧੮}ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਤੁਮ ਬਿਨੁ
 ਓਟ ^{੧੯} ਨ ਕਾਈ ॥ ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥
 ੪ ॥ ੧੫ ॥ ੨੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ^{੨੦} ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੋਆ ਸਹਾਈ ਕਥਾ
 ਕੀਰਤਨੁ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜਪਿ ਅਨਦੁ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ^{੨੧} ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਸਾਚਾ ਸਿਮਰਹੁ ਭਾਈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਬਿਸਰਿ
 ਨ ਕਬਹੂ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇਰਾ ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਸੋ
 ਜੀਵੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਜਨੁ ^{੨੨}ਨਿਰਮਲੁ ਥੀਵੈ ॥ ੨ ॥
^{੨੩}ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਗੁਣ
 ਗਾਵਤ ਅਚੁਤ ^{੨੪} ਅਬਿਨਾਸੀ ^{੨੫} ਅਨਦਿਨੁ ^{੨੬} ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਜਾਗਾ ॥ ੩ ॥ ਮਨ
 ਇਛੇ ਸੇਈ ਫਲ ਪਾਏ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਹੇਲੀ ^{੨੭} ॥ ^{੨੮}ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਮਧਿ ਨਾਨਕ
 ਕਉ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਆ ਬੇਲੀ ^{੨੯} ॥ ੪ ॥ ੧੬ ॥ ੨੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਚਪਦਾੜ
 ॥ ਬਿਨਸੈ ਮੋਹੁ ^{੩੦}ਮੇਰਾ ਅਰੁ ਤੇਰਾ ਬਿਨਸੈ ^{੩੧}ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ
 ਇਹਾ ਬਤਾਵਹੁ ਕਾਰੀ ^{੩੨} ॥ ^{੩੩}ਜਿਤੁ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੩੪}ਸਰਬ ਭੂਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ਹੋਵਾਂ ਸਗਲ ਰੇਨਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ^{੩੫}ਪੇਖਿਓ
 ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਅਪੁਨੈ ਸੰਗੇ ਚੂਕੈ ਭੀਤਿ ਭ੍ਰਮਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਅਉਖਧੁ ^{੩੬} ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਲ
 ਜਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਈਐ ^{੩੭}ਗੁਰੁ ਦੁਆਰੀ ॥ ੪ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ

- ੧ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ।
 ੨ ਸਰਬ-ਸੁਖੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਪੱਕਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
 ੩ ਵਿਘਨ, ਰੋਕ, ਅਟਕਾ।
 ੪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ (ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸੋਹਣੇ) ਚਰਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਗਏ।
 ੫ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
 ੬ ਸਦਕੇ।
 ੭ ਇੱਜ਼ਤ, ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ।
 ੮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ।
 ੯ ਜਿਸ ਨੇ ਰੂਹ ਤੇ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤਾਕਤ ਆਪਣੀ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਹੇ ਮਨ ਮੂਰਖ!
 ੧੧ ਮਾਲਕ।
 ੧੨ ਕੋਈ ਗੱਲ ਭੀ ਉਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ਛੁਪੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਛਾਨੀ-ਛੁਪੀ ਹੋਈ। ਦੇਖੋ 'ਜਾਣਨਹਾਰ ਨ ਛਾਨਾ ਰੇ' (ਆਸਾ ਮ: ੫)।
 ੧੩ ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ, ਲੋਭ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ।
 ੧੪ ਕਈ ਖਰਾਬੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ।
 ੧੫ ਬਹੁਤ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਿਆਂ ਦੁੱਖ ਪਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਜੰਜੀਰਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
 ੧੬ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਪਰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਜਦੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਕਉਣ ਤੇਰਾ ਪਰਦਾ ਢਕੇਗਾ? ਚਿਤ੍ਰ-ਗੁਪਤ=ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਮੁਣਸ਼ੀ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਦੋ ਮੁਣਸ਼ੀ ਮੰਨੇ ਗਏ।
 ੧੭ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੮ ਆਸਰਾ।
 ੧੯ ਹੇ ਮਨੁੱਖ!
 ੨੦ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਸਭ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨੨ [ਸੰ. ਅਚਯੁਤ; ਨਾ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲਾ] ਅਟੱਲ।
 ੨੩ ਹਰੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੨੪ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
 ੨੫ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਸੁਖਦਾਈ।
 ੨੭ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਭਾਵ ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ; ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ੨੮ ਮਿੱਤਰ, ਸਹਾਈ।
 ੨੯ ਆਪਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਦੇ ਫਰਕ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾ।
 ੩੦ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ (Self-willedness)।
 ੩੧ ਇਲਾਜ।
 ੩੨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਾਂ।
 ੩੩ ਸਰਬ ਭੂਤ (ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।
 ੩੪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ (ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ) ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਭਰਮ ਦੀ ਕੰਧ (ਪਰਦਾ) ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੩੫ ਦਵਾਈ।
 ੩੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।

* ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਹੀ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਇਹ ਬਚਾਉਂਦਾ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੋਹ ਤੇ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਦਾ ਪਰਦਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਸਤਕਿ^੧ ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ^੨ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ੧੭ ॥੨੮ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੩ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥ ਉਚ ਨੀਚ
ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ^੪ ਜੀਆ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਰਹਿਆ ਸਮਾਹਿਉ^੫ ॥ ^੬ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਉ ਸਰਬ ਮਹਿ ਜਲਿ ਥਲਿ ਰਮਈਆ
ਆਹਿਉ^੭ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕੁ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਸਤਿਗੁਰਿ
ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਉ ॥ ^੯ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ
ਸਮਾਇਉ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫੫ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਹੋਇ
ਅਨੰਦਾ ^{੧੦}ਬਿਨਸੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭੈ ਦੁਖੀ ॥ ^{੧੧}ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਨਵ ਨਿਧਿ^{੧੨}
ਪਾਵਹਿ ਬਹੁਰਿ^{੧੩} ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖੀ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਤੂ ਸੁਖੀ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਵਹੁ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ^{੧੫}ਮਨ ਤਨ ਜੀਅਰੇ ਮੁਖੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਂਤਿ ਪਾਵਹਿ ਹੋਵਹਿ ਮਨ ਸੀਤਲ^{੧੬} ਅਗਨਿ ਨ ਅੰਤਰਿ ਧੁਖੀ^{੧੭} ॥
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਲਿ ਥਲਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ^{੧੮} ਰੁਖੀ^{੧੯} ॥ ੨ ॥
੨ ॥ ੩੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫੬ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਝੂਠ ਨਿੰਦਾ ਇਨ ਤੇ ਆਪਿ
ਛਡਾਵਹੁ ॥ ^{੨੦}ਇਹ ਭੀਤਰ ਤੇ ਇਨ ਕਉ ਡਾਰਹੁ ਆਪਨ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਹੁ ॥
੧ ॥ ^{੨੧}ਅਪੁਨੀ ਬਿਧਿ ਆਪਿ ਜਨਾਵਹੁ ॥ ^{੨੨}ਹਰਿ ਜਨ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਕਬਹੂ ^{੨੩}ਹੀਏ ਤੇ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਹਿ ਪਾਵਹੁ^{੨੪} ॥
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਉ ਵਡਭਾਗੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ^{੨੫}ਕਤਹਿ ਨ ਧਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥
੩੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫੭ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਣਿ ਸਭੁ ਕਛੁ ਪਾਈਐ ^{੨੬}ਬਿਰਥੀ
ਘਾਲ ਨ ਜਾਈ ॥ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤਿਆਗਿ ^{੨੭}ਅਵਰ ਕਤ ਰਾਚਹੁ ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ
ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਸੰਤ ਗੋਪਾਲਾ^{੨੮} ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ
ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ^{੨੯}ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਘਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੦}ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ
ਨਿਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਗਲਿ ਲਾਵੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੇ ਬਿਸਰਤ
ਜਗਤ ਜੀਵਨੁ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੩੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫੮ ॥
ਅਬਿਨਾਸੀ^{੩੧} ਜੀਅਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਸਿਮਰਤ ਸਭ ^{੩੨}ਮਲੁ ਖੋਈ ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ
^{੩੩}ਭਗਤਨ ਕਉ ਬਰਤਨਿ ਬਿਰਲਾ^{੩੪} ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਗੁਰ
ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਜਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆਂ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਬਾਹੁੜਿ^{੩੫} ਦੁਖੁ ਨ

- ੧ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੨ ਦੁੱਖ ਚੀਰੇ ਗਏ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
 ੩ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਬੁਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਜੋ ਬਾਲਿਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਅਤੇ ਸਭ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਘਿਉ (ਮੱਖਣ) ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਸਭ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਭਰਪੂਰ ਹੈ; ਹਰੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।
 ੪ [ਮਾਇਆ (ਲਛਮੀ) ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਪਰਮੇਸ਼ਰ।
 ੫ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ।
 ੬ ਸਭ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ੭ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ। (ਰਮਣ ਵਾਲਾ) ਕਰਤਾਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।
 ੮ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਹਰੀ ਦਾ।
 ੯ ਸਭ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਲੱਗ।
 ੧੦ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੩ ਫੇਰ, ਮੁੜ ਕੇ।
 ੧੪ ਭੁੱਖ।
 ੧੫ ਮਨ, ਤਨ, ਦਿਲ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਿਮਰੋ।
 ੧੬ ਠੰਢਾ।
 ੧੭ ਧੁਖਦੀ, ਬਲਦੀ।
 ੧੮ ਤਿੰਨਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ-ਉੱਤੇ, ਹੇਠ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ।
 ੧੯ ਦਰੱਖਤਾਂ ਵਿੱਚ।
 ੨੦ ਇਸ (ਮਨ) ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਓ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਬੁਲਾ ਲਵੋ।
 ੨੧ ਹੋ ਹਰੀ! ਆਪਣੀ ਜੁਗਤੀ (ਜਾਚ) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬੁਝਾ ਦੇਹ (ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ?)।
 ੨੨ ਹਰੀ-ਜਨਾਂ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਓ।
 ੨੩ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ।
 ੨੪ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ।
 ੨੫ ਫੇਰ ਮਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ।
 ੨੬ ਮਿਹਨਤ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
 ੨੭ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਪਿਆਰ ਪਾਂਦੇ ਹੋ?
 ੨੮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ।
 ੨੯ ਮਿਹਨਤ ਪੂਰੀ, ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ।
 ੩੦ ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਿੱਤ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗਲੇ ਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੈਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਜੀਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ?
 ੩੧ ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੩੨ ਮੈਲ ਲਹਿ ਗਈ, ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
 ੩੩ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਮਗਰੀ, ਸਾਮਾਨ, ਪੂੰਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੩੪ ਵਿਰਲਾ।
 ੩੫ ਫੇਰ, ਮੁੜ ਕੇ।

* ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

† ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਐਸੇ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਦਾਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੋ।

§ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਇਹ ਘਾਲ ਬਿਰਥੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

¶ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡਭਾਰੀ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤਿ ^੧ਤਿਨ ਭੇਟਤ ਦੁਰਮਤਿ
 ਖੋਈ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਬਾਛੈ ^੨ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਪਰੋਈ ^੩ ॥
 ੨ ॥ ੫ ॥ ੩੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ^੪ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ^੫ਦੂਖ ਨਿਵਾਰੈ
^੬ਸੂਕਾ ਮਨੁ ਸਾਧਾਰੈ ॥ ^੭ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲਾ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਬੈਦੁ ^੮ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ^੯ਅਉਖਧੁ ਮੁਖਿ ਦੇਵੈ
 ਕਾਟੈ ਜਮ ਕੀ ਫੰਧਾ ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਸਮਰਥ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਬਿਧਾਤੇ ਆਪੇ
 ਕਰਣੈਹਾਰਾ ॥ ਅਪੁਨਾ ਦਾਸੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ਉਬਾਰਿਆ ^{੧੨} ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰਾ ॥
 ੨ ॥ ੬ ॥ ੩੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ^{੧੩} ॥ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ
 ਤੁਝ ਹੀ ਪਾਹਿ ਨਿਬੇਰੋ ॥ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ^{੧੪}ਲਾਖ ਖਤੇ ਕਰਿ
 ਫੇਰੋ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤੂ ਮੇਰੋ ਠਾਕੁਰੁ ਨੇਰੋ ^{੧੫} ॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਰਣ ^{੧੬}ਮੋਹਿ
 ਚੇਰੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਉਚੈ ^{੧੭}ਗੁਨੀ ਗਹੇਰੋ ॥
^{੧੮}ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਕੀਨੋ ਅਪੁਨੋ ਦਾਸਰੋ ਤਉ ਨਾਨਕ ਕਹਾ ਨਿਹੇਰੋ ॥ ੨ ॥
 ੭ ॥ ੩੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫ ^{੧੯} ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ^{੨੦}ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦਾ ^{੨੧}ਸਗਲ
 ਮਨੋਰਥ ਪਾਏ ॥ ਅਸਥਿਰ ^{੨੨}ਭਏ ਲਾਗਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਗੁਣ
 ਗਾਏ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਭਲੋ ਸਮੂਰਤੁ ਪੂਰਾ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਵਾਜੇ
 ਅਨਹਦ ਤੂਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਪੁਨੇ ਘਰ ਮੰਦਰ
 ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ^{੨੪} ਨਾਨਕ ਜਨ ਪਾਇਆ ^{੨੫}ਸਗਲੀ ਇਛ
 ਪੁਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੩੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ^{੨੬} ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਬਸੇ ^{੨੭}ਰਿਦ
 ਭੀਤਰਿ ^{੨੮}ਸੁਭ ਲਖਣ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੇ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ^{੨੯}ਨਾਮ
 ਨਿਧਾਨ ਮਨਿ ਚੀਨੇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੋ ਗੁਰੁ ^{੩੦}ਰਖਵਾਰੋ ਮੀਤ ॥ ^{੩੧}ਦੂਣ ਚਉਣੀ
 ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਸੋਭਾ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੨}ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭਿ ਸਗਲ
 ਉਧਾਰੇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣਹਾਰੇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ^{੩੩}ਅਚਰਜ ਵਡਿਆਈ ਨਾਨਕ
 ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੩੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੪}ਸੰਚਨਿ ਕਰਉ
 ਨਾਮ ਧਨੁ ਨਿਰਮਲ ਥਾਤੀ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥ ਬਿਲਛਿ ਬਿਨੋਦ ਆਨੰਦ ਸੁਖ
 ਮਾਣਹੁ ਖਾਇ ਜੀਵਹੁ ਸਿਖ ਪਰਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਧਾਰ ^{੩੫} ॥
^{੩੬}ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਇਓ ਸਚ ਬੋਹਿਥੁ ਚੜਿ ਲੰਘਉ ਬਿਖੁ ਸੰਸਾਰ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ ^{੩੭} ਆਪਹਿ ^{੩੮}ਕੀਨੀ ਸਾਰ ॥ ^{੩੯}ਪੇਖਿ
 ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਨੋ ਨਾਨਕ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੩੮ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੪੦}ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰੀ ਸਭ ਘਟ ਉਪਜੀ ਦਇਆ ॥

- ੧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
 ੨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਪਰੋਇਆ ਹੈ, ਵਸਾਇਆ ਹੈ।
 ੪ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਅਧਾਰ, ਆਸਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਵੈਦ, ਹਕੀਮ।
 ੮ ਗੁਰੂ-ਸੁਆਮੀ। ਮੇਰਾ ਵੈਦ ਗੁਰੂ-ਸੁਆਮੀ ਹੈ।
 ੯ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ਦਵਾਈ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਫਾਂਹੀ; ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ।
 ੧੧ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ, ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼, ਵਿਧਾਤਾ (ਰਚਨਹਾਰਾ, ਕਰਤਾਰ)।
 ੧੨ ਤਾਰਿਆ।
 ੧੩ ਹੋ ਹਰੀ! ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਵਸ ਹੈ। ਪਾਹਿ-ਪਾਸਿ, ਵਸ ਵਿੱਚ।
 ੧੪ ਖ਼ਤਾ [ਅਰਬੀ] ਗ਼ਲਤੀ, ਭੁੱਲ। ਫੇਰੇ-ਫੇੜ-ਬਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।
 ੧੫ ਨੇੜੇ, ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ।
 ੧੬ ਮੈਂ ਚੇਰਾ, ਦਾਸ (ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ)।
 ੧੭ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ, ਡੂੰਘੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ।
 ੧੮ ਸਿਲਕ [ਅਰਬੀ] ਰੱਸੀ, ਫਾਂਹੀ। ਨਿਹੋਰਾ= ਇਹਸਾਨ, ਮੁਥਾਜੀ। ਮੇਰੀ (ਪਾਪਾਂ) ਦੀ ਫਾਂਹੀ ਕੱਟ ਕੇ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਮੁਥਾਜੀ ਰਹਿ ਗਈ?
 ੧੯ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
 ੨੦ ਕਾਇਮ, ਟਿਕੇ ਹੋਏ, ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਹੋਏ।
 ੨੧ ਉਹ ਘੜੀ ਮਹੂਰਤ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸੁਭ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪਾਏ ਅਤੇ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। 'ਅਨਹਦ ਤੂਰਾ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੨ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। 'ਨਿਧੀ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੩ ਸਭ ਖ਼ਾਹਸ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।
 ੨੪ ਮਨ ਵਿੱਚ।
 ੨੫ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਚੰਗੇ ਲਗਨ, ਭਾਗ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
 ੨੬ ਨਾਮ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਲਏ, ਪਛਾਣ ਲਏ, ਪਾ ਲਏ।
 ੨੭ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿੱਤਰ।
 ੨੮ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਨੇਕਨਾਮੀ ਤੇ ਦੂਣੀ ਚਉਣੀ (ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ) ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੯ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ, ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
 ੩੦ (ਅਸਚਰਜ) ਅਜੀਬ ਵਡਿਆਈ ਹੈ; ਮੈਂ ਸੌ ਵਾਰੀ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
 ੩੧ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ-ਧਨ ਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਅਤੇ ਲਾਸਾਨੀ ਥਾਤੀ (ਦੌਲਤ) ਹੈ। ਹੇ ਸਿੱਖੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀਓ! ਇਹ ਖਾਓ, ਚਿਰ ਜੀਵੋ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਕਰੋ। ਬਿਲਛਿ-ਭੋਗ ਕੇ। ਬਿਨੋਦ-ਖੇਡਾਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ। ਬਿਲਛਿ ਬਿਨੋਦ-ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਭੋਗ ਕੇ।
 ੩੨ ਆਸਰਾ, ਟੇਕ ਹਨ।
 ੩੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਜਹਾਜ਼ (ਨਾਮ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ।
 ੩੪ ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ।
 ੩੫ (ਆਪੇ) ਸਾਡੀ ਖ਼ਬਰ ਲਈ ਹੈ।
 ੩੬ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਨਕ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ('ਨਾਨਕ' ਦੇ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ)।
 ੩੭ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰੀ (ਵਰਤੀ, ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ) ਅਤੇ ਸਭ ਘਟਾਂ (ਦਿਲਾਂ, ਜੀਵਾਂ) ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਿਹਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਪਜੀ-ਪੈਦਾ ਹੋਈ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

† ਹਰੀ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਫਾਂਹੀ ਕੱਟ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

§ ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤੋੜ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟ ਕੇ ਸੁਖ ਵਰਤਾਇਆ। ਇਸੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਮੌਕੇ ਦੇ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਉਠਣ ਉੱਤੇ ਉਚਾਰੇ ਗਏ।

^੧ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਵਡਾਈ ਕੀਨੀ ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਸਭ ਭਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
 ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਪਿ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲ^੨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ
 ਥਾਨ ਥਨੰਤਰਿ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪਾਇਓ ਵਡਭਾਗੀ
 ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ^੪ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੩੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ॥
^੫ਸੂਖ ਮੰਗਲ ਕਲਿਆਣ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਨਿਹਾਰਿਆ ॥ ਰਾਖਨਹਾਰੈ
 ਰਾਖਿਓ ਬਾਰਿਕੁ^੬ ਸਤਿਗੁਰਿ ਤਾਪੁ^੭ ਉਤਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਉਬਰੇ^੮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
 ਸਰਣਾਈ ॥ ^੯ਜਾ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰ ਮਹਿ ਸੂਖ
 ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ^{੧੦} ਸੂਖਾ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਘਨੁ^{੧੧} ਨ
 ਲਾਗੈ ਕੋਊ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਆ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ੪੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^{੧੨}ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ ਮਨਿ ਉਦਮੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਸੁ ਗਾਈ ॥ ਮਿਟਿ ਗਈ
 ਚਿੰਤਾ ^{੧੩}ਸਿਮਰਿ ਅਨੰਤਾ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਕੇ
 ਚਰਣ ਵਸਾਈ ॥ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੀ ^{੧੪}ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ਮਿਟਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਭਏ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਪੁਨਾ ਪ੍ਰਭੁ ਭਇਆ ਸਹਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥
 ੪੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫ ॥ ਗਏ ਕਲੇਸ^{੧੫} ਰੋਗ ਸਭਿ ਨਾਸੇ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੈ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰੀ ॥ ^{੧੬}ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧਹੁ ਸੁਆਮੀ ^{੧੭}ਪੂਰਨ ਘਾਲ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥
^{੧੮}ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੂ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਰਾਸਿ ॥ ਰਾਖਿ ਲੈਹੁ ਭਾਈ ਮੇਰੇ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਆਗੈ
 ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਮਾਗਉ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਉ ^{੧੯}ਅਪਨੇ ਖਸਮ ਭਰੋਸਾ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ^{੨੦} ਮਿਟਿਓ ^{੨੧}ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਾ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥
 ੪੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਸਗਲਾ
 ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ਤਾਪ ਰੋਗ ਗਏ ^{੨੨}ਗੁਰ ਬਚਨੀ ^{੨੩}ਮਨ ਇਛੇ ਫਲ ਪਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ^{੨੪}ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਪੂਰਨ
 ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨੰਦ ^{੨੫}ਬਿਨੋਦ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰ
 ਨਾਨਕ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰ^{੨੬} ਭਏ ਜਗ ਭੀਤਰਿ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਰਖਵਾਲਾ ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ ੪੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੭}ਹਮਰੀ ਗਣਤ ਨ
 ਗਣੀਆ ਕਾਈ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਣਿ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਕਰਿ ਅਪੁਨੇ
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਣ ॥ ਬੰਧੁ^{੨੮}
 ਪਾਇਆ ਮੇਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹੋਈ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਆਪੇ ਹਰੀ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਖੁਸ਼ੀ; ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨ ਮਹਾਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਅਨੰਦ।
- ੩ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਓਥੇ ਓਹੀ (ਹਰੀ ਹੀ) ਹੈ।
- ੪ ਜੇਡਾ, ਬਰਾਬਰ।
- ੫ ਸਾਰੇ ਸੁਖ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਖੈਰੀਅਤ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੇਖੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। 'ਸਹਜ-ਧੁਨਿ' ਲਈ ਦੇਖੇ ਪੰਨਾ ੩੭੩, ਨੋਟ ੧੦।
- ੬ ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ।
- ੭ ਤਾਪ, ਬੁਖਾਰ।
- ੮ ਤਰ ਗਏ, ਬਚ ਗਏ।
- ੯ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਖਾਲੀ, ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
- ੧੦ ਫੇਰ (ਬਾਹਰ ਵੀ ਸੁਖ)।
- ੧੧ ਔਕੜ, ਮੁਸੀਬਤ।
- ੧੨ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਗੁਣ ਗਾਇਆ।
- ੧੩ ਬੇਅੰਤ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੪ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਘਾਣਿ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ; ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ।
- ੧੫ ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫਾਂ।
- ੧੬ ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੧੭ ਸਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੮ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਹੈਂ। ਮੇਰੇ ਭਾਈ (ਪਿਆਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਬੱਚੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ। ਭਾਈ [ਸੰ. ਭਵਜ] ਪਿਆਰਾ।
- ੧੯ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ।
- ੨੦ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।
- ੨੧ ਸਾਰੇ ਡੇਰ, ਫਿਕਰ।
- ੨੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨਾਲ, ਹੁਕਮ ਨਾਲ।
- ੨੩ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ।
- ੨੪ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਨਾਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਮਾਲਕ, ਮੁਕੰਮਲ ਹਸਤੀ; ਅਤੇ ਵਿਧਾਤਾ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ।
- ੨੫ ਚਾ ਮਲਹਾਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ।
- ੨੬ ਜੈ ਜੈ ਦੀ ਧੁਨੀ, ਫ਼ਤਹ।
- ੨੭ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਗਿਣੀ (ਸਾਡੇ ਕਰਮ, ਗੁਣ, ਔਗੁਣ ਨਾ ਵਿਚਾਰੇ) ਅਤੇ ਆਪਣਾ (ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ) ਸੁਭਾ (ਖ਼ਾਸਾ) ਪਛਾਣਿਆ, ਵਰਤਿਆ। ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।
- ੨੮ ਰੋਕ, ਬੰਨ੍ਹ। ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦੁੱਖਾਂ, ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਪਾ ਦਿੱਤੀ, ਬੰਨ੍ਹ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਸਭ ਕਲਿਆਣ (ਖੈਰੀਅਤ) ਹੋ ਗਈ।

* ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ੧੧ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਅਰੋਗ ਹੋ ਕੇ ਉੱਠਣ ਉੱਤੇ ਪੰਨਵਾਦ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਾਰੇ ਗਏ।

^੧ਜੀਉ ਪਾਇ ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ ਦਿਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ॥ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕੀ
ਆਪਿ ਪੈਜ^੨ ਰਾਖੀ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੪੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
੫ ॥ ਦੁਰਤੁ^੩ ਗਵਾਇਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਉਬਾਰਿਆ^੪ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ^੫ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਹੋਈ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ਕੀ
ਰਖਵਾਲੀ ॥ ^੬ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨਦ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ਸੁਖਾਲੀ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮੋਹਿ ਤਿਸ ਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥
ਬਖਸਿ ਲਏ ਸਭਿ ^੮ਸਚੈ ਸਾਹਿਬਿ ਸੁਣਿ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ੧੭ ॥
੪੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਖਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰਿ ਸਗਲੇ ਰੋਗ
ਬਿਦਾਰੇ^੯ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਰਣੀ ਉਬਰੇ ਕਾਰਜ ਸਗਲ ਸਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
ਜਨਿ ਸਿਮਰਿਆ ^{੧੦}ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ^{੧੧}ਤਾਪੁ ਉਤਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ
ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਕਰਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ
^{੧੨}ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿਆ ॥ ^{੧੩}ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀ ਸਾਚੁ
ਸਬਦੁ ਸਤਿ ਭਾਖਿਆ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥ ੪੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਤਿਤੁ ਸਾਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਤਾਪੁ ਗਵਾਇਆ ਭਾਈ
^{੧੪}ਠਾਂਢਿ ਪਈ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਅਪਣੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਆਪੇ ਰਾਖੇ ਜਮਹਿ ਕੀਓ
ਹਟਤਾਰਿ* ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ^{੧੫}ਰਿਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ
ਸਿਮਰੀਐ ਭਾਈ ਦੁਖ ਕਿਲਬਿਖ^{੧੬} ਕਾਟਣਹਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਸ ਕੀ
ਸਰਣੀ ਉਬਰੈ ਭਾਈ ਜਿਨਿ ਰਚਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਸੋ
ਭਾਈ ਸਚੈ ਸਚੀ ਸੋਇ^{੧੭} ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ਭਾਈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੧੮}
ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ੧੯ ॥ ੪੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਧਿਆਈ ॥ ^{੧੯}ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੁ ਵਿਸਰਉ ਨਾਹੀ ^{੨੦}ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ
ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਤਾਪੁ ਗਵਾਇਆ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ
ਧਾਰੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਿਆ ^{੨੧}ਸਭ ਪਰਵਾਰੀ ॥
੧ ॥ ^{੨੨}ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਮੰਗਲ ਰਸ ਰੂਪਾ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੋ ॥ ਨਾਨਕ
^{੨੩}ਪਤਿ ਰਾਖੀ ਪਰਮੇਸਰਿ ਉਧਾਰਿਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੋ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥ ੪੮ ॥ ਸੋਰਠਿ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਆ ॥ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹਾਥ ਦੇ
ਰਾਖਿਆ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ^{੨੪}ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾਪੁ ਗਇਆ ਪ੍ਰਭਿ
ਆਪਿ ਮਿਟਾਇਆ ਜਨ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖਾਈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ

੧ ਆਤਮਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਰੀਰ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਾਕ ਤੇ ਖਾਣਾ ਦਿੱਤਾ। 'ਜੀਉ ਪਾਇ' ਵਿੱਚ 'ਉ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਨੋਟ ੧੬।	੧੨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
੨ ਇੱਜ਼ਤ।	੧੩ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।
੩ ਪਾਪ।	੧੪ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋ ਗਈ।
੪ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਬਚਾ ਲਿਆ।	੧੫ ਧੁਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਓ।
੫ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾ (ਖਾਸਾ) ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। (ਉਹ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ)। ਸਮਾਰਿਆ=ਸੰਭਾਲਿਆ, ਨਿਬਾਹਿਆ।	੧੬ ਪਾਪ।
੬ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।	੧੭ ਸ਼ੋਭਾ।
੭ ਡਿੱਗਿਆਂ, ਨੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।	੧੮ ਠੰਢਾ।
੮ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦।	੧੯ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਪ੍ਰਭੂ)।
੯ ਚੀਰ ਦਿੱਤੇ, ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਦੂਰ ਕੀਤੇ।	੨੦ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪਾਵਾਂ।
੧੦ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ।	੨੧ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ, ਕੁਟੰਬ ਦਾ।
੧੧ ਬੁਖਾਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ)।	੨੨ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਆਸਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਰਸ ਤੇ ਰੂਪ ਹੈ। 'ਨਿਧੀਆਂ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
	੨੩ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ।
	੨੪ ਰਾਜ਼ੀ, ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ।

* ਜਮ (ਮੌਤ) ਨੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਕਰ ਕੇ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਨਾ ਬਣਿਆ। [ਹਟਤਾਰਿ=ਹਟ-ਤਾਲ, ਹੱਟੀ ਨੂੰ ਤਾਲਾ, ਦੁਕਾਨ-ਬੰਦੀ]।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ^੧ਬਲਿ ਜਾਂਈ ॥ ੧ ॥ ^੨ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਪ੍ਰਭ ਦੋਵੈ ਸਵਾਰੇ ਹਮਰਾ
 ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ^੩ਅਟਲ ਬਚਨੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇਰਾ ਸਫਲ
 ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿਆ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥ ੪੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੪ਜੀਅ ਜੰਤ੍ਰੁ
 ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ ਕੀਏ ਸੋਈ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ॥ ^੫ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਪੂਰਨ
 ਭਈ ਬਡਾਈ ॥ ੧ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਾ ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ^੬ਪੂਰੀ ਸਭ
 ਰਾਖੀ ਹੋਏ ਸਰਬ ਦਇਆਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ^੭ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਏ ^੮ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ^੯ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਰਾਖੈ ਜਿਉ
 ਬਾਰਿਕ ਪਿਤ ਮਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ੨੨ ॥ ੫੦ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੩ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੧੦}ਮਿਲਿ ਪੰਚਹੁ ਨਹੀ ਸਹਸਾ ਚੁਕਾਇਆ ॥ ਸਿਕਦਾਰਹੁ ਨਹੁ ਪਤੀਆਇਆ ॥
 ਉਮਰਾਵਹੁ ਆਗੈ ਝੇਰਾ ॥ ਮਿਲਿ ਰਾਜਨ ਰਾਮ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਅਬ ਦੂਢਨ
 ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਗੋਬਿਦ ਭੇਟੇ ਗੁਰ ਗੋਸਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਆਇਆ ਪ੍ਰਭ
 ਦਰਬਾਰਾ ॥ ਤਾ ਸਗਲੀ ਮਿਟੀ ਪੂਕਾਰਾ ॥ ਲਬਧਿ ਆਪਣੀ ਪਾਈ ॥ ਤਾ ਕਤ
 ਆਵੈ ਕਤ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਤਹੁ ਸਾਚ ਨਿਆਇ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਉਹਾ ਸਮ ਠਾਕੁਰੁ
 ਸਮ ਚੇਰਾ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੈ ॥ ਬਿਨੁ ਬੋਲਤ ਆਪਿ ਪਛਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਸਰਬ
 ਥਾਨ ਕੋ ਰਾਜਾ ॥ ਤਹੁ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਅਗਾਜਾ ॥ ਤਿਸੁ ਪਹਿ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥
 ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਆਪੁ ਗਵਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੫੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਿਰਦੈ
 ਨਾਮੁ ਵਸਾਇਹੁ ^{੧੫} ॥ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਧਿਆਇਹੁ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਚੁ ਕਹਿਆ ॥
 ਸੋ ਸੁਖੁ ਸਾਚਾ ਲਹਿਆ ^{੧੬} ॥ ੧ ॥ ਅਪੁਨਾ ਹੋਇਓ ਗੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ॥ ਅਨਦ
 ਸੂਖ ^{੧੭}ਕਲਿਆਣ ਮੰਗਲ ਸਿਉ ਘਰਿ ਆਏ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਚੀ ਗੁਰ ਵਡਿਆਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ
 ਪਾਤਿਸਾਹਾ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਮਨਿ ਓਮਾਹਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੯}ਸਗਲ ਪਰਾਛੁਤ ਲਾਥੇ ॥
 ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਸਾਥੇ ॥ ^{੨੦}ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਏ
 ਕਾਮਾ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ॥ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ^{੨੨}ਕਰੈ ਜੈਕਾਰਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰੈ ਸਾਥੇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭੈ ਲਾਥੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੫੨ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ^{੨੩}ਪ੍ਰਭਿ ਪੂਰੀ ਲੋਚ ਹਮਾਰੀ ॥ ਕਰਿ

- ੧ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।
- ੨ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ; ਇਹ ਤੇ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ।
- ੩ ਹੇ ਗੁਰੂ! ਤੇਰਾ ਵਾਕ ਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ (ਸਭ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਹੱਥ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੪ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਸਭ ਓਸੇ ਹਰੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਓਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ।
- ੫ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਆਪ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਜ਼ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੧੮ ਉੱਤੇ (ਨੋਟ ੩੭) 'ਸਭ ਘਟ ਉਪਜੀ ਦਇਆ'।
- ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੮ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ।
- ੯ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਪੈਂਚਾਂ (ਚੌਧਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਸਾ (ਭਰਮ) ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਇਆ; ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ, ਅਮੀਰਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਝਗੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ (ਪਰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ)। ਅਖ਼ੀਰ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। (ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਅਵਤਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ; ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।)
- ੧੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ-ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ; ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਤੇ (ਸ਼ਾਂਤੀ) ਲੱਭਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
- ੧੨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ (ਹਜ਼ੂਰੀ) ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਮੁੱਕ ਗਈ; ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹ ਮਿਲ ਗਿਆ; ਫੇਰ ਹੁਣ ਕਿਥੇ ਆਣਾ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਲਬਧਿ=ਲੱਭਣ

- ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼, ਪ੍ਰਾਪਤੀ।
- ੧੩ ਓਥੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਓਥੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਨੌਕਰ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲਿਆਂ (ਦੱਸਿਆਂ) ਸਭ ਕੁਝ ਬੁਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
  - ੧੪ ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਚਲਾਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ। ਅਨਹਦ ਸਬਦ=ਬਿਨਾਂ ਵਜਾਇਆਂ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨। ਅਗਾਜਾ [ਗੂੰਜਣ ਵਾਲਾ] ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।
  - ੧੫ ਵਸਾਓ।
  - ੧੬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।
  - ੧੭ ਖੈਰੀਅਤ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
  - ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
  - ੧੯ ਪਰਾਛਤ [ਸੰ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਚਿਤ] ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਮੇਟਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰਥ, ਬਰਤ, ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਏਥੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਹਿ ਗਏ।
  - ੨੦ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ।
  - ੨੧ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ('ਮੁਕਤ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੁਕਤਿ-ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ, ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।)
  - ੨੨ ਜੈ ਜੈ ਕਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।
  - ੨੩ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਮੁਰਾਦ (ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ) ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪੰਨਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਉਚਾਰੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ, 'ਘਰਿ ਆਏ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ', 'ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਏ', 'ਸੁਖਿ ਘਰਿ ਆਇਆ', ਆਦਿ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਡਾਲੀ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਝਲ ਕੇ ਅੰਤ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ। ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਲਾ ਦੇ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਚਾਰਣ ਹੋਏ।

ਇਸਨਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਿ^੧ ਆਏ ॥ ਅਨਦ ਮੰਗਲ^੨ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ^੩ ਰਾਮ
 ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਰੀਐ ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਅਨਦਿਨੁ^੪ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ^੫
 ਕਰੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੋ ਵਡਭਾਰੀ
 ਪਾਏ ॥ ^੭ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਨਾਸੇ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ੨ ॥
 ਉਸਤਤਿ^੮ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ^੯ਜਿਨਿ ਪੂਰੀ ਕਲ ਰਾਖੀ ॥ ਜੀਅ
 ਜੰਤ ਸਭਿ ਭਏ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ^{੧੦}ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਚੁ ਸਾਖੀ ॥ ੩ ॥ ^{੧੧}ਬਿਘਨ
 ਬਿਨਾਸਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥ ਖੋਏ ਪਾਪ
 ਭਏ ਸਭਿ ਪਾਵਨ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫੩ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੨}ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨੀ ਗਹੇਰਾ ॥ ਘਰੁ ਲਸਕਰੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥
 ਰਖਵਾਲੇ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ^{੧੩} ॥ *ਸਭਿ ਜੀਅ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ
 ਅਨਦਿ^{੧੪} ਰਹਉ ਗੁਰ ਚਰਣਾ ॥ ਭਉ ਕਤਹਿ^{੧੫} ਨਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤੇਰਿਆ ਦਾਸਾ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰੀ^{੧੬} ॥ ^{੧੭}ਪ੍ਰਭਿ ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਉਸਾਰੀ ॥ ਬਲੁ
 ਧਨੁ ਤਕੀਆ^{੧੮} ਤੇਰਾ ॥ ਤੂ ^{੧੯}ਭਾਰੋ ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ
 ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਇਆ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮ ਰਸੁ
 ਦੀਆ ॥ ^{੨੦}ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਸਭ ਥੀਆ ॥ ੩ ॥ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੁ ਸਹਾਈ ॥ ^{੨੧}ਸਭ
 ਉਠਿ ਲਾਗੀ ਪਾਈ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਹਰਿ ਮੰਗਲੁ ਨਾਨਕ
 ਗਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੫੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੨}ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦਾ ॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ^{੨੩}ਮਨਿ ਭਾਵੰਦਾ ॥ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਤਾ ਗਤਿ^{੨੪}
 ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੫}ਹਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ॥ ਨਿਤ ਬਾਜੇ
 ਅਨਹਤ ਬੀਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੬}ਹਰਿ ਚਰਣ ਕੀ ਓਟ ਸਤਾਣੀ ॥ ^{੨੭}ਸਭ ਚੂਕੀ
 ਕਾਣਿ ਲੋਕਾਣੀ ॥ ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ^{੨੮}ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ
 ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾਟਿਆ ਜਮ ਕਾ ਫਾਸਾ ॥ ਮਨ ਪੂਰਨ ਹੋਈ
 ਆਸਾ ॥ ਜਹ ਪੇਖਾ^{੨੯} ਤਹ ਸੋਈ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ੩ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ॥ ਸਭਿ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੁਖ ਲਾਥੇ ॥ ਨਿਰਭਉ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਅਟਲ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੫੫ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੦}ਠਾਢਿ ਪਾਈ ਕਰਤਾਰੇ ॥ ਤਾਪੁ ਛੋਡਿ ਗਇਆ
 ਪਰਵਾਰੇ^{੩੧} ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹੈ ਰਾਖੀ^{੩੨} ॥ ਸਰਣਿ ਸਚੇ ਕੀ ਤਾਕੀ^{੩੩} ॥ ੧ ॥
 ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਪਿ ਹੋਆ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਸੁਖ ^{੩੪}ਖਿਨ ਮਹਿ ਉਪਜੇ
 ਮਨੁ ਹੋਆ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਦਾਰੂ^{੩੫} ॥ ਤਿਨਿ

- ੧ ਘਰ ਵਿੱਚ।
- ੨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ।
- ੩ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਤਰੀਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੫ ਭਲਾਈ, ਚੰਗਾ ਕੰਮ।
- ੬ ਸੰਤਾਂ ਦਾ (ਸ਼ੁਭ) ਰਸਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਉੜੀ (ਪੂਰਨ ਜੁਗਤੀ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।
- ੮ ਸ਼ੋਭਾ, ਮਹਿਮਾ, ਸਿਫਤ।
- ੯ ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤਾਈ, ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ।
- ੧੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚ ਰੂਪ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣੀ।
- ੧੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ, ਅਤੇ ਦਾਸ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।
- ੧੨ ਮਾਲਕ ਹਰੀ-ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ ਹੈ; ਸਾਡਾ ਘਰ ਤੇ ਫੌਜ ਸਭ ਤੇਰੀ ਹੈ।
- ੧੩ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੪ ਅਨੰਦ ਨਾਲ।
- ੧੫ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ, ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭੀ।
- ੧੬ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ।
- ੧੭ ਮਾਲਕ ਨੇ (ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ) ਅਟੱਲ ਨੀਂਹ ਇਮਾਰਤ

- ਬਣਾਈ ਹੈ।
- ੧੮ [ਅਰਬੀ] ਆਸਰਾ।
  - ੧੯ ਭਾਰਾ, ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ।
  - ੨੦ ਸਭ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਹੋ ਗਈ।
  - ੨੧ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪੈਰੀਂ ਪਈ।
  - ੨੨ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
  - ੨੩ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ।
  - ੨੪ ਮੁਕਤੀ।
  - ੨੫ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਆਤਮਕ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਬੀਣਾ ਵੱਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਣਾ ਇਕ ਮਿੱਠਾ ਵਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਅਨਹਦ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
  - ੨੬ ਹਰੀ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ, ਤਕੜਾ ਹੈ।
  - ੨੭ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
  - ੨੮ ਸੁਆਦ ਲੈ ਲੈ ਕੇ।
  - ੨੯ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ।
  - ੩੦ ਹਰੀ ਨੇ ਠੰਢ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।
  - ੩੧ ਟੱਬਰ ਨੂੰ।
  - ੩੨ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ।
  - ੩੩ ਤਕਾਈ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰੀ ਹੈ।
  - ੩੪ ਛਿਨ ਵਿੱਚ, ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ।
  - ੩੫ ਦਵਾਈ।

* (ਜਦ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ) ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਏ।
ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੧੮, ਨੋਟ ੩੭, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੬੨੧, ਨੋਟ ੬।

੧ ਸਗਲਾ ਰੋਗੁ ਬਿਦਾਰੂ ॥ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਬਾਤ
 ਸਵਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਰਿਆ ॥ ਹਮਰਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ
 ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ੩ ਭਇਓ ਸਾਖੀ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਲਾਜ
 ਰਾਖੀ ॥ ੩ ॥ ੪ ਬੋਲਾਇਆ ਬੋਲੀ ਤੇਰਾ ॥ ਤੂ ਸਾਹਿਬੁ ੫ ਗੁਣੀ ਗਹੇਰਾ ॥ ਜਪਿ
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਸਾਖੀ ॥ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ ਕੀ ਪੈਜ ਰਾਖੀ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੫੬ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ੬ ਵਿਚਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ ॥ ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ
 ਹੋਆ ॥ ਮਜਨੁ ਗੁਰ ਅੰਦਾ ਰਾਸੇ ॥ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਨਾਸੇ ॥ ੧ ॥
 ੭ ਸੰਤਹੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰੁ ਨੀਕਾ ॥ ਜੋ ਨਾਵੈ ਸੋ ਕੁਲੁ ਤਰਾਵੈ ਉਧਾਰੁ ਹੋਆ
 ਹੈ ਜੀ ਕਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ੮ ਜਗੁ ਗਾਵੈ ॥ ੧੦ ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜੇ
 ਫਲ ਪਾਵੈ ॥ ੧੧ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਨਾਇ ਆਏ ॥ ਅਪਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਏ ॥ ੨ ॥
 ੧੨ ਸੰਤ ਸਰੋਵਰ ਨਾਵੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ੧੩ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ੧੪ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ
 ਜਾਈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ੩ ॥ ਇਹੁ ੧੫ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਚਾਰੁ ਸੁ ਜਾਨੈ ॥
 ਜਿਸੁ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਭਗਵਾਨੈ ੧੬ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥ ਸਭ
 ੧੭ ਚਿੰਤਾ ਗਣਤ ਮਿਟਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੫੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੧੮ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
 ਨਿਬਾਹੀ ਪੂਰੀ ॥ ਕਾਈ ਬਾਤ ਨ ਰਹੀਆ ਉਰੀ ॥ ੧੯ ਗੁਰਿ ਚਰਨ ਲਾਇ
 ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਰਾਰੇ ੨੦ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਾ ਸਦਾ
 ਰਖਵਾਲਾ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ੨੧ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਿਉ ਪਾਲਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜਿਨਿ ੨੨ ਜਮ ਕਾ ਪੰਥੁ
 ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੨੩ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਸੇ
 ਵਡਭਾਗਾ ॥ ੨ ॥ ੨੪ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ॥ ਸਾਧਾ ਕੀ ਧੂਰੀ ੨੫ ਨਾਵੈ ॥
 ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਆਪੇ ਦੀਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਰਣਹਾਰ ਰਖਿ ਲੀਆ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ
 ਦਰਸਨ ੨੬ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ਇਹੁ ਪੂਰਨ ੨੭ ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ੨੮ ॥ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੫੮ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਚਰਨੀ ਲਾਇਆ ॥ ੨੯ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਪਾਇਆ ॥
 ਜਹ ਜਾਈਐ ਤਹਾ ਸੁਹੇਲੇ ੩੦ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਲੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਗਾਵਹੁ ਸਦਾ ਸੁਭਾਈ ੩੧ ॥ ੧੦ ਮਨ ਚਿੰਦੇ ਸਗਲੇ ਫਲ ਪਾਵਹੁ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ
 ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਰਾਇਣ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰਾ ॥ ਹਮ ਸੰਤ ਜਨਾਂ
 ਰੇਨਾਰਾ ੩੨ ॥ ੩੩ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਦੀਨੇ ॥
 ੨ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ੩੪ ॥ ਸਦ ੩੫ ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਰਖਵਾਲਾ ॥

- ੧ ਸਾਰਾ ਰੋਗ ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਇਆ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗੁਣਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖਿਆ।
 ੩ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੋਇਆ।
 ੪ ਤੇਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਮੁਜਬ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ।
 ੫ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ।
 ੬ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋਇਆ, ਏਸ ਲਈ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਈ, ਵਾਲ ਤਕ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਰਾਸ (ਸਫਲ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।
 ੭ ਪਾਪ।
 ੮ ਹੇ ਸੰਤੋ! ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਤਲਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਲ, ਟੱਬਰ ਵੀ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੯ ਸ਼ੋਭਾ।
 ੧੦ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
 ੧੧ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਏ।
 ੧੨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਤਲਾਅ (ਸਾਧ-ਸੰਗਤ) ਵਿੱਚ।
 ੧੩ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹਾਲਤ ਜਿਥੇ ਤੋੜੀ ਮਨੁੱਖ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੧੫ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ।
 ੧੬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।
 ੧੭ ਫਿਕਰ ਤੇ ਗਿਣਤੀਆਂ।
 ੧੮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਿੱਤੀ, ਪੂਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਊਰੀ=ਊਣੀ, ਕਸਰਵੰਦੀ।
 ੧੯ ਗੁਰੂ ਨੇ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।
 ੨੦ ਸੰਭਾਲਿਆ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।
 ੨੧ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਬਣਾ ਕੇ ਬਚਾ ਲਏ ਅਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਿਆ।
 ੨੨ ਜਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਮੇਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ।
 ੨੩ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲੱਗ ਗਿਆ।
 ੨੪ ਦਾਸ ਹਰੀ ਦੀ ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਵਿੱਚ।
 ੨੬ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਪਵਿੱਤਰ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।
 ੨੮ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ।
 ੨੯ ਹਰੀ ਸਾਥੀ, ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੩੦ ਸੁਖੀ।
 ੩੧ ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਨਾਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
 ੩੨ ਚਰਨ ਧੂੜ।
 ੩੩ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਿਆ।
 ੩੪ ਪਾਲਣਾ।
 ੩੫ ਮਨ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ।

* ਇਹ ਤੇ ਅਗਲੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਲਾਅ ਤੇ ਹਰੀ-ਮੰਦਰ ਦੇ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰੇ ਗਏ। ਤਲਾਅ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਿੱਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ “ਸੰਤ ਸਰੋਵਰ ਨਾਵੈ” ਕਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੯੩, ਨੋਟ ੩।

੧ਹਰਿ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜੋਨੀ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥
 ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੫੯ ॥
 ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਸਰਣੀ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ੫੯ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੫ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਤੀ ਪੂਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ੬ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੀ ॥
 ੭ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਭਇਆ ਇਸਨਾਨਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ
 ਕੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ੮ਰਿਦ ਧਾਰੇ ॥ ੧੦ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਤਿਲ ਕਾ ਕੋਈ ਕਾਰਜ
 ਸਗਲ ਸਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ੧੧ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਏ ॥ ੧੨ਪਤਿਤ
 ਪੁਨੀਤ ਸਭ ਹੋਏ ॥ ੧੩ਰਾਮਦਾਸਿ ਸਰੋਵਰ ਨਾਤੇ ॥ ਸਭ ਲਾਥੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ॥
 ੨ ॥ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦ ੧੪ ਨਿਤ ਗਾਈਐ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਧਿਆਈਐ ॥ ੧੫ਮਨ
 ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਰਿਦੈ ਧਿਆਏ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ੧੬
 ਆਨੰਦਾ ॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ੧੭ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥
 ੧੮ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ੬੦ ॥ ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੫* ॥ ੧੯ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰੁ ਮੇਘ ਘਟਾਘਟ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ ॥ ਸੇਜ
 ਇਕੇਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹੁ ਪਿਰੁ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ੨੦ਹੁਣਿ ਨਹੀ
 ਸੰਦੇਸਰੋ ਮਾਇਓ ॥ ਏਕ ਕੋਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਤ ਲਾਲੁ ਤਬ ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੋ
 ਆਇਓ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ਇਹੁ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰੋ ੨੧ਸਰਬ ਗੁਣਾ
 ਸੁਖਦਾਇਓ ॥ ੨੨ਮੰਦਰਿ ਚਰਿ ਕੈ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ ਨੈਨ ਨੀਰਿ ਭਰਿ ਆਇਓ ॥
 ੨ ॥ ੨੩ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ ॥ ਭਾਂਭੀਰੀ
 ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ ॥ ੩ ॥ ਭਇਓ ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਰਬ ਕੋ
 ਠਾਕੁਰੁ ਸਗਰੋ ੨੪ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇਓ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ੨੫ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਗੁਰਿ ਖੋਈ
 ਤਉ ਦਇਆਰੁ ਬੀਠਲੋ ਪਾਇਓ ॥ ੪ ॥ ੨੬ਸਭੁ ਰਹਿਓ ਅੰਦੇਸਰੋ ਮਾਇਓ ॥
 ਜੋ ਚਾਹਤ ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਓ ॥ ੨੭ਸਰਬ ਗੁਨਾ ਨਿਧਿ ਰਾਇਓ ॥ ਰਹਾਉ
 ਦੂਜਾ ॥ ੧੧ ॥ ੬੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨੮ਗਈ ਬਹੋੜੁ ਬੰਦੀ ਛੋੜੁ
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਦੁਖਦਾਰੀ ॥ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ ਧਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ ਲੋਭੀ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ॥
 ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਇਹੁ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
 ਜੀਉ ੨੯ਨਿਮਾਣਿਆ ਤੂ ਮਾਣੁ ॥ ੩੦ਨਿਚੀਜਿਆ ਚੀਜ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਗੋਵਿੰਦੁ
 ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੧ਜੈਸਾ ਬਾਲਕੁ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ
 ਲਖ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈ ॥ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਝਿੜਕੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਬਹੁੜਿ ਪਿਤਾ
 ਗਲਿ ਲਾਵੈ ॥ ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ ॥

- ੧ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਈਏ, ਫੇਰ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਈਦਾ।
- ੨ [ਸੰ. ਵਿਧਾਇਕ] ਰਚਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ।
- ੩ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।
- ੪ [ਸੰ. ਕਿੰਕਰ] ਜਮ ਦਾ ਸੇਵਕ (ਜਮਦੂਤ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਲਹਿ ਗਿਆ।
- ੫ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਫਲਤਾ, ਕਾਮਯਾਬੀ ਬਖਸ਼ੀ।
- ੬ ਰਮ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਦਿਸਿਆ ਹੈ।
- ੭ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ।
- ੮ ਉੱਤੇ।
- ੯ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਏ।
- ੧੦ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਕੋਈ ਰੋਕ (ਅਟਕਾ, ਮੁਸ਼ਕਲ) ਨਾ ਰਹੀ।
- ੧੧ ਭੈੜੀ ਮੱਤ, ਪਾਪ ਬੁੱਧੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
- ੧੨ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ (ਪਾਪੀ) ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਲਾਅ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਭ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੪ ਗੋ+ਇੰਦ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
- ੧੫ ਜੋ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾਈਆਂ।
- ੧੬ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੭ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ।
- ੧੮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣਾ (ਦਿਆਲੂ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ) ਸੁਭਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ, ਪਾਲਿਆ।
- ੧੯ ਦਸੇ ਤਰਫਾਂ (ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ) ਸੰਘਣੇ ਬੱਦਲ ਛਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾਏ ਹੋਏ ਹਨ; ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਪਈ ਹਾਂ; ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਹੇ ਮਾਈ! ਹੁਣ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰਾ ਜੇ ਇਕ ਕੋਹ ਭਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਏਕ ਕੋਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਤ=ਇਕ ਕੋਹ ਪੈਂਡਾ ਤੈ ਕਰਦਾ ਸੀ।

- ੨੧ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
- ੨੨ ਕੋਠੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਹ ਤੱਕਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੨੩ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਕੰਧ (ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ) ਵਿਚਕਾਰ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੁਣਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। (ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ) ਤਿੱਤਲੀ ਦੇ ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਬਰੀਕ ਪਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾ ਦੇਖਣ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਸਾਨੂੰ ਦੂਰ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਦੇ=ਪਰਦਾ। “ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰ ਲਾਹਿ ਪਾਰਦੇ” (ਸਾਰੰਗ ਮ: ੫-੧੨੦੯।)
- ੨੪ ਸਗਲੋ, ਸਾਰਾ।
- ੨੫ ਹਉਮੈਂ ਦੀ ਕੰਧ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਦਇਆਲੂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ। ਬੀਠਲ=ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੮੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੬ ਹੇ ਮਾਈ! ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਫਿਕਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
- ੨੭ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਰੂਪ ਰਾਜਾ।
- ੨੮ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੈਦ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਕਲ ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਜੋ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਲਾਲਚੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਸੁਭ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਭਗਤ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ (ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇ)। ਦੁਖਦਾਰੀ=ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦਾਰਿਨ ਵਾਲਾ, ਦੁੱਖ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮਾਣ (ਫ਼ਖਰ) ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਮਾਣ ਹੈ।
- ੩੦ ਜੋ ਨਾਚੀਜ਼ (ਨਿਕੰਮੇ) ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਕੇ ਵੱਡਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੱਖ ਕਸੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਿੜਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗਲੇ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਸੂਰ ਹਰੀ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

* ਇਹ ਵੈਰਾਗ-ਮਈ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਿਆ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸਹਾਰੀਮਲ ਦੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਉੱਤੇ ਲਾਹੌਰ ਗਿਆਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ-ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ।

੨ ॥ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^੧ ਸਭ ਬਿਧਿ^੨ ਜਾਣੈ ਤਾ ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥
^੩ਕਹਣੈ ਕਥਨਿ ਨ ਭੀਜੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਪੈਜ ਰਖਾਈਐ ॥ ^੪ਅਵਰ ਓਟ
 ਮੈ ਸਗਲੀ ਦੇਖੀ ਇਕ ਤੇਰੀ ਓਟ ਰਹਾਈਐ^੫ ॥ ੩ ॥ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ
 ਕਿਰਪਾਲੁ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਆਪੇ ਸੁਣੈ ਬੇਨੰਤੀ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵੈ
^੬ਸਭ ਚੁਕੈ ਮਨ ਕੀ ਚਿੰਤੀ ॥ ^੭ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਵਖਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਵਸੰਤੀ ॥ ੪ ॥ ੧੨ ॥ ੬੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਿਮਰਿ
 ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਅਨੰਦਾ ਦੁਖ ^੮ਕਲੇਸ ਸਭਿ ਨਾਠੇ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਧਿਆਵਤ
 ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਂਠੇ^੯ ॥ ੧ ॥ ^{੧੦}ਜਗਜੀਵਨ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਦੀਓ ਉਪਦੇਸਾ ^{੧੧}ਜਪਿ ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਤੂਹੈ
 ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੂਹੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣੈਹਾਰਾ ॥ ^{੧੩}ਤੂ ਆਪੇ ਦਾਤਾ ਆਪੇ
 ਭੁਗਤਾ ਕਿਆ ਇਹੁ ਜੰਤੁ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ^{੧੪}ਆਖਿ
 ਵਖਾਣੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੧੫}ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਜੀਵੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ
 ਅਚਰਜੁ ਤੁਮਹਿ ਵਡਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੧੬}ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰਾਮੀ ਪਤਿ
 ਮਤਿ ਕੀਨੀ ਪੂਰੀ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ ਬਾਛਉ ਸੰਤਾ ਧੂਰੀ ॥
 ੪ ॥ ੧੩ ॥ ੬੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੭}ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਨਮਸਕਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਸਭੇ
 ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕੋ ਭਇਓ ਸਹਾਈ ॥ ^{੧੮}ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨੇ ਕਰਤੈ ਉਣੀ
 ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਕਰਤੈ ਪੁਰਖਿ ਤਾਲੁ ਦਿਵਾਇਆ ॥ ਪਿਛੈ ਲਗਿ
 ਚਲੀ ਮਾਇਆ ॥ ਤੋਟਿ ਨ ਕਤਹੂ ਆਵੈ ॥ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਗੁਰ ਭਾਵੈ ॥ ੨ ॥
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ^{੨੦}ਸਭਿ ਜੀਅ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ
 ਗੁਸਾਈ^{੨੧} ॥ ਜਿਨਿ ^{੨੨}ਪੂਰੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ੩ ॥ ਤੂ ਭਾਰੋ^{੨੩} ਸੁਆਮੀ ਮੋਰਾ ॥
^{੨੪}ਇਹੁ ਪੁੰਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਤੇਰਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਏਕੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ^{੨੫}ਸਰਬ ਫਲਾ
 ਪੁੰਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥ ੬੪ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ ॥ ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ^{੨੬} ॥ ^{੨੭}ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ
 ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਨੇ ਦਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੮}ਸਭਿ ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਪ੍ਰਭਿ
 ਧਾਰੇ ॥ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਸਭਿ ਥੋਕ ਉਬਾਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ^{੨੯}ਮਲੁ ਲਾਥੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਇਓ ਸਾਥੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ

- ੧ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
 ੨ (ਸਭ) ਹਾਲਤਾਂ।
 ੩ ਗੋਬਿੰਦ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ) ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਭਿੱਜਦਾ (ਗੀਝਦਾ) ਨਹੀਂ; ਓਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੪ ਹੋਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਆਸਰੇ ਮੈਂ (ਪੜਤਾਲ ਕੇ) ਸਾਰੇ ਦੇਖੇ ਹਨ।
 ੫ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬਚ ਸਕਦੇ, ਟਿਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
 ੬ ਮਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ (ਫਿਕਰ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੭ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਦਵਾਈ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵੱਸਣ ਲੱਗੀ।
 ੮ ਸੰਤਾਪ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸਭ ਭੱਜ ਗਏ।
 ੯ ਸੰਢੇ, ਜੋੜੇ, ਗੰਢੇ, ਠੀਕ ਕੀਤੇ, ਸਵਾਰੇ।
 ੧੦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜਿੰਦ।
 ੧੧ (ਨਾਮ) ਜਪ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੧੨ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ (ਸਲਾਹਕਾਰ) ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ (ਭਾਵ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ)।
 ੧੩ ਤੂੰ ਆਪੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਆਪੇ ਉਸ ਦਾਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ; ਇਹ ਜੀਵ (ਮਨੁੱਖ) ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ?
 ੧੪ ਆਖ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ।
 ੧੫ ਇਹ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਜੀਂਦਾ ਹੈ; ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਅਜੀਬ ਹੈ।
 ੧੬ ਆਪ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ ਤੇ ਚੰਗੀ ਮਤ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ

ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ)।

- ੧੭ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਚਰਨ ਛੋਹੇ।
 ੧੮ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ; ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਸਰ ਨਾ ਰਹੀ।
 ੧੯ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ (ਦੌਲਤ ਬੇਅੰਤ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ)। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬੁੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।
 ੨੦ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
 ੨੨ ਕਮਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ।
 ੨੩ ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ।
 ੨੪ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦੇਣ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਤੇਰੀ ਹੀ ਹੈ।
 ੨੫ ਸਰਬ ਫਲਾ ਪੁੰਨੁ= ਸਾਰੇ ਫਲਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁੰਨ, ਉਹ ਦਾਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਣ। 'ਸਰਬ-ਫਲਾ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ 'ਪੁੰਨੁ' ਦਾ ਜਿਵੇਂ 'ਸਰਬ-ਸੁਖਾ ਫਲ' ਵਿੱਚ 'ਸਰਬ-ਸੁਖਾ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਫਲ ਦਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੨੨, ਨੋਟ ੧੫, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੬੨੮, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੬ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ (ਪਾਪ)।
 ੨੭ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏ।
 ੨੮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਭ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਬਚਾ ਰੱਖੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।
 ੨੯ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਗਈ।

* ਇਹਨਾਂ ਤੀਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਜ਼ਮੂਨ ਉਤਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਹਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਡਾਲੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਉਣ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਉੱਠਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਜੋਗ ਹਨ : “ਸੋ ਘਰੁ ਦਯਿ ਵਸਾਇਆ”, “ਬੇਦਨ ਸਤਿਗੁਰਿ ਆਪਿ ਗਵਾਈ”, “ਤਾਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ”, “ਏਹੁ ਲਹੁੜਾ ਗੁਰੂ ਉਬਾਰਿਆ”, “ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈ”, “ਮਿਲਿ ਕੁਸਲ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਆਏ”, “ਸੁਖ ਸਾਂਦਿ ਘਰਿ ਆਇਆ”, “ਘਰਿ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਆਏ”, ‘ਸੁਖ ਸਾਂਦਿ ਫਿਰਿ ਆਏ’, ‘ਜਿਣਿ ਘਰਿ ਆਏ ਸੇਭਾ ਸੇਤੀ।’

ਧਿਆਇਆ ॥ ^੧ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੬੫ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਿਤੁ ^੨ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ^੩ਚਿਤਿ ਆਇਆ ॥ *ਸੋ ਘਰੁ ਦਯਿ ਵਸਾਇਆ ॥
^੪ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ਤਾ ^੫ਸਹਸਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
 ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ^੬ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ਜਨ ਬੋਲਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸ ਵਖਾਣੀ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਜਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੬੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^੮ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ॥ ਪਾਛੈ ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਗੁਰਿ ਕੀਆ ॥ ^੯ਸਰਬ
 ਨਿਧਾਨ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰੁ ਅਪੁਨਾ ਰਿਦੈ ^{੧੦}ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੇ
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ^{੧੧}ਮਨ ਇਛੇ ਫਲ ਪਾਈ ॥ ^{੧੨}ਸੰਤਹੁ ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ
 ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੇ
 ਕਰਿ ਦੀਨੇ ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਮਿਲੇ ਗੋਪਾਲਾ ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਪਤੀਨੇ ॥ ੨ ॥
 ੩ ॥ ੬੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੪}ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਖਵਾਰੇ ॥ ਚਉਕੀ
 ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਜਮੁ ਲਜਾਇ ਕਰਿ ਭਾਗਾ ॥
 ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤੂ ਮੇਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਕਰੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ^{੧੬}ਪੂਰਨ
 ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ^{੧੭}॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ^{੧੮}॥ ^{੧੯}ਤਾ ਕੀ ਸੇਵ
 ਨ ਬਿਰਥੀ ਜਾਸੀ ॥ ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ ॥ ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸਾ ^{੨੦}॥
 ੨ ॥ ੪ ॥ ੬੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਬਲਿਹਾਰੀ ^{੨੧}॥ ਜਿਨਿ
^{੨੨}ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ^{੨੩}ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਸਦਾ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਵਰ ਦੀਨੇ ॥ ਸਗਲ ਜੀਅ ਵਸਿ ਕੀਨੇ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਤਾ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥
 ੬੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤਾਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ॥ ^{੨੫}ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ
 ਤੂਰੇ ॥ ^{੨੬}ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਆਪਿ ਦੀਨੇ ॥ ੧ ॥
 ਬੇਦਨ ^{੨੭}ਸਤਿਗੁਰਿ ਆਪਿ ਗਵਾਈ ॥ ਸਿਖ ਸੰਤ ਸਭਿ ਸਰਸੇ ^{੨੮}ਹੋਏ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਮੰਗਹਿ ਸੋ ਲੇਵਹਿ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਣਿਆ
 ਸੰਤਾ ਦੇਵਹਿ ॥ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖਿਆ ॥ ^{੨੯}ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
 ੨ ॥ ੬ ॥ ੭੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੦}ਸੋਈ ਕਰਾਇ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ਮੋਹਿ
 ਸਿਆਣਪ ਕਛੁ ਨ ਆਵੈ ॥ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ^{੩੧}ਤਉ ਸਰਣਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪੇ ਪੈਜ

- ੧ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੨ ਜਿੱਥੇ।
- ੩ ਯਾਦ ਆਇਆ।
- ੪ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਗੁਰੂ।
- ੫ ਸਾਰੇ ਸੱਚ, ਭਰਮ।
- ੬ ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੭ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਹਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ।
- ੮ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ, ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ।
- ੯ ਆਗੈ ਪਾਛੈ=ਹਰ ਥਾਂ। ਕੁਸਲ ਖੇਮ=ਖੈਰ, ਖੈਰੀਅਤ, ਸੁਖ-ਸਾਂਦ।
- ੧੦ ਐਸਾ ਸੁਖ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਣ। 'ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩; ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੧ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੨ ਮਨ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
- ੧੩ ਹੇ ਸੰਤੋ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਧਦੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਨੋਟ ੨੦। ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਏ; ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਰਾਹੀਂ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਡਾ ਰਾਖਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਲੇ ਇਹ ਪਹਿਰਾ ਹੈ। ਸਭਾ ਮਨ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ

- ਲੱਗ ਗਿਆ; ਏਸ ਲਈ ਜਮ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਨਠ ਗਿਆ (ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਰਹਿਆ)।
- ੧੬ ਪਵਿੱਤਰ।
  - ੧੭ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ] ਰਚਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ।
  - ੧੮ ਅਮਰ; ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ।
  - ੧੯ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
  - ੨੦ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।
  - ੨੧ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
  - ੨੨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ।
  - ੨੩ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵਿਆ, ਮਨ-ਮੰਗਿਆ, ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ।
  - ੨੪ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅਸੀਸਾਂ, ਬਰਕਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਲੋਕ ਮਾਤਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ (ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ)।
  - ੨੫ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੧੦, ਨੋਟ ੩੨।
  - ੨੬ ਸਾਰੇ ਸੁਖ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੈਰੀਅਤ।
  - ੨੭ ਬਿਮਾਰੀ, ਪੀੜ।
  - ੨੮ ਸ-ਰਸੇ, ਸਹਤ ਰਸ ਦੇ ਹੋਏ, ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।
  - ੨੯ ਦਾਸ ਨੇ ਸੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
  - ੩੦ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਥੋਂ ਓਹੀ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
  - ੩੧ ਬੱਚੇ।

* ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਹ ਘਰ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਇਥੇ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਹੈ।) 'ਦਯਿ' (ਦਯੁ ਤੋਂ) ਨੇਮ ੨੦ (ੳ) ਅਨੁਸਾਰ ਲੱਗੀ ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ।

† ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਰਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ^੧ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ^੨ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ
 ਲਾਗਾ ਕਰੀ ਤੇਰਾ ਕਰਾਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ^੩ ॥ ^੪ਪ੍ਰਭ
 ਡੋਰੀ ਹਾਥਿ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਜਿ ਕਰਾਵੈ ਸੋ ਕਰਣਾ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾ ॥
 ੨ ॥ ੭ ॥ ੭੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਪਰੋਇਆ^੪ ॥ ਸਭੁ
 ਕਾਜੁ^੬ ਹਮਾਰਾ ਹੋਇਆ ॥ ਪ੍ਰਭ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਪੂਰਨ ਜਾ ਕੇ ਭਾਗਾ ॥
 ੧ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਅਰਾਧਿਓ^੭ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ਅੰਕੁਰੁ
 ਜਾਗਿਆ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਲਾਗਿਆ ॥ ^੯ਮਨਿ ਤਨਿ ਹਰਿ ਦਰਸਿ ਸਮਾਵੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਚੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੭੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤਾਰਿਆ^{੧੧} ॥ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ^{੧੨}ਮੰਦਾ ਕੋ
 ਨ ਅਲਾਏ ॥ ਸਭ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਸਾਚੀ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ॥
^{੧੩}ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਤਬ^{੧੪}
 ਸਭਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ^{੧੫}ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਰੇ ॥ ^{੧੬}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ
 ਨਾਮਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੭੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^{੧੭}ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਇਹੁ ਲਹੁੜਾ ਗੁਰੂ ਉਬਾਰਿਆ ॥ ਅਨਦ
 ਕਰਹੁ ^{੧੮}ਪਿਤ ਮਾਤਾ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ^{੧੯}ਜੀਅ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ^{੨੦}ਸੁਭ ਚਿਤਵਨਿ
 ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਰਾਖਹਿ ਪੈਜ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਕਾਰਜ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਪੂਰਨ ਕਲ ਜਿਨਿ ਧਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਰਣੀ ਆਇਆ ॥ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੭੪ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪੇ ॥ ^{੨੩}ਪ੍ਰਭ ਬਾਲਕ ਰਾਖੇ ਆਪੇ ॥
^{੨੪}ਸੀਤਲਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈ ॥ ਬਿਘਨ ਗਏ ਹਰਿ ਨਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ
 ਹੋਆ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ॥ ^{੨੫}ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਭਗਤ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਸਭ ਜੀਅ
 ਭਇਆ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੬}ਪ੍ਰਭ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਾਥਾ ॥ ਹਰਿ
 ਸਿਮਰਤ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਲਾਥਾ ॥ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕੀ ਸੁਣੀ ਬੇਨੰਤੀ ॥ ^{੨੭}ਸਭ ਨਾਨਕ
 ਸੁਖਿ ਸਵੰਤੀ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੭੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ
 ਧਿਆਏ ॥ ^{੨੮}ਮਿਲਿ ਕੁਸਲ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਨਾਮੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਤਿਸੁ
 ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਹੁ^{੨੯} ॥ ਹਰਿ
 ਆਰਾਧਿ ਸਭੋ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਧਹੁ^{੩੦} ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਹੈ।
 ੨ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ;
 ਮੈਂ ਓਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈਂ।
 ੩ ਟਿਕਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 ੪ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਡੀ ਰੱਸੀ (ਨਕੇਲ) ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਹੈ;
 ਜਿਧਰ ਤੂੰ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਓਧਰ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
 ੫ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਪਰੋ ਲਿਆ, ਵਸਾਇਆ।
 ੬ ਕੰਮ।
 ੭ ਸਿਮਰਿਆ, ਯਾਦ ਕੀਤਾ।
 ੮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵੀ ਹੋਈ, ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਮੁਰਾਦ।
 ੯ ਪਿਛਲੇ-ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੀਜ, ਅੰਗੂਰ ਫੁੱਟਿਆ
 ਅਤੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲੱਗਾ।
 ੧੦ (ਦਾਸ) ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
 ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।
 ੧੨ ਕੋਈ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਸਭ ਵਾਹ
 ਵਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਓਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਹਨ; ਉਹ
 ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ
 ਹੈ।
 ੧੪ ਕੰਮ-ਕਾਜ।
 ੧੫ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣਾ (ਦਇਆਲੂ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ) ਸੁਭਾ
 ਸੰਭਾਲਿਆ, ਵਰਤਿਆ, ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ।
 ੧੬ ਡਿਗਿਆ (ਪਾਪੀਆਂ, ਨੀਚਾਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ।
 ੧੭ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ
 ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਮੁੰਡਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
 ੧੮ ਮਾਂ-ਬਾਪ।
 ੧੯ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ।
 ੨੦ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਨੇਕ (ਚੰਗੀ) ਵਿਚਾਰ ਸੋਚਦੇ ਹਨ,
 ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ।
 ੨੧ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ,
 ਵਰਤੀ ਹੈ।
 ੨੩ ਚੀਚਕ ਬਿਮਾਰੀ ਰੋਕ ਕੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਭ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ
 ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ।
 ੨੪ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਲਈ, ਪਰਵਾਨ
 ਕਰ ਲਈ, ਅਤੇ ਸਭ ਲੋਕ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਵਾਨ
 ਹੋ ਗਏ।
 ੨੫ ਹਰੀ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ
 ਦਾ ਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਸਭ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸੋਣ ਲੱਗੀ, ਵੱਸਣ ਲੱਗੀ।
 ੨੭ ਖੁਸ਼ੀ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਏ।
 ੨੮ ਸਿਮਰੋ, ਭਜੋ।
 ੨੯ ਸਵਾਰੋ।

* ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸੀਤਲਾ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਉੱਠਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਲਾਗੀ ॥ ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਵਡਭਾਗੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ॥ ਤਿਨਿ *ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਫਲ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥ ੭੬ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ॥ ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ ॥
 ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ
 ਸੁਖੁ ਹੋਆ ਸਭ ਥਾਈ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭਨੀ
 ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੮ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥
 ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ੫ ਸਾਚੁ ਵਖਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥
 ੭੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਰਖਵਾਲਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨ
 ਦਇਆਲਾ ॥ ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਆਪਿ ਰਾਖੇ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਖੇ ॥
 ੧ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਉਪਰਿ ੧੦ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ੧੧ ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ
 ਸਮਾਲੀ ਪੂਰਨੁ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪਿ ਸਹਾਈ ੧੨ ਹੋਆ ॥ ੧੩ ਸਚੇ
 ਦਾ ਸਚਾ ਢੋਆ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਪਾਈ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥
 ੨ ॥ ੧੪ ॥ ੭੮ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੧੪ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਭਾਣਾ ॥ ਤਾ
 ਜਪਿਆ ਨਾਮੁ ਰਮਾਣਾ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਹਮਾਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਜੋ ਇਛਹਿ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵਹਿ
 ੧੫ ਬਿਰਥੀ ਆਸ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ੧੬
 ਦਾਤਾ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਤਾ ਕਾ ਮਨੁ ਲੀਣਾ ੧੭ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ੧੮ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੯ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕਾ ਜਸੁ ਰਵਣਾ ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ
 ਲਾਥੀ ॥ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ ਲੀਆ ਮੇਰੈ ਕਰਤੈ ਸੰਤ ਸਾਧ ਭਏ ਸਾਥੀ ॥
 ੩ ॥ ੨੦ ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਸਰਬਸੁ ਦੀਨੇ ਆਪਹਿ ਆਪੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਥੋਕ ਪੂਰਨ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥ ੭੯ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨੧ ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ ॥ ਖੰਨਾ ਸਗਲ ਰੇਨੁ ਛਾਰੀ ॥
 ਇਸੁ ਆਗੈ ਕੋ ਨ ਟਿਕੈ ਵੇਕਾਰੀ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਏਹ ਗਲ ਸਾਰੀ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਕੀ ਓਟਾ ੨੨ ॥ ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ੨੩ ਹੋਵੈ
 ਉਧਰਹਿ ੨੪ ਸਗਲੇ ਕੋਟਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਜਸੁ ੨੫ ਗਾਇਆ ॥
 ਇਹੁ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਆਪੁ ੨੬ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੨੭ ਸਭੁ
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੮੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪੂਰੀ ਕੀਨੀ ॥ ਬਖਸ ੨੮ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ॥ ਨਿਤ ਅਨੰਦ
 ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ੨੯ ਥਾਵ ਸਗਲੇ ਸੁਖੀ ਵਸਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ

- ੧ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।
 ੨ ਹਰੀ ਨੇ ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ, ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਭੱਜ ਗਿਆ, ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ; ਸਭ ਮਰਦ ਇਸਤਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੩ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
 ੪ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹੋਂ ਉੱਤਮ ਬਾਣੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਓਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
 ੫ ਦਾਸ ਸੱਚ ਸੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਏਥੇ ਓਥੇ ਸਭ ਥਾਂ, ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ।
 ੭ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੮ ਆਪ ਬਚਾ ਲਏ।
 ੯ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਣ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।
 ੧੦ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਤੂੰ ਜੋ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ; ਤੈਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸ਼੍ਰਾਸ-ਸ਼੍ਰਾਸ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੨ ਮਦਦਗਾਰ।
 ੧੩ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦਾ ਤੁਹਫਾ, ਦਾਤ ਭੀ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਦੀ ਪਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਜੋ ਦਾਸ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ('ਢੋਆ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ "ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਵਡਿਆਈ" ਹੈ ਜੋ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।)
 ੧੪ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ (ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ) ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ। ਰਮਾਣਾ=ਰਾਮ ਵਾਲਾ, ਰਾਮ ਦਾ।
 ੧੫ ਉਮੈਦਾਂ, ਆਸਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।
 ੧੬ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ।
 ੧੭ ਲੀਨ, ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੮ (ਹਰੀ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਹਰ ਵਕਤ ਹਰੀ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ; ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ (ਚਰਨਾਂ) ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਥੀ ਬਣ ਗਏ। ਠਗਉਰੀ=ਠਗਮੂਰੀ; ਓਹ ਨਸ਼ੀਲੀ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਠਗ ਲੋਕ ਧਨ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
 ੨੦ ਹਰੀ ਨੇ ਹੱਥ ਪਕੜ ਲਿਆ (ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ) ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਆਪ (ਸਾਨੂੰ) ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ; ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ, ਰਾਸ ਹੋ ਗਏ; ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ।
 ੨੧ ਨਿਮਰਤਾ ਸਾਡਾ ਗੁਰਜ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਖੰਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਹੋਣਾ ਹੈ; ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਮੱਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ=ਸਮਝੀ, ਸਮਝਾਈ।
 ੨੨ ਪਨਾਹ, ਆਸਰਾ।
 ੨੩ ਮੁਕਤੀ।
 ੨੪ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ, ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹਨ।
 ੨੫ ਹਰੀ ਦੀ ਉਸਤਤ।
 ੨੬ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
 ੨੭ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ।
 ੨੮ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼।
 ੨੯ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨ।

* ਓਹ ਫਲ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦੇਣ। (ਐਸੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

੧ਫਲ ਦਾਤੀ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਦੀਨੀ ੨ਵਿਰਲੈ ਕਿਨਹੀ ਜਾਤੀ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵਹ ੩ ਭਾਈ ॥ ਓਹ ਸਫਲ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੪ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੧੭ ॥ ੮੧ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧੇ ॥ ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਧੇ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ
 ਪੂਰੇ ॥ ੫ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਰਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੬ਸੰਤ
 ਅਸਥਾਨਿ ਬਸੇ ਸੁਖ ਸਹਜੇ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ
 ਪੂਰੇ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ੭ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥ ੮ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਵਖਾਣੀ ॥
 ੯ਨਿਰਮਲ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥ ੮੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੧੦ਭੂਖੇ
 ਖਾਵਤ ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ ॥ ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ੧੧ਅਪਨੇ
 ਕਾਜ ਕਉ ਕਿਉ ਅਲਕਾਈਐ ॥ ਜਿਤੁ ਸਿਮਰਨਿ ੧੨ਦਰਗਹ ਮੁਖੁ ਉਜਲ
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੩ਜਿਉ ਕਾਮੀ ਕਾਮਿ ਲੁਭਾਵੈ ॥
 ਤਿਉ ਹਰਿ ਦਾਸ ਹਰਿ ਜਸੁ ਭਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੪ਜਿਉ ਮਾਤਾ ਬਾਲਿ ਲਪਟਾਵੈ ॥
 ਤਿਉ ਗਿਆਨੀ ਨਾਮੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਵੈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਵੈ ॥ ੪ ॥ ੧੯ ॥ ੮੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੧੫ਸੁਖ ਸਾਂਦਿ ਘਰਿ
 ਆਇਆ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਮੁਖਿ ਛਾਇਆ ॥ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਪਹਿਰਾਇਆ ॥ ਬਿਨਸੇ
 ਦੁਖ ਸਬਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਸਾਚੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧੬ਜਿਨਿ ਅਚਰਜ ਸੋਭ
 ਬਣਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੭ਬੋਲੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਭਾਣੈ ॥ ਦਾਸੁ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਵਖਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਜਿਨਿ ਪੂਰੀ ਬਣਤ ੧੮ ਬਣਾਈ ॥ ੨ ॥
 ੨੦ ॥ ੮੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਰਿਦੈ ੧੯ ਧਿਆਏ ॥ ੨੦ਘਰਿ
 ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਆਏ ॥ ੨੧ਸੰਤੋਖੁ ਭਇਆ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਲੈ ਤਾਰੇ ॥
 ੧ ॥ ਸੰਤਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ॥ ੨੨ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਕੀ ਗਣਤ ਨ
 ਗਣਈ ਰਾਖੈ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਉਰਿ
 ਧਾਰੇ ੨੩ ॥ ਤਿਨਿ ਸਭੇ ਥੋਕ ੨੪ ਸਵਾਰੇ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ੨੫ਤੁਸਿ ਦੀਆ ॥ ਫਿਰਿ
 ਨਾਨਕ ਦੂਖੁ ਨ ਥੀਆ ੨੬ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥ ੮੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ
 ੨੭ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਈ
 ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ ੨੮ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੋ ਜਸੁ ਤੇਰਾ ਗਾਵੈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਤੂੰ ਭਾਰੋ ੨੯ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ਸੰਤਾਂ ਭਰਵਾਸਾ ੩੦ ਤੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ

- ੧ ਸਭ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
- ੨ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਬੁੱਝੀ ਹੈ।
- ੩ ਅਸੀਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
- ੪ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁਕਮ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ (ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਇਆ)।
- ੫ ਸਵਾਰੇ।
- ੬ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
- ੭ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੮ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਗਏ ਅਡੋਲ ਸੁਖ ਨਾਲ। 'ਸਹਜ ਸੁਖ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੯ ਹਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ।
- ੧੦ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ।
- ੧੧ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।
- ੧੨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਖਾਂਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਨਿਝੱਕ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਆਪਣੇ ਕੰਮ (ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ) ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਆਲਸ ਕਰੀਏ?
- ੧੪ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮੀ ਆਦਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।
- ੧੬ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨਾਲ (ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ) ਚੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਦਾਸ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਇਆ; ਨਿੰਦਕਾਂ, ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸੁਆਹ ਪਈ (ਹਾਰ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ)। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਾਇਆ, ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੧੮ ਜਿਸ ਨੇ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਸੋਹਣੀ (ਲੀਲਾ) ਬਣਾਈ ਹੈ।
- ੧੯ ਦਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੂਜਬ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਬਨਾਵਟ, ਰਚਨਾ।
- ੨੧ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੨੨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੨੩ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਔਗਣਾਂ (ਕਰਮਾਂ) ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਕਰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਖੇ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲਾ-ਗੁਪਾਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਕਰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ।
- ੨੫ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਕੰਮ।
- ੨੬ ਤੁਠ ਕੇ, ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੭ ਹੋਇਆ।
- ੨੮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿੱਚ।
- ੨੯ ਨਾਮ ਤੋਂ।
- ੩੦ ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ।
- ੩੧ ਭਰੋਸਾ, ਆਸਰਾ।

* ਵਡਾਲੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਸਰਣਾਈ ॥ ^੧ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੨ ॥ ੮੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^੨ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥ ਪਾਛੇ ਆਨਦੁ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤਾ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰਿ
 ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ^੩ਫਿਰਿ ਡੋਲਤ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ^੪ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਹਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭ
 ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਦਇਆਲਾ ॥ ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ^੫ ॥ ਅਚਰਜੁ^੬
 ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ੨੩ ॥ ੮੭ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਾਲਿ ਨਰਾਇਣੁ^੭ ਮੇਰੈ ॥ ਜਮਦੂਤੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇਰੈ ॥
 ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਚੁ ਸਾਖੈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ^੮ ਪੂਰੀ
 ਕੀਤੀ ॥ ^੯ਦੁਸਮਨ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰੇ ਸਗਲੇ ਦਾਸ ਕਉ ਸੁਮਤਿ ਦੀਤੀ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਸਗਲੇ ਬਾਨ ਵਸਾਏ ॥ ^{੧੦}ਸੁਖਿ ਸਾਂਦਿ ਫਿਰਿ ਆਏ ॥ ਨਾਨਕ
^{੧੦}ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਏ ॥ ਜਿਨਿ ਸਗਲੇ ਰੋਗ ਮਿਟਾਏ ॥ ੨ ॥ ੨੪ ॥ ੮੮ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਾਈਐ ॥
^{੧੧}ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਅਨੰਦਾ ਦੂਖੁ ਗਇਆ ^{੧੨}ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਪੀਵਹੁ ਭਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਨਾਮੋ ਆਰਾਧਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਰਨਾਈ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੋਈ ਪੂਰਨੁ ਭਾਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਨਾਮਿ ਰਹਾ ਲਿਵ^{੧੪} ਲਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੫ ॥
 ੮੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੫}ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਨ ਅਪੁਨੇ
 ਕੀ ਰਾਖੈ ॥ ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਹੋਤੁ ਜਗ ਭੀਤਰਿ^{੧੬} ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਰਸੁ ਚਾਖੈ ॥
 ੧ ॥ ^{੧੭}ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੇਰੀ ਓਟ ਗੁਸਾਈ ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਰਨਿ ਕਾ ਦਾਤਾ ਆਠ
 ਪਹਰ ਤੁਮ੍ ਧਿਆਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਭਜਨੁ^{੧੮} ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰਾ ਤਿਸੈ
 ਅੰਦੇਸਾ^{੧੯} ਨਾਹੀ ॥ ^{੨੦}ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਲਗੇ ਭਉ ਮਿਟਿਆ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਏ
 ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ^{੨੨} ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ
 ਦਿਲਾਸਾ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਜਿਣਿ ਘਰਿ ਆਏ ਸੋਭਾ ਸੇਤੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸਾ ॥ ੩ ॥
 ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਪੂਰੀ ਮਤਿ^{੨੫} ਜਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਕਾਮਾ ॥ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਲਾਗਿ
^{੨੬}ਤਰਿਓ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥ ੪ ॥ ੨੬ ॥ ੯੦ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਭਇਓ ਕਿਰਪਾਲੁ ^{੨੭}ਦੀਨ ਦੁਖਭੰਜਨੁ ^{੨੮}ਆਪੇ ਸਭ
 ਬਿਧਿ ਥਾਟੀ ॥ ^{੨੯}ਖਿਨ ਮਹਿ ਰਾਖਿ ਲੀਓ ਜਨੁ ਅਪੁਨਾ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਬੇੜੀ^{੩੦}
 ਕਾਟੀ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ^{੩੧}ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਸਦ ਧਿਆਈਐ ॥ ਸਗਲ ਕਲੇਸ^{੩੨}
 ਮਿਟਹਿ ਇਸੁ ਤਨ ਤੇ ^{੩੩}ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੪}ਜੀਅ ਜੰਤ

- ੧ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸੁਆਹ!
- ੨ ਆਗੇ ਪਾਛੇ, ਏਥੇ ਓਥੇ, ਸਭ ਥਾਂ।
- ੩ ਜੋ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ।
- ੪ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮਨ ਰੀਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਪੂਰ ਦੇਖਿਆ। ਨਿਰੰਤਰਿ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਲੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ)।
- ੫ ਪਾਲਣਾ।
- ੬ ਅਸਚਰਜ, ਅਜੀਬ।
- ੭ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ। ਹਰੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਏਸ ਲਈ ਜਮਰਾਜ ਦਾ ਨੌਕਰ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ (ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਬਚਾ ਲਏ। ਇਹ ਸਭ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਰ ਕੇ ਹੈ।
- ੮ ਪੂਰੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਬਖਸ਼ੀ।
- ੯ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ (ਪਾਪ) ਮਾਰ ਕੇ ਚੀਰ ਸੁੱਟੇ ਅਤੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਦਿੱਤੀ।
- ੧੦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ।
- ੧੧ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੇਟਨਾ=ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲਣਾ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ ਨਾਲ।
- ੧੩ (ਇਹ ਹਰਿ-ਰਸ) ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਗਾਹੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
- ੧੪ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਨਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਤੂੰ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੈ); ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂ।
- ੧੮ ਸਿਮਰਨ।
- ੧੯ [ਫ਼ਾ.] ਡਰ, ਫਿਕਰ।
- ੨੦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀ (ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ) ਲੱਗਿਆਂ ਸਭ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੧ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੨ ਬਹੁਤੇ।
- ੨੩ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਭਰੋਸਾ, ਤਸੱਲੀ।
- ੨੪ ਇੱਜ਼ਤ ਨੇਮ ਨਾਮੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।
- ੨੫ ਉਪਦੇਸ਼, ਸਿੱਖਿਆ।
- ੨੬ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ।
- ੨੭ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ।
- ੨੮ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਤਰੀਕੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ, ਸਾਰੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤੇ।
- ੨੯ ਛਿਨ ਵਿੱਚ, ਤੁਰਤ ਹੀ।
- ੩੦ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਜੰਜੀਰ, ਫਾਹੀ।
- ੩੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਕਰੀਏ।
- ੩੨ ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ।
- ੩੩ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਮੁਰਾਦ।
- ੩੪ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ।

* ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਘਰ ਆਏ। (ਵਡਾਲੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਆਉਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।)

^੧ਜਾ ਕੇ ਸਭਿ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਉਚਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਆ ^੨ਮੁਖ ਉਜਲ ਭਏ ਦਰਬਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੨੭ ॥ ੯੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਸਿਮਰਉ ਅਪੁਨਾ ਸਾਂਈ ^੩ ॥ ^੪ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ ਸਦ ਧਿਆਈ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ
 ਜਿਨਿ ਰਾਖੇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮ ਮਹਾਰਸ ਚਾਖੇ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਉਪਰਿ
 ਕੁਰਬਾਨੁ ^੪ ॥ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ^੫ਜੀਅ ਹੋਏ ਮਿਹਰਵਾਨ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨ ਸਰਨਾਈ ॥ ਜਿਨਿ ^੬ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥ ਸਗਲੇ
 ਦੂਖ ਮਿਟਾਈ ॥ ^੭ਸੁਖੁ ਭੁੰਚਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੮ ॥ ੯੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^੮ਸੁਨਹੁ ਬਿਨੰਤੀ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥ ਰਾਖੁ ਪੈਜ ਨਾਮ
 ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ^੯ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥
^{੧੦}ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਹਮ ਥਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਬੰਧਨ
 ਕਾਟਿ ਸਵਾਰੇ ॥ ਪਹਿਰਿ ਸਿਰਪਾਉ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮੇਲੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰੇ ॥
 ੨ ॥ ੨੯ ॥ ੯੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੨}ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਵਸਿ ਕਰਿ
 ਦੀਨੇ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ^{੧੩}ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਭਵ ਨਿਧਿ
 ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਨ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਗਲ ਸਵਾਰੇ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ ^{੧੪}ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਪੂਰਨ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਆਉ ਬੈਠੁ ਆਦਰੁ
 ਸਭ ਥਾਈ ਉਨ ਨ ਕਤਹੂੰ ਬਾਤਾ ॥ ਭਗਤਿ ਸਿਰਪਾਉ ਦੀਓ ਜਨ ਅਪੁਨੇ
 ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਜਾਤਾ ॥ ੨ ॥ ੩੦ ॥ ੯੪ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰੇ ਮਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਸ੍ਰਵਨ ^{੧੭}ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨੁ ਸੁਨਉ ਅਰੁ ਗਾਉ
 ਰਸਨਾ ਗੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ^{੧੮}ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ
 ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ^{੧੯}ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੦}ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਫੁਨਿ ਤੋਹਿ ਗ੍ਰਸਿ ਹੈ ਸਮਝਿ ਰਾਖਉ ਚੀਤਿ ॥ ਕਹੈ
 ਨਾਨਕੁ ਰਾਮੁਭਜਿ ਲੈ ਜਾਤੁ ਅਉਸਰੁ ਬੀਤ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੯ ॥ ^{੨੧}ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਰਹੀ ॥ ਨਾ ਹਰਿ ਭਜੇ ਨ ਤੀਰਥ ਸੇਵੇ ਚੋਟੀ
 ਕਾਲਿ ਗਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਦਾਰਾ ਮੀਤ ਪੂਤ ਰਥ ਸੰਪਤਿ ਧਨ ਪੂਰਨ
 ਸਭ ਮਹੀ ॥ ਅਵਰ ਸਗਲ ਮਿਥਿਆ ਏ ਜਾਨਉ ਭਜਨੁ ਰਾਮੁ ਕੋ ਸਹੀ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੩}ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥ ਨਾਨਕ

- ੧ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੇ ਸਭ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।
- ੨ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਏ।
- ੩ ਮਾਲਕ।
- ੪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਕਰਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ (ਮਦਦ ਕਰ ਕੇ) ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ; ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਆਦ ਚਖਿਆ।
- ੫ ਸਦਕੇ ਹਾਂ!
- ੬ ਸਭ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੫, ਨੋਟ ੨੦।
- ੭ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖੀ।
- ੮ ਹੋ ਮੇਰੇ ਭਾਈ! ਸੁਖ ਮਾਣੋ, ਭੋਗੋ। ਭੁੰਚਹੁ=ਖਾਓ।
- ੯ ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ! ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਤੇਰੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੋ ਸਭ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਵਾਲੇ! ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲੈ; ਭਾਵ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦਿਆਲੂ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਪਾਲ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈ।
- ੧੦ ਖਸਮ (ਮਾਲਕ) ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ। (ਮਾਲਕ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੇ ਔਗਣ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ।)
- ੧੧ ਭਾਵੇਂ ਬੁਰੇ ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕੁਝ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ (ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ) ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਫਾਹੇ ਕੱਟ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਵਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ (ਮਸ਼ਹੂਰ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ! ਪਹਾਰੇ=ਪਸਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੧, ਨੋਟ ੪੦।
- ੧੩ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਲਏ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾ ਲਿਆ (ਲੜ ਲਾ ਲਿਆ) ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

- ੧੪ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਪੱਖ ਕੀਤਾ (ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ) ਅਤੇ ਹਸਤੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
- ੧੫ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੧੬ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ 'ਆਓ ਬੈਠੋ' (ਜੀ ਆਇਆਂ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਏਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਦਾ ਪਰਤਾਪ (ਵਡਿਆਈ) ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੭ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਡਿਗੇ ਹੋਏ (ਪਾਪੀ) ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਧੋ=[ਮਾ-ਧਵ, ਮਾਇਆ (ਲਛਮੀ) ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਪਰਮੇਸ਼ਰ।
- ੧੯ ਬਿਆਲੂ=ਦਰਿੰਦਾ, ਫਾੜਨ ਵਾਲਾ ਜ਼ਾਲਮ ਜਾਨਵਰ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ, ਬਘਿਆੜ। ਡੋਲੈ=ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਮਿੱਤਰ! ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਦਰਿੰਦੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਹੀ (ਤੁਰਤ ਹੀ) ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਖਾ ਲਏਗਾ; ਇਹ ਸਮਝ ਲੈ, ਯਾਦ ਰੱਖ। ਏਸ ਲਈ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰ ਲੈ; ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ (ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ) ਨਾ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਮੌਤ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੋਦੀ ਫੜ ਲਈ। ਚੋਟੀ=ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਲੰਮੇ ਵਾਲ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਸਿਰ ਦੇ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ; ਬੋਦੀ।
- ੨੨ ਇਸਤਰੀ, ਦੋਸਤ, ਪੁੱਤਰ, ਗੱਡੀਆਂ, ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਪੂਰੀ ਧਰਤੀ। ਇਕ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਸੱਚੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ—ਜੋ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਥਿਆ (ਬੁਠਾ, ਫਾਨੀ) ਸਮਝੋ। ਸਹੀ [ਅਰਬੀ, ਸਹੀ=ਠੀਕ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇ] ਅਸਲ, ਠੀਕ, ਸਤਿ।
- ੨੩ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹਾਂ; ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ੧੨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ; ਮਾਇਆ-ਰਸ ਦੀ ਤੁਛਤਾ, ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਤਰਨ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ-ਭਜਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ।

ਕਹਤ ^੧ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੯ ॥ ^੨ਮਨ ਰੇ ਕਉਨੁ ਕੁਮਤਿ ਤੈ ਲੀਨੀ ॥ ਪਰ ਦਾਰਾ ਨਿੰਦਿਆ ਰਸ ਰਚਿਓ
 ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਨਹਿ ਕੀਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਮੁਕਤਿ ਪੰਥੁ ਜਾਨਿਓ ਤੈ ਨਾਹਨਿ
 ਧਨ ਜੋਰਨ ਕਉ ਧਾਇਆ ॥ ਅੰਤਿ ਸੰਗ ਕਾਹੂ ਨਹੀ ਦੀਨਾ ਬਿਰਥਾ ਆਪੁ
 ਬੰਧਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ^੪ਨ ਗੁਰ ਜਨੁ ਸੇਵਿਓ ਨਹ ਉਪਜਿਓ
 ਕਛੁ ਗਿਆਨਾ ॥ ^੫ਘਟ ਹੀ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਤੇਰੈ ਤੈ ਖੋਜਤ ਉਦਿਆਨਾ ॥
 ੨ ॥ ^੬ਬਹੁਤੁ ਜਨਮ ਭਰਮਤ ਤੈ ਹਾਰਿਓ ਅਸਥਿਰ ਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ ॥ ਮਾਨਸ
 ਦੇਹ ਪਾਇ ਪਦ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨਾਨਕ ਬਾਤ ਬਤਾਈ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੯ ॥ ^੭ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੋ ॥ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ* ਸੀ
 ਉਧਰੀ ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਉਰ ਧਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਅਟਲ ਭਇਓ ਧੁਆ
 ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਅਰੁ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ॥ ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਇਹ ਬਿਧਿ
 ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਤੈ ਕਾਹੇ ਬਿਸਰਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ^੯ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ
 ਗਜੜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥ ਮਹਮਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਲਉ ਬਰਨਉ ਰਾਮ ਕਹਤ
 ਬੰਧਨ ਤਿਹ ਤੂਟਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਅਜਾਮਲੁ ਧਾਪੀ ਜਗੁ ਜਾਨੇ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ
 ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਤੈ ਭੀ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਾ ॥ ੩ ॥
 ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ^{੧੧}ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉਨੁ ਉਪਾਉ ਕਰੈ ॥ ਜਾ ਤੇ ਭਗਤਿ
 ਰਾਮ ਕੀ ਪਾਵੈ ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸੁ ਹਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਕਉਨੁ ਕਰਮ ਬਿਦਿਆ
 ਕਹੁ ਕੈਸੀ ਧਰਮੁ ਕਉਨੁ ਫੁਨਿ ਕਰਈ ॥ ਕਉਨੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰੈ
 ਭਵ ਸਾਗਰ ਕਉ ਤਰਈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੩}ਕਲ ਮੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ^{੧੪}ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ
 ਜਾਹਿ ਜਪੈ ਗਤਿ ^{੧੫}ਪਾਵੈ ॥ ਅਉਰ ਧਰਮ ਤਾ ਕੈ ^{੧੬}ਸਮ ਨਾਹਨਿ ^{੧੭}ਇਹ
 ਬਿਧਿ ਬੇਦੁ ਬਤਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ^{੧੮}ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਰਹਤ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪੀ ਜਾ ਕਉ
 ਕਹਤ ਗੁਸਾਈ ॥ ਸੋ ਤੁਮ ਹੀ ਮਹਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਤਰਿ ਨਾਨਕ ਦਰਪਨਿ ਨਿਆਈ ॥
 ੩ ॥ ੫ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ^{੧੯}ਮਾਈ ਮੈ ਕਿਹਿ ਬਿਧਿ ਲਖਉ ਗੁਸਾਈ ॥
 ਮਹਾ ਮੋਹ ਅਗਿਆਨਿ ਤਿਮਰਿ ਮੋ ਮਨੁ ਰਹਿਓ ਉਰਝਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੦}ਸਗਲ ਜਨਮ ਭਰਮ ਹੀ ਭਰਮ ਖੋਇਓ ਨਹ ਅਸਥਿਰੁ ਮਤਿ ਪਾਈ ॥
 ਬਿਖਿਆਸਕਤ ਰਹਿਓ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਨਹ ਛੂਟੀ ਅਧਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧਸੰਗੁ
 ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਕੀਨਾ ਨਹ ਕੀਰਤਿ ^{੨੧}ਪ੍ਰਭ ਗਾਈ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ^{੨੨}ਮੈ ਨਾਹਿ
 ਕੋਉ ਗੁਨੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਰਨਾਈ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ^{੨੩}ਮਾਈ
 ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਬਸਿ ਨਾਹਿ ॥ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਿਖਿਅਨ ਕਉ ਧਾਵਤ ਕਿਹਿ

- ੧ ਹੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ; ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ?
- ੨ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਲਈ ਹੈ! ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ (ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ) ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
- ੩ ਮੁਕਤੀ (ਖਲਾਸੀ) ਦਾ ਰਸਤਾ ਤੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ; ਧਨ ਜੋੜਣ ਲਈ ਭੱਜਾ ਫਿਰਿਓਂ ਪਰ ਅੰਤ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਨਿਭੀ; ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਫਾਇਦਾ ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਾਇਆ।
- ੪ ਨਾ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।
- ੫ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ।
- ੬ ਬਹੁਤੇ ਜਨਮ ਤੂੰ ਭਟਕਦਾ-ਭਟਕਦਾ ਥੱਕ ਟੁੱਟਾ ਹੈਂ; ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੱਚੀ ਮੱਤ ਨਾ ਆਈ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਜੋ: ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ।
- ੭ ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਕੰਜਰੀ ਵਰਗੀ (ਪਾਪਣ) ਤਰ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਓ।
- ੮ ਜਿਸ ਦੇ ਭਜਨ ਨਾਲ ਧੂ ਅਟੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿਡਰਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ?
- ੯ ਹਾਥੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਤੁਰਤ ਤੰਦੂਏ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਦੱਸਾਂ? ਜੋ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਲੈਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਹੇ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਅਜਾਮਲ ਪਾਪੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ; ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ

- ਹੈ, ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਚਿੰਤਾ-ਮਣਿ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ, ਤੂੰ ਭੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। 'ਚਿੰਤਾ-ਮਨਿ' ਉਹ ਮਣੀ (ਰਤਨ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਮੰਗੋ, ਓਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੧੧ ਮਨੁੱਖ ਕੀ ਯਤਨ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ?
- ੧੨ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ, ਕਿਹੜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ, ਜਾ ਫੇਰ ਕਿਹੜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਰੀਏ, ਕਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਈਏ?
- ੧੩ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ।
- ੧੪ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਹਰੀ।
- ੧੫ ਮੁਕਤੀ।
- ੧੬ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ।
- ੧੭ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਦ ਭੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਅਲੱਗ, ਅਤੇ ਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹਰੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਅਕਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰਿ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ।
- ੧੯ ਹੇ ਮਾਤਾ! ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ? ਗੂੜ੍ਹੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਮਨ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭਟਕਣ ਵਿੱਚ ਅਜਾਈਂ ਗਈ ਅਤੇ ਅਟੱਲ (ਸੱਚੀ) ਮੱਤ ਨਾ ਪਾਈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨੀਚਪੁਣਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਬਿਖਿਆਸਕਤ=ਵਿਸ਼ਯ-ਆਸਕ੍ਰ, ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਾਇਣ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ।
- ੨੧ ਉਸਤਤੀ, ਜੱਸ।
- ੨੨ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੨੩ ਹੇ ਮਾਤਾ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ।

* [ਸੰ. ਗਣਿਕਾ, ਬਹੁਤ ਪਤੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਵੇਸਵਾ] ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਵੇਸਵਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੋਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਤਰ ਗਈ।

† ਧੂਹ [ਸੰ. ਧ੍ਵ], ਰਾਜਾ ਉੱਤਾਨਪਾਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੋ ਮਤੇਈ ਮਾਂ ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਾ ਤੇ ਅੰਤ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

‡ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਗੰਧਰਵ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਰੁਣ ਦੇ ਤਲਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੰਦੂਆ ਆਪਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ [Tentacles] ਵਿੱਚ ਪਕੜ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਰਾਮ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ।

§ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਨੋਜ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਾਰਾਇਣ' ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਨਾਰਾਇਣ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

੧ ਬਿਧਿ ਰੋਕਉ ਤਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਮਤ^੨ ਸੁਨਿ
 ੩ ਨਿਮਖ ਨ ਹੀਏ ਬਸਾਵੈ ॥ ੪ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਦਾਰਾ ਸਿਉ ਰਚਿਓ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ
 ਸਿਰਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਮਦਿ^੫ ਮਾਇਆ ਕੈ ਭਇਓ ਬਾਵਰੋ^੬ ਸੂਝਤ ਨਹ ਕਛੁ ਗਿਆਨਾ ॥
 ੭ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਬਸਤ ਨਿਰੰਜਨੁ ਤਾ ਕੋ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜਬ ਹੀ
 ਸਰਨਿ ਸਾਧ ਕੀ ਆਇਓ^੮ ਦੁਰਮਤਿ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ ॥ * ਤਬ ਨਾਨਕ ਚੇਤਿਓ
 ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਾਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ੯ ॥ ਰੇ ਨਰ
 ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ ਧਾਰਿ ॥ ਸਗਲ ਜਗਤੁ ਹੈ ਜੈਸੇ ਸੁਪਨਾ^{੧੦} ਬਿਨਸਤ ਲਗਤ
 ਨ ਬਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੧ ਬਾਰੂ ਭੀਤਿ ਬਨਾਈ^{੧੨} ਰਚਿ ਪਚਿ ਰਹਤ ਨਹੀ
 ੧੩ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹ ਸੁਖ ਮਾਇਆ ਕੇ^{੧੪} ਉਰਝਿਓ ਕਹਾ ਗਵਾਰ ॥
 ੧ ॥ ੧੫ ਅਜਹੂ ਸਮਝਿ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਾਹਿਨਿ ਭਜਿ ਲੇ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰਿ^{੧੬} ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ^{੧੭} ਨਿਜ ਮਤੁ ਸਾਧਨ ਕਉ ਭਾਖਿਓ ਤੋਹਿ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਇਹ ਜਗਿ^{੧੮} ਮੀਤੁ ਨ ਦੇਖਿਓ ਕੋਈ ॥ ਸਗਲ ਜਗਤੁ
 ੧੯ ਅਪਨੈ ਸੁਖਿ ਲਾਗਿਓ^{੨੦} ਦੁਖ ਮੈ ਸੰਗਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਾਰਾ^{੨੧}
 ਮੀਤ ਪੂਤ ਸਨਬੰਧੀ^{੨੨} ਸਗਰੇ ਧਨ ਸਿਉ ਲਾਗੇ ॥ ਜਬ ਹੀ ਨਿਰਧਨ^{੨੩} ਦੇਖਿਓ
 ਨਰ ਕਉ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿ ਸਭ ਭਾਗੇ ॥ ੧ ॥ ੨੪ ਕਹਉ ਕਹਾ ਯਿਆ ਮਨ ਬਉਰੇ
 ਕਉ ਇਨ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਇਓ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਸਕਲ ਭੈ ਭੰਜਨ ਜਸੁ ਤਾ ਕੋ
 ਬਿਸਰਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੨੫ ਸੁਆਨ ਪੂਛ ਜਿਉ ਭਇਓ ਨ ਸੁਧਉ ਬਹੁਤੁ ਜਤਨੁ ਮੈ
 ਕੀਨਉ ॥ ਨਾਨਕ ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਨਾਮੁ ਤੁਹਾਰਉ ਲੀਨਉ ॥ ੩ ॥
 ੯ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਮਨ ਰੇ ਗਹਿਓ^{੨੬} ਨ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ॥ ੨੭ ਕਹਾ ਭਇਓ
 ਜਉ ਮੂਭੁ ਮੁਡਾਇਓ ਭਗਵਉ ਕੀਨੋ ਭੇਸੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਚ ਛਾਡਿ ਕੈ
 ਝੂਠਹ ਲਾਗਿਓ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਬੁ^{੨੮} ਖੋਇਓ ॥ ੨੯ ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਉਦਰ ਨਿਜ
 ਪੋਖਿਓ ਪਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਭਜਨ ਕੀ ਗਤਿ^{੩੦} ਨਹੀ ਜਾਨੀ
 ੩੧ ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥ ੩੨ ਉਰਝਿ ਰਹਿਓ ਬਿਖਿਅਨ ਸੰਗਿ ਬਉਰਾ ਨਾਮੁ
 ਰਤਨੁ ਬਿਸਰਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਰਹਿਓ ਅਚੇਤੁ^{੩੩} ਨ ਚੇਤਿਓ ਗੋਬਿੰਦ^{੩੪} ਬਿਰਥਾ
 ੩੫ ਅਉਧ ਸਿਰਾਨੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਨਉ^{੩੬} ਭੂਲੇ ਸਦਾ ਪਰਾਨੀ ॥
 ੩ ॥ ੧੦ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ੩੭ ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥ ਸੁਖ
 ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੮ ਨਹ
 ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ
 ਨਿਆਰਉ ਨਾਹਿ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ੩੯ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਜਗ

- ੧ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ (ਮਨ ਨੂੰ) ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਾਂ?
 ੨ ਆਸ਼ਾ, ਉਪਦੇਸ਼।
 ੩ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ।
 ੪ ਪਰਾਏ ਧਨ ਅਤੇ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਨਿਸਫਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੫ ਮਸਤੀ, ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ।
 ੬ ਪਾਗਲ, ਸੁਦਾਈ।
 ੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਿਆ।
 ੮ ਸਾਰੀ ਭੈੜੀ ਮੌਤ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
 ੯ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਇਹ ਗੱਲ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਮੰਨ ਲੈ।
 ੧੦ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।
 ੧੧ ਰੇਤ ਦੀ ਕੰਧ।
 ੧੨ ਉਸਾਰ ਕੇ ਤੇ ਪੋਚ ਕੇ।
 ੧੩ ਚਾਰ ਦਿਨ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ।
 ੧੪ ਹੇ ਮੂਰਖ, ਏਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ?
 ੧੫ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਝ ਜਾ, ਕੁਝ ਵਿਗੜਿਆ ਨਹੀਂ।
 ੧੬ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ਦਾ।
 ੧੭ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਜੋ ਖਾਸ ਆਪਣਾ ਉਦੇਸ਼ (ਅਸੂਲ) ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉੱਚੀ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਜਗਤ ਵਿੱਚ।
 ੧੯ ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਪਰ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
 ੨੧ ਇਸਤਰੀ।
 ੨੨ ਸਾਰੇ ਧਨ ਕਰ ਕੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੨੩ ਧਨਹੀਨ, ਗਰੀਬ।
 ੨੪ ਇਸ ਪਾਗਲ ਮਨ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਏਹਨਾਂ (ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸਾਕਾਂ) ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਮੋਹ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ (ਮਦਦਗਾਰ), ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ

ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

- ੨੫ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਾਂਗ ਕਦੇ ਸਿੱਧਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ (ਦਇਆਲੂ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ) ਸੁਭਾ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲੈ; ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਲੈ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।
 ੨੬ ਪਕੜਿਆ ਭਾਵ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ।
 ੨੭ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੇਰਵੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਲਏ। (ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗਵੇ ਕਪੜੇ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।)
 ੨੮ ਨਿਸਫਲ, ਵਿਅਰਥ।
 ੨੯ ਛਲ ਧੋਖਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ।
 ੩੦ ਗਤੀ, ਜੁਗਤੀ।
 ੩੧ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕ ਗਿਆ, ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਿਆ।
 ੩੨ ਪਾਗਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋ ਰਿਹਾ; ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ।
 ੩੩ ਗਾਫਲ, ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ।
 ੩੪ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
 ੩੫ (ਅਜਾਈ) ਉਮਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੀ।
 ੩੬ ਮਨੁੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੩੭ (ਹਰੀ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ) ਜੋ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗ ਤੁਛ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
 ੩੮ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਨਾਲ ਉਸਤਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਰ ਯਾ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ।
 ੩੯ ਇੱਛਾ ਉਮੈਦ ਸਭ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।

* ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਮ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਕੱਟੀ ਗਈ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਿੰਤਾਮਣਿ=ਉਹ ਮਣੀ ਜਾਂ ਰਤਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੋ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ, ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ^੧ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ
 ਨਿਵਾਸਾ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ^੨ ਕਉ ਕੀਨੀ ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ
 ਪਛਾਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ^੩ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ ॥
 ੩ ॥ ੧੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ^੪ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ^੫ਅਪਨੇ
 ਸੁਖ ਸਿਉ ਹੀ ਜਗੁ ਫਾਂਧਿਓ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਖ
 ਮੈ ਆਨਿ^੬ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲਿ ਬੈਠਤ ^੭ਰਹਤ ਚਹੂ ਦਿਸਿ ਘੋਰੈ ॥ ^੮ਬਿਪਤਿ ਪਰੀ
 ਸਭ ਹੀ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿਤ ਕੋਊ ਨ ਆਵਤ ਨੇਰੈ ॥ ੧ ॥ ^੯ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ
 ਬਹੁਤੁ ਹਿਤੁ ਜਾ ਸਿਉ ਸਦਾ ਰਹਤ ਸੰਗ ਲਾਗੀ ॥ ਜਬ ਹੀ ਹੰਸ ਤਜੀ
 ਇਹ ਕਾਂਇਆ ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕਰਿ ਭਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਬਿਉਹਾਰੁ
 ਬਨਿਓ ਹੈ ਜਾ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਲਗਾਇਓ ॥ ਅੰਤ ਬਾਰ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ
 ਜੀ ਕੋਊ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਓ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ॥ ੧੩੯ ॥
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਚਉ ਤੁਕੀ* ^{੧੧}ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੨}ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁ ਨ ਪੂਜਉ ^{੧੩}ਮੜੈ ਮਸਾਣਿ ਨ ਜਾਈ ॥
^{੧੪}ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਾਚਿ ਨ ਪਰਘਰਿ ਜਾਵਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਾਮਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ^{੧੫}ਘਰ
 ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ ਸਹਜਿ ਰਤੇ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਦਾਨਾ
 ਆਪੇ ਬੀਨਾ ਤੂ ਦੇਵਹਿ ਮਤਿ ਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੬}ਮਨੁ ਬੈਰਾਗਿ ਰਤਉ ਬੈਰਾਗੀ
 ਸਬਦਿ ਮਨੁ ਬੋਧਿਆ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਬਾਣੀ ਸਾਚੇ
 ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਅਸੰਖ ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਹਿ ਬੈਰਾਗ
 ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ॥ ^{੧੮}ਹਿਰਦੈ ਸਬਦਿ ਸਦਾ ਭੈ ਰਚਿਆ ਗੁਰ
 ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ਏਕੋ ਚੇਤੈ ^{੧੯}ਮਨੁਆ ਨ ਡੋਲੈ ਧਾਵਤੁ ਵਰਜਿ ਰਹਾਵੈ ॥
 ਸਹਜੇ ਮਾਤਾ ^{੨੦}ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਸਾਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਮਨੁਆ
 ਪਉਣੁ ਬਿੰਦੁ ਸੁਖਵਾਸੀ ਨਾਮਿ ਵਸੈ ਸੁਖ ਭਾਈ ॥ ^{੨੨}ਜਿਹਬਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸੋਤ੍ਰ ਸਚਿ
 ਰਾਤੇ ਜਲਿ ਬੁਝੀ ਤੁਝਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਰਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ
 ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ਭਿਖਿਆ ਨਾਮਿ ਰਜੇ ਸੰਤੋਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਹਜਿ ਪੀਆਈ ॥ ੩ ॥
^{੨੩}ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚਿ ਬੈਰਾਗੁ ਨ ਹੋਵੀ ਜਬ ਲਗੁ ਦੂਜੀ ਰਾਈ ॥ ਸਭੁ ਜਗੁ
 ਤੇਰਾ ਤੂ ਏਕੋ ਦਾਤਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਈ ॥ ^{੨੪}ਮਨਮੁਖਿ ਜੰਤ ਦੁਖਿ ਸਦਾ
 ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ^{੨੫}ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ
 ਕਹਣੈ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ^{੨੬}ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਮਹਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ਤੀਨਿ ਭਵਣ
 ਪਤਿ ਨਾਮੰ ॥ ^{੨੭}ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਜੀਆ ਜਗਿ ਜੋਨੀ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ

- ੧ ਕਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੋਹ ਨਹੀਂ (ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ) ਸਕਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਮਨੁੱਖ।
- ੩ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਹੋ ਪਿਆਰੇ!
- ੫ ਜਗਤ ਆਪਣੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਆਪਣੇ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਹੀ ਲੋਕ ਸਾਕ ਮਿੱਤਰ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ); ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ (ਅਸਲ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਮਿੱਤਰ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੬ ਆ ਕੇ।
- ੭ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ (ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ) ਘੇਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਝੁਰਮਟ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਜਦੋਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਗ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੯ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਤਮਾ ਇਸ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ (ਮਨੁੱਖ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਭੂਤ ਭੂਤ ਕਹਿ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ('ਹੰਸ' ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਟਾ ਉੱਤਮ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਏਸ ਲਈ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹੰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।)
- ੧੦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ (ਸਿਲਸਲਾ) ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮੋਹ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੧੧ ਮੈਂ ਦੁਚਿੱਤਪਨ; ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ; ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਪੂਜਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਕਬਰਾਂ ਅਤੇ ਮਰਘਟਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। (ਕਈ ਮੂਰਖ ਕਬਰਾਂ ਤੇ ਮਸਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਭੀ ਦੁਚਿੱਤਪਨ ਹੈ।)
- ੧੩ ਮੈਂ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਪਰਾਏ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜਦਾ; ਮੇਰੀ ਭੁੱਖ ਨਾਮ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਸਲ ਘਰ (ਆਤਮ ਸਰੂਪ) ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਹੋ ਭਾਈ! ਸਾਡੇ ਮਨ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੋ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਤੂੰ ਦੋਂਦਾ ਹੈਂ ਓਹੀ ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਹੈ।
- ੧੫ ਮਨ ਵੈਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰਚ ਕੇ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਨ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਵੱਸ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਟਿਕ ਗਈ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੬ ਅਨਗਿਣਤ ਵੈਰਾਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹਨ 'ਵੈਰਾਗ, ਵੈਰਾਗ', ਪਰ ਅਸਲ ਬੈਰਾਗੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ।
- ੧੭ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਭੈ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਰਹੇ।
- ੧੮ ਮਨ ਭਟਕੇ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ ਦੌੜਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੇ।
- ੧੯ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤਾ ਰਹੇ।
- ੨੦ ਹਵਾ ਵਰਗਾ (ਚੰਚਲ) ਮਨ ਜੇਕਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਭੀ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿੰਦੂ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ।
- ੨੧ ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ, ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹੋ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਹੀ ਬੁਝਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਵੈਰਾਗੀ ਸਭ ਉਮੈਦਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਭਾਵ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਭਿੱਛਿਆ ਲੈ ਕੇ ਰੱਜਦਾ ਹੈ, ਸੰਤੋਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ (ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਵਾਲਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ (ਦੁਚਿੱਤਪਨ) ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿੰਨੇ ਤਕ ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਹੈ। ਦੂਜੀ-ਦੁਜੈਗੀ, ਦ੍ਰੈਤ।
- ੨੩ ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਸਦਾ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਵਡਿਆਈ ਦੋਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਹਰੀ ਪਾਰ, ਹਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ; ਮਨ ਬਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਚ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ; ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
- ੨੫ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਵਾਲਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸ਼ੈਲੀ ਵਸਤੂ, ਤਿੰਨਾਂ ਦੁਨੀਆਂ (ਅਕਾਸ਼, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਪਤਾਲ) ਦਾ ਮਾਲਕ-ਇਹ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹਨ।
- ੨੬ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ (ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਲਿਖੀ) ਰਜਾ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ; ਉਸੇ ਮੂਜਬ ਉਹ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ।

* ਅਸਲ ਵੈਰਾਗ ਕੀ ਹੈ? ਸਾਰੀਆਂ ਉਮੈਦਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ।

ਸਹਾਮੰ ॥ ^੧ਕਰਮ ਸੁਕਰਮ ਕਰਾਏ ਆਪੇ ਆਪੇ ^੨ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਮੰ ॥ ^੩ਮਨਿ ਮੁਖਿ
 ਜੂਠਿ ਲਹੈ ਭੈ ਮਾਨੰ ਆਪੇ ਗਿਆਨੁ ਅਗਾਮੰ ॥ ੫ ॥ ਜਿਨ ਚਾਖਿਆ ਸੇਈ ਸਾਦੁ^੪
 ਜਾਣਨਿ ^੫ਜਿਉ ਗੁੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ ॥ ^੬ਅਕਥੈ ਕਾ ਕਿਆ ਕਥੀਐ ਭਾਈ ਚਾਲਉ
 ਸਦਾ ਰਜਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਮੇਲੇ ਤਾ ਮਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਗੁਰੇ^੭ ਮਤਿ ਨ ਕਾਈ ॥
 ਜਿਉ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਾਲਹ ਭਾਈ ਹੋਰ ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੇ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ੬ ॥ ਇਕਿ
^੮ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ਇਕਿ ^੯ਭਗਤੀ ਰਾਤੇ ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ਜਿਤੁ ਤੁਧੁ ਲਾਏ
 ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਤੂ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ^{੧੦}ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ
 ਅਪਣਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੀ ^{੧੧}ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਗਗਨੰਤਰਿ^{੧੨} ਵਾਸਿਆ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਿਆ ਗੁਣ ਮਹਿ
 ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੰ ॥ ^{੧੩}ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਕਹੈ ਕਹਾਵੈ ਤਤੋ ਤਤੁ ਵਖਾਨੰ ॥
^{੧੪}ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨੰ ॥ ਪੂਰਾ
 ਬੈਰਾਗੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਗੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮਾਨੰ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੧* ਤਿਤੁਕੀ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ ਭਾਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੰਧਕਾਰੀ ॥
 ਪਾਪਿ ਪੁੰਨਿ ਜਗੁ ਜਾਇਆ ਭਾਈ ਬਿਨਸੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਇਹ ਮਾਇਆ
 ਜਗਿ ਮੋਹਣੀ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਭੇ ਵੇਕਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੭}ਸੁਣਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਮਾ ਕਾਰੀ ॥
 ਜਿਤੁ ਕਰਮਿ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ਸੁ ਆਤਮ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸਤੁ
 ਬੇਦੁ ^{੧੮}ਬਕੈ ਖੜੋ ਭਾਈ ^{੧੯}ਕਰਮ ਕਰਹੁ ਸੰਸਾਰੀ ॥ ਪਾਖੰਡਿ ^{੨੦}ਮੈਲੁ ਨ ਚੁਕਈ^{੨੧}
 ਭਾਈ ^{੨੨}ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਵਿਕਾਰੀ ॥ ^{੨੩}ਇਨ ਬਿਧਿ ਡੂਬੀ ਮਾਕੁਰੀ ਭਾਈ ਉਂਡੀ
 ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਦੁਰਮਤਿ ਘਣੀ ਵਿਗੂਤੀ ਭਾਈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ॥
 ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ਬਿਨੁ ਨਾਮੈ ਭਰਮੁ^{੨੫} ਨ ਜਾਈ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਭਾਈ ^{੨੬}ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਰਹਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੭}ਸਾਚੁ
 ਸਹਜੁ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ^{੨੮}ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਚਿ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ
 ਬੂਝੈ ਭਾਈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਗੁ^{੨੯} ਨ ਪਾਈ ॥ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ^{੩੦}ਕਿ ਕਰਮ
 ਕਮਾਵੈ ਭਾਈ ਕੁੜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ^{੩੧} ਖਾਈ ॥ ੪ ॥ ਪੰਡਿਤ ^{੩੨}ਦਹੀ ਵਿਲੋਈਐ
 ਭਾਈ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਤਬੁ^{੩੩} ॥ ^{੩੪}ਜਲੁ ਮਥੀਐ ਜਲੁ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ ਇਹੁ ਜਗੁ
 ਏਹਾ ਵਥੁ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ^{੩੫}ਭਰਮਿ ਵਿਗੂਚੀਐ ਭਾਈ ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਉ ਅਲਖੁ ॥
 ੫ ॥ ^{੩੬}ਇਹੁ ਜਗੁ ਤਾਗੋ ਸੂਤ ਕੋ ਭਾਈ ਦਹ ਦਿਸ ਬਾਧੋ ਮਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ
 ਗਾਠਿ ਨ ਛੂਟਈ ਭਾਈ ਥਾਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮਿ^{੩੭} ਭੁਲਾਇਆ
 ਭਾਈ ^{੩੮}ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਭਉ^{੩੯}

- ੧ (ਮਾਮੂਲੀ, ਸਧਾਰਨ) ਕੰਮ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕੰਮ, ਸਭ ਕੰਮ।
- ੨ ਭਗਤੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਹਰੀ ਦਾ ਭੈ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜੂਠ ਲੱਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹਰੀ ਆਪੇ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਸੁਆਦ (ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਗਿਆਨ ਦਾ)।
- ੫ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਾਈ ਖਾ ਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਚੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਆਦ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
- ੬ ਨਾ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ? ਏਸ ਲਈ ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚਲੀਏ।
- ੭ ਗੁਰੂ-ਹੀਨ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ।
- ੮ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੧੦ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੋਵੇ; ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੧੨ ਗਗਨ (ਅਕਾਸ਼, ਦਸਮ ਦੁਆਰ, ਆਤਮ ਮੰਡਲ) ਵਿੱਚ। ਉਹ ਵੈਰਾਗੀ (ਉਸ ਦਾ ਮਨ) ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ; ਆਪ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਅਸਲ ਸੱਚ (ਨਿਰਾ ਸੱਚ) ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਡੂੰਘਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਹੈ; ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਰਹਾਉ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਦ ਹਨ।
- ੧੬ ਉਮੈਦ ਅਤੇ ਇੱਛਿਆ ਬੰਧਨ (ਫਾਹੇ) ਪਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ; ਕਰਮ ਧਰਮ ਪੂਜਾ-ਪਾਠ, ਬੁਤ, ਤੀਰਥ-ਯਾਤਰਾ ਸਭ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ)। ਪਾਪਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਜੰਮਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਕੁਝ ਪਾਪ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੁੰਨ ਰਲੇ-ਮਿਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤਕ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਇਆ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ

- (ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਕੀਤੇ) ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਖਰਾਬੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਹੋ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਸੁਣ! ਜਿਸ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰਮ ਆਤਮਕ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਤੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ, ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।
- ੧੯ ਪਰ ਕੰਮ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਜੀਵਨ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਪਖੰਡ ਨਾਲ, ਦਿਖਾਵੇ, ਧੋਖੇ ਨਾਲ।
- ੨੧ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ।
- ੨੨ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ।
- ੨੩ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੱਕੜੀ ਉਲਟੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਰਹਿ ਕੇ (ਜਾਲਾ ਤਣ ਕੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪ ਫਸ ਕੇ) ਮਰਦੀ ਹੈ। (ਤੂੰ ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਲੇ ਝੂਠੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਪਾਪ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈਂ)।
- ੨੪ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਿ੍ਸ਼ਟੀ ਖੁਆਰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਹ ਭਾਵ (ਮਾਇਆ ਮੋਹ) ਨਾਲ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਈ।
- ੨੫ ਮਨ ਦਾ ਭਟਕਣਾ, ਅਗਿਆਨ।
- ੨੬ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਮੁਕ ਜਾਏ।
- ੨੭ ਸੱਚਾ, ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵਨ।
- ੨੮ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਰਸਤਾ।
- ੩੦ ਉਹ ਹੀ ਕਰਮ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ।
- ੩੧ ਜ਼ਹਿਰ।
- ੩੨ ਦਹੀਂ ਰਿੜਕੀਏ।
- ੩੩ ਤਤੁ, ਅਸਲ ਚੀਜ਼, ਮੱਖਣ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੮, ਨੋਟ ੧੨।
- ੩੪ ਪਾਣੀ ਰਿੜਕਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਹੈ।
- ੩੫ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਖੁਆਰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਲੱਖ ਦੇਵ (ਨਾ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ) ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੩੬ ਇਹ ਜਗਤ ਸੂਤ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਾਂਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਾਇਆ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੰਢਾਂ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ। ਮਨੁੱਖ ਕਰਮ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਥੱਕ ਚੁਕੇ ਹਨ।
- ੩੭ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ।
- ੩੮ ਕੁਝ ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅਕਹਿ ਹਾਲਤ ਹੈ।
- ੩੯ ਹਰੀ ਦਾ ਡਰ।

* ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਾਲੇ ਕਰਮ-ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਵਾ-ਗੋਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਸਰਬ-ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਮਨਿ ਵਸੈ ਭਾਈ ^੧ਭੈ ਮਰਣਾ ਸਚੁ ਲੇਖੁ ॥ ^੨ਮਜਨੁ ਦਾਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਭਾਈ
 ਦਰਗਹ ਨਾਮੁ ਵਿਸੇਖੁ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਕਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਭਾਈ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਚੂਕਾ ਭੇਖੁ ॥ ੭ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ^੩ਹਾਟੁ ਸਰਾਫ ਕੋ ਭਾਈ ਵਖਰੁ^੪ ਨਾਮੁ
 ਅਪਾਰੁ ॥ ^੫ਇਹੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੀ ਸੋ ਦ੍ਰਿੜੈ ਭਾਈ ਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥
^੬ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਭਾਈ ਮੇਲਿ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ
 ੧* ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਪਿਆਰੇ ^੭ਤਿਨ੍ ਕੇ ਸਾਥ ਤਰੇ ॥ ^੮ਤਿਨ੍
 ਠਾਕ ਨ ਪਾਈਐ ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਨ ਹਰੇ ॥ ਬੂਡੇ ਭਾਰੇ ਭੈ ਬਿਨਾ ਪਿਆਰੇ
 ਤਾਰੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ੧ ॥ ^੯ਭੀ ਤੂਹੈ ਸਾਲਾਹਣਾ ਪਿਆਰੇ ਭੀ ਤੇਰੀ ਸਾਲਾਹ ॥
 ਵਿਣੁ ਬੋਹਿਥ ਭੈ ਡੁਬੀਐ ਪਿਆਰੇ ਕੰਧੀ ਪਾਇ ਕਹਾਹ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੦}ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਣਾ ਪਿਆਰੇ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਾਲਾਹਨਿ
 ਸੇ ਭਲੇ ਪਿਆਰੇ ^{੧੧}ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਰੰਗੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜੇ ਮਿਲੈ
 ਪਿਆਰੇ ^{੧੨}ਰਸੁ ਲੈ ਤਤੁ ਵਿਲੋਇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਪਤਿ ਪਰਵਾਨਾ ਸਾਚ ਕਾ ਪਿਆਰੇ
 ਨਾਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਆਇਆ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਵਣਾ ਪਿਆਰੇ ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ
 ਪਛਾਣੁ ॥ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੀਐ ਪਿਆਰੇ ਸਾਚੇ ਸਾਚਾ ਤਾਣੁ ॥ ੩ ॥
^{੧੪}ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਮਿਆ ਪਿਆਰੇ ਹੁਕਮੈ ਉਦਰ ਮਝਾਰਿ ॥ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ
 ਜੰਮਿਆ ਪਿਆਰੇ ਉਧਉ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਗਹ ਜਾਣੀਐ
 ਪਿਆਰੇ ਚਲੈ ਕਾਰਜ ਸਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਪਿਆਰੇ ^{੧੫}ਹੁਕਮੇ
 ਜਾਦੋ ਜਾਇ ॥ ਹੁਕਮੇ ^{੧੬}ਬੰਨ੍ ਚਲਾਈਐ ਪਿਆਰੇ ਮਨਮੁਖਿ ^{੧੭}ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥
^{੧੮}ਹੁਕਮੇ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ ਪਿਆਰੇ ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ ਜਾਇ ॥ ੫ ॥ ਹੁਕਮੇ
^{੧੯}ਗਣਤ ਗਣਾਈਐ ਪਿਆਰੇ ^{੨੦}ਹੁਕਮੇ ਹਉਮੈ ਦੋਇ ॥ ਹੁਕਮੇ ^{੨੧}ਭਵੈ ਭਵਾਈਐ
 ਪਿਆਰੇ ^{੨੨}ਅਵਗਣਿ ਮੁਠੀ ਰੋਇ ॥ ^{੨੩}ਹੁਕਮੁ ਸਿਵਾਪੈ ਸਾਹ ਕਾ ਪਿਆਰੇ ਸਚੁ
 ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਹੋਇ ॥ ੬ ॥ ^{੨੪}ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਆਖੀਐ ਪਿਆਰੇ ਕਿਉ
 ਸੁਣੀਐ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸੋ ^{੨੫}ਸਾਲਾਹਿਆ ਪਿਆਰੇ ਹਉ ਤਿਨ੍ ਬਲਿਹਾਰੈ^{੨੬}
 ਜਾਉ ॥ ^{੨੭}ਨਾਉ ਮਿਲੈ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਪਿਆਰੇ ਨਦਰੀ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ ॥ ੭ ॥
^{੨੮}ਕਾਇਆ ਕਾਰਾਦੁ ਜੇ ਥੀਐ ਪਿਆਰੇ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ ਧਾਰਿ ॥ ਲਲਤਾ
 ਲੇਖਣਿ ਸਚ ਕੀ ਪਿਆਰੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਲਿਖਹੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਧਨੁ ਲੇਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ
 ਪਿਆਰੇ ਸਾਚੁ ਲਿਖੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਪਹਿਲਾ
 ਦੁਤਕੀ^{੨੯} ॥ ^{੩੦}ਤੂ ਗੁਣਦਾਤੋ ਨਿਰਮਲੋ ਭਾਈ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ॥
 ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ਨਿਰਗੁਣੇ ਭਾਈ ਤੁਝ ਹੀ ਤੇ ਗੁਣੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ

- ੧ ਭੈ ਦੁਆਰਾ ਆਪਾ ਭਾਵ ਦਾ ਮਰਨਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਲੇਖ ਹੈ (ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ)।
- ੨ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦਾਨ ਤੇ ਨੇਕ ਕਰਮ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਵਧੀਆ ਵਸਤੂ ਨਾਮ ਮਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਉਹ (ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ) ਕੁੰਡਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ ਹੈ; ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਪਖੰਡ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੩ ਸਰਾਫ਼ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੈ।
- ੪ ਸੌਦਾ।
- ੫ ਇਸ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ।
- ੮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਹਰੀ (ਮਿੱਠੀ) ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ) ਭਾਰੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਓਹ ਡੁੱਬ ਗਏ, ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦੇਵੇ।
- ੯ ਫੇਰ ਵੀ (ਮੁੜ-ਮੁੜ, ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ) ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਡਰਾਉਣੇ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੀਦਾ ਹੈ; ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੦ ਸਲਾਹੁਣ-ਯੋਗ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਨਾਮ-ਰਸ ਲੈ ਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਰਿੜਕੀਏ।
- ੧੩ ਸੱਚਾ ਪਰਵਾਨਾ ਪਤਿ (ਸੱਚੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਸੁਰਖਰੂਈ) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਉੱਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਸੱਚਾ ਪਰਵਾਨਾ ਲਿੱਖ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣੋ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁਕਮ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ; ਉਸ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਬਲ ਹੈ।
- ੧੪ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ

- ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਉਲਟਾ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਜੰਮਿਆ। (ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ) ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ (ਜਨਮ) ਸਵਾਰ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੫ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
  - ੧੬ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਧਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
  - ੧੭ ਸਜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
  - ੧੮ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਿਰੋਪਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
  - ੧੯ ਮਨੁੱਖ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।)
  - ੨੦ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
  - ੨੧ (ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ) ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
  - ੨੨ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹੀ ਹੋਈ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਰੋਂਦੀ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
  - ੨੩ ਜੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
  - ੨੪ ਨਾਮ ਆਖਣ ਵਿੱਚ ਔਖਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੋ ਪਿਆਰੇ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਸੁਣੀਏ?
  - ੨੫ ਉਹ ਨਾਮ।
  - ੨੬ ਕੁਰਬਾਨ।
  - ੨੭ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੱਜ ਜਾਵਾਂ; ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੇਲੇ ਤਾਂ ਮਿਲਾਂ।
  - ੨੮ ਜੇ ਸਰੀਰ ਕਾਗਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਵਾਤ ਪਾਰ ਲਈਏ, ਸਮਝ ਲਈਏ; ਜੀਭ ਸੱਚ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਕਲਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਲਿਖੋ। ਧੰਨ ਉਹ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਸੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
  - ੨੯ ਇਹ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।
  - ੩੦ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਗੁਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈਂ ਪਰ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ। (ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਮਨੁ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਮਲੁ' ਹੈ।) ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਗੁਣਹੀਣ ਹਾਂ; ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਓਹ (ਚੰਗੇ) ਗੁਣ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।

* ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਦਾ ਤੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 † ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਲਖ ਹਰੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਰੂਪ ਕਰਮਾਂ (ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ, ਨਿਰੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਲਈ ਬਿਰਹਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

^੧ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਤੂ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਵੇਖੁ ॥ ਹਉ ਪਾਪੀ ਪਾਖੰਡੀਆ ਭਾਈ ਮਨਿ ਤਨਿ
 ਨਾਮ ਵਿਸੇਖੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਮੋਹਿਆ ਭਾਈ ^੨ਚਤੁਰਾਈ
 ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ਚਿਤ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਸਚਿ ^੩ਵਸੈ ਭਾਈ ^੪ਜੇ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਸਮੋਇ ॥
 ੨ ॥ ਰੂੜੋ ^੫ਰੂੜੋ ਆਖੀਐ ਭਾਈ ਰੂੜੋ ^੬ਲਾਲ ਚਲੂਲੁ ॥ ^੭ਜੇ ਮਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ
 ਬੈਰਾਗੀਐ ਭਾਈ ਦਰਿ ਘਰਿ ਸਾਚੁ ਅਭੂਲੁ ॥ ੩ ॥ ^੮ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸਿ ਤੂ
 ਭਾਈ ^੯ਘਰਿ ਘਰਿ ਤੂ ਗੁਣ ਗਿਆਨੁ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਭਾਈ
^{੧੦}ਚੂਕਾ ਮਨਹੁ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ੪ ॥ ^{੧੧}ਜਲਿ ਮਲਿ ਕਾਇਆ ਮਾਜੀਐ ਭਾਈ ਭੀ
 ਮੈਲਾ ਤਨੁ ਹੋਇ ॥ ਗਿਆਨਿ ਮਹਾ ਰਸਿ ਨਾਈਐ ਭਾਈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਹੋਇ ॥ ੫ ॥ ^{੧੨}ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ^{੧੩}ਕਿਆ ਦੇਹਿ ॥
^{੧੪}ਪਾਹਣੁ ਨੀਰਿ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਬੁਡਹਿ ਤੇਹਿ ॥ ੬ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ
^{੧੫}ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਭਾਈ ਜਗੁ ਬੁਡੈ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ^{੧੬}ਹਾਥਿ
 ਵਡਾਈਆ ਭਾਈ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥ ੭ ॥ ^{੧੭}ਬਈਅਰਿ ਬੋਲੈ ਮੀਠੁਲੀ ਭਾਈ
 ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਪਿਰ ਭਾਇ ॥ ਬਿਰਹੈ ਬੇਧੀ ਸਚਿ ਵਸੀ ਭਾਈ ਅਧਿਕ ਰਹੀ ਹਰਿ
 ਨਾਇ ॥ ੮ ॥ ^{੧੮}ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਗੁਰ ਤੇ ਬੁਝੈ ਸੁਜਾਨੁ ॥ ਜੋ
 ਬੀਧੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਭਾਈ ਸਬਦੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਨੁ ॥ ੯ ॥ ਈਧਨੁ ਅਧਿਕ ਸਕੇਲੀਐ ^{੧੯}
 ਭਾਈ ਪਾਵਕੁ ਰੰਚਕ ਪਾਇ ॥ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸੈ ਭਾਈ ਨਾਨਕ ਮਿਲਣੁ
 ਸੁਭਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ੪ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ਤਿਤੁਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਭਗਤਾ ਦੀ ਸਦਾ ਤੂ ਰਖਦਾ ^{੨੦}ਹਰਿ ਜੀਉ ਧੁਰਿ ^{੨੧}ਤੂ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥
^{੨੨}ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਨ ਤੁਧੁ ਰਾਖਿ ਲਏ ਹਰਿ ਜੀਉ ^{੨੩}ਹਰਣਾਖਸੁ ਮਾਰਿ ਪਚਾਇਆ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਾ ਨੋ ਪਰਤੀਤਿ ^{੨੪}ਹੈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਮਨਮੁਖ ^{੨੫}ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਜੀ ਏਹ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਭਗਤਾ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੁ ਤੂ ਸੁਆਮੀ ਭਗਤ
 ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਗਤਾ ਨੋ ^{੨੬}ਜਮੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕਾਲੁ ^{੨੭}ਨ ਨੇੜੈ
 ਜਾਈ ॥ ਕੇਵਲ ^{੨੮}ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਨਾਮੇ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਪਾਈ ॥ ^{੨੯}ਰਿਧਿ
 ਸਿਧਿ ਸਭ ਭਗਤਾ ਚਰਣੀ ਲਾਗੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ੨ ॥ ਮਨਮੁਖਾ
 ਨੋ ਪਰਤੀਤਿ ^{੩੦}ਨ ਆਵੀ ^{੩੧}ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਸੁਆਉ ॥ ^{੩੨}ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦੈ ਸਬਦੁ
 ਨ ਭੇਦਿਓ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨ ਲਾਗਾ ਭਾਉ ॥ ਕੂੜ ਕਪਟ ਪਾਜੁ ਲਹਿ ਜਾਸੀ

- ੧ - ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ (ਸੰਭਾਲਨਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ)। ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਪਖੰਡੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ (ਵਸਾ ਦੇ)।
- ੨ ਮਨ ਚਲਾਕੀ (ਸਿਆਣਪ) ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਿ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਸੱਚੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਠੀਕ ਠੀਕ।
- ੪ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ (ਉਪਦੇਸ਼) ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਵੇ।
- ੫ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣਾ।
- ੬ ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਾਲ। ਚਲੂਲੁ [ਫਾ: ਚੂੰ-ਲਾਲਾ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਵਰਗਾ] ਲਾਲ।
- ੭ ਜੇ ਮਨ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਮਹਲ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਤੇ ਭੁੱਲ-ਗਹਿਤ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤੇ।
- ੯ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈਂ।
- ੧੦ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੧ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਧੋਈਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਮੈਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਸ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਾਈਏ ਤਾਂ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ।
- ੧੩ ਕੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
- ੧੪ ਪੱਥਰ (ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ) ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਧੋਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਡੁਬ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਤਾਰਨਾ ਹੋਇਆ!
- ੧੫ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
- ੧੬ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ ਦੇ।
- ੧੭ ਬਾਂਗਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ (ਅਸੱਭਯ ਪ੍ਰਾਣੀ) ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਤੀ-ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਵਿੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

- ੧੮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਆਖਦਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੩, ਫੁਟ ਨੋਟ੬), ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਤਰ ਗਏ; ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੱਚੀ ਮੋਹਰ ਲਗਦੀ ਹੈ।
- ੧੯ ਸੰਕਲਤ ਕਰੀਏ, ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਣ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਰਤਾ ਭਰ ਅੱਗ ਪਾ ਦੇਈਏ (ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੜੀ ਛਿਨ ਭਰ ਜੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸੇ (ਤਾਂ ਪਾਪ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਪੱਤ, ਇੱਜਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ।
- ੨੧ ਧੁਰ ਤੋਂ, ਆਦ ਤੋਂ।
- ੨੨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਵਰਗੇ ਭਗਤ।
- ੨੩ ਹਰਨਾਮਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੦੧, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੪ ਸਿਦਕ, ਯਕੀਨ।
- ੨੫ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੬ ਮੌਤ ਤਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜੋਹਣਾ=ਮਾਰਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ, ਤਾੜਨਾ।
- ੨੭ ਮੌਤ; ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ।
- ੨੮ ਸਿਰਫ, ਨਿਰੋਲ।
- ੨੯ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾ ਕਰ ਕੇ ਕਰਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ੬।
- ੩੦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
- ੩੧ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲੋਭ ਦੀ ਗਰਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਉ=ਸੁਆਰਥ, ਗਰਜ਼, ਮਤਲਬ।
- ੩੨ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਝੂਠ ਪਖੰਡ ਦਾ ਮੁਲੰਮਾ, ਪਰਦਾ ਉਤਰ ਜਾਏਗਾ।

* ਭਗਤਾਂ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਭਗਤੀ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

^੧ਮਨਮੁਖ ਫੀਕਾ ਅਲਾਉ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤਾ ਵਿਚਿ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ^੨ ਪ੍ਰਭ ਜੀ
^੩ਭਗਤੀ ਹੂ ਤੂ ਜਾਤਾ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸਭ ਲੋਕ^੪ ਹੈ ਤੇਰੀ ਤੂ ਏਕੋ ਪੁਰਖੁ
 ਬਿਧਾਤਾ^੫ ॥ ^੬ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਣੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥
 ੪ ॥ ^੭ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥
^੮ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਸਦਾ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ^੯ਓਨਾ ਕੀ
 ਰੀਸ ਕਰੇ ਸੁ ਵਿਗੁਚੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਰਖਵਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਸੇਵੇ ਕਿਨੈ ^{੧੦}ਨ ਪਾਇਆ ਮਨਮੁਖਿ ^{੧੧}ਭਉਕਿ ਮੁਏ ਬਿਲਲਾਈ ॥ ^{੧੨}ਆਵਹਿ
 ਜਾਵਹਿ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਮਹਿ ਦੁਖਿ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੩} ਹੋਵੈ ਸੁ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵੈ ਸਹਜੇ^{੧੪} ਸਾਚਿ ਸਮਾਈ ॥ ੬ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਜਨਮੁ^{੧੫}
 ਨ ਛੋਡੈ ਜੇ ਅਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਧਿਕਾਈ^{੧੬} ॥ ਵੇਦ ਪੜਹਿ^{੧੭} ਤੈ ਵਾਦ
 ਵਖਾਣਹਿ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਚੀ ਜਿਸੁ ਬਾਣੀ
^{੧੮}ਭਜਿ ਛੂਟਹਿ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥ ੭ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੇ ਦਰਿ^{੧੯}
 ਸਾਚੇ ਦਰਿ ਸਾਚੈ ਸਚਿਆਰਾ ॥ ^{੨੦}ਓਨਾ ਦੀ ਸੋਭਾ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਹੋਈ ਕੋਇ ਨ
 ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ^{੨੧} ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰਿ
 ਧਾਰਾ^{੨੨} ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩ ਦੁਤੁਕੀ* ॥ ^{੨੩}ਨਿਗੁਣਿਆ ਨੋ ਆਪੇ
 ਬਖਸਿ ਲਏ ਭਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਉਤਮ
 ਹੈ ਭਾਈ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ॥
 ਗੁਣਗੀਣ ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ^{੨੪} ਭਾਈ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ^{੨੫}ਲਏ ਰਲਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕਉਣ ਕਉਣ ਅਪਰਾਧੀ ਬਖਸਿਅਨੁ ਪਿਆਰੇ ^{੨੬}ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥
^{੨੭}ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿਅਨੁ ਭਾਈ ^{੨੮}ਸਤਿਗੁਰ ਬੇੜੈ ਚਾੜ ॥ ੨ ॥ ^{੨੯}ਮਨੂਰੈ
 ਤੇ ਕੰਚਨ ਭਏ ਭਾਈ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਆਪੁ^{੩੦} ਛੋਡਿ ਨਾਉ ਮਨਿ
 ਵਸਿਆ ਭਾਈ ^{੩੧}ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੩੨}ਹਉ ਵਾਰੀ ਹਉ ਵਾਰਣੈ
 ਭਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ^{੩੩} ਜਿਨਿ ਦਿਤਾ
 ਭਾਈ ^{੩੪}ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਉ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸਹਜੁ ਨ ਉਪਜੈ ਭਾਈ
 ਪੂਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਦਾ ਕਰਿ ਭਾਈ ਵਿਚਹੁ
 ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਭਉ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ^{੩੫}ਭਉ ਕਰਣੀ ਸਚੁ ਸਾਰੁ ॥
 ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ^{੩੬} ਪਾਈਐ ਭਾਈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ^{੩੭} ॥ ੬ ॥ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਹਿ ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਤਿਨ ਕੈ ^{੩੮}ਹਉ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ॥ ^{੩੯}ਜਨਮੁ ਸਵਾਰੀ
 ਆਪਣਾ ਭਾਈ ਕੁਲੁ ਭੀ ਲਈ ਬਖਸਾਇ ॥ ੭ ॥ ਸਚੁ ਬਾਣੀ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਹੈ

- ੧ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਨਿਸਫਲ, ਫਜ਼ੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਪਖੰਡ ਕਰਨ।
- ੨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ, ਪਰਜਾ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਤੇਰੀ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।
- ੫ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰ] ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ।
- ੬ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇੱਛਾ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਬਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ।
- ੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ।
- ੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰੀ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੀਸ ਕਰੇ, ਬਰਾਬਰੀ ਯਾ ਨਕਲ ਕਰੇ, ਉਹ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।
- ੧੧ ਬਕ-ਬਕ ਕੇ, ਵਿਲੁਕ-ਵਿਲੁਕ ਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੫੧, ਨੋਟ ੧੯।
- ੧੨ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੪ ਸੁਤੇ ਹੀ, ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੧੫ ਜੰਮਣ (ਅਤੇ ਮਰਨ)।
- ੧੬ ਬਹੁਤੇ।
- ੧੭ ਅਤੇ ਝਗੜੇ, ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੋੜ ਕੇ ਜਾ ਪੈਣ ਤਾਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੯ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।

- ੨੦ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ (ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਮੈਂ ਵਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ।
- ੨੩ ਗੁਣਗੀਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ।
- ੨੪ ਕਸੂਰਵਾਰ, ਪਾਪੀ।
- ੨੫ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲਏ।
- ੨੬ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੭ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ ਰਸਤੇ ਪਾ ਕੇ।
- ੨੯ ਗੁਰੂ-ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗਲੇ ਹੋਏ, ਜੰਗ ਵਾਲੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਗਏ। ਪਾਰਸ=ਇਕ ਖਿਆਲੀ ਪੱਥਰ ਜਿਸ ਦੇ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਵਰਗੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
- ੩੦ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
- ੩੧ ਜੋਤ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ।
- ੩੨ ਮੈਂ ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
- ੩੩ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੩੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਗਏ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੩੫ ਹਰੀ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਉਹ ਸੱਚਾ ਤੇ ਉੱਤਮ ਹੈ।
- ੩੬ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੁ।
- ੩੭ ਆਸਰਾ।
- ੩੮ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੯ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਟੱਬਰ ਭੀ ਬਖਸ਼ਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

* ਇਹ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹਰੀ ਨੀਚ ਤੋਂ ਨੀਚ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

(੧੨ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਜਦ ਅਖੌਤੀ ਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਛਾ ਗਿਆ; ਪੁਜਾਰੀ ਭੀ ਦ੍ਰਵ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ ਦੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ।)

ਭਾਈ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਭਾਈ ^੧ਤਿਸੁ
 ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩* ॥ ^੨ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਬਦੇ
 ਜਾਪਦਾ ਭਾਈ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ^੩ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਭਾਈ ਅਨਦਿਨੁ
 ਰਤੀਆ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀ ਤੂ ਆਪੇ ਰੰਗੁ ਚੜਾਇ ॥ ਗਾਵਹੁ ਗਾਵਹੁ
 ਰੰਗਿ ਰਾਤਿਹੋ ਭਾਈ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ
 ਕਮਾਵਣੀ ਭਾਈ ਆਪੁ^੪ ਛੋਡਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਹਜੁ^੫ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ
 ਲਗਈ ਭਾਈ ਹਰਿ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੨ ॥ ਪਿਰ^੬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ
 ਜਾਣਈ ਭਾਈ ^੭ਸਾ ਕੁਲਖਣੀ ਕੁਨਾਰਿ ॥ ^੮ਮਨਹਠਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਭਾਈ
 ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰਿ^੯ ॥ ੩ ॥ ਸੇ ਗਾਵਹਿ ^{੧੦}ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਹੈ ਭਾਈ
^{੧੧}ਭਾਇ ਸਚੈ ਬੈਰਾਗੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਰਾਤੇ ਗੁਣ ਰਵਹਿ^{੧੨} ਭਾਈ ^{੧੩}ਨਿਰਭਉ ਗੁਰ
 ਲਿਵ ਲਾਗੁ ॥ ੪ ॥ ^{੧੪}ਸਭਨਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਦਾ ਭਾਈ ਸੋ ਸੇਵਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥
 ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ਭਾਈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਡੀ ਹੈ ਦਾਤਿ ॥ ੫ ॥ ਮਨਮੁਖਿ
 ਮੈਲੀ ਡੁੰਮਣੀ^{੧੫} ਭਾਈ ^{੧੬}ਦਰਗਹ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਤ ਗੁਣ ਰਵੈ
 ਭਾਈ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚਿ ਸਮਾਉ ॥ ੬ ॥ ^{੧੭}ਏਤੁ ਜਨਮਿ ਹਰਿ ਨ ਚੇਤਿਓ
 ਭਾਈ ^{੧੮}ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ ਜਾਇ ॥ ^{੧੯}ਕਿੜੀ ਪਵੰਦੀ ਮੁਹਾਇਓਨੁ ਭਾਈ ਬਿਖਿਆ
 ਨੋ ਲੋਭਾਇ ॥ ੭ ॥ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹਿ^{੨੦} ਸੁਖਿ ਵਸਹਿ ਭਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਸਾਂਤਿ
 ਸਰੀਰ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂ ਭਾਈ ^{੨੧}ਅਪਰੰਪਰ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ॥ ੮ ॥ ੩ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਸਭੁ ਜਗੁ ਜਿਨਹਿ ਉਪਾਇਆ ^{੨੨}ਭਾਈ ^{੨੩}ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ॥ ^{੨੪}ਜੀਉ
 ਪਿੰਡੁ ਜਿਨਿ ਸਾਜਿਆ ਭਾਈ ਦੇ ਕਰਿ ਅਪਣੀ ਵਥੁ^{੨੫} ॥ ਕਿਨਿ^{੨੬} ਕਹੀਐ ਕਿਉ
 ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ ਕਰਤਾ ਏਕੁ ਅਕਥੁ^{੨੭} ॥ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ^{੨੮} ਸਲਾਹੀਐ ਭਾਈ
^{੨੯}ਜਿਸ ਤੇ ਜਾਪੈ ਤਥੁ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਭਗਵੰਤਾ^{੩੦} ॥ ਨਾਮ ਦਾਨੁ
 ਦੇਇ ਜਨ ਅਪਨੇ ਦੂਖ ਦਰਦ ਕਾ ਹੰਤਾ^{੩੧} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਘਰਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
 ਹੈ ਭਾਈ ਨਉ ਨਿਧਿ^{੩੨} ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਭਾਈ ਉਚਾ
 ਅਗਮ^{੩੩} ਅਪਾਰ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਦਾ^{੩੪} ਭਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ^{੩੫}ਕਰਦਾ
 ਸਾਰ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟੀਐ^{੩੬} ਭਾਈ ^{੩੭}ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰ ॥ ੨ ॥ ਸਚੇ
 ਚਰਣ ਸਰੇਵੀਅਹਿ^{੩੮} ਭਾਈ ਭ੍ਰਮੁ^{੩੯} ਭਉ ਹੋਵੈ ਨਾਸੁ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਸਭਾ ਮਨੁ
 ਮਾਂਜੀਐ^{੪੦} ਭਾਈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਮਿਟੈ ਅੰਧੇਰਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਭਾਈ

- ੧ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
 ੨ ਹਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸੁਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਸੁਹਾਗਣਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਖ ਹੈ; ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਰਚੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨਦਿਨੁ=ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ੪ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
 ੫ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੯।
 ੬ ਪਤੀ, ਹਰੀ।
 ੭ ਉਹ ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ, ਭੈੜੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ।
 ੮ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਵੇਂ ਮਨ ਦੇ ਜ਼ੋਰ (ਜ਼ਿਦ) ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।
 ੯ ਕੂੜ ਵਾਲੀ, ਝੂਠੀ।
 ੧੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਭਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ)।
 ੧੧ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਗਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਨਿਰਭਉ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਹਰੀ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਦੋ-ਮਨੀ, ਦੁਚਿੱਤੀ, ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ।
 ੧੬ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
 ੧੭ ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ।
 ੧੮ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਏਂਗਾ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਏਂਗਾ।
 ੧੯ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਪੈਂਦਿਆਂ ਭੀ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ "ਫਰੀਦਾ ਕਿੜੀ ਪੰਵਦੀਈ ਖੜਾ ਨ ਆਪੁ ਮੁਹਾਇ' (ਪੰ: ੧੩੭੭)।
 ਕਿੜੀ=ਅਵਾਜ਼ਾਂ, ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਮੁਹਾਇਓਨੁ= ਮੁਹਾ ਲਿਆ, ਲੁਟਾ ਲਿਆ।
 ੨੦ ਯਾਦ ਕਰੋ, ਜਪੋ।
 ੨੧ ਹਰੀ ਜੋ ਪਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਡੂੰਘਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।
 ੨੩ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ।
 ੨੪ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ।
 ੨੫ ਵਸਤੂ, ਚੀਜ਼; ਏਥੇ ਭਾਵ ਸਤਿਆ ਤੋਂ ਹੈ।
 ੨੬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ? ਦੇਖੋ "ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਹੋਈ" (ਪੰਨਾ ੪੨੧, ਨੋਟ ੧੪)।
 ੨੭ ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
 ੨੮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
 ੨੯ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਪਤਾ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਤਬੁ= ਤਤੁ, ਅਸਲੀਅਤ।
 ੩੦ ਭਗਵਾਨ, ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹਰੀ।
 ੩੧ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੩੨ ਨੌਂ ਨਿਧਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩੩ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
 ੩੪ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।
 ੩੫ ਸ਼ਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੬ ਮਿਲੀਏ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ।
 ੩੭ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੩੮ ਸੇਵੀਏ, ਪੂਜੀਏ।
 ੩੯ ਭਟਕਨਾ, ਅਗਿਆਨ।
 ੪੦ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।

* ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਹਨ!

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ?

^੧ਕਮਲ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ^੨ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸੁਖ ਉਪਜੈ ਭਾਈ ਸਭਿ ਫਲ ਸਤਿਗੁਰ
ਪਾਸਿ ॥ ੩ ॥ ^੩ਮੇਰਾ ਤੇਰਾ ਛੋਡੀਐ ਭਾਈ ਹੋਈਐ ਸਭ ਕੀ ਧੂਰਿ^੪ ॥ ^੫ਘਟਿ
ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭਾਈ ਪੇਖੈ ਸੁਣੈ ਹਜੂਰਿ ॥ ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਾਈ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ^੬ਮਰੀਐ ਝੂਰਿ ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਮਰਥੋ
ਭਾਈ ^੭ਸਰਬ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੪ ॥ *^੮ਪ੍ਰੇਮਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਭਾਈ ਮਾਇਆ
ਮੋਹ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਮੇਲਿ ਲਏ ਭਾਈ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ^੯ ਕਮਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸੀਐ ਭਾਈ ਰਿਦੈ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ^{੧੦} ॥ ^{੧੧}ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਇਆ
ਪਰਤਾਪੁ ਪ੍ਰਭ ਭਾਈ ਮਉਲਿਆ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸੁ ॥ ੫ ॥ ^{੧੨}ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਤੋਖਿਆ
ਭਾਈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗਾ ਭਾਉ ॥ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੈ^{੧੩} ਸਦਾ ਭਾਈ ^{੧੪}ਸਾਚਾ
ਸਾਦੁ ਸੁਆਉ ॥ ਕਰਨੀ^{੧੫} ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵਿਆ ਭਾਈ ਨਿਹਚਲੁ^{੧੬} ਪਾਇਆ
ਥਾਉ ॥ ^{੧੭}ਜਿਸੁ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਵਈ ਭਾਈ ਸੋ ਜੀਅੜਾ ਜਲਿ ਜਾਉ ॥ ੬ ॥
ਬਹੁ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬੈ^{੧੮} ਭਾਈ ਹਉ ਤਿਸ ਕੈ ^{੧੯}ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਓਹੁ
ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ^{੨੦} ਪਾਲਦਾ ਭਾਈ ^{੨੧}ਦੇਇ ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਉ ॥ ^{੨੨}ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹੇ
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਭਾਈ ਗੂੜਾ^{੨੩} ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਸਾਚਾ ਭੇਟੀਐ^{੨੪} ਭਾਈ
ਪੂਰਾ ਤਿਸੁ ਕਰਮਾਉ^{੨੫} ॥ ੭ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵੀਐ ਭਾਈ ^{੨੬}ਸਰਬ
ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ^{੨੭}ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਭਾਈ ਪੇਖਉ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥
^{੨੮}ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇਆ ਭਾਈ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ
ਲਗੀਆ ਭਾਈ ਸੇ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮਰਦੇ ਝੂਰਿ ॥ ੮ ॥ ^{੨੯}ਅੰਚਲਿ ਲਾਇ ਤਰਾਇਆ
ਭਾਈ ਭਉਜਲੁ ਦੁਖੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੩੦}ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ਭਾਈ
^{੩੧}ਕੀਤੋਨੁ ਅੰਗੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ^{੩੨} ਹੋਇਆ ਭਾਈ ^{੩੩}ਭੋਜਨੁ ਨਾਮ
ਅਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੪}ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਭਾਈ ਜਿ ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟਣਹਾਰੁ ॥
੯ ॥ ੧ ॥ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੫}ਮਾਤ ਗਰਭ ਦੁਖ ਸਾਗਰੋ ਪਿਆਰੇ ਤਹ
ਅਪਣਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥ ^{੩੬}ਬਾਹਰਿ ਕਾਢਿ ਬਿਖੁ ਪਸਰੀਆ ਪਿਆਰੇ ਮਾਇਆ
ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕੀਤੋ ਕਰਮੁ^{੩੭} ਆਪਿ ਪਿਆਰੇ ਤਿਸੁ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ
ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਸੋ ਆਰਾਧੇ^{੩੮} ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪਿਆਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ^{੩੯}
ਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ^{੪੦}ਮਨਿ ਤਨਿ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਹੈ ਪਿਆਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਨਹਾਰੁ ਪਿਆਰੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੪੧} ਏਕ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੪੨}ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਿ ਆਇਆ ਪਿਆਰੇ ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥ ਸਾਚਾ
ਸਾਹਿਬੁ ਵਿਸਰਿਆ ਪਿਆਰੇ ਬਹੁਤੀ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਜਿਨ ਭੇਟੈ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ

- ੧ ਕੰਵਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਦਾ-ਕੰਵਲ (ਮਨ) ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ (ਹਿਰਦੇ ਕੰਵਲ ਦਾ) ਖਿੜਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਆਪਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ।
- ੪ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ।
- ੫ ਸਭ ਥਾਂ ਹਰੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਪਛਤਾ-ਪਛਤਾ ਕੇ ਮਰੀਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਭਰੀਆਂ ਹਨ।
- ੮ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ।
- ੯ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ।
- ੧੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਸ਼ਾਨ) ਜਾਹਰ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਪਰਛੁੱਲਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੧੧ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਪਤ (ਸ਼ਾਂਤ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ।
- ੧੨ ਰਮੇ, ਸਿਮਰੇ।
- ੧੩ ਇਹ ਸੱਚਾ ਸੁਆਦ ਹੈ, ਤੇ ਸੱਚਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ।
- ੧੪ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੫ ਅਟੱਲ।
- ੧੬ ਜਿਸ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਉਤੇ ਯਕੀਨ (ਨਿਸਚਾ) ਨਾ ਆਵੇ ਉਹ ਮਨ ਸੜ ਜਾਏ।
- ੧੭ ਮਾਲਕ ਵਿੱਚ।
- ੧੮ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ!
- ੧੯ ਗੁਣਹੀਨ ਨੂੰ।
- ੨੦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ-ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਹਰ ਦਮ ਰਿਜ਼ਕ (ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ ਸਭ ਸਮਿਆਨ) ਪੁਚਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਲਾਲ, ਸੋਹਣਾ।
- ੨੩ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ, ਮਿਲੇ।
- ੨੪ ਭਾਗ।
- ੨੫ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਗਰਾਹੀ ਮੂੰਹ ਪਾਂਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਭੀ।
- ੨੬ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।
- ੨੭ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ, ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੮ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸੁਖੀ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
- ੨੯ ਬੇਅੰਤ ਪੱਖ ਕੀਤਾ, ਮਦਦ ਕੀਤੀ।
- ੩੦ ਠੰਢਾ।
- ੩੧ ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਖਾਣਾ ਮਿਲਿਆ।
- ੩੨ ਮੈਂ ਉਸ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਹਾਂ ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਮਾਤਾ ਦਾ ਪੇਟ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ।
- ੩੪ ਪੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ (ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ) ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਗਈ।
- ੩੫ [ਅ.] ਮਿਹਰ, ਕਿਰਪਾ।
- ੩੬ ਜਪਦਾ ਹੈ।
- ੩੭ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ, ਲਗਨ।
- ੩੮ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਤਨ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੩੯ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ।
- ੪੦ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮ ਭਟਕ-ਭਟਕ ਕੇ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਪਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।

* ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਸੇ ਲਾਗੇ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ^੧ਤਿਨਾ ਪਿਛੈ ਛੁਟੀਐ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਸਾਚੀ
 ਸਰਣਾਇ ॥ ੨ ॥ ^੨ਮਿਠਾ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਇਆ ਪਿਆਰੇ ^੩ਤਿਨਿ ਤਨਿ ਕੀਤਾ
 ਰੋਗੁ ॥ ਕਉੜਾ ਹੋਇ ਪਤਿਸਟਿਆ ^੪ਪਿਆਰੇ ਤਿਸ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਸੋਗੁ ॥
^੫ਭੋਗ ਭੁੰਚਾਇ ਭੁਲਾਇਅਨੁ ਪਿਆਰੇ ਉਤਰੈ ਨਹੀ ਵਿਜੋਗੁ ॥ ਜੋ ਗੁਰ ਮੇਲਿ
 ਉਧਾਰਿਆ ਪਿਆਰੇ ^੬ਤਿਨ ਧੁਰੇ ਪਇਆ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ੩ ॥ ^੭ਮਾਇਆ ਲਾਲਚਿ
 ਅਟਿਆ ਪਿਆਰੇ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਹਿ ਮੂਲਿ ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਵਿਸਰਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਸੁਆਮੀ ਸੇ ਤਨ ਹੋਏ ਧੂੜਿ ॥ ਬਿਲਲਾਟ ^੮ਕਰਹਿ ਬਹੁਤੇਰਿਆ ਪਿਆਰੇ ਉਤਰੈ
 ਨਾਹੀ ਸੂਲੁ ^੯॥ ਜੋ ਗੁਰ ਮੇਲਿ ਸਵਾਰਿਆ ਪਿਆਰੇ ਤਿਨ ਕਾ ^{੧੦}ਰਹਿਆ ਮੂਲੁ ॥
 ੪ ॥ ਸਾਕਤ ^{੧੧}ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜਈ ਪਿਆਰੇ ^{੧੨}ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥ ਜਿਸੁ
 ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਪਿਆਰੇ ਸੁ ^{੧੩}ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਉਠਿ ਜਾਇ ॥ ^{੧੪}ਮਨਮੁਖਿ
 ਢੋਈ ਨਹ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰੇ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਜੋ ਗੁਰ ਮੇਲਿ ਸਵਾਰਿਆ
 ਪਿਆਰੇ ^{੧੫}ਤਿਨਾ ਪੂਰੀ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥ ^{੧੬}ਸੰਜਮ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਪਿਆਰੇ ਇਕ
 ਨ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥ ਜੋ ਬੇਮੁਖ ^{੧੭}ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ^{੧੮}ਤਿਨ ਕੁਲਿ ਲਾਗੈ
 ਗਾਲਿ ॥ ^{੧੯}ਹੋਦੀ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਤੀਆ ਪਿਆਰੇ ਕੂੜੁ ਨ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥
^{੨੦}ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨਾ ਮਿਲਾਇਓਨੁ ਪਿਆਰੇ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੬ ॥ ^{੨੧}ਸਤੁ
 ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਪਿਆਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ^{੨੨}
 ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਣ ਰਵੈ ^{੨੩}ਪਿਆਰੇ ^{੨੪}ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੂਰ ਭਰੇ ॥ ^{੨੫}ਦੁਖ ਸਾਗਰੁ ਤਿਨ
 ਲੰਘਿਆ ਪਿਆਰੇ ਭਵਜਲੁ ^{੨੬}ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ^{੨੭}ਮੇਲਿ ਲੈਹਿ
 ਪਿਆਰੇ ਸੇਈ ਸਦਾ ਖਰੇ ^{੨੮}॥ ੭ ॥ ^{੨੯}ਸੰਮੁਖ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲ ਦੇਉ ਪਿਆਰੇ
 ਭਗਤਾ ਤਿਸ ਕਾ ਤਾਣੁ ^{੩੦}॥ ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਈ ^{੩੧}ਢਹਿ ਪਏ ਪਿਆਰੇ ^{੩੨}ਜਿ
 ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣੁ ॥ ^{੩੩}ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਆ ਪਿਆਰੇ ਮਸਤਕਿ ਸਚੁ
 ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਦੇ ਨ ਵੀਸਰੈ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਅਸਟਪਦੀਆ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿਖਿ ਭੁਅੰਗਮਠੁ ਸਾਧੇ ॥ ^{੩੪}ਪੰਚ
 ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ ॥ ੧ ॥ ਪਿਆਰੇ ^{੩੫}ਇਨ
 ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ ^{੩੬}॥ ^{੩੭}ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ
 ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੮}ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ

- ੧ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਜਾਣ ਕੇ ਖਾਧਾ, ਮਾਣਿਆ।
 ੩ ਉਸ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੪ ਪਤਿਸ਼ਠ ਹੋਇਆ; ਨਿਕਲਿਆ। ਉਹ ਭੋਗ ਕਉੜਾ (ਦੁਖਦਾਈ) ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ, ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਗਮ ਲੱਗ ਗਿਆ।
 ੫ ਸੁਆਦ ਖਵਾ ਕੇ (ਹਰੀ ਨੇ) ਭੁਲਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਦਰਗਾਹੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 'ਸੰਜੋਗ' ਤੇ 'ਵਿਜੋਗ' ਲਈ ਦੋਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੪, ਨੋਟ ੩।
 ੭ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ), ਅਤੇ ਤੂੰ, ਹੇ ਹਰੀ, ਅਸਲੋਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
 ੮ ਖਾਕ।
 ੯ ਰੋਣ, ਵਿਰਲਾਪ।
 ੧੦ ਪੀੜ।
 ੧੧ ਜੜ੍ਹ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੨ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ।
 ੧੩ ਜਿੰਨੇ ਤਕ ਵਸ ਚਲੇ, ਜਿਥੇ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ।
 ੧੪ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ (ਫਿਟਕੇ) ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੫ ਆਪ-ਹੁਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
 ੧੬ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਸਫਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੧੭ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਰਹਿਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ (ਵਰਤੀਏ), ਪਰ ਇਕ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
 ੧੮ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ ਤੋਂ।
 ੧੯ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮੀ, ਕਲੰਕ ਲਗਦਾ ਹੈ। 'ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਲਾਗੀ ਗਾਰੀ' (ਮਲਾਰ ਮ: ੪-੧੨੬੩)।
 ੨੦ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ ਚੀਜ਼ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ, ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਜੋ ਕਿ ਮਰਨ ਵੇਲੇ

- ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
 ੨੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਤਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਓਹ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੨੨ ਜਿਸ 'ਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੋਵੇ ਓਸ ਵਿੱਚ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਆਪੇ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੨੩ ਨਿੱਤ।
 ੨੪ ਗਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਸੰਸਾਰ।
 ੨੭ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ।
 ੨੮ ਤੂੰ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ।
 ੨੯ ਚੰਗੇ, ਪਵਿੱਤਰ।
 ੩੦ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹਰੀ।
 ੩੧ ਜ਼ੋਰ, ਮਾਣ, ਭਰੋਸਾ।
 ੩੨ ਡਿਗ ਪਏ (ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ)।
 ੩੩ ਜੋ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਿਆਣਾ ਹੈ।
 ੩੪ ਹਰੀ ਨੇ ਲੋਕ, ਪਰਲੋਕ ਇਹ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਸਵਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਸੱਚੀ ਮੋਹਰ (ਨਾਮ ਦੀ) ਲਾ ਦਿੱਤੀ।
 ੩੫ ਪੰਜਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ) ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਛੁਟਿਆ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੱਝ ਗਏ।
 ੩੬ ਏਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ (ਯਤਨਾਂ) ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੩੭ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
 ੩੮ ਥੱਕ ਕੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆ ਡਿੱਗਾ ਹਾਂ; ਹੇ ਹਰੀ! ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਸਮਝ ਦਿਓ।
 ੩੯ ਮੈਂ ਮੋਨੀ ਭੀ ਰਹਿਆ (ਚੁੱਪ ਸਾਧੀ ਰੱਖੀ) ਅਤੇ ਕਰ-ਪਾਤੀ, ਭਾਵ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਡਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾਂ ਵੀ ਰਿਹਾ, ਭਾਂਡੇ ਨਾ ਵਰਤੇ।

* ਬਾਹਰ ਦੇ ਬਣਾਵਟੀ ਸਾਧਨਾਂ (ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਆਦਿ) ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਹ ਮਿਲਦਾ ਕੇਵਲ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।

† ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ। ਇਹ ਇਕ ਯੋਗ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮੋਢੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਹੇਠ ਉੱਤੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਚਲਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‡ ਭੁਜੰਗਮਾ ਨਾੜੀ; ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਇਕ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਗੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸੁਆਸ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। 'ਕਿਨਹੀ ਨਿਵਲ ਭੁਇਅੰਗਮ ਸਾਧੇ' (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫-੯੧੨)।

^੧ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ ॥ ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ ਦੁਬਿਧਾ
 ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ^੨ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ
 ਧਰਾਏ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ^੩ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ ॥
 ੩ ॥ ^੪ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਅੰਨ
 ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਧੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ ॥ ੪ ॥ ^੫ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ
 ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ^੬ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ ॥ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ
 ਪਰਿਆ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ ॥ ੫ ॥ ^੬ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ
 ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ ਹਰਿ ਸਿਉ
 ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ ॥ ੬ ॥ ^੭ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ
 ਅਫਾਰਾ ॥ ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ ॥ ੭ ॥ ^੮ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ
 ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ^੯ਜਿਸੁ ^{੧੦}ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥ ੮ ॥ ^{੧੧}ਤੇਰੇ ਸੇਵਕੁ
 ਇਹ ਰੰਗਿ ਮਾਤਾ ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ
 ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ ਮਹਲੇ ੪ ਕੀ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ^{੧੩}ਸੋਰਠਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਵਣੀ ਜੇ ਸਚਾ ਮਨਿ ਹੋਇ ॥ ਦੰਦੀ
 ਮੈਲੁ ਨ ਕਤੁ ਮਨਿ ਜੀਭੈ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ^{੧੪}ਸਸੁਰੈ ਪੇਈਐ ਭੈ ਵਸੀ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸੇਵਿ ਨਿਸੰਗ ॥ ਪਰਹਰਿ ਕਪੜੁ ਜੇ ਪਿਰ ਮਿਲੈ ਖੁਸੀ ਰਾਵੈ ਪਿਰੁ ਸੰਗਿ ॥
^{੧੫}ਸਦਾ ਸੀਗਾਰੀ ਨਾਉ ਮਨਿ ਕਦੇ ਨ ਮੈਲੁ ਪਤੰਗੁ ॥ ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਮੁਏ
 ਦੁਖਿ ਸਸੁ ਕਾ ਡਰੁ ਕਿਸੁ ॥ ਜੇ ਪਿਰ ^{੧੬}ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ^{੧੭}ਕਰਮਮਣੀ ਸਭੁ
 ਸਚੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਸੋਰਠਿ ਤਾਮਿ ^{੧੮}ਸੁਹਾਵਣੀ ^{੧੯}ਜਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਢੰਢੋਲੇ ॥
^{੨੦}ਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਮਨਾਵੈ ਆਪਣਾ †ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ ^{੨੧} ॥ ^{੨੨}ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਿ
 ਕਸਾਈ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਹਰਿ ਰਤੀ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਚੋਲੇ ॥ ਹਰਿ ਜੈਸਾ ਪੁਰਖੁ
 ਨ ਲਭਈ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਜਗਤੁ ਮੈ ਟੋਲੇ ^{੨੩} ॥ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ
 ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ^{੨੪} ਮਨੁ ^{੨੫}ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਡੋਲੇ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ
 ਹੈ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ^{੨੬}ਗੋਲ ਗੋਲੇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ^{੨੭}ਸਿਸਟਿ
 ਕਰਤਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ^{੨੮}ਖੇਲੁ ਰਚਾਇ ਤੁਧੁ ਆਪਿ
 ਸਵਾਰਿਆ ॥ ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਆਪਿ ਭੋਗਣਹਾਰਿਆ ^{੨੯} ॥ ਸਭੁ ਤੇਰਾ
^{੩੦}ਸਬਦੁ ਵਰਤੈ ਉਪਾਵਣਹਾਰਿਆ ॥ ^{੩੧}ਹਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਲਾਹੀ ਗੁਰ ਕਉ

- ੧ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨੰਗਾ ਫਿਰਿਆ, ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਿਆ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ (ਦੁਚਿੱਤਾਪਨ) ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਇਆ।
- ੨ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਆਰਾ ਭੀ ਰਖਵਾਇਆ। (ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਭਰਮੀਂ ਲੋਕ ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਚਿਰ ਮਰਦੇ ਸਨ।)
- ੩ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੪ ਸੋਨਾ, ਇਸਤਰੀ, ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਅਨਾਜ, ਕਪੜੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਹੈਵਰ=ਹਯ-ਵਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਘੋੜੇ। ਗੈਵਰ=ਗਯ-ਵਰ, ਉੱਤਮ ਹਾਥੀ।
- ੫ ਪੂਜਾ, ਚੰਦਨ ਛਿੜਕਨਾ, ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਛੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ (ਲੱਗਾ) ਰਿਹਾ, ਪਰ ਏਹਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਫਾਹੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਨਾ ਹੋਇਆ।
- ੬ ਜੋਗ ਦੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੇ ਚੁਰਾਸੀ ਆਸਣ ਭੀ ਕਰ ਕਰ ਖੱਕ ਗਿਆ, ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਭੀ ਭੋਗੀ, ਪਰ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।
- ੭ (ਮੇਲ ਨਾ) ਪਕੜਿਆ, ਪਾਇਆ।
- ੮ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਚੋਜ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ (ਭੀ ਭੋਗੇ) ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਕੀਤੀ; ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੇਜਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁੱਤੇ, ਚੰਦਨ ਤੇ ਅਤਰ ਮਲੇ, ਪਰ ਅੰਤ ਹਨੇਰੇ ਨਰਕ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਿਲਿਆ।
- ੯ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰਮ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ।
- ੧੦ ਹਾਸਲ।
- ੧੧ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਿਲਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
- ੧੨ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਿਆ।
- ੧੩ ਸੋਰਠ ਰਾਗਣੀ ਸਦਾ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੇ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਗਾਵਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸੇ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ (ਪ੍ਰਾਣੀ) ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੈਲ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਹਰਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਖਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਮੈਲਾ

- ਨਾ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ) ਚੀਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਉਸ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ। ਕਤੁ [ਅ. ਕਤ, ਕੱਟਣਾ] ਚੀਰ। 'ਸਾਚਿ ਨ ਲਾਗੈ ਕਤੁ (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)।
- ੧੪ ਸੋਹਰੇ ਪੇਕੇ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਹਰ ਥਾਂ) ਹਰੀ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਝੱਕ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ; ਕੱਪੜਾ (ਦੁਨੀਆਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ) ਤਿਆਗ ਕੇ ਵੀ ਜੇ ਪਤੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ।
- ੧੫ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਸਦਾ ਸੱਚੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ (ਮਨ ਨੂੰ) ਕਦੇ ਮੈਲ (ਪਾਪ) ਦਾ ਕੀੜਾ ਨਾ ਲੱਗੇ। (ਲਬ ਲੱਭ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪੀ) ਦੇਵਰ ਜੇਠ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਸੱਸ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਡਰ ਹੈ?
- ੧੬ ਪਤੀ ਨੂੰ।
- ੧੭ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਹਰ ਗੱਲੇ ਸੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।
- ੧੮ ਤਾਂ, ਤਦੋਂ।
- ੧੯ ਜੇ (ਉਸ ਰਾਹੀਂ) ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਢੂੰਡੇ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਪਤੀ, ਜੋ ਸੰਮ੍ਰਥ ਹਸਤੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਜਪੇ।
- ੨੨ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਚੋਲੀ ਨੂੰ ਰੰਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਚੋਲੀ-ਛਾਤੀ ਢਕਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜਤੀ ਜੋ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।
- ੨੩ ਟੋਲ ਕੇ, ਢੂੰਡ ਛਾਣ ਕੇ।
- ੨੪ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ ਹੈ।
- ੨੫ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੨੬ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦਾਸ, ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ।
- ੨੭ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ!
- ੨੮ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
- ੨੯ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲਾ।
- ੩੦ ਬਚਨ (ਹੁਕਮ) ਚਲਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ!
- ੩੧ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਤੈਨੂੰ, ਹਰੀ ਨੂੰ, ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

* ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਪੁੰਨ ਕਰਮ : ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾ, ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਰਾਈਏ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ।

‡ ਇਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸ਼ਲੋਕ ਪੰਨਾ ੧੪੨੪ ਉੱਤੇ ੩੦ਵਾਂ ਸ਼ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਾਰਿਆ^੧ ॥ ੧ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਹਉਮੈ ਜਲਤੇ ਜਲਿ^੨ ਮੁਏ^੩ ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ^੪ ਆਪਣੈ ਪੰਨੈ ਪਾਇ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ
 ਜਲਤਾ ਨਦਰੀ ਆਇਆ^੫ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਸੇ ਸੀਤਲ^੬
 ਭਏ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਫਲਿਓ^੭ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਪੰਨੁ
 ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀਵਦਿਆ ਮੁਇਆ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੇਈ
 ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਣ^੮ ॥ ਕੁਲੁ ਉਧਾਰੇ ਆਪਣਾ ਸੋ ਜਨੁ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ^੯ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੦}
 ਮੁਏ ਜੀਵਦੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹਰਿ^{੧੧} ਮਨਮੁਖ ਜਨਮਿ ਮਰਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਮੁਏ ਨ
 ਆਖੀਅਹਿ^{੧੨} ਜਿ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ
 ਨਿਰੰਜਨੁ^{੧੩} ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਧੂ ਲਗਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਸਮਾਈਐ ॥^{੧੪} ਹਰਿ ਤੇਰੀ ਵਡੀ ਕਾਰ ਮੈ ਮੂਰਖ ਲਾਈਐ ॥^{੧੫} ਹਉ ਗੋਲਾ
 ਲਾਲਾ ਤੁਧੁ ਮੈ ਹੁਕਮੁ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥ ਹਉ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੬} ਕਾਰ ਕਮਾਵਾ^{੧੭} ਜਿ
 ਗੁਰਿ ਸਮਝਾਈਐ ॥ ੨ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥^{੧੮} ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਵਣਾ
 ਜਿ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਲਿਖਿਆਸੁ ॥^{੧੯} ਮੋਹ ਠਗਉਲੀ ਪਾਈਅਨੁ ਵਿਸਰਿਆ
 ਗੁਣਤਾਸੁ^{੨੦} ॥ ਮਤੁ^{੨੧} ਜਾਣਹੁ ਜਗੁ ਜੀਵਦਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮੁਇਆਸੁ^{੨੨} ॥ ਜਿਨੀ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੩} ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਸੇ^{੨੪} ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨੀ ਪਾਸਿ^{੨੫} ॥ ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ
^{੨੬} ਬਹੁ ਅਤਿ ਘਣਾ^{੨੭} ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ ਨ ਸਾਥਿ ਕੋਈ ਜਾਸਿ ॥ ਲੋਕਾ ਵਿਚਿ ਮੁਹੁ
 ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਅੰਦਰਿ^{੨੮} ਉਭੇ ਸਾਸ ॥ ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਕੋ ਨ ਵਿਸਹੀ^{੨੯} ਚੁਕਿ
 ਗਇਆ ਵੇਸਾਸੁ^{੩੦} ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਾ ਨੋ ਸੁਖੁ ਅਗਲਾ^{੩੧} ਜਿਨਾ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮ
 ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸੇ ਸੈਣ^{੩੨} ਸੇ ਸਜਣਾ ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੩} ਮਿਲਹਿ
 ਸੁਭਾਇ^{੩੪} ॥^{੩੫} ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਅਨਦਿਨੁ ਕਰਹਿ ਸੇ ਸਚਿ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਗੇ ਸਜਣ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਜਿ^{੩੬} ਅਭਿਮਾਨੁ ਕਰਹਿ ਵੇਕਾਰ ॥
 ਮਨਮੁਖ^{੩੭} ਆਪ ਸੁਆਰਥੀ ਕਾਰਜੁ ਨ ਸਕਹਿ ਸਵਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰਬਿ
 ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਵਣਾ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟਣਹਾਰੁ^{੩੮} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ
 ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ ਆਪਿ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥^{੩੯} ਤੈ ਗੁਣ ਆਪਿ ਸਿਰਜਿਆ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥^{੪੦} ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਫਿਰਿ ਆਵੈ
 ਜਾਇਆ ॥ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ^{੪੧} ਸੇ ਗੁਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ
 ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਘੁਮਾਇਆ^{੪੨} ॥ ੩ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥^{੪੩} ਮਾਇਆ
 ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ ਵਿਣੁ ਦੰਤਾ ਜਗੁ ਖਾਇਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਖਾਧੇ^{੪੪} ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਉਬਰੇ^{੪੫} ਜਿਨੀ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ

- ੧ ਕੁਰਬਾਨ।
 ੨ ਸੜ ਕੇ।
 ੩ ਦੈਤ ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਹੋਏ ਆਏ।
 ੪ ਆਪਣੇ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ। ਪੰਨੇ ਪਾਣਾ=ਆਪਣੀ ਵਹੀ ਦੇ ਪਤਰੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਣਾ।
 ੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਰਾਹੀਂ (ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ)।
 ੬ ਠੰਢੇ।
 ੭ ਸਭ ਫਲ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਣ ਜੋਗਾ।
 ੮ ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ।
 ੯ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ।
 ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੧੨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੪ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ।
 ੧੫ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ (ਸੇਵਾ) ਉੱਤਮ ਹੈ; ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰੇ ਲਾਓ।
 ੧੬ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਗੁਲਾਮ ਚਾਕਰ ਹਾਂ; ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰ। ਲਾਲਾ [ਫਾ.] ਦਾਸ, ਸੇਵਕ।
 ੧੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੧੮ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮਝਾਈ ਹੈ, ਦੱਸੀ ਹੈ।
 ੧੯ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਿ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ [ਠਗਉਲੀ=ਠਗਮੂਰੀ, ਉਹ ਬੁਟੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਠੱਗ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਖਵਾ ਕੇ ਬੇਸੁਧ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲੁਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ] ਮੋਹ ਦਾ ਨਸ਼ਾ।

- ੨੧ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਭੰਡਾਰ; ਭਾਵ ਹਰੀ।
 ੨੨ ਨਾ, ਨਹੀਂ।
 ੨੩ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ੨੪ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ।
 ੨੫ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
 ੨੬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ।
 ੨੭ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ।
 ੨੮ ਡਰ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਕੇ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸ, ਹਉਕੇ। ਬਾਹਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆਂ ਫਿਕਰ ਨਾਲ ਹਾਉਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੯ ਵਿਸਾਹ ਕਰਦਾ; ਇਤਬਾਰ ਕਰਦਾ।
 ੩੦ ਵਿਸ਼ਾਸ, ਵਿਸਾਹ, ਇਤਬਾਰ।
 ੩੧ ਬਹੁਤਾ।
 ੩੨ ਸਾਕ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ।
 ੩੩ ਚੰਗੇ ਭਾਉ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
 ੩੪ ਸਤਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉੱਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚਲਦੇ ਹਨ।
 ੩੫ ਅਭਮਾਨ ਰੂਪੀ ਖਰਾਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੩੬ ਆਪ-ਸੁਆਰਥੀ, ਖੁਦਗਰਜ਼।
 ੩੭ ਟਾਲਣ ਵਾਲਾ।
 ੩੮ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਆਪ ਬਣਾਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੯, ਫੁਟ ਨੋਟ ੧।
 ੩੯ ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤਕ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਪੁੱਛ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੪੦ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।
 ੪੧ ਵਾਰਨੇ ਹਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
 ੪੨ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ।
 ੪੩ ਖਾਧੇ ਗਏ।
 ੪੪ ਬਚ ਗਏ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ਪਉੜੀ : ਆਓ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਈਏ।
 † ਸ਼ਲੋਕ : ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਬਹਿਣ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਜੀਉਂਦਾ ਭੀ ਮੋਇਆ ਸਮਝੇ।
 ਉਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਬਿਗਾਨਿਆਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਸ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਤਬਾਰੀ ਸੱਜਣ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਸਵਾਰਨਾ ਹੋਇਆ? ਪਉੜੀ : ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖੇਡ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਬਚਾਉਣ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮਝਾਏ ਹੋਏ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਹੋਂ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ^੧ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥ ਧੰਧਾ ^੨ਕਰਤਿਆ ਨਿਹਫਲੁ ^੩ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਮਨਿ ਨ ਵਸਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਤਿਨਾ ਕਉ ਮਿਲਿਆ ਜਿਨ
 ਕਉ ^੪ਪੁਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੫ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ
 ਹੈ ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ^੬ਨ ਪਾਇਆ ॥ ^੭ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭ੍ਰਮਦਾ
 ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ^੮ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇਆ ॥
^੯ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੇ ਸੋਝੀ ਪਈ ਤਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ^{੧੦}ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਤਨੁ
 ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ^{੧੧}ਹੋਇਆ ਰਸਨਾ ^{੧੨}ਹਰਿ ਸਾਦੁ ਆਇਆ ॥ ^{੧੩}ਸਬਦੇ ਹੀ ਨਾਉ
 ਉਪਜੈ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ^{੧੪}ਬਿਰਥਾ
 ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੋ ਸਬਦੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੫}ਪਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ^{੧੬}ਹੈ ਕਹੁ ਕਿਤੁ ^{੧੭}ਬਿਧਿ ਪਾਈਐ ॥
^{੧੮}ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ ਕਹੁ ਜਨ ਕਿਉ ਧਿਆਈਐ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰੁ
 ਨਿਰੰਜਨੁ ^{੧੯}ਹਰਿ ਅਗਮੁ ਕਿਆ ਕਹਿ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ॥ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ
 ਆਪਿ ਸੁ ^{੨੦}ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵੇਖਾਲਿਆ ਗੁਰ ਸੇਵਾ
 ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੧}ਜਿਉ ਤਨੁ ਕੋਲੂ ਪੀੜੀਐ ਰਤੁ ਨ ਭੋਰੀ
 ਡੇਹਿ ॥ ^{੨੨}ਜੀਉ ਵੰਞੈ ਚਉ ਖੰਨੀਐ ਸਚੇ ਸੰਦੜੈ ਨੇਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲੁ ਨ
 ਚੁਕਈ ਰਾਤੀ ਅਤੈ ਡੇਹ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੩}ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਰੰਗੁਲਾ ਰੰਗੁ ਲਾਏ
 ਮਨੁ ਲੇਇ ॥ ਜਿਉ ਮਾਜੀਠੈ ਕਪੜੇ ਰੰਗੇ ਭੀ ਪਾਹੇਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਰੰਗੁ ਨ ਉਤਰੈ
 ਬਿਆ ਨ ਲਗੈ ਕੇਹ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਆਪਿ ਵਰਤੈ ਆਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ
 ਬੁਲਾਇਦਾ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਵਾਰਿ ^{੨੪}ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਇਦਾ ॥ ਇਕਨਾ
 ਭਗਤੀ ਲਾਇ ਇਕਿ ਆਪਿ ਖੁਆਇਦਾ ^{੨੫}॥ ਇਕਨਾ ਮਾਰਗਿ ਪਾਇ ਇਕਿ
 ਉਝੜਿ ^{੨੬}ਪਾਇਦਾ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੫}ਗੁਣ ਗਾਇਦਾ ॥
 ੫ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲੁ ^{੨੭}ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਚਿਤੁ
 ਲਾਇ ॥ ^{੨੮}ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਵਣਾ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ
 ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਸਚੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਅਲਭੁ ^{੨੯}ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੫}
 ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਆਪਣਾ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ
 ਜਾਉ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੦}ਮਨਮੁਖ ਮੰਨੁ ਅਜਿਤੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥ ਤਿਸ
 ਨੋ ^{੩੧}ਸੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਦੁਖੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ ॥ ^{੩੨}ਘਰਿ ਘਰਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ
 ਥਕੇ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਨ ਆਵਈ ਥਕੇ ਕਰਮ
 ਕਮਾਇ ॥ ^{੩੩}ਭੇਖਧਾਰੀ ਭੇਖ ਕਰਿ ਥਕੇ ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ॥ ਮਨ ਕੀ

- ੧ (ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ) ਇਹ ਗੱਲ ਨਜ਼ਰ ਆਈ।
 ੨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਿਟਣੇ, ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮ।
 ੩ ਬੇ-ਫ਼ਾਇਦਾ।
 ੪ ਦਰਗਾਹੋਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
 ੫ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ।
 ੬ ਸੁਆਦ।
 ੭ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਰਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਕਸਤੂਰੀ (ਮੁਸ਼ਕ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
 ੮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁੰਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੯ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਝ ਆਈ।
 ੧੦ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ।
 ੧੧ ਠੰਢਾ, ਸ਼ਾਂਤ।
 ੧੨ ਜੀਭ ਨੂੰ।
 ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਿਮਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਮੇਲਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ ਕਮਲਾ, ਸੁਦਾਈ।
 ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੧੬ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
 ੧੭ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲੀਏ?
 ੧੮ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ, ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਅਡਿੱਠ ਹੈ। ਹੇ ਭਗਤੋ! ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਾਈਏ?
 ੧੯ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ।
 ੨੦ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਕੋਹਲੂ ਵਿੱਚ (ਤਿਲਾਂ ਦੀ) ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀੜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਲਹੂ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, (ਭਾਵ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਸਮਝਾਂ)। ਡੇਹਿ [ਲਹਿੰਦੀ] ਦੇਵੇ। ਭੋਰੀ=ਜ਼ਰਾ ਭਰ ਭੀ।

- ੨੨ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ (ਕੁਰਬਾਨ) ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਮੇਰਾ ਮੇਲ ਨਾ ਟੁੱਟੇ। ਡੇਹ=ਦਿਨ।
 ੨੩ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਬੜਾ ਰੰਗੀਲਾ (ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ) ਹੈ; ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜੀਠ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਹ ਦੇ ਕੇ ਰੰਗੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮਜੀਠ ਦਾ ਪੱਕਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਹ=ਲਾਗ ਜਾਂ ਪਾਣ; ਫਟਕੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪੁਠ ਜਾਂ ਪਾਣ ਜੋ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਿਆ=ਦੂਜਾ। ਕੇਹ=ਕੋਈ।
 ੨੪ ਸਿਰ ਸਿਰ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਖੁੰਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਔਝੜ, ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ, ਕੁਰਾਹੇ।
 ੨੭ ਸਭ ਫਲ, ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
 ੨੮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ।
 ੨੯ ਜਿਸ ਦਾ ਲਭਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ, ਦੁਰਲਭ।
 ੩੦ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮਨ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
 ੩੧ (ਐਸੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਸੁਖ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਿਰੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਮਰ ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
 ੩੨ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ।
 ੩੩ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭੇਖਾਂ (ਫਿਰਕਿਆਂ) ਦੇ ਸਾਧੂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨ੍ਰਾ-ਨ੍ਰਾ ਕੇ ਖੱਕ ਹਟੇ। (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਤੀਰਥ ਅਠਾਹਠ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਡੀ ਖਿੱਚ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਏ ਉਹ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਇਕ ਵੇਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੱਲ ਲੱਗ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਇਹ ਪਿਆਰ ਹਰੀ ਆਪੇ ਲਾਵੇ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਿਆਂ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰੇ ਪਾਠ, ਸਮਾਧੀ, ਭੇਖ, ਤੀਰਥ-ਯਾਤਰਾ ਆਦਿ ਭਰਮ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਨ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਦਵਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਤੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਰਾਜਗੀਰੀ ਦੀ ਐਠ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ; ਅੰਤ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਹਉਮੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ^੨ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਭਉ ਪਇਆ
ਵਡਭਾਗਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਭੈ ਪਇਐ ਮਨੁ ਵਸਿ ਹੋਆ ^੩ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ
ਜਲਾਇ ॥ ਸਚਿ ਰਤੇ ^੪ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਨਾਉ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ^੫ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਏਹ ਭੂਪਤਿ^੬ ਰਾਣੇ
ਰੰਗ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਸੁਹਾਵਣਾ ॥ ^੭ਏਹੁ ਮਾਇਆ ਰੰਗੁ ਕਸੁੰਭ ਖਿਨ ਮਹਿ ਲਹਿ
ਜਾਵਣਾ ॥ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲੈ ਸਿਰਿ^੮ ਪਾਪ ਲੈ ਜਾਵਣਾ ॥ ਜਾਂ ਪਕੜਿ
ਚਲਾਇਆ ਕਾਲਿ^੯ ਤਾਂ ^{੧੦}ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥ ਓਹ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਫਿਰਿ
ਪਛੁਤਾਵਣਾ ॥ ੬ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ^{੧੧}ਜੋ ਮੁਹ ਫਿਰੇ ਸੇ
ਬਧੇ ਦੁਖ ਸਹਾਹਿ ॥ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਪਾਇਨੀ ਜੰਮਹਿ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਸਹਸਾ^{੧੨} ਰੋਗੁ ਨ ਛੋਡਈ ਦੁਖ ਹੀ ਮਹਿ ਦੁਖ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਖਸਿ
ਲੇਹਿ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮੁਹ ਫਿਰੇ
ਤਿਨਾ ^{੧੩}ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥ ^{੧੪}ਜਿਉ ਛੁਟੜਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰੈ ਦੁਹਚਾਰਣਿ
ਬਦਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੫}ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਖਸੀਅਹਿ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ ॥
੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ^{੧੬}ਸਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ਸੇ ਭਵਜਲ^{੧੭} ਤਰਿ ਗਇਆ ॥
ਜੋ ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ਤਿਨ ਜਮੁ^{੧੮} ਛਡਿ ਗਇਆ ॥ ਸੇ ਦਰਗਹ ਪੈਯੇ^{੧੯}
ਜਾਹਿ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਜਪਿ ਲਇਆ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਸੇਈ ਪੁਰਖ ਜਿਨਾ ਹਰਿ
^{੨੦}ਤੁਧੁ ਮਇਆ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੧} ਭ੍ਰਮ ਭਉ ਗਇਆ ॥
੭ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੨}ਬਾਲੈ ਵਿਚਿ ਤੈ ਵਸਤੂ ਪਈਓ ਹਰਿ ਭੋਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਸਾਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਯੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ ਪਾਈਐ ਮੋਖਦੁਆਰੁ ॥ ਇਹੁ ਭੋਜਨੁ
ਅਲਭੁ^{੨੩} ਹੈ ਸੰਤਹੁ ਲਭੈ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ^{੨੪}ਏਹ ਮੁਦਾਵਣੀ ਕਿਉ ਵਿਚਹੁ
ਕਢੀਐ ਸਦਾ ਰਖੀਐ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥ ਏਹ ਮੁਦਾਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਈ ਗੁਰਸਿਖਾ
^{੨੫}ਲਧੀ ਭਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਸੁ ਬੁਝਸੀ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ^{੨੬}ਗੁਰਮੁਖਿ
ਘਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਜੋ ਧੁਰਿ^{੨੭} ਮੇਲੇ ਸੇ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ
ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ^{੨੮}ਆਪਿ ਵਿਛੋੜੇਨੁ ਸੇ ਵਿਛੋੜੇ ^{੨੯}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਆ ਪਾਈਐ ਪੂਰਬਿ^{੩੦} ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
ਬਹਿ ਸਖੀਆ^{੩੧} ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਗਾਵਣਹਾਰੀਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਹੁ^{੩੨}
ਨਿਤ ਹਰਿ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰੀਆ^{੩੩} ॥ ਜਿਨੀ ਸੁਣਿ ਮੰਨਿਆ ਹਰਿ ਨਾਉ ਤਿਨਾ
ਹਉ ਵਾਰੀਆ ॥ ^{੩੪}ਗੁਰਮੁਖੀਆ ਹਰਿ ਮੇਲੁ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੀਆ ॥ ਹਉ ਬਲਿ
ਜਾਵਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਗੁਰ ਦੇਖਣਹਾਰੀਆ ॥ ੮ ॥ ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥

- ੧ (ਮਨ ਦੀ) ਖ਼ਬਰ, ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਭੈ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਵਸਿਆ।
- ੩ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਓਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋਤ ਵਾਲੇ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ) ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਤਮ-ਜੋਤ ਜੋੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਸੁਖ ਵਿੱਚ।
- ੬ ਰਾਜੇ। ਇਹ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਛੇਤੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਸੁੰਭਾ=ਇਕ ਫੁੱਲ ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਿਆ ਰੰਗ ਚਮਕੀਲਾ ਪਰ ਕੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਸਿਰ ਉਤੇ।
- ੯ ਮੌਤ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦।
- ੧੦ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੧ ਜੋ ਮੂੰਹ ਫਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।
- ੧੨ ਭਰਮ, ਸ਼ੱਕ।
- ੧੩ ਥਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਆਸਰਾ ਢੋਈ ਨਹੀਂ।
- ੧੪ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤੀ ਦੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਭੈੜੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੫ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਗੁਰੂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਸੱਚਾ ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੧੭ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ।
- ੧੮ ਮੌਤ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ।
- ੧੯ ਸਰੋਪਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ।
- ੨੦ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੨ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਥਾਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ (ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ, ਵਿਚਾਰੁ) ਪਰੋਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਹਰੀ ਨੇ ਉੱਤਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਦੁਰਲੱਭ, ਨਾਯਾਬ।
- ੨੪ ਇਹ ਬੁਝਾਰਤ ਕਿਉਂ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀਏ? ਸਗੋਂ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖੀਏ। ਮੁਦਾਵਣੀ [ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ] ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ, ਬੁਝਾਰਤ, ਅੜਾਉਣੀ। ਇਥੇ ਅੜਾਉਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਥਾਲ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸਿਆ ਇਕ ਭੋਜਨ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਓਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਆਂ। ਓਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਲੱਭਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮੁਦਾਵਣੀ ਦਾ ਹੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਮੁਦਾਵਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੪੨੯)। ਓਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਥਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੂ ਪਈਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ”, ਭਾਵ ਓਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਤੁ, ਸੰਤੋਖੁ ਤੇ ਵਿਚਾਰੁ ਹਨ।
- ੨੫ ਢੂੰਡ ਕੇ ਲੱਭੀ ਹੈ, ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਬੁਝ ਲਈ ਹੈ।
- ੨੬ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੭ ਦਰਗਾਹੋਂ, ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ।
- ੨੮ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਵਿਛੋੜੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੬।
- ੨੯ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਕੇ।
- ੩੦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ।
- ੩੧ ਸਹੇਲੀਆਂ, ਸਤ-ਸੰਗੀ।
- ੩੨ ਜਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੩੩ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੩੪ ਹੇ ਹਰੀ! ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਖੀਆਂ ਮਿਲਾ ਦੇਹ, ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਛੁਟਦਾ; ਆਦਮੀ ਦੁਰਾਚਾਰਨ ਇਸਤਰੀ ਵਾਕੁਰ ਦਰ ਦਰ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਡੇ ਜੀਅ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਇਹੋ ਮੁਕਤ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਲ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਬਲਿਹਾਰ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤ-ਸੰਗੀਆਂ ਉੱਤੇ ਜੋ ਨਿੱਤ ਇਸ ਬਾਣੀ ਰਾਹੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ!

*ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ^੧ਸਭਿ ਭਰਮਦੇ ਨਿਤ ਜਗਿ ਤੋਟਾ ਸੈਸਾਰਿ ॥ ^੨ਮਨਮੁਖਿ ਕਰਮ
 ਕਮਾਵਣੇ ਹਉਮੈ ਅੰਧੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ^੩ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਣਾ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਹਜੇ ^੪ਜਾਗੈ ਸਹਜੇ ਸੋਵੈ ॥ ^੫ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਨਦਿਨੁ
 ਉਸਤਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮੈ ਸਹਸਾ ^੬ਹੋਵੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਚਿੰਤਾ ^੭ਨੀਦ ਨ
 ਸੋਵੈ ॥ ^੮ਗਿਆਨੀ ਜਾਗਹਿ ਸਵਹਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^੯ਨਾਮਿ ਰਤਿਆ ਬਲਿ
 ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਜੋ ਹਰਿ ਰਤਿਆ ॥ ਹਰਿ
 ਇਕੁ ਧਿਆਵਹਿ ਇਕੁ ^{੧੦}ਇਕੋ ਹਰਿ ਸਤਿਆ ॥ ^{੧੧}ਹਰਿ ਇਕੋ ਵਰਤੈ ਇਕੁ
 ਇਕੋ ਉਤਪਤਿਆ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਤਿਨ ਡਰੁ ^{੧੨}ਸਟਿ ਘਤਿਆ ॥
 ਗੁਰਮਤੀ ਦੇਵੈ ਆਪਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੧੩}ਹਰਿ ਜਪਿਆ ॥ ੯ ॥ †ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਨ ਆਇਓ ਜਿਤੁ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ^{੧੪}ਪਾਇ ॥ ^{੧੫}ਵਿਣੁ ਡਿਠਾ
 ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀਐ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੀਐ ਨਾਮੁ
 ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੧੬}ਇਕਾ ਬਾਣੀ ਇਕੁ ਗੁਰੁ ਇਕੋ ਸਬਦੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਹਟੁ ^{੧੭}ਸਚੁ ਰਤਨੀ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ
 ਤੇ ਪਾਈਅਨਿ ਜੇ ਦੇਵੈ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਲਾਭੁ ^{੧੮}ਸਦਾ ਖਟਿਆ
 ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ^{੧੯}ਵਿਖੁ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਕਰਮਿ ਪੀਆਵਣਹਾਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਲਾਹੀਐ ਧੰਨੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ
 ਕੂੜੁ ਵਰਤੈ ਸਚੁ ਨ ਭਾਵਈ ॥ ਜੇ ਕੋ ਬੋਲੈ ਸਚੁ ਕੂੜਾ ^{੨੦}ਜਲਿ ਜਾਵਈ ॥
^{੨੧}ਕੂੜਿਆਰੀ ਰਜੈ ਕੂੜਿ ਜਿਉ ਵਿਸਟਾ ਕਾਗੁ ਖਾਵਈ ॥ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹੋਇ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਈ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੨}ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ ^{੨੩}ਕੂੜੁ ਪਾਪੁ
 ਲਹਿ ਜਾਵਈ ॥ ੧੦ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੪}ਸੇਖਾ ਚਉਚਕਿਆ ਚਉਵਾਇਆ
 ਏਹੁ ਮਨੁ ਇਕਤੁ ਘਰਿ ਆਣਿ ॥ ^{੨੫}ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ
 ਪਛਾਣੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ^{੨੬}ਢਹਿ ਪਉ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ ^{੨੭}॥ ^{੨੮}ਆਸਾ
 ਮਨਸਾ ਜਲਾਇ ਤੂ ਹੋਇ ਰਹੁ ਮਿਹਮਾਣੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਭੀ ^{੨੯}ਚਲਹਿ
 ਤਾ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ ਤਿਨ ਧਿਗੁ ^{੩੦}
 ਪੈਨਣੁ ਧਿਗੁ ਖਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ^{੩੧}ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਕੀਮਤਿ
 ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਵਹਿ ^{੩੨}ਗੁਣ ਮਹਿ ਰਹੈ
 ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੩੩}ਹਰਿ ਚੋਲੀ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ਕਢਿ ਪੈਧੀ ਭਗਤਿ
 ਕਰਿ ॥ ਹਰਿ ^{੩੪}ਪਾਟੁ ਲਗਾ ਅਧਿਕਾਈ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ॥ ਕੋਈ
 ਬੂਝੈ ਬੂਝਣਹਾਰਾ ^{੩੫}ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕੁ ਕਰਿ ॥ ਸੋ ਬੂਝੈ ਏਹੁ ਬਿਬੇਕੁ ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ

- ੧ ਸਾਰੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਹਉਮੈ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
- ੪ ਸੁਭਾਵਕ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨਾਲ।
- ੫ ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਭਰਮ, ਸ਼ੱਕ।
- ੭ (ਅਰਾਮ ਦੀ) ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦਾ।
- ੮ ਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਸੁਭਾਵਕ (ਸਹਜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ) ਜਾਗਦੇ ਅਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹੋਏ, ਮਸਤ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ।
- ੧੦ ਇਕੋ ਹਰੀ ਹੀ ਸਤ (ਅਕਾਲ, ਅਬਨਾਸ਼ੀ) ਹੈ।
- ੧੧ ਇਕੋ ਹਰੀ ਹੀ ਸਭ ਕੰਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਇਕੋ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੪ ਸਮਝ।
- ੧੫ ਬਗੈਰ ਕੁਝ ਦੇਖੇ ਯਾ ਸਮਝੇ ਦੇ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀ (ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਗੁਣ ਗਾਏ? ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਭੀ ਇਕ ਹੈ, ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੋ।
- ੧੭ ਦੁਕਾਨ।
- ੧੮ ਨਫਾ, ਅਪਾਰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਨਫਾ।
- ੧੯ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਿਕਲ ਆਇਆ, ਇਸੇ

- ਮਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪੀਣਾ ਮਿਲਿਆ।
- ੨੦ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਝੂਠੇ ਮਨੁੱਖ ਝੂਠ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਂ ਗੰਦਗੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਸਿਮਰ ਕੇ।
- ੨੩ ਚਾਰੇ ਚੱਕਾਂ (ਤਰਫ਼ਾਂ) ਭੌਣ ਵਾਲਾ, ਚੁਫੇਰ-ਗੜ੍ਹੀਆ। ਚਉਵਾਇਆ=ਚਾਰੇ ਹਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਏਧਰ ਉਧਰ ਝੂਲਦਾ, ਡੋਲਣ ਵਾਲਾ। ਹੋ ਚੁਫੇਰ-ਗੜ੍ਹੀਏ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਖ਼! ਆਪਣੇ ਏਸ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਲਿਆ, ਇਕਾਗਰ ਕਰ। (ਇਸੇ ਸ਼ੇਖ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ‡।)
- ੨੪ ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ।
- ੨੫ ਡਿਗ ਪਓ, ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਓ।
- ੨੬ ਸਿਆਣਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਉਮੈਦਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਾਹਸ਼ਾਂ ਸਾੜ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਾਹੁਣਾ ਸਮਝ।
- ੨੮ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੀ।
- ੨੯ ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ!
- ੩੦ ਮੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ।
- ੩੧ ਰਮਦੇ ਹਨ, ਗਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੨ ਹਰੀ ਨੇ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਚੋਲੀ (ਅੰਗੀ) ਸੋਹਣੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਚੋਲੀ ਕਸੀਦਾ ਕੱਢ ਕੇ ਪਹਿਨੀ ਹੈ।
- ੩੩ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੇਸ਼ਮ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ।
- ੩੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪਰਖ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

- * ਸ਼ਲੋਕ : ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ-ਰਸ ਭਰਮ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਡਰ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- † ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਭੀ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਕੂੜ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਚੰਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕੂੜ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿ-ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਗੁਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ^੧ਕਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਤਿ ਹਰਿ ॥ ੧੧ ॥
^੨ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^੩ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਭਉ ਕਰੇ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ^੪ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ
 ਮਰੈ ਤਾ ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ^੫ਮਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨਾਹੀ
 ਨਾਨਕ ^੬ਸੇ ਕਿਆ ਕਥਹਿ ਗਿਆਨੈ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਿਤੁ ਨ
 ਲਾਇਓ ਅੰਤਿ ਦੁਖੁ ਪਹੁਤਾ ^੭ਆਇ ॥ ^੮ਅੰਦਰਹੁ ਬਾਹਰਹੁ ਅੰਧਿਆਂ ਸੁਧਿ ਨ
 ਕਾਈ ਪਾਇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਤਿਨ ਕੀ ਬਰਕਤੀ ^੯ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਖਾਇ ਜੋ ਰਤੇ
 ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹਿਆ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥
 ਪੰਡਿਤ ^{੧੦}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਬਰਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ਪੜਿ ਥਕੇ
 ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਆਇਓ ^{੧੧}ਅਨਦਿਨੁ ਜਲਤ ਵਿਹਾਇ ॥ ^{੧੨}ਕੂਕ ਪੂਕਾਰ ਨ ਚੁਕਈ
 ਨਾ ਸੰਸਾ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਉਠਿ
 ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੪}ਹਰਿ ਸਜਣ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲਿ ਪੰਥੁ ਦਸਾਈ ॥
 ਜੋ ਹਰਿ ਦਸੇ ਮਿਤੁ ਤਿਸੁ ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ^{੧੫}ਗੁਣ ਸਾਝੀ ਤਿਨ ਸਿਉ ਕਰੀ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਸੇਵੀ ਪਿਆਰਾ ਨਿਤ ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਸੁ ਜਿਨਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥ ੧੨ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥
^{੧੬}ਪੰਡਿਤ ਮੈਲੁ ਨ ਚੁਕਈ ਜੇ ਵੇਦ ਪੜੈ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥ ^{੧੭}ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ
 ਮੂਲੁ ਹੈ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਪੰਡਿਤ ਭੂਲੇ ਦੂਜੈ ^{੧੮}ਲਾਗੇ ਮਾਇਆ
 ਕੈ ਵਾਪਾਰਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਹੈ ^{੧੯}ਮੂਰਖ ਭੁਖਿਆ ਮੁਏ ਗਵਾਰ ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਅੰਦਰਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਭੁਖ ਗਈ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਹਜੇ ^{੨੦}ਰਜੇ ਜਿਨਾ
 ਹਰਿ ਰਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ^{੨੧} ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਸੇਵਿਆ
 ਦੁਖੁ ਲਗਾ ਬਹੁਤਾ ਆਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਹੈ ਸੁਧਿ ਨ ਕਾਈ
 ਪਾਇ ॥ ^{੨੨}ਮਨਹਠਿ ਸਹਜਿ ਨ ਬੀਜਿਓ ਭੁਖਾ ਕਿ ਅਗੈ ਖਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ^{੨੩}
 ਵਿਸਾਰਿਆ ਦੂਜੈ ਲਗਾ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੪}ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ
 ਜੇ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ^{੨੫}ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ
^{੨੬}ਖਰੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ॥ ਜੋ ^{੨੭}ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ ਸਾ ਹਰਿ ਭਾਵਣੀ ॥
 ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ^{੨੮}ਚਖੈ ਸਾਦੁ ਸਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਣੀ ^{੨੯} ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ
 ਗੁਣ ਗਾਇ ਗੁਣੀ ਸਮਝਾਵਣੀ ॥ ਜਿਸੁ ਹੋਵੈ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ^{੩੦}ਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ
 ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਵਣੀ ॥ ੧੩ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੦}ਹਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਉ ਅੰਕਸੁ ਹੈ

- ੧ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸਤ, ਹਰੀ ਸਤ ਹੈ (ਅਥਿਨਾਸੀ ਹੈ, ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੈ)।
- ੨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਜਾ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਘਟਦੀ ਹੈ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ, ਅਪਣਤ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੮੭, ਨੋਟ ੨੧।
- ੪ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ।
- ੫ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ? ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ।
- ੬ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਮਿਲਿਆ।
- ੭ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਕੰਮ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੮ ਬਰਕਤ ਨਾਲ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ।
- ੯ ਮਸਤ, ਰਚੇ ਹੋਏ।
- ੧੦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ, ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਨਾਲ।
- ੧੧ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਮਰ ਸੜਦਿਆਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੋਣਾ ਚੀਕਣਾ (ਸ਼ਿਕਾਇਤ) ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਨਾ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਨ (ਖਾਲੀ) ਪੁਰਸ਼ ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਹੋ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ-ਸੱਜਣ (ਗੁਰਮੁਖ) ਮਿਲਾਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਤੇਰਾ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਸੱਜਣ ਹਰੀ (ਦਾ ਰਸਤਾ) ਦੱਸੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।
- ੧੫ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ, ਵਿਹਾਰ ਕਰਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਗੁਣ ਸਿੱਖਾਂ।
- ੧੬ ਹੋ ਪੰਡਿਤ! ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਜੁਗ (ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ) ਵੇਦ (ਜਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ) ਪਿਆ ਪੜ੍ਹੇ।
- ੧੭ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੯, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੧੮ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ।
- ੧੯ ਲੋਭ ਵਿੱਚ, ਭੁੱਖ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੂਰਖ ਪਏ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੨੧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ, ਵਸਾ ਕੇ।
- ੨੨ ਮਨ ਦੇ ਹਠ ਨਾਲ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪੂਜਾ ਤਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਸੁਭਾਵਕ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾ ਬੀਜਿਆ; ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੁੱਖਾ ਮਨੁੱਖ ਕੀ ਖਾਵੇ? 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
- ੨੩ ਸਭ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੨੫ ਜੀਭ।
- ੨੬ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ, ਅਸਲ ਸੋਹਣੀ ਹੈ।
- ੨੭ ਮਨ ਨਾਲ, ਤਨ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੮ ਰੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੯ ਉਹ ਜੀਭ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਜਪਦੀ ਹੈ।
- ੩੦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕੁੰਡਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਉਹ ਕੁੰਡੇ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉੱਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ)। ਅੰਕਸ-ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਜੋ ਮਹਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੌਭ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇਵਾਨ ਬਣਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਦਮੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਹਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਉੜੀ : ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਹਰੀ-ਜਨ ਮੇਲੋ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛਾਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾਂ। ਇਹ ਹਰੀ-ਜਨ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਭਾਵੇਂ ਆਦਮੀ ਕਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਧ-ਬੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜਸ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਅਤੁਟ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹਨ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਨ ਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਅਹਰਣਿ ਜਿਉ ਸਿਰੁ ਦੇਇ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖਿ ਕੈ ਉਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ ॥
^੨ਇਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਸਭੁ ਰਾਜੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਲੇਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੀਐ ^੩ਜਾ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ^੪
ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ^੫ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ^੬ਕੁਲ ਉਧਾਰਹਿ ਆਪਣਾ
ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੭ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀਆ ਸਿਖ ਗੁਰੂ
ਮੇਲਾਈਆ ॥ ਇਕਿ ਸੇਵਕ ਗੁਰ ਪਾਸਿ ਇਕਿ ਗੁਰਿ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ ॥ ਜਿਨਾ
ਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ^੮ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਤਿਨਾ ^੯ਭਾਉ ਗੁਰੂ ਦੇਵਾਈਆ ॥ ^{੧੦}ਗੁਰ ਸਿਖਾ
ਇਕੋ ਪਿਆਰੁ ਗੁਰ ਮਿਤਾ ਪੁਤਾ ਭਾਈਆ ॥ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲਹੁ ਸਭਿ
^{੧੧}ਗੁਰੁ ਆਖਿ ਗੁਰੂ ਜੀਵਾਈਆ ॥ ੧੪ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ
ਚੇਤਨੀ^{੧੨} ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁਲੇ ਅਵਰੇ^{੧੩} ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ^{੧੪}ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ
ਮਾਰੀਅਹਿ ਫਿਰਿ ਵਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਪਚਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਸੇਵਹਿ ਆਪਣਾ ਸੇ ਜਨ ਸਚੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ਸਮਾਇ ਰਹੇ ^{੧੫}ਚੂਕਾ
ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਧਨੁ ਸੰਪੈ^{੧੬} ਮਾਇਆ ਸੰਚੀਐ^{੧੭} ਅੰਤੇ
ਦੁਖਦਾਈ ॥ ਘਰ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਸਵਾਰੀਅਹਿ ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੧੮}ਹਰ
ਰੰਗੀ ਤੁਰੇ ਨਿਤ ਪਾਲੀਅਹਿ ਕਿਤੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਈ ॥ ਜਨ ਲਾਵਹੁ ਚਿਤੁ ਹਰਿ
ਨਾਮ ਸਿਉ ਅੰਤਿ ਹੋਇ ਸਖਾਈ^{੧੯} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ੧੫ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਕਰਮੈ^{੨੦} ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ^{੨੧}ਪੂਰੈ
ਕਰਮਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮੇਲਿ
ਮਿਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ^{੨੨}ਇਕ ਦਝਹਿ ਇਕ ਦਬੀਅਹਿ ਇਕਨਾ ਕੁਤੇ
ਖਾਹਿ ॥ ਇਕਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚਿ ਉਸਟੀਅਹਿ ਇਕਿ ਭੀ ਫਿਰਿ ਹਸਣਿ ਪਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਏਵ ਨ ਜਾਪਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤਿਨ ਕਾ ਖਾਧਾ
ਪੈਧਾ^{੨੩} ਮਾਇਆ ਸਭੁ ਪਵਿਤੁ^{੨੪} ਹੈ ਜੋ ^{੨੫}ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਰਾਤੇ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ
ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਸਰਾਈ ਸਭਿ ਪਵਿਤੁ ਹਰਿ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕ ਸਿਖ
^{੨੬}ਅਭਿਆਗਤ ਜਾਇ ਵਰਸਾਤੇ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ^{੨੭}ਤੁਰੇ ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭਿ
ਪਵਿਤੁ ਹਰਿ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚੜਿ ਜਾਤੇ ॥ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਮ
ਧਰਮ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਪਵਿਤੁ ਹਰਿ ਜੋ ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੨੮}ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ
ਸਾਤੇ ॥ ^{੨੯}ਜਿਨ ਕੈ ਪੋਤੈ ਪੁੰਨੁ ਹੈ ਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖ ^{੩੦}ਗੁਰੂ ਪਹਿ ਜਾਤੇ ॥
੧੬ ॥ ‡ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਨਾਵਹੁ ਘੁਠਿਆ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਭੁ
ਜਾਇ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਸਭੁ ^{੩੨}ਹਿਰਿ ਲਾਇਆ ^{੩੩}ਮੁਠੀ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਜਮ ਦਰਿ

- ੧ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਅਹਰਣ (ਲੋਹਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਤਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀ (ਗੁਰਸਿੱਖ) ਖੜੀ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ, ਸੇਵਾ ਕਰੇ।
- ੨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰੀਏ।
- ੩ ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੫ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਸਫਲ ਹੈ।
- ੬ ਆਪਣਾ ਟੱਬਰ ਤਾਰ ਦੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਗੁਰਮੁਖ ਸਹੇਲੀਆਂ ਭਾਵ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਸੇਵਕ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੂਰ ਕੰਮ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ-ਦਾਨ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰਾਂ, ਪੁੱਤਰਾਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਿਮਰੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜਿਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਕ-ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਚੇਤਦੇ, ਸਿਮਰਦੇ।
- ੧੩ ਹੋਰ ਹੀ।
- ੧੪ ਜਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਗੰਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਪਾਪਾਂ ਵਿੱਚ, ਪੈ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁਕ ਗਿਆ।
- ੧੬ ਸੰਪਦਾ, ਦੌਲਤ।
- ੧੭ ਕੱਠੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ।
- ੧੮ ਰੰਗਾ ਰੰਗ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ।
- ੧੯ ਮਦਦਗਾਰ।
- ੨੦ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ।
- ੨੧ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
- ੨੨ ਇਕ ਮਰ ਕੇ ਸਾੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੱਬੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੦੯, ਫੁਟ ਨੋਟ *), ਇਕ ਸੁੱਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸਿਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸੀ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਇਹ ਕੁਝਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਰੂਹਾਂ ਕਿਥੇ ਜਾ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੨੩ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਪਹਿਨਣਾ।
- ੨੪ ਪਵਿੱਤਰ, ਨਿਰਦੋਸ਼।
- ੨੫ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਹੈ।
- ੨੬ ਅਤੇ ਤਿਆਗੀ ਸਾਧੂ ਜਾ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਘੋੜੇ, ਜ਼ੀਨਾਂ, ਤਹਿਰੂ। ਖੁਰਗੀਰ [ਛਾ. ਖੂ-ਗੀਰ] ਪਸੀਨਾ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਮਦਾ, ਤਹਿਰੂ ਜੋ ਜ਼ੀਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰਾਮ-ਨਾਮ।
- ੨੯ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨੇਕੀ, ਧਰਮ ਹੈ। ਪੋਤੈ-ਪੋਤੇ ਵਿੱਚ, ਜੇਬ ਵਿੱਚ, ਪੱਲੇ।
- ੩੦ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ ਨਾਮ ਤੋਂ ਘੁਸ ਕੇ, ਵਿਛੜ ਕੇ, ਸਾਡਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ (ਦਾ ਸੁਖ) ਸਭ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਤ ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਠੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ; ਉਹ ਜੋ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਉੜੀ: ਸੰਸਾਰਕ ਐਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਅੰਤ ਸਉਰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਇਹ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅੰਤ ਨਿਰਾ ਸਰੀਰਕ ਅੰਤ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਨ 'ਤੇ ਸਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੱਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਉਹਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਸ ਦੀ ਗਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੀ। ਜੇ ਆਤਮਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਮਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਪਉੜੀ : ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਭੋਗਣੇ ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਭੀ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਹਾਲ ਹੀ ਨਾ ਪੁੱਛੋ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਰੀ ਬਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਬਹੁਤੀ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸੰਤਾ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ
 ਕਮਾਵਦੇ ਦੁਸਟਾ^੧ ਨਾਲਿ ਮੋਹੁ ਪਿਆਰੁ ॥ ^੨ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ
^੩ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ^੪ ਕਦੇ ਨ ਬੁਝਈ ^੫ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥ ਮੁਹ^੬ ਕਾਲੇ
 ਤਿਨਾ ਨਿੰਦਕਾ ^੭ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ^੮ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਨਾ
 ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਪਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਸੇ ਹਰਿ ਹਰਿ
^੯ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਮਨ ਮਾਗੀ ॥ ਜਿਨਾ ^{੧੦}ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਿਆ ਤਿਨਾ
 ਇਕਸ^{੧੧} ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥ ਸੇਈ ਪੁਰਖ ਹਰਿ ਸੇਵਦੇ ^{੧੨}ਜਿਨ ਧੁਰਿ
 ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਹੀ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਨਿਤ ਗਾਵਦੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ
 ਗੁਣੀ ਸਮਝਾਹੀ^{੧੩} ॥ ^{੧੪}ਵਡਿਆਈ ਵਡੀ ਗੁਰਮੁਖਾ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਸਮਾਹੀ ॥ ੧੭ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗਾਖੜੀ^{੧੫} ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ
 ਆਪੁ^{੧੬} ਗਵਾਇ ॥ ^{੧੭}ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾ ਮਰਹਿ ਤਾ ਸੇਵਾ ਪਵੈ ਸਭ
 ਥਾਇ ॥ ^{੧੮}ਪਾਰਸ ਪਰਸਿਐ ਪਾਰਸੁ ਹੋਵੈ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ^{੧੯} ਲਾਇ ॥ ਜਿਸੁ
 ਪੂਰਬਿ^{੨੦} ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗਣਤੈ^{੨੧}
 ਸੇਵਕੁ ਨਾ ਮਿਲੈ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਸੋ ਪਵੈ ਥਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੨}ਮਹਲੁ ਕੁਮਹਲੁ
 ਨ ਜਾਣਨੀ ਮੂਰਖ ^{੨੩}ਅਪਣੈ ਸੁਆਇ ॥ ^{੨੪}ਸਬਦੁ ਚੀਨਹਿ ਤਾ ਮਹਲੁ ਲਹਹਿ
 ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਚੇ ਕਾ ਭਉ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ^{੨੫}ਸਭਾ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥
^{੨੬}ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ
 ਮਿਲਿਐ ਸਭ ਪੂਰੀ ਪਈ ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਧੰਨੁ
 ਧਨੁ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਭਗਤ ਜਨਾ ^{੨੭}ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਕਹਤਿਆ ॥ ਧਨੁ
 ਧਨੁ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਸੰਤ ਜਨਾ ਜੋ ਹਰਿ ਜਸੁ ^{੨੮}ਸੁਵਣੀ ਸੁਣਤਿਆ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ
 ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਸਾਧ ਜਨਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਇ ^{੨੯}ਗੁਣੀ ਜਨ ਬਣਤਿਆ ॥
 ਧਨੁ ਧਨੁ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਾ ^{੩੦}ਜੋ ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਮਨੁ ਜਿਣਤਿਆ ॥ ਸਭ
 ਦੂ ਵਡੇ ਭਾਗ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕੇ ਜੋ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਸਿਖ ਪੜਤਿਆ^{੩੧} ॥ ੧੮ ॥
 †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੩੨}ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੈ ਤਿਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਤੁ ਰਹੈ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ
 ਲਾਇ ॥ ^{੩੩}ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ
 ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥
^{੩੪}ਕਿਆ ਗਭਰੂ ਕਿਆ ਬਿਰਧਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥ ^{੩੫}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਸਬਦੇ ਰਤਿਆ ਸੀਤਲੁ ਹੋਏ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ^{੩੬}ਅੰਦਰੁ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੰਤੋਖਿਆ

- ੧ ਦੋਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ, ਖੋਟਿਆਂ, ਮਾੜਿਆਂ।
- ੨ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ।
- ੩ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ।
- ੪ ਪਿਆਸ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ।
- ੫ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਖਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਮੂੰਹ।
- ੭ ਉਸ ਸੱਚੇ (ਹਰੀ) ਦੇ।
- ੮ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਉਗਾਰ ਨਾ ਪਾਰ, ਭਾਵ ਵਿੱਚੇ ਡੁੱਬਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੦ ਮਨ ਤੇ ਚਿਤ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਵ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ।
- ੧੧ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੧੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੁਰੋਂ ਹੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ) ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੇਖ (ਹੁਕਮ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਮਿਲਦੇ ਹਨ)।
- ੧੫ ਔਖੀ ਹੈ।
- ੧੬ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ।
- ੧੭ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਪਾਰਸ ਛੋਹਣ ਨਾਲ। ਵੇਖੋ ਨੇਮ ੧੨।
- ੧੯ ਅਤੁੱਟ ਲਗਨ।
- ੨੦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ।
- ੨੧ ਗਿਣਤੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਆਦਿਕ।

- ੨੨ ਥਾਂ-ਕੁਥਾਂ; ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ।
- ੨੩ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ (ਗਰਜ, ਮਤਲਬ) ਕਰ ਕੇ (ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ)।
- ੨੪ ਜੇ ਸ਼ਬਦ (ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ) ਪਛਾਨਣ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਠਿਕਾਣਾ ਲੱਭ ਲੈਣ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮ-ਜੋਤ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਵੇ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਣ)।
- ੨੫ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ।
- ੨੬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਜੋ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।
- ੨੯ ਗੁਣੀ-ਜਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੦ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ-ਪੁਣਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੧੨, ਨੋਟ ੭।
- ੩੩ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੩੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੩੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਕੇ ਠੰਢੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ (ਦਿਲ) ਰੱਜ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* (ਏਹੋ ਸ਼ਲੋਕ ਕੁਝ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਨਾਲ ਪੰਨਾ ੨੭ ਉਪਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੩ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਦ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।) ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਓਹ ਵਡਭਾਗੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਨਾਮ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਹੈ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰਿ ਭੁਖ ਨ ਲਗੈ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ^੧ਜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਹਿ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ
 ਜੋ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕੰਉ ਜੋ
^੨ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖਾ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਪਿਖਾ^੩ ॥ ਸੁਣਿ
 ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਵਾ^੪ ਹਰਿ ਜਸੁ ਮਨਿ ਲਿਖਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹੀ ^੫ਰੰਗ
 ਸਿਉ ^੬ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਕ੍ਰਿਖਾ ॥ ^੭ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸੋ ਸਰੀਰੁ ਥਾਨੁ ਹੈ ਜਿਥੈ
 ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਧਰੇ ਵਿਖਾ ॥ ੧੯ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ
 ਹੋਵਈ ਨਾ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਨਾਨਕ ^੮ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਮਨਮੁਖੀ ਜਾਸਨਿ
 ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੯ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਨਾਵੈ ਨੋ ਸਭਿ ਖੋਜਦੇ ^{੧੦}ਥਕਿ
 ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ^{੧੧}ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੈ
 ਮਿਲਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ਸਭੁ ਬਾਦਿ^{੧੨} ਹੈ ^{੧੩}ਧਿਗੁ ਸਿਧੀ ਧਿਗੁ
 ਕਰਮਾਤਿ ॥ ਸਾ ਸਿਧਿ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਹੈ ਅਚਿੰਤੁ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੪} ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਏਹਾ ਸਿਧਿ ਏਹਾ ਕਰਮਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਹਮ ਢਾਢੀ^{੧੫} ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਖਸਮ^{੧੬} ਕੇ ਨਿਤ ^{੧੭}ਗਾਵਹੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਛੰਤਾ ॥ ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਹੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਣਹੁ ਤਿਸੁ ^{੧੮}ਕਵਲਾ ਕੰਤਾ ॥ ਹਰਿ ਦਾਤਾ ਸਭੁ
 ਜਗਤੁ ਭਿਖਾਰੀਆ ^{੧੯}ਮੰਗਤ ਜਨ ਜੰਤਾ ॥ ^{੨੦}ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ
 ਹੋਇ ਵਿਚਿ ਪਾਬਰ ਕ੍ਰਿਮ ਜੰਤਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਧਨਵੰਤਾ^{੨੧} ॥ ੨੦ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੨}ਪੜਣਾ ਗੁੜਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ
 ਹੈ ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਪੜਿ ਥਕੇ ^{੨੩}ਦੂਜੈ ਭਾਇ
 ਖੁਆਰੁ ॥ ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ^{੨੪} ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥
^{੨੫}ਅੰਦਰੁ ਖੋਜੈ ਤਤੁ ਲਹੈ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ^{੨੬}ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ
 ਸਹਜਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਧੰਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਸੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ^{੨੭} ॥
 ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੮}ਵਿਣੁ ਮਨੁ ਮਾਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਿਝਈ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
^{੨੯}ਭੇਖਧਾਰੀ ਤੀਰਥੀ ਭਵਿ ਥਕੇ ਨਾ ਏਹੁ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੦}
 ਏਹੁ ਮਨੁ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ
 ਇਉ ਉਤਰੈ ^{੩੧}ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ
 ਮੇਰੇ ਭਾਈ ^{੩੨}ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ ਇਕ ਕਿਨਕਾ ॥ ^{੩੩}ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੀਗਾਰੁ
 ਬਨਾਵਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਹੁ ਖਿਮ ਕਾ ॥ ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਮੇਰੇ
 ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਹਰਿ ਲਾਗੈ ਪਿਆਰਾ ^{੩੪}ਪ੍ਰਿਮ ਕਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬੋਲਹੁ ਦਿਨੁ
 ਰਾਤੀ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟੈ ਇਕ ਪਲਕਾ^{੩੫} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ

- ੧ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਲਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਕਰਨ ਉਹ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਨ।
- ੩ ਵੇਖਾਂ।
- ੪ ਉਚਾਰਾਂ, ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ।
- ੫ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
- ੬ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਢਾਹ ਸਿਟੇ, ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁਟ ਦਿੱਤੀਆਂ।
- ੭ ਉਹ ਸਰੀਰ ਧੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਥਾਂ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਕਦਮ (ਪੈਰ) ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
- ੯ ਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ (ਕਰਾਮਾਤੀ ਸਾਧੂ) ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੧੦ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜ-ਜੋੜ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਾਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਵਿਅਰਥ, ਫੜਜੂਲ, ਬੇ-ਫਾਇਦਾ।
- ੧੩ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ਅਜੇਹੀ ਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਤੇ ਧ੍ਰਿਗ ਹੈ ਅਜੇਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ।
- ੧੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੫ ਯਸ ਗਾਵਣ ਵਾਲੇ।
- ੧੬ ਸ੍ਰਾਮੀ, ਮਾਲਕ ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ।
- ੧੭ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ, ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ ਦਾ।
- ੧੯ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ (ਜੀਵ ਜੰਤ) ਮੰਗਤੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਹੇ ਹਰੀ! ਪੱਥਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇ ਕੀੜੇ ਕਿਰਮਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿਆਲ ਹੋ ਕੇ ਦਾਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।
- ੨੧ ਧਨਵਾਨ, ਦੌਲਤਮੰਦ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਧਿਆ ਕੇ ਧਨਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੨ ਜੇ ਅੰਦਰ ਲਾਲਚ ਦਾ ਐਬ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗੁੜ੍ਹਨਾ ਨਿਰਾ ਸੰਸਾਰੀ ਕੰਮ ਹੈ (ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਚਤਾ ਨਹੀਂ)। “ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ” (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧, ੧੪੦)।
- ੨੩ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੪ [ਫ਼ਾ.] ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ, ਸੁਜਾਖਾ, ਸਿਆਣਾ।
- ੨੫ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰਾ ਖੋਜੇ ਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤਤ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਲਭ ਲਵੇ ਅਤੇ ਇਉਂ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।
- ੨੬ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, ਹਰੀ, ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ।
- ੨੮ ਮਨ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੋ।
- ੨੯ ਭੇਖੀ ਲੋਕ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਭਉ-ਭਉ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ।
- ੩੦ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਾੜ ਕੇ।
- ੩੧ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਭਰ (ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ) ਹੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਵੇ।
- ੩੨ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਵੋ ਤੇ ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨੋ।
- ੩੩ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ (ਸਿੰਗਾਰ)।
- ੩੪ ਪਲਕ ਵਿੱਚ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾਮ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਜਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਕੋਲੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੋ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਧਨਵਾਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਨਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖੋਜ ਮਨ ਦੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਮਰਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਉਪਰਿ ਸੋ ^੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਿਣਕਾ ॥ ੨੧ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥
 ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ^੨ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥
^੩ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥ ^੪ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
 ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਉਲਟੀ ਹੋਵੈ ਮਤਿ ਬਦਲਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਮੈਲੁ ਨ ਲਗਈ ਨਾ ਫਿਰਿ
 ਜੋਨੀ ਪਾਹੁ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^੫ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਕਲਿ ਕਾਲੀ ਕਾਂਢੀ ਇਕ ਉਤਮ
 ਪਦਵੀ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਾਹਿ ॥ ^੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਜਿਨ ਕਉ
 ਹਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ^੭ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਉਚਰਹਿ
 ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਸਾਧ ਜਨ
 ਸੰਗਤਿ ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ^੮ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਹਰਿ ਨਿਤ
 ਚਵਾ^੯ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਸਦਾ ਮਾਣਿ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਅਉਖਧ^{੧੦} ਖਾਧਿਆ
 ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਤੇ ^{੧੧}ਦੁਖਾ ਘਾਣਿ ॥ ਜਿਨਾ ^{੧੨}ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੇ
 ਹਰਿ ਜਨ ਪੂਰੇ ਸਹੀ ਜਾਣਿ ॥ ^{੧੩}ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਦੇ ਤਿਨ ਚੂਕੀ
 ਜਮ ਕੀ ਜਗਤ ਕਾਣਿ ॥ ੨੨ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਰੇ ਜਨ ਉਥਾਰੈ^{੧੪} ਦਬਿਓਹੁ
 ਸੁਤਿਆ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਨ ਜਾਗਿਓ ਅੰਤਰਿ
 ਨ ਉਪਜਿਓ ਚਾਉ ॥ ^{੧੫}ਸਰੀਰੁ ਜਲਉ ਗੁਣ ਬਾਹਰਾ ਜੋ ਗੁਰ ਕਾਰ ਨ
 ਕਮਾਇ ॥ ^{੧੬}ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਡਿਠੁ ਮੈ ਹਉਮੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ^{੧੭}ਨਾਨਕ ਗੁਰ
 ਸਰਣਾਈ ਉਬਰੇ ਸਚੁ ਮਨਿ ਸਬਦਿ ਧਿਆਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ
 ਹਉਮੈ ਗਈ ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ॥ ^{੧੮}ਪਿਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਦਾ ਚਲੈ ਤਾ ਬਨਿਆ
 ਸੀਗਾਰੁ ॥ ^{੧੯}ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਦਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੈ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਰਿ ॥ ਨਾ
 ਹਰਿ ਮਰੈ ਨ ਕਦੇ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਲਿ
 ਲਈ ਗੁਰ ਕੈ ^{੨੦}ਹੇਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨਾ ਗੁਰੁ ਗੋਪਿਆ^{੨੧}
 ਆਪਣਾ ^{੨੨}ਤੇ ਨਰ ਬੁਰਿਆਰੀ ॥ ^{੨੩}ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਨਾ ਕਰਹੁ
 ਪਾਪਿਸਟ ਹਤਿਆਰੀ ॥ ^{੨੪}ਓਹਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰਹਿ ਕੁਸੁਧ ਮਨਿ ਜਿਉ ਧਰਕਟ
 ਨਾਰੀ ॥ ^{੨੫}ਵਡਭਾਗੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਦਇਆ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ
 ਤੇ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਲਗੈ ਆਇ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ
^{੨੬}ਕਾਲੈ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਇ ॥ ^{੨੭}ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ^{੨੮}ਸਚੇ
 ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕਉ ਜੋ ਚਲਨਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੩ ॥ ^{੨੯}ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸੁਧੁ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਅਨੇਕ ਕਰੈ ਸੀਗਾਰ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ) ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਮੈਲ।
- ੩ ਤੇਲੀ ਦੀ ਕੋਹਲੂ ਵਿੱਚ ਫੇਰਨ ਵਾਲੀ ਲੀਰ ਧੋਤਿਆਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌ ਵਾਰੀ ਧੋਵੀਏ।
- ੪ ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ (ਹਉਮੈ ਵਲੋਂ ਮਰ ਜਾਏ) ਤਾਂ ਮਤਿ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੫ ਚਵਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਲਜੁਗ ਹੀ ਕਾਲਖ ਵਾਲਾ (ਕਲੰਕਤ) ਯੁਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਉੱਤਮ ਪਦਵੀ ਵੀ ਹੈ।
- ੬ (ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਗੁਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਇਸ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹਰੀ-ਕੀਰਤਿ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੫; ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੭ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਹਰੀ-ਜਸ) ਉਚਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੮ ਬਾਣੀ।
- ੯ [ਸਿੰਧੀ] ਬੋਲਾਂ, ਕਥਨ ਕਰਾਂ, ਉਚਾਰਾਂ।
- ੧੦ ਦਵਾਈ।
- ੧੧ ਸਭ ਦੁੱਖ, ਕੁਲ ਦੁੱਖ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹਨ।
- ੧੨ ਸਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਖਾਂਦਿਆਂ।
- ੧੩ ਜੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੪ [ਸਿੰਧੀ ਉਥਾੜੋ। ਅੰ. Nightmare ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਮਲੂਮ ਹੋਣਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਆ ਦਬਾਇਆ ਹੈ] ਉਥਾਰੇ ਨਾਲ। ਹੇ ਭਾਈ! ਬੇਸਮਝੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਉਥਾਰੇ ਨਾਲ ਦੱਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ।
- ੧੫ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਸਰੀਰ ਸੜ ਜਾਵੇ ਜੇ ਗੁਰਾਂ

- ਦੀ ਦੱਸੀ ਕਾਰ (ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ੧੬ ਮੈਂ ਹੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੜਦਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 'ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ' ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੪, ਨੋਟ ੨੨, ਪੰਨਾ ੮੫੩, ਨੋਟ ੧੯।)
- ੧੭ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਕੇ ਓਹ ਬਚ ਗਏ ਹਨ (ਤਰ ਗਏ ਹਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਿਆਇਆ ਹੈ।
- ੧੮ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ (ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ)।
- ੧੯ ਜਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਪਤੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਓਸ ਦੀ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਸੋਜ ਸੋਹਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਓਹ ਸਦਾ ਪਤੀ ਦੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਹਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ।
- ੨੧ ਛੁਪਾਇਆ ਹੈ, ਲੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਓਹ ਆਦਮੀ ਬੁਰੇ ਹਨ।
- ੨੩ ਹੇ ਹਰੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਾ ਕਰੋ; ਓਹ ਵੱਡੇ ਪਾਪੀ ਹਨ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਘਾਤੀ (ਖੁਨੀ) ਹਨ।
- ੨੪ ਓਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੋਟੇ ਹੋ ਕੇ ਘਰ-ਘਰ ਭਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਫਿਟਕਾਰੀ ਹੋਈ ਭਾਵ ਬਦਚਲਣ ਇਸਤਰੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੫ (ਪਰ ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਭੀ) ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆ ਰਲਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਧਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੬ ਕਾਲ ਦਾ ਕੁਝ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
- ੨੭ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੯ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਸ਼ਿਗਾਰ (ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ) ਪਈ ਕਰੇ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਸਿੱਖੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਵਾਰਾ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਲਜੁਗ ਜਹੇ ਮਾੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹੇ ਹਰੀ! ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇ; ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਬੇਸਮਝੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੀ। ਜੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਮਾਵੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦਰ-ਦਰ ਧੱਕੇ ਖਾਈਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਜੇ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਆਵਾਗੋਣ ਕਟੀ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਸੁਅਛ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

੧੫ ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ ੨੧ ਸਾ ਕੁਸੁਧ ਸਾ ਕੁਲਖਣੀ
 ਨਾਨਕ ਨਾਰੀ ਵਿਚਿ ਕੁਨਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਪਣੀ ਦਇਆ
 ਕਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੀ ਬੈਣੀ ३ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ਹਰਿ ਉਚਰਾ ੪ ਹਰਿ ੫ ਲਾਹਾ
 ਲੈਣੀ ॥ ਜੋ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ੬ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਤਿਨ ਹਉ ਕੁਰਬੈਣੀ ੭ ॥ ਜਿਨਾ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਅਰਾਧਿਆ ਤਿਨ ਜਨ ਦੇਖਾ ਨੈਣੀ ੮ ॥ ਹਉ ਵਾਰਿਆ
 ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕਉ ਜਿਨਿ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਮੇਲਿਆ ਸੈਣੀ ੯ ॥ ੨੪ ॥ *ਸਲੋਕੁ
 ਮਃ ੪ ॥ ੧੦ ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਕੋ ਮਿਤੁ ॥ ੧੧ ਹਰਿ
 ਦਾਸਨ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਜਿਉ ਜੰਤੀ ਕੈ ਵਸਿ ਜੰਤੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਹਰਿ ਧਿਆਇਦੇ
 ੧੨ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਵਰਸੈ
 ਮੇਹੁ ੧੩ ॥ ੧੪ ਜੋ ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਸਾ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧੫ ਹਰਿ
 ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਭਾਵਦੀ ਜਨ ਕਾ ਜੈਕਾਰੁ ਕਰਾਈ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਜਨੁ ਨਾਮੁ
 ਧਿਆਇਦਾ ੧੬ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨੁ ਇਕ ਸਮਾਨਿ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ
 ਹੈ ਹਰਿ ਪੈਜ ੧੭ ਰਖਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਤਿਨਿ
 ਸਾਚੈ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਰਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ੧੮ ਹਰਿ
 ਰਸਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੧੯ ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਪਰਭਾਤਿ ਤੂਹੈ ਹੀ
 ਗਾਵਣਾ ॥ ੨੦ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਰਬਤ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਧਿਆਵਣਾ ॥ ਤੂ ਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰੁ
 ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਪ ਗਵਾਵਣਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਵਣਾ ॥ ੨੫ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੪ ॥ ਅੰਤਰਿ
 ਅਗਿਆਨੁ ਭਈ ਮਤਿ ਮਧਿਮ ੨੧ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ੨੨ ਅੰਦਰਿ
 ਕਪਟੁ ਸਭੁ ਕਪਟੋ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਕਪਟੇ ਖਪਹਿ ਖਪਾਹੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਭਾਣਾ
 ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ੨੩ ਆਪਣੈ ਸੁਆਇ ਫਿਰਾਹੀ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ
 ਨਾਨਕ ੨੪ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ੨੫ ਮਨਮੁਖ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੇ
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਨੁਆ ਥਿਰੁ ਨਾਹਿ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ੨੬ ਜਲਤ ਰਹਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
 ਹਉਮੈ ੨੭ ਖਪਹਿ ਖਪਾਹਿ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ੨੮ ਮਹਾ ਗੁਬਾਰਾ ਤਿਨ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ੨੯
 ਨ ਕੋਈ ਜਾਹਿ ॥ ਓਇ ਆਪਿ ਦੁਖੀ ਸੁਖੁ ਕਬਹੂ ੩੦ ਨ ਪਾਵਹਿ ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ
 ਮਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਜਿ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਹਿ ॥
 ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ੩੧ ਸੰਤ ਭਗਤ ਪਰਵਾਣੁ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਭਾਇਆ ॥ ੩੨ ਸੇਈ ਬਿਚਖਣ
 ਜੰਤ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ੩੩ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇਆ ॥
 ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ੩੪ ਪੂਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ੩੫ ਭਏ ਪੁਨੀਤ ਹਰਿ

- ੧ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ, ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।
- ੨ ਉਹ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੈ; ਖੋਟੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ! ਉਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੰਦਿਤ ਇਸਤਰੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਭਚਾਰਨ ਹੈ।
- ੩ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਕਥਨ ਦੁਆਰਾ।
- ੪ ਬੋਲਾਂ, ਆਖਾਂ।
- ੫ ਲਾਭ ਲਵਾਂ।
- ੬ ਦਿਨ ਰਾਤ।
- ੭ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੮ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
- ੯ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸੰਬੰਧੀ।
- ੧੦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।
- ੧੧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਜ਼ੀਰੀ ਦੇ ਵੱਸ ਵਾਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਲੋਕ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ।
- ੧੩ ਮੀਂਹ, ਬਰਖਾ (ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼) ਹੁੰਦੀ।
- ੧੪ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ (ਸ਼ਲਾਘਾ) ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਮਹਿਮਾ) ਹੈ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਸ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦਾ ਜਸ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਜਸ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ)।
- ੧੬ ਹਰੀ ਤੇ ਹਰੀ-ਜਨ ਇਕੋ ਜਹੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਲਾਜ, ਇੱਜ਼ਤ।
- ੧੮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਰਸਨ (ਜੀਭ) ਰਸ ਵਾਲੀ ਕਰੀਏ (ਜੀਭ ਹਰੀ-ਜਸ ਕਰ ਕੇ ਸੁਆਦ ਲਵੇ)।
- ੧੯ ਰਾਤ-ਦਿਨ, ਤੜਕੇ-ਸਵੇਰੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਾਂ।
- ੨੦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ।
- ੨੧ ਮੰਦੀ, ਭੈੜੀ। ਅੰਦਰ ਅਗਿਆਨ ਹੈ, ਏਸ ਲਈ ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾ (ਭਰੋਸਾ) ਨਹੀਂ।
- ੨੨ ਅੰਦਰ ਛਲ (ਫਰੇਬ) ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਖੋਟਾ (ਫਰੇਬੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ; ਆਪ ਕਪਟ ਵਿੱਚ ਖਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਪਿਆ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਟਿਕਾਉ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ।
- ੨੬ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੨੭ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਅਤਿਅੰਤ ਅੰਧਕਾਰ, ਬੇਅੰਤ ਹਨੇਰਾ।
- ੨੯ ਨੇੜੇ, ਨਜ਼ਦੀਕ।
- ੩੦ ਕਦੀ ਭੀ।
- ੩੧ ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਸੰਤ ਭਗਤ ਉਸ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ।
- ੩੨ ਉਹ ਹੀ ਜੀਵ ਚਤੁਰ, ਸਿਆਣੇ ਹਨ।
- ੩੩ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ; ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
- ੩੪ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਾਈ ਹੈ।
- ੩੫ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਜਹੇ ਹਰੀ-ਜਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਜਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਵਾਰਨੇ ਜਾਈਏ ਗੁਰੂ ਜਿਹੇ ਭਗਤ-ਜਨਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਪਾਪ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪੀਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਖੋਟਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਖੋਟਾ ਹੀ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਗੁਰੇ ਨੂੰ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਕਰ ਕੇ ਸੜਦਾ ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਤੀਰਥਿ ਨਾਇਆ ॥ ੨੬ ॥ *ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੪ ॥ ੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ
 ਹੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਮੋ ਚਿਤਵੈ ਨਾਮੁ ਪੜੈ ਨਾਮਿ ਰਹੈ ਲਿਵ
 ਲਾਇ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਚਿੰਤਾ ੩ਗਈ ਬਿਲਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
 ਨਾਮੁ ਉਪਜੈ ੪ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ੫ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਰਤਿਆ ਨਾਮੋ ਪਲੈ
 ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੪ ॥ ੬ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖਿ ਜਿ ਮਾਰਿਆ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿਆ ਘਰੁ
 ਛੋਡਿ ਗਇਆ ॥ ਓਸੁ ਪਿਛੈ ਵਜੈ ਫਕੜੀ ੭ਮੁਹੁ ਕਾਲਾ ਆਗੈ ਭਇਆ ॥ ੮ਓਸੁ
 ਅਰਲੁ ਬਰਲੁ ਮੁਹੁ ਨਿਕਲੈ ਨਿਤ ਝਗੁ ਸੁਟਦਾ ਮੁਆ ॥ ਕਿਆ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ
 ਹੀ ਦੈ ਕੀਤੈ ਜਾਂ ਧੁਰਿ ਕਿਰਤੁ ੯ਓਸ ਦਾ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਪਇਆ ॥ ਜਿਥੈ ਓਹੁ
 ਜਾਇ ਤਿਥੈ ਓਹੁ ਝੂਠਾ ਕੂੜੁ ਬੋਲੇ ਕਿਸੈ ਨ ਭਾਵੈ ॥ ਵੇਖਹੁ ਭਾਈ ਵਡਿਆਈ
 ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ ਸੁਆਮੀ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਕਰੈ ਤੈਸਾ ਕੋਈ ਪਾਵੈ ॥ ੧੦ਏਹੁ
 ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ਹੋਵੈ ਦਰਿ ਸਾਰੈ ਅਗੋ ਦੇ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ੧੧ਗੁਰਿ ਸਚੈ ਬਧਾ ਬੇਹੁ ਰਖਵਾਲੇ ਗੁਰਿ ਦਿਤੇ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਆਸ
 ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਨ ਰਤੇ ॥ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਬੇਅੰਤਿ ਅਵਗੁਣ ਸਭਿ ਹਤੇ ੧੨ ॥
 ਗੁਰਿ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਅਪਣੇ ਕਰਿ ਲਿਤੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ
 ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਕੇ ਗੁਣ ਇਤੇ ੧੩ ॥ ੨੭ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ੧੪ਤਾ ਕੀ ਰਜਾਇ
 ਲੇਖਿਆ ਪਾਇ ਅਬ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ਪਾਂਡੇ ॥ ੧੫ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ਹਾਸਲੁ ਤਦੇ ਹੋਇ
 ਨਿਬੜਿਆ ਹੰਢਹਿ ਜੀਅ ਕਮਾਂਦੇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੨ ॥ ੧੬ਨਕਿ ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ
 ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ ॥ ਜਹਾ ਦਾਣੇ ਤਹਾਂ ਖਾਣੇ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਹੇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ੧੭ਸਭੇ ਗਲਾ ਆਪਿ ਥਾਟਿ ਬਹਾਲੀਓਨੁ ॥ ਆਪੇ ੧੮ਰਚਨੁ ਰਚਾਇ ੧੯ਆਪੇ
 ਹੀ ਘਾਲਿਓਨੁ ॥ ਆਪੇ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਆਪਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਿਓਨੁ ੨੦ ॥ ਦਾਸ ਰਖੇ
 ੨੧ਕੰਠਿ ਲਾਇ ੨੨ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਓਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ੨੩ਭਾਉ
 ਦੂਜਾ ਜਾਲਿਓਨੁ ॥ ੨੮ ॥ †ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ੨੪ਏ ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਧਿਆਇ
 ਤੂ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ ਭਾਇ ੨੫ ॥ ਹਰਿ ਕੀਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਵਡਿਆਈਆ
 ਦੇਇ ਨ ਪਛੋਤਾਇ ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖ
 ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ੨੬ ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਮਃ ੩ ॥ ਆਪੇ ਸੇਵਾ ਲਾਇਅਨੁ ਆਪੇ ਬਖਸ ਕਰੇਇ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ ਮਾ ਪਿਉ
 ਆਪਿ ਹੈ ਆਪੇ ਸਾਰ ੨੭ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਤਿਨ ਨਿਜ
 ਘਰਿ ੨੮ ਵਾਸੁ ਹੈ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਸੋਭਾ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਕਰਣ ਕਾਰਣ
 ਸਮਰਥੁ ਹਰਿ ਕਰਤੇ ਮੈ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਸਟਿ ੨੯

- ੧ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ; ਉਹ ਤਨ ਮਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ੨ ਲਗਨ।
 ੩ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
 ੪ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਹੀ ਪੱਲੇ ਪੈਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਭੰਡੀ, ਤੌੜੀ, ਬਦਨਾਮੀ ਦੀ ਭੌੜੀ। (ਜਦ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੋਕੀਂ ਓਏ ਓਏ ਕਰ ਕੇ ਤੌੜੀ ਵਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਿਥੇ ਗਿਆ ਉਥੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੋਇਆ; (ਇਥੇ ਉਸੇ ਮਰਵਾਹੇ ਖਤਰੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੦੩, ਫੁਟ ਨੋਟ*, ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੩੦੬, ਨੋਟ ੪)।
 ੮ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਥੀਂ ਉਲਟ ਪੁਲਟ (ਅਸਤ ਬਿਅਸਤ) ਭੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਨਿੱਤ ਝੱਗ ਸੁਟਦਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਝੱਲਾ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।
 ੯ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *। ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਐਸੀ ਬਣੀ ਹੈ।
 ੧੦ ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਭਾਵ ਆਤਮ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ। (ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਗੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੦੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *)।
 ੧੧ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
 ੧੨ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
 ੧੩ ਇਤਨੇ ਹਨ।
 ੧੪ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜੋ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?
 ੧੫ ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ ਤਦੇ ਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ; ਉਸੇ ਲੇਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁਣ ਜੀਵ ਕਮਾਈ ਕਮਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

- ਹੰਦਹਿ=ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
 ੧੬ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਨਕੋਲ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਓਸ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਿਰਤ, ਭਾਵ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਿਆ ਸੁਭਾਵ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਧਕ ਕੇ ਚਲਾਂਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਜੋ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਹੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਓਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਔਖਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਜੋ ਕਰਮ-ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਭੋਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਕਾਰਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਵਾਕੂਰ ਆਪੇ ਹੀ ਪਏ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਗੂੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ (ਜਿਵੇਂ ਬੁਧ ਮੱਤ ਵਿੱਚ)। ਪਰ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਹੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬੀਚਾਰਿ॥ ਕਾਰਣ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਖੀ ਧਾਰਿ॥' (ਮ:੧-੧੩੫੩)। ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਰੀ ਆਪ ਖੜਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਕਰਮ ਭੀ ਆਪਣੇ ਫਲ ਆਪੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹਰੀ ਦੀ ਰਜਾ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਫਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਆਪਣੈ ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ॥' (ਮ:੧-੧੨੪੧)। ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਕਰਤੇ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ।
 ੧੭ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੧੮ ਆਪੇ ਹੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
 ੧੯ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਹੀ ਮਾਰੀ ਭਾਵ ਸਮੇਟੀ ਹੈ।
 ੨੦ ਪਾਲਿਆ ਹੈ। ੨੧ ਗਲ ਲਾ ਕੇ।
 ੨੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।
 ੨੩ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨੪ ਹੋ ਮਨ! ੨੫ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ। ੨੭ ਸੰਭਾਲ।
 ੨੮ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ। ੨੯ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ, ਦੁਨੀਆਂ।

* ਸ਼ਲੋਕ : ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਗੁਰੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੜ ਲਾ ਲਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

† ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦੀ ਰਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਮ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਇਹ ਰਜਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਹਰੀ ਆਪ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਣਾਂਦਾ, ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ।

‡ ਸ਼ਲੋਕ : ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾੜ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਤੇ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ। ਪਉੜੀ : ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਹੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰਥ ਹੈਂ। ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੋ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰਜੀਆ^੧ ਆਪੇ ਫੁਨਿ ਗੋਈ ॥ ਸਭੁ ਇਕੋ ਸਬਦੁ^੩ ਵਰਤਦਾ ਜੋ ਕਰੇ ਸੁ
ਹੋਈ ॥ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰਮੁਖਿ^੪ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਪਾਵੈ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ
ਆਰਾਧਿਆ^੫ ਸਭਿ ਆਖਹੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਸੋਈ ॥ ੨੬ ॥ ੧ ॥ ਸੁਧੁ^੬

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ* ਜੀ ਕੀ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਬੁਤ ਪੂਜਿ ਪੂਜਿ ਹਿੰਦੂ ਮੂਏ ਤੁਰਕ ਮੂਏ ਸਿਰੁ ਨਾਈ^੭ ॥ ਓਇ^੮ ਲੇ ਜਾਰੇ ਓਇ
ਲੇ ਗਾਡੇ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਦੁਹੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਨੁ ਰੇ ਸੰਸਾਰੁ^੯ ਅੰਧ ਗਹੇਰਾ ॥
੧੦ ਚਹੁ ਦਿਸ ਪਸਰਿਓ ਹੈ ਜਮ ਜੇਵਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੧ ਕਬਿਤ ਪੜੇ ਪੜਿ
ਕਬਿਤਾ ਮੂਏ ਕਪੜ ਕੇਦਾਰੈ ਜਾਈ ॥ ਜਟਾ ਧਾਰਿ ਧਾਰਿ ਜੋਗੀ ਮੂਏ ਤੇਰੀ ਗਤਿ
ਇਨਹਿ ਨ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਦਰਬੁ^{੧੨} ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਰਾਜੇ ਮੂਏ ਗਡਿ ਲੇ ਕੰਚਨ
ਭਾਰੀ ॥ ਬੇਦ ਪੜੇ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਮੂਏ ਰੂਪੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਨਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਬਿਨੁ ਸਭੈ ਬਿਗੁਤੇ^{੧੩} ਦੇਖਹੁ ਨਿਰਖਿ^{੧੪} ਸਰੀਰਾ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਿਨਿ
ਗਤਿ ਪਾਈ ਕਹਿ ਉਪਦੇਸੁ ਕਬੀਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ਜਬ ਜਰੀਐ ਤਬ ਹੋਇ
ਭਸਮ ਤਨੁ ਰਹੈ ਕਿਰਮ ਦਲ ਖਾਈ ॥ ੧੬ ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਨੀਰੁ ਪਰਤੁ ਹੈ ਇਆ
ਤਨ ਕੀ ਇਹੈ ਬਡਾਈ ॥ ੧ ॥ ਕਾਹੇ ਭਈਆ ਫਿਰਤੋ ਫੂਲਿਆ ਫੂਲਿਆ ॥ ਜਬ
੧੭ ਦਸ ਮਾਸ ੧੮ ਉਰਧ ਮੁਖ ਰਹਤਾ ਸੋ ਦਿਨੁ ਕੈਸੇ ਭੂਲਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
੧੯ ਜਿਉ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਤਿਉ ਸਠੋਰਿ ਰਸੁ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਧਨੁ ਕੀਆ ॥ ੨੦ ਮਰਤੀ ਬਾਰ
ਲੇਹੁ ਲੇਹੁ ਕਰੀਐ ਭੂਤੁ ਰਹਨ ਕਿਉ ਦੀਆ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ਦੇਹੁਰੀ ਲਉ ਬਰੀ ਨਾਰਿ
ਸੰਗਿ ਭਈ ਆਗੈ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੨੨ ਮਰਘਟ ਲਉ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ਕੁਟੰਬੁ ਭਇਓ
ਆਗੈ ਹੰਸੁ ਅਕੇਲਾ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ੨੩ ਪਰੇ ਕਾਲ ਗ੍ਰਸ
ਕੂਆ ॥ ਝੁਠੀ ਮਾਇਆ ੨੪ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਆ ਜਿਉ ਨਲਨੀ ਭ੍ਰਮਿ ਸੂਆ ॥ ੪ ॥
੨ ॥ ੨੫ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭੈ ਮਤ ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਰੀ ਕਰਮ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਕਾਲ ਗ੍ਰਸਤ
ਸਭ ਲੋਗ ਸਿਆਨੇ ਉਠਿ ਪੰਡਿਤ ਪੈ ਚਲੇ ਨਿਰਾਸਾ ॥ ੧ ॥ ੨੬ ਮਨੁ ਰੇ ਸਰਿਓ
ਨ ਏਕੈ ਕਾਜਾ ॥ ਭਜਿਓ ਨ ੨੭ ਰਘੁਪਤਿ ਰਾਜਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੮ ਬਨ ਖੰਡ
ਜਾਇ ਜੋਗੁ ਤਪੁ ਕੀਨੋ ਕੰਦ ਮੂਲੁ ਚੁਨਿ ਖਾਇਆ ॥ ੨੯ ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਸਬਦੀ
ਮੋਨੀ ਜਮ ਕੇ ਪਟੈ ਲਿਖਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੩੦ ਭਗਤਿ ਨਾਰਦੀ ਰਿਦੈ ਨ ਆਈ
ਕਾਛਿ ਕੂਛਿ ਤਨੁ ਦੀਨਾ ॥ ੩੧ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਡਿੰਭ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਉਨਿ ਹਰਿ ਪਹਿ
ਕਿਆ ਲੀਨਾ ॥ ੩ ॥ ੩੨ ਪਰਿਓ ਕਾਲੁ ਸਭੈ ਜਗ ਉਪਰ ਮਾਹਿ ਲਿਖੇ ਭ੍ਰਮ
ਗਿਆਨੀ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ੩੩ ਭਏ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜਿਹ ਜਾਨੀ ॥

- ੧ ਰਚੀ ਹੈ।
 ੨ ਆਪੇ ਹੀ ਫੇਰ ਨਾਸ ਕਰੇਗਾ।
 ੩ ਹੁਕਮ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੭੩, ਨੋਟ ੨੨।
 ੪ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
 ੫ ਜਪਿਆ ਹੈ।
 ੬ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਠੀਕ ਹੈ।
 ੭ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਨਿਵਾਉਂਦੇ।
 ੮ ਓਹ (ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ) ਤਾਂ ਮੁਰਦੇ ਲੈ ਕੇ ਸਾੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਲੈ ਕੇ ਦਬ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ।
 ੯ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖਾਤਾ ਹੈ। ਗਹੇਰਾ=ਗਹਿਰਾ; ਡੂੰਘਾ ਥਾਂ, ਖਾਤਾ।
 ੧੦ ਚੜ੍ਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।
 ੧੧ ਕਵੀ ਜਨ ਕਬਿਤ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਰ ਗਏ, ਕਾਪੜੀਏ ਭੇਖ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਕਿਦਾਰ ਨਾਥ ਤੀਰਥ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੧, ਨੋਟ ੨੪।
 ੧੨ [ਸ਼: ਦ੍ਰਵਯ] ਧਨ, ਮਾਇਆ। ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਮਰ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਰ ਦੱਬੇ।
 ੧੩ ਖਵਾਰ ਹੋਏ।
 ੧੪ ਗਹੁ ਕਰ ਕੇ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੋ।
 ੧੫ ਮਰ ਕੇ ਜਦ ਸੜੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਰਹਿ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਦਲ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੬ ਜਿਵੇਂ ਕੱਚੀ ਗਾਗਰ ਵਿੱਚ (ਘੜੇ ਵਿੱਚ) ਪਾਣੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। (ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕੱਚੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਘੜਾ ਛੇਤੀ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਘੜਾ ਹੋਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਕੁਰ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੈ।)
 ੧੭ ਦਸ ਮਹੀਨੇ।
 ੧੮ ਉਲਟੇ ਮੂੰਹ, ਸਿਰ ਭਾਰ।
 ੧੯ ਜਿਵੇਂ ਮੱਖੀ ਸ਼ਹਿਦ ਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ (ਇਸ) ਮੂਰਖ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋੜ ਜੋੜ ਕੇ ਧਨ ਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਠੋਰ [ਸ਼: ਸਠ, ਅੰ: sot ਮੂਰਖ] ਸਠ ਦੇ ਉਰ ਵਾਲਾ, ਮੂਰਖ ਦਿਲ ਵਾਲਾ।
 ੨੦ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ : ਲੈ ਜਾਓ, ਲੈ ਜਾਓ; ਇਸ ਭੂਤ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜੇ?
 ੨੧ ਘਰ ਦੀ ਦਲੀਜ਼ ਤਕ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਗਈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨਾਲ ਗਏ।
 ੨੨ ਮਸਾਣਾਂ ਤਕ ਸਭ ਲੋਕੀਂ ਸੱਜਣ ਟੱਬਰ ਆਦਿਕ

- ਨਾਲ ਗਏ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਤੁਸੀਂ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਫੜੇ ਹੋਏ, ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋ।
 ੨੪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਤੋਤਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੭, ਨੋਟ ੨੪।
 ੨੫ (ਪੰਡਿਤ ਕੋਲੋਂ) ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਸਿਆਣੇ (ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ) ਲੋਕ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਹੋਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਤੁਰੇ।
 ੨੬ ਹੇ ਮਨ, ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਕੰਮ ਭੀ ਨਾ ਸਰਿਆ (ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ)।
 ੨੭ [ਰਾਮ-ਰਾਜਾ] ਕਰਤਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
 ੨੮ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਜੋਗ ਸਾਧੇ, ਤਪ ਕੀਤੇ ਤੇ ਫਲਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਆਦਿਕ ਉੱਪਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।
 ੨੯ ਜੋਗੀ ਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ, ਇਕ ਸ਼ਬਦੀ ਤੇ ਚੁਪ ਸਾਧਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਜਮ ਦੇ ਪਟੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ; ਜਮ ਨੂੰ ਜੋ ਸਨਦ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ ਕਿ ਅਮਕੇ ਲੋਕ ਤੇਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਓਹ ਫ਼ਰਿਸਤ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ; ਭਾਵ ਜਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਨਾਦੀ ਤੇ ਵੇਦੀ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਤ ਹਨ: ਇਕ ਉਹ ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਕੁਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਫੂਕੇ ਮੰਤਰ (ਨਾਦ) ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਦੂਜੇ ਅਹਲਿ ਕਿਤਾਬ (ਵੇਦੀ) ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦੀ=ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ (ਅਲਖ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ।
 ੩੦ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵਸੀ, ਐਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾ ਸਵਾਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਤਿ ਨਾਰਦੀ=ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ, ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ।
 ੩੧ ਰਾਗ ਰਾਗਣੀ ਦਾ ਪਖੰਡ ਖਿਲਾਰ ਬੈਠਾ।
 ੩੨ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਹੈ, ਓਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ (ਜਮ ਦੇ ਪਟੇ ਵਿੱਚ) ਭਰਮੀਂ ਗਿਆਨੀ ਭੀ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।
 ੩੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਓਹ (ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ) ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। (ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਖ਼ਾਲਸੇ' ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।)

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ †। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵੱਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਇਕ ਨਿਰੰਜਨ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

੪ ॥ ੩ ॥ ਘਰੁ ੨ ॥ ^੧ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ
 ਨ ਦੇਖਾ ॥ ^੨ਨੈਨ ਰਹੇ ਰੰਗੁ ਲਾਈ ॥ ਅਬ ਬੇ ਗਲ^੩ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਹਮਰਾ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ^੪ਭਉ ਭਾਗਾ ॥ ਜਬ ਰਾਮ ਨਾਮ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਜੀਗਰ ਡੰਕ^੫ ਬਜਾਈ ॥ ਸਭ ਖਲਕ^੬ ਤਮਾਸੇ ਆਈ ॥ ^੭ਬਾਜੀਗਰ
 ਸ੍ਰਾਂਗੁ ਸਕੇਲਾ ॥ ^੮ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਰਵੈ ਅਕੇਲਾ ॥ ੨ ॥ ^੯ਕਬਨੀ ਕਹਿ ਭਰਮੁ ਨ
 ਜਾਈ ॥ ^{੧੦}ਸਭ ਕਥਿ ਕਥਿ ਰਹੀ ਲੁਕਾਈ ॥ ^{੧੧}ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ
 ਬੁਝਾਈ ॥ ਤਾ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ^{੧੨}ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕਿੰਚਤ^{੧੩} ਕਿਰਪਾ
 ਕੀਨੀ ॥ ^{੧੪}ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਹ ਹਰਿ ਲੀਨੀ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ^{੧੫}ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥
 ਮਿਲਿਓ^{੧੬} ਜਗਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ *ਜਾ ਕੇ ਨਿਗਮ ਦੂਧ ਕੇ ਠਾਟਾ ॥
 ਸਮੁੰਦੁ ਬਿਲੋਵਨ ਕਉ ਮਾਟਾ ॥ ਤਾ ਕੀ ਹੋਹੁ ਬਿਲੋਵਨਹਾਰੀ ॥ ਕਿਉ ਮੇਟੈਗੋ
 ਛਾਛਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੭}ਚੇਰੀ ਤੂ ਰਾਮੁ ਨ ਕਰਸਿ ਭਤਾਰਾ ॥ ਜਗਜੀਵਨ
^{੧੮}ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੇ ਗਲਹਿ ਤਉਕੁ^{੧੯} ਪਗ ਬੇਰੀ ॥ ^{੨੦}ਤੂ
 ਘਰ ਘਰ ਰਮਈਐ ਫੇਰੀ ॥ ^{੨੧}ਤੂ ਅਜਹੁ ਨ ਚੇਤਸਿ ਚੇਰੀ ॥ ^{੨੨}ਤੂ ਜਮਿ ਬਪੁਰੀ
 ਹੈ ਹੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰੀ ॥ ^{੨੩}ਕਿਆ ਚੇਰੀ ਹਾਥ ਬਿਚਾਰੀ ॥
^{੨੪}ਸੋਈ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ ਜਿਤੁ ਲਾਈ ਤਿਤੁ ਲਾਗੀ ॥ ੩ ॥ ਚੇਰੀ ਤੈ ਸੁਮਤਿ^{੨੫}
 ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਈ ॥ ਜਾ ਤੇ ^{੨੬}ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਲੀਕ ਮਿਟਾਈ ॥ ਸੁ ਰਸੁ ਕਬੀਰੈ ਜਾਨਿਆ ॥
 ਮੇਰੋ ^{੨੭}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ^{੨੮}ਜਿਹ ਬਾਝੁ ਨ ਜੀਆ ਜਾਈ ॥
 ਜਉ ਮਿਲੈ ਤ ^{੨੯}ਘਾਲ ਅਘਾਈ ॥ ^{੩੦}ਸਦ ਜੀਵਨੁ ਭਲੋ ਕਹਾਂਗੀ ॥ ^{੩੧}ਮੂਏ ਬਿਨੁ
 ਜੀਵਨੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਕਿਆ ਕਥੀਐ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ^{੩੨}ਨਿਜ
 ਨਿਰਖਤ ਗਤ ਬਿਉਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੩}ਘਸਿ ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨੁ ਗਾਰਿਆ ॥
^{੩੪}ਬਿਨੁ ਨੈਨਹੁ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਰਿਆ ॥ ^{੩੫}ਪੂਤਿ ਪਿਤਾ ਇਕੁ ਜਾਇਆ ॥ ^{੩੬}ਬਿਨੁ
 ਠਾਹਰ ਨਗਰੁ ਬਸਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ^{੩੭}ਜਾਚਕ ਜਨ ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ ॥ ^{੩੮}ਸੋ
 ਦੀਆ ਨ ਜਾਈ ਖਾਇਆ ॥ ਛੋਡਿਆ ਜਾਇ ਨ ਮੂਕਾ ॥ ^{੩੯}ਅਉਰਨ ਪਹਿ ਜਾਨਾ
 ਚੂਕਾ ॥ ੩ ॥ ^{੪੦}ਜੋ ਜੀਵਨ ਮਰਨਾ ਜਾਨੈ ॥ ਸੋ ਪੰਚ ਸੈਲ ਸੁਖ ਮਾਨੈ ॥ ਕਬੀਰੈ
 ਸੋ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ^{੪੧}ਹਰਿ ਭੇਟਤ ਆਪੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਕਿਆ
 ਪੜੀਐ ਕਿਆ ਗੁਨੀਐ^{੪੨} ॥ ਕਿਆ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾਂ ਸੁਨੀਐ ॥ ਪੜੇ ਸੁਨੇ ਕਿਆ
 ਹੋਈ ॥ ^{੪੩}ਜਉ ਸਹਜ ਨ ਮਿਲਿਓ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਸਿ
 ਗਵਾਰਾ^{੪੪} ॥ ਕਿਆ ਸੋਚਹਿ ਬਾਰੰ ਬਾਰਾ^{੪੫} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੪੬}ਅੰਧਿਆਰੇ
 ਦੀਪਕੁ ਚਹੀਐ ॥ ਇਕ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਲਹੀਐ ॥ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਪਾਈ ॥

- ੧ ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ (ਪੂਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ) ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
 ੨ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।
 ੩ ਹੋਰ ਗੱਲ, ਦੂਜੀ ਗੱਲ।
 ੪ ਡਰ ਨੱਠ ਗਿਆ।
 ੫ ਡੰਕਾ, ਡੌਰੂ, ਡੁਗਡੁਗੀ। ਜਦ ਖੇਡ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਡੌਰੂ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਖੇਡ ਰਚਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਖਲਕਤ, ਲੋਕੀਂ।
 ੭ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਨੇ ਸਾਰਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਸਮੇਟ ਲਿਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੩੭, ਨੋਟ ੧੯।
 ੮ ਹੁਣ ਇਕੱਲਾ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਸਤ ਹੈ।
 ੯ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ।
 ੧੦ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
 ੧੨ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਬੋੜੀ ਜਿੰਨੀ।
 ੧੪ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ, ਮਨ ਤੇ ਦੋਹ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ।
 ੧੫ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੈ।
 ੧੬ ਜਗਤ-ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਕਰਤਾਰ।
 ੧੭ ਹੇ ਦਾਸੀ! ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਦੀ?
 ੧੮ ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਜੀਵਨ) ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਅਰਬੀ 'ਤੋਕ'-ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਟਾ ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ (ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ) ਪਟਾ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ (ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ) ਬੋੜੀ ਹੈ।
 ੨੦ ਤੈਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਕਈ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰਿਆ ਹੈ।
 ੨੧ ਹੇ ਦਾਸੀ! ਤੂੰ ਅਜੇ ਭੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ?
 ੨੨ ਤੂੰ ਵਿਚਾਰੀ ਜਮ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਮੌਤ ਤੈਨੂੰ ਤਾੜ ਰਹੀ ਹੈ।
 ੨੩ ਵਿਚਾਰੀ ਦਾਸੀ ਦੇ ਕੀ ਵੱਸ ਹੈ?
 ੨੪ ਸੁੱਤੀ ਸੁੱਤੀ ਜਾਗ ਪਈ।
 ੨੫ ਚੰਗੀ ਮਤ।
 ੨੬ ਭਰਮ ਦੀ ਰੇਖਾ, ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਈ ਰਹੀ ਸੀ।
 ੨੭ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੮ ਜਿਸ (ਨਿਰੰਕਾਰ) ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
 ੨੯ ਮਿਹਨਤ ਰੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ (ਨਿਰੰਕਾਰ) ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਘਾਲ ਮੁਕ

- ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੩੦ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਣਾ ਲਭਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਲਾ ਅਖਵਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੩੧ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਨ ਬਿਨਾਂ (ਮਨ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾਂ) ਆਤਮਕ-ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
 ੩੨ ਆਪਣੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਵਿਹਾਰ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੩ ਜਿਵੇਂ ਕੇਸਰ ਘਸਾ ਕੇ (ਉਸ ਵਿੱਚ) ਚੰਦਨ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਵੇਂ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ)।
 ੩੪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ (ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜੋ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈਆਂ ਹਨ)।
 ੩੫ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਇਕ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ (ਜੀਵ ਨੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ)। 'ਪੂਤਿ' ਦੀ ਸਿਹਾਰੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੨੦ (ੳ)।
 ੩੬ ਬਿਨਾਂ ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਜੋ ਅਸਥਿਰ ਜੀਵਨ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੩੭ ਦਾਸ ਮੰਗਤੇ ਨੇ।
 ੩੮ ਉਹ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਸਵਾਦੀ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ; ਨਾ ਹੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਮੁਕਦਾ ਹੈ।
 ੩੯ ਹੁਣ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸ (ਮੰਗਣ ਲਈ) ਜਾਣਾ ਮੁਕ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੪੦ ਜਿਹੜਾ (ਪੰਚ) ਮੁਖੀ ਜਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੀ ਸੈਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੭੮, ਨੋਟ ੩।
 ੪੧ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਭੁੱਲ ਗਿਆ (ਅਪਣਤ ਦਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ)।
 ੪੨ ਵਿਚਾਰੀਏ।
 ੪੩ ਜਦ ਤਕ ਓਸ ਸਹਿਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਤਦ ਤੋੜੀ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾ ਮਿਲੇ 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
 ੪੪ ਹੇ ਮੂਰਖ!
 ੪੫ ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਘੜੀ-ਘੜੀ।
 ੪੬ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਅਗੋਚਰ ਵਸਤੂ (ਨਿਰੰਕਾਰ) ਲਭ ਲਈਏ। ਅਗੋਚਰ=ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ।

* ਜਿਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਘਰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮਿਆਨ ਹਨ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣ ਲਈ ਚਾਟੀ ਸਮਝੋ। ਇਸ ਦੀ ਤੂੰ ਰਿੜਕਣ ਵਾਲੀ ਬਣ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਵੇਖੋਗੀ ਕਿ ਮਾਲਕ ਤੇਰੀ ਲੱਸੀ ਨਹੀਂ ਵੀਟੇਗਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਧਰਮ ਬਾਬਤ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਸਾਲਾ ਬਿਅੰਤ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਤੱਤ ਕੱਢ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੱਤ ਨਾ ਲੱਭਾ ਤਾਂ ਭੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਸਵਾਦ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਛਾਛਿ (ਲੱਸੀ)=ਸੰਸਾਰੀ ਰਸ, ਸਾਧਾਰਨ ਅਨੰਦ।

ਘਟਿ ^੧ਦੀਪਕੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਜਾਨਿਆ ॥ ^੨ਜਬ
 ਜਾਨਿਆ ਤਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ^੩ਮਨ ਮਾਨੇ ਲੋਗੁ ਨ ਪਤੀਜੈ ॥ ਨ ਪਤੀਜੈ ਤਉ
 ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥ ਹਿਦੈ ਕਪਟੁ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ ॥ ^੪ਝੂਠੇ ਕਹਾ ਬਿਲੋਵਸਿ
 ਪਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ^੫ਕਾਂਇਆ ਮਾਂਜਸਿ ਕਉਨ ਗੁਨਾਂ ॥ ਜਉ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹੈ
 ਮਲਨਾਂ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲਉਕੀ ^੬ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਈ ॥ ^੭ਕਉਰਾਪਨੁ
 ਤਉ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਾਰਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥
 ੩ ॥ ੮ ॥

ਸੋਰਠਿ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^੧ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ ॥ ^{੧੦}ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ ॥
 ੧ ॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ^{੧੧}ਝੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ^{੧੨}ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ
 ਲੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ ॥ ^{੧੪}ਤਬ ਤੇਰੀ
 ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਕੋਈ ਨਹੀ ਤੇਰਾ ॥
^{੧੫}ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਕੀ ਨ ਜਪਹਿ ਸਵੇਰਾ ॥ ੩ ॥ ੯ ॥ ^{੧੬}ਸੰਤਹੁ ਮਨ ਪਵਨੈ ਸੁਖੁ
 ਬਨਿਆ ॥ ^{੧੭}ਕਿਛੁ ਜੋਗੁ ਪਰਾਪਤਿ ਗਨਿਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰਿ ਦਿਖਲਾਈ
 ਮੋਰੀ ॥ ਜਿਤੁ ਮਿਰਗ ਪੜਤ ਹੈ ਚੋਰੀ ॥ ^{੧੯}ਮੂੰਦਿ ਲੀਏ ਦਰਵਾਜੇ ॥ ^{੨੦}ਬਾਜੀਅਲੇ
 ਅਨਹਦ ਬਾਜੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੧}ਕੁੰਭ ਕਮਲੁ ਜਲਿ ਭਰਿਆ ॥ ਜਲੁ ਮੇਟਿਆ ਉਭਾ
 ਕਰਿਆ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਜਉ ਜਾਨਿਆ ਤਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥
 ੨ ॥ ੧੦ ॥ ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ॥ ^{੨੨}ਝੂਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਯਹ ਮਾਲਾ ਅਪਨੀ
 ਲੀਜੈ ॥ ਹਉ ਮਾਂਗਉ ਸੰਤਨ ਰੇਨਾ ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਿਸੀ ਕਾ ਦੇਨਾ ॥ ੧ ॥
^{੨੫}ਮਾਧੋ ਕੈਸੀ ਬਨੈ ਤੁਮ ਸੰਗੇ ॥ ^{੨੬}ਆਪਿ ਨ ਦੇਹੁ ਤ ਲੇਵਉ ਮੰਗੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੭}ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਂਗਉ ਚੂਨਾ ॥ ^{੨੮}ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗਿ ਲੂਨਾ ॥ ^{੨੯}ਅਧ ਸੇਰੁ ਮਾਂਗਉ
 ਦਾਲੇ ॥ ^{੩੦}ਮੈ ਕਉ ਦੋਨਉ ਵਖਤ ਜਿਵਾਲੇ ॥ ੨ ॥ ^{੩੧}ਖਾਟ ਮਾਂਗਉ ਚਉਪਾਈ ॥
^{੩੨}ਸਿਰਹਾਨਾ ਅਵਰ ਤੁਲਾਈ ॥ ^{੩੩}ਉਪਰ ਕਉ ਮਾਂਗਉ ਖੀਧਾ ॥ ^{੩੪}ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ
 ਕਰੈ ਜਨੁ ਥੀਧਾ ॥ ੩ ॥ ^{੩੫}ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੀਤਾ ਲਬੋ ॥ ^{੩੬}ਇਕੁ ਨਾਉ ਤੇਰਾ ਮੈ ਫਬੋ ॥
 ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਉ ਹਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇ ਜੀ ਕੀ ਘਰੁ ੨੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੩੭}ਜਬ ਦੇਖਾ ਤਬ ਗਾਵਾ ॥ ਤਉ ਜਨ ਧੀਰਜੁ ਪਾਵਾ ॥ ੧ ॥ ^{੩੮}ਨਾਦਿ ਸਮਾਇਲੋ ਰੇ

- ੧ ਜਦ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਵਾ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦਿਸ ਪਿਆ।
- ੨ ਜਦ ਸਮਝ ਪਈ ਤਾਂ ਮਨ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ (ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ)।
- ੩ ਜਦੋਂ ਮਨ ਓਧਰ (ਕਰਤਾਰ ਵਲ) ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਨਹੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ?
- ੪ ਹੇ ਬੂਠੇ! ਪਾਣੀ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਰਿੜਕਦਾ ਹੈ? ਕਾਹਨੂੰ ਵਿਹਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ?
- ੫ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ, ਜਦ ਤੇਰੇ ਰਿਦੈ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਹੈ? ਭਾਵ ਜਦ ਤੋੜੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ੬ ਤੂੰਮੀ, ਤੂੰਬੀ।
- ੭ ਕੁੜਿੱਤਨ ਤਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।
- ੮ ਹੇ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ!
- ੯ ਬੜੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਲਿਆ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਤਰੀ ਪਾਸ ਲੁਟਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਭੁੱਲ ਕੇ ਭੀ ਛਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।
- ੧੨ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਪਲ ਪਲ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਖੀਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੁਢੇਪਾ ਜਿੱਤਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ (ਜਦ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ) ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬੁਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾਏਗਾ।
- ੧੫ ਤੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਵਖਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ?
- ੧੬ ਸੰਤੋ! ਹਵਾ ਵਰਗੇ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਜੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਮੋਰੀ (ਮਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ) ਦਿਖਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ ਜੰਗਲੀ ਜਨੌਰ ਚੋਰੀ ਆ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।
- ੧੯ ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਓਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਓਹ ਮਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

- ੨੦ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨੧ ਰਿਦੇ-ਕਮਲ ਰੂਪ ਘੜਾ ਜੋ ਅੱਗੇ ਮਾੜੀਆਂ ਵਾਸਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜਲ ਵੀਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਘੜਾ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੈ ਸਕੇ)।
- ੨੨ ਸਾਥੋਂ ਭੁੱਖਿਆਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। (ਹੇ ਹਰੀ!) ਆਹ ਲਵੋ ਆਪਣੀ ਮਾਲਾ। ੨੩ ਚਰਨ-ਪੂੜ।
- ੨੪ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ (ਕਿ ਐਵੇਂ ਚੱਟੀ ਪਿਆ ਭਰਾਂ ਤੇ ਮੰਗਾਂ ਕੁਝ ਨਾ)।
- ੨੫ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਬਣੇ ਕਿਵੇਂ? ਮਾਧੋ-ਮਾਧਵ [ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹਰੀ।
- ੨੬ (ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ) ਜੇ ਆਪ ਨਾ ਦੇਵੋਗੇ ਤਾਂ ਮੰਗ ਲਵਾਂਗਾ।
- ੨੭ ਦੋ ਸੇਰ ਆਟਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਰ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੀ ੬-੭ ਛਟਾਂਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ)।
- ੨੮ ਪਾ ਘਿਉ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਲੂਣ।
- ੨੯ ਅੱਧ ਸੇਰ ਦਾਲ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੦ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹੈ।
- ੩੧ ਚਵਾਂ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲੀ (ਸਾਬਤ) ਮੰਜੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੨ ਇਕ ਸਿਰਹਾਣਾ ਤੇ ਤੁਲਾਈ ਭੀ।
- ੩੩ ਉੱਪਰ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਲੇਫ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੪ ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਬੀਧਾ=ਬਿੰਧਾ ਹੋ ਕੇ, ਲਗਨ ਨਾਲ।
- ੩੫ ਮੈਂ ਲੋਭ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
- ੩੬ ਇਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਫੱਬਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੩੭ ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। (ਜਦ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ) ਤਦ ਮੈਂ ਜੋ ਦਾਸ ਹਾਂ ਧੀਰਜ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੮ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਵ (ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼) ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਿਆ (ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ)।

* ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਵਲ ਛਲ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਦਾ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਹਰੀ ਵੱਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਿਸਕਪਟ ਹਾਲਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਾਡ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ†।

‡ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਸਾਖਿਆਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਲੇ ਦੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਜਹ ਝਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਾਰੁ ਦਿਸੰਤਾ ॥
 ਤਹ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਬਜੰਤਾ ॥ ^੨ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ ॥ ਮੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
 ਜਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ^੩ਰਤਨ ਕਮਲ ਕੋਠਰੀ ॥ ਚਮਕਾਰ ਬੀਜੁਲ ਤਹੀ ॥ ਨੇਰੈ ਨਾਹੀ
 ਦੂਰਿ ॥ ਨਿਜ ਆਤਮੈ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ^੪ਜਹ ਅਨਹਤ ਸੂਰ ਉਜਾਰਾ ॥
 ਤਹ ਦੀਪਕ ਜਲੈ ਛੰਛਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਾਨਿਆ ॥ ਜਨੁ ਨਾਮਾ ਸਹਜ^੫
 ਸਮਾਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਘਰੁ ੪ ਸੋਰਠਿ* ॥ ^੬ਪਾੜ ਪੜੋਸਣਿ ਪੂਛਿ ਲੇ ਨਾਮਾ
 ਕਾ ਪਹਿ ਛਾਨਿ ਛਵਾਈ ਹੋ ॥ ਤੋ ਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜੂਰੀ ਦੈਹਉ ਮੋ ਕਉ ਬੇਢੀ
 ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ਹੋ ॥ ੧ ॥ ^੭ਰੀ ਬਾਈ ਬੇਢੀ ਦੇਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਦੇਖੁ ਬੇਢੀ ਰਹਿਓ
 ਸਮਾਈ ॥ ਹਮਾਰੈ ਬੇਢੀ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੇਢੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਜੂਰੀ
 ਮਾਂਗੈ ^੮ਜਉ ਕਉ ਛਾਨਿ ਛਵਾਵੈ ਹੋ ॥ ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ ^੯ਤਉ
 ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥ ੨ ॥ ਐਸੋ ਬੇਢੀ ^{੧੦}ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਸਭ ਅੰਤਰ
 ਸਭ ਠਾਂਈ ਹੋ ॥ ਗੁੰਗੈ ਮਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ^{੧੧}ਪੂਛੇ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ
 ਹੋ ॥ ੩ ॥ ਬੇਢੀ ਕੇ ਗੁਣ ਸੁਨਿ ਗੀ ਬਾਈ ^{੧੨}ਜਲਧਿ ਬਾਂਧਿ ਧੂ ਥਾਪਿਓ ਹੋ ॥
 ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਸੀਅ ਬਹੋਰੀ ਲੰਕ ਭਭੀਖਣ ਆਪਿਓ ਹੋ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਸੋਰਠਿ
 ਘਰੁ ੩੫ ॥ ^{੧੩}ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲੁ ਬਾਜੈ ॥ ਬਿਨੁ ਸਾਵਣ ਘਨਹਰੁ ਗਾਜੈ ॥
 ਬਾਦਲ ਬਿਨੁ ਬਰਖਾ ਹੋਈ ॥ ਜਉ ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੈ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਮੋ ਕਉ ਮਿਲਿਓ
 ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ ਜਿਹ ਮਿਲਿਐ ^{੧੪}ਦੇਹ ਸੁਦੇਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਿਲਿ ਪਾਰਸ
 ਕੰਚਨੁ^{੧੫} ਹੋਇਆ ॥ ^{੧੬}ਮੁਖ ਮਨਸਾ ਰਤਨੁ ਪਰੋਇਆ ॥ ^{੧੭}ਨਿਜ ਭਾਉ ਭਇਆ
 ਭ੍ਰਮੁ ਭਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਪੂਛੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਗਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੮}ਜਲ ਭੀਤਰਿ ਕੁੰਭ
 ਸਮਾਨਿਆ ॥ ਸਭ ਰਾਮੁ ਏਕੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ^{੧੯}ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਹੈ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥
 ਜਨ ਨਾਮੈ ਤਤੁ ਪਛਾਨਿਆ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸੁ ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੬^{੨੦}ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥ ^{੨੧}ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ
 ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ
 ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥ ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਰਪਤਿ^{੨੩} ਏਕੁ
 ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥ ਅਛਤ^{੨੪} ਰਾਜ ਬਿਛਰਤ ਦੁਖ

- ੧ ਜਿਥੇ ਤੇਜ਼ ਚਮਕਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੨ ਉਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ, ਚਾਨਣਾ, ਨੂਰ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁੱਝੀ ਹੈ।
- ੩ ਹਿਰਦੇ-ਕਮਲ ਰੂਪ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਰਤਨ ਭਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਨੇੜੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ (ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ।
- ੪ ਅਨਹਤ, ਨਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਯਾ ਅਮਿਟ। ਛੰਡਾਰਾ=ਛੁਛੇ, ਹਲਕੇ, ਮਾਤ। ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਅਮਿਟ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਮਾਤ ਪਏ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੬ ਪਾਸ ਦੀ ਗਵਾਂਢਣ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ, 'ਹੇ ਨਾਮਾ! ਤੂੰ ਕਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਛੱਪਰ ਬੰਨ੍ਹਵਾਇਆ ਹੈ? ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਦੁਗਣੀ ਮਜ਼੍ਹਰੀ ਦੇਵਾਂਗੀ; ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਤੁਖਾਣ ਦੱਸ ਦੇਹ।'
- ੭ ਹੇ ਮਾਈ! ਉਹ ਤੁਖਾਣ ਦਿੱਤਾ, ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਖ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ (ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ) ਉਹ ਤੁਖਾਣ, ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੮ ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਛੱਪਰ ਬੰਨ੍ਹਵਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਖਾਣ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ੧੧ ਜੇ ਪੁੱਛੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਗੰਗਾ ਕੁਝ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੧੨ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰੂਹ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਕਰ ਕੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ। ਨਾਮੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੇ ਸੀਤਾ ਮੋੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਲੰਕਾ ਭਭੀਖਣ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਿਓ=ਅਪਣਾ ਦਿੱਤੀ, ਮਲਕੀਅਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ।
- ੧੩ (ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਨਮਤਿਆ ਤਬਲਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਵਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਹੈ! ਬੱਦਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੀਂਹ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

- ਇਹ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਅਸਲੀਅਤ (ਸੱਚ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ।
- ੧੪ ਦੇਹੀ ਚੰਗੀ ਦੇਹੀ ਬਣ ਗਈ, ਜੀਵਨ ਸੁਫਲ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੫ ਸੋਨਾ।
- ੧੬ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰਤਨ ਪਰੋ ਲਿਆ।
- ੧੭ ਹਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ, ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੧੮ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਘੜਾ ਸਮਾ ਗਿਆ (ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਿਆ) ਅਤੇ ਸਭ ਥਾਂ ਇਕੋ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਦੇਖਿਆ। (ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬੋਝ ਹਰੀ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਚੁਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਰੱਬ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਕਰ ਲਈਏ, ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਲੱਗੀਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਜਿਵੇਂ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀ ਪਾਣੀ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭਾਰ ਮਲੂਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।) ੧੯ ਚੇਲੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੨੦ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਸੀ ਤਾਂ, ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਦੂਰ ਸੈਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।
- ੨੧ ਅਨਲ [ਸੰ: ਅਨਿਲ] ਹਵਾ। ਮਇ ਉਦਧਿ [ਸੰ: ਮਹੋਦਧਿ, ਮਹਾਂ ਉਦਧਿ] ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ। ਬੇਅੰਤ ਹਵਾ (ਤੂਫ਼ਾਨ) ਦੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਲਹਿਰ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ)।
- ੨੨ [ਮਾਧਵ=ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹੇ ਹਰੀ! ਕੀ ਕਹੀਏ, ਭਰਮ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੨੩ ਰਾਜਾ। ੨੪ ਅਛਤ=ਹੁੰਦਿਆਂ। ਰਾਜ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਰ ਥਾਂ ਪਸਰੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਭਗਤ ਜੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਘਟਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਛੱਪਰੀ ਝੱਖੜ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਕੇ ਉਡ ਗਈ। ਉਹ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਤ ਜੀ ਜਦ ਪਰਤ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਛੱਪਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦੇਖ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਗੁਆਂਢਣ ਉਸ ਛੱਪਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭਗਤ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

† ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ‡ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
 § ਹਰੀ ਜੀਵ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ; ਵਿਛੋੜਾ ਸਾਰਾ ਭਰਮ ਹੈ।

ਪਾਇਆ ^੧ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ^੨ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਹਿ
 ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ ॥ ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਅਬ ਕਹਤੇ
 ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ੩ ॥ ^੩ਸਰਬੇ ਏਕੁ ਅਨੇਕੈ ਸੁਆਮੀ ਸਭ ਘਟ ਭੁਗਵੈ
 ਸੋਈ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
^੪ਜਉ ਹਮ ਬਾਧੇ ਮੋਹ ਫਾਸ ਹਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬਧਨਿ ਤੁਮ ਬਾਧੇ ॥ ਅਪਨੇ ਛੂਟਨ
 ਕੋ ਜਤਨੁ ਕਰਹੁ ਹਮ ਛੂਟੇ ਤੁਮ ਆਰਾਧੇ ॥ ੧ ॥ ^੫ਮਾਧਵੇ ਜਾਨਤ ਹਹੁ ਜੈਸੀ
 ਤੈਸੀ ॥ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰਹੁਗੇ ਐਸੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੀਨੁ ^੬ਪਕਰਿ ਫਾਂਕਿਓ
 ਅਰੁ ਕਾਟਿਓ ^੭ਰਾਂਧਿ ਕੀਓ ਬਹੁ ਬਾਨੀ ॥ ^੮ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ ਤਉ
 ਨ ਬਿਸਰਿਓ ਪਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ^੯ਆਪਨ ਬਾਧੈ ਨਾਹੀ ਕਿਸੀ ਕੋ ਭਾਵਨ ਕੋ ਹਰਿ
 ਰਾਜਾ ॥ ਮੋਹ ਪਟਲ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਬਿਆਪਿਓ ਭਗਤ ਨਹੀ ਸੰਤਾਪਾ ॥ ੩ ॥
 ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ^{੧੦}ਭਗਤਿ ਇਕ ਬਾਢੀ ਅਬ ਇਹ ਕਾ ਸਿਉ ਕਹੀਐ ॥ ਜਾ
 ਕਾਰਨਿ ਹਮ ਤੁਮ ਆਰਾਧੇ ਸੋ ਦੁਖੁ ਅਜਹੂ ਸਹੀਐ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਦੁਲਭ
 ਜਨਮੁ ਪੁੰਨ ਫਲ ਪਾਇਓ ਬਿਰਥਾ ਜਾਤ ਅਬਿਬੇਕੈ ॥ ਰਾਜੇ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਸਰਿ
 ਗ੍ਰਿਹ ਆਸਨ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਹੁ ਕਿਹ ਲੇਖੈ ॥ ੧ ॥ ^{੧੨}ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ
 ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੋ ਰਸੁ ॥ ਜਿਹ ਰਸ ਅਨ ਰਸ ਬੀਸਰਿ ਜਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੩}ਜਾਨਿ ਅਜਾਨ ਭਏ ਹਮ ਬਾਵਰ ਸੋਚ ਅਸੋਚ ਦਿਵਸ ਜਾਹੀ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਬਲ
 ਨਿਬਲ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਵੇਸ ਨਹੀ ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਕਹੀਅਤ ਆਨ
 ਅਚਰੀਅਤ ਅਨ ਕਛੁ ਸਮਝ ਨ ਪਰੈ ਅਪਰ ਮਾਇਆ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ
 ਉਦਾਸ ਦਾਸ ਮਤਿ ਪਰਹਰਿ ਕੋਪੁ ਕਰਹੁ ਜੀਅ ਦਇਆ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਸੁਖ
 ਸਾਗਰੁ ^{੧੬}ਸੁਰਤਰ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਾਮਧੇਨੁ ਬਸਿ ਜਾ ਕੇ ॥ ^{੧੭}ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ
 ਅਸਟਦਸਾ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰ ਤਲ ਤਾ ਕੇ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨ
 ਜਪਹਿ ਰਸਨਾ ॥ ਅਵਰ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ^{੧੮}ਬਚਨ ਰਚਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੯}ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ ਮਾਂਗੀ ॥ ^{੨੦}ਬਿਆਸ
 ਬਿਚਾਰਿ ਕਹਿਓ ਪਰਮਾਰਥੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ^{੨੧}ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ
 ਉਪਾਧਿ ਰਹਤ ਫੁਨਿ ਬਡੈ ਭਾਗਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਰਿਦੈ
 ਧਰਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਭੈ ਭਾਗੀ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ^{੨੨}ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ ਹਮ
 ਮੋਰਾ ^{੨੩} ॥ ਜਉ ਤੁਮ ਚੰਦ ਤਉ ਹਮ ਭਏ ਹੈ ਚਕੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਮਾਧਵੇ ਤੁਮ ਨ
 ਤੋਰਹੁ ਤਉ ਹਮ ਨਹੀ ਤੋਰਹਿ ॥ ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉ ਜੋਰਹਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਉ ਤੁਮ ਦੀਵਰਾ ^{੨੪} ਤਉ ਹਮ ਬਾਤੀ ॥ ਜਉ ਤੁਮ ਤੀਰਥ

- ੧ ਓਹੀ ਹਾਲਤ ਸਾਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਭੀ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ।)
- ੨ ਰਾਜ-ਰਜੂ, ਰੱਸੀ। ਭੁਇਅੰਗ-ਸੱਪ। ਪ੍ਰਸੰਗ-ਕਹਾਣੀ। ਮਰਮ-ਭੇਦ। ਕਟਕ-ਕੜੇ, ਕੰਗਣ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਸੀ ਨੂੰ (ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ) ਸੱਪ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ (ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ) ਹੁਣ ਕੁਝ ਭੇਦ, ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਗਣ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ (ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸੋਨਾ ਭੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੈ) ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਜੋ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਂ (ਮੇਰਾ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)।
- ੩ ਸਭ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੁਆਮੀ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਸਭ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਓਹੀ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹ ਹਰੀ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। (ਏਸ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ) ਸੁਭਾਵਕ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਿਆ ਹੋਵੇ।
- ੪ ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੋਹ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ, ਹੇ ਹਰੀ! ਅਸਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਛੁੱਟਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਾਂ।
- ੫ ਹੇ ਹਰੀ! ਜੈਸੀ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਉਹ ਤੂੰ ਠੀਕ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਵੈਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ੬ ਮੱਛੀ। ੭ ਫਾੜੀ ਫਾੜੀ ਕੀਤੀ।
- ੮ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿੰਨੀ।
- ੯ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਖਾ ਲਈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ (ਪਿਆਰਾ) ਪਾਣੀ ਨਾ ਭੁੱਲਾ। (ਮੱਛੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਪਿਆਸ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।)
- ੧੦ ਹਰੀ ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਭਾਵਨ (ਪ੍ਰੀਤੀ) ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ! ਮੋਹ ਦਾ ਪੜਦਾ ਸਭ ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਕ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਤਾਂਦਾ।
- ੧੧ ਇਕ ਇਹ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਮਨ ਵਿੱਚ) ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ; ਹੁਣ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਹ ਹਾਲ ਦੱਸੀਏ? ਜਿਸ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਸਾਂ ਤੇਰਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਦੁੱਖ (ਮੋਹ ਦਾ ਦੁੱਖ) ਅਜੇ ਭੀ ਸਹਾਰਨਾ ਪਏਗਾ?
- ੧੨ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ-ਹੀਣ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿਸਫਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਰਾਜਾ ਵਰਗੇ ਮਹਲ ਅਤੇ ਤਖਤ ਭੀ ਹੋਣ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹਨ?

- ੧੩ ਰਾਜਾ-ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਆਦ (ਸੁਖ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਆਦ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੪ ਅਸੀਂ ਪਾਗਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵਲੋਂ ਬੇਸਮਝ ਰਹੇ, ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਸੋਚਦਿਆਂ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ) ਕਰ ਕੇ ਤਕੜੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ (ਰਸਾਈ) ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉੱਤਮ ਚੀਜ਼, ਹਰੀ ਤਕ ਨਹੀਂ।
- ੧੫ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਝ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਅਪਾਰ ਮਾਇਆ (ਦੇ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਹੋਣ) ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਉਦਾਸ-ਮਤ ਹਾਂ, ਨਿਰਾਸ ਹਾਂ, ਗੁੱਸਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ।
- ੧੬ ਸੁਰਤਰ-ਉਹ ਬਿਰਛ ਜੋ ਸਭ ਫਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾਮਨਿ-ਉਹ ਮਣੀ ਜੋ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਮਧੇਨੁ-ਸੂਰਗ ਦੀ ਗਊ ਜੋ ਸਭ ਫਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੭ 'ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *। 'ਸਿਧੀ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *। 'ਨਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੮ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਫੋਕੇ ਲੇਖ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ।
- ੧੯ ਨਾਨਾ-ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਖਿਆਨ [ਸੰ. ਆਖਿਆਨ] ਪ੍ਰਸੰਗ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਭਾਰਤ ਹੈ। ਪੁਰਾਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗਵਤ ਹੈ। ਬੇਦ ਬਿਧਿ-ਵੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਚਉਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਸਭ 'ਬਚਨ ਰਚਨਾ' ਹਨ।
- ੨੦ ਬਿਆਸ ਜੀ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਖੋਜੀ) ਨੇ ਖੋਜ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮਹਾਂ ਤੱਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ।
- ੨੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਧਿਆਨ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਝਗੜੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਪਹਾੜੀ। ੨੩ ਮੋਰ। ੨੪ ਦੀਵਾ। ੨੫ ਵੱਟੀ।

* ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਿਅਤ ਦਸਦੇ ਹਨ।

† ਹਰੀ-ਰਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੋਰਨਾਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਉੱਤਮ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। (ਦੇਖੋ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੧੧੦੬ ਉੱਤੇ।)

§ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਤਉ ਹਮ ਜਾਤੀ^੧ ॥ ੨ ॥ ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੋਰੀ ॥ ਤੁਮ ਸਿਉ
 ਜੋਰਿ^੨ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਤੋਰੀ ॥ ੩ ॥ ਜਹ ਜਹ ਜਾਉ ਤਹਾ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ॥ ਤੁਮ
 ਸੋ ਠਾਕੁਰੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਵਾ^੩ ॥ ੪ ॥ ਤੁਮਰੇ ਭਜਨ ਕਟਹਿ^੪ ਜਮ ਫਾਂਸਾ ॥
^੫ਭਗਤਿ ਹੇਤ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸਾ ॥ ੫ ॥ ੫ ॥ *^੬ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਪਵਨ ਕਾ
 ਬੰਭਾ ਰਕਤ ਬੁੰਦ ਕਾ ਗਾਰਾ ॥ ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾੜੀ ਕੋ ਪਿੰਜਰੁ ਪੰਖੀ ਬਸੈ
 ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ^੭ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਿਆ ਮੇਰਾ ਕਿਆ ਤੇਰਾ ॥ ਜੈਸੇ ਤਰਵਰ ਪੰਖਿ
 ਬਸੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਰਾਖਹੁ ਕੰਧ ਉਸਾਰਹੁ ਨੀਵਾਂ ॥ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਾਥ
 ਤੇਰੀ ਸੀਵਾਂ ॥ ੨ ॥ ^੯ਬੰਕੇ ਬਾਲ ਪਾਗ ਸਿਰਿ ਡੇਰੀ ॥ ਇਹੁ ਤਨੁ ਹੋਇਗੋ ਭਸਮ
 ਕੀ ਢੇਰੀ ॥ ੩ ॥ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਜੀ^{੧੦} ਹਾਰੀ ॥
 ੪ ॥ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕਮੀਨੀ ਪਾਂਤਿ ਕਮੀਨੀ ਓਛਾ^{੧੧} ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ^{੧੨}ਤੁਮ
 ਸਰਨਾਗਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮਚੰਦ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥ ੫ ॥ ੬ ॥ †^{੧੩}ਚਮਰਟਾ
 ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਈ ॥ ਲੋਗੁ ਗਠਾਵੈ ਪਨਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੪}ਆਰ ਨਹੀ
 ਜਿਹ ਤੋਪਉ ॥ ਨਹੀ ਰਾਂਬੀ ਠਾਉ ਰੋਪਉ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਲੋਗੁ ਗੰਠਿ ਗੰਠਿ ਖਰਾ
 ਬਿਗੁਚਾ ॥ ਹਉ ਬਿਨੁ ਗਾਂਠੇ ਜਾਇ ਪਹੁਚਾ ॥ ੨ ॥ ਰਵਿਦਾਸੁ ਜਪੈ ਰਾਮ
 ਨਾਮਾ ॥ ਮੋਹਿ ਜਮ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਕਾਮਾ ॥ ੩ ॥ ੭ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਭੀਖਨੁ^੧ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਠੁਨੈਨਹੁ^{੧੬} ਨੀਰੁ ਬਹੈ ਤਨੁ ਖੀਨਾ^{੧੭} ਭਏ ^{੧੮}ਕੇਸ ਦੁਧਵਾਨੀ ॥ ^{੧੯}ਰੂਪਾ ਕੰਠੁ
 ਸਬਦੁ ਨਹੀ ਉਚਰੈ ਅਬ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਪਰਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਰਾਇ ਹੋਹਿ ਬੈਦ^{੨੦}
 ਬਨਵਾਰੀ^{੨੧} ॥ ਅਪਨੇ ਸੰਤਹ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਥੇ ਪੀਰ ਸਰੀਰਿ
 ਜਲਨਿ ਹੈ ^{੨੨}ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ ॥ ^{੨੩}ਐਸੀ ਬੇਦਨ ਉਪਜਿ ਖਰੀ ਭਈ ਵਾ
 ਕਾ ਅਉਖਧੁ^{੨੪} ਨਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ^{੨੫}ਇਹੁ
 ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਸਾਰਾ ॥ ^{੨੬}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਹੈ ਜਨੁ ਭੀਖਨੁ ਪਾਵਉ ਮੋਖ
 ਦੁਆਰਾ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ¶ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ^{੨੭}ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਪੁੰਨਿ ਪਦਾਰਥੁ
 ਪਾਇਆ ॥ ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖਿਆ ਰਤਨੁ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਇਆ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੮}ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜੈਸੇ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੯}ਰਸਨਾ ਰਮਤ ਸੁਨਤ ਸੁਖ ਸ੍ਰਵਨਾ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥
 ਕਹੁ ਭੀਖਨ ^{੩੦}ਦੁਇ ਨੈਨ ਸੰਤੋਖੇ ਜਹ ਦੇਖਾਂ ਤਹ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਯਾਤਰੂ।
 ੨ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋੜ ਲਈ ਹੈ।
 ੩ ਦੇਵਤਾ, ਪੂਜਨ ਯੋਗ।
 ੪ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਂਸੀ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ।
 ੫ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ (ਪ੍ਰੀਤੀ) ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੬ ਸਰੀਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੰਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਾ ਬੰਧੁ (ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ), ਮਾਤਾ ਦਾ ਲਹੂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬੀਰਜ ਇਹ ਗਾਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਹੱਡੀਆਂ, ਮਾਸ ਅਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ, ਵਿਚਾਰਾ ਪੰਛੀ, ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੭ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਮੇਰ ਤੇਰ ਦਾ ਭਾਵ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਝਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਛ ਉੱਤੇ ਪੰਛੀ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।
 ੮ ਤੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਭਰਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਤੇਰੀ ਸੀਮਾ (ਹਦ, ਸਾੜਨ ਜਾਂ ਦੱਬਣ ਲਈ ਲੁੜੀਦੀ ਜ਼ਮੀਨ) ਕੇਵਲ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਹੈ।
 ੯ ਸੋਹਣੇ ਵਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਗੜੀ ਟੇਢੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਅੰਤ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
 ੧੦ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਡ।
 ੧੧ ਨੀਚ।
 ੧੨ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।
 ੧੩ ਮੈਂ ਚਮਾਰ (ਜੁੱਤੀਆਂ) ਗੰਢਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢਾਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੧੪ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤ੍ਰੇਪਾ ਲਾਵਾਂ, ਨਾ ਰੰਬੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ (ਚਮੜਾ ਛਿਲ ਕੱਟ ਕੇ) ਗੰਢ ਲਾਵਾਂ। ਠਾਉ ਰੋਪਉ-ਥਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰਾਂ, ਟਾਕੀ ਲਾਵਾਂ।

- ੧੫ ਲੋਗ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢ ਗੰਢ ਕੇ (ਪੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ) ਬਹੁਤ ਖੁਆਰ ਹੋਏ ਹਨ; ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢਣ ਦੇ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪੁੱਜਾ ਹਾਂ।
 ੧੬ ਪਾਣੀ, ਹੰਝੂ ਵਗਦੇ ਹਨ।
 ੧੭ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੧੮ ਵਾਲ ਦੁੱਧ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ (ਹੋ ਗਏ ਹਨ)।
 ੧੯ (ਬਲਗਮ ਨਾਲ) ਸੰਘ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ।
 ੨੦ ਵੈਦ, ਹਕੀਮ।
 ੨੧ ਬਨਵਾਰੀ [ਬਨਮਾਲਾ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ] ਹੋ ਹਰੀ! (ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ)।
 ੨੨ ਕਲੇਜੇ ਵਿੱਚ, ਦਿਲ ਵਿੱਚ, ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੨੩ ਐਸੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਖੜੋਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ।
 ੨੪ ਔਸ਼ਧੀ, ਦਵਾ।
 ੨੫ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇਹ (ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ) ਹੀ ਦਵਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ।
 ੨੭ ਅਮੋਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕੀਤਿਆਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਾਈ ਖਾ ਕੇ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ।
 ੨੯ ਜੀਭ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ, ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਅਤੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਐਸਾ ਹੈ)।
 ੩੦ ਮੇਰੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ; ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਉਧਰ ਉਹੀ ਹਰੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

* ਕਿਹੜੇ ਜੀਉਣ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਕਰੀਏ? ਸੰਸਾਰੀ ਮਾਣ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

† ਮੈਂ ਨਿਕੰਮਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ ਤਰ ਗਿਆ ਹਾਂ।

‡ ਲਖਨਊ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਾਕੋਰੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇਕ ਬੜਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਨ ੧੫੭੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

§ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

¶ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧

ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ

੧ੳ ਸਿਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ੲ ਜੀਉ ਡਰਤੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ॥ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਣੁ ਸੇਵਿਆ
ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਨੀਤ ਨਵਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਾਤਾਰੁ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਦਿਨੁ^੩ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅੰਤਿ ਛਡਾਏ ਸੋਇ ॥ ਸੁਣਿ
ਸੁਣਿ ਮੇਰੀ ਕਾਮਣੀ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਦਇਆਲ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ
ਤਰਾ ॥ ਸਦ^੬ ਕੁਰਬਾਣੈ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਰਬੰ ਸਾਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ
ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਤਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ^੮ ਕਰੇ ॥ ੩ ॥ ਤੁਧੁ
ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਕੇਵ ਰਹਾ ॥ ਸਾ ਵਡਿਆਈ ਦੇਹਿ ਜਿਤੁ ਨਾਮਿ ਤੇਰੇ ਲਾਗਿ
ਰਹਾਂ ॥ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ਜਿਸੁ ਆਗੈ ਪਿਆਰੇ ਜਾਇ ਕਹਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੇਵੀ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣਾ^{੧੦} ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਚੰਉ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ
ਹੈ ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ ਚੁਖ ਚੁਖ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ਸਾਹਿਬ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਿੰਦ
ਬਿੰਦ ਚੁਖ ਚੁਖ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥
੧ੲ ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ ਮੁਹਲਤਿ ਮੁਹਤੁ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ
ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ੧ੳ ਅੰਧੇ ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖਿ
ਕੇਤੇ ਕੇ ਦਿਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸੁ ਮਾਸੁ^{੧੮} ਸਭੁ ਜੀਉ ਤੁਮਾਰਾ^{੧੫} ਤੂ
ਮੈ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਾਇਰੁ ਏਵ ਕਹਤੁ ਹੈ ਸਚੇ ਪਰਵਦਗਾਰਾ ॥
੨ ॥ ੧੬ ਜੇ ਤੂ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਕੋ ਕਢੈ ਗਹਣਾ ॥
੧੭ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ ਸੋ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਣਾ ॥ ੩ ॥ ਨਾਮੁ
ਖਸਮ ਕਾ^{੧੮} ਚਿਤਿ ਨ ਕੀਆ^{੧੯} ਕਪਟੀ ਕਪਟੁ ਕਮਾਣਾ ॥ ੨੦ ਜਮ ਦੁਆਰਿ

- ੧ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਡਰਦਾ, ਕੰਬਦਾ ਹੈ; ਮੈਂ ਕਿਸ ਪਾਸ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਦੱਸਾਂ? ਏਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੁਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ) ਜੋ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦਇਆਲੂ ਹੈ।
- ੨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਵਾਂ (ਤਾਜ਼ਾ, ਖੁਸ਼) ਤੇ ਦਇਆਲੂ ਹੈ।
- ੩ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੪ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ, ਹੇ ਮੇਰੀ ਸਖੀ! ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਮਣੀ-ਇਸਤਰੀ, ਸਹੇਲੀ।
- ੫ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੬ ਮੈਂ ਵਾਰੀ।
- ੭ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਇਕੋ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ।
- ੮ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੯ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?
- ੧੦ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਗਾਂ।
- ੧੧ ਹੇ ਮਾਲਕ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਪਲ-ਪਲ ਵਿੱਚ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋਵਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵਾਂ!
- ੧੨ ਅਸੀਂ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਇਕਦਮੀ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਦਮ ਭਰ ਜੀਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਮੁਹਲਤ (ਮਿਆਦ) ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਮੁਹਤ (ਘੜੀ) ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਏਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਓਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵੋ (ਸਿਮਰੋ) ਜੋ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ-ਦਾਤਾ ਹੈ।

੧੩ ਹੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੂਰਖ ਇਨਸਾਨ! ਸੋਚ ਕਰ, ਦੇਖ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਅਸਾਂ ਜੀਉਣਾ ਹੈ?

੧੪ ਸ਼ਰੀਰ।

੧੫ ਨਾਨਕ ਕਵੀ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ : ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈਂ।

੧੬ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਾਤ ਨਾ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੀ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗਹਿਣਾ ਕੱਢਣਾ=ਕੋਈ ਜੇਵਰ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖ ਕੇ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਲੈਣੀ। ਮਨੁੱਖ ਪਾਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਰੱਖ ਕੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦਾਤ ਲੈ ਸਕੇ। (ਜੇ ਦਾਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਫਤ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਨਿਰੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ; ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਗੁਣ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੪, ਨੋਟ ੩੦।)

੧੭ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਓਹੋ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰੀ ਵਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੧੮ ਯਾਦ ਨਾ ਕੀਤਾ।

੧੯ ਇਹ ਪਖੰਡੀ ਮਨੁੱਖ ਪਖੰਡ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

੨੦ ਮੌਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ।

* ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ।

† ਜੀਵਨ ਅਸਥਿਰ ਹੈ; ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਗੁਣ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬੇਵਸੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਉਮੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

੧ਜਾ ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ ਤਾ ਚਲਦਾ ਪਛੁਤਾਣਾ ॥ ੪ ॥ ੨ਜਬ ਲਗੁ ਦੁਨੀਆ
ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ ॥ ਭਾਲਿ ਰਹੇ ਹਮ ਰਹਣੁ ਨ
ਪਾਇਆ ਜੀਵਤਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ਦੂਜਾ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਕਿਉ੩ ਸਿਮਰੀ ਸਿਵਰਿਆ੪ ਨਹੀ ਜਾਇ ॥ ੫ਤਪੈ ਹਿਆਉ ਜੀਅੜਾ
ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੬ਸਿਰਜਿ ਸਵਾਰੇ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਸਰਿਐ ਚੰਗਾ ਕਿਉ
ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ੭ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਕਿਉ ਕਰਿ ੮ਸਾਚਿ
ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੯ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਦੇਖਣ ਕੋਈ ਜਾਇ ॥ ਨਾ
ਕੋ ਚਾਖੈ ਨਾ ਕੋ ਖਾਇ ॥ ੧੦ਲੋਕਿ ਪਤੀਣੈ ਨਾ ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਤਾ ਪਤਿ ਰਹੈ ਰਾਖੈ
ਜਾ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ
ਜਾਇ੧੧ ॥ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਕੀਤੇ੧੨ ਕਿਆ ਹੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
੩ ॥ ੧੩ਹੁਣਿ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਤਾਲਿ ॥ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਗੁਣ ਨਹੀ
ਨਾਲਿ ॥ ੧੪ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਹੋਇ ॥ ਵਿਣੁ ਨਦਰੀ ਨਾਨਕ ਨਹੀ
ਕੋਇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਸਿਮਰਿਆ
ਜਾਇ ॥ ੧੬ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਵੈ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ ॥
ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਮਰੈ ॥ ੧ ॥ ੧੬ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਗੈ ਫਿਰਿ ੧੭ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੮ਸਚਿ
ਸਿਮਰਿਐ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ੧੯ਤਾ ਤੇ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਰਹੈ ਉਦਾਸੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ
ਕੀ ਐਸੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨੦ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਵਿਚੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਐਸੀ ਸੇਵਕੁ
ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ੨੧ਜਿਸ ਕਾ ਜੀਉ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਧਰੈ ॥ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ੨੨ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਹਿਰਦੈ
ਵਸਾਏ ॥ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ
ਜਮ ਤੇ ਕੈਸਾ ਡਰੈ ॥ ੪ ॥ ੨੩ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ
ਸਿਉ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਤਾ ਕੋ ਪਾਵੈ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ੨੪ਜਪੁ ਤਪੁ ਸਭੁ ਇਹੁ
ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ੫ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧੬ ॥ ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ
੨੫ਬਾਰੋ ਬਾਰ ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ੨੬ ॥ ੨੭ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ
ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ੨੮ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣੁ ਝਖਣੁ ਹੋਇ ॥
ਵਿਣੁ ਬੋਲੇ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੯ਜਿਨਿ ਕਨ ਕੀਤੇ ਅਖੀ

- ੧ ਜਦੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪੱਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪਛਤਾਣ ਲੱਗਾ।
- ੨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵੀਏ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਅਤੇ ਸੁਣੀਏ। ਅਸਾਂ ਬਥੇਰੀ ਖੋਜ (ਕੋਸ਼ਿਸ਼) ਕੀਤੀ ਪਰ ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੂਰਤ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਈ; ਏਸ ਲਈ ਏਹੀ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹੀਏ, ਭਾਵ ਹਰ ਦਮ ਮੌਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ।
- ੩ ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?
- ੪ ਸਿਮਰਿਆ, ਯਾਦ ਕੀਤਾ।
- ੫ ਚਿੱਤ ਸੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਚੀਕ-ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਕਿਸੇ ਚਲਾਕੀ ਯਾ ਜੋਰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
- ੮ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਂ।
- ੯ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦਾ, ਪਦਾਰਥ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇਖਣ (ਪਰਖਣ, ਖੋਜਣ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਚੱਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਐਵੇਂ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।)
- ੧੦ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚੀ ਇੱਜ਼ਤ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੱਤ ਤਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੱਖੇ।
- ੧੧ ਜਗ੍ਹਾ, ਆਸਰਾ।
- ੧੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ।
- ੧੩ ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਕ ਤਾਲੀ ਵੱਜਣ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ। ਹਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ? (ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।)
- ੧੪ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ (ਮਿਹਰ ਦੀ ਜਾਂ ਕਰੋਪੀ ਦੀ) ਹਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਆਤਮਾ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

- ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ-ਭਾਵ, ਦੁਚਿੱਤਾਪਨ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੭ ਮੌਤ ਖਾਂਦੀ ਨਹੀਂ, ਡਰਾਂਦੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੮ ਸੱਚ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ('ਸਚਿ' ਨਾਲ ਸਿਹਾਰੀ ਨੇਮ ੧੨ ਵਾਲੀ ਹੈ।)
- ੧੯ ਉਸ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਉਪ੍ਰਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧੰਧੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੋਂ ਖੁਭਦਾ ਨਹੀਂ)।
- ੨੦ ਪੁੱਤਰਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦਾ ਜੀਅ-ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਵੇ, ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਉਹ ਸਿਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਮੰਨੇ।
- ੨੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਰੂਪ (*vision of his personality*) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਏ। (ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸਤਗੁਰੂ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ॥ ਮਾਨੁਖ ਕਾ ਕਰਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਨੁ॥' -ਰਾਮਕਲੀ ਮ:੫-੮੯੫)।
- ੨੩ ਨਾਨਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੇ।
- ੨੪ ਇਹੋ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਸਲ ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ।
- ੨੫ ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਮੁੜ-ਮੁੜ।
- ੨੬ ਵਿਕਾਰ (ਖਰਾਬੀਆਂ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਜਿਸ ਸਰੀਰ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪੱਕੇ ਰੋਗੀ (ਸਖ਼ਤ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਮਾਰ) ਵਾਂਗ ਚੀਕਦਾ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣਾ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਬਕਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ ਦੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੰਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ।

* ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਆਕੜ ਤੇ ਚਲਾਕੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਖਰ ਦੀ ਖੋਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

† ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦਿਲ ਢਲ ਕੇ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

‡ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੋਹ ਆਦਿ ਦੀ ਤੜਫਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਕੋਹੜੀ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ)।

ਨਾਕੁ ॥ ਜਿਨਿ ^੧ਜਿਹਵਾ ਦਿਤੀ ਬੋਲੇ ਤਾਤੁ ॥ ^੨ਜਿਨਿ ਮਨੁ ਰਾਖਿਆ ਅਗਨੀ
 ਪਾਇ ॥ ^੩ਵਾਜੈ ਪਵਣੁ ਆਖੈ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜੇਤਾ ਮੋਹੁ ਪਰੀਤਿ ਸੁਆਦ ॥
^੪ਸਭਾ ਕਾਲਖ ਦਾਗਾ ਦਾਗ ॥ ਦਾਗ ਦੋਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ ॥ ਦਰਗਹ
 ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ਕਰਮਿ ^੫ਮਿਲੈ ਆਖਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਤੁ ਲਗਿ
 ਤਰਣਾ ਹੋਰੁ ਨਹੀ ਥਾਉ ^੬॥ ^੭ਜੇ ਕੋ ਡੂਬੈ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਸਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ
 ਸਰਬ ਦਾਤਾਰ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^੮ਚੋਰੁ ਸਲਾਹੇ ਚੀਤੁ
 ਨ ਭੀਜੈ ॥ ਜੇ ਬਦੀ ਕਰੇ ਤਾ ਤਸੂ ਨ ਛੀਜੈ ॥ ਚੋਰ ਕੀ ^੯ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥
^{੧੦}ਚੋਰੁ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਮਨ ਅੰਧੇ ਕੁਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ॥
 ਬਿਨੁ ਬੋਲੇ ਬੁਝੀਐ ਸਚਿਆਰ ^{੧੧} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਚੋਰੁ ਸੁਆਲਿਉ ਚੋਰੁ
 ਸਿਆਣਾ ॥ ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲੁ ਏਕੁ ਦੁਗਾਣਾ ॥ ^{੧੩}ਜੇ ਸਾਥਿ ਰਖੀਐ ਦੀਜੈ
 ਰਲਾਇ ॥ ਜਾ ਪਰਖੀਐ ਖੋਟਾ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਜੈਸਾ ਕਰੇ ਸੁ ਤੈਸਾ ਪਾਵੈ ॥
 ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਵੈ ॥ ^{੧੪}ਜੇ ਵਡਿਆਈਆ ਆਪੇ ਖਾਇ ॥ ਜੇਹੀ
 ਸੁਰਤਿ ਤੇਹੈ ਰਾਹਿ ਜਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਜੇ ਸਉ ਕੂੜੀਆ ਕੂੜੁ ਕਬਾੜੁ ॥ ਭਾਵੈ
 ਸਭੁ ਆਖਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਅਧੀ ^{੧੬}ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ
 ਸੁਜਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧* ॥ ^{੧੮}ਕਾਇਆ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ
 ਪਰਵਾਣਾ ॥ ਸਿਰ ਕੇ ਲੇਖ ਨ ਪੜੈ ਇਆਣਾ ॥ ^{੧੯}ਦਰਗਹ ਘੜੀਅਹਿ ਤੀਨੇ
 ਲੇਖ ॥ ਖੋਟਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ਵੇਖੁ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੦}ਜੇ ਵਿਚਿ ਰੁਪਾ ਹੋਇ ॥
 ਖਰਾ ਖਰਾ ਆਖੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੧}ਕਾਦੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ
 ਖਾਇ ॥ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ ॥ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ ॥
 ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ ॥ ੨ ॥ ਸੋ ਜੋਗੀ ਜੋ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਣੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
 ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਕਾਜੀ ਸੋ ਜੋ ^{੨੨}ਉਲਟੀ ਕਰੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ॥
 ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ^{੨੩}ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ॥ ੩ ॥
^{੨੪}ਦਾਨਸਬੰਦੁ ਸੋਈ ਦਿਲਿ ਧੋਵੈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸੋਈ ^{੨੫}ਮਲੁ ਖੋਵੈ ॥ ^{੨੬}ਪੜਿਆ
 ਬੁਝੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੭ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧੫ ਘਰੁ ੩ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੧੭}ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜੋਗੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸਤ ਕਾ ਢਬੁ ॥ ^{੨੮}ਥਾਨਸਟ ਜਗ
 ਭਰਿਸਟ ਹੋਏ ਡੂਬਤਾ ਇਵ ਜਗੁ ॥ ੧ ॥ ਕਲ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ ^{੨੯} ॥
^{੩੦}ਅਖੀ ਤ ਮੀਟਹਿ ਨਾਕ ਪਕੜਹਿ ਠਗਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਜੀਭ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਤੁਰਤ, ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਸਾਨੂੰ) ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਫੇਰ ਬਚਾਈ ਰੱਖਿਆ।
- ੩ (ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ) ਹਵਾ ਜਾ ਕੇ ਵਜਦੀ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕੰਨ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ (ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)।
- ੪ ਸਭ ਮੋਹ, ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੈਲ ਹੈ ਜੋ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦਾਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਦਾਗ ਜਾਂ ਨੁਕਸ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਬਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
- ੫ (ਤੇਰੀ) ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ। ੬ ਜਗ੍ਹਾ, ਆਸਰਾ।
- ੭ ਜੇ ਕੋਈ ਡੁੱਬਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ (ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ) ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਸੰਭਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੮ ਜੇ ਕੋਈ ਚੋਰ (ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਭੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਉਹ ਚੋਰ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰਤਾ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੯ ਹਿਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜ਼ਾਮਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
- ੧੦ ਜੇ ਕੰਮ ਚੋਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ੧੧ ਸੱਚ ਵਾਲਾ, ਸੱਚਾ ਹਰੀ।
- ੧੨ ਚੋਰ ਭਾਵੇਂ ਸੋਹਣਾ ਬਣ ਆਵੇ ਅਤੇ ਚਾਤੁਰ ਦਿਸੇ, ਪਰ ਉਹ ਖੋਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੋਟੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਦੋ ਗੰਢੇ (ਤੁਛ) ਹੈ।
- ੧੩ (ਖੋਟਾ ਰੁਪਿਆ) ਜੋ ਦੂਜੇ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖੀਏ ਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਦਈਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਪਰਖ ਹੋਵੇਗੀ ਖੋਟਾ ਹੀ ਨਿਕਲੇਗਾ।
- ੧੪ ਜੇ (ਕੋਈ ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ) ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਰੇ, (ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ), ਜੈਸੀ ਉਸ ਦੀ ਮੱਤ ਹੈ, ਵੈਸੇ ਰਾਹ ਤੁਰੇਗਾ, ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।
- ੧੫ ਜੇ (ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ) ਸੌ ਝੂਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸੇ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ (ਧੋਖਾ ਖਾ ਕੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਆਖੇ, ਪਰ ਉਹ ਖੋਟਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਬਾੜ-ਟੁੱਟੀਆਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਵੇਚਣਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਬਾੜੀ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ)। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੦, ਨੋਟ ੨੮। ੧੬ ਬੁਧਹੀਨ, ਮੂਰਖ।
- ੧੭ ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਸਰੀਰ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ (ਸੁਭਾ, ਆਚਰਣ) ਉਸ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਮੂਰਖ

- ਆਦਮੀ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦਾ। (ਏਥੇ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਸਲ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ, ਐਵੇਂ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਭਰਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)
- ੧੯ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਕੇ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਕਾਜ਼ੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋਗੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਚਰਣ ਸੁਭਾ ਹਰੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਦੇਖੋ ਜੋ ਭੀ ਖੋਟਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। (ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਖੋਟਿਆਂ ਅਤੇ ਖਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ)।
- ੨੦ (ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ) ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਚਾਂਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਖਰਾ-ਖਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੧ ਕਾਜ਼ੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਮੈਲ (ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ) ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ, ਫੇਰ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਤੀਰਥੀਂ ਨੁੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜੋਗੀ ਅੰਨ੍ਹਾ (ਅਗਿਆਨੀ) ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਤਿੰਨੇ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਬਾਨੂਣੂ (ਸਮਿਆਨ) ਹਨ। (ਇਹ ਖੋਟੀ ਕਿਸਮ ਹੈ; ਅੱਗੇ ਖਰੀ ਦਸਦੇ ਹਨ)। ੨੨ ਮਾਇਆ ਵੱਲੋਂ ਚਿਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲਵੇ। ੨੩ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇਵੇ। ੨੪ [ਫ਼ਾ: ਦਾਨਸ਼ਮੰਦ] ਸਿਆਣਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੇ। ੨੫ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।
- ੨੬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਓਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ, ਅਸਲ ਸੱਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।
- ੨੭ (ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ) ਨਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਨਾ ਯੋਗ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸੱਚ ਵਾਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋਗ-ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ।
- ੨੮ ਜਗਤ ਦੇ ਇਸ਼ਟ-ਅਸਥਾਨ, ਪੂਜਾ ਦੇ ਥਾਉਂ, ਮੈਲੇ ਗੰਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨੯ ਉੱਤਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚੀਜ਼ ਹੈ।
- ੩੦ ਪਖੰਡੀ ਲੋਕ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਨੱਕ ਪਕੜ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ।

* ਅੰਦਰ ਖੋਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉੱਤੋਂ ਉੱਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਪਏ ਕਰੀਏ, ਹਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 † ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਦੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਸ਼ਟ-ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀਆਂ ਤਾਂ ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲੁਕਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਨਾ ਲੱਭ ਸਕਿਆ।

ਆਂਟ^੧ ਸੇਤੀ ਨਾਕੁ ਪਕੜਹਿ ਸੂਝਤੇ ਤਿਨਿ ਲੋਅ ॥ ਮਗਰ ਪਾਛੈ ਕਛੁ ਨ
 ਸੂਝੈ ਏਹੁ ਪਦਮੁ ਅਲੋਅ ॥ ੨ ॥ ਖਤ੍ਰੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ ^੨ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ
 ਗਹੀ ॥ ^੩ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਈ ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ ॥ ੩ ॥
^੪ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ ਪੁਰਾਣ ਸੋਧਹਿ ਕਰਹਿ ਬੇਦ ਅਭਿਆਸੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਹਰਿ
 ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥ ੮ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਆਰਤੀ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^੫ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ ॥ ^੬ਪੂਪੁ
 ਮਲਆਨਲੋ ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ ॥ ੧ ॥ ਕੈਸੀ
 ਆਰਤੀ ਹੋਇ ^੭ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ॥ ^੮ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੯ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹੈ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ
 ਏਕ ਤੋਹੀ ॥ ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ
 ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ^{੧੦} ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਚਾਨਣਿ
 ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥ ^{੧੧}ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ
 ਸੁ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ^{੧੨}ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ ਅਨਦਿਨੋ
 ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥ ^{੧੩}ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰੰਗ ਕਉ ਹੋਇ ਜਾ
 ਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਵਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥ ੯ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ਚਉਪਦੇ† ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹੁ ਧਨੁ ਅਖੁਟੁ ^{੧੪}ਨ ਨਿਖੁਟੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ^{੧੫}ਦੀਆ
 ਦਿਖਾਇ ॥ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ^{੧੬}ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ
 ਤੇ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸੇ ਧਨਵੰਤ^{੧੭} ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ^{੧੮} ਲਾਇ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ^{੧੯} ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਗੁਣ ਕਾਟਿ ਗੁਣ ਰਿਦੈ ਸਮਾਇ ॥ ^{੨੦}ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ
 ਸੁਭਾਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ^{੨੧}ਸੁਖਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ ॥
 ੨ ॥ ਏਕੁ ਅਚਰਜੁ^{੨੨} ਜਨ ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ ॥ ਦੁਬਿਧਾ^{੨੩} ਮਾਰਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿ
 ਵਸਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ^{੨੪}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਵਸੈ
 ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੩ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਵਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ^{੨੫}ਗੁਰਮਤੀ ਘਟਿ

- ੧ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ। ਤਿੰਨਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਨੱਕ ਪਕੜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਦਿਖਾਵਾ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨੋਂ ਲੋਕ ਸੁਝ ਪਏ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝਦੀ ਨਹੀਂ (ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਸਮਿਗੀ ਉਸ ਦੀ ਪਿਠ ਪਿੱਛੇ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਭਦੀ); ਇਹ ਅਨੋਖਾ ਪਦਮ ਆਸਨ ਹੈ! ਪਦਮ-ਯੋਗ ਦੇ ਅਨੇਕ ਆਸਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਆਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਮੋੜ ਤੋੜ ਕੇ 'ਕੰਵਲ' ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਲੋਇ-ਅਸਚਰਜ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ।
- ੨ (ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ) ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। (ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਉਸ ਗੁਲਾਮੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮਲੇਛ' ਆਖਣਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲੈਣੀ। 'ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪੜ੍ਹਹਿ ਕਤੇਬਾ ਸੰਜਮੁ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ' (ਵਾਰ ਆਸਾ, ੪੭੧) 'ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ' (ਬਸੰਤੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੧੯੧)।
- ੩ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਇਕੋ ਜਾਤ ਗੋਤ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਭੇਦ ਮਿਟਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿੰਦ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ ('ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜ ਨਾਉ'), ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ਼ਟ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਰਾਬੀ ਆ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਛੱਤ੍ਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਤੇ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰ ਕੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ; ਇਹ ਗੁਲਾਮੀ ਵਾਲੀ ਏਕਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- ੪ (ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਦੇ) ਅੱਠੇ ਅੰਗ ਯਾ ਵਿਆਕਰਣ ਸੋਧ ਕੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੫ ਗਗਨ=ਅਸਮਾਨ। ਮੈ=ਰੂਪੀ। ਰਵਿ=ਸੂਰਜ। ਜਨਕ=ਮਾਨੋ, ਸਮਝੋ ਅਸਮਾਨ ਰੂਪੀ ਥਾਲ ਹੈ;

- ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੀਵੇ ਧਰੇ ਹਨ; ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਮੋਤੀ (ਜੜੇ) ਸਮਝੋ।
- ੬ ਮਲਆਨਲੋ=ਦੱਖਣ ਦੇ ਮਲਯਗਿਰੀ ਪਹਾੜ, ਜਿਥੇ ਚੰਦਨ ਬਹੁਤ ਉੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਵਾ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ। ਹੇ ਜੋਤ ਵਾਲੇ ਹਰੀ! ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਤੇਰਾ ਧੂਪ ਹੈ, ਹਵਾ ਚਰਿਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਹਰਿਆਵਲ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਫੁੱਲ ਹਨ।
- ੭ ਹੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ!
- ੮ ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।
- ੯ ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰ। ਨਨ=ਨਹੀਂ। ਤੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇੜ ਹਨ, ਪਰ ਤੇਰਾ (ਸਰੀਰਕ) ਨੇੜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੀ ਤੇਰਾ ਪੈਰ ਨਹੀਂ! ਤੂੰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੱਕ ਹਨ। ਤੇਰੀਆਂ ਇਹ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਮੋਹੀ ਗਈ ਹਾਂ। ਗੰਧ=ਮੁਸ਼ਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇੰਦ੍ਰੀ, ਨੱਕ। ੧੦ ਓਹ ਹਰੀ।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਇਹ ਜੋਤ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਆਰਤੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਲਲਚ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਕਰੰਦ=ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਰਸ, ਸ਼ੈਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਜਲ ਨਾਨਕ ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਦੇਹ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਸਾਰਿੰਗ=ਪਪੀਹਾ, ਚਾਤ੍ਰਕ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੪ ਨਾ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਸੁਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੧੬ ਸੌ ਵਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ। ੧੭ ਅਮੀਰ। ੧੮ ਲਗਨ।
- ੧੯ ਦਿਖਾਇਆ। ੨੦ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦੁਆਰਾ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ। ੨੧ (ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ) ਸੁਖਮਨ ਨਾੜੀ ਸਹਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਈ। ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਖਮਨ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਸੁਆਸ ਟਿਕਣ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਏਥੇ ਭਾਵ ਇਕਾਗਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ 'ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨੀ' (ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੯੬੯)।
- ੨੨ ਅਚੰਭਾ। ੨੩ ਦੁਚਿਤਾਪਨ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੩ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਅਰਥ ਤੇ ਉਥਾਨਕਾ।
 † ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਚੌਪਦਿਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ^੧ਸਹਜੇ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣਿ ਪਛਾਣਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ
 ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਨਿਰਮਲੁ^੨
 ਅਤਿ ਅਪਾਰਾ^੩ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਨਾਮਧਨ ਬਿਨੁ ਹੋਰ ਸਭ
 ਬਿਖੁ^੪ ਜਾਣੁ ॥ ^੫ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਜਲੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥ ^੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਚਾਖੈ ਕੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਪਰਾਪਤਿ
 ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਸਬਦੁ ਦੀਪਕੁ ਵਰਤੈ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥ ਜੋ ਚਾਖੈ^੮ ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ
 ਹੋਇ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮਿ ਹਉਮੈ ਮਲੁ^੯ ਧੋਇ ॥ ਸਾਚੀ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ੨ ॥ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ ਸੋ ਹਰਿ ਜਨੁ ਲੋਗੁ ॥ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਹਰਖੁ^{੧੦}
 ਨਾਹੀ ਕਦੇ ਸੋਗੁ^{੧੧} ॥ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ^{੧੨} ਅਵਰਾ ਮੁਕਤੁ ਕਰਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਜਪੈ ਹਰਿ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ^{੧੩}ਸਭ ਮੁਈ ਬਿਲਲਾਇ ॥
^{੧੪}ਅਨਦਿਨੁ ਦਾਝਹਿ ਸਾਤਿ ਨ ਪਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸਭੁ ਤ੍ਰਿਸਨ^{੧੫} ਬੁਝਾਏ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਾਂਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ^{੧੬}ਸਦਾ
 ਧਨੁ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਜਿਨਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ॥ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ
 ਤਿਨ ਕਉ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਰਤੇ^{੧੭} ਲਿਵ^{੧੮} ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ
 ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪਰਗਾਸੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੯}ਇਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਗੂੜਾ ਧਨ ਪਿਰ ਹੋਇ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸੀਗਾਰੁ ਰਾਵੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋਇ ਨ ਪਾਏ ॥ ਮੂਲਹੁ ਭੁਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥ ੨ ॥ ^{੨੦}ਗੁਰ
 ਤੇ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਬਾਣੀ ॥ ਸੇਵਾ ਸਾਚੀ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਸਬਦਿ ਮਿਲੈ
 ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਸਦਾ ਧਿਆਏ ॥ ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ
^{੨੧}ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸੋਇ ॥ ਨਦਰਿ^{੨੨} ਕਰੇ ਮੇਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਹਰਿ
 ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਹਲਾ ੩ ਤੀਜਾ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਜਗੁ ਮੈਲਾ ਮੈਲੋ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ਆਵੈ ਜਾਇ ਦੂਜੈ
 ਲੋਭਾਇ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸਭ ਪਰਜ ਵਿਗੋਈ ॥ ਮਨਮੁਖਿ^{੨੫} ਚੋਟਾ ਖਾਇ ਅਪੁਨੀ
 ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ
 ਪਤਿ ਉਤਮ ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੬}ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਬਰੇ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ॥ ^{੨੭}ਰਾਮ
 ਨਾਮਿ ਰਾਤੇ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਜਨੁ^{੨੮} ਵਡਿਆਈ ਪਾਏ ॥ ਸਾਚਿ
 ਰਤੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ॥ ੨ ॥ ^{੨੯}ਸਾਚੇ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਜਾਣੁ ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ ਸਾਚਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਸੋ ਧੰਨੁ

- ੧ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੯।
- ੨ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੩ ਬੇਅੰਤ, ਮਹਾਨ।
- ੪ ਜ਼ਹਿਰ।
- ੫ (ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ) ਹੰਕਾਰ (ਭਾਵ ਅਭਿਮਾਨੀ ਮਨੁੱਖ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਸੜਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਲੋਕ=ਉਤਲੀ, ਹੇਠਲੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ।
- ੮ ਚੱਖੇ; ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਮੈਲ, ਗੰਦਗੀ।
- ੧੦ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੧੧ ਗਮੀ।
- ੧੨ ਆਜ਼ਾਦ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ।
- ੧੩ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੋਂਦੀ ਚੀਕਦੀ ਮਰ ਗਈ।
- ੧੪ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
- ੧੫ ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ, ਖਾਹਸ਼ਾਂ।
- ੧੬ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ; ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੧੮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁਟ ਧਿਆਨ।

- ੧੯ ਇਹ ਹਰੀ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਅਸਲੋਂ ਭੁੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੁਖ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਭਾਵ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਸਹਜ-ਸੁਖ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੧ ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ੨੨ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੨੩ ਜਗਤ ਮੈਲਾ ਹੈ; (ਇਸ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਮਨੁੱਖ ਮੈਲਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਮੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁਆਰ ਹੋਈ)।
- ੨੪ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰ ਗਏ, ਬਚ ਗਏ।
- ੨੬ (ਗੁਰਮੁਖ) ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਯਾ ਅਸੂਲ ਨੂੰ 'ਦ੍ਰਿੜ' ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਵਰਤਣਾ, ਮੰਨਣਾ।
- ੨੭ ਸੇਵਕ, ਦਾਸ।
- ੨੮ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਖਰੀਦਦਾਰ, ਵਪਾਰੀ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਝੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ, ਪਛਾਣੇ। ਇਹ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਧਨ ਸੱਚੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ।

* ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਹਲਾ' ਨਾਲ ਜੋ ੧, ੨, ੩ ਆਦਿ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ 'ਪਹਿਲਾ' 'ਦੂਜਾ' 'ਤੀਜਾ' ਆਦਿ ਹੈ (ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ ਨਹੀਂ)।

ਪੁਰਖੁ ਜਿਸੁ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ੩ ॥ ^੧ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਇਕਿ ਸਚਿ ਲਾਏ ॥
 ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਾਚੇ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ^੨ਨਾਮਿ
 ਸਵਾਰਣਹਾਰ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ
^੩ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਤਿਨ ਹਿਰਦੈ ਸਾਚੁ ^੪ਸਚਾ ਮੁਖਿ ਨਾਉ ॥ ਸਾਚੈ ਸਾਚੁ ਸਮਾਲਿਹੁ^੫
 ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ^੬ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਿ ਮੈਲੁ
 ਗਵਾਏ ॥ ਸਹਜੇ^੭ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੂੜੁ ਕੁਸਤੁ^੮
 ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ^੯ਸਹਜਿ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਗੁਰ ਕੈ
 ਭਾਣੈ^{੧੦} ਚਲੈ ਤਾ ^{੧੧}ਆਪੁ ਜਾਇ ॥ ^{੧੨}ਸਾਚੁ ਮਹਲੁ ਪਾਏ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥
 ੨ ॥ ਨ ਸਬਦੁ ਬੁਝੈ ਨ ਜਾਣੈ ਬਾਣੀ ॥ ^{੧੩}ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ^{੧੪} ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ^{੧੫}ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥ ੩ ॥
^{੧੬}ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਦਾਤਾ ਇਕੁ ਸੋਇ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥
 ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੭}ਸਾਚੇ ਸਾਚਾ ਭਾਵਾ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਮਨੁ ਮਰੈ ਧਾਤੁ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਮਨ ਮੂਏ
 ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਪਾਇ ॥ ^{੨੦}ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਰੈ ਦਾਰੂ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਮਰੈ
 ਬੁਝੈ ਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਹਰਿ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ^{੨੧}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ
 ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ॥ ਤਾ ਇਸੁ
 ਮਨ ਕੀ ਸੋਝੀ^{੨੩} ਪਾਵੈ ॥ ^{੨੪}ਮਨੁ ਮੈ ਮਤੁ ਮੈਗਲ ਮਿਕਦਾਰਾ ॥ ਗੁਰੁ ਅੰਕੁਸੁ
 ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਣਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਮਨੁ ਅਸਾਧੁ ਸਾਧੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥ ^{੨੬}ਅਚਰੁ
 ਚਰੈ ਤਾ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੭} ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਇਆ ਸਵਾਰਿ ॥ ^{੨੮}ਹਉਮੈ
 ਵਿਚਹੁ ਤਜੈ ਵਿਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਜੋ ਧੁਰਿ ਰਖਿਅਨੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਕਦੇ
 ਨ ਵਿਛੁੜਹਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ਆਪਣੀ ਕਲਾ^{੩੦} ਆਪੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ
 ਗੁਰਮੁਖਿ^{੩੧} ਨਾਮੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਕਾਚਾ^{੩੨} ਧਨੁ
 ਸੰਚਹਿ^{੩੩} ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰਾ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਅੰਧ ਗਾਵਾਰ ॥ ਬਿਖਿਆ ਕੈ ਧਨਿ
 ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾ ਸਾਥਿ ਜਾਇ ^{੩੪}ਨ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚਾ ਧਨੁ
 ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਏ ॥ ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਫੁਨਿ^{੩੫} ਆਵੈ ਜਾਏ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਭੂਲੇ
 ਸਭਿ ਮਰਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ^{੩੬}ਭਵਜਲਿ ਡੂਬੇ ਨ ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਪਾਰਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਭੇਟੇ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ॥ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ^{੩੭}ਅਹਿਨਿਸਿ ਬੈਰਾਗਿ ॥ ੨ ॥ ^{੩੮}ਚਹੁ ਜੁਗ
 ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ^{੩੯}ਸਿਧ
 ਸਾਧਿਕ ਤਰਸਹਿ ਸਭਿ ਲੋਇ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਸਭੁ

- ੧ ਉਸ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੇ ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੩ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੪ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੫ ਯਾਦ ਕਰੋ।
 ੬ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ।
 ੭ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
 ੮ ਮਾੜੀ ਭਾਵਨਾ।
 ੯ ਦੇਖੋ ਪੰ: ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੦ ਰਜਾ, ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ; ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ।
 ੧੧ ਆਪਾ ਭਾਵ; ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੨ ਸੱਚਾ ਅਸਥਾਨ, ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ।
 ੧੩ ਅੰਨ੍ਹੇ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਦੀ (ਉਮਰ) ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ।
 ੧੪ ਮਿਲੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ, ਭੇਟ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲਣਾ, ਇਹ ਭੇਟਣਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।
 ੧੬ ਹੋਰ ਕਿਸ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ?
 ੧੭ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੮ ਧਾਤੁ=ਧਾਉਣਾ, ਭਟਕਣਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਜੇ ਮਨ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਦੌੜ-ਭੱਜ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੯ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਉਹ ਦਵਾਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨ ਵੱਸ ਆ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਵੱਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੂਜਬ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਬਣਾ ਲਵੇ।
 ੨੨ ਸਮਝ।
 ੨੩ ਮੈਂ [ਅ]=ਸ਼ਰਾਬ, ਨਸ਼ਾ। ਮਤੁ=ਮਸਤ ਹੋਇਆ।

- ਮੈਗਲ=ਹਾਥੀ। ਮਿਕਦਾਰਾ=ਸਮਾਨ, ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਾਂਗ। ਅੰਕਸੁ=ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਵਾਲੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀਖ ਜਾਂ ਕੁੰਡਾ। ਮਨ (ਹਉਮੈ ਦੀ) ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਮਸਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਅੰਕਸੁ ਮਾਰ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੀਵਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੪ ਅਸਾਧ=ਜੋ ਫਤਹ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਸੁਧਰ ਨਾ ਸਕੇ। ਮਨ ਅਸਾਧ ਹੈ; ਏਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਕਾਬੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਅਚਰ=ਜੋ ਚੀਜ਼ ਖਾਧੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਰੀ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਅਜਰ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਜੋ ਅਜਰ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ, ਕਾਬੂ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ।
 ੨੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰਾਬੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।
 ੨੮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ।
 ੨੯ ਗੁਝੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਤਾਕਤ।
 ੩੦ ਕੱਚਾ, ਝੂਠਾ, ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
 ੩੧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ੩੨ ਨਾ (ਇਸ ਤੋਂ) ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੩ ਫੇਰ, ਮੁੜ-ਮੁੜ।
 ੩੪ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਏਸ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾ ਓਸ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ੩੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵੈਰਾਗੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੩੬ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਹਰ ਸਮੇਂ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
 ੩੭ ਕਰਾਮਾਤੀ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾ (ਤਪਸਿਆ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭ ਲੋਕ ਤਰਸਦੇ ਹਨ।

* ਦੇਖੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ (ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਅੱਖਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ) ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੧੫੯ ਉੱਤੇ।

† ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਗੁਬਾਰਾ' ਹੈ, ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 'ਗਵਾਰਾ' ਹੈ।

ਕਿਛੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚਾ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ਉਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ਸਚੁ ਸਾਚਾ ਸਚੁ
ਆਪਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਆਪੇ ਸਚਿ ਲਾਏ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਨਾਵੈ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਮਿਤਿ^੧ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਸੇ ਜਨ ਧੰਨੁ ਜਿਨ
ਇਕ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਸਾਚਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਦੇ
ਵੀਚਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਚਰਜੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ^੨ਕਲੀ ਕਾਲ ਵਿਚਿ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮ ਮੂਰਖ ^੩ਮੂਰਖ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ
ਸਭ ਕਾਰ ਕਮਾਹਿ ॥ ^੪ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਲਏ
ਮਿਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ^੫ਬਿਖਿਆ ਕਾ ਧਨੁ ਬਹੁਤੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਅਹੰਕਾਰਿ ਭੂਬੈ ਨ
ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ^੬ ॥ ਆਪੁ^੭ ਛੋਡਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੋਈ ॥
੩ ॥ ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਕਰਤਾ ਸੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸੁ
ਸਚਿ ਲਾਏ ਸੋਈ ਲਾਗੈ ॥ ਨਾਨਕ ^੮ਨਾਮਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥

ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੧ਹਮ ^੨ਭੀਖਕ ਭੇਖਾਰੀ ਤੇਰੇ ਤੂ ਨਿਜ ਪਤਿ ^੩ਹੈ ਦਾਤਾ ॥ ਹੋਹੁ ਦੈਆਲ ਨਾਮੁ
ਦੇਹੁ ਮੰਗਤ ਜਨ ਕੰਉ ਸਦਾ ਰਹਉ ^੪ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥ ੧ ॥ ਹੰਉ ਬਲਿਹਾਰੈ^੫
ਜਾਉ ਸਾਚੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ^੬ ॥ ^੭ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਭਨਾ ਕਾ ਏਕੋ ਅਵਰੁ
ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਹੁਤੇ ਫੇਰ^੮ ਪਏ ^੯ਕਿਰਪਨ ਕਉ ਅਬ ਕਿਛੁ
ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਹੋਹੁ ਦਇਆਲ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਅਪੁਨਾ ਐਸੀ ਬਖਸ ਕਰੀਜੈ ॥
੨ ॥ ਭਨਤਿ^{੧੦} ਨਾਨਕ ^{੧੧}ਭਰਮ ਪਟ ਖੂਲੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸਾਚੀ
ਲਿਵ^{੧੨} ਲਾਗੀ ਹੈ ਭੀਤਰਿ^{੧੩} ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ^{੧੪}ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਸੰਤ ਭਗਤ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੀ^੧ ॥ ਹਮ ਉਪਰਿ
ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ ^੨ਰਖੁ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮ ਜੁ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ
ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਨਵਾਰੀ^੩ ॥ ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥਰ ਨੀਰਿ^੪ ਭੁਬਤ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
^੫ਪਾਖਣ ਹਮ ਤਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਲਾਗੇ ^੬ਬਿਖੁ ਮੋਰਚਾ
ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਸਵਾਰੀ^੭ ॥ ^੮ਜਿਉ ਕੰਚਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਤਾਇਓ ਮਲੁ
ਕਾਟੀ ਕਟਿਤ ਉਤਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ^੯ ਜਪਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ

- ੧ ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਮਾਪ।
- ੨ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੂਰਖਤਾ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੪ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੫ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਧਨ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਧਨ, ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਸੱਚੀ ਇੱਜ਼ਤ।
- ੭ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹੰਕਾਰ।
- ੮ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਅੱਗੇ, ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਭੀਖਕ, ਭੇਖਾਰੀ-ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਭਾਗ ਮੰਗਤੇ ਹੈ।
- ੧੦ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਆਪ, ਸੁਤੰਤਰ [Independent]।
ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੂੰ ਦਾਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਭਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਦਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ।
- ੧੨ ਸਦਕੇ।
- ੧੩ ਉੱਤੋਂ।
- ੧੪ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੫ ਫੇਰੇ, ਗੇੜੇ, ਚੱਕਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ।
- ੧੬ [ਸੂਮ] ਮੈਨੂੰ ਨਿਕੰਮੇ ਨੂੰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੨, ਨੋਟ ੧੧।
- ੧੭ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਪਰਦੇ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਜੋ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ।
- ੧੯ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ।
- ੨੦ ਅੰਦਰ, ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੨੧ ਮਨ ਪਰਚ ਗਿਆ, ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੨੨ (ਤੂੰ ਪਾਪ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।
- ੨੩ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਦਿਓ ਜਿਹੜੀ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ।
- ੨੪ 'ਬਨਮਾਲੀ' ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਮਾਲਾ ਹੈਨ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੨੫ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ।
- ੨੬ ਸਾਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿਓ।
- ੨੭ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ, ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਜੰਗਲ, ਮੈਲ।
- ੨੮ ਸੁਧਰ ਗਏ, ਸੰਵਰ ਗਏ।
- ੨੯ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਤਾ ਕੇ ਕਟਿਤ (ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ) ਮੈਲ ਕੱਟ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਉਤਾਰ ਦੇਈਦੀ ਹੈ।
- ੩੦ ਜਾਪ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਚੌਪਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ^੧ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ^੨ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਪੂਰਾ
 ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ^੩ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
 ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੀ ॥ ਜਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ^੪ਜਗਜੀਵਨ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ
 ਜਪਿਓ ਤਿਨ ਕਾ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੀ ॥ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਆਪਿ ਕਰਾਈ
^੫ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਮਨਿ ਭਾਈ ^੬ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਤ
 ਜਨਾ ਕੀ ਜਾਤਿ ^੭ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ^੮ਤੁਮ੍ ਠਾਕੁਰ ਹਮ ਸਾਂਗੀ ॥ ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਵਹੁ
 ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ^੯ਤੈਸੇ ਬੁਲਗ ਬੁਲਾਗੀ ॥ ੨ ॥ ^{੧੦}ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਨਾਨ੍
 ਨਿਕ ਕੀਰੇ ਤੁਮ੍ ਵਡ ਪੁਰਖ ਵਡਾਗੀ ॥ ਤੁਮ੍ਰੀ ^{੧੧}ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹ
 ਪ੍ਰਭ ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹ ਅਭਾਗੀ ^{੧੨} ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰਹੁ ਹਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਲਾਗੀ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੩}ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ
 ਹਮ ਹਰਿ ਕਥਾ ਕਥਾਗੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ
 ਸਤਗੁਰੁ ਸਤ ਪੁਰਖਾ ਜੋ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਾਨੀ ॥ ਜੋ ਜੋ ^{੧੪}ਕਹੈ ਸੁਣੈ ਸੋ ਮੁਕਤਾ
 ਹਮ ਤਿਸ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ^{੧੫}ਸੁਨਹੁ ਜਸੁ ਕਾਨੀ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ^{੧੬}ਨਿਮਖ ਪਲ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ^{੧੭}ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਨੀ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਐਸਾ ਸੰਤੁ ਸਾਧੁ ਜਿਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਵਡ ਪੁਰਖ ਵਡਾਨੀ ^{੧੮} ॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ^{੧੯}ਮੰਗਹ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ^{੨੦}ਹਮ ਹਰਿ ਲੋਚ ਲੁਚਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ^{੨੧}ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਜਿਨ ਜਪਿਓ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ ^{੨੨} ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ਸਭ ਲਾਥੀ ^{੨੩}ਭੂਖ ਭੁਖਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਵਡੇ
 ਭਾਗ ਵਡ ਉਚੇ ਤਿਨ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਪਾਨੀ ^{੨੪} ॥ ਤਿਨ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਿ
 ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦਸਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥
^{੨੫}ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਅੰਧ ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ ਰਾਤੇ ਕਿਉ ਚਾਲਹ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥ ਸਤਗੁਰੁ
 ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਮ ਲਾਵੈ ਆਪਨ ਪਾਲੀ ^{੨੬} ॥ ੧ ॥ ^{੨੭}ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ
 ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥ ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ^{੨੮}ਮਾਨਹੁ ^{੨੯}ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ
 ਨਿਰਾਲੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਹੁ
^{੩੦}ਬੇਗਿ ਬੇਗਾਲੀ ॥ ^{੩੧}ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਖਰਚੁ ਹਰਿ ਬਾਧਹੁ ਮਤ ਜਾਣਹੁ ਆਜੁ
 ਕਿ ਕਾਲੀ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਜਪਣਾ ਹਰਿ ਸੰਤੁ ਚਲੈ ਹਰਿ
 ਨਾਲੀ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਸੇ ਹਰਿ ਹੋਏ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ^{੩੨}ਕੇਲ ਕੇਲਾਲੀ ॥ ੩ ॥

੧ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ।	ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਜਪਦੇ ਰਹੀਏ।
੨ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦਵਾ ਹੈ।	੧੬ ਹਰੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਰੋ ਯਾ ਸੁਣੋ।
੩ ਜਿਸ ਤੋੜੀ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਜੋ ਅਕਲ ਸਮਝ ਤੋਂ ਡੂੰਘਾ ਹੈ, ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।	੧੭ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਉਸਤਤ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੋ।
੪ ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ! ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਉ।	੧੮ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਪਲ ਭਰ।
੫ ਭੱਜ ਗਿਆ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।	੧੯ ਪਾਪ।
੬ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਅਸਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।	੨੦ ਵੱਡੇ।
੭ ਉਹੋ ਵੈਰਾਗੀ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਉਪ੍ਰਮ ਹੈ।	੨੧ ਚਰਨ-ਧੂੜ।
੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਗਨ ਲੱਗ ਗਈ।	੨੨ ਸਾਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਚਾਹ) ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।
੯ ਜਾਤ ਪਾਤ। ਲੋਕ ਜਾਤ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਹੀ ਮਾਣ ਹੈ।	੨੩ ਉਹ ਦਰੱਖਤ ਜੋ ਸਭ ਫਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
੧੦ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਕਲੀਏ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਰੀਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ।	੨੪ ਰੱਜ ਗਏ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।
੧੧ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ।	੨੫ ਭੁੱਖ-ਭਖ (ਸਭ ਲਹਿ ਗਈ)।
੧੨ ਅਸੀਂ ਕੀੜੇ, ਨੰਨ੍ਹੇ (ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ) ਜੀਵ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ? ਤੂੰ ਮਹਾਂ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ।	੨੬ ਅਸੀਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹਾਂ; ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ, ਤਰੀਕੇ ਉੱਤੇ ਚਲੀਏ?
੧੩ ਗਤਿ=ਹਾਲਤ। ਮਿਤਿ=ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਮਾਪ।	੨੭ ਪੱਲੇ, ਲੜ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਚਲਾਵੇ।
੧੪ ਭਾਗਹੀਨ, ਬਦਕਿਸਮਤ।	੨੮ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਗੁਰਸਿੱਖੋ!
੧੫ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਲਓ; ਅਸੀਂ	੨੯ ਚੰਗਾ ਕਰ ਕੇ।
	੩੦ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ, ਗੱਲ, ਵਡਿਆਈ ਅਨੋਖੀ ਹੈ।
	੩੧ ਛੇਤੀ, ਜਲਦੀ, ਤੁਰਤ।
	੩੨ ਸਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਖਰਚ (ਤੋਸ਼ਾ) ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਓ (ਜੋ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ); ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ (ਕਿਸ ਵੇਲੇ) ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।
	੩੩ ਚੋਜ, ਕੌਤਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੋਜੀ, ਹਰੀ।

* ਜਪ (ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ ਵਿੱਚ 'ਜਪਨੁ' ਆਇਆ ਹੈ)।

ਹਰਿ ਹਰਿ ^੧ਜਪਨੁ ਜਪਿ ^੨ਲੋਚ ਲੋਚਾਨੀ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਬਨਵਾਲੀ^੩ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਹਮ ਸਾਧ ਜਨਾ ^੪ਪਗ ਰਾਲੀ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੁੰਦ^੫ ਭਏ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ^੬ਹਮ ਚਾਤ੍ਰਕ
 ਬਿਲਲ ਬਿਲਲਾਤੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੀ ^੭ਮੁਖਿ ਦੇਵਹੁ ਹਰਿ
 ਨਿਮਖਾਤੀ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਇਕ ਰਾਤੀ^੮ ॥ ^੯ਜਿਉ ਬਿਨੁ
 ਅਮਲੈ ਅਮਲੀ ਮਰਿ ਜਾਈ ਹੈ ਤਿਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹਮ ਮਰਿ ਜਾਤੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤੁਮ ਹਰਿ ਸਰਵਰ^{੧੦} ਅਤਿ ਅਗਾਹ^{੧੧} ਹਮ ^{੧੨}ਲਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਅੰਤੁ ਮਾਤੀ ॥
^{੧੩}ਤੂ ਪਰੈ ਪਰੈ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੁਆਮੀ ਮਿਤਿ^{੧੪} ਜਾਨਹੁ ਆਪਨ ਗਾਤੀ^{੧੫} ॥ ੨ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ^{੧੬}ਗੁਰ ਰੰਗਿ ਚਲੂਲੈ ਰਾਤੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਭਗਤਿ ਬਨੀ ਅਤਿ ਸੋਭਾ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ^{੧੭}ਉਤਮ ਪਾਤੀ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ
 ਆਪੇ ਸੇਵਕੁ ਆਪਿ ਬਨਾਵੈ ਭਾਤੀ^{੧੮} ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ
 ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਭਗਾਤੀ^{੧੯} ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਕਾ
 ਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ ਕਿਵ ਛੁਟਹ ^{੨੦}ਹਮ ਛੁਟਕਾਕੀ ॥ ^{੨੧}ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ
 ਬੇੜੀ ਹਰਿ ਤੁਲਹਾ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਤਰੈ ਤਰਾਕੀ^{੨੨} ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜੀ ਲਾਜ^{੨੩}
 ਰਖਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਜਪਾਵਹੁ ਅਪਨਾ ਹਮ ਮਾਰੀ
^{੨੪}ਭਗਤਿ ਇਕਾਕੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸੇ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ਜਿਨ
^{੨੫}ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਬਚਨਾਕੀ ॥ ^{੨੬}ਲੇਖਾ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤਿ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸਭ ਛੁਟੀ ਜਮ
 ਕੀ ਬਾਕੀ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਪਿਓ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ
 ਜਨਾ ਕੀ ॥ ^{੨੭}ਦਿਨੀਅਰੁ ਸੂਰੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਾਨੀ ਸਿਵ ਚਰਿਓ ਚੰਦੁ
 ਚੰਦਾਕੀ ॥ ੩ ॥ ਤੁਮ ਵਡ ਪੁਰਖ ^{੨੮}ਵਡ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਤੁਮ ਆਪੇ ਆਪਿ
 ਅਪਾਕੀ^{੨੯} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ਕਰਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ
 ਦਸਾਕੀ^{੩੦} ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੫ ਦੁਪਦੇ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੩੧}ਉਰ ਧਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮੁਰਾਰਿ ਰਮੋ ਰਮੁ ਮਨਮੋਹਨ ਨਾਮੁ ਜਪੀਨੇ ॥ ^{੩੨}ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ
 ਅਗੋਚਰੁ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ॥ ੧ ॥ ^{੩੩}ਰਾਮ
 ਪਾਰਸ ਚੰਦਨ ਹਮ ਕਾਸਟ ਲੋਸਟ ॥ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਰੀ ਸਤਸੰਗੁ ਭਏ ਹਰਿ
 ਕੰਚਨੁ ਚੰਦਨੁ ਕੀਨੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੪}ਨਵ ਛਿਅ ਖਟੁ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖ ਆਗਰ
 ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਇਵ ਨ ਪਤੀਨੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵਹੁ
 ਇਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਭੀਨੇ^{੩੫} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥

- ੧ ਜਾਪ ਜਪ ਕੇ।
- ੨ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਚਾਹ ਲੱਗ ਗਈ।
- ੩ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਮਾਲਾ ਹਨ; ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੪ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ।
- ੫ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ।
- ੬ ਅਸੀਂ ਪਪੀਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਸ ਬੁੰਦ ਲਈ ਪੁਕਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਪੀਹਾ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਹੋਇਆ ਪੀਉ ਪੀਉ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੭ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਬੁੰਦ (ਹਰੀ-ਨਾਮ) ਛਿਨ ਭਰ ਪਾ ਦਿਓ। ਨਿਮਖ=ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ।
- ੮ ਰਤੀ ਭਰ।
- ੯ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲ (ਅਫੀਮ, ਭੰਗ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਸ਼ਈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਸਮੁੰਦਰ।
- ੧੧ ਡੂੰਘਾ।
- ੧੨ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਮਾਤੀ=ਮਾਤ=ਮਾਤ੍ਰਾ ਭਰ, ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਜਿਵੇਂ 'ਸੰਗਿ ਨ ਨਿਬਹਤ ਮਾਤ' (ਕੇਦਾਰਾ ਮ: ੫)।
- ੧੩ ਤੂੰ ਪਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਅਪਾਰ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ।
- ੧੪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਹਦ।
- ੧੫ ਗਤੀ, ਹਾਲਤ, ਅਵਸਥਾ, ਭਾਵ ਵਡਿਆਈ।
- ੧੬ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚਲੂਲਾ=[ਫਾ. ਚੁੰ-ਲਾਲਾ] ਪੋਸਤ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਰੰਗ।
- ੧੭ ਉੱਤਮ ਪਤਿ (ਇੱਜ਼ਤ) ਮਿਲੀ।
- ੧੮ ਭਾਂਤ, ਵਿਉਂਤ, ਰੀਤੀ (ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਦੀ) ਆਪ ਹੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਢੰਗ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਭਗਤਾਂ ਦੀ।
- ੨੦ ਅਸੀਂ ਛੁੱਟਣ ਦੀ ਕਾਂਖਿਆ ਵਾਲੇ, ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ।
- ੨੧ ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਬੇੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਲਹਾ ਹੈ। ਤੁਲਹਾ=ਲੱਕੜਾਂ ਜਾਂ ਬਾਂਸਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਸਰਾ।
- ੨੨ ਤਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੩ ਇੱਜ਼ਤ, ਪੈਜ।
- ੨੪ ਇਕੋ (ਹਰੀ) ਦੀ ਭਗਤੀ।
- ੨੫ ਵਚਨ ਰਾਹੀਂ, ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਜਪਿਆ ਹੈ।
- ੨੬ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਨੇ ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ=ਹਿਸਾਬ ਜੋ ਦੇਣਾ ਰਹੇ। ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ=ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਮੁਣਸ਼ੀ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ।
- ੨੭ 'ਦਿਨੀਅਰ' ਅਤੇ 'ਸੂਰ' ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਵ=ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ। ਚੰਦਾਕੀ=ਚਾਨਣੀ ਵਾਲਾ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸੂਰਜ ਬੁਝ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ, ਚਾਨਣੀ ਵਾਲਾ ਚੰਨ ਚੜ ਪਿਆ।
- ੨੮ ਬਹੁਤ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
- ੨੯ ਆਪ ਹੀ ਹੋ।
- ੩੦ ਦਾਸਾਂ ਦਾ।
- ੩੧ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮੁਰਾਰੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਰਮੋ (ਜਪੋ); ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਰਮੁ=ਰਾਮ। ਉਰਧਾਰਿ=ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ। ਮੁਰਾਰੀ=ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੩੨ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ=ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ; ਅਗੋਚਰ=ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ; ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪਰੰਪਰ=ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਐਸੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਹਰੀ ਪਾਰਸ ਹੈ ਜੋ ਛੋਹ ਕੇ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਲੋਸਟ (ਲੋਹਾ) ਹਾਂ। ਹਰੀ ਚੰਦਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਾਠ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਤ-ਸੰਗ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਚੰਦਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੪ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਵਿਆਕਰਣ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਮੂੰਹ-ਜ਼ਬਾਨੀ ਪਿਆ ਬੋਲੇ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਸੁਆਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੩੫ ਭਿਜਦਾ ਹੈ, ਪਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾਂ ਦੁਪਦਿਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਾਂ ਹਰੀ-ਜਸ ਦੇ ਤੁਲ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ।

^੧ਗੁਨ ਕਹੁ ਹਰਿ ਲਹੁ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰ ਇਵ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥
 ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਭਾਵਹਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜੋਤਿ
 ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਨਾਮੁ ਹਰੀ ਹੋਹਿ ਸਰਬ ਸੁਖੀ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਉਚ^੨
 ਸਭਨਾ ਤੇ ਉਪਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ^੩ਹਰਿ ਸੇਵਿ ਛਡਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਨਿਧਿ ਕੀਨੀ ਗੁਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਦੀਨੀ ਤਬ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨਿ ਆਈ ॥
^੫ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਵਿਸਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਧਾਰੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਏ ਹੈ ਸਖਾਈ ॥
 ੨ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^੬ਹਰਿ ਪੜੁ ਹਰਿ ਲਿਖੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ
 ਗਾਉ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ^੭ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥ ^੮ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਰਿਦੈ ਧਿਆਇ ਹਰਿ
 ਹੋਇ ਸੰਤੁਸਟੁ ਇਵ ਭਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਨਿ ਜਪੀਐ ਹਰਿ
 ਜਗਦੀਸ^੯ ॥ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧੂ ਮੀਤ ॥ ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਿ^{੧੦} ਕਰਿ ਬਨਵਾਰੀ^{੧੧} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ^{੧੨} ਤਬ
 ਭਇਓ ਮਨਿ^{੧੩} ਉਦਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿਓ ਗਤਿ^{੧੪} ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਕੀ ਪਤਿ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਆਇ ਪਰਿਓ ਹੈ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥
 ੨ ॥ ੩ ॥ ੯ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੧੫}ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਬੁਧ ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ
 ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਭਿ ਚਾਹਹਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੇ ਨਾਉ ॥ ^{੧੬}ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੇ ਵਿਰਲਾ
 ਪਾਵੈ ^{੧੭}ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਭਾਉ ॥ ੧ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮੈ
 ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਉਤਮ ਕਾਮ ॥ ਜੋ ਗਾਵਹਿ ਸੁਣਹਿ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਸੁਆਮੀ ਹਉ
 ਤਿਨ ਕੈ ^{੧੮}ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੯}ਸਰਣਾਗਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹਰਿ
 ਸੁਆਮੀ ਜੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੋਈ ਹਉ ਪਾਉ^{੨੦} ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ
 ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਹੈ ਚਾਉ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥
 ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥
 ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ^{੨੧}ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ^{੨੨}ਆਗਿਆ
 ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੩}ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਭਵਜਲ
 ਤੀਰਥਿ ॥ ^{੨੪}ਹਰਿ ਦਰਿ ਤਿਨ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਤ ਹੈ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਕਥਾ ਜਿਨ
 ਜਨਹੁ ਜਾਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ^{੨੫}ਚੋਜ
 ਵਿਡਾਨੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋਈ ਹਰਿ ਮਿਲਸੀ ^{੨੬}ਅਵਰ ਸਭ
 ਤਿਆਗਿ ਓਹਾ ਹਰਿ ਭਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥
^{੨੭}ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਧੇਨਾ ॥ ਸੋ ਐਸਾ

- ੧ ਲਹੁ=ਲਖੋ, ਸਮਝੋ। ਇਵ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ; ਸਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ, ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਨ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਓ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।
- ੨ ਉੱਚਾ, ਉੱਤਮ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ; ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੇਵੇਗੀ, ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਏਗੀ।
- ੪ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ=ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਨੇ, ਮੇਹਰਬਾਨ ਹਰੀ ਨੇ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ, ਤਦੋਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੱਗ ਗਈ। ('ਕ੍ਰਿਪਾ-ਨਿਧਿ' ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਰੀ 'ਕ੍ਰਿਪਾ' ਪਦ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਇਸ ਪਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ।)
- ੫ ਬਹੁਤੀ ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਿਆ, ਹਰੀ ਸਾਥੀ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਗਿਆ।
- ੬ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹੋ, ਲਿਖੋ, ਜਪੋ ਆਦਿਕ।
- ੭ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ।
- ੮ ਮਨ ਨਾਲ, ਬਚਨ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਨਾਲ, ਚਿਤ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਓ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ ਦਾ।
- ੯ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੧੦ ਜਸ, ਉਸਤਤ।
- ੧੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੬੬, ਨੋਟ ੨੪।
- ੧੨ ਨਜ਼ਰ, ਏਥੇ ਭਾਵ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਹੈ।
- ੧੩ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੪ ਮੁਕਤੀ।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ, ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹੋਂ ਪ੍ਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੮ ਹੇ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਸੁਆਮੀ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੦ ਹਰੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਆਗਿਆ (ਹੁਕਮ) ਠੀਕ, ਸੱਚੀ ਜਾਣ ਕੇ ਮੰਨੀ ਹੈ।
- ੨੨ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰੋ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਹਰੀ-ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ (ਬਹਿ ਕੇ)।
- ੨੩ ਹੇ ਸੰਤੋ! ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ, ਵਡਿਆਈ, ਸਮਝੀ ਹੈ।
- ੨੪ ਅਸਚਰਜ ਚੋਜ, ਖੇਲ, ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੨੫ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਸਭ ਖ਼ਾਹਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਭ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮਧੇਨੁ ਹੈ। ਕਾਮਧੇਨੁ=ਸੁਰਗ ਦੀ ਉਹ ਗਊ ਜੋ ਸਭ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਦੱਸੀਦੀ ਹੈ।

* ਸਿਧ-ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੇ ਆਗੂ, ਜੋ ੮੪ ਹਨ। ਬੁਧ=ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਵਰਗੇ ਮਹਾਤਮਾ, ਜੋ ਕਈ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਕੇਤੇ ਸਿਧ ਬੁਧ' (ਜਪੁ)। ਮੁਨਿਜਨ=ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਜੋ ੩੩ ਕ੍ਰੋੜ ਦੱਸੀਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ^੧ਮੇਰੇ ਜੀਅੜੇ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥ ੧ ॥
 ਜਪਿ ਮਨ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ॥ ^੨ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਈ
 ਹੈ ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ^੩ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਜਹ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ
 ਭਇਆ ਤਹ ਉਪਾਧਿ ਗਤੁ ਕੀਨੀ ਵਡਭਾਰੀ ਹਰਿ ਜਪਨਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ
 ਕਉ ਗੁਰਿ ਇਹ ਮਤਿ ਦੀਨੀ ਜਪਿ ਹਰਿ ^੫ਭਵਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥
 ੧੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾ ^੬ਮੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥
 ਹਮਰੀ ਬੇਦਨਿ ^੭ਤੂ ਜਾਨਤਾ ਸਾਹਾ ਅਵਰੁ ਕਿਆ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਚੁ ਸਭੁ ਹੋਇ ॥ ਝੂਠਾ ਕਿਸ
 ਕਉ ਆਖੀਐ ਸਾਹਾ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਸਭਨਾ ਵਿਚਿ ਤੂ ਵਰਤਦਾ
 ਸਾਹਾ ਸਭਿ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਸਭਿ ਤੁਝ ਹੀ ਥਾਵਹੁ ^੮ਮੰਗਦੇ
 ਮੇਰੇ ਸਾਹਾ ਤੂ ਸਭਨਾ ਕਰਹਿ ਇਕ ^੯ਦਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਤੁਝ ਹੀ ਵਿਚਿ
 ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾ ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥ ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਤੂ ^{੧੦}ਸਭਸ
 ਦਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾ ਸਭਿ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ਸਭਨਾ ਕੀ ਤੂ ਆਸ ^{੧੧}
 ਹੈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸਭਿ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ
 ਰਖੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥ ੧੩ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੨}ਭਵ ਖੰਡਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਸੁਆਮੀ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਨਿਰੰਕਾਰੇ ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ
 ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਹੈ ਰਾਮ
 ਪਿਆਰੇ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲਿ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ^{੧੩}ਵਸਿ ਕੀਨੇ ਪੰਚ
 ਦੂਤਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰਾ ਥਾਨੁ ^{੧੪}ਸੁਹਾਵਾ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤੇਰੇ ਭਗਤ
 ਸੋਹਿ ^{੧੫}ਦਰਬਾਰੇ ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੧੬}ਲੇਹੁ
 ਉਬਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ^{੧੭}ਤੇਰਾ ਵਰਨੁ ਨ ਜਾਪੈ ਰੂਪੁ ਨ ਲਖੀਐ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ
 ਕਉਨੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ^{੧੮}ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਰਵਿਆ ਸੂਬ ਠਾਈ ਅਗਮ ਰੂਪ
 ਗਿਰਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ਕੀਰਤਿ ^{੧੯}ਕਰਹਿ ਸਗਲ ਜਨ ਤੇਰੀ ਤੂ ^{੨੦}ਅਬਿਨਾਸੀ
 ਪੁਰਖੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ
 ਦੁਆਰੇ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਿਨੁ ਜਲ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਹੈ ਮੀਨਾ ^{੨੧}
 ਜਿਨਿ ਜਲ ਸਿਉ ^{੨੨}ਹੇਤੁ ਬਢਾਇਓ ॥ ^{੨੩}ਕਮਲ ਹੇਤਿ ਬਿਨਸਿਓ ਹੈ ਭਵਰਾ
 ਉਨਿ ਮਾਰਗੁ ਨਿਕਸਿ ਨ ਪਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਮਨ ^{੨੪}ਏਕਸ ਸਿਉ ਮੋਹੁ ਕੀਨਾ ॥

- ੧ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ!
- ੨ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਹਰੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਸਤੀ ਹੈ।
- ੪ ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੋਂ ਝਗੜਾ, ਬਿਪਤਾ ਨੱਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੫ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤਰੀਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਹੇ ਸ਼ਾਹ, ਮਾਲਕ!
- ੭ ਦੁੱਖ, ਪੀੜ, ਬਿਮਾਰੀ।
- ੮ ਪਾਸੋਂ, ਕੋਲੋਂ।
- ੯ ਇਕੋ ਤੂੰ ਹੀ।
- ੧੦ ਸਭਨਾਂ ਦਾ।
- ੧੧ ਚਾਹੀ ਹੋਈ ਮੁਰਾਦ।
- ੧੨ ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ! ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਗਏ ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ।
- ੧੩ ਪੰਜ ਵੈਰੀ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ) ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
- ੧੪ ਅਸਥਾਨ, ਟਿਕਾਣਾ।
- ੧੫ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ, ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੧੬ ਤਾਰ ਲੋਂ, ਬਚਾ ਲੋਂ।
- ੧੭ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਕੋਈ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੋਣ ਵਿਚਾਰ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੧੮ ਜਲ ਵਿੱਚ, ਧਰਤ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਧਰਤ ਅਕਾਸ਼ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਭ ਥਾਈਂ ਹਰੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਉਸ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਗਿਰਧਾਰੇ [ਗਿਰਿਧਾਰੀ, ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਠਾਣ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇੰਦਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਇੰਦਰ ਨੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ 'ਤੇ ਉਠਾ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ] ਹੇ ਹਰੀ!

੧੯ ਜਸ, ਉਸਤਤ।

੨੦ ਨਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ। ਮੁਰਾਰੀ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ] ਹਰੀ!

੨੧ ਮੱਛੀ।

੨੨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ।

੨੩ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਭਉਰਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। (ਭਉਰਾ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਪੱਖੜੀਆਂ ਮੀਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਭਉਰਾ ਵਿੱਚੋਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।)

੨੪ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਾਇਆ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਪਦਿਆਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :- ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਰੈ ਨ ਜਾਵੈ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗੇ ^੧ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੀ ਚੀਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਮ
 ਹੇਤਿ ਕੁੰਚਰੁ* ^੨ਲੈ ਫਾਂਕਿਓ ਓਹੁ ਪਰਵਸਿ ਭਇਓ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ਨਾਦ ਹੇਤਿ
 ਸਿਰੁ ਡਾਰਿਓ ਕੁਰੰਕਾ† ਉਸ ਹੀ ਹੇਤ ਬਿਦਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਦੇਖਿ ਕੁਟੰਬੁ ਲੋਭਿ^੩
 ਮੋਹਿਓ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਾਇਆ ਕਉ ਲਪਟਾਨਾ^੪ ॥ ^੫ਅਤਿ ਰਚਿਓ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਪੁਨਾ
 ਉਨਿ ਛੋਡਿ ਸਰਾਪਰ ਜਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਬਿਨੁ ਗੋਬਿੰਦ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਨੇਹਾ ਓਹੁ
 ਜਾਣਹੁ ਸਦਾ ਦੁਹੇਲਾ^੬ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਇਹੈ ਬੁਝਾਇਓ ^੭ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਭੂ
 ਸਦ ਕੇਲਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਓ ਮੋਹਿ ਨਾਮਾ
 ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਏ^੮ ॥ ਮਨ ਤੇ ਬਿਸਰਿਓ ^੯ਸਗਲੋ ਧੰਧਾ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ
 ਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਚਿੰਤ ਬਿਰਾਨੀ^{੧੦} ਛਾਡੀ ॥ ^{੧੧}ਅਹੰਬੁਧਿ ਮੋਹ ਮਨ
 ਬਾਸਨ ਦੇ ਕਰਿ ਗਡਹਾ ਗਾਡੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਕੋ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨੁ ਰਹਿਆ
 ਨਾ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਰਾਈ^{੧੨} ॥ ^{੧੩}ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਸਾਰੁ ਪਸਾਰਿਓ ਭੀਤਰਿ ਸਤਿਗੁਰ
 ਤੇ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਮੀਤੁ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ
 ਸਾਜਨ ॥ ^{੧੪}ਦੂਰਿ ਪਰਾਇਓ ਮਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ ਤਾ ਮੇਲੁ ਕੀਓ ਮੇਰੈ ਰਾਜਨ ॥
 ੩ ॥ ^{੧੫}ਬਿਨਸਿਓ ਢੀਠਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੂਠਾ ਸਬਦੁ ਲਗੋ ਗੁਰ ਮੀਠਾ ॥ ਜਲਿ
 ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਨਕ ਰਮਈਆ ਡੀਠਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫ ॥ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਭੇਟੇ^{੧੬} ਸਾਧੂ ਭਲੇ ਦਿਨਸ ਓਇ^{੧੭} ਆਏ ॥
 ਮਹਾ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ^{੧੮}ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਾ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਮੋਹਿ
^{੧੯}ਰਾਮ ਜਸੋ ਮਨਿ ਗਾਇਓ ॥ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ^{੨੦} ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਮਨ ਮਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਪੂਰਾ ਪਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ^{੨੧}ਰਿਦ ਭੀਤਰਿ ਵਸਿਆ ਤਾ
 ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗਾ ॥ ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ^{੨੨}ਵਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਰਾਮ ਨਾਮਿ
 ਰੰਗੁ^{੨੩} ਲਾਗਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸੋਚ ਅਸੋਚਾ ਸੋਗੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਥਾਕਾ ॥
 ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਮਿਟੇ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਜਮ ਤੇ ^{੨੫}ਭਏ ਬਿਬਾਕਾ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕੀ
 ਟਹਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਾਣੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਜਮ
 ਤੇ ਕਾਢੇ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕੈ ਕੁਰਬਾਣੀ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਿਸ
 ਕਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ ਸੋਈ ^{੨੬}ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਨੀ ॥ ਤਿਨ ਹੀ ਸੁਣਿਆ
 ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਮੇਰਾ ^{੨੭}ਤਉ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਖਟਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ^{੨੮}ਜੀਅ ਕੀ ਏਕੈ ਹੀ
 ਪਹਿ ਮਾਨੀ ॥ ਅਵਰਿ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ਬਹੁਤੇਰੇ ਤਿਨ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ
 ਜਾਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ^{੨੯}ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਹੀਰਾ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਮੰਤਾਨੀ^{੩੦} ॥
^{੩੧}ਡਿਗੈ ਨ ਡੋਲੈ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਰਹਿਓ ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੀ ॥ ੨ ॥

- ੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਬੁਝਿਆ।
- ੨ ਫਸਾ ਲਿਆ। ਕਾਮ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹਾਥੀ ਫਸ ਗਿਆ; ਵਿਚਾਰਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹਰਨ ਸਿਰ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।
- ੩ ਲੋਭ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਚੰਬੜਿਆ ਰਿਹਾ।
- ੫ (ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ) ਬਹੁਤ ਖੁਭ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ।
- ੬ ਦੁਖੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਝ ਲਓ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਹੈ।
- ੮ ਛੁੜਾ ਲਿਆ।
- ੯ ਸਾਰੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਝਗੜੇ ਝਾਂਝੇ।
- ੧੦ ਬਿਗਾਨੀ, ਓਪਰੀ।
- ੧੧ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਮੱਤ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਟੋਆ ਖੁਣ ਕੇ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।
- ੧੨ ਵੈਰੀ।
- ੧੩ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਪਸਾਰਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਜਾ ਪਿਆ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਰੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ।
- ੧੫ ਮਨ ਦਾ ਢੀਠਪੁਣਾ (ਜ਼ਿਦ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ਰਮੀ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਰਸਿਆ; ਗੁਰੂ

ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਵਾਦੀ ਲੱਗਾ; ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਲ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ, ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇਖਿਆ।

੧੬ ਕੀਤੇ।

੧੭ ਓਹ।

੧੮ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤ੍ਰ] ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਰੀ ਜੀ), ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਜੀ।

੧੯ ਰਾਮ ਦਾ ਜੱਸ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆ ਹੈ।

੨੦ ਚਾਨਣਾ, ਗਿਆਨ।

੨੧ ਮਨ ਵਿੱਚ।

੨੨ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੀਭ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

੨੩ ਪ੍ਰੇਮ।

੨੪ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਬੇਫਿਕਰੀ, ਸੋਚ ਤੋਂ ਸੋਚ-ਰਹਿਤ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ; ਗਮ ਲੋਭ, ਮੋਹ ਮੁਕ ਗਏ।

੨੫ ਬੇ-ਬਾਕ ਹੋ ਗਏ; ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਲੇਖਾ ਮੁਕ ਚੁਕ ਗਿਆ।

੨੬ ਚਾਤਰ ਅਤੇ ਸਿਆਣਾ, ਹਰੀ।

੨੭ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ।

੨੮ ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਇਕੋ ਹਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ। ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਮਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਕੀਮਤ ਨਾ ਪਾਈ।

੨੯ ਅਮੋਲਕ, ਵਡਮੁੱਲਾ ਹੀਰਾ।

੩੦ ਮੰਤਰ।

੩੧ (ਇਹ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਮੰਤਰ) ਨਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਬਦਲਦਾ ਹੈ; ਪੱਕਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

* [ਸੰ. ਕੁੰਜਰ] ਹਾਥੀ। ਇਥੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪਕੜਨ ਦੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ : ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਹੱਥਣੀ ਦਾ ਨਕਲੀ ਕਲਬੂਤ ਬਣਾ ਕੇ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਟੋਏ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਮਦ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† [ਸੰ. ਕੁਰੰਗ] ਹਰਨ। ਹਰਨ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਲੁਕ ਕੇ ਘੰਟਾ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉੱਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹਰਨ ਉਸ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘੰਟੇ ਨੂੰ 'ਘੰਡਾਹੇੜਾ' ਜਾਂ 'ਘੰਟਕਹੇਰਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੧ੳਇ ਜੁ ਬੀਚ ਹਮ ਤੁਮ ਕਛੁ ਹੋਤੇ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਲਾਨੀ ॥ ਅਲੰਕਾਰ
 ਮਿਲਿ ਥੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾ ਤੇ ਕਨਿਕ ਵਖਾਨੀ ॥ ੩ ॥ ੧ੳਪ੍ਰਗਟਿਓ ਜੋਤਿ
 ਸਹਜ ਸੁਖ ਸੋਭਾ ਬਾਜੇ ਅਨਹਤ ਬਾਨੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ੨ਨਿਹਚਲ ਘਰੁ ਬਾਧਿਓ
 ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਬੰਧਾਨੀ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ^੩
 ਅਰੁ ਭੂਮਨ^੪ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੁਝੀ ॥ ੫ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ^੬
 ਲੋਚਨ^੭ ਕਛੁ ਨ ਸੁਝੀ ॥ ੧ ॥ ਬਿਖਿਆ^੮ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ^੯ ਨ ਪਾਈ ॥
 ੧੦ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰੁਪੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਅਘਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ੧੧ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਕਰਤ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ^{੧੨} ਤਾ ਕੀ ਮਿਟੈ ਨ ਭੂਖਾ ॥ ੧੩ਉਦਮੁ
 ਕਰੈ ਸੁਆਨ ਕੀ ਨਿਆਈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾ ਘੋਖਾ ॥ ੨ ॥ ੧੪ਕਾਮਵੰਤ ਕਾਮੀ ਬਹੁ
 ਨਾਰੀ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹ ਜੋਹ ਨ ਚੂਕੈ ॥ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰੈ ਕਰੈ ਪਛੁਤਾਪੈ ਸੋਗ ਲੋਭ
 ਮਹਿ ਸੂਕੈ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰ ਅਮੋਲਾ^{੧੫} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਨਿਧਾਨਾ^{੧੬} ॥
 ਸੁਖੁ ਸਹਜੁ ਆਨੰਦੁ ਸੰਤਨ ਕੈ^{੧੭} ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਨਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਃ ੫ ॥ ੧੮ਲਵੈ ਨ ਲਾਗਨ ਕਉ ਹੈ ਕਛੁਐ ਜਾ ਕਉ ਫਿਰਿ ਇਹੁ ਧਾਵੈ ॥
 ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਇਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ੧੯ਬਨਿ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥
 ਜਾ ਕਉ ਆਇਓ ਏਕੁ ਰਸਾ ॥ ੨੦ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਨਹੀ ਖੁਧਿਆ ਤਾ ਕੈ
 ਚਿਤਿ ਨ ਬਸਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਉਲਿਓ^{੨੧} ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇਓ ਹਰਿਆ ਏਕ
 ਬੁੰਦ ਜਿਨਿ ਪਾਈ ॥ ੨੨ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਉਸਤਤਿ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ
 ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ੨੩ਘਾਲ ਨ ਮਿਲਿਓ ਸੇਵ ਨ ਮਿਲਿਓ ਮਿਲਿਓ ਆਇ
 ਅਚਿੰਤਾ ॥ ਜਾ ਕਉ ਦਇਆ ਕਰੀ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ ੨੪ਤਿਨਿ ਗੁਰਹਿ ਕਮਾਨੋ
 ਮੰਤਾ ॥ ੩ ॥ ਦੀਨ ਦੈਆਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲਾ ਸਰਬ ਜੀਆ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥
 ੨੫ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਨਾਨਕ ਸੰਗਿ ਰਵਿਆ ਜਿਉ ਮਾਤਾ ਬਾਲ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ੪ ॥
 ੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨੬ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਉਪਰਿ ਜਿਨਿ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਯਾ^{੨੭} ॥ ੨੮ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿ ਜਿਨਿ ਸੀਧਾ
 ਮਾਰਗੁ ਦਿਖਾਯਾ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਗੁਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ^{੨੯} ॥ ੩੦ਈਹਾ ਉਹਾ
 ਸਰਬ ਥੋਕ ਕੀ ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਦ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ
 ਸਰਬ ਨਿਧਾਨਾ ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ^{੩੧} ਪਤਿ ਪੂਰੀ ॥ ੩੨ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਕੋਟਿ ਅਘ ਨਾਸੇ
 ਭਗਤ ਬਾਛਹਿ ਸਭਿ ਪੂਰੀ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ^{੩੩} ਜੇ ਕੋ ਚਾਹੈ ਸੇਵੈ ਏਕੁ
 ਨਿਧਾਨਾ^{੩੪} ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਸਿਮਰਤ ੩੫ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਾ ॥ ੩ ॥
 ੩੬ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੰਤਸੰਗਿ ਰਹਿਓ ਓਲਾ ॥ ਹਰਿ ਧਨੁ

- ੧ ਓਹ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਜੋ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ (ਵਿਥ ਪਾਣ ਵਾਲੇ) ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੇ (ਗਹਿਣੇ) ਮਿਲ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਡਲੀ ਰੈਣੀ ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਰਕ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਭ ਈਸ਼ਵਰ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਘਰ ਉਸਾਰ ਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ।
- ੩ ਰਾਜੇ।
- ੪ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ।
- ੫ ਫਸੇ ਰਹੇ।
- ੬ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ।
- ੭ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ।
- ੮ ਜ਼ਹਿਰ, ਮਾਇਆ।
- ੯ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਰੱਜ।
- ੧੦ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੮੦, ਨੋਟ ੧੮। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ (ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੧੧ ਹਰ ਰੋਜ਼; ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
- ੧੨ ਖਾਣੇ।
- ੧੩ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਕੋਨੇ, ਪਾਸੇ, ਖੋਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਕਾਮ ਵਾਲੇ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਭੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਪਰਾਏ ਘਰ ਨੂੰ (ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ। ਨਿਤਾਪ੍ਰੀਤ (ਹਰ ਰੋਜ਼) ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਛਤਾਂਦਾ ਹੈ; ਗ਼ਮ ਅਤੇ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਸੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ।

- ੧੬ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ।
- ੧੭ (ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਘਰ ਹੈ।
- ੧੮ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਹ (ਮਨੁੱਖ) ਫੇਰ ਫੇਰ ਲੈਣ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਭੀ ਚੀਜ਼ ਹਰੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਣ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੯ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ, ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੁੱਖ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਹਰਿਆ ਹੋ ਗਿਆ; ਖਿੜ ਗਿਆ।
- ੨੨ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ੨੩ ਮਿਹਨਤ ਤਪੱਸਿਆ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ; ਸਗੋਂ ਅਚਾਨਕ ਆ ਮਿਲਿਆ।
- ੨੪ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤਰ (ਉਪਦੇਸ਼) ਕਮਾਇਆ ਹੈ।
- ੨੫ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਣਾ ਅਤੇ ਪੇਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਮਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ। ਬਾਲ ਗੋਪਾਲ=ਗੁਰੂਆਂ ਚਰਾਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ।
- ੨੬ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ!
- ੨੭ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ ਸਬਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੨੮ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ।
- ੨੯ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
- ੩੦ ਏਥੇ ਉਥੇ, ਸਭ ਥਾਂ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਬਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਵਡਿਆਈ।
- ੩੨ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਭ ਭਗਤ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।
- ੩੩ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
- ੩੪ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, ਹਰੀ।
- ੩੫ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।
- ੩੬ ਮੈਂ ਠੰਡਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਵੱਡਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ; ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਮਿਲਿਆ।

* ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ; ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਖ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ; ਅਨਹਤ ਰਾਗ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਭਾਵ ਆਤਮਕ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਉੱਠੀ। 'ਸਹਜ-ਸੁਖ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *। 'ਅਨਹਤ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਨੋਟ ੩੨।

ਸੰਚਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ ਚੋਲ੍ਹਾ* ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਿਹ ਕਰਣੀ^੧ ਹੋਵਹਿ ਸਰਮਿੰਦਾ^੨ ਇਹਾ ਕਮਾਨੀ ਰੀਤਿ ॥ ਸੰਤ
 ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸਾਕਤ^੩ ਕੀ ਪੂਜਾ^੪ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿੜੀ ਬਿਪਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ^੫ਮਾਇਆ
 ਮੋਹ ਭੂਲੋ ਅਵਰੈ ਹੀਤ ॥ ^੬ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ਰੇ ਇਹੈ ਤੁਹਾਰੋ
 ਬੀਤ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚੰਦਨ ਲੇਪ ਹੋਤ ਦੇਹ ਕਉ ^੭ਸੁਖੁ ਗਰਧਭ ਭਸਮ
 ਸੰਗੀਤਿ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਗਿ ਨਾਹਿ ਰੁਚ^੮ ਆਵਤ ^੯ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੨ ॥
^{੧੦}ਉਤਮ ਸੰਤ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਪਵਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥ ^{੧੧}ਜਾਤ
 ਅਕਾਰਥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥ ਕਾਚ ਬਾਦਰੈ ਜੀਤ ॥ ੩ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ
 ਕਿਲਵਿਖ^{੧੨} ਦੁਖ ਭਾਗੇ ^{੧੩}ਗੁਰਿ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਨੇੜੁ ਦੀਤ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ
 ਇਨ ਦੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਿਓ ਨਾਨਕ ਏਕ ਪਰੀਤ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ^{੧੪}ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਪੀਸਉ ਸੰਤ ਆਗੈ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈ ॥ ਸਾਸਿ
 ਸਾਸਿ ਮਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਰੈ^{੧੫} ਇਹੁ ^{੧੬}ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ੍ ਕਰਹੁ
 ਦਇਆ ਮੇਰੇ ਸਾਈ ॥ ਐਸੀ ਮਤਿ ਦੀਜੈ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ^{੧੭} ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੁਧੁ
 ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਮੋਹੁ ਮਾਨੁ ਛੂਟੈ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ
 ਭਰਮਾਈ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਅਨਦ ਰੂਪੁ ਰਵਿਓ ਸਭ ਮਧੇ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਤੁਮ੍ ਦਇਆਲ ਕਿਰਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ^{੨੦}ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਗੋਸਾਈ ॥ ਕੋਟਿ^{੨੧}
 ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਰਾਜ ਪਾਏ ^{੨੨}ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਮਖ ਬੁਲਾਈ ॥ ੩ ॥ ਜਾਪ ਤਾਪ ਭਗਤਿ
 ਸਾ ਪੂਰੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਈ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਭ ਬੁਝੀ ਹੈ ਨਾਨਕ
^{੨੩}ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੪}ਜਿਨਿ ਕੀਨੇ ਵਸਿ
 ਅਪੁਨੈ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਭਵਣ ਚਤੁਰ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਜਗ ਇਸਨਾਨ ਤਾਪ ਥਾਨ ਖੰਡੇ
 ਕਿਆ ਇਹੁ ਜੰਤੁ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ^{੨੫}ਓਟ ਗਹੀ ਤਉ ਛੂਟੇ ॥ ਸਾਧ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੨੬} ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਏ ^{੨੭}ਬਿਖੈ ਬਿਆਧਿ ਤਬ ਹੂਟੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੮}ਨਹ ਸੁਣੀਐ ਨਹ ਮੁਖ ਤੇ ਬਕੀਐ ਨਹ ਮੋਹੈ ਉਹ ਡੀਠੀ ॥ ਐਸੀ ਠਗਉਰੀ
 ਪਾਇ ਭੁਲਾਵੈ ਮਨਿ ਸਭ ਕੈ ਲਾਗੈ ਮੀਠੀ ॥ ੨ ॥ ^{੨੯}ਮਾਇ ਬਾਪ ਪੂਤ ਹਿਤ
 ਭ੍ਰਾਤਾ ਉਨਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੇਲਿਓ ਦੂਆ ॥ ਕਿਸ ਹੀ ਵਾਧਿ ਘਾਟਿ ਕਿਸ ਹੀ
 ਪਹਿ ਸਗਲੇ ਲਰਿ ਲਰਿ ਮੂਆ ॥ ੩ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਜਿਨਿ
 ਇਹੁ ਚਲਤੁ^{੩੦} ਦਿਖਾਇਆ ॥ ^{੩੧}ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ਭਗਤ ਨ ਬਿਆਪੈ
 ਮਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਗਲੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ਅਪੁਨੈ ਘਰਿ ^{੩੨}ਲੈ ਆਇਆ ਖਾਟੇ ॥

- ੧ ਕੰਮ, ਕਮਾਈ, ਕਰਤੱਵ।
- ੨ ਤੂੰ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵਰਤਿਆ ਹੈ।
- ੩ ਸ਼ਕਤੀ(ਮਾਇਆ) ਦਾ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ।
- ੪ ਐਸਾ ਉਲਟਾ ਤਰੀਕਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਫੜਿਆ ਹੈ।
- ੫ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦਾ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ=ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਨਗਰੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੦੨, ਨੋਟ ੩। ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ=ਜੰਗਲ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ। ਬੀਤ=ਵਿੱਤ, ਹਾਲਤ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਖਿਆਲੀ ਨਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਯਾ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾਵੇ ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਜੋ ਛੇਤੀ ਸੁੱਕ ਕੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ।
- ੭ ਪਰ ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸੁਆਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਪ੍ਰੀਤਿ।
- ੯ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਠਗਉਰੀ=ਠਗ-ਮੂਰੀ, ਠਗ-ਬੂਟੀ; ਉਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਬੂਟੀ ਜੋ ਠਗ ਲੋਕ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।
- ੧੦ ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਕ-ਸ਼ੁੱਧ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਨਿਸਫਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੱਚ ਦੇ ਬਦਲੇ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਹੱਥੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ)।
- ੧੨ ਪਾਪ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਢੋਵਾਂ, ਪੱਖਾ ਝੱਲਾਂ ਅਤੇ ਆਟਾ ਪੀਹਵਾਂ।
- ੧੫ ਸੰਭਾਲੋ ਯਾਦ ਕਰੋ।
- ੧੬ ਸੁਖ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ।
- ੧੭ ਹੇ ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ!
- ੧੮ ਭਰਮ, ਅਗਿਆਨ।
- ੧੯ ਅਨੰਦ ਰੂਪ, ਹਰੀ, ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸੇ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਾਂ।
- ੨੦ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੨੧ ਕ੍ਰੋੜਾਂ।
- ੨੨ ਜੇ ਤੂੰ ਛਿਨ ਭਰ ਭੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ, ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਢਾਵੇਂ।
- ੨੩ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਰੱਜ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੨੪ ਜਿਸ (ਮਾਇਆ) ਨੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਯੱਗ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਫ਼ਤਹ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਜੀਵ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ?
- ੨੫ ਸ਼ਰਣ ਲਈ, ਆਸਰਾ ਲਿਆ।
- ੨੬ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੨੭ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਰੋਗ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੋਏ। ਹੁਟਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਥੱਕਣਾ, ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਨਾ ਉਹ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆ ਕੇ ਮੋਹਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ ਖੁਲਾ ਕੇ ਉਹ ਭੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
- ੨੯ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਹਿਤ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰਾ ਭਾਈ-ਸਭ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਸ (ਮਾਇਆ) ਨੇ ਦੁਜੈਗੀ ਭਾਵ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੜ-ਲੜ ਮਰਦੇ ਹਨ।
- ੩੦ ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾ।
- ੩੧ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੁੱਕਵੀਂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਚੰਬੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।
- ੩੨ (ਹਰਿ-ਨਾਮ ਧਨ) ਖੱਟ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ।

* ਸੁਆਦੀ ਖਾਣਾ, ਚੂਰੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭੈਣੀ ਸੀ) ਇਕ ਮਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਿਆ। ਇਹ ਮਾਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ 'ਚੋਲੂ' ਪੈ ਗਿਆ।

੫ ॥ ੧੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ^੧ ਨਾਇਕ^੨
 ਖਸਮ^੩ ਹਮਾਰੇ ॥ ^੪ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹੁ ^੫ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੁਮਰੇ
 ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ^੬ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ
 ਤੇਰੇ ਅੰਤੁ 'ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਲਹੀਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਹਮਾਰੇ ਖੰਡਹੁ
 ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ ਸਮਝਾਵਹੁ ॥ ਹਮ ਅਗਿਆਨ ਅਲਪ ਮਤਿ ਥੋਰੀ ਤੁਮ ਆਪਨ
 ਬਿਰਦੁ ਰਖਾਵਹੁ ॥ ੨ ॥ ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ
 ਸੁਹੇਲੇ^੮ ॥ ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ ਨਾਨਕ ^੯ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ ॥ ੩ ॥
 ੧੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਤਿਲਕ^{੧੧} ਇਸਨਾਨਾ ਪੁੰਨ ਦਾਨ
^{੧੨}ਬਹੁ ਦੈਨ ॥ ^{੧੩}ਕਹੂੰ ਨ ਭੀਜੈ ਸੰਜਮ ਸੁਆਮੀ ਬੋਲਹਿ ਮੀਠੇ ਬੈਨ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ
 ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ^{੧੪}ਮਨ ਚੈਨ ॥ ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ^{੧੫} ਖੋਜਹਿ ਸਭਿ ਤਾ ਕਉ
^{੧੬}ਬਿਖਮੁ ਨ ਜਾਈ ਲੈਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਜਾਪ ਤਾਪ ਭ੍ਰਮਨ ਬਸੁਧਾ ਕਰਿ
 ਉਰਧ ਤਾਪ ਲੈ ਗੈਨ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਹ ਪਤੀਆਨੋ ਠਾਕੁਰ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ
 ਜੈਨ ॥ ੨ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮੋਲਕੁ^{੧੮} ਹਰਿ ਜਸੁ ਤਿਨਿ ਪਾਇਓ ਜਿਸੁ
 ਕਿਰਪੈਨ^{੧੯} ॥ ^{੨੦}ਸਾਧਸੰਗਿ ਰੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਭੇਟੇ ਨਾਨਕ ਸੁਖਿ ਜਨ ਰੈਨ ॥ ੩ ॥
 ੧੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੧}ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਵੈ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਵੈ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ^{੨੨}ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੇ ਨਿਹਚਲੁ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੁ
 ਧਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਹੈ ਕੋਉ ਐਸੋ ਹਮਰਾ ਮੀਤੁ ॥ ^{੨੩}ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜੀਉ ਹੀਉ^{੨੪}
 ਦੇਉ ਅਰਪਉ^{੨੫} ਅਪਨੋ ਚੀਤੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਰ ਧਨ ^{੨੬}ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਕੀ
 ਨਿੰਦਾ ਇਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਸੰਤਹ ਸੰਗੁ ^{੨੭}ਸੰਤ ਸੰਭਾਖਨੁ ^{੨੮}ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਨਿ ਮਨੁ ਜਾਗੈ ॥ ੨ ॥ ^{੨੯}ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ
 ਸੁਖ ਦਇਆਲਾ ॥ ਮਾਗੈ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਨਾਨਕੁ ^{੩੦}ਜਿਉ ਮਾਤਾ ਬਾਲ
 ਗੁਪਾਲਾ ॥ ੩ ॥ ੧੪ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ^{੩੧}ਹਰਿ ਹਰਿ ਲੀਨੇ ਸੰਤ
 ਉਬਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਕੀ ^{੩੨}ਚਿਤਵੈ ਬੁਰਿਆਈ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ
 ਮਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨ^{੩੩} ਕਾ ਆਪਿ ਸਹਾਈ ਹੋਆ ਨਿੰਦਕ ਭਾਗੇ ਹਾਰਿ ॥
^{੩੪}ਭ੍ਰਮਤ ਭ੍ਰਮਤ ਉਹਾਂ ਹੀ ਮੂਏ ਬਾਹੁੜਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਨ ਮੰਝਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ^{੩੫}ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਸਦਾ ਅਪਾਰਿ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਮੁਖੁ
 ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਕੈ ਦਰਬਾਰਿ^{੩੬} ॥ ੨ ॥ ੧੫ ॥ ਧਨਾਸਿਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਅਬ ਹਰਿ ਰਾਖਨਹਾਰੁ ਚਿਤਾਰਿਆ^{੩੭} ॥ ^{੩੮}ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕੀਏ ਖਿਨ
 ਭੀਤਰਿ ਸਗਲਾ ਰੋਗੁ ਬਿਦਾਰਿਆ^{੩੯} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੪੦}ਗੋਸਟਿ ਭਈ ਸਾਧ ਕੈ

- ੧ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
 ੨ [ਸੰ.] ਆਗੂ।
 ੩ ਮਾਲਕ।
 ੪ [ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ] ਪਲ-ਪਲ ਛਿਨ-ਛਿਨ।
 ੫ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।
 ੬ ਇਕ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ?
 ੭ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
 ੮ ਕੌੜਾਂ ਪਾਪ ਸਾਡੇ ਤੋੜਦੇ ਹੋ (ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋ) ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਅਗਿਆਨੀ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਮਤ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਹੈ; ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾ ਵਰਤਦੇ ਹੋ, ਭਾਵ ਮਿਹਰ ਕਰਦੇ ਹੋ।
 ੯ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
 ੧੦ ਅਸੀਂ ਘਰ ਦੇ ਨੌਕਰ, ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਣਾ (ਕੇਸਰ ਯਾ ਚੰਦਨ ਦਾ)।
 ੧੨ (ਪੁੰਨ ਦਾਨ) ਬਹੁਤ ਦੇਣਾ।
 ੧੩ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਭੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੀ ਭਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੧੪ ਮਨ ਦਾ ਸੁਖ, ਅਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੫ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ੧੬ ਉਹ ਕਠਿਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਪਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
 ੧੭ ਬਸੁਧਾ=ਧਰਤੀ। ਉਰਧ ਤਾਪ=ਉੱਚੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਆਸਣ ਲਾਣਾ। ਗੈਨ=ਅਕਾਸ਼। ਜਪ, ਤਪ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਭਉਂਦੇ ਫਿਰਨਾ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਬਾਹਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਆਸਣ ਲਾਣਾ, ਜੋਗ ਅਤੇ ਜੈਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ੧੮ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਾ ਪਵੇ।
 ੧੯ ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ।
 ੨੦ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਗੀਂ ਹਰੀ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਈ।
 ੨੧ ਜਿਹੜਾ ਫਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁੜਾਵੇ।
 ੨੨ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਅਚੱਲ, ਕਾਇਮ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਟਿਕਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਫਿਰ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਭਟਕੇ। ਐਸਾ ਕੋਈ ਸਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਕਰ ਦੇਵੇ?
 ੨੩ ਸਾਰਾ ਆਪਣਾ ਸਮਿਆਨ।
 ੨੪ ਹਿਰਦਾ।
 ੨੫ ਮੈਂ ਸੌਂਪ ਦਿਆਂ।
 ੨੬ ਪਰਾਇਆ ਸਰੀਰ, ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ।
 ੨੭ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨਾ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜਾਗੇ, ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਰੁੱਝਾ ਰਹੇ।
 ੨੯ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
 ੩੦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ (ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ)। ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ-ਗਊਆਂ ਚਰਾਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ।
 ੩੧ ਹਰੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲਿਆ ਹੈ।
 ੩੨ ਜੋ ਬੁਰਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
 ੩੩ ਦਾਸਾਂ।
 ੩੪ ਭਟਕਦੇ ਭਟਕਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਮਰ ਗਏ, ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਏ।
 ੩੫ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੀ।
 ੩੬ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ।
 ੩੭ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੩੮ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਿਆ।
 ੩੯ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੪੦ ਸਾਧਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਚਰਚਾ-ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ ਤਾਂ.....।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਵਿਰੋਧੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਸੰਗਮਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮਾਰਿਆ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਪੂਰਨ ਨਾਰਾਇਨ ਸੰਗੀ^੧
 ਸਗਲੇ ਤਾਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ^੨ਅਉਖਧ ਮੰਤ੍ਰ ਮੂਲ ਮਨ ਏਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਪ੍ਰਭ
 ਧਾਰਿਆ ॥ ਚਰਨ ਰੇਨ ਬਾਂਛੈ ਨਿਤ ਨਾਨਕੁ ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਬਲਿਹਾਰਿਆ ॥ ੨ ॥
 ੧੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰਾ ਲਾਗੋ ਰਾਮ ਸਿਉ ਹੇਤੁ^੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ
 ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਜਿਨਿ ਦੁਖ ਕਾ ਕਾਟਿਆ ਕੇਤੁ^੪ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ
 ਰਾਖਿਓ ਅਪੁਨਾ ਕਰਿ ਬਿਰਥਾ^੫ ਸਗਲ ਮਿਟਾਈ ॥ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਮੁਖ ਕਾਲੇ ਕੀਨੇ
 ਜਨ ਕਾ ਆਪਿ ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਆ ਰਖਵਾਲਾ ਰਾਖਿ ਲੀਏ
 ਕੰਠਿ^੬ ਲਾਇ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣੈ^੭ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥
 ੨ ॥ ੧੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਅਉਖਧੁ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਦਇਆਲ ॥ ^੮ਮੋਹਿ
 ਆਤੁਰ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੯ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਨਿਵਾਰਿ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ^{੧੦}ਲੇਹੁ
 ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਕਬਹੂ ਨ ਆਵਹ ਹਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਨਿ ਪਇਆ ਹਉ ਜੀਵਾਂ
 ਤੂੰ ਸੰਮ੍ਰੁਥੁ^{੧੧} ਪੁਰਖੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਆਰਾਧੀ ਨਾਨਕ ਸਦ
 ਕੁਰਬਾਨੁ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥

ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ੧੦ ਸਿਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਹਾ ਹਾ^{੧੨} ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ॥ ਹਮ ਤੇ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੩}ਅਗਨਿ ਕੁਟੰਬ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥ ਭਰਮ
 ਮੋਹ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਾਰ ॥ ੧ ॥ ਉਚ ਨੀਚ ਸੁਖ ਦੁਖ ॥ ਧ੍ਰੁਪਸਿ ਨਾਹੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
 ਭੂਖ ॥ ੨ ॥ ^{੧੪}ਮਨਿ ਬਾਸਨਾ ਰਚਿ ਬਿਖੈ ਬਿਆਪਿ ॥ ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਗਿ ਮਹਾ
 ਅਸਾਧ ॥ ੩ ॥ ^{੧੫}ਜੀਅ ਜਹਾਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਧਨੁ ਤੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਨੁ ਸਦਾ ਹਰਿ
 ਨੇਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੯ ॥ †ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੬}ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ
 ਠਾਕੁਰ ਰਾਖੈ ਜਨ ਕੀ ਆਪਿ ॥ ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਹਰਿ ਨਿਧਿ ਦੂਖੁ ਨ ਸਕੈ
 ਬਿਆਪਿ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਜਹੁ ਗੁਪਾਲ^{੧੭} ॥ ^{੧੮}ਆਨ ਸੰਜਮ ਕਿਛੁ ਨ ਸੁਝੈ
^{੧੯}ਇਹ ਜਤਨ ਕਾਟਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਦਇਆਲ
 ਪੂਰਨ ਤਿਸੁ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਿਵਾਰਿ^{੨੧} ਹਰਿ ਜਪਿ ਸਿਮਰਿ
 ਸੁਆਮੀ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਬੇਦ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਕਥੈ ਸਾਸਤ ਭਗਤ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥
 ਮੁਕਤਿ ਪਾਈਐ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨਮਿ ਜਾਇ ਅੰਧਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ^{੨੩}ਚਰਨ ਕਮਲ
 ਅਧਾਰੁ ਜਨ ਕਾ ਰਾਸਿ ਪੂੰਜੀ ਏਕ ॥ ਤਾਣੁ ਮਾਣੁ ਦੀਬਾਣੁ ਸਾਚਾ ਨਾਨਕ

- ੧ ਸਾਥੀ।
- ੨ ਮਨ ਦਾ ਦਾਰੂ, ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਭਾਵ ਅਸਲ ਆਦਿ ਸਾਧਨ ਇਕ ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾਇਆ। ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾਨਕ ਨਿੱਤ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੪ ਝੰਡਾ। ਦੁੱਖ ਦਾ ਝੰਡਾ ਪੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਭੇਰਾ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ।
- ੫ [ਸੰ.ਵਯਥਾ] ਤਕਲੀਫ਼, ਦੁੱਖ, ਪੀੜ।
- ੬ ਗਲ ਨਾਲ।
- ੭ ਭੋਗੇ।
- ੮ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਨੇ।
- ੯ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ।
- ੧੦ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ (ਦਾਸ) ਬਣਾ ਲੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਹਾਰ ਕੇ ਨਾ ਆਈਏ।
- ੧੧ ਬਲੀ, ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ।
- ੧੨ ਹਾਏ ਹਾਏ, ਸ਼ੋਕ ਪਸਚਾਤਾਪ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ।
- ੧੩ ਅੱਬਰ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ। ਭਰਮ ਅਤੇ ਮੋਹ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਰੱਜਦੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਹਸ਼ਾਂ ਭਰ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਬਿਮਾਰੀ (ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ) ਅਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਜਿੰਨ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਬੜੇ ਅਮੋੜ, ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।
- ੧੫ ਸਾਰੇ ਜੀਵ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ, ਜਿੰਦ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਆ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਾਜ਼ਰ-ਹਜ਼ੂਰ ਸਮਝ।
- ੧੬ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਆਪ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ ਬੇੜਾ ਹੈ, ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ; ਏਸ ਲਈ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜ ਸਕਦਾ।
- ੧੭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੧੮ ਹੋਰ ਉਪਾਉ, ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ।
- ੧੯ ਇਸ ਯਤਨ ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਵਾਲਾ ਦੁੱਖ) ਕਟੋ।
- ੨੦ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹਰੀ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੨੧ ਕੱਟ ਸੁਟੋ।
- ੨੨ ਵੇਦ, ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਗਿਆਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਗਤ ਲੋਕ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ † ਅਤੇ ‡।
- ੨੩ ਹਰੀ ਦੇ ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਚਰਨ ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਏਹੀ ਰਾਸ ਪੂੰਜੀ, ਧਨ ਦੌਲਤ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ, ਮਾਣ, ਸੱਚਾ ਦਰਬਾਰ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਹੀ ਟੇਕ ਆਸਰਾ ਹੈ।

* ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

† ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵੀ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਢੂੰਡਣ ਨਾਲ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਟੇਕ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫^੧ ॥ ^੧ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ
 ਭੇਟੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥ ਆਨ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਕਾਮਿ ਨ
 ਆਵੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ^੨ਤਾ ਤੇ ਮੋਹਿ ਧਾਰੀ ਓਟ ਗੋਪਾਲ ॥
 ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ^੩ਬਿਨਸੇ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਸੁਰਗ
 ਮਿਰਤ ਪਇਆਲ ਭੂ ਮੰਡਲ ਸਗਲ ਬਿਆਪੇ ਮਾਇ ॥ ਜੀਅ ਉਧਾਰਨ ਸਭ
 ਕੁਲ ਤਾਰਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ੨ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^੫
 ਗਾਈਐ ਪਾਈਐ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨਾ^੬ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਦੇਇ ਸੁਆਮੀ
^੭ਬਿਰਲੇ ਕਾਹੂ ਜਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥ ੨੧ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 †^੮ਛੋਡਿ ਜਾਹਿ ਸੇ ਕਰਹਿ ਪਰਾਲ ॥ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਹਿ ਸੇ ਜੰਜਾਲ ॥ ਸੰਗਿ
 ਨ ਚਾਲਹਿ ਤਿਨ ਸਿਉ ਹੀਤ^੯ ॥ ਜੋ ਬੈਰਾਈ^{੧੦} ਸੇਈ ਮੀਤ ॥ ੧ ॥ ਐਸੇ ਭਰਮਿ
 ਭੁਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ^{੧੧} ਖੋਇ ਗਵਾਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੨}ਸਾਚੁ ਧਰਮੁ
 ਨਹੀ ਭਾਵੈ ਡੀਠਾ ॥ ਝੂਠ ਧੋਹ ਸਿਉ ਰਚਿਓ ਮੀਠਾ ॥ ਦਾਤਿ ਪਿਆਰੀ ਵਿਸਰਿਆ
 ਦਾਤਾਰਾ ॥ ਜਾਣੈ ਨਾਹੀ ਮਰਣੁ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ਕਉ ਉਠਿ
 ਰੋਵੈ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਗਲਾ ਈ ਖੋਵੈ ॥ ^{੧੪}ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ ਆਵਣ ਜਾਣੇ ॥
 ਪਾਪ ਕਰੈ ਤਾ ਪਛੋਤਾਣੇ ॥ ੩ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ
 ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗਰੀਬੁ ਬੰਦਾ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ॥ ਰਾਖਿ ਲੇਇ ਸਾਹਿਬੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਮੇਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੨੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ^{੧੫}ਮੋਹਿ ਮਸਕੀਨ ਪ੍ਰਭੁ
 ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਖਾਟਣ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੋਜਗਾਰੁ ॥ ਸੰਚਣ ਕਉ ਹਰਿ ਏਕੋ
 ਨਾਮੁ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਤਾ ਕੈ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ^{੧੬}ਪ੍ਰਭੁ ਰੰਗਿ
 ਅਪਾਰ ॥ ਸਾਧ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਏਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ
 ਅਤਿ ਮਸਕੀਨੀ ॥ ਸੰਤ ਵਡਾਈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਚੀਨੀ ॥ ਅਨਦੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਭਗਤਿ
 ਗੋਵਿੰਦ ॥ ਸੂਖੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਿਨਸੀ ਚਿੰਦ ॥ ੨ ॥ ਜਹ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਹੋਵਹਿ
 ਇਕਤ੍ਰ^{੧੮} ॥ ਤਹ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ^{੧੯}ਨਾਦ ਕਵਿਤ ॥ ਸਾਧ ਸਭਾ ਮਹਿ
^{੨੦}ਅਨਦ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ^{੨੧}ਉਨ ਸੰਗੁ ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਕਰਾਮ ॥ ੩ ॥
^{੨੨}ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਕਹਾਂ ਗੁਣ ਤਾਸ ॥ ਪ੍ਰਭ
 ਦਇਆਲ ਕਿਰਪਾਲ ਹਜੂਰਿ^{੨੩} ॥ ਨਾਨਕੁ ^{੨੪}ਜੀਵੈ ਸੰਤਾ ਧੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੨੩ ॥

- ੧ ਫਿਰਦਿਆਂ-ਫਿਰਦਿਆਂ, ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਸਾਧ-ਪੁਰਖ ਸਤਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਸੋਝੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੋਰ ਸਭ ਤਰੀਕੇ, ਜੁਗਤਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰੋ।
- ੨ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੩ ਸਭ ਮਾਇਆ ਦੇ ਫਾਹੇ ਟੁੱਟ ਗਏ।
- ੪ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ (ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ) ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਭ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ) ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ।
- ੬ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਬਰਕਤਾਂ।
- ੭ ਉਸ ਵਿਰਲੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ।
- ੮ ਪਰਾਲ-ਪਰਾਲੀ, ਜਿਹੜੀ ਝੋਨੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਫੋਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ। ਮਨੁੱਖ ਉਹ ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਖੇੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।
- ੯ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੧੦ ਵੈਰੀ।
- ੧੧ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼।
- ੧੨ ਸੱਚ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਝੂਠ ਫਰੋਬ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਸਮਝ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਨਿੱਤ ਪਰਾਈ ਚੀਜ਼ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤਰਲਾ ਲੈਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਸਭ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਧਰਮ ਭੁਲਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝਦਾ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਵਿੱਚ (ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)।
- ੧੫ ਮੈਨੂੰ ਨਿਮਾਣੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਖੱਟਣ ਕਮਾਉਣ ਯੋਗ ਰੋਜ਼ੀ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਜੋੜਨ (ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ) ਯੋਗ ਧਨ ਵੀ ਇਕੋ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੈ, ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੇ) ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਇਹੀ ਹੈ (ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ) ਅਤੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹਰੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨਾ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੮ ਇਕੱਠੇ।
- ੧੯ ਸਾਜ਼, ਵਾਜੇ (ਵਜਾ ਕੇ) ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ (ਪੜ੍ਹ ਕੇ)।
- ੨੦ ਅਨੰਦ ਅਤੇ (ਮਨ ਦੀ) ਸ਼ਾਂਤੀ।
- ੨੧ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਕਰਮ, ਭਾਗ (ਲਿਖੇ ਹਨ)।
- ੨੨ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੩ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ।
- ੨੪ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ।

* ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਭਰਮ ਕਰ ਕੇ ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੇ। ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਹਰੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

‡ ਸੰਤ ਲੋਕ ਹਰੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫* ॥ ੧੦ ਕਤ ਡਰੈ ਜਿ ਖਸਮੁ ਸਮ੍ਹਾਰੈ ॥ ਡਰਿ ਡਰਿ ਪਚੇ
 ਮਨਮੁਖ ਵੇਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ॥
 ੪ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੇਵ ॥ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^੫ ਜਾ ਕੀ ਰਾਸਿ^੬ ॥
 ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਵਤ ਪਰਗਾਸ^੭ ॥ ੧ ॥ ੫ਜੀਅਨ ਕਾ ਦਾਤਾ ਪੂਰਨ
 ਸਭ ਠਾਇ ॥ ਕੋਟਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟਹਿ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ
 ਨਾਸੈ ॥ ੬ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਾਸੈ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ੧੦ਲਏ
 ਲੜਿ ਲਾਇ ॥ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਤਿਸੈ ਹੀ ਜਾਇ^{੧੧} ॥ ੧੨ਸੇਈ ਭਗਤ ਜਿ ਸਾਚੇ
 ਭਾਣੇ ॥ ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ ॥ ੩ ॥ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਦਰਬਾਰੁ ॥
 ੧੩ਕੀਮਤਿ ਕਉਣੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੧੪ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਸਗਲ ਅਧਾਰੁ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਸੰਤ ਰੇਣਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੨੪ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ਤੂ ਜਨ ਕੈ ਹੈ ਸੰਗਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ
 ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਨਾਮੁ ਜਪਉ ਹਰਿ ਰੰਗਿ^{੧੫} ॥ ੧ ॥ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਕਾ
 ਤਾਣੁ^{੧੬} ॥ ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ੧੭ਸਾ ਮਸਲਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੧੮ਪਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਗਤਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣ ਸਾਖੀ ॥
 ੧੯ਚਰਨ ਸਰਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਤੀ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਾਤੀ ॥ ੨ ॥
 ੧ ॥ ੨੫ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ^{੨੦} ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਪਾਏ ^{੨੧}ਕੰਠਿ
 ਲਾਇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ॥ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਜਲਨਿ ਨ ਦੀਨੇ ^{੨੨}ਕਿਨੈ ਨ ਦੁਤਰੁ
 ਭਾਖੇ ॥ ੧ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਬਿਸੁਆਸੁ^{੨੩} ॥ ^{੨੪}ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਸੁਆਮੀ ਕੀ
 ਸੋਭਾ ਆਨਦੁ ਸਦਾ ਉਲਾਸੁ^{੨੫} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਨ ਸਰਨਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ
^{੨੬}ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਖਿਓ ॥ ^{੨੭}ਜਾਨਿ ਬੁਝਿ ਅਪਨਾ ਕੀਓ ਨਾਨਕ ਭਗਤਨ
 ਕਾ ਅੰਕੁਰੁ ਰਾਖਿਓ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੨੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਹ ਜਹ
 ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ^{੨੮} ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ^{੨੯} ਨ ਜਾਈ ॥ ^{੩੦}ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ
 ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ^{੩੧}ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥
 ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ^{੩੨}ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ^{੩੩}ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੩੪}ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ
 ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ^{੩੫}ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭ ਉਚਾ ਜਾ ਕਾ ਰੂਪੁ ॥
 ਜਪਿ ਜਪਿ ਕਰਹਿ ਅਨੰਦੁ ਜਨ ^{੩੬}ਅਚਰਜ ਆਨੂਪੁ ॥ ੩ ॥ ^{੩੭}ਸਾ ਮਤਿ

- ੧ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਖਪ ਗਏ ਵਿਚਾਰੇ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
- ੩ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ, ਸਾਡੇ ਰਾਖੇ ਹਨ।
- ੪ ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।
- ੫ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਰੀ।
- ੬ ਪੂੰਜੀ।
- ੭ ਚਾਨਣਾ, ਗਿਆਨ।
- ੮ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ, ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਕ੍ਰੋੜ ਦੁੱਖ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੧੦ ਲੜ-ਪੱਲਾ। ਪੱਲਾ ਪਕੜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਜਗ੍ਹਾ, ਬੈਠਣ ਖਲੋਣ ਦੀ ਥਾਂ।
- ੧੨ ਜੋ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਹਨ ਉਹੀ ਭਗਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬੇਮੁਥਾਜ ਨਿਡਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੧੩ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ, ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੧੪ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜਿ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੫ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
- ੧੬ ਜੋਰ, ਆਸਰਾ।
- ੧੭ [ਅੰ. ਮਸਲਹਤ] ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ। ਉਹ ਸਲਾਹ ਪਰਵਾਣ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ।
- ੧੮ ਹਰੀ ਹੀ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ, ਹਰੀ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੌਲਤ ਹੈ)। ਪਰਮੇਸਰ=ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ। ਨਾਰਾਇਣ=ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ। ਗੁਪਾਲ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਨਹਾਰਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਰੀ ਹੈ।

- ੧੯ ਦਾਸ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਨੇ ਇਹ (ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ) ਗੱਲ ਸਮਝੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
- ੨੧ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾ ਲਏ।
- ੨੨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਠਿਨ ਨਾ ਦੱਸਿਆ, ਕਿਹਾ। ਦੁਤਰ=ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ।
- ੨੩ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ, ਨਿਸਚਾ।
- ੨੪ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ।
- ੨੫ ਖੁਸ਼ੀ।
- ੨੬ ਮਨ ਦੀ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਲਿਆ।
- ੨੭ ਦੇਖ-ਚਾਖ ਕੇ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ (ਦਾਸ) ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬਚਾ ਲਈ। ਅੰਕੁਰ=ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਵਾਂ ਪੁੰਗਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬੂਟੇ ਦਾ ਅੰਗੂਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਪੰਛੀ ਵੀ ਨਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੂਟਾ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਹਾਜ਼ਰ, ਮੌਜੂਦ।
- ੨੯ ਕਿਤੇ, ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ।
- ੩੦ ਸਭ ਵਿੱਚ ਰਮ ਰਿਹਾ, ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੩੧ ਜੋ ਏਥੇ ਉਥੇ, ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ, ਸਭ ਥਾਂ ਸਾਥੋਂ ਅਲੱਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਹਰੀ ਅਸਲ ਸਾਥੀ ਹੈ।
- ੩੨ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿੱਚ।
- ੩੩ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਿਕੰਮਾ ਸੁਖ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੪ ਜੋ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਕੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਘਾਟਾ, ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੋ ਦਮ-ਦਮ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਡੀ ਖ਼ਬਰਦਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਅਪਿਆਉ (ਸੰ. ਆਪਯਾਯ) ਭੋਜਨ, ਖੁਰਾਕ।
- ੩੫ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੋੜ ਵਿੰਨ੍ਹ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।
- ੩੬ (ਉਹ ਹਰੀ) ਅਸਚਰਜ ਅਤੇ ਐਸਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- ੩੭ ਉਹ ਮੱਤ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੇ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਵਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਦਾਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅੰਤਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਤਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਿਆਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵਡਾਲੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸਾਂ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਵੈਰੀ ਹਟਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 'ਨਾਸਨ ਭਾਜਨ' ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ।

ਦੇਹੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ^੧ਜਿਤੁ ਤੁਮਹਿ ਅਰਾਧਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ^੨ਰੇਨ
 ਪਗ ਸਾਧਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੨੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੩ਜਿਨਿ ਤੁਮ ਭੇਜੇ
 ਤਿਨਹਿ ਬੁਲਾਏ ^੪ਸੁਖ ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਆਉ ॥ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ^੫ਗੁਨ ਗਾਉ
^੬ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਨਿਹਚਲ ^੭ਰਾਜੁ ਕਮਾਉ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤ ॥
 ਤੁਮਰੇ ਦੋਖੀ ^੮ਹਰਿ ਆਪਿ ਨਿਵਾਰੇ ^੯ਅਪਦਾ ^{੧੦}ਭਈ ਬਿਤੀਤ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪ੍ਰਗਟ ^{੧੧}ਕੀਨੇ ਪ੍ਰਭ ਕਰਨੇਹਾਰੇ ^{੧੨}ਨਾਸਨ ਭਾਜਨ ਥਾਕੇ ॥ ਘਰਿ ਮੰਗਲ
 ਵਾਜਹਿ ਨਿਤ ਵਾਜੇ ^{੧੩}ਅਪੁਨੈ ^{੧੪}ਖਸਮਿ ਨਿਵਾਜੇ ॥ ੨ ॥ ਅਸਥਿਰ ^{੧੫}ਰਹਹੁ
^{੧੬}ਡੋਲਹੁ ਮਤ ਕਬਹੂ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਅਧਾਰਿ ^{੧੭}॥ ^{੧੮}ਜੈ ਜੈਕਾਰੁ ਸਗਲ ਭੂ
 ਮੰਡਲ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰ ॥ ੩ ॥ ^{੧੯}ਜਿਨ ਕੇ ਜੀਅ ਤਿਨੈ ਹੀ ਫੇਰੇ ਆਪੇ
 ਭਇਆ ਸਹਾਈ ॥ ਅਚਰਜੁ ^{੨੦}ਕੀਆ ਕਰਨੇਹਾਰੈ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਵਡਿਆਈ ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ੨੮ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^੧ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਬਿਨਉ ^੨ਹਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ^੩
 ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨ ^੪ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਰਿ ^੫ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਹਰਿ ^੬ਅਵਰਿ
 ਜੰਜਾਲ ਤੇਰੈ ਕਾਹੂ ਨ ਕਾਮ ਜੀਉ ॥ ^੭ਜੀਵਨ ਦੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੇਵਾ ਇਹੁ
 ਉਪਦੇਸੁ ਮੋ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਨ ਲਾਈਐ ਹੀਤੁ ^੮
 ਜਾ ਕੋ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਬੀਤੁ ^੯ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ^{੧੦}ਓਹੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ॥ ^{੧੧}ਮਨਿ
 ਤਨਿ ਤੂ ਆਰਾਧ ਹਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਧ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਛੂਟੈ ॥
 ੨ ॥ ਗਹੁ ^{੧੨}ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਨ ਹਿਰਦੈ ਕਮਲ ਚਰਨ ਅਵਰ ਆਸ ਕਛੁ ਪਟਲੁ ^{੧੩}
 ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਸੋਈ ਭਗਤੁ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਤਪਾ ^{੧੪}ਸੋਈ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕਉ
 ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੨੯ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ^{੧੫}ਭਲੋ
 ਰੇ ਭਲੋ ਰੇ ^{੧੬}ਭਲੋ ਹਰਿ ਮੰਗਨਾ ॥ ਦੇਖਹੁ ^{੧੭}ਪਸਾਰਿ ਨੈਨ ਸੁਨਹੁ ਸਾਧੂ ਕੇ ਬੈਨ ^{੧੮}
^{੧੯}ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਚਿਤਿ ਰਾਖੁ ਸਗਲ ਹੈ ਮਰਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ^{੨੦}ਰਸ
 ਭੋਗ ਕਰਤ ਅਨੇਕੈ ^{੨੧}ਬਿਖਿਆ ਬਿਕਾਰ ਦੇਖੁ ਸਗਲ ਹੈ ਫੀਕੇ ^{੨੨}ਏਕੈ ਗੋਬਿਦ
 ਕੋ ਨਾਮੁ ਨੀਕੋ ਕਹਤ ਹੈ ਸਾਧ ਜਨ ॥ ਤਨੁ ਧਨੁ ^{੨੩}ਆਪਨ ਥਾਪਿਓ ਹਰਿ
 ਜਪੁ ਨ ਨਿਮਖ ^{੨੪}ਜਾਪਿਓ ^{੨੫}ਅਰਥੁ ਦ੍ਰੁਬੁ ਦੇਖੁ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਚਲਨਾ ॥
 ੧ ॥ ਜਾ ਕੋ ਰੇ ਕਰਮੁ ਭਲਾ ^{੨੬}ਤਿਨਿ ਓਟ ਗਹੀ ਸੰਤ ਪਲਾ

- ੧ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿਮਰਾਂ।
 ੨ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ।
 ੩ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ,
 ਉਸੇ ਨੇ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। (ਵਡਾਲੀ
 ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ
 ਹੈ।)
 ੪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਨਾਲ।
 ੫ ਖੁਸ਼ੀ।
 ੬ ਸਹਜ ਧੁਨੀ ਨਾਲ, ਮਿੱਠੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਰ ਨਾਲ।
 ੭ ਅਟੱਲ।
 ੮ ਦੁਸ਼ਮਣ।
 ੯ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
 ੧੦ ਬਿਪਤਾ (ਲੰਘ ਗਈ)।
 ੧੧ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਮਸ਼ਹੂਰ।
 ੧੨ ਨੱਠਣਾ, ਭੱਜਣਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
 ੧੩ ਵਾਜੇ (ਮੰਗਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ)।
 ੧੪ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ।
 ੧੫ ਕਾਇਮ, ਦ੍ਰਿੜ, ਪੱਕੇ।
 ੧੬ ਨਿਸਚੇ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਨਾ ਡੋਲੇ।
 ੧੭ ਆਸਰੇ ਨਾਲ।
 ੧੮ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੋਭਾ
 ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਹਾਂ ਉਸੇ
 ਨੇ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਬਦਲੀ।
 ੨੦ ਅਜੀਬ (ਖੇਲ)।
 ੨੧ ਬੇਨਤੀ।
 ੨੨ ਕਿਤੇ ਭੀ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।
- ੨੩ ਹੋ ਮਨ!
 ੨੪ ਹਰੀ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੁਲਹਾ ਹੈ।
 ੨੫ ਹੋਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬਖੇੜੇ ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।
 ੨੬ (ਅਸਲ) ਜੀਵਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇਵ (ਪਰਮਾਤਮਾ)
 ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ
 ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਪ੍ਰੇਮ।
 ੨੮ ਵਿੱਤ, ਕਦਰ, ਹੈਸੀਅਤ।
 ੨੯ ਵਾਗੀ, ਵੇਲੇ।
 ੩੦ ਮਨ ਤਨ ਨਾਲ।
 ੩੧ ਪਕੜੋ, ਲਵੋ।
 ੩੨ ਪਰਦਾ, ਆਸਰਾ, ਓਟ। (ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਦਾ
 ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰੋ)।
 ੩੩ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੩੪ ਪਿਆਰੇ।
 ੩੫ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮੰਗਣ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਮੰਗਣਾ ਹੈ।
 ੩੬ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ।
 ੩੭ ਬਚਨ।
 ੩੮ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ।
 ੩੯ ਅਰਕ, ਅਤਰ।
 ੪੦ ਦੇਖੋ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਵਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇ ਸਭ ਫਿੱਕੇ ਹਨ।
 ੪੧ ਇਕੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਲਾ
 ਹੈ।
 ੪੨ ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਲਿਆ।
 ੪੩ ਛਿਨ ਭਰ।
 ੪੪ ਦੇਖੋ ਧਨ ਦੌਲਤ ਕੁਝ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।
 ੪੫ ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਹੈ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੁਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਤਿਨ ਨਾਹੀ ਰੇ ਜਮੁ ^੧ਸੰਤਾਵੈ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੰਗਨਾ ॥ ਪਾਇਓ ਰੇ ^੨ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੁ
ਮਿਟਿਓ ਹੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ^੩ਏਕੈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਲਗਨਾ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੩੦ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੭   ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
*ਹਰਿ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਏਕੁ ਸਿਮਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ^੪ਕਲਿ ਕਲੇਸ
ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਹਾ ਭਉਜਲੁ ^੫ ਤਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ^੬ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ
ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ ਚਿਤਾਰੇ ॥ ^੭ਸਾਧਸੰਗ ਜਪਿ ਨਿਸੰਗ ਮਨਿ ਨਿਧਾਨੁ ਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਮਸਕਾਰ ^੮ ਗੁਨ ਗੋਬਿਦ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ^੯ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਨ
ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ ਸੂਖ ਸਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੮ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ^{੧੦}ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਲੇ ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਇਹ
ਲੋਕਿ ਪਰਲੋਕਿ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜਤ ਕਤ ਮੋਹਿ ਰਖਵਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਕਾ
ਬਚਨੁ ^{੧੩}ਬਸੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ ॥ ^{੧੪}ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ ਤਸਕਰੁ ਨਹੀ ਲੇਵੈ ਭਾਹਿ
ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਧਨੁ ^{੧੫}ਅੰਧੁਲੇ ਕਉ ਟਿਕ
ਮਾਤ ਦੂਧੁ ਜੈਸੇ ਬਾਲੇ ॥ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਬੋਹਿਥੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਕਰੀ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਰਪਾਲੇ ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
ਦਇਆਲ ਗੋਬਿੰਦਾ ^{੧੭} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ^{੧੮}ਰਿਦੈ ਸਿੰਚਾਈ ॥ ^{੧੯}ਨਵ ਨਿਧਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ
ਹਰਿ ^{੨੦}ਲਾਗਿ ਰਹੀ ਜਨ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤਨ ਕਉ ਅਨਦੁ ^{੨੧}ਸਗਲ ਹੀ
ਜਾਈ ॥ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਾਹਰਿ ਠਾਕੁਰੁ ਭਗਤਨ ਕਾ ^{੨੨}ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸੂਬ ਠਾਈ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਤਾ ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਜਾ ਕੈ ਅੰਗਿ ਗੁਸਾਈ ॥
^{੨੪}ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟੈ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
੩੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਦਰਬਵੰਤੁ ^{੨੫} ਦਰਬੁ ਦੇਖਿ ਗਰਬੈ ^{੨੬} ਭੂਮਵੰਤੁ ^{੨੭}
ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ਰਾਜਾ ਜਾਨੈ ਸਗਲ ਰਾਜੁ ^{੨੮} ਹਮਰਾ ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨ ਟੇਕ ^{੨੯}
ਸੁਆਮੀ ॥ ੧ ॥ ^{੩੦}ਜੇ ਕੋਉ ਅਪੁਨੀ ਓਟ ਸਮਾਰੈ ॥ ਜੈਸਾ ਬਿਤੁ ਤੈਸਾ ਹੋਇ
ਵਰਤੈ ਅਪੁਨਾ ਬਲੁ ਨਹੀ ਹਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੧}ਆਨ ਤਿਆਗਿ ਭਏ
ਇਕ ਆਸਰ ਸਰਣਿ ਸਰਣਿ ਕਰਿ ਆਏ ॥ ^{੩੨}ਸੰਤ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੩੪ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਾ ਕਉ

- ੧ (ਮੌਤ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਸਤਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ।
 ੨ ਮਹਾਨ ਖਜ਼ਾਨਾ।
 ੩ ਇਕੋ ਅਕਾਰ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਪਿਆਰਾ) ਲੱਗਾ ਹੈ।
 ੪ ਕਲਪਣਾ ਤੇ ਦੁੱਖ।
 ੫ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ।
 ੬ ਛਿਨ ਛਿਨ।
 ੭ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਵਸਾ ਕੇ ਨਿਝੱਕ, ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਜਧੇ।
 ੮ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ, ਮੱਥਾ ਟੇਕੋ।
 ੯ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜਿ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ, ਦੋਂਦੀ ਹੈ।
 ੧੦ (ਹਰੀ ਨੂੰ) ਸਿਮਰ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੧ ਸੰਭਾਲ ਕੇ, ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ।
 ੧੨ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ) ਮੇਰੇ ਸੰਗੀ ਹਨ, ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਹਰ ਥਾਂ ਮੇਰੇ ਰਾਖੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ।
 ੧੪ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਧਨ ਨੂੰ) ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਚੋਰ ਲਿਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।
 ੧੫ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਟੇਕ, ਆਸਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਹਾਜ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੧੬ ਕਿਰਪਾਲ, ਮਿਹਰਬਾਨ ਹਰੀ ਨੇ।
 ੧੭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।

- ੧੮ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਜਿਆ, ਭਰਿਆ।
 ੧੯ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ * ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੨੦ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
 ੨੧ ਸਭ ਥਾਈਂ, ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ।
 ੨੨ (ਘਰ ਬਾਹਰ ਸਭ ਥਾਂ) ਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ।
 ੨੩ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਹੈ।
 ੨੪ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ।
 ੨੫ ਧਨ ਵਾਲਾ।
 ੨੬ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਾ।
 ੨੮ ਰਿਆਸਤ।
 ੨੯ ਆਸਰਾ, ਮਾਣ।
 ੩੦ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਜਿੰਨੀ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਹੈਸੀਅਤ, ਵਿੱਤ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ (ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ) ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ; ਭਾਵ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰਾਣ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।
 ੩੧ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਅਤੇ “ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ” ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਏ ਹਾਂ।
 ੩੨ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰੋ।

† ਇਨ੍ਹਾਂ ੨੧ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ।

੧ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੁਰਾ^੨ ॥ ਆਤਮ^੩ ਜਿਣੈ
 ਸਗਲ ਵਸਿ ਤਾ ਕੈ ਜਾ ਕਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ ੧ ॥ ਠਾਕੁਰੁ ਗਾਈਐ^੪ ਆਤਮ
 ਰੰਗਿ ॥ ੫ ਸਰਣੀ ਪਾਵਨ ਨਾਮ ਧਿਆਵਨ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਨ ਸੰਗਿ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੬ ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਵਸਹਿ ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ਸੰਗਿ ਪੁਨੀਤਾ ਦੇਹੀ ॥ ਜਨ
 ਕੀ ਧੂਰਿ ਦੇਹੁ ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ^੭ ਨਾਨਕ ਕੈ ਸੁਖੁ ਏਹੀ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੩੫ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੮ ਜਤਨ ਕਰੈ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਵੈ ਓਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
 ਜਾਨੈ ॥ ਪਾਪ ਕਰੇ ਕਰਿ^੯ ਮੂਕਰਿ ਪਾਵੈ ਭੇਖ ਕਰੈ ਨਿਰਬਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ੧੧ ਜਾਨਤ
 ਦੂਰਿ ਤੁਮਹਿ ਪ੍ਰਭ ਨੇਰਿ ॥ ਉਤ ਤਾਕੈ ਉਤ ਤੇ ਉਤ ਪੇਖੈ ਆਵੈ ਲੋਭੀ ਫੇਰਿ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੧੨ ਜਬ ਲਗੁ ਤੁਟੈ ਨਾਹੀ ਮਨ ਭਰਮਾ ਤਬ ਲਗੁ ਮੁਕਤੁ ਨ ਕੋਈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ^{੧੩} ਦਇਆਲ ਸੁਆਮੀ ਸੰਤੁ ਭਗਤੁ ਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੩੬ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਾਮੁ ਗੁਰਿ ਦੀਓ ਹੈ ਅਪੁਨੈ ਜਾ ਕੈ^{੧੪} ਮਸਤਕਿ
 ਕਰਮਾ ॥ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ^{੧੫} ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ^{੧੬} ਤਾ ਕਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਧਰਮਾ ॥ ੧ ॥
 ਜਨ ਕਉ ਨਾਮੁ^{੧੭} ਵਡਾਈ ਸੋਭ ॥ ਨਾਮੋ ਗਤਿ^{੧੮} ਨਾਮੋ ਪਤਿ ਜਨ ਕੀ^{੧੯} ਮਾਨੈ
 ਜੋ ਜੋ ਹੋਗ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮ ਧਨੁ ਜਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਪਾਲੈ^{੨੦} ਸੋਈ ਪੂਰਾ
 ਸਾਹਾ ॥ ੨੧ ਨਾਮੁ ਬਿਉਹਾਰਾ ਨਾਨਕ ਆਧਾਰਾ ਨਾਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ਲਾਹਾ ॥ ੨ ॥
 ੬ ॥ ੩੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨੨ ਨੇਤ੍ਰੁ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਦਰਸ ਪੇਖੇ ਮਾਥੈ
 ਪਰਉ ਰਵਾਲ ॥ ਰਸਿ ਰਸਿ ਗੁਣ ਗਾਵਉ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਮੋਰੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਹੁ
 ਗੋਪਾਲ^{੨੩} ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਤਉ ਰਾਖਨਹਾਰ^{੨੪} ਦਇਆਲ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸੁਘਰ^{੨੫}
 ਬੇਅੰਤ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਹੋਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੬ ਮਹਾ ਅਨੰਦ
 ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪ ਰਸਾਲ ॥ ੨੭ ਹਿਰਦੈ ਚਰਣ ਸਬਦੁ ਸਤਿਗੁਰ
 ਕੋ ਨਾਨਕ ਬਾਂਧਿਓ ਪਾਲ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੩੮ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨੮ ਅਪਨੀ
 ਉਕਤਿ ਖਲਾਵੈ ਭੋਜਨ ਅਪਨੀ ਉਕਤਿ ਖੇਲਾਵੈ ॥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਭੋਗ ਰਸ ਦੇਵੈ
 ੨੯ ਮਨ ਹੀ ਨਾਲਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਗੋਪਾਲ ਦਇਆਲ ॥ ਜਿਉ
 ਰਾਖੈ ਮਹਤਾਰੀ^{੩੦} ਬਾਰਿਕ^{੩੧} ਕਉ ਤੈਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਲ^{੩੨} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮੀਤ ਸਾਜਨ^{੩੩} ਸਰਬ ਗੁਣ ਨਾਇਕ^{੩੪} ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਦੇਵਾ ॥ ੩੫ ਈਤ ਉਤ
 ਜਤ ਕਤ ਤਤ ਤੁਮ ਹੀ ਮਿਲੈ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੩੯ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੩੬ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਦਮੋਦਰ^{੩੬} ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖੁ
 ਜਾਰੇ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਤਨੁ ਜੀਅਰਾ ਇਨ ਉਪਰਿ ਲੈ ਬਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ੩੭ ਮਨਿ
 ਤਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤਕਾਰੇ ॥ ੩੮ ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਸਹਿਤ

- ੧ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੨ ਸੂਰਮਾ, ਬਹਾਦਰ।
- ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਮਨ ਦੇ ਚਾਅ ਨਾਲ।
- ੫ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਰਨੀਂ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ।
- ੭ ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਹਰੀ!
- ੮ ਮੈਨੂੰ ਏਹੀ (ਵੱਡਾ) ਸੁਖ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਮਨੁੱਖ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਵਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਮਨ ਦੀ ਸਭ ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਭੇਖ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਹੇ ਹਰੀ! ਮਨੁੱਖ ਤੈਨੂੰ ਦੂਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਨੇੜੇ ਹੈਂ। (ਮਨੁੱਖ) ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੱਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਾਲਚੀ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਮਾਇਆ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਜਿੰਨੇ ਤਕ ਮਨ ਦਾ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇ ਓਹੀ ਸੰਤ ਹੈ, ਭਗਤ ਹੈ।
- ੧੪ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਭਾਗ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਪੱਕਾ ਕਰਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦਾ ਏਹੀ ਕੰਮ ਹੈ।
- ੧੭ (ਨਾਮ ਹੀ) ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਮੁਕਤੀ।
- ੧੯ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਭਲਾ ਕਰ ਕੇ

- ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ।
- ੨੧ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਵਿਹਾਰ ਹੈ, ਇਹੋ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹੋ ਨਫਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।
- ੨੨ ਅੱਖਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਪਵੇ। ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ।
- ੨੩ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ।
- ੨੪ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ।
- ੨੫ ਸਿਆਣਾ।
- ੨੬ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹਨ; ਤੇਰੇ ਵਾਕ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਆਦਲੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਇਸੇ ਲਈ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ; ਅਤੇ ਪੱਲੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਬੱਧਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਵਿਓਂਤ (ਜੁਗਤ) ਮੂਜਬ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਖਿਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਮਾਤਾ।
- ੩੧ ਬੱਚੇ (ਨੂੰ)।
- ੩੨ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।
- ੩੩ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ।
- ੩੪ ਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ।
- ੩੫ ਏਥੇ ਓਥੇ, ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ, ਸਭ ਥਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ।
- ੩੬ ਸੰਤ ਜੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮਿਹਰਬਾਨ, ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਜੋਬਨ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਦੇਈਏ।
- ੩੭ ਮਨ ਨਾਲ, ਤਨ ਨਾਲ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ।
- ੩੮ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੌਟ *।

* ਦਮੋਦਰ [ਦਾਮ (ਰੱਸੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਨਾਲ; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਨੇ ਮਸਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੱਕ ਨਾਲ ਰੱਸੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ] ਹਰੀ।

^੧ਭਵ ਨਿਧਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਧੰਨਿ ਸੁ ਥਾਨੁ ਧੰਨਿ ਓਇ ਭਵਨਾ
ਜਾ ਮਹਿ ਸੰਤ ਬਸਾਰੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀ ^੩ਸਰਧਾ ਪੂਰਹੁ ਠਾਕੁਰ ਭਗਤ
ਤੇਰੇ ਨਮਸਕਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੪੦ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਛਡਾਇ ਲੀਓ
^੪ਮਹਾ ਬਲੀ ਤੇ ^੫ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਪਰਾਤਿ ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਮਨ ਮੰਤਾ
^੬ਬਿਨਸਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਤਿ ॥ ੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ^੭ਕੀਰਤਨ ਕਉ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ਗਾਤਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅੰਗੀਕਾਰੁ ^੮ਕੀਓ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੈ ਭਗਤਨ ਕੀ ਰਾਖੀ ਪਾਤਿ ^੯॥ ਨਾਨਕ
^{੧੦}ਚਰਨ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੪੧ ॥
ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੧}ਪਰ ਹਰਨਾ ਲੋਭੁ ਝੂਠ ਨਿੰਦ ਇਵ ਹੀ ਕਰਤ
ਗੁਦਾਰੀ ॥ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਆਸ ਮਿਥਿਆ ਮੀਠੀ ਇਹ ਟੇਕ ਮਨਹਿ ਸਾਧਾਰੀ ॥
੧ ॥ ^{੧੨}ਸਾਕਤ ਕੀ ਆਵਰਦਾ ਜਾਇ ਬ੍ਰਿਥਾਰੀ ॥ ਜੈਸੇ ਕਾਗਦ ਕੇ ਭਾਰ
ਮੂਸਾ ਟੂਕਿ ਗਵਾਵਤ ਕਾਮਿ ਨਹੀ ਗਾਵਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ^{੧੩}ਇਹ ਬੰਧਨ ਛੁਟਕਾਰੀ ॥ ^{੧੪}ਬੁਝਤ ਅੰਧ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ
ਕਾਢਤ ਸਾਧ ਜਨਾ ਸੰਗਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੪੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਸੀਤਲ ^{੧੫}ਤਨੁ ਮਨੁ ਛਾਤੀ ॥ ਰੂਪ
ਰੰਗ ਸੂਖ ਧਨੁ ^{੧੬}ਜੀਅ ਕਾ ^{੧੭}ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੋਰੈ ਜਾਤੀ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਰਸਨਾ ਰਾਮ
ਰਸਾਇਨਿ ਮਾਤੀ ॥ ^{੧੯}ਰੰਗ ਰੰਗੀ ਰਾਮ ਅਪਨੇ ਕੈ ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਿਧਿ ਥਾਤੀ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ^{੨੦}ਤਿਨ ਹੀ ਰਖਿ ਲੀਆ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਭਾਤੀ ^{੨੧}॥
ਮੇਲਿ ਲੀਓ ਆਪੇ ਸੁਖਦਾਤੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਾਖੀ ਪਾਤੀ ^{੨੨}॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥
੪੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੩}ਦੂਤ ਦੁਸਮਨ ਸਭਿ ਤੁਝ ਤੇ ਨਿਵਰਹਿ
ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ਜੋ ਜੋ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਦੁਖਾਏ ਓਹੁ ਤਤਕਾਲ ^{੨੪}
ਤੁਮ ਮਾਰਾ ॥ ੧ ॥ *ਨਿਰਖਉ ਤੁਮਰੀ ਓਰਿ ਹਰਿ ਨੀਤ ॥ ਮੁਰਾਰਿ ਸਹਾਇ
ਹੋਹੁ ਦਾਸ ਕਉ ਕਰੁ ਗਹਿ ਉਧਰਹੁ ਮੀਤ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁਣੀ ਬੇਨਤੀ ਠਾਕੁਰਿ
ਮੇਰੈ ਖਸਮਾਨਾ ^{੨੫}ਕਰਿ ਆਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਅਨਦ ਭਏ ਦੁਖ ਭਾਗੋ ਸਦਾ ਸਦਾ
^{੨੬}ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ੨ ॥ ੧੩ ॥ ੪੪ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੨੭}ਚਤੁਰ ਦਿਸਾ
ਕੀਨੋ ਬਲੁ ਅਪਨਾ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰੁ ਧਾਰਿਓ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖੁ ਅਵਲੋਕਨੁ
ਕੀਨੋ ਦਾਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਬਿਦਾਰਿਓ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ^{੨੮}॥
^{੨੯}ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਅਵਗੁਣ ਸਭਿ ਮੇਟੇ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਬਖਸੰਦ ^{੩੦}॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ

- ੧ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤੇ।
 ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹੈ ਉਹ ਥਾਂ, ਓਹ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਵੱਸਦੇ ਹਨ।
 ੩ ਹੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ, ਦਾਸ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਭਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
 ੪ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ, ਮਾਇਆ।
 ੫ ਆਪਣੇ ਚਰਨੀਂ ਪਵਾ ਕੇ, ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਕੇ।
 ੬ ਮੰਤਰ।
 ੭ ਜੋ ਕਿ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੮ ਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।
 ੯ ਗਤੀ, ਮੁਕਤੀ।
 ੧੦ ਅੰਗ ਕਰਨਾ, ਪੱਖ ਰੱਖਣਾ।
 ੧੧ ਇੱਜ਼ਤ, ਪੱਤ।
 ੧੨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਣ ਪਕੜੇ ਹਨ।
 ੧੩ ਪਰਾਇਆ ਮਾਲ ਚੁਗਾਣਾ, ਲਾਲਚ, ਝੂਠ, ਨਿੰਦਿਆ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਜੋ ਝੂਠੀ ਆਸ ਹੈ, ਮਿੱਠੀ ਜਾਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਿਆ। 'ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ‡।
 ੧੪ ਸ਼ਕਤੀ (ਮਾਇਆ) ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਭਾਵ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੂਹਾ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਢੇਰ ਟੁਕ-ਟੁਕ ਕੇ ਗਵਾ ਦੋਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਉਸ ਮੂਰਖ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।
 ੧੫ ਇਹ ਫਾਹੇ ਛੁਡਾ ਦਿਉ, ਤੋੜ ਦਿਉ।
 ੧੬ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਅੰਨ੍ਹੇ ਡੁੱਬਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।
 ੧੭ ਠੰਢੇ।

- ੧੮ ਮਨ ਦਾ, ਜੀ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ (ਧਨ)।
 ੧੯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਜਾਤ ਦਾ ਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਣ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਹੈ।
 ੨੦ ਜੀਭ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਸਾਇਣ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈ। ਰਸਾਇਣ=ਉਹ ਦਵਾ ਜੋ ਰੋਗਾਂ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।
 ੨੧ ਜੀਭ ਆਪਣੇ ਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਾਡੇ ਲਈ ਧਨ ਦੀ ਥੈਲੀ ਹਨ।
 ੨੨ ਸੀ , ਥਾ।
 ੨੩ ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬਚਾਣ ਦਾ ਬੜਾ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਹੈ।
 ੨੪ ਪੱਤ, ਇੱਜ਼ਤ।
 ੨੫ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਿੰਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਭ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਤੇਰਾ ਇਕਬਾਲ ਜ਼ਾਹਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ।
 ੨੬ ਤੁਰਤ, ਫੌਰਨ।
 ੨੭ ਖਸਮ, ਮਾਲਕ ਵਾਲਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ, ਅਪਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ।
 ੨੮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ।
 ੨੯ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ, ਸਭ ਥਾਂ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਖਾਈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦਾਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੩੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ।
 ੩੧ ਗਲੇ ਨਾਲ, ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ।
 ੩੨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

* ਹੇ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਨਿੱਤ ਤੇਰੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਆਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਮੁਰਾਰੀ! ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੋ। ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੋ। ਮੁਰਾਰੀ=ਮੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ : ਭਾਵ ਹਰੀ।

੧ ਮੁਖ ਤੇ ਜੋ ਬੋਲੈ ਈਹਾ ਉਹਾ ਸਚੁ ਹੋਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ॥ ੪੫ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨ ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ ॥ ਹਾਥ
 ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ੩ ਲਾਗਿ
 ਰਹਿਓ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ॥ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਧੰਨੁ ਹਮਾਰਾ ਮੀਤੁ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੪ ਮਨਿ ਬਿਲਾਸ ਭਏ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਅਚਰਜ ਦੇਖਿ ਬਡਾਈ ॥ ਹਰਿ
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਆਨਦ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ੬ ਪ੍ਰਭਿ ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥ ੨ ॥
 ੧੫ ॥ ੪੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਜਿਸ ਕਉ ੭ ਬਿਸਰੈ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਦਾਤਾ
 ਸੋਈ ੮ ਗਨਹੁ ਅਭਾਗਾ ॥ ੯ ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰਾਗਿਓ ਅਮਿਅ
 ਸਰੋਵਰ ਪਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਜਨੁ ੧੦ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਜਾਗਾ ॥ ਆਲਸੁ ਛੀਜਿ
 ਗਇਆ ਸਭੁ ਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੧ ਜਹ ਜਹ
 ਪੇਖਉ ਤਹ ਨਾਰਾਇਣ ਸਗਲ ਘਟਾ ਮਹਿ ਤਾਗਾ ॥ ਨਾਮ ਉਦਕੁ ਪੀਵਤ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਤਿਆਗੇ ਸਭਿ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੨ ॥ ੧੬ ॥ ੪੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫ ॥ ਜਨ ਕੇ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮ ॥ ੧੨ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਜਾ
 ਰਾਖੀ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ੧੩ ਨਿਕਟਿ
 ਨ ਆਵੈ ਜਾਮ ॥ ੧੪ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜਨ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਕਾ
 ਧਾਮ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ਥਾਤੀ ਕੋਟਿ ਸੂਖ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥
 ਗੋਬਿੰਦੁ ੧੬ ਦਮੋਦਰ ੧੭ ਸਿਮਰਉ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ੧੮ ਨਾਨਕ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥
 ੧੭ ॥ ੪੮ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਂਗਉ ਰਾਮ ਤੇ ਇਕੁ ਦਾਨੁ ॥ ੧੯ ਸਗਲ
 ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਸਿਮਰਉ ਤੁਮਰਾ ਨਾਮੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਚਰਨ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ
 ਹਿਰਦੈ ਵਾਸਹਿ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਪਾਵਉ ॥ ੨੦ ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨ
 ਵਿਆਪੈ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ੨੧ ਸ੍ਰੀਸਤਿ ਬਿਵਸਥਾ ਹਰਿ ਕੀ
 ਸੇਵਾ ਮਧੰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਣ ॥ ਨਾਨਕ ਰੰਗੁ ਲਗਾ ਪਰਮੇਸਰ ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮ
 ਨ ਛਾਪਣ ੨੨ ॥ ੨ ॥ ੧੮ ॥ ੪੯ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਂਗਉ ਰਾਮ ਤੇ
 ਸਭਿ ਥੋਕ ੨੩ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਜਾਚਤ ਸ੍ਰੀਮੁ* ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮੋਖ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੪ ਘੋਖੇ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਹਿ ਘੋਖ ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਸੇਵਿ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ਦੋਵੈ ਸੁਹੇਲੇ ਲੋਕ ॥ ੧ ॥ ੨੫ ਆਨ ਅਚਾਰ
 ਬਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜੇਤੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਫੋਕ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭੈ ਕਾਟੇ
 ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ੨੬ ਬਿਨਸੇ ਸੋਕ ॥ ੨ ॥ ੧੯ ॥ ੫੦ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ॥ ਮਹਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ਲਾਗੈ

- ੧ ਹਰੀ ਦਾ ਦਾਸ ਜੋ ਕੁਝ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ (ਮਿਹਰ ਵਾਲਾ) ਸੁਭਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਦਮ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ, ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਸੱਜਣ, ਦੇਸਤ, ਹਰੀ।
- ੫ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਜੂਬੇ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੬ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ।
- ੭ ਜਿੰਦ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਦਾਤਾ ਹਰੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਵੇ।
- ੮ ਬਦ-ਕਿਸਮਤ ਗਿਣੋ।
- ੯ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਤਲਾਬ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਗਾ [ਪਾਗਣਾ=ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਣਾ] ਮਗਨ ਹੋਇਆ, ਰਚਿਆ।
- ੧੦ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ (ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ) ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਆਲਸ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਲੱਥ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੧ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਵਿਆਪਕ ਹਰੀ ਹੈ; ਸਭ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਗੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੋਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਜਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਪੀਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦਾਸ ਨੇ ਹੋਰ ਸਭ ਪਿਆਰ (ਸੁਆਦ) ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।
- ੧੨ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅਤਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ।
- ੧੩ ਜਮ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਦਾਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਚਰਨ ਕਮਲ ਦਾਸਾਂ ਲਈ ਧਨ ਦੀ ਬੈਲੀ ਹਨ; ਉਥੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੁਖ ਅਤੇ ਅਰਾਮ ਹਨ।
- ੧੬ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੧੭ [ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ (ਉਦਰ) ਦੁਆਲੇ ਮਾਤਾ ਜਸ਼ੋਧਾ ਨੇ (ਦਾਮ) ਰੱਸੀ ਪਾ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਨਾ ਜਾਣ] ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੧੮ ਰਾਤ।
- ੧੯ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ।
- ੨੦ ਗਮ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਾ ਪਵੇ।
- ੨੧ [ਸੰ. ਸ੍ਰੀਸ੍ਰੀ ਵਜਵਸਥਾ, ਬੇਫਿਕਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ] ਬਾਲਪਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ਅਤੇ (ਮਧ+ਅੰਤ) ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਾਂ।
- ੨੨ ਛੁਪਣਾ, ਮਰਨਾ। ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
- ੨੩ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਪਦਾਰਥ।
- ੨੪ ਰਿਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ (ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ) ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਵੇਦ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ; ਸਭ ਇਹੋ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਸੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ (ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਿਤਨੇ ਕਰਮ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਫੋਕੇ (ਨਿਸਫਲ) ਹਨ।
- ੨੬ ਗਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।

* [ਸੰ. ਸ੍ਰਮ=ਥੱਕਣਾ, ਯਤਨ] ਖੇਚਲ, ਮਿਹਨਤ, ਭਟਕਣਾ। ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਦਿਆਂ ਭਟਕਣਾ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਧਿਆਨੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਮਹਾ ਕਲੋਲ ਬੁਝਹਿ ਮਾਇਆ ਕੇ ਕਰਿ
ਕਿਰਪਾ ਮੇਰੇ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ॥ ਅਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਪੂਰਨ^੨ ਹੋਇ
ਦਾਸ ਕੀ ਘਾਲ^੩ ॥ ੧ ॥ ਸਰਬ ਮਨੋਰਥ ਰਾਜ ਸੂਖ ਰਸ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ^੪ਕੀਰਤਨੁ
ਜਪਿ ਨਾਮ ॥ ਜਿਸ ਕੈ ਕਰਮਿ^੫ ਲਿਖਿਆ ^੬ਪੁਰਿ ਕਰਤੈ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇ ਪੂਰਨ
ਕਾਮ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ॥ ੫੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫ ॥ ਜਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
ਸਾਰ' ॥ ਨਿੰਦਕ ^੭ਟਿਕਨੁ ਨ ਪਾਵਨਿ ਮੂਲੇ ^੮ਉਡਿ ਗਏ ਬੇਕਾਰ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਸੁਆਮੀ ^੯ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰ ॥ ਜੋ
ਜੋ ਕਰੈ ਅਵਗਿਆ^{੧੦} ਜਨ ਕੀ ਹੋਇ ਗਇਆ ^{੧੧}ਤਤ ਛਾਰ ॥ ੧ ॥ ਕਰਨਹਾਰੁ
ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਆ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਰਖੇ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੈ
ਨਿੰਦਕ ਕਾਢੇ ਮਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ੨੧ ॥ ੫੨ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੯ ਪੜਤਾਲ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
†ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੋਬਿੰਦ ^{੧੨}ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦੇਵਹੁ ॥
^{੧੩}ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਾਰਹੁ ^{੧੪}ਭੁਜਾ ਗਹਿ ਕ੍ਰੁਪ ਤੇ ਕਾਢਿ
ਲੇਵਹੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਅੰਧ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧ ^{੧੬}ਅਨਿਕ ਦੋਖਾ
ਤਨਿ ਛਾਦਿ ਪੂਰੇ ॥ ^{੧੭}ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਆਨ ਨ ਰਾਖਨਹਾਰਾ ^{੧੮}ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਾਵਹੁ
ਸਰਨਿ ਸੂਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੯}ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤਾਰਣਾ ^{੨੦}ਬੇਦ ਉਚਾਰ
ਨਹੀ ਅੰਤੁ ਪਾਇਓ ॥ ^{੨੧}ਗੁਣਹ ਸੁਖ ਸਾਗਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰਤਨਾਗਰਾ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ
ਨਾਨਕ ਗਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੫੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫੩ ॥ ^{੨੨}ਹਲਤਿ ਸੁਖੁ
ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ ਨਿਤ ਸੁਖੁ ਸਿਮਰਨੋ ਨਾਮੁ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਸਦਾ ਲੀਜੈ ॥ ^{੨੩}ਮਿਟਹਿ
ਕਮਾਣੇ ਪਾਪ ਚਿਰਾਣੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ^{੨੪}ਮੁਆ ਜੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੫}ਰਾਜ ਜੋਬਨ ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ ਮਾਇਆ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ^{੨੬}ਏਹੁ ਮਹਾਂਤ ਕਹੈ ॥ ^{੨੭}ਆਸ
ਪਿਆਸ ਰਮਣ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਏਹੁ ਪਦਾਰਥੁ ਭਾਗਵੰਤੁ ਲਹੈ ॥ ੧ ॥ ਸਰਣਿ
ਸਮਰਥ ^{੨੮}ਅਕਥ ਅਗੋਚਰਾ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ^{੨੯}
ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ^{੩੦}ਸਰਬਤ ਪੂਰਨ ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ੫੪ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਬੰਦਨਾ^{੩੧} ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ ^{੩੨}ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ

- ੧ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਚੋਜ (ਤਮਾਸ਼ੇ) ਭੁੱਲ ਜਾਣ।
- ੨ ਸਫਲ।
- ੩ ਮਿਹਨਤ।
- ੪ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜਪ ਕੇ; ਨਾਮ ਦਾ ਜਸ ਗਾ ਕੇ (ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਗਏ ਸਮਝੋ)।
- ੫ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ।
- ੬ ਦਰਗਾਹੋਂ ਕਰਤਾਰ ਨੇ।
- ੭ ਖ਼ਬਰ, ਸੰਭਾਲਨਾ।
- ੮ ਅਸਲੋਂ, ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਠਹਿਰਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।
- ੯ ਨਿਕੰਮੇ (ਸਾਬਤ ਹੋ ਕੇ) ਉਡ ਗਏ, ਚਲੇ ਗਏ।
- ੧੦ (ਸਾਡੇ ਤਕ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੭੯, ਨੋਟ ੨੩।
- ੧੧ ਹੱਤਕ, ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ।
- ੧੨ ਤੁਰਤ ਸੁਆਹ (ਹੋ ਗਿਆ)।
- ੧੩ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ!
- ੧੪ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੋ।
- ੧੫ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵੋ, ਆਪ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪਾਪ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੜਾ ਲਵੋ।
- ੧੬ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਅਨੇਕ ਨੁਕਸ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ; ਭਾਵ ਤਨ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਨੁਕਸ ਹਨ।
- ੧੮ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।
- ੧੯ ਹੋ ਸ਼ਰਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਬਹਾਦਰ ਹਰੀ! ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਾਵੋ।
- ੨੦ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਿਆ!
- ੨੧ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਾਲਿਆਂ (ਰਿਸ਼ੀਆਂ) ਨੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।
- ੨੨ ਹੋ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਰ ਕੇ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ।
- ੨੩ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਸੁਖ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਜੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੭ ਮਹਾਤਮਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਹਰੀ ਦੇ ਜੱਸ ਗਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਖਾਹਸ਼-ਇਹ ਵਸਤੁ (ਕੋਈ) ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਹੋ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ, ਮਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹਰੀ!
- ੩੦ ਮਨ ਦੀ ਸਭ ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੩੧ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ।
- ੩੨ ਉਸਤਤ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।
- ੩੩ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ-ਰਾਜੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੋ।

* [ਪਰਤਾਓ ਤਾਲ] ਜਿੱਥੇ ਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਤਾਲ ਪਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਸਭ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

§ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭੇਟੇ ^੧ਗੁਰਦੇਵਾ ॥ ^੨ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ
 ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰਾਪੈ ^੩ ॥ ^੪ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥ ੨ ॥ ਸਾਗਰੁ
 ਤਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ^੫ਹਰਿ ਰੰਗੇ ॥ ੩ ॥ ^੬ਪਰ ਧਨ
 ਦੋਖ ਕਿਛੁ ਪਾਪ ਨ ਫੇੜੇ ॥ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੇ ॥ ੪ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ
 ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੫੫ ॥
 ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ^੭ਭਈ ਸਚੁ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇਆ ॥ ^੮ਮਨਿ ਤਨਿ
 ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ^੯ਜੀਵਨਾ ਹਰਿ ਜੀਵਨਾ ॥ ਜੀਵਨੁ ਹਰਿ
 ਜਪਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਬਸਤ੍ਰ ਓਢਾਏ ॥ ਅਨਦਿਨੁ
 ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਹਸਤੀ ਰਥ ਅਸੁ ਅਸਵਾਰੀ ॥ ਹਰਿ
 ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਚਰਨ ਧਿਆਇਆ ॥
^{੧੨}ਹਰਿ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੫੬ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ^{੧੩}ਜੀਅ ਕਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ^{੧੪}ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ
 ਜਿਨਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਤਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਕੋਈ ਹੋਆ ਕ੍ਰਮ ਰਤੁ ਕੋਈ
 ਤੀਰਥ ਨਾਇਆ ॥ ਦਾਸੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ
 ਸੁਆਮੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ^{੧੬} ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੫੭ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ^{੧੭}ਕਿਤੈ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਨ ਤੂਟਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਕੀ ਨਿਰਮਲ
 ਗੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੮}ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮਨ ਧਨ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ॥ ^{੧੯}ਹਉਮੈ
 ਬੰਧੁ ਹਰਿ ਦੇਵਣਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ^{੨੦}ਲਾਗਉ ਨੇਹੁ ॥ ਨਾਨਕ
 ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਏਹ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੫੮ ॥

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥

ਫੁਕਾਰੇ ਰੇ ਬਨ ^{੨੧}ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥ ^{੨੨}ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ
 ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ
 ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੪}ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ^{੨੫}ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ
 ਮਹਲਾ ੬¶ ॥ ^{੨੬}ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ

- ੧ ਪਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ, ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਗੁਰੂ।
 ੨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ।
 ੩ ਰੰਗਿਆ ਜਾਵੇ।
 ੪ ਗਮ ਦੀ ਅੱਗ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਦੀ।
 ੫ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
 ੬ ਪਰਾਏ ਧਨ (ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰਨ) ਦਾ ਨੁਕਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਐਸੇ ਕਈ ਪਾਪ ਜਾਂ ਬਦਫੈਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਅਵੈੜਾ ਜਮ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇੜੇ=ਬੁਰਾਈਆਂ, ਵਿਗਾੜ। ਜੰਦਾਰੂ [ਫਾ: ਜੰਦਾਲ=ਗਵਾਰ, ਸ਼ਰਾਬੀ] ਅਵੈੜਾ।
 ੭ ਰੱਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ।
 ੮ ਮਨ ਨਾਲ, ਤਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜੀਭ ਨਾਲ।
 ੯ ਅਸਲ ਜੀਉਣਾ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਹੀ ਹੈ।
 ੧੦ ਜੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਜਾਂ ਗੁਣ ਗਾਵੇ (ਤਾਂ ਸਮਝੋ) ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ।
 ੧੧ ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਵਿਚਾਰੇ (ਤਾਂ ਸਮਝੋ) ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ (ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਵਾਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਅਸ (ਅਸੁ)=ਘੋੜਾ। (ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੫ ਦਾ ਨੋਟ।)
 ੧੨ ਦਾਸ ਨੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ।
 ੧੩ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ (ਦਾ ਕਾਰਨ) ਹਨ।
 ੧੪ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ।
 ੧੫ ਕੋਈ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਿਆ; ਕੋਈ

- ਤੀਰਥੀਂ ਨਹਾਉਂਦਾ ਫਿਰਿਆ; ਅਸੀਂ ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ।
 ੧੬ ਮਨ ਦੀ ਸਭ ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੭ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਦੀ ਇਹ ਉੱਤਮ ਰਹਿਣੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ (ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ) ਪ੍ਰੀਤ ਨਾ ਟੁੱਟੇ।
 ੧੮ ਜ਼ਿੰਦ, ਜਾਨ।
 ੧੯ ਹਉਮੈ, ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਹੈ।
 ੨੦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੭।
 ੨੧ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ।
 ੨੨ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵੇਰ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵੱਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾਇਆ (ਅਕਸ) ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਖੂਬ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਢੂੰਡੋ।
 ੨੪ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ, ਸਭ ਥਾਂ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖੋ।
 ੨੫ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਦੇ ਸੰਸੇ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਾਈ=ਸਾਵਾ ਜਾਲਾ ਜੋ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਯਾ ਗਿੱਲੇ ਥਾਂ ਜੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਹੇ ਸਾਧੂ ਪੁਰਸ਼ੋ, ਇਹ ਜਗਤ ਵਹਿਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

* ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਨਾਲ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣੇ, ਕਪੜੇ, ਸਵਾਰੀ, ਆਦਿ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

† ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਚੰਗਾ ਹੈ।

‡ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਬਣੀ ਰਹੇ।

§ ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਪੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ।

¶ ਇਹ ਭਰਮ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ? ਇਹ ਹੈ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ (ਇਥੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਭੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ)।

ਛੋਡਿਆ ^੧ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ^੨ਸੁਤ
 ਬਨਿਤਾ ^੩ਤਾ ਕੈ ਰਸਿ ਲਪਟਾਨਾ ॥ ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਭਤਾ^੪ ਕੈ ^੫ਮਦ ਮੈ ਅਹਿਨਿਸਿ
 ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ^੬ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸਦਾ ^੭ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਤਾ ਸਿਉ ਮਨੁ ਨ
 ਲਗਾਨਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ^੮ਕੋਟਨ ਮੈ ਕਿਨਹੂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਪਛਾਨਾ ॥ ੨ ॥
 ੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ^੯੯* ॥ ^{੧੦}ਤਿਹ ਜੋਗੀ ਕਉ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਉ ॥ ਲੋਭ
 ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਫੁਨਿ^{੧੧} ਜਿਹ ਘਟਿ ਮਾਹਿ ਪਛਾਨਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੨}ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਨਹ ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਸਮਾਨੋ ॥ ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ
 ਅਤੀਤਾ ਜੋਗੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨੋ ॥ ੧ ॥ ^{੧੩}ਚੰਚਲ ਮਨੁ ਦਹ ਦਿਸਿ ਕਉ ਧਾਵਤ
 ਅਚਲ ਜਾਹਿ ਠਹਰਾਨੋ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋ ਜੋ ਨਰੁ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ
 ਤੁਮ ਮਾਨੋ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯੧ ॥ ਅਬ ਮੈ ਕਉਨੁ ਉਪਾਉ^{੧੨}
 ਕਰਉ ॥ ^{੧੪}ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮਨ ਕੋ ਸੰਸਾ ਚੂਕੈ ਭਉ ਨਿਧਿ ਪਾਰਿ ਪਰਉ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਜਨਮੁ ਪਾਇ ਕਛੁ ਭਲੋ ਨ ਕੀਨੋ ^{੧੫}ਤਾ ਤੇ ਅਧਿਕ ਡਰਉ ॥ ^{੧੬}ਮਨ
 ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹਰਿ ਗੁਨ ਨਹੀ ਗਾਏ ਯਹ ਜੀਅ ਸੋਚ ਧਰਉ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਨਿ
 ਕਛੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਉਪਜਿਓ^{੧੭} ^{੧੮}ਪਸੁ ਜਿਉ ਉਦਰੁ ਭਰਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
^{੧੯}ਪ੍ਰਭ ਬਿਰਦੁ ਪਛਾਨਉ ਤਬ ਹਉ ਪਤਿਤ ਤਰਉ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ੯ ॥
 ੧੩ ॥ ੫੮ ॥ ੪ ॥ ੯੩ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ਅਸਟਪਦੀਆਃ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੨੦}ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ ਭਰਪੂਰੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਤ ਚੁਗਹਿ ਨਹੀ ਦੂਰੇ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ
 ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ^{੨੧}ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਕਿਆ
 ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਛਪੜੀ ਨਾਇ ॥ ਕੀਚੜਿ ਡੂਬੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੩}ਰਖਿ ਰਖਿ ਚਰਨ ਧਰੇ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥ ਮੁਕਤਿ
 ਪਦਾਰਥੁ ਹਰਿ ਰਸ ਚਾਖੇ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਸਰਵਰ
 ਹੰਸਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ ॥ ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ
 ਹੰਸ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ॥ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਆਦਰੁ ॥ ੩ ॥ ^{੨੫}ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ
 ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਬੈਸੇ ॥ ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ ਕਹਹੁ ਕੋਉ ਕੈਸੇ ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਰਹੇ ਲਿਵ
 ਲਾਈ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਨਾਥ ਸਚੇ ਸਰਣਾਈ ॥ ੪ ॥ ^{੨੬}ਆਨੰਦ ਮੂਲੁ ਅਨਾਥ
 ਅਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਹਜਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਭੈ ਕਾਟਣਹਾਰੇ ॥

- ੧ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ।
- ੩ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ (ਮੋਹ) ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੪ ਵਡਿੱਤਣ, ਐਸ਼ੁਰਜ।
- ੫ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੭ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਤਾਬੇਦਾਰ, ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।
- ੯ ਉਸ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਕਿ ਜੀਵਣ ਦੀ ਠੀਕ ਜੁਗਤੀ, ਵਿਓਂਤ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਲੋਭ, ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇਖਦੇ ਹੋ।
- ੧੦ ਫੇਰ, ਅਤੇ (ਮਮਤਾ ਭੀ)।
- ੧੧ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ ਯਾ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਭਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸੋਨਾ ਤੇ ਲੋਹਾ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ (ਨਿਰਲੇਪ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਜੋਗੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਆਖੇ (ਸਮਝੋ)।
- ੧੨ ਨਿਚੱਲਾ ਮਨ ਦਸ ਪਾਸੇ, ਭਾਵ ਹਰ ਪਾਸੇ, ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਕਰ ਕੇ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਸਮਝੋ।
- ੧੩ ਯਤਨ, ਸਬੀਲ।
- ੧੪ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।
- ੧੫ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੬ ਮਨ ਨਾਲ, ਬਚਨ ਭਾਵ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕੰਮ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਗਾਏ; ਇਹ ਸੋਚ, ਚਿੰਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੧੭ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।
- ੧੮ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਿੱਡ ਭਰਦਾ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ (ਦਿਆਲੂ, ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ) ਸੁਭਾ ਵਰਤੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ;

(ਵਰਨਾ ਨਹੀਂ)।

- ੨੦ ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਰਤਨਾਂ (ਚੰਗਿਆਈਆਂ) ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਤ ਉਥੇ ਹੰਸਾਂ ਵਾਂਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ) ਚੁਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
- ੨੧ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਤਲਾ ਵਿੱਚ ਹੰਸ (ਸੰਤ) ਜਿੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਬਗਲਾ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ (ਵਿਅਰਥ) ਛੱਪੜੀ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ।
- ੨੩ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਸੋਚ-ਸੰਭਲ ਕੇ ਕਦਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਦੁਚਿੱਤੋਪਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਤਲਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਹੰਸ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ; ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਅਡੋਲ ਆਤਮ-ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ-ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਹਿ ਹਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ (ਵਡਿਆਈ) ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੫ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜੋਗੀ (ਹਰੀ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਨਾ ਪੁਰਸ਼; ਕੋਈ ਕੀ ਕਹੇ, ਕੈਸਾ ਹੈ? ਤਿੰਨੇ ਲੋਕ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਲਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। 'ਸੁੰਨ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੨, ਫੁਟ ਨੋਟ †।
- ੨੬ ਹਰੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ (ਸੋਮਾ) ਹੈ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਡਰ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

* ਅਸਲ ਜੋਗੀ (ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ) ਕੌਣ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਹਰੀ-ਜਸ ਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ?

‡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਦਾ ਭਾਵ : ਮਨ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹੀ ਅਕੱਥ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਵਾ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

੧ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਿਲੇ ਪਗੁ ਧਾਰੇ ॥ ੫ ॥ ੨ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਲੁ ਸੰਤਾਏ ॥
 ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ^੩ ਖੋਵੈ ॥ ੪ਆਪੁ
 ਨ ਚੀਨਸਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਰੋਵੈ ॥ ੬ ॥ ੫ਕਹਤਉ ਪੜਤਉ ਸੁਣਤਉ ਏਕ ॥ ਧੀਰਜ
 ਧਰਮੁ ਧਰਣੀਧਰ ਟੇਕ ॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਏ ॥ ਚਉਥੇ ਪਦ ਕਉ
 ਜੇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਏ ॥ ੭ ॥ ੬ਸਾਚੇ ਨਿਰਮਲ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ^੭
 ਭਰਮ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ੮ਸੂਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਅਨੂਪੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਸਾਚੁ
 ਸਰੂਪੁ ॥ ੯ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ੧ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਨਾ ਤਿਸੁ ਮਰਣੁ ਨ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ॥ ੧੦ਠਾਕੁਰ ਮਹਿ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਮਹਿ ਸੋਇ ॥
 ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ੧੧ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਸਹਜ ਘਰੁ
 ਪਾਈਐ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭੇਟੇ^{੧੨} ਮਰਿ ਆਈਐ ਜਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੋ ਗੁਰੁ
 ਕਰਉ ^{੧੩}ਜਿ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥ ਅਕਥੁ ਕਥਾਵੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ
 ਅਵਰ ਨਹੀ ਕਾਰਾ ॥ ਸਾਚਉ ਠਾਕੁਰੁ ਸਾਚੁ ਪਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥ ੧੪ਤਨ ਮਹਿ
 ਮਨੁਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਾਚਾ ॥ ਸੋ ਸਾਚਾ ਮਿਲਿ ਸਾਚੇ ਰਾਚਾ ॥ ਸੇਵਕੁ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਲਾਗੈ
 ਪਾਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ੧੫ਆਪਿ ਦਿਖਾਵੈ ਆਪੇ ਦੇਖੈ ॥
 ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਭੇਖੈ ॥ ਘੜਿ ਭਾਡੇ ਜਿਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਇਆ ॥ ਪ੍ਰੇਮ
 ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭੂਲਹਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿ ॥
 ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ^{੧੬}ਭਉ ਭੋਜਨੁ ਖਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਸੇਵਕ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੫ ॥ ੧੭ਪੂਜਿ ਸਿਲਾ ਤੀਰਥ ਬਨਵਾਸਾ ॥ ਭਰਮਤ ਡੋਲਤ
 ਭਏ ਉਦਾਸਾ ॥ ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸੂਚਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ਸਾਚਿ ਮਿਲੈ ਪਾਵੈ ਪਤਿ ਸੋਇ ॥
 ੬ ॥ ੧੮ਆਚਾਰਾ ਵੀਚਾਰੁ ਸਰੀਰਿ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਹਜਿ ਮਨੁ ਧੀਰਿ ॥
 ੧੯ਪਲ ਪੰਕਜ ਮਹਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ੭ ॥
 ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਪ੍ਰਭ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹੀ ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਮੈ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਉ ਤੁਧੁ
 ਭਾਵੈ ਤਿਉ ^{੨੦}ਰਾਖੁ ਰਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਸਹਜਿ ਭਾਇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬ ਅਸਟਪਦੀ^{੧੦} ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜੋ ਜੋ ਜੁਨੀ^{੨੨} ਆਇਓ ^{੨੩}ਤਿਹ ਤਿਹ ਉਰਝਾਇਓ ਮਾਣਸਜਨਮੁ
 ਸੰਜੋਗਿ^{੨੪} ਪਾਇਆ ॥ ^{੨੫}ਤਾ ਕੀ ਹੈ ਓਟ ਸਾਧ ਰਾਖਹੁ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥ
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ^{੨੬}ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ^{੨੭}ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਿ

- ੧ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨੂੰ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਕਦਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੨ ਅਨੇਕ (ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਯਤਨ ਕਰੀਏ, ਫੇਰ ਵੀ ਮੌਤ ਦੁੱਖ ਦੋਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੪, ਨੋਟ ੧੧; ਪੰਨਾ ੧੫੩, ਸਤਰ ੨੩, ਪੰਨਾ ੮੭੬ (ਨੋਟ ੮) ਅਤੇ ੧੦੨੨ (ਨੋਟ ੪੦)।
- ੩ ਦੁਚਿੱਤੇਪਨ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ; ਭਟਕ-ਭਟਕ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਪਰਚ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ (ਹਰੀ) ਦੀ ਟੇਕ ਹੀ ਧੀਰਜ, ਧਰਮ ਆਦਿ ਗੁਣ ਦੇ ਦੋਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣਾ (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਲਈ) ਜਤ, ਸਤ, ਸੰਜਮ (ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਣਾ) ਆਦਿ ਗੁਣ ਹਨ। ਚੌਥੇ ਪਦ ਜਾਂ ਸਹਿਜ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦; ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੬ ਜੇ ਸੱਚੇ (ਹਰੀ) ਦੁਆਰਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।
- ੭ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ।
- ੮ ਨਾਨਕ ਉਸ ਸੱਚੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੋਹਣੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਢਲੀ ਹਸਤੀ ਅਤੇ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
- ੯ (ਹੱਠ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਕੁਦਰਤੀ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਹ ਅਸਲ ਮਿਲਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਦਾਸ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਦਾਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਾਲਕ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਦਾ ਘਰ (ਅਵਸਥਾ) ਪਾਈਦੀ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਿਲੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।
- ੧੩ ਜੇ ਸੱਚ ਪੱਕਾ ਕਰਾਵੇ, ਨਾ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਦੇਵੇ। ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੱਚ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

- ੧੪ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚਾ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਚ ਗਿਆ ਹੈ (ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚਲੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਹਰੀ ਵੱਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਗੁਰੂ ਆਪ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲੇ।
- ੧੫ ਸਮਝਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਦਿਖਾਵਿਆਂ, ਭੇਸਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹੱਠ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਯਾ ਮਨ ਰੂਪੀ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦਾ ਡਰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਖਾਣਾ ਖਾਵੇ।
- ੧੭ ਪੱਥਰ (ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ) ਪੂਜ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ; ਉਦਾਸੀ, ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਕੇ ਭਉਂਦੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰੇ; ਮਨੋਂ ਮੈਲਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ? ਜੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਉਹ ਮਾਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਜੇ ਸਰੀਰ (ਜੀਵਨ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਲਮ ਅਮਲ ਦੋਵੇਂ ਹਨ) ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਲੋ)।
- ੧੯ ਪੰਕਜ=[ਸੋ: ਪੰਕ (ਚਿੱਕੜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੰਵਲ] ਕਮਲ ਵਰਗੀ ਅੱਖ। ਪਲ=ਪਲਕ। ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਮੇਲ ਜੋ ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੋਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ, ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਰੱਖ।
- ੨੧ ਸਹਜ-ਸੁਭਾ, ਸੁਤੇ-ਸਿਧ; ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ।
- ੨੨ ਜਨਮ ਵਿੱਚ।
- ੨੩ ਓਹੀ ਓਹੀ, ਸੋ ਸੋ ਜੀਵ (ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ) ਫਸ ਗਿਆ।
- ੨੪ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
- ੨੫ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਓਸੇ ਹਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਹੇ ਹਰੀ-ਰਾਜਾ!
- ੨੭ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਕੇ।

* ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ? ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਪਾਉ, ਵੇਦ, ਤੀਰਥ, ਆਸ਼ਰਮ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਆਦਿ ਮਨ-ਹੱਠ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

^੧ਬਿਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ ॥ ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਲਾਗਉ ਚਰਨ ^੨ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਕਾ
 ਮਾਰਗੁ ਦੇਹੁ ਜੀ ਬਤਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ^੩ ਕਰਉ ਮਾਇਆ
 ਕਉ ^੪ਬਚਿਤਿ ਧਰਉ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ ^੫ਸਦ ਹੀ ਵਿਹਾਵੈ ॥ ਕੋਈ ਐਸੋ ਰੇ
 ਭੇਟੈ ^੬ਸੰਤੁ ਮੇਰੀ ^੭ਲਾਹੈ ਸਗਲ ਚਿੰਤ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ^੮ਰੰਗੁ ਲਾਵੈ ॥ ੨ ॥
^੯ਪੜੇ ਰੇ ਸਗਲ ਬੇਦ ਨਹ ਚੂਕੈ ਮਨ ਭੇਦ ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਨ ਧੀਰਹਿ ਮੇਰੇ ਘਰ
 ਕੇ ਪੰਚਾ ॥ ਕੋਈ ਐਸੋ ਰੇ ਭਗਤੁ ਜੁ ਮਾਇਆ ਤੇ ਰਹਤੁ^{੧੦} ਇਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ
 ਮੇਰੈ ^{੧੧}ਰਿਦੈ ਸਿੰਚਾ ॥ ੩ ॥ ਜੇਤੇ^{੧੨} ਰੇ ਤੀਰਥ ਨਾਏ ਅਹੰਬੁਧਿ^{੧੩} ਮੈਲੁ ਲਾਏ
^{੧੪}ਘਰ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨ ਮਾਨੈ ॥ ਕਦਿ ਪਾਵਉ ਸਾਧਸੰਗੁ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ ^{੧੫}ਗਿਆਨ ਅੰਜਨਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੈ ॥ ੪ ॥ ^{੧੬}ਸਗਲ
 ਅਸ੍ਰਮ ਕੀਨੇ ^{੧੭}ਮਨੁਆ ਨਹ ਪਤੀਨੇ ਬਿਬੇਕਹੀਨ ਦੇਹੀ ਧੋਏ ॥ ਕੋਈ ਪਾਈਐ
 ਰੇ ^{੧੮}ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ^{੧੯}ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ^{੨੦}ਦੁਰਮਤਿ
 ਮਲੁ ਖੋਏ ॥ ੫ ॥ ^{੨੧}ਕਰਮ ਧਰਮ ਜੁਗਤਾ ਨਿਮਖ ਨ ਹੇਤੁ ਕਰਤਾ ਗਰਬਿ
 ਗਰਬਿ ਪੜੈ ਕਹੀ ਨ ਲੇਖੈ ॥ ਜਿਸੁ ਭੇਟੀਐ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਕਰੈ ਸਦਾ ਕੀਰਤਿ
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕੋਉ ਨੇਤ੍ਰੁਹੁ ਪੇਖੈ ॥ ੬ ॥ ^{੨੨}ਮਨਹਠਿ ਜੋ ਕਮਾਵੈ ਤਿਲੁ ਨ ਲੇਖੈ
 ਪਾਵੈ ਬਗੁਲ ਜਿਉ ਧਿਆਨੁ ਲਾਵੈ ਮਾਇਆ ਰੇ ਧਾਰੀ ॥ ਕੋਈ ਐਸੋ ਰੇ ^{੨੩}ਸੁਖਹ
 ਦਾਈ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ਤਿਸੁ ਭੇਟੇ ਗਤਿ^{੨੪} ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥ ੭ ॥
^{੨੫}ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਕਾਟੈ ਰੇ ਬੰਧਨ ਮਾਇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ^{੨੬} ਮੇਰਾ ਮਨੁ
 ਰਾਤਾ^{੨੭} ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ ਭੇਟਿਓ ਨਿਰਭੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਸੁਖ ਨਾਨਕ ਲਾਧੇ^{੨੮}
 ਹਰਿ ^{੨੯}ਚਰਨ ਪਰਾਤਾ ॥ ੮ ॥ ਸਫਲ ਸਫਲ ^{੩੦}ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥ ਆਵਣ
 ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ^{੩੧}ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥ ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ
 ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥ ^{੩੨}ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਸਾਚਾ ਥਾਨੁ ਤੀਰਥੁ ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ
 ਦਸਾਹਰਾ ॥ ਹਉ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਸਦਾ ਜਾਚਉ^{੩੩} ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਧਰਣੀਧਰਾ^{੩੪} ॥
 ਸੰਸਾਰੁ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ^{੩੫} ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ ॥ ^{੩੬}ਗੁਰ ਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਸਦਾ ਚਾਨਣੁ ਨਿਤ ਸਾਚੁ ਤੀਰਥੁ ਮਜਨਾ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚਿ^{੩੭} ਨ ਲਾਗੈ ਮੈਲੁ
 ਕਿਆ ਮਲੁ^{੩੮} ਧੋਈਐ ॥ ^{੩੯}ਗੁਣਹਿ ਹਾਰੁ ਪਰੋਇ ਕਿਸ ਕਉ ਰੋਈਐ ॥

- ੧ ਟਿਕਾਉ (ਅਰਾਮ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।
- ੨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿਓ ਜੀ।
- ੩ ਯਤਨ।
- ੪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਸਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੫ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਮਰ ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
- ੬ ਮਿਲੇ।
- ੭ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।
- ੮ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਦੇਵੇ।
- ੯ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹੇ ਪਰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ (ਹਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰੀ) ਨਾ ਮਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਜਣੇ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ, ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ ਚੁਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
- ੧੦ ਨਿਰਲੇਪ।
- ੧੧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਜਰ ਦੇਵੇ (ਜਿਵੇਂ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਈਦਾ ਹੈ)।
- ੧੨ ਜਿੰਨੇ।
- ੧੩ ਹੰਕਾਰ ਦੀ।
- ੧੪ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾ ਹੋਇਆ।
- ੧੫ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੁਰਮੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਮਾ ਅੱਖ ਨੂੰ ਉੱਜਲ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੬ ਸਾਰੇ ਭਾਵ, ਚਵਾਂ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਧਰਮ। (ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: ਬ੍ਰਹਮ-ਚਰਯ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ, ਵਾਨਪ੍ਰਸਥ, ਸਨਿਆਸ। ਹਰ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੈ।)
- ੧੭ ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਧੋਈ ਜਾਵੇ (ਅਤੇ ਮਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੈਲਾ ਰਹੇ)।
- ੧੮ [ਸੰ. ਵਿਧਾਤਿ] ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ, ਏਥੇ ਭਾਵ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ।
- ੧੯ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਗਨ।
- ੨੦ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਵਾਲੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।
- ੨੧ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ, ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ (ਹਰੀ ਨਾਲ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਫੁੱਲ ਪਿਆ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਹੱਠ ਨਾਲ ਹੀ (ਪੂਜਾ ਆਦਿਕ)

- ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਕਮਾਈ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਉਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਭੀ ਬਗਲੇ ਵਾਂਗ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
- ੨੪ ਮੁਕਤੀ।
- ੨੫ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਫਾਹੇ ਕੱਟ ਦੇਵੇ।
- ੨੬ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੭ ਰੰਗਿਆ।
- ੨੮ ਪਾਏ।
- ੨੯ ਚਰਨੀਂ ਪਾਇਆ।
- ੩੦ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਰੂਪੀ ਯਾਤਰਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ; ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਗਏ; ਸਾਧੂ ਸਤਗੁਰ ਮਿਲ ਗਿਆ।
- ੩੧ ਅਸਲ ਤੀਰਥ, ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਗੁਰੂ ਦਾ (ਦਿੱਤਾ) ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਅਸਲ ਤੀਰਥ-ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਇਹੋ ਦਸ ਪੁਰਬੀਆਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹੋ ਦਸ ਪਾਪ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਸਦੀਵੀ ਪੁਰਬ ਹੈ, ਭਾਵ 'ਦਸਹਿਰਾ' ਤਾਂ ਇਕੋ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਹੀ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਸ ਪੁਰਬ, ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਨ : ਅੱਠੇ, ਚੌਦੇ, ਮਸਿਆ, ਸੰਗਰਾਂਦ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ, ਉਤਰਾਇਣ, ਦੱਖਣਾਇਣ, ਵਯਤਿਪਾਤ, ਚੰਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ। ਦਸਾਹਰਾ=ਦਸਹਰਾ, ਜੇਠ ਸ਼ੁਦੀ ਦਸਮੀ, ਜਦੋਂ ਦੱਸ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਰਨ (ਨਾਸ ਕਰਨ) ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
- ੩੩ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੪ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ!
- ੩੫ ਦਵਾ।
- ੩੬ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ ਸਦੀਵੀਂ ਚਾਨਣ ਹੈ, ਨਿੰਤ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚਾ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ।
- ੩੭ ਸੱਚ ਨੂੰ।
- ੩੮ ਮੈਲ।
- ੩੯ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹਾਰ ਪਰੋ ਕੇ ਗਲੇ ਪਾ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਰੋਣਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਫਿਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। (ਅਫਸੋਸ ਤਾਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਔਗੁਣ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਗੁਣ ਨਾ ਹੋਣ।)

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਛੰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ।

^੧ਵੀਚਾਰਿ ਮਾਰੈ ਤਰੈ ਤਾਰੈ ਉਲਟਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਏ ॥ ਆਪਿ ਪਾਰਸੁ ਪਰਮ
 ਧਿਆਨੀ ਸਾਚੁ ਸਾਚੇ ਭਾਵਏ ॥ ^੨ਆਨੰਦੁ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਖੁ ਸਾਚਾ ਦੂਖ ਕਿਲਵਿਖ
 ਪਰਹਰੇ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਿ ਦਿਖਾਇਆ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ ਸਚ ਮਨੇ ॥
 ੨ ॥ ^੩ਸੰਗਤਿ ਮੀਤ ਮਿਲਾਪੁ ਪੂਰਾ ਨਾਵਣੋ ॥ ਗਾਵੈ ਗਾਵਣਹਾਰੁ ^੪ਸਬਦਿ
 ਸੁਹਾਵਣੋ ॥ ^੫ਸਾਲਾਹਿ ਸਾਚੇ ਮੰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਇਆ ਮਤੇ ॥
 *ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਭਾਵੈ ਸਹਜਿ ਨਾਵੈ ਬੇਣੀ ਤ ਸੰਗਮੁ ਸਤ ਸਤੇ ॥ ਆਰਾਧਿ
 ਏਕੰਕਾਰੁ ਸਾਚਾ ^੬ਨਿਤ ਦੇਇ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ॥ ^੭ਗਤਿ ਸੰਗਿ ਮੀਤਾ ਸੰਤਸੰਗਤਿ
 ਕਰਿ ਨਦਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹਣੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ਕੇਵਡੁ
 ਆਖੀਐ ॥ ਹਉ ਮੂਰਖੁ ਨੀਚੁ ਅਜਾਣੁ ਸਮਝਾ ਸਾਖੀਐ ^੮ ॥ ਸਚੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ
^੯ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਾਖੀ ਤਿਤੁ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਮੇਰਾ ॥ ^{੧੦}ਕੂਚੁ ਕਰਹਿ ਆਵਹਿ ਬਿਖੁ
 ਲਾਏ ^{੧੧}ਸਬਦਿ ਸਚੈ ਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ॥ ^{੧੨}ਆਖਣਿ ਤੋਟਿ ਨ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰੀ
^{੧੩}ਭਰਿਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ^{੧੪}ਮਨੁ ਮਾਂਜੈ ਸਚੁ
 ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜੀਵਾ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ^{੧੫}ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ
 ਹੈ ਜੀਉ ॥ ਸਾਚੋ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹੈ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ
 ਅਪਾਰਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ^{੧੬} ਜਿਨਿ ਸਿਰਜੀ ^{੧੭} ਤਿਨਿ ਗੋਈ ^{੧੮} ॥ ਪਰਵਾਣਾ ^{੧੯}
 ਆਇਆ ^{੨੦}ਹੁਕਮਿ ਪਠਾਇਆ ਫੇਰਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ^{੨੧}ਆਪੇ ਕਰਿ ਵੇਖੈ
 ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖੈ ਆਪੇ ਸੁਰਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ^{੨੨}ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ
 ਜੀਵਾ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਸਰਿ ^{੨੩} ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ^{੨੪}ਆਇਆ ਜਾਇਸੀ
 ਜੀਉ ॥ ਹੁਕਮੀ ^{੨੫}ਹੋਇ ਨਿਬੇੜੁ ^{੨੬}ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਸੀ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰੁ ਭਰਮੁ
 ਚੁਕਾਏ ਅਕਥੁ ਕਹਾਏ ਸਚ ਮਹਿ ਸਾਚੁ ਸਮਾਣਾ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ^{੨੭} ਆਪਿ
 ਸਮਾਏ ^{੨੮} ਹੁਕਮੀ ^{੨੯} ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਾ ॥ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈ ਤੂ
^{੩੦}ਮਨਿ ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਨਾਮਿ ਤੇਰੈ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ^{੩੧}ਅਲਖ ਸਿਰੰਦਿਆ ਜੀਉ ॥
^{੩੨}ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਵਾਦ ਵਧੰਦਿਆ ਜੀਉ ॥ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ
^{੩੩}ਹੁਕਮਿ ਸਬਾਏ ਜਨਮਿ ਮੁਆ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਕੋ ਬੇਲੀ ^{੩੪}ਬਿਖੁ
 ਲਾਦੀ ਸਿਰਿ ਭਾਰਾ ॥ ਹੁਕਮੀ ਆਇਆ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੂਝੈ ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਏ ^{੩੫} ਸਾਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ਭਗਤ ਸੋਹਹਿ
 ਦਰਵਾਰਿ ^{੩੬} ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਇਆ ਜੀਉ ॥ ਬੋਲਹਿ ^{੩੭}ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣਿ ^{੩੮}ਰਸਨ
 ਰਸਾਇਆ ਜੀਉ ॥ ਰਸਨ ਰਸਾਏ ^{੩੯}ਨਾਮਿ ਤਿਸਾਏ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵਿਕਾਣੇ ^{੪੦} ॥

- ੧ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਆਪ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਆਪ ਉਹ ਪਾਰਸ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਧਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਹੁ ਜਿਹਾ ਸੱਚਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਸ=ਉਹ ਚੀਜ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਫੂਹਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਧਾਤਾਂ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਨੇਕ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।
- ੨ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਹਰੀ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮਿਲਣਾ, ਏਹੀ ਸੱਚਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।
- ੪ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਇਹੋ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਤੇ ਦਇਆ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ।
- ੬ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੜ੍ਹੇ ਸੂਰਜ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਸਵਾਇਆ, ਵੱਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਮੁਕਤੀ ਹਰੀ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੇਲ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੮ (ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ) ਕਥਾ।
- ੯ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ।
- ੧੦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗ ਉੱਤਮ ਕਹੀ ਹੈ; ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੧ ਮਨੁੱਖ ਜ਼ਹਿਰ ਭਾਵ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਲਦੇ ਹੋਏ ਆਉਂਦੇ (ਜੰਮਦੇ) ਹਨ ਅਤੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ (ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੩ ਹਰੀ ਦੀ (ਵਡਿਆਈ ਦੀ) ਕਥਾ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ।
- ੧੪ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।
- ੧੫ ਸੱਚਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰੇ।
- ੧੬ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਸਰੇ।
- ੧੭ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਰੀ।
- ੧੮ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।
- ੧੯ ਸਮੇਟ ਦਿੱਤੀ, ਨਾਸ ਕੀਤੀ।
- ੨੦ ਹਾਕਮ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ; ਮੌਤ ਦਾ ਸੱਦਾ।
- ੨੧ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਭੋਜਿਆ; ਉਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ੨੨ ਉਹ ਆਪੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਉੱਚੀ ਬਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਜਿਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।
- ੨੪ ਬਰਾਬਰ।
- ੨੫ (ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ) ਉਹ ਤਾਂ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈਂ)।
- ੨੬ ਫੈਸਲਾ ਹੋਏਗਾ, ਮੁਕਤੀ ਹੋਏਗੀ।
- ੨੭ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।
- ੨੮ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ (ਹੁਕਮ)।
- ੩੧ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਥੀ ਹੈਂ।
- ੩੨ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।
- ੩੩ ਮਾਲਕ ਇਕੋ ਹਰੀ ਹੈ। ਦੋ ਰਾਹ ਹਨ (ਇਕ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਮਾਇਆ ਦਾ), ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਗੜੇ (ਦੁੱਖ) ਵਧਦੇ ਹਨ।
- ੩੪ ਸਾਰੇ (ਮਨੁੱਖ) ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹਨ।
- ੩੫ ਦੋਸਤ, ਮਿੱਤਰ।
- ੩੬ ਸੁਝਦਾ ਹੈ।
- ੩੭ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ।
- ੩੮ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੩੯ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ।
- ੪੦ (ਬਾਣੀ ਨਾਲ) ਜੀਭ ਨੂੰ ਰਸ ਵਾਲੀ (ਮਿੱਠੀ) ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੪੧ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹਨ।
- ੪੨ ਵਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦਾਸ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

* ਪਤੀ (ਹਰੀ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਡੋਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਉੱਤਮ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਦਾ ਸੰਗਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਤਿੰਨਾਂ ਨਦੀਆਂ ਗੰਗਾ, ਜਮਨਾ, ਸਰਸੁਤੀ ਦਾ ਇਕੱਠ 'ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਸੰਗਮ' ਜਾਂ ਪ੍ਰਯਾਗ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਲਾਹਬਾਦ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ।)

^੧ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿਐ ਪਾਰਸੁ ਹੋਏ ਜਾ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ^੨ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਇਆ
ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ^੩ਵਿਰਲਾ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਸੋਹਨਿ ਦਰਿ
ਸਾਚੈ ਸਾਚੇ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀ^੪ ॥ ੪ ॥ ^੫ਭੂਖ ਪਿਆਸੋ ਆਥਿ* ਕਿਉ ਦਰਿ ਜਾਇਸਾ
ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਛਉ ਜਾਇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਸਾ ਜੀਉ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ
^੬ਸਾਚੁ ਚਵਾਈ ਗੁਰਮੁਖਿ^੭ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣਾ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥੁ ਦਇਆਲੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^੮
ਅਨਦਿਨੁ^੯ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣਾ^{੧੦} ॥ ^{੧੧}ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਈ ਆਪਿ ਮੁਆ
ਮਨੁ ਮਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਹਾਰਸੁ ਮੀਠਾ ^{੧੨}ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਾਮਿ ਨਿਵਾਰੀ ॥
੫ ॥ ੨ ॥ ਧਨਾਸਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ^{੧੩}ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਮੂਠੜੀਏ ਖਬਰਿ ਨ
ਪਾਈਆ ਜੀਉ ॥ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਅੜਾ ਲੇਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ਜੀਉ ॥ ਲੇਖੁ
ਨ ਮਿਟਈ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਹੋਸੀ ॥ ^{੧੪}ਗੁਣੀ ਅਚਾਰਿ
ਨਹੀ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਅਵਗੁਣ ਬਹਿ ਬਹਿ ਹੋਸੀ ॥ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਆਕ ਕੀ
ਛਾਇਆ ਬਿਰਧਿ ਭਏ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੫}ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਦੋਹਾਗਣਿ
ਛੂਟੀ ਝੂਠਿ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ੧ ॥ ^{੧੬}ਬੂਡੀ ਘਰੁ ਘਾਲਿਓ ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਇ ਚਲੋ ॥
ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ^{੧੭}ਪਾਵਹਿ ਸੁਖਿ ਮਹਲੋ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਤਾ ਸੁਖੁ
ਪਾਏ ^{੧੮}ਪੇਈਅੜੈ ਦਿਨ ਚਾਰੇ ॥ ^{੧੯}ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਬਹੈ ਸਚੁ ਪਾਏ ਅਨਦਿਨੁ
ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥ ਵਿਣੁ ਭਗਤੀ ^{੨੦}ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਨ ਹੋਵੀ ਸੁਣਿਅਹੁ ਲੋਕ
ਸਬਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਸਰਸੀ ਤਾ ਪਿਰੁ ਪਾਏ ਰਾਤੀ ਸਾਚੈ ਨਾਏ ॥ ੨ ॥ ^{੨੨}ਪਿਰੁ
ਧਨ ਭਾਵੈ ਤਾ ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਨਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਰੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਤੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
ਵੀਚਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੀ ^{੨੩}ਨਾਹ ਪਿਆਰੀ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ
ਭਗਤਿ ਕਰੇਈ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਜਲਾਏ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ^{੨੪}ਰਸ ਮਹਿ ਰੰਗੁ ਕਰੇਈ ॥
ਪ੍ਰਭ ਸਾਚੇ ਸੇਤੀ^{੨੫} ਰੰਗਿ ਰੰਗੋਤੀ^{੨੬} ਲਾਲ^{੨੭} ਭਈ ਮਨੁ ਮਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਾਚਿ^{੨੮} ਵਸੀ ਸੋਹਾਗਣਿ ਪਿਰ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਪਿਰ ਘਰਿ
ਸੋਹੈ ਨਾਰਿ ਜੇ ਪਿਰ ਭਾਵਏ ਜੀਉ ॥ ਝੂਠੇ ਵੈਣ ਚਵੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਏ ਜੀਉ ॥
^{੩੦}ਝੂਠੁ ਅਲਾਵੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ^{੩੧}ਨਾ ਪਿਰੁ ਦੇਖੈ ਨੈਣੀ ॥ ^{੩੨}ਅਵਗੁਣਿਆਰੀ
ਕੰਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ਛੂਟੀ ਵਿਧਣ ਰੈਣੀ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਨ ਮਾਨੈ ^{੩੩}ਫਾਹੀ ਫਾਥੀ
ਸਾਧਨ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ^{੩੪}ਆਪੇ ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ
ਸਮਾਏ ॥ ੪ ॥ ^{੩੫}ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਰਿ ਜਿਨਿ ਪਿਰੁ ਜਾਣਿਆ ਜੀਉ ॥ ਨਾਮ
ਬਿਨਾ ^{੩੬}ਕੂੜਿਆਰਿ ਕੂੜੁ ਕਮਾਣਿਆ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਵੀ^{੩੭} ਸਾਚੇ
ਭਾਵੀ ^{੩੮}ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਰਾਤੀ ॥ ^{੩੯}ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ ਜੋਬਨਿ ਬਾਲਾ ਤਿਸੁ

- ੧ ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਪਾਰਸ ਹੋ ਗਏ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਹੇ ਹਰੀ! ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ। ਪਾਰਸ=ਇਕ ਖ਼ਿਆਲੀ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ। ਏਥੇ 'ਪਾਰਸ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਹੈ।
- ੨ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ, ਅਮਰ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ।
- ੩ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰ, ਚਾਹਵਾਨ।
- ੫ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਪਿਆਸਾ (ਲੋਭੀ) ਹਾਂ; ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾਵਾਂਗਾ?
- ੬ ਸੱਚਾ (ਨਾਮ) ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਾਂ।
- ੭ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ।
- ੮ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
- ੯ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੧੦ ਬੋਲਾਂ, ਸਿਮਰਾਂ।
- ੧੧ (ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ) ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਕਾਰ ਹਰੀ ਨੇ ਦਰਗਾਹੋਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮਿਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ।
- ੧੨ ਨਾਮ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
- ੧੩ ਪਤੀ, ਹਰੀ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ) ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਏ! ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਤੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਐਸਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣੇਂ।
- ੧੪ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ; ਮੁੜ-ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਵੇਂਗੀ। ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਅੱਕ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗ (ਨਿਸਫਲ) ਹਨ। ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਮਰ ਦੇ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।
- ੧੫ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੰਡੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਪਤੀ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਬੂਠ ਕਰ ਕੇ ਵਿਛੜ ਗਈ।
- ੧੬ ਹੇ ਭੁੱਖੀ ਹੋਈਏ! ਤੂੰ ਘਰ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ।
- ੧੭ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਘਰ (ਵਾਸਾ) ਪਾ ਲਵੇਂਗੀ।
- ੧੮ ਪੇਕੇ ਘਰ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਬੋਝਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸੇਂਗੀ।
- ੨੦ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਸਾਰੇ ਲੋਕੋ ਸੁਣ

ਲੋ।

- ੨੧ ਸਰਸੀ=ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ (ਹੋ ਕੇ)। ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਚ ਜਾਏ।
- ੨੨ ਜੇ ਇਸਤਰੀ (ਮਨੁੱਖ) ਪਤੀ (ਹਰੀ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਪਤੀ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਉਂ ਕੇ, ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੪ ਸੁਆਦ, ਚਾਉ ਨਾਲ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੫ ਨਾਲ।
- ੨੬ ਰੰਗੀ ਹੋਈ।
- ੨੭ ਰੰਗੀਲੀ, ਸੋਹਣੀ।
- ੨੮ ਸੱਚ ਵਿੱਚ।
- ੨੯ ਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਤਾਂ ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ। (ਦਿਲੀ-ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਜੇ ਬੂਠੇ-ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਓਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।
- ੩੦ ਬੂਠ ਬੋਲੇ।
- ੩੧ ਨਾ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇਂਗੀ।
- ੩੨ ਨੁਕਸਾਂ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਦੀ ਰਾਤ ਨਿਖਸਮੀ ਹੋ ਗਈ। ਵਿਧਣ-ਧਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਖਸਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਖਸਮੀ, ਵਿਧਵਾ।
- ੩੩ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ।
- ੩੪ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੩੫ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਓਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।
- ੩੬ ਬੂਠੀ ਬੂਠ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਬੂਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੩੭ ਸੋਹਣੀ ਹੈ।
- ੩੮ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਹੋ ਗਈ।
- ੩੯ ਹਰੀ-ਪਤੀ ਚੋਜੀ (ਅਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ; ਉਠਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ।

* ਮਾਇਆ। ਜਿਵੇਂ 'ਆਥਿ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਗਧੁ ਸਿਆਨਾ' (ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧)। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਮੂਨ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾਮ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਖਿੱਚਾਂ ਦਾ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ (ਹੁਕਮ ਦੇ ਚਲਾਏ) ਰਾਹ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਗਤ ਲੋਕ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਕੜਦੇ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲਗਦੇ ਤੇ ਬਿਖ ਦੇ ਭਾਰ ਢਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਵੇ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ॥ ^੧ਹੁਰ ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸੀ ਸਹੁ ਰਾਵਾਸੀ ਫਲੁ ਪਾਇਆ
ਗੁਣਕਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਪਿਰ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਨਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੨ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ
 ਸੁਭਾਇ^੩ ਸਹਜਿ^੩ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ਜੀਉ ॥ ਗੁਣ ਗਾਇ ਵਿਗਸੈ^੪ ਸਦਾ ਅਨਦਿਨੁ^੫
 ਜਾ ਆਪਿ ਸਾਚੇ^੬ ਭਾਵਏ ॥ ਅਹੰਕਾਰੁ ਹਉਮੈ ਤਜੈ ਮਾਇਆ ਸਹਜਿ ਨਾਮਿ
 ਸਮਾਵਏ ॥ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੋਈ ਆਪਿ ਦੇਇ ਤ ਪਾਈਐ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਅੰਦਰਿ ਸਾਚਾ ਨੇਹੁ^੭ ਪੂਰੇ
 ਸਤਿਗੁਰੈ^੮ ਜੀਉ ॥ ਹਉ ^੯ਤਿਸੁ ਸੇਵੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਮੈ ਕਦੇ ਨ ਵੀਸਰੈ
 ਜੀਉ ॥ ਕਦੇ ਨ ਵਿਸਾਰੀ ^{੧੦}ਅਨਦਿਨੁ ਸਮਾਰੀ ਜਾ ਨਾਮੁ ਲਈ ਤਾ ਜੀਵਾ ॥
 ਸ੍ਰਵਣੀ^{੧੧} ਸੁਣੀ ਤ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ^{੧੨} ਗੁਰਮੁਖਿ^{੧੩} ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਾ ॥
 ਨਦਰਿ^{੧੪} ਕਰੇ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਅਨਦਿਨੁ ^{੧੫}ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਬਿਚਰੈ ॥
 ਅੰਦਰਿ^{੧੬} ਸਾਚਾ ਨੇਹੁ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੈ ॥ ੨ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਵਡਭਾਗਿ^{੧੭}
 ਤਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਵਏ ਜੀਉ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਰਹੈ ਲਿਵ^{੧੮} ਲਾਇ ਤ ^{੧੯}ਸਹਜਿ
 ਸਮਾਵਏ ਜੀਉ ॥ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ ਤਾ ਹਰਿ ਮਨਿ^{੨੦} ਭਾਵੈ ^{੨੧}ਸਦਾ ਅਤੀਤੁ
 ਬੈਰਾਗੀ ॥ ^{੨੨}ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੋਭਾ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
^{੨੩}ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਹਾ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੇ ਸੁ ਭਾਵਏ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ
 ਮਿਲੈ ਵਡਭਾਗਿ ਤਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਵਏ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ^{੨੪}ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ
 ਹੋਇ ਮਨਮੁਖ ਜਮਿ ਜੋਹਿਆ ਜੀਉ ॥ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ^{੨੫}ਮਾਇਆ
 ਦੁਖਿ ਮੋਹਿਆ ਜੀਉ ॥ ਮਾਇਆ ਦੁਖਿ ਮੋਹਿਆ ^{੨੬}ਹਉਮੈ ਰੋਹਿਆ ਮੇਰੀ
 ਮੇਰੀ ਕਰਤ ਵਿਹਾਵਏ^{੨੭} ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਇ ^{੨੮}ਤਿਸੁ ਚੇਤੇ ਨਾਹੀ ਅੰਤਿ ਗਇਆ
 ਪਛੁਤਾਵਏ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ਸਾਥਿ ਨ ਚਾਲੈ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ^{੨੯} ^{੩੦}ਮਾਇਆ
 ਧੋਹਿਆ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਹੋਇ ਮਨਮੁਖਿ ਜਮਿ ਜੋਹਿਆ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ^{੩੧}ਮਹਲੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਜੀਉ ॥ ਸਦਾ ਰਹੈ
^{੩੨}ਕਰ ਜੋੜਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ਜੀਉ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਤਾ ਹੁਕਮਿ^{੩੩}
 ਸਮਾਵੈ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਤ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
 ਸਹਜੇ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਨਾਮੋ ਨਾਮੁ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ
 ਮਨਿ ਭਾਵਏ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ਮਹਲੁ ਹਰਿ ਪਾਵਏ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਖਿੜ ਗਈ, ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੋਗਿਆ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਫਲ ਪਾ ਲਿਆ।
- ੨ ਉੱਤਮ ਭਾਵ ਨਾਲ।
- ੩ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
- ੪ ਖਿੜ ਜਾਏ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ।
- ੫ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ।
- ੬ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨੂੰ।
- ੭ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ।
- ੯ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ।
- ੧੦ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਨਿੱਤ ਸੰਭਾਲਾਂ, ਯਾਦ ਕਰਾਂ।
- ੧੧ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੨ ਰੱਜ ਜਾਏ।
- ੧੩ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੧੪ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ।
- ੧੫ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਮੱਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ।
- ੧੬ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੮ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ।
- ੧੯ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇਗਾ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦,
- ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।
- ੨੦ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੨੧ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਿਆਗੀ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰਾਮ, ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਨੇਕਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗ਼ਮੀ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜਮ (ਮੌਤ) ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
- ੨੫ ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।
- ੨੭ (ਉਮਰ) ਲੰਘਦੀ ਹੈ।
- ੨੮ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ੨੯ ਇਸਤਰੀ।
- ੩੦ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਧਰੋਹ, ਛਲ, ਫ਼ਰੇਬ।
- ੩੧ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਹਰੀ ਦਾ ਘਰ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ, ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ।
- ੩੩ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ, ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ।

* ਹਰੀ ਦਾ ਰਸ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਗਾਵੀਐ ਜੀਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਾਵੀਐ ਜੀਉ ॥ ਭਜੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ੩੩ ਇਕੁ ਅਰਾਧੂ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਨਾਸਏ ॥ ੪ ॥ ਧੁਰਿ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ੬ ਸਾਚੁ ਸਿਖਿਆ ਕਟੀ
੭ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਏ ॥ ੫ ॥ ਭੈ ਭਰਮ ਨਾਠੇ ਛੁਟੀ ਗਾਠੇ ਜਮ ਪੰਥਿ ਮੂਲਿ ਨ ਆਵੀਐ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ੬ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੀਐ ॥ ੧ ॥
੧੦ ਨਿਧਰਿਆ ਧਰ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੋ ਜੀਉ ॥ ਤੂ ਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰੁ ੧੧ ੧੨ ਸਰਬ
ਦੁਖ ਭੰਜਨੋ ਜੀਉ ॥ ੧੩ ॥ ਦੁਖ ਹਰਤ ਕਰਤਾ ਸੁਖਹ ਸੁਆਮੀ ਸਰਣਿ ਸਾਧੂ ਆਇਆ ॥
ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ ਮਹਾ ਬਿਖੜਾ ਪਲ ਏਕ ਮਾਹਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ੧੪ ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ
ਸਰਬ ਥਾਈ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਨੇਤ੍ਰੀ ਅੰਜਨੋ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਿਮਰੀ
ਸਰਬ ਦੁਖ ਭੈ ਭੰਜਨੋ ॥ ੨ ॥ ਆਪਿ ੧੫ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਆ
ਜੀਉ ॥ ਮੋਹਿ ੧੬ ਨਿਰਗੁਣੁ ਨੀਚੁ ਅਨਾਥੁ ੧੭ ੧੮ ਪ੍ਰਭ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ ਜੀਉ ॥
ਦਇਆਲ ਸਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ੧੯ ਨੀਚ ਥਾਪਣਹਾਰਿਆ ॥ ੨੦ ॥ ਜੀਅ ਜੰਤ
ਸਭਿ ਵਸਿ ਤੇਰੈ ੨੧ ਸਗਲ ਤੇਰੀ ਸਾਰਿਆ ॥ ੨੨ ॥ ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਭੁਗਤਾ
ਆਪਿ ਸਗਲ ਬੀਚਾਰੀਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਇ ਜੀਵਾ ੨੩ ਹਰਿ ਜਪੁ
ਜਪਉ ਬਨਵਾਰੀਆ ॥ ੩ ॥ ਤੇਰਾ ਦਰਸੁ ੨੪ ਅਪਾਰੁ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਈ ੨੫ ਜੀਉ ॥
ਨਿਤਿ ਜਪਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ੨੬ ਪੁਰਖ ਅਤੋਲਈ ਜੀਉ ॥ ੨੭ ॥ ਸੰਤ ਰਸਨ ਵੂਠਾ
ਆਪਿ ਤੂਠਾ ਹਰਿ ਰਸਹਿ ਸੇਈ ਮਾਤਿਆ ॥ ਗੁਰ ਚਰਨ ਲਾਗੇ ੨੮ ਮਹਾ ਭਾਗੇ
੨੯ ਸਦਾ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿਆ ॥ ਸਦ ਸਦਾ ਸਿੰਮ੍ਰਤਬੁ ੩੦ ਸੁਆਮੀ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ
ਗੁਣ ਬੋਲਈ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਧੁਰਿ ਸਾਧੂ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅਮੋਲਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੩੧ ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਮਹੇਸ ਸਮਾਨਾਂ ॥ ਸੇਖਨਾਗਿ ਤੇਰੇ ਮਰਮੁ ੩੨ ਨ ਜਾਨਾਂ ॥
੧ ॥ ੩੩ ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਬਸਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੪ ॥ ਹਨੂਮਾਨ ਸਰਿ
ਗਰੁੜ ਸਮਾਨਾਂ ॥ ਸੁਰਪਤਿ ਨਰਪਤਿ ਨਹੀ ਗੁਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ੨ ॥ ੩੫ ਚਾਰਿ ਬੇਦ
ਅਰੁ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾਂ ॥ ਕਮਲਾਪਤਿ ਕਵਲਾ ਨਹੀ ਜਾਨਾਂ ॥ ੩ ॥ ਕਹਿ
ਕਬੀਰ ੩੬ ਸੋ ਭਰਮੈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਗ ਲਗਿ ਰਾਮ ਰਹੈ ਸਰਨਾਂਹੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥
੩੭ ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ ਆਵ ਘਟੈ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥ ਕਾਲੁ

- ੧ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਰਮੀਏ, ਬੋਲੀਏ, ਗਾਵੀਏ।
 ੩ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੂਜੋ। ਅਰਾਧਨਾ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ, ਪੂਜਣਾ।
 ੪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੫ ਆਦ ਤੋਂ, ਦਰਗਾਹੋਂ ਭਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
 ੬ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲਿਆ।
 ੭ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਫਾਹੀ।
 ੮ ਡਰ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੋੜ ਗਏ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੰਢ (ਫਾਹੀ) ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਜਮ ਦੇ ਰਸਤੇ, ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
 ੯ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੧੦ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਇਕੋ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਨਿਰਲੇਪ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
 ੧੧ ਲਗਾਤਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ; (ਜਿਵੇਂ ਕਉਲਾਰ ਖੇਤਾਰ, ਫੁਹਾਰ)।
 ੧੨ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
 ੧੩ ਹੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਹਰੀ)! ਜੋ ਮਨੁੱਖ (ਤੇਰੇ ਪਠਾਏ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਜੋ ਅੱਤ ਕਠਿਨ ਹੈ ਇਕ ਪਲ ਵਿੱਚ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੧੪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੁਰਮਾ ਜਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਤਾਂ ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।
 ੧੫ ਪੱਲੇ ਲਾ ਲਏ, ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਲਏ।
 ੧੬ ਮੈਂ।
 ੧੭ ਨਿਮਾਣਾ, ਨਿਖਸਮਾ।
 ੧੮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹਨ।
 ੧੯ ਨੀਵਿਆਂ ਨੂੰ (ਉੱਚੇ ਥਾਂ) ਟਿਕਾਣ ਵਾਲਿਆ।
 ੨੦ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ।
 ੨੧ ਸਾਰੇ ਤੇਰੀ ਸੰਭਾਲ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹਨ, ਭਾਵ ਰਈਅਤ ਹਨ।
 ੨੨ ਹਰੀ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਪ ਸਭ ਰਸ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਬਨਵਾਰੀ, ਹਰੀ, ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ। ਬਨਵਾਰੀ=ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
 ੨੪ ਦਰਸ਼ਨ।
 ੨੫ ਅਮੋਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ।
 ੨੬ ਨਾ ਤੋਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ (ਹਰੀ) ਨੂੰ।
 ੨੭ ਆਪ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਾਂ ਦੀ ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਆ ਵਸਿਆ, ਓਹੀ ਸੰਤ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸ

ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ।

- ੨੮ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
 ੨੯ ਸਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਾਗਦੇ, ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਗਾਫਲ ਨਾ ਹੋਏ।
 ੩੦ [ਸੰ. ਸਮੁਤਵਜ] ਸਿਮਰਨ ਯੋਗ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਿਮਰਨ ਯੋਗ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਸ੍ਰਾਸ-ਸ੍ਰਾਸ ਨਾਲ ਗਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ (ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਅਮੋਲਕ ਹਨ।
 ੩੧ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਵਰਗਿਆਂ (ਤਪੱਸਵੀਆਂ) ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ ਤੇਰਾ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਿਆ। ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ=ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੦੦੦ ਫਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਉੱਤੇ ਛਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਭ ਤੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਵਖੋ ਵਖਰਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 ੩੨ ਮਰਮ=(vital part of the body) ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁੱਝਾ ਅੰਗ ਜਿਥੇ ਸੱਟ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ : ਯਥਾ-‘ਲਾਗੀ ਚੋਟ ਮਰਮ ਕੀ’ (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੧੩੭੪)। ਇਸ ਤੋਂ ਅਰਥ ‘ਭੇਦ’ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 ੩੩ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉ।
 ੩੪ ਹਨੂਮਾਨ ਜੇਹੇ ਅਤੇ ਗਰੁੜ ਵਰਗੇ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਇੰਦ੍ਰ ਜੈਸੇ) ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣੇ। ਜਿਵੇਂ ਹਨੂਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ‘ਗਰੁੜ’ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਜਾਂ ਵਾਹਨ ਸੀ। ਇਹ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਖਵਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੫ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ, ਭਾਵ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਵਕਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ (ਮਨੂੰ ਆਦਿਕ), ਪੁਰਾਣਾਂ (ਰਿਸ਼ੀਆਂ) ਨੇ, ਲਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਖੁਦ ਲਛਮੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ।
 ੩੬ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ ਜੋ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਏਥੇ ‘ਰਾਮ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੈ, ਰਾਮਚੰਦਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਤਲੀ ਤੁਕ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਾਮ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਦੇਖੋ ਕਬੀਰ ਦੇ ਸਲੋਕ ੧੯੦-੧੯੧)
 ੩੭ ਦਿਨ-ਦਿਨ, ਪਹਿਰ-ਪਹਿਰ ਤੇ ਘੜੀ-ਘੜੀ ਉਮਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਗਾਉਣਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ †। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ।

ਅਹੇਰੀ^੧ ਫਿਰੈ ^੨ਬਧਿਕ ਜਿਉ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ^੩ ਕੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ^੪ਸੋ ਦਿਨੁ
 ਆਵਨ ਲਾਗਾ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ^੫ ਬਨਿਤਾ^੬ ਕਹਹੁ ^੭ਕੋਊ ਹੈ ਕਾ ਕਾ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਜਬ ਲਗੁ ਜੋਤਿ ਕਾਇਆ ਮਹਿ ਬਰਤੈ ਆਪਾ ਪਸੂ ਨ ਬੂਝੈ ॥
 ਲਾਲਚ ਕਰੈ ^੯ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨ ^{੧੦}ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੈ ॥ ੨ ॥ ਕਹਤ
 ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਛੋਡਹੁ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮਾ ॥ ਕੇਵਲ^{੧੧} ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ
 ਪਰਹੁ ਏਕ ਕੀ ਸਰਨਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ^{੧੨}ਜੋ ਜਨੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਛੂ ਜਾਨੈ ਤਾ
 ਕਉ ਅਚਰਜੁ ਕਾਹੋ ॥ ਜਿਉ ਜਲੁ ਜਲ ਮਹਿ ਪੈਸਿ ਨ ਨਿਕਸੈ ਤਿਉ ਢੁਰਿ
 ਮਿਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗਾ ਮੈ ਤਉ ^{੧੩}ਮਤਿ ਕਾ ਭੋਰਾ ॥ ਜਉ ਤਨੁ
 ਕਾਸੀ ਤਜਹਿ ਕਬੀਰਾ ਰਮਈਐ ਕਹਾ ਨਿਹੋਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ
 ਸੁਨਹੁ ^{੧੪}ਰੇ ਲੋਈ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਕੋਈ ॥ ^{੧੫}ਕਿਆ ਕਾਸੀ ਕਿਆ ਉਖਰੁ
 ਮਗਹਰੁ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਜਉ ਹੋਈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ^{੧੬}ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਸਿਵ ਲੋਕਹਿ ਜੈਬੋ ॥
 ਓਛੇ ਤਪ ਕਰਿ ਬਾਹੁਰਿ ਐਬੋ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ ਕਿਛੁ ^{੧੭}ਬਿਰੁ ਨਾਹੀ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਖੁ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੋਭਾ ਰਾਜ ਬਿਭੈ^{੧੮} ਬਡਿਆਈ ॥
 ਅੰਤਿ ਨ ਕਾਹੁ ਸੰਗ ਸਹਾਈ ॥ ੨ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ^{੧੯} ਲਛਮੀ^{੨੦} ਮਾਇਆ ॥ ਇਨ
 ਤੇ ਕਹੁ ਕਵਨੈ^{੨੦} ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਅਵਰ ਨਹੀ ਕਾਮਾ ॥
^{੨੧}ਹਮਰੈ ਮਨ ਧਨ ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਰਾਮ ਸਿਮਰਿ ਰਾਮ ਸਿਮਰਿ
 ਰਾਮ ਸਿਮਰਿ ਭਾਈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨੁ ^{੨੨}ਬੁਡਤੇ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਬਨਿਤਾ^{੨੩} ਸੁਤ ਦੇਹ ਗ੍ਰੇਹ^{੨੩} ਸੰਪਤਿ^{੨੪} ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਇਨ੍ ਮੈ ਕਛੁ
 ਨਾਹਿ ਤੇਰੋ ^{੨੫}ਕਾਲ ਅਵਧ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਅਜਾਮਲ ਗਜ ਗਨਿਕਾ ਪਤਿਤ
 ਕਰਮ ਕੀਨੇ ॥ ਤੇਉ ਉਤਰਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੀਨੇ ॥ ੨ ॥ ^{੨੭}ਸੂਕਰ
 ਕੂਕਰ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮੇ ਤਉ ਲਾਜ ਨ ਆਈ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਛਾਡਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ^{੨੮}ਕਾਹੇ
 ਬਿਖੁ ਖਾਈ ॥ ੩ ॥ ^{੨੯}ਤਜਿ ਭਰਮ ਕਰਮ ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲੇਹੀ ॥ ਗੁਰ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਨ ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਕਰਿ ਸਨੇਹੀ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ* ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੩੦}ਗਹਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ ਉਪਰਿ ਮੰਡਪ ਛਾਏ ॥ ਮਾਰਕੰਡੇ
 ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੂੰਡ ਬਲਾਏ ॥ ੧ ॥ ^{੩੧}ਹਮਰੋ
 ਕਰਤਾ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ ਕਾਹੇ ਰੇ ਨਰ ਗਰਬੁ^{੩੨} ਕਰਤ ਹਹੁ ^{੩੩}ਬਿਨਸਿ
 ਜਾਇ ਝੂਠੀ ਦੇਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੪}ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕੈਰਉ ਕਰਤੇ
 ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੇ ਭਾਈ ॥ ਬਾਰਹ ਜੋਜਨ ਛਤੂ ਚਲੈ ਥਾ ਦੇਹੀ ਗਿਰਝਨ

- ੧ (ਕਾਲ, ਮੌਤ) ਸ਼ਿਕਾਰੀ।
 ੨ ਕਸਾਈ ਵਾਕੁਰ। ੩ ਤਰੀਕਾ (ਬਚਣ ਦਾ)।
 ੪ ਉਹ ਦਿਨ (ਮੌਤ ਦਾ) ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੫ ਪੁੱਤਰ।
 ੬ ਇਸਤਰੀ। ੭ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ (ਸਹਾਈ) ਹੈ?
 ੮ ਜਦ ਤਕ ਆਤਮਾ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
 ਮੂਰਖ (ਮਨੁੱਖ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੯ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਾਸਤੇ, ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣ
 ਵਾਸਤੇ।
 ੧੦ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
 ੧੧ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰੋਲ, ਇਕੋ।
 ੧੨ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜੇਹੀ ਭੀ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ
 ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ
 ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਣਾ) ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਹੈ,
 ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਵੱਖਰਾ
 ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਜੁਲਾਹਾ
 ਢਲ ਕੇ (ਪਿਘਲ ਕੇ, ਬਦਲ ਕੇ) ਹਰੀ ਨਾਲ
 ਮਿਲ ਗਿਆ ਹਾਂ।
 ੧੩ (ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਜਬ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਭੋਲਾ ਹੀ ਸਹੀ,
 ਪਰ ਦੱਸੋ ਖਾਂ ਜੇ ਕਬੀਰ ਹੋਗੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ
 ਛੱਡਣ, ਮਰਨ (ਅਤੇ ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ
 ਜਾਣ) ਤਾਂ ਰਾਮ ਦਾ ਕੀ ਇਹਸਾਨ ਹੋਇਆ?
 (ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ
 ਆਖਣ ਮੁਜਬ ਉੱਜ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀ ਇਹਸਾਨ ਹੋਇਆ?)
 ੧੪ ਹੇ ਲੋਕੋ, ਹੇ ਦੁਨੀਆਂ!
 ੧੫ ਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਅਤੇ
 ਕੀ ਨਿਸ਼ਫਲ ਮਗਹਰ ਸ਼ਹਿਰ, (ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਮਰੇ)
 ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਖਰੁ=ਕਲਰ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ,
 ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ। ਮਗਹਰ=ਸੂ.ਪੀ. ਦੇ ਬਸਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ
 ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਥੇ ਮਰਨ ਨਾਲ, ਭਰਮੀਂ ਲੋਕਾਂ
 ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ,
 ਓਥੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇੰਨੀ ਸਰਾਪੀ ਹੋਈ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਕਾਂਸੀ ਮਗਹਰ
 ਸਮ ਬੀਚਾਰੀ' ਹੈ, ਇਸ ਭਰਮ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰ
 ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੨੬, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੧੬ ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਨਿਕੰਮੇ ਤਪ ਕਰ ਕੇ ਇੰਦਰ ਦੀ
 ਦੁਨੀਆਂ (ਸੁਰਗ) ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ
 ਭੀ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ
 ਏਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਤੋਂ
 ਬਿਨਾ ਅਟੱਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹੋਰ ਤਪ
 ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੁਰਗ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲ

ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਉਸੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਆ ਪੈਣਾ
 ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

- ੧੭ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
 ੧੮ ਵਿਭਵ, ਵਿਭੂਤੀ, ਐਸੂਰਜ, ਸੰਪਦਾ, ਦੌਲਤ।
 ੧੯ ਦੌਲਤ। ੨੦ ਕਿਸ ਨੇ?
 ੨੧ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਧਨ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
 ੨੨ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਡੁੱਬ ਗਏ।
 ੨੩ ਘਰ। ੨੪ ਦੌਲਤ, ਸਾਮਾਨ।
 ੨੫ ਮੌਤ ਦੀ ਔਧੀ, ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ।
 ੨੬ ਅਜਾਮਲ ਅਤੇ ਕੰਜਰੀ ਆਦਿਕ ਨੇ ਨੀਚ, ਪਾਪ
 ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਉਹ
 ਵੀ ਪਾਰ ਉਤਰ ਗਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੩੨, ਫੁਟ
 ਨੋਟ *, † ਅਤੇ §।
 ੨੭ ਸੂਰ ਅਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਕੇ ਵੀ, ਹੇ
 ਮਨੁੱਖ! ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਈ।
 ੨੮ ਕਿਉਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ?
 ੨੯ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਯੋਗ ਅਯੋਗ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ
 (ਬਹਿਸ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਜਪੋ। ਹੇ ਦਾਸ
 ਕਬੀਰ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ
 ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ ਲੈ। ਬਿਧਿ ਨਿਖੇਧ-ਵਿਧੀ ਤੇ ਨਿਖੇਧੀ,
 ਵਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ ਵਿਧੀ ਕਰਮ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
 ਅਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ; ਆਦਿ
 ਕਰਮ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਮ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੩੦ ਤੂੰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਖੁਣ ਕੇ ਉੱਤੇ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ
 ਹਨ, ਪਰ ਦੱਸੋ ਮਾਰਕੰਡੇ ਰਿਖੀ ਤੋਂ ਕੌਣ ਵੱਡਾ
 ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਦਿਨ
 ਲੰਘਾਏ ਸਨ। ਮਾਰਕੰਡੇ=ਮਿਕੰਡੁ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ,
 ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ
 ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਘਾਹ ਦੀ ਤ੍ਰਿਣ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ
 ਸੀ। ਇਕ ਵੇਰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਪਰੀ
 ਬਣਾ ਲਓ, ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਕਿਹੜੇ ਜੀਣ
 ਪਿੱਛੇ?' ਮੂੰਡ=ਸਿਰ। ਬਲਾਏ=ਬਿਤਾਏ।
 ੩੧ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਮ ਸਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।
 ੩੨ ਹੰਕਾਰ। ੩੩ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।
 ੩੪ ਕੈਰਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਜਿਹੇ ਭਰਾ ਸਨ,
 ਏਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਡਾ ਹੈ, ਹੰਕਾਰ
 ਕਰਦੇ ਸਨ, ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਛਤਰ ਬਾਰਾਂ ਯੋਜਨ
 (੪੮ ਕੋਹ) ਉਤੇ ਝੁਲਦਾ ਸੀ (ਭਾਵ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ੪੮ ਕੋਹ
 ਤਕ ਖਿਲਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ), ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹੀਆਂ
 ਵੀ ਅਖੀਰ ਗਿੱਧਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀਆਂ (ਕੁਰਛੇਤਰ ਦੇ
 ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ)।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ †। ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਮਾਣ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣੇ
 ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।

ਖਾਈ ॥ ੨ ॥ ^੧ਸਰਬ ਸੁਇਨ ਕੀ ਲੰਕਾ ਹੋਤੀ ਰਾਵਨ ਸੇ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ਕਹਾ
 ਭਇਓ ਦਰਿ ਬਾਂਧੇ ਹਾਥੀ ਖਿਨ ਮਹਿ ਭਈ ਪਰਾਈ ॥ ੩ ॥ ^੨ਦੁਰਬਾਸਾ ਸਿਉ
 ਕਰਤ ਠਗਉਰੀ ਜਾਦਵ ਏ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ^੩ਜਨ ਅਪੁਨੇ ਉਪਰਿ
 ਨਾਮਦੇਉ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਏ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਦਸ ਬੈਰਾਗਨਿ ^੩ਮੋਹਿ ਬਸਿ ਕੀਨੀ
 ਪੰਚਹੁ ਕਾ ਮਿਟ ਨਾਵਉ ॥ ਸਤਰਿ ਦੋਇ ਭਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਬਿਖੁ ਕਉ ਮਾਰਿ
 ਕਢਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ^੪ਪਾਛੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵਨੁ ਪਾਵਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ^੫ਘਟ
 ਤੇ ਉਚਰਉ ^੬ਆਤਮ ਕਉ ਸਮਝਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਬਜਰ ਕੁਠਾਰੁ
 ਮੋਹਿ ਹੈ ਛੀਨਾਂ ਕਰਿ ਮਿੰਨਤਿ ਲਗਿ ਪਾਵਉ ॥ ^੮ਸੰਤਨ ਕੇ ਹਮ ਉਲਟੇ
 ਸੇਵਕ ਭਗਤਨ ਤੇ ਡਰਪਾਵਉ ॥ ੨ ॥ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਤਬ ਹੀ ਛੂਟਉ
 ਜਉ ^੯ਮਾਇਆ ਨਹ ਲਪਟਾਵਉ ॥ ਮਾਇਆ ਨਾਮੁ ਗਰਭਜੋਨਿ ਕਾ ਤਿਹ
 ਤਜਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਉ ॥ ੩ ॥ ^{੧੦}ਇਤੁ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਜੋ ਜਨ ^{੧੧}ਤਿਨ
 ਭਉ ਸਗਲ ਚੁਕਾਈਐ ॥ ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ^{੧੨}ਬਾਹਰਿ ਕਿਆ ਭਰਮਹੁ ਇਹ
 ਸੰਜਮ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਮਾਰਵਾੜਿ ਜੈਸੇ ਨੀਰੁ ਬਾਲਹਾ ਬੇਲਿ
 ਬਾਲਹਾ ਕਰਹਲਾ ॥ ਜਿਉ ਕੁਰੰਕ ਨਿਸਿ ਨਾਦੁ ਬਾਲਹਾ ਤਿਉ ਮੇਰੈ ਮਨਿ
 ਰਾਮਈਆ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਰੂੜੋ ^{੧੪}ਰੂਪੁ ਰੂੜੋ ਅਤਿ ਰੰਗ ਰੂੜੋ ਮੇਰੋ
 ਰਾਮਈਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੫}ਜਿਉ ਧਰਣੀ ਕਉ ਇੰਦੂ ਬਾਲਹਾ ਕੁਸਮ
 ਬਾਸੁ ਜੈਸੇ ਭਵਰਲਾ ॥ ਜਿਉ ਕੋਕਿਲ ਕਉ ਅੰਬੁ ਬਾਲਹਾ ਤਿਉ ਮੇਰੈ ਮਨਿ
 ਰਾਮਈਆ ॥ ੨ ॥ ^{੧੬}ਚਕਵੀ ਕਉ ਜੈਸੇ ਸੂਰੁ ਬਾਲਹਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੰਸੁਲਾ ॥
 ਜਿਉ ਤਰੁਣੀ ਕਉ ਕੰਤੁ ਬਾਲਹਾ ਤਿਉ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਰਾਮਈਆ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਬਾਰਿਕ
 ਕਉ ਜੈਸੇ ਖੀਰੁ ਬਾਲਹਾ ਚਾੜ੍ਹਕ ਮੁਖ ਜੈਸੇ ਜਲਧਰਾ ॥ ਮਛਲੀ ਕਉ ਜੈਸੇ
 ਨੀਰੁ ਬਾਲਹਾ ਤਿਉ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਰਾਮਈਆ ॥ ੪ ॥ ^{੧੮}ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਗਲ
 ਮੁਨਿ ਚਾਹਹਿ ਬਿਰਲੇ ਕਾਹੂ ਡੀਠੁਲਾ ॥ ਸਗਲ ਭਵਣ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਬਾਲਹਾ
 ਤਿਉ ਨਾਮੇ ਮਨਿ ਬੀਠੁਲਾ ॥ ੫ ॥ ੩ ॥ ਪਹਿਲ ਪੁਰੀਏ ਪੁੰਡਰਕ ^{੧੯}ਵਨਾ ॥
 ਤਾ ਚੇ ਹੰਸਾ ਸਗਲੇ ਜਨਾਂ ॥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ^{੨੦}ਤੇ ਜਾਨਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਚੰਤੀ ਨਾਚਨਾ ॥
 ੧ ॥ ^{੨੧}ਪਹਿਲ ਪੁਰਸਾਬਿਰਾ ॥ ਅਥੋਨ ਪੁਰਸਾਦਮਰਾ ॥ ਅਸਗਾ ਅਸ ਉਸਗਾ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਬਾਗਰਾ ਨਾਚੈ ਪਿੰਧੀ ਮਹਿ ਸਾਗਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਨਾਚੰਤੀ
 ਗੋਪੀ ਜੰਨਾ ॥ ਨਈਆ ਤੇ ਬੈਰੇ ਕੰਨਾ ॥ ^{੨੩}ਤਰਕੁ ਨ ਚਾ ॥ ਭ੍ਰਮੀਆ ਚਾ ॥
 ਕੇਸਵਾ ਬਚਉਨੀ ਅਈਏ ਮਈਏ ਏਕ ਆਨ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ^{੨੪}ਪਿੰਧੀ ਉਭਕਲੇ
 ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ ਤੁਮ ਚੇ ਦੁਆਰਾ ॥ ਤੂ ਕੁਨੁ ਰੇ ॥ ਮੈ ਜੀ ॥ ਨਾਮਾ ॥

- ੧ ਰਾਵਣ ਜਹੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਹੋ ਗੁਜਰੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਕਾ ਸਾਰੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਬੇਗਾਨੀ ਹੋ ਗਈ (ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ)।
- ੨ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨਾਮੇ ਉੱਤੇ।
- ੩ ਆਤਮਾ ਵੈਰਾਗੀ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ, ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮੈਂ ਦਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾਮ ਤਕ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ (ਨਾਮ ਰੂਪ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਤਲਾਅ ਤੋਂ ਭਰ ਲਈਆਂ ਹਨ (ਭਾਵ ਰਗ-ਰਗ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੪ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ (ਅਗਾਂਹ ਹਰੀ ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਹੈ)। ੫ ਦਿਲੋਂ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।
- ੬ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ। ੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ, ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਸਖ਼ਤ ਕੁਹਾੜਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੮ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਉਲਟ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ।
- ੯ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨਾ ਚੰਬੜਾਂ। ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾਂਗਾ। ੧੦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੧੧ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਭ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਭਟਕਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਬਾਲਹਾ=[ਸੰ. ਵੱਲਭ] ਪਿਆਰਾ। ਕਰਹਲ=ਉਠ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੬੯, ਨੋਟ ੨੨। ਮਾਰਵਾੜ (ਜੇਹੇ ਖੁਸ਼ਕ ਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਠ ਨੂੰ ਵੇਲਾਂ ਬੂਟੇ ਸੁਆਦੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਹਰਨ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੰਟੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ (ਪੰ. ੬੭੧, ਫੁਟ ਨੋਟ †); ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ੧੪ ਸੁੰਦਰ।
- ੧੫ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ, ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਅੰਬ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਚੱਕਵੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ, ਹੰਸ ਨੂੰ ਮਾਨ

- ਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ, ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਦੀ ਧਾਰ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਰਾਮਾਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਮੁਨੀ 'ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਰਲੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੀਠਲ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। 'ਬੀਠਲ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੮੫, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
- ੧੯ [ਸੰ. ਪੁੰਡਰੀਕ] ਕੰਵਲ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਬਨ (ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ) ਸੀ। ਉਸ (ਕੰਵਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ) ਦੇ ਹੰਸ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਹੋਏ।
- ੨੦ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣ ਲਓ ਨੱਚ ਰਹੀ ਹੈ ਹਰੀ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ=ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ। ਨਾਚਨਾ=ਨੱਚਣ ਵਾਲੀ, ਰਚਨਾ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗੋਪੀਆਂ ਨੂੰ ਨਚਾਉਣਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ)।
- ੨੧ ਪੁਰਸਾਬਿਰਾ=ਪੁਰਸ਼+ਆਬਿਰਾ=ਹਰੀ (ਪੁਰਸ਼) ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ। ਅਥੋਨ=ਪਿਛੋਂ। ਪੁਰਸਾਦਮਰਾ = ਪਰਸਾਤ + ਆਮਰਾ=ਹਰੀ (ਪੁਰਸ਼) ਤੋਂ ਮਾਇਆ। ਅਸਗਾ=ਇਸ (ਮਾਇਆ) ਦਾ। ਅਸ=ਹੈ। ਉਸਗਾ=ਉਸ (ਹਰੀ) ਦਾ। ਬਾਗਰਾ=ਬਗੀਚਾ। ਪਿੰਧੀ=ਟਿੰਡਾਂ। ਅਰਥ: ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੀ (ਪੁਰਸ਼) ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਜੋ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹਰੀ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਹੈ (ਸਭ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਹੀ) ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਟਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ।
- ੨੨ ਜੀਵ ਰੂਪ ਗੋਪੀਆਂ ਨੱਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਲਕ (ਹਰੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨਈਆ [ਸੰ. ਨਾਇਕ] ਮਾਲਕ। ਬੈਰੋ=ਹੋਰ। ਕੰਨਾ=ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
- ੨੩ (ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ) ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਾ ਕਰ। ਇਹ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਭਰਮ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਵਚਨ ਹੈ, ਕਿ-ਇਹ (ਸੰਸਾਰ) ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।
- ੨੪ ਜੀਵ ਰੂਪ ਟਿੰਡਾਂ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਉੱਤੇ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੌਂ-ਭੌਂ ਕੇ (ਹੋ ਹਰੀ!) ਤੇਰੇ ਬੂਹੇ (ਸ਼ਰਨ) ਆਏ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਜੀ ਨਾਮਾ ਹਾਂ।

* ਯਾਦਵਾਂ ਨੇ ਦੁਰਥਾਸ਼ਾ ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਲ ਠੱਗੀ, ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ (ਭੈੜੇ) ਫਲ ਪਾਏ। (ਦੁਰਥਾਸ਼ਾ ਰਿਖੀ ਬੜਾ ਕ੍ਰੋਧੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਵੇਰ ਯਾਦਵਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਂਬ ਦੇ ਪੇਟ ਉਪਰ ਮੂਸਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੁਰਥਾਸ਼ਾ ਪਾਸ ਲਿਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਦੱਸੋ ਇਸ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਕੀ ਜੰਮੇਗਾ? ਰਿਖੀ ਸਮਝ ਗਿਆ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਓਸ, 'ਇਹਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਉਹ ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰੇਗਾ।' ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮੂਸਲ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਤੋਂ ਸਰਕੜਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਯਾਦਵ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜ-ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਇਕ ਟੋਟਾ ਜੋ ਮੱਛੀ ਨੇ ਖਾਧਾ ਸੀ, ਬਧਿਕ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ।)

ਹੋ ਜੀ ॥ ਆਲਾ^੧ ਤੇ ਨਿਵਾਰਣਾ ਜਮ ਕਾਰਣਾ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ^੨ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ
ਮਾਧਉ^੩ ਬਿਰਦੁ^੪ ਤੇਰਾ ॥ ਧੰਨਿ ਤੇ ਵੈ^੫ ਮੁਨਿ ਜਨ^੬ ਜਿਨ ਧਿਆਇਓ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ
ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ^੭ਮੇਰੈ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ ਲੇ ਧੂਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਨਨ ਕੀ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ
ਮੁਨਿ ਜਨ ਤਿਨਹੂ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਦੀਨ ਕਾ ਦਇਆਲੁ ਮਾਧੋ
ਗਰਬ ਪਰਹਾਰੀ ॥ ਚਰਨ ਸਰਨ ਨਾਮਾ ਬਲਿ ਤਿਹਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥

ਧਨਾਸਰੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ* ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੯ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਹਉ^{੧੦} ਬਲਿ
ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਹੁਤ ਜਨਮ ^{੧੩}ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ^{੧੪}ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥ ਕਹਿ
ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
^{੧੫}ਚਿਤ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਉ ਨੈਨ ਅਵਿਲੋਕਨੋ ਸ੍ਰਵਨ ਬਾਨੀ ਸੁਜਸੁ ਪੂਰਿ ਰਾਖਉ ॥
^{੧੬}ਮਨੁ ਸੁ ਮਧੁਕਰੁ ਕਰਉ ਚਰਨ ਹਿਰਦੇ ਧਰਉ ਰਸਨ^{੧੭} ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਮ
ਨਾਮ ਭਾਖਉ^{੧੮} ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ^{੧੯}ਜਿਨਿ ਘਟੈ ॥ ^{੨੦}ਮੈ
ਤਉ ਮੋਲਿ ਮਹਗੀ ਲਈ ਜੀਅ ਸਟੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ
ਭਾਉ^{੨੧} ਨਹੀ ਉਪਜੈ ਭਾਵ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ॥ ਕਹੈ ਰਵਿਦਾਸੁ
ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪੈਜ^{੨੨} ਰਾਖਹੁ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੇਰੀ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥
^{੨੩}ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਆਰਤੀ ਮਜਨੁ ਮੁਰਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਝੂਠੇ ^{੨੪}ਸਗਲ
ਪਾਸਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਆਸਨੋ^{੨੫} ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਉਰਸਾ^{੨੬} ਨਾਮੁ
ਤੇਰਾ ਕੇਸਰੋ ^{੨੭}ਲੇ ਛਿਟਕਾਰੇ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਅੰਭੁਲਾ^{੨੮} ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਚੰਦਨੋ
^{੨੯}ਘਸਿ ਜਪੇ ਨਾਮੁ ^{੩੦}ਲੇ ਤੁਝਹਿ ਕਉ ਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਦੀਵਾ
ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਬਾਤੀ^{੩੧} ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਤੇਲੁ ^{੩੨}ਲੇ ਮਾਹਿ ਪਸਾਰੇ ॥ ^{੩੩}ਨਾਮ ਤੇਰੇ
ਕੀ ਜੋਤਿ ਲਗਾਈ ਭਇਓ ਉਜਿਆਰੋ ਭਵਨ ਸਗਲਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ
ਤਾਗਾ^{੩੪} ਨਾਮੁ ਫੂਲ ਮਾਲਾ ^{੩੫}ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਸਗਲ ਜੂਠਾਰੇ ॥ ਤੇਰੋ ਕੀਆ
ਤੁਝਹਿ ਕਿਆ ਅਰਪਉ^{੩੬} ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ^{੩੭}ਤੁਹੀ ਚਵਰ ਢੋਲਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ^{੩੮}ਦਸ
ਅਠਾ ਅਠਸਠੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ ਇਹੈ ਵਰਤਣਿ ਹੈ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੇ ॥ ਕਹੈ
ਰਵਿਦਾਸੁ ਨਾਮੁ ਤੇਰੋ ਆਰਤੀ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ^{੩੯}ਭੋਗ ਤੁਹਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

- ੧ [ਸੰ. ਆਲਜ=ਘਰ, ਸੰਸਾਰ] ਮਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ, ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਬਚਾਓ।
- ੨ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੩ ਹੇ ਮਾਇਆ (ਲੱਛਮੀ) ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ!
- ੪ ਸੁਭਾ, ਖਾਸਾ।
- ੫ ਉਹ।
- ੬ ਮੁਨੀ ਲੋਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
- ੭ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਪਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
- ੮ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਜੋ ਨਿਮਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹੰਕਾਰ (ਭਰਿਆਂ ਦੇ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਨਾਮਾ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੈ ਤੈਥੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈ। ('ਦਇਆਲੂ' ਦੇ ਅੰਤ ਮੁਕਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ 'ਹੇ ਦਇਆਲੂ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੩।)
- ੯ ਸਾਡੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਿਮਾਣਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਦਇਆਲੂ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੀ ਪਰਤਾਵਾ (ਅਜਮਾਇਸ਼) ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਹੀ ਪੂਰਨਤਾ ਦਿਓ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਚਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।
- ੧੦ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੁਰਬਾਨ।
- ੧੧ ਵਾਸਤੇ, ਉੱਤੇ।
- ੧੨ ਕਿਸ ਸਬੱਬ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ) ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ (ਚੁੱਪ ਹੈ)?
- ੧੩ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੜੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।
- ੧੪ ਤੇਰੇ ਅਰਥ ਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ।
- ੧੫ ਦਿਲ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਂ; ਅੱਖਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਹਨ; ਕੰਨ ਇਸ ਲਈ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਜੱਸ ਭਰੀ ਰੱਖਾਂ।
- ੧੬ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਬਣਾਵਾਂ (ਹਰੀ-ਚਰਨ ਰੂਪ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ)।
- ੧੭ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ।

- ੧੮ ਉੱਚਰਾਂ, ਬੋਲਾਂ।
- ੧੯ [ਅ. ਜਿਨ=ਹਰਗਿਜ਼ ਨਾ] ਕਦੇ ਨਾ ਘਟੇ।
- ੨੦ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬੜੇ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ, ਮਨ ਦੇ ਬਦਲੇ, ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਲਈ ਹੈ।
- ੨੧ ਪ੍ਰੇਮ।
- ੨੨ ਇੱਜ਼ਤ।
- ੨੩ ਹੇ [ਮੁਰ ਰਾਖਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ] ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਆਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।
- ੨੪ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਕ ਖਿਲਾਰੇ।
- ੨੫ ਪੂਜਾ ਵਾਲਾ ਆਸਣ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੬ ਕੇਸਰ ਰਗੜਨ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ।
- ੨੭ (ਕੇਸਰ) ਜੋ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਛਿੜਕਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੮ [ਸੰ. ਅੰਭੁ] ਪਾਣੀ।
- ੨੯ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ, ਏਹੀ ਚੰਦਨ ਦਾ ਘਸਾਣਾ ਹੈ।
- ੩੦ (ਇਹ ਚੰਦਨ ਘਸ ਕੇ) ਲੈ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੧ ਬੱਤੀ, ਵੱਟੀ।
- ੩੨ ਜੋ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀਵੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ।
- ੩੩ (ਉਸ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਟ ਲੈ ਕੇ ਬਾਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੩੪ ਧਾਗਾ।
- ੩੫ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਪੱਤਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅਠਾਰਾਂ ਭਾਰ ਯਾ ਲੱਦ ਬਣਦੇ ਹਨ (ਇਕ ਭਾਰ ਪੰਜ ਮਣ ਕੱਚੇ ਦਾ) ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਖਿਆਲ ਚਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜੂਠੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੩੬ ਭੇਟਾ ਕਰਾਂ।
- ੩੭ (ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੀ) ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਚੌਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੮ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਅਠਾਰਾਂ (ਪੁਰਾਣਾਂ), ਅਠਾਰਠ (ਤੀਰਥਾਂ) ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੯ ਤੇਰਾ ਖਾਣਾ, ਪਰਸ਼ਾਦ ਹੈ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੰਗ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ (ਆਰਤੀ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪਾਠ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਦੀਵੇ ਮਚਾ ਕੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੫ ਉੱਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ।

ਧਨਾਸਰੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਭੂਲੀ ਗਵਾਰੀ ॥ ੧ ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਥਾਰੋ ਕਰਮੁ
 ਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨ ਸੰਕਰਾ ਮਸਤਕਿ ਬਸਤਾ ਸੁਰਸਰੀ ਇਸਨਾਨ ਰੇ ॥ ਕੁਲ
 ਜਨ ਮਧੇ ਮਿਲਿੋ ਸਾਰਗ ਪਾਨ ਰੇ ॥ ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਲੰਕੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ ॥ ੧ ॥
 ੩ ਬਿਸੁ ਕਾ ਦੀਪਕੁ ਸ੍ਰਾਮੀ ਤਾ ਚੇ ਰੇ ਸੁਆਰਥੀ ਪੰਖੀਰਾਇ ਗਰੁੜ ਤਾ ਚੇ
 ਬਾਧਵਾ ॥ ਕਰਮ ਕਰਿ ਅਰੁਣ ਪਿੰਗੁਲਾ ਰੀ ॥ ੨ ॥ ੪ ਅਨਿਕ ਪਾਤਿਕ ਹਰਤਾ
 ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਨਾਥੁ ਰੀ ਤੀਰਥਿ ਤੀਰਥਿ ਭ੍ਰਮਤਾ ਲਹੈ ਨ ਪਾਰੁ ਰੀ ॥ ਕਰਮ ਕਰਿ
 ਕਪਾਲੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ ॥ ੩ ॥ ੫ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਸੀਅ ਧੇਨ ਲਛਿਮੀ ਕਲਪਤਰ
 ਸਿਖਰਿ ਸੁਨਾਗਰ ਨਦੀ ਚੇ ਨਾਥੰ ॥ ਕਰਮ ਕਰਿ ਖਾਰੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ ॥ ੪ ॥
 ੬ ਦਾਧੀਲੇ ਲੰਕਾ ਗੜੁ ਉਪਾੜੀਲੇ ਰਾਵਣ ਬਣੁ ਸਲਿ ਬਿਸਲਿ ਆਣਿ ਤੋਖੀਲੇ
 ਹਰੀ ॥ ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਛਉਟੀ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ ॥ ੫ ॥ ੭ ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ
 ਮਿਟੈ ਰੀ ਘਰ ਗੋਹਣਿ ਤਾ ਚੇ ਮੋਹਿ ਜਾਪੀਅਲੇ ਰਾਮ ਚੇ ਨਾਮੰ ॥ ਬਦਤਿ
 ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਰਾਮ ਜੀ ॥ ੬ ॥ ੧ ॥ ਸ੍ਰੀ ਸੈਣੁ ॥ ੮ ਧੂਪ ਦੀਪ ਘ੍ਰਿਤ ਸਾਜਿ
 ਆਰਤੀ ॥ ਵਾਰਨੇ ਜਾਉ ਕਮਲਾਪਤੀ ॥ ੧ ॥ ੯ ਮੰਗਲਾ ਹਰਿ ਮੰਗਲਾ ॥ ਨਿਤ
 ਮੰਗਲੁ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਕੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੦ ਉਤਮੁ ਦੀਅਰਾ ਨਿਰਮਲ
 ਬਾਤੀ ॥ ਤੁਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਕਮਲਾਪਾਤੀ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ਰਾਮਾ ਭਗਤਿ ਰਾਮਾਨੰਦੁ
 ਜਾਨੈ ॥ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬਖਾਨੈ ॥ ੩ ॥ ੧੨ ਮਦਨ ਮੂਰਤਿ ਭੈ ਤਾਰਿ ਗੋਬਿੰਦੇ ॥
 ਸੈਨੁ ਭਣੈ ਭਜੁ ਪਰਮਾਨੰਦੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਪੀਪਾੜੁ ॥ ੧੩ ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਇਅਉ
 ਦੇਵਲ ਕਾਇਅਉ ਜੰਗਮ ਜਾਤੀ ॥ ੧੪ ਕਾਇਅਉ ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਬੇਦਾ ਕਾਇਅਉ
 ਪੂਜਉ ਪਾਤੀ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ਕਾਇਆ ਬਹੁ ਖੰਡ ਖੋਜਤੇ ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ੧੬ ਨਾ
 ਕਛੁ ਆਇਬੋ ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਬੋ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੭ ਜੋ
 ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਪੀਪਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਹੋਇ ਲਖਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਧੰਨਾਠੁ ॥ ੧੮ ਗੋਪਾਲ ਤੇਰਾ ਆਰਤਾ ॥ ਜੋ ਜਨ ਤੁਮਰੀ
 ਭਗਤਿ ਕਰੰਤੇ ੧੯ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਾਲਿ ਸੀਧਾ ੨੦
 ਮਾਗਉ ਘੀਉ ॥ ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੀਉ ॥ ੨੧ ਪਨੀਆ ਛਾਦਨੁ ਨੀਕਾ ॥
 ਅਨਾਜੁ ਮਗਉ ਸਤ ਸੀ ਕਾ ॥ ੧ ॥ ਗਉ ਭੈਸ ਮਗਉ ਲਾਵੇਰੀ ੨੨ ॥ ਇਕ
 ੨੩ ਤਾਜਨਿ ਤੁਰੀ ਚੰਗੇਰੀ ॥ ੨੪ ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ ॥ ਜਨੁ ਧੰਨਾ ਲੇਵੈ
 ਮੰਗੀ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥

- ੧ (ਹਰੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ?) ਮੰਦਾ ਚੰਗਾਦੁੱਖ ਸੁਖ ਤੋਰੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ।
- ੨ ਸੰਕਰ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ਸੁਰਸਰੀ=ਗੰਗਾ। ਸਾਰੰਗ ਪਾਨ=ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧਨੁਸ਼ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ। ਭਾਵੇਂ (ਚੰਨ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਰੋਜ਼) ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਗੰਗਾ ਭੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਜਟਾ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਆ ਮਿਲਿਆ (ਚੰਦ੍-ਵੰਸ਼ੀ ਹੋਇਆ), ਪਰ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲੱਗਾ ਕਲੰਕ, ਦਾਗ਼ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਮਫੀਟਸਿ=ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ। (ਇਥੇ ਉਸ ਕਲੰਕ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਚੰਨ ਨੇ ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸਤ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਲਿਆ ਸੀ।)
- ੩ ਤਾ ਚੇ=ਉਸ ਦਾ। ਸੁਆਰਥੀ=ਸਾਰਥੀ=ਰਥਵਾਨ। ਬਾਧਵ=ਭਰਾ। ਭਾਵੇਂ ਰਥਵਾਨ ਅਰੁਣ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਸੂਰਜ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਾ ਗਰੁੜ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਰੁਣ ਲੁਲੂ ਹੋਇਆ (ਅਰੁਣ ਨੇਬੀਡੇ ਦੇ ਪੈਰ ਭੰਨ ਕੇ ਸੀਖ ਉੱਤੇ ਭਵਾਇਆ ਸੀ)।
- ੪ ਪਾਤਿਕ=ਪਾਪ। ਕਪਾਲ=ਖੋਪਰੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾਮਾਲਕ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰਿਆ ਪਰ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ; ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣ ਦਾ ਪਾਪ ਉਸ ਉੱਤੇ ਨਾ ਲੱਥਾ। (ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸਿਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਭੌਂਦਾ-ਭੌਂਦਾ ਜਦ ਤਕ ਕਪਾਲ-ਮੋਚਨ ਨਾ ਪੁਜਾ, ਤਦ ਤਕ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਲੱਥਾ।)
- ੫ ਭਾਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਚੰਨ, ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਊ, ਲੱਛਮੀ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ, ਸਿਖਰ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਚਤੁਰ (ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ) ਇਹ ਸਭ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ (ਨਿਕਲੇ ਹਨ), ਪਰ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਖਾਰਾਪਨ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ-ਭੋਜ ਉੱਤੇ ਨਾ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਗਸਤ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪੀ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ।
- ੬ ਭਾਵੇਂ (ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ) ਲੰਕਾ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਵਣ ਦਾ ਬਾਗ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਲਿਆ ਕੇ ਹਰੀ (ਰਾਮ ਚੰਦਰ

- ਜੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲੰਗੋਟੀ ਵਾਲਾ ਸਰਾਪ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਨਾ ਲੱਥਾ। ਬਿਸਲਿ= ਸਲ ਜਾਂ ਜ਼ਖਮ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ।
- ੭ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੀਏ ਇਸਤਰੀਏ! ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ; ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ! ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਮੈਂ (ਲੱਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ) ਹਰੀ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ; ਇਹੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਧੂਪ, ਦੀਵੇ ਅਤੇ ਘਿਉ ਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਆਰਤੀ ਹੈ।
- ੯ ਹਰੀ ਵਾਲਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ ਨਿੱਤ ਗਾਓ।
- ੧੦ ਹੇ ਹਰੀ! ਉੱਤਮ ਦੀਵਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵੱਟੀ, ਤੂੰ ਹੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਗਵਾਨ ਹੈਂ।
- ੧੧ ਰਾਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਨਮੋਹਨ ਰੂਪ ਵਾਲੇ, ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ! ਸੈਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਜੋ।
- ੧੩ ਕਾਯਉ ਯਾ ਕਾਇਅਉ=ਕਾਇਆ ਹੀ। ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਦੇਵਤਾ, ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ; ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ; ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਜੰਗਮ ਅਤੇ ਯਾਤਰੂ ਹੈ। ਜੰਗਮ=ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ।
- ੧੪ ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਧੂਪ, ਦੀਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੈ, ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਫੁੱਲਾਂ ਪੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਢੂੰਡਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨੌਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪਾਏ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੬ ਦੁਹਾਈ ਜੇ ਰਾਮ ਦੀ! ਨਾ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਜੋ ਕੁਝ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਜੋ ਖੋਜਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੀਪਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸਭ ਦਾ ਅਸਲ ਮੂਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ (ਆਰਤੀ) ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ੧੯ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਆਟਾ ਆਦਿ ਰਸੋਈ ਦਾ ਸਮਿਆਨ।
- ੨੧ ਜੁਤੀ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਚੰਗੇ ਹੋਣ; ਅਨਾਜ ਸੱਤਾਂ ਸੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨੩ ਚੰਗੀ ਅਰਬੀ ਘੋੜੀ।
- ੨੪ ਘਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ।

* ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਕੁਝ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। † ਅਸਲ ਆਰਤੀ ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਦਿਲ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ‡ ਇਹ ਗਗਰੋਨ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ। ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ: ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰੋ। § ਹਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੋ ਮੰਗਣਾ ਹੈ, ਮੰਗੋ।

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪
ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ^੧ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਬਸਿਆ^੨ ਗੁਰਿ ਹਾਥੁ ਧਰਿਓ ਮੇਰੈ ਮਾਥਾ ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ^੩ ਦੁਖ ਉਤਰੇ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ^੪ ਰਿਨੁ ਲਾਥਾ ॥
੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਜੁ^੫ ਰਾਮ ਨਾਮੁ^੬ ਸਭਿ ਅਰਥਾ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ^੭ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜੀਵਨੁ ਬਿਰਥਾ^੮ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੂੜ^੯ ਭਏ
ਹੈ ਮਨਮੁਖ^{੧੦} ਤੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਨਿਤ ਫਾਥਾ^{੧੧} ॥ ਤਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਨ ਸੇਵੇ
ਕਬਹੂ ਤਿਨ ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਅਕਾਥਾ^{੧੨} ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਸਾਧ ਪਗ^{੧੩}
ਸੇਵੇ ਤਿਨ^{੧੪} ਸਫਲਿਓ ਜਨਮੁ ਸਨਾਥਾ ॥ ਮੋ ਕਉ ਕੀਜੈ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਦਾਸਨ
ਕੋ ਹਰਿ ਦਇਆ ਧਾਰਿ ਜਗੰਨਾਥਾ^{੧੫} ॥ ੩ ॥ ਹਮ^{੧੬} ਅੰਧੁਲੇ ਗਿਆਨਹੀਨ
ਅਗਿਆਨੀ^{੧੭} ਕਿਉ ਚਾਲਹ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਾ ॥ ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਕਉ^{੧੮} ਗੁਰ
ਅੰਚਲੁ ਦੀਜੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਚਲਹ ਮਿਲੰਥਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥
ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲਕੁ^{੧੯} ਹੈ ਭਾਰੀ^{੨੦} ਬਿਨੁ ਗਾਹਕ ਮੀਕਾ ਕਾਖਾ ॥^{੨੧} ਰਤਨ
ਗਾਹਕੁ ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ ਦੇਖਿਓ ਤਬ ਰਤਨੁ ਬਿਕਾਨੋ ਲਾਖਾ^{੨੨} ॥ ੧ ॥^{੨੩} ਮੇਰੈ
ਮਨਿ ਗੁਪਤ ਹੀਰੁ ਹਰਿ ਰਾਖਾ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲਿ ਮਿਲਾਇਓ ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ
ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੀਰੁ ਪਰਾਖਾ^{੨੪} ॥ ਰਹਾਉ ॥^{੨੫} ਮਨਮੁਖ ਕੋਠੀ ਅਗਿਆਨੁ
ਅੰਧੇਰਾ ਤਿਨ ਘਰਿ ਰਤਨੁ ਨ ਲਾਖਾ ॥ ਤੇ ਉਝੜਿ ਭਰਮਿ ਮੁਏ ਗਾਵਾਰੀ
ਮਾਇਆ ਭੁਅੰਗ ਬਿਖੁ ਚਾਖਾ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਾਧ ਮੇਲਹੁ ਜਨ ਨੀਕੇ^{੨੬}
ਹਰਿ^{੨੭} ਸਾਧੂ ਸਰਣਿ ਹਮ ਰਾਖਾ ॥ ਹਰਿ^{੨੮} ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ
^{੨੯} ਹਮ ਪਰੇ ਭਾਗਿ ਤੁਮ ਪਾਖਾ ॥ ੩ ॥ ਜਿਹਵਾ^{੩੦} ਕਿਆ ਗੁਣ ਆਖਿ

੧ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।	੧੮ ਹੇ ਗੁਰੂ! (ਆਪਣਾ) ਪੱਲਾ ਫੜਾ ਦਿਓ, ਤਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਦਾਸ ਆਪ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚਲੀਏ।
੨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਧਰਿਆ, ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।	੧੯ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ।
੩ ਪਾਪ।	੨੦ ਚੰਗੇ ਗਾਹਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ।
੪ ਕਰਜ਼ਾ ਲਹਿ ਗਿਆ, ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ।	੨੧ ਜਦ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਗਾਹਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ।
੫ ਸਿਮਰ, ਜਪ।	੨੨ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ।
੬ ਜੋ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਹੈ।	੨੩ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੇ ਗੁੱਝਾ ਹੀਰਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
੭ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ।	੨੪ ਪਰਖਿਆ।
੮ ਨਿਸਫਲ।	੨੫ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਕੋਠੜੀ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ। ਉਹ ਮੂਰਖ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ, ਕੁਰਾਹੇ ਭਟਕ ਕੇ ਮਰ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਸੱਪਣੀ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਚੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ; ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
੯ ਮੂਰਖ।	੨੬ ਚੰਗੇ, ਉੱਤਮ।
੧੦ 'ਆਪ-ਹੁਦਰੇ' ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ।	੨੭ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖੋ।
੧੧ ਫਸੇ ਹੋਏ।	੨੮ ਪੱਖ ਰੱਖੋ।
੧੨ ਅਕਾਰਥ, ਨਿਸਫਲ।	੨੯ ਅਸੀਂ ਭੱਜ ਕੇ ਤੇਰੀ ਤਰਫ਼ ਆਏ ਹਾਂ।
੧੩ ਪੈਰ, ਚਰਨ।	੩੦ ਜੀਭ ਨਾਲ।
੧੪ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਅਤੇ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਨਾਥ-ਖਸਮ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰੇ।	
੧੫ ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।	
੧੬ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ।	
੧੭ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਚਲੀਏ?	

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਆਂ ਚੌਪਦਿਆਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਇਕ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ।

ਵਖਾਣਹ^੧ ਤੁਮ ਵਡ ਅਗਮ^੨ ਵਡ ਪੁਰਖਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ
 ਧਾਰੀ ^੩ਪਾਖਾਣੁ ਡੁਬਤ ਹਰਿ ਰਾਖਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਃ ੪ ॥ ਹਮ
 ਬਾਰਿਕ^੪ ਕਛੁਅ ਨ ਜਾਨਹ ^੫ਗਤਿ ਮਿਤਿ ^੬ਤੇਰੇ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਇਆਨਾ ॥
 ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਦੀਜੈ ਮਤਿ ਉਤਮ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਮੁਗਧੁ ਸਿਆਨਾ ॥
 ੧ ॥ ^੭ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਆਲਸੀਆ ਉਘਲਾਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਓ
 ਗੁਰੁ ਸਾਧੂ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ^੮ਕਪਟ ਖੁਲਾਨਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ^੯ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵਹੁ ^{੧੦}ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ^{੧੧}ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਮੁ ਪਰਾਨਾ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਮਰਿ ਜਾਈਐ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ^{੧੨}ਜਿਉ ਅਮਲੀ ਅਮਲਿ ਲੁਭਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ
 ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਹਰਿ ਕੇਰੀ^{੧੩} ਤਿਨ *ਧੁਰਿ ਭਾਗ ਪੁਰਾਨਾ ॥ ਤਿਨ ਹਮ
^{੧੪}ਚਰਣ ਸਰੇਵਹ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ^{੧੫}ਜਿਨ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰੀ ਮੇਰੈ ਠਾਕੁਰਿ ^{੧੬}ਜਨੁ ਬਿਛੁਰਿਆ ਚਿਰੀ ਮਿਲਾਨਾ ॥ ਧਨੁ
 ਧਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥
 ੪ ॥ ੩ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਡ^{੧੭} ਪਾਇਆ
^{੧੮}ਹਰਿ ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਫਲ ਲਾਗਿਬਾ ॥ ^{੧੯}ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗ ਗ੍ਰਸਿਓ ਹੈ
 ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬਿਸੁ ਹਰਿ ਕਾਢਿਬਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮ
^{੨੦}ਰਸਿ ਲਾਗਿਬਾ ॥ ^{੨੧}ਹਰਿ ਕੀਏ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਗੁਰ ਹਰਿ
 ਨਾਮੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਬਾ^{੨੨} ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਵਡਭਾਗ ਮਿਲਿਓ ਗੁਰੁ
 ਸਾਧੂ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ^{੨੩}ਲਿਵ ਉਨਮਨਿ ਲਾਗਿਬਾ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝੀ
 ਸਾਂਤਿ ਪਾਈ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲ^{੨੪} ਨਿਰਮਲ ਗੁਨ ਗਾਇਬਾ ॥ ੨ ॥ ^{੨੫}ਤਿਨ
 ਕੇ ਭਾਗ ਖੀਨ ਧੁਰਿ ਪਾਏ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸੁ ਨ ਪਾਇਬਾ ॥ ਤੇ ਦੂਜੈ
 ਭਾਇ ਪਵਹਿ ਗੁਭ ਜੋਨੀ ਸਭੁ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਤਿਨ ਜਾਇਬਾ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ
 ਦੇਹੁ ਬਿਮਲ^{੨੬} ਮਤਿ ਗੁਰ ਸਾਧ ^{੨੭}ਪਗ ਸੇਵਹ ਹਮ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਇਬਾ ॥
 ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਰੇਣ^{੨੮} ਸਾਧ ਪਗ ਮਾਰੈ ਹਰਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਦਿਵਾਇਬਾ^{੨੯} ॥
 ੪ ॥ ੪ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਬਸਿਓ
^{੩੦}ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਂਝਾ ॥ ਤਿਨ ਸੁੰਵੀ^{੩੧} ਦੇਹ ਫਿਰਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ
 ਓਇ ^{੩੨}ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੁਏ ਕਰਾਂਝਾ ॥ ੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ
 ਮਾਝਾ^{੩੩} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦੀਓ
 ਮਨੁ ਸਮਝਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੩੪}ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕਲਜੁਗਿ ਪਦੁ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਾਈਐ
 ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਝਾ ॥ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ^{੩੫}ਜਿਨਿ ਗੁਪਤੁ ਨਾਮੁ
 ਪਰਗਾਝਾ ॥ ੨ ॥ ਦਰਸਨੁ ਸਾਧ ਮਿਲਿਓ ਵਡਭਾਗੀ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ^{੩੬}

- ੧ ਬਿਆਨ ਕਰੀਏ। ਦੇਖੋ ਨੰਮ ੧੫ ਦਾ ਨੋਟ।
 ੨ ਜਿਸ ਤਕ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੇ।
 ੩ (ਮੈਨੂੰ) ਡੁੱਬਦੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ
 (ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪੱਥਰ ਵਰਗਾ
 ਭਾਰਾ ਹਾਂ)।
 ੪ ਬਾਲਕ, ਬੱਚੇ।
 ੫ (ਹਰੀ ਦੀ) ਹਾਲਤ ਭਾਵ ਵਡਿਆਈ, ਅਤੇ
 ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਹਦ।
 ੬ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਮੂਰਖ, ਅਨਜਾਣ ਬੱਚੇ ਹਾਂ।
 ੭ ਮੇਰਾ ਸੁਸਤ ਮਨ ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਘ ਆ
 ਗਈ ਸੁ ਗਾਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੮ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਅਕਲ ਦੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹ
 ਗਏ, ਸੁਮੱਤ ਆ ਗਈ। ਕਪਟ (ਕਪਾਟ)=ਕਿਵਾੜ,
 ਦਰਵਾਜ਼ੇ।
 ੯ ਛਿਨ-ਛਿਨ, ਹਰ ਦਮ।
 ੧੦ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ।
 ੧੧ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਹੈ।
 ੧੨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਸ਼ਟੀ ਮਨੁੱਖ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ
 ਰਚਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੩ ਕੀ, ਦੀ।
 ੧੪ ਚਰਨ ਪੂਜਦੇ ਹਾਂ।
 ੧੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
 ੧੬ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਨਾਲ
 ਮਿਲਾ ਲਿਆ।
 ੧੭ ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ (ਪੁਰਖ)।
 ੧੮ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਲੱਗ
 ਗਿਆ, ਭਾਵ ਖਾਣ ਲੱਗਾ।
 ੧੯ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸੱਪ ਦਾ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ
 (ਵਢਿਆ ਹੋਇਆ) ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ
 ਹਰੀ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

- ੨੦ ਰਸ ਵਿੱਚ, ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੈ।
 ੨੧ ਹਰੀ ਨੇ ਹੀਣੇ, ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਪਾਪੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ
 ਦਿੱਤੇ, ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ।
 ੨੨ ਚਖਿਆ।
 ੨੩ ਤੁਰੀਆ ਯਾ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ
 ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਤੁੱਟ
 ਧਿਆਨ ਜੁੜ ਗਿਆ।
 ੨੪ ਮੈਲ-ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ।
 ੨੫ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਦਰਗਾਹੋਂ ਭਾਗ ਘਟੀਆ ਯਾ ਮੰਦੇ ਬਣੇ
 ਹਨ। ਉਹ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਫੇਰ ਫੇਰ ਜੂਨਾਂ
 ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਿਸਫਲ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਭ=ਮਾਤਾ ਦਾ ਗਰਭ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
 ਬੱਚਾ ਟਿਕਦਾ ਹੈ।
 ੨੬ ਮੈਲ-ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ, ਸਾਫ਼।
 ੨੭ (ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ) ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵੀਏ, ਪੂਜੀਏ।
 ੨੮ ਪੂੜੀ।
 ੨੯ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਬਾਂਝ ਹੋ ਜਾਣ। ਬਾਂਝ=ਉਹ
 ਇਸਤਰੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬੱਚਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਸੰਢ।
 ੩੧ ਖਾਲੀ, ਨਿਸਫਲ, ਨਕਾਰੀ।
 ੩੨ ਖਪ-ਖਪ ਕੇ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।
 ੩੩ [ਮੰਝ, ਵਿੱਚ] ਜੋ ਅੰਦਰ ਹੈ।
 ੩੪ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ
 ਉੱਤਮ ਪਦਵੀ, ਰੁਤਬਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ
 ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਾਝਾ [ਮੰਝ, ਵਿੱਚ]
 ਵਿਚੋਲੇਪਨ ਨਾਲ, ਰਾਹੀਂ।
 ੩੫ ਜਿਸ ਨੇ (ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ) ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰੀ-
 ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 ੩੬ ਪਾਪ।

ਗਏ ਗਵਾਝਾ^੧ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ^੨ਸਾਹੁ ਪਾਇਆ ਵਡ ਦਾਣਾ ਹਰਿ ਕੀਏ ^੩ਬਹੁ ਗੁਣ
ਸਾਝਾ ॥ ੩ ॥ ^੪ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗਜੀਵਨਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿਓ ਮਨ
ਮਾਝਾ ॥ ਧਰਮ-ਰਾਇ ਦਰਿ ਕਾਗਦ ਫਾਰੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਲੇਖਾ ਸਮਝਾ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥
ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਪਾਈ ਵਡਭਾਰੀ ^੫ਮਨੁ ਚਲਤੋ ਭਇਓ
ਅਰੂੜਾ ॥ ਅਨਹਤ ਧੁਨਿ ਵਾਜਹਿ ਨਿਤ ਵਾਜੇ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਰਸਿ ਲੀੜਾ ॥
੧ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਰੂੜਾ^੬ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿਓ ^੭ਲਾਇ ਝਪੀੜਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੮ਸਾਕਤ ਬੰਧ ਭਏ ਹੈ
ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਸੰਚਹਿ ਲਾਇ ਜਕੀੜਾ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਅਰਥਿ ਖਰਚਿ ਨਹ ਸਾਕਹਿ
ਜਮਕਾਲੁ ਸਹਹਿ ਸਿਰਿ ਪੀੜਾ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਅਰਥਿ ^੯ਸਰੀਰੁ ਲਗਾਇਆ
ਗੁਰ ਸਾਧੂ ^{੧੦}ਬਹੁ ਸਰਧਾ ਲਾਇ ਮੁਖਿ ਧੂੜਾ ॥ ^{੧੧}ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਹਰਿ ਸੋਭਾ
ਪਾਵਹਿ ^{੧੨}ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਗਾ ਮਨਿ ਗੂੜਾ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਮੇਲਿ ਜਨ
ਸਾਧੂ ਹਮ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕਾ ਕੀੜਾ^{੧੩} ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ^{੧੪}ਪਗ ਸਾਧ
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ^{੧੫}ਪਾਖਾਣੁ ਹਰਿਓ ਮਨੁ ਮੂੜਾ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪* ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ^{੧੬}ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ ਮਿਟੈ ਹਮਾਰਾ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਵਹੁ ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥
ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਮੀਤ ਹਮਾਰੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਖਹੁ ਉਰ ਧਾਰੇ^{੧੭} ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਾਵਹੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ^{੧੮}ਪਰਗਟੁ ਹੋਈ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥
ਮਧੁਸੂਦਨ^{੧੯} ਹਰਿ ਮਾਧੋ^{੨੦} ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^{੨੧} ਸੋਈ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ^{੨੨} ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ^{੨੩} ਸੁਖੁ ਹੋਈ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥
੧ ॥ ੧ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਃ ੪ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਾ^{੨੪} ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੫} ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਲੈ ਲਾਹਾ^{੨੬} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ^{੨੭}
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਮਾਹਾ^{੨੮} ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦਇਆਲੁ ਧਿਆਹਾ^{੨੯} ॥
ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗਿ^{੩੦} ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਹਾ^{੩੧} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੩੨}ਹਰਿ ਜਸੁ ਘੁਮਰਿ ਪਾਵਹੁ
ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ^{੩੩}ਆਉ ਸਖੀ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਹਾ ॥ ਸੁਣਿ

- ੧ ਗੁਆਚੁ ਗਏ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੨ ਵੱਡਾ ਸਿਆਣਾ ਸ਼ਾਹ ਸਤਗੁਰੂ ਪਾ ਲਿਆ।
- ੩ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣਾਂ; ਦੇ ਸਾਂਝੀ, ਸ਼ਰੀਕ, ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੪ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਪ੍ਰਾਨ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਸਭ ਕਾਗਜ਼ ਪਾੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦਾਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।
- ੫ ਚੰਚਲ, ਚਲਾਇਮਾਨ ਮਨ ਸਿਥਿਤ, ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਨਹਤ ਧੁਨੀ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 'ਦੁੱਧ ਲੀਹਣਾ' ਦੁਧ ਚੁੰਘਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੬ ਸੁੰਦਰ।
- ੭ ਘੁੱਟ ਕੇ, ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ।
- ੮ ਸ਼ਕਤੀ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਹਰੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਧਨ) ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਜਮਕਾਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੯ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ; ਜੀਵਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਈਏ।
- ੧੧ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਗੂੜਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।
- ੧੩ ਨਿਮਾਣਾ ਦਾਸ।
- ੧੪ ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ।
- ੧੫ ਮੂਰਖ ਮਨ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਵਰਗਾ ਖੁਸ਼ਕ ਸੀ, ਹਰਿਆ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੧੬ ਜਿਸ ਤਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਜੋ ਪਾਰ-ਰਹਿਤ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।
- ੧੭ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ।
- ੧੮ ਹਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਮਧੁ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੨੦ ਮਾ+ਧਵ=ਮਾਇਆ (ਲੱਛਮੀ) ਦਾ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੨੧ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ, ਹਰੀ।
- ੨੨ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਸਤ।
- ੨੩ ਨ੍ਰਮ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੪ ਜਪੋ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੬ ਨਛਾ, ਸੁਖ।
- ੨੭ ਪੱਕੀ ਕਰਾਓ।
- ੨੮ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਚਾਉ।
- ੨੯ ਧਿਆਓ, ਸਿਮਰੋ।
- ੩੦ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ।
- ੩੧ ਗਾਓ।
- ੩੨ ਚੱਕਰ ਲਾ ਕੇ, ਨੱਚ-ਨੱਚ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜੱਸ ਗਾਓ।
- ੩੩ ਆਓ ਸਹੇਲੀਓ, ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਹਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਏ।

* ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ : ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਥਾ ਨਾਮੁ ਲੈ ਲਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰ ਮੇਲਹੁ ਗੁਰਿ
 ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ^੧ਕਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਸੁ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ ॥
^੨ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗਾਵਾਹਾ^੩ ॥ ^੪ਮੋ ਕਉ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਿਲੀਐ ਗੁਰ
 ਦਾਤੇ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਭਗਤਿ ਉਮਾਹਾ^੪ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਃ
 ੪ ॥ ^੬ਰਸਿ ਰਸਿ ਰਾਮੁ ਰਸਾਲੁ^੭ ਸਲਾਹਾ ॥ ^੮ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਭੀਨਾ ਲੈ ਲਾਹਾ ॥
^੯ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ^{੧੦}ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥
 ੧ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ^{੧੧} ਜਪਾਹਾ ॥ ^{੧੨}ਮਨੁ ਤਨੁ ਜੀਤਿ ਸਬਦੁ ਲੈ
 ਲਾਹਾ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ^{੧੩}ਪੰਚ ਦੂਤ ਵਸਿ ਆਵਹਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਹਰਿ ਉਮਾਹਾ
 ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਾ^{੧੪} ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਸਦਾ
 ਲੈ ਲਾਹਾ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਮਾਧੋ^{੧੫} ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਮਾਹਾ
 ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਜਪਿ ਜਗਦੀਸੁ^{੧੬} ਜਪਉ ^{੧੭}ਮਨ ਮਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੧੮}ਜਗੰਨਾਥੁ
 ਜਗਿ ਲਾਹਾ ॥ ਧਨੁ ਧਨੁ ਵਡੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਭਗਤਿ ਉਮਾਹਾ
 ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੯ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੧੯}ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਜੁਗਾਹਾ ॥
^{੨੦}ਆਪੇ ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ ਲਾਹਾ ॥ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ^{੨੧}ਆਪਿ ਵਰਤੈ ਆਪੇ
 ਨਾਮਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਆਪੇ ਦੀਪ ਲੋਅ ਦੀਪਾਹਾ ॥ ^{੨੩}ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੁ
 ਸਮੁੰਦੁ ਮਥਾਹਾ ॥ ਆਪੇ ਮਥਿ ਮਥਿ ਤਤੁ ਕਢਾਏ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਉਮਾਹਾ
 ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ਸਖੀ^{੨੪} ਮਿਲਹੁ ਮਿਲਿ ਗੁਣ ਗਾਵਾਹਾ^{੨੫} ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ^{੨੬} ਨਾਮੁ
 ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ^{੨੭}ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜੀ ਮਨਿ ਭਾਈ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਨਾਮੁ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ^{੨੮}ਵਡ ਦਾਣਾ ਵਡ ਸਾਹਾ ॥ ^{੨੯}ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਪੂੰਜੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾਤਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਗੁਣ ਨਾਨਕ
 ਨਾਮੁ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੩੦}ਮਿਲਿ
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਗੁਰਾਹਾ ॥ ਪੂੰਜੀ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਸਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮਧੁਸੂਦਨ^{੩੧} ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ^{੩੨}ਹਰਿ ਗੁਣ
 ਬਾਣੀ ਸ੍ਰਵਣਿ ਸੁਣਾਹਾ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਹਾ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਹ
 ਗੁਣ ਬੋਲਹ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਜਪਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ^{੩੩}ਸਭਿ ਤੀਰਥ
 ਵਰਤ ਜਗ ਪੁੰਨ ਤੋਲਾਹਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਅਤੁਲੁ^{੩੪} ਤੋਲੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਜਪਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੩ ॥ ^{੩੫}ਸਭਿ
 ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਾ ॥ ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਪਾਪ ਧੋਵਾਹਾ ॥ ^{੩੬}ਦੀਨ
 ਦਇਆਲ ਹੋਹੁ ਜਨ ਉਪਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥

- ੧ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਅਤੀ ਡੂੰਘੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਗੁਣ ਗਾਓ।
- ੨ ਛਿਨ-ਛਿਨ, ਹਰ ਦਮ।
- ੩ ਗਾਓ।
- ੪ ਮੈਨੂੰ।
- ੫ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਚਾਉ।
- ੬ ਰਸ ਨਾਲ, ਸੁਆਦ ਲੈ ਕੇ।
- ੭ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਰਸਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਰਸੀਲਾ।
- ੮ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ ਲਾਭ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੯ ਛਿਨ-ਛਿਨ, ਹਰ ਦਮ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ।
- ੧੨ ਮਨ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਨਡਾ ਖੱਟੀਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਪੰਜ ਜਿੰਨ; ਭਾਵ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ।
- ੧੪ ਜਪਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੫ ਹੇ [ਮਾ+ਧਵ] ਮਾਇਆ (ਲਖਮੀ) ਦੇ ਪਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੧੬ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ।
- ੧੭ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੮ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ ਹੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਲਾਭ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ।
- ੧੯ ਆਪੇ ਹੀ ਹਰੀ ਭੈ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੨੦ ਆਪੇ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਚਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਆਪੇ ਜਜ਼ੀਰੇ ਹੈ, ਦੇਸ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਅਗਾਧ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਆਪੇ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਣ, ਭਾਵ ਨਾਮ ਜਹੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੩ ਹੇ ਸਹੇਲੀਓ, ਗੁਰ-ਭਾਈਓ, ਗੁਰਸਿੱਖੋ!
- ੨੪ ਗਾਈਏ।
- ੨੫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।
- ੨੬ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ।
- ੨੭ ਵੱਡਾ ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ਾਹ ਹੈ।
- ੨੮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।
- ੨੯ ਸਤ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪੁੰਜੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।
- ੩੦ ਮਧੁ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ।
- ੩੧ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੋ।
- ੩੨ ਸਭ ਤੀਰਥ, ਵਰਤ, ਯੱਗ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਤੋਲ ਕੇ, ਖੋਜ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਪਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ।
- ੩੩ ਨਾ ਤੋਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
- ੩੪ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕਰਮ ਧਰਮ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੩੫ ਆਪਣੇ ਨਿਮਾਣੇ ਦਾਸਾਂ ਉਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੋ।

* ਆਪੇ ਹਰੀ ਜੋਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਸਭ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ('ਜੁਗਾਹਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੁੜਨ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹੈ।)

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 *੧ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਕਵਨੁ ਈਹਾ ਜਗਿ ਮੀਤੁ ॥ ਜਿਸੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੋਈ ਬਿਧਿ
 ਬੁਝੈ ਤਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ੨ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ
 ਬੰਧਪ ਇਸਟ ਮੀਤ ਅਰੁ ਭਾਈ ॥ ਪੂਰਬ ੩ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ੪ ਅੰਤਹਿ
 ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ੫ਮੁਕਤਿ ਮਾਲ ਕਨਿਕ ਲਾਲ ਹੀਰਾ ਮਨਰੰਜਨ ਕੀ
 ਮਾਇਆ ॥ ਹਾ ਹਾ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ ਅਵਧਹਿ ਤਾ ਮਹਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ੨ ॥ ੬ਹਸਤਿ ਰਥ ਅਸੂ ਪਵਨ ਤੇਜ ਧਣੀ ਭੂਮਨ ਚਤੁਰਾਂਗਾ ॥ ਸੰਗਿ ਨ
 ਚਾਲਿਓ ਇਨ ਮਹਿ ਕਛੁਐ ਉਠਿ ਸਿਧਾਇਓ ਨਾਂਗਾ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ
 ਪ੍ਰਿਅ ੭ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ੮ਤਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥ ਨਾਨਕ ੯ਈਹਾ ਸੁਖੁ
 ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਸੰਗਿ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧੦ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਰੋ ਕਹੀਅਉ ਪ੍ਰਿਅ ਕਹੀਅਉ ॥ ਬਿਸਮੁ ਭਈ ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 ਸੁਨਤੇ ਕਹਹੁ ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਹੀਅਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੧ਕੋ ਕਹਤੋ ਸਭ ਬਾਹਰਿ
 ਬਾਹਰਿ ਕੋ ਕਹਤੋ ਸਭ ਮਹੀਅਉ ॥ ਬਰਨੁ ਨ ਦੀਸੈ ਚਿਹਨੁ ਨ ਲਖੀਐ
 ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਾਤਿ ਬੁਝਹੀਅਉ ॥ ੧ ॥ ੧੨ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ
 ਲੇਪੁ ਨਹੀ ਅਲਪਹੀਅਉ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਗਾ ਸੰਤ ਰਸਨ ਕੋ
 ਬਸਹੀਅਉ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਃ ੫੫ ॥ ੧੩ਧੀਰਉ ਸੁਨਿ ਧੀਰਉ
 ਪ੍ਰਭ ਕਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਭੁ ਅਰਪਉ ੧੪ਨੀਰਉ
 ੧੫ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਨੀਰਉ ॥ ੧ ॥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤੁ ਬਡ ਦਾਤਾ ੧੬ਮਨਹਿ
 ਗਹੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਚਾਹਉ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਉ ੧੭ਆਸਾ
 ਮਨਸਾ ਪੂਰਉ ਜਪਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ॥ ੩ ॥ ੧੮ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
 ੧੯ਦੂਖਿ ਨ ਕਬਹੂ ਝੁਰਉ ਬੁਝਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ
 ੫੬ ॥ ੨੦ਲੋੜੀਦੜਾ ਸਾਜਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਨੀਕੇ ਘਟਿ
 ਘਟਿ ਤਿਸਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੂਖਿ ੨੧ ਅਰਾਧਨੁ ੨੨ ਦੂਖਿ ੨੩ ਅਰਾਧਨੁ
 ਬਿਸਰੈ ਨ ੨੪ਕਾਹੂ ਬੇਰਾ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ੨੫ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਉਜਾਰਾ ਬਿਨਸੈ ੨੬ਭਰਮੁ
 ਅੰਧੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ੨੭ਥਾਨਿ ਥਨੰਤਰਿ ਸਭਨੀ ਜਾਈ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ
 ਪਾਵੈ ਜੋ ਨਾਨਕ ੨੮ਤਿਸੁ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਫੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥

- ੧ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਸਾਡਾ (ਸੱਚਾ) ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੇ, ਓਹੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਹਰੀ ਹੀ ਇਕੋ ਮਿੱਤਰ ਹੈ) ਅਤੇ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਸਾਕ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਭਰਾ।
- ੩ ਪਿਛਲੇ।
- ੪ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ, ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ।
- ੫ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਸੋਨਾ, ਲਾਲ, ਹੀਰਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹਾ ਹਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਤਕਲੀਫ਼ ਉਠਾਂਦਿਆਂ, ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਬਰ ਨਾ ਆਇਆ।
- ੬ ਹਾਥੀ, ਰੱਖ, ਘੋੜੇ ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਵਾਲੇ ਹੋਣ; ਧਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਰੱਖ ਅਤੇ ਪੈਦਲ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੰਗਾ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।
- ੭ ਪਿਆਰੇ।
- ੮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ।
- ੯ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖਰੂਈ ਇਹ ਫਲ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਸੰਦੇਸ਼ੋ-ਸੁਨੇਹਾ। ਪਿਅ=ਪਿਆਰੇ ਦਾ। ਬਿਸਮ=ਹੈਰਾਨ। ਹੇ ਸੁਹਾਗਣ ਸਹੇਲੀਓ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਓ, ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸੋ। ਮੈਂ (ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ) ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ।
- ੧੧ ਮਹੀਅਉ=ਵਿੱਚ, ਅੰਦਰ। ਬਰਨ=ਰੰਗ। ਚਿਹਨ=ਲੱਛਣ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਸਾਤਿ=ਸਤਿ, ਸੱਚ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੬, ਨੋਟ ੧੪। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸਭ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ)। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਲੋਕ)। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ

ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ; ਤੁਸੀਂ ਸੁਹਾਗਣੋ! ਗੁਰਮੁਖੋ! ਠੀਕ ਠਾਕ ਸਮਝਾਓ। (ਓਹ ਅਗਲੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ।)

- ੧੨ ਹਰੀ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ; ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ; ਪਰ ਉਹ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੇਸ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਹੇ ਲੋਕੋ! ਸੁਣੋ ਉਹ ਹਰੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉੱਤੇ ਵਸਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਮੈਨੂੰ ਧੀਰਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਬਤ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ੧੪ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂ।
- ੧੫ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ, ਸਾਮੁਣੇ ਦੇਖ ਕੇ।
- ੧੬ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸਾ ਲਵਾਂ।
- ੧੭ ਮਨ ਦੀਆਂ ਉਮੈਦਾਂ, ਖਾਹਸ਼ਾਂ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲਵਾਂ।
- ੧੮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੯ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਕਦੇ ਨਾ ਪਛਤਾਵਾਂ।
- ੨੦ ਮੇਰਾ ਸੱਜਣ ਹਰੀ ਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਅਤਿ ਚਾਹ ਹੈ। ਘਰ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਨੰਦ ਦੇ (ਗੀਤ) ਗਾਓ। ਸਭ ਥਾਂ, ਸਭ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਸੁਖ ਵਿੱਚ।
- ੨੨ ਸਿਮਰਨਾ।
- ੨੩ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ।
- ੨੪ ਕਿਸ ਵੇਲੇ।
- ੨੫ ਕਰੋੜ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ।
- ੨੭ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਭਾਵ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋ (ਜੀਵ-ਜੰਤ) ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਸਭ ਤੇਰਾ ਹੈ।
- ੨੮ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜੰਮਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ; ਜਨਮ-ਮਰਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਸੰਬੰਧੀ, ਦੌਲਤ, ਫੌਜਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਹਰੀ-ਨਾਮ ਹੀ ਤੋੜ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

† ਇਹ ਨਾਮ ਕਿਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਸਭ ਥਾਂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜੀਭ ਉੱਤੇ।

‡ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹਰੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

§ ਹਰ ਥਾਂ ਵਸਦੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਰੌਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ, ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ ਦੁਪਦੇ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਅਬ ਮੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਗੁਰ ਆਗਿ ॥ ੨ੳ ਤਜੀ ਸਿਆਨਪ ਚਿੰਤ ਵਿਸਾਰੀ
 ਅਹੰ ਛੋਡਿਓ ਹੈ ਤਿਆਗਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਉ ਦੇਖਉ^੩ ਤਉ ਸਗਲ^੪
 ਮੋਹਿ ਮੋਹੀਅਉ^੫ ਤਉ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਗੁਰ ਭਾਗਿ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥
 ੬ ॥ ੭ ॥ ੮ ॥ ੯ ॥ ੧੦ ॥ ੧੧ ॥ ੧੨ ॥ ੧੩ ॥ ੧੪ ॥ ੧੫ ॥
 ੧੬ ॥ ੧੭ ॥ ੧੮ ॥ ੧੯ ॥ ੨੦ ॥ ੨੧ ॥ ੨੨ ॥ ੨੩ ॥ ੨੪ ॥ ੨੫ ॥
 ੨੬ ॥ ੨੭ ॥ ੨੮ ॥ ੨੯ ॥ ੩੦ ॥ ੩੧ ॥ ੩੨ ॥ ੩੩ ॥ ੩੪ ॥ ੩੫ ॥
 ੩੬ ॥ ੩੭ ॥ ੩੮ ॥ ੩੯ ॥ ੪੦ ॥ ੪੧ ॥ ੪੨ ॥ ੪੩ ॥ ੪੪ ॥ ੪੫ ॥
 ੪੬ ॥ ੪੭ ॥ ੪੮ ॥ ੪੯ ॥ ੫੦ ॥ ੫੧ ॥ ੫੨ ॥ ੫੩ ॥ ੫੪ ॥ ੫੫ ॥
 ੫੬ ॥ ੫੭ ॥ ੫੮ ॥ ੫੯ ॥ ੬੦ ॥ ੬੧ ॥ ੬੨ ॥ ੬੩ ॥ ੬੪ ॥ ੬੫ ॥
 ੬੬ ॥ ੬੭ ॥ ੬੮ ॥ ੬੯ ॥ ੭੦ ॥ ੭੧ ॥ ੭੨ ॥ ੭੩ ॥ ੭੪ ॥ ੭੫ ॥
 ੭੬ ॥ ੭੭ ॥ ੭੮ ॥ ੭੯ ॥ ੮੦ ॥ ੮੧ ॥ ੮੨ ॥ ੮੩ ॥ ੮੪ ॥ ੮੫ ॥
 ੮੬ ॥ ੮੭ ॥ ੮੮ ॥ ੮੯ ॥ ੯੦ ॥ ੯੧ ॥ ੯੨ ॥ ੯੩ ॥ ੯੪ ॥ ੯੫ ॥
 ੯੬ ॥ ੯੭ ॥ ੯੮ ॥ ੯੯ ॥ ੧੦੦ ॥

- ੧ ਅੱਗੇ, ਪਾਸ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ।
- ੨ ਚਤੁਰਾਈ, ਸਿਆਣਪ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ; ਚਿੰਤਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਭੀ ਤਿਆਗ ਛੱਡਿਆ ਹੈ।
- ੩ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੪ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਸਭ ਲੋਕ।
- ੫ (ਮੋਹ ਵਿੱਚ) ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ੬ ਭੱਜ ਕੇ, ਦੌੜ ਕੇ।
- ੭ (ਗੁਰੂ ਨੇ) ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਯਾ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਨੇ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।
- ੮ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (-ਸੰਸਾਰ) ਤੋਂ ਤਰ ਗਿਆ ਜਦ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ (ਗੁਰੂ ਦੇ) ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ।
- ੯ ਮੇਰਾ।
- ੧੦ ਲੱਗ ਗਿਆ।
- ੧੧ ਸਤਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਿਆ।
- ੧੨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ।
- ੧੩ ਕਾਲ ਯਾਂ ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਂਸੀ, ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜਾਲ, ਅਤੇ ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਛੁੱਟ ਗਏ, ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਕੜਿਆ ਹੈ।
- ੧੪ ਬੇੜੀ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਬੇੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੧੫ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ।
- ੧੬ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਲਿਆ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਅਗਿਆਨ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਝੱਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਭੀ ਝੱਲ ਲਈ, ਭਾਵ ਨਾ ਕਾਬੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੧੭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ ਜੀ।
- ੧੮ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਸੁਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੯ ਸਿਉ=ਸਹ, ਸਹਿਤ, ਨਾਲ। ਉਹ ਸਹਜ-ਸੁਖ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦਾਂ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੨੧ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ (ਮਿਲਦੇ ਵਰਤਦੇ) ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਟੱਕ

- ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਦੀ।
- ੨੨ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚ, ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੨੩ ਮੇਹਰ।
- ੨੪ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
- ੨੫ ਓਹੀ ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੧੦, ਨੋਟ ੩੩।
- ੨੬ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਮੁਕਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਰਸ ਨਾਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
- ੨੮ ਹਰੀ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਹੈ, ਜਾਨ ਹੈ, ਧਨ ਹੈ, ਰੂਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਡਾਢਾ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾ ਹੈ, ਚਾਨਣਾ ਹੈ।
- ੨੯ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਭ ਫਲ, ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਸੁੰਦਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।
- ੩੧ ਅਨੇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੂਪ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਪੁਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੨ ਥੱਕ ਕੇ, ਹੋਰ ਸਭ ਅਜਮਾ ਕੇ।
- ੩੩ ਜਿਥੇ ਬਚਾਓ ਲਈ ਜਾ ਲੁਕੀਏ, ਓਟ। ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਪੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਪਕੜੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ, ਅੱਗ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਲਓ।
- ੩੪ ਜੋੜ ਦੇਵੇ।
- ੩੫ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜਾਂ (ਪਰਸਾਂ); ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਭ ਆਦਰ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂ।
- ੩੬ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਿਆਰੇ, ਖੇਤ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਜੇ।
- ੩੭ ਇਸ।
- ੩੮ ਵੱਡੀ ਜ਼ਹਿਰ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋੜ ਕੇ।
- ੩੯ ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਵੱਲ ਹੀ ਖ਼ਿਆਲ (ਧਿਆਨ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦਾ।
- ੪੦ ਮੈਨੂੰ ਨਿਡਰਤਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾਨ ਦਿਓ, ਹੇ ਬੰਧਨ ਛੋੜ ਪ੍ਰਭੂ! (ਦੇਖੋ ਅਗਲਾ ਪੰਨਾ)।

* ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਐਸੇ ਹਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

^੧ਬੰਧਨ ਛੋਰਿ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ੯ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੨ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਚਿਤਵਤ
 ਬਰਸਤ ਮੇਂਹ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਕਰੁਣਾ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੋ ਨੇਂਹ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਅਨਿਕ ਸੂਖ ਚਕਵੀ ਨਹੀ ਚਾਹਤ ਅਨਦ ਪੂਰਨ ਪੇਖਿ ਦੇਂਹ ॥
^੪ਆਨ ਉਪਾਵ ਨ ਜੀਵਤ ਮੀਨਾ ਬਿਨੁ ਜਲ ਮਰਨਾ ਤੇਂਹ ॥ ੧ ॥ ^੫ਹਮ ਅਨਾਥ
 ਨਾਥ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ਅਪੁਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇਂਹ^੬ ॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਨਾਨਕੁ ਆਰਾਧੈ^੭
^੮ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਆਨ ਨ ਕੇਂਹ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੦ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^੯ਮਨਿ
 ਤਨਿ ਬਸਿ ਰਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭੇਟੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ
 ਸੁਜਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਪ੍ਰੇਮ ਠਗਉਰੀ ਜਿਨ ਕਉ ਪਾਈ ਤਿਨ ਰਸੁ ਪੀਅਉ^{੧੧}
 ਭਾਰੀ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਕੁਦਰਤਿ^{੧੨} ਕਵਨ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥
^{੧੩}ਲਾਇ ਲਏ ਲੜਿ ਦਾਸ ਜਨ ਅਪੁਨੇ ਉਧਰੇ ਉਧਰਨਹਾਰੇ ॥ ^{੧੪}ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਿ
 ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਦੁਆਰੇ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੧ ॥
 ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੫}ਆਏ ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਿ ਸਰਣੀ ॥ ਉਧਰੁ ਦੇਹ ਅੰਧ
 ਕੂਪ ਤੇ ਲਾਵਹੁ ਅਪੁਨੀ ਚਰਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ^{੧੬}ਕਿਛੁ
 ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ^{੧੭}ਨਾਹਿਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣੀ ॥ ^{੧੮}ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਅੰਚਲਿ
 ਲਾਵਹੁ ਬਿਖਮ ਨਦੀ ਜਾਇ ਤਰਣੀ ॥ ੧ ॥ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ^{੧੯} ਮਾਇਆ ਰਸ ਮੀਠੇ
^{੨੦}ਇਹ ਨਹੀ ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਣੀ ॥ ^{੨੧}ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ
 ਪਾਵਤ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੰਗ ਆਭਰਣੀ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੨ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਹਰਿ ਜਨ ਸਿਮਰਹੁ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ^{੨੨}ਅਪਦਾ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ
 ਪੂਰਨ ਦਾਸ ਕੇ ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੩}ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਬਿਨਸਹਿ ਹਰਿ ਸੇਵਾ
 ਨਿਹਚਲੁ ਗੋਵਿੰਦ ਧਾਮ ॥ ^{੨੪}ਭਗਵੰਤ ਭਗਤ ਕਉ ਭਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ^{੨੫}ਆਦਰੁ
 ਦੇਵਤ ਜਾਮ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਤਜਿ ਗੋਪਾਲ ਆਨ ਜੋ ਕਰਣੀ ਸੋਈ ਸੋਈ ਬਿਨਸਤ
 ਖਾਮ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਗਹੁ^{੨੭} ਨਾਨਕ ^{੨੮}ਸੁਖ ਸਮੂਹ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੨ ॥
 ੯ ॥ ੧੩ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੨੯}ਭੂਲਿਓ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਉਰਝਾਇਓ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਗਿ
^{੩੦}ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਮਝ ਨ ਪਰੀ ^{੩੧}ਬਿਖੈ ਰਸ
 ਰਚਿਓ ਜਸੁ^{੩੨} ਹਰਿ ਕੋ ਬਿਸਰਾਇਓ^{੩੩} ॥ ਸੰਗਿ^{੩੪} ਸੁਆਮੀ ਸੋ ਜਾਨਿਓ ਨਾਹਿਨ
^{੩੫}ਬਨੁ ਖੋਜਨ ਕਉ ਧਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ^{੩੬}ਰਤਨੁ ਰਾਮੁ ਘਟ ਹੀ ਕੇ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਕੋ

- ੧ ਬੰਧਨਾਂ ਫਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ, ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ।
- ੨ ਪਪੀਹਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਹਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ, ਹੋ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ! ਦਇਆ ਕਰੋ (ਅਤੇ ਇਹ ਦਾਨ ਦਿਓ)।
- ੩ ਅਨੇਕ ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਖ ਚਕਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੀ; ਉਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਚਕਵੀ ਦਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ)।
- ੪ ਮੱਛੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ; ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੫ ਅਸੀਂ ਨਿਮਾਣੇ ਹਰੀ-ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ।
- ੬ ਕਰੋ।
- ੭ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਉਸ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ (ਆਸਰਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੯ ਮੇਰੇ ਜਿੰਦ ਜੇਹੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ-ਪੁਰਖ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।
- ੧੦ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨਸ਼ੀਲੀ ਬੂਟੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਫਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਜਾਦੂ। ਠਗਉਰੀ=ਇਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਬੂਟੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਠੱਗ ਲੋਕ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।
- ੧੧ ਪੀਤਾ।
- ੧੨ ਤਾਕਤ।
- ੧੩ ਜਿਹੜੇ ਦਾਸ-ਸੇਵਕ ਅੰਗ, ਆਪਣੇ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਲਏ, ਓਹੀ ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰ ਗਏ।
- ੧੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋ ਨਾਨਕ! ਹਰੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ-ਸਿਮਰ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।
- ੧੫ ਬੇਅੰਤ ਜਨਮ ਭਟਕ ਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ

- ਹਾਂ, ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਲਾਸੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਵੋ।
- ੧੬ ਕੋਈ ਧਰਮ ਦਾ ਕੰਮ।
- ੧੭ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕਰਣੀ, ਕਰਤਵ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।
- ੧੮ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਪੱਲੇ ਲਾਵੋ, ਤਾਂਕਿ (ਸੰਸਾਰ ਦੀ) ਔਖੀ ਨਦੀ ਤਰੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- ੧੯ ਧਨ, ਦੌਲਤ।
- ੨੦ ਇਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਣੇ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।
- ੨੧ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਮੇਰਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ।
- ੨੨ ਮੁਸੀਬਤ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
- ੨੩ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਜਾਂ ਰੋਕਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਾ ਅਟੱਲ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਪਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ ਨੂੰ।
- ੨੫ ਮੌਤ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੬ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਕੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖ਼ਾਮ [ਫਾ.] ਕੱਚਾ।
- ੨੭ ਪਕੜੋ, ਵਸਾਓ।
- ੨੮ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ, ਨਿਵਾਸ, ਅਸਥਾਨ (ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹਨ)।
- ੨੯ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਭੋਲਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੩੦ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਧਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਫਸਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੧ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਰਿਹਾ।
- ੩੨ ਗੁਣ ਗਾਣਾ।
- ੩੩ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੩੪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ।
- ੩੫ ਜੰਗਲ ਛਾਨਣ ਨੂੰ ਦੌੜ ਪਿਆ।
- ੩੬ ਰਾਮ ਰੂਪੀ ਹੀਰਾ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਈ।

* ਹਰੀ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਇਓ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ^੧ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ^੨ਜਨਮੁ
ਗਵਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ਹਰਿ ਜੂ ^੩ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪਤਿ
ਮੇਰੀ ॥ ^੪ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਭਇਓ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਤੇਰੀ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਹਾ ਪਤਿਤ ^੫ਮੁਗਧ ^੬ਲੋਭੀ ਫੁਨਿ ^੭ਕਰਤ ਪਾਪ ਅਬ ਹਾਰਾ ^੮॥
^੯ਭੈ ਮਰਥੇ ਕੋ ਬਿਸਰਤ ਨਾਹਿਨ ^{੧੦}ਤਿਹ ਚਿੰਤਾ ਤਨੁ ਜਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ^{੧੧}ਕੀਏ
ਉਪਾਵ ^{੧੨}ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਕਾਰਨਿ ^{੧੩}ਦਹ ਦਿਸਿ ਕਉ ਉਠਿ ਧਾਇਆ ^{੧੪}॥ ^{੧੫}ਘਟ
ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ^{੧੬} ^{੧੭}ਤਾ ਕੋ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਨਾਹਿਨ ^{੧੮}
ਗੁਨੁ ਨਾਹਿਨ ਕਛੁ ਜਪੁ ਤਪੁ ਕਉਨੁ ਕਰਮੁ ਅਬ ਕੀਜੈ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੯}ਹਾਰਿ
ਪਰਿਓ ਸਰਨਾਗਤਿ ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ਦੀਜੈ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੬ ॥
ਮਨ ਰੇ ^{੨੦}ਸਾਚਾ ਗਹੋ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ^{੨੧}ਮਿਥਿਆ ਮਾਨੋ ਸਗਰੋ
ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕਉ ਜੋਗੀ ਖੋਜਤ ^{੨੨}ਹਾਰੇ ਪਾਇਓ ਨਾਹਿ
^{੨੩}ਤਿਹ ਪਾਰਾ ॥ ਸੋ ਸੁਆਮੀ ^{੨੪}ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ ^{੨੫}ਪਛਾਨੋ ^{੨੬}ਰੂਪ ਰੇਖ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ॥
੧ ॥ ਪਾਵਨ ^{੨੭}ਨਾਮੁ ਜਗਤ ਮੈ ਹਰਿ ਕੋ ^{੨੮}ਕਬਹੂ ਨਾਹਿ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ^{੨੯}ਜਗ ਬੰਦਨ ^{੩੦}ਰਾਖਹੁ ਬਿਰਦੁ ਤੁਹਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ* ਘਰੁ ੧ ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਲੋਕ ॥ ^{੩੧}ਦਰਸਨੁ ਪਿਆਸੀ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ^{੩੨}ਚਿਤਵਉ ਅਨਦਿਨੁ ਨੀਤ ॥
^{੩੩}ਖੋਲ੍ਹਿ ਕਪਟ ਗੁਰਿ ਮੇਲੀਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮੀਤ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤ ॥ ^{੩੪}ਸੁਣਿ
ਯਾਰ ਹਮਾਰੇ ਸਜਣ ਇਕ ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀਆ ॥ ਤਿਸੁ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਪਿਆਰੇ
^{੩੫}ਹਉ ਫਿਰਉ ਖੋਜੰਤੀਆ ॥ ^{੩੬}ਤਿਸੁ ਦਸਿ ਪਿਆਰੇ ਸਿਰੁ ਧਰੀ ਉਤਾਰੇ ਇਕ
ਭੋਰੀ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ^{੩੭}ਨੈਨ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਿਅ ਰੰਗ ਰੰਗਾਰੇ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਭੀ ਨਾ
ਧੀਰੀਜੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ^{੩੮}ਜਿਉ ^{੩੯}ਜਲ ਮੀਨਾ ^{੪੦}ਚਾਤ੍ਰਕ ਜਿਵੈ
ਤਿਸੰਤੀਆ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ^{੪੧}ਸਗਲੀ ਤਿਖਾ ਬੁਝੰਤੀਆ ॥
੧ ॥ ^{੪੨}ਯਾਰ ਵੇ ਪ੍ਰਿਅ ਹਭੇ ਸਖੀਆ ਮੂ ਕਹੀ ਨ ਜੇਹੀਆ ॥ ਯਾਰ ਵੇ ਹਿਕ
ਛੁੰ ਹਿਕਿ ਚਾੜੈ ਹਉ ਕਿਸੁ ਚਿਤੇਹੀਆ ॥ ਹਿਕ ਦੁੰ ਹਿਕਿ ਚਾੜੈ ^{੪੩}ਅਨਿਕ
ਪਿਆਰੇ ਨਿਤ ਕਰਦੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ ॥ ਤਿਨਾ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਚਾਉ ਉਠੰਦਾ ਹਉ
ਕਦਿ ਪਾਈ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥ ਜਿਨੀ ^{੪੪}ਮੈਡਾ ਲਾਲੁ ਰੀਝਾਇਆ ਹਉ ਤਿਸੁ ਆਗੈ
^{੪੫}ਮਨੁ ਡੇਂਹੀਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ^{੪੬}ਸੁਣਿ ਬਿਨਉ ਸੁਹਾਗਣਿ ਮੂ ਦਸਿ ਡਿਖਾ
ਪਿਰੁ ਕੇਹੀਆ ॥ ੨ ॥ ਯਾਰ ਵੇ ^{੪੭}ਪਿਰੁ ਆਪਣ ਭਾਣਾ ਕਿਛੁ ਨੀਸੀ ਛੰਦਾ ॥
ਯਾਰ ਵੇ ਤੈ ਰਾਵਿਆ ਲਾਲਨੁ ਮੂ ਦਸਿ ਦਸੰਦਾ ॥ ^{੪੮}ਲਾਲਨੁ ਤੈ ਪਾਇਆ

੧ ਪਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ।
 ੨ ਨਿਸਫਲ।
 ੩ ਜੀ।
 ੪ ਤ੍ਰਾਸ-ਡਰ। ਉਰ-ਹਿਰਦਾ, ਦਿਲ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ
 ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ
 ਭੰਡਾਰ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ।
 ੫ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਪੀ।
 ੬ ਮੂਰਖ।
 ੭ ਫੇਰ-ਫੇਰ, ਮੁੜ-ਮੁੜ।
 ੮ ਥੱਕ ਗਿਆ।
 ੯ ਮਰਨ ਦਾ ਭੈਅ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ।
 ੧੦ ਇਸ ਫਿਕਰ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਯਤਨ, ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ।
 ੧੨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।
 ੧੩ ਦਸ ਤਰਫਾਂ, ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ।
 ੧੪ ਦੌੜਿਆ।
 ੧੫ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ।
 ੧੬ ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਹਰੀ।
 ੧੭ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਿਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੯੧,
 ਨੋਟ ੩੨।
 ੧੮ (ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ੧੯ ਮੈਂ ਥੱਕ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਪਿਆ ਹਾਂ; ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!
 ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਭੇਤਾ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿਓ, (ਤਾਂ ਕਿ 'ਭੈ
 ਮਰਥੇ ਕੇ' ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ)।
 ੨੦ ਸੱਚਾ ਵਿਚਾਰ, ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਗ੍ਰਹਿਣ
 ਕਰੋ।
 ੨੧ ਸਾਰਾ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠਾ ਭਾਵ ਨਾਸਵਾਨ ਸਮਝੋ।
 ੨੨ ਲੱਭਦੇ-ਲੱਭਦੇ।
 ੨੩ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ।
 ੨੪ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
 ੨੫ ਨੇੜੇ, ਹਾਜ਼ਰ-ਹਜ਼ੂਰ।
 ੨੬ ਰੂਪ ਅਤੇ ਚਿਹਨ (ਅਕਾਰ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਹਰੀ ਹੈ।
 ੨੭ ਪਵਿੱਤਰ।
 ੨੮ ਮੈਂ ਕਦੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
 ੨੯ ਜਗਤ ਦੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਰੀ ਦੀ
 (ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਹੈ)।
 ੩੦ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ (ਜੋ ਦਿਆਲੂ,
 ਬਖਸ਼ਿਦ ਹੈ) ਵਰਤੋ, (ਮੇਰੇ ਗੁਣ ਅੰਗੁਣ ਨਾ ਦੇਖੋ)।
 ੩੧ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚਾਹਵਾਨ।
 ੩੨ ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਯਾਦ ਕਰਦੀ
 ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।

੩੩ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ
 ਸੁਖੰਤ ਦੇ ਕੇ ਹਰੀ-ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ੩੪ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ, ਦੋਸਤ ਤੂੰ ਸੁਣ।
 ੩੫ ਮੈਂ ਢੂੰਡਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ।
 ੩੬ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਕੱਟ
 ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਾਂ ਜੇ ਕਿਤੇ ਉਹ
 ਰਤਾ ਭਰ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ।
 ੩੭ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ
 ਹਨ ਅਤੇ (ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਤਿਲ ਭਰ ਸ਼ਾਂਤੀ
 ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।
 ੩੮ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ੩੯ (ਜਿਵੇਂ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਮਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ੪੦ ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ (ਮੇਰਾ ਮਨ) ਪਿਆਸਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ
 ਪੰਨਾ ੪੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੪੧ ਸਾਰੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝ ਗਈ।
 ੪੨ ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਪਿਆਰੇ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸਖੀਆਂ,
 ਸਾਥਣਾਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਜੇਹੀ ਭੀ
 ਨਹੀਂ! ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਉਹ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਵਧੇਰੇ
 ਸੋਹਣੀਆਂ ਹਨ; ਮੈਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹਾਂ? ਭਾਵ
 ਮੈਂ ਇਸ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਆਲ
 ਵਿੱਚ ਆਵਾਂ। (ਮੂ, ਹਿਕ, ਡੂ, ਮੈਂਡਾ, ਡੋਂਹੀਆਂ,
 ਡਿਘਾ, ਘਿਘੀ, ਥੀਆ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਲਹਿੰਦੀ
 ਬੋਲੀ ਦੇ ਹਨ)।
 ੪੩ ਹਰੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ
 (ਉਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੀਝ ਆਉਂਦੀ
 ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਗੀ।
 ੪੪ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ
 ਲਿਆ ਹੈ।
 ੪੫ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਭੇਟਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।
 ੪੬ ਹੇ ਸੋਹਾਗਣ! ਹੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ!
 ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਮੈਂ ਵੇਖਾਂ ਕਿ ਪਿਆਰਾ
 ਕੇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ।
 ੪੭ ਪਤੀ ਹਰੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ,
 ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਛੰਦਗੀ, ਮੁਥਾਜੀ ਨਹੀਂ। ਹੇ
 ਮਿੱਤਰ! ਤੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਭੋਗਿਆ ਹੈ
 (ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ) ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਦਿਹ,
 ਮੈਂ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ (ਸਵਾਲੀ ਹਾਂ)। ਦਸੰਦਾ-ਦਸਾਉਣ
 ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ।
 ੪੮ ਤੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

* ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

^੧ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਜੈ ਧਨ ਭਾਗ ਮਥਾਣੇ ॥ ^੨ਬਾਂਹ ਪਕੜਿ ਠਾਕੁਰਿ ਹਉ ਘਿਧੀ
 ਗੁਣ ਅਵਗਣ ਨ ਪਛਾਣੇ ॥ ^੩ਗੁਣ ਹਾਰੁ ਤੈ ਪਾਇਆ ਰੰਗੁ ਲਾਲੁ ਬਣਾਇਆ
 ਤਿਸੁ ਹਭੋ ਕਿਛੁ ਸੁਹੰਦਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ^੪ਧੰਨਿ ਸੁਹਾਗਣਿ ਸਾਈ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ
 ਭਤਾਰੁ ਵਸੰਦਾ ॥ ੩ ॥ ਯਾਰ ਵੇ ^੫ਨਿਤ ਸੁਖ ਸੁਖੇਦੀ ਸਾ ਮੈ ਪਾਈ ॥ ਵਰੁ
 ਲੋੜੀਦਾ ਆਇਆ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ॥ ^੬ਮਹਾ ਮੰਗਲੁ ਰਹਸੁ ਥੀਆ ਪਿਰੁ ਦਇਆਲੁ
 ਸਦ ਨਵ ਰੰਗੀਆ ॥ ਵਡ ਭਾਗਿ ਪਾਇਆ ਗੁਰਿ ਮਿਲਾਇਆ ਸਾਧ ਕੈ
 ਸਤਸੰਗੀਆ ॥ ^੭ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਿਅ ਅੰਕਿ ਅੰਕੁ ਮਿਲਾਈ ॥
 ਬਿਨਵੰਤਿ ^੮ਨਾਨਕੁ ਸੁਖ ਸੁਖੇਦੀ ^੯ਸਾ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਛੰਤ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਸਲੋਕੁ ॥ ਉਚਾ ਅਗਮ^{੧੦} ਅਪਾਰ^{੧੧} ਪ੍ਰਭੁ ^{੧੨}ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਇ ਅਕਥੁ ॥ ਨਾਨਕ
^{੧੩}ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤੀ ਰਾਖਨ ਕਉ ਸਮਰਥੁ ॥ ੧ ॥ ਛੰਤੁ ॥ ^{੧੪}ਜਿਉ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉ
 ਰਾਖੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰਿਆ^{੧੫} ॥ ^{੧੬}ਕੇਤੇ ਗਨਉ ਅਸੰਖ ਅਵਗਣ ਮੇਰਿਆ ॥
 ਅਸੰਖ ਅਵਗਣ ^{੧੭}ਖਤੇ ਫੇਰੇ ^{੧੮}ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਦ ਭੂਲੀਐ ॥ ^{੧੯}ਮੋਹ ਮਗਨ
 ਬਿਕਰਾਲ ਮਾਇਆ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਘੁਲੀਐ ॥ ^{੨੦}ਲੂਕ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਬਿਖੜੇ
 ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਹੁ ਤੇ ਨੇਰਿਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਧਾਰਹੁ ^{੨੧}ਕਾਢਿ ਭਵਜਲ
 ਫੇਰਿਆ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੨੨}ਨਿਰਤਿ ਨ ਪਵੈ ਅਸੰਖ ਗੁਣ ਉਚਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ
 ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆ ^{੨੩}ਮਿਲੈ ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਉ ॥ ੨ ॥ ਛੰਤੁ ॥ ^{੨੪}ਦੂਸਰ
 ਨਾਹੀ ਠਾਉ ਕਾ ਪਹਿ ਜਾਈਐ ॥ ^{੨੫}ਆਠ ਪਹਰ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਈਐ ॥
 ਧਿਆਇ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਅਪੁਨਾ ^{੨੬}ਮਨਹਿ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਈਐ ॥ ਤਜਿ ਮਾਨ
 ਮੋਹੁ ^{੨੭}ਵਿਕਾਰੁ ਦੂਜਾ ^{੨੮}ਏਕ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈਐ ॥ ਅਰਪਿ^{੨੯} ਮਨੁ ਤਨੁ ਪ੍ਰਭੁ
 ਆਗੈ ^{੩੦}ਆਪੁ ਸਗਲ ਮਿਟਾਈਐ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ ^{੩੧}ਸਾਚਿ
 ਨਾਮਿ ਸਮਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਰੇ ਮਨ ^{੩੨}ਤਾ ਕਉ ਧਿਆਈਐ ^{੩੩}ਸਭ ਬਿਧਿ
 ਜਾ ਕੈ ਹਾਥਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਸੰਚੀਐ^{੩੪} ਨਾਨਕ ^{੩੫}ਨਿਬਹੈ ਸਾਥਿ ॥ ੩ ॥
 ਛੰਤੁ ॥ ਸਾਥੀਅੜਾ^{੩੬} ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ॥ ^{੩੭}ਥਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਆਪਿ
 ਜਲਿ ਥਲਿ ਪੂਰ ਸੋਇ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ^{੩੮} ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ^{੩੯}ਸਰਬ ਦਾਤਾ
 ਪ੍ਰਭੁ ਧਨੀ ॥ ਗੋਪਾਲ^{੪੦} ਗੋਬਿੰਦ^{੪੧} ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਬੈਅੰਤ ਗੁਣ ਤਾ ਕੇ ਕਿਆ
 ਗਨੀ^{੪੨} ॥ ^{੪੩}ਭਜੁ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਹ ਗਾਮੀ ਤਿਸੁ ਬਿਨਾ ਅਨ^{੪੪} ਨਾਹਿ
 ਕੋਇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਧਾਰਹੁ ਤਿਸੁ ਪਰਾਪਤਿ^{੪੫} ਨਾਮੁ ਹੋਇ ॥
 ੩ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੪੬}ਚਿਤਿ ਜਿ ਚਿਤਵਿਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ

- ੧ ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੨ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ (ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਔਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
- ੩ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹਾਰ (ਮਾਲਾ) ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਹਣਾ ਰੰਗ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ (ਜੋ ਭੀ ਪਹਿਨੇ) ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਵੇਂ ਰਹਿਣ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਉਹ ਸੁਹਾਗਣ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਤੀ (ਹਰੀ) ਵੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜਿਹੜੀ ਮੰਨਤ (ਮੁਰਾਦ) ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੰਗਦੀ ਸਾਂ, ਉਹ ਮੈਂ ਪਾ ਲਈ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ (ਪਿਆਰਾ) ਪਤੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।
- ੬ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ, ਸਦਾ ਨਵੇਂ ਜੋਬਨ ਵਾਲਾ ਪਤੀ ਹਰੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ।
- ੭ ਮੇਰੀਆਂ ਉਮੈਦਾਂ ਅਤੇ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਸਭ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ; ਪਤੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਗਲ ਲਾ ਲਿਆ (ਕੋਈ ਵਿਥ ਨਾ ਰਹੀ, ਅੰਗ ਨਾਲ ਅੰਗ ਮਿਲ ਗਿਆ)।
- ੮ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਉਹ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾ ਲਈ।
- ੧੦ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
- ੧੧ ਬੇਅੰਤ।
- ੧੨ ਉਹ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।
- ੧੩ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਜਿਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਤਿਵੇਂ ਬਚਾ ਲਓ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ।
- ੧੫ (ਮੈਂ) ਤੇਰਾ ਹਾਂ।
- ੧੬ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਗਿਣ ਕੇ ਦੱਸਾਂ? ਅਨ-ਗਿਣਤ ਹਨ।
- ੧੭ ਖਤਾ [ਅ.] ਕਸੂਰ। 'ਖਤੇ' ਬਹੁ-ਵਚਨ ਹੈ। ਫੇਰੇ-ਭੁਲੇਖੇ।
- ੧੮ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਅਸੀਂ ਡਰਾਉਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਛੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- ੨੦ ਅੱਖੇ (ਦੁਖਦਾਈ) ਪਾਪ (ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ) ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ।
- ੨੧ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ, ਭੰਵਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਲਓ।
- ੨੨ ਨਿਰਤਿ-ਨਿਰਣਾ, ਪਰਖ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੮੪, ਨੋਟ ੨੮। ਹਰੀ ਦੇ ਅਨ-ਗਿਣਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ।
- ੨੩ ਮੈਂ ਨਿਰਾਸਰੇ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਮਿਲੇ।
- ੨੪ (ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸ ਪਾਸ ਜਾਈਏ?
- ੨੫ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ (ਦਿਨ ਰਾਤ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।
- ੨੬ ਮਨ ਦੀ ਚਿਤਵੀ ਹੋਈ, ਮੰਗੀ ਹੋਈ ਮੁਰਾਦ।
- ੨੭ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਰੂਪੀ ਵਿਕਾਰ, ਖਰਾਬੀ।
- ੨੮ ਇਕ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਆ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ ਲਾਈਏ।
- ੨੯ ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ, ਸੌਂਪ ਕੇ।
- ੩੦ ਸਾਰਾ ਹੰਕਾਰ।
- ੩੧ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾ ਜਾਈਏ, ਟਿਕ ਜਾਈਏ।
- ੩੨ ਉਸ ਹਰੀ ਨੂੰ।
- ੩੩ ਸਭ ਜੁਗਤਾਂ, ਉਪਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਸ ਹਨ।
- ੩੪ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ।
- ੩੫ ਜੋ ਕਿ (ਆਤਮਾ ਦੇ) ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੬ ਸਾਥੀ, ਮਿੱਤਰ, ਮੱਦਦਗਾਰ।
- ੩੭ ਉਹ ਹਰੀ ਆਪ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਲ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੩੮ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ।
- ੩੯ ਸਭ ਦਾ ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ।
- ੪੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
- ੪੧ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੪੨ ਗਿਣਾਂ।
- ੪੩ ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਭਜੋ, ਚਿਤਵੋ, ਲਵੋ।
- ੪੪ ਹੋਰ, ਦੂਸਰਾ।
- ੪੫ ਹਾਸਲ, ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੪੬ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ, ਚਾਹਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਪਾ ਲਿਆ।

* ਹਰ-ਇਕ ਛੇਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧਿਆਇ ੧ ਸੁਖ ਸਬਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਛੰਤੁ ॥ ਅਬ ਮਨੁ ੨ ਛੂਟਿ ਗਇਆ ਸਾਧੂ
 ਸੰਗਿ ਮਿਲੇ ॥ ੩ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਲਇਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਰਲੇ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਸਿਮਰਤ ਮਿਟੇ ਕਿਲਬਿਖ ੪ ਬੁਝੀ ਤਪਤਿ ਅਘਾਨਿਆ ॥ ੬ ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੀਨੇ
 ਦਇਆ ਕੀਨੇ ੭ ਆਪਨੇ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ੮ ਲੈ ਅੰਕਿ ਲਾਏ ਹਰਿ ਮਿਲਾਏ
 ਜਨਮ ਮਰਣਾ ਦੁਖ ਜਲੇ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ੯ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਧਾਰੀ ਮੇਲਿ ਲੀਨੇ
 ੧੦ ਇਕ ਪਲੇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਜੈਤਸਰੀ ਛੰਤ ਮਃ ੫ ॥ ੧੧ ਪਾਧਾਣੂ ਸੰਸਾਰੁ ਗਾਰਬਿ
 ਅਟਿਆ ॥ ੧੨ ਕਰਤੇ ਪਾਪ ਅਨੇਕ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਰਟਿਆ ॥ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ
 ਅਭਿਮਾਨਿ ਬੁਝੇ ਮਰਣੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵਏ ॥ ੧੩ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਉਹਾਰ ਬਨਿਤਾ
 ਏਹ ਕਰਤ ਬਿਹਾਵਏ ॥ ਪੁਜਿ ਦਿਵਸ ਆਏ ਲਿਖੇ ਮਾਏ ਦੁਖੁ ਧਰਮ ਦੂਤਹ
 ਡਿਠਿਆ ॥ ੧੪ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਨ ਮਿਟੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨੁ ਨਹੀ ਖਟਿਆ ॥
 ੧ ॥ ੧੫ ਉਦਮ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਗਾਵਹੀ ॥ ੧੬ ਭਰਮਹਿ ਜੋਨਿ
 ਅਸੰਖ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਆਵਹੀ ॥ ੧੭ ਪਸੂ ਪੰਖੀ ਸੈਲ ਤਰਵਰ ਗਣਤ ਕਛੁ
 ਨ ਆਵਏ ॥ ਬੀਜੁ ਬੋਵਸਿ ਭੋਗ ਭੋਗਹਿ ਕੀਆ ਅਪਣਾ ਪਾਵਏ ॥ ੧੮ ਰਤਨ
 ਜਨਮੁ ਹਾਰੰਤ ਜੁਐ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਿ ਨ ਭਾਵਹੀ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ੧੯ ਭਰਮਹਿ
 ਭੁਮਾਏ ਖਿਨੁ ਏਕੁ ਟਿਕਣੁ ਨ ਪਾਵਹੀ ॥ ੨ ॥ ੨੦ ਜੋਬਨੁ ਗਇਆ ਬਿਤੀਤਿ
 ਜਰੁ ਮਲਿ ਬੈਠੀਆ ॥ ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰੁ ਡੋਲ ਨੈਣੁ ਨ ਡੀਠਿਆ ॥ ਨਹ ਨੈਣੁ
 ਦੀਸੈ ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਈਸੈ ੨੧ ਛੋਡਿ ਮਾਇਆ ਚਾਲਿਆ ॥ ੨੨ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਹਿ
 ਸਿਰਿ ਖਾਕੁ ਛਾਨਹਿ ਜਿਨ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਜਾਲਿਆ ॥ ੨੩ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਰੰਗ
 ਅਪਾਰ ਪੂਰਨ ਨਹ ਨਿਮਖ ਮਨ ਮਹਿ ਵੂਠਿਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਕੋਟਿ
 ਕਾਰਗਰ ਬਿਨਸ ਬਾਰ ਨ ਝੂਠਿਆ ॥ ੩ ॥ ੨੪ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਣਾਇ ਨਾਨਕੁ
 ਆਇਆ ॥ ੨੫ ਦੁਤਰੁ ਭੈ ਸੰਸਾਰੁ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਤਰਾਇਆ ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗੇ
 ੨੬ ਭਜੇ ਸ੍ਰੀਧਰ ੨੭ ਕਰਿ ਅੰਗੁ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤਾਰਿਆ ॥ ਹਰਿ ਮਾਨਿ ਲੀਏ ਨਾਮ
 ਦੀਏ ਅਵਰੁ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ੨੮ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਅਪਾਰ ਠਾਕੁਰ ੨੯ ਮਨਿ
 ਲੋੜੀਦਾ ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕੁ ੩੦ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ
 ਖਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਵਾਰ ੧ ਸਲੋਕਾ ਨਾਲਿ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਸਲੋਕ ॥ ੩੧ ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਅੰਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥
 ਸਿਮਰੰਤਿ ਸੰਤ ਸਰਬਤ੍ਰ ਰਮਣੰ ਨਾਨਕ ਅਘਨਾਸਨ ਜਗਦੀਸੁਰਹ ॥
 ੧ ॥ ੩੨ ਪੇਖਨ ਸੁਨਨ ਸੁਨਾਵਨੋ ਮਨ ਮਹਿ ਦ੍ਰਿੜੀਐ ਸਾਚੁ ॥

- ੧ ਸਾਰੇ ਸੁਖ (ਪਾ ਲਏ)।
- ੨ ਆਜ਼ਾਦ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ।
- ੩ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੀ ਜੋਤ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਏ, ਹਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ।
- ੪ ਪਾਪ।
- ੫ ਰੱਜ ਗਏ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।
- ੬ ਹਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੭ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੮ ਪਕੜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੯ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਇਕ ਪਲ ਵਿੱਚ, ਤੁਰੰਤ।
- ੧੧ ਸੰਸਾਰ ਮੁਸਾਫ਼ਰ (ਤਰ੍ਹਾਂ) ਹੈ, (ਫਿਰ ਵੀ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਾਲਚ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਣਾ, ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੧੩ ਪੁੱਤਰ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਆਦਿਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੰਧੇ ਕਰਦਿਆਂ ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ਲਿਖੇ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਹੇ ਮਾਤਾ! ਭਾਵ ਉਮਰ ਭੋਗ ਲਈ; ਤਦ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ।
- ੧੪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੇ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਟਲ ਸਕਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਨਹੀਂ ਖੱਟਿਆ, ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 'ਕਿਰਤ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੬੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੧੫ ਅਨਗਿਣਤ ਉਪਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ।
- ੧੬ ਅਨਗਿਣਤ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਹਨ, ਮਰ ਕੇ ਫੇਰ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੭ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਖੀ, ਪੱਥਰ, ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੇਹਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਤੇਹਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

- ੧੮ ਹੀਰੇ ਰੂਪੀ ਜੀਵਨ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰਦੇ ਹਨ (ਨਿਸਫਲ ਗਵਾਦੇ ਹਨ), ਉਹ ਆਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ।
- ੧੯ (ਕਰਮਾਂ ਦੇ) ਧੱਕੇ ਹੋਏ ਭਟਕਦੇ ਹਨ; ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
- ੨੦ ਜਵਾਨੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ, ਬੁਢੇਪਾ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਂਭ ਬੈਠਾ; ਹੱਥ ਕੰਬਦੇ ਹਨ; ਸਿਰ ਹਿਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਅੱਖੀਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੨੧ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ।
- ੨੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਤਨ, ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਈ ਸੀ, ਉਹ (ਹੁਣ) ਆਖਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਗੋਂ ਸਿਰ ਸੁਆਹ ਪਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਖੁਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ)।
- ੨੩ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਅਥਾਹ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ। ਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਝੂਠੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ (ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਆਖਿਆ ਹੈ)।
- ੨੪ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ।
- ੨੫ ਭਿਆਨਕ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਸ੍ਰੀ (ਲਛਮੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਜਿਆ।
- ੨੭ ਅੰਗ, ਪੱਖ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ੨੮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਹਰੀ।
- ੨੯ ਮਨ ਦਾ ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਿਆਰਾ ਹਰੀ।
- ੩੦ ਸਦਾ ਰੱਜੇ ਰਹੇ।
- ੩੧ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦ ਵਿੱਚ, ਦਰਮਿਆਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੋਏ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਆਪ ਦੇਖਣ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਪੱਕਾ ਕਰੀਏ।

* ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਨ-ਮਨੋਰਥ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਹਰੀ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸੁਖ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਬਣਤਰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹਰ-ਇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸ਼ਲੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੂਰਬੀ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਗਾਥਾ ਵਰਤੀ ਹੈ (ਜੋ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਤਿਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਵਖੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਸਲਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਤਿਕ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਕਰੰਤਿ' ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ)। ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

^੧ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਚੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ
 ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨੁ^੨ ਗਾਈਐ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ਸੋਈ ॥ ^੩ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੁ
 ਜੋ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਈ ॥ ^੪ਖਿਨ ਮਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਦਾ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥
^੫ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਾਤਾਲ ਦੀਪ ਰਵਿਆ ਸਭ ਲੋਈ ॥ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ਸੋ
 ਬੁਝਸੀ ਨਿਰਮਲ^੬ ਜਨੁ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^੭ਰਚੰਤਿ ਜੀਅ ਰਚਨਾ ਮਾਤ
 ਗਰਭ ਅਸਥਾਪਨੰ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ਮਹਾ ਅਗਨਿ ਨ
 ਬਿਨਾਸਨੰ ॥ ੧ ॥ ^੮ਮੁਖੁ ਤਲੈ ਪੈਰ ਉਪਰੇ ਵਸੰਦੋ ਕੁਹਥੜੈ ਥਾਇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸੋ ਧਣੀ^੯ ਕਿਉ ਵਿਸਾਰਿਓ ਉਧਰਹਿ ਜਿਸ ਦੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^{੧੦}ਰਕਤੁ ਬਿੰਦੁ ਕਰਿ ਨਿੰਮਿਆ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਝਾਰਿ ॥ ਉਰਧ ਮੁਖੁ ਕੁਚੀਲ
 ਬਿਕਲੁ ਨਰਕਿ ਘੋਰਿ ਗੁਬਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਤੂ ਨਾ ਜਲਹਿ ^{੧੧}ਮਨਿ ਤਨਿ
 ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ^{੧੨}ਬਿਖਮ ਥਾਨਹੁ ਜਿਨਿ ਰਖਿਆ ਤਿਸੁ ਤਿਲੁ^{੧੩} ਨ ਵਿਸਾਰਿ ॥
 ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਰਤ ਸੁਖੁ ਕਦੇ ਨਾਹਿ ^{੧੪}ਜਾਸਹਿ ਜਨਮੁ ਹਾਰਿ ॥ ੨ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੧੫}ਮਾਨ
 ਇਛਾ ਦਾਨ ਕਰਣੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਆਸਾ ਪੂਰਨਹ ॥ ਖੰਡਣੰ ਕਲਿ ਕਲੇਸਹ ਪ੍ਰਭੁ
 ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਨਹ ਦੂਰਣਹ ॥ ੧ ॥ ^{੧੬}ਹਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ ਤੈ
 ਸਿਉ ਲਾਈਐ ਨੇਹੁ ॥ ਸੋ ਸਹੁ ਬਿੰਦੁ ਨ ਵਿਸਰਉ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਸੁੰਦਰੁ ਰਚਿਆ
 ਦੇਹੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਨ ਤਨੁ ਧਨੁ ਦੀਆ ਦੀਨੇ ਰਸ ਭੋਗ ॥ ^{੧੭}ਗ੍ਰਿਹ
 ਮੰਦਰ ਰਥ ਅਸੁ* ਦੀਏ ਰਚਿ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗ ॥ ^{੧੮}ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸਾਜਨ ਸੇਵਕ
 ਦੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਵਨ ਜੋਗ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ^{੧੯}ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਲਹਿ ਜਾਹਿ
 ਵਿਜੋਗ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਮਹੁ^{੨੦} ਬਿਨਸੇ ਸਭਿ ਰੋਗ ॥ ੩ ॥ ਸਲੋਕ ॥
^{੨੧}ਕੁਟੰਬ ਜਤਨ ਕਰਣੰ ਮਾਇਆ ਅਨੇਕ ਉਦਮਹ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਵ ਹੀਣੰ
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਰਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਤਤਹ ॥ ੧ ॥ ਤੁਟੜੀਆ^{੨੨} ਸਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੋ ਲਾਈ
^{੨੩}ਬਿਅੰਨ ਸਿਉ ॥ ਨਾਨਕ ^{੨੪}ਸਚੀ ਗੀਤਿ ਸਾਂਈ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
 ਜਿਸੁ ਬਿਸਰਤ ਤਨੁ ਭਸਮ^{੨੫} ਹੋਇ ਕਹਤੇ ਸਭਿ ਪ੍ਰੇਤੁ ॥ ^{੨੬}ਖਿਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ
 ਬਸਨ ਨ ਦੇਵਹੀ ਜਿਨ ਸਿਉ ਸੋਈ ਹੇਤੁ ॥ ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬੁ ਸੰਚਿਆ
 ਸੋ ਕਾਰਜਿ ਕੇਤੁ ॥ ^{੨੭}ਜੈਸਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮ ਇਹੁ ਖੇਤੁ ॥ ਅਕਿਰਤਘਣਾ
 ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਜੋਨੀ ਭਰਮੇਤੁ ॥ ੪ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੨੮}ਕੋਟਿ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੰ
 ਅਨਿਕ ਸੋਧਨ ਪਵਿਤ੍ਰਤਹ ॥ ਉਚਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਸਰਬ
 ਪਾਪ ਬਿਮੁਚਤੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੯}ਈਧਣੁ ਕੀਤੋਮੁ ਘਣਾ ਭੋਰੀ ਦਿਤੀਮੁ ਭਾਹਿ ॥ ਮਨਿ
 ਵਸੰਦੜੋ ਸਚੁ ਸਹੁ ਨਾਨਕ ਹਭੇ ਭੁਖੜੇ ਉਲਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥

- ੧ ਜੋ ਹਰੀ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਚੋ।
- ੨ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੀ।
- ੩ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ।
- ੪ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਉਹ ਹਰੀ ਸਭ ਲੋਕਾਂ (ਦੁਨੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ, ਹੇਠਲੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿੱਚ।
- ੬ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੭ ਹਰੀ ਨੇ ਜੀਵ ਦੀ ਬਣਤ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਦਮ ਦਮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਵੱਡੀ ਅੱਗ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਨਿੱਘ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ।
- ੮ (ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ) ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉਪਰ ਵੱਲ, ਤੂੰ ਮੈਲੇ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਸੈਂ।
- ੯ [ਸਿੰਘੀ] ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
- ੧੦ ਮਾਤਾ ਦੇ ਲਹੂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਉਗਿਆ। ਮੂੰਹ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸੀ, ਮੈਲਾ ਸੈਂ ਅਤੇ ਵਿਆਕੁਲ ਸੈਂ ਡਰਾਉਣੇ ਨਰਕ ਵਰਗੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ।
- ੧੧ ਮਨ ਨਾਲ ਤੇ ਤਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ।
- ੧੨ ਔਖੇ ਥਾਉਂ।
- ੧੩ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ।
- ੧੪ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗਵਾ ਜਾਏਂਗਾ।
- ੧੫ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਮੂਜਬ ਸਾਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਲਪਣਾ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਐਸੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ; ਉਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਾਜ਼ਰ-ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ।
- ੧੬ ਜਿਸ ਹਰੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ (ਸਵਾਦ) ਭੋਗੀਏ ਹਨ; ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਉਹ ਮਾਲਕ ਜਰਾ ਵੀ ਨਾ ਭੁੱਲੀਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੋਹਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੂਪ ਪਿੰਡ ਰਚਿਆ ਹੈ। ('ਦੇਹੁ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਔਕੜ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ)।
- ੧੭ ਘਰ, ਮਹਿਲ, ਰੱਖ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਿੱਤੇ, ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਬਣਾ ਕੇ।
- ੧੮ ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤਰੀ।
- ੧੯ ਤਨ ਮਨ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ (ਦੇ ਦੁੱਖ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੨੦ ਬੋਲੋ, ਗਾਓ।
- ੨੧ ਮਨੁੱਖ ਟੱਬਰ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਨ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਆਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਹਨ।
- ੨੨ ਟੁੱਟ ਗਈ।
- ੨੩ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ।
- ੨੪ ਸੱਚੀ ਜੁਗਤੀ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ।
- ੨੫ ਸੁਆਹ, ਰਾਖ।
- ੨੬ (ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ ਉਹ ਛਿਨ ਭਰ ਵੀ (ਮਰੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ) ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਪਾਪ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਧਨ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਇਆ?
- ੨੭ ਮਨੁੱਖ ਜੇਹਾ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਤੇਹੇ ਜੇਹਾ ਵੱਢਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਜੀਵਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖੇਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਰਮ ਬੀਜ ਕੇ ਫਲ ਵੱਢਦੇ ਹਾਂ। ਨਾ-ਸੁਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
- ੨੮ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਚਮਾਂ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਭੀ ਕੱਟੇ ਗਏ।
- ੨੯ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬਾਲਣ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਤਾ ਕੁ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ (ਤਾਂ ਸੜ ਗਿਆ), ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਲਹਿ ਜਾਣ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੮, ਨੋਟ ੧੨; ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੩੨੪, ਨੋਟ ੧੩। ('ਦਿਤੀਮੁ' ਵਿੱਚ ਅੰਤਲਾ 'ਮੁ' ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਢੰਗ 'ਤੇ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਰਦਮ=ਮੈਂ ਕੀਤਾ; ਦਾਦਮ=ਮੈਂ ਦਿੱਤਾ।)

* ਅਸੁ=(ਅਸੁ)=ਘੋੜੇ। 'ਸ' ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਵਵਾ ਔਕੜ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਸਤੁ, ਬਿਸੁੰਭਰ ਤੋਂ ਬਿਸੁੰਭਰ ਆਦਿ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੫ ਦਾ ਨੋਟ।

^੧ਕੋਟਿ ਅਘਾ ਸਭਿ ਨਾਸ ਹੋਹਿ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ^੨ਮਨ ਚਿੰਦੇ ਫਲ
ਪਾਈਅਹਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ^੩ਜਨਮ ਮਰਣ ਭੈ ਕਟੀਅਹਿ ਨਿਹਚਲ
ਸਚੁ ਥਾਉ ॥ ਪੂਰਬਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਮਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ^੪ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ੫ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^੫ਗ੍ਰਿਹ ਰਚਨਾ ਅਪਾਰੰ
ਮਨਿ ਬਿਲਾਸ ਸੁਆਦੰ ਰਸਹ ॥ ਕਦਾਂਚ ਨਹ ਸਿਮਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜੰਤ
ਬਿਸਟਾ ਕ੍ਰਿਮਹ ॥ ੧ ॥ ^੬ਮੁਚੁ ਅਡੰਬਰੁ ਹਭੁ ਕਿਹੁ ਮੰਝਿ ਮੁਹਬਤਿ ਨੇਹ ॥ ਸੋ
ਸਾਂਈ ਜੈਂ ਵਿਸਰੈ ਨਾਨਕ ਸੋ ਤਨੁ ਖੇਹ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ' ਅਨੇਕ
ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ ॥ ^੭ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ॥
^੮ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ^{੧੦} ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ
^{੧੧}ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ^{੧੨}ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ
ਧੀਰੇ ॥ ੬ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੧੩}ਚਰਨ ਕਮਲ ਬਿਰਹੰ ਖੋਜੰਤ ਬੈਰਾਗੀ ਦਹ ਦਿਸਹ ॥
ਤਿਆਗੰਤ ਕਪਟ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨਾਨਕ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਸਾਧ ਸੰਗਮਹ ॥ ੧ ॥
^{੧੪}ਮਨਿ ਸਾਂਈ ਮੁਖਿ ਉਚਰਾ ਵਤਾ ਹਭੇ ਲੋਅ ॥ ਨਾਨਕ ਹਭਿ ਅਡੰਬਰ ਕੂੜਿਆ
ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਸਚੀ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੧੫}ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ
ਛਿੰਨਾ ॥ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥ ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਇਠ
ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥ ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ
ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ ॥
੭ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੧੬}ਅਨਿਕ ਲੀਲਾ ਰਾਜ ਰਸ ਰੂਪੰ ਛਤ੍ਰ ਚਮਰ ਤਖਤ ਆਸਨੰ ॥
ਰਚੰਤਿ ਮੂੜ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਹ ਨਾਨਕ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥
ਸੁਪਨੈ ਹਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਿਆ ਮਿਠਾ ਲਗੜਾ ਮੋਹੁ ॥ ਨਾਨਕ *ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੀਆ
ਸੁੰਦਰਿ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ^{੧੭} ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ^{੧੮}ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ ॥ ^{੧੯}ਆਰਜਾ ਗਈ ਵਿਹਾਇ
ਧੰਧੈ ਧਾਇਆ ॥ ਪੂਰਨ ਭਏ ਨ ਕਾਮ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ ॥ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ
ਜੰਤੁ ^{੨੦}ਜਾ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੨੧}ਬਸੰਤਿ ਸੂਰਗ ਲੋਕਹ
ਜਿਤਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਵ ਖੰਡਣਹ ॥ ਬਿਸਰੰਤ ਹਰਿ ਗੋਪਾਲਹ ਨਾਨਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਉਦਿਆਨ ਭਰਮਣਹ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਸੁ
ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਉਜੜੁ ਸੋਈ ਥਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥
^{੨੩}ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥ ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੇਖਿ
ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਫਿਰਹਿ ਦੇਵਾਨਿਆ ॥

- ੧ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ।
- ੨ ਮਨ ਦੇ ਚਾਹੇ ਹੋਏ ਫਲ, ਮੁਹਾਦਾਂ।
- ੩ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਡਰ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਅਟੱਲ ਥਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਥੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਈ (ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)।
- ੪ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜੋ ਘਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਲੀਲਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਆਦਾਂ ਦੀ ਮਸਤੀ ਕਰ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਜੀਵ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਹਨ।
- ੬ ਬਹੁਤੀ ਸਜ-ਪਜ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ (ਸਭ ਕੁਝ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਸੁਆਹ ਹੈ।
- ੭ ਸੇਜਾ, ਬਿਸਤਰੇ (ਇਸਤਰੀ ਸਮੇਤ)।
- ੮ ਸੋਨੇ ਦੇ ਘਰ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ।
- ੯ ਜੇਹੇ ਮਨ ਚਾਹੇ ਉਜੇਹੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਚਿੰਤਾ, ਪਛਤਾਵਾ।
- ੧੧ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਹੋਵੇ?
- ੧੩ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਦਸੇ ਪਾਸੇ (ਸਭ ਪਾਸੇ) ਹਰੀ ਨੂੰ ਢੂੰਡਦਾ ਹੈ, ਫਲ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ; ਮੂੰਹੋਂ (ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ) ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ (ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣ) ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਸਭ ਪਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਹਨ; ਉਸ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਖਬਰ, ਜ਼ਿਕਰ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੫ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਟੁੱਟੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੱਪੜੇ ਸਭ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਨਾ ਉੱਚੀ ਜ਼ਾਤ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਇੱਜ਼ਤ-ਆਬਰੂ ਹੋਵੇ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰੇ, ਨਾ ਦੋਸਤ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ,

ਧਨ ਰੂਪ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਕੋਈ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਰਚਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵੀ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੧੬ ਅਨੇਕਾਂ ਖੇਲਾਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਭੋਗ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਛਤਰ ਅਤੇ ਚੌਰ (ਬੁਲਦੇ ਹੋਣ), ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣਾ ਹੋਵੇ। ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਸੁਪਨੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਾਕੁਰ ਹੈ। ਮਨੋਰਥ=ਮਨ+ਅਰਥ=ਮਨ ਦੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ।

੧੭ ਨਾਲ।

੧੮ ਜਾਗਦਾ ਹੀ ਬਰੜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। (ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਬਰੜਾਉਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।)

੧੯ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਿਆਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ।

੨੦ ਜਦ ਆਪ ਹਰੀ ਨੇ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ। (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰੇ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੫੩, ਨੋਟ ੩੨।)

੨੧ ਸੁਰਗ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨੌਂ ਖੰਡ, ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਜੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ।

੨੨ (ਜਿੱਥੇ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਥਾਂ ਉਜਾੜ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

੨੩ ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਝੂਠੇ ਸਮਿਆਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਚਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਇਕ ਧੋਖਾ ਹੈ। ('ਸੁੰਦਰਿ' ਇਸਤਰੀ-ਲਿੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦਾ। ਦੇਖੋ ਨੋਮ ੧੭।)

^੧ਸਿਰਿ ਲਗਾ ਜਮਡੰਡੁ ਤਾ ਪਛੁਤਾਨਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਫਿਰੈ
ਸੈਤਾਨਿਆ^੨ ॥ ੯ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^੩ਰਾਜ ਕਪਟੰ ਰੂਪ ਕਪਟੰ ਧਨ ਕਪਟੰ ਕੁਲ
ਗਰਬਤਹ ॥ ਸੰਚੰਤਿ ਬਿਖਿਆ ਛਲੰ ਛਿਦੰ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਨ
ਚਾਲਤੇ ॥ ੧ ॥ ^੪ਪੇਖੰਦੜੋ ਕੀ ਭੁਲੁ ਤੁੰਮਾ ਦਿਸਮੁ ਸੋਹਣਾ ॥ ਅਢੁ ਨ ਲਹੰਦੜੋ
ਮੁਲੁ ਨਾਨਕ ਸਾਥਿ ਨ ਜੁਲਈ ਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ
ਨ ਚਲੈ ਸੋ ਕਿਉ ਸੰਜੀਐ^੫ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਕਹੁ ਕਿਆ ਜਤਨੁ ^੬ਜਿਸ ਤੇ ਵੰਜੀਐ ॥
ਹਰਿ ਬਿਸਰਿਐ ^੭ਕਿਉ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ^੮ਨਾ ਮਨੁ ਰੰਜੀਐ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਛੋਡਿ ਅਨ^੯ ਲਾਗੈ
^{੧੦}ਨਰਕਿ ਸਮੰਜੀਐ ॥ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਨਾਨਕ ^{੧੧}ਭਉ ਭੰਜੀਐ ॥
੧੦ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਨਚ^{੧੨} ਰਾਜ ਸੁਖ ਮਿਸਟੰ^{੧੩} ਨਚ ਭੋਗ ਰਸ ਮਿਸਟੰ ਨਚ ਮਿਸਟੰ
ਸੁਖ ਮਾਇਆ ॥ ਮਿਸਟੰ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਮਿਸਟੰ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨੰ ॥
੧ ॥ ^{੧੪}ਲਗੜਾ ਸੋ ਨੇਹੁ ਮੰਨ ਮਝਾਹੁ ਰਤਿਆ ॥ ਵਿਧੜੋ ਸਚ ਥੋਕਿ ਨਾਨਕ
ਮਿਠੜਾ ਸੋ ਧਣੀ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਛੂ^{੧੫} ਨ ਲਾਗਈ ਭਗਤਨ
ਕਉ ਮੀਠਾ ॥ ^{੧੬}ਆਨ ਸੁਆਦ ਸਭਿ ਫੀਕਿਆ ^{੧੭}ਕਰਿ ਨਿਰਨਉ ਡੀਠਾ ॥
ਅਗਿਆਨੁ ਭਰਮੁ ਦੁਖੁ ਕਟਿਆ ਗੁਰ ਭਏ ਬਸੀਠਾ^{੧੮} ॥ ^{੧੯}ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ
ਬੇਧਿਆ ਜਿਉ ਰੰਗੁ ਮਜੀਠਾ ॥ ^{੨੦}ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਣ ਤਨੁ ਮਨੁ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਨਸੇ ਸਭਿ
ਝੂਠਾ ॥ ੧੧ ॥ ਸਲੋਕ* ॥ ^{੨੧}ਤਿਅਕਤ ਜਲੰ ਨਹ ਜੀਵ ਮੀਨੰ ਨਹ ਤਿਆਗਿ
ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੇਘ ਮੰਡਲਹ ॥ ਬਾਣ ਬੇਧੰਚ ਕੁਰੰਕ ਨਾਦੰ ਅਲਿ ਬੰਧਨ ਕੁਸਮ
ਬਾਸਨਹ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਚੰਤਿ ਸੰਤਹ ਨਾਨਕ ਆਨ ਨ ਰੁਚਤੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਮੁਖੁ
ਡੇਖਾਉ ਪਲਕ ਛਡਿ ਆਨ ਨ ਡੇਉ ਚਿਤੁ ॥ ਜੀਵਣ ਸੰਗਮੁ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਹਰਿ
ਨਾਨਕ ਸੰਤਾਂ ਮਿਤੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ
ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥ ^{੨੩}ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥ ਨਾਦ
ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ
ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥ ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ^{੨੪}ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥
੧੨ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੨੫}ਚਿਤਵੰਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲੰ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਅਰਾਧਨਹ ॥ ਨਹ
ਬਿਸਰੰਤਿ ਨਾਮ ਅਚੁਤ ਨਾਨਕ ਆਸ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਸੀਤੜਾ
ਮੰਨ ਮੰਝਾਹਿ ਪਲਕ ਨ ਥੀਵੈ ਬਾਹਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਸੜੀ ਨਿਬਾਹਿ ਸਦਾ ਪੇਖੰਦੋ
ਸਚੁ ਧਣੀ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^{੨੭}ਆਸਾਵੰਤੀ ਆਸ ਗੁਸਾਈ ਪੂਰੀਐ ॥ ਮਿਲਿ
ਗੋਪਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਕਬਹੂ ਝੂਰੀਐ ॥ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ^{੨੮} ਮਨਿ ਚਾਉ ਲਹਿ ਜਾਹਿ
ਵਿਸੂਰੀਐ^{੨੯} ॥ ਹੋਇ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਸਰੀਰੁ ਚਰਨਾ ਪੂਰੀਐ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ

- ੧ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡੰਡਾ ਲੱਗਾ।
- ੨ ਸ਼ੈਤਾਨ ਵਾਂਗ (ਭਾਵ ਚੰਚਲ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ, ਬੇ-ਅਸੂਲਾ)।
- ੩ ਰਾਜ, ਰੂਪ, ਧਨ, ਕੁਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਧੋਖਾ, ਛਲ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਦਗਾ, ਪਾਪ ਰੂਪ ਹੈ; ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
- ੪ ਤੁੰਮੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗਲਤੀ ਕਿਉਂ ਲੱਗੀ? ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੁੱਲ ਕੌਡੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ (ਤੁੰਮਾ ਉੱਤੇ ਸੋਹਣਾ, ਵਿੱਚੋਂ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
- ੫ ਕੱਠੀ ਕਰੀਏ।
- ੬ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜ ਜਾਣਾ ਹੈ।
- ੭ ਕਿਵੇਂ ਰੱਜੇ?
- ੮ ਨਾ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ (ਵੱਲ)।
- ੧੦ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੧੧ (ਹੇ ਹਰੀ!) ਡਰ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਓ।
- ੧੨ ਨਹੀਂ ਹਨ।
- ੧੩ ਮਿੱਠੇ।
- ੧੪ (ਮੈਨੂੰ) ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਦਾਰਥ (ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ) ਨੇ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਲਕ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।
- ੧੫ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਭੀ।
- ੧੬ ਹੋਰ ਸੁਆਦ।
- ੧੭ ਖੋਜ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ।
- ੧੮ ਵਕੀਲ, ਵਿਚੋਲਾ।
- ੧੯ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਵਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਜੀਠ ਦਾ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ, ਪ੍ਰਾਣ, ਤਨ, ਮਨ, ਸਭ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
- ੨੧ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੱਛੀ ਨਹੀਂ ਜੀ ਸਕਦੀ; ਪਪੀਹਾ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਹਰਨ ਰਾਗ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਡੋਰਾ ਫੁੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੰਤ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲੋੜਦੇ ਨਹੀਂ।
- ੨੨ ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਅੱਖ ਫਰਕਣ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੱਲ ਚਿੱਤ ਨਾ ਧਰਾਂ। ਜੀਉਣਾ ਉਸ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।
- ੨੩ ਮੀਂਹ ਦੀ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਪੀਹਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹਰਨ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ) ਸਿੱਧਾ ਉੱਠ ਦੌੜਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖ ਕੇ ਰੱਜਦੇ ਹਨ।
- ੨੫ (ਸੰਤ) ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਮ-ਦਮ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਦੇ ਨਹੀਂ; ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੬ ਹਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਨ ਭਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੨੭ ਮੈਂ ਉਮੈਦਵਾਰ ਦੀਆਂ ਉਮੈਦਾਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ! ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ। ਹੇ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਾਲਕ! ਮਿਲੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਫੇਰ ਪਛਤਾਵਾ ਨਾ ਕਰੀਏ।
- ੨੮ ਦਰਸ਼ਨ।
- ੨੯ ਸ਼ੋਕ, ਝੋਰੇ, ਪਛਤਾਵੇ।

* ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਤੇ ਪਉੜੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੭੦ ਉਤੇ ਮਹਲਾ ੫ ਦਾ ਦੂਜਾ ਚੌਪਦਾ ("ਬਿਨੁ ਜਲ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜੇ ਹੈ ਮੀਨਾ") ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੬੯੩ ਉਤੇ "ਮਾਰਵਾੜ ਜੈਸੇ ਨੀਰੁ ਬਾਲਹਾ" ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ।

ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀਐ ॥ ੧੩ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^੧ਰਸਨਾ ਉਚਰੰਤਿ ਨਾਮੰ ਸ੍ਵਣੰ ਸੁਨੰਤਿ
 ਸਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਹ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੰ ਜਿਨਾ ਧਿਆਨੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਣਹ ॥
 ੧ ॥ ^੨ਹਭਿ ਕੂੜਾਵੇ ਕੰਮ ਇਕਸੁ ਸਾਈ ਬਾਹਰੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਧੰਨੁ ਜਿਨਾ
 ਪਿਰਹੜੀ ਸਚ ਸਿਉ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਜਿ ਸੁਨਤੇ
 ਹਰਿ ਕਥਾ ॥ ^੩ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਰਧਾਨ ਨਿਵਾਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਮਥਾ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਹਿ
 ਬੇਅੰਤ ਸੋਹਹਿ ਸੇ ਹਥਾ ॥ ਚਰਨ ਪੁਨੀਤ^੪ ਪਵਿਤ੍ਰ^੫ ਚਾਲਹਿ ਪ੍ਰਭ ਪਥਾ ॥
 ਸੰਤਾਂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ^੬ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਲਥਾ ॥ ੧੪ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^੭ਭਾਵੀ ਉਦੋਤ
 ਕਰਣੰ ਹਰਿ ਰਮਣੰ ਸੰਜੋਗ ਪੂਰਨਹ ॥ ਗੋਪਾਲ ਦਰਸ ਭੇਟੰ ਸਫਲ ਨਾਨਕ
 ਸੋ ਮਹੂਰਤਹ ॥ ੧ ॥ ਕੀਮ^੮ ਨ ਸਕਾ ਪਾਇ ਸੁਖ ^੯ਮਿਤੀ ਹੂ ਬਾਹਰੇ ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਾ ਵੇਲੜੀ^{੧੦} ਪਰਵਾਣੁ ^{੧੧}ਜਿਤੁ ਮਿਲੰਦੜੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਾ
 ਵੇਲਾ ਕਹੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਪਾਈ ॥ ਸੋ ਮੂਰਤੁ^{੧੨} ਭਲਾ ਸੰਜੋਗੁ^{੧੩}
 ਹੈ ਜਿਤੁ ਮਿਲੈ ਗੁਸਾਈ^{੧੪} ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਕੈ ^{੧੫}ਮਨ ਇਛ
 ਪੁਜਾਈ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਤਸੰਗੁ ਹੋਇ ^{੧੬}ਨਿਵਿ ਲਾਗਾ ਪਾਈ ॥ ਮਨਿ^{੧੭} ਦਰਸਨ
 ਕੀ ਪਿਆਸ ਹੈ ਨਾਨਕ ^{੧੮}ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੧੯}ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ
 ਗੋਬਿੰਦਹ ਸਰਬ ਦੋਖ ਨਿਵਾਰਣਹ ॥ ਸਰਣਿ ਸੂਰ ਭਗਵਾਨਹ ਜਪੰਤਿ ਨਾਨਕ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੦}ਛਡਿਓ ਹਭੁ ਆਪੁ ਲਗੜੋ ਚਰਣਾ ਪਾਸਿ ॥ ਨਠੜੋ
 ਦੁਖ ਤਾਪੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਪੇਖੰਦਿਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਮੇਲਿ ਲੈਹੁ ਦਇਆਲ
^{੨੧}ਢਹਿ ਪਏ ਦੁਆਰਿਆ ॥ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ^{੨੨}ਭ੍ਰਮਤ ਬਹੁ
 ਹਾਰਿਆ ॥ ^{੨੩}ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹਰਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਿਆ ॥ ਤੁਝ
 ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ^{੨੪}ਬਿਨਉ ਮੋਹਿ ਸਾਰਿਆ ॥ ^{੨੫}ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਦਇਆਲ
 ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰਿਆ ॥ ੧੬ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^{੨੬}ਸੰਤ ਉਧਰਣ ਦਇਆਲੰ ਆਸਰੰ
 ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨਹ ॥ ਨਿਰਮਲੰ ਸੰਤ ਸੰਗੋਣ ਓਟ ਨਾਨਕ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥ ੧ ॥
^{੨੭}ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲਿ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਂਮ ॥ ਸੀਤਲੁ ਥੀਵੈ
 ਨਾਨਕਾ ਜਪੰਦੜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਓਟ ਉਧਰੇ
 ਸਗਲ ਜਨ ॥ ਸੁਣਿ ਪਰਤਾਪੁ^{੨੮} ਗੋਵਿੰਦ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਮਨ ॥ ^{੨੯}ਤੋਟਿ ਨ
 ਆਵੈ ਮੂਲਿ ਸੰਚਿਆ ਨਾਮੁਧਨ ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ ^{੩੦}ਵਡੈ
 ਪੁਨ ॥ ^{੩੧}ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਜਸੁ ਨਿਤ ਸੁਨ ॥ ੧੭ ॥ ਸਲੋਕ ॥
^{੩੨}ਦਇਆ ਕਰਣੰ ਦੁਖ ਹਰਣੰ ਉਚਰਣੰ ਨਾਮ ਕੀਰਤਨਹ ॥ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ
 ਭਗਵਾਨਹ ਨਾਨਕ ਲਿਪਤ ਨ ਮਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ^{੩੩}ਭਾਹਿ ਬਲੰਦੜੀ ਬੁਝਿ ਗਈ

- ੧ ਜੋ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ, ਜੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨ ਇਕ ਮਾਲਕ ਹਰੀ (ਦੇ ਭਜਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੰਮ ਝੂਠੇ, ਨਿਸਫਲ ਹਨ; ਓਹੀ ਮਨੁੱਖ ਧੰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।
- ੩ ਓਹ ਪੂਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਜਿਹੜੇ ਹੱਥ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਪਵਿੱਤਰ।
- ੫ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਪਥਾ [ਸੰ: ਪੰਥ, ਅੰ. Path] ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ।
- ੬ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੭ ਭਾਵੀ ਉਦੋਤ=ਹਰੀ ਦੀ ਰਜਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮਹੂਰਤ=ਘੜੀ। ਹਰੀ ਦੀ ਰਜਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਪੂਰਨ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਘੜੀ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇ।
- ੮ ਕੀਮਤ।
- ੯ ਅੰਦਾਜ਼ੇ, ਹੱਦ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ।
- ੧੦ ਘੜੀ।
- ੧੧ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲੇ।
- ੧੨ ਮਹੂਰਤ, ਘੜੀ।
- ੧੩ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਜੋੜ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੯, ਨੋਟ ੨੧।
- ੧੪ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।
- ੧੫ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੬ ਨਿਉਂ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਵਾਂ।
- ੧੭ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੮ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ!
- ੧੯ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਹਰੀ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ

- ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਹਰੀ, ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਸੂਰਮਾ, ਸ਼ਰਨ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ; ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਜਪਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੦ ਸਭ ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ; ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ; ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਭ ਦੁੱਖ ਰੋਗ ਨੱਠ ਗਏ।
- ੨੧ ਤੇਰੇ ਦਰ ਉਤੇ ਆ ਡਿੱਗੇ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਬਹੁਤ ਭਟਕਦਾ-ਭਟਕਦਾ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੨੩ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰਾ ਸੁਭਾਅ, ਖਾਸਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਹੇ ਮਿਹਰਵਾਨ! ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਪਕੜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ (ਬਚਾ ਲਓ)।
- ੨੫ ਉਸ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਸਾਡਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹਰੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ('ਸੰਤ ਉਧਰਣ ਦਇਆਲੰ' ਦਾ ਅਰਥ ਇਹੋ ਠੀਕ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਦਾ ਟੀਕਾ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹੈ।)
- ੨੬ ਘਾਮ=ਗਰਮੀ, ਤਾਪ। ਮਨ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾ ਚੰਦਨ, ਨਾ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ, ਨਾ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਚੰਦਨ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਡੰਢੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।)
- ੨੭ ਵਡਿਆਈ, ਮਹਾਨਤਾ।
- ੨੮ ਨਾਮ-ਧਨ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।
- ੨੯ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ।
- ੩੦ ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਨਿੱਤ।
- ੩੧ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੱਸ ਗਾਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਤਾਪਵਾਨ ਹਰੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ।
- ੩੨ (ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ) ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝ ਗਈ।

* ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ)। ਸਾਰਿਆ [ਸਾਰਣਾ=ਫੈਲਾਉਣਾ, ਪੁਚਾਉਣਾ]=ਸਾਰੀ ਹੈ, ਪੁਚਾਈ ਹੈ, ਕਹੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਧ ਪਹਿ ਸਾਰੀ" (ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫)।

੧ਰਖੰਦੜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਮੇਦਨੀ^੨ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪਿ ॥ ੨ ॥
 ਪਉੜੀ ॥ ਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਦਇਆਲ ਨ ਬਿਆਪੈ^੩ ਮਾਇਆ ॥ ੪ਕੋਟਿ ਅਘਾ ਗਏ
 ਨਾਸ ਹਰਿ ਇਕੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਸਰੀਰ^੪ ਜਨ ਧੂਰੀ ਨਾਇਆ ॥
 ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਸੰਤੋਖ^੬ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ^੭ ॥ ੮ਤਰੇ ਕੁਟੰਬ ਸੰਗਿ ਲੋਗ ਕੁਲ
 ਸਬਾਇਆ ॥ ੧੮ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ੯ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਗੁਰ ਗੁਰ ਪੂਰਨ
 ਨਾਰਾਇਣਹ ॥ ਗੁਰ ਦਇਆਲ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਹ ॥
 ੧ ॥ ੧੦ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਅਸਗਾਹੁ ਗੁਰਿ ਬੋਹਿਥੈ ਤਾਰਿਅਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰ
 ਕਰੰਮ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਗਿਆ ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰਦੇਵ^{੧੧}
 ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਜਪੇ ॥ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜਬ ਭਏ^{੧੨} ਤ ਅਵਗੁਣ ਸਭਿ ਛਪੇ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ^{੧੩} ਨੀਚਹੁ ਉਚ ਥਪੇ ॥ ੧੪ਕਾਟਿ ਸਿਲਕ ਦੁਖ ਮਾਇਆ
 ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਅਪ ਦਸੇ ॥ ਗੁਣ ਗਾਏ ਬੇਅੰਤ^{੧੫} ਰਸਨਾ^{੧੬} ਹਰਿ ਜਸੇ^{੧੭} ॥ ੧੯ ॥
 ਸਲੋਕ ॥ ੧੮ਦ੍ਰਿਸਟੰਤ ਏਕੋ ਸੁਨੀਅੰਤ ਏਕੋ ਵਰਤੰਤ ਏਕੋ ਨਰਹਰਹ ॥ ਨਾਮ
 ਦਾਨੁ ਜਾਚੰਤਿ^{੧੯} ਨਾਨਕ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹ ॥ ੧ ॥ ੨੦ਹਿਕੁ ਸੇਵੀ
 ਹਿਕੁ ਸੰਮਲਾ ਹਰਿ ਇਕਸੁ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ^{੨੧} ॥ ਨਾਮ ਵਖਰੁ^{੨੨} ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ^{੨੩}
 ਨਾਨਕ ਸਚੀ ਰਾਸਿ^{੨੪} ॥ ੨ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਦਇਆਲ ਬੇਅੰਤ^{੨੫} ਪੂਰਨ ਇਕੁ
 ਏਹੁ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ^{੨੬} ਦੂਜਾ ਕਹਾ ਕੇਹੁ ॥ ਆਪਿ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨੁ
 ਆਪੇ ਆਪਿ ਲੇਹੁ ॥ ੨੭ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਹੁਕਮੁ ਸਭੁ ਨਿਹਚਲੁ ਤੁਧੁ ਥੇਹੁ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥ ੨੦ ॥ ੧ ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧ੲ ਨਾਥ ਕਛੁਅ ਨ ਜਾਨਉ ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਕੈ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਉ ॥ ੧ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੨ੳਤੁਮ ਕਹੀਅਤ ਹੋ ਜਗਤ ਗੁਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਹਮ ਕਹੀਅਤ ਕਲਿਜੁਗ
 ਕੇ ਕਾਮੀ^{੩੦} ॥ ੧ ॥ ਇਨ ਪੰਚਨ^{੩੧} ਮੇਰੋ ਮਨੁ ਜੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ॥ ੩੨ਪਲੁ ਪਲੁ ਹਰਿ
 ਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰੁ ਪਾਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ੩੩ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਦੁਖ ਕੀ ਰਾਸੀ ॥ ੩੪ਅਜੋਂ
 ਨ ਪਤ੍ਰਾਇ ਨਿਗਮ ਭਏ ਸਾਖੀ ॥ ੩ ॥ ੩੫ਗੋਤਮ ਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਸੀਸੁ
 ਧਰਨਿ ਸਹਸ ਭਗ ਗਾਂਮੀ ॥ ੪ ॥ ੩੬ਇਨ ਦੂਤਨ ਖਲੁ ਬਧੁ ਕਰਿ ਮਾਰਿਓ ॥
 ਬਡੋ ਨਿਲਾਜੁ ਅਜਹੂ ਨਹੀ ਹਾਰਿਓ ॥ ੫ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ^{੩੭} ਕਹਾ ਕੈਸੇ
 ਕੀਜੈ ॥ ਬਿਨੁ ਰਘੁਨਾਥ ਸਰਨਿ ਕਾ ਕੀ ਲੀਜੈ ॥ ੬ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਡਾ ਰਾਖਾ ਬਣਿਆ।
- ੨ [ਸੰ. ਮੇਦਿਨੀ] ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
- ੩ ਚੰਬੜਦੀ।
- ੪ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।
- ੫ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜਿ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ।
- ੬ ਸੰਤੋਖੀ, ਸ਼ਾਂਤ।
- ੭ ਵਿਆਪਕ ਮਾਲਕ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੮ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਮੇਤ ਤਰ ਗਿਆ।
- ੯ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਪੂਰਨ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਕਠਿਨ ਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਹਨ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗਾ ਹੈ।
- ੧੧ ਪੁਜਣ ਯੋਗ ਗੁਰੂ।
- ੧੨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸ ਢਕੇ ਗਏ।
- ੧੩ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੪ ਸਿਲਕ [ਅ. ਸਿਲਕ=ਲੜੀ] ਰੱਸੀ, ਫਾਹੀ। ਅਪ ਦਸੇ=ਆਪਣੇ ਦਾਸ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਫਾਰੇ ਕੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਏ।
- ੧੫ ਬੇਅੰਤ ਹਰੀ ਦੇ।
- ੧੬ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੭ ਜਸ, ਸ਼ੋਭਾ।
- ੧੮ ਇਕੋ ਸਭ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੧੯ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
- ੨੦ ਇਕੋ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਂ।
- ੨੧ ਬੇਨਤੀ।
- ੨੨ [ਵਿਕਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ] ਸੌਦਾ, ਵਸਤ।
- ੨੩ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ।
- ੨੪ ਪੂੰਜੀ।
- ੨੫ ਇਕ ਓਹੀ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
- ੨੬ ਦੂਜਾ ਕਿਹੜਾ (ਉਸ ਵਰਗਾ) ਦੱਸਾਂ।
- ੨੭ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਸਭ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ; ਤੇਰਾ ਟਿਕਾਣਾ ਅਟੱਲ ਹੈ।

- ੨੮ ਹੋ ਮਾਲਕ! ਮੈਂ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੨੯ ਤੁਸੀਂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹੋ।
- ੩੦ ਕਾਮ ਵਾਲੇ, ਵਿਸ਼ੱਈ।
- ੩੧ ਪੰਜਾਂ ਨੇ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਨੇ।
- ੩੨ ਹਰ ਦਮ ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿੱਥ, ਫ਼ਾਸਲਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੩੩ ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਓਧਰ ਦੁੱਖ ਦਾ ਹੀ ਸਮਿਆਨ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।
- ੩੪ ਪਤਾਇ=ਪਤੀਜਦਾ, ਨਿਸਚਾ ਕਰਦਾ। ਨਿਗਮ=ਵੇਦ। ਸਾਖੀ=ਗਵਾਹ। ਭਾਵੇਂ ਵੇਦ ਵੀ ਹਰੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ੩੫ ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਅਹਿਲਿਆ ਅਤੇ ਓਮਾ (ਪਾਰਬਤੀ) ਦਾ ਪਤੀ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਸਨ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸਿਰ ਕੱਟਣ ਦਾ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਚਿਮਟ ਗਿਆ। ਅਹਿਲਿਆ ਨਾਲ ਇੰਦਰ ਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਯੋਨੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ ਗਏ। ਸੀਸੁ ਧਰਨਿ=ਸਿਰ ਧਾਰਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਉੱਤੇ ਮੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚਿਮਟ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੯੫, ਨੋਟ ੪। ਸਹਸ-ਭਗ ਗਾਮੀ=ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਵਾਲਾ ਗਾਮੀ, ਭਾਵ ਇੰਦਰ ਜਿਸ ਨੇ ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ (ਅਹਿਲਿਆ) ਨਾਲ ਵਿਭਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਭਗ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣ ਗਏ।
- ੩੬ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਹਨਾਂ (ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪ) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੂਰਖ ਮਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਬੜਾ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹੈ, ਅਜੇ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ। ਖਲੁ=ਮੂਰਖ, ਨੀਚ।
- ੩੭ ਕਿਥੇ (ਜਾਈਏ), ਕੀ ਕਰੀਏ? ਬਿਨਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈਏ? ਰਘੁਨਾਥ [ਰਘੁ ਕੁਲ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ] ਭਾਵ ਹਰੀ।

* ਚੂੰਕਿ ਇਥੇ ਇਕੋ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਈਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਇਉਂ ਹੈ: "ਸਬਦੁ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਾ॥ ਜੈਤਸਿਰੀ॥"

† ਮਾਇਆ ਦੇ ਡਾਢੇ ਅਸਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

'ਰਵਿਦਾਸ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ ੬।

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ ॥

*ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ^੧ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੁ
ਮੇਲੇ ^੨ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਵਜਲਿ ਫੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ^੩ਲੋਚੰ ਲਗੀ
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ ^੪ਹਰਿ ^੫ਨੈਨਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੇਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਇਆਲਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ^੬ਹਰਿ ਪਾਧਰੁ ^੭ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗੀ ^੮ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ
ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ ॥ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ^੯ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੀਠਾ
ਲਾਗਾ ^{੧੦}ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ^{੧੧}ਲੋਭ ਵਿਕਾਰ ਜਿਨਾ ਮਨੁ
ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਪੁਰਖੁ ਚੰਗੇਰਾ ॥ ਓਇ ਮਨਮੁਖ ^{੧੨}ਮੂੜ ਅਗਿਆਨੀ
ਕਹੀਅਹਿ ਤਿਨ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਮੰਦੇਰਾ ^{੧੩} ॥ ੩ ॥ ^{੧੪}ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਸਤਿਗੁਰ
ਤੇ ਪਾਈ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰਾ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਇਆ
ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਲਿਖੇਰਾ ^{੧੫} ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਦੁਪਦੇ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

† ^੧ਸੰਤਨ ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਨੀ ॥ ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਕੈ ਜਾ ਕੋ
ਪਾਖੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਚ ਸਮਾਨਾ ^੨ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੇ ^੩ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ
ਤਾਨੀ ॥ ਐਸੇ ਅਮਰ ^੪ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਨ ਕਉ ^੫ਰਾਚਿ ਰਹੇ ਰੰਗਿ ਗਿਆਨੀ ॥
੧ ॥ ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੁਖ ^੬ਜਰਾ ਮਰਾ ^੭ਹਰਿ ਜਨਹਿ ਨਹੀ ਨਿਕਟਾਨੀ ॥ ^੮ਨਿਰਭਉ
ਹੋਇ ਰਹੇ ਲਿਵ ਏਕੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮਾਨੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

- ੧ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ, ਤਾਂ।
- ੨ ਫੇਰ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ।
- ੩ ਮਨ ਵਿੱਚ।
- ੪ ਇੱਛਿਆ, ਮੰਗ, ਤਾਂਘ।
- ੫ ਕੀ, ਦੀ।
- ੬ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ।
- ੭ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਆ।
- ੮ ਰਸਤਾ। (ਨਾਮ) ਜੋ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੀ ਤਕ ਪੁਚਾਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ।
- ੯ ਰੰਗੀਲੇ (ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ)।
- ੧੦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਤਨ ਵਿੱਚ।
- ੧੧ ਮੂੰਹ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਚੰਗਾ ਭਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
- ੧੨ ਵਿਗਾੜ (ਖਰਾਬੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੋਭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪੁਰਖ ਹਰੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ।
- ੧੩ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ।
- ੧੪ ਮੰਦਾ, ਭੈੜਾ।

- ੧੫ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੱਤ।
- ੧੬ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
- ੧੭ ਸੰਤਾਂ ਨੇ (ਹਰੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਭਾਵ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੈ ਓਹ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਨਿਡਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ ਸਮਾਨਾ=ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ, ਚੰਦੋਆ, ਰਾਜਗੀਰੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਪਰਤਾਪ। ਤੇਰਾ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਤਾਪ ਉੱਚਾ ਹੈ।
- ੧੯ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਾਣ, ਬਲ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੨੦ ਹੁਕਮ, ਹਕੂਮਤ; ਰਾਜ।
- ੨੧ ਉਹ ਸਮਝ ਵਾਲੇ (ਐਸੇ ਹਰੀ ਦੇ) ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੨ ਬੁਢੇਪਾ ਤੇ ਮੌਤ।
- ੨੩ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।
- ੨੪ ਇਕ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਅਤੁੱਟ ਧਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਨਿਡਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂਘ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

† ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਅਟੱਲ ਰਾਜ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਲੰਮੀ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਭੀ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਹੈ।

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ^੧ ॥ ^੨ਤਾ ਕਉ ਧੋਖਾ ਕਹਾ ਬਿਆਪੈ ਜਾ ਕਉ ਓਟ
ਤੁਹਾਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਜੀਵਨੁ ਬਲਨਾ ਸਰਪ ਜੈਸੇ ਅਰਜਾਰੀ ॥
^੪ਨਵ ਖੰਡਨ ਕੋ ਰਾਜੁ ਕਮਾਵੈ ਅੰਤਿ ਚਲੈਗੋ ਹਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ^੫ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੁਣ
ਤਿਨ ਹੀ ਗਾਏ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਧੰਨੁ ਉਸੁ ਜਨਮਾ ਨਾਨਕ
ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੀ^੬ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੨ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੧ਧਾਇਓ ਰੇ ਮਨ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਇਓ ॥ ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਸੁਆਦਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿਓ
ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਓ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕਥਾ ਹਰਿ ਜਸ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
ਸਿਉ ਇਕੁ ਮੁਹਤੁ^੮ ਨ ਇਹੁ ਮਨੁ ਲਾਇਓ ॥ ^੯ਬਿਗਸਿਓ ਪੇਖਿ ਰੰਗੁ ਕਸੰਭ ਕੋ
ਪਰਗ੍ਰਿਹ ਜੋਹਨਿ ਜਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਭਾਉ^{੧੦} ਨ ਕੀਨੋ ਨਹ
^{੧੧}ਸਤ ਪੁਰਖੁ ਮਨਾਇਓ ॥ ^{੧੨}ਧਾਵਤ ਕਉ ਧਾਵਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਜਿਉ ਤੇਲੀ
ਬਲਦੁ ਭੁਮਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ^{੧੩}ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਨ ਕੀਓ ਇਕ ਨਿਮਖ^{੧੪} ਨ
ਕੀਰਤਿ^{੧੫} ਗਾਇਓ ॥ ^{੧੬}ਨਾਨਾ ਝੂਠਿ ਲਾਇ ਮਨੁ ਤੋਖਿਓ ਨਹ ਬੁਝਿਓ
ਅਪਨਾਇਓ ॥ ੩ ॥ ^{੧੭}ਪਰਉਪਕਾਰ ਨ ਕਬਹੂ ਕੀਏ ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ
ਧਿਆਇਓ ॥ ਪੰਚ ਦੂਤ ਰਚਿ ਸੰਗਤਿ ਗੋਸਟਿ ਮਤਵਾਰੋ ਮਦ ਮਾਇਓ ॥ ੪ ॥
ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ^{੧੮}ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਸੁਣਿ ਆਇਓ ॥ ਨਾਨਕ
^{੧੯}ਭਾਗਿ ਪਰਿਓ ਹਰਿ ਪਾਛੈ ਰਾਖੁ ਲਾਜ ਅਪੁਨਾਇਓ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਟੋਡੀ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਮਾਨੁਖੁ ^{੨੦}ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਬਿਰਥਾ^{੨੧} ਆਇਆ ॥ ਅਨਿਕ ^{੨੨}ਸਾਜ
ਸੀਗਾਰ ਬਹੁ ਕਰਤਾ ^{੨੩}ਜਿਉ ਮਿਰਤਕੁ ਓਢਾਇਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੪}ਧਾਇ ਧਾਇ
ਕ੍ਰਿਪਨ ਸੂਮੁ ਕੀਨੋ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੀ ਹੈ ਮਾਇਆ ॥ ਦਾਨੁ ਪੁੰਨੁ ਨਹੀ ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ
^{੨੫}ਕਿਤ ਹੀ ਕਾਜਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ^{੨੬}ਕਰਿ ਆਭਰਣ ਸਵਾਰੀ ਸੇਜਾ
ਕਾਮਨਿ ਥਾਟੁ ਬਨਾਇਆ ॥ ਸੰਗੁ ਨ ਪਾਇਓ ਅਪੁਨੇ ਭਰਤੇ^{੨੭} ^{੨੮}ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ
ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ^{੨੯}ਸਾਰੋ ਦਿਨਸੁ ਮਜੂਰੀ ਕਰਤਾ ਤੁਹੁ ਮੂਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ ॥
ਖੇਦੁ ਭਇਓ ਬੇਗਾਰੀ ਨਿਆਈ ਘਰ ਕੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ੩ ॥ ਭਇਓ
ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੩੦} ਜਾ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਤਿਸੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਇਆ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
ਕੈ ^{੩੧}ਪਾਛੈ ਪਰਿਅਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਟੋਡੀ
ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੨}ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬਸਹੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨੀਤ ॥ ਤੈਸੀ ਬੁਧਿ ਕਰਹੁ
ਪਰਗਾਸਾ ਲਾਰੈ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਕੀ ਪਾਵਉ ਧੂਰਾ^{੩੩}

- ੧ ਜਿੱਲਤ, ਬੇਪਤੀ।
- ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੩ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣਾ ਨਿਰਾ ਸੜਨਾ ਹੈ, ਸੱਪ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ। (ਸੱਪ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰਲੇ ਜ਼ਹਿਰ ਕਰ ਕੇ ਵਿਸ ਘੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।)
- ੪ ਭਾਵੇਂ ਨੌਂ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਸਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ਟੀ) ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।
- ੫ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ (ਹਰੀ) ਦੇ ਗੁਣ।
- ੬ ਸਦਕੇ।
- ੭ ਮਨ ਦਸ ਤਰਫਾਂ, ਅਨੇਕ ਪਾਸੇ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਲਾਲਚ ਤੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੦੭, ਨੋਟ ੨੦।
- ੮ ਮੁਹੂਰਤ, ਅੱਧੀ ਘੜੀ।
- ੯ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ ਦੇਖ ਕੇ, ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਘਰ, ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਕੁਸੁੰਭੇ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੨, ਨੋਟ ੧੦।
- ੧੦ ਪਿਆਰ।
- ੧੧ ਸੱਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
- ੧੨ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਲੀ ਦਾ ਬਲਦ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਜਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੬੬, ਨੋਟ ੬।
- ੧੪ ਅੱਖ ਫਰਕਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ।
- ੧੫ ਹਰੀ ਜਸ।
- ੧੬ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੂਠਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝਦਾ।
- ੧੭ ਪਰਾਇਆ ਭਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਖੁਭ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੧੮ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੁਣ ਕੇ (ਸ਼ਰਨ) ਆਇਆ ਹਾਂ।
- ੧੯ ਮੈਂ ਹਰੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਪਿਆ ਹਾਂ; ਆਪਣੇ (ਦਾਸ) ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਵੋ।
- ੨੦ ਹਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬੁੱਝੇ ਬਿਨਾਂ।
- ੨੧ ਨਿਸਫਲ (ਜਨਮ ਲਿਆ)।
- ੨੨ ਸੱਜ-ਧਜ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ।
- ੨੩ ਪਰ ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਈ ਜਾਵੇ।
- ੨੪ ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ ਕੰਜੂਸ ਨੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦੌਲਤ ਜੋੜੀ।
- ੨੫ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਇਆ।
- ੨੬ ਆਭਰਣ-ਗਹਿਣੇ। ਕਾਮਨਿ=ਇਸਤਰੀ ਨੇ। ਥਾਟੁ=ਠਾਠ, ਸਿੰਗਾਰ। ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਗਹਿਣੇ। ਪਾਏ, ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ਅਤੇ ਬੜਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਇਆ।
- ੨੭ ਪਤੀ ਦਾ।
- ੨੮ ਆਪਣੇ (ਸਿੰਗਾਰਾਂ) ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਈ।
- ੨੯ ਤੁਹ-ਭੋਹ, ਚਾਵਲਾਂ ਦੇ ਉਤਲੇ ਛਿੱਲੜ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਮੂਸਲਹਿ= ਮੋਹਲੇ ਨਾਲ। ਖੇਦ=ਖੇਚਲ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੋਕੇ ਭੋਹ ਨੂੰ ਮੋਹਲੇ ਨਾਲ ਛੜਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਵਗਾਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਚਲ ਹੋਈ; ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਸਵਾਰਿਆ।
- ੩੦ ਕਿਰਪਾ।
- ੩੧ ਪਿਛੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਟੋਲਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਹੋ ਦਇਆ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਭੰਡਾਰ) ਹਰੀ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਵਸੋ। (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਐਸੀ ਮੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਆਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਜਾਏ।
- ੩੩ ਚਰਨ-ਧੂੜ, ਸੰਗਤ।

* ਪਹਿਲੇ ਦੋਹਾਂ ਚੌਪਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੜਕੀਲੇ ਰੰਗਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਅੱਗੇ ਸੁਮਤਿ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਸਤਕਿ^੧ ਲੇ ਲੇ ਲਾਵਉ ॥ ^੨ਮਹਾ ਪਤਿਤ ਤੇ ਹੋਤ ਪੁਨੀਤਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ
ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਆਗਿਆ ਤੁਮਰੀ ਮੀਠੀ ਲਾਗਉ ^੩ਕੀਓ ਤੁਹਾਰੋ ਭਾਵਉ ॥
ਜੋ ਤੂ ਦੇਹਿ ^੪ਤਹੀ ਇਹੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਆਨ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਵਉ ॥ ੨ ॥ ਸਦ ਹੀ
ਨਿਕਟਿ^੫ ਜਾਨਉ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ^੬ਸਗਲ ਰੇਣ ਹੋਇ ਰਹੀਐ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ
ਹੋਇ ਪਰਾਪਤਿ ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਲਹੀਐ^੭ ॥ ੩ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਮ ਛੋਹਰੇ^੮
ਤੁਮਰੇ ਤੂ ਪ੍ਰਭੁ ਹਮਰੋ ਮੀਰਾ^੯ ॥ ਨਾਨਕ ਬਾਰਿਕ ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ^{੧੦}ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ
ਤੁਮਾਰੋ ਖੀਰਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੨ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

^{੧੧}ਮਾਗਉ ਦਾਨੁ ਠਾਕੁਰ ਨਾਮ ॥ ਅਵਰੁ ਕਛੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ^{੧੨}ਮਿਲੈ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ^{੧੩}ਅਨੇਕ ਭੋਗ ਰਸ ਸਗਲ
ਤਰਵਰ ਕੀ ਛਾਮ ॥ ਧਾਇ ਧਾਇ ^{੧੪}ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਉ ਧਾਵੈ ਸਗਲ ਨਿਰਾਰਥ
ਕਾਮ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਗੋਵਿੰਦ ਅਵਰੁ ਜੇ ਚਾਹਉ ^{੧੫}ਦੀਸੈ ਸਗਲ ਬਾਤ ਹੈ ਖਾਮ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਸੰਤ ਰੇਨ ਮਾਗਉ ਮੇਰੋ ਮਨੁ ਪਾਵੈ ਬਿਸਾਮ^{੧੭} ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੬ ॥
ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ^{੧੮}ਮਨਹਿ ਸਾਧਾਰੈ ॥ ^{੧੯}ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖ
ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਬਰਤਨਿ ਏਹੁ ਹਮਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾਮੁ ਜਾਤਿ ਨਾਮੁ
ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਹੈ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਪਰਵਾਰੈ ॥ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ^{੨੦} ਸਦਾ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਹਰਿ
ਨਾਮੁ ^{੨੧}ਮੋ ਕਉ ਨਿਸਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ^{੨੨}ਬਿਖੈ ਬਿਲਾਸ ਕਹੀਅਤ ਬਹੁਤੇਰੇ ਚਲਤ
ਨ ਕਛੁ ਸੰਗਾਰੈ ॥ ^{੨੩}ਇਸਟੁ ਮੀਤੁ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਕੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੇਰੈ ਭੰਡਾਰੈ ॥
੨ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨੀਕੇ^{੨੪} ਗੁਣ ਗਾਉ ਮਿਟਹੀ ਰੋਗ ॥ ^{੨੫}ਮੁਖ
ਊਜਲ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਹੋਈਹੈ ਤੇਰੋ ਰਹੈ ਈਹਾ ਊਹਾ ਲੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੨੬}ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ ਕਰਉ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ^{੨੭}ਮਨਹਿ ਚਰਾਵਉ ਭੋਗ ॥ ਛੋਡਿ ਆਪਤੁ^{੨੮}
ਬਾਦੁ^{੨੯} ਅਹੰਕਾਰਾ ^{੩੦}ਮਾਨੁ ਸੋਈ ਜੋ ਹੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ ਟਹਲ ਸੋਈ ਹੈ ਲਾਗਾ
^{੩੧}ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖੋਗੁ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ
ਨ ^{੩੨}ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੮ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਇਓ
ਸਰਣਿ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ਮਿਲੈ ਸੂਖੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੋਭਾ ਚਿੰਤਾ ਲਾਹਿ ਹਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਸੁਝੈ ^{੩੩}ਦੂਜੀ ਠਾਹਰ ^{੩੪}ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਤਉ ਦੁਆਰੀ ॥
^{੩੫}ਲੇਖਾ ਛੋਡਿ ਅਲੇਖੈ ਛੁਟਹੁ ਹਮ ਨਿਰਗੁਨ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ
ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਸਭਨਾ ਦੇਇ ਅਧਾਰੀ^{੩੬} ॥ ^{੩੭}ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸੰਤ ਪਾਛੈ
ਪਰਿਓ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਇਹੁ ਬਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੩੮}ਰਸਨਾ ਗੁਣ

੧ ਮੱਥੇ ਤੇ।
 ੨ ਵੱਡੇ ਪਾਪੀ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ
 ਜਸ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ।
 ੩ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੭।
 ੪ ਉਸੇ ਨਾਲ ਇਹ (ਮਨ) ਰੱਜੇ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ
 ਨਾ ਦੌੜੇ।
 ੫ ਨੇੜੇ।
 ੬ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਹੋ ਕੇ ਰਹੀਏ।
 ੭ ਲੱਭੀਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।
 ੮ [ਛੋਕਰੇ, ਬੱਚੇ] ਛੋਟੇ ਦਾਸ। ('ਮੀਰਾ' ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ
 ਤੇ 'ਦਾਸ' ਅਰਥ ਠੀਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।)
 ੯ [ਫ਼ਾ. ਅਰਬੀ 'ਅਮੀਰ' ਤੋਂ] ਸਰਦਾਰ, ਮਾਲਕ।
 ੧੦ (ਅਸਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦੁੱਧ
 ਹੈ।
 ੧੧ ਹੇ ਮਾਲਕ! ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੨ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਮਿਲੇ।
 ੧੩ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸ਼ ਤੇ ਸੁਆਦ-ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ
 ਛਾਂ ਵਾਕੁਰ ਹਨ।
 ੧੪ ਬਹੁਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਨੱਠਦਾ ਹੈ (ਦੌੜ ਭੱਜ
 ਕਰਦਾ ਹੈ), ਪਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੧੫ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕੱਚੀ (ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਨਾਪਾਇਦਾਰ)
 ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਮ [ਫ਼ਾ.] ਕੱਚੀ।
 ੧੬ ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
 ੧੭ ਟਿਕਾਉ, ਸਥਿਰਤਾ।
 ੧੮ ਮਨ ਨੂੰ ਸਹਿਤ-ਅਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਸਰਾ
 ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 ੧੯ ਇਹੋ (ਨਾਮ) ਇਸ ਮਨ ਲਈ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਤੇ
 ਸੁਖ ਹੈ; ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹੋ ਵਰਤਣ (ਹਰ ਰੋਜ਼
 ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼) ਹੈ।

੨੦ ਸਹਾਈ, ਮਦਦਗਾਰ।
 ੨੧ ਮੈਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੨੨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹਾਸੇ-ਖੇਡੇ ਬਥੇਰੇ ਦਸੀਦੇ ਹਨ,
 ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
 ੨੩ ਪਿਆਰਾ ਮਿੱਤਰ।
 ੨੪ [ਸੰ. ਨਿਕੁ=ਸਾਫ਼] ਨਿਰਮਲ, ਚੰਗੇ, ਸੋਹਣੇ।
 ੨੫ (ਇਥੇ) ਮਨ ਸਾਫ਼ ਹੋਊਗਾ, (ਅੱਗੇ) ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਵੇਗਾ;
 (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਤੇਰਾ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਸਉਰੇਗਾ।
 ੨੬ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ।
 ੨੭ ਮਨ ਨੂੰ ਭੋਗ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ (ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਚੜ੍ਹਾਵੇ।
 ਭੋਗ=ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।
 ੨੮ ਅਪਣਤ, ਖੁਦ-ਪਸੰਦੀ।
 ੨੯ ਵਾਦ, ਝਗੜਾਲੂਪਨ।
 ੩੦ ਮੰਨ ਲੈ ਓਹੀ ਜੋ (ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ) ਹੋਵੇ।
 ੩੧ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ (ਭਾਵ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਵੱਲੋਂ)
 ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
 ੩੨ ਕਰਨ ਜੋਗਾ, ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ।
 ੩੩ ਹੋਰ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ, ਓਟ।
 ੩੪ ਹਾਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਆ ਪਿਆ ਹਾਂ।
 ੩੫ (ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਹਿਸਾਬ ਛੱਡ ਦੇਹ; ਅਸੀਂ
 ਹਿਸਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਛੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਾਂ; ਅਸਾਂ
 ਨਿਰਗੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ, ਤਾਰ ਲਓ।
 ੩੬ ਆਸਰਾ।
 ੩੭ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਹੈ; ਇਸ
 ਵਾਰ (ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ) ਮੁਕਤ ਕਰੋ।
 ੩੮ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ
 ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅਡੋਲਤਾ ਤੇ
 ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ
 ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

* ਨਾਮ ਜਪਣ ਜਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਆਸਰੇ ਹਨ।

ਗੋਪਾਲ ਨਿਧਿ ਗਾਇਣ ॥ ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ^੧ ਰਹਸੁ^੨ ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ ਸਗਲੇ ਦੂਖ
 ਪਲਾਇਣ^੩ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਹਿ ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਕੇ
 ਚਰਣ ਰਸਾਇਣ^੪ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੂ ਤੇ ਛੂਟਹਿ^੫ ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ
 ਤਰਾਇਣ ॥ ੧ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ^੬ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਦਾਸ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਾਇਣ ॥
^੭ਅਬਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥
 ੧੦ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਨਿੰਦਕੁ^੮ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਾਟਿਓ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਦਇਆਲਾ^੯ ਸਿਵ ਕੈ ਬਾਣਿ ਸਿਰੁ ਕਾਟਿਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੦}ਕਾਲੁ
 ਜਾਲੁ ਜਮੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਸਚ ਕਾ ਪੰਥਾ ਥਾਟਿਓ ॥ ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਕਿਛੁ
 ਨਿਖੁਟਤ ਨਾਹੀ ^{੧੧}ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਧਨੁ ਖਾਟਿਓ ॥ ੧ ॥ ਭਸਮਾ ਭੂਤ^{੧੨} ਹੋਆ ਖਿਨ
 ਭੀਤਰਿ ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਪਾਇਆ ॥ ^{੧੩}ਆਗਮ ਨਿਗਮੁ ਕਹੈ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਭੁ
 ਦੇਖੈ ਲੋਕੁ ਸਬਾਇਆ^{੧੪} ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੧੧ ॥ ਟੋਡੀ ਮਃ ੫ ॥ ^{੧੫}ਕਿਰਪਨ ਤਨ
 ਮਨ ਕਿਲਵਿਖ ਭਰੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਜਨੁ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ ^{੧੬}ਢਾਕਨ ਕਉ ਇਕੁ
 ਹਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੭}ਅਨਿਕ ਛਿਦ੍ਰੁ ਬੋਹਿਥ ਕੇ ਛੁਟਕਤ ਥਾਮ ਨ ਜਾਹੀ
 ਕਰੇ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਬੋਹਿਥੁ ਤਿਸੁ ਆਰਾਧੇ ਖੋਟੇ ਸੰਗਿ ਖਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਗਲੀ ਸੈਲ
 ਉਠਾਵਤ ਚਾਹੈ ਓਇ ਉਹਾ ਹੀ ਹੈ ਧਰੇ ॥ ਜੋਰੁ ਸਕਤਿ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ
 ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੧੨ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ
 ਕਮਲ ਮਨਿ ਧਿਆਉ ॥ ^{੧੯}ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰੁ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ ਅਉਖਧੁ ਹਰਿ ਕੋ
 ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੦}ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ ਦੁਖ ਹੰਤਾ ਸੁਖ ਰਾਸਿ ॥
 ਤਾ ਕਉ ਬਿਘਨੁ ਨ ਕੋਉ ਲਾਗੈ ਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਸੰਤ
 ਪ੍ਰਸਾਦਿ^{੨੧} ਬੈਦ ਨਾਰਾਇਣ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ॥ ^{੨੨}ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਪੂਰਨ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕ ॥ ੨ ॥ ੮ ॥ ੧੩ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਦ ਜਾਪਿ ॥ ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ^{੨੩} ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ^{੨੪}ਵਸਦੀ
 ਕੀਨੀ ਆਪਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਸੇ ਫਿਰਿ ਤਿਨ ਹੀ ਸਮਾਲੇ ਬਿਨਸੇ
 ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ ॥ ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਜਨ ਅਪਨੇ ਹਰਿ ਹੋਏ ਮਾਈ ਬਾਪ ॥ ੧ ॥
 ਜੀਅ ਜੰਤ ਹੋਏ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਦਯਾ ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਨਾਥ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਰੇ
^{੨੫}ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜਾ ਕਾ ਬਡ ਪਰਤਾਪ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੧੪ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
^{੨੬}ਸੁਆਮੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਦਰਬਾਰੇ ॥ ^{੨੭}ਕੋਟਿ ਅਪਰਾਧ ਖੰਡਨ ਕੇ ਦਾਤੇ ਤੁਝ
 ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਉਧਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੇ ਸਰਬ
 ਅਰਥ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈਐ ^{੨੮}ਮਾਇਆ ਰਚਿ ਬੰਧਿ

੧ ਅਡੋਲਤਾ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੭੦, ਫੁਟ ਨੋਟ §।
 ੨ [ਸੰ. ਹਰਸ਼] ਅਨੰਦ।
 ੩ ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ੪ [ਸੰ.] ਰੱਸ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।
 ੫ ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।
 ੬ ਇਹ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੇਵਕ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ੭ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ।
 ੮ 'ਨਿੰਦਕ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਹੈ।
 ੯ ਖਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।
 ੧੦ ਨਾ ਜਮ ਤੇ ਨਾ ਕਾਲ ਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਜਾਲ ਕੁਝ ਅਸਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਂ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਐਸਾ ਨਾਮ ਰਤਨ ਰੂਪ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ੧੨ ਸੁਆਹ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ।
 ੧੩ ਅਗੰਮ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਜਿਸ ਤਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ।
 ੧੪ ਸਭ।
 ੧੫ ਹੇ ਤਨ ਮਨ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਨਿਕੰਮੇ ਮਨੁੱਖ!
 ੧੬ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਢੱਕਣ ਲਈ ਇਕ ਹਰੀ ਹੀ ਹੈ।
 ੧੭ ਛਿਦ੍ਰ=ਛੇਕ। ਬੋਹਿਥ=ਜਹਾਜ਼। ਕਰੇ (ਕਰਿ)=ਹੱਥ ਨਾਲ। ਜਦ ਜਹਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮੋਰੀਆਂ ਫੁਟ ਪੈਣ (ਭਾਵ ਅਨੇਕਾਂ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਵੇ) ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਥ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਥੰਮ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੇ ਤਾਂ (ਉਹ ਐਸਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਮਾੜੇ ਚੰਗਿਆਂ ਸਮੇਤ (ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। (ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਔਗੁਣ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਹਨ; ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਣਾਨ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ

ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)।
 ੧੮ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਚਟਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਭਾਰੀ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ) ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੇ, (ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਠਣਗੀਆਂ) ਉਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਧਰੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।
 ੧੯ ਕੁਠਾਰੁ=ਕੁਹਾੜਾ। ਪਿਤ [ਸੰ. ਪਿੱਤ; ਅ. ਸਫ਼ਰਾ; ਅੰ. *bile*] ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ। ਬਾਤ [ਸੰ. ਵਾਤ, ਵਾਯੂ, ਹਵਾ] ਵਾਈ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ। ਅਰਥ : ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਐਸੀ ਵਦਾਈ ਹੈ ਜੋ ਕੁਹਾੜਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਰਮੀ (ਸਰੀਰ ਦੀ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ) ਅਤੇ ਵਾਈ (ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਤੇ ਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਕੁਹਾੜਾ ਕੱਢ ਕੇ' ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਪ੍ਰਹਾਰਿਕ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ' ਹੈ।
 ੨੦ ਆਧਿ (ਮਨ ਦੇ ਦੁੱਖ), ਬਿਆਧਿ (ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ), ਉਪਾਧਿ (ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਦੁੱਖ)। ਤਿੰਨੋਂ ਕਿਸਮ ਦੇ (ਮਨ ਤਨ ਦੇ) ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪੂੰਜੀ (ਪ੍ਰਭੂ) ਹੈ।
 ੨੧ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
 ੨੨ ਬਾਲਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ, ਭਾਵ ਭੋਲਿਆਂ ਮਸੂਮਾਂ ਲਈ ਹਰੀ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਸਰਾ ਹੈ।
 ੨੩ ਕਿਰਪਾ।
 ੨੪ ਸਾਡੀ ਨਗਰੀ ਮੁੜ ਵਸਦੀ-ਰਸਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। [ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਗਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾਲੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮ ਹੋ ਜਾਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਵਿੱਚ (ਪੰਨਾ ੬੨੧-੬੩੧) ਜੋ ਇਸੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਰ ਬਾਰ 'ਜੀਅ ਜੰਤ ਹੋਏ ਮਿਹਰਵਾਨ' ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।]
 ੨੫ ਦੁੱਖ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਦੀ।
 ੨੬ ਹੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਹੈ।
 ੨੭ ਹੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਤੋੜਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ!
 ੨੮ (ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ) ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ, ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਾਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

* ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ, ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਕਮ, ਬਾਬਤ ਗੁੱਝੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪੰਥ ਬਣਿਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮੌਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਟਲ ਗਈ ਅਤੇ ਉਲਟੀ ਵੈਰੀ 'ਤੇ ਜਾ ਪਈ ਤੇ ਉਹ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਭਸਮਾ-ਭੂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਲਾਵਲੁ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੨੫, ਫੁਟ ਨੋਟ *; ਅਤੇ ਪੰਨਾ ੧੧੩੮, ਫੁਟ ਨੋਟ §।

ਹਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ ^੧ਸੁਰਿ ਜਨ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਨਦ ਕਰੇ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ^੨ਸਗਲੇ ਰੋਗ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੧੫ ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੩ ਚਉਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^੩ਹਾਂ ਹਾਂ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੂੜੇ ਕਛੁ ਨ ਥੋਰੀ ॥ ਤੇਰੇ ਨਹੀ ਸੁ ਜਾਨੀ ਮੋਰੀ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ^੪ਆਪਨ ਰਾਮੁ ਨ ਚੀਨੋ ਖਿਨੁਆ ॥ ਜੋ ਪਰਾਈ ^੫ਸੁ ਅਪਨੀ ਮਨੁਆ ॥
੧ ॥ ਨਾਮੁ ਸੰਗੀ ਸੋ ਮਨਿ ਨ ਬਸਾਇਓ ॥ ਛੋਡਿ ਜਾਹਿ ਵਾਹੁ ^੬ਚਿਤੁ
ਲਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ^੭ਸੋ ਸੰਚਿਓ ਜਿਤੁ ਭੂਖ ਤਿਸਾਇਓ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤੋਸਾ ^੮
ਨਹੀ ਪਾਇਓ ॥ ੩ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮੋਹ ^੯ਕੂਪਿ ਪਰਿਆ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ^{੧੦}
ਨਾਨਕ ਕੋ ਤਰਿਆ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੬ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ^{੧੧}ਹਮਾਰੈ ਏਕੈ
ਹਰੀ ਹਰੀ ॥ ਆਨ ਅਵਰ ਸਿਵਾਣਿ ਨ ਕਰੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ
ਅਪੁਨਾ ਪਾਇਓ ॥ ਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ
ਹਰਿ ਜਾਪ ਤਾਪ ਬ੍ਰਤ ਨੇਮਾ ^{੧੨} ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ^{੧੩}ਕੁਸਲ ਸਭਿ ਖੇਮਾ ॥
੨ ॥ ^{੧੪}ਆਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰ ਜਾਤਿ ਹਰਿ ਗੁਨੀਆ ॥ ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਕੀਰਤਨ
ਹਰਿ ਸੁਨੀਆ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਠਾਕੁਰੁ ^{੧੫} ਪਾਇਆ ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ
ਤਿਸ ਕੇ ^{੧੬}ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧੭ ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫† ਘਰੁ ੪ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੧੭}ਰੂੜੇ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਲੋੜੇ ॥ ^{੧੮}ਗਾਲੀ ਹਰਿ ਨੀਹੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^{੧੯}ਹਉ ਦੂਢੇਦੀ ਦਰਸਨ ਕਾਰਣਿ ਬੀਥੀ ਬੀਥੀ ਪੇਖਾ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਭਰਮੁ
ਗਵਾਇਆ ਹੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੦}ਇਹ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਮੈ ਸਾਧੂ ਕੰਨਹੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਓ
ਧੁਰਿ ਮਾਥੈ ॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨੈਣ ਅਲੋਇ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੮ ॥
ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ^{੨੧}ਗਰਬਿ ਗਹਿਲੜੇ ਮੂੜੜੇ ਹੀਓ ਰੇ ॥ ਹੀਓ ਮਹਰਾਜ
ਰੀ ਮਾਇਓ ॥ ਡੀਹਰ ਨਿਆਈ ਮੋਹਿ ਫਾਕਿਓ ਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੨੨}ਘਣੋ ਘਣੋ
ਘਣੋ ਸਦ ਲੋੜੈ ਬਿਨੁ ਲਹਣੇ ਕੈਠੈ ਪਾਇਓ ਰੇ ॥ ਮਹਰਾਜ ਰੋ ਗਾਬੁ ^{੨੩}
ਵਾਹੁ ਸਿਉ ਲੁਭੜਿਓ ਨਿਹਭਾਗੜੋ ਭਾਹਿ ਸੰਜੋਇਓ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ^{੨੪}ਸੁਣਿ ਮਨ
ਸੀਖ ਸਾਧੂ ਜਨ ਸਗਲੇ ਥਾਰੇ ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਾਛਤ ਮਿਟਿਓ ਰੇ ॥ ^{੨੫}ਜਾ ਕੋ ਲਹਣੋ
ਮਹਰਾਜ ਰੀ ਗਾਠੜੀਓ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਉੜਿਓ ਰੇ ॥ ੨ ॥
੨ ॥ ੧੯ ॥

- ੧ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਰੀ, ਪਤੀ ਜੀ। “ਜਉ ਸੁਰਿਜਨੁ ਗਿਰੁ ਭੀਤਰਿ ਆਇਓ” (ਸਾਰਗ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੨੦੩)। ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੮੪, ਨੋਟ ੮।
- ੨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
- ੩ ਹੇ ਮੂਰਖ! ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਥੋੜੀ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੈ)। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੀ ਨਹੀਂ।
- ੪ ਰਾਮ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਤੂੰ ਛਿਨ ਭਰ ਭੀ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ।
- ੫ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲਈ।
- ੬ ਉਸ ਨਾਲ।
- ੭ ਉਹ (ਪਦਾਰਥ) ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਤੇ ਤ੍ਰੇਹ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੮ [ਫਾ.] ਤੋਸ਼ਾ, ਰਾਹ ਦਾ ਖਰਚਾ।
- ੯ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਿਹਾ।
- ੧੦ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੧੧ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕੋ ਹਰੀ ਹੀ ਹਰੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- ੧੨ ਧਾਰਮਕ ਰਹਿਤ।
- ੧੩ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੈਰ ਖੈਰੀਅਤ (ਸੁਖ ਅਨੰਦ) ਹੈ।
- ੧੪ ਹਰੀ-ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਰਮ-ਧਰਮ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਜਾਤ (ਦੀ ਉੱਚਤਾ) ਹੈ।
- ੧੫ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ।
- ੧੬ ਘਰ ਵਿੱਚ।
- ੧੭ ਇਹ ਰੰਗੀਲਾ ਮਨ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ‘ਰੂੜੇ’ ਦੇ ਇਸ ਅਰਥ ਲਈ ਦੇਖੋ ‘ਏ ਮਨ

- ਰੂੜੇ ਰੰਗੁਲੇ ਤੂੰ ਸਚਾ ਰੰਗੁ ਚੜਾਇ॥’ ਆਸਾ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੪੨੭, ਨੋਟ ੧।
- ੧੮ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਮਿਲਦਾ)।
- ੧੯ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਲਦੀ ਸਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀ ਗਲੀ ਦੇਖਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸਾਂ। ਬੀਬੀ [ਸੰ. ਵੀਬੀ] ਸੜਕ, ਗਲੀ।
- ੨੦ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਲੱਭਾ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰ ਹਰੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੈਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ।
- ੨੧ ਮੂਰਖ ਚਿਤ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਚਿਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਹਰੀ) ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੇ ਡਾਇਣ ਵਾਕੁਰ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਗੀ=ਦੀ। ਡੀਹਰ=ਡਾਇਣ। ਫਾਕਿਓ=ਫਸਾਇਆ, ਗੁਸਿਆ।
- ੨੨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਲਹਿਣਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੨੩ [ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. ਗੱਥ] ਪੂੰਜੀ, ਮਾਲ ਧਨ। ਮਹਾਰਾਜ (ਹਰੀ) ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਭਾਗੇ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੨੪ ਹੇ ਮਨ! ਸਾਧੂ-ਜਨ (ਗੁਰੂ) ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣ, ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ।
- ੨੫ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਮਹਾਰਾਜ (ਹਰੀ) ਵਲੋਂ ਲਹਿਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ (ਹੇ ਦਾਸ ਨਾਨਕ!) ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਗਾਠੜੀਓ=ਗੰਢ ਵਿੱਚ, ਪੱਲੇ।

* ਨਾਮ ਹੀ ਸੱਚਾ ਸੰਗੀ ਤੇ ਸੱਚਾ ਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

† ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਪਾਂ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

‡ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ; ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰੀ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ਘਰੁ ੫ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧ੳ ਐਸੋ ਗੁਨੁ ਮੇਰੋ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੀਨ ॥ ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਰੁ ਅਹੰ ਰੋਗ ਇਹੁ ਤਨ
 ਤੇ ਸਗਲ ਦੂਰਿ ਕੀਨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨ ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਛੋਰਿ ਬਿਖਿਆ ਤੇ ਗੁਰ
 ਕੋ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ਦੀਨ ॥ ਰੂਪੁ ਅਨਰੂਪੁ ਮੋਰੋ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ ਪ੍ਰੇਮ
 ਗਹਿਓ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗ ਭੀਨ ॥ ੧ ॥ ੩ ਪੇਖਿਓ ਲਾਲਨੁ ਪਾਟ ਬੀਚ ਖੋਏ ਅਨਦ
 ਚਿਤਾ ਹਰਖੇ ਪਤੀਨ ॥ ੪ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਗਿ੍ਹੁ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਠਾਕੁਰੁ
 ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਧੀਨ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੨੦ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫† ॥ ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ
 ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਏਹੀ ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਪ ਏਹੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਰੀਤਿ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ੫ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਜੀਵਨ ਧਨ ਮੋਰੈ ਦੇਖਨ ਕਉ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਭ ਨੀਤਿ ॥
 ੬ ਬਾਟ ਘਾਟ ਤੋਸਾ ਸੰਗਿ ਮੋਰੈ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਮੈ ਹਰਿ ਸਖਾ ਕੀਤ ॥ ੧ ॥
 ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ੭ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਲੀਤ ॥ ਸਿਮਰਿ
 ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਭਗਤਨ ਕੇ ਮੀਤ ॥ ੨ ॥
 ੨ ॥ ੨੧ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੮ ਬਿਸਰੁ ਨਹੀ
 ਨਿਮਖ ਹੀਅਰੇ ਤੇ ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਕਉ ਪੂਰਨ ਦਾਨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੯ ਖੋਵਹੁ
 ਭਰਮੁ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਨ ॥ ਕੋਟਿ ਰਾਜ ਨਾਮ ਧਨੁ
 ਮੇਰੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਾਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨ ॥ ੧ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਰਸਨਾ ੧੦ ਗੁਨ
 ਗਾਵੈ ੧੧ ਜਸੁ ਪੂਰਿ ਅਘਾਵਹਿ ਸਮਰਥ ਕਾਨ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਜੀਅਨ ਕੇ
 ਦਾਤੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੨੨ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫§ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ਪਗ ੧੨ ਕੀ ਪੂਰਿ ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨਮੋਹਨ ਕਰਿ
 ਕਿਰਪਾ ਮੇਰੀ ੧੩ ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੪ ਦਹ ਦਿਸ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜਸੁ
 ਤੁਮਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ਜੋ ਤੁਮਰਾ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਕਰਤੇ ਸੇ ਜਨ
 ਕਬਹੁ ਨ ਮਰਤੇ ਝੂਰਿ ॥ ੧ ॥ ੧੫ ਧੰਧ ਬੰਧ ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ
 ਮਿਟੇ ਬਿਸੁਰ ॥ ੧੬ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਭੋਗ ਇਸੁ ਜੀਅ ਕੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਾਨੇ
 ਕੂਰ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ੨੩ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫¶ ॥ ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ॥
 ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਰਸਨ ਦੇਖਨ ਕਉ ਧਾਰੀ ਮਨਿ
 ਆਸ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਮਰਉ ਨਾਮੁ ੧੭ ਨਿਰੰਜਨ ਕਰਤੇ ਮਨ ਤਨ ਤੇ ਸਭਿ
 ਕਿਲਵਿਖ ੧੮ ਨਾਸ ॥ ਪੂਰਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖਦਾਤੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ੧੯ ਬਿਮਲ ਜਾ
 ਕੋ ਜਾਸ ॥ ੧ ॥ ੨੦ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੇਰੇ ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਭੇਟੇ

- ੧ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਹੰਗਾਮਾ ਦਾ ਰੋਗ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ।
- ੨ ਫਾਹੇ ਕੱਟ ਕੇ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਛੁੜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਸੋਹਜ-ਕੋਝ ਕੁਝ ਨਾ ਖਿਆਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੇਮ-ਗਹਿਓ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਨੂੰ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਨੂੰ।
- ੩ ਪਾਟ-ਪਰਦੇ। ਬੀਚ-ਵਿੱਚ ਦੇ, ਵਿਚਕਾਰਲੇ, ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਵਿਚਲੇ। ਹਰਖੇ-ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਪਤੀਨ-ਪਤੀਜ ਕੇ। ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਰਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਿਆਰਾ (ਹਰੀ) ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਅਨੰਦ-ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਪਤੀਜ ਗਏ।
- ੪ ਧੀਨ-ਅਧੀਨ, ਤਾਬੇਦਾਰ। ਉਸੇ ਦਾ ਘਰ ਹੈ; ਓਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ; ਓਹੀ ਸਾਈਂ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਮੈਂ ਤਾਬੇਦਾਰ ਹਾਂ।
- ੫ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ—ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਹੀ ਜਿੰਦ ਦਾ ਆਸਰਾ ਅਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਧਨ ਹੈ।
- ੬ (ਹਰੀ ਹੀ) ਪੈਂਡੇ ਦਾ ਤੇ ਪਤਨ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੈ। (ਭਾਵ ਪੈਂਡਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਪਤਨ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹਰੀ ਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ); ਮੈਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਬਣਾਇਆ ਹੈ)।
- ੭ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੮ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ ਦਿਲੋਂ ਨਾ ਵਿਸਰੋ; ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਏਹੋ ਪੂਰਨ ਦਾਨ ਦਿਓ।
- ੯ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ। ਸੁਚੱਜੇ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀ! ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬਚਾ ਲਓ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਾਮ-ਧਨ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਂਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ; ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਣ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਵਰਗੀ ਮਿੱਠੀ) ਨਜ਼ਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਕਰੋ।
- ੧੦ ਜੀਭ।
- ੧੧ ਹੇ ਸਮਰੱਥ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਆਪ ਦੀ ਸਿਫਤ ਭਰ ਕੇ (ਸੁਣ ਕੇ) ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਪੈਰ।
- ੧੩ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੂਰੀ ਕਰ।
- ੧੪ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧੇ ਤੇ ਉਲਝਣਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਝੋਰੇ ਮਿਟ ਗਏ।
- ੧੬ ਮਾਲ ਧਨ ਦੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਇਸ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ—ਇਹ ਸਭ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੂੜੇ ਸਮਝੋ।
- ੧੭ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਤੇ ਦਾ।
- ੧੮ ਪਾਪ।
- ੧੯ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਨਿਰਮਲ (ਸਭ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਹੈ।
- ੨੦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਰੀ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ।

* ਹਰੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

† ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਰ ਥਾਂ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

‡ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਸੰਤੋਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

§ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸੁਖ ਤੁੱਛ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਝੋਰੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

|| ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਣਤਾਸ ॥ ^੧ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਸੁਖ ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਨਾਨਕ ਪਰਗਾਸ ॥
 ੨ ॥ ੫ ॥ ੨੪ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ^੨ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ॥ ^੩ਜੀਅ
 ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮਨ ਕੋ ਭਾਵਨ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਖੜੁ
 ਚਤੁਰੁ ^੪ਸਭ ਬੇਤਾ ^੫ਰਿਦ ਦਾਸ ਨਿਵਾਸ ਭਗਤ ਗੁਨ ਗਾਵਨ ॥ ਨਿਰਮਲ ਰੂਪ
 ਅਨੂਪ ^੬ਸੁਆਮੀ ^੭ਕਰਮ ਭੂਮਿ ਬੀਜਨ ਸੋ ਖਾਵਨ ॥ ੧ ॥ ^੮ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ
 ਭਏ ਬਿਸਮਾਦਾ ਆਨ ਨ ਬੀਓ ਦੂਸਰ ਲਾਵਨ ॥ ਰਸਨਾ ^੯ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਜਸੁ
 ਜੀਵਾ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ^{੧੦}ਬਲਿ ਜਾਵਨ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥ ੨੫ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ
 ੫† ॥ ਮਾਈ ਮਾਇਆ ਛਲੁ ^{੧੧} ॥ ^{੧੨}ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ
 ਗੋਬਿਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਛੋਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ
^{੧੩}ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਧ ਮਗਿ ਚਲੁ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ^{੧੪}ਮਾਨੁਖ
 ਦੇਹ ਕਾ ਇਹੁ ਉਤਮ ਫਲੁ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਬੇਦ ਬਖਿਆਨ ਕਰਤ ਸਾਧੂ ਜਨ
 ਭਾਗਹੀਨ ਸਮਝਤ ਨਹੀ ਖਲੁ ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਰਾਚੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ^{੧੬}ਹਰਿ
 ਸਿਮਰਨਿ ਦਹਨ ਭਏ ਮਲ ॥ ੨ ॥ ੭ ॥ ੨੬ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫‡ ॥ ਮਾਈ
 ਚਰਨ ਗੁਰ ਮੀਠੇ ॥ ^{੧੭}ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਦੇਵੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੋਟਿ ਫਲਾ ਦਰਸਨ ਗੁਰ
 ਡੀਠੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਅਚੁਤ ^{੧੮}ਅਬਿਨਾਸੀ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਸੇ ਮਦ
 ਢੀਠੇ ^{੧੯} ॥ ^{੨੦}ਅਸਥਿਰ ਭਏ ਸਾਚ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਾਹੁਰਿ ਨਹੀ
 ਪੀਠੇ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਰੰਗ ਰਸ ਜੇਤੇ ਸੰਤ ਦਇਆਲ ਜਾਨੇ ਸਭਿ
 ਝੂਠੇ ॥ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਪਾਇਓ ਜਨ ਨਾਨਕ ^{੨੧}ਨਾਮ ਬਿਹੂਨ ਚਲੇ ਸਭਿ ਮੂਠੇ ॥
 ੨ ॥ ੮ ॥ ੨੭ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫§ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰਾ ^{੨੨} ॥
^{੨੩}ਸਹਜਿ ਅਨੰਦੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਅੰਕੁਰੁ ^{੨੪}ਭਲੋ ਹਮਾਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ
 ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ^{੨੫}ਬਡਭਾਗੀ ਜਾ ਕੋ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥ ^{੨੬}ਕਰੁ ਗਹਿ ਕਾਢਿ
 ਲੀਓ ਜਨੁ ਅਪੁਨਾ ਬਿਖੁ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾਟੇ ਗੁਰ
 ਬਚਨੀ ^{੨੭}ਬਹੁੜਿ ਨ ਸੰਕਟ ਦੁਆਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ^{੨੮}ਸੁਆਮੀ ਕੀ
^{੨੯}ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੯ ॥ ੨੮ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫|| ॥ ਮਾਈ
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ ਸੁਖੁ ॥ ਕੋਟਿ ਅਨੰਦ ਰਾਜ ਸੁਖੁ ਭੁਗਵੈ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਬਿਨਸੈ
 ਸਭ ਦੁਖੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ^{੩੦}ਨਾਸਹਿ ਸਿਮਰਤ
 ਪਾਵਨ ^{੩੧}ਤਨ ਮਨ ਸੁਖੁ ॥ ਦੇਖਿ ਸਰੂਪੁ ^{੩੨}ਪੂਰਨੁ ਭਈ ਆਸਾ ^{੩੩}ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ
 ਉਤਰੀ ਭੁਖੁ ॥ ੧ ॥ ^{੩੪}ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ^{੩੫}ਅਸਟ ਮਹਾ ਸਿਧਿ ਕਾਮਧੇਨੁ ^{੩੬}
 ਪਾਰਜਾਤ ^{੩੭}ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਨਮ

- ੧ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਦੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਸਹਜ-ਸੁਖ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੩ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੪ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
- ੫ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੬ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ।
- ੭ ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਬੀਜੀਏ ਓਹੀ ਖਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀ-ਜਸ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਬਿਸਮਾਦ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਨ)।
- ੮ ਹੈਰਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ (ਭਾਵ ਹਰੀ ਦੀ ਅਨੂਪ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ), ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।
- ੯ ਜੀਭ ਦੁਆਰਾ।
- ੧੦ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੧ ਧੋਖਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ (ਇਹ ਮਾਇਆ) ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਅੱਗ, ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ (ਛੇਤੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ)।
- ੧੩ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ (ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਚੱਲ।
- ੧੪ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹੋ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਿੱਟਾ (ਲਾਭ) ਹੈ।
- ੧੫ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਹੀ ਗਿਆਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਆਦਮੀ ਅਭਾਗਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ। ਖਲੁ=ਮੂਰਖ।
- ੧੬ ਦਹਨ ਭਏ=ਸੜ ਗਏ। ਮਲ=ਮੈਲਾ, ਪਾਪ। ਹਰੀ-ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਪ ਸੜ ਗਏ।
- ੧੭ ਇਹ ਚਰਨ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ; ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਲਾਭ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
- ੧੮ [ਸੰ. ਅਚਜੁਤ=ਨਾ ਡਿਗਿਆ] ਅਟੱਲ।
- ੧੯ ਜਿੱਦੀ, ਜੋ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ ਸਨ।
- ੨੦ ਜੋ ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਗਏ, ਓਹ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪੀਠਾ (ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ)।
- ੨੧ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ।
- ੨੨ ਚੇਤਿਆ, ਸਿਮਰਿਆ।
- ੨੩ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨੪ [ਅੰਗੂਰ, ਬੀ ਵਿੱਚੋਂ ਫੁਟ ਕੇ ਨਿਕਲੀ ਪਹਿਲੀ ਕੂਮਲ] ਕਰਮ-ਫਲ, ਭਾਗ।
- ੨੫ ਮਿਲਿਆ।
- ੨੬ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ।
- ੨੭ ਮੁੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੨੮ ਪਕੜੀ।
- ੨੯ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਨਮਸਕਾਰ (ਪ੍ਰਨਾਮ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੩੦ ਪਾਪ।
- ੩੧ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਆਸ (ਮੁਰਾਦ) ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ।
- ੩੩ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਭੁੱਖ ਲਹਿ ਗਈ।
- ੩੪ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੪੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੩੫ ਅੱਠ ਵੱਡੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ; ਪੰਨਾ ੩੯੦ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ * ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਅੱਠ।
- ੩੬ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਭ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਕ ਗਊ।
- ੩੭ ਇੰਦਰ ਦੇ ਬਾਗ ਦਾ ਰੁੱਖ ਜੋ ਸਭ ਮਨ-ਭਾਵਨਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- * ਹਰੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- † ਪਰ ਅਭਾਗਾ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਉੱਤੇ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ‡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- § ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- || ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਮਰਨ ਫਿਰਿ ਗਰਭ ਨ ^੧ਧੁਖੁ ॥ ੨ ॥ ੧੦ ॥ ੨੬ ॥ ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫* ॥ ਹਰਿ
 ਹਰਿ ਚਰਨ ^੨ਰਿਦੈ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪੁਨਾ ਕਾਰਜ
 ਸਫਲ ਹਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਪੂਜਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਤਤੁ
 ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਅਤੁਲ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ^੪ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥ ੧ ॥
^੫ਜੋ ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਅਪਨੇ ਕੀਨੇ ਤਿਨ ਕਾ ਬਾਹੁਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਨਾਮ
 ਰਤਨੁ ਸੁਨਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ^੬ਕੰਠ ਮਝਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੧੧ ॥ ੩੦ ॥

ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੬ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†ਕਹਉ ਕਹਾ ਅਪਨੀ ਅਧਮਾਈ ॥ ^੧ਉਰਝਿਓ ਕਨਕ ਕਾਮਨੀ ਕੇ ਰਸ
 ਨਹ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਗਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਗ ਝੁਠੇ ਕਉ ਸਾਚੁ ਜਾਨਿ ਕੈ
^੨ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਈ ॥ ^੩ਦੀਨ ਬੰਧ ਸਿਮਰਿਓ ਨਹੀ ਕਬਹੂ ਹੋਤ ਜੁ ਸੰਗਿ
 ਸਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਮਗਨ ਰਹਿਓ ਮਾਇਆ ਮੈ ਨਿਸ ਦਿਨਿ ^੪ਛੁਟੀ ਨ ਮਨ ਕੀ
 ਕਾਈ ^੫॥ ਕਹਿ ਨਾਨਕ ^੬ਅਬ ਨਾਹਿ ਅਨਤ ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਨਾਈ ॥
 ੨ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥

ਟੋਡੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

‡ ^੧ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਨਿਰਵਾ ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਦੂਰਿ ॥ ਜਲ ਕੀ ਮਾਛੁਲੀ ਚਰੈ ਖਜੂਰਿ ॥
 ੧ ॥ ^੨ਕਾਂਇ ਰੇ ਬਕਬਾਦੁ ਲਾਇਓ ॥ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਤਿਨਹਿ ਛਪਾਇਓ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਡਿਤੁ ਹੋਇ ਕੈ ਬੇਦੁ ਬਖਾਨੈ ^੩॥ ^੪ਮੂਰਖੁ ਨਾਮਦੇਉ ਰਾਮਹਿ
 ਜਾਨੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ^੫ਕਉਨ ਕੋ ਕਲੰਕੁ ਰਹਿਓ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲੇਤ ਹੀ ॥ ਪਤਿਤ
 ਪਵਿਤ ਭਏ ਰਾਮੁ ਕਹਤ ਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੬ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜਨ
 ਕਉ ਪ੍ਰਤਗਿਆ ਆਈ ॥ ਏਕਾਦਸੀ ਬ੍ਰਤੁ ਰਹੈ ਕਾਹੇ ਕਉ ਤੀਰਥ ਜਾਈ ॥
 ੧ ॥ ^੭ਭਨਤਿ ਨਾਮਦੇਉ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਮਤਿ ਭਏ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੁ ਕਹਿ ਕੋ ਕੋ
 ਨ ਬੈਕੁੰਠਿ ਗਏ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ^੮ਤੀਨਿ ਛੰਦੇ ਖੇਲੁ ਆਛੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
^੯ਕੁੰਭਾਰ ਕੇ ਘਰ ਹਾਂਡੀ ਆਛੈ ਰਾਜਾ ਕੇ ਘਰ ਸਾਂਡੀ ਗੋ ॥ ਬਾਮਨ ਕੇ ਘਰ
 ਰਾਂਡੀ ਆਛੈ ਰਾਂਡੀ ਸਾਂਡੀ ਹਾਂਡੀ ਗੋ ॥ ੧ ॥ ^{੧੦}ਬਾਣੀਏ ਕੇ ਘਰ ਹੀਂਗੁ ਆਛੈ
 ਭੈਸਰ ਮਾਥੈ ਸੀਂਗੁ ਗੋ ॥ ਦੇਵਲ ਮਧੇ ਲੀਗੁ ਆਛੈ ਲੀਗੁ ਸੀਂਗੁ ਹੀਂਗੁ ਗੋ ॥
 ੨ ॥ ^{੧੧}ਤੇਲੀ ਕੈ ਘਰ ਤੇਲੁ ਆਛੈ ਜੰਗਲ ਮਧੇ ਬੇਲ ਗੋ ॥ ਮਾਲੀ ਕੇ ਘਰ ਕੇਲ
 ਆਛੈ ਕੇਲ ਬੇਲ ਤੇਲ ਗੋ ॥ ੩ ॥ ^{੧੨}ਸੰਤਾਂ ਮਧੇ ਗੋਬਿੰਦੁ ਆਛੈ ਗੋਕਲ ਮਧੇ
 ਸਿਆਮ ਗੋ ॥ ਨਾਮੇ ਮਧੇ ਰਾਮੁ ਆਛੈ ਰਾਮ ਸਿਆਮ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੋ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਧੁਖਣਾ, ਤਪਣਾ।
- ੨ ਦਿਲ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਰਖੇ।
- ੩ ਇਹੋ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਰੀ ਦਾ ਯਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ।
- ੪ ਅਪਹੁੰਚ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਮਾਲਕ ਦੇ।
- ੫ ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਅਪਣਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗ-ਮੰਦ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦਾ।
- ੬ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ੭ ਨੀਚਤਾ, ਗਿਰਾਵਟ।
- ੮ ਸੋਨੇ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਨਾ ਕੀਤੀ।
- ੯ ਉਸ ਨਾਲ ਲਗਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈ।
- ੧੦ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਬੰਧੂ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ।
- ੧੧ ਰਾਤ ਦਿਨ।
- ੧੨ [ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਜੋ ਬੂਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] ਮੈਲ।
- ੧੩ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- ੧੪ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਹਰੀ) ਨੇੜੇ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੂਰ ਹੈ! (ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਏ ਕਿ) ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੱਛੀ ਖਜੂਰ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। (ਭਾਵ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਲੋਕੀਂ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਐਵੇਂ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ)।
- ੧੫ ਭਾਈਓ! ਕਾਹਨੂੰ ਬਕਵਾਸ ਲਾ ਰੱਖਿਆ ਜੇ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਲੱਭਾ ਹੈ, (ਉਹ ਕਾਹਨੂੰ ਢੰਡੋਰਾ ਦਿੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨਾਮਦੇਵ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। 'ਨਾਮਦੇਵ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ

ਨੋਟ †।

- ੧੮ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? 'ਰਾਮ' ਕਹਿਣ ਸਾਰ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ (ਪਾਪੀ) ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ੧੯ ਦਾਸ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਇਹ ਨੇਮ ਦਿੱਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਕਾਦਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰਤ ਹੁਣ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਕਾਹਨੂੰ ਜਾਵਾਂ?
- ੨੦ ਨਾਮਦੇਵ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ ਜਪ ਕੇ ਕੋਣ-ਕੋਣ ਸੁਰਗੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ?
- ੨੧ ਛੰਦੇ-ਛੰਦ ਵਿੱਚ। ਹਰ ਇਕ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ।
- ੨੨ ਕੁੰਭਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹਾਂਡੀ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਸਾਂਢਣੀ ਹੈਗੀ; ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਰੰਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਪੁਰਾਤਨ ਨੇਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਧੀ ਭੈਣ ਵਿਧਵਾ ਹੀ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)। ਕਹੋ : ਰਾਂਡੀ, ਸਾਂਡੀ, ਹਾਂਡੀ।
- ੨੩ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹਿੰਗਾ ਹੈ, ਭੈਸੇ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਸਿੰਗ ਹਨ; ਸ਼ਿਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ-ਲਿੰਗ ਹੈ। ਕਹੋ : ਲਿੰਗ, ਸਿੰਗ, ਹਿੰਗ।
- ੨੪ ਤੇਲੀ ਦੇ ਘਰ ਤੇਲ ਹੈ; ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੇਲ (ਸਬਜ਼ੀ) ਹੈ; ਮਾਲੀ ਦੇ ਘਰ ਕੇਲਾ ਹੈ। ਕਹੋ : ਕੇਲਾ, ਬੇਲ, ਤੇਲ।
- ੨੫ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ; ਗੋਕਲ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਹੈ। ਕਹੋ : ਰਾਮ, ਸਿਆਮ, ਗੋਬਿੰਦ।

* ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

† ਹਰੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਜੋ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

‡ ਰਾਮ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਣ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਭਗਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ : "ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੀ")।

§ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੁੰਭਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਤੇਲੀ ਨਾਲ ਤੇਲ ਦਾ, ਬਾਣੀਏ ਨਾਲ ਹਿੰਗਾ ਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਰਾਮ ਨਾਲ ਹੈ। ਭਗਤ ਰਾਮ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ ਮਹਲਾ ੪

ਘਰੁ ੧ ਦੁਪਦੇ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੧ਸੁਨਿ ਮਨ ਅਕਥ ਕਥਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥ ਰਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਿਧਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਭਜੁ
ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੨ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਜਸੁ
ਉਤਮ ਖਟ ਦਰਸਨ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥ ^੩ਸੰਕਰ ਕ੍ਰੋੜਿ ਤੇਤੀਸ ਧਿਆਇਓ ਨਹੀ
ਜਾਨਿਓ ਹਰਿ ਮਰਮਾਮ ॥ ੧ ॥ ^੪ਸੁਰਿ ਨਰ ਗਣ ਗੰਧੂਬ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਸਭ
ਗਾਵਤ ^੫ਜੇਤ ਉਪਾਮ ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਰਿ ਜਿਨ ਕਉ ^੬ਤੇ ਸੰਤ ਭਲੇ
ਹਰਿ ਰਾਮ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਬੈਰਾੜੀ ਮਹਲਾ ੪੧ ॥ ^੭ਮਨ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਜਸੁ
ਗਾਇਓ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਨੀਕੋ ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦਾਨੁ
ਦਿਵਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਭੁ ਦੇਵਉ ਜਿਨਿ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਇਓ ॥ ਧਨੁ ਮਾਇਆ ਸੰਪੈ^੮ ਤਿਸੁ ਦੇਵਉ ਜਿਨਿ ਹਰਿ
ਮੀਤੁ ਮਿਲਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ਖਿਨੁ^੯ ਕਿੰਚਿਤ^{੧੦} ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸਰਿ^{੧੧} ਤਬ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਧਿਆਇਓ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਭੇਟੇ^{੧੨} ਸੁਆਮੀ
ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਬੈਰਾੜੀ ਮਹਲਾ ੪੨ ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ

- ੧ ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੀ ਅਕਹਿ ਗੱਲ ਸੁਣ। ਤੂੰ ਗੁਰ-ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਜਪੇਂ, ਤਾਂ ਧਨ, ਅਕਲ, ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਖ ਮਿਲਣਗੇ। 'ਸਿਧਿ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੯੦, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
- ੨ (ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ) ਕਥਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਰਾਮ ਦਾ ਹੀ ਉੱਤਮ ਜਸ ਗਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਖਿਆਨ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੫੮, ਨੋਟ ੧੯। 'ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੨, ਨੋਟ ੨।
- ੩ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਆਦਿ ੩੩ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹਰੀ ਦਾ ਭੇਦ। ਮਰਮਮ (ਮਰਮੁ)=ਭੇਦ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੬੯੧, ਨੋਟ ੩੨।
- ੪ ਸੁਰਿ-ਨਰ=ਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਨਰ, ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। ਗਣ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ। ਗੰਧੁਬ=

- ਗੰਧਰਬ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਗਵਈਏ।
- ੫ ਜਿਤਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।
- ੬ ਓਹੋ ਹਰੀ-ਰਾਮ ਦੇ ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਹਨ।
- ੭ ਹੇ ਮਨ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ (ਹਰੀ ਦੀ) ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦਾ ਚੰਗਾ ਰਤਨ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ। ਨੀਕੋ [ਸੰ. ਨਿਕੁ=ਸਾਫ਼] ਚੰਗਾ, ਸੋਹਣਾ।
- ੮ ਸੰਪਦਾ, ਵਿਭੂਤੀ, ਮਾਲ ਧਨ।
- ੯ ਪਲ ਭਰ।
- ੧੦ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜੇਹੀ, ਜ਼ਰਾ ਭਰ।
- ੧੧ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ ਓ। ਉਤੇ 'ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ' ਵਿੱਚ ਭੀ ਅੰਤਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਇਸੇ ਨੇਮ ਵਾਲੀ ਆਈ ਹੈ।
- ੧੨ ਮਿਲੇ।

* ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੇ ਅਕੱਥ ਗੁਣ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ (ਸੰਤ-ਜਨ) ਉਤੇ ਹੋਈ ਹੈ।

† ਇਸ ਗੁਰੂ-ਸੰਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ—ਜੇ ਹਰੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।

‡ ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸਦਾ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੀ ਹੋ ਜਾਣ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹਰੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਤੁੱਠੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਗੁਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

^੧ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਨਿੰਦ ਕਰੇ ਹਰਿ ਜਨ ਕੀ ^੨ਅਪੁਨਾ ਗੁਨ
 ਨ ਗਵਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪੇ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਾਰ
 ਕਮਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਹੀ ਮਤਿ ਦੇਵੈ ਸੁਆਮੀ ^੩ਹਰਿ ਆਪੇ ਬੋਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥
 ੧ ॥ ^੪ਹਰਿ ਆਪੇ ਪੰਚ ਤਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ਵਿਚਿ ਧਾਤੂ ਪੰਚ ਆਪਿ ਪਾਵੈ ॥ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਆਪੇ ਹਰਿ ਆਪੇ ਝਗਰੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ਬੈਰਾੜੀ
 ਮਹਲਾ ੪* ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨਿਸਤਾਰਾ^੫ ॥ ^੬ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ
 ਸਭਿ ਖੋਵੈ ਹਰਿ ਭਵਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਕਾਇਆ ਨਗਰਿ
 ਬਸਤ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ
 ਬਸਤ ਕਛੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਲਾਧਾ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਆਪੇ
 ਸਾਹੁ ਸਰਾਫੁ ਰਤਨੁ ਹੀਰਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਕੀਆ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਕਰੇ ਸੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਿਹਾਝੈ^੮ ਸੋ ਸਾਹੁ ਸਚਾ ਵਣਜਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਬੈਰਾੜੀ
 ਮਹਲਾ ੪† ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਨਿਰੰਜਨੁ^੯ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ
 ਧਿਆਈਐ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ^{੧੦} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^{੧੧}ਅਗਨਿ
 ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਲਿਵ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਉਦਰ ਮੰਝਾਰਾ ॥ ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ
 ਸੇਵਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਅੰਤਿ ਛਡਾਵਣਹਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਆ
 ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਕਰਹੁ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ
^{੧੨}ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਜਪੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ^{੧੩} ॥ ੨ ॥ ੫ ॥ ਬੈਰਾੜੀ ਮਹਲਾ
 ੪‡ ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਤ ਧਿਆਇ ॥ ਜੋ ਇਛਹਿ^{੧੪} ਸੋਈ ਫਲੁ
 ਪਾਵਹਿ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੋ ਜਪੁ ਸੋ ਤਪੁ ਸਾ
 ਬ੍ਰਤ ਪੂਜਾ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਸਭ ਝੂਠੀ ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਸਰਿ ਸਭ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ^{੧੫}ਸਰਬ
 ਕਲ ਪੂਰਾ ਕਿਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ^{੧੬}ਹਰਿ
 ਜੀਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਛਡਾਇ ॥ ੨ ॥ ੬ ॥

ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

§ ^{੧੭}ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ ^{੧੮}ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਕੇ ਦੂਖ ਗਵਾਇਓ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਚਾਹਤ ਸੋਈ ਮਨਿ ਪਾਇਓ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ
 ਦਿਵਾਇਓ ॥ ੧ ॥ ^{੧੯}ਸਰਬ ਸੂਖ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਵਡਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ
 ਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੭ ॥

- ੧ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੨ (ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਹਰੀ-ਜਨ) ਆਪਣਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ।
- ੩ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲ ਕੇ ਬੁਲਾਂਦਾ ਹੈ; ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਜੋ ਗੁਣ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਬੁਲਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ (ਦੇ ਬਣੇ ਸੰਸਾਰ) ਨੂੰ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ (ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ) ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖਿਚੋਤਾਣ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੬ ਹਰੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰੋੜਾਂ (ਜਨਮਾਂ) ਦੇ ਪਾਪ ਸਾਰੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੭ ਹਰੀ-ਮਾਲਕ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ (ਸਾਡੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ) ਉਹ ਡਰ, ਵੈਰ ਅਤੇ ਅਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਹਰੀ ਨੇੜੇ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਉੱਕਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੯ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਲੇਪ।
- ੧੦ ਪਾਰ ਤੇ ਉਰਾਰ, ਹੁਦ ਬੰਨਾ।

੧੧ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਅੱਗ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ (ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ) ਉਲਟਾ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੀ ਹਰੀ ਉਸ ਦੀ ਉਥੇ ਭੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਰਧ=ਉਲਟਾ। (ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਪੁੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾਵੋ।) ਉਦਰ=ਪੇਟ। ਮੰਝਾਰਾ (ਮੰਝ)=ਵਿੱਚ।

੧੨ ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

੧੩ ਆਸਰਾ।

੧੪ ਚਾਹੇਂ।

੧੫ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ।

੧੬ ਹੇ ਹਰੀ ਜੀਉ! ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਛੁਡਾ ਲਓ। ('ਜੀਉ' ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ: 'ਹਰਿ-ਜੀਉ' ਅਤੇ 'ਜਿਉ ਭਾਵੈ' ਕਰ ਕੇ ਅਰਥ ਕਰਨੇ ਹਨ।)

੧੭ ਸੰਤ-ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਅਸਾਂ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ।

੧੮ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ।

੧੯ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ।

* ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

† ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ।

‡ ਸਰਬ-ਫਲ ਦਾਤਾ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਜਪ ਤਪ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣੀ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਕੇਵਲ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

§ ਸਭ ਸੁਖ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ੧ੳ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*੧ ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥ ਹਕਾ ਕਬੀਰ
ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥ ੧ ॥ ੨ ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ
ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥ ਮਮ ਸਰ ਮੁਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩ ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥ ਆਖਿਰ
ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ ॥ ੨ ॥ ੪ ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ
ਦਰ ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥ ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮ ਈ
ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥ ੩ ॥ ੫ ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥
ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾਖਾਕ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੬ ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ॥ ਮੈ ਦੇਵਾਨਾ ਭਇਆ ਅਤੀਤੁ ॥
ਕਰਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ ॥ ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਉ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥ ੧ ॥ ੭ ਤਉ
ਦਰਸਨ ਕੀ ਕਰਉ ਸਮਾਇ ॥ ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਤੁ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕੇਸਰਿ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈਂ ਹਰਣਾ ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜ੍ਹਣਾ ॥ ਚੰਦਨ
ਭਗਤਾ ਜੋਤਿ ਇਨੇਹੀ ਸਰਬੇ ਪਰਮਲੁ ਕਰਣਾ ॥ ੨ ॥ ੮ ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ
ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਵਰਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ॥ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਨਿਵੇ ਰਹੇ
ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਦਰਿ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
੯ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ ਪਿਆਰੇ ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ ॥ ਮੇਰੈ
ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ ਪਿਆਰੇ ਕਿਉ ਧਨ ਸੇਜੈ ਜਾਏ ॥ ੧ ॥ ੧੦ ਹੰਉ
ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਹੰਉ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ ॥ ਹੰਉ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ
ਤਿਨਾ ਕੈ ਲੈਨਿ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਲੈਨਿ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਤਿਨਾ ਕੈ ੧੧ ਹੰਉ

- ੧ ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣ। ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਹੈਂ, ਵੱਡਾ ਹੈਂ, ਦਇਆਲੂ ਹੈਂ, ਨੁਕਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈਂ।
- ੨ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਸਵਾਨ ਥਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣੋ; ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ, (ਅਜ਼ਰਾਈਲ) ਨੇ ਫੜੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। “ਉਸ ਦਿਹਾੜੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿਚਿਆ ਜਾਏਗਾ” (ਕੁਰਾਨ, ਸੂਰਤ, ਰਹਿਮਾਨ, ਆਇਤ ੪੦)।
- ੩ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਪਿਤਾ, ਭਾਈ, ਕੋਈ ਭੀ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦ ਆਖਰ ਮੈਂ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਰੱਖ (ਬਚਾ) ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਕਬੀਰ= ਜਨਾਜ਼ਾ, ਉਹ ਨਮਾਜ਼ ਜੋ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦਬਾਣ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- ੪ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੈਂ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਦੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਮੇਰਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੫ ਅਭਾਗਾ, ਨਾਲੇ ਚੁਗਲਖੋਰ, ਭੁੱਲਣਹਾਰ, ਨਿਲੱਜ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਹਾਂ।
- ੬ (ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।) ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰਾ ਡਰ ਮੇਰੀ ਭੰਗ (ਨਸ਼ਾ) ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਭੰਗ ਪਾਣ ਲਈ) ਗੁੱਥੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਸਤ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ (ਮੰਗਤੇ ਵਾਲਾ) ਪਿਆਲਾ ਹਨ; ਮੈਨੂੰ

- ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਨਿੱਤ ਇਹ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੭ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਖੈਰ ਪਾਓ। ਸਮਾਇ ਲਈ ਦੇਖੋ “ਨਾਉ ਲੈਨਿ ਅਰੁ ਕਰਨਿ ਸਮਾਇ” (ਸ਼ਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੧੦)।
- ੮ ਮਿਰਗ-ਮਦ, ਕਸਤੂਰੀ। ਕੇਸਰ, ਫੁੱਲ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਸੋਨਾ ਸਭ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਉਚ ਨੀਚ ਸਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ)। ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚੰਗਿਆਈ ਭੀ ਐਸੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
- ੯ ਭਾਂਡਾ=ਨਿੰਦੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼। ਘਿਓ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿੰਦਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਭਿਟਦੇ ਨਹੀਂ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ (ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ) ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਨਿਵੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਹ 'ਤੇ ਭੀਖ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੧੦ ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ (ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ) ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਾਹ ਲੱਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਭ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਚੋਲਾ (ਐਸਾ ਜੀਵਨ) ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਤਰੀ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਜ ਉਤੇ ਜਾਣਾ ਮਿਲੇ, ਪਤੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ? ਪਾਹਿਆ=ਪਾਹ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਫਟਕੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਪਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੧੧ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਫਜ਼ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਰੋਖਤਾ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਬੋਲੀ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ‘ਉਰਦੂ’ ਅਖਵਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਉਰਦੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੀ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪਦ ਜਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਪਦ ਵਰਤ ਕੇ ਕੰਮ ਟਪਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਵਕਤ ਛਾਉਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੋਰੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਟਵਾਣੀਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਕ ਖਿੱਚੜੀ ਜੇਹੀ ਬੋਲੀ ਵਰਤਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਗੋਰੇ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਉਰਦੂ ਰਲਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਖਰੀ ਰਲ-ਗਡ ਬੋਲੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਰਖਣਾ, ਬਲਕਿ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਚਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਇਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :- ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਤਾਂਘਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੧ਕਾਇਆ ਰੰਛਣਿ ਜੇ ਬੀਐ ਪਿਆਰੇ
 ਪਾਈਐ ਨਾਉ ਮਜੀਠ ^੨ ॥ ਰੰਛਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਰੰਛੈ ਸਾਹਿਬੁ ਐਸਾ ਰੰਗੁ ^੩ਨ ਡੀਠ ॥
 ੨ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਚੋਲੇ ਰਤੜੇ ^੪ ਪਿਆਰੇ ਕੰਤੁ ^੫ਤਿਨਾ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥ ^੬ਧੂੜਿ ਤਿਨਾ
 ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਜੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਰੰਗੇ
 ਆਪੇ ^੭ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ^੮ਕੰਤੈ ਭਾਵੈ ^੯ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਵੇਇ ॥
 ੪ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਃ ੧* ॥ ^{੧੧}ਇਆਨੜੀਏ ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ ॥
 ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ ॥ ^{੧੨}ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ ਬਾਹਰੁ
 ਕਿਆ ਚੂਢੇਹਿ ॥ ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹਿ ਸਲਾਈਆ ਨੈਣੀ ਭਾਵ ਕਾ ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੋ ॥
 ਤਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਲਾਗੀ ਜਾ ਸਹੁ ਧਰੇ ਪਿਆਰੋ ॥ ੧ ॥ ਇਆਣੀ
 ਬਾਲੀ ^{੧੩}ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਾ ਧਨ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ॥ ^{੧੪}ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੇ
 ਸਾਧਨ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ^{੧੫}ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ
 ਧਾਵੈ ^{੧੬} ॥ ਲਬ ^{੧੭}ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰ ਕੀ ਮਾਤੀ ^{੧੮}ਮਾਇਆ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ^{੧੯} ॥
 ਇਨੀ ਬਾਤੀ ^{੨੦}ਸਹੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਭਈ ਕਾਮਣਿ ਇਆਣੀ ॥ ੨ ॥ ਜਾਇ
 ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਵਾਹੈ ^{੨੧}ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥ ^{੨੨}ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੋ
 ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ^{੨੩}ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮੁ ਚੁਕਾਈਐ ॥ ^{੨੪}ਜਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਪਦਾਰਥੁ
 ਪਾਈਐ ਤਉ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ਸਹੁ ਕਹੈ ਸੋ ਕੀਜੈ ^{੨੫}ਤਨੁ ਮਨੋ ਦੀਜੈ
 ਐਸਾ ਪਰਮਲੁ ਲਾਈਐ ॥ ^{੨੬}ਏਵ ਕਹਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਭੈਣੇ ਇਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ
 ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ^{੨੭}ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ^{੨੮}ਅਉਰੁ ਕੈਸੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥
 ਸਹੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ^{੨੯}ਸੋ ਦਿਨੁ ਲੇਖੈ ਕਾਮਣਿ ^{੩੦}ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥
 ਆਪਣੇ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕ ^{੩੧}ਸਾ ਸਭਰਾਈ ॥ ^{੩੨}ਐਸੈ ਰੰਗਿ
 ਰਾਤੀ ਸਹਜ ਕੀ ਮਾਤੀ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭਾਇ ਸਮਾਣੀ ॥ ਸੁੰਦਰਿ ਸਾਇ ਸਰੂਪ
 ਬਿਚਖਣਿ ਕਹੀਐ ਸਾ ਸਿਆਣੀ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧੫ ॥
^{੩੩}ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਪਾਪ
 ਕੀ ਜੰਵ ਲੈ ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ^{੩੪}ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ
 ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜੁ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ
 ਥਕੀ ਅਗਦੁ ਪੜੈ ਸੈਤਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ^{੩੫}ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ
 ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ
 ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ^{੩੬}ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੁ
 ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ੧ ॥ ^{੩੭}ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਮਾਸਪੁਰੀ ਵਿਚਿ

੧ ਜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਮੱਟੀ ਬਣ ਜਾਏ।
 ੨ ਮਜੀਠ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।
 ੪ ਇਸ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ। ੫ ਪਤੀ-ਹਰੀ।
 ੬ ਮੇਰੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਪੂੜ ਮਿਲ ਜਾਏ। ੭ ਸਿੰਗਾਰਦਾ ਹੈ।
 ੮ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੯ ਇਸਤਰੀ।
 ੧੦ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰੀ ਉਸ ਭਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 ੧੧ ਕਮਲੀਏ! ਕਿਉਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਘਰ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ। ੧੨ ਹੇ ਕਮਲੀ ਇਸਤਰੀਏ! ਪਤੀ-ਹਰੀ, ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ, ਬਾਹਰ (ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਥਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਟਟੋਲਦੀ ਹੈ? ਭੈ ਦੇ ਸੁਰਮੇ ਦੇ ਸੁਰਮਚੂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੁਹਾਗਣ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਂਗੀ ਜੋ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾ ਲਵੇਂ। ੧੩ ਜੁਆਨ ਇਸਤਰੀ।
 ੧੪ ਕਰਣ ਪਲਾਹ [ਸੰ. ਕਾਰੁਣਜ ਪਲਾਪ] ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੀਰਨੇ, ਤਰਲੇ, ਵਿਰਲਾਪ। ਬਥੇਰੇ ਤਰਲੇ ਰੋਣੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇ ਘਰ ਵੜਨਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ੧੫ ਭਾਗਾਂ।
 ੧੬ ਭੱਜ-ਨੱਠ ਕਰੇ। ੧੭ ਲਾਲਚ।
 ੧੮ ਮਸਤ ਹੋਈ। ੧੯ ਖੁਭ ਗਈ, ਡੁੱਬ ਗਈ।
 ੨੦ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ।
 ੨੧ ਓਹਨਾਂ ਨੇ। ੨੨ ਓਹ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ.....।
 ੨੩ ਚਲਾਕੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਛੱਡ ਦੇਈਏ।
 ੨੪ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਹੀਂ (ਨਾਮ ਯਾ ਮੁਕਤੀ ਦੀ) ਅਮੋਲਕ ਵਸਤ ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਜੋੜੀਏ।
 ੨੫ ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਅਰਪ ਦੇਈਏ; ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਮਲੀਏ। ੨੬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਓਹ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਕਿ ਹੇ ਭੈਣੇ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪਤੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
 ੨੭ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਦੇਈਏ।
 ੨੮ ਹੋਰ ਚਲਾਕੀ ਕੋਹੋ ਜੇਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਭਾਵ ਚਲਾਕੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ।

੨੯ ਉਹ ਦਿਨ, ਸਮਾਂ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ੩੦ ਨੌਂ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਬਰਕਤਾਂ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੫੩, ਫੁਟ ਨੋਟ *।
 ੩੧ ਉਹ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਾਹੁਰੇ ਘਰ ਪਤੀ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਤੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ।)
 ੩੨ ਐਸੀ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ, ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ, ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਹੈ। 'ਸਹਜ' ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੨੮, ਨੋਟ ੯। ੩੩ ਹੇ ਲਾਲੋ! ਜੇਹੋ ਜੇਹਾ ਖਸਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਬਰ ਪਾਪ ਜੁਲਮ ਦੀ ਜੰਝ ਲੈ ਕੇ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ (ਹਿੰਦ ਰੂਪੀ ਵਹੁਟੀ) ਦਾ ਕੰਨਿਆ-ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ੩੪ ਸ਼ਰਮ (ਹਯਾ) ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੋਵੇਂ ਲੁਕ ਗਏ ਹਨ, ਝੂਠ ਚੌਧਰੀ ਬਣ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ)। ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ (ਪੁੱਛ ਪਰਤੀਤ) ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ) ਹੁਣ ਵਿਆਹ ਸ਼ੈਤਾਨ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਪੰਡਤਾਂ ਜਾਂ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਨਿਕਾਹ ਕਰਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ।)
 ੩੫ ਮੁਸਲਮਾਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਦੁਆਵਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਠਾਣੀਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਜੁਲਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।) ਹੋਰ ਹਿੰਦੂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਸਭ ਜਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਲੋ।
 ੩੬ ਖੂਨੀ ਗੀਤ, ਦੁੱਖ ਦੇ ਵੈਣ ਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਹੂ ਕੇਸਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ੩੭ ਮਾਲਕ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਮੈਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਏਸ ਲੋਥਾਂ ਭਰੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਖਾਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਖੋ-ਵੱਖ ਆਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਈ ਹੈ.....। ਮਸੋਲਾ=ਮਸਲਾ, ਨਿਰਣੇ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਅਖਾਣ।

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਾਮਰੂਪ (ਆਸਾਮ) ਦੀ ਜੋਬਨ-ਮਤੀ ਰਾਣੀ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ।

† ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੈਦਪੁਰ (ਐਮਨਾਬਾਦ) ਵਾਲੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਥੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਅਸਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਘਰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਮਾਣ ਅਤੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬ ਕੀ ਹੋਈ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੩੬੦ ਅਤੇ ੪੧੭ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ *।

ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗਿ ^੧ਰਵਾਈ ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਵਖਿ ਇਕੇਲਾ ॥
 ਸਚਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ^੨ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ ਸਚੜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥ ^੩ਕਾਇਆ
 ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿਦੁਸਤਾਨੁ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥ ^੪ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ
 ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ॥ ^੫ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ
 ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥ ੫ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

*^੬ਸਭਿ ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਖਸਮਾਹੁ ਹੁਕਮਿ ਸਭ ਵਰਤਨੀ ॥ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ
 ਖੇਲੁ ^੭ਸਭੁ ਹਰਿ ਧਨੀ ॥ ੧ ॥ ਸਾਲਾਹਿਹੁ ^੮ਸਚੁ ਸਭ ਉਪਰਿ ਹਰਿ ਧਨੀ ॥
 ਜਿਸੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ਸਰੀਕੁ ^੯ਕਿਸੁ ਲੇਖੈ ਹਉ ਗਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪਉਣ ^{੧੦}
 ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸੁ ^{੧੧}ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਰਿ ਬਨੀ ॥ ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ^{੧੨}ਨਾਨਕ
 ਆਪਿ ਝੂਠੁ ^{੧੩}ਕਹੁ ਕਿਆ ਗਨੀ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ^{੧੪}ਨਿਤ
 ਨਿਹਫਲ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਬਫਾਵੈ ਦੁਰਮਤੀਆ ॥ ਜਬ ਆਣੈ ਵਲਵੰਚ ਕਰਿ
 ਝੂਠੁ ਤਬ ਜਾਣੈ ਜਗੁ ਜਿਤੀਆ ॥ ੧ ॥ ^{੧੫}ਐਸਾ ਬਾਜੀ ਸੈਸਾਰੁ ਨ ਚੇਤੇ ਹਰਿ
 ਨਾਮਾ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸੈ ਸਭੁ ਝੂਠੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਧਿਆਇ ਰਾਮਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਾ ਵੇਲਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ^{੧੬}ਜਿਤੁ ਆਇ ਕੰਟਕੁ ਕਾਲੁ ਗ੍ਰਸੈ ॥ ਤਿਸੁ ਨਾਨਕ
 ਲਏ ਛਡਾਇ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ ਵਸੈ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

†^{੧੭}ਖਾਕ ਨੂਰ ਕਰਦੰ ਆਲਮ ਦੁਨੀਆਇ ॥ ਅਸਮਾਨ ਜਿਮੀ ਦਰਖਤ ਆਬ
 ਪੈਦਾਇਸਿ ਖੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ^{੧੮}ਬੰਦੇ ਚਸਮ ਦੀਦੰ ਫਨਾਇ ॥ ਦੁਨੀਆ ਮੁਰਦਾਰ
 ਖੁਰਦਨੀ ਗਾਫਲ ਹਵਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੈਬਾਨ ^{੧੯}ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ
 ਮੁਰਦਾਰ ਬਖੋਰਾਇ ॥ ਦਿਲ ਕਬਜ ਕਬਜਾ ਕਾਦਰੋ ਦੋਜਕ ਸਜਾਇ ॥ ੨ ॥
^{੨੦}ਵਲੀ ਨਿਆਮਤਿ ਬਿਰਾਦਰਾ ਦਰਬਾਰ ਮਿਲਕ ਖਾਨਾਇ ॥ ਜਬ ਅਜਰਾਈਲੁ
 ਬਸਤਨੀ ਤਬ ਚਿ ਕਾਰੇ ਬਿਦਾਇ ॥ ੩ ॥ ^{੨੧}ਹਵਾਲ ਮਾਲੂਮੁ ਕਰਦੰ ਪਾਕ
 ਅਲਾਹ ॥ ਬੁਗੋ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਪੇਸਿ ਦਰਵੇਸ ਬੰਦਾਹ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਤਿਲੰਗ
 ਘਰੁ ੨ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾਰੁ ਕਰਹਿ
 ਸੋ ਹੋਇ ॥ ਤੇਰਾ ਜੋਰੁ ^{੨੨}ਤੇਰੀ ਮਨਿ ਟੇਕ ^{੨੩}ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਏਕ ॥
 ੧ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ ^{੨੪}॥ ਰਹਾਉ ॥

- ੧ ਰਚਾਈ, ਲਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਵੱਖਰਾ ਬੈਠਾ (ਇਹ ਖੇਡ) ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ੨ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਕਰੇਗਾ।
- ੩ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੱਪੜਾ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮੇਰੇ ਵਾਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਗਾ।
- ੪ ਮੁਗਲ ੭੮ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ੯੭ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਰਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਇਥੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਵਿੱਚ ਐਮਨਾਬਾਦ ਆਉਣ ਅਤੇ ਹਮਾਯੂੰ ਦੇ ੧੫੯੭ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਨੱਠ ਜਾਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। 'ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਮਰਦ ਅਖਵਾਣ ਜੋਗਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਕਬਰ ਭੀ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ)।
- ੫ ਮੈਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਏਹੋ ਵੇਲਾ ਹੈ (ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ?)।
- ੬ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ (ਅਨੁਸਾਰ) ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੭ ਪਸਾਰਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ।
- ੮ ਮਾਲਕ ਹੈ।
- ੯ ਉਸਤਤ ਕਰੋ।
- ੧੦ ਬਰਾਬਰ ਦਾ।
- ੧੧ ਮੈਂ ਕਿਸ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਗਿਣਨ ਜੋਗਾ ਹਾਂ।
- ੧੨ ਹਵਾ।
- ੧੩ ਅਸਮਾਨ।
- ੧੪ ਹਰੀ ਦੇ ਵੱਸਣ ਦੇ ਘਰ ਮੰਦਰ ਬਣੇ ਹਨ।
- ੧੫ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ।
- ੧੬ ਮਾੜਾ, ਮੰਦਾ।
- ੧੭ ਭੈੜੀ ਮਤਿ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੱਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਝੂਠ ਅਤੇ ਛਲ-ਫਰੇਬ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
- ੧੮ ਸੰਸਾਰ ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਖੇਡ ਹੈ ਕਿ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਝੂਠਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹੇ ਮਨ! ਹਰੀ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਓ।
- ੧੯ ਜਦੋਂ ਦੁਖਦਾਈ ਮੌਤ ਆ ਕੇ ਫੜ ਲਵੇਗੀ। ਕੰਟਕ [ਸੰ. ਕੰਟਕ=ਕੰਡਾ] ਕੰਡੇ ਵਰਗਾ ਦੁਖਦਾਈ।
- ੨੦ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਆਤਮ ਜੋਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੇ ਜਹਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਸਮਾਨ, ਧਰਤੀ, ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਸਭ ਹਰੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।
- ੨੧ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਜੋ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਨਾਸਵਾਨ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਲਾਲਚ ਕਰ ਕੇ ਹਰੀ ਤੋਂ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ੨੨ [ਅ. ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ] ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ। ਇਹ ਭੂਤਨੀ ਹੈ, ਪਸ਼ੂ ਹੈ; ਹਰਾਮ ਚੀਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਹਰਾਮ ਹੀ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਰੀ ਫੜ ਕੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗਾ।
- ੨੩ ਤੇਰੇ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ, ਭਾਈ, ਦਰਬਾਰ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਘਰ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਉਣਗੇ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੈਨੂੰ ਆ ਬੰਨ੍ਹੇਗਾ? ਵਲੀ ਨਿਆਮਤਿ [ਅ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਮਾਲਕ] ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ।
- ੨੪ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰੀ ਸਭ ਹਾਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰ (ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ)।
- ੨੫ ਬਲ।
- ੨੬ ਆਸਰਾ।
- ੨੭ ਭਰੋਸਾ।

* ਸਭ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬੇਸਮਝ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਛੁੱਟਦਾ ਤਦ ਹੈ, ਜਦ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

† ਜਦ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵਾਕ ਲੈਣ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਇਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਇਕੋ ਨੂਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। (ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਉੱਤੇ ਪੜ੍ਹੋ ਪੰਨਾ ੭੨੧ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ)।

‡ ਸਭ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ, ਓਹੀ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

੧ ਹੈ ਤੂਹੈ ਤੂ ਹੋਵਨਹਾਰ ॥ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਉਚ ਆਪਾਰ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਸੇਵਹਿ
 ਤਿਨ ਭਉ ਦੁਖੁ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ
 ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ॥ ੩ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੋਵਿੰਦ ਅਨੂਪ ॥ ੪ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ
 ਜਨ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤਿਸ ਕਉ
 ਬਲਿਹਾਰ ॥ ੫ ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ ॥
 ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩* ॥
 ੧ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਸਾਹਿਬੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ੨ ਜੀਅ ਸਗਲ
 ਕਉ ਦੇਇ ਦਾਨੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੦ ਤੂ ਕਾਹੇ ਡੋਲਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਤੁਧੁ ਰਾਖੈਗਾ
 ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ੧੧ ॥ ੧੨ ਜਿਨਿ ਪੈਦਾਇਸਿ ਤੂ ਕੀਆ ਸੋਈ ਦੇਇ ਆਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥
 ੧੩ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਮੇਦਨੀ ਸੋਈ ਕਰਦਾ ਸਾਰ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਲਕੁ ਦਿਲਾ ਕਾ
 ਸਚਾ ਪਰਵਦਗਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ੧੪ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਵਡਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥
 ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਤੂ ਬੰਦਗੀ ੧੫ ੧੬ ਜਿਚਰੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਹੁ ॥ ੩ ॥ ੧੭ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਅਕਥੁ
 ਅਗੋਚਰੁ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥ ੧੮ ਰਹਮ ਤੇਰੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਦਾ ਨਾਨਕ
 ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩† ॥ ੧੯ ਕਰਤੇ ਕੁਦਰਤੀ
 ਮੁਸਤਾਕੁ ॥ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਏਕ ਤੂਹੀ ਸਭ ਖਲਕ ਹੀ ਤੇ ਪਾਕੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ੨੦ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ੨੧ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਦਾ ਆਚਰਜ ੨੨ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ॥ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ
 ਚਲਤ ੨੩ ਤੇਰੇ ੨੪ ਅੰਧਿਆਰੇ ਮਹਿ ਦੀਪ ॥ ੧ ॥ ੨੫ ਖੁਦਿ ਖਸਮ ਖਲਕ ਜਹਾਨ
 ਅਲਹ ਮਿਹਰਵਾਨ ਖੁਦਾਇ ॥ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਰਾਧੇ ਸੋ ਕਿਉ ਦੋਜਕਿ
 ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ੨੬ ਅਜਰਾਈਲੁ ਯਾਰੁ ਬੰਦੇ ਜਿਸੁ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ ॥ ਗੁਨਹ ਉਸ
 ਕੇ ਸਗਲ ਆਫੂ ਤੇਰੇ ਜਨ ਦੇਖਹਿ ਦੀਦਾਰੁ ॥ ੩ ॥ ੨੭ ਦੁਨੀਆ ਚੀਜ ਫਿਲਹਾਲ
 ਸਗਲੇ ਸਚੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਬੁਝਿਆ ਸਦਾ ਏਕਸੁ
 ਗਾਉ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ‡ ॥ ੨੮ ਮੀਰਾਂ ਦਾਨਾਂ ਦਿਲ ਸੋਚ ॥
 ੨੯ ਮੁਹਬਤੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ ਸਚੁ ਸਾਹ ਬੰਦੀ ਮੋਚ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩੦ ਦੀਦਨੇ
 ਦੀਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਛੁ ਨਹੀ ਇਸ ਕਾ ਮੋਲੁ ॥ ਪਾਕ ਪਰਵਦਗਾਰ ਤੂ ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ
 ਵਡਾ ਅਤੋਲੁ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ਦਸੂਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ਦਿਲਾਵਰ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ਏਕ ॥ ਕਰਤਾਰ
 ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਣ ਖਾਲਕ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥ ੨ ॥ ੫ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

§ ੩੨ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਭਾਈ ॥ ਆਪੇ ਜਾਣੈ

- ੧ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ) ਹੈਂ ਅਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੂੰ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਡੁੰਘਾ ਹੈਂ, ਉੱਚਾ ਹੈਂ, ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
- ੩ ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੁੰਦਰ ਹਰੀ!
- ੪ ਦਾਸ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ-ਸਿਮਰ ਕੇ ਓਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰੀ ਕਿਰਪਾ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ੫ ਸਦਕੇ ਹਾਂ। ੬ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ।
- ੭ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
- ੮ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੯ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੦ ਤੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਘਬਰਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਹੇ ਮਨੁੱਖ!
- ੧੧ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
- ੧੨ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਰਚਿਆ ਹੈ, ਓਹੀ ਖੁਰਾਕ (ਰਿਜ਼ਕ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਮਾਲਕ ਹਰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪਾਲਕ ਹੈ।
- ੧੪ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਕੀਮਤ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ)।
- ੧੫ ਭਗਤੀ। ੧੬ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ (ਤੇਰੇ) ਅੰਦਰ ਸਾਹ ਹੈ, ਤੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈਂ।
- ੧੭ ਤੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ। ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤੇਰੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਪੂੰਜੀ ਹਨ।
- ੧੮ ਮੇਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਸੁਖ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਰਹਮ-ਰਹਮਤ, ਕਿਰਪਾ।
- ੧੯ ਹੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕੁਦਰਤ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਦੀਨੀ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਦੌਲਤ (ਪਰਮਾਰਥ ਤੇ ਵਿਹਾਰ) ਇਕੋ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਤੇ ਤੂੰ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈਂ।
- ੨੦ ਛਿਨ, ਪਲ ਵਿੱਚ। ੨੧ ਬਣਾ ਕੇ ਢਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨੨ ਅਸਚਰਜ, ਅਜੀਬ।

- ੨੩ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਖੇਲ। ੨੪ ਤੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੈਂ।
- ੨੫ ਤੂੰ ਆਪ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਕਰਤਾਰ ਹੈਂ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ੨੬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਅਜ਼ਰਾਈਲ (ਮੌਤ ਦਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ) ਓਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦੋਸਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਭ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, (ਭਾਵ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦੀ ਅਤੇ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਗਤ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।) ਇਥੇ 'ਜਨ' ਅਤੇ 'ਦੇਖਹਿ' ਬਹੁ-ਵਾਚੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ 'ਉਸ ਕੇ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ।
- ੨੭ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਫ਼ਿਲਹਾਲ (ਹੁਣ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ) ਹਨ। ਸੱਚਾ ਸੁਖ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ; ਮੈਂ ਸਦਾ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੮ ਹੇ ਸਿਆਣੇ ਸਰਦਾਰ! ਦਿਲ ਦੀ ਸੋਚ ਕਰ।
- ੨੯ ਬੰਦੀ ਮੋਚ-ਕੈਦ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਜਨਮ-ਮਰਨ ਯਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁੜਾਣ ਵਾਲਾ, ਮੁਕਤੀ-ਦਾਤਾ ਹਰੀ। ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ, ਮੁਕਤੀ-ਦਾਤਾ ਹਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੦ ਮਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਮਾਲਕ ਹੈਂ।
- ੩੧ ਦਿਲਾਵਰ [ਫ਼ਾ] ਬਹਾਦਰ। ਦਸਤਗੀਰੀ [ਫ਼ਾ] ਸਹਾਇਤਾ। ਹੇ ਸੂਰਮੇ ਹਰੀ! ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ, ਮੇਰਾ (ਸਹਾਈ) ਇਕੋ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਕੁਦਰਤ ਸਾਜਣ ਵਾਲੇ! ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।
- ੩੨ ਜਿਸ ਹਰੀ ਨੇ (ਸੰਸਾਰ) ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਖਬਰਦਾਰੀ (ਪਾਲਣਾ) ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਈ!

* ਹਰੀ ਸਭ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸੇ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

† ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‡ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਡੱਬੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਉਲੀ ਹੈ, ਨਵਾਬ ਲਾਹੌਰ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ।)

§ ਇਹ ਸ਼ਬਦ (ਜੋ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਭੀ ਹੈ) ਕਿੜੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਜਿਥੇ ਕਈ ਪਠਾਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣੇ। ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਰਾਇਸਾ ਮ: ੧' ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ :- ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੇਲ ਲਈ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੀ ਇਕ ਮੌਕਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਖੁੰਝਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪਛਤਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੇਲ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਣਾ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਿਨਿ ਵਾੜੀ^੧ ਹੈ ਲਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਇਸਾ^੨ ਪਿਆਰੇ ਕਾ ਰਾਇਸਾ
 ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ^੩ਜਿਨਿ ਰੰਗਿ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਆ ਸਾ ਪਛੇ
 ਰੇ ਤਾਣੀ ॥ ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ ਜਬ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੨ ॥ ^੪ਪਛੋਤਾਵਾ
 ਨਾ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੂਕੈਗੀ ਸਾਰੀ ॥ ਤਾ ਫਿਰਿ ਪਿਆਰਾ ਰਾਵੀਐ ਜਬ ਆਵੈਗੀ
 ਵਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ^੫ਕੰਤੁ ਲੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੈ ਤੇ ਵਧਵੀ ਏਹ ॥ ਸੇ ਗੁਣ ਮੁਝੈ ਨ
 ਆਵਨੀ ਕੈ ਜੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇਹ ॥ ੪ ॥ ਜਿਨੀ ਸਖੀ ਸਹੁ^੬ ਰਾਵਿਆ ਤਿਨ ਪੂਛਉਗੀ
 ਜਾਏ ॥ ^੭ਪਾਇ ਲਗਉ ਬੇਨਤੀ ਕਰਉ ^੮ਲੇਉਗੀ ਪੰਥੁ ਬਤਾਏ ॥ ੫ ॥ ਹੁਕਮੁ
 ਪਛਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ^੯ਭਉ ਚੰਦਨੁ ਲਾਵੈ ॥ ^{੧੦}ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ
 ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ^{੧੧}ਜੋ ਦਿਲਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ ਮਿਲਿਆ
 ਕਹੀਐ ਰੇ ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ^{੧੨} ਬਾਤੀ^{੧੩} ਮੇਲੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੭ ॥
^{੧੪}ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਧਾਤੁ ਕਉ ਲਿਵ ਲਿਵੈ ਕਉ ਧਾਵੈ ॥ ^{੧੫}ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ
 ਜਾਣੀਐ ਤਉ ਅਨਭਉ ਪਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ^{੧੬}ਪਾਨਾ ਵਾੜੀ ਹੋਇ ਘਰਿ ਖਰੁ ਸਾਰ
 ਨ ਜਾਣੈ ॥ ਰਸੀਆ ਹੋਵੈ ਮੁਸਕ ਕਾ ਤਬ ਫੂਲੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ੯ ॥ ^{੧੭}ਅਪਿਉ ਪੀਵੈ
 ਜੋ ਨਾਨਕਾ ਭ੍ਰਮੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥
 ੧੦ ॥ ੧ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪^{੧੧} ॥ ਹਰਿ ਕੀਆ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ^{੧੨}ਗੁਰਿ
 ਮੀਤਿ ਸੁਣਾਈਆ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ^{੧੩} ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਆ ॥
 ੧ ॥ ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਭਾਵਦੇ ਸੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਏ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ^{੧੪} ਮੰਨਿਆ
 ਤਿਨ ^{੧੫}ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜਾਏ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤਿਨ
 ਕਉ ਹਉ ਵਾਰੀ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ^{੧੬} ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥
 ੩ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਦੁਖ ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਈਐ^{੧੭}
^{੧੮}ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤੇ ਜਨ ਪਰਵਾਨਾ^{੧੯} ॥
 ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ^{੨੦} ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੫ ॥ ^{੨੧}ਸਾ ਹਰਿ
 ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ^{੨੨}ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਦੇ ਤਿਨ
 ਹਰਿ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ^{੨੩} ਤਿਨਾ ^{੨੪}ਜੀਅ ਪ੍ਰਭ
 ਨਾਲੇ ॥ ਓਇ^{੨੫} ਜਪਿ ਜਪਿ ਪਿਆਰਾ ਜੀਵਦੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ^{੨੬} ॥ ੭ ॥
 ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਘੁਮਿ ਜਾਇਆ ॥ ਓਇ ਆਪਿ
 ਛੁਟੇ ^{੨੭}ਪਰਵਾਰ ਸਿਉ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਛਡਾਇਆ ॥ ੮ ॥ ਗੁਰਿ ਪਿਆਰੈ ਹਰਿ
 ਸੇਵਿਆ ਗੁਰੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਧੰਨੋ ॥ ^{੨੮}ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਦਸਿਆ ^{੨੯}ਗੁਰੁ ਪੁੰਨੁ

- ੧ ਖੇਤੀ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ।
- ੨ [ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 'ਰਾਇਸੋ' ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਪ੍ਰਿਥਵੀ-ਰਾਜ ਰਾਇਸੋ' ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ-ਰਾਜ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਕਥਾ ਹੈ।] ਕਥਾ, ਪ੍ਰਸੰਗ।
- ੩ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੋਗਿਆ (ਜਪਿਆ) ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪਛਤਾਂਦੀ ਹੈ; (ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ) ਹੱਥ ਪਟਕਦੀ ਹੈ; ਸਿਰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਾਤ (ਉਮਰ) ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੪ ਸਾਰੀ-ਸ਼ਤਰੰਜ ਜਾਂ ਚੌਪੜ ਦੀ ਨਰਦ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ। ਜਦੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਰਦ ਪੁੱਗ ਜਾਏਗੀ (ਮੌਤ ਆ ਜਾਵੇਗੀ) ਤਾਂ ਪਛਤਾਵੇ ਦਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਤਦੇ ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਵਾਰੀ ਮੁੜ ਆਵੇਗੀ।
- ੫ ਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਥੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਓਹ ਗੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ : ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿਆਂ ?
- ੬ ਪਤੀ, ਹਰੀ।
- ੭ ਪੈਰੀਂ ਪਵਾਂਗੀ।
- ੮ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੀ।
- ੯ ਹਰੀ ਦਾ ਡਰ ਰੂਪ ਚੰਦਨ ਮਲੇ।
- ੧੦ ਜੋ ਕਾਮਣਿ (ਇਸਤਰੀ) ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਟੂਣੇ ਕਰੇ। ਕਾਮਣ-ਉਹ ਟੂਣੇ ਜਾਦੂ ਜੋ ਤੀਵੀਆਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ੧੧ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦਿਲੋਂ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਅਸਲੀ ਮਿਲਿਆ ਓਹੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਤਰਲਾ ਲਈਏ।
- ੧੩ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ।
- ੧੪ ਜਿਵੇਂ ਧਾਤ ਮੁੜ ਧਾਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ, ਪਿਆਰ ਵੱਲ ਖਿਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੋਨਾ ਆਦਿ ਧਾਤ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਟੁੱਟ
- ਭੱਜ ਕੇ, ਗਲ ਕੇ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਾਲੀ ਧਾਤ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਵੱਲ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੂਪ ਹੈ, ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੫ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਜਦ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਡਰ ਹਰੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੧੬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਕਿਆਰੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇ, ਓਹੀ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਜੋ (ਨਾਮ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਓਸ ਦਾ ਭਟਕਣਾ ਆਪੇ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ੧੮ ਗੁਰੂ-ਮਿੱਤਰ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ ਓ।
- ੧੯ ਸਦਕੇ ਹਾਂ।
- ੨੦ ਰਜਾ (ਹੁਕਮ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ)।
- ੨੧ ਵਾਰੀ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
- ੨੨ ਨੌਕਰੀ, ਸੇਵਾ।
- ੨੩ ਨਾਮ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।
- ੨੪ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ੨੫ ਹਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ੨੬ ਉਤੋਂ।
- ੨੭ ਓਹੀ ਹਰੀ ਦੀ ਠੀਕ ਸਲਾਘਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ।
- ੨੮ ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।
- ੨੯ ਪ੍ਰੀਤੀ।
- ੩੦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ੩੧ ਓਹ ਮਨੁੱਖ।
- ੩੨ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ।
- ੩੩ ਟੱਬਰ ਸਮੇਤ।
- ੩੪ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ।
- ੩੫ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।

* ਚੂੰਕਿ ਹਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸੁਣੀਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸਿੱਖ-ਸੰਗਤਿ ਅੱਗੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤਰਲੇ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।

ਵਡ ਪੁੰਨੋ ॥ ੯ ॥ ਜੋ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਸੇਵਦੇ ਸੇ ^੧ਪੁੰਨ ਪਰਾਣੀ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ
 ਤਿਨ ਕਉ ਵਾਰਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਣੀ ॥ ੧੦ ॥ ^੨ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆ
 ਸੇ ਆਪਿ ਹਰਿ ਭਾਈਆ ॥ ^੩ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਨਾਈਆ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗਲਿ
 ਲਾਈਆ ॥ ੧੧ ॥ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ^੪ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ਹਮ
 ਤਿਨ ਕੇ ^੫ਚਰਣ ਪਖਾਲਦੇ ਧੂੜਿ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਪੀਜੈ ॥ ੧੨ ॥ ^੬ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ
 ਖਾਤੀਆ ਮੁਖਿ ਬੀੜੀਆ ਲਾਈਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਦੇ ਨ ਚੇਤਿਓ ਜਮਿ ^੭ਪਕੜਿ
 ਚਲਾਈਆ ॥ ੧੩ ॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥
^੮ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਨਿਧਾਨੁ ^੯ਹੈ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ^{੧੦}ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਰੰਗਿ
 ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ ॥ ੧੫ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਆਖੀਐ ਤੁਸਿ ^{੧੧}ਕਰੇ ਪਸਾਓ ॥ ਹਉ
 ਗੁਰੁ ਵਿਟਹੁ ^{੧੨}ਸਦ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ ਦਿਤੜਾ ^{੧੩}ਨਾਓ ॥ ੧੬ ॥ ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ
 ਸਾਬਾਸਿ ^{੧੪}ਹੈ ^{੧੫}ਹਰਿ ਦੇਇ ਸਨੇਹਾ ॥ ਹਉ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਗੁਰੂ ਵਿਗਸਿਆ ^{੧੬}ਗੁਰੁ
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਹਾ ^{੧੭}॥ ੧੭ ॥ ^{੧੮}ਗੁਰੁ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਦੀ ^{੧੯}ਹਰਿ ਨਾਮਿ
 ਸੁਹਾਵੀ ॥ ਜਿਨ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ^{੨੦}ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਵੀ ^{੨੧}॥ ੧੮ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ^{੨੨}ਆਖੀਐ ਕਹੁ ^{੨੩}ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਾਈਐ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ
 ਨਾਮੁ ਹੈ ^{੨੪}ਹਰਿ ਖਰਚੁ ਲੈ ਜਾਈਐ ॥ ੧੯ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ
 ਸੇ ^{੨੫}ਸਾਹ ਵਡ ਦਾਣੇ ॥ ਹਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਉ ਸਦ ਵਾਰਿਆ ^{੨੬}ਗੁਰੁ ਬਚਨਿ
 ਸਮਾਣੇ ॥ ੨੦ ॥ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ^{੨੭}ਤੂ ਸਾਹਿਬੋ ਤੂਹੈ ਮੇਰਾ ਮੀਰਾ ^{੨੮}॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ
^{੨੯}ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੂ ^{੩੦}ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੨੧ ॥ ^{੩੧}ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਆਪੇ
 ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ॥ ੨੨ ॥ ੨ ॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ਕਾਫੀ* ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
^{੩੩}ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥ ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ
 ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ^{੩੪}ਨ ਗਾਵਹੀ
 ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ ^{੩੫}॥ ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ^{੩੬}ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ੧ ॥
^{੩੭}ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ
 ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ^{੩੮}ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਰੇ
 ਮਨਾ ਜਾਗ ਲੇਹੁ ^{੩੯}ਕਹਾ ਗਾਫਲ ਸੋਇਆ ॥ ਜੋ ਤਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਗ ਹੀ ਸੋ
 ਭੀ ਸੰਗਿ ਨ ਹੋਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ^{੪੦}ਸੁਤ ਬੰਧ ਜਨ ਹਿਤੁ
 ਜਾ ਸਿਉ ਕੀਨਾ ॥ ਜੀਉ ਛੂਟਿਓ ਜਬ ਦੇਹ ਤੇ ਡਾਰਿ ਅਗਨਿ ਮੈ ਦੀਨਾ ॥ ੧ ॥

- ੧ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ।
- ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਬਣਾਂ ਅਤੇ ਸਹੇਲੀਆਂ।
- ੩ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗਲ ਲਾਇਆ।
- ੪ ਹੇ ਹਰੀ! ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ।
- ੫ ਪੈਰ ਧੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਧੂੜੀ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ।
- ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਨ ਦੀਆਂ ਬੀੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ (ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗੇ)।
- ੭ ਮੌਤ ਨੇ। ਦੇਖੋ ਨੇਮ ੨੦ ਓ।
- ੮ ਪੁਰ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾ ਕੇ, ਵਸਾ ਕੇ।
- ੯ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਯਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ੧੦ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਭੰਡਾਰਾ।
- ੧੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਅਨੰਦ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭੋਗਦੇ ਹਨ।
- ੧੨ ਤੁਠ ਕੇ, ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੧੩ ਉਤੋਂ।
- ੧੪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੧੫ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ, ਧੰਨ।
- ੧੬ ਹਰੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
- ੧੭ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖਿੜ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੧੮ [ਸ਼ਰੀਰ]ਰੂਪ, ਦਰਸ਼ਨ, ਜਾਤ।
- ੧੯ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੀਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ੨੦ ਹਰਿ-ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ ਸੋਹਣੀ ਹੈ।
- ੨੧ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ।
- ੨੨ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ੨੩ ਰਸਤਾ।
- ੨੪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ੨੫ (ਏਸ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਤੌਰ ਖਰਚ (ਤੋਸ਼ਾ, ਰਸਤੇ ਦੀ ਖੁਰਾਕ) ਲੈ ਜਾਈਏ।
- ੨੬ ਸ਼ਾਹ ਹਨ, ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਹਨ।
- ੨੭ (ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ) ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ, ਟਿਕ ਗਏ ਹਨ।
- ੨੮ ਮਾਲਕ ਹੈਂ।
- ੨੯ [ਭਾ:] ਸਰਦਾਰ।
- ੩੦ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ੩੧ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਗੰਭੀਰ, ਡੂੰਘੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ।
- ੩੨ ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ (ਨਿਰਗੁਣ) ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ (ਸਰਗੁਣ) ਹੈ।
- ੩੩ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਹਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਲੱਗ ਕੇ ਕਰ ਲੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਘੜੀ ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੜਕੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੩੪ ਕਿਉਂ?
- ੩੫ ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਅਨਜਾਣ!
- ੩੬ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ।
- ੩੭ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੇਂ ਤਾਂ। ਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ (ਹਰੀ) ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਡਰਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ।
- ੩੮ ਸੁਚੇਤ, ਖਬਰਦਾਰ ਹੋ ਜਾ।
- ੩੯ ਕਿਉਂ ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ? ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
- ੪੦ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਓਹ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਏ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਣਗੇ।

* ਕਾਫ਼ੀ ਠਾਟ ਦੀ ਇਕ ਰਾਗਣੀ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਗਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਆਸਾ, ਤਿਲੰਗ, ਸੂਹੀ ਅਤੇ ਮਾਰੂ) ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ।

(ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਕਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮੀਰਾਂ ਦਾਨਾਂ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਪੰਨਾ ੭੨੪ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।)

੧ਜੀਵਤ ਲਉ ਬਿਉਹਾਰੁ ਹੈ ਜਗ ਕਉ ਤੁਮ ਜਾਨਉ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ
 ਗਾਇ ਲੈ ਸਭ ਸੁਫਨ ਸਮਾਨਉ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੬ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ
 ਰੇ ਮਨਾ ਗਾਇ ਲੈ ਜੋ ਸੰਗੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ॥ ੩ਅਉਸਰੁ ਬੀਤਿਓ ਜਾਤੁ ਹੈ ਕਹਿਓ
 ਮਾਨ ਲੈ ਮੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੪ਸੰਪਤਿ ਰਥ ਧਨ ਰਾਜ ਸਿਉ ਅਤਿ ਨੇਹੁ
 ਲਗਾਇਓ ॥ ਕਾਲ ਫਾਸ ਜਬ ਗਲਿ ਪਰੀ ਸਭ ਭਇਓ ਪਰਾਇਓ ॥ ੧ ॥
 ੫ਜਾਨਿ ਬੂਝ ਕੈ ਬਾਵਰੇ ਤੈ ਕਾਜੁ ਬਿਗਾਰਿਓ ॥ ਪਾਪ ਕਰਤ ਸੁਕਚਿਓ ਨਹੀ
 ਨਹ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿਓ ॥ ੨ ॥ ੬ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿਆ ਸੋ ਸੁਨੁ ਰੇ
 ਭਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ਗਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਈ ॥ ੩ ॥ ੩ ॥

ਤਿਲੰਗ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ ਕਬੀਰ^੧ ਜੀ ੧੦੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ੧ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਇਫਤਰਾ ਭਾਈ ਦਿਲ ਕਾ ਫਿਕਰੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਟੁਕੁ ਦਮੁ ਕਰਾਰੀ
 ਜਉ ਕਰਹੁ ਹਾਜਿਰ ਹਜੂਰਿ ਖੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥ ੨ਬੰਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰ ਰੋਜ
 ਨਾ ਫਿਰੁ ਪਰੇਸਾਨੀ ਮਾਹਿ ॥ ਇਹ ਜੁ ਦੁਨੀਆ ਸਿਹਰੁ ਮੇਲਾ ਦਸਤਗੀਰੀ
 ਨਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੩ਦਰੋਗੁ ਪੜਿ ਪੜਿ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਬੇਖਬਰ ਬਾਦੁ ਬਕਾਹਿ ॥
 ਹਕੁ ਸਚੁ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਿਆਨੇ ਸਿਆਮ ਮੂਰਤਿ ਨਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ੪ਅਸਮਾਨ
 ਮਿਾਨੇ ਲਹੰਗ ਦਰੀਆ ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ ॥ ਕਰਿ ਫਕਰੁ ਦਾਇਮ ਲਾਇ
 ਚਸਮੇ ਜਹ ਤਹਾ ਮਉਜੂਦੁ ॥ ੩ ॥ ੫ਅਲਾਹ ਪਾਕੰ ਪਾਕ ਹੈ ਸਕ ਕਰਉ
 ਜੇ ਦੂਸਰ ਹੋਇ ॥ ਕਬੀਰ ਕਰਮੁ ਕਰੀਮ ਕਾ ਉਹੁ ਕਰੈ ਜਾਨੈ ਸੋਇ ॥ ੪ ॥
 ੧ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ॥ ੬ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਖੁੰਦਕਾਰਾ ॥ ਮੈ
 ਗਰੀਬ ਮੈ ਮਸਕੀਨ^{੧੩} ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਅਧਾਰਾ^{੧੪} ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੭ਕਰੀਮਾਂ
 ਰਹੀਮਾਂ ਅਲਾਹ ਤੂ ਗਨੀ ॥ ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰਿ ਦਰਿ ਪੇਸਿ ਤੂੰ ਮਨੀ ॥ ੧ ॥
 ੮ਦਰੀਆਉ ਤੂ ਦਿਹੰਦ ਤੂ ਬਿਸੀਆਰ ਤੂ ਧਨੀ ॥ ਦੇਹਿ ਲੇਹਿ ਏਕੁ ਤੂੰ ਦਿਗਰ
 ਕੋ ਨਹੀ ॥ ੨ ॥ ੯ਤੂੰ ਦਾਨਾਂ ਤੂੰ ਬੀਨਾਂ ਮੈ ਬੀਚਾਰੁ ਕਿਆ ਕਰੀ ॥ ਨਾਮੇ
 ਚੇ ਸੁਆਮੀ ਬਖਸੰਦ ਤੂੰ ਹਰੀ ॥ ੩ ॥ ੧ ॥ ੨ ॥ ੧੦ਹਲੇ ਯਾਰਾਂ ਹਲੇ ਯਾਰਾਂ
 ਖੁਸਿਖਬਰੀ ॥ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਨੀਕੀ ਤੇਰੀ ਬਿਗਾਰੀ
 ਆਲੇ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧੧ਕੁਜਾ ਆਮਦ ਕੁਜਾ ਰਫਤੀ ਕੁਜਾ
 ਮੇ ਰਵੀ ॥ ਦੁਾਰਿਕਾ ਨਗਰੀ ਰਾਸਿ ਬੁਗੋਈ ॥ ੧ ॥ ੧੨ਖੂਬੁ ਤੇਰੀ ਪਗਰੀ ਮੀਠੇ
 ਤੇਰੇ ਬੋਲ ॥ ਦੁਾਰਿਕਾ ਨਗਰੀ ਕਾਹੇ ਕੇ ਮਗੋਲ ॥ ੨ ॥ ੧੩ਚੰਦੀ ਹਜਾਰ ਆਲਮ
 ਏਕਲ ਖਾਨਾਂ ॥ ਹਮ ਚਿਨੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸਾਂਵਲੇ ਬਰਨਾਂ ॥ ੩ ॥ ੧੪ਅਸਪਤਿ
 ਗਜਪਤਿ ਨਰਹ ਨਰਿੰਦ ॥ ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਮੀਰ ਮੁਕੰਦ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

- ੧ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਕ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਲਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗਰ ਹੈ।
- ੨ ਸਾਥੀ, ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
- ੩ (ਤੇਰਾ) ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨ ਲੈ।
- ੪ ਸਾਮਾਨ, ਰੱਬ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੌਤ ਦੀ ਫਾਹੀ ਜਦੋਂ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਏਗੀ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਗਾਨਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਖੁੱਸ ਜਾਏਗਾ।
- ੫ ਹੇ ਸੁਦਾਈ! ਤੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਸੰਗਿਆ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
- ੬ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ (ਭੀ) ਸੁਣ ਲੈ, ਹੇ ਭਾਈ! ਮੈਂ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ।
- ੭ ਇਫ਼ਤਰਾ [ਅਰਬੀ] ਮੁਬਾਲਗਾ, ਬਣਾਵਟ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ (ਤੌਰਤ, ਜ਼ਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ, ਕੁਰਾਨ) ਬਣਾਵਟਾਂ ਹਨ; (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ) ਦਿਲ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਰਤਾ ਭਰ, ਦਮ ਭਰ, ਦਿਲ ਨੂੰ (ਹਰੀ ਵੱਲ) ਟਿਕਾਓ ਤਾਂ ਹਰੀ ਪਰਤੱਖ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ੮ ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੋਜੋ ਅਤੇ ਭਟਕਦੇ ਨਾ ਫਿਰੋ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਜਾਦੂਗਰੀ ਵਾਲਾ ਖੇਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ।
- ੯ (ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ *fiction*) ਝੂਠ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਸਮਝ ਲੋਕ ਫਜ਼ੂਲ ਬਕਦੇ ਹਨ। ਸੱਚਾ ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਸ਼ਿਆਮ ਮੂਰਤੀ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ੧੦ ਅਸਮਾਨ, ਗਗਨ (ਦਸਮ ਦੁਆਰ, ਦਿਮਾਗ) ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਰੂਪੀ ਦਰਿਆ ਵੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਫਕੀਰੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਐਨਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਹਰੀ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ।
- ੧੧ ਹਰੀ ਪਵਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਤਾਂ ਕਰਾਂ

- ਜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਇਆਲੂ ਹਰੀ ਦੀ ਹੀ ਸਭ ਕਿਰਪਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
- ੧੨ ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਮੈਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਖੁੰਦਕਾਰਾ=ਖੁਦਾਵੰਦਕਾਰ; ਕਰਤਾਰ। ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੩੨, ਨੋਟ ੧੫।
- ੧੩ ਨਿਮਾਣਾ।
- ੧੪ ਆਸਰਾ।
- ੧੫ ਹੇ ਦਿਆਲੂ! ਹੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਤੂੰ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੈਂ! ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈਂ! ਗਨੀ [ਅਰਬੀ] ਰੱਜਿਆ ਪੁੱਜਿਆ।
- ੧੬ ਤੂੰ ਦਰਿਆ ਹੈਂ, ਦਾਤਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਧਨਾਢ ਹੈਂ, ਦੇਣ ਯਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ; ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
- ੧੭ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ? ਹੇ ਨਾਮੇ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਹੈਂ।
- ੧੮ ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਹੇ ਸੱਜਣ! ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿਓ, ਖੁਸ਼ ਹੋ? ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ! ਤੇਰੀ ਵਗਾਰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ; ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਆਲੇ [ਅ. ਆਲੀ] ਉੱਚਾ, ਵੱਡਾ।
- ੧੯ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ? ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ? ਕਿਧਰ ਚਲਿਆ ਹੈਂ? ਇਹ (ਪਵਿੱਤਰ) ਦੁਆਰਕਾ ਨਗਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ ਦੱਸੀਂ।
- ੨੦ ਤੇਰੀ ਪਗੜੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ; ਤੇਰੇ ਬਚਨ ਮਿੱਠੇ ਹਨ (ਭਾਵੇਂ ਮੁਗਲ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ)! ਦੁਆਰਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ? (ਤੂੰ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈਂ।)
- ੨੧ ਇਤਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਖ਼ਾਨ (ਮਾਲਕ) ਹੈ; ਤੂੰ ਉਸੇ ਵਰਗਾ ਸਾਂਵਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ (ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਦੁਆਰਕਾ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ)।
- ੨੨ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਮੁਕੰਦ (ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਮਾਲਕ! ਤੂੰਹੀਂ ਸੂਰਜ ਹੈਂ, ਇੰਦਰ ਹੈਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈਂ। ਅਸਪਤਿ=ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਸੂਰਜ। ਗਜਪਤਿ=ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਇੰਦਰ। ਨਰਕ ਨਰਿੰਦ=ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ।

* ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੭੫, ਫੁਟ ਨੋਟ †। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ : ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਣ ਜਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੱਸਦੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੭੨੧ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ।

† ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੪੫੧, ਫੁਟ ਨੋਟ †। ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਆਪ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

‡ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਗਲ ਨੇ ਦੁਆਰਕਾ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾਰੀ ਫੜ ਲਿਆ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਜੀ ਉਸ ਮੁਗਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਈ ਵਿਗਾਰ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਝਲਦੇ ਹਨ।

